

כתר המלך הלכות שבועות פרק א הלכה ב ואין שבועת ביטוי כו'.

והנה הכ"מ והלח"מ מקשים על רבינו דלא אתיא לא כר"ד ולא כרבין כו'. וכתב הכ"מ דהטעם דנקיט רבינו שאכלתי ולא אכלתי אוכל ולא אוכל כל הד' משום לא תשבועו ולא הזכיר בל יחל אף דס"ל כרבין משום דס"ל דכי מוקי רבין אוכל ולא אוכל בבל יחל היינו לומר דעובר אף בל יחל שא"א לומר דעובר על בל יחל בלחוד קאמר שהרי שבועת ביטוי היא מפורשת בפשט הכתוב באוכל ול"א וכתוב ביה שקר אלמא אוכל ול"א לד"ה שקר הוא ופסק כרבין מפני כו' ועוד דסוגיין דעלמא כלשנא דרבין.

ולפ"ז אוכל ול"א עובר גם בבל יחל ומה שלא כתב רבינו כן לפי שא"ר למנות לאוויין הרבה כו' עכ"ל: ונ"ל להביא ראיה לזה מסוגיא מפורשת במס' שבועות (דף ג ע"ב) דאמר שם אבל מלקות חיובי מחייבי וכדרבא דאמר רבא בפירוש ריבתה תורה שבועת שקר דומיא דשוא מה שוא לשעבר אף שקר לשעבר כו' וכתבו התוס' ד"ה אבל סוגיא דהכא כרבין דאמר התם אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מלא תשבועו בשמי לשקר אבל ר"ד אמר התם אכלתי ול"א שוא כו' ולפ"ז למאי דמסיק קסבר לשאב"מ לוקין עליו תימא לר"י דמה מפרשי הני טפי מהני ונראה דאע"ג דלענין מלקות כולהו שוין מ"מ שייך כו'.

וריצב"א פירש דסוגיא זו כרבין כדפרישית ולדידיה מפרשי טפי אוכל ול"א מאכלתי ולא אכלתי דפשטיה דלא תשבועו משמע להבא כו' ואפילו רבין מודה והא דמפיק ליה מפשטיה ומוקי לה באכלתי ולא אכלתי היינו משום דלהבא נפקא מלא יחל ולהכי קחשיב הכא אכלתי ול"א שהן ד' אלא דלא מפרשי משום דקראי לא משמע אלא להבא ולא מוקי ליה באכלתי ול"א אלא משום דלא ניחא ליה לאוקמי בלאו יתירא עכ"ל.

וא"כ ניחא שפיר לפ"ד רבינו דבאמת גם לרבין אוכל ולא אוכל ילפינן מלא תשבועו דהוא מפורש בהדיא אלא דרבין נקיט בל יחל דהוא עובר גם משום זה אבל באמת ידעין מקרא דמביא רבינו ולהכי זה מפרשי טפי כדברי הריצב"א ז"ל ומה שכתב הכ"מ בסוגיין דעלמא כלישנא דרבין הוא כדברי התוס' אלו דסוגיא זו כרבין אתיא ודוק: פרק ב הלכה ו וכן ימין שבועה וכן שמאל שבועה שנאמר כו' עכ"ל.

והנה הטור כתב ביו"ד (סי' רלז) וכתב הרמב"ם וכן ימין שבועה וכן שמאל שבועה כו'. וק"ל מ"ט הביא זה בשם הרמב"ם אחרי שהוא גמ' מפורשת במס' נזיר (דף ג ע"ב).

ונ"ל לישב כן דהנה שם בסוגיא איכא פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דר' יוחנן ס"ל דכ"ע לא מיתפיס אינש במידי דסמוך ורק הטעם דר"מ הוא דחיישינן שמא צפורי נזיר טמא קיבל עליו ור"ל ס"ל דהפלוגתא דר"מ ורבנן הוא דר"מ ס"ל מיתפיס אינש במידי דסמוך ורבנן סברי לא מיתפיס ומקשה הגמ' ומי איכא למ"ד לא מיתפיס והתניא האומר ימין ה"ז שבועה מ"ט לאו משום דכתיב וירם ימינו כו' בחי העולם אמרו לא משום דימין גופיה אקרי שבועה כו' והנה בירושלמי דנזיר בסוגיא זו איכא פלוגתא זו ואפכא דר' יוחנן ס"ל כמו ר"ל בגמ' דידן ע"ש נמצא דלפ"ז אם אמרינן דר' יוחנן סבר דר"מ ס"ל דמיתפיס אינש במידי דסמוך ליה א"כ א"ל דהך ברייתא דאומר ימין ה"ז שבועה הוא ס"ל דלהכי הוי שבועה כר"מ דמתפיס במידי דסמוך ליה אבל ימין לא הוי שבועה וא"כ לרבנן דס"ל לא

מתפס לדידהו ימין לא הוי שבועה כלל וא"כ דקיי"ל ר"מ ורבנן הלכה כרבים ור"י ור"ל הלכה כר' יוחנן ולפי גירסת הירושלמי א"כ אתיא הברייתא כר"מ ולדידן לר"י לא הוי שבועה ימין אף שמביא שם ברייתא שניה מניין שימין הוא שבועה שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו מ"מ לפי מה דאמרינן במס' ברכות (דף ו ע"א) בימינו זו תורה שנאמר מימינו אש דת כו' ובזרוע עוזו זו תפילין כו' וא"כ י"ל דימין ושמאל גופיה המלות האלה לא הוי שבועה דהוא כינוי לתורה ותפילין והתולה בתורה הוי שבועה כמו שכתב רבינו לקמן פי"ב ה"ד וכן בתפילין אם תורה על ההזכרות ודאי הוי כמו ס"ת דהוי שבועה וא"כ לדידן לפי גמ' זו ימין ושמאל המה לא הוי שבועה ורק משום דמיתפס במידי דסמוך דכתיב וירם ימינו ימינו דכתיב גבי הקב"ה נשבע בימינו ובז"ע קאי על תורה ותפילין שהוא אצל הקב"ה אבל לגבי ב"א לא הוי שבועה רק לר"מ דמיתפס במידי דסמוך לפ"ג הירושלמי דר"י ס"ל כן להכי מייתי ליה בשם הרמב"ם דעיקר הוא גירסת גמ' דידן דר' יוחנן ס"ל דכ"ע לא מיתפס וא"כ ימין ושמאל גופיה הוי שבועה כמבואר.

ושם בהאי ענינא ראיתי בדברי המפרש דבר תמוה שכתחלה שמביא ימין ה"ז שבועה פירש שלא אוכל ככר זו ואח"כ שמסיק לא ימין גופיה שבועה כתב כגון שאומר שבועה שאוכל ככר זו וכן בברייתא השניה נמי מפרש שאוכל ככר זו ומ"ט שינה לומר תחלה שלא אוכל והתוס' מפרשי בכולו שאוכל ככר זו וזה דשני המפרש בתחלה שלא אוכל צ"ע: פרק ד הלכה ב נשבע שלא יטעום כלום ואכל כל שהו חייב עכ"ל.

וכתב הלחם משנה ורבינו ז"ל כתב שלא יטעום כלום ונ"ל דלאו דוקא דאמר כלום אלא אפילו לא אמר כלום טעימה משמע כל שהו שכן משמע מן הגמ' עכ"ל. ולענ"ד נ"ל לומר דרבינו נקיט דוקא כלום ומה שכתב שכן משמע בגמ' זהו לפירש רש"י ז"ל דמקרי מפרש היינו שאומר שלא אוכל כל שהו וכן אם אומר כלום הוי דינו כמו מפרש דהוי בכל שהו ואף אם אומר מלת אכילה ואם אומר שלא אוכל כלום נמי הוי כל שהו וא"כ אין רבותא ע"ז בטעימה דה"מ אבל רבינו דמפרש ליה מפרש הוא היינו שאומר שלא יאכל דבר זה כמו שכתב בה"א אבל אם אומר אפילו כל שהו מ"מ אי אמר שלא אוכל הוי בכזית א"כ ניחא דזהו החילוק דבטעימה אי אומר כלום משמע כל שהו ומדייק רבינו דוקא כלום דזה שני מאכילה.

ויש להביא ראיה לזה מהא דאמרינן שם (דף כב ע"ב) כהא דאמרי אינשי נטעום מידי ועיילי ואכלו ושתו וכתבו התוס' וא"ת ומה ענין טחינה אצל אכילה ושמאל י"ל דבלשונם הוי קרי לאכילה טעימה עכ"ל: נמצא דלפ"ז אי אומר שלא יטעום הוי כמו שאומר שלא אוכל וא"כ מאי מקשה הגמ' שם דאומר אבל בטעימה ד"ה כ"ש פשיטא ומהו אומר נמי מ"ד ליטעום נמי כדאמרי אינשי דילמא באמת אה"נ דהוי כמו אכילה כמו שכתבו התוס' והוי כמו שאומר שלא אוכל אלא ודאי דזה רק אם אומר נטעום לבד הוי כמו אכילה כמו שכתבו התוס' ורק הכא מיירי שאומר שלא אטעום כלום דבזה לא הוי כמו אכילה דבאכילה אף אם אומר כלום או כל שהו נמי הוה בכזית דלא מקרי מפרש זה והכא הוי בכ"ש וע"ז מקשה פשיטא כיון דאומר טעימה ואומר כלום ומשני דמ"מ כדאמרי אינשי דבזה הוה כמו אכילה קמ"ל דלא הוי היכא שאומר כלום כמבואר.

ומ"מ כל הפוסקים לא הזכירו מלת כלום ורק שלא אטעום לבד הוי בכ"ש כמבואר בטור ש"ע יו"ד (סי' רל"ח). ומשמע דלא בדוקא מפרשי מלת כלום דהמה מפרשי לה כפירוש רש"י ז"ל דמפרש היינו שאומר כל שהו וכמו דאיתא מפורשביו"ד שם וא"כ טעימה הוי בכ"ש אף שלא אומר כלום דאי אומר כלום אף אכילה הוא כ"ש כמבואר: הלכה ג מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה חייב שהשתיה בכלל אכילה לפיכך אם אכל ושתה אינו חייב אלא מלקות אחת אם היה מזיד או חטאת אחת אם היה שוגג ושם בה"ד כתב נשבע שלא ישתה היום מותר לאכול שאין אכילה בכלל שתיה וכמה ישתה ויהא חייב נ"ל שאינו חייב עד שישתה רביעית כשאר האיסורין עכ"ל.

והנה הגאון רע"ק איגר ז"ל בתשובה (סי' קנ"ד) כתב יש לעיין מהיכן למד הרמב"ם כן דשלא אשתה שיעורו ברביעית דאף דשלא אוכל קיי"ל דשיעורו בכזית י"ל דשאה"כ דבכל התורה סתם אכילה הוא בכזית וכיון דלשון אכילה הוא בכזית הה"ד בלשון ב"א כו' אבל לענין רביעית דאינו מטעם דלשון שתיה הוא ברביעית דהא גם בטומאה שיעורו ברביעית ול"מ שסתם שתיה ברביעית אימא דלשון שתיה הוא בכ"ש ובשבועה שלא אשתה י"ל דחייב בכ"ש כו' עכ"ל: והנה לע"ד לא ידעתי מנ"ל להגאון ז"ל לומר דשיעור שתיה סתם לא הוי ברביעית והא מצינו מפורש במס' נזיר (דף לח) דאמר שם ת"ק מקיש אכילה דכתיב וכל משרת ענבים לא ישתה וכל כו' לא יאכל מקשינן אכילה לשתיה מה שתיה ברביעית דהא דכתיב וכל משרת לא ישתה ברביעית הוא הה"ד זה דכתיב לא יאכל הוא ברביעית אלמא היכא דכתבה התורה איסור שתיה הוא ברביעית ונ"ל לבאר כן.

לא מיבעיא לפי שיטת התוס' במס' נזיר שם סה"ד וא"ת דמפרשי הא דילפינן אכילה משתיה היינו משום דשיעור שתיה הוא ברביעית בכל מקום ודאי כן הוא ואפי' לפי השיטה ברש"י ישן שם וכן הוא בפירוש הרא"ש על מס' נזיר וכן כתבו התוס' במס' עירובין (דף ד) ד"ה גפן ובמס' סוכה (דף ו) ד"ה גפן בשם הירושלמי פ"ו דמס' נזיר בד"ה וא"ת דמשנה ראשונה דס"ל ברביעית הוא משום דילפינן שכר בנזיר מביאת מקדש וז"ל הירושלמי שם משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין דהוי דרשינן שכר שכר שנאמר להלן רביעית אף כאן רביעית חזרו לומר לא יאכל לא ישתה מה אכילה כזית אף שתיה כזית.

ונ"ל לומר דאף הירושלמי נמי ס"ל דבכל מקום דכתיב שתיה הוא ברביעית ורק הכא נוכל למילף הקושיא כמשנה אחרונה דמה אכילה בכזית אף שתיה בכזית ולא מצי למימר איפכא להקיש ולומר מה שתיה ברביעית אף אכילה ברביעית דהא קיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ושיעור כזית הוא פחות מרביעית ומקשינן לחומרא לומר שתיה כאכילה בכזית ומ"מ זה ס"ל להמשנה ראשונה דהיכא דאיכא היקשא וג"ש ג"ש עדיפא כמו דאיתא בזה הפלוגתא במס' זבחים (דף מח) ובגיטין (דף מא) וא"כ ילפינן הג"ש דשכר שכר לומר ברביעית אבל משנה האחרונה ס"ל דהיקשא עדיף וילפינן מהיקשא שתיה לאכילה דהוא הכא בכזית אבל בכ"ד הוא שיעור שתיה ברביעית וכן פוסק רבינו שם בפ"ה מהל' נזירות (הל' ב) דשיעור שתיה לנזיר הוא ברביעית עי"ש.

ואי תקשה מהסוגיא דמס' כריתות (דף יג ע"ב) דאמר שם ת"ר יין ושכר יכול כ"ש ת"ל ושכר מידי דמשכר וכמה כדי לשכר רביעית יין אלמא דמקרא דאל תשת ה"א בכל שהו ומשמע מזה לכאורה דשתיה הוה שיעורא בכ"ש אך לשיטת רבינו לא קשה מסוגיא זו דהנה הכ"מ כתב בפ"א מהל' ביאת המקדש בשם הרשב"א ז"ל וז"ל עוד יש לפרש הר"מ ז"ל דר"י בפחות מרביעית לא מחייב דאין שתיה פחותה מרביעית ובמקדש אל תשת כתיב ואע"ג דאמר ת"ק יכול אפילו כל שהו ואפילו יין מגתו כל שהו אינו עיקר אלא יכול יין מגתו הוא העיקר אבל כיון שסופו לרבות כ"ש ויין מגתו באזהרה נקיט הכא אגב גררא יכול אפילו כ"ש א"נ יכול כ"ש דקאמר ח"ק בדוקא קאמר ולא כ"ש ממש אלא כזית ומשום דאיהו יליף שכר במקדש משכר דנזיר ושכר דנזיר למשנה האחרונה הוא בכזית דיליף שתיה מאכילה בדין היה דנימא נמי דשכר במקדש בכ"ש היינו בכזית אלא כיון דכתיב יין וכתיב שכר ע"כ שכר לכדי משכר הוא דקאתי והא דקאמר יכול אפילו כ"ש לאו למימרא דא"ל כתב רחמנא אלא יין ה"א אפילו כ"ש דאדרבא למאי דפרישית משבר הוא דילפינן דמינה הוא דילפינן מנזיר כו' וכ"ש דפרישית דיש לו שיעור יש לנו הרבה כיוצא בו וכמה כ"ש טפח כו' אבל לר"י דלא יליף שכר מנזיר וכתיב אל תשת אין שתיה פחותה מרביעית עכ"ל.

אלמא דמפורש המה דברי הרשב"א ז"ל דדעת רבינו ז"ל דבכל מקום דכתיב שתיה אל תשת הוא ברביעית וגם התם מפרש הפשט ברביעית כמבואר. וכן כתב הכ"מ בפ"ג מה' ברכות (הל' יב) וז"ל ומ"ש רבינו דשיעורא דמשקין ברביעית טעמו מדאשכחן בעלמא לענין אכילת איסורין דחייב בשתית משקין איסורין ברביעית דומיא דאוכלין בכזית עכ"ל אלמא דגם הכ"מ הוא מפרש דס"ל לרבינו דשיעור שתיה דכל איסורין הוא ברביעית וכן כתב הנוב"י במה"ק ח' או"ח (סי' צו) דשיעור משקין אסורים בכ"ד הוא ברביעית ע"ש: והנה נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דשיעור שתיה הכא גבי שבועה הוא ברביעית מהסוגיא דמס' נזיר ודף ד ע"א) ור"ש נמי הכתיב מיין ושכר יזיר ההוא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיון רשות כו' אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חייל על שבועה ורבנן נמי האי מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיון רשות א"כ לימא קרא מיין כו' ע"כ.

והנה לענין נזיר ודאי שיעורא הוא ברביעית כמו שבארנו וא"כ א"נ דשיעור שתיה בשבועה הוא בכל שהו ולא ברביעית א"כ לר"ש ניחא דבעי קרא לאסור יין מצוה לומר דחייל גזירות על שבועה דהא ר"ש ס"ל כל שהו למכות בכל התורה וא"כ בין בנזיר ובין בשבועה איסור מלקות הוא בכ"ש כמבואר שם בסוגיא דנזיר דר"ש למה ליה צירוף כו' וא"כ אי אומר שאשתה ישתה פחות מרביעית לקיים השבועה חייב בזה על איסור נזירות שעבר אבל לרבנן דס"ל דשיעור נזירות הוא ברביעית א"נ דשיעור שבועה הוא בכ"ש מאי מקשה הגמ' ורבנן הא מיבעי לאסור יין מצוה זה ליתא דהא דשבועה אי שתה פחות מרביעית מקיים השבועה דזהו שיעור שתיה ובודאי יותר אינו רשאי לשתות משום איסור נזיר דהא השבועה כבר קיים ולית עליו עוד חיוב שתיה וממילא חייל איסור נזיר בלא קרא ואף דאסור פחות מרביעית מטעם חצי שיעור דאסור לדידן מה"ת מ"מ על חצי שיעור חייל איסור כמבואר בסוגיא דשבועות (דף כד) ובתוס' שם ובדברי רבינו לקמן בפ"ה דקאמר שבועה שאוכל פחות מכזית נבלה וטרפה חייב בשבועה וא"כ

ודאי איסור שבועה חלה ע"ז דח"ש של נזירות ולא בעי קרא לומר דחייל הנזירות אחרי דמקיים שבועתו דחלה ודאי אף פחות מכשיעור אלא ודאי מוכרח לומר דגם לענין שבועה דמי לנזירות דהאיסור הוא ברביעית וא"כ אף לרבנן בעי קרא דחייל על איסור מצוה דהא השבועה שאשתה אינו מקיים רק ברביעית וע"ז איתא איסור לאו בנזירות וא"כ צריך קרא דמיין ושכר לכ"ע כמבואר: ועוד נ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא בתוספתא פ"ב דשבועות כן שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין אסורין כגון נבלות וטרפות שבועה שלא אשתה ושתה משקין אסורין יין של ערלה וכה"כ חייב ור"ש פוטר ע"כ.

והנה ר"ל דמוקי ליה בגמ' (דף כג) שם הא דלא אוכל ואכל מ"א דחייב מיירי דמפרש לד"ה או בסתם ולר"ע ור"ש דפוטר הוא משום דס"ל כ"ש למכות אלמא דס"ל דגם שיעור שתיה היכא שאומר שלא אשתה הוא ברביעית לרבנן ולא בכ"ש ורק לר"ש הוה בכל שהו כמו בכל שיעורי איסור אכילה והכא מיירי במפרש כל שהו ולא מצי למידחי ולומר אפכא דזהו מיירי בסתם ולד"ה והיכא שאומר שלא אשתה גם רבנן מודים דהוה בכ"ש ולהכי חייב במשקין אסורין.

וניחא לפ"ז מה דמחלק התוספתא בתרי גוונא שלא אוכל ושלא אשתה מה שאינו כן בגמ' דידן משום דיש חילוק בין אכילה לשתיה דזה במפרש וזה בסתם זה אינו דא"כ ה"ל להתוספתא לבאר בתרי מלתא שבועה שלא אוכל במפרש כ"ש ושבועה שלא אשתה סתם ולומר בהדיא ומדקאמרה בחד גוונא בשניהם שבועה שלא אוכל ואכל שבועה שלא אשתה ושתה משמע דמיירי תרווייהו בחד גוונא במפרש לרבנן ובסתם לר"ע וכמו לר' יוחנן דמוקי לה בכוללמיירי ע"כ תרווייהו בין שלא אוכל ובין שלא אשתה בכולל דברים האסורים עם דברים המותרים וה"נ לר"ל מיירי תרווייהו בשוה כמבואר.

וכן מסיפא דתוספתא דאיתא התם שבועה שאוכל ואכל מ"א שבועה שאשתה ושתה משקין אסורין פוטר ור"ש מחייב כצ"ל ובתוספתא שלפנינו יש ט"ס ומפרש לה המהרש"א ז"ל בשם המהריב"ל שם בשבועות (דף כד ע"א) בתוס' ד"ה אלא דלר"ל מיירי התוספתא במפרש ח"ש וכדמוקי למתניתין עיי"ש ור"ש דמחייב הוא משום דס"ל כל שהו למלקות ואי אכל כ"ש לא פטר עצמו בזה באכילות אסורות דאסור נמי בכ"ש וכן מ"כ במשקין מיירי נמי לרבנן במפרש כ"ש דאומר בח"ג דאוכל אבל אם לא מפרש הוי משקין נמי ברביעית כמו שאר איסורי שתיה דנקיט האוכל והשותה בחד גוונא כמבואר: ונ"ל לומר אף דרבינו לא כתב זה דשיעור שתיה הוא ברביעית רק באופן זה רק היכא שנשבע שלא ישתה בפירוש מ"מ גם לעיל בה' ג' במה שכתב היכא שנשבע שלא יאכל חייב אף על שתיה גם התם שיעור שתיה הוא ברביעית ואף שאומר שלא אוכל ואכילה הוא בכזית מ"מ אי שתה א"ת אלא על שיעור שתיה רביעית והראיה לזה הוא ממה שכתב רבינו לקמן בה' ו' דהאומר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים דשתיה בכלל אכילה והואיל ופרט ואמר שלא אשתה חייב שתים גילה דעתו שאינו בכלל האכילה וא"נ דאי אומר לא אוכל החיוב או שיתה הוא בכזית כמו האכילה וא"כ תקשה מנ"ל דאתי לומר לחייב שתים שאין דעתו לכלול בזה דלמא להכי אומר שלא אשתה כדי שיהיה השיעור ברביעית והוי כמו שאומר על הככר שבועה שלא אוכל

שבועה שלא אוכלנה דאינו חייב אלא אחת והוא משום בחחנה מחייב רק על הכזית ואח"כ אומר על כולו וה"נ תחלה אוסר עצמו בכזית שהוא פחות מרביעית ואח"כ אומר שלא אשתה לאסור רביעית שהוא יותר ונמצא דאינו חל עוד ע"ז השבועה מו התם בשלא אוכלנה כולו ורק אם שאל על הראשונה שהוא בכזית אז חייב על השניה שהוא ברביעית דאי אשכח רוחא חייל אלא ודאי אף היכא שאומר שלא אוכל נמי שיעור שתיה ברביעית כמבואר.

וא"כ יצא לנו מזה תירוץ נכון לתרץ קושית התוס' (דף כב ע"ב) ד"ה אב"א קרא וז"ל כיון דאיכא סברא קרא ל"ל דה"פ כו' ומתמצים בדוחק. ולפ"ז ניחא כן דהנה אם ילפינן מסברא דשתיה בכלל אכילה והוה רק משום דלשון ב"א כן דבנדרים הולכין אחר לשון ב"א כמו שכתב הכא הר"ן ז"ל בשם הבה"ג וא"כ אי אומר שלא אוכל לא נאסר בשיעור רביעית שהוא לשון תורה בשתיה ורק כאיסור אכילה כיון דאינו מזכיר מלת שתיה והוה כמו שמפרש לה המשל"מ הכא ותמצית דבריו הוא כן דהיכא דמזכיר בשבועה מלת אכילה אף דבלשון ב"א הוא פחות מכשיעור כזית מ"מ אמרינן שדעתו הוא לאסור על עצמו שיעור אכילה שבכל התורה שהוא כזית אבל גבי קונמות כיון דאינו מזכיר מלת האכילה נשאר האיסור בכ"ש כלשון ב"א וה"נ כן אי לשון שתיה בכלל אכילה מסברא מלשון ב"א ולא יבאר שיעור על שחיה וא"כ יהא השיעור כלשון ב"א כמלת אכילה שאומר בפירוש והוה כזית שהוא פחות מרביעית אבל א"נ דהוא מקרא וא"כ בשעה שאומר שלא אוכל כונתו הוא שלא ישתה נמי וכמו שאומר שלא אוכל ושלא אשתה בפירוש והוה שיעור שתיה ברביעית והוה כמו שאמרה תורה כל דם לא תאכלו ואעפ"כ אמרינן במס' יבמות (דף קיד ע"ב) דשיעור של דם הוא ברביעית וע"כ צ"ל מה שכתב רבינו לעיל בפ"ו מהל' מ"א האוכל מן הדם כזית חייב כמו שבארנו דקרא דדם ועמד על כזית אבל אם הוא שתה דרך שתיה הוה ברביעית וה"נ אם שתה המשקין שנשבע חייב רק ברביעית שזהו שיעור מה"ת אבל אם הקריש ועמד על כזית חייב כמו גבי דם השיעור הוא ולהכי ילפינן מקרא לאסור ברביעית דוקא כמבואר: והנה לכאורה קשה מהא דכתב רבינו לקמן בפ"י מה' תרומות הל' ב' אחד האוכל כו' ואחד השותה כו' וכשם שאכילתה בכזית כן שתייתה בכזית וכדברי רבינו איתא מפורש בתוספתא דמס' תרומות פ"ו דשיעור שתיה דתרומה הוא בכזית וכתב בס' חסדי דוד מפרש התוספתא דאף דכל האיסורין שתיה הוא ברביעית מ"מ תרומה דילפינן מקרא דכי יאכל קודש הוה בכזית וא"כ ה"נ כיון שאיסור שתיה הוא מה שאומר לא אוכל דלמא הוה נמי בכזית מ"מ נ"ל לומר דלא דמי כלל דהא חזינן גבי דם אף דכתיב וכל דם לא תאכלו מ"מ אמרינן במס' יבמות דהוה ברביעית.

וע"כ צ"ל כן דהתם גבי דם כיון דתחלה היה משקה וע"ז אמרה התורה בלשון אכילה אמרינן דגביה הוה השיעור ברביעית כמו כל איסורי שתיה דהוא ברביעית ורק אם הקריש ונעשה יבש אז הוא בכזית דזהו אכילה אבל גבי תרומה כיון דתחלה היה אכילה ואח"כ עשה מן האכילה משקה אמרינן דהוה השיעור כמו שהיתה תחלה אכילה ונאסר מטעם אכילה הוה בכזית אבל הכא דאמרינן אי אומר לא אוכל כונתו נמי שתיה וכאילו אומר בפירוש לא אשתה דמי להא דמשקה של דם דנאסר בתחלה והוה ברביעית כמבואר ועיינן לקמן שם בהל' תרומות מה שבארנו ובלא זה לא קשה עיי"ש ודוק: פרק

ה הלכה כ ולמה אינו לוקה משום שבועות שוא שהרי אפשר לאותן אחרים שישמעו ממנו ותקיים שבועתו כו' ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק שאין לוקין עליה אא"כ היה לאו שבו מפורש בתורה כמו שיתבאר בהל' סנהדרין כו' עכ"ל.

והנה הנוב"י במה"ת ח' אה"ע (סי' טז) מבאר דברי רבינו כן בענין התראת ספק דהספק שתלוי ביד אחרים בזה אמרינן התראת ספק ל"ש התראה ורק בדבר המפורש בתורה היינו לענין תרומה וקודש דאפשר בשאלה ואפילו הוא של אחרים ותלוי בהן שיוכלו לשאול מ"מ הוי התראה דהא הלאו לא יוכל היות באופן אחר וזהו הכונה המפורש בתורה היינו שהלאו הוא רק על אופן זה וזהו שחשיב בהל' סנהדרין בהלוקין זר שאכל תרומה או חלה והוה התראה בהו אף דישנה בשאלה אבל שבועת שוא אף שמפורש בתורה ל"ת מ"מ אינו מפורש על הספק כו' ע"ש: והנה ראיתי בס' הפלאה בחידושיו לבסוף שכתב במס' קדושין דף עח) שכתב לבאר שם בגמ' דאמר א"ה א"ס גרושה וחלוצה א"ח כו' וכתב לבאר הא דלא הקשה על המשנה דמס' מכות (דף יג) משום דהריטב"א ז"ל כתב דלרבא דאמר דאינו לוקה על לא יקח עד שיקדש ויבעול וא"כ הוה התראת ספק שמא לא יבעול ורק ס"ל דהתראת ספק שמה התראה והרמב"ם כתב בפ"ה מהל' שבועות דבלאו שאינו מפורש בחורה לא מהני התראת ספק וא"כ א"ש דבל"ז כו' כיון דחלוצה לא ידעינן אלא מדרשא דואשה דה"ל לאו שאינו מפורש בתורה לכך ליכא מלקות דה"ל התראת ספק משא"כ לבתר דמשני כו' דאיכא מלקות בביאה גרידא דה"ל התראת ודאי בשעת ביאה כו' עכ"ל.

משמע דמפרש דזה דאומר רבינו אא"כ היה לאו מפורש בתורה היינו שיהיה הלאו כחוב מפורש ולא דנלמוד מדרשא וזה אינו לענ"ד חדא דא"כ דנחלק בזה א"כ תקשה אף לר' יוחנן דס"ל במסכת פסחים (דף סג) השוחט את הפסח על החמץ לוקה אע"פ שאין עמו בעזרה משום דהתראת ספק שמה התראה אכתי נימא דזהו רק השוחט דכתיב הלאו מפורש בתורה אבל המקטיר אימורין ה"ח דיליף מדרשא דסמיך ללא ילין כל שישנו בבל ילין וחייב נמי בזה כמו דדרשינן החם וא"כ נימא דבזה לא יהיה התראה ולא מצינו בזה שום חילוק ועוד דהא הלאו גופיה הכא של לא תשא גבי שבועת שוא הוא מפורש בחורה ומ"מ ס"ל לרבינו דהכא לא לקי משום דתלוי בדעת אחרים או כמו שכתב הכא הלח"מ דהספק הוא בזה גופיה אם הוא שקר או שוא אבל בזה לא מצינו חילוק אי הלאו כתוב מפורש או אתיא מדרשא אלא הוא כמו שכתב לפרש הנוב"י דרק היכא דלא מצי לקיים רק ע"י התראת ספק בזה אמרינן דהוי התראה כמבואר ועיין לקמן בפ"א מהל' ק"פ מה שנבאר בזה עוד: פרק ו הלכה ה כיצד מתירין כו' יבא ויאמר על כו"כ נשבעתי ונחמתי כו'.

והנה זה שאומר רבינו עלכו"כ הוא משום דס"ל דצריך לפרוט את הנדר והשבועה. והנה ביו"ד (סי' רכח סי"ד) פוסק דאפילו בדיעבד אם לא פרט את הנדר אין התרתו התרה עיי"ש: והנה לקמן בהל' ז' הקשה המשל"מ באה"ד לשיטה זו דצריך לפרוט את הנדר ואם לא פרט אף בדיעבד אינו מותר א"כ תקשה מהגדות רבב"ח בב"ב (דף עז) דקאמרי ליה רבנן ה"ל לומר מופר לך והא אינו מפרט את הנדר וכן הקשה זה בס' קרבן נתנאל במס' גיטין (דף לו) והניח בצ"ע ולא הזכיר את דברי המשל"מ הכא ומה שמתרץ ע"ז:

ולענ"ד נ"ל לתרץ כן עפ"י מאי שמבאר הגמ' במסכת ב"ב כמו"ח הגאון ז"ל דאמר שם כי אתא לקמיה דרבנן א"ל כל אבא חמרא וכל ב"ח סיכסא ה"ל לומר מופר לך והוא סבר שבועתא דמבול קאמר ורבנן א"כ אוי ל"ל ויש לדקדק ע"ז כיון דרבנן קסברי דהא דקאמר הקב"ה אוי שנשבעתי הוא על שבועת הגלות והיה בידו להפר ולפדות אותנו מן הגלות והוא לא עשה זה ה"ל לרבנן לקצוף עליו מאר ולגעור בו בחמה מדוע לא עשה כן לפדות ב"י מהגלות ולא לקרוא לו חמרא וב"ס דמשמע דרק שטות עשה בזה וגם הלשון דה"ל לומר מופר לך.

ויבואר כן דהנה התורת חיים עמד הכא על הלשון שאמר מי מיפר לי דהל"ל מי מתיר לו דלשון הפרה הוא אצל בעל והתרה הוא אצל חכם וקיי"ל בעל שאמר בלשון חכם וחכם בלשון בעל א"כ וכן מה שאמרו לו חכמים ה"ל לומר מופר לך היה צריך לומר מותר לך וכן מציינו במס' ברכות (דף לב) ויחל משה מלמד שהפר לו נדרו והגיה הגרי"ב שהתיר לו נדרו אך ניחא הוא הפר באמת ומבאר הת"ח כן דבאמת לשון התרה שאצל החכם שמתחרט על נדרו ושואל התרה ואצל הקב"ה אינו שייך זה כי הוא כביכול לא איש וינחם ורק הפרה שייך אצל הקב"ה הפרת בעל משום שמציינו הקב"ה גזור גזרה וצדיק מבטלה היינו שהצדיק הוא בבחינת בעל כביכול שמיפר נדר ולהכי נקרא משרע"ה איש האלהים ועיי"ש.

ועתה יתבאר היטב הקב"ה אמר מי מיפר לי היינו אם ימצא בדור איזה צדיק אשר יהיה ראוי לזה להפר נדרי שיהיה בבחינה זו שיבטל גזרת הקב"ה ורבב"ח בענות רוחו חשב כי הוא אינו ראוי לאותה מדרגה להפר נדרו של הקב"ה ולכן כאשר בא אל החכמים וסיפר להם המעשה חשבו כי רבב"ח מגודל ענותנותו לא הפר הנדר א"ל להכי כי מ"מ שטות הוא כל אבא חמרא כו' ה"ל לומר מופר לך אולי אתה הגעת לאותה בחינה להפר הנדר ולפדות את ישראל אבל לא קצפו ולא גערו עליו כי בגודל הענוה שלו לא הגיד מופר לך אבל מספק ה"ל לומר ואם לא אמר הוא טעות אך הוא חשש דלמא שבועתא דמבול והיה מתירא לומר ולכן שתק כן ביאר כמו"ח ז"ל דברי הגמ': ועתה ניחא שפיר קושית המשל"מ דהא הביא הש"ך ביו"ד (סי' רלב ס"ק א) דבעל שמפיר נדרי אשתו אינו צריך לפרוט הנדר ורק חכם שהתיר צריך לפרוט וא"כ לגבי הקב"ה דבארנו דהוא כמו הפרה א"צ לפרוט הנדר וניחא נמי מה שהקשה המשל"מ לקמן בפ"ז מהל' נדרים ה' ט' על מה שכתב שם אסר על עצמו הניית בני העיר אסור להשאל על נדרו לחכם מבני העיר מפני שהוא נוגע בדבר וכן מה דאיתא במס' ברכות ויחל משה מלמד שהפר לו נדרו ומשה היה נוגע בדבר דאמר רד מגדולתך.

אך לפ"ז ניחא דהכל היה בבחינת הפרה אשר בזה אינו שייך נוגע ולא קשה מזה מידי. ועוד י"ל הקושיא שאסר על עצמו הנאת אנשי העיר עפ"י מאי שכתב הש"ך ביו"ד (סי' רכח ס"ק יא) דהיכא דאסר עצמו מכל ישראל מותר להשאל דהוי כדיעבד והגר"ע איגר ז"ל הביא ראיה לזה מגמ' דנדרים (דף צא) וא"כ ה"נ ודאי דשייך לכל ישראל דשרי דהוי כדיעבד ודוק: פרק ז הלכה ד ולמה כו' לפי שנאמר בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק כו' והכל מטלטלין כו' עכ"ל.

והנה המפרשים הקשו על רבינו מ"ט השמיט ולא הביא הא דמוקי ליה הגמ' במס' ב"מ (דף מח) ר"ח שם תשומת יד כגון שיחד כלי להלואתו עשק כגון שיחד כלי לעשקו ורבינו כתב סתם דכופר בממון אלו חייב. ונ"ל ליישב פשוט עפ"י מאי שכתב בס' שיטה מקובצת במס' ב"מ שם וז"ל כתב הרמב"ן ז"ל כגון שיחד כלי להלואתו עשק כגון כו' פירש"י ז"ל ואי לא לא מחייב קרבן שבועה אכפירת הלואה גרידא ואכפירת ש"ש כו' וק"ל הא דתנן אנסת ופתית את בתי והוא אומר לא אנסתי משביעך אני ואמר כו' וי"ל אם תבעו מלוה וכפר בה חייב אלא כיון שתבעו כלי ולא קנאו הוי כפירת דברים בעלמא דהא לית ליה כלי גביה והא דמוקי ליה רב חסדא בהכי ולא מוקי לה בהלואה ושכירות ממש משום דלא אהדרי קרא ללמד על מעות שאינן קונות כדמפרש רב ואזיל עכ"ל.

נמצא דס"ל להרמב"ן ז"ל דבאמת לדידן בכל גוונא חייב בהלואה וש"ש ולא כפירוש רש"י ורק רבא מדייק ליה מזה גופיה דר"ח מוקי ליה הכי ללמד דמעוה אינן קונות מה"ת אבל לדידן דפוסק רבינו לקמן בפ"ג מה"ל מכירה ה"א דכסף קונה מה"ת לא מוקי כלל בהאי גוונא אלא חייב בכל גוונא אף לא ביחד כלי ולהכי השמיט וניחא נמי קושית התוס' במס' שבועות (דף לג ע"ב) ד"ה ונאמר דהקשו כיון דשבועת העדות גמר ר"א משבועת הפקדון ניבעי בהלואה ובעושק יחוד כלי כדאיתא בב"מ מ"ח כו' ולפ"ז ניחא דא"ל דגם ר"א ס"ל דמעוה קונות כמו דס"ל לדידן דקונות מה"ת וא"כ חייב אף בלא ייחד כלי כמו שכתב הרמב"ן ז"ל ודוק: פרק ט הלכה ה וכן אם השביעם שיעידו לו שאנס את בתו או פתה את בתו וכפר חייבין בשבועת העדות מפני הבושת והפגם כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ שאנס פלוני כו' ר"פ שבוהפ"ק (דף לו) שנינו אנסת ופתית את בתי כו' חייב ר"ש פוטר שאינו משלם קנס עפ"י עצמו א"ל אע"פ שאינו משלם קנס עפ"י עצמו משלם בושת ופגם עפ"י עצמו ולמד רבינו משם לשבועת העדות עכ"ל. ותמהו הלח"מ והתוי"ט והמשל"מ על הכ"מ דל"ל ללמד משבועת הפקדון הא בשבועת העדות גופיה שם במשנה (דף לג) תנינן זה ואמר בגמ' משום דאיכא בושת ופגם עיי"ש: ונ"ל לומר כן דלהכי הביא הכ"מ ממשנה דשבועת הפקדון דהנה ממשנה זו דשבועת העדות אין ראייה דלהכי חיוב על זה משום בושת ופגם דא"ל דכמו דמסיק שם לפי המסקנא הברייתא דאם לא תבואו ותעידו שהוציא שם רע כו' כראב"ש דס"ל דיבואו עדים ויעידו ה"נ אתיא זה המשנה כראב"ש אבל לדידן דס"ל דמשביע עדי קנס פטור ה"נ אי אמר אנסת ופתית את בתי פטור ורק הגמ' דחה לדחויי משום בושת ופגם והא באמת צריך לומר למ"ד פלגא נזקא ממונא דלדידיה לא אתי לאשמועינן כמו למ"ד פ"נ קנסא דחצי נזק צרורות ממונא הוא וע"כ צ"ל דאתי לאשמועינן כמ"ד משביע עדי קנס חייב אבל לדידן א"ל דפטור זה ולהכי הביא הכ"מ ממשנה דשבועת הפקדון דמצינו דרבנן סברי גבי משביע עדי פקדון דחייב והתם הא כ"ע מודים דפטור בקנס כמו שכתבו התוס' (דף לג ע"א) ד"ה א"ד משום דלא כפר ליה ממונא דחייב בהודאתו ורק בעדי קנס ס"ל לחד מ"ד דחייב דלא ילפינן בג"ש דתחטא תחטא עיי"ש.

והא התם ג"כ מחייבי רבנן אם אומר אנסת ופתית את בתי וע"כ צ"ל משום בושת ופגם הוא החיוב דזה תובע דלא שביק מידי כו' וא"כ ה"נ גם בשבועת העדים נמי חייב לכ"ע

מטעם דבושת ופגם הוא תובע ול"צ לומר דאתי רק למ"ד משביע עדי קנס חייב דחזיין בשבוה"פ דלכ"ע חייב כמבואר. ואף שרש"י ז"ל לא ס"ל כדברי התוס' דכתב (בדף לד) והא דאמרינן במס' כתובות (דף מב) יצאו אלו שהן קנס גבי פקדון דלא כראבר"ש מ"מ התוס' הא חולקים וס"ל דבפקדון לכ"ע פטור בקנס וא"כ שפיר כתב הכ"מ דממשנה זו ראייה לכ"ע דחייב ודוק: הלכה ו אין חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחד תביעת בע"ד עצמו או שלוחו עכ"ל.

והנה הגר"ע איגר ז"ל בגה"מ שם במס' שבועות פ"ד מי"ב כתב ומה מאדתמוהים לי דברי הרמב"ם פ"ט מהל' שבועות ה"ז וז"ל וישבעו אחר תביעת בע"ד בעצמו או שלוחו הא בשלוחו אינם חייבין וה"ל לפרש אם היה ע"ז הרשאה וצע"ג עכ"ל. וכן ראיתי להפני משה בירושלמי דשבועות ה"ט שם כתב וז"ל שלח ביד עבדו משמע דוקא עבדו קתני אבל שלוחו ישראל מהני וכ"כ הרמב"ם ז"ל שם בה"ג אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת בע"ד עצמו או שלוחו ובת"כ גריס שלח להן ביד בנו וביד עבדו או ביד שלוחו אז שאמר להם הנתבע משביעני אני עליכם יכול יהו חייבין ת"ל ושמעה קול אלה עד שישמעו מפי התובע ונראה דטעמו ז"ל דלא פסק כהאי ברייתא משום דבגמ' (דף לג ע"ב) איתא ובפשיטות אמר בבא בהרשאה מהני בתביעת ממון היכא דלא הוי כפיה עכ"ל: והנה צריך לבאר כונתו דודאי להכי תני עבדו משום דס"ל כשיטת הי"א שהובא בח"מ וסי' קכג) דעבד אינו בא בהרשאה וכמו שמדייק הכא התו"ט במשנה עיי"ש אמנם כבר דחה זה שם התוס' חדשים ובתוס' רע"ק ז"ל דלרבותא קאמר עבדו אף שידו כיד רבו מ"מ אינו חייב אבל א"ל דגם עבד בא בהרשאה כשיטת הש"ע תחלה שם ומה שכתב עוד הפ"מ ונראה דטעמו דלא פסק כהך ברייתא משום דבגמ' דידן כו' ולא ידעתי איך מצא בגמ' דידן חולק על הברייתא ודאי שם הברייתא בת"כ ניחא דמיירי שלוחו בלא הרשאה וע"ז ס"ל להגמ' דידן נמי דאינו חייב והמשנה דנקיט רק עבדו הוא משום רבותא דאף דידו כיד רבו דמי ודברי רבינו דלא מחלק אם בא בהרשאה אינו מיושב רק כפי שמבאר הלח"מ לעיל בפ"ז ה' ו' דרבינו ז"ל ס"ל דהיכא דהשליח תובע הממון חייב אף אם עשאו בעדים בלא הרשאה ורק אם השביע ע"י השליח בלא תביעה אז אינו חייב ומה שאמר הגמ' בבא בהרשאה הוא ל"ד רק שעשאו שליח לגבות הממון והאריך בזה שם והפ"מ וכן הגר"ע ז"ל לא הביאו דברי הלח"מ וצ"ע: הלכה יד כ"מ שאמרנו פטור כו' בקרבן אבל לא במלקות שנאמר לאחת מהנה כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ משנה ד"ה אבל ועוד קשה לרבינו למה שביק טעמיה דרבא דאמר משום דהוי דבר שבכללו ויצא לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידושו נקרא דלאחת מאלה לא צריך להכי ויותר ה"ל למיפסק כטעמיה של רבא דהילכתא כותיה לגבי דאביי ולא כטעמיה וצ"ע ברי"ף ור"ן כו' עכ"ל. ולענ"ד נ"ל לישב הקושיא כן דרבינו ז"ל ס"ל מכת קושית התוס' סוף מס' שבועות דאיתא שם חייבין משום שבועת ביטוי תימא דנימא דיצא לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידושו כמו דאמרינן בפ"ג גבי שבועת העדות ונ"ל דלא דמי דהתם יצא להקל הילכך הוי חידוש אבל הכא יצא להחמיר לפי דכופר ממון א"כ א"ז חידוש עכ"ל.

ולרבינו ז"ל לא ניחא ליה החילוק של התוס' ורק מפני קושיא זו מפרש לה הגמ' כמו שפירש שם המהרש"א ז"ל (בדף כה ע"ב) הוה מצי לפרש דרבא קאי נמי אהא דפריך מעיקרא אלא לרב למאי הילכתא אפקיה קאמר רבא דלהכי אפקיה דהוי דבר שהיה בכלל ויצא אין לך בו אלא חידושו בלבד דהיינו בראויין להעיד בב"ד וי"ל דאפקיה דהוה חייב נמי משום שבועת ביטוי בפסולי עדות ושלא בב"ד וקושטא דמילתא פירש רש"י דלרבא לא צריך למעוטי שבועת ביטוי מלאחת כו' עכ"ל.

וס"ל לרבינו דמכת קושית התוס' ס' המ"ס דחייבין בשבועת הדיינים משום שבועת ביטוי מוכת דזה דיצא לידון בדבר החדש לא נדע למעט דאין חייבין שתים וזה ידעין הכא בשבועת העדות רק מקרא דלאחת דאינו חייב שתים כמו שאמר אביי ורבא דאמר אין לך בו אלא חידושו קאי לתרץ רק מה דמקשה לרב אלא למאי אפקיה כמו שמפרש המהרש"א וניחא נמי קושית התוס' במס' שבועות (דף יט ע"א) דס"ל דרע"ק ור"א ס"ל דחייב חטאת קבוע מזה כיון דיצא לידון בדבר החדש ולפ"ז ניחא דמזה דיצא לידון בדבר החדש לא פטרינן ליה לגמרי כמבואר ועיין לקמן בה' שגגות מה שנבאר שם: פרק י הלכה א האשה שהשביעה עד אחר שיעיד לה במיתת בעלה וכפר חייב בשבועת העדות שאילו העידו היתה נושאת ונוטלת כתובה כו'.

וכתב הלחם משנה שם בגמ' אמרו ה"מ בעד מיתה שהוא פטור דאמר לדידה ולא אמר לב"ד דתנן האשה שאמרה מת בעלי תנשא ופירש רש"י כגון דא"ל לדידה חוץ לב"ד מת בעלך ולא א"ל עדות בב"ד כשהתביעתו לפי שהיא יכולה לילך לב"ד ולומר מת בעלי ולא צריכא לשום עד ולא הזכיר זה רבינו ולא ידעתי למה עכ"ל: ונ"ל לענ"ד לישב דברי רבינו כן דלהכי השמיט זה דהנה לפי מה שכתב הנוב"י (בסי' לג) באה"ע במה"ק שם דיש מוכרח לומר דלדעת רבינו עד אחד כשר הוא מה"ת נאמן לעדות אשה ורק מה שנאמן אשה שארי פסולי עדות וכן מה שהיא בעצמה מעידה זהו רק מדרבנן וא"כ תקשה טובא כיון דפוסק רבינו דהיכא שהיא אמרה שמת בעלה דאינה גובית רק עיקר כתובה ולא תוספת וכמו שמבואר בשם רבינו באה"ע (סי' יז ס' מד) דזה דנלמוד ממדרש כתובה הוא העיקר ולא התוספות כתובה וא"כ זהו רק אי היא בעצמה הגידה אבל אם עד אחד כשר העיד לה אזי גובית אפילו תוספת כחובה כיון דמה"ת נאמן הוא ואף.

שהב"ש כתב שם בס"ק קכ"ט דע"פ עד אחד וכותי מסל"ת אינה גובית תוספת זהו רק לפ"ד הפוסקים דעד אחד כשר נאמן רק מדרבנן ודמי לאם העידה בעצמה אבל אם עד אחד כשר נאמן מה"ת אזי אמרינן אף תוספת כתובה גובית וכן כתב הנוב"י בעצמו דכיון דהוא מה"ת גובית תוספת וא"כ תקשה מ"ט אינו חייב קרבן שבועה אי אמר לדידה ולא לב"ד הלא אם יעיד בב"ד תגבה אף התוספת ואם היא תאמר אין לה תוספת וא"כ מפסידה במה שאינו מעיד אך הב"ש כתב שם שתלוי בשני הטעמים אם הטעם שגובית כתובתה מחמת מדרש כתובה מזה אינה גובה תוספת אבל אם מן הקו"ח שב"ש אומרים שם אם נכנסין כו' אז גובית אף תוספת כתובה כן כתב שם בשם המהרשד"ם וא"כ ניחא שפיר דהנה במס' כתובות (דף פא) אמר הגמ' שם בתחלה מאן שמעת ליה דדרש מדרש כתובה ב"ש משמע דרק ב"ש דריש מדרש כתובה ועפ"ז כתבו התוס' במס' כתובות (דף

נג) ובמס' יבמות (דף קיז) דמשמע דרק ב"ש דריש מדרש כתובה ולא ב"ה ומשה"כ חזרו ב"ה להורות כב"ש הוא מטעם קו"ת א"כ ודאי דגובה אף תוספת כתובה אבל התוס' כתבו שם דלבסוף דמסיק יבם כאחר דמי אז אפילו לב"ה דרשינן מדרש כתובה וכן באמת שם בירושלמי בפ' האשה ביבמות חשיב בית הלל נמי מן הדורשים מדרש כתובה ופירש הפ"מ היינו לאחר שחזרו להורות כב"ש משמע דלא משום קו"ת ועפ"ז ס"ל נמי הסוגיא (דף נג) דאמר שם גבי ארוסה שאין אני קורא זה לכשתנשא לאחר תטול וכתבו התוס' שם דהוי משום דדרשינן מדרש כתובה והקשו מ"ט פסקינן כב"ש נגד ב"ה אך לפי מאי דמסיק שם (דף פא) א"ל דאף ב"ה דרשי כסברת הירושלמי ויבם אחר הוא ולהכי פסקינן כן: ועתה יבואר כן רב פפא שם במס' שבועות א"ל דס"ל כפי שאומר הגמ' תחלה במס' כתובות (דף פא) דרק ב"ש דרשי מדרש כתובה וב"ה חזרו מטעם קו"ח וא"כ גובה הת"כ אף אם היא תאמר בב"ד בלא עד ולהכי א"ת ק"ש היכא דאמר לדידה אבל אנן דפסקינן דאינה גובה את ת"כ היכא שהיא העידה בב"ד וע"כ צ"ל דלדידן הוא הטעם משום מדרש כתובה וס"ל דאף ב"ה דרשי זה ומשה"כ חזרו וכפי הסוגיא שם (דף נג) דאמרינן גבי ארוסה וכדברי הירושלמי שבארנו וא"כ לדידן אף אם אומר לדידה מ"מ חייב קרבן שבועה משום דמפסידה התוספת כמבואר.

ומכש"כ א"נ כדברי הריב"ש ז"ל בתשובה שהביא שם הנוב"י דהביא הוא ראייה מדברי רב פפא במס' כתובות (דף קו) כששמעה שמת בעלה בעד אחד ס"ל דעד אחד אינו נאמן מה"ת ואינו נכנס עפ"י לנחלה עפ"י עי"ש א"כ א"ל שפיר טפי דר"פ אזיל לשיטתו דהוא ס"ל דעד אחד אינו נאמן מה"ת ומשה"כ עד אחד שוה להיכא שאמרה היא אבל אנן דפסקינן דעד אחד נאמן מה"ת והיא בעצמה לא א"כ איכא חילוק לענינת"כ אמנם הנוב"י דחה שם את דברי הריב"ש זה עי"ש ויתורץ כמו שבארנו ודוק: פרק יב הלכה ז קטנים שנשבעו והן יודעים טעם השבועה אע"פ שאינן חייבין כופין לעמוד בדבריהם לחנכן ולאיים שלא ינהגו קלוח ראש בשבועות כו', והנה הכ"מ כתב הוא בפ"ה דנדה (דף מה ע"ב) כו' והנה נ"ל לענ"ד דצריך לבאר דהכא ע"כ מיירי רבינו בקטנים ממש ולא במופלא סמוך לאיש אשר נדריהן נבדקין שחל נדרן ושבועתן מה"ת אשר זה מבאר רבינו לקמן בפ"א מה' נדרים אלא הכא מיירי בקטנים שהגיעו לחינוך והכא הוי הגיעו לחינוך מעת שידועים טעם השבועה וזהו שאומר רבינו כופין אותן לעמוד בדבריהם אין כוונתו דב"ד כופין אותו דהא מבואר בגמ' (דף מו ע"ב) שם דא"נ קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו א"כ גם הכא נמי כן וצריך לומר דכופין שכתב רבינו קאי על אביו שמחויב לחנכו במצות והכא זהו החינוך שיעמדו בדבריהם וכמו שכתב רבינו שם בפ"ז מהל' מ"א (הל' כח) אע"פ שאין ב"ד מצווין להפרישו מצוה על אביו לגעור ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה כו' וכן מסיק רבינו הכא ואם היה הדבר שנשבע כו' מכה אותו אביו או רבו וגוער בו כו' וכ"ז הוא הכפ"י שאביו או רבו מי שמחויב לחנכו הוא כופה אותו אבל לא ב"ד.

וא"כ לא נמצא דין זה במס' נדה שם דהתם מיירי רק במופלא סמוך לאיש ורק סמך יש מזה דאמר שם א"נ מופלא סמוך לאיש ל"ד ומ"מ א"נ ב"ד מצווין להפרישו אז לאותן שמוזהרים עליו יש איסור הה"ד לכל קטנים לדידן שהגיעו לחינוך יש מצות חינוך על האב והוא כופה אותו אע"ג דאין ב"ד כופין להפרישו והכ"מ לא באר בזה וצ"ע: הלכה

ט השומע הזכרת השם מפ"ח ה"ז היה חייב לנדותו ואם לא כו' וצריך להתיר מיד כדי ש"י לאחרים שהרי א"י שנדוהו וא"ת יודיעהו נמצא כל העולם בנידוי כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ קשה דבגמ' אמרו (דף ז) בנדרים ש"מ אין בין נידוי להפרה ולא כלום והקשו התוס' דה"א דפא"מ דלאפקירותא עד דחיילי שמתא עליו ל' יום כו' והרי"ף ז"ל בפ' א"מ ס"ל דפליגי אהדדי ודחה ההיא דנדרים וכן דעת רבינו ז"ל שכתב בפ"א מהל' ת"ת א"ב נידוי להפרה ולא כלום וא"כ כיון דרבינו נ"ט להתיר מיד משום מכשול וא"כ השתא לא קשה כלל מ"ה א"מ ושפיר שאה"כ דיודיעהו שהוא מודה אותו שביזה ת"ח וכ"ע פרשי מניה וא"כ לא ה"ל לרבינו לדחות דפ' א"מ עכ"ל: ונ"ל לישב דעת רבינו פשוט דא"נ דדין הוא באפקירותא דיחול הנידוי דוקא ל' יום ורק הכא שרינן לאלתר כדי שלא יכשיל א"כ ליתא הכא נידוי כלל דהא הוי כמו שלא נידוהו דהשמתא הוי דוקא תלתין יום אלא ודאי צריך לומר דזה הדין לכ"ע דלא בעי שיחול הנידוי ל' יום וא"כ היכא דאיכא החששא שלא יכשיל ולהודיעהו א"י שרינן לאלתר והתם נמי אמרינן דא"ב נידוי להפרה ולא כלום ולהכי כתב נמי רבינו התם בפ"ז מהל' ות"ת דכשחוזר למוטב מתרינן ליה לאלתר ורק זה כתב רבינו התם דאם ראו ב"ד להניחהו בנידוי זה כמה שנים יניחוהו כיון דהתם ליכא חשש דמכשול אבל הכא אין להניחו ורק מתירין לאלתר מפני החשש שלא יכשיל כיון דלא בעינן ל' יום ואף שגם זהו אפקירותא שמזכיר ש"ש לבטלה סגי בזה כמבואר ודוק: הלכות נדרים פרק א הלכה יז וכשם שאוסר עצמו בכינויין כך אם הקדיש ש בכנויין ה"ז הקדש עכ"ל.

וכתב הכ"מ הכא וכשם שאוסר כו' ה"ז הקדש ה"מ שם בגמ' ואינו מבאר הכ"מ היכא משמע זה בגמ'. והלח"מ כתב ה"מ בגמ' (דף י) דקאמר בלשון שבדו חכמים משום דלא נימא קרבן לה' ה"מ דבהקדש נמי נאמרו הדברים ומניה לר"י דקיי"ל כותיה דהוי נמי הכי עכ"ל.

ולענ"ד לא הבנתי דברי הלח"מ מאי ראייה הוא מהתם אם על היכא דמקדיש קרבן די בכינוי לקרבן הלא זה כתב רבינו להדיא דכינוי קרבן כקרבן והיינו הרי עלי קונם קונם כו' וזהו שמבאר שם במשנה (דף י) ומבאר הגמ' דהוא דלא לימא קרבן לה' ומה שכתב רבינו היינו היכא דמקדיש בלשון הקדש אם יש בזה כינוי ובזה נמצא בתוס' שם ד"ה ונזירות תימא אמאי לא תנא איסורים כאיסורים והקדשות כהקדשות וי"ל דלמ"ד לשון עכו"ם הוא לא נמצא להם לשון נכרים אלא בהני דתנא ולמ"ד לשון שבדו חכמים צ"ל דלהכי לא תנא דלא כתיב ערך לה' איסור הקדש לה' כמו דכתיב חרם לה' וקרבן לה' עכ"ל: נמצא דלפ"ד התוס' לדברי שניהם בין לר"י ובין לר"ל לא תקנו כינוי הקדשות דליתא גביה כינוי ואין ראייה כלל מכינוי קרבן דהתם איכא קרבן לה' וגם יש לשון כותים בזה.

אמנם דברי רבינו הוא מהירושלמי פ"א דנדרים ה"א דשם איתא והלא הערכין והתמורות וההקדשות בפרשה היו ולא תנינן כינוי ערכין וכינוי תמורות וההקדשות אלו תנינן מה הוינן מתני ערקין תמופה הגדר הגרם כו' ומפרשי הירושלמי פירשו דזהו דיחוי דמדחה דלהכי לא תני ליה בזה כינויין והני לשונות לא שייכי כו' אמנם באמת יש לפרש בלשון ניהותא דברי הירושלמי דקאמר הלא ערכין בפרשה הוא ול"ת ואילו תנינן הא

הני הכינויין דקחשיב ערקין כו' והטעם דלא קחשיב ליה הוא כמו שכתב בס' שיטה מקובצת שם במס' נדרים וז"ל וכינוי הקדשות כהקדשות לא קתני לפי ששמה אין בלשון כותים שום כינוי כו' ול"נ שהם בכלל כינוי נדרים כנדרים א"נ י"ל תנא ושייר שהרי גם כינוי ערכין לא קתני ואח"כ מביא לשון של הירושלמי שהבאתי כו' וא"כ א"ל דגם הירושלמי נמי אומר דגם באלה נמצא כינוי בהקדשות ערכין ותמורות והא דלא קחשיב להו הוא א"ל כתירוץ הש"מ דהוי בכלל נדרים או תנא ושייר והירושלמי מפרש א"נ כינויין בהני מהו ואומר ערקין תמופה הגדר הגרם וזהו לערכין לחמורה ולהקדשות כמבואר ועיין תוס' בערכין (דף ד ע"א) ד"ה הכל שכתבו דל"ח כינויים על ערכין שלא היו מזכירין ש"ש על הערכין כו' וא"כ זה התירוץ ליתא רק למ"ד לשון שבדו חכמים אבל למ"ד לשון כותים המה צריך לתרץ כמו שכתב הש"ס והירושלמי דבארנו.

והנה הק"ע כתב הכא בנדרים בש"ק וז"ל וקשה והלא ביתו קודש לה' כו' גם ביהושע כתיב כלי כסף כו' קודש הוא לה' וי"ל דהיינו קדשי בדה"ב הוא ובכלל חרמין הם אך קשיא דמאיזה הקדשות קשיא להו דבקדושת הגוף פשיטא דכתיב קרבן לה' וגם תנן כינויין דידהו קונם קונח כו' וצ"ע: ולענ"ד לא קשה מידי דלא מקשה הירושלמי על ענין של הקדש היינו קדשי הגוף וקדשי בדה"ב אם יש בהו כינויין דודאי יש במלת קרבן לקדשי הגוף ומלת חרם לקדשי של בדה"ב כמו שאיתא שם (דף י) בגמ' אלא שאל על המלות של הקדשות אם יש כינוי על שם דבר של הקדשות ואומר במסקנא הגדר הגרם כו' והא דלא קחשיב כמו שבארנו הוא ודוק: הלכה א במשל"מ כתב הב"י בשם הרשב"ץ ובתשובה אחרת כתב שמתא נראה שהוא נידון כאיסור שאם אמרו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה ואפשר נמי דבכל ענין יהבינן ליה חומר נדר לחול ע"ד מצוה וחומר שבועה לחול ט"ד שא"ב ממש אבל מה שנראה ודאי בזה שדין שבועה י"ל שהרי מיחסר גברא כו' ותימא דבריש נדרים קאמר אידי דתנא נדרים דמתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמתסר חפצא עליה וצ"ע עכ"ל.

ולא הבנתי לענ"ד קושיתו דל"ק מירי דבמשנה על וחרמים כחרמים מפרשי להו התוס' והרא"ש שם דהיינו או חרמי קדשי בדה"ב או חרמי כהנים וע"ז ניחא שפיר דמתסר חפצא אבל מלת שמתא שאומר הרשב"ץ אינו נכלל כלל במלת וחרמים שאומר שם במשנה ושמתא הוא היכא שאומר מנודה ובודינא ממך דכ"ע אסור וזהו מיתסר גברא כדברי הרשב"ץ כמבואר.

והנה ראיתי דבר תמוה ברש"י דנדרים (דף יח ע"ב) וז"ל דאמר שם אם כחרם של שמים אסור ופירש רש"י ז"ל דחרם כגון שהתפיס במה שהקדיש לגבוה לקדשי בדה"ב הילכך אסור דלא ניתן לפדות דכתיב כל חרם קדש קדשים הוא. וקשה טובא דהא רק בחרמי כהנים אין להם פדיון כדאיתא במשנה דערכין (דף כז) וחרמי גבוה יש להם פדיון כדמפורש שם במשנה ברש"י ותוס' ואיך כתב רש"י דלא ניתן לפדות וגם מה שאמר מקרא דכל חרם במשנה דריש לה דחל על ק"ק או דסתם חרם לבדה"ב וגם עיקר הדבר דלא ניתן לפדות למותר הוא דלא תלה בזה דאף אם יש להם פדיון כשאר הקדש נמי אסור אי מיתפס בזה וצ"ע: הלכה כג האומר לחבירו מודר אני ממך משמע דבר זה שלא ידבר עמו מופרש אני ממך כו'.

וכתב הכ"מ בשם הר"ן דאפילו בדיבורא נמי לא מתסר דלא ידעינן אי להנאה איכוון או לדיבורא כו' ואיכא מ"ד דבמודרני ממך אפילו לשמואל אסור לאשתעי בהדיה כו' ודעת רבינו כסברא אחרונה דברייתא אתי שפיר כוותיה עכ"ל. ונ"ל לבאר דבר נכון בדברי התוס' שהקשו על האי פירושא דשרי הכל אי אמר מודרני א"כ איך יפרש הברייתא דאומר אסור דע"כ אתיא כמ"ד ידים שאינן מוכיחות ל"ש ידים מדוע אומר שאיני אוכל לך כיון דס"ל דהוה ידים א"כ לא צריכא למימר דזהו הדיוקא דשמואל ממתניתין דאומר לך דס"ל דלא הוה ידים ותרצו דכיון דגלי דמודרני ממך מועיל ממילא לך לאו דוקא ובלא לך נמי מהני עכ"ל: ונ"ל לבאר כן דלקמן מקשים התוס' ליתני שאני אוכל בלא לך וא"ת א"כ לא הוה ידעינן למאן קאמר וי"ל דמיירי במסרבים בו לאכול והוא ממאן וא"כ לאותו שהוא מפציר לאכול קאמר שאני טועם שאני אוכל שלך ואפילו בלא לך שמעינן עכ"ל.

נמצא כן דהברייתא דע"כ ס"ל דידים מוכיחות הוי ידים דאומר מודרני אסור א"כ א"ל דלא מסרהב בו וא"כ צריך לומר לך דוקא דבלא לך אינו שום משמעות ולהכי אומר לך משום דלא מסרהב בו ולא משום דידים שאינן מוכיחות דהא אומר במודרני אסור אבל המשנה דאמר שאני לך ולא אומר במודרני אסור אמרינן דאפילו אם מסרהב בו ומ"מ בעי דוקא לך משום דידים שא"מ לא הוה ידים אבל הברייתא נקיט לך דמיירי בלא מסרהב כמבואר: והנה הגאון רע"ק איגר ז"ל הביא (סי' ר"ו ס"ק א) בשם שו"ת הרשב"א דאם מסרבין לאכול ואומר מודרני ממך ודאי מוכח דבאכילה קאמר והוה כמו נזיר עובר לפניו עי"ש.

והנה נ"ל כי התוס' ודאי לא ס"ל כן דמוקי במסרבין בו לאכול ואעפ"כ צריך לומר שאני אוכל ובמודרני לחוד לא כמבואר וע"ש בבאור הגר"א ז"ל ס"ק ה' ו' ודוק: הלכה כז האומר הרי עלי כנדרי רשעים כו'. והנה הכ"מ כתב הכא דברי הר"ן ז"ל שכתב שם ואיכא למידק הרי נדבה אינו אלא באומר ה"ז נודר דאומר הרי עלי כו' ונראה בעיני דנדר פירושו דבר שאינו בא בנדבת לבו ונדבה פירושו מה שאדם נודר יותר מנדבת נפשו ומש"ה אמרינן דנדר הוא הרי עלי לפי שאינו מתנדב לגמרי כיון שלא הפרישו עכשיו ונדבה הוא באומר ה"ז לפי שמתנדב נדרו יותר רצוי כו' עכ"ל.

וקשה לי דאמרינן בר"ה (דף ו' ע"א) והא נדבה כתיב הכא אמר רבא משכחת לה כגון דאמר הרי עלי עולה ע"מ שאני חייב באחריותה נמצא דאי אומר הרי עלי עולה ורק אי מתנה בפירוש שאינו חייב באחריותה מקרי נדבה ולפ"ד הר"ן דנדבה לא הוי רק היכא שמתנדב בנדבת לבו ואומר ה"ז שמעשיו רצוים וא"כ היאך נקרא נדבה אי אומר הרי עלי ורק אי יתנה שלא וחייב באחריותה דאז טפי מעשיו אינם רצוים דאומר הרי עלי ומתנה שלא יתחייב באחריות ודאי לא בנדבת נפשו הוא וצ"ע: פרק ב הלכה יד ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לו לחזור בו ומהו ההפקר הוא שיאמר אדם נכסים אלו המה הפקר לכל כו' ואפילו זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו.

ובה' ט"ו המפקיר לעניים כו' אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה עכ"ל. והנה זהו חידוש רבינו דהפקר הוא מטעם נדר ולא מצינו בגמ' זה מפורש.

והנה לכאורה נ"ל להביא ראיה לזה דהפקר הוא מטעם נדר מהא דאמרינן במס' ב"מ (דף כב ע"ב) יתמי דלאו בני מחילה ניהו מא"ל ופירש רש"י קטנים שאין הפקרן הפקר אלמא דקטנים לא מצו להפקיר והא קיי"ל דבמטלטלין מכירתן מכירה ומתנתן קיימת וכן מחילתן מחילה מתקנת חכמים הכל כמבואר בתו"מ (סי' רלה) וא"כ אם הפקר הוא כשאר קנין ליהוי הפקרן נמי כמו מחילה או מתנה אלא ודאי דהוא מטעם נדר ובנדר קיי"ל דקטן שנדר לאו כלום הוא עד שיגיע למופלא סמוך לאיש דאז נדריהן נדר מן התורה כמבואר בנדה (דף מו) ותחלה לא הוי נדר כלל וה"נ לא הוי הפקרן הפקר ואם הוא מופלא סמוך לאיש א"ל בכה"כ דנדרו נדר מה"ת או מדרבנן לכל חד כדאית ליה ה"נ יהא הפקרן הפקר אבל לא מקודם אמנם אין ראיה מזה כי כבר ביאר הרה"מ לקמן בפ' כ"ט מהל' מכירה ה"ח דגבי קטן שתיקנו שיהא מכירתן ממכר הה"ד טעותן כגדול ופחות משתות הוי מחילה ודחה בזה השגת הראב"ד ז"ל וכן כתב הרמב"ן בתשובה סי' ב' דאם מחלו בפירוש הוי כמתנה ומה שאומר יתמי לאו בני תחילה בדבר דלשאר בני אדם הוי בסתמא מחילה לדידהו לא רק אם מחלו בפירוש הוי כמתנה הכל כמו שמבאר הגר"א ז"ל בח"מ (סי' רלה ס"ק ט) וא"כ אין ראיה מגמ' זו דהפקרן לאו הפקר הוא ודברי רש"י דכתב דקטנים לאו הפקרן הפקר צ"ע: והנה הקצות החושן (בסי' רע"ה) הביא דברי הב"י שכתב וז"ל כתב הרמב"ם ההפקר הרי הוא כנדר ואסור לחזור רו פירוש שיחזור ויאמר אני חוזר מדיבורי כיון שלא עשיתי קנין אלא הרי הוא כנדר דכתיב ביה לא יחל דברו ואע"פ שהוא יכול עצמו לזכות בו זהו מדין ההפקר אבל לא מתורת חזרה ע"כ וכתב ע"ז הקצוה"ח והנה לפ"מ שמבאר דהא דאסור לחזור אינו אלא משום דהוי כמו נדר שאסור לחזור א"כ נראה דהפקר אינו קנין אלא הא דאינו יכול לחזור בו היינו מתורת איסור בל יחל וא"כ הפקיר ומת אפשר דהוא של היורשין כיון דאינו אלא משום נדר והנודר ומת אין חייבין היורשין לקיים נדרו ע"כ: והנה צריך לבאר עוד בזה דא"נ דכל טעמו של הפקר דהוא מטעם נדר וא"י לחזור להכי משום דעובר על בל יחל אבל בלא זה לא קני הפקר ולא יצא חתתת ידו רק משום הנדר א"כ תקשה הא דקיי"ל דגם כותי שהפקיר הוה הפקר והוא משנה מפורשת בפ"ד דמס' פאה מ"ט הלקט כו' אלא א"כ הפקיר ואיתא זה בגמ' דגיטין (דף מז ע"א) והא גבי כותי כתב המשל"מ לקמן בפ"י מהל' מלכים ה"ז באה"ד דגבי כותי ליכא נדרים דבנדרי רשות פשיטא שאין בדבריהם ממש וליתא איסור בל יחל גביהו וא"כ אמאי הוה הפקר גבי כותי ופוסק רבינו בפ"ד מה' תרומות דהפקר עכו"ם פוטר וא"כ ע"כ הוא לא מטעם נדר אמנם לפי מה שבארנו לעיל בפ"ב מה' חו"מ ניחא הכל דיש שני דברים גבי הפקר חדא מה שמסלק עצמו ויצא ע"י דיבורו מרשותו וזה ילפינן משמיטה לב"ה מקרא דונטשת יש נטישה אחרת ולב"ש מתעזב דגבי לקט שו"פ עזיבה אחרת ואחרי כן מה שאינו יכול לחזור זהו מטעם גדר שלא יחל דברו אבל מרשותו יצא גם בלא דין של נדר רק מתורת קנין דמרבינן מהני לימודים שמסולק מידו וא"כ ניחא בעכו"ם שהפקר פוטר דנהי דבל יחל ליתא גביה מ"מ הסילוק מתחת ידו יצא דנדר הוא רק שלא יהא יכול לחזור בו וא"כ ניחא נמי גבי יורשין שעמד הקצוה"ח דודאי אם הפקיר יצא מתחת רשותו תיכף גם בלא סברת איסור בל יחל ונדר אשר אינו אצל היורשין וא"כ אם רוצה אחר יוכל לזכות כיון דהוא לא חזר וזכה קודם מותה א"כ נשאר הפקר משעה שהפקירו דזהו עיקר הסילוק

וכיון דלא חזר נשאר הפקר כמבואר מריבוי דקראי דונטשת או תעזוב וכיון דהוא לא חזר היורשין לא יוכלו לבטלהזכיה שזכה אחר תחלה דלאו בידם לחזור ממה שאביהם הקנה בזה שסילק עצמו דזה מהני כמבואר: אבל זה צריך לעיין א"נ בזה דאינו יכול לחזור הוא מטעם בל חל דברו וא"כ הוי כמו נדר דדרשינן הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו והיינו שיש שאלה אצל חכם ועקר הנדר ה"נ גבי הפקר נהי דאם זכה ביה אחר ליתא בשאלה כפי שיטת הרא"ש במס' נדרים (דף נט) דגם תרומה אחרי שבא ליד כהן ליתא בשאלה וכמו שהאריכו בזה האחרונים לענין צדקה אחרי שבא ליד גזבר כמו שמבאר הנוב"י מה"ת (סי' קמת) בח' יו"ד אבל קודם שזכה אחר לכאורה משמע דישנה בשאלה ואז יכול לחזור ואינו יכול עוד אחר לזכות אך אחרי דלא מצינו דבר זה שיהא שאלה בהפקר א"ל דלהכי גלי הקראי דיליף ב"ש וב"ה מונטשת או מתעזוב דמבואר בירושלמי דפאה פ"ב דלהוי דומיא דהני דלא מהני שאלה בהו ויש לדחות ובמ"א נבאר ועיין ר"ן בנדרים (דף פה ע"א) ד"ה ומיהו סה"ד דכתב בהדיא דליתא שאלה בהפקר עי"ש: הלכה יט דבר המופקר שבא אחר כו'.

וכתב הלחם משנה צ"ע בפ' השוכר ע"כ. ולנ"ד לא מצאתי מידי בפ' השוכר שיהיה נגד זה הדין שיש להקשות ואילו ט"ס הוא וקאי על המשנה בפ"ד דשקלים משומרי ספיחים אשר רבינו בפירוש המשנה מפרש דפליגי אם הבטה בהפקר קונה ורבנן ס"ל דקנה וא"כ ה"ל למיפסק כרבנן וכמו שהעיר ע"ז התוי"ט ע"ש: פרק ג הלכה י והי"א כיצד אין הנדרים חלים אלא ע"ד שיש בו ממש כו' אבל האומר יאסר פי לדיבורו וידי למעשיהן ורגלי להילוכן ועיני לשינתן הרי הנדר חל דהא אמר קונם פי מדבר כו' והב"י כתב שכך הם דברי רבינו עליהן כו'.

והנה הלח"מ כתב וז"ל ופירש הר"ן נעשה כאומר ול"נ דרבינו ז"ל ל"ל הכי אלא סובר דמאי דקאמר בגמ' דאומר יאסר פי לדיבורי דאמר כן בהדיא ולא נעשה כאומר אלא דקאמר קונם פי מלדבר עמך וידי מלעשות עמך כו' הרי שינה לשון המשנה דאמרה פי מדבר כו' וזה נ"ל פשוט בדברי רבינו ודלא כדברי הב"י ז"ל שאומר שלשון רבינו הוי כלשון המשנה עכ"ל: והנה נ"ל להביא ראיה לדעת הפוסקים האלו דלא בעי לומר בפירוש קונם אי יאסר פי לדיבורי וידי דנעשה כאומר מסוגיא דלקמן (דף טו ע"א) דאמר ואלא דאמר קונם עיני בשינה כו' וכתב הר"ן דליכא לאוקמי באומר קונם עיני בשינה היום דא"ה פשיטא כו' וא"כ ה"נ אם נפרש דאמר בהדיא יאסר פי לדיבורי זה נמי פשיטא הוא ומה זה גרע מאומר קונם עיני בשינה אלא ודאי הכא אמרינן נעשה כאומר ואומר קונם פי מדבר ונעשה כאומר יאסר פי לדיבורי והוי רבותא כמבואר: ועוד יש להביא ראיה מן הירושלמי הכא בהל' ד' וז"ל הלוכי עליך דיבורי עליך לא אמר כלום ומה שיתפוס את הנדר בדבר שאין בו מאש נדר נדר מה נדר שאמר להלן דבר שיש בו ממש אף נדר שאמר כאן דבר שיש בו ממש עיני רואה לך אזני שומעת לך אסור את אומר ידי עושה עמך אסור חרש עמו בקרקע כו' והנה הק"ע והפ"מ מפרשים דזה את אומר ידי עושה עמך קאי אדלמטה חרש עמו כו'.

ולענ"ד נ"ל לפרש כן דהנה התוס' כתבו הכא ד"ה ידי לעושיהם וא"ת ה"ל דמעשה ידיים גופיה יש בו ממש כדמוכח בכתובות וא"א אמר קונם מעשה ידי דחייל לר"מ דאמר אדם

מקנה דש"ל בא לעולם וי"ל דאה"נ ואגב אינך נקיט האי שינוי אכולהו ועוד דאיכא מעשה ידים שאין בו ממש כגון שלח לפני ב"ת כו' עכ"ל וכן כתב הר"ן במשנה לקמן (דף נז) שם גבי מעשה ידי אשתו א"נ מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא אלמא דס"ל כתירוץ הראשון שבתוס' דמעשה ידי הוא והנה על תירוץ השני שבתוס' קשה לענ"ד כיון דקיי"ל דסתם נדרים להחמיר וא"כ נימא אי אומר מעשה ידי דאמרינן דכונתו ודאי למעשה ידים שיש בו ממש.

וע"כ נ"ל כתירוץ הראשון שבתוס' ואי אומר מעשה ידי ודאי דפשיטא דאסור דחייל ע"ז וזהו פשט הירושלמי עיני רואה ואזני שומעת אסור כמו דאת אמרת ידי עושה לך דע"ז ודאי אסור דע"ז לא מספקא לנו דודאי חייל איסור כמו שכתבו התוס' והר"ן וה"נ כן עיני רואה ואזני שומעת נמי כן אסור נמצא דגם הירושלמי ס"ל נמי דאם אמר הילוכי עליך דיבורי עליך לא אמר כלום ולא חייל משום דהוי דבר שאב"מ אבל אי אמר עיני רואה ואזני שומעת חייל שפיר דנעשה כאומר ידי לעושיהן ורגלי להילוכן והוה הכל כמו אם ידי עושה עמך דמקרי אית ביה מעשה כמבואר ואף אם נפרש פשט הירושלמי כמו דמפרשי הק"ע והפ"מ דקאי זה אדלמטה דידי עושה חרש מהו מ"מ כיון דחזינן דהירושלמי פשט להיתר ולאיסור ואומר דמותר הוא רק היכא שאומר הילוכי עליך משמע אבל אי אומר כמו שכתב הלשון במשנה קונם פי מדבר אזי נאסר והוה כמו שאומר עיני רואה דאל"כ לימא רבותא טפי דאפילו כמו שכתב במשנה אינו חייל רק אי אומר בפירוש פי לדיבורי כדברי הלח"מ אלא ודאי הוא כדעת הפוסקים שבארנו: והנה שם בירושלמי קמבעיא ליה חרש עמו בקרקע גדר עמו בתנור היאך נאסר כדי שכרו או כדי הנאת קרקע כו'.

וכתב הק"ע בש"ק דקשה מ"ש ממחזיר אבידה דאמרינן תפול שכר להקדש ואמאי לא נאסר רק כפי שכרו והניח בצ"ע. ולא ידעתי קושיתו דמהו דמיון זה למחזיר אבידה התם לא השבית בגוף האבידה כלום וכמו שהיה מקודם כן החזירה אבל הכא הא עביד מעשה בידיים בזה והשביח הקרקע והתנור א"ל דאסור כדי כל הנאה כמבואר ודוק: פרק ד הלכה ג וכן נדרי זרוזין מותרין כיצד כו' וכן המוכר שנדר שלא ימכור חפץ זה אלא בסלע והלוקח נדר שלא יקחנו אלא בשקל ורצו בשלשה דינרין שניהם פטורין וכן כל כיוצא בזה לפי שכל אחר מהם לא גמר בלבו ולא נדר אלא כדי לזרז את חבירו ולא גמר בלבו עכ"ל.

והנה רבינו שינה לשון המשנה דבמשנה אמר שניהם רוצין בשלשה דינרין ורבינו כתב ורצו בג' דינרין והא הוא נפקותא לדינא. דהנה הר"ן כתב שם במשנה ודף כא) וז"ל גרסינן בירושלמי אר"ז הד"ת בשאין מעמידין אבל מעמידין דבריהם לומר שדוקא נדרו צריכין היתר חכם וקשה מאי קמ"ל דזעירא מתניתין הוא דקתני שניהם רוצין וי"ל דקמ"ל דרוצין מעיקרא קאמר ולא רצו דשקלינן וטרינן בגמ' כו' נמצא דא"נ רוצין הוא כפירוש הר"ן דכן רצו מתחלה ועד סוף וא"כ אם מעמיד דבריו ואומר דבתחלה סבר דבדוקא הוה נדר גמור אבל א"נ רצו משמע דהוא פתה לבסוף אף דבתחלה סבר דוקא לא הוי נדר וא"כ אנן דדייקינן בגמ' דידן רוצין קתני וגם לא מצינו חולק על הירושלמי דאמר לפ"ז דבמעמיד דבריו קיימין וא"כ תקשה היאך שינה רבינו לשון המשנה לומר

ורצו דמשמע לבסוף וא"כ אף דבתחלה לא נתרצו לזה ומעמידין דבריהם ואעפ"כ שרי ואף אם נאמר דרבינו אינו מפרש כפירוש הר"ן ז"ל דמפרש רצו פירוש לבסוף בעת שאלת הדין לחכם וא"כ א"ל דבתחלה דנקיט קסברי אלא יפרש לה כפירש"י ז"ל שם בגמ' דמפרש כן מי קתני שניהם רצו דאי קתני הכי הוה משמע שניהם רצו בתחלה בג' דינרין ואלא בשעת הנדר אינן רוצין אלא סמכא דעתייהו אדיבור פיהן כו' ונדר מעליא הוא רוצין תנן דמשמע מעיקרא היו רוצין בג' דינרין ואכתי שניהם רוצין נמי ולא היה פיהן ולבן שוין הלכך כו' וכדי לזרז זה את זה נתכוונו שניהם עכ"ל.

נמצא דרש"י ז"ל מפרש דאף א"כ רצו אין הכונה דעתה רצו אחרי הנדר ובעת הנדר סברי דוקא אלא הוה מפרש דרצו ה"א מתחלה קודם הנדר ובעת הנדר חזרו ורצו בדוקא וא"כ הוה מעמיד וה"א דשרי מטעם הפלאה קמ"ל דרוצין לומר דאף בשעת הנדר רצו כן ולא הוה מעמיד ושניהם מפרשי דבמלת רוצין ממעט מעמיד ובמלת רצו ה"א דאף מעמיד שרי ורק הר"ן מפרש רצו לבסוף ורש"י מפרש לה בתחלה קודם הנדר אבל לענין דינא דמעמיד שניהם שוין ותקשה דברי רבינו: ונ"ל לומר לדברי רבינו כן.

דהנה באמת לזה לא חש רבינו כיון דמסיק ולא נדר אלא לזרז את חבירו ולא גמר בלבו הרי דייק דאינו מעמיד ורק בשעת הנדר היה כונתו נמי לזרז את חבירו ולא לנדר גמור ורק רבינו כתב להכי ורצו בשלשה דינרין ללמד דדוקא אם רצו עתה בשלשה דינרין אבל אין המוכר רשאי ליתנו בשקל ולא הלוקח בסלע כמו שכתב הר"ן ודוקא בנ"ד ולא בסלע ולא בשקל שהרי עיקר משמעות נדרם לכך וכמו שכתב הכ"מ דע"ז דכתב רבינו המוכר שנדר שלא ימכור חפץ ה' אלא בסלע והלוקח אלא בשקל בא לשלול אי אמר טפי מסלע ובציר משקל דלא נפשט בגמ' וה"נ נימא כן דזה שאומר ורצו בג' דינרין בא למעט א"נ דרוצה עתה בסלע וזה בשקל אינו יכול כמבואר: ונ"ל ליישב הא דלא הביא רבינו הבעיא דאיתא שם אי אמר טפי מסלע ובציר משקל דלא נפשט בגמ' וה"ל למיזל לחומרא והניח זה הכ"מ בצ"ע מ"ט השמיט רבינו ונ"ל לומר כן דהנה שם בגמ' רוצה לפשוט מזה דאומר היה מסרב בחבירו שיאכלו ואל"ל כו' טיפת צונן שאני טועם מותר לכנוס לביתו ולשתות הימנו צונן שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה ואמאי והא טיפת צונן קאמר אלא משתעי אינש הכי ה"נ כו' א"ל לא דמי גבי צונן צדיקים כו' הכא ספיקא הוא דלמא פחות מסלע כו' א"ד דוקא קאמר ע"כ.

נמצא דהגמ' רצה בתחלה לפשוט מזה דכיון דדייק מלח ביתך שאני נכנס וטיפת צונן שאני טועם לומר בדוקא ודחי משום צדיקים כו' וא"כ לקמן (דף כד ע"א) דאמר יתר ע"כ אראב"י האומר לחבירו קונם כו' ותאכל עמי פת חמה ותשתה עמי כוס חמין והלא הקפיד כו' אף אלו נדרי זרוזין כו' ומפרש הר"ן בחד לישנא דה"א דכיון דמדייק בלישנא לומר כוס חמין ופת חמה ה"א דוקא ולהכי קאמר ראב"י אף אלו נדרי זרוזין והלח"מ כתב הכא בה' ג' ד"ה כגון דרבינו מפרש לה נמי כפירוש הר"ן זה דה"א דקמדייק ומייחד ויאמר פת חמה וכוס חמין ה"א דוקא מ"מ אשמועינן דגם זה הוה נדרי זרוזין וכן פוסק רבינו וא"כ נוכל לומר דמזה נפשט הבעיא דלדידן דפסקינן כר"א ב"י דאומר אף זה נדרי זרוזין ה"ד היכא דמדייק ומיחד דבר הוה נמי נדרי זרוזין והגמ' דקמבעיא הוא רק לרבנן דפליגי על ראב"ו אבל אנן דפסקינן כראב"י ל"ש בין היכא דמדייק או לא מדייק.

אמנם הלח"מ הקשה מ"ט השמיט רבינו הא דיתר ע"כ אמר ראב"י כיון דאפילו לפי פירושו דהוה כפירוש השני של הר"ן ז"ל הוה רבותא כגון דמיחד ואמר פת חמה וכוס של חמין כדכתיבנא עכ"ל: והנה נוכל לומר כן דרבינו סתם וכתב בין אכל ובין לא אכל שניהם פטורין סמך ע"ז דלא מחלקינן בין היכא שמיחד אם לאו ורק לקמן בפ"ח היכא דיש טעמא דלאו מלכא אנא ולא כלבא אנא דהוה מתנה מרובה כמו שכתב הלח"מ התם מחלק רבינו אבל הכא אינו מחלק כלל ושוה לנו אי מיחד אם לאו הכל הוה נדרי זרוזין ואפילו אי אמר כו' וא"כ אף טפי מסלע ובציר משקל נמי הוה נדרי זרוזין כמו דרוצה למפשט מטיפת צונן דהא הכא ליכא חילוק זה של צדיקים אומרים כו' ואעפ"כ שרי ה"נ הכא שרי לראב"י ולהכי השמיט זאת: אך באמת נ"ל ליישב הא דהשמיט רבינו דברי ראב"י באופן נכון כן ודלא נפרש הכא דברי ראב"י כדברי הר"ן ז"ל.

דהנה דברי ראב"י הוא תוספתא שם פ"ב דנדרים וז"ל התוספתא אראב"י הרוצה להדיר חבירו שיאכל אצלו והוא נדר שלא יאכל אצלו אע"פ ששניהם נודרין זה כנגד זה הרי אלו נדרי זרוזין עכ"ל התוספתא. נמצא דעיקר החידוש הוא דזה נדר לו שיאכל וחבירו נדר לו להיפוך שלא יאכל והוה נדרי זרוזין נדרי שניהם והוה כמו במשנה ראשונה של מוכר ולוקח דזה נדר על סלע וזה על שקל ועל שניהם הוה נדרי זרוזין ורק מן המשנה לא ידעינן רק במקום שאחד נדר היינו מי שנדרו שיאכל אצלו ואמרינן דהוה נדרי זרוזין אבל היכא דשניהם הדירו לא ידעינן ואשמועינן ר"א ב"י דאף זה הוה נדרי זרוזין וזהו שאומר בגמ' ראב"י אומר יתר ע"כ קונם שאני נהנה לך אי אתה מתארת כו' והלה הקפיד כנגדו פירוש שהקפיד וגם הוא נדר כמו שאומר בתוספתא אף אלו לשון רבים של שניהם הוה נדרי זרוזין ודין זה הוא מפורש בדברי רבינו הכא וז"ל כיצד כגון שהדיר חבירו שיאכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו בין אכל ובין לא אכל שניהם פטורין כו' אלמא דמבאר לה רבינו בהדיא דשניהם פטורין וזהו היתר ע"כ שאומר ראב"י וזהו מבואר בדברי רבינו וחזינן באמת דהיכא שאם המזומן בעצמו הדיר את עצמו אסור לאכול בתוך ביתו כמו שמבואר ביו"ד (סי' ריח) דרק טיפת צונן שרי ועיי"ש בביאורי הגר"א ורק היכא שהדירו שניהם זא"ז שרי שניהם והוי רבותא טפי דהא אם המזמן לא הדירו ורק המזומן אסור אבל היכא שהמדיר הדירו שוב לא חל הנדר אף על המזומן ועיין קרבן נתנאל על הרא"ש ס"פ ק"י ס"ק י' ודוק: שם בלח"מ וכן נדרי זרוזין כו'.

ואני ראיתי בפירוש המשנה בפ"ג דנדרים שכתב רבינו וז"ל ודע שאלו הארבעה נדרים אין חילוק ביניהם בין שבועות לנדרים ולכך אין צריכין התרה אלא נדרי זרוזין ולפיכך אין זה מותר בשבועות עכ"ל. ומפרש הלח"מ דברי רבינו כן וז"ל עוד אלא צריך לומר דאמאי דאמר צריך הפרה כלומר יש בהם צד שצריך הפרה כגון שיעמיד דבריו וכדאמר בירושלמי ואומר שיתכוון לנדר וכיון שיש צד שהוא נדר לכך החמירו בשבועות החמורות דלמא נתכוון לשבועה ולפיכך לא אמרו בגמ' דנדרי זרוזין מותרין בשבועות כמו שכתב בשגגות ובשאר עכ"ל: והנה לענ"ד דברי הלח"מ תמוה במה שכתב דכוונת רבינו דאינו מותר בנדרים הוא במעמיד הא רבינו לא הביא כלל הכא דין של מעמיד שס"ל להירושלמי דאסורין ובאמת האחרונים כתבו דרבינו פליג בזה על הירושלמי וראיה מצא רבינו לזה מגמ' דידן (דף כה ע"א) דמקשה טעמא דאמר זה כבודי הא לאו

הכי נדר הוא דלמא מיירי במעמיד אלא ודאי דהגמרא דידן חולק על הירושלמי אך את זה נוכל ליישב דברי הלח"מ אף א"נ דרבינו על במעמיד חולק על הירושלמי מ"מ משכחת לה שפיר בגוונא דאסור דהיינו מה שהביא לקמן בפ"ח דאומר קונם אם א"א נותן לבני כור חטים או אי אתה נוטל לבנך כור חטים דאסור מטעם דאיכא אומדנא דלא הוי נדרי זרוזין משום דלאו כלבא אנא ולא מלכא אנא וכמבואר שם ובלח"מ הכא וא"כ מצינו אי איכא אומדנא לא הוי נדרי זרוזין וה"נ במעמיד דאסור הוא מטעם כיון שמעמיד דבריו לאו זרוזין הוא ואי זרוזין הוא אינו מעמיד ובאמת מצינו להדיא בירושלמי הכא פ"ג ה"ב דכתב גבי נדרי הבאה דשבועת הבאי דמותר מ"מ במעמיד אסור דאיתא שם ר"י בשם ר"ה כאן במעמידין כו' אלמא דהיכא דמעמיד אף בהבאי אסור וא"כ מ"ט שרי שבועת הבאי היכא דאינו מעמיד אלא ודאי דלא שייך מטעם זה לאסור משום מעמיד דכיון דמעמיד לאו זרוזין הן: והנה הרע"ב ז"ל כתב הכא במשנה והעתיק דברי רבינו בפירוש המשנה וז"ל וכל הני ד' נדרים דתניא במשנה דין הנדרים והשבועות שוין ומה שמותר בנדר מותר בשבועה וא"צ התרה חוץ מנדרי זרוזין בלבד שצריכין התרה מדברי סופרים לפיכך השבועה אסורה בהם עכ"ל.

אלמא דמבואר בהדיא בדברי הרע"ב דכונת רבינו דעל נדרי זרוזין החמירו חכמים שצריך שאלה וליכא למימר דמיירי במעמיד כדברי הלח"מ דאז מה"ת צריך התרה במעמיד אלא ודאי כונתו דדעת רבינו בנדרי זרוזין להצריך שאלה מזרבנן ומשו"ה בשבועות אסור וצ"ע מנ"ל זה א"נ כדעת ר' אסי דאמר ד' נדרים הללו צריכין שאלה הא ס"ל כן בכל הד' נדרים שצריך שאלה וכן איתא במס' נזיר (דף יא) גבי נדרי אונסין פלוגתא אם צריך שאלה וא"כ מנ"ל להחמיר יותר בנדרי זרוזין ולהצריך שאלה מד"ס ומשו"ה להחמיר בשבועות ושפיר השמיט רבינו הכא כל דבריו בפירוש המשנה ודוק הלכה זו וכשם שנשאלין על נדרי כו' כך נשאלים על נדרי הקדש בין נדרי קדשי בדה"ב ובין קדשי מזבחכו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש בין קדשי מזבח כו' וכיון דתמורה איירי בקדשי מזבח כו' וכיון שכן ישנם בשאלה וכן משמע מדתנן כו' וסתם שור מקדיש הוא למזבח כו' עכ"ל. והנה ל"צ לדוחק כ"כ למצוא מקור דקדשי מזבח ישנה בשאלה והוא גמ' מפורשת במס' שבועות (דף כד ע"ב) דאמר שם מיתיבי יש אוכל אכילה אחת ומשני מלתא דליתא בשאלה קתני מלתא דאיתא בשאלה לא קתני ומקשה והרי הקדש ומשני בבכור אלמא דהא התם מיירי בקדשי מזבח דהא קתני נותר ואעפ"כ קאמר דישנה בשאלה מלבד בכור דאינו בשאלה ומפורש הוא דקדשי מזבח ישנו בשאלה כמבואר: והנה רבינו מסיק ואין נשאלין על התמורה ועיין כ"מ ומשל"מ מה שהביאו המקור לזה.

והנה זה לא תקשה התם במס' שבועות (דף כד ע"ב) דמשני בבכור דאינו בשאלה וע"ז כתב המהרש"א שם בתוס' ד"ה יש דלא איתא כסוגיא דכריתות דאמר הוה ליה הקדש מגו דאיתוסף כו' ובכור קדושתו מרחם עיי"ש. והא א"כ טפי עדיף לאוקמי בתמורה דג"כ אינו בשאלה וניחא בהא זה מגו דאיתוסף דאומר שם בסוגיא דא"ל דנהי דתמורה גופיה אינו בשאלה מ"מ הא יכול לשאול על הראשונה ואז גם התמורה תצא לחולין כמבואר במס' נזיר (דף לב ע"א) כל היכא דמתעקר עיקר הקדש איתעקר נמי תמורה

וכמו שמבאר שם הגאון רע"ק איגר בגה"מ בפ"ה שם משנה ג' וא"כ שפיר גם תמורה ישנו בשאלה זה דנשאל על הראשונה ולא קחשיב ומשני בבכור דליתא כלל בשאלה כמבואר ודוק ועיין לקמן ספ"ו מהל' ערכין הל' ל"ד במשל"מ שם ד"ה התפיס שבאר נמי כן ודוק: פרק ה הלכה טז האוסר פירותיו של חברו בין בנדר בין בשבועה ה"ז גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חבירו אסור בגידולי פירות אלו ובחילופיהן ואם עבר ונהנה נהנה עכ"ל.

וכתב הכ"מ פירוש דה"ל ספק דאורייתא ולחומרא ולפיכך כתב דאסור ליהנות ואם נהנה נהנה כלומר ואין לוקין עליו דספק הוא עכ"ל. ונ"ל דהכ"מ אזיל לטעמיה דס"ל לקמן פ"י הי"ג דזה שכתב רבינו שם ה"ז לוקה המדיר הה"ד ודאי דהמודר לוקה אם נהנה וכתב דזה פשיטא דהמודר לוקה ולא איצטריך לאשמועינן דרק הוא לוקה עיי"ש וא"כ כיון דהמודר לוקה אי נהנה אשמועינן הכא דאי עבר ונהנה אינו לוקה אבל לפי מאי שמפרש הר"ן לדברי רבינו וכן הלח"מ דהמודר אינו לוקה ורק המדיר לוקה א"כ הכא הוא מלתא יתירא לאשמועינן דהיכא דנהנה מן הגידולין שחבירו אסור לו הפירות אינו לוקה דבלא הספק אינו לוקה המודר ול"מ לומר דעל המדיר קאי דאין זה במשמעות הלשון לשלול מלקות מהמדיר דקאמר אם עבר ונהנה משמע דקאי על המודר שנהנה מזה ולא אסור ליהנות.

וע"כ נ"ל לומר דזהו הפשט של ונהנה נהנה עפ"י מאי דאיתא בסוגיא דנדרים (דף מז) שם לפשוט מהמקדש בערלה ומשני דיעבד עבד וכן מבע"ח דאין נפרעין נמי משום דיעבד עבד אלמא כיון דהוא רק לכתחלה אסרינן וע"כ אי קידש אשה מקודשת ואם נפרע בע"ח הוה פרעון לו וא"צ לקדש פ"א והחוב נפרע בזה וזהו שכתב רבינו ואם נהנה נהנה היינו דאם קידש מקודשת ובע"ח נפרע ממנו ומה שהקשה המשנה למלך בד"ה האומר באה"ד וז"ל ול"י כונתו ומהראוי לסיים ואם עבר ונהנה אינו לוקה שכן דרכו לומר בספיקות.

והנה לפי מאי שבארנו דרבינו ס"ל בכ"ד דהמודר אינו לוקה רק המדיר ניחא דלא נקיט אינו לוקה דבל"ז אינו לוקה המודר אם נהנה ולהכי כתב הכא רק דנהנה היינו שמקודש ובע"ח נפרע כמבואר: עוד שם בכ"מ ומ"ש ומיהו ק"ל כל היכא דאמר אסור בגדוליהן כו' וי"ל הכא בנדרים הוה טעמא משום דקונמות חמירי דמפקיע מידי שיעבוד ובתרומה אפשר משום דהוי דבר שיש לו מתירין עכ"ל.

והנה לפום ריהטא משמע דכונת הכ"מ לחלק הוא בין תרומה דאסור גידוליהן אפילו בדבר שזרעו כלה אע"פ דקיי"ל זה וזה גורם מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה כקושית הראב"ד ז"ל ומחלק הכ"מ כיון דיש לו מתירין אסור כאן אפילו זו"ז גורם וכן הבין דברי מרן גם הלח"מ הכא.

והנה אף דהכ"מ חידש זה מדעתו בלא ראייה יש להביא ראייה לזה דיש חילוק בין דבר שיש לו מתירין לשאר איסורין בענין זה וזה גורם. דהנה איתא במסכת פסחים (דף כז ע"ב) בעי רמב"ח מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו אח הפת כו' א"ל הפת אסורה ומה בין זו לערלה אמר רבא הכי השתא ערלה בטלה במאתים הקדש אפילו באלף לא בטל ע"כ וכתב רש"י ז"ל בטלה במאתים הלכך לא חמירא משכלה ונבער

איסורו עכ"ל וכתבו התוס' ד"ה הקדש תימה מה חומר הוא זה הלא הקדש דשיל"מ ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטל עכ"ל.

והנה התוס' ושאר פוסקים הניחו בקושיא ובס' מגיני שלמה כתב לתרץ כן וז"ל דלמא אה"נ דפת שנאפה בעצי איסור ג"כ מטעם התערובות נגעו בה דהוי כמו שנתערב בו האיסור אלא דלרבנן כיון דאין האיסור בעין התירו וא"כ פריך רבא אם הקילו בערלה שבתערובות לא החמירו וא"כ הכא דקלי איסורא התירו לגמרי כמ"ש רש"י ז"ל אבל הכא בהקדש שהחמירו בתערובות משום טעם של דשיל"מ אימא דגם היכי דקלי החמירו מהאי טעמא גופיה כיון דאפשר ע"י חילול משהו כו' ומ"ש רש"י ז"ל הילוך לא חמירי אין פירושו דאין האיסור חמור דאפשר דערלה חמור איסוריה יותר מהקדש אלא ר"ל שלא החמירו לאסור תערובתן משכלה האיסור עכ"ל נמצא מבואר כמו דחידש הכ"מ בדבר שיל"מ זהו אסור בה אף היכא שכלה האיסור וזו"ז גורם דהתם נמי מחמירין בהקדש משום דשיל"מ לאסור התנור כו' אף שכלה משום זו"ז גורם ושפיר החמירו גבי תרומה משום דשיל"מ כדברי הכ"מ: אמנם קשה ע"ד הכ"מ חדא מה שהקשה הלח"מ מגמרא דנדרים (דף נט) דתרומה לא הוי דשיל"מ משום דלאו מצוה לאתשולי עיי"ש.

ועוד קשה עליו מהסוגיא דמס' שבת (דף יז ע"ב) דהטעם דגידולי תרומה הוא תרומה משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא אתי לישנהו עד זריעה ואתי ביה לידי תקלה וכן כתב רבינו לקמן בפ"א מהל' תרומות ה' כ"ג וז"ל גדולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורין לזרים גזרו חכמים עליהן שיהא אסורין לזרים כתרומה משום תרומה טמאה ביד כהן שלא י"א ויבוא לידי תקלה ע"כ אלמא דמטעם זה אסרו גבי תרומה הגידולין משום גזירה דתרומה טמאה ולא הוי הטעם משום דשיל"מ ואסור ביה זרעו כלה וזו"ז גורם ומצאתי בחתם סופר חיו"ד (סי' רכג) שהקשה ממס' שבת דאמרין הטעם משום תקלה דת"ט כו' על הכ"מ האלה ומה שמתרץ כן כו'.

ואחרי כל הדברים האלה יש להקשות מה ענין זריעת תרומה להשקה מי החג התם ליכא זו"ז גורם משא"כ בזריעת תרומה וע"ז כתב הכ"מ דבדבר שיל"מ לא יועיל זו"ז גורם עכ"ל. משמע מדברי הח"ס דמסכים לעיקר דברי הכ"מ בתרומה משום דהוי דשיל"מ אומר בזה טעמו וזהו ודאי ליתא חדא מקושית הלח"מ מהגמ' דמס' נדרים (דף נט) ועוד על עיקר דבר שחידש הכ"מ דתרומה דומיא לנדרים דתרוייהו הוי משום דשיל"מ קשה דהא רבינו בהדיא בהל' ט"ו דבנדרים אף גדולי גדולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה משום דנדרים ה"ל דשיל"מ ובתרומה כתב להדיא לקמן פ"א מהל' תרומות הי"ד דגדולי גדולין בדבר שאין זרעו כלה הרי הן כחולין לכל דבריהם עיי"ש וצ"ל ע"כ הטעם דתרומה לא דמי לנדרים ולא הוי דשיל"מ.

וע"כ נ"ל לומר ע"ד הכ"מ האלה כן או דנימא דט"ס יש כאן וצ"ל כמו שכתב הכ"מ גופיה בב"י ביו"ד (סי' רטז) וז"ל וכתב הראב"ד ז"ל פ"ה מה' נדרים ק"ל זו"ז גורם מותר כו' ולמ"ש הר"ן ניחא דמדמינן להקדש דחמיר טובא ואפשר דלא שרי ביה זו"ז גורם א"כ שאני נדרים דשיל"מ הוי ולהכי לא שרי זו"ז גורם עכ"ל.

נמצא דלא הביא כלל מלת תרומה התם ורק שני התירוצים כתב לגבי נדרים ובנדרים דהוה דשיל"מ יש להביא ראיה מגמ' דפסחים דלפ"ז אסור זו"ז גורם. א"נ א"ל דזה

שאמר הכ"מ ובתרומה כונתו על טבל הטבול לתרומה דקיי"ל דביה אסור גידולין וגדולי גדולין כמו נדרים דהוה דבר שיש לו מתירין כמבואר בגמרא דנדרים (דף נט) שם: והנה הלח"מ הקשה ע"ד רבינו כן וז"ל גם אני תמה דכיון דרבינו ז"ל פסק בפ"ח מהל' מ"א דכל איסורי הנאה אפילו למחליף עצמו הוא מותר ליהנות מן החליפין וכמו שכתב שם בהדיא דהדמים מותרים כו' א"כ כיון דהתם החליפין מותרין למחליף עצמו גבי קונם נמי להוי הכי ויהיה מותר ואיך פסק רבינו ז"ל דלא יהנה הא בגמ' מדמי האיסורין להדדי דמדמי ערלה לנדר וכיון דבשאר איסורי הנאה אית ליה דמותר הה"ד בנדרו כו' עכ"ל: ונ"ל ליישב דברי רבינו כן עפ"י מאי שכתב הריטב"א ז"ל שם על הרמב"ן במס' נדרים ס"פ הנודר מן הירק וז"ל ומסתברא דהכי פירושו דאיהו סבר דכי היכא דמיבעיא ליה בחילופי א"ה דעלמא ולהכי אייתי ליה מערלה וכה"כ דאיסורי הנאה נינהו ולא תפסי דמיהן שאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ושני ליה דשא"ה בהנאה לכ"ע אסירי ולפיכך אין להם דמים כלל וכשהחליפן או מכרן אין דמיהן אלא מתנה או מלוה ולפיכך כשנהנה מהן אינו חשוב נהנה מאיסורי הנאה ואין בכלל איסור הנאותו אלא שלא למכרו ולהחליפו לכתחלה דהא שעתא מתהני מניה אבל אי עבד עבד וכי מתהני לא מניה מתהני וכמו שפרשו עליה בירושלמי אבל הכא באיסורי הנאה של קונם שהוא אסורן עליו והן מותרין לכל העולם אימא לך דיש לו דמים וחליפין דידיה חליפין גמורין אימא לך דכל דאסור בהם אסור בחליפין ודמיהן כשם שאסור בגדוליהן ובעיין לא אפשטא ולחומר נקטינן עכ"ל, נמצא דהריטב"א ז"ל מחלק שפיר בין שאר איסורי הנאה דאין להם דמים והוה הכסף מחנה או מלוה ולהכי שרי הדמים שהחליפו אבל הכא כיון שמותרים לכל העולם ורק אסור להמחליף שפיר אמר דאסור ומה שהביא הריטב"א בשם הירושלמי הוא מן הירושלמי דאיתא בפ"ב דמס' קדושין סה"ח מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ר"ח בשם ר"ז בשאין דמיהן ומפרשי שם המפרשים היינו שאין דמיהן נתפסין ומסיק אר"ת ז"א שמקדשין בגזילה והוה המעות גזל בידו ומ"מ מקדשין והיא מקודשת ועיין במשל"מ לעיל בפ"ה מהל' אשות ומן הירושלמי הזה הוא דברי הריטב"א דכתב דבא"ה דאין דמיהן נתפסין ושני מנודר דאסור וכן ס"ל לרבינו כדברי הריטב"א עפ"י הירושלמי לחלק בין א"ה לנודר והתם פסק דהדמים מותרין והכא אסורין ודוק: פרקו הלכה א האומר לחבירו הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי ה"ז הנאסר לא ישאל כו'.

והלה שם בנדרים בסוגיא (דף לג ע"א) אמרינן אמר רשב"ל באומר הנאת מאכלך עלי אימא שלא ילעוס חיטין ויתן על מכתו כו' וכתב הר"ן שם דזה נשאר לפי המסקנא דהיכא דאמר הנאת מאכלך עלי אסור ללעוס חטין ע"מ והביא הכא ה"כ"מ וכן איפסק להלכה בטור וש"ע יו"ד (סי' רכא) וא"כ תקשה על רבינו מ"ט השמיטו ולא הביא זה: ונ"ל ליישב כן דהנה זה דאסרינן ללעוס חיטין ע"ג מכתו הוא שלא כדרך הנאותו וכן כתב המג"א בה' פסת (סי' תסו) על המשנה דלא ילעוס חיטין ויניח ע"ג מכתו בפסח וכתב דהאיסור הוא משום בל יראה שעובר וכן מצאתי שמה בפ"ו מהל' תו"מ בדברי הר"ר מנות ז"ל שכתב וז"ל ולא ילעוס אדם חטין על מכתו כלומר לא יכניס אדם חטין בפיו מפני שמחמיצות ברוק ובפיו ולא משום דאסור להתרפאות באיסורי הנאה דהא כל מידי דלא כדרך הנאותו קעביד שרי אפילו היכא דלית בהו סכנה כדאמרינן דהוי שייף לברתא כו' אלא מפני שהן מחמיצות קודם שיהנה מהם ואשתכח דבעידנא דקא מעקר לאו לא

מקיים עשה אבל במקום דאיכא סכנה מותר כו': והנה צריך לבאר דבריו דאמר הכא אשתכח היכא דבעידנא דקא מיעקר לאו לא מקיים עשה מה עשה מקיים הכא אלא כונתו הוא דהאיסור הוא משום בל יראה ואם מקיים תיכף העשה דתשביתו לא קעבר אך הכא תיכף קודם שיהנה המה מחמיצות ועובר על ב"י ומשביחו אח"כ ואף דזה דחוק אך אין כונה אחרת למצוא בדבריו ז"ל.

אמנם זה כ"ע ס"ל דדבר זה הוא שלא כדרך הנאתו והנה בזה אי אמר הנאת מאכלך עלי אסור נמי שלא כד"ה נ"ל דתליא בפלוגתא דהנה במס' פסחים (דף כה ע"ב) איתא רבינא אשכחא כו' א"ל האי אישתא כשעת הסכנה דמי א"ד א"ל מידי דרך הנאה קעבידנא וכתב המשל"מ לעיל בפ"ה מהל' יסוה"ת דפליגי שני המאמרים בזה דחד מ"ד ס"ל דכל איסורין שבתורה אף דאינו לוקה רק כדרך הנאתו מ"מ אסור הוא מה"ת ולהכי אינו שרי רק במקום סכנה ולישנא בתרא ס"ל דשרי מה"ת לגמרי ורק מדרבנן אסור והכא באיסורי הנאה שנדר הנאת מאכלך עלי נמי תליא בזה דא"נ דשלא כדרך הנאתו אסור מה"ת ורק מלקות ליתא וא"כ נכלל במלת הנאת מאכלך אף שלא כד"ה דלענין איסור מיקרי הנאה ורק מלקות ליתא אבל א"נ דשלא כד"ה אינו אסור רק מדרבנן דגזרי באיסורי הנאה שמא יאכל כדרך הנאתו הכא היכא שאסור עליו הנאת מאכלך יאמר בפירוש לאסור רק הנאה וזהו דוקא כד"ה אבל שלא כד"ה אף מדרבנן אינו אסור כיון דהיתר גמור לו דהוא לא אסור רק כד"ה והוא כמו שכתב הר"ן ז"ל בפ"ג דשבועות והביא המשל"מ לעיל בפ"ד מהל' שבועות וז"ל ור"ל דפליג על ר' יוחנן וס"ל דחצי שיעור אסור רק מדרבנן וה"מ באיסור תורה אבל הכא איסור הבא מעצמו הוא וכיון שלא נתכוון אלא לכזית פחות מכזית היתר גמור הוא כו'.

והנה רבינו פוסק שם דח"ש אסור בשבועה כמו בשאר איסורים והוא משום דפוסק כר' יוחנן דח"ש אסור מה"ת ורק מלקות ליתא וא"נ במלת אכילה נכלל גם חצי שיעור שאסור והה"ד אף לשבועה ונהי דהוה הטעם משום דחזי לאצטרופי או דמרבנן מכל חלב מ"מ אסור הוא מה"ת בכל השיעורים אבל זה מודה רבינו דלר"ל דס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת היתר גמור הוא בנדר או בשבועה דלא נתכוון לזה ושרי אף מדרבנן כסברת הר"ן ז"ל וה"נ כן הוא לענין שלא כד"ה כיון דרבינו פוסק לעיל בפ"ה מהל' יסוה"ת כהאי לישנא בתרא דאינו אסור אלא מדרבנן שפיר ס"ל דשלא כד"ה שרי באיסור נדרים ולהכי לא הביא הא דלא ילעוס חיטין והסוגיא שם בנדרים ס"ל דמביא לאסור זה ס"ל כהאי לישנא קמא דפסחים דאסור מה"ת ואסור אף בנדרים כמבואר.

וא"כ יהיה מזה ראייה לדברי המג"א (סי' שפו באו"ח ס"ק י) שכתב שם ואעפ"י שאמר שלא אהנה או קונם שרי שלא כוון אלא כדרך הנאתו והגאון רע"ק איגר ז"ל בחידושיו ליו"ד (סי' רכא) הקשה מזה הדין דלא ילעוס חיטין על המג"א ולפי מאי שבארנו דרבינו השמיט זה משום דהוא ס"ל דזה שרי שפיר כדברי המג"א שהוא כדעת רבינו כמבואר: וכן מצאתי בס' מחנה אפרים בפ"א מהל' עירובין שכתב רבינו כתב וכן הנודר מן המאכל מערב ומשתתף עמו והוא משום דס"ל דשלא כד"ה ליתא איסור דלא אסר על עצמו אלא כדרך הנאתו כו' עכ"ל אלמא דגם המחנה אפרים הכי ס"ל דלרבינו בנדרים שרי שלא כד"ה: ונ"ל דלפ"ז ניחא הא דהשמיט רבינו ולא הביא הא דאיתא בירושלמי פ"ג דנדרים

ובגמ' (דף לה) מביא זה הר"ן ז"ל דהנודר מן הככר אסור לחמם בו את ידיו והטור והש"ע הביאו זה ורבינו השמיטו ועמדו ע"ז המפרשים ולפ"ז ניחא דא"ל דהירושלמי אזיל לטעמיה דס"ל בפ"ב דמס' פסחים העושה אספלנית מחמץ בפסח ושור הנסקל אינו לוקה שאין ל"ת שבו מחוור ועיי"ש בש"ק דמשמע דס"ל להירושלמי דס"ל כד"ה רק אינו לוקה אבל איסור מה"ת איתא וא"כ דאיכא איסור מה"ת אף בנודר נמי אסור שלא כד"ה וא"נ אסור הנודר מן הככר לחמם בו ודאי אף שהוא שלא כד"ה אבל לדין דאינו אוסר אלא מדרבנן ושרי שלא כד"ה שרי לחמם בו את ידיו דהוי שלא כד"ה: והנה ראיתי בס' קרבן נתנאל על הרא"ש פ"ג דמס' עירובין ס"ק ד' שכתב על דברי המג"א אלו וז"ל במ"כ שגג בזה כשנדר שלא אהנה ודאי על שום הנאה כוון כדאיתא במסכתנדרים ובהל' נדרים עכ"ל.

והנה מה שכתב בנדרים ובהל' נדרים לא נמצא רק זה הדין דלא ילעוס חטין המובא בגמ' ודין דלא יחמם את ידיו המובא בירושלמי וכן הובא להלכה בטור וש"ע יו"ד אבל המג"א הא כתב דבריו לדעת רבינו ז"ל ורבינו הרמב"ם ז"ל הא לא הביא תרווייהו לא הא דלא ילעוס ולא הא דלא יחמם משום דס"ל דשלא כד"ה שרי בנדרים כמבואר: והנה מה דקשה לכאורה ע"ד המח"א שבארנו מה שכתב בה' עירובין דרבינו ס"ל דנודר מן המאכל מערב משום דס"ל דשרי שלא כד"ה מסוגיא דפסחים (דף כג ע"א) דמקשה והרי נזיר ותנן מערבין לנזיר ביין ומאי קושיא דלמא נזיר אסור בהנאה ומערבין משום דזהו נחשב שלא כד"ה גם זה י"ל דס"ל להסוגיא כהלישנא דפסחים דשלא כד"ה אסור מה"ת ואז אסור אפילו בנזיר וא"כ האיך מערבין לכתחלה כמבואר ודוק: הלכה ה' היה שמעון כהן הרי הוא מותר להקריב קרבנות ראובן שהכהנים שלותי שמים הן ואינם שלוחים של בעל הקרבן עכ"ל.

וכתב הלחם משנה צ"ע בפ"ק דקדושין (דף כג) ע"כ וכתב המגיה לא ידעתי מאי דוחקיה דהכי איתא התם הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו ואי יש מקום לעיין הלא בנדרים (דף לה) דמשמע דהוא פשיטא לה ושם הוא בעיא דלא תפשטא וכבר עמד ע"ז התוס' במס' קדושין (דף כג). ונ"ל לומר דכונת הלח"מ כן הוא דהנה התוס' שם במס' קדושין כתבו שם שני תירווצים ובתירוץ השני כתבו וז"ל א"כ י"ל דהתם הכי קמבעיא ליה אי כהנים שלוחי דרחמנא דוקא נינהו ול"ד שלותי דידן כלל א"ד הוה נמי שלוחי דידן ונפ"מ שאם היה כהן מקריב שלא לדעת בעלים אם הוא שלוחי דרחמנא נינהו הוה קרבן כשר ואי שלוחי דידן דוקא אינו כשר כגון שהקריב שלא מדעת בעלים עכ"ל.

וכתב המהרש"א שם וכן כתבו התוס' במס' יומא (דף יט) ד"ה מי והתם בנדרים ודאי לענין מודר הנאה קמבעיא ליה כדאמר התם בהדיא וא"נ דשלוחי דרחמנא נמי נינהו כיון דשלוחי דידן נמי הם אסור במודר הנאה ולא קמבעיא ליה להתיר במודר אלא א"א שד"ר דוקא הם אלא דר"פ דהכא לא נמי לענין מודר הנאה אלא לענין מקריב שלא לדעת בעלים דלמאי דקאמר שד"ר נינהו כשר שלא לדעת בעלים כו' עכ"ל.

נמצא דזה הבעיא נשאר דלא איפשטא ואי הוה רק שלותי דרחמנא או גם שלוחי לידן דלא פשטינן שם במס' קדושין רק דהוי נמי שד"ר וא"כ התם במודר הנאה לאסור להקריב קרבנותיו ה"ל למיפסק לחומרא ככל ספק דאורייתא דלמא המה נמי שלוחי

דין ומ"ט פוסק רבינו דמותר ואינם שלותי בעל הקרבן כלל דהא לא פשיט וזהו כונת הלח"מ בצ"ע שם במס' קדושין וצ"ל ע"כ דרבינו ס"ל כתירוץ הראשון שרוצה לפשוט ממשנה או מברייתא אבל מגמ' איפשט שפיר ודוק: הלכה ח חלה ראובן נכנס שמעון לבקרו כו' לא ישב כו' ומותר לו לרפאותו בידו שזו מצוה היא עכ"ל.

וכתב הלח"מ יש תימא על רבינו האיך לא הזכיר שנכסי חולה אסורין על המבקר מדינא דעולא דהזכיר שם והב"י (בסי' רכא) רצה לתקן ולא תיקן דמ"מ צ"ע דה"ל לרבינו להזכיר זה הדין והיינו הברייתא תלה הוא נכנס תלה בני שואלו בשוק וצ"ע עכ"ל: ונ"ל לענ"ד ליישב דעת רבינו כן דהנה הר"ן ז"ל כתב שם (בדף לט) ואי בשנכסי תולה אסורין על המבקר אפילו עומד לא שהרי נהנה בדריסת הרגל ומשום מצוה לית ליה לאתהנויי מאיסורא כו'.

והנה משמע מדברי הר"ן ז"ל דהאיסור הוא משום הישיבה שם והדריסת הרגל בזה הוא הנאה ודבריו מסכימים עם דברי התוס' במס' ר"ה (דף כח ע"א) ד"ה המודר שם באה"ד וז"ל אם לא משום דגבי סוכה אף בלא מצוה יש הנאה בישיבה אבל שופר כו' וס"ל דבישיבה מיקרי ליה הנאה אף דהוא במצוה ומה שתמה המחנה אפרים ושאר המפרשים על התוס' אלו מסוגיא דנדריים (דף טז) דאמר רבא וכי מצות ליהנות ניתנו אלמא דיישיבת סוכה לא מיקרי הנאה דאל"כ אסור כמו לטבול במעין בימות החמה.

כבר מתרץ דברי התוס' הנוב"י מה"ת ח' או"ח וסי' קלג) לחלק דהכא באומר קונם שלא אהנה ממצוה כונתו על הנאת מצוה וע"ז שפיר הקשה רבא דמצות לאו ליהנות ניתנו ועל הנאת הצל לא היה כונת הנודר עיי"ש: אמנם הר"ן ז"ל לעיל לא ס"ל כן דז"ל שם (דף עז ע"ב) וא"ת כי אמר ישיבת סוכה עלי למה אסור בישיבה של מצוה הא מצות לאו ליהנות ניתנו הרי אינו נהנה מן הסוכה כלל תרצו בתוס' דמ"מ כיון שאסור ישיבתה עליו אע"פ שאין לו בו הנאה חל.

ולפ"ז אמר קונם זריקת צרור עלי כו' ומיהו דוקא במפרש ישיבת סוכה או זריקת צרור אבל באומר קונם ישיבת סוכה עלי ישב בסוכה ישיבה של מצוה כו' עכ"ל. נמצא דלפ"ז דס"ל דאף ישיבה לא נאסר היכא שאוסר רק הנאת סוכה ולא ישיבה וא"כ ה"נ אם אוסר הנאת נכסי חבירו אם הוא נהנה במצוה בישיבה לית לן בה.

והנה הנמוקי יוסף כתב הכא בהל' נדרים ואפילו עומד שהרי נהנה בדריסת הרגל ומשום מצוה לית ליה לאיתהנויי מאיסורא שהרי נדרים חלין ע"ד מצוה שאם אסר עליו לולב אסור ליטול לולב של מצוה עכ"ל: והנה ודאי לפי דברי הר"ן שהבאתי ליתא דברי הנמ"י דרק אי אמר קונם נטילת לולב עלי אסור ליטול דנדריים חלין ע"ד מצוה אבל אם אמר קונם לולב עלי מותר ליטול כמבואר בר"ה (דף כח) שם המודר הנאה משופר מותר לתקוע תקיעה של מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה וא"כ ה"נ א"נ דיישיבה לא מיקרי הנאה כדברי הר"ן לעיל גבי סוכה ולא דמי למעין בימות החמה דמתהני מניה אבל ישיבה לא הוי הנאה וא"כ גם הכא לשתרי לבקר מטעם זה דמצות לאו ליהנות ניתנו.

וע"כ נ"ל דס"ל לרבינו דכל הסוגיא שם בנדרים דמוקי ליה עולא היכא דנכסי חולה אסורין על המבקר וכן הברייתא דאסור לבקר בנו חולה ס"ל כרב יהודה שם בר"ה דס"ל מצות ליהנות ניתנו וכן ס"ל לאביי התם וס"ל דבשופר של עולה לא יתקע כו' ונפרש בעולה וכן הברייתא ס"ל כן וכמו דמוקי הגמ' בעירובין (דף לא) בפלוגתא דתנאי אם מצות ליהנות ניתנו ולהכי שפיר ס"ל דאי נכסי חולה אסורין על המבקר שרי רק מטעם דמן חיותא לא אדרי ולהכי בבנו שואלו בשוק ואסור לכנוס לביתו אבל רבינו דס"ל לעיל בהל' שופר בפ"א שם דהמודר הנאה משופר מותר לתקוע תקיעה של מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ שרי לכנוס לבקר ושם שרי אף לישב ואי בנו חולה שרי מטעם זה: ונ"ל דבזה מיושב שם הסוגיא דאמר שם אמר רבא שמואל מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב ש"מ דנכסי מבקר אסורין על החולה והנה הא עולא מתרין לה דלהכי יושב אינו רשאי דאפשר בעמידה ורבא אומר דלפ"ז ליתא תירוץ זה כמו שפירש רש"י ז"ל דקסבר שנויא דחיקא הוא וא"כ ה"ל לרבא רק לחדש ולומר דליתא תירוץ עולא דאף יושב שרי דלא אדרי מחיותא אף מזה ולמה מאריך המאמר מתניתין קשיתא אלא ודאי דרבא אזיל לשיטתו דהוא ס"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו שם בר"ה ושרי לכ"ע אף בישיבה היכא דנכסי חולה אסורין על המבקר וזהו שאמר מאי איריא דתני עומד כיון דנכסי תולה אסורין אז יושב נמי שרי לבד טעם דעולא דאפשר בישיבה משום דלא אדריה ורק מטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ שרי בכ"ג אף בישיבה וא"כ מוקי לה ע"כ שנכסי מבקר אסורין על החולה ומהברייתא דס"ל דתלה בנו שואלו בשוק לא קשה ע"ז דס"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו חדא דהא מצינו תנאי שם במס' עירובין (דף לא) דס"ל דלאו ליהנות ניתנו ועוד האיכא משנה במס', מעילה (דף יד) ערבה לא נהנין ראבר"צ אומר נוהגין היו הזקנים שנותנין בלולביהן ופירשו שם התוס' משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ובס' טורי אבן בר"ה שם הביא ראיה ממשנה זו למ"ד מצות לאו ליהנות ניתנו וכן הכא בנדרים המשנה דאמרה מלמדו הלכות ואגדות דמצות לאו ליהנות ניתנו ואף שמהנהו וא"כ האמצינו משניות הרבה דסברי כן ואינו חשש על הברייתא אף א"נ דפליגי ע"ז: ולפ"ז ניחא נמי דברי הי"א שמביא התוס' לקמן (דף מא ע"ב) דמפרשי אלא רפואת נפש גופו רפואת ממון בהמתו ומפרשי כן דמיירי שנכסי החולה אסורין על הרופא ושרי לכנוס בביתו כו' אבל לא רפואת בהמתו דמהנהו מדריסת הרגל כו' והקשו התוס' דמצי לאפלוגי טפי בין רפואת גופו לבנו ולא לחלק בין גופו לבהמתו ולפ"ד ניחא דהי"א נמי סברי כן דרפואת גופו שרי לאו משום דלא אדרי מתיותא לבד אלא גם הטעם דדריסת הרגל בזה לא נאסר דמצות לאו ליהנות ניתנו ואפילו יש שם רופא אחר שרי נמי לרפאותו דלא מן כל אדם זוכה להתרפאות כדברי הירושלמי שם וא"כ הוה מצוה ואף בנו שרי לרפאות ורק בהמתו אסור כשיש שם רופא אחר כמו שמפרש הר"ן שם ד"ה אלא ולהכי שפיר המשנה לא מחלק רק בין גופו לבהמתו אבל בנו שרי ודאי כמבואר.

ורבינו מפרש לה המשנה לענין אי נכסי רופא אסור על התולה אבל אי נכסי תולה אסורין על הרופא לא הביא כלל דזה שרי שפיר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וליכא איסור דריסת הרגל בזה כמבואר ועיין לקמן בפ"ז מה שנבאר. וכ"ז הוא רק א"נ דלא כדעת הרז"ה ז"ל במס' ר"ה ואמרינן דאף במצות דרבנן נמי מצות לאו ליהנות ניתנו

כמו שהביאו המפרשים ראייה ממס' עירובין (דף לא) דהתם הוי המצוה דרבנן וכמו שהביא הט"א בר"ה (דף כח) וא"כ ה"נ אף דבק"ת הוי רק עשה של דברי סופרים כמו שאמר שם במס' נדרים רמז לבק"מ מה"ת ולא הוי עשה גמורה ואמרינן בזה מצות לאו לה"נ וכן צ"ל דס"ל דמותר למודר הנאה ליהנות ממצוה אף לכתחלה כמו שפוסק רבינו לגבי המודר הנאה משופר מותר לתקוע לכתחלה אפילו הוא בעצמו וכמו שהביא הש"ך ביו"ד (סי' רכא ס"ק נט) ולהכי שפיר שרי אף לכתחלה הכא כמבואר.

וכ"ז לישב דעת רבינו בזה אבל להפוסקים דהביאו דין זה ס"ל אף דקיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו מ"מ הכא בישיבה הוי הנאה הנאת צל של בית כמו שכתבו התוס' בר"ה וכמו שמישב הנוב"י דברי התוס' ולהכי אסור בישיבה ורק שואלו בשוק כמבואר: ועוד נ"ל לחדש ולומר לדעת הפוסקים דכ"ז דאמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו הוא רק במצוה שלא יכול ליפטר ממנה אבל גבי בק"ת דהוא משום גמ"ת אם החולה מוחל לו ואינו רוצה שיבוא אינו מחויב לבוא וא"כ אמרינן בזה כדאמרינן במס' כתובות (דף מא) דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל וה"נ ימחול לו התולה אשר אסר לו נכסיו ומוכרח הוא למחול כדי שלא יעבור על האיסור ואין לדחות מהגמ' דעירובין (דף לא) דמניח העירוב לילך לבית האבל או לבית המשתה והא גם זה יכול למחול ואעפ"כ אמרינן בזה נמי מצות לאו לה"נ שאני החם דל"ל לומר להאבל או להחתן למחול הלא יכול ליתן העירוב שלא באיסורי הנאה ולבוא אצלו מ"מ אי עבר ונתן אמרינן דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל, הכא דאי אפשר כ"א באיסור אמרינן דימחול כדי שלא יעבור על האיסור כמבואר: והנה כ"ז הוא ודאי דאין חילוק בין שבועה לנדר וכי היכא דקיי"ל בנדר דנכנס לבקרו עומד הה"ד נמי בשבועה וכמו שראינו בזה להפוסקים שלא חילקו בין נדר לשבועה.

והנה בירושלמי ריש נדרים איתא אי מפני דרכי שלום אפילו בשבועות נמי יהא מותר ותנינן נדרים אסור ושבועות מותר ומפרש לה הק"ע דאפכא גרסינן בנדרים מותר ושבועות אסור וכתב הק"ע אך קשה לי למה יהא אסור בשבועה הא תנן לקמן פ"ד דאין השבועה חלה ע"ד מצוה וצ"ע עכ"ל: ולענ"ד לא קשה, מידי דהא כתב הר"ן ז"ל בנדרים (דף ת) ד"ה הא קמ"ל וכן במס' שבועות פ"ג דכל מידי דאתי רק מדרשא אע"פ שהוא מה"ת כיון דלא כתיב מפורש בהדיא תל עליו שבועה ואם כן ה"נ מצות בק"ת אינו מפורש בהדיא ושפיר חייל שבועה עליו ועוד בל"ז הא קיי"ל דבכולל חל שבועה ע"ד מצוה וכמבואר בתוס' שבועות (דף כה) ובדברי הרי"ף שם בשם הירושלמי ובש"ע יו"ד (סי' רלו ורלה) וא"כ ה"נ אם נשבע שלא יבקר חולה שפיר א"ל דלא חלה אבל הכא הא הוא נשבע שלא ליהנות מחבירו וא"כ אי חלה אי מבקרהו תל ע"ז השבועה כמו דחייל על שאר הנאות וכן מצאתי מפורש בדברי הריטב"א במס' נדרים (דף לט) דברי המתחיל נכנס לבקרו כו' ואינו רשאי לכנוס שם ואפילו לעשות מצוה ואפילו בשבועה שאינה תלה לבטל המצוה בכה"ג חיילי דהא הוי בכלל כו' וכמו שנשבע שלא לאכול מצה וכש"כ בנדרים שחלין ע"ד מצוה אפילו בפרט עכ"ל והוא כמו שבארנו וכוונת הריטב"א ז"ל על מצוה שכתב שלא לאכול מצה הוא כשנשבע שלא לאכול מצה כל השנה דמיקרי שבועה חלה ע"ז וא"כ לא קשה כלל קושית הק"ע ודברי הירושלמי יפרשו הפוסקים

כמו שפירש הפני משה שם בפ"א דמפרש לשון בתמיה ופשטות הבעיא דר"א היא וגם בשבועות מותר.

והנה מה שמפרש הפ"מ בפ"ש הוא תמוה שכתב וז"ל א"כ י"ל כו' דאדתנן אפילו מצוה דאורייתא שבועות מותר ואפילו במה שבנדרים אסור מכש"כ במה שהתירו חכמים מפני דרכי שלום אפילו בנדר ולא ידעתי מהו הכש"כ אדרבא על מצוה דאורייתא לא חייל שבועה עליה אבל כיון שהוא רק מדרבנן מפני דרכי שלום שפיר חלה השבועה כמו שבארנו וצ"ל כפירוש הראשון של הפ"מ אבל זה ברור דשוה נדרים לשבועות לענין בקור חולים ודוק: הלכה יב ואסור לראובן לאכול מפירות כו' אבל לא יכנס לשדה אע"פ שהקרקע הפקר גזירה שמא ישהה אחר שיאכל עכ"ל.

והנה בגמ' דנדרים (דף מב) איתא בזה פלוגתא דעולא ורשב"א דעולא מתרץ לה בעומדין על הגבולין ורשב"א מתרץ לה גזירה שמא ישהה ופוסק כרשב"א וכתב הכ"מ וצריך טעם למה פוסק כן דהא מירי דרבנן ולקולא וי"ל משום דבמתניתין סתמא קתני אינו יורד לתוך שדהו אפילו ללקוט העומדים בתוך השדה משמע עכ"ל.

והנה זהו דוחק דרבינו מדייק מן המשנה יותר מאשר ידע עולא ולעולא ניהא בעומדין על הגבולין ול"נ דרבינו סומך על הירושלמי שם בנדרים אומר סתמא דירושלמי מי על המשנה אינו יורד ויורד כרשב"א שלא ישהה אלמא דסתמא דירושלמי נמי ס"ל כרשב"א שמא ישהה ולא כעולא ולהכי פוסק כותיה: אך לפ"ז הא תקשה הא לעיל בה' ת' כתב חלה ראובן נכנס שמעון לבקרו ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לא ישב כו' וכן כתב הטור ובסי' רכא) וכתב שם הב"י אף לפי האב"א (דף לט) דגזרינן שמא ישהה אז אפילו במקום שאין נוטלין שכר על הישיבה אסור וכן פוסק הר"ן ז"ל מ"מ הרמב"ם והטור לא חיישי להני שינויי עכ"ל.

וא"כ תקשה אי רבינו סומך בזה על הירושלמי א"כ ה"ל למיפסק כן דהא הכא אמר הירושלמי גבי המודר כו' נכנס לבקרו עומד אבל לא ישב רשב"י אומר שלא ישהה ופירש הפ"מ כמו בגמ' דידן להאב"א אף במקום שאין נוטלין שכר שמא ישהה הרבה בישיבה וא"כ לרבינו דס"ל כן גבי שבועות ה"ל הכא נמי לפסוק כן ועל הטור לא קשה דאולי גם הוא יפסוק הכא גם בשבועות כעולא דרק בעומדין על הגבולין אבל על רבינו תקשה לכאורה דפוסק התם כרשב"א וצ"ל דלרבינו ספוקי מספקא ליה אי פסקינן כעולא דהוא נאמר תחלה בגמ' וגם הוא מרי דגמ' טפי כמו שכתב הש"א (סי' צ) לגבי רב אשי ורב מתנא עי"ש אי כרשב"א דהירושלמי מסייע ליה ולהכי גבי שבועות פוסק רבינו לחומרא אבל הכא אי פסקינן לחומרא איכא ביטול מצוה של בק"ת פוסק לקולא כיון דאולי הלכה כעולא והספק הוא דרבנן שמא ישהה ולהכי פוסק במקום שאין נוטלין שכר לא גזרינן ודוק: פרק ז הלכה א שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן ע"ח כו' בין כו' ה"א מותרין להחזיר אבדה זל"ז מפני שהוא מצוה ובמקום שנוטל שכר המחזיר את האבדה יפול השכר להקדש שאם יטול שכר נמצא נהנה לא יטול שכר נמצא מהנה עכ"ל.

והנה הר"ן והנמ"י ז"ל חולקים על רבינו ע"ז וס"ל דאם נכסי בעלהאבדה אסור על המחזיר מותר ליקח שבר וכן כתב שם הר"ן (בדף לד) וז"ל בד"ה תנן ונ"ל דה"ק כו' ה"נ במקום שנותנין עליה שכר דהיינו דבטלו מן הסלע אע"ג דיהיב ליה כו' ההוא אגרא

למחזיר לא מתהני מחזיר מניה דבעל האבידה כלל שאותו שכר כבר היה מצוי בידו וכיון שכן אמאי תפול הנאה להקדש הא מצי בה"א למיתביה למתזור כו' עכ"ל והנה הטור והש"ע פסקו (בסי' רכא) כרבינו דאסור לו ליטול שכר: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דלקמן (דף לח ע"ב) איתא במשנה המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב ומוקי שמואל להאי משנה כשנכסי מבקר אסורין על החולה ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה כו' ופרשו המפרשים דא"נ דאינו נוטל שכר נמצא מהנה אותו וכתב הש"ך ביו"ד (סי' רכא ס"ד) דהכא בשכר שרי ובחנם רק אסור וקשה לי אמאי משנה משנה זו מן המשנה הראשונה ונימא נמי הכא כן נכנס לבקרו כו' ובמקום שנוטל עליו שכר תפול הנאה להקדש ואז שרי אפילו יושב דשכר זה נוטל ההקדש והוא לא נהנה מזה אלא ע"כ צ"ל כן דהתם גבי מחזיר אבידה יש אופן אשר השכר זה אי אפשר ליטול ומוכרת הוא ליפול להקדש היינו היכא שאסרו הנאתן זא"ז דהתם אם יטול נמצא נהנה לא יטול נמצא מהנה ואין עצה אחרת בלתי שתפול הנאה להקדש אבל הכא אם נכסי חולה אסורין על המבקר נמי מ"מ כיון דשמואל ס"ל דמן חיותא לא אדריה וא"כ לפי המסקנא דס"ל דאפילו יושב שרי וא"כ כיון דאמרינן דמן חיותא לא אדריה וא"כ במקום שנוטלין שכר שרי אף ליטול שכר דבשעה שהדירו לא היתה כוונתו אם יחלה דלא יהנה ממנו וכהיכא דשרי לישב בביתו אף שהוא נהנה בישיבתו כן שרי ליטול שכר דמזה לא אדריה וא"כ לא צריך לפול להקדש ולהכי לא קאמר הכא רק אבל לא יושב והיינו אם לא יטול שכר אבל אם נוטל שכר שרי אבל התם איכא גוונא דלא שרי ליטול שכר ולהחזיקו לעצמו לבלי ליטול נמי לא יכול ולהכי מוכרת ליפול להקדש אבל א"נ כדעת הר"ן דגם התם נמי שרי ליטול שכר המחזיר אם אסר נכסי בעל האבידה נימא נמי התם במשנה כמו הכא אלא ודאי כדעת רבינו דאסור לו ליטול ומתחלה שרוצה הגמ' לומר דאם נכסי החולה אסורין על המבקר אסור לישב ה"מ לאקשוויי נימא מתניתין כי התם אלא עדיפא מקשה ולפי המסקנא דלשמואל שרי ניחא דלא אדריה מן חיותא כמבואר: והנה כן תקשה גם במשנה ראשונה דאמר שם לא ילמדנו מקרא אבל מלמדו מדרש ואמרינן שם אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מ"פ הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למשקל על המדרש לא שרי למשקל וה"נ הפירוש כן דאם לא נוטל השכר נמצא מהנה דמלמדו בחנם נמי נימא כן תפול השכר להקדש והתם גם כן איכא גוונא דמוכרת לאוקמי ולומר דתפול השכר להקדש אי נכסי תלמיד אסור על הרב אסור ליטול השכר ובלא שכר אסור שמהנהו ונימא נמי יפול השכר להקדש והוא כמו שכתב הט"ז ביו"ד (סי' רכא ס"ק מד) נ"ל דנודר הנאה מחבירו אסור לו ליתן לעשות מלאכה בשכר שמקרי הנאה מה שהניח אחרים ושכר אותו וה"נ ודאי אסור ליתן שכרו עבור הלימוד דנהנה מזה: אמנם זה ניחא דהנה מצאתי בס' שיטה מקובצת על נדרים שכתב וז"ל ק"ל דא"כ ליתני מלמדו כו' ובמקום שנוטלין שכר תפול הנאה להקדש וכדקתני גבי מחזיר אבדתו וי"ל דאגב אורמיה קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי ליטול על המדרש לא שרי למשקל נמצא דהתם ניחא דאצטריך לאשמועינן דאסור ליטול שכר על מצוה וא"כ הכא גבי בקור חולים דעומד שרי לא צריך לאשמועינן דגם זה נדע מהאי קרא מה אני בחנם אף אתה בחנם כמו שכתב השיטה מקו' הכא ורק צ"ל מבקרו ובמקום שנוטל שכר היינו

בישיבה דנדע זאת מסברא דשרי דתפול שכר להקדש אלא ודאי כמו שבארנו דרק התם שייך זה דתפול שכר ולא בהני משניות כמבואר: והנה לפי מה שבארנו דכיון דמן חיותא לא אדריה שרי אפילו ליטול שכר כיון דבחנם אינו מרפאהו ע"ז לא אדריה.

נ"ל לפרש בזה דברי רש"י ז"ל (דף מא ע"ב) דאומר רפואת נפש גופו שאם חלה המדיר מותר למודר לרפאותו כדאמרינן לעיל דלא אדריה מן חיותא רפואת ממון בהמתו שאם חלתה בהמתו אסור לרפאותה משום דקמהני ליה כו' והנה הר"ן והרא"ש ז"ל מפרשי ליה הכא דאומר רפואת נפש גופו דמיירי בנכסי הרופא אסורין על החולה ושפיר מותר גופו דהוה מצוה אבל לא בהמתו אבל רש"י ז"ל שפירש דהמדיר חולה נמצא דנכסי החולה אסור על הרופא ואיך שייך בזה הנאה מה שמרפאהו ואיך אומר ע"ז דמן חיותא לא אדריה אלא ודאי מיירי שנוטל שכר מזה ולהכי שרי ליטול שכר דמן חיותא לא אדריה אבל בהמתו אסור אם נוטל שכר: ועוד יש לפרש דברי רש"י ז"ל כמו דמפרשי התוס' שם בשם י"א וז"ל רפואת נפש גופו דמיירי כשנכסי חולה אסורין על הרופא ושרי לכנוס בביתו דמן חיותא לא אדריה אבל לא רפואת בהמתו דמהני בדריסת הרגל.

וא"ל דגם רש"י ז"ל יפרש כן אבל מ"מ קשה בין לפירושו ובין לפירוש הי"א שבתוס' מאי מסיק שם אבל אומר לה סם פלוני יפה כו' באיזה אופן קמיירי אם הולך לביתו ואסור משום דריסת הרגל א"כ אף אם רק אמר לה אסור אבל אם מיירי שאינו בביתו ורק בשוק אומר וא"כ אף לעשות לה רפואה שרי אע"כ מיירי שנכסי הרופא אסור על החולה ולהכי גבי בהמתו אסור ורק אמירה דלא חשיב הנאה שרי וצ"ע.

וע"כ נ"ל לומר דט"ס יש בדברי רש"י ז"ל אלו וצריך להיות הכא שתי נקודות אחרי מלת שאם חלה וכן צ"ל שאם חלה ופירש המודר אם המדיר מותר למודר לרפאותו ופירש הוא הכל כשנכסי הרופא המדיר אסורין על החולה המודר ואומר דהמדיר מותר לרפאות להמודר כדברי הר"ן והרא"ש ז"ל ודוק: שם בלח"מ ד"ה שנים כו' וק"ל כיון דפוסק רבינו דבין בשנכסי בעל אבידה כו' א"כ לא חייש לפרוטה דרב יוסף כו' משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיח וא"כ היאך פוסק פי"ג מה"ג דשומר אבידה הוה ש"ש משום פרוטה דרב יוסף דה"ט דעשאו רב יוסף שומר שכיר משום פרוטה דרב יוסף וי"ל דהך פרוטה דהכא הוה בשעה שמוליך הפרוטה לביתו דאתי עני ולא יהיב ליה פרוטה וכדפירש שם הרא"ש ז"ל לא שכיח דאתא עניא אבל כל אשר האבדה בביתו דהוה זמן רב שכיח דיבוא עני כ"פ והוא נפטר מן הפרוטה ולהכי חשיב כש"ש עכ"ל.

ודבריו דחוקים בודאי דגם במחזיר האבידה המודר מי לא שרי ליה לעכב האבדה בביתו אם המדיר אינו בביתו באותו זמן שיכול להחזירו בודאי שרי זה. אך באמת לא קשה מידי קושיתם דהא הר"ן ז"ל כתב שם (דף לג) פרוטה דרב יוסף לא שכיח שיבוא עני לשאול ממנו באותה שעה דנימא לא מתהדר משום דמתהני מידי דבכה"ג כיון דלא שכיח לא הוה בכלל איסורי הנאה ומיהו כיון דאפשר דאתי עני ומתהני מניה שומר שכיר הוא עליה וחייב בגנבה ואבדה עכ"ל וכן שם הריטב"א ז"ל בה' נדרים עשה חילוק בדבר זה דאי שכיח עקרינן מצות השבת אבדה משום זה אבל כיון דלא שכיח לא עקרינן המצוה ומ"מ שומר שכיר הוה הכא אלמא דלא תליא בזה ושפיר פוסק רבינו תרווייהו ודוק:

הלכה כ ואסורין בדברים שהן בשותפות כל אנשי העיר כגון הרחבה שבעיר והמרחץ ובה"כ והתיבה והספרים עכ"ל.

והנה הר"ן ז"ל כתב במשנה ואסורים, בדברים של אותה העיר שהם דרים בה מפני שאין לאנשי העיר אחרת חלק בהם שהם יכולים למכור זטה"ע במעמד אנשי העיר וה"ל כשותפין שאסורין זע"ז עכ"ל. והנה קשה לי דלפי טעם זה לא הוה ליה לאסור רק בבהכ"נ ורחובה ותיבה של אנשי הכפרים כמו שאומר שם במגילה (דף כו ע"א) אבל בהכ"נ וש"ד של, כרכין קיי"ל דאין יכולין למכור דאמרינן התם כיון דמעלמא אתיה"ל דרבים ולא מצי לזבוני ומ"ט לא חילקו בזה הפוסקים כלל בשלמא לפי פ"א של הר"ן ז"ל שם פירש שמעלמא אתי היינו רק שרבים הוציאו בבהכ"נ בבנינה ושמא יש אחד בסוף העולם שהוציא בה חלקו ומעכב ניחא דלא מיירי בכה"ג הכא אבל לפי פירוש השני שבר"ן שם והרא"ש ז"ל דהן בונין אותן על דעת כל העולם והרי הן כמקדישים אותה לכל ומסתברא דהה"ד לכל מה ששנה במשנה כגון תיבה ומטפחת וספרים דכולהו בתר בהכ"נ גרירי וכל היכא דאיהו אדעתא דכ"ע הנך נמי אדעתא דכ"ע כו' וכן איפסק להלכה בטור ש"ע (סי' קנג) ובדב"ר לעיל פ"א מה' תפלה וא"כ ה"ל הכא נמי לחלק בזה דאינו אסור רק בהני של כפרים אבל של כרכים הוה של כל ישראל כמו הר הבית והעזרות ושרי והפוסקים לא חלקו וצ"ע: הלכה ז מי שאסר על עצמו הנאת אומות כו' ה"ז מותר ליקח מהן ביותר ולמכור להן בפחות כו' אם שומעין לו שיקח מהן בפחות וימכור ביותר מותר עכ"ל.

וכתב הלח"מ מאד נפלאו דברי רבינו שלא חילק בין זבינא לזבינא דאיכא תלתא זבינא מיצעא וחרפא ורמי על אפיה כו' עד דא"ל דרבינו סבור דהך סוגיא פליגא על הסוגיא דפ' הספינה דאוקי מילתא דשמואל דהלוקח כלי כו' דקייצי דמיה כו' עד ולפ"ז ל"ק לשמואל כלל מתניתין וא"צ לחלק בין זבינא לזבינא דכולם שוין כו' וע"ז ניחא דר' דפוסק כסוגיא דפה"ס כו' אבל בין זל"ז לעולם דאינו מחלק עכ"ל.

והנה לענ"ד תמוה לי דברי הלח"מ דאיך נוכל לומר דרבינו ס"ל דלפי הסוגיא שם בב"ב דמוקי לה דקייצי דמיה ל"צ לחלק בזביני וכולהו שוין דהא רבינו גופיה לקמן בפ"ה מהל' מכירה הי"ד מחלק בזה וז"ל שם הנוטל כלי כו' אם היו דמיו קצובין כו' ויהיה אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח אבל חפץ שהמוכר קץ בו והיה מבקש ורודף למכרו וזהו דברי הגמ' דמחלק הכא בין זבינא חריפא או רמי על אפיה וכן בח"מ (סי' ר ס"א) הביא דבר זה לחלק אלמא דרבינו ס"ל דזה החילוק נשאר אף במילתא דקיץ דמיה ומ"ט לא מחלק בכאן.

וע"כ נ"ל לומר לדעת רבינו כן דהנה לקמן (דף לב ע"ב) אמר מאן חנא אמר ר' אבא ר' אליעזר היא דתניא ר"א אומר אפילו ויתור אסור במודר הנאה ופירש הר"ן והרא"ש כגון חנוני כו' אבל שוה בשוה מותר דהיינו זבינא דרמי על אפיה כו' והתוס' כתבו שם ד"ה אפילו ויתור כו' ומתניתין דלעיל דמוכר בפחות ולוקח ביותר מסתברא דאתי כר"א עכ"ל: נמצא דהסברא הוא כן דת"ק סבר דשוה דיני ממונות לאיסור הנאה במודר ור' אליעזר ס"ל דאף זה דשרי בד"מ במודר הנאה אסור וכן לקמן (דף מח ע"ב) אמרינן אב"א ר"א היא דאמר ויתור אסור ופירש הר"ן שם דלמדינן בעלמא נקיט ליה כי היכי

דמחמיר ר"א בנדירים טפי מבד"מ דאלו בר"מ שרי ובמודר הנאה אסור וא"כ א"ל ה"נ דמאי מקשה אלמא הנאת לוקח הוא דילמא זהו רק בד"מ אבל במודר הנאה אף המוכר אסור אף אי מוכר שוה בשוה כמו שכתבו התוס' דלר"א אסור ומשמע דאף בלא שהיה יותר מדאי ורק שוה בשוה נמי אסור וצ"ל דהאי סוגיא רוצה לאוקמי כר"ע אף לרבנן דס"ל דויתור שרי ודמי מודר לד"מ וא"כ צריך להיות דוקא בזבינא מיצעא אבל דרמי על אפיה שרי למכור שוה בשוה וכמו דמבאר שם אבל לר"א דויתור אסור א"כ אף בכל זבינא אסור שוה בשוה דאיכא קצת הנאה לתרווייהו ורק התם להיות שואל בזה אי הוה זבינא חריפא אז הוי מקרי שואל דהוי כל הנאה שלו וא"ל לא הוי כן אבל הכא דאסור ויתור בכל גוונא אסור ולהכי כיון דרבנינו פוסק כר"א דויתור אסור ולהכי אינו מחלק בזבינא וזהו דברי התוס' דכתבו דהמשנה דלוקח בפחות ומוכר ביותר הוא כר"א וא"נ כפי מסקנת הגמ' שם דמיירי בזבינא מיצעא מ"ט אתיא דוקא כר"א הא אפילו לרבנן יש הנאה בזה אלא התוס' כתבו דלר"א אתיא המשנה כפשטיה ובכל זבינא שוה הדין דלוקח ביותר ומוכר בפחות הן דרמי על אפיה והן בחריפא והגמ' דמוקי לה דוקא בזבינא מיצעא הוא א"נ דמתניתין אתיא ככ"ע אף לרבנן כמבואר: ועפ"ז ניחא נמי הא דלא הביא רבינו כמו שכתב הר"ן ז"ל שם (דף לד ע"א) דהיכא דנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר שרי ליקח ממנו שכרו כמו זבינא דרמי על אפיה דשרי ליקח ממנו או לוקח מודר ממוכר כו' ה"נ במקום שנותנין שכר דהיינו בבטל מן הסלע אע"ג דיהיב ליה כו' ההוא אגרא בעל אבידה למחזיר לא מתהני מחזיר מניה דבעל אבידה כלל שאותו שכר כבר היה מצוי בידו כו' וא"כ ה"ל לרבנינו לבאר זה דרק אחזא קאי הא דתפול שכר להקדש ורבינו כתב אתרווייהו ומשמע דאסור לו ליקח שכר היכא שמודר הנאה הוא והיינו משום דרבינו לא חילק הכא כלל בין זבינא לזבינא ושפיר אסור ליקח בכ"ג רק בפחות וא"כ אסור בכל דבר הנאה כמו ויתור אף דמשכח הרבה וה"נ אף דמשכח טובא אסור ליקח ממנו שכר כדעת רבינו.

וניחא נמי דברי הגמ' (דף מג ע"א) בשלמא לא ילוה ממנו ולא יקח ממנו ולא ימכור לו אלא לא ישאל לו מ"ט דמיירי הכא בכ"ג דאסור אף בזבינא מיצעא ול"צ לדחוק דמיירי הכא רק בזבינא דרמי על אפיה כדברי הר"ן שם דהא הכא אינו מחלק בזה ומה שכתב עוד הר"ן שם ואוקמינהו כמ"ש דכל היכא דהוי זבינא חריפא שרי למכור למדור ולג' כבר כתב הרמב"ם ז"ל דהתם כיון דמכל ישראל נדר לא גזרינן עלה דאי גזרינן עלה ומצרכינן ליה ליהנות מן כותים דוקא טריחא ליה מילתא אבל כאן שאינו אסור אלא להנאת חבירו בלבד מצוי לאוקמי עלה דמילתא וגזרינן ולפי מה שביארנו הא ס"ל לרבנינו דאף בזבינא חריפא אסור לא צריך לחלק כלל בזה.

אמנם רבינו באמת לא ביאר כלל דבריו לחלק כמו שכתב הר"ן בין זבינא חריפא לשאר זבינא ורק כתב ע"ז מ"ט שרי התם למכור בפחות וליקח ביותר והתם אף בכ"ג אסור דהא הכא המשנה אינו מחלק כלל כמו התם דמבאר לוקח ביותר ומוכר בפחות ורק אמר סתם שאסור למכור וליקח זמ"ז בכ"ג וע"ז כתב לחלק בין יחיד לאומה שלמה אבל בין זבינא לזבינא לא חילק דכל זבינא אסור לרבנינו.

ונ"ל להביא קצת ראייה מן הירושלמי ר"פ השותפין דאמר שם והא תנינן תמן לוקח ביותר ומוכר בפחות מה אמר ראב"י ופירש הק"ע לראב"י דאמר ויתור מותר אי שרי אפילו בזבינא מיצעא ופליג בהא או לא פליג והכא מטעם ברירה והנה זה דוחק לומר דלמ"ד ויתור שרי והא מותר ליקח ולמכור אף בזבינא מיצעא דהא זה ודאי הנאה גמורה הוא ורק יבואר כן דהמשנה אמר סתם בכ"ג לוקח ביותר ומוכר בפחות בכל זבינא וזהו רק למ"ד ויתור אסור ומיבעיא ליה האיך אמר ראב"י בזה אי לא אסור רק בזבינא מיצעא דאיכא הנאה ודאי ודוק: עוד שם בלח"מ ד"ה שהרי כו' הקשה הר"ן ז"ל בפ' א"ב וז"ל והא אפילו במודר הנאה מחבירו בלבד כו' אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בו ליכא למגזר כו' וק"ל ע"ד והרי דריסת הרגל שהיא פחותה שבהנאות דלא הוי הנאה אלא לר"א דאמר ויתור אסור ואעפ"כ אמרינן במשנה דאם אחר הדיר על חבירו דחבירו אסור לכנוס והוא מותר וטפי טעו אינשי בהנאה פורתא כי האי מהנאה דהלואה כו' דודאי רבנן דפליגי על ר"א גבי דריסת הרגל ודאי מודים דהלואה הוה הנאה ואולי י"ל דאין ויתור אסור מה"ת אלא מדרך חומרא ודי לנו שנאסר ויתור לבדו ולא שנאסר לחבירו משום גזירה לו עכ"ל: והנה תירוצו של הלח"מ ליתא לפי מה שכתב הר"ן ז"ל גופיה שם וז"ל ד"ה אר"י בר"ת כגון שנדרו הנאה זה מזה וכ"ת מאי קמ"ל נראה דסתם לנו כר"א דאמר ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דכבר סתים לנו כותיה בר"פ קמ"ל דכל הני לא גריעי מויתור ואיסורו לר' אליעזר עכ"ל.

אלמא דזה הנאה דלא ילוה לו הוא נמי כר"א אתיא דס"ל דויתור אסור ולרבנן ליתא זה הנאה וראייה יש לדברי הר"ן ז"ל מן דברי הירושלמי ר"פ השותפין שהבאתי לעיל דאמר שם לא ישאלנו ולא ישאל לו מה אמר ראב"י ופירש הק"ע כיון דמתיר ויתור מי פליג ראב"י ואף שהק"ע כתב רק על שאלה דהדרא בעינא מ"מ נ"ל דהירושלמי רק על תחלת המשנה התחיל והה"ד בכל המשנה דלא ילוה כו' בכולהו ס"ל דאינו אסור רק משום ויתור כדברי הר"ן ז"ל שם ועיין פ"מ שם שמפרש פ"א וא"כ לדברי הלח"מ גבי זה דהלואה נמי נאמר כן דכיון דכל עיקר הוא כויתור וע"כ נ"ל לישב קושית הלח"מ כן דהנה התוס' כתבו שם ד"ה בשלמא כו' ונראה להר"מ דרגילות הוא כשאדם משאיל לחבירו שחבירו משאיל לו יותר מש"ד כו' וא"כ א"ל דגם הר"ן ז"ל נמי ס"ל כן דלא בכל הנאות שוות דיש הנאה שאדם מלוה לחבירו וכדומה לו והוא עושה בחזרה לו ולהכי בהני איכא למיגזר אבל בהנאה גדולה ליכא למיחש דליכא למטעי שהוא מהנה ממנו ורק בהלואה ושאלה דהוא הנאה מועטת חיישינן דילמא יהנה הוא אבל בדריסת הרגל אם הוא ילך בחצרו של מודר דניחוש שמא המודר ילך כנגד זה בחצרו בדבר זה ל"ח רק בהלואה ושאלה אשר גומלין זה לזה אבל אם לזה יש הילוך ל"ח גם לחבירו שילך בחצרו כמבואר.

והנה מה שחידש הלח"מ דויתור אינו אסור אלא מדרבנן כן כתב נמי בשיטה מקובצת בנדרים (דף מה) דכתב נמי כן ודוק ועיין פני יהושע במס' ב"ק (דף נא ע"ב) דכתב נמי כן עי"ש: פרק ח הלכה א מי שנדר או נשבע כו'. והנה הלח"מ כתב בגמ' יש שני גירסות האחד הוא ר"מ ואין חכמים מודים לו ואחד וחכמים מודים לו ורבינו גורס וחכמים מודים לו וכן כתב הרא"ש בפסקא דהאי גירסא עיקר דהסוגיא מוכחת כן עכ"ל.

והנה הקרבן נתנאל על הרא"ש ז"ל פירש דזה דכתב דהסוגיא מוכחת היא מזה דפריך שם (דף סה) מת נולד הוא ומאי פריך לר"מ אימא הוא סבר כר"א דפותחין בנולד אלא ע"כ דחכמים מודים לו בזה ומשו"ה פריך מן חכמים על חכמים עכ"ל. ולא הבנתי דבריו מאי ראייה הוא מזה דפריך הגמ' נולד הוא הא ר"מ קאמר יש דברים שהן כנוולד ואינן כנוולד משמע דר"מ נמי ס"ל דלא כר"א דבנוולד אין פותחין ורק אמר שיש דברים שאינם כנוולד ואע"ג שיש סברא לומר שהם כנוולד וא"נ דהוא ס"ל כר"א למאי צריך לחלק בין נולד לנוולד אלא ודאי ס"ל דבנוולד אין פותחין ורק יש דברים שאינם כנוולד ומקשי שפיר הגמ' הא מת נולד גמור הוא ומתרץ נעשה כנוולד ונ"ל כי כונת הרא"ש ז"ל הוא מזה דהנה התוס' מקשים שם ע"ז דמקשי על ר"י ל"ל למתני תרי זימני הא צריכא טובא דבהך פליגי רבנן ובהך לא פליגי ודחקו לתרץ דה"ל לאשמועינן התם כמו שהביא הלח"מ ומזה כתב הרא"ש דהסוגיא מוכחת דלא פליגא שפיר מקשה הגמרא לר' יוחנן כמבואר ודוק: פרק ט הלכה א ובנדרים הלך אחר לשון ב"א כו' כיצד נדר או נשבע ושם ה' ב' או נשבע כו' והנה מבואר הוא דכה"כ דבנדרים הלך אחר לשון ב"א הה"ד בשבועה ולהכי אומר רבינו נדר או נשבע והוא לפי הכלל דנתן רבינו דנודר או נשבע שוה לכל דבר כו'.

והנה קשה לי ע"ד הרא"ש ז"ל שכתב בפ"א דנדרים ה"י וז"ל ואע"ג דר' מאיר אית ליה מכלל לאו א"ש הן באיסורא ובנדרים הוא איסורא אור"ת דנדרים איסורא דאית ביה ממונא הוא כיון דאמר שאוכל לך או אהנה לך ועי"ל כיון דבנדרים הלך אחר לשון ב"א דין של ממון אית ליה עכ"ל, והנה תירוץ ראשון שברא"ש זהו תירוץ נמי שכתב הר"ן ז"ל שם דבנדרים אוסר חפצא וכן כתבו התוס' בשבועות (דף לו ע"ב) דשני משבועות דהוא אוסר נפשיה וה"ל איסורא אבל לתירוץ זה דבנדרים הלך אחר לשון ב"א קשה דהא בשבועות ס"ל לר"מ דלא בעי תנאי כפול כמבואר להדיא במשנה (דף טו) שבועה כו' ובמס' שבועות (דף לו) והא בשבועה נמי אמרינן דהלך אחר לשון ב"א וצ"ע ועיין משל"מ לעיל בפ"ד מה' שבועות ה"א שכתב נמי לפשיטא התם דשבועה דמי לנדריה דהולכין אחר לשון ב"א וע"ד הרא"ש אלו לא העיר כלום: הלכה ג נשבע או נדר מן הכבוש אם דרכם לקרות כבוש לכל הכבושים ה"ז אסור בכל ואם אין דרכי לקרות כבוש אלא לירק כבוש בלבד אינו אסור אלא בכבוש של ירק וכל כיוצא בו עכ"ל.

וכתב הכ"מ ונ"ל שרבינו הכא סובר דמתניתין הכי מפרש הנודר מן הכבוש זימנין אינו אסור אלא בכבוש של ירק וזימנין אסור בכל הכבושים והיינו כפי שדרך ב"א לקרות לכבוש וה"נ מפרשי נודר מן המליח ומן השלוק דקתני מתני' והיכא דליכא מנהג ידוע לא אתפרש כו' והלח"מ מקשה ע"ז מנ"ל לרבינו לפרש דברי המשנה הכי דלא נרמז כן ותירץ דרבינו ס"ל דהוא דברי ר' יהודה ואנן לא ס"ל כן עכ"ל.

ולענ"ד קשה לי בין לדברי הכ"מ ובין להלח"מ מדברי הגמ' שם א"ל ראבר"א לרב אשי אמר כבוש בשלוק דצלי מאי דמליח היכן משמע ופירשו הר"ן והרא"ש דהבעיא אם דמי לאומר הכבוש או לאומר שאני טועם א"ל וא"כ משמע דעיקר הדבר תלוי באומר שאני טועם או הכבוש בה' הידיעה ומיבעיא ליה איזה דמי' ליה ולרבינו לפי פירוש הכ"מ תלוי רק במנהג של המקום איך היה כונתו ותקשה מאי מיבעיא ליה ולהלח"מ תקשה כיון

דהני האמוראים דקמבעיא ודאי כר' יהודה ס"ל מ"ט אינו פוסק רבינו כוותיהו וצ"ע: הלכה ה כיצד נדר מן השומשמין כו' ורוב אנשי המקום כו' ה"ז אסור בשניהם ואינו לוקה כו' וכתב הלח"מ בנדרים (דף נג) כו' אמרו מ"ד ניזול בחר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא ע"כ וא"ת כיון דבכל התורה כולה אזלינן בתר רוב באיסורא הכא אמאי לא ונ"ל דאם לא היה אפשר לפרש כו' עכ"ל: ונ"ל ליישב עפ"י מאי שכתב הרמב"ן ז"ל והר"ן במס' קדושין (דף נב) דלהכי חוששין למיעוטא אף היכא שהרוב מסבלי והדר מקדשי משום דלא אזלינן בחר רובא רק בדבר טבע העולם שאין עשוי להשתנות אבל בדבר שתלוי במנהג שעשוי להשתנות אמרינן שזה נוהג כמותן וא"כ ה"נ א"ל דהאי גברא נמי סבר על שמן שומשמין והוא נמי נהיג בזה כהאי מיעוטא דקרי לשמן שומשמין שמן סתמא ולהכי אומר הכא כמו התם דחוששין לחומרא כמו שם בהל' קדושין ודוק: הלכה ו כל דבר שדרך שליח באותו מקום להמלך כו' כיצד מקום שדרך אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם כו' ה"ז מותר בבשר דגים כו' וכתב הכ"מ ולענין עופות כתב הר"ן ז"ל דלא מיתסר באתרא דלא מימליך עלייהו שלית דומיא דדגים ותמה על רבינו שחולק ביניהם כו'.

וכתב הלח"מ גם בזה ד"ר קשה דבגמ' משוי בשר עופות לבשר דגים ורבינו חילק ביניהם כו' ול"נ דלרבינו ק"ל שאמר שם מ"ש בשר עוף לת"ק בעבד שלית דמימליך עליה בשר דגים נמי עביד דמאי קשה הא טובא איכא לחלק לענין בב"ח בשר עוף מקרי בשר ובשר דגים ל"מ בשר ולכן מפרש רבינו דקושית הגמ' קאי משום דבעי לומר דדברי הת"ק אתיא כריה"ג דס"ל דבשר עוף מותר לאכלו בחלב ולהכי מקשה הגמ' אבל לדידן דקיי"ל כרע"ק ובשר עוף בחלב אסור ליכא קושיא כלל דב"ע בין מימליך או ל"מ כשנדר מן הבשר אסור משום דמקרי בשר לענין בב"ח ולהכי פוסק רבינו דבכ"ג אסור משום דסוגיא דהנודר מן הירק כריה"ג אתיא ודלא כהלכתא עכ"ל: ולענ"ד תמוה הוא דברי הלח"מ דהוא נגד הסוגיא דמסכת חולין (דף קז ע"א) דאמר שם הא עוף אסור מה"ת כמאן דלא כרע"ק כו' אימא סיפא הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים הא עוף אסור אתיין לרע"ק דאמר כל מילי דמימליך עליה שלית ב"מ הוא דתניא הנודר מן הירק מותר בדלועין ורע"ק אוסר רישא רבנן וסיפא רע"ק כו' ואם כדברי הלח"מ הא הכא ס"ל להאי סוגיא דבשר עוף מה"ת אסור לבשל בחלב וא"כ אף לת"ק דלא ס"ל להאי דמימליך שלית אסור כדברי רבינו דאסור עוף וא"כ אף אי לא כרע"ק נמי אסור וצ"ע וצ"ל כתירוצן של הכ"מ ודוק: הלכה ז הנודר מן המבושל כו'.

וכתב הלח"מ משנה עור אמרו במשנה ובדלעת הרמוצה ופירש רש"י בגמ' דלעת דמקרי כן ולא ידעתי למה לא הזכירה רבינו ז"ל ובפירוש המשנה פירש רבינו ז"ל שהוא טמונה ברמץ וקשה טובא דכיון איתותב מ"ד בגמ' הכי מבריייתא דכלאים למה פירש כן וה"ל לפרש שהוא מין דלעת כדברי שמואל עכ"ל.

ולא קשה מידי קושיתו. דהנה הרא"ש ז"ל פירש שם כלאים עם הרמוצה אלמא מין בפ"ע הנקרא כן על שם שאותן מינים רגילין לטמון ברמץ אבל שאר מיני דלועים אינם נקראין כך אפילו אם טומנן אותן ברמץ אלמא דזה נשאר אפילו אחרי כן דנקרא על שם שטומנין ברמץ מין הדלועין שא"ר לאכילה עד שטומנין באפר חם ושם האפר חם הוא

רמץ וזהו דברי רבינו בפירוש המשנה וכונתו נמי כן שהוא מין דלועין שטומנין ברמץ וע"כ נקראין הרמוצה אבל שארי דלועין אף אם טומנין ברמץ לא מקרי כן כדברי הרא"ש ז"ל וכן יתבאר דברי הירושלמי הכא ובדלעת הרמוצה אר"ח כמין דלעת מרה והן ממתקין אותן ברומצא וזהו כונתו דהוא מין דלעת מרה שצריך למתק אותו ברמץ והוא מין אחר כפירוש רבינו והרא"ש ז"ל ולא תקשה על הירושלמי קושית הגמ' מהברייתא וכן מבואר בירושלמי דכלאים פ"א מ"ד שם אר"ח כמין דלעת מרה כו' ולא קשה גם קושיתו ז"ל על הירושלמי דכתב בגמ' דידן לא נשאר הכי דמסיק בתיובתא דברי ר"א ולפ"ז ניחא דהוא מין אחר וכן מפרש שם התוי"ט וקושית הלח"מ ל"ק מידי ודוק: הלכה י הנודר מן הירק מותר בדלועין כו' וכתב הכ"מ ודע דאמרינן בגמ' אמר אביי מודה רע"ק לענין מלקות שאינו לוקה ופירש הר"ן דכיון דלועין לא משתמעו בהדיא אע"ג דמימליך שליח עליה לא מיתסרא בודאי אלא מספיקא הלכך לא לקי ע"כ.

ויש לתמוה על רבינו למה השמיטו עכ"ל. והלח"מ כתב וז"ל ונראה דלרבינו ז"ל הקשו מה שהקשו התוס' כו' ועפ"ז י"ל ד"ר דא"ל האי פירושא ומש"ה לא כתב דבכל מידי דשליח מימליך לקי וכ"ת מ"מ אמאי לא כתב גבי דלועין דאע"ג דמימליך שליח לא לקי ונ"ל דהוא סובר דטעמא דאמר רע"ק גבי דלועין דלא לקי משום דלא ברירא ליה דמימליך שליח עליה אבל ודאי מימליך שליח עליה לקי לכך לא הוצרך רבינו להזכיר דודאי כל דבר שהוא ספק אם מימליך שליח אי לא איסורא הוי ולא לקי כו' זה נ"ל טעם לרבינו עכ"ל הלח"מ: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו ז"ל מהא דאמרינן במס' חולין (דף קד ע"א) הא עוף אסור מדאורייתא וכתבו התוס' ונראה דהא דס"ד דהוא דאורייתא משום דסמיך אסיפא דגזר העלאה אטו אכילה כדדייק רב יוסף בסמוך אבל אין לומר דדייק מתאכל הבשר דמשמע ליה שכל הבשר שוה זה כזה בשר עוף כבשר בהמה דהא הנודר מן הבשר אין כל הבשר שוה דאפילו רע"ק מודה דלא מתסר בבשר עוף מדאורייתא כדאמר בפרק הנודר מן הירק (דף נד) דמודה רע"ק דלא לקי עכ"ל: והנה משמע לכאורה מדברי התוס' אלו דס"ל כשיטת רבינו בכ"ד דספיקא דאורייתא הוא רק מדרבנן לחומרא וכיון דאינו לוקה משום ספיקא הוא רק מדרבנן ועיי"ש במהר"ם לובלין מה שמבאר בתוס'.

והנה הלח"מ לעיל בפ"ט מה' מ"א ה"ד תמה על רבינו שם בד"ה וכן וז"ל הוא פוסק כתירוצו דרב ש' דאמר בר"פ כה"ב כולו רע"ק וא"ת הא לא איצטריך תירוץ דרב אשי אלא לפרוקי קושיא כמאן דלא כרע"ק והך קושיא ליתא אלא ליה סברת רב יוסף דלא גזרינן גל"ג וכמו שכתבו התוס' משום דסמיך אסיפא אבל רבינו דלא ס"ל הא דרב אשי א"כ איך פוסק כהאי תירוץ דליתא אלא אליבא דרב יוסף כו' עכ"ל הלח"מ.

ומזה הסוגיא נ"ל דרבינו הכריח דבאמת אי מימליך שליח לקי ורק היכא דמספקא לנו אי מימליך שליח אז אמרינן דספיקא הוא אבל אי מימליך לא אמרינן דלא לקי דאי אמרינן כן אז מדאורייתא אמרינן דאינו אסור כלל דרק יהא אסור משום ספיקא ואז יהיה אסור אלא מדרבנן כשיטתו בכ"ד דס"ד מדרבנן לחומרא וא"כ האיך מדייק הא עוף אסור מה"ת כקושית הלח"מ אלא ע"כ צ"ל דאי מימליך שליח ודאי אסור נמי מה"ת ושפיר מכל הבשר קמדייק וליתא דיחוי של התוס' ול"צ לתירוץ כלל וניחא נמי בזה

דברי רבינו בהל' מ"א שבארנו ואף ע"ג דרבינו גבי עוף לא מחלק כלל בין אם מימליך או לא כמו שמבואר לעיל מ"מ סמיך אהך סוגיא דכל הבשר דע"כ ס"ל לחלק שם והכא בה' נדרים דברי רבינו מיישב הכ"מ אך זה שפיר מוכרח דדבר שמימליך שליח אסור מדאורייתא וא"כ לא הוה טעם ספק דא"כ הוה רק איסור דרבנן אלא כמו שמבאר הלח"מ הכא ודוק: הלכת יב הנודר מן עירות כו' ומותר בביצים כו' והלח"מ כתב מכאן נראה דביצים לאו בכלל פירות נינהו ואפשטו שאלה ששאלו להרשב"א ז"ל גבי מי שנשבע שלא לעשות צחוק אלא פירות בפירות דאסור לצחוק בביצים דלאו בכלל פירות נינהו ואני תמה על הרשב"א ז"ל שלא הזכיר כלל דין זה והוזכרה בב"י (סי' ריז) ודומה כאלו נתעלם ממנו דין זה עכ"ל.

ודברי הלח"מ תמוה כי לא ראה רק דברי התשובה בב"י אמנה בשו"ת הרשב"א גופיה (סי' שה) הביא השואל שם דברי הגמ' זו בפירוש מי הוה כמו הכא דמותר בביצים אם נדר מפירות השנה והרשב"א השיב לו לחלק בנדרים מענין זה עיי"ש כי לא נעלם מהם הגמ' זו ודוק: הלכה יד הנודר מן הירק מותר בירקות שדה עכ"ל.

והנה הרע"ב ז"ל כ' במשנה דשביעית אסור בירקות שדה והוא כדברי הברייתא שם שמחלק בין שביעית לשאר שני שבוע ומשמע דהברייתא מפרש להמשנה ולא פליג וא"כ ס"ל לרבינו ג"כ לחלק בזה: ונ"ל ליישב כן דהנה שם אמרינן ארחב"ג ל"ש אלא במקום שאין מביאין ירק מחו"ל אבל במקוה שמביאין ירק מחו"ל אסור כתנאי אין מביאין ירק מחו"ל רח"א מביאין ופירשו הר"ן והרא"ש ז"ל דלמ"ד מביאין ירק מחו"ל אסור בשניהם דה"ל מקום שמסתפקין כו'.

אמנם התוס' כתבו שם ל"ש דבשביעית מותר ירק גינה משום דל"ג כו' אלא במקום שאין מביאין אבל במקום שמביאין שכיח ירק גינה ונתכוון לאסור ירק גינה בשביעית ומשמע דרק ירק גינה אסור דהוה סתם ירק כמו בשאר שני שבוע וזהו שאמר אבל במקום שמביאין אסור כונת הגמ' דאסור ירק גינה לבד כמו בשאר שני שבוע בזה אסור וא"כ כיון דרבינו פוסק דמביאין ירק מחו"ל דהא לעיל בפ"ד מהל' קידוש החודש פוסק דמעברין השנה במוצאי שביעית והגמ' שם במס' סנהדרין (דף יב ע"א) תליא זה בפלוגתא אי מביאין ירק מחו"ל ולמ"ד מביאין מעברין ובזה ליתא שם נמי קושית המהרש"א ז"ל שהקשה גבי אלישע מנ"ל דלהכי לא עברוהו דהוה שנת רעבון דלמא הוה שביעית או מוצאי שביעית ופשוט ניחא דשביעית ודאי לא הוה דהא אכלו כל הגדולים שגדלו בשנה זו ומוצאי שביעית נמי לדידן דמביאין ירק מחו"ל נמי מעברין ורק ע"כ שנת רעבון הוה וכן פוסק רבינו לקמן בפ"ד מהל' כלאים כרבי דמותר לאכול במוצאי שביעית מיד בצלים שמביאין מחו"ל והוא משום דבירושלמי פוסק כן וא"כ שוה לנו שביעית לשאר שני שבוע ולהכי אינו מחלק רבינו כלל בזה ופוסק כסתם משנה ודוק: הלכה טו הנודר מן הבית אסור בעליה שהעליה בכלל בית כו'.

וכתב הלח"מ קשה דבהל' מכירה פ' כ"ה כתב המוכר את הבית מכר את העליה הפתוחה לבית אבל אם אינה פתוחה לבית לא וא"כ האיך כתב כאן דכל עליה בכלל בית ונאסר אפילו אינה פתוחה הא שם בנדרים (דף נז) משמע דהשוו מכירה ונודר להדדי עכ"ל: ונ"ל ליישב כן דהנה על עיקר הדין דכתב רבינו שם דבעי דוקא עליה פתוחה לא תקשה

כלל דהמה דברי הרי"ף ז"ל דמפרש דברי רב יוסף שם אפתא זה מכור לך היינו עליה פתוחה אשר משתמשין בה דרך ארובה תוך הבית וא"כ אמרינן בהדיא דבעי פתוחה דוקא והכא לא מחלקינן כלל בגמ' וקרינן ליה עליה והתם קרי ליה אפתא דהוה פתוחה ואי תקשה ביותרעל דאמר שם הכי תרגמו דאפילו אפתא לא מזדבנא דהא העליה פתוחה וקרי ליה יציע ואמרינן דלא מזדבנא ומ"ט הכא הוה העליה בכלל בית אע"כ אמרינן דלא דמי כלל להדדי דהכא אמרינן אם מקרי בלשון ב"א מלת בית עליה ואסרינן ליה כן וה"נ אי נכלל במלת בות אי רוצה ליתן לו עליה לבד וזהו אם מכר לו הבית אבל התם תליא רק אם תשמישן שוה וחדר אף דהוי ודאי בכלל בית מ"מ כיון דאין תשמישן שוה אמרינן דלא מכר לו אף את זה ורק הבית לחודיה מכר לו ולא שארי החדרים שנשתמשין לבד לא נכלל בכלל המכירה וכמו כל הדברים אשר אמרינן מכר זה לא מכר זה וא"כ נמי עליה פתוחה לבית שתשמישן שוה מכר אבל אי לא פתוחה לא מכר אבל הכא בנדריים לא תליא רק אי קורין ב"א לעליה לבד ג"כ בית וא"כ לא מחלקינן הכא: ועפ"ז קשה לי דברי הרא"ש ז"ל בפירושא למס' נדרים (דף נו) שם שכתב דהנודר מן הבית מותר בחדר ויציע כמו התם במכירה דלא מכר כו' הא לא דמי כלל להתם דהתם תליא בתשמיש והכא תליא אי ב"א קורין זה בית ואולי ניחא דמטעם זה הטור ז"ל לא הביא דין זה של הרא"ש ביו"ד (סי' ריז) והב"י אף שהביא שם דברי הרא"ש מ"מ בש"ע השמיט ורק הש"ך הביא זה מהרא"ש שם בס"ק ל"ד ולפי מאי שבארנו לא דמי כלל וא"ל דאי נדר מן הבית אסור לכנוס לחדר דמקרי בית והגמ' לא קאמר הכא רק אי יכול ליתן לו עליה לבד דזהו ביתו שמכר לו אבל אי מחייב לו שניהם תליא אי תשמישן שוה וזהו רק בעליה פתוחה ולא בחדר ועיין תוס' ב"מ (דף קיז ע"א) ד"ה אפחת ודוק: הלכה יח הנודר מן המים הנמשכין ממעין פלוני אסור בכל הנהרות היונקות ממנו וא"צ לומר הנמשכות אע"פ שנשתנה שמם ואין קורין אותן אלא נהר פלוני ובאר פלוני ואין מלוין אותן לשם המעין הנדור הואיל והוא עיקרן אסור בכל אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין פלוני אינו אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על שמו עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל עיקרא דהא מלתא במס' בכורות (דף נו) דאמרינן לשם מעין הנדר עכ"ל. וכתב הכ"מ ואיני יורע מה ראה הראב"ד ז"ל כאן לכתוב מקור הדין והלח"מ כתב וצ"ע בפ"ב דבכורות להעמיק בהשגות הראב"ד ז"ל.

ולענ"ד נ"ל לומר דזהו כונת הראב"ד ז"ל דזהו הסוגיא שם אמר ר"נ זכרותיה דירדנא ממערת פמיס היכא דאמר לא שתינא מים ממערת פמיס איתסר ליה בכולי ירדנא כו' זכרותיה דמיא פרס דאמר רב יהודה א"ר הנודר מן מי פרת אסור בכל מימות שבעולם ה"ד אי דאמר לא שתינא מי פרת מ"פ הוא דלא שתיא הא מנהרא אחרינא שתינא אלא דאמר לא שתינא ממים דאתי מפרת כו'.

וכתב רש"י שם ד"ה לא שתינא ממי דפרת מים הנקראים פרת קאמר והולך אחר לשון ב"א דאדם הנודר אין דעתו אלא אחרי שם שהוא רגיל לקרות לאותו מקום עכ"ל. יקשה לי אמאי לעיל היכא דאמר לא שתינא מים ממערת פמיס אסור במיא דירדנא אינו מקשה אילימא דאמר לא שתינא מים ממערת פמיס ממע"פ הוא דלא הא דירדנא שרי כדברי רש"י ז"ל דאדם הנודר אין דעתו אלא על שם שהוא רגיל לקרות לאותו מקום ורק זה

אסור אלא אינו אסור רק אם אומר מים דאתי מן מערת פמייס וזה הא נאמר תחלה בגמ' מ"ט לא ביאר הגמ' תתלה אלא ע"כ צ"ל כן דאם אומר לא שתינא ממערת פמייס אסור במי הירדן דאתיא מגויה אע"פ שלא אמר הלשון דאתי ורק הכא דאמר הנודר ממי פרת אסור בכל המימות שבעולם שפיר מקשה הגמ' אי אמר דלא שתינא מי דפרת מי דפרת הוא דאסיר דאם כונתו לאסור במים דאתי מפרת וא"כ אסור בכל מימות שבעולם ו א"כ ל"ל לומר מי פרת נימא סתם לא אשתה מים דכיון דאסור בכל מימות שבעולם אלא ודאי אי אומר ממי פרת כונתו לפרוט דוקא מי פרת ולא מה דאתיא מפרת אלא א"כ אומר בהדיא דאתי מפרת אז נאסר בכל מימות כיון דאומר בהדיא דאתיא אבל בתחלה לענין מערת פמייס אסור במי דירדנא אף אי אמר לא שתינא מיא ממע"פ ולא אמר בהדיא דאתיא מ"מ אסור כיון דירדן נמשך מזה דעתו לאסור מים הנמשכין רק בפרת דלא ה"ל להזכיר שם פרת והה"ד בכל מעין אי אסר נפשיה מזה אסור בכל הנהרות הנמשכות מאתו אף אי לא אמר דאתיא ולהכי רבינו דכתב דכל הנודר ממעין פלוני אסור בכל הנהרות לפ"ז אף אי לא אמר הנהרות הנמשכות או מים הנמשכין מנהר או ממעין פלוני נמי אסור וזהו השגת הראב"ד עיקרא דהא מלתא במס' בכורות דאמרינן לשם מעין הנדר וכונתו פירש לכל הנהרות הנקראות על שם המעין אע"פ שלא פירש בהדיא דאתיא ממעין פלוני ואעפ"כ לשם המעין כונתו כמו שהוכחנו ממערת פמייס כמבואר: והנה בס' חתם סופר בח' יו"ד (סי' רכד) מבאר דברי הראב"ד ז"ל כן דכונתו דכל המים הנמשכין נאסרין לעולם מפני תערובות אותן המים ובדשיל"מ במינו לא בטל ודוקא פרת הוא דמותר משום דלא ה"ל להזכיר פרת אלא סתם כל הנהרות ומעיונות אלא ע"כ לא נתכוון אלא לשם פרת כו'.

והנה לפ"ד הסמ"ק והפוסקים שהבאתי לעיל בה' מ"א דהיכא דלא היה ניכר מעולם קודם שנתערב לא אמרינן בזה דשיל"מ לא בטל וה"נ הלא לא היה ניכר המים הנמשכין עם היונקין ממנו ולא שייך בזה דשיל"מ לא בטל ואולי ס"ל להראב"ד ז"ל כשיטת התוס' במס' ב"ק (דף מט ע"א) דחולק על שיטת הסמ"ק כמו שבארנו לעיל ודוק: פרק י הלכה א הנודר כו' לפיכך כו' עד שישאל לחכם גזרה שמא ישבע פ"א יום אחד ויאכל משתחשך כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ הטור כתב ומיהו אם הנדר של מצוה א"צ התרה וטעמו משום דאמרינן שם (דף סא) כו' ר' נתן היא דאמר כל הנודר כאילו בנה במה כו' וכיון שכן בנדר של מצוה שא"צ לקנסו א"צ שאלה והתרה כו' ורבינו ז"ל שלא חילק בזה נ"ל שסובר כרש"י ז"ל דרבינא פליג על רב יוסף כו' וא"כ פוסק כרב יוסף משום דלרב יוסף מתניתין איירי בכ"ג בין נדר של מצוה בין נדר של רשות אבל לטעמיה דרבינא מתניתין ע"כ לא איירי בנדר של מצוה וכיון דר"י אוקי מתניתין כו' משמע כותיה דבסתמא מתנייה ולהכי פוסק כותיה עכ"ל.

ולענ"ד לא הבנתי סברא של הלח"מ דהאיך נזכר במשנה דבר זה שצריך שאלה לחכם במשנה אמר סתם עד שתחשך וריב"א אומר וצריך שאלה ועל מימרא דר' ירמיה ב"א חולקים רב יוסף ורבינא ר"י אומר משום גזרה ולהכי אף בדבר מצוה צריך שאלה ורבינא אמר הטעם משום דר' נתן וא"כ לדבר מצוה א"צ שאלה אבל המשנה לתרווייהו

מיירי בכ"ג דלא נזכר ביה שאלה ומאי אולמא דברי ר' דאוקי דברי ר' ירמיה בכל גוונא מרבינא דהוא בתרא ולא אוקי ליה בכל גוונא רק בדבר הרשות וצ"ל לדברי רבינו שאין דרכו להזכיר דבר שלא נאמר בגמ' בפירוש דלד"מ א"צ ודוק: הלכה יא ואם פירש ואמר עד שיפסקו הגשמים ה"ז אסור עד שיעבור הפסח כו'.

וכתב הלח"מ וז"ל מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה כו' ואם נאמר דתלוי בפלוגתא דקאמר ר"מ במס' תענית (דף ז) דשואלין על הגשמים עד שיצא ניסן ומפני כך אר"מ ג"כ דבעינן עד שיצא ניסן וכדפירש"י ז"ל בפ' קונם יין וקשה לכאורה על רבינו ז"ל דהוא פוסק בה' תענית דעד שיעבור ניסן שואלין את הגשמים וכאן למה פוסק עד שיעבור הפסח אלא צ"ל לרבינו דלא תליא זה בזה עכ"ל: והנה אכתי תקשה דהא בירושלמי דנדרים הכא על המשנה זו משמע דתליא זה בזה דז"ל ר"מ כדעתיה ור"י כדעתיה דתנינן תמן עד מתי שואלין הגשמים ר"מ אומר עד שיצא ניסן ר"י אומר עד שיעבור הפסח כו' נמצא דאומר מפורש דתליא זה בזה וכן חמה הק"ע בש"ק על זה עיי"ש בירושלמי.

ונ"ל לומר כן ליישב דברי רבינו דהנה בגמ' דידן במס' תענית (דף ד ע"ב) איתא רי"א כו' רבה אמר מה עד שיעבור הפסח עד שיעבור זמן שחיטת הפסח וכתחלתו כן סופו מה תחלתו מזכיר אע"פ שאינו שואל אף סופו מזכיר אע"פ שאינו שואל ופירש רש"י ז"ל ואשמועינן ר' יהודה דבמנחה דע"פ דאע"ג דמצלינן תפלת חול מפסקינן ואין אומרינן טל ומטר ואע"ג דמזכיר עד למחר פוסק השאלה כו' נמצא דרבה מפרש לענין השאלה עד שיעבור הפסח עד שיעבור זמן שחיטת הפסח והוא כדי שיפסיק פעם אחת קודם הזכרה אבל בנדרים דהולכין אחר לשון ב"א ואחרי העת אשר מקרי עוד זמן גשמים האיך יפרש עד שיעבור הפסח בשלמא לענין שאלה שייך שפיר לתלות לענין שחיטת הפסח כדי הפסק פ"א קודם שיפסק האזכרה אבל א"נ דתלי זה בזה האיך יפרש רבה המשנה לענין נדרים עד שיעבור הפסח אלא ע"כ ס"ל לרבה דלא כהירושלמי ולא תליא זב"ז והתם מפרשינן עד שיעבור זמן שחיטת הפסח והכא בנדרים כל הפסח ואף שהגמ' דחי לבסוף דברי רבה אך לא מטעם זה וכיון דהוא חולק על הירושלמי פוסק רבינו כותיה.

ושם בהאי סוגיא דתענית קשה לי לכאורה דרבה אמר עד שיעבור זמן שחיטת הפסח ופירש רש"י עד חצות אם של י"ד עד שיעבור זמן כל תפלות יוצר ואשמועינן ר' יהודה דבמנחה בע"פ כו'. וקשה הא התם קאי לר' יהודה ור' יהודה הא ס"ל במס' ברכות (דף כו) במשנה דתפלת השחר הוא רק עד ארבע שעות ולא יותר וא"כ האיך אומר התם דתפלת יוצר הוא עד חצות שחיטת הפסח שהוא מחצות יום: ונ"ל דמזה יהיה ראייה לדברי הרא"ש ז"ל שם ר"פ תפלת השחר דלר' יהודה דתפלת השחר הוא עד ארבע שעות מ"מ עד חצות יהבינן ליה שכר תפלה ונהי דל"י שכר תפלה בזמנה אבל שכר תפלה יהבינן ליה עד חצות ואז לא יהבינן ליה שכר כלל והוה ברכה לבטלה ומשו"ה הוא זמן תפלת שחרית עד חצות אף לר' יהודה כמבואר ועיין שו"ת ש"א (סימן טו) ואכ"מ: הלכה יב מי שהדיר את אשתו כו' ובהל' י"ג אמר לה שאין את נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח אסורה ליהנות מיד ואם הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה אותה ה"ז לוקה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ואהא דאמרינן הלכה לפני הפסח לוקה כתב הר"ן לוקה היא אבל הוא אינו לוקה שהרי לא עשה שום איסור אלא שהדירה אבל הרמב"ם כתב לוקה הוא שהדירה אם ההנה אותה אבל היא אינה לוקה דכיון דלא נדרה כלל לא שייך בה לא יחל דברו וליתא דודאי הוא אינו לוקה מדאמרינן כו' וי"ל שדעת רבינו לומר שהיא פשיטא שלוקה ולא איצטריך לומר אלא שאם הוא ההנה אותה בידיים גם הוא לוקה ואע"ג דבעלמא קיי"ל המאכיל איסור לחבירו אינו לוקה שאה"כ שהוא המדיר והוא המיחל דברו עכ"ל: והנה לעיל רפ"ה כתב רבינו ראובן שאמר לשמעון הריני עליך חרם או הרי את עלי אסור בהנאתו נאסר על שמעון שיהנה בראובן ואם עבר ונהנה אינו לוקה שהרי לא אמר כלום עכ"ל.

נמצא דמשמע בהדיא דהמודר אינו לוקה ורק המדיר כמו שמבאר הר"ן ז"ל לדעת רבינו ודלא כהכ"מ וכבר העיר ע"ז הלח"מ לעיל רפ"ה. והנה בירושלמי ספ"ח דנדרים איתא במשנה שם היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו ואמר לביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם ה"ז מותר לכנוס לביתו ולשתות צונן כו' אר"י הדין אמרה הדין דמשבע לחבירו דלא יאכל הדין אוכל והדין עובר ע"כ ופירש הק"ע הד"א מי שנשבע חבירו שלא יאכל חבירו מותר לאכול והמדיר עובר ע"כ משמע דרוצה הק"ע לפרש דהמדיר עובר והמודר מותר לכתחלה וזה ודאי ליתא דהא כתב רבינו בהדיא נאסר על שמעון שיהנה ואם עבר ונהנה אינו לוקה משמע דאיסור אכתי איתא ורק מלקות אינו לוקה וכן הכא אומר אסורה ליהנות מיד אלמא דהאיסור גם עליה המודרת ורק מסיק דהוא לוקה אבל זה א"צ לראיה דאיסור יש גם על המודר ורק המלקות לד"ר על המדיר ואיך נוכל לפרש שם בירושלמי דמותר לכתחלה וצ"ל להירושלמי ע"כ כפירוש הפ"מ דבלא זה פירוש הק"ע אין לו שום שחר דהא הכא המדיר עצמו הוא שאומר קונם כמו שהעיר בעצמו בש"ק ומה שמפרש שאמר המסרב זה ודאי ליתא דהא מסיק שלא נתכון זה וקאי ע"ד המסרב והנודר האחר ורק הוא כפי' הפ"מ הכא דקאי על האוכל והעובר הוא מפרש סעודה אבל איסורא איכא אף על המודר לכ"ע כמבואר: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דאיכא איסור על המדיר והוא לוקה מהא דאיתא במס' נדרים ודף לז ע"א) לא ילמדנו מקרא דקטן כו' וכתב הר"ן ז"ל אע"פ דקיי"ל קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו אפ"ה לא ספינן ליה איסורא בידיים ומשלמדו מהנהו עכ"ל והנה לפי מאי שכתבו התוס' במס' פסחים (דף פח) ד"ה שהה כו' וא"ת והאיך מאכילו שלא למנוייו והא אפילו קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ לספות בידיים אסור וי"ל דלא ילפינן מהתם אלא דומיא דלא תאכלנו דהתם נבלות וכדומה אבל הכא דאיכא חינוך מצוה שרי נמצא דבמקום מצוה שרי לספות בידיים וא"כ מאי הוה האיסור שמלמדו הא הוה מצוה שמלמדו מקרא ובמקום מצוה שרי גם לספות בידיים בשלמא הר"ן ז"ל לטעמיה אזיל דכתב לעיל ודף לו ע"א) שהה לב"א ל"ד לעולם בכה"ד ומיהו כו' דמה"ת אין צריכין הקטנים להמנות בשה עם ב"ח אלא אוכלין ממנו אע"ג דלא נמנו עליו דא"ה נאכל אלא למנוייו ה"מ בראוין להמנות אבל הקטנים כו' לית לן בה עכ"ל.

נמצא דלפ"ד ליתא קושית התוס' שם בפסחים וא"כ א"ל דחולק על התוס' וס"ל דאע"פ לדבר מצוה אסור לספות בידיים מ"מ אנן פסקינן כדברי התוס' דמותר לדבר מצוה

להאכיל בידים כמו שהביא המג"א וסי' שמג ס"ק ג) עיי"ש. א"כ יש ראייה מזה ע"כ לדעת רבינו דהאיסור הוא על המדיר וא"כ אסור ללמדו דהמדיר עובר.

והנה מה שהקשה הר"ן ז"ל על רבינו מפ' יוצא דופן (דף מו) דאמר שם שהקדישו ואכלו אחדים לוקין אלמא שהמודר נמי לוקה. נ"ל לומר דל"ק מהתם דהא אמר כגון שהקדישו וכיון דנעשה הקדש ודאי לוקה הנהנה דאסור כהקדש לכ"ע אבל אם אסרו עליו רק בנדר אז המודר אינו לוקה ומה שהקשה הר"ן מסוגיא (דף לה) דככרי עליך כבר מיישב זה הלח"מ בפ"ה עפ"ד הרא"ש ז"ל דמעילה ל"מ בדבר המותר לו עיי"ש ודוק: פרק יא הלכה ח ומאימתי מפר הבעל נדרי אשתו כו' היתה מגורשת מספק לא יפר לה.

נתן לה גט על תנאי או לאחר זמן לא יפר בימים שבינתיים. וכן מי ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים וכיוצא בה אין הבעל הראשון ולא האחרון מפירין נדריה.

היתה מחייבי לאוין ואצ"ל מחייבי עשה והפר נדריה הרי אלו מופרין עכ"ל. והנה מה שכתב רבינו דאם היתה מחייבי לאוין ומ"ע הרי אלו מופרין הוא מפורש בספרי פ' מטות והובא בילקוט כן אישה יקימנו ואישה יפרנו מה ת"ל בכל הפרשה לרבות אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט ממזרת לכותי ולחלל לרבות כולן עכ"ל.

אלמא דהספרי ס"ל דמיפר הוא אם היא מחיי"ל וכן חייבי עשה וכן כתב בביאורי הגר"א ז"ל ביו"ד (סי' רלד) המקור מזה הספרי: אמנם הלח"מ הקשה עד"ר מהא דאיתא במס' יבמות (דף ע"ב) דזה וזה אינם מפירין נדריה דטעמיה מאי אמר רחמנא בעל מיפר כדי שלא תתגנה הכא תתגנה ותתגנה וכיון דטעמיה משה"כ הוא א"כ אפילו חיי"ל וח"ע נמי לא יהא מופרין כדי שתתגנה ויוציאנה דאיך אפשר שאנו כופין להוציא ואנו רוצים שלא תתגנה ותו בעלה הראשון דלא הוי רק מדרבנן דקנסוה דתצא מבעלה הראשון ואע"ג דא"ב אלא איסור דרבנן וכש"כ ח"ל וח"ע ואולי י"ל דמשה"כ קאמר רבינו הפר נדריה כלומר דבדיעבד הנה מופרין אבל לכתחלה ודאי שלא יפר משום דאדרבא בעינן דתתגנה והה"ד לבעלה הראשון גבי האשה שהלך בעלה אם הפר מופר ולרבותא נקיט רבינו ז"ל איסורי לאוין וחייבי עשה וס"ל לרבינו דהך טעמא דתני הכא תתגנה לא סגי אלא לומר שלא להתיר ולהפר לכתחלה אבל שמה"ד תפסי קידושיןאם הפר מופר הוא דאשתו הוא ולפ"ז דייק רבינו במ"ש והפר נדר ולא כדכתב הרב כ"מ ז"ל זה נראה דעת רבינו עכ"ל.

ועיין משל"מ הכא מה שמבאר: והנה לענ"ד תמוה דברי הלח"מ אלו דהאיך נוכל לומר דרבינו ס"ל דכל זה דאינו מיפר נדריה משום דתתגנה הוא רק לכתחלה והה"ד בת"ל וח"ע הא רבינו חולק הכא בהדיא כן היתה מגורשת מספק ה"ז לא יפר לה נתן גט על תנאי או לאחר זמן ה"ו לא יפר בימים שבינתיים וכן מי ששמעה שמת בעלה ונשאת לאחר והרי בעלה קיים וכיוצא בו אין הבעל האחרון ולא הראשון מפירין נדריה היתה מח"ל ואצ"ל מח"ע והפר נדריה ה"ז מופרין אלמא דחולק רבינו בתרי גווני ונקיט היתה מגורשת מספק ונתן לה גט על תנאי ולאח"ז לא יפר דהתם אפילו בדיעבד אינו מופר וכן כתב הש"ך ביו"ד (סי' רלד ס"ק ז) דאם נתן לה גט והיתה מגורשת מספק בדיעבד אינו מופר ורק אי נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי ונתבטל הגט בזה כתב הש"ך (ס"ק ח) דבדיעבד מופר כיון דנתבטל הגט אבל אי לא נתבטל אינו מופר אף דיעבד

ומסיק וכן מי שנשאת ובא בעלה דומה למה שכתב תחלה דאמר וכן דבהם אפילו בדיעבד אינו מופר ואח"כ כתב היתה מחייל וח"ע דבזה מופר וכתב רבינו לשון דיעבד משום שנשאת באיסור כמו שכתב הכ"מ הכא וכן הוא מבואר להדיא בטור יו"ד (סי' רלד) שכתב נתן לה גט ע"ת או לאח"ז שמעה שמת בעלה ונשאת והרי הוא קיים אין הבעל האחרון והראשון מפירין נדריה וכן מי שנשאת באיסור כרת נשאת לחייבי לאוין יעשה והפר לה ה"ז מופר וחזינן דהטור ז"ל מדמה היכא ששמעה שמת בעלה ונשאת לחייבי כריתות דהתם ודאי אפילו בדיעבד אינו מופר כמו שכתב הכ"מ הכא דהא אין קידושין תופסין אבל חיי"ל וח"ע מפליג מזה דבהם מופר ואינו דומה להיכא ששמעה שמת בעלה וכ"ז הוא דלא כהלח"מ דמדמי לומר דבשניהם אינו מופר הוא לכתחלה ובדיעבד מופר וכן פוסק בש"ע (סי' רלד) כלשון הטור עי"ש: אמנם קושית הלח"מ נ"ל לישב כן עפ"י מה דאיתא בירושלמי דמס' יבמות שם ע"ז המאמר הולד ממזר מזה ומזה ניהא מן השני מן הראשון ר"ש ר"ע הוא ר' יוסי בשם ר"ה ד"ה הולד כשר כגיטה כן ממזרה ופירשו המפרשים דמדרבנן הולד ממזר כמו מן השני הוצרכו חכמים גט משום קנסא כן נמי ממזר מן הראשון משום קנס וגריס רבינו הכא כמו שגרסו התוס' לעיל (דף פט ע"א) וז"ל וכענין זה אשכחן לקמן גבי הפרת נדרים דאית ספרים דגרסי מ"ט אמרו רבנן בעל היכא דאינו מופר מה"ת כי ההיא דפר"א גבי שומרת יבם דאמר כדרב פנחס כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת משום שלא תתגנה וכיון דאיכא טעמא דתתגנה א"כ אפילו דאורייתא כמו הכא אמרו חכמים שלא יפר כדי שתתגנה וא"כ א"נ דרבינו גריס כן ס"ל שפיר דהכא אמרו רבנן שלא יפר בעל הראשון כדי שתתגנה וכמו שאמרו חכמים דהוי ממזר מן הראשון משום קנס ובעי גט מן השני ה"נ קנסו בראשון שתתגנה וכמו דהשני אינו מיפר ודאי ה"נ קנסו לראשון אבל בחייל וח"ע לא אמרו רבנן ע"ז הטעם דתתגנה ומפר שפיר כדברי הספרי: אמנם זה שפיר ניהא לישב דברי הסמ"ג ז"ל שהשמיט בהל' נדרים דין דחייבי לאוין וח"ע מיפר נדריה שהוא מן הספרי ואין דרכו להשמיט מה שרבינו מביא וי"ל כן דהסמ"ג היה גורס כמו היא דאיתא בגמ' דידן מ"ט אמר רחמנא כדי שלא תתגנה כו' ופירש"י ז"ל שלא תתגנה נדרי עינוי נפש שלא ארחץ ושלא אתקשט וא"כ אומר הגמ' טעם זה על הקרא דלהכי מיפר משום זה דלא תתגנה וא"כ יש ע"ז להקשות כמו שהקשה הלמ"מ על ח"ל וח"ע מ"ט מופר אך לזה יש לומר כן דהספרי אזיל לשיטתו דהספרי הא ס"ל דמקיש אב לבעל דהיכא דהבעל אינו מיפר רק בדברים שיש בהם עינוי נפש ובדברים שבינו לבינה הה"ד לאב כמבואר לקמן בפ"ב וא"כ ע"כ לא מצי הספרי לסבור דהוי הטעם דמיפר רק עינוי נפש ושבל"ב כדי שלא תתגנה דהא גם באם הדין כן ומ"ט אב אינו מיפר רק נדרי אלו דבו לא שייך כדי שלא תתגנה אלא ודאי הוא מטעם גזה"כ וליתא בזה הטעם שלא תתגנה ולהכי הספרי לשיטתו שפיר ס"ל דאף ח"ל וח"ע מיפר אבל הסמ"ג דפוסק הכא בהל' נדרים כדעת רבינו דאב מיפר כל נדרים וא"ל דלדידיה גריס הכא שפיר מ"ט אמר רחמנא כדי שלא תתגנה דלא ס"ל כהספרי גבי אב וא"כ ליתא נמי דין זה בחייל וח"ע דנמי אינו מופר ובתרווייהו מוכרת מהגמ' דלא כהספרי כמבואר: והנה ראיתי בחידושי הרשב"א ז"ל ביבמות שם שכתב גבי מה שכתב רש"י ז"ל שלא תתגנה כגון נדרי עינוי נפש ק"ל תינח נדרי עינוי נפש דברים שבינו לבינה מהו ועוד דהא טעמא הוא לא משום דלא תתגנה אלא דאורייתא

וכדר' פנחס דאמר כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת וכו"ל דה"ק הא דאר"פ כל הנודרת ע"ד בעלה ה"נ אינה מכוונה ע"ד בעלה שלא תתגנה עליו והכא כיון דלמיפק קיימא אינה נודרת ע"ד ודברים שבל"ב נמי כיון דלמיפק קיימא שוב לא משתעבדא ליה עכ"ל: ולענ"ד קשה ע"ד ז"ל דהא ודאי כי היכי דאמרינן כל הנודרת ע"ד בעלה ה"נ הוא הדין נמי גבי נערה דקיי"ל דאביה מיפר נדריה משום דכל הנודרת ע"ד אביה היא נודרת ועיין בס' ישועות יעקב באו"ח (סי' קכח סעי' מ) שמסתפק בזה ויש להביא ראיה לזה מהא דאיתא במס' גיטין (דף פג) והרי נדרים דאשה אוסרה ובעל מיפר ומשני התם כל הנודרת ע"ד בעלה ה"נ כו' וא"כ אכתי תקשה מזה דהוא אוסרה ואב מיפר לה וע"כ צ"ל דגם גבי אב יתרץ כן כל הנודרת ע"ד אביה נודרת כמו גבי בעל והוא אוסר והוא מתיר ועוד מגמ' דשבת (דף מו ע"ב) דלהכי מפירין נדרים בשבת משום דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת ודאי התם גם אב מיפר נדרים בשבת כמו שמפרש לה הרע"ב במשנה סוף מס' שבת מפירין נדרים בין בעל ובין אב וא"כ צ"ל דגם באב הוא כל הנודרת ע"ד אביה נודרת וא"כ מה שייך הטעם דלהכי נודרת ע"ד שלא תתגנה כמו שכתב בזה הרשב"א ז"ל ומה הוא באב של לא תתגנה אע"כ צ"ל כמו שכתב הר"ן ז"ל במס' נדרים (דף עג) דלהכי זכתה רחמנא לבעל להפר נדריה דכל הנודרת ע"ד הוא וכן באב הוא דחזינן דהתורה נתנה לו רשות להפר מסתמא כל הנודרת ע"ד הוא והרא"ש ז"ל כתב שם דכיון דהאשה ניזונית משל בעלה אינה נודרת אלא לפי דעתו וכאלו פרשה אם יתרצה כו' וחשבינן לה ככניסה לענין הפרת נדרים כיון שניזונית משלו עכ"ל: ועפ"ז נ"ל לישב דברי התוספתא שהביא המשל"מ הכא שכתב דשניה אינו מפר נדריה ובחייבי לאוין שפיר מפר והוא משום דחייבי לאוין אף דאין לה מזונות מ"מ כתובה אית לה ולהכי איכא למימר דנודרת ע"ד אבל שניה דלית לה מזונות ולא כתובה לאחר מיתה א"ל דאינה נודרת ע"ד ולהכי אינו מפר נדריה אך גם ע"ז תקשה גם כן מאב דנמי אמרינן כל הנודרת ע"ד ובאב ליתא ענין מזונות וע"כ צ"ל רק כדברי הר"ן ז"ל שבארנו ובדברי התוספתא יש לומר כן דניחא עפ"י מה שכתבו התוס' במס' יבמות (דף פט) ד"ה כיון וז"ל ומדאמרינן לקמן לא זה ולא זה מפירין נדריה כו' ואין להוכיח דאינו מפר לאשתו פסולה כגון אלמנה לכה"ג דלא דמי להתם דהתם רבנן הוא דקנסוה דלא יפר אבל אלמנה לכה"ג כה"כ דלא קנסוה בכתובתה דהא יש להם כתובה ה"נ לא קנסוה בהפרת נדריה וא"כ ניחא נמי דברי התוספתא דשניות נמי כיון שאין להם כתובה קנסוה נמי בהפרת נדריה כמבואר בדברי התוס' שבארנו: והנה א"נ כן דהיכא דאין לה כתובה אינו מפר נדריה יש לעיין בדין זה לאשה שקינא לה בעלה ונסתרה דקיי"ל דאין לה כתובה ואף דהיא אסורה לו מה"ת מ"מ לא דמי לשאר חייבי לאוין ואינו מפר נדריה כיון דאין לה כתובה א"ד כיון דמה"ת אין לה כתובה ולא מטעם קנמ אית למימר דמיפר נדריה וכמו בחיי"ל דלא מחלקינן דאפילו היכא שלא הכיר בה דקיי"ל דאין לה כתובה מ"מ מפר נדריה והה"ד באשה שקינאו נסתרה ורק היכא דרבנן קנסוה כתבו התוס' דאינו מפר נדריה.

אמנם לענין דינא לדידן אין נפ"מ דהא אנן פסקינן דאפילו שנייה מפר נדריה כמו שכתב הש"ך ביו"ד (סי' רלד ס"ק ט) ודאי הה"ד בחייבי לאוין שלא הכיר בה ואשה שקינא ונסתרה הכל מפר ורק באשה שהלך בעלה למדה"י כו' דתצא מזה ומזה החמירו בהפרת

נדריה כמו שהחמירו דהולד ממזר מזה ומזה ה"נ אינו מפר נדריה ודוק: הלכה יז גירשה הארוס אחר ששמע ה"ז ספק אם הגירושין כשתיקה דמי ויפר האב עם הבעל האחרון שיארס בו ביום או הגירושין כמו שקיים ארוס הראשון שכבר נתקיימו הנדרים עכ"ל.

וכתב הלח"מ וא"ת ול"ל למימר עם הבעל האחרון לימא יפר האב לבד דאם גירושין כשתיקה יכול האב להפר וא"ל לא וי"ל דרבינו ז"ל נקיט כלישנא דגמ' דאמר שם (דף עא ע"ב) למאי נפ"מ כגון שנדרה ושמע בעלה וגירשה ואהדריה ביומא ובגמ' נמי מצי למינקט דלא אהדריה אי מצי מיפר בעל אלא הא דנקיט כו' אבל מ"מ קשה אמאי לא נקיט רבינו כלישנא דגמ' להודיענו חידוש זה וצ"ע עכ"ל: ונ"ל לישב כן דהנה הר"ן ז"ל כתב שם ואהדרה ל"ד דהה"ד אחר אלא מילתא דשכיחא נקיט עכ"ל והנה רבינו נקיט עם הבעל האחרון שיארסה בו ביום ושינה לשון הגמ' ונ"ל לומר כן דפירש הר"ן ז"ל דנקיט מילתא דשכיחא היינו דלא שכיחא שיקח לה אחר משום דקיי"ל דאפילו נתגרשה מן האירוסין צריכה להמתין ג' חדשים אף להתארס כמבואר באה"ע (סי' יז) וא"כ האיך נתארסה לאחר בו ביום ולהכי לא שכיחא אמנם הא איתא פלוגתא במס' גיטין (דף יח) רב ושמואל מאימתי מונין משעת כתיבה או משעת נתינה וא"כ שפיר משכחת לה לפי מה שכתב רבינו לפסוק לעיל בפ"א מה' גירושין הל' י"ט כמ"ד משעת כתיבה מונין הג' חדשים והכא קיי"ל דמפיר לה הבעל אף אם נתן גט לשליח כ"ז שלא בא לידה כמבואר ביו"ד ובסי' רלד) בדברי הט"ז והש"ך שם בשם הב"ח עי"ש (בס"ק ו') וא"כ אם שלח גט ע"י שלית או השליש גט יבא לידה לאחר ג' חדשים וא"כ מותרת להנשא בו ביום שקיבלה הגט דמונין משעת כתיבה והוא יכול להפר עוד ביום זה ולהכי רבינו לשיטתו דפוסק כמ"ד משעת כתיבה דגורס שם בגמ' דגיטין (דף יח) והלכתא משעת כתיבה לכן כתב ויפר הארוס האחרון שנתארסה לו ביום זה אבל גמ' דידן ע"כ אתיא כרב דס"ל משעת נתינה מונין וא"כ אי קיבלה ביום זה הגט מונית מזה ג' חדשים ואסורה להתארס לאחר ולכן קאמר הגמ' ואהדריה ביומא דרק הארוס מותר להחזירה בו ביום ולא אחר ושפיר שינה לשון הגמ' כמבואר: והנה המשנה דאמרה לעיל (דף עא ע"א) נתגרשה בו ביום ונתארסה בו ביום אפילו למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה והנה א"נ כמ"ד משעת כתיבה ניחא שפיר דמשכחת לה דקיבלה בו ביום הגט שנכתב מכבר ונתארסה בו ביום וכן אפילו א"נ דזה ל"מ לומר הכא דא"כ האיך יתפרש אפילו למאה וכן א"נ דמשעת נתינה מונין א"ל דהמשנה כר' יהודה ס"ל וכן כר' יוסי דמתירים ליארס ורק להנשא אסורה וא"כ שפיר מארס והא דשם במס' יבמות (דף מב) מספק הגמ' לר' יוחנן אם הוי מחלוקת ואח"כ סתם או סתם ואח"כ מחלוקת ולא קאמר דהוי סתם הכא במס' נדרים דאמר נתארסה בו ביום דא"ל בנתארסה באיסור ומשום דרוצה לומר הרבותא דאפילו נתארסה למאה להכי נקיט היכא שאירסה באיסור אבל הגמ' דאומר דרק אחד אירסה דרוצה רק לידע הדין אי הגירושין של הראשון הוא כהקמה או כשתיקה להכי נקיט מילתא דשכיחא בהתירא ונקיט שהוא החזירה בו ביום אבל לרבינו ז"ל דמשכחת לה בהיתר דמונין משעת כתיבה נקיט דאחר אירסה.

וניחא לפ"ז דברי הריב"ש ז"ל בסי' תס"ב שהביא ראייה מגמ' זו דמחזיר גרושתו א"צ להמתין ג' חדשים דאמר ואהדריה ביומא אלמא דמותר להחזיר בו ביום וקשה לכאורה איך יחרץ המשנה דאומר נתארסה בו ביום אפילו למאה וכן הברייתא דמביא סייעתא

לשמואל אומר נמי ונתארסה בו ביום אפילו למאה אלמא דאחר גמי משכחת לה שיארסה בו ביום אף לא מח"ג אלא היא כמו שבארנו דהמשנה נקוט לה אם אירסה אף באיסור ורבנותא הוא דאפילו למאה דהאחרון מפיר נדריה אבל הגמ' דאמר ואהדריה ביומא והוא משום דמילתא דשכיחא נקיט דאירסה וא"כ מוכרח ע"כ דמחזיר גרושתו מותר בו ביום.

והנה מה שכתב הלח"מ להודיעני דאי לא אהדריה ביומא לא מצי מפיר אפילו הוה גירושין כשתיקה דמי אע"פ שאינה תחתיו בסוף היום כדכתב שם הרא"ש ז"ל. ונ"ל לומר דעפ"ז לא קשה מידי קושית הק"ע בירושלמי פ"ו דנדריים ה"ח נשתתק וחזר לדיבורו ע"ד דחברי' מצטרפין לו כ"ד שעות ע"ד דרבנן לעולם הוא מפר והולך עד שיחזור לדיבורו לפני שקה"ח שעה אחת וכתב הקרבן ערה תמהני שלא ראיתי דין זה בפוסקים ונפ"מ טובא לרבנן דקיי"ל כותייהו עכ"ל: אמנם עפ"ד הרא"ש ז"ל ניחא שפיר וז"ל הרא"ש שהביא הלח"מ הכא והא דנקיט ואהדריה ביומא בא לאשמועינן דוקא ואהדריה ביומא אבל אם עבר היום לא מצי מפיר ואפילו הוה גירושין כשתיקה אע"ג דלא היתה תחתיו בסוף היום ומיהו בירושלמי לא משמע הכא כן דגריס שם גבי פלוגתא דריב"ר"י ורבנן אם הפרת נדרים הוה מעל"ע כו' נשתתק וחזר לדיבורו כו' חזר לדיבורו לפני שקה"ח שעה אחת שוב אינו יכול להפר אלמא שעות שאינן ראויין להפר אינן מן המנין עכ"ל נמצא דלפ"ד גמ' דידן פליג על הירושלמי ונקיט אהדריה ביומא לאשמועינן דשעות שאינן ראויין להפר נמי נחשב מן המנין וא"כ אפילו אי נשתתק נמי חשיב ליה מן המנין ולא מצי מיפר ורבינו נמי כיון דכתב הכא דארוס אחר שאירסה בו ביום משמע דס"ל דאתי לאשמועינן דא"ל בו ביום אינו יכול להפר דהוה מן המנין ולהכי שפיר רבינו וכל הפוסקים על האי סוגיא סמכו כמבואר ודוק: פרק יב הלכה א כל הנדרים והשבועות אב מיפר ביום שמעו שנאמר כל נדריה ואסריה כו'.

והנה הכ"מ הביא דברי הראשונים ז"ל שחלקו על רבינו בזה וס"ל כדברי הספרי דאומר שם דמקשינן אב לבתו לאיש ואשתו מה איש ואשתו אינו מיפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אף אב לבתו אינו מיפר רק ע"נ ודברים שבל"ב וכן הביא דברי הירושלמי בפ' בתרא בנדריים דאומר כן מה איש אינו מפיר לאשתו אלא דברים של ע"נ ובינו לבינה אף אב לבתו אינו מיפר רק ע"נ ושבל"ב כו' והנה הכ"מ רוצה להביא עוד ראיה מגמ' דידן שהרי בפ"ב דנדריים דייק הגמ' נדרי עינוי נפש הוא במיפר כו' והתניא בין אב לבתו בין איש לאשתו מלמד שהבעל מיפר דברים שבל"ב וא"א לא ה"ל לאחויי אלא בין איש לאשתו ודמייתי נמי בין אב לבתו משמע דהיינו לומר דהקושיא הוא עכ"ל והנה בס' מ"ע הביא תשובת רבינו עצמו על זה ומשמע מהכא דמביא מגמ' זו ראיה אפכא לזה וז"ל ולא נאמר בגמ' א"ה והתניא בין איש כו' מלמד שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה ולא הביא מקרא על ההיקש שדרש ר"ש בספרי אלא הביא מקרא זה קושיא על המשנה שאמרה אלו דברים שמיפר דברים שי"ב עינוי נפש אין שבל"ב לא והתניא בין איש לאשתו כו' מלמד שהבעל מיפר דברים שבל"ב כו' ומשמע דמביא מזה הסוגיא ראיה לדעת רבינו ונ"ל לומר דזהו הראיה שלו דהנה המ"ע מסיק עוד ומאחר שנאמר שהנדר שמפיר הבעל הוא הנדר עצמו שמפיר האב תינח נדרי עינוי נפש דברים שבינו לבינה האיך יתירה באב ומאי אכפת לאב דברים שבל"ב אי תתכחל או תפקוס והרבה דברים כו' נמצא דלפ"ד המ"ע אפילו א"נ ההיקש לא נוכל להקיש רק לענין ע"נ אבל

לא לענין דברים שבל"ב דזה לא שייך באב וכן כתב הפרישה הביא הט"ז ביו"ד (סי' רלד ס"ק מח) דגבי אב ליתא דברים שבינו לבינה ולא מקשינן רק לענין עינוי נפש וא"כ א"נ כן יש שפיר ראייה מסוגיא זו דהנה הגמ' מקשה נדרי ע"נ הוא דמיפר דברים שבל"ב לא ומשני הלין מיפר אלא דברים שיש בהם ע"נ מיפר בין לעצמו ובין לאחרים דברים שבל"ב לאחרים אינומיפר והנה משנה זו מיירי בין באב ובין בבעל כמו שכתבו הר"ן והרא"ש ז"ל שם במשנה וא"כ ניחא שפיר בל"ז דלאחרים א"מ ורק דלהכי קתני עינוי נפש דמהני בין באב ובין בבעל והברייתא מיירי בבעל לחוד להכי אמרה על תרווייהו בין ע"נ ובין בל"ב אבל המשנה דמיירי בתרווייהו להכי לא קאמרה רק ע"נ דשייך גם באב אלא ודאי דבאב יכול להפר כל נדרים וא"כ המשנה דאמרה ואלו נדרים שהוא מיפר נדרי עינוי נפש לא שייך רק גבי בעל ומקשי שפיר דבעל מיפר אף דברים שבל"ב כמבואר: אמנם כל הא"נ שכתב שם הט"ז דגם באב אי ילפינן מהיקשא מיפר האב נמי דברים שבינו לבינה וכן הוא מבואר בספרי ובירושלמי שמביא הכ"מ הכא ועוד איתא בירושלמי ר"פ נערה ה"א בין אב לבתו ולא שבינה לבין אחרים אלמא דגם אב מיפר דברים שבינו לבינה וא"כ אין ראייה מסוגיא זו והנה בספר המאירי שם במס' נדרים דוחק הרבה למצוא בינו לבינה לענין אב לבתו ולענ"ד נ"ל לומר כן דמצינו שפיר בינו לבינה לגבי אב היינו אם אשה אומרת לבעלה קונם מה שאני עושה לפיכך יפר משום דברים שבל"ב כמבואר ביו"ד (סי' רלד סי' עא) והוא משים שמא יגרשנו ואז תחול הנדר בתחלה היא משועבדת לבעלה ואף אי אומרת תקדש ידי לעושיהן וקיי"ל בקונמות מפקיעין מידי שעבוד מ"מ אמרינן דאלמיה רבנן לשיעבודא דבעל כמבואר במס' כתובות (דף נט) ובגדרים (דף פו) וכתב רבינו בה"י וז"ל אע"פ שאמרו הקדש כו' מפקיעין חכמים עשו חיזוק כו' שאינה יכולה להפקיע שדב"ב מפני שהוא מדבריהם עכ"ל.

וא"כ כיון דקיי"ל דמה"ת מעשה ידי נערה לאביה כמו דילפינן במס' כתובות (דף מז) מקרא דכי ימכור מה אמה כו' אף בת מעשה ידיה לאביה וא"כ אי אמרה יקדשו ידי לעושיהן או נדרה שלא יהנה ממעשה ידיה אף שמעשה ידיה משועבדים לאביה מ"מ קונמות מפקיע מידי שעבוד והכא כיון דהוי מה"ת לא אמרינן דחכמים עשו חיזוק כמו בבעל דמסיק רבינו שהוא מדבריהם וא"כ שפיר נאסר מעשה ידיה לאביה וא"כ הוה שפיר דברים שבינו לבינה כמו בבעל כמבואר: והנה לכאורה יש להביא ראייה לדברי רבינו דאב מיפר כל נדרים מהא דאיתא במס' יבמות (דף א ע"ב) זו"ז אין מפירין נדרים ואמרינן טעמא מאי אמר רחמנא בעל מיפר כדי שלא תתגנה הכא תתגנה כו' ופירש רש"י כגון נדרי עינוי נפש שלא אתקשט שלא ארחץ אלמא דאמר טעם על הקרא דלהכי הוא מופר שלא תתגנה על בעלה וא"נ דגם אב אינו מיפר אלא נדרי ע"נ ודברים שבל"ב כמו בעל והא גבי אב לא שייך זה דלא תתגנה אלא ע"כ הוא גזה"כ בלא טעם דהא גבי אב לא שייך טעם זה ומ"מ אינו מיפר רק בהני והה"ד דבעל ומנ"ל לומר טעם ע"ז מהקרא אלא ע"כ אב מיפר כל נדרים ובעל דאינו מיפר רק בהני הוא מטעמא שלא תתגנה כמבואר: אמנם כבר דחיתי לעיל דברי ראייה זו ובארתי דלדעת רבינו ע"כ ס"ל שם כגירסת התוס' מ"ט אמרו רבנן ולא על הקרא דקאי על שומרת יבם ועל דברי חכמים וא"כ אין ראייה מזה, אמנם נ"ל להביא ראייה לשיטת הפוסקים דאב הוא דומיא דבעל מהא דאיתא במס' נדרים (דף ד ע"ב) ומה נדרים האב מיפר נדרי בתו ובעל מיפר

נדרי אשתו אף נזירות כו' אב כו' ל"ל היקשא ת"ל כמ"מ מנדרים דילמא גבי נדרים הוא דמפיר משום דלא אית ליה קיצותא אבל גבי נזירות דאית ליה קיצותא דסתם נזירות שלשים יום אימא לא קמ"ל ע"כ וכתב הרא"ש ז"ל שם מ"מ הוא ל"ד אלא דנזירות הוא מעינוי נפש כו' וניחא שפיר לפ"ז הא דתקשה לדעת הרא"ש ז"ל מה שמקשה הר"ן הכא מ"ט לא מקשי גבי ידות תיתי במ"מ ומשני דאין עונשין מה"ד וכן הקשו התוס' גבי כל תאחר מ"ט לא פריך תיתי במ"מ וכתבו נמי דאין עונשין מה"ד אבל הרא"ש ז"ל כתב לעיל דכל תאחר רק איסור מלקות יש והא דאמר עובר על כל תאחר הוא רק איסור ולא מלקות וא"כ ליתא תירוץ התוס' דאין מזהמה"ד דהא ליתא כל"ז מלקות ולפי מה שכתב הרא"ש ז"ל הכא דמ"מ דאומר הכא ל"ד הוא דזה גופיה הוי נדרי עינוי נפש ולא מקשה דניליף במ"מ כמו בכ"ד דא"כ תקשה לפ"ז אכולהו אלא ניחא, דמקשה רק על נזירות דזהו גופיה נדרי עינוי נפש הוא כמבואר והנה הגמ' משני גבי ה"מ נדרים דלית להו קיצותא ופירש הרא"ש דדוקא גבי נדרים דאסור לעולם בסתם והקפידה התורה שלא תתגנה על בעלה אבל גבי נזירות א"ל קיצותא ליתא זה ואי נימא דאב מיפר כל נדרים א"כ אכתי באב לא צריך ללמוד מהיקשא דבאב לא שני ליה אי א"ל קיצותא או לא דכל נדרים מיפר אף אי לית ליה ביה ע"נ ומה שייטי דקיצותא הכא הרי נזירות היינו נדר ומה גרע נדר דנזירות משארי גדרים אלא ודאי דאב דומה לבעל ואינו מיפר רק ע"נ ובל"ב וא"כ אי רוצה לומר דנזירות הוא עינוי נפש כמו נדרים מ"מ לא דמיא לנדרים דלית ליה קיצותא והכא א"ל קיצותא ואף דלא תתגנה לא שייך באב מ"מ מה שנקיט הרא"ש זהו ל"ד דבלא זה נוכל לומר דלא דמי עינוי בנדרים דלית ביה קיצותא לעינוי דנזירות דאית ביה קיצותא וכמו שכתבו התוס' שם ולא ידעינן רק בנדרים ולא בנזירות לא באב ולא בבעל ואיצטריך שפיר להכי היקשא כיון דאב הוא נמי דומה לבעל בזה שפיר דחי מקיצותא כמבואר: ונ"ל לומר דדין זה תליא בפלוגתא דתנאי דאיתא שם (דף סח ע"א) חנא דבי ר' ישמעאל בין איש לאשתו בין אב לבתו מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה ופירש רש"י ז"ל איש ואב דכתיב בהאי קרא לא צריכא דאי איש לאשתו ואי אב לבתו כבר נאמר למעלה אלא מכאן לנעה"מ כו' וכן כתב הר"ן ז"ל מדסמיך אב לבתו לאיש ואשתו וא"נ כדברי הספרי והירושלמי הא זה איצטריך להיקשא דאב לבעל דאינו מפיר רק כבעל ומנ"ל הלימוד דנערה המאורסה מפירין שניהם אלא ודאי דתנא דבר"י פליג על הספרי וא"צ להיקשא זה וילפינן דין זה של נערה המאורסה והנה רבינו ז"ל פוסק כתנא דבר"י משום דהתם פריך ולתנא דבר"י אם היה תהיה לאיש מאי עביד ליה מוקים ליה לכדרבא דמקיש קודמי הויה שניה לקדמי הויה ראשונה ולרבה דחק הר"ן ז"ל לומר דתרווייהו ש"מ וס"ל לרבינו כיון דלקמן פסקינן כרבא דמקשינן לקודמי הויה ראשונה פסקינן נמי כתנא דבר"י דס"ל כותיה כמבואר וניחא נמי לפ"ז הא דהקשה הלח"מ הכא מסוגיא דר"פ נעה"מ דקאמר שם אימא אב לחודיה אימא ארוס לחודיה מיפר כו' ולדברי רבינו קשה דאי הוה אמר קרא גבי ארוס דחד מנייהו מיפר כו' וא"כ צריך קרא אחרינא גבי אב דמיפר כל נדרים כו' ולפ"ז שבארנו ניחא דדברי רבינו לא קאי רק לפי הלימוד של חנא דבר"י דיליף מהיקשא לענין זה דנעה"מ אביה ובעלה מפירין נדריה אבל הכא דקאי בתחלה לדברי רבה דיליף מקרא דואם היו תהיה לאיש כו' וא"כ אתיא לדידיה ההיקשא כדברי הספרי דמקיש אב לבעל

וא"כ אליבא דידיה מודה רבינו דאינו מיפר רק כמו הבעל ושפיר מקשה בריש הסוגיא אבל רבינו פוסק כאידך דרבא וכתנא דבר"י ולא אתיא ההיקש לזה כמבואר.

וניחא הא דהביא רבינו דהאב מיפר כל נדרים מקרא דכל נדריה ואסריה כו' וכן הביא המ"ע והכ"מ דמזה הקרא השיב רבינו להוכיח דבזה כתיב כל נדריה ואסריה והתם כתיב רק לענות נפש והוא כן דהא הספרי מפיק ליה מהיקשא ורק אמרינן דאתי הלימוד על זה של תנא דבר"י אמנם תקשה מנ"ל דאתי להאי היקשא דילמא אתי אפכא להיקשא דספרי או נימא דאין היקש למחצה ותרוייהו ידעינן מהאי היקשא ואין אב מיפר אלא כמו בעל אלא משום דכתיב קראי כל נדריה וגבי בעל כתיב לענות נפש אמרינן דפשטא דקרא מפקא הכא מהאי היקשא ואתא ההיקש רק לתנא דבר"י אבל הספר לא ס"ל כלימוד של תנא דבר"י וא"כ ההיקש מיותר רק לזה ומפקיה מפשטא דקרא מ"כ ואף דכתיב כל לא דרשינן ליה לרבות כל נדרים ואב דומה לבעל רק דאינו מיפר רק נדרי אלה אבל לדידן דרשינן כפשטא דקראי דמיפר כל נדרים וההיקשא אתא לתנא דבר"י.

והנה הקרבן נתנאל על הרא"ש בפ"א הכא הקשה על שיטת רבינו מהמשנה (דף ע ע"א) דאמר שם בזה יפה כח האב מכח הבעל בדבר אחד יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מיפר בבגר והאב אינו מיפר בבגר ואמאי לא אמר נמי שזה יפה דהאב מפיר כל נדרים ובעל א"מ רק אלו נדרים של ע"נ ובל"ב ונשאר בקושיא והנה לפ"ד רבינו יחיאל שהובא בטור (סי' רלד) דאומר דדין הספרי הוא רק אם מת הארוס וחוזר לרשות האב אינו מפיר רק כמו שהיתה ברשות הארוס דאלו שניהם אינם מפירין רק אלו נדרים שהבעל מיפר אבל תחלה קודם שנתארסה שפיר מפיר האב כל נדרים לא קשה ממשנה זו דלא אמר יפה כח האב דמיפר תחלה כל נדרים דהא תקשה נימא ג"כ בסיפא יפה כח הבעל שמיפר בנשואה תאמר לאב שאינו מיפר נשואה כלל וצ"ל ע"כ דמיירי כל המשנה לענין ארוסה ואומר דבארוסה דשניהם שותפות בה מ"מ פעם יפה כת האב היינו אם מת הארוס דקיי"ל דנתרוקן רשות לאב וכן בבוגרת אע"פ שהיא ארוסה מ"מ יפה כח הבעל אבל בנשואה דלא הוי רשות לשניהם בשותפות אין רבותא כלל וא"כ כאן דמיירי הכא לענין ארוסה דזה ל"מ כח האב יפה דאף אם מת הארוס נמי אינו מפיר רק כמו תחלה אל הנדרים שהארוס מפיר וזה דמפיר תחלה כל נדרים לא קתני דלא הוי רבותא לענין ארוסה דמיירי ביה אבל רבינו דס"ל דאף אם מת הארוס ונתרוקנה רשות לאב נמי מפיר כל נדרים לחשוב נמי זה דמיפר כל נדרים נמי ולפי שבארנו דתליא בפלוגתא דתנאי ניחא כיון דמשנה זו בין כך לא אתיא ככ"ע ולא אתיא אליבא דהילכתא רק בר' אליעזר דס"ל לקמן במשנה ב' ע"ג ע"ב דבוגרת יפר הבעל כמו שאמר שם בע"ב אבל לדידן ליתא זה היפה שבבעל לענין בוגרת וא"כ א"ל דגם בזה ס"ל להמשנה כהספרי דאינו מיפר אב כ"א כבעל אבל לדידן לא ס"ל כן רק כתנא דבר"י שבארנו.

והנה זה כתב הלח"מ דבארוסה דאביה ובעלה מפירין נדריה בזה כ"ע מודים דאין מפירין רק נדרי עינוי נפש ובינו לבינה בכמו דארוס מפיר כן האב נמי מפיר צריך לבאר בשלמא עינוי נפש שייך לשניהם דשניהם יפירו לה אבל בינו לבינה ה"מ לה לתרווייהו אם הוא דברים שבין ארוסה לארוס אינו בין הארוסה לאביה ומה שבינה לאביה אינו באה לארוס וה"מ בזה הדין של דברים שבינו לבינה ובחי' בארתי זה ואכ"מ: הלכה י נדרה משתי

ככרות באחת יש לה עינוי ובאחת אין לה עינוי מיפר לזה שנתענה ואינו מיפר לזו שאין לה עינוי עכ"ל.

וכתב הכ"מ נדרה כו' ואעפ"י שאפילו נדרה ממין רע ולא טעמה אותו מעולם מפיר כו' י"ל דשאה"כ שלא נדרה אלא מאותו מין בלבד אבל הכא שנדרה מדבר שמצטערת עליו מוכחא דלית לה עינוי באיך כיון שהוא הפר לה ההיא דמצטערת עליה א"נ שאה"כ דנדרה מהמין כולו אבל הכא דלא נדרה אלא מככרות אלו לבד לא עכ"ל: והנה על תירוץ השני של הכ"מ קשה לי מהסוגיא שם (דף פג ע"א) דמקשה וא"א מיפר כו' דילמא מן יין דאית לה צערא הפר לה מן חרצן ומן זג דלית לה צערא לא הפר לה כו' והא זג וחרצן הוא מין כולו וא"כ בכ"ג אית לה צערא מזה ולא גרע ממין רע דקיי"ל מפר לה מפני שהיא אסורה בכל המין אלא ודאי כהתירוץ הראשון ניחא התם דאמרינן מסתמא אינה מצטערת רק ממין ולא מזג וחרצן וא"כ אמאי הפר מן זג וחרצן וכן מתרץ לה הט"ז (בסי' רלד ס"ק נא) וז"ל צ"ל פירושו שהוא מזיק לה בבריאותה אבל מ"מ יש לה חשק לאכלו כו' אבל דבר שהוא רע בעינה לאכלה מצד שאינה חפצה בה למה נקרא עינוי נפש וא"כ ניחא גבי זג וחרצן שאינו ראוי לאכול לא מקרי עינוי נפש כמבואר ועיין ש"ך שמשכים לתירוץ הא' שבכ"מ וצ"ע ועיין פ"ח דנדרים ה"ב כו' בשם ר"י ובמה"פ שם ודוק: פרק יג הלכה ו' המפר כו' והראב"ד ז"ל כתב בהשגות א"א וכשאמרו טלי אכלי טלי ושתי לא נאמרו אלא בשבת ואפילו בשבת צריך לבטל בלבו דרך הפרה עכ"ל.

וכתב הלח"מ ע"ו ומ"ש בשבת אני תמה עליו דהאיך פוסק כב"ש נגד ב"ה דב"ה אמרו אחד וא"ז מבטלו בלבו ודחק בזה. ולענ"ד נ"ל לומר פשוט דלהראב"ד ז"ל היה כן הכא גירסא אחרת כמו שמביא הר"ן ז"ל שם בקיצור ואית דגרסי ולערב בחול מוציא בשפתיו והריטב"א ז"ל מבאר הגירסא באריכות דר"ש סברי בערב למוצ"ש מבטל בשפתיו מפני מ"ע וב"ה אומרים אחד כשבת ואחד בערב א"צ לפרט ובביטול בלב סגי מה שעשה בשבת הא אם בא להפר בחול לדברי הכל לכתחלה צריך להוציא בשפתיו לשון הפרה גמורה ואין גמר לבו מועיל כלום אלמא דגרסי דאף לב"ה בחול לא די בזה דמבטל בלבו וזה היה גירסת הראב"ד ז"ל ודוק: הלכה ט עשה שליח להפר לה או לקיים לה אינו כלום שנאמר אישה יקימנו ואישה יפרנו וכן האב בעצמו ולא בשלוחו עכ"ל.

וכתב הלח"מ בנדרים שנדרה כבר איירי רבינו ז"ל דאלו בעתיד לנדור היכא מצי למעבד שליח ול"ל קרא להאי דכל מלתא דל"מ למעבד לא משוי שליח וכמו דאמרינן במס' נזיר ודף יב) עכ"ל. והנה זהו מפורש בדברי הטור (בסי' רלד) וז"ל אין יכולין לעשות שליח לא להקמה ולא להפרה אפילו בנדרים שנדרה מכבר כו' וכונתו הוא כמו שכתב הלח"מ והט"ז בש"ע שם ס"ק ל' מבאר כן בזה וכן הרא"ש ז"ל בנדרים (דף עב) כתב נמי דמיירי אף בנדרים שנדרה כבר והא דנקיט שתדורו להודיעך כחו דר"י דמתיר וזהו כדברי הטור ודוק: שם וכן האב בעצמו ולא בשלוחו עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומבעל נשמע לאב שהוא בעצמו מיפר ולא שלוחו עכ"ל. והלח"מ כתב ק"ק לדעת רבינו דלית ליה הקישא דבין איש לאשתו בין אב לבתו לכל מילי דהא נדרים אב מיפר אע"ג דבעל אינו מיפר כו' א"כ הך קרא דאישה יקימנו בבעל כתיב ואמאי יליף

אב מניה דהא אמרינן בגמ' דנערה המאורסה דגזה"כ הוא כאן דלא מהני שליח אלא הכא דבכל התורה כולה שלוחו של ארם כמותו וא"כ לא ילפינן מניה אב דעדיף מבעל עכ"ל.

ולא קשה מידי דאיתא מפורש בדברי הספרי על הפסוק כי הניא אביה אותה ולא שלוחו ד"ר יאשיהו ר' יונתן אומר שלוחו של אדם כמותו וכן הוא בילקוט אלמא דזה הפלוגתא דאיתא בגמ' בבעל הוא נמי בספרי לגבי אב מקרא דאביה וכמו דפסקינן לחומרא גבי בעל כר"י הה"ד לגבי אב ולא צריך למילף מבעל מהקישא כמבואר ודוק: הלכה י אסרה עצמה בתאנים וענבים כו' וקיים לתאנים והפר לענבים או שקיים לענבים והפר לתאנים מה שקיים מה שהפר מופר כו' ואין אומרינן בהפרה נדר שהופר מקצתו הופר כולו כדרך שאומרים בהתרה עכ"ל.

והנה ראיתי בס' הפלאה בחידושי לבסוף שם על מס' נדרים וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל כו' והיינו דחכם שאני דעוקר הנדר מעיקרו וקשה לפ"ז מאי קא מיבעיא ליה להש"ס בנזיר (דף כא ע"ב) אי בעל מיגז גיז או מיעקר עקר או דמיעקר עקר הנדר מעיקרו כמו חכם א"כ קשה ממתניתין דהכא דאמאי אינו מופר אף לענבים ואף לפ"ש הלח"מ דכיון דפוסק רבינו דלא כר"ש כו' מ"מ הא רבא מוקי לקמן ע"ב מתניתא זו כר' שמעון וצ"ע עכ"ל: ונ"ל לענ"ד דלא קשה מידי דהנה הא במשנה שם ודף פז ע"א) אמר אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת קיים לתאנים כולו קיים הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים כו' ופירש הר"ן ז"ל א"כ אין מופר כלל אף לתאנים כו' וכן פירש לעיל (דף פב ע"ב) ד"ה אר"י א"ש כו' משום דבקרא כתיב ואישה יפרנו ומפקינן מהאי קרא לקמן דצריך הבעל שיפר כל הנדר דיפרנו כולו משמע ואם הפר מקצתו אפילו מה שהפר אינו מופר כו' נמצא דהמשנה דאיתא כר' ישמעאל ס"ל דאפילו מה שהפר אינו מופר משום גזה"כ דיפרנו הוא כולו וא"כ לא שייך הכא כלל זה נדר שהופר מקצתו הופר כולו דלא הופר כלל מטעם גזה"כ דיפרנו אבל התם גבי נדר דמקצתו הותר אמרינן דהותר כולו ורק רבינו דפוסק כחכמים שם בברייתא דמה שהפרהפר אמר דכוליה לא הפר כמו בהתרה וא"כ כיון דמהמשנה אין ראייה ניחא דלא הביא שם לפשוט הבעיא מהברייתא כיון דיוכל להביא הפשיטות שלו מן המשנה כמו שכתבו התוס' בכ"ד דהיכא דיש להביא ראייה מן המשנה מביא זה אף דגם מברייתא יש לפשוט טפי ומן המשנה הכא אין ראייה כלל ומן הברייתא דאומר שם את"א מה שהפר הפר אינו רוצה להביא שמביא שם מדברי המשנה כמבואר ודוק: הלכות נזירות פרק א הלכה ד האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר ה"ז נזיר מיד שמא ימות עתה ואם איחר נזירותו ה"ז עובר על כל תאחר ואין לוקין על לאו זה עכ"ל.

והנה הטעם הוא דאין לוקין על לאו זה הוא משום דה"ל לאו שאב"מ והנה ק"ל דשם בסוגיא (דף ד ע"ב) איתא האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו ל"ל היקשא תיתי במ"מ מנדרים וכתב הר"ן הא דמקשה הכא גבי הפרה ולא אקשי לעיל גבי ידות הך פרכא משום דידות למלקות נמי מייתי להו ואין עונשין מה"ד עכ"ל.

וא"כ תקשה להאי אוקימתא דאתי לומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דע"ז לא לקי משום כל תאחר כמו שכתב רבינו והרא"ש ז"ל מפרש עוד דהכא ליכא מלקות בשום דבר וז"ל ויראה לי שיעמוד בספק נזירות כל ימיו אבל לא לקי וא"כ ע"ז תקשה

ל"ל ההיקשא תיתי במ"מ מנדרים דכיון דליכא מלקות לא שייך בזה אין עונשין מה"ד וכמו שהקשה הר"ן על ידות: ונ"ל ליישב כן דהנה לפי מאי שבארנו לעיל דברי הרא"ש ז"ל הפשט של זה שאומר שם תיתי עיי"ש בפ"ב מה' נדרים שבארנו ודאי לא קשה מידי ורק לפ"ד הר"ן ז"ל נ"ל ליישב כן.

דהנה לקמן הכא בפ"ה ה' כ"א כתב רבינו נזיר טהור שטימא את עצמו לוקה אף משום בל תאחר הא למדת כו' ד' מלקות משום בל תאחר משמע דרבינו ס"ל דהני אוקימתות לא פליגי אהדדי ואף מאן דמוקי לה לאומר לא אפטר מן העולם מ"מ מוקי לה נמי ע"ז דבל תאחר נזירות טהרה וע"ז לקי ששיהיה עצמו בבה"ק ולהכי שפיר יליף מהיקשא על בל תאמר דיש בו מקום דאיכא מלקות אבל לפ"ז תקשה כיון דרבינו ס"ל דלא פליגי האוקימתות מ"ט לא הביא רבינו לקמן בפ"ת ה"א שכתב דמצוה לגלח אע"פ שאין מעכב ה"ל לבאר דעובר בכל יום על בל תאחר תגלחתו כמו דמוקי רחבדר"א כיון שאין חולקים זע"ז בשלמא לענין קרבנות סמך רבינו על מה שכתב בפ"ד מהל' מעה"ק דכל הקרבנות עוברין על בל תאחר אבל מ"ט לא הביא כמו הכא דעל זה דתגלחת עוברין בכל יום: ונ"ל לומר דס"ל לרבינו דלמ"ד דמסיק בל תאחר דקרבנות ס"ל דבל תאחר דתגלחת ליתא רק בדבר שנמצא בו בל תאחר כמו בקרבנות דמצינו בכ"ד אבל לחדש לא נדע על תגלחת וע"ז דלא אפטר מן העולם דהוי כל דבר נזירות וגם קרבנות שייך בל תאחר אבל בתגלחת לבד לא.

ונ"ל להביא ראיה לזה דיש חולקים על מ"ד דעובר על תגלחת על בל תאחר ת"ט מהא דאיתא בסוגיא דנזיר (דף ה' ודף ו') דנזיר שתי נזירות דמגלח ביום שלשים ואחד הוא מ"ד משום גזרה דלמא יאמר שלמים וא"נ דעובר על ב"ת דתגלחת היאך יאמרו רבנן דלא יגלח משום גזרה ויעבור על ב"ת שהוא מה"ת ואף שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה מ"מ ה"ל להגמ' לבאר דגם בזה עשוי סייג ועקרו דבר שהוא מה"ת אלא ודאי מדלא ביאר זה ס"ל להאי סוגיא דבל תאחר דתגלחת ליתא רק מצוה לגלח והוה שיהוי מצוה והוי שוה לנו ביום שלשים ואחד ליום שלשים ולהכי משום גזרה אמרו דישהה המצוה ויגלח ביום ל"א ויום ס"א דוקא כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ו נדר חבירו בנזיר ואמר הוא פי כפיו מיינן או שערי כשערו מלהגזז כו'.

וכתב הכ"מ משנה פ"ד דנזיר (דף כב) ומוקי לה בגמ' דוקא דאמר פי כפיו מיינן ושערי כשערו מלגזוז עכ"ל, והנה התוס' כתבו שם ד"ה דאמר דהיכא דאומר אחרי נזיר אז אפילו לא פירש מיינן ומלגזוז מ"מ הוי נזיר ואי אומר פי מיינן וידי מלטמא ורגלי מן הטומאה אז הוה נזיר אפילו לא שמע מנזיר שהזיר כו'.

והנה כדברי התוס' כן מוכת בירושלמי פ"ד ה"א שאמר שם כן פי מן היין ראשי מן התגלחת וידי מן הטומאה רגלי מן הטומאה ראשי נזיר כבודי נזירה נזיר עכ"ל ופירש הק"ע אמר פי יהא נזיר מן היין וכן כולן ה"ז נזיר דקיי"ל כרבנן בפ"ק דאפילו לא נזר אלא מאחת ה"ז נזיר מכולן אלמא דמשמע דהיכא שאומר פי מן היין אז הוה נזיר אפילו לא שמע מנזיר אחר די שיאמר פי כפיו ואף שהפ"מ שם מפרש דקאי הא דאמר פי מן היין על המשנה דאמר פי כפיו מן היין שערי כשערו מה"ת ידי כידו לנגע מן הטומאה אבל א"ל הכי לא כלום הוא דלא מהני אלא בדבר שהנשמה תלויה בו אמנם פשטות

הירושלמי משמע דקאי לא על המשנה רק מתחיל דין חדש אי אומר פי מן היין דומה הוא לרגלי ראשי וכבודי נזיר דזה הוה נזיר אף א"ל על אתר והה"ד פי מן היין כדברי התוס' ודוק: הלכה כא אין הנזירות נוהגת אלא בא"י ומי שנזר בחו"ל קונסין אותו כו' לעלות לא"י כו' לפיכך מי שנזר בזה"ז בחו"ל כופין אותו לעלות לא"י ולהיות נוהג שמה נזירות עכ"ל.

וכתב הראב"ד א"א למה כופין כו' וכי יש טהרה שם והלא כולנו טמאים טומאת מת ואין הפרש בין א"י לחו"ל ואסור להזיר בכל מקום עכ"ל: ונ"ל דכונת הראב"ד ז"ל דכתב כולנו טמאי מת היינו כמו שכתבו התוס' במס' חולין (דף קד ע"א) ד"ה חלת דבזה"ז כולנו טמאי טומאת מתים דחרב הרי הוא כחלל וכל בית אשר בה מת נעשה המתכות שבו כחלל והוי כמאהיל על המת כו' ואף שגם הראב"ד ס"ל כמו שכתבו התוס' שם דאין צריכין להזהר בטומאת תרב דאין הנזיר מגלח עליה כמו שכתב הראב"ד ז"ל בפירוש לקמן בפ"ה מהל' טומאת מת ה"ח בהשגות שם וז"ל ובנזיר לא מצינו שמגלח על מגע טומאת מת ואפילו על חרב כו' וזהו ודאי דלא כמו שכתב הלח"מ לקמן בפ"ז מהל' נזירות ה"ח ד"ה נגע דדעת הראב"ד הוא דהנזיר מגלח על כל מתכת ודבריו צ"ע מדברי הראב"ד בפ"ת מהל' טומאת מת שהבאתי ובודאי ס"ל דלא מגלח הנזיר מ"מ כיון דנטמא בזה טומאת ז אף דאינו מצוה מ"מ אינו מונה נזירות כיון דהוא טמא ומחולל ודמי לנזיר שנטמא למת מצוה אשר שרי לטמא ואעפ"כ אי נטמא למת מצוה אינו מונה נזירות וה"נ דכותיה ולהכי ס"ל דאסור להזיר בכל מקום ודוק: פרק ג הלכה ב פירש זמן פחות משלשים יום כגון שאמר הריני נזיר יום אחד כו' ה"ז נזיר שלשים יום שאין נזירות פתוחה משלשים יום ודבר זה הלמ"מ מפי הקבלה עכ"ל.

ונ"ל עפ"ז לבאר את דברי הספרי פ' נשא שם ע"פ נדר נזרו נדרו תלוי בנזירותו ואין נזירותו תלוי בנדרו עכ"ל ומפרש הזית רענן שאם אמר הריני נזיר ע"מ שאשתה יין או ע"מ שאטמא למתים או לגלח ה"ז סיר מפני שמתנה ע"מ שכתוב בחזרה ותנאו בטל ע"כ וקשה לי ע"ז דהא סתם ספרי ר"ש הוא ור"ש הא חולק שם במשנה בסיר (דף יא) וס"ל דלא הוי נזיר והתינח אליבא דרבינא דאמר בנזיר (דף יא) דברי שא לא פליג כו' משום דמתנה ע"מ שכתוב בתורה הוא ניחא אבל לריב"ל דאמר שם חולק היה ר"ש אף בראשונה א"כ ס"ל דלא הוי נזיר בזה היאך יפרש הספרי הזה: ונ"ל לבאר דהפשט הוא כן נדרו תלוי בנזירותו היינו אם נדר להיות נזיר שלשים יום או יותר ובא יום שכלה נדרו ואף עפ"כ קיי"ל במס' נזיר (דף טו) דאף לאחר שכלו ימי מלאתו כ"ז שלא הביא קרבן לוקה אם שותה או טימא א"ע וזהו שאומר הכא נדרו תלוי בנזירותו היינו כ"ז שנקרא עוד נזיר אף שנדרו כבר כלה שנדר על זמן והזמן עבר מ"מ כ"ז שלא הביא קרבן ונקרא משום זה נזיר עובר על כל יחל כמו בתוך ימי נדרו וכמו שכתב רבינו בפ"א הל' ב' ולא נזירותו תלוי בנדרו היינו אם נדר רק יום אחד להיות נזיר מ"מ הוי שלשים יום ואינו תלוי בנדרו והוא מגזה"כ מקרא דיהיה כמבואר בסוגיא שם ודוק: הלכה י מי שנזר שתי נזירות בין שנדר שתיהן בב"א בין שנדר זא"ז כגון שאמר הריני נזיר יום הריני נזיר יום ומנה את הראשונה והפריש קרבן כו' ואפילו הביא כפרתו ואפילו כו' ואח"כ נשאל עליו עלתה לו ראשונה בשניה שהרי אין השניה תלה אלא לאחר ראשונה והראשונה כיון שהתירה כאילו אינו מעיקרא עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא המקור ע"ד רבינו מהתוספתא וירושלמי דנזיר פ"ג ה"ב וכבר תמהו עליו האחרונים שהוא מפורש כדברי רבינו במס' שבועות (דף כא) בגמ' דידן. והנה נ"ל להבין דברי רבינו דאומר שהרי אין השניה חלה אלא לאחר הראשונה כו' ולהכי עלתה לו ראשונה בשניה הרי אדרבא אם היה הדין דחלו שניהם בבת אחת שפיר טפי הוה הדין דחלה שניה בראשונה וליכא למימר דכונת רבינו הוא כמו שמסיק רב אשי שם מי גרם לשניה שלא תחול ראשונה ואינה ופירוש רבינו יהיה כן שהרי אין השניה חלה אלא לאחר הראשונה פירוש הראשונה גרם לה שלא תחול תתלה והראשונה כיון שהתירה כאלו אינה וחלה השניה והמנין אשר מנו של השניה הוא כמו שפירש רש"י ז"ל זה אינו דהא כל הטעם זה נצרך רק לרבא דס"ל אכלה כולה אינו נשאל עליה וע"ז מקשה הגמ' שם ומשום רב אשי זה כו' אבל לדידן דפוסק רבינו בפ"ו מהל' שבועות לעיל דאפילו אכלה כולה נשאל עליה כאמימר ל"צ לתירוץ זה ולא ה"ל לרבינו לבאר זה: וע"כ נ"ל לומר כן דהנה התוס' מקשים במ"ם (דכ"ד) בסה"ד שם ד"ה הכי כו' הקשה הריב"ם כשקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ונשאל על אחת מהן אמאי לא נשתרו בשניה מ"ש מהא דתנן קונם שאני נהנה לכולן הותר אחד מהן הותרו כולן ונראה דיש לחלק דהכא כיון דסליק למנין ר' נזירות כשקיבל כל אתת בפ"ע דמי עכ"ל.

וזהו כונת רבינו שהרי אין השניה תלה אלא לאחר הראשונה וא"כ מעיקרא סליק למנין ד' גזירות ולא שייך הכא נדר שהותר מקצתו דהוי כקיבל כ"א בפ"ע שום נזירות ומסיק והראשונה כיון שאינה כו' בא רבינו לבאר דלהכי חייל השניה בראשונה דהראשונה נעקר מעיקרא ומה שאמר שאין השניה חלה אלא לאחר הראשונה וע"ז דקדקתי דהא כ"ש הוא אי תלה בב"א וע"ז נאמר דכונתו לבאר דלא הוי נדר שהותר מקצתו כדברי התוס'.

ועיין ירושלמי פ"ג דנזיר הל' ב' בש"ק שם ד"ה אם מה שהקשה על התוס' מן הירושלמי זה עיי"ש ודוק: הלכה יב ומה בין נזיר עולם כו' ונזיר עולם אם הכביד שערו מקל בתער מי"ב חודש עד י"ב חודש עכ"ל. וכתב המשנה למלך ובמאי דתנן מקל בתער כתבו התוס' ולא מגלח לגמרי כאבשלום שלא גילח לגמרי שהרי נתלה בשערו ע"כ.

אך ראיתי לרש"י ז"ל שכתב מיקל בתער ומגלח כו' ורבינו בפירוש המשנה כתב שמותר לגלח בתער כו' ע"כ: ונ"ל להביא ראיה לשיטת רש"י ורבינו ז"ל שמותר לגלח לגמרי דאמר שם לר' אסי מה בינו לאחוויה א"ב י"ט שחל כו' ואי כדברי התוס' שהוא אינו מגלח לגמרי רק מקל שערו א"כ א"ב טובא דהם מגלחין לגמרי והוא רק מיקל בתער את שערו כמבואר: והנה המשל"מ הביא הכא דעת רש"י ז"ל וז"ל ש"ר לרש"י שפירש בסוגית הגמ' עלה דפלוגתא דר"י ור"נ פירוש מחודש וז"ל ר"א אבשלום נזיר עולם היה שנאמר כו' ומגלח היה אבשלום לי"ב חודש דבכך הוה לו כובד כו' אבל שאר נזיר עולם מגלת אחת לשלשים יום דבכך הוה ליה כובד כו' ולא ידעתי מי הכניסו לרש"י לומר דאף לר"י סתם נזיר עולם מגלת אחת לל' יום ומאי דפליג הוא באבשלום דלא נפ"מ לנו מידי דמה דהוי הוי.

וראיתי עוד לרש"י שכתב דאף לר' יוסי דאמר מגלח מע"ש לע"ש הוא דוקא באבשלום שהיה בן מלך אבל בשאר אינשי מגלח אחת לשלשים יום כו' נמצא לפ"ד דר"נ ור"י לא

פליגי לענין דינא דכולהו ס"ל דסתם נזירות עולם מגלח אחת לשלשים יום ופולוגטייהו הוא רק באבשלום באיזה זמן היה מגלח כו' ותמוה מאד שיהיה מחלוקת תנאים הללו בדבר דלא נפ"מ מידי לענין דינא עוד אני חמיה דבגמ' כו' ודרש"י צ"ת עכ"ל: ולענ"ד נ"ל להביא ראיה לדעת רש"י ז"ל מהא דשם רבי אומר י"ב חודש גמור ג"ש ימים מבתי ע"ח דכתיב תמימה כו' וא"כ הא תקשה דמבעי גם הכא כמו דבעי רבי גבי בתי ער"ח שס"ה ימים משום דכתיב תמימה ובעי להכי שס"ה ימים כמו דס"ל לרבי במס' ערכין (דף לב) וכן משום זה ס"ל לרבי בכל דבר שהוא שנה כמבואר במס' ר"ה (דף ע"ב) ובמס' יומא (דף שה ע"ב) וא"כ ה"ל לומר דהוא שנה תמימה ולא י"ב חודש אלא ע"כ ס"ל כשיטת רש"י דלדידן הוא שלשים יום ורק לגבי אבשלום הוא הפולוגטא ולהכי אומר סתם י"ב חודש ויוכל היות חדשי חמה או חדשי לבנה ולא צריך לדקדק ולומר שס"ה ימים כיון שאין נפ"מ בזה לדידן לדינא כמבואר: ועוד ראיה מזה דהתם כולהו התנאי אמרי טעמא לזה מג"ש ימים מבתי ע"ח ור' יוסי מבני מלכים שדרכן כו' ור"נ לא אמר מידי ורק הגמ' מפרש מ"ט גבי כהנים דאיכא כובד ה"נ איכא כובד ור' נתן לא מיייתי כלום כשאר התנאים וניחא לפרש דהמה מיירי רק גבי אבשלום ולהכי מיייתי כולהו ראיות לזה אבל ר"נ מיירי בכל נזיר עולם בזה כולהו שוין וכולהו ס"ל ראיה זו מכהנים ורק התנאים הראשונים ילפי מלימודים דאבשלום לא היה כשאר נזיר עולם ור"נ אומר דהיה כשאר נזיר עולם דלא ס"ל הלימודים וטעמיה דידיה מסיק הגמ' בזה טעם לכל התנאים לכל נזיר עולם עתה: אמנם קשה לי עפירש"י ז"ל מהא דאיתא בירושלמי פ"ו נזיר עולם ונזיר נזירות מי קדים כו' והמשל"מ הביאו לקמן בפ"ט ומסיק זה מרובה בקרבנות וזה מרובה בתגלחת וזהו רק אי נאמר דנזיר עולם מגלח רק אחת לי"ב חודש ונזיר נזירות מגלח כל שלשים יום כמו שמפרש הפ"מ שם אבל לפירוש רש"י דגם נזיר עולם אינו מגלח רק לשלשים יום ושוה לנזיר נזירות קשה ולא מצי לפרש לרש"י ז"ל כמו שמפרש הק"ע שם וז"ל מפני שתגלחתן מרובה דנזיר עולם מיקל בתער אבל אינו מגלח כל שערו אבל נזיר נזירות כל שכלה הזמן שקבע לנזירותו מגלח כל שערותיו כדין נזיר טהור ז"א דהא רש"י ז"ל ס"ל דגם נזיר עולם מגלח לגמרי ולא ס"ל כפירוש התוס' דרק מיקל בתער כמו שהבאתי לעיל וא"כ לא מצי לפרש כפירוש הק"ע ואם נפרש כפירוש הפ"מ הא מוכרח דמגלח אחת לי"ב חודש וצ"ע: הלכה טו שמואל הרמתי נזיר עולם היה לפיכך האומר הריני כשמואל הרמתי כבן חנה כו' ה"ז נזיר עולם ואין אומרים שמא לאיש אחר שמעשיו כאלה נתכוון כו' עכ"ל.

והקשה התוי"ט שם במשנה דנזיר (דף ד ע"א) וז"ל אמאי לעיל בה' ט"ו אמר רבינו הריני כשמשון סתם ה"ז נזיר אפילו אי אומר כשמשון סתם והכא אומר דוקא כשמואל הרמתי או כבן חנה ואי אומר כשמואל סתם לא ועיי"ש. ונ"ל ליישב פשוט דהנה שם שמשון לא מצינו בכל התנ"ך רק לאחד ולהכי אי אמר כשמשון לחוד סגי דאמרינן על שמשון זה הנזכר בתנ"ך נתכון והוה נ"ש אבל שמואל מצינו בתורה עוד אחד בפ' מסעי שמואל בן עמיהוד וא"כ אי אמר כשמואל סתם לא נדע על איזה שמואל קמכוון דלמא על שמואל שכתב בתורה להכי אומר דדוקא צריך לומר כשמואל הרמתי או כבן חנה ודוק: פרק ד הלכה ט וכן אם אמר הריני נזיר שמשון לאחר כ' יום וחזר ואמר הריני נזיר מעתה אינו מגלח לנזירות זו שנדר באחרונה עכ"ל.

וכתב הכ"מ קל לתמוהמאחר שבגמ' לא נפשטא ולא באת"ל היאך פסקה רבינו בפשיטות ונ"ל שרבינו מפרש דכי איבעיא לן כו' ופוסק לחומרא ואע"ג דקיי"ל ספק נזירות להקל כמו שפוסק רבינו בפ"ב י"ל דה"מ בנזירות דאיתא בשאלה אבל בנזירות דליתא בשאלה לא עכ"ל. והלח"מ כתב לתרץ דנזירות שמשון ספיקא להחמיר משום דאין ספיקא חמור מודאי ונחית אינש נפשיה לספיקא כמו הסוגיא בנדריים (דף כ) ולא הוי כשאר נזירות דספק להקל עיי"ש.

והנה לכאורה תקשה מהמשנה דנזיר (דף ד ע"א) מה בין נזיר שמשון לנזיר עולם והקשו התוס' אמאי לא קחשיב זה דנזיר עולם איתא בשאלה ונזיר שמשון אינו בשאלה ומתרצים דלא קחשיב רק מה שנשאר הנזירות אבל זה שישנה בשאלה דאז לא נשאר לו הנזירות לא קחשיב דאי שאל על הנזירות לא הוי נזיר ול"ח רק מה ששניהם נזירים עכ"ל.

ולפ"ז תקשה אכתי ליחשב זה דסתם נזיר עולם ספיקא להקל וזה ספיקא להחמיר וע"ז ליתא תירוץ התוס' וצריך לומר ע"ז כמו דמתרץ בס' שיטה מקובצת בשם המאירי ז"ל דלהכי לא קחשיב דתנא ושייר ומה שמקשה מה שייר דהאי שייר נ"ל דשייר זה חדא דספיקא להחמיר בנזירות שמשון ועוד י"ל דזה שייר לפי מאי שכתבו התוס' לקמן (דף יא ע"ב) דלהכי נזירות איתא בתנאי משום דאחרים יכולין להביא קרבנותיהן והוה כמו שנעשה ע"י שלית וא"כ בנזירות שמשון דליכא קרבנות ליתא בתנאי וה"ל למחשב זה דנזירות שמשון ליתא בתנאי ושאר איתא בתנאי אלא תנא ושייר כמבואר ודוק: הלכה יא האומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא אם בחול נדר הרי זה אסור לעולם ואם בשבת נדר או ביו"ט אותה שבת או אותה י"ט מותר מכאן ואילך ה"ז אסור שהדבר ספק אם יבוא בשבת או ביו"ט או לא והואיל והוא ספק ביום שנדר לא חיילא עליה נזירות שספק נזירות להקל עכ"ל.

וכתב הכ"מ ויש לתמוה על רבינו שכתב שהטעם שמותר בשבת מפני שהוא ספק כו' ועוד דבגמ' אמרו דודאי לא איתא ב"ד בשבת משום דמובטח להם לישראל שאין אליהו בא בערב שבת ועריו"ט ומה שאמרו שהוא ספק אם יבוא בשבת אינו על אליהו כו' ונ"ל דהאי קושיא כו' ומש"ה פירש דהאי סוגיא אליבא דר"ש דס"ל דספק נזירות להחמיר ולית הילכתא כותיה והלכך ל"צ תו למימר דלא אתי אליהו מאתמול ול"צ תו לטעמיה דמובטח לישראל שאין אליהו בא בע"ש ועי"ט אלא אפילו את"ל שיבוא אפ"ה שרי משום דמספקא לנו אי אתי ב"ד בשבת ויו"ט משום תחומין כו' עכ"ל.

ועיין לח"מ ובס' כו"פ (סי' קי) ובאמת צריך לבאר מ"ט שביק רבינו הטעם שבגמ' שהוא מטעם ודאי ואומר מטעם ספק מה דחוק לו בזה: ונ"ל לומר כן דהנה הטורי אבן מקשה שם במס' ר"ה ד' י"א ע"ב דאמר ר"י בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל ור"א בתשרי עתידין להגאל משום דר"א דרש ג"ש דשופר שופר ור"י דרש ליל שמורים ליל שמשומר ובא וא"כ לר"א לא יהא אסור לשתות כ"א בתשרי ולר"י בניסן ושאר השנה יהא מותר ומתרץ דאיכא שני קיצים בעתה ואחישנה לא זכו בעתה וזכו אחישנה והקץ אשר יהיה בעתה יהא בניסן או בתשרי לכל מר כדאית ליה אבל אם זכו ויהא הקץ של

אחישנה זה יוכל היות בכל יום ולהכי אסור לשתות בכל יום דילמא הוא הקץ של אחישנה.

ועוד הקשה הט"א הלא אמר התם דלמ"ד דיבוא בניסן משום דדרש ליל שמורים המשומר ובא ולמ"ד בתשרי מג"ש דשופר שופר וא"כ הוי לתרווייהו בי"ט לזה בפסח ולזה בר"ה וא"כ אליהו בא מעי"ט והלא אמרו מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בע"ש ועי"ט מפני הטורח ומתרץ כן אפכא דהקץ של אחישנה בזה אמרינן דלא הוי בי"ט משום דאין אליהו בא מעי"ט אבל הקץ של בעתה דקיי"ל בזה דאף אי לא זכו חלילה מ"מ יהא הקץ ולא יעכבם כרגע וה"נ יוכל היות קץ של בעתה אף בי"ט דע"ז לא משגחינן מה שאין אליהו בא מעי"ט מפני הטורח דבזמן בעתה אין מעכבים אף רגע.

ושם בא"מ הקשה עוד מגמ' דפסחים (דף יג ע"א) דאחר שם אמרו לו מובטח להם לישראל שאין בא בע"ש ועי"ט מפני כו' ופירש רש"י והשבת הזה עי"ט וא"א דקץ של בעתה יוכל היות אף בעי"ט אכתי תלויות לא ישרפו שמא יבוא אליהו בקץ של בעתה כו' ונ"ל לישב זה פשוט דהנה הצל"ח מבאר שם במאי דפליגי ר"א משום ר' יהושע והאמרו לו ונ"ל לומר דבזה גופיה פליגי דר' יהושע לטעמיה אזיל דס"ל דבניסן עתידין להגאל וא"כ בפסח יוכל היות הקץ של בעתה ולהכי שפיר אמר שמא יבוא אליהו דיוכל לבוא אף בעי"ט בקץ זה אם הוא בעתה והאמרו לו הוא ר"א בעל פלוגתא דר' יהושע אומר סבר מובטח שאין אליהו בא מעי"ט דלדידיה הא הקץ של בעתה הוא בתשרי ועי"ט ש"פ לא יוכל אליהו לבוא כמבואר: והנה הטורי אבן שם מבאר עוד לומר דהנ"ש של שופר שופר והקרא דליל שמורים לא קאי על יו"ט דוקא דיבוא בי"ט של פסח או בי"ט של ר"ה דהקרא של שופר ושל ליל שמורים מגלי לנו שזה הזמן הוא ביוצא החודש של ניסן ושל תשרי אבל לא דוקא בו ביום של י"ט ורק יהיה בחודש זה למר בניסן ולמר בתשרי.

והנה א"נ דיש איסור תחומין בי"ט מה"ת וכמו שבארנו לעיל בה' שבת ויש תחומין למעלה מעשרה וא"כ ע"כ לא יבוא משית בי"ט דזה אסור מה"ת משום תחומין וא"כ שבקי לקראי דדחקי אנפשיה דהזמן הוא בחדשים אלו אבל א"נ דאין תחומין למעלה מעשרה וא"כ יוכל היות דמשיח יבוא בי"ט גופיה למר בפסח ולמר בר"ה ואליהו יוכל לבוא בזה אף בעי"ט ולא אשגחינן על הטורח כיון דהוא בעתה כתירוץ הראשון של הט"א: ועתה יבואר שפיר דברי רבינו דלהכי קאמר שהדבר ספק אם יבוא בשבת או לא יבוא בשבת וי"ט בזה גופיה דאמרינן מובטח להם כו' שאין אליהו בא בעי"ט הנה ביו"ט של פסח או בי"ט של ר"ה הוא ספק לנו דאם יש תחומין למעלה מעשרה א"כ משית לא יבוא אף בי"ט האלה שהוקבע על זמן הגאולה דהא צריך ע"כ לומר דלא קאי על היום י"ט של ר"ה או של פסח אלא קאי על החודש דהוקבע לגאולה אבל א"נ דאין תחומין למעלה מי' א"כ יוכל לבוא בהאי י"ט גופיה ב"ד דהא אליהו אתי מאתמול בהני י"ט ואומר רבינו להכי הטעם של ספק דהוא מספיק לכל ימים טובים אף י"ט של פסח ושל ר"ה דיום ביאת אליהו נמי תלוי בספק זה אי יש תחומין או לא ומשום ספק של תחומין מותר לשתות בכל שבת וי"ט שספק נזירות להקל ואינו אומר רבינו הטעם דמובטח שאין אליהו בא דא"כ לא מהני לי"ט של פסח ושל ר"ה דאי אין תחומין למעלה מעשרה

יוכל היות שיבוא בעי"ט האלה והגמ' דאמרה מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בע"ש ועי"ט בא לדחות הפשיטות דיש תחומין דילמא לעולם אין תחומין ומש"ה מותר בשבת וי"ט משום דאין אליהו בא מערב ועל י"ט של פסח או של ר"ה נמי מותר מהאי טעמא דאפילו א"נ אין תחומין למעלה מעשרה וא"כ יוכל לבוא ביו"ט גופיה משיח כיון דזה גופיה מספקא לנו מתי תהיה הקץ אם הלכה כר"א דבתשרי או כר"י דבניסן יגאלו ולהתנא דברייתא ספק הוא כמאן הלכתא וכיון דספק נזירות להקל ולהכי אומר דשרי לשתות בכל שבת וי"ט אף שספק לנו באלו אם הוא זמן של בעתה שיוכל לבוא אליהו בהן כמבואר ומה שמסיק הגמ' האי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא הוא כמו שמפרש הב"י (בסי' תד) דלא קאי על נזירות רק על איסור תחומין למ"ד שהוא מה"ת וכן מפרש המרכבת המשנה הכא בה' נזירות דזה מספקא שרי לשתות כיון דקיי"ל ספק נזירות להקל ורק החומרא שאומר הוא על תחומין כיון דתחומין הוא מה"ת בספק הוא אזלינן לחומרא אבל לשתות אזלינן בזה לקולא כמבואר: אמנם אכתי תשאר קושיית הלח"מ הכא דאכתי בחד בשבת לישתרי אשר רבינו אינו מביא זה דבחד בשבת שרי.

ונ"ל לומר כן דהנה לפי משמעות הגמ' משמע דאליהו בא יום אחד מקודם ביאת המשיח אבל בפסיקתא איתא והובא בילקוט ישעיה (סי' נג) ג' ימים קודם ביאת המשיח בא אליהו על הרי ישראל וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו כו' משמעדג' יפים מקודם בא אליהו וצריך לומר כן דהיכא דבא להשיב את ישראל בתשובה כמו דאיתא בילקוט סוף מלאכי ר' יהודה אומר אין ישראל עושין תשובה עד שיבוא אליהו וא"כ אם יהיה זמן בעתה ויהיה לא זכו תו"ש אזי יבוא מקודם ג' ימים ובוכה ומרים קולו להחזיר את ישראל לתשובה אבל אם זכו ובא בזמן אחישנה מקודם אז ביאת אליהו הוא לעשות שלום בעולם ולפשוט כל הספקות והמחלוקת שבין החכמים כמו דאיתא במשנה בפ"ה דעדיות דבא להשוות המחלוקת ולעשות שלום ועיין שם בתוי"ט ועל זה האופן יבוא ביום אחד מקודם לב"ד הגדול לעשות שלום וזהו שאמר הכתוב מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום היינו אם ישראל יהיו זכו ולא יצטרך המבשר להחזירם לתשובה ורק להשמיע שלום וזהו נאווה ויפה לנו וא"כ הכא במס' עירובין דאמר כל הסוגיא דמובטח להם לישראל שאין אליהו בא בע"ש ועי"ט מפני הטורח וא"כ מיירי על הקץ של באם זכו ואחישנה דאם בעתה אזי יבוא גם בע"ש ועי"ט דהא חזינן דמשיח בא ביו"ט של ר"ה ושל פסח דהא אמרינן דאין תחומין למעלה מעשרה וא"כ אין לנו הוכחה לומר דקאי על החודש דוקא וא"כ כיון דהוא הקץ של אחישנה וזכו אזי יבוא רק אם אחד מקודם אזי שפיר מקשה באחד בשבת לישתרי אבל אם חיישינן שמא הוא הקץ של בעתה או לא זכו ובא להחזירם לתשובה אזי יבוא מקודם איזה ימים וא"כ שפיר אסור בחד בשבת דל"ת לביאת אליהו דוקא מאתמול כמבואר ועיין כו"פ (סי' קי) מה שמבאר בזה ודוק: פרק ה הלכה א שלשה מינים אסורין לנזיר כו' בין פסולת פרי כו' וכתב הכ"מ שלשה כו' אר"כ לאתויי דבין הבינים ענבי דכרים כו' ולא חש רבינו לכתוב עניבין דכרים ולא שבין הבינים משום דמשמע ליה דבלשון ב"א בכלל ענבים הם עכ"ל.

ונ"ל לומר עפ"ז נמי ניחא שלא הביא רבינו הא דעקנוקלות דאיתא ספ"א דערלה דאסור משום נזיר ותמה שם התוס' חדשים על רבינו מ"ט השמיט ולא הביא הכא בהל' נזירות רק בהל' מ"ש. ולפ"ז אתיא שפיר רזה נמי בכלל ענבים ורק המה כמו ענבים דכרים או

בין הבינים לפי פירוש הרא"ש שם דהוי ענבים קטנות שלא נתבשלו כל צרכן ונפסדו ולא צריך להביא כדברי הכ"מ ודוק: הלכה יא נזיר שגילח שערה אחת לוקה בין בתער ובין בזוג והוא שקצצה מעיקרה כעין תער וכן אם חלשה בידו לוקה אחד המגלח ואחד המתגלח שנא' תער לא יעבור על ראשו ואם הניח כדי לכופ ראשה לעיקרה אינו לוקה שאין זה כעין תער עכ"ל.

והנה הגאון רע"ק איגר ז"ל הקשה במשנה שם דקא חשיב תומר בתגלחת כו' אמאי לא קחשיב זה דאמרו בגמ' שם ד' מ"ד דאף המגלח לוקה ונשאר בקושיא והנה פשוט יש לומר דתני ושייר ואי תקשה מאי שייר דהאי שייר שייר זה דאיתא בתוספתא הכא פ"ד תומר בתגלחת מיין וטומאה שכן חייב בכ"ש ופרשו המפרשים דאף על שער אחת לוקה אבל שחייה הוא רק כזית או רביעית וטומאת מח נמי יש שיעור מה שנזיר מגלח עליה והמשנה לא קחשבה דתני ושייר וניחא נמי דברי התוס' והר"ן שכתבו במס' נדרים (דף פג ע"ב) דאיתא איסור טומאה ואיסור לו מטומאה לבד אי לא קיבל עליו רק טומאה עי"ש וא"כ תקשה נמי דליחשב תומר בתגלחת ויין דאינו תל לבדו ואי אסור עצמו בגילוח ויין אסור נמי בטומאה משא"כ בטומאה דאי אסור עצמו בטומאה שרי בגילוח ויין דנמי חנא ושייר אמרינן ועפ"ד התוס' והר"ן אלו נ"ל לישב הא דאיתא במס' נזיר (דף יא) רבינא אמר משום דה"ל מחנה ע"מ שכתוב בתורה כו' והנה הבריייתא זה דת"כ הוא בתוספתא דנזיר ומשמע דלא ר"ש קאמר ליה דשם בסוף התוספתא מסיק ליה ר"ש אומר וא"כ כיון דאתי כרבנן ל"ל הטעם שמתנה על מה שכתוב בתורה ועמדו ע"ז שמה המפרשים ולפ"ז נימא דצריך לומר הטעם כן דאי אומר דאסור לו לטמאות במת משום איסור נזירות א"כ הא ס"ל להתוס' והר"ן דרק בטומאה אסור אבל אם אמר הריני נזיר ע"מ שאשתה יין ואגלח ורק איסור טומאה לבד קיבל עליו זה ליתא דהא כיון שאמר הריני נזיר קיבל עליו כל איסור נזירות וע"ז הוה כמו מתנה ע"מ שכתוב בתורה אבל א"נ דלא הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה ורק חוץ הוי א"כ אסור בטומאה לבד ולא בש"ד וע"ז צריך הטעם של מחנה ע"מ שכתוב בתורה כמבואר אמנם בירושלמי הכא פ"א ה"ב משמע דלא כפי' התוס' והר"ן שם וז"ל כיני מתניתא או מן החרצנים או מן התגלחת או מן הטומאה אלמא דס"ל להירושלמי דגם טומאה דמי לאידך אי אמר חד הוי נזיר בכולהו כמו אם אמר בשארי הדברים וצ"ע: פרק ו הלכה ו נטמא ביום שנדר או בשני אינו סוחר אלא משלים עליהן אחר שיביא קרבן שנא' והימים הראשונים יפלו עד שיהא שם ב' ימים ראשונים לפיכך אם נטמא מג' והלאה סותר כל הקודמין עכ"ל.

והנה רש"י ותוס' חולקים ע"ד רבינו אלו וס"ל דאף קרבן אינו סוחר לר"א דהלכה כמותו היכא שנטמא בימים הראשונים כמו שמביא הלח"מ הכא בשם התוס' וכן כתב רש"י ז"ל שם אבל זה ודאי דלר"א לקי אי טימא את עצמו בימים הראשונים דזה ודאי דין נזיר לו רק אינו סותר ולהכי מפרשי ליה נמי דאינו מביא קרבן טומאה וא"כ קשה לי דברי רש"י ז"ל שם (דף יז ע"א) דאמר ביוצא ונכנס ולאפוקי מדר"א דאמר לא בו ביום כו' והא התם קאי לענין סופג את הארבעים ובזה ודאי אף ר"א מודה דביום הראשון שוה לענין איסור טומאה תגלחת ויין כמו שאר הימים ולקי ע"ז ומאי אומר לאפוקי מדר"א וצ"ע.

ולענין מה שכתב רבינו דקרבן מייתי אף לר"א ורק אינו סותר היכא שלא היו שני ימים מקודם ק"ל מזה שכתבו התוס' שם במס' נזיר (דף יט ע"א) ד"ה לא בסה"ד כו' ונ"ל מ"מ לא הוי צריך למיתני עולה מן המנין לאפוקי וה"ל למיתני יצא ונכנס מביא קרבן טומאה ולפ"ד רבינו דבקרבן טומאה לא פליג ר"א כלל וא"כ לא די בזה אי לא אמר עולה מן המנין וא"כ תסוב קושית התוס' לדוכתה וצ"ע ועיין שם בפירוש המשנה ויש לישב ודוק: הלכה יח איזהו כו' ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד אבל הרוג לא שהרי יודע בו זה שהרגו עכ"ל.

וכתב הראב"ד א"א כו' למעוטי הרוג כו' אלא למעוטי טומאת התהום דזיבה עכ"ל. וכתב הלח"מ ויש סיוע לפירוש רבינו מ"ש בגמ' דנזיר (דף טו) תהום דזיבה התיירו וא"א דפירוש דהך ברייתא למעוטי זיבה היכי קאמר התם תהום דזיבה התיירו והר"א סובר דה"ק לעולם אימא לך טומאה דאורייתא והאי תנא פליג על חנא דברייתא אחר וסובר דתהום דזיבה התיירו ולרבינו ז"ל אחי שפיר טפי עכ"ל.

והנה לענ"ד נ"ל לומר דאין שום ראייה מזה לרבינו ז"ל ולא קשה להראב"ד ז"ל אחרי דבמס' פסחים (דף פא) איתא נמי להאי סוגיא ושם אמר ולר' יוסי השתא דאמר מכאן ולהבא כו' למת בלבד למעוטי מאי כו' לעולם בבעלים ובפסח וקסבר אין שו"ז על טמא שרץ ואיצטריך למעוטי כו' נמצא דסוגיא דנזיר סמכו על סוגיא דפסחים דהתם רוצה בתחלה להביא ראייה דטומאת התהום דזיבה מרצה וא"ל למעוטי שרץ על כהן המרצה כו' או בבעלים ואין שו"ז כמבואר החם וע"ז מסמיך הגמ' בנזיר ואכתי מנ"ל לרבינו ז"ל לחדש דבר זה מדעתו ונ"ל לומר דרבינו מצא לפרש כדבריו בירושלמי בפ"ט דנזיר ה' ב' דאיתא שם כן איזהו קבר התהום כל שאין אדם זוכרו וחש לומר שמא אחד בסוף בחזקת החי בחיי תפתר שמצא קמציץ עכ"ל.

ועיין פירוש המפרשים שהוא דחוק: ונ"ל לפרש כן דאומר כל שאין אדם זוכרו וע"ז מקשי הירושלמי דהא מצינו דחש לומר שמא אחד בסוף העולם בחזקת החי בחיי פירוש דאמרינן דאם ידע אדם פעם אחת ששם מת מעמידין את האדם החי בחזקת שהוא עוד חי. ול"א דזה שידע אולי מת כבר ונצרך לידע שבודאי הוא עודנו חי אלא לא כן אם רק ידעינן שידע אחד פעם אחת ששם מח מעמידין אותו בחזקת החי וא"כ ליתא כלל טומאת התהום דניחוש דילמא ידע האדם פ"א ואמרינן דחי הוא ואומר תפתר שמצא קמציץ והוא כמושמפרש הפ"מ דמצא הרוג דע"ז ודאי ידע ההורגו כדברי רבינו וע"ז הוא המאמר דחזקת החי בחיי היינו שזהו דבר ברור שאחר הרגו ואמרינן דהוא עוד ההורג חי ולא הוי קבר התהום אבל היכא דנמצא מח לא הרוג לא חיישינן כלל דילמא ידע אדם בעולם וע"ז לא נאמר המאמר בחזקת החי בחיי ורק על הרוג נאמר כדברי רבינו כמבואר: והנה זהו דבר ברור שקבר התהום שהתירו לנזיר וע"פ שוה לנו בין ברה"י ובין ברה"ר ואף ברה"י שספיקא טמא ט"מ הותר הקבר התהום לנזיר ועושי פסח וכן איתא במשנה דנזיר ודף סג) נמצא מת במערה והוא רה"י כמו שכתבו התוס' שם ד"ה כיצד דלהכי צף טמא משום דה"ל ספק טומאה ברה"י ומ"מ אם משוקע טהור משום קבר התהום וכן כתב רש"י במס' פסחים (דף פב) במשנה שם אמר לו קבר עמך בבית נודע עד שלא עשה פסחו וכן נזיר א"ל קבר עמך בבית אלמא דאף בבית ברה"י טהור

וא"כ תקשה דברי רש"י ז"ל במס' נזיר (דף טו ע"ב) דאמר שם ודמי לעובר ברה"ר וטומאת התהום תחתיו ל"ל לרש"י לומר ברה"ר הלא שוה בזה רה"ר ורה"י וצ"ע: פרק ז הלכה ז אע"פ שבכל אלו הוא טמא טומאת זיבה ומזה בשלישי ובשביעי אינו מגלח תגלחת טומאה ואינו סותר את הקודמין אבל כל ימי הטומאה אין עולין לו ממנין ימי נזירותו עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם (דף נד ע"ב) במשנה אמרו כו' הרי אלו עולים לו ומשמע דוקא הני אבל ימי טומאת מת אע"פ שהיא מאותם שאין הנזיר מגלח עליהם אין עולים לו עכ"ל. והנה דברי רבינו אלו הוא מפורש בירושלמי וז"ל שם בה"ג יפלו כו' טמא נזרו מכאן שטמאין נופלין ויסתור אין לך סותר אלא ימי המח בלבד עכ"ל.

וכתב הפ"מ טעמא דמתניתין מפרש דקתני מתחיל ומונה מיד אבל אלו הימים אין עולין לו כדכתיב והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו מכאן שטמאין נופלין הן כלומר כל ימים שטמא בהן ובאיזה טומאה שהוא מן הימים האלו אין עולין כו' ויסתור נמי את הקודמין אם אין עולין ומשני כו' עד שהן מעצמו של מת עכ"ל.

אלמא דהוא מפורש כדברי רבינו הכא דאין עולין לו כל הימים יקשה לענ"ד דברי רש"י ז"ל במס' נדה (דף סח ע"ב) ד"ה ובנזיר אין אותו יום עולה למנין נזירותו ונמצא כו' וא"ח אתי לאחלופי באהל מת גמור ולא יסתור אלא יום א' כו' אהל ספק דרבנן באהל מה"ת לא מחליף כו' משמע מדברי רש"י שם דסככות ופרעות רק יום אחד אין עולה וכן אומר לעיל בנזיר שהולך סככות ופרעות שהן ספק אהל אין אותו יום עולה למנין נזירותו משמע דאותו יום אחד אינו עולה והכא בירושלמי דקאי על המשנה של אבל סככות ופרעות כו' משמע דכל ימי שבועה של הטומאה אינו עולה כמבואר וצ"ע: הלכה ט נזיר שנצטרע כו' אבל ימי הסגר עולין לו כו' ודבר זה הלמ"מ עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש דבר זה הלמ"מ כו' ולא הביא מקור לזה ומקורו של רבינו הוא במשנה שם דאמר באמת אמרו ובגמ' אמרו בכ"ד כל באמת הלכה הוא וכן בירושלמי ע"ז המשנה אומר דהלמ"מ הוא זה באמת אמרו וכן כתב רבינו בפיה"מ הכא. והנה מדברי רש"י ותוס' הכא משמע דס"ל דהא ימי הסגר עולין לו זהו רק אם נטהר מימי הסגרו דז"ל רש"י שם (דף נ"ע ר) גמרו כו' ימי הסגרו אלו ימים שהוא מוסגר קודם שמוחלט פעמים י"ד יום ונטהר בתוך ימי הסגר שהן עולין לו אותן הימים כו' נמצא דס"ל דרק אי נטהר מתוך הסגרו אבל אם נחלט אח"כ יוכל היות דאף ימי הסגרו אין עולין לו וכן כתבו התוס' שם במשנה באמת כו' וימי הסגרו שפרחה בו צרעת והסגיר אותו הכהן ועמד בעיניו או כהן עולין לו לימי נזירותו אלמא דהתוס' נמי ס"ל דדוקא אי נטהר בימי הסגרו אבל רבינו ז"ל אינו מחלק בזה וכתב סתם דימי הסגר עולין לו מדכתב סתם משמע דבכל גוונא עולין לו אף אם נטהר יומי החלטו אח"כ: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מן דברי הירושלמי שם על המשנה ה' ג' דאמר שם פד כדון בימי ספרו בימי גמרו ר' יוחנן בשם ר"י אל נא תהי כמת מה ימי המת אין עולין לו אף ימי הסגר אין פולין לו חב"ר אמר הדא קומי רשב"ל ולא קיבל עליו א"ל הכא את עביד ליה הסגר והכא את עביד ליה החלט לית יכול דאר"י בשם ר"י אל נא תהי כמת מה ימי המת ז' אף ימי הסגר ז' עכ"ל ופירש הפ"מ דרשב"ל אמר על הדא דר"י דאמר דימי הסגרו נמי אינו עולה לו

משום דדריש מקרא דאל נא תהי כמת והכא את עביד ליה הסגר היינו דעולין והכא אח עביד ליה החלט לומר דרק בימי החלטו אין עולין אבל בימי הסגר עולין לית יכיל אי את יכול לומר כן ודרשא דהיקשא למת אתי לדרשא אחריןא עכ"ל.

ולפי פירוש הפ"מ אי אמרת דרק אי נטהר מימי הסגרו אז עולין אבל אי נחלט אז גם ימי הסגרו אין עולין לו וא"כ הא דאמר במשנה דעולין אז מיירי דנמהר מזה ומה שיליף מקרא אמרינן דזה מיירי דלא תטהרה עתה רק מימי הסגרו וחליטה אז לא תהיה עולה ולהוון דין כמת ומאי מקשה אלא ודאי דבכה"ג עולה ימי ההסגר ושפיר מקשה הירושלמי ועיין ק"ע מה שמפרש הכא ובמס' מע"ק פ' א"מ ובחי' על הירושלמי בארנו בס"ד והנה לא תקשה הכא מ"ט לא קחשיב ליה המשנה במגילה (דף ת ע"ב) אין בין מוסגר ומוחלט וכן אין בין טהור מתוך הסגר למתוך החלט ואמאי לא קחשיב דזה עולה לימי נזירותו וזה אינו עולה אך זה ניחא דהא רש"י ז"ל כתב דהכא מיירי בימי טהרתו ורפואתו ולא בקרבנות שהן בשמיני והכא ודאי לא מיירי לענין עולה ימי נזירותו דזה ודאי הוא אח"כ שכלה ימי צרעתו ולא במה שמחויב לעשות לצרעתו כמבואר ודוק: הלכה טו כיצד הוא מותר כו' נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות ה"ז מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מ"ע כו' וכל מקום שאתה מוצא מ"ע כו' יבוא עשה וידחה ל"ח והלא נזיר שגילח בימי נזרו עובר על ל"ח ועשה ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו והרי אינו קדוש בהן ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא ל"ח כו' ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו עכ"ל.

והראב"ד ז"ל בהשגות כתב א"א אני שונה במס' יבמות משום דה"ל עשה ול"ח שישנו בשאלה והיינו דקיל עכ"ל. וכתב בהכ"מ כתב הראב"ד וי"ל לדעת רבינו דתרי טעמי איכא במילתא ובגמ' חדא מנייהו נקיט עכ"ל.

וכמו"ח הגאון ז"ל הקשה ע"ז מסוגיא דיבמות שם דדייק אלא הא דקיי"ל אין עשה דוחה ל"ח ועשה נגמר מנזיר מצורע אלא שאני נזיר שישנה בשאלה ה"נ שאני נזיר שישנה בשאלה ע"כ וא"כ דאיכא נמי טעמא דדחי משום דליכא העשה כלל מאי אמר הגמ' דאלת"ה הא דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ח ועשה נגמור מנזיר הא בנזיר ליתא עשה כלל דאין ימי חלוטו עולין לו אלא משמע כדברי הראב"ד דרק טעם זה של ישנה בשאלה ולא אחר: ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דהא קיי"ל נזיר שמשון ליתא בשאלה וא"כ על נזירות שמשון ליתא טעם זה של ישנה בשאלה וא"כ היאך נזיר שמשון הוא מגלח אם נצטרע והא חזינן במשנה דנזיר (דף ד) דקחשיב שם מה בין נזיר שמשון לנזיר עולם והקשו התוס' אמאי לא קחשיב שאלה דנ"ש ליתא בשאלה ונ"ע איתא בשאלה וי"ל מלתא דליתא בנזירות לא קחשיב ואם שאל לא יהיה נזיר עכ"ל וא"כ מדלא קחשיב חילוק זה במשנה דנזיר שמשון אינו מגלח בצרעת כו' ש"מ דאף נ"ש מגלח בצרעת ואף א"נ כמו שבארנו לעיל דתנא ושייר מ"מ ל"מ כן דנזירות שמשון אינו מגלח בצרעת מדלא אשתמיט תנא בשום מקום לומר זה דנזיר שמשון אינו מגלח בצרעת ומשמע דשוה בזה נזיר שמשון לשאר נזירות ולכן אומר רבינו דיש עוד טעם אחר של ימי חלוטו אין עולין לו ושם במס' יבמות דאמר דאלת"ה נגמור מנזיר ואמר הטעם של ישנה בשאלה.

נ"ל ליישב כן דהנה במס' נזיר (דפנו ע"א) אמרינן אין לי אלא ימי טומאה שאין עולין לו מן המנין ימי חלוטי מנין ודין הוא ימי טומאה מגלח ומביא קרבן וימי חלוטה מגלח ומביא קרבן מה ימי טומאתן אין עולין לו מן המנין אף ימי חלוטו אין עולין לו מן המנין לא א"א כו' קו"ת הוא ומה נזיר בקבר ששערו ראוי לתגלחת נזירות אין עולין מן המנין ימי חלוטו שאין שערו ראוי לתגלחת נזירות לא כ"ש עכ"ל הגמ' נמצא דדבר זה דאמרינן דימי חלוטו אין עולין לו הוא רק א"נ דנזיר מצורע הוא מגלת דהא אמר ימי חלוטו שאין שערו ראוי לתגלחת נזירות ופירשו התוס' שם ימי חלוטו שאין שערו ראוי לתגלחת נזירות טהרה שכן צריך לגלח בשביל צרעתו א"ד שלא יעלה לו מן המנין וכן תחלת הדין כן הוא ימי טומאה מגלת וימי חלוטו מגלת נמצא דגמרינן זה רק דימי חלוטו אין עולין לו א"נ דמגלח נזיר מצורע והיאך הוא מגלת והא ה"ל עשה ול"ת וליכא למימר דליכא אלא ל"ת גרידא דימי חלוטו אין עולין לו כדברי רבינו י"ל דעיקר דבר זה דימי חלוטו אין עולין לו היכא מצי למילף והוא משום דמגלח ואין שערו ראוי לתגלחת נזירות הא ה"ל עשה ול"ת אלא ודאי שאני נזיר שישנה בשאלה ולפי המסקנא דמסקינן דימי חלוטו אין עולין לו אז אפילו בנזיר שמשון נמי אינו עולה לו שפיר שוב אמרינן בכל נזירות דלהכי דחי משום דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא דהעשה ליתא כמו שכתב רבינו ז"ל ולא מצי למדתי ולומר דכיון דנזיר שמשון ליתא בשאלה הה"ד דימי חלוטו עולין אף שהוא קולא כיון דלא מצי למילף מן נזיר בקבר ונימא א"כ דנזיר שמשון אינו מגלת וא"כ ליתא מה שבארנו דנקיט משום נזירות שמשון זה אינו דהא התוס' כתבו להקשות במס' יבמות ודף ה' ע"א) דאתי במה הצד מכהן ונזיר דאי פרכת מה לכהן שאינו שוה בכל נזיר יוכיח ומה לנזיר שכן ישנה בשאלה א"ל כהן יוכיח ותירצו דעל מה הצד פרכינן פרכא כל דהו ואיכא למיפרך מה להני שכן יש בהן איסור גלות זה בראשו וזה בזקנו וא"כ גם נזיר שמשון איכא למילף מהני תרתי במה הצד ודיחוי זה ליתא דהא בנזיר שמשון נמי איתא איסור גלות וא"כ ילפינן בנזיר שמשון דמגלח וימי חלוטו ממילא אין עולין לו וכן מכ"ש לפי מאי שכתבו התוס' במס' נזיר (דף יח) סד"ה והשתא דאיכא למיפרך על מה הצד דשאני מצורע דגדול השלום כדאיתא במס' חולין וא"כ ה"נ נזיר שמשון מצורע נמי איתא ביה הא דגדול השלום וא"כ שפיר איכא למילף נזירות שמשון מהני דמצורע מתגלח שפיר וא"כ ימי חלוטו אין עולין לו כמו שאר נזיר ושפיר הוא הטעם של רבינו דאין ימי חלוטו עולין לו והגמ' דקאמר דישנה בשאלה הוא לכל נזירות ולפ"ד רבינו תתיישב שפיר אף גבי נזירות שמשון דמגלח מצורע אף דליתא בשאלה והוא מטעם דאין ימי חלוטו עולין לו וליכא רק ל"ת ולא מצי למילף על ש"ד דידחה עשה ול"ת דהכא ליכא העשה דאי"ת עולין לו כמבואר.

ומצאתי להט"א במס' ר"ה (דף כח) שביאר דלהכי אומר שכן ישנה בשאלה ואף דנזיר שמשון ליתא בשאלה משום דשם נזירות תד הוא עיי"ש ולפ"ד ל"צ לזה אלא דנזיר שמשון גמרינן מהני וממילא אין ימי חלוטו עולה לו וליכא רק ל"ת לחוד ודוק: פרק ה הלכה א ומושח העשרים ברביעית שמן ושיעור זה הלמ"מ עכ"ל.

וכתב הכ"מ במנחות (דף פט ע"א) אמרינן ורביעית שמן לנזיר הלמ"מ כו'. והנה בסוף מס' נדה איכא הסוגיא וגרים רביעית יין לנזיר וכן גרסי התוס' וכתבו שם דע"כ צ"ל

דראב"ע פליג על רע"ק בהני תלתא אע"ג דלא אשכחן בהשלישי היינו הרביעית יין
לנזיר ושמע הכי מרבו וגרסי או רע"ק חולק עליו מכל הג' כו' עיי"ש.

והנה רבינו משמע דגריס רביעית שמן לנזיר כמו דאיתא הגירסא במנחות דהכא כתב
הלמ"מ ולעיל בפ"ה גבי רביעית יין לא כתב הלח"מ שהוא נכלל בכל השיעורין עיי"ש
והנה אי גרסינן רביעית שמן לנזיר ניהא בודאי פשוט כמו שכתב הקרבן אהרן בת"כ פ'
צו שמה שחשיב הכא רביעית שמן לנזיר ואשכחן דרע"ק פליג רק בחד מלתא הוא כיון
דלתודה חצי לוג שמן שהיה רבוכה וחלות ורקיקין וא"כ בנזיר דלא היה רק החצי מזה
עשרים וארבעה דאיתא בתודה ולא היו רק חלות ורקיקין ורבוכה לא היה ה"ל רק
רביעית שמן ותליא בזה דאם תודה נדע מקרא הה"ד דנזיר נמי מקרא זה ילפינן ואם
בזה הלמ"מ גם בזה נדע מהלמ"מ ע"כ.

אמנם אם נגרוס כפי גירסת התוס' סוף מס' נדה רביעית יין לנזיר מ"מ נ"ל דגם בזה
מצינו פלוגתא דראב"ע ורע"ק דהנה איתא בנזיר ד' ל"ד ע"ב במשנה משנה ראשונה
אמרה עד שישתה רביעית יין רע"ק אומר אפילו שרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית
חייב ובתוספתא שם פ"ד איתא כיצד הוא עושה מביא כוס מלא יין ומביא כזית איגורי
ונותן לתוכו ושופע חייב כו' דרע"ק ראב"ע פוטר עד שישתה רביעית יין וכתבו התוס'
במס' עירובין (דף ד ע"א) ד"ה גפן בהמשנה ראשונה דאומרת עד שישתה רביעית יין
ס"ל כראב"ע דהכי אמרינן שם בגמ' ת"ק מדמי להו איסורי נזיר אכילה לשתיה פירש
ת"ק היינו משנה זו הראשונה מדמי אכילה לשתיה ובעי באכילת עלין ולולבין נמי
רביעית ונקיט במשנה שתייה משום דאכילה מניה ילפינן כו' נמצא דהמשנה ראשונה הוא
ראב"ע וס"ל דבעי רביעית יין דוקא ורע"ק ס"ל דבכולהו בין ביין ובין בשאר מינים סגי
בכזית וזהו הפלוגתא דראב"ע אומר רביעית יין לנזיר דוקא וזה ידעינן מהלמ"מ ורע"ק
פליג וס"ל דהוא בכזית כמבואר: ועפ"ז נ"ל ליישב הסוגיא במס' נזיר (דף לז ע"ב)
דאיתא שם משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובים הבכ"א וש"כ הבכ"א א"מ ולרבנן
צריכא דאי כתב רחמנא גבי חטאת נזיר לא איתא מניה משום דחולין מקדשים ל"י ואי
כתב רחמנא גבי נזיר ה"א מנזיר ל"י דחמיר איסורא דאפילו חרצן אסור ליה הלכך לא
איתא מניה ורע"ק א"ל למאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא חטאת נזיר לא גמר מניה
שכן חולין מקדשים לא ילפינן אלא לכתוב רחמנא בנזיר ולגמור חטאת מניה דהא כל
איסורין שבתורה גמרי מנזיר ורבנן א"ל חטאת להיתר מצטרף לאיסור כו' ומשרת ליתן
טעם כעיקר כו' ורע"ק תרווייהו להיתר מצטרף וה"ל ב"כ הבכ"א ואין מלמדין עכ"ל
הגמ'.

וצריך להבין דבתחלה אמר דמנזיר לא נוכל למילף דחמיר איסורא דאפילו חרצן אסור
ואח"כ דחה רע"ק אבל מנזיר לילף ולא ניהא ליה הדחיה דאפילו חרצן אסור וכן בסוף
מסיק ורבנן א"ל חטאת להיתר מצטרף לאיסור ומשרת על טכ"ע ונדחה התירוץ של
חרצן דאסור וכן בפסחים (דף מה ע"א) איתא כל הסוגיא ושם לא הביא כלל התירוץ של
אפילו חרצן אסור ול"ג מנזיר ורק אמר שם כמו שמסיק במסקנא דהקרא דחטאת
אתי להיתר מצטרף לאיסור ומשרת על טעם כעיקר והתוס' שם בפסחים ד"ה ורבנן
עמדו ע"ז עיי"ש: ונ"ל ליישב כן דהנה המשנה הראשונה הוא ראב"ע דס"ל דאינו חייב

רק ברביעית ורע"ק ס"ל בכזית ואפילו שרה פתו כו' ואמר הגמ' בנזיר (דף לח ע"ב) ת"ק מדמי להו כל איסורי נזיר לשתייה ורע"ק כיון דכתיב וענבים לחים לא יאכל מה אכילה בכזית אף כל איסורים בכזית והתוס' במס' עירובין מפרשי כן דת"ק סבר היינו משנה ראשונה מדמי אכילה לשתייה ובעי באכילת עלין ולולבין נמי רביעית ונקיט במתניתין שחיה משום דאכילה מניה ילפינן וטעמא משום דכתיב לא ישתה תרי זימני ולא חש לפרש אלא טעמא דרע"ק כו' מה אכילה בכזית אף כל בכזית והא דנקיט אכילה במשנה אחרונה משום דשתייה מניה ילפינן וכל חד נקיט מידי דיליף מניה עכ"ל.

ובארו המפרשים דברי התוס' כן דידעינן מלא ישתה יתירא דכתיב דה"ל להקרא למכתב מיין ושכר יזיר חומץ שכר וכל משרת ענבים לא ישתה ומדלא כילל הכי אלא כתיב תרי זימני לא ישתה ש"מ דקרא יתירא אתי לשיעורא דשיעורא אכילה כשתייה והנה לרע"ק דאתי הקרא דכל משרת להיתר מצטרף לאיסור וע"ז לקי מלקות לרע"ק ולהכי ס"ל לר"ע דל"מ דהקרא דלא ישתה יתירא דכתיב גבי וכל משרת ענבים לא בא ללמד על שיעור שתייה דבעי על לאו על היתר מצטרף לאיסור דיהא ביה לאו מפורש ע"ז לחודיה כדי דילקה ע"ז אבל אנן דס"ל דאתי על טעם כעיקר ובטעם כעיקר קיי"ל אף למ"ד דהוא מה"ת מ"מ לא לקי ע"ז ורק הוא אסור מה"ת ולענין מלקות בעי דוקא שיהא כזית בכדי אכילת פרס כמו שכתב רבינו לעיל בפ"ה הל' ה' דדמי לשאר איסורין וכמו שמבאר שם הראב"ד ז"ל דעל טעם בלא כזית אסור מה"ת וכזית בכדי אכילת פרס לוקה ע"ש וא"כ הקרא דכל משרת ענבים לא ישתה דכתיב לאו יתירא לא אתי לענין מלקות רק ללמד דשיעור אכילה כשתייה כמבואר נמצא דראב"ע אזיל לטעמיה והוא ס"ל דהקרא אתי לטעם כעיקר ולהכי מקיש לשתייה משום קרא יתירא דלא ישתה אבל רע"ק דדריש על לאו דהיתר מצטרף לאיסור ולא הוה יתירא לדידיה להכי אומר בכזית שיעורו.

ועתה יבואר כן. הנה מה שאמר שם הגמ' מנזיר לא ילפינן דחמור דאפילו חרצן אסיר כתב הפני יהושע במס' פסחים (דף מד ע"ב) דזהו החומרא דאף דהוא שלא כדרך אכילתו אכילת החרצן מ"מ אסור ואח"כ דחה זה הפשט וכן מבאר הצ"ח במס' פסחים (דף נד ע"ב) גבי א"ם את הארבעים כו' ודחה אביי בשלמא א"א על פרי דאכיל שלא כד"ה שפיר אבל הכא משים דזיע הוא ומבאר הצ"ח דרק גבי חלב דיוכל ליהנות במבושל ואכלה חי או הני ע"ג מכתו מקרי שלא כד"ה וא"ח אבל הכא גבי היוצא מן הפרי ששוב אי אפשר להיות בו הנאה ראשונה לא מקרי שלא כד"ה וא"כ ה"נ גבי חרצן דל"א להיות באופן אחר מקרי זה אי אכלם כד"ה כיון דלא אפשר להיות ד"ה בו לתקן אכילתו: אמנם נ"ל כן דהנה הרע"ב כתב במשנה שם פ"ו דנזיר גבי מה שאמר ראב"ע דאינו חייב עד שיאכל שני חרצנין וזגין ואין הלכה כר' אלעזר בן עזריה אלא האוכל מן החרצנין והזג אינו חייב עד שיאכל כזית.

וכתב התוספות יום טוב דהרע"ב סובר דיש בדברי ראב"ע להקל ולהחמיר להקל דאינו חייב עד שיאכל שני חרצנין וז"א ולהחמיר דחייב אי אכל חרצנין וזגין אפילו בפחות מכזית שהתורה הקפידה על ב' חרצנין וז"א אפילו הוא בפחות מכזית משום בריה כו' להכי אומר לבסוף א"ח עד שיאכל כזית עכ"ל.

והנה כמו כן מפורש בירושלמי כדברי הרע"ב וז"ל שם בפ"ו הל' ב' טעמיה דראב"ע משום בריה כו' אכל חצי כו' וא"ז מענבה ע"ד דראב"ע חיוב ע"ד דרבנן פטור ועיי"ש במפרשי הירושלמי דמפרשי כן דלראב"ע חייב הוא אפילו בפחות מכזית דהוא גזה"כ כמו בריה דל"ב שיעור והוא מפורש כדברי הרע"ב דלראב"ע חייב בחרצן אפילו בפחות מכזית משום בריה וזהו שאומר הגמ' גבי נזיר שכן חרצן אסור היינו שאיסורו בכל שהו ולוקה עליו וכמו שדחה במס' יבמות (דף קיד) ובזבחים (דף קי) ובש"ד מה לשרצים שכן איסורן במשהו ופירש רש"י שהוא בריה וחייב בכל שהו וה"נ חרצן ומה שאמר דכן חמור דאפילו חרצן אסור ולפ"ד לא הוי החומרא מה שהוא אסור דהא קיי"ל כל חצי שיעור אסור מה"ת והרבנותא הוא רק דלוקה אפילו בפחות מכזית נ"ל דהכא הוי רבותא נמי לענין איסור לפי מאי שבארנו לעיל בפ"א מהל' חו"מ הל' ז דלא כהנוב"י אלא דגם בנזירות אם שתה חצי שיעור בסוף ימי נזירותו דא"ח לאצטרופי עוד א"ח על חצי שיעור עיי"ש וא"כ שפיר אומר להכי רבותא גם באיסור דהא אי לא הוי חייב בחרצן משום בריה אז אם אכלו לבסוף ימי נזירותו אינו אסור אפילו מה"ת דל"ח לאצטרופי אבל כיון דהוא משום בריה חייב בכל פעם ואפילו במקום דל"ח לאצטרופי אך זה דחי הכא במס' נזיר דקאי לפי משנה ראשונה דהוא דברי ראב"ע וכמו דמבואר בתוספתא דהוא דברי ראב"ע והוא ס"ל דעל חרצן חייב בכ"ש אומר שפיר חרצן חמיר איסורא ורע"ק דחי זה הוא לא ס"ל בזה כראב"ע דחייב על ב' חרצנין וזג אחד ובעי כזית דוקא וגם אח"כ שאמר לרבנן היינו כולהו תנאי לבד ראב"ע דפליג בזה על רע"ק ובעי הקרא דמשרת לטכ"ע ומשום זה ס"ל רבעי רביעית דוקא כמו שבארנו דלא הוי להו קרא יתירא לזה וחרצנין בעי כזה ולהכי לא הביא זה דחמיר איסורא ולהכי במס' נזיר דכל הסוגיא מיירי לפי משנה ראשונה והוא דברי ראב"ע דחה זה דחרצנין אסור דהוא כראב"ע אבל בפסחים דכל הסוגיא מיירי לענין היתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר ולא נזכר שמה דין דמשנה ראשונה לענין שיעור האכילה ברביעית וס"ל שפיר דהוא בכזית דלא כראב"ע ולהכי לא אמר דחמיר איסורא דהא כזית בעי מזה ואומר צריכי כמבואר ודוק: הלכה ד ואח"כ נוטל הכהן כו' ונותנן על כפי הנזיר או הנזירה ומניפן ואח"כ כו' וכתב הלחם משנה הנזיר או הנזירה אולי דכתב כן לאפוקי מדרשא דאמר בגמ' הנזירה אינה מגלחת שמא יתגרו בה פרחי כהונה ורבינו ז"ל פסק כחכמים עכ"ל.

והנה תחלה צריך להבין דברי הלח"מ שכתב ורבינו פסק כחכמים היאך מצא הלח"מ דרבנן פליגי על ר"ש שזורי ורק מצינו ר"א אומר כ"ז שאין פתח א"מ פתוח כו' וע"כ נ"ל כמו שכתב בתוס' הרא"ש שם וז"ל וצ"ל דר' שמעון שזורי ס"ל דמגלח פתח אוהל מועד דאל"כ יכול לגלח בחדר בצנעא ופליג על המשנה דאמרה דלשכת הנזירים היה שם שמגלח עכ"ל.

וא"כ כיון דרבינו פוסק כהמשנה דהוי לשחת נזירים ומגלח בלשכה וא"מ פתח א"מ ולהכי אינו פוסק כר"ש שזורי זהו החכמים שכתב הלח"מ: אמנם כל דברי הלח"מ תמוה דלא צריך לזה כלל דאי כדבריו ה"ל לרבנן לומר לעיל גבי גלוח ולא גבי חנופה ורק רבינו אתי לאשמועינן כדברי המשנה במס' קדושין (דף לו) דכל קרבן נשים לא בעי חנופה רק בזה דסוטה ונזירה דגמיר כף כף מסוטה כדאמר שם בסוגיא וכן כתב רבינו לקמן בפ"ט מה' מעה"ק דכל קרבן נשים ליתא בתנופה רק בסוטה ונזירה וזהו דאתי

רבינו ז"ל לאשמועינן דהנזיר או הנזירה מניפין כמבואר ובהאי ענינא קשה לי דברי התוס' במס' מנחות (דף מז ע"א) ד"ה שיהא כו' וז"ל תימא הא משעת שחיטה בעי לחם ואע"ג דלא מעכב ראוי מיהו בעינן ושמא אפילו ראוי לא בעינן ועוד שמא אתי לאשמועינן דבשעת שחיטה יהיה בפנים אע"ג דכשר ביוצא עכ"ל.

וקשה דהא הגמ' קאמר שם וראבר"ש הא כתיב זבת ההוא מיבעיא ליה לדר' יוחנן דא"ר יוחנן ה"מ שצריך שיהא לחם בשעת שחיטה נמצא דלמדין זה מקרא דכתיב זבח גבי איל נזיר דכתיב ואת האיל יעשה זבח שלמים והא התם הוי התנופה מזרוע בשלה והוי לאחר שחיטה וזריקה וקודם לא הוי שום תנופה כמבואר בדברי רבינו כאן ובה' מעה"ק וא"כ שפיר אמר שיהא הלחם בשעת שחיטה כיון דיליף מקרא זה דלא הוה ביה תנופה מחיים ולכן אמר רק בשעת שחיטה וצ"ע: הלכה ד והלכה ה ואח"כ הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים ואם הביא קרבנותיו ולא גילח ראשו אין התגלחת מעכבת אלא שותה ומטמא לערב שמשזרק עליו אחד מן הדמים הותר אע"פ שלא נתן על כפיו ולא הניף שכל דברים אלו למצוה ולא לעכב עכ"ל.

וכתב הכ"מ וז"ל ויש לתמוה דכיון דסתם לנו תנא כר"א וקיי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משנה ואפשר כו'. אח"ז מצאתי בנזיר (דף כח) דתנן נזרק עליה אחד מן הדמים כו' מתניתין דלא כר"א והשתא ניחא פסק רבינו דכיון דתרי סתמי מתניתין חד כחכמים וחד כר"א נקטינן כחכמים עכ"ל.

והקשה התו"ט הכא במשנה דא"כ הא ה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם ותירץ התו"ט וכן הלח"מ הכא מתרץ כן דרבינו סומך ע"ז דאיתא הפלוגתא במשנה הכא בסה"פ דר"א וחכמים דחכמים ס"ל דיביא שאר קרבנותיו ויטהר וזהו רק משום דס"ל דתגלחת לא מעכבא ופוסק רבינו כחכמים דהכא ע"כ: והנה לענ"ד גם ע"ז יש להקשות דהא מצינו לקמן (דף סג ע"א) סתם משנה נזיר שגילח כו' ואמר ר' יוחנן מאן תנא ר' היא דאמר תגלחת מעכבא וא"כ ה"ל מחלוקת ואח"כ סתם והוי הלכה כסתם וכן מצינו שם שרבינו פוסק כר' יוחנן דאומר משנה זו כר"א היא כמו שכתב שה התו"ט גופיה עיי"ש וא"כ ליתא תירוץ זה.

ונ"ל ליישב כן דהא לעיל (דף יד ע"ב) אמר רב חסדא הכל מודים כו' ומקשי שם אליבא דמאן איאליבא דר"א כו' אלא אליבא דרבנן כו' ומסיק לעולם אליבא דרבנן ומאי מצות גלוח כו' נמצא דרב חסדא דהוא אמורא פוסק כחכמים ושפיר פוסק רבינו ז"ל כחכמים: אך לענ"ד נ"ל לומר דכל קושית מפרשי רבינו לא קשה כלל.

דהנה התוס' שם (דף מה) ד"ה ואח"כ כתבו לכאורה נראה דהאי תנא כר"א דאמר בגמ' דאסור לשתות יין עד אחר כל המעשים כו' נמצא דלהתוס' ספוקי מספקא ליה זה אי סתים תנא בזה כר"א דאמר בגמ' דאסור לשתות יין עד אחר כל המעשים דבאמת אין מוכרח כלל ממשנה זו אחרי דראינו זאת דגם רבינו הכא בהל' ד' כתב לשון המשנה ואח"כ הותר הנזיר וע"ז הקשה הלח"מ דהוא כדברי ר"א ור"ש פליג ורבינו ז"ל דפוסק כר"ש איך כתב כאן כר"א וי"ל דרבינו ז"ל סמך על מ"ש לקמן ומ"ש ואח"כ הותר ר"ל מצוה מן המובחר קאמר דעשה מצוה כתקנה עכ"ל וא"כ א"ל דגם המשנה זו חושב

תחלה סדר המשנה דכן עושה מן המובחר ור"ש בא לומר דזהו רק לכתחלה אבל בדיעבד אי לא גילח הותר ומסיק המשנה גופיה בסוף הפרק דחכמים ס"ל דתגלחת אינה מעכבת.

ועו"ל דרבינו כתב וכן כתבה המשנה ואח"כ הותר לשתות יין דמשמע תיכף אחר הגילוח והתנופה שרי בו ביום לשתות יין ולטמא למתים ואי לא גילח כתב רבינו הכא אלא שותה יין ומטמא לערב משמע דאינו כל היום לכתחלה דלמא יעשה המצוה כתקנה ויגלח ורק בערב שעבר היום אז שוחה אבל אם מגלח בו ביום שותה תיכף וכן נקיט ליה המשנה הסדר זה דמותר לשתות ביום זה אי גילח לכתחלה אבל בדיעבד אי לא גילח שרי בערב לשתות כדברי רבינו וא"כ לא מצינו סתם משנה כר"א.

והנה התו"ט בפ"ח מ"ב דחק הרבה מ"ט נקיט רבינו לערב דוקא ונשאר בקושיא. ובס' אורח מישור כתב משום דרבינו פוסק דמקצת היום אינו ככולו מש"ה אינו שוחה רק ביום ל"א וזה שאמר הותר לשתות מיירי ביום ל"א עיי"ש: והנה זה לענ"ד ליתא דא"נ דרבינו ס"ל דלא אמרינן מקצת היום ככולו וכמי לעיל בפ"ד דמגלח ביום ל"א לכתחלה וא"כ ה"נ דמיירי רק בלכתחלה מיירי הכל ע"כ ביום ל"א ומה שאומר אח"כ הותר וכן אח"כ הבבא השניה אם הביא קרבנות בלא גילוח הכל בגונא חדא מיירי ביום ל"א ואעפ"כ אומר רבינו דרק לערב שותה בלא גילוח והוא כמו שבארנו דכ"ז שלא גילח מ"מ לכתחלה צריך להמתין יום זה שמא יגלח בו כדינו ואי עבר יום זה ולא גילח שרי לערב לשתות כדברי רבינו.

אך אכתי זה תקשה מהסתם משנה (דף סג) גבי קבר הטהום שהתנא סתם כר"א והיא האחרונה לכולהו וה"ל מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וצ"ל כמו שבארנו דפוסק כר"ח לעיל (דף יד ע"ב) כמבואר. וכן משמע דרב פפא דאמר במס' ערכין (דף כא ע"א) פעמים דחייבי חטאות ממשכנין כו' בחטאת נזיר דכיון דאמר מר אם גילח על אחד משלשתן יצא ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין ולטמא פשע בה ולא מייתי אלמא דגם ר"פ ס"ל דלא בעי אחר מעשה כולם רק אחר מעשה יחידי שרי לשחות יין ולטמא והוא בתרא ופוסק רבינו כותיה ודוק: הלכה ו' אע"פ כו' ונזיר שגילח בלא תער או שגילח ושייר שתי שערות לא עשה כלום ולא קיים מצות גילוח ושם בהל' ז' נשרה אחת וגלח אחת אין כאן מצות גלוח עכ"ל וכתב הלח"מ ד"ה ונזיר כו' כאן כתב רבינו לא עשה ולא כלום ולקמן גבי נשרה אחת וגלח אחת לא כתב אלא אין כאן מצות גילוח ולא כתב ולא עשה ולא כלום דשם אמרו בגמ' שער אין כאן מצות גילוח אין כאן וכתב רש"י ז"ל ומיהו בדיעבד ש"ד ומפני כן כתב שם א"כ מצות גלוח אבל הכא כתב ל"ע ולא כלום דה"ז כאילו לא גילח כלל עכ"ל: והנה התוס' במס' ב"ק (דף קה ע"א) כתבו שם בד"ה מצות גילוח אין כאן ומעכב מלשתות יין ומלטמא למתים כאילו לא גילח כלומר כמ"ד גילוח מעכב דאחר ישתה הנזיר יין אחר כולם א"נ לענין מצוה קאמר דלא קיים מצות גילוח ואליבא דכ"ע דפלוגתא היא בנזיר (דף מב) עכ"ל.

נמצא דהתוס' לא מחלקי בזה כלל וס"ל דשוה לנו אי לא גילח כלל או נשרה שפרה אחת וגילח אחת ולמ"ד דבדיעבד מעכב אי לא גילח ה"נ מעכב ולמ"ד דבכל גונא לא מעכבא אע"פ שלא גילח ורק לענין אי מצוה ה"נ כן וא"כ נ"ל דגם רבינו א"ל דס"ל כן ורק דרכו של רבינו להעתיק מאמר המשנה והגמ' וא"כ ניחא דהתם היכא שגילח בלא תער

או שגילח ושייר שתי שערות הוא מהמשנה סוף נגעים והתם קיי"ל דמעכבא הגלחתו גבי מצורע לכן רבינו שהעתיק המשנה כתב לא עשה ולא כלום וכמו שהביא המשל"מ בהל' ו' דרבינו ס"ל דבמצורע מעכבת גם הכא גבי נזיר העתיק כן אע"פ שאינו מעכבא בדעיבד אבל המאמר זה דגילוח שער ונשרה אחת דזה קאי רק לגבי נזיר לבד דבו אינו מעכבא כמו שכתבו התוס' במס' ב"ק וגם רבינו פוסק כן דאין התגלחת מעכבת לכן כתב אין כאן מצות גילוח כמבואר ודוק: הלכה יב שלמים של נזיר ששחטן שלא כמצותן כשרים כו' ואין טעוניהן לחם ולא מתנות ולא זרוע עכ"ל.

ונ"ל לומר אף דלחם אינו מביא הכא מ"מ מנחתו ונסכו של העולה והשלמים מביא כמו שכתבו התוס' במס' מנחות (דף פט ע"ב) ד"ה שאם כו' דדמי לעולת מצורע ששחט שלא לשמן דבעי נסכים ורבינו שלא ביאר זה היינו משום דכל דין דבעי מנחה ונסכים בנזיר לא ביאר הכא בהל' נזירות ולא בה' מעה"ק אף שהוא מקרא מפורש בפ' נשא ומנחתם ונסכיהם וכן גבי איל איר אומר ומנחתו ונסכו ומרבינן לה במנחות (דף צא ע"ב) ובספרי שם דעל העולה ושלמים טעון מנחה ונסכים וכדין כן הוא עולה ושלמי נזיר והכא ששחטן שלא כמצותן רק לחם לא בעי ומנחה ונסכים ודאי בעי.

והנה על חטאת ואשם של נזיר ממעטינן שם במנחות דלא בעי נסכים וכמו שכתבו התוס' שם ד"ה אימא וז"ל אחטאת ואשם דעלמא לא פריך אלא מהני דאית בהו מנחה עכ"ל. ולכאורה הוא תמוה דהיאך מצינו מנחה בחטאת ואשם של נזיר וכה"כ דלא בעי נסכים הה"ד דאינו מביא מנחה שמביא עם הנסכים דכתיב בחד קרא מנחתם ונסכיהם אלא נ"ל דכוונת התוס' לומר הוא כמו שכתבו במסכת קדושין (דף לו) במשנה חוץ ממנחת סוטה ונזירה ופירש"י ז"ל חוץ מסוטה ונזירה שהן מניפות מנחתן בעצמן כו' אלמא דקרי רש"י ז"ל בהמשנה שמה הלחם שהנזירה מביאה ומניפה מנחה וכן כונת התוס' דה"א דכיון דקרבות נזיר שאני דבעי מנחה היינו הלחם שמביא ה"א דאף החטאת והאשם נמי ליבעי נסכים ואף שבספרי אומר להיפוך לפי שיצאה מן הכלל ויצא לדון בדבק החדש דבעי לחם ה"א דלא בעי נסכים וכמו שמביא רש"י ז"ל בחומש שם מ"מ א"ל אפכא דה"א כיון שיצאה בדבר החדש דקרבות נזיר בעי מנחה היינו לחם ה"א דאף חטאת בעי נסכים כדברי התוס' ולהכי צריך קרא לאפוקי ודוק: הלכה טו מת האב והניח בנים רבים חולקים המעות הסתומים מפני שהיא ירושה להן ויש לכל אחד מהן לגלח ע"ח והבכור נוטל פי שנים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ז"ל דרבינו פוסק כאת"ל כדרכו דהוי פשיטותא והוה ירושה. והנה בפירוש המשנה כתב רבינו כן זה שאומר ר"י שהוא מגלח על נזירות אביו הוא ג"כ ר"א וכשהניח בנים רבים וקדם אחד מהן וגילח על נזירות אביו זכה וכמו כן אם נדר על תנאי שיביא קרבנות אביו אם גילח כו' וכן כתב הרע"ב בפירוש המשנה שם ותמה ע"ז הגאון רע"ק איגר ז"ל בגליון המשנה שם דמפרש לה דמיירי אם היו כולם נזירים וא"כ הא קיי"ל דהוי ירושה ופלגי לה כמו שפוסק רבינו הכא דאת"ל פשיטותא היא: ונ"ל לומר כן דפירוש דברי רבינו בפיה"מ הוא כן דאומר שם תתלה דברי רב אסי שהוא מגלח על נזירות אביו הוא ג"כ דרך אמיתי והוא שגורם כגירסת רש"י ז"ל וחד פירושא שבתוס' דר"י סובר דאינו מגלח רק היכא שהוא ואביו נזירים וע"ז אומר ר"י היכא שהוא ואביו

נזירים אז אמרינן שהמעושהפריש אביו בחייו הוא ג"כ לבנו זה שהוא נזיר ואי מת הוא מגלח אבל לא שאר הבנים שנזרו אח"כ זהו דעת ר"י ואומר כשהיכא שלא היה נזיר בחיי אביו וכשמת אביו והניח בנים רבים שלא היו נזירים וקדם אחד וקיבל נזירות וגילח על מעות אביו זכה ואין שאר הבנים שקיבלו אח"כ נזירות יוכלו להפקיע חלקם כיון שהוא זכה בדבר תחלה וכן אף אם לא זכה רק אמר תחלה שאגלח ממעות אביו וקיבל עליו הנזירות בתנאי זה מקודם לאחיו שלא קיבלו נזירות הוא קודם לגלח ואף שאח"כ נזרו אחיו אך הוא זכה שאומר התנאי תחלה אבל אי הוה שני אחים נזירים בחיי אביהם לר' יוסי או שנזרו שניהם אחרי מיתת אביהם לדידן ע"ז הבעיא ופשטו דהוי ירושה ופלגי וע"ז אינו חולק רבינו והרע"ב ז"ל ואף שלשון הרע"ב הכא לא כדברי רבינו מ"מ כן כוונתו כמבואר ודוק: פרק ט הלכה טו מת אחד מהן ה"ז מביא חטאת העוף ועולת בהמה ואומר כו' ואם טהור הייתי העולה מחובתי וחטאת העוף ספק וסופר ימי נזירות אחרת ומביא קרבן טהרה ואומר אם טמא הייתי כו'.

והנה השער המלך לעיל בפ' ב' מהל' שחיטה סה"א הקשה לפי דברי רבינו לקמן בפ"א מהל' שגגות ה"ב שכתב וז"ל יראה לי שכל אלו החייבין קרבן מספק אינם מביאין קרבן שמא יכניסו חולין בעזרה וא"ת והלא חטאת העוף הבא על הספק ואינה נאכלת מפני שהמביא אותו מחוסר כפורים ואסור לאכול בקדשים עד שיביא כפרתו אבל מי שאינו מחוסר כפורים אינו מביא קרבן מספק עכ"ל נמצא דאינו מביא מספק רק כדי לאכול קדשים וא"כ הכא גבי ספק נזיר אף ע"ג דאינו מחוסר כפורים ומותר לאכול בקדשים מ"מ מביא מספק חטאת העוף דלא כמו שכתב התם והניח בצ"ע.

ולענ"ד זה לאו קושיא דכי היכא דכתב רבינו דהיכא דהוא מחוסר כפרה כדי לקיים מצות אכילת קדשים התירו להביא מספק זה"ע ולא חששו לאיסור חולין בעזרה ה"נ הכא כיון דכ"ז דאינו מביא לנזירות טומאה כל הקרבנות ואינו מביא חטאת העוף לנזירות טמא אינו יכול לחזור ולספור נזירות טהרה ולהביא קרבנות נזירות טהרה ולקיים כל מצות נזירות טהרה אחרת שסותרת טומאה ומביא קרבנות טומאה וא"כ בודאי יכול מספק להביא חטאת העוף כדי שיוכל לקיים המ"ע של נזירות טהרה התגלחת והקרבנות כמו התם דשרינן משום אכילת קדשים כמו כן ה"נ כמבואר.

וניחא מה שכתב רבינו לקמן פ"ז מהל' פסוה"מ ק ה"י חטאת העוף הבאה על הספק כו' כיצד תבוא על הספק כגון שהיתה האשה ספק זבה א"ס יולדת וכיוצא בזה ואין לנו חטאת בהמה על ספק אלא שאם נסתפק לו אם חט"א כו' מביא אשם תלוי כו'. וכתב הכ"מ מפני הכי דקדק רבינו לכתוב כגון ספ"ז או יולדת מפש"א יכולין לאכול בקדשים עד שיביא כפרתן ולכך התירו להן להביא ספק חוב"ע אבל ספק מטמא מקדש לא התירו לו להביא ספק חוב"ע עכ"ל והוא כמו דברי רבינו לקמן בהל' שגגות כמו שכתב שם הלח"מ.

אמנם כפי שבארנו צריך לומר דזה דמסיק רבינו וכל כיוצא בזה הוא קאי על הכא דמביא ספק נזירות טומאה נמי חטאת העוף מספק אף דלא הוי מח"כ ורק חטאת בהמה זה לא מצינו דמביא מספק כמו שמסיק שם וא"ל חטאת בהמה ע"ס: אמנם זה קשה לי דלקמן פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ז כתב רבינו כן הטומטום והאנדרוגינוס נותנין עליהן חומרי

האיש והאשה כו' וטומאתן בספק לפיכך אם היה אחד מהן בעל ג"ר או זבה שראתה דם ג"י זאח"ז מביאין קרבן ואינו נאכל עכ"ל.

והנה הכא כתב רבינו דמספק מביאין קרבן ואינו נאכל ולקמן בפ"א מהל' משכב ותושב כתב שם בה"ז טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליהם חומרי האיש וחומרי האשה מטמאין בלובן ובאודם כו' וטומאתן בספק לפיכך כו' וא"ת עליהן על ביאת מקדש וקדשיו כו' והכא קמייתי קרבן מספק ואינו נאכל צריך לומר דיש חילוק כמו שכתב רבינו דרק במקום שחייב להביא קרבן כדי שיוכל לאכול בקדשים אזי מביא מספק וא"כ ה"נ באם ראתה ג"י או ג"ר מביאין קרבן כדי להאכיל דהוי מחו"כ אבל שם מה דטומאתן בספק א"ח על ביאת מקדש וקדשיו דאינו מחו"כ א"ח כמו שביאר רבינו ואף דבמשנה דזבין פ"ב ובתוספתא שם לא נזכר זה דמביאין קרבן כתב רבינו זה לחזק מדעתו: אמנם זה קשה לי דהא כתב לפיכך אם היה אחד מהן בעג"ר כו' משמע דקאי אתרווייהו בין על טומטום ובין על אנדרוגינוס והא טומטום כתב רבינו לקמן בפ"י מהל' מעה"ק הל' ט' דהטומטום אסור לאכול בקדשים מפני שהוא ספק ערל והוא ברייתא ביבמות (דף עב) וא"כ לא הוי מח"כ לאכול בקדשים דאסור לאכול קדשים ולא מ"ל דמייתי דלמא יקרע וימצא נקבה או שימולו אותו אח"כ דא"כ ה"ל להמתין להביא קרבנו דלמא יתגלה דלא צריך להביא ואם ראה אודם ויתגלה דהוי זכר אז אינו מביא קרבן ואם ראה לובן ונמצאה נקבה ג"כ לא תביא ואמאי מביאין קרבן עתה כיון דלא צריך רק לאח"כ שיקרע ואז יתודע הספק ועתה אינו רשאי לאכול בקדשים וצע"ג.

ועיי"ש מה שנבאר: פרק י הלכה ח אבל האשם והעולה אינן מעכבין לא בתגלחת טומאה ולא בצרעת עכ"ל. והנה הלח"מ הביא הכא וז"ל והא דכתב בפ"ד מהל' מעה"ק אבל חטאות ואשמות אינן ממשכנין אותן חוץ מחטאת נזיר הואיל ואינו מעכבתו מלשתות יין ולא כתב חוץ מאשם מצורע שא"מ וכן אשם נזיר טמא כמו שכתב כאן ודאי דהדין כן אלא שרבינו ז"ל נמשך אחר לשון הגמ' שם בס"פ הא"מ לא הזכיר אלא חטאת נזיר ולא תשו להזכיר בגמ' משם נזיר טמא משום דלא נחית ר"פ לומר אלא דכללא דכייל מתניתין לאו כלל גמור הוא וכיון דהביא חד לא אתקיים האי כללא לא חש להביא אינך עכ"ל והנה התוי"ט כתב הכא במשנה דערכין (דף כא) דלא כהלח"מ אלא אשם נזיר טמא אין ממשכנין כיון דהנזיר אינו שרי ביין עיי"ש.

ולענ"ד דברי הלח"מ יותר נכונים דאכתי הא האשם נזיר טמא אינו מעכבתו בשום דבר ולא תליא בזה וא"כ ודאי מפשע ביה ואינו מביא וא"כ ודאי ממשכנין אותו כדברי הלח"מ ומה שכתב הלח"מ דר"פ הביא חד לא חש להביא אינך יש להביא ראייה לזה מהא דכ' התוס' במס' כריתות (דף יב ע"א) (סד"ה א"ד דלר"מ דאמר אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי אז ממשכנין אותו על חטאת זו וא"כ ה"ל לר"פ למיחשב גם זה לר"מ אלא ודאי כדברי הלח"מ דלא חש ר"פ למכתב כולם ולחשבינהו ודוק: הלכות ערכין וחרמין פרק א הלכה א הערכין הם נדר מכלל נדרי הקדש שנא' ערכין איש כי יפליא נדר בערכך כו' לפיכך חייבין עליהם משום לא יחל דברו כו' משום כל היוצא מפיו יעשה כו' עכ"ל.

והנה הכ"מ לא הראה מקור לזה ודברי רבינו הוא מפורש במדרש רבה פ' בחוקתי כי יפליא נדר כו' הה"ד טוב אשר לא תדור כו' ארשב"י כשם שבנדרים בל יחל ובל תאחר כך בערכין בל יחל ובל תאחר כו' וכן איתא בתו"כ על פרשה זו נאמר כאן נדר ונאמר להלן נדר כו' ומה נדר האמור להלן בל תאחר לשלמו אף נדר האמור כאן בל תאחר לשלמו ודוק: הלכה יא כותי שנדר ואמר דמי עלי כו'.

והנה המשל"מ הביא הכא כל הסוגיא דמס' נזיר (דף סב) ותמצית דבריו הוא דהסוגיא שם ס"ל דאם הוא כותי גדול ויודע להפלות לכ"ע מפריך ופ"ז לא פליגי ורק אם אינו יודע להפלות אז ס"ל לר"י דאינו מעריך והסוגיא הכא במס' ערכין ודאי פליג ע"ז דהא דחיק הרבה מקרא דלא לכם ולנו לבנות ונוקי בגדול שיודע להפלות כו'.

והנה לענ"ד קשה לי על הסוגיא שם דאיך נפרש המשנה במס' ערכין (דף ה ע"ב) דאמר הכא ושויין שנודרין ונודבין כישראל ולפי הסוגיא שם בנזיר צריך לפרש דזה דאומר המשנה דכותי אינו מעריך היינו אינו מעריך כישראל דאם אינו יודע להפלות אף אם הוא גדול אינו מעריך והא זה אף בנדרים לא הוי נדרו נדר כמו שכתב רש"י שם בנזיר וז"ל גבי עכו"ם מיהו אינו יכול להעריך ולנדר עד שיהא גדול דיודע להפלות כו' יוכל להעריך ולנדר דאתקש ערכין לנדרים כו' עכ"ל נמצא דגם גבי נדר הדין שוה לערכין דבעי כמו בערכין יודע להפלות וא"כ מאי מסיק המשנה ושויין שנודרין כו' הא לפי סוגיא שם שוה ערכין לנדרים והמשנה אמרה דבערכין פליגי ובנדרים שויין ולא פליגי כלל וצ"ע.

פרק ד הלכה ה האומר משקלי עלי כו'. וכתב הכ"מ ופריך בגמ' פשיטא ומשני הא קמ"ל כו' מ"ד בטל מתורת שקל קמ"ל ורבינו כתב לקמן בסמוך מקצת זה והשמיט מקצתו ולא ידעתי למה עכ"ל.

וכן בה' ז כתב רבינו מדברים שדרכו לשקול באותו מקום אפילו פירות כו', וכתב הלח"מ שם באתרי דתקלי שמכי פטר נפשיה אפילו בשמכי והקשה פשיטא ותרצו ל"צ באתרא דבתר דשקלי שדי תרי תלתא מהו דתימא בטל תורת משקל קמ"ל ורבינו לא ביאר כלל בזה וכבר תמה ע"ז הכ"מ. ולענ"ד נ"ל לישב דברי רבינו כן דהנה הלח"מ כתב שדרכן לשקול באותו מקום בר"פ האומר אמרינן אמר רחבא באתרי דתקלי כופרא כו' פשיטא ל"צ דאיכא דתקלי ואיכא דכיילי מ"ד כו' קמ"ל ואיכא למידק דהא קי"ל סתם נדרים להחמיר והיכא דאמר הרי פירות אלו כתרומה דא"ל כתרומת הגורן או כתרומת הלשכה וקי"ל להחמיר והוי תרומת הלשכה וכדכתב רבינו בפ"ט מה' נדרים כו' ואפשר דמאי דקאמר בגמ' הני היכא דפירש בהדיא לכופרא נתכוונתי וז"ש מצי פטר נפשיה בכופרא כלומר שהוא אומר כך אבל אם הוא סתם ואינו אומר שלכך נתכוין ודאי שאינו יכול לפטור עצמו בכך עכ"ל: והנה הא לפ"ז אינו רבותא דאשמועינן הכא דבאתרא דכייל ואתרא דשקל דפטר נפשיה דהוא אומר דכוונתו היה לכתחלה לכופרא וכוונתו כאותן ששוקלין וכן לקמן גבי שמכי מאי אשמועינן רבותא דבתר דשקלי שדי תרי תלתא מ"ד בטל תורת משקל כיון שאומר בהדיא דכוונתו לזה דשמכי ורק צ"ל דרחבה דאשמועינן רבותא באתרא דשקלי כופרא ואיכא דתקלי וכייל וכן ר"פ בשמכי ס"ל כמ"ד בנדרים (דף יט) ראבר"צ שם דספק נדרים להקל ועיין בר"ן שם ד"ה אמר אביי כו' וא"כ אפילו

אי אומר לא נתכוונתי כלל והוי סתם מ"מ הוי רבותא דשרי באתרא דכייל ובאתרא דשדי תרי תלתא לפטור בכופרא או בשמכי אבל לדידן דמיירי באומר בהדיא דלזה נתכוונתי א"כ אין רבותא כלל ולהכי לא צריך לבאר זה דשוה לנו כופרא ושמכי כיון דפריש ואמר אח"כ דלזה נתכוון ודוק: הלכה ט האומר הרי עלי מטבע של כסף לא יפחות מדינר כסף מטבע נחשת לא יפחות ממעה כסף כו' ושם בה' א' האומר הרי עלי כסף או זהב ולא הזכיר מטבע יביא לשון של כסף או של זהב יהיה משקלו עד שיאמר לא לכך נתכוונתי עכ"ל.

והנה מדברי רבינו הכא משמע דאומר המנדב בפירוש בשעת הנדר הרי עלי מטבע כסף ואז מביא דינר ומטבע נחשת יביא מעה כסף ואי אומר סתם ולא הזכיר מטבע יביא לשון של כסף כמבואר ותמוה לי מזה דברי הצאן קדשים במס' מנחות (דף קו) שרוצה לישב קושית התוס' במס' שבת (דף צא) אמאי לא אמרינן דנחשת יביא פרוטה ומתרץ כן וז"ל בקיצור מדלא אמר ומפרש בהדיא הרי עלי מטבע של זהב או של כסף אליבא דר"א דמשני הכי אלא ודאי דנודר סתם ואח"כ אומר דזה שאומר הרי עלי זהב או כסף היה דעתו בשעת הנדר מטבע ואשמועינן תנא דמשנה דמסתמא לא נדר אינש אזהב וכסף דבר שאין לו שיעור דהוא נסכא ומסתמא היה דעתו על מטבע כו' אבל גבי נחשת אשמועינן כיון דאמר סתמא נחשת אע"ג דאמר אח"כ דדעתו היה על פרוטה אפשר שחזר ודעתו היה על נסכא כו' נחשת ומשה"כ לא יפחות מנסכא של נחשת ששוה מעה כסף כו' וראיתי בס' מגיני שלמה כו' שהלך בדרך הזה לתרץ קושיא זו אבל כ"פ הוא דוחק וע"ש וכפי שפרשתי נכון הוא עכ"ל הצ"ק: והנה מדברי רבינו הכא נראה דלא כדברי הצ"ק דהא רבנו כתב האומר הרי עלי מטבע של כסף או של זהב משמע דבשעת נדרו אמר כן בפירוש ואי לא אמר בפירוש הוא מה שהביא בה"י דאומר דמביא לשון של זהב או של כסף עד שיאמר הכונה כמה וכן מה שאומר דמביא נסכא של נחשת שווה מעה כסף משמע מדברי רבינו שמביא מעה כסף ולא נסכא שווה זה וראיה לדברי רבינו איכא דהוא מגמ' שם שמקשה ודילמא פריטי גבי זהב וכן גבי כסף ומשני באתרא דלא סגי וא"נ כדעת הצ"ק נימא דאומר דהוה דעתו בשעת הנדר על מטבע שווה דינר ולא על פריטי אלא ודאי מיירי דאומר כן בפירוש מטבע ולא בדקינן ליה על דעתו ורק מקשה דיוכל היות דילמא במלת מטבע ג"כ פריטי ומשני שפיר וכן משמע בירושלמי דשקלים שהביאו התוס' הכא דאומר ר"א והוא שהזכיר צורה אלמא דהזכיר זאת מפורש בשעת הנדר ול"א דעתה אומר שבדעתו היה כן או וכן שם במס' ב"ב (דף קסה) ובמס' כתובות (דף קי) אומר דכתב דינרין ומפורש כתב כן בשטר ה"נ באומר שבשעת הנדר כן וקושי התוס' נ"ל לענ"ד לישב פשוט כמו שמפרש רבינו שאומר מפורש מטבע נחשת וא"כ ניהא דאי כוונתו היה על פריטי ה"ל לומר בקיצור פריטי ותו לא דאז הוי של נחשת דלפי מאי דמסקינן בפריטי דדהבא לא עבדי אינשי ובאתרא דלא סגי פריטי דכספא וא"כ פריטי סתם הוה של נחשת ול"ל להאריך ולומר מטבע של נחשת בשלמא לעיל גבי זהב וכסף שפיר מקשי דאי אמינא דכוונתו היה על פריטי שפיר צריך לומר כמו מטבע מפורש פריטי של זהב או כסף אבל אחרי דמסקינן דפריטי לא הוה רק מנחשת ה"ל לומר פריטי סתם אלא מדאמר מטבע של נחשת ש"מ כוונתו על מטבע שש מנה כסף כמבואר.

ומה שכתב שם במס' שבת בס' מגיני שלמה דמיירי באומר נסכא של נחשת ולא מטבע הנה בדברי רבינו הכא מפורש אפכא דאומר בהדיא דמיירי דאומר מטבע נחשת ודוק: פרק ג הלכה י האומר הרי עלי ערך סתם ולא פירש אינו כמפרש ג' שקלים אלא נידון בהשג יד כשאר המעריכין עכ"ל. וכתב הכ"מ שם ח"ד אמר רב נחמן ב"א נידון בהשג יד מ"ט כמפרש דמי קמ"ל וידוע דהלכה כלישנא בתרא עכ"ל.

והנה זה לא דבר ברור דהא התוס' כתבו במס' ע"ז (דף ז ע"א) דהיכא דאיכא תרי לישני בדאורייתא אזלינן לחומרא וכן מבואר בפוסקים ודעת רבינו אינו כך ידוע. וע"כ נ"ל לישב דעת רבינו דהנה מוכרח מגמ' דהלכה כלישנא בתרא דאיתא שם (דף ה ע"א) בעי רבא ערכי עלי למזבח מהו נידון בהשג יד או אינו נידון בהשג יד לא אשכחן בערכין דאין נידון בהשג יד א"ר ל"א גבי מזבח דמפרק אלא בשוויו תיקו כו' וא"נ דאם אומר הרי עלי ערך סתום נידון בהשג יד א"כ נימא דאם אומר ערכי עלי למזבח יהא כאומר ערך סתם דנמי אינו נידון בהשג יד וה"נ מה שמסיק למזבח לא יגרע מה שאומר סתם ומה מיבעי ליה לא מצינו בערכין דאינו נידון בהשג יד הא מצינו באומר סתם וה"נ באומר למזבח והא כאלו אומר סתם אלא ודאי ס"ל לרבא כלישנא בתרא דבזה דערך סתם נידון בהשג יד וקמבעי שפיר דל"מ בערכין דאינו נידון בהשג יד ואי למזבח מאי ופוסק רבינו כרבא דהוא בתרא ודוק: הלכה יא האומר ערכי עלי כו' הקדש מאוחר שגבה גבה כו'.

וכתב הלח"מ תימא דהא מטלטלין המה כו' עד ליתא להאי דינא כפי הנראה מן הסוגיא דאין חילוק בין הקדש לבע"ח כו' ורבינו ז"ל שחולק לא ידעתי מנין לו עכ"ל והנה פשוט הוא דרבינו אזיל בשיטת רבו הרי"ף ז"ל לשהביאו במס' כתובות פ"י בשם רב שרירא גאון ז"ל לחלק בין הקדש להדיוט והרא"ש ז"ל שם הביא זה בשם הר"ח לחלק בין הקדש להדיוט וכן התוס' שם (דף ל ע"א) ד"ה ש"מ כתבו נמי לחלק בין הקדש להדיוט ולהכי שפיר כתב רבינו נמי הכא דהקדש מאוחר שגבה גבה כדבריהם ודוק: הלכה יב האומר שני ערכי עלי ולא היה בידו אלא פחות מכדי שני ערכין הרי הדבר ספק אם נתפס לשניהן ונותן חצי כו' או יתן ערך אחד מהן שלם כו'.

והנה לעיל ב' ה' כתב הלח"מ משנה והביאו דברי התוס' הכא דכתבו דמיירי ע"כ שהעריכין שניהם ביחד וכתב דמוכרח הוא מזה דכתבו לעיל גבי היה לו חמש סלעים דמביא רבינו הכא בה' י"א דמוקי לה התוס' נמי דבעריכת הכהן תליא מילתא ועפ"ז כתבו דבעיא שניה דבעי כשאומר שני ערכי עלי דהיינו כשהעריכין הכהן יחר כו'.

והנה לענ"ד נ"ל דלא תליא דברי התוס' אלו על זה דלעיל דהכא בל"ז מוכרח לומר כשהעריכין יחד דאל"כ לא גרע מנתן לראשונה כו' ואף לפי תירוץ של הלח"מ לדברי רבינו דלא מוקי לה כשהעריך הכהן משום דלא תליא רחמנא בעשיר ועני בתר עריכה דידיה אלא כשהיה עשיר באותה שעה שהיה ראוי ליתן ערך שלם כו' הכא לא מתיישב דהא רבינו כתב רק דלא היה בידו אלא פחות משני ערכין אבל ערך אחד שלם היה לו כפי ערכת עשיר כמבואר: אמנם דברי רבינו ניחא הכא בה' י"ב בל"ז עפ"י מאי דכתב הקצות החושן (בסי' קד ס"ק א) לדחות אח דברי התוס' ומוקי לה אף כשלא העריכין

הכהן יחד מ"מ הוא הבעיא כן ס"ל לרבינו כמבואר ודוק: פרק ד הלכה כד כשתצא השדה לכהנים ביובל כו' ואם היה ראש השנה של יובל בשבת שהרי משמר יוצא כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ שתצא כו' א"כ קשה לרבינו שכתב בפ"י מה' שמיטה שכיון שהגיע יוה"כ כו' א"כ כיון דביוה"כ תליא מילתא ולית ליה מר"ה ה"ל לומר מיוה"כ של יובל ודוחק לומר דר"ה של יובל קריא ליום כפור דבו משמיט כו' אבל קשיא הראשונה צ"ע. והיינו מה דקרי לר"ה יוה"כ של יובל כו' ולענ"ד לא קשה מידי זה דודאי מה שאמר רבינו ר"ה של יובל הוא יוה"כ ולא דוחק הוא דהוא מקרא מפורש (ביחזקאל מ') בראש השנה בעשירי לחדש ומפרש ליה הגמ' במס' ערכין (דף יב) דהוה יוה"כ דאמר שם איזהו שנה שר"ה בעשירי לחדש ה"א זה יובל וכן הוא שם כל הסוגיא אלמא דקרי ליה הקרא וכן כל הסוגיא יוה"כ ראש השנה של יובל וכן הוא דברי רבינו ר"ה של יובל והוא יוה"כ ודוק: הלכה כו כיצד דין מקדיש שמין אותה בדמיה כו' ואם פודה אותה המקדיש אינו מוסיף חומש כו' והנה הכ"מ לא הראה הכא מקור לדברי רבינו והוא משנה מפורשת במס' ערכין (דף יד ע"א) דבשדה מקנה אינו נותן חומש וכן הוא הסוגיא בגמ' שם שזהו אף לרבנן דפליגי על ר"א.

והנה המשל"מ הביא הכא דברי רש"י ז"ל בחומש בפ' בחקותי שכתב דיגאל בדמים הקצובים לשדה אחוזה וכתב המשל"מ דלא ידעתי היכא רמיזא דדמים הקצובים לא נאמרו אלא בשדה אחוזה אבל בשדה מקנה פודין בשווייה כו' ולע"ד א"ל פשוט דכיון דאיתא במשנה שם פלוגתא דר"א ורבנן דר"א ס"ל דהוא כדין שדה אחוזה א"ל דרש"י נקיט מילתא כיחידאה כר"א וכן מצינו בכ"ד דרש"י בחומש שמפרש מילתא אליבא דחד תנא וצ"ע על המשל"מ שלא הביא משנה זו והפלוגתא דר"א ורבנן וצ"ע: פרק ה הלכה יד המקדיש בהמה תמימה לדמיה ה"ז נתקדש גופה כו' עכ"ל.

והנה במס' שבועות (דף יא) אמרינן והאמר מר המקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ל"ק הא דאמר לדמיה עולה הא דאמר לדמיה נסכים ופירש רש"י ז"ל כי קאמרי אנא קדוש קדושת הגוף היכא דאמר יהא להביא בדמיו עולה דכיון דאיהו חזי להנהו לא מזדבנין ליה אבל אמר לדמי נסכים אע"ג דנסכים נמי אזלא למזבח וקדושתיהו שוין להדדי כיון דלא להכי חזי מזדבן וכן כתבו התוס' במס' נדרים (דף כט ע"א) דמוקי שם לדמי וכתבו דמיירי באומר לדמי נסכים ולהכי לא חייל קדושת הגוף ע"כ והנה רבינו אף דהכא סתם ולא חילק בזה מ"מ סמיך ע"ז שכתב דין זה של לדמי נסכים לקמן בפ"ג מה' מעילה ה' י"ג וז"ל שם המקדיש בהמה ועוף למזבח קדושת דמים כגון שאמר דמי בהמה זו לנסכים ודמי בן יונה זו לשלמים הרי הן כקדשי בדה"ב ומועלין בחלבן ובביציהן כו'.

והכ"מ לא העיר שם והוא מגמ' זו דשבועות דמחלק בין דמי נסכים דאז הוא כקדשי בדה"ב. ונ"ל לבאר בזה הנה התוס' כתבו במס' חמורה (דף יט) דאיתא שם אר"י זאת אומרת המקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף וכתבו התוס' שם ותימא להר"ש מ"ש ממקדיש דמי נסכים דאמר בפ"ק דמס' שבועות דאינו קדוש קדושת הגוף ושמא י"ל דרבה כר"ש ס"ל דאמר לקמן בסמוך דכל מידי דלא חזיא לגופיה לא נחית ליה קדושת הגוף כן גריס הצ"ק והנה צריך לבאר כוונת התוס' דקאי שם על תחלה דאמר המקדיש

נקבה לאשם נמי מיגו דנחתא קדושת דמים נחתא נמי קדושת הגוף הא מפריש נקבה לאשם דמיא לאומר לדמי נסכים דלא חזיא ליה וה"נ נקבה לאשם לא חזיא ליה ומתריצים ע"ז דהתם במס' שבועות רבה אתיא כר"ש דאמר כל מילתא דלא חזיא לגופיה היינו נקבה לאשם לא נחתא ליה קדושת הגוף וצריך לומר אף דהתם בסוגיא דשבועות קאמר ר"ש לטעמיה דס"ל דל"א לב ב"ד מתנה עליהן אלמא דזה הסוגיא לא אתיא כר"ש מ"מ א"ל דרבה ס"ל כותיה בחדא ופליג עליה בחדא אלמא דלפ"ד התוס' הכא בתמורה לא אתיא החילוק של דמי נסכים דלא קדוש קדושת הגוף רק לר"ש ולא לכ"ע אליבא דהלכתא מ"מ רבינו דמחלק בזה ס"ל כמו שכתבו התוס' במס' נזיר (דף כו ע"ב) דחולקים ע"ד התוס' במס' תמורה וז"ל שם ד"ה אבל באה"ד וא"ת ס"ס קשה דמ"ש תמימים דהכא ונקבה לאשם מהמקדיש זכר לדמי נסכים דלא נחתא לה קדושת הגוף כדאמרין במס' שבועות (דף יא) משום דגופיה לא חזיא לנסכים וי"ל דלא דמי להתם דהתם לא חזיא כלל לשום נסכים שבעולם אבל תמימין דהכא ונקבה דתמורה נהי דלא חזיא לקדושת הגוף דהאי קרבן שהפריש עליו מ"מ ראוי הוא לקרבן אחר ה"נ בבהמה עכ"ל.

אלמא דס"ל להתוס' דזה דמחלקין לדמי נסכים אתיא ככ"ע אף לדידן דס"ל דהמפריש נקבה לאשם חלה קדושת הגוף מ"מ הכא לא חייל גבי לדמי נסכים וא"כ א"ל דגם רבינו ס"ל כדכרי התוס' אלו בנזיר שמבארים דזה אתיא ככ"ע: והנה לכאורה היה נ"ל להביא ראיה לדעת התוס' במס' חמורה דאתיא זה רק כר"ש דהנה במס' ערכין (דף ה ע"א) איתא והאמר מר המקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ל"ק הא דמקדיש כולה והנה תקשה גם שם אמאי לא קאמר דהאי ברייתא מיירי שהקדיש לדמי נסכים דאז לא קדוש קדושת הגוף כמו שרבה גופיה מחלק שם בשבועות ולפ"ז שכתבו התוס' בתמורה דלא אתיא זה החילוק של לדמי נסכים רק לר"ש דפליג גבי המפריש נקבה לאשם ניחא שפיר דהאי ברייתא דמס' ערכין שם לא אתיא כר"ש דהנה התוס' כתבו שם (דף ד ע"ב) דאמר הוא והקדש שותפין דלהכי נקיט גבי הקדש שותפות כו' דהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש אבל גבי מכירה שייך דמשמנין ע"כ נמצא דהך ברייתא הא ס"ל מקדיש בעין יפה הוא מקדיש ור"ש הא ס"ל לקמן במס' ערכין (דף יד) דמקדיש בעין רעה הוא מקדיש כדאיתא שם ה"מ ר"ש דאמר מקדיש בע"ר מקדיש וניחא להכי דלא אומר דמיירי לדמי נסכים דהא זה לא אתיא רק לר"ש והאי ברייתא כר"ש לא אתיא כמבואר ולהכי אמר לדמי כוליה דזה אתיא ככ"ע אך יש לדחות דהא בלא זה תקשה עוד שם בסוגיא דהנה במס' ערכין (דף כ ע"ב) כתבו התוס' ד"ה אר"ת והא דל"א דהקדיש שור לדמיו קדוש קדושת הגוף רק היכא שאומר יוקדש שור זה לדמיו אבל אי אמר דמי שור זה הקדש לעולה לא קדוש קדושת הגוף וטעמא דכיון דאמר דמי שור זה עלי עולה גוף השור הוא חולין ואין בו קדושה דדמי לאומר דמי שור של פלוני עלי דגוף השור הוא חולין דאין אדם מקדיש שור חבירו ע"כ ועפ"ד התוס' אלו ניחא הסוגיא במס' נדרים (דף כט) דמתרץ שם דאמר לדמי אשר הקשו ע"ז שם התוס' והר"ן וכן הראב"ד לקמן בפט"ו מה' מעה"ק ה"ז דהא קיי"ל דהמקדיש לדמיו קדוש קדושת הגוף ולפ"ז ניחא דמיירי שאומר דמי שור זה עלי עולה דנא קדשי קדושת הגוף כמו שכתבו בערכין אבל התם במס' שבועות דמתרץ דלב ב"ד מתנה עליהן שיהיה לדמיהן דאמרין זה שיהיה לדמיהן חשבינן כאלו אומר יקדש

שור זה לדמיו מקשה מ"ש ממקדיש זכר לדמיו ומחלק בין לדמי עולה לדמי נסכים אבל הכא במס' ערכין (דף ה) תקשה דלוקמי נמי דאמר דמי ראש זה עלי עולה דאז אינו קדוש קדושת הגוף ורק קדושת דמים אלא צריך ע"כ לומר דשם הגמ' דמתרץ לחלק בין דמי כולו לחד אבר חד תירוץ נקיט אף דיכול לשנויי עוד וה"נ דנוכל לחלק בין לדמי נסכים דגם זה אתיא ככ"ע כדברי התוס' במס' נזיר ורק חד מהני נקיט כמבואר ודוק: פרק ו הלכה י המקדיש עולה לבדה"ב אין בה אלא עיכוב גזברין בלבד ומד"ס שלא תשחט עד שתפדה לפיכך אם עבר ושחטה ה"ז כשירה עכ"ל.

הנה המשל"מ הביא הכא דשלש מחלוקת בדבר לרש"י ליתא הקדש עילוי מה"ת אפילו במתפס לחרמי בדה"ב ולרבינו והתוס' איכא הקדש עילוי מן התורה אפילו מתפס לחרמי כהנים ולר"י ז"ל במתפס לבדה"ב איכא הקדש עילוי מה"ת אבל במתפס לחרמי כהנים ליכא הקדש עילוי כ"א מדרבנן ע"כ.

ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דאפילו במתפס לחרמי כהנים איכא הקדש עילוי מה"ת מהא דאמרינן במס' בכורות (דף לב ע"א) אר"ח אמר רב וכן אר"ז א"ר יוחנן נאמר כו' מופנה דאי לא מופנה איכא למיפרך מה לחרמים שכן חלין על הכל ופירש רש"י ז"ל שאם החרים את הקדשים חל חרם עליהן ונותן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן כדאמר במס' ערכין (דף כח) תאמר במעשר שאינו חל אלא על החולין עכ"ל.

וקשה דבאיזה מיירי הכא ע"כ בחרמי כהנים דהא חרמי בדה"ב הם נפדין ויש להם פדיון כמו שכתבו להדיא רש"י ותוס' במס' ערכין (דף כת ע"ב) במשנה שם וא"כ הכא דאמר אינן נפדין ע"כ מיירי בחרמי כהנים וא"כ קשה בין לשיטת רש"י ובין לשיטת התוס' ערכין (דף לב) שהביא המשל"מ הכא דלתרווייהו ס"ל דחרמי כהנים ליכא הקדש עילוי לוי כ"א שחל מדרבנן והיאך נפרוך מזה על הג"ש ועל קרא מדבר דליתא רק מדרבנן ולרש"י ז"ל תקשה ביותר דהוא ס"ל דאפילו קדשי בדה"ב הוא רק מדרבנן וכש"כ חרמי כהנים דמיירי הכא וא"כ היאך פרכינן דחל על הכל דכל עיקר שהוא חל הוא רק מדרבנן.

אך יש לתרץ כן דבמס' תמורה (דף לב) אמר רב הונא קדשי המזבח שהתפסו לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום מ"ט אמר קרא כל חרם קדש קדשים הוא לה' כל תרם דק"ק הוי ההוא לה' להווי כו' וכתבו התוס' לדרשא דרב הונא ס"ל כרבנן דפליגי עליה דריב"ב דאומר סתם חרמים לבדה"ב שנאמר כל תרם קודש קדשים הוא לה' וחכ"א סתם חרמים הוא לכהנים מה ת"ל כל חרם כו' מלמד שחל על קדשי קדשים ועל ק"ק ולאותו תנא ניחא שפיר דרשא דרב הונא דהא דאמר שחל על קדשים הוא דוקא חרמים שלה' כו' נמצא דעיקר דרשא דילפינן דלא עשה כלום אם התפס חרמי כהנים הוא רק אי ס"ל כרבנן דפליגי על ריב"ב ולריב"ב לא מצי למדרש כלל מזה: והנה רב אמר במס' ערכין (דף כח) דהלכה כריב"ב וא"כ ניחא דהכא במס' בכורות (דף לב) דפריך מופנה הוא אליבא דרב דאמר שם תחלה וא"כ מקשה שפיר דלרב שפיר חייל חרמי כהנים מה"ת דליכא לדידיה קרא למעט דהא כריב"ב ס"ל ולריב"ב ליתא קרא למעט אך לדברי רבינו לא מצי לומר כן דהנה רבינו פוסק הכא בה' א' כחכמים דסתם חרמים לכהנים וכתב הבה"ז לתרץ אף דרב אמר שם הלכה כריב"ב מ"מ פוסק כחכמים משום דאמרינן בגמ' שם ורב שביק רבנן ועביד כריב"ב ברייתא אפכא למאי דאפכיתו והניחו הלכה כריב"ב

ומפרש בשם הסמ"ג לומר דרב אפכא תניא דרבנן ס"ל סתם חרמים לבדה"ב וריב"ב ס"ל לכהנים ופוסק רב כריב"ב דהוא לכהנים ומש"ה פוסק רבינו דסתם חרמים לכהנים דרב הכי ס"ל וא"כ ליתא תירוץ זה שבארנו דהא לדעת רבינו רב ס"ל דסתם חרמים לכהנים וא"כ היאך מקשי מופנה אע"כ צ"ל לדעת רבינו דעיקר הוא דאפילו חרמי כהנים איכא הקדש עילוי מה"ת לכ"ע ושפיר מקשי מופנה כו' אבל רש"י ותוס' מפרשים דרב פוסק כריב"ב דסתם חרמים לבדה"ב וכמו שהביא זה המשל"מ לקמן בפ"א מה' בכורות בשם הרא"ש ז"ל וא"כ א"ל שפיר לדידן דלחכמים לא הוי רק מדרבנן ומה"ת אינו חל כמבואר: והנה נ"ל לפרש שם במס' בכורות אף אם נפרש שם כפירוש ראשון של רש"י ז"ל שחל על הכל חרמי כהנים על מוקדשין והוא כמו שחידש המשל"מ בהל' י"ב דלריה"ג דאומר קדשים קלים ממון בעלים הוא חל קדשי בדה"ב על קרשים קלים דקדשי מזבח הוא וראיה מדאמר עולא המתפיס עולה לבדה"ב כו' וא"כ א"ל דחרמי כהנים נמי חייל על קדשים קלים וכמו שכתב המשל"מ דמועלין שתי מעילות ה"נ לפי מאי דקיי"ל דחרמי כהנים קודם שבא ליד כהן מועלין בו ה"נ חייל לענין שתי מעילות וזהו שאמר מה לחרמי כהנים שכן חלין על הכל תאמר במעשר שא"ח על הכל דא"ח על קדשים קלים רק על חולין גמורין כמבואר: ועוד א"ל לפי מאי דאמרינן במס' זבחים (דף קג) לא מיבעיא למ"ד קדשי בדה"ב תפסי מדאורייתא אלא אפילו למ"ד לא תפסי ה"מ בשר אבל עור תפיס נמצא דאי מחיים קדשים דהעור הוא לבעלים חייל חרמי כהנים על העור שפיר וזהו שאמר שכן חלין על הכל אף על קדשים היינו על העור אבל מעשר אינו חל כלל ולא נפרש כפירוש רש"י ז"ל על טובת הנאה כמבואר דוק: הלכה ג וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה שיש לו ואפילו תפלין שבראשו ואצ"ל כו' שהכל הקדש או חרם עכ"ל.

וכתב הלח"מ ואפילו תפלין שבראשו ובה' זכיה ומתנה גבי ש"מ שנתן נכסיו כתב רבינו ז"ל דהוי ספק אם נכנס ספר תורה בכלל וכאן כתב כן משום דשא"ה דאמר כל ונכנס ס"ת גם כן א"נ מקדיש בעין יפה הוא מקדיש ואפילו לא קאמר כל נכנס ס"ת בכלל עכ"ל. והנה צריך לומר דיש טעות סופר בדברי הלח"מ וצריך לומר וכאן לא כתב כן היינו דהתם כתב דהוי ספק והכא לא כתב כלום מזה דלא הזכיר כלל דין ס"ת אך תירוצא של הלח"מ הוא תמוה מה שכתב תחלה דשא"ה דאמר כל ומשו"ה הוי נמי ס"ת זה ליתא דהא לפ"ד הוי שאומר כל הוא מה שכתב רבינו וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו לוקחין כו' ואפילו תפלין וא"נ דמיירי זה ע"כ מהמשנה דהמקדיש את נכסיו מעלין לו תפלין שהעתיק רבינו וא"כ מיירי נמי המשנה דאומר כל וא"כ מאי ראייה מייתי הגמ' בב"ב (דף קנא) על היכא דאומר נכסי דהוי תפלין בכלל דלמא הכא שאני דאומר כל אבל אי אומר נכסי בלא כל לא הוי תפלין בכלל ועוד דשם אומר לעיל בסוגיא (דף קנ ע"ב) אומר עבדי איקרי נכסי דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו ומאי ראייה דלמא התם שאני דכתב כל נכסיו אבל אי אומר נכסי לבד לא אלא ודאי דאין חילוק בין אי אמר כל אי לא אמר כל.

ומה שכתב נמי עוד דלמא שאני מקדיש דבעין יפה הוא מקדיש גם זה תמוה דהא רבינו פוסק דגם נותן בעין יפה הוא נותן כמו שפוסק שם בה' זו"מ ה' כ"ב דנותן בעין יפה נותן וא"כ מ"ט הוי גבי מתנה ספק ועוד תקשה דא"נ לחלק הכא בין אי בעין יפה או

בעין רעה א"כ במס' ערכין דף כד ע"א) ההוא גברא דזבנינה לנכסיה אתא לקמיה דר"י א"ל ליקו להו תפלין מאי קמ"ל מתניתין היא המקדיש נכסיו מעלין לו תפלין מ"ד כו' ולפ"ד שפיר קמ"ל דאי מהמשנה ה"א דשאני מקדיש דהוא בעין יפה מקדיש ולהכי מעלין התפלין אבל גבי מוכר דקיי"ל דבעין רעה מוכר לא הוי תפלין בכלל ול"ל לחלק בטעמא דהתם סבר מצוה קא עבידנא אלא ודאי דאין חילוק בזה ושפיר הוא כמו שכתב הכא המשל"מ דגם הכא הוי בס"ת ספק כמו התם גבי מתנה בה' זו"מ דכתב רבינו דהוי ספק ה"נ בס"ת כן ספק הוא ומה שלא הזכיר רבינו הכא דאין דרכו לכתוב רק המפורש בגמ' וכיון דבגמ' לא נאמר הספק רק גבי מתנה נקיט ליה רבינו התם והכא אדהתם סמיך נמי כמבואר: ונ"ל לומר דזה ודאי דאמרין דמעלין לו תפלין מיירי ע"כ שהקדיש סתם כל נכסיו וכל מטלטליו בכלל הוא ע"כ דלא הוציא מן מטלטליו מאומה ואם כן יהיה מזה ראייה למאי שפוסק רבינו בהל' ב' דמקדיש אדם או מחרים מן בקרו יצאנו וכן לא מכל מין שיש לו תשאר המטלטלין כו' ואם הקדיש או החרים כולו הוה מוקדש או מוחרם.

וכתב הכ"מ אע"ג דשם במשנה אמר ואם החרים את כולם אינם מוחרמים דברי ר"א ולא מצינו חולק על ר"א מ"מ משמע ליה לרבינו דרבנן פליגי ע"ז כו' ודחק בזה ועיין בחתם סופר (סי' קכד) בח' או"ח נמי בדוחק מישב ולפ"ז ניחא פשוט דהאי משנה דאית ליה דהמקדיש כל נכסיו וכן כל הסוגיות דמקדיש נכסיו דאומר דמעלין לו תפלין משמע ודאי דהקדיש כל המטלטלין ובדיעבד הוה מוקדש דא"נ דגם בדיעבד אי הקדיש כל מטלטליו לא הוי הקדש האיך מעלין לו תפלין ודוחק לומר דמיירי בפרט ליה בהדיא מיני מטלטלין דאינו מקדיש דכ"ז ה"ל לפרש ומדאמר סתם נכסיו משמע דאמר סתם כל נכסיו.

והנה זה לא תקשה כיון דאנן ס"ל דבדיעבד הוה מוחרם או מוקדש דלא כר"א א"כ מאי קא עבדי ליה בהאי קרא דאך דממעט ליה ר"א על דיעבד דא"מ א"ל דאתי להא דבתורת כהנים קאמר ר' יהודה הכא בפרשת בחקותי למעט מקרא דאך כ"ח דכהנים ולוים אינם מחרימין ואע"ג דבגמ' קאמר דעל מקרקעי ידע דשלהם הוא ומטלטלין אתקש לקרקעות מ"מ א"ל דאך מגלי לנו דילפינן היקשא ולא כר"ש דלא מקיש ואתי לזה הקרא דאך לדידן אבל זה תקשה מ"ט לא קאמרין הכא דאי עביד לא מהני דכיון דממעט מקרא דמבקרו כו' ומכל אשר לו מכל האדם כו' דאינו מחרים ואינו מקדיש כולו א"כ אם עבר לא מהני ותקשה בין לר"א למאי איצטרך קרא דאך למעט על דיעבד ובין לדידן דלית לן קרא דאך למעט דאתי לזה דדריש ר' יהודה אכתי נדע מסברא דלא מהני.

והנה לפי מאי שכתב הפני יהושע סוף מס' גטין וז"ל ולפ"ז נהי דלא קשה לנו בעיקר מימרא דרבא דהתם קאמר אי עביד לא מהני והכא קאמר מאי דעביד עביד דהתם איירי דוקא היכא דאמר רחמנא לא תעביד בלשון לאו מה שאין כן דלא מצא לא ערוה ול"ד אין כאן לאו ל"א זה וכן כתב הקרבן עדה בירושלמי דפסחים בפ"ה ה"ד ד"ה מה בסה"ד וז"ל ואין להקשות בכל מקום כו' א"כ נימא ראי עביד ל"מ דא"ל דדוקא בכה"ג דלקי עליה הוא דאמרין דל"מ ע"כ נמצא דלפ"ד ניחא הכא דלא שייך אי עביד ל"מ כיון דליתא לאו מפורש: אמנם כמו"ח הגאון ז"ל דחה לדבריהם מסוגיא ערוכה דתמורה שם ד' דמקשה מן התורם מרעה על היפה וכן ממין על שאינו מינו דבכ"ז הוא רק לאו הבא

מכלל עשה הכא מקרא דכל חלבו והתם מכל חלב יצהר ובתרווייהו מביא הגמ' דנימא אי עביד ל"מ אף דלא הוי רק לאו הבא מכלל עשה ולא כתיב לאו בהדיא מ"מ ל"מ ודלא כדבריהם וכן ממה שבארו הפוסקים בח"מ (סי' רח) מגמ' דכתובות (דף פא ע"ב) דאמר רב יוסף השתא דאמרי רבנן לא תזבין אי זבין לא הוי זביני דאף באיסור של דבריהם נמי אמרינן דלא מהני מכש"כ באיסור של תורה בלאו הבא מ"ע וא"כ תסוב הקושיא הכא לדוכתה אמאי ל"א דלא מהני וצ"ע.

ועיין לקמן בפ"א מהל' שמיטה ויובל הל' ט' מה שנבאר: והנה נ"ל ליישב הכא מ"ט דל"א אי עביד ל"מ דהנה התוס' כתבו במס' תמורה (דף ו ע"א) ד"ה והשתא גבי היכא שנשבע שלא לגרש אח אשתו כו' וי"ל כיון שאין האיסור כמו לא יוכל לשלחה אלא שהוא בדא האיסור מלבו בכה"ג לא אמר רבא דלא מהני ע"כ.

וכתב הנוב"י במה"ת ח' יו"ד (סי' ט) וז"ל בד"ה ואמנם ולפ"ז שחוטי חוץ כו' לפי שהם קדשים ואטו רחמנא קדשינהו האדם הקדישן כו' וא"כ בדא בזה האיסור אפשר דרבא מודה דמהני אמנם לפ"ז לא הוה התוס' מקשים משוחט הפסח עה"ת כו' ומסיק בנו הגאון מהר"ש ז"ל ומה שנראה לחלק בין שבועה למקדיש דגבי שבועה כתבו התוס' דהוא בדא האיסור ל"א א"ע ל"מ הואיל ואיסור שבועה אינו מתיחס אלא על הנשבע ולא על שאר אדם בזה לא אמרינן אעל"מ כיון שהוא בדא את האיסור לאסור אסר על נפשו מה שהוא מותר לו אבל בהקדש כיון דמעשיו מהני בהקדישו לאסור אסר על כל העולם ונקרא שם ההקדש על כ"א וממילא שייך בזה א"ע ל"מ כו' וכיון דלגבי אחרים לא שייך לומר בדא האיסור שוב אין לחלק בין המקדיש לאדם אחר ועוד יש לחלק דאיסור שבועה כו' דבר זה אינו במציאות שיבוא ממילא ואם לא ישבע אדם לא ימצא מקום ללאו הזה משא"כ בקדשים יש במציאות איסור קדשים שיחול ממילא כגון בכור שקדוש מרחם וכיון שאיסור ההקדש שייך ממילא בל"פ אדם שוב אם נעשה דבר הקדש על ידי סיבת המקדיש ותפס עליו האיסור ונכנס בגדר ההקדשות שייך בזה אי עביד ל"מ יש עוד כמה סברות לחלק בין שבועה להקדש עכ"ל.

והנה זה צריך לומר לפי הטעם השני דבקדשים איכא הקדש דאתי ממילא כגון בכור אף דבכור הוא קדשי מזבח ומצינו דהגמ' ריצה לומר הסברא דאי עביד ל"מ אף בקדשי בדה"ב דהגמ' מקשה שם מן המתפיס תחומין לבדה"ב וכן מחרמים חרמי כהנים מקשה שם אשר בדא האיסור ול"מ ביה ממילא מ"מ צריך לומר דלא חלקינן וכיון דבקדשי מזבח דבא על ידי דיבורו יש סברא לומר לא מהני הה"ד בכל מיני הקדש וחרמים אמנם לפי הטעם הראשון שמבאר דרק במה שעושה האיסור לעצמו על נפשו בזה ל"א אי עביד ל"מ אבל במה שנאסר לעולם בזה ליתא סברא זו שבדא האיסור ואמרינן ביה אי על"מ וא"כ נ"ל דהכא גבי מקדיש או מחרים כל נכסיו כל האיסור הוא רק מה שאסר על נפשו ליהנות מזה אבל מה שנאסר לאחרים בזה ליתא האיסור וא"כ הכא הוא איסור שבדא מעצמו ואסר אסר על נפשו אשר זה אסרה תורה הוא דומה לשבועה דאמרינן דהוא בדא האיסור ול"א בזה ל"מ וה"ל כיון דהאיסור הוא רק מה שנאסר לעצמו והוא בדא זה ל"א אי על"מ ולא דמי להקדש ולהכי שפיר ליתא הכא הפלוגתא דאביי ורבא ורק מ"ד לא מהני הוא מקרא דאך כמבואר: אמנם לפי מאי שמבאר הקצוה"ח סה"ח

דהתוס' לא כתבו רק גבי נשבע שלא לגרש ולא בש"ד עיי"ש ממילא ליתא שום קושיא מהקדש וליתא תירוץ הנוב"י.

אמנם הנוב"י הכא וכן לקמן בח' אה"ע (סי' קכט) משמע דלא ס"ל כסברת הקצוה"ח אלא בכל שבועה שבדא איסור ליתא אי על"מ ועיין שו"ת רע"ק איגר (סי' קכט) דנמי ס"ל כפירוש הנוב"י ע"ש ודוק: הלכות כלאים פרק א הלכה ג ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו אלא עוקרן ואם קיימן אינו לוקה כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ב דמכות ופ"ק דמע"ק כו' שם משמע דלת"ק אינו לוקה ומ"מ איסורא איכא ופסק כוותיהו כו' וכן בירושלמי פ"ח דכלאים כו' משמע מהכא דרבנן דפליגי על רע"ק ואמרי דמקיים שלא ע"י מעשה אסור ואינו לוקה עכ"ל. והמשל"מ הקשה מסוגיא דע"ז (דף ס"ד ע"א) ע"ז ועיין שעה"מ הכא מה שמתרץ.

והנה הטורי אבן במס' מגלה (דף כג ע"ב) הביא ג"כ מגמ' זו דע"ז דלרבנן ליתא איסורא כלל ועוד הביא ראייה מגמ' דסוטה (דף מב ע"ב) דאמר שם כאן בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר דבהרכבת איסור אינו חוזר ואמאי לא מקשה הגמ' על הרכבת איסור דממעט מלא חנכו לימא דלא כריה"ג דאמר המתירא מעבירות שבידו כמו שמקשה גבי גזלן והכא לא מ"ל דעשה תשובה דא"כ דא"נ דאיכא איסור דמקיים אכתי יש איסור כ"ז שמקיים ואינו מעקרו אלא ודאי דליתא איסורא כלל לרבנן במקיים כו': ונ"ל לומר דהכ"מ אזיל לטעמיה וליתא לדידיה לדעת רבינו שום ראייה משם דהנה לקמן בפ"ז מהל' מלכים הל' ו' שכתב רבינו המרכיב כו' הרכבת שהיא חייבת בערלה מפרש לה הכ"מ לרבינו כן דזה דאומר כאן בהרכבת איסור הוא לא מין באינו מינו אלא הרכבה שהיא חייבת בערלה והרכבת היתר שא"ח בערלה ול"מ לרבינו כלל במין שא"מ שהוא אסור משום כלאיםוכן מפרש לה שם הבאר שבע ומה שמקשה הלח"מ מהגמ' שם דאמר הרכבת היתר ה"ד כתב שם הב"ש דרבינו היה גורם הרכבת איסור ה"ד וכולי סוגיא מיירי רק בהרכבת איסור היינו מה שחייב בערלה וא"כ אין ראייה כלל מסוגיא זו ושפיר ניחא דברי הכ"מ דכתב דאיסורא איכא לכ"ע במקיים כמבואר: אמנם לפי מאי שמבאר הטורי אבן בר"ה (דף ט ע"ב) בסוגיא שם דאחז המבריך כו' דלא מצוי לאוקמי זה המיעוט דלא חיללו להיכא שאינה חייבת בערלה דא"כ לא צריך למעט מיתורא דלא חיללו דנוכל לידע בלא יתור כיון דאינו חייב בערלה וברבעי ממילא ליתא גבי חילול כלל עיי"ש שהאריך בזה וכמו שבארנו לעיל בהל' מ"א עיי"ש וא"כ לא נוכל לומר כלל כדברי הכ"מ דרבינו יפרש דהקרא דולא חיללו אתי למעט הרכבת היתר דליתא בערלה דלזה הא לא צריך למעט מיתורא דלא חיללו דנוכל לידע ממילא דליתא ביה חילול וא"כ שפיר הוא הראיה של הטורי אבן מסוגיא זו כמבואר ודוק: פרק ד הלכה ט מיני ירקות כו'.

וקשה לי אמאי לא הביא רבינו הכא בכל הפרק מאי דאיתא בגמ' דפסחים (דף לט פ"ב) אריבר"ח קלח של כרוב שהקשה נותן לו ומרחיבין לו בית רובע והגמ' קאמר שם גם אליבא דרב דאוסר ה"נ גבי חזרת ניתב ליה רוחא טפי משמע דאין חולק ע"ז ומ"ט השמיט רבינו זה. וצריך לומר דרבינו מפרש הפשט שם דרב פליג על ריבר"ח ואומר דחזרת שוה לקלח של כרוב דתרווייהו שוה שסופן להקשות ואומר מ"ד דחזרת נמי דינו כמו קלח של כרוב דאמר ריבר"ח דמרחיבין בית רובע קמ"ל דלא כריבר"ח ולהכי

בחזרת אומר דנזרעין כהלכתן והה"ד בקלח של כרוב וכיון דהוא רק איסור של דבריהם כלאי זרעים פוסק כרב נגד ריבר"ח להקל ודוק: פרק ה הלכה ז אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים או ליטע גפן בצד הירק א"ת ואם עשה כן אע"פ שאינו לוקה ה"ז קידש ונאסרו שניהם בהנאה כו' ושורפין את שתיהן כו'.

והנה הכ"מ הביא הכא דברי הר"ן שכתב אבל הרמב"ם כתב דלענין איסור הפירות אפילו לר' יאשיה בחד מינא סגי ול"נ כו' עד ובפ"ח יתבאר. וכן כתב בהי"ד ומסיים שם בהי"ד וטעם רבינו לפי מאי שפרשתי דבריו היינו משום דס"ל דהא דבעי ר' יאשיה ג' מינים היינו לחייב הזרע מלקות אבל הכרם והמלאה נאסרים בלא זה כו' עכ"ל.

והנה קשה לענ"ד לשיטת רבינו דס"ל דר' יאשיה נמי מודה דאסור מה"ת הכרם והזרעים אף שלא זרע במפולת יד ורק לא לקי ע"ז מהא דאמרינן במס' בכורות (דף נד) אשכחן תירוש ויצהר קו"ת ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים כו' ולר' יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היכי מייתי לה מייתי לה הכי ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אפילו ע"י ד"א מתעשרין מזה ע"ז תירוש ודגן שהן כלאים ע"י ד"א א"ד שלא יתעשרו מזה ע"ז ע"כ.

והנה א"נ דאפילו לר' יאשיה אסור מה"ת בלא מפולת יד מה מקשה ולר' יאשיה ואומר לתרץ בדוחק שהן כלאים ע"י ד"א נימא לר' יאשיה כמו לת"ק ונימא כן ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה אף לאיסור המינים מ"מ אינן מתעשרין תירוש ודגן שהן כלאים זב"ז לאיסור המינים א"ד שלא יתעשרו ועיין תוס' שם שמפרשים דאף ר"י מודה על דגן ודגן שאסור וחייב משום כלאי זרעים ורק תירוש ודגן בעי חלתא מינים ולדברי רבינו דאף בדגן ותירוש אסור בחד מין ה"ל למילף מזה קו"ח שלא יתעשרו ואפילו אי ליכא מלקות מ"מ מקרי כלאים לאיסור המינים וצ"ע: הלכה יט הקנים והורד והאיטדן מיני אילן הן ואינן כלאים בכרם עכ"ל.

והנה קשה לי מ"ט אינו מחלק רבינו בזה מה שחילק הגמ' במס' עירובין (דף לד) בין לי הוי עוזרדין או לא הוי עוזרדין והברייתא דאומר קנים מין ירק הוא בלא עוזרדין ואם נעשו עוזרדין הוא מין אילן ורבינו אינו מחלק כלל ואינו מפרש כלל בזה דמביא הברייתא אשר הקנים טרם שנעשו עוזרדין הוא מין ירק.

ונ"ל לומר דרבינו ז"ל אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל דפירש דבחד מין קנים איירי וקודם שנתקשו הוי מין ירק ואח"כ הוא מין אילן ורק מפרש לה כפירוש הריטב"א ז"ל בשם רבותיו שם דהוי שני מיני קנים חד דמקרי קנה עוזרדין וחד קנה סתם וחד הוי קשה וחד הוי רך והקשה מין אילן ורך מין ירק והכא אינו מביא רבינו רק מין הקשה ומין הרך ונכלל בכלל זה שמסיק דאיזהו מין ירק בה' כ' מה שמוציא עליו כו' וכמו שאינו מביא רבינו הקודין והאורבנין אשר הביא שם בברייתא שנכללו בכל זה וכתב בה' כ' ה"נ הקנים המין הרכים ונכללו בכלל זה ולהכי אינו מביא ודוק: פרק י הלכה ב רחל כו' תפר בגד צמר כו' ובה' ד' ומנין שכל איסורין אלו של תורה שהרי הוצרך הכתוב להתיר כלאים בציצית כו' והנה בהל' ב' מסיק רבינו כיצד צמר ופשתים שטרפן זע"ז ושע אותן ועשה מהן לבדין הרי אלו כלאים כו' וארג בגד מטווי זה ה"ז כלאים והכ"מ האריך בזה לבאר דעת רבינו אם גם בחדא הוא דאורייתא בשוע או טווי או נוז ולא

הוציא דבר ברור ועיין ביו"ד בהל' כלאים (סי' ש) בט"ז ובבאורי הגר"א ז"ל מה שכתבו בזה: והנה באמת דברי רבינו אף דהכא לא כתב כן מפורש דעתו בזה מ"מ הוא מפורש במקום אחר בפ"י מה' עדות ה' ג' וז"ל עבר עבירה שחייבין עליה מלקות מה"ת כיצד כו' או שלבש שעטנז שהוא שוע או טוי או נוז ה"ז פסול לעדות מה"ת כו' אבל אם אכל כו' או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן כו' הרי הוא פסול מדבריהם כו' עכ"ל נמצא דהוא מפורש בדברי רבינו דבדבר אחד או שוע אי טוי או נוז הוי מה"ת ולא בעי שיהיה ביחד ורק אם אבד חוט ש"צ בפשתן הוא מד"ס והביאו המפרשים ראייה לרעת רבינו מדברי התו"כ פ' קדושים דאיתא שם אין לי אלא בגד מנין לרבית הלבדים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז אלמא דמרבי לאיסור מה"ת אף לבדים דהוא רק אחד לא שלשתן וכן הוא מפורש בספרי פ' תצא הלבדים אסורים משום כלאים אע"פ שאין בהם משום אורג יש בהם משום שוע ושפיר להכי ס"ל לרבינו דחייב אף אי לא הוי שוע וטווי ונוז ורק בכל אחד מהן.

ועפ"ז נדחה מה שכתב בס' ישועות יעקב בה' ציצית (סי' יב סעיף ב) על מה שכתב רבינו פ"ב מה' ציצית דא"ל שיהיו שזורין והראב"ד השיג מדברי הספרי דיליף תכלת תכלת בג"ש מבגדי כהונה דיהיו שזורין ועיי"ש בכ"מ וכתב וקשה הא דקאמר הש"ס טעמא דכת"ר סמוכין הא ל"ה ל"י היתר כלאים בציצית כו' ומאי קושיא א"ל שריותא דכלאים בציצית מקרא דסמוכין ה"א דבאמת לא יהיו שזורים ואב"ז חשש כלאים דאורייתא כו' ואשמועינן קרא דאף כשהם שזורים מותר כו' וע"כ צ"ל כן לדעת רבינו ז"ל דא"צ להיות שזורין ומ"מ מותר כב"צ ונכון מאד עכ"ל.

וזהו תמוה דהא קאי ליישב דעת רבינו ורבינו הא ס"ל דהוה כלאים דאורייתא אף בחזק ולא בעי תלתא ביחד וא"כ ליתא כל קושיתו וראיה לדעת רבינו: וע"כ נ"ל לתרץ דברי רבינו אפכא דהא לכאורה כמו דילפינן במס' בכורות (דף יז) ה"מ שצמרו פסול לתכלת שנאמר לא תלבש צמר ופשתים וסמך ליה גדילים תעשה מה פשתן שלא נשתנה כו' נמצא דלמדין מסמוכין מה דכתב דפסול בציצית מה שאינו נוהג בשעטנז דאין לוקין ע"ז משום כלאים וא"כ ה"נ ניליף מסמוכין זה דכי היכא דבכלאים נוהג אף אי לא שזור דאף בשוע לבד או טווי לבד הוי כלאים ה"נ כן גבי ציצית די ואף דאיתא ג"ש דתכלת מבגדי כהונה דניבעי שזורין הא מ"מ א"ל כמו שכתבו המפרשים דסמוכין דמי להיקש וכמו דאמרינן במס' זבחים (דף מה ע"א) דכ"ע היקשא עדיף מג"ש וכתבו התוס' שם בחזק תירוץ וכן במס' גיטין (דף מא) דאף דאמרינן בגיטין דג"ש עדיף לכ"ע היינו התם משום דאמרינן דעיקר לימוד ילפינן בג"ש לה לה ממשא אבל בכ"ד היקשא עדיף וא"כ ה"נ סמוכין עדיף מג"ש וילפינן משעטנז דלא ליבעי שזורין וצריך לומר דהספרי דיליף ג"ש על שזורין ס"ל כמ"ד שם דג"ש עדיף אף מהקישא והקישא עדיף מסמוכין כמו דכתבו התוס' במס' ערכין (דף ג ע"ב) וא"ת ונימא כיון דאיתנייהו בלבישת שעטנז איתא בגדילים וי"ל דאדרבא הוקשה כל התורה לתפלין וע"כ צריך לומר דזה הוי הקישא דא"נ דגם זה דלמדין דהוקש כה"ת לתפלין הוי נמי סמוכין והיה לאות כו' למען תהיה תורת ד' כו' א"כ אינו מתורץ דהא קיי"ל לקולא ולחומרא לחומרא ילפינן א"כ ניליף לחומרא דחייבין בציצית אלא ודאי דזה הוה הקישא וזה רק סמוכין וילפינן בהקישא דעדיף וא"כ כיון דהקישא וג"ש ג"ש עדיף מכש"כ דעדיף מסמוכין ולהכי כתב

שפיר למילף דבעי שזורין אבל לדידן דס"ל כפי המסקנא דבכ"ד הקישא עדיף וה"נ כן סמוכין ולמידין טפי משעטנז דלא בעי גם בציצית שזורין כמבואר ובמ"א יתבאר עוד: הלכה כו בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן או בגד פשתן שאבד בו חוט של צמר ה"ז לא ימכרנו לכותי כו' וכיצד תקנת בגד זה צובעו ואם לא ניכר ה"ז מותר שמא נשמט כו' וכבר בארנו שכל איסור ספיקות מד"ס ולפיכך הקילו בספק עכ"ל.

וכתב הראב"ד אמת הוא כו' שכל הספיקות אינן של תורה מיהו קיי"ל כל ספק איסור תורה לחומרא ובדרבנן לקולא ע"כ. וכתב הכ"מ מה שהקשה הראב"ד דס"ד לחומרא י"ל שחז"ל שאמרו כן הם אמרו דספק זה יהא לקולא מפני שהוא מלתא דלא שכיחא עכ"ל: והנה הט"ז ביו"ד (סי' שב ס"ק ב) תמה על הכ"מ דאמאי הוה מילתא דל"ש ועוד דלפ"ד הכ"מ אמאי הקשה הראב"ד על רבינו ולא על הגמ' ועי"ש מה שמפרש כוונת הראב"ד ז"ל.

ונ"ל לבאר דדברי הראב"ד הוא פשוט ואזיל לטעמיה ורבינו ז"ל אזיל לטעמיה דהנה הב"י כתב ביו"ד (סי' שב) שם דטעמו דהוה מדרבנן משום דבעינן שוע טוי ונוז אבל לדעת רבינו דס"ל דחזא סגי או שוע או טו"נ וכמו שבארנו לעיל וא"כ הוה ספק דאורייתא אולי נמצא עוד החוט וא"כ שפיר משיג הראב"ד על רבינו דעל הגמ' לא קשה דא"ל דהוה סד"ר משום דלא הוי שוע טו"נ אבל לרבינו תקשה דהוה ס"ל דבחד סגי וא"כ הוה ספק דאורייתא ואמאי אזלינן לקולא אמנם רבינו אזיל לטעמיה שכתב לעיל בה' ו' וה"ז מפני שאינן חוטי צמר ולפיכך עורות הכבשים כו' שהרי בטלו במיעוטן ומפרש הכ"מ דרבינו ס"ל דצמר בפסחים בטל היכא דלא הוי חוטין משום דחוטין חשיבי ולא בטלי וכמו שמבאר בשם הסמ"ג דחוטין חשיבי ולא בטלים כו' והראב"ד השיב שם על שכתב רבינו שהרי בטלו במיעוטן וכי צמר בפשתים בטל ברוב אלא כיון שא"ב איסור תורה א"ח לספק ולהכי שפיר השיג הכא דהוה מה"ת אבל רבינו דס"ל דהטעם דלא בטלי הוא משום דרק חוטין חשיבי ולא בטלי ולהכי אינו בטל החוט וזה דא"ב הוא רק מדרבנן ולהכי שפיר די הכא בבדיקה דנשאר רק ספק אולי נשמט והלך כמבואר.

ועיין שו"ת נו"ב מה"ת ת' או"ח (סי' ע) שכתב נמי לישב דעת המרדכי בפ' כל שעה דכתב דעל כריא דחיטי דנפל עליה יין נסך מיירי בסתם יינם והקשה מאי מקשה מבגד שאבד כלאים דהוה דאורייתא ומתריך בשם בנו הגאון ז"ל דגם המרדכי סובר דלא בטל מטעם דחוטין חשיבי והוא רק איסור דרבנן ודחה הנוב"י דהא המרדכי גופיה כתב שם לעיל (בסי' תקנה) דאיסור כלאים הוא במשהו וא"כ הוא איסורו דאורייתא ע"ש: אך יש לומר דהמרדכי ס"ל שפיר כתירוף הט"ז דהכא הוי איסור דרבנן משום דבדק והחשש שמא לא בדק יפה הוא רק איסור דרבנן וא"כ ה"נ מיירי שודאי בדק תחילה כמו דאיתא שם תחלה בסוגיא ושפיר מייתי להקשות על כריא דחיטי דהוי נמי איסור דרבנן.

ועיין פמ"ג בפתיחה לה' בב"ת ד"ה שוב ראיתי שמביא ראיה מזה דכריא דחיטי דאף ביין נסך ודאי דהוה איסור תורה מותר למכור לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ עי"ש ולפ"ד המרדכי זה שבארנו דכתב דמיירי בסתם יינם דאינו אסור רק מדרבנן ליתא ראיה זו מהכא כמבואר ודוק. ועיין נו"ב מה"ת ת' יו"ד (סי' קפו) מה שמבאר בזה בארוכה ודוק.

ועיין לחם משנה לקמן בה' עדות פ"י ה' ג' ד"ה או ודוק: הלכה לב כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים כו'. וכתב הראב"ד ז"ל א"א טעה כו' ומאי דקאמר מפני האבנט שהוא כלאים אינו דאטו חושן ואפוד מי לית בהו כלאים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש עוד כו' דאטו חושן ואפוד מי לית בהו כלאים איני יודע איך כתב בלשון הזה דאטו משום דהוה חושן כלאים והכי ה"ל לומר אטו ליכא כלאים אלא אבנט הא חושן ואפוד נמי איכא ביה כלאים וזה תירוצו מבואר דרבינו לא נקיט ליה מילתא בבגדי כה"ג שאינו לובש אלא מימים ימימה אלא בבגדי כהן הדיוט מיירי שהם נוהגים תמיד כו'.

ונ"ל לומר דכוונת הראב"ד ז"ל הוא כן עפ"י מה שכתב הש"א ובסי' כט) וז"ל עוד ק"ל למ"ד דס"ל דאבנט של כהן הדיוט הוי של בוץ כו' לפ"ז לא היה רשות לכה"ג לעבוד שום עבודה והרי בכולא גמ' אמרינן דכה"ג אם רצה לעבוד כל השנה כולה הרשות בידו כו' ועוד אפילו למ"ד אבנטו של כהן הדיוט הוי נמי של כלאים כמו של כה"ג הא מ"מ בשל כהן הדיוט ליכא משום כלאים אלא של אבנט לחוד ואלו בשל כה"ג היה כלאים לבד מאבנט והרי הלובש כלאים לדבר הרשות עובר על כל בגד וכגד כו' א"כ ל"מ לכה"ג שיעבוד כל השנה כו': והנה כל עיקר הקושיא מכה"ג לפי מה שמבאר הטורי אבן במס' חגיגה (דף יז ע"א) ד"ה אין בשם הירושלמי דא"נ בציץ אי אינו על מצחו אינו מרצה היה צריך ללבוש בגדי כה"ג בכל יום וא"נ דאף אינו על מצחו נמי מרצה כהאי מ"ד אזי אינו לובש רק בשבתות ויו"ט כו' וא"כ כיון דלמ"ד דאינו מרצה כ"א בשעה שישנו על מצאו צריך ללבוש הבגדים בכל יום כדי לרצות דילמא יקרה טומאה ודאי שרי לעבוד עבודה דהא צריך ללבוש הבגדים ב"כ ורק הראיה הוא למ"ד דאף בשעה שאינו על מצחו מרצה היאך הוא לובש בשוי"ט והאיך עובד עבודה והנה א"נ דהראיה הוא רק למ"ד דאבנט של כהן הדיוט היה של בוץ א"ל דהאי מ"ד ס"ל כמ"ד דאינו מרצה רק בשעה שישנו על מצחו ושרי לעבוד עבודה אבל כיון דהש"א מסיק דאף א"נ דאבנט של כהן הדיוט היה של כלאים מ"מ קשה דשל כה"ג היה גם בחושן ואפוד כלאים והיה כלאים יתירא וא"כ לכ"ע קשה אף למ"ד דהיה של כלאים וא"כ למ"ד דאף אי אינו ע"מ מרצה היאך כה"ג שרי לעבוד בכל עת וזהו דברי הראב"ד ז"ל דאטו בחושן ואפוד מי לית בהו כלאים וא"כ תקשה אף א"נ דאבנט של כהן הדיוט נמי הוה של כלאים מ"מ היאך שרי לכה"ג לעבוד א"נ דכלאים לא הותרה רק לצורך עבודה אלא ודאי דהותרה אף שלא לצורך ולהכי כה"ג שרי אף דישי לו כלאים בתו"א לעבוד בכל זמן כמבואר.

והנה בדברי זה של רבינו הארי' האחרונים לישיב מקושית הש"א אף מכה"ג בכמה אופנים ועיין בדבריהם ודוק: הלכות מתנות עניים פרק א הלכה ב עבר וקצר כו' ואפי' טחן הקמח ולש ואפאו פת ה"ז נותן ממנו פת לעניים עכ"ל. וכתב הכ"מ דפוסק רבינו כר' ישמעאל משום דר"י בעי אליבא כו' עד אלא לקושטא דמילתא כו'.

ונ"ל לישיב דעת רבינו דפוסק כר' ישמעאל דמוכרח מזה דאמרינן במס' תמורה (דף ו ע"ב) אלא אביי ורבא במאי פליגי וגריס רש"י ז"ל בשינוי קונה ומפרש דאביי סבר שינוי קונה ורבא ס"ל דאינו קונה והקשה המהרי"ט ז"ל ושאר המפרשים דהא לרבא

אפכא שמעינן ליה בהדיא במס' ב"ק דס"ל שינוי קונה ואיך אומר אליבא דרבא סבר שינוי א"ק.

וע"כ נ"ל לפרש אפכא פשט הגמ' שם דהנה התוס' כתבו (דף צד ע"א) ד"ה לא וז"ל אביי לטעמיה דס"ל בתמורה כל מילתא דאמ"ר כו' אי עביד מהני ומפרש התם דטעמיה דמפריש מן העומרין משום תעזוב יתירא כו' ולהכי איצטריך אביי בשמעתין ע"כ לר' ישמעאל למימר שינוי במקומו עומד אבל לרבא דאמר התם לא מהני בלא תעזוב יתירא נמי מפריש מן העומרין ולא מיבעי ליה תעזוב יתירא כו' ולר' ישמעאל אי שינוי איצטריך דמפריש מן העיסה עכ"ל.

ועיין תוס' תמורה (דף ו) אמר כו' וזהו פשט הגמ' דתמורה שם דאנן קיי"ל כר' ישמעאל דאמר מפריש מן העיסה וא"כ אביי דס"ל אי עביד מהני ס"ל ע"כ אליבא דר' ישמעאל דשינוי אינו קונה ולהכי מפרישין חן העיסה ואף דאביי מוקי ליה במס' ב"ק (דף צה) את דברי ר' ישמעאל בשוטה משמע דס"ל דלית הילכתא כותיה מ"מ הא רבא דחי ליה שם וקיבל אביי את דבריו אבל רבא דס"ל אי עביד לא מהני ס"ל אליבא דר' ישמעאל דשינוי קונה ומ"מ מפריש מן העיסה וזה הפשט כמו דס"ל לרבא בכ"ד דשינוי קונה ואביי ס"ל שינוי אינו קונה ורבא דס"ל לא מהני ס"ל דש"ק ואביי דס"ל מהני הוא ס"ל דאינו קונה ולהכי פוסק שפיר רבינו כותיה דר' ישמעאל דסתמא דגמ' מוקי לכ"ע כותיה כמבואר.

ונדחה הראיה שהביא הלח"מ לקמן בה' בכורות ראה דהלכה כאביי דהוא ס"ל שינוי קונה ולפ"ז ליתא הראיה שלו ועי"ש מה שבארנו: ונ"ל לומר עוד מקור לדברי רבינו שכתב ואפאו פת והכ"מ כתב ומשמע לרבינו דלר' ישמעאל הה"ד אפאו פת ואף דלא נמצא זה בגמ' בהדיא בדברי ר' ישמעאל.

ונ"ל מהא דאיתא במס' מכות (דף טז ע"ב) ולר' ישמעאל נמי משכחת לה דאכל עיסה ומדקאמר דאכל העיסה ולא קאמר דמתחלה משעת האפיה הוא מבטל ולא מיבעי שאכלו אלא ודאי דבאפיה לבד חייב לדברי ר' ישמעאל ול"מ ביה רק כשאכלו כמבואר ומזה יש ראייה עוד לדעת רבינו דהלכה כר' ישמעאל מדקאמר שם והרי פיאה ומשני כר' ישמעאל דאמר אף מפריש מן העיסה אלמא דרוצה לומר דקאמר זה אין לנו זאת ועוד אחרת ס"ל כר' ישמעאל ומדמוקי דברי יוחנן כותיה משמע דהכי הילכתא כמבואר ודוק: הלכה יד כל מתנות העניים האלו אינן נוהגות מה"ת אלא בא"י כתר"ו מ"מ כו' קציר ארצכם כו' וכבר נתפרש בגמ' שהפאה נוהגת בחו"ל מד"ת עכ"ל שהה"ד לשאר מתנות עניים שכולן נוהגות בחו"ל מדבריהם עכ"ל.

וכתב הכ"מ ירושלמי פ"ק דפאה כו' ונ"ל דט"ס דהוא בירושלמי ספ"ב אשכח תנא ולא קציר חו"ל וכתב עוד הכ"מ ומ"ש רבינו וכבר נתפרש בגמ' שהפאה נוהגת בחו"ל נ"ל היינו הא דאמרינן במס' חולין (דף קלב) לוי זרע בכושר ולא הוו עניים למשקל לקט אתא לקמיה דר"ש כו' ומשמע דבחו"ל הוה מדאתי לקמיה דרב ששת דהוא בבבל עכ"ל.

ולענ"ד ק"ל א"נ דמזה הוא מקורו של רבינו והא חסם הוי המעשה בלקט ולא בפאה כמו דאומר שם ומסיק ליה הקרא דתעזוב דכתיב גבי לקט וא"כ היאך אומר רבינו דפאה

נוהגת בחו"ל ויראה לי שהה"ד בשאר מתנות עניים הא בגמ' משמע דהוא רק מלקט שהוא שאר מתנות עניים והיאך יאמר שבגמ' אתפרש פאה ושאר מתנות עניים ידע מסברא דנפשיה והא אפכא הוא וע"כ נ"ל דמגמ' אין ראייה מזה רא"ל דמעשה דלוי היה בא"י ורק הגמ' שהביא רבינו הוא מזה דאיתא בחולין (דף קלז ע"ב) דאיתא שם הפאה בששים מאי קמ"ל תנינא כו' התם בארץ הכא בחו"ל אלמא דהכא הוא מבואר דפאה נוהגת בחו"ל והוא מדבריהם ע"כ.

ועוד יש להביא ראייה מן המשנה דמס' נדה (דף נ ע"א) כל שחיוב בפאה חייב מעשרות ויש שחייב במעשרות וא"ת בפאה ואמר שם בגמ' לאתויי תאנה וירק שאינה חייב בפאה כו' ומכניסו לקיום למעוטי ירק ואלו גבי מעשר תנן כו' ומכניסו לקיום לא קתני והנה רבינו כתב בהדיא לקמן בפ"ב דתרומות הירקות אע"פ שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם וא"כ היאך קחשיב במשנה אלא רק ע"כ גם חיוב דרבנן מה דאיתא במעשר מה שאינו בפאה וא"כ ליחשב נמי חו"ל דמעשר חייב מדרבנן ופאה פטור אלא ודאי מוכרח מזה דגם פאה חייב מדרבנן בחו"ל ואומר שפיר רבינו יראה לי אף דבגמ' לא מצינו רק גבי פאה הן המשנה דנדה והן הגמ' דחולין (דף קלז) מ"מ י"ל דהה"ד שאר מתנות עניים אך זו הראייה ממשנה בנדה יש לדחות לפי מאי דמסיק הגמ' שם מין קתני עי"ש בדף נ ע"א ורק הראייה מחולין הוא שפיר ניחא כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ג קרקע כל שהו חייבת בפאה ואפילו היתה של שותפין שנאמר קציר ארצכם אפילו של רבים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ר"פ רה"ג (דף קלה ע"ב). והנה כמו"ח הגאון ז"ל הקשה מ"ט לא הביא רבינו הא דאמר התם במס' חולין אלא שדך למעוטי שותפות כותי דפטורה מן הפאה ורבינו לא הביא דין זה.

ונ"ל לבאר עוד בדין זה כן דהנה לקמן בפ"ד ה' כ"ה כתב רבינו ישראל ועכו"ם שהיו שותפים בכרם חלקו של ישראל חייב ושל כותי פטור וכתב הכ"מ בפ' רה"ג (דף קלה) איתא שדך למעוטי שותפות כותי ומשמע לרבינו דהיינו דוקא לפטור של עכו"ם בלבד וכרשב"ג דאמר התם הכי לענין תרומה בישראל וכותי שלקחו שדה בשותפות עכ"ל.

ומשמע דלרבינו זה הגמ' דחולין לענין פאה הביא הכא לענין כרם ולענין עוללות ודאי תקשה דה"ל לרבינו להביא תחלה לענין פאה זה הדין והנה דברי רבינו היא תוספתא בפ"ג דמס' פאה דאיתא שם כן ישראל וכותי שהיו שותפין בכרם חלקו של ישראל חייב ושל כותי פטור רש"א ישראל וכותי שהיו שותפין בכרם פטור מן העוללות ע"כ והנה שם פוסק רבינו דהלכה כת"ק נגד ר"ש אמנם הא לעיל בתוספתא פ"ב איתא ישראל וכותי שהיו שותפין בקמה חלקו של ישראל חייב ושל כותי פטור ר"ח בשם ר' ירמיה במחלוקת ופירש הפ"מ לאו ד"ה הוא אלא במחלוקת היא שנויה כדגריס רי"ש אומר ישראל וכותי כו' פטורין מה"פ אימתי בזמן שהכותי ממחה אבל אין הכותי ממחה חייב בפאה דכל זמן שהישראל רוצה לקצור חלקו והכותי ממחה בידו עד שיקצור הוא חלקו או שנקצר ואח"כ יחלקו ביניהן בתלוש לאו קצירך מקרי ואפילו חלקו של ישראל פטור מן הפאה אבל אם אין הכותי ממחה ובידו לקצור חלקו חייב חלקו של ישראל בפאה עכ"ל.

וא"כ ה"ל לרבינו לבאר זה גבי פאה כדברי התוספתא וכמו שס"ל לר' ישמעאל החילוק לענין אם הכותי ממחה כיון דהאמוראים בירושלמי כותיה ס"ל ורבינו לא ביאר רק גבי כרם לענין דין עוללות ולא יותר וצ"ע: הלכה יג בעה"ב שנתן פאה לעניים וא"ל תן לנו מצד זה ונתן להם מצד אחר זה וזה פאה עכ"ל.

וכתב הכ"מ תוספתא בפ"ב דפאה ואיתא בפ' המניח עכ"ל. והנה קשה לי דהא התם במס' ב"ק ודף יח) מקשינן ואי אמר עביד אינש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לינקוט פזרא ולת: ומשני אמר רבא מאי זה וזה פאה לפטרן מן המעשר כדתני המפקיר כרמו כו' ופטרן מן המעשר ופירש רש"י ז"ל דאף פאה הנשארת הפקר חשיבא אע"פ דנקיט ליה איהו פטורה מן המעשר וכן כתב שם הש"מ בשם המאירי ז"ל וז"ל בעה"ב כו' ואם באו עניים ונטלו דוחה להם אף בהכאות ובעה"ב קוצר הפאה שהניח ופטור ממעשר הואיל והפרישו לעניים ה"ז כמו שהפקירן ונעשה כזוכה מן ההפקר אלמא דלא הוי כשאר פאה ליתן לעניים ורק לענין לפטור ממעשר וא"כ כיון דרבינו פוסק לקמן בפ"ב מה' סנהדרין דאף במקום דליכא פסידא עביד אינש דינא לנפשיה כש"כ הכא דאיכא פסידא לכ"ע עבדינן דינא לנפשיה והגמ' מקשה לכ"ע וה"ל לבאר דלא הוי פאה רק לענין לפטור מן מעשר ורבינו סתם וכתב ז"ל פאה וכמו שמסיק נמי וכן בעל השדה שהפריש הזו"ז פאה דהתם הוי פאה לכל מילי אבל לא הכא וה"ל לרבינו ז"ל לבאר כל זה: אמנם נ"ל לישב כן דכ"ז הוא להקשות כפי מה שכתב הכ"מ תוספתא פאה ובפ' המניח וכן בס' עין משפט שם בב"ק (דף כא) ציין נמי מזה ע"ד רבינו אלו ושפיר מקשינן אבל נ"ל דדברי רבינו אלו אין להם שום שייכות להא דאית במס' ב"ק ודברי רבינו הוא רק מדברי התוספתא דפאה פ"ו והתם איתא כן דהעניים א"ל תן לנו מצד זה והוא לא מיחה בהם ורק נתן להם בסתם מצד אחר אמרינן דדעתו מסכמתלמה שבררו המה וגם נתן להם מצד שני כיון דל"א להם בפירוש שמצד שביררו המה הוא אינו מתרצה אמרינן דכוונתו על שני הצדדים ושניהם פאה והוא מתוספתא שם פ"ב אבל הגמ' בב"ק מיירי שהבעה"ב בירר כבר פאה מצד אחד ובאו עניים בלא רשותם ונטלו פאה מצד אחר אמרינן דודאי דעתו היה אם עניים כבר נטלו פאה דזה שהניח הוא יקח בחזרה עם פזרא ירק הוי כדין הפקר שזכה אח"כ דפטור מן המעשר אבל פאה לא הוי שלא ברצונו ולהכי הכא בב"ק לא הוי פאה והתם זה שמביא רבינו אמרינן דעל שניהם נתרצה ומה שלא הביא רבינו זה הדין דהוי פאה לענין לפטור ממעשר א"ל שסמך על זה שהביא הדין לקמן בפ"ה דהמפקיר כרמו דלאחר שהפקיר אף אי זכה ביה פטור ממעשר וה"נ הכא כן הוא כמבואר ודוק: שם וכן בעל השדה שהפריש פאה ואמר הרי זו פאה וגם זו או שאמר ה"ז פאה וזו הרי שתיהן פאה עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ק דנדרים בעי ר"פ יש יד לפאה או אין יד לפאה כו' ובחר הכי בעי אם יש יד לצדקה ופירש הר"ן דמבעיא ליה באת"ל יש יד לפאה ודעתו של רבינו ז"ל לפסוק כאת"ל ואע"פ שכשדומה לו שאין האת"ל מפורש בגמ' אינו פוסק כמותו מ"מ י"ל דכיון דלא אפשרטא הוה ס"ד ולחומרא וכן פוסק הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל: והנה כמו"ח הגאון ז"ל דחה דברי הכ"מ אלה חדא מה שכתב דהוא בעיא אי יש יד לפאה הוא באת"ל שאומר אח"כ יש יד לצדקה זה הא מדחה הר"ן ז"ל דהביא דתרווייהו שיין צדקה ופאה

ורק דברי רבינו מיישב כן דהתם איכא את"ל מפורש דאח"כ אומר הגמ' יש יד להפקר
אומר את"ל יש יד לצדקה דאין היקש למחצה יש יד להפקר כו'.

והנה ההיקש הוא דאתקש לקרבנוח בקרא דבל תאחר דכתיב בפ"ך זו צדקה וא"כ לעיל
גבי פאה נמי רוצה ללמוד מהיקש זה דכתיב מעמך זה לקט שו"פ ורק מבעיא ליה דלמא
לבל תאחר אתקש וא"כ כיון דאומר גבי צדקה את"ל דאין היקש למחצה ודאי את"ל
הוא נמי גבי פאה דתרווייהו שוין ללמוד מהיקשא זה וא"כ הוי את"ל מפורש ושפיר
פוסק רבינו כהאי את"ל מפורש כדרכו בכ"מ ומה שמסיק הכ"מ דפוסק לחומרא דהוה
ס"ד עיין בר"ן שם שדחה זה ועיין בש"ך יו"ד (סי' רנט) ודוק: פ"ד הל' ח' הצריך לרבץ
שדהו קודם שלקטו העניים לקט שבה אם היוקו מרובה על ההפסד הלקט מותר לרבץ
כו' עד ה"ז מדת חסידות עכ"ל: והנה דברי רבינו מבואר בירושלמי כמו שמביא הכ"מ
ורבינו מפרש לה המשנה שם בפאה פ"ה ה"ג אין מגלגלין בטופח פלוגתא דר"מ ורבנן
שם ומפרש לה כפירוש השני שהביא הרע"ב שמה מדברי הירושלמי ולא כמו שפירש
בפיה"מ וכן כתב שם הכ"מ בירושלמי וע"ז מרמז שם בתוס' חדשים במשנה פ"ה דכתב
דהרמב"ם בחיבורו מפרש כפירוש הב' כונתו על הל' זו ובחנם א"כ תמה הגר"ע איגר
ז"ל בגליון המשנה שם מ"ט השמיט רבינו דין זה ובאמת מבואר שפיר ודוק: פרק ה
הלכה ח כדי שבעו בכמה כו' ואתרוג אחד עכ"ל.

והנה בבבביתא דעירובין (דף יט) אמר רשב"א עוכלא תבלין כו' וכן בירושלמי שם פ"ח
איתא עיכלא תבלין ורבינו הביא הכל לבד זה דתבלין השמיט. ומצאתי בפני משה על
הירושלמי דפאה פ"ח ה"ב שעמד ע"ז מ"ט השמיט תבלין ומתרץ דכיון דזה מיירי רק
בגורן וע"ז אומר השיעור ותבלין בגורן לא שכיחא כו' וזהו ודאי דוחק כיון דהברייתא
מביא זה.

אמנם נ"ל ליישב דברי רבינו דס"ל כשיטת התוס' במס' נדה (דף ל ע"א) ובמס' יומא
(דף פא) דתבלין פטורין ממעשר ומה שאומר, ואינו חושש משום מעשר ושביעית
במסכת חולין (דף זא לא קאי תבלין רק על שביעית והוכיחו זה מכמה הוכחות וממשנה
זו דכל דאינו מטמא טומאת אוכלין פטור מן המעשר וא"כ אינו חייב תבלין במעשר עני
כלל ולהכי לא קחשיב ורשב"א דקאמר עוכלא תבלין ודאי דחולק ע"ז ופוסק רבינו
כסתם משנה במס' נדה דאינו חייב ואף שכתב רבינו לקמן בפ"ג הי"ח ואם היה הדבר
שנתחייב בדמאי שנתערב כגון תבלין ושאר הואיל וטעמן ניכר אינן בטלין נמצא דסובר
דתבלין חייב במעשרות ואיכא דמאי לגבייהו א"ל דרבינו מפרש לה כפירוש התוס' שם
דאיכא שני מיני תבלין דהנהו דאינן ראויין אלא לטעמא לא מטמא טומאת אוכלין ואין
חייבין במעשר אבל תבלין דראויין לאכילה בפ"ע ועבידין לטעמא כגון שומן ובצלים
חייבין במעשר וטמאין טומאת אוכלין כו' וא"כ א"ל דרבינו נמי סובר כן והא דכתב
בפ"ג גבי שאור ותבלין מיירי הכל בתבלין שהן ראויין לאכילה וכן מה שכתב לקמן
בפ"ט מהל' תרומות ה' ה' ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה מיירי הכל בתבלין
שראויין לאכילה אבל הכא דאמר עוכלא תבלין משמע ליה דמיירי בתבלין דא"ר
לאכילה ורק לטעמיה בעי ולהכי נקיט עוכלא זה השיעור דבעי לטעמא וא"כ לדידן ליתא
חיוב מעשר עני בזה ולהכי השמיט שפיר ודוק: פרק ח הלכה א הצדקה הרי היא בכלל

הנדרים לפיכך האומר הרי עלי סלע כו' חייב ליתנו לעניים מיד ואם איחר עובר בבל תאחר שהרי בידו ליתן מיד כו' אין שם עניים מפריש ומניח פד שימצא עניים כו'.

והנה דעת רבינו הוא דבצדקה אינו תלוי כלל בג' רגלים ורק תלוי בזה דאי איכא עניים מחויב בב"ת מיד ואי ליכא עניים אינו עובר כלל וכן הביא דעת הר"ן שם בר"ה (דף ו). אמנם הרשב"א ז"ל בחידושו למס' ר"ה חולק ע"ז וס"ל דגם בצדקה ובמתנות עניים תלוי רק בג' רגלים לענין בל תאחר ומה דאמר רבא צדקה מחייב עליה לאלתר זהו רק בעשה אי קיימי ליה עניים ואי לא קיימי עניים תלוי בג' רגלים דמחויב להדר בתרייהו ודעת התוס' דגם צדקה תלוי בג' רגלים היכא דליכא עניים לאהדורי בתרייהו ואי איכא עניים עובר בב"ת מיד וכל השיטות האלה מברר הגר"א ז"ל בביאוריו ליו"ד (סי' רכז ס"ק ה) עיי"ש והכריע כדעת רבינו והש"ע דצדקה לא תליא כלל בג' רגלים: ונ"ל לכאורה להביא ראיה לדעת הרשב"א ז"ל דתליא ג"ז בג"ר מהא דאיתא במס' ערכין (דף ו ע"א) ת"כ דרבא נדר צדקה ואין הקדש צדקה מ"ק אלא ה"ק צדקה הרי הוא בבל תאחר ואינה כהקדש דאלו הקדש אסור לאשתמושי ביה ואלו צדקה שרי לאשתמושי ביה כו' ע"כ וא"נ דצדקה אינה תלויה בג"ר ואף אי עבר בג' רגלים מ"מ אי ליכא עניים איכו עובר על ב"ת אף בג' רגלים ואף א"נ דהקדש זה דאומר שם הוא הקדש בדק הבית מ"מ הא כתב הטורי אבן בר"ה (דף ד) ד"ה וחרמים דקדשי בדה"ב לכ"ע תלוי בג' רגלים כמו קדשי מזבח דגם זה באין ללשכה לצורך גבוה ואף דא"נ דצדקה וש"ד אינו תלוי בג' רגלים וא"כ שפיר איכא למימר לענין זה דצדקה אינו כהקדש ומנ"ל לומר לענין דשרי לאשתמושי דלא שייך כלל לענין בל תאחר דמיירי ביה ואף א"נ דמשמעות הברייתא הוא דבא לומר דצדקה קילא מהקדש מ"מ לפ"ד רבינו הוא קולא לענין ב"ת בזה דאי ליכא עניים אף אי עובר ג' רגלים מ"מ אינו עובר על בל תאחר ובהקדש בג' רגלים בכל פעם עובר אלא ודאי משמע כדעת הרשב"א ז"ל דבזה הוא שוה בל תאחר צדקה להקדש דתליא בג"ר וע"כ לא מצי למימר רק אי שרי לשנות: אמנם נ"ל לומר דלא קשה מזה דודאי תליא זה בזה דהא דשרינן בצדקה לשנותה היינו ללותה הוא בודאי באופן דלא עבר עליה על בל תאחר כמו שמבואר ביו"ד (סי' רנז) דהיינו היכא דלא קיימי עניים אי דלא תבע ליה הגבאי בצדקה שיש ליתן להגבאי אבל בצדקה דחייב על בל תאחר אי אינו נותן לעניים מיד בודאי לא יוכל ללותה ולשנותה דעבר על בל תאחר וזהו רק בצדקה דלא תליא בשלש רגלים ורק בזה דקיימי עניים ולהכי שפיר אי לא קיימי עניים שרי ללות פד שיבואו עניים ויתן להם אבל א"נ דגם צדקה דינו כמו הקדש לג' רגלים לב"ת וברגל אחד לעשה וא"כ לא מ"ל דבצדקה שרי לשנותה הא יש שיעורבדבר ראי יבוא רגל אחד או ג' רגלים אף אם לא יהיו עניים אז יעבור על בל תאחר וא"כ לא שרי ללות רק עד זמן קצוב עד הרגל ומדקאמרה הברייתא רק שרי לשנותה והוא בלא זמן קצוב רק עד שידרשו מיזו היינו או שיבאו עניים או יתבע הגבאי וכ"ז שלא נצרך מותר לו לשנותה והוא משום דבל תאחר בג' רגלים ליכא זה בצדקה וחדא מלתא היא: ועוד נ"ל ליישב כן דהנה זהו ודאי לקט שכחה ופאה אי לקטן לצורך עניים דמחויב ליתן להם כשימצאו עניים כמו שכתבו התוס' בר"ה (דף ד ע"ב) ד"ה לקט דע"ז מיירי שם הברייתא דקחשיב לקט שו"פ לענין ב"ת והתם ודאי בזה יש להם דין צדקה דשרי לשנותם וללותם עד שיבואו עניים דלא הוי דין הקדש וא"כ שם במס' ערכין

דאומר צדקה הרי הוא הקדש כולל בזה כל דבר שמחלק הוא לעניים ואינו קדוש אבל בזה לענין בל תאחר דינו שוה כמו שאר קרבנות לענין שלש רגלים וכמו שכתב רבינו בהדיא לקמן בפ"ד מהל' מעה"ק הי"ג אחד כו' ומתנות עניים וכיון דבהני לבל תאחר דינו לרגלים כמו הקדש להכי מפרש לה הברייתא לענין לשנותה בזה שרי בכל צדקה דלא הוי הקדש אף מתנות עניים אף דשרי בזה לשנותה ולהכי מפרש לה לשנותה דכולל כל צדקה בזה כמבואר ומה שתקשה על רבינו מ"ט בצדקה איני תולה בג' רגלים ובמתנות עניים תליא בג' רגלים זה מקשה שם הפני יהושע במס' ר"ה והחתם סופר ביו"ד (סי' רמב) מיישב הקושיא עיי"ש ודוק: הלכות תרומות פרק א הלכה ט באשקלון כו' וכתב הכ"מ ועל מה שכתב דאשקלון חוץ לארץ יש לתמוה דבספר שופטים מנו מא"י עד טפי מעכו עכ"ל.

והנה, כבר עמד ע"ז הר"ן ז"ל במשנה א' דגיטין ומקשה על אשקלון ומתרץ דתרי הוי א"נ כו' ועיין עוד בר"ן בפ"ג דתענית ודוק: הלכה יז וישראל כו' וכן החוכר והמקבל והשוכר שדה מן העכו"ם בסוריא פטור מן התרומה ומן המעשר עכ"ל. והנה קשה לי מ"ט לא הביא רבינו דין זה דאיתא במס' גיטין (דף מג ע"ב) דאי משכנו לישראל אע"פ שכתב נימוסו מ"מ פטור ממעשר ומפרש לה זמן דאף אם הגיע הזמן מ"מ כיון דגבי שדה הוה פירא משו"ה פטור וכן פוסק רבינו לקמן בפ"י מהל' עבדים הל' ב' גבי לוח על עבדו החילוק אם הגיע הזמן והוא קונה גוף העבד יצא לחירות כו' ועיין שם בכ"מ ולח"מ מה שבארו בזה ורבינו הכא לענין סוריא דהוה הדין כמו שם בא"י למ"ד דאין קנין כמו שכתבו התוס' (דף מז ע"א) ד"ה ארב"ה לא ביאר לענין משכון כלל: ונ"ל ליישב כן דהנה במס' פסחים (דף לא) איתא פלוגתא אם ישראל מעכו"ם קונה משכון דחד מ"ד ס"ל דלא קנה.

והנה רבינו בפ"ד מהל' חו"מ פוסק דקני וכן כתב הרה"מ שם בפ"ה שפוסק כסתם משנה דישראל מכותי קונה משכון וזהו גבי משכון של מטלטלין והנה אי משכון כותי אצל ישראל כתב רבינו בפ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ו גבי כותי שמשכן חצירו אצל ישראל הרי הוא ברשות הממשכן בדיניהם עד שיתן לו מעותיו ויסתלק ומבאר לה הרה"מ ז"ל בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שבדיניהם הרי הוא מכירה עד שיהא נפרע כו' עיי"ש ובמס' ב"מ ודף סז ע"ב) אמרינן דבאתרא דלא מסלקי במשכון של קרקע הוא קונה דאין שביעית משמטתה וחזינן דהוא באתרא דלא מסלקי כמו משכון של מטלטלין נמצא דלדידן דפסקינן כמו בדיניהם עתה דהמשכון קנוי לישראל וא"נ דהוי כמכירה גמורה דהוי באתרא דלא מסלקי אצלנו דאזלינן בתר דיניהם וא"כ חייב במעשר אבל הברייתא א"ל דס"ל כמ"ד דישראל מכותי לא קני משכון ולא הוי אז דיי דיניהם דקנה ולהכי אומר בכ"ד דפטור ממעשר אבל רבינו כיון דס"ל דקונה להכי א"ל דס"ל דחייב במעשר ולהכי השמיט ועיין שם בפ"י בגיטין ודוק: הלכה כ שותפות העכו"ם חייבת בתרומות ומעשרות כיצד ישראל וכותי שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו שרה בקמתה ואצ"ל אם חלקו גדיש הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של כותי אע"פ שמרחן הכותי וחייבין מדבריהם עכ"ל.

והנה הכ"מ כתב בפ' רה"ג (דף קלה ע"ב) שותפות העכו"ם בתרומה רבנן מחייבי כו' ומפרש רש"י כו' וסובר רבינו כפירוש רש"י עכ"ל. והנה בזה מחולקים רש"י ותוס' במס' גיטין ודף מא ע"ב) דרש"י ז"ל מפרש דרבי דסבר דטבל וחולין מעורבין היינו דבכל חטה וחטה חציה טבל וחציה חולין כו'.

והתוס' מפרשים שם דבכל אחד מספקא ליה דכיון דאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של כותי או חציו ולא ידעינן כמה כו' והיינו דמספקא לנו דלמא יגיע לישראל כל חלקו של כותי כו': והנה הש"א בתשובה (סי' צ) מביא דעת רש"י ותוס' ומספקא ליה האיך דעת רבינו ז"ל אם כרש"י או כתוס'.

והנה הכא בדברי רבינו שכתב הכא כן דמעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של עכו"ם הוא מפורש כדעת רש"י ז"ל וכן כתב נמי הכ"מ דרבינו מפרש לה כפירוש רש"י ז"ל ולא כהתוס' וקשה על הש"א דמאי מספקא ליה בזה: והנה בירושלמי דמאי פ"ו ה"ה איתא מפורש להדיא כפירוש רש"י ז"ל וז"ל תני ישראל וכותי שקנו שדה כו' ר' אסי בשם ר"ח ר"י בשם ר' יוחנן כו' מה פליגי כשחלקו שדה בקמתה אבל אם חלקו גדיש אף ר' שמעון ב"ג מודה לרבי שכל קלח וקלח של שותפות הן כו' אבל אם חלקו עומרים כו' אלמא דמפורש אומר הירושלמי כפירוש רש"י דאי אין ברירה אזי כל קלח וקלח של שותפות הוא דמעורב בכל אחד של שניהם כמבואר: ועוד נ"ל להביא ראיה לדעת רש"י ורבינו ע"ז מגמ' דסוטה (דף מג ע"ב) דאמר ומ"ש מחמשה אחין כו' דכולהון חוזרין התם כל חד וחד קרינא ביה אשתו הכא כל חד וחד ל"ק ביה כרמו ופירש רש"י ז"ל קרינא ביה אשתו שמא לזה תתייבם כו' כל חו"ח לא קרינא ביה כרמו המיוחד לו שאין לך גפן שאין לשנים חלק בה עכ"ל.

אלמא דאמרינן דהיכא ששנים המה בשותפות בכרם ולא חלקו מעורבים בכל גפן של שניהם ולא אמרינן דלכל אחד ואחד יוכל היות מבורר חמשה אילנות וכן להשני וא"כ דמי להתם לשמא תתייבם לכל אחד ה"נ בכרם אמרינן דכל חמשה אילנות דשייך לזה ולזה וכולהו לזה או לזה ורק אמרינן דכיון דאין ברירה מעורב בכל גפן של שניהם ואין לכל אחד חמשה גפנים שיעור כרם שע"ז חוזר ולהכי כרם של שני שותפין אינו חוזר והוא כדברי רש"י ודברי רבינו ולא כדעת התוס' ועיין לקמן עוד בהל' מלכים: פרק ב הלכה יד במשל"מ ד"ה והטמאה כו' בסה"ד כתב המגיה וז"ל ובהכי ניחא קושית התוס' במס' שבת (דף כא) ד"ה ומותר דהקשו מנ"ל לרבה דסבר ר"ה דמותר להשתמש לאורה כו'.

ונראה דמדנקיט ר"ה שמנים ופתילות משמע דאכולהו קאי ואפילו שמן שרפה ותקשה ליה לרבה מ"ט דר"ה דאסר להדליק בחול בשמן שרפה והלא נמשך אחר הפתילה אבל א"נ דמותר להשתמש לאורה אז ניחא דאסור דלמא אתי להסתפק בשמן של תרומה טמאה ואף ע"ג דבשבת לא חששו לזה אלא משום גזירה שמא יטה התם דאימת שבת עליה ובדיל מניה.

ועוי"ל דטעמיה דר"ה משום דקסבר ככתה זקוק לה וא"כ ה"ל לומר בין בשבת ובין בחול דדרך התנא לומר הפשוט יותר קודם כו' וא"כ ה"ל לומר דהחדוש הוא בחול משום דלמא פשע א"כ טעמיה דר"ה כו' עד גזירה שמא יטה עכ"ל. וכל דבריו תמוהים התירוץ

השני ליתא לפי הגירסא דגמ' שלפנינו בין בשבת ובין בחול והתירוץ הראשון נמי תמוה דא"כ לאסור בכל יום להדליק שמן שרפה דלמא אתי להשתמש ביה ומה זה לחנוכה א"א דהנאת כולו אסור מה"ת לאסור לישראללהדליק בשמן שרפה בכל יום ולא שייך זה האיסור לנר חנוכה ועיין בפ"י שם ודוק: פרק ג הלכה כג כשמפרישין תרומה ומעשר כו' ואין לוקין על לאו זה עכ"ל, וכתב הכ"מ ואין לוקין על לאו זה בפ"א דתמורה ד"ה פלוגתא שם ופוסק כמאן דמיקל ולישנא דמתניתין בפ"ג דתרומות הכי דייק דקתני אע"פ שהוא עובר בל"ת מה שעשה עשה ולא קתני אע"פ שהוא לוקה עכ"ל.

ולענ"ד הוא דוחק לומר כדברי הכ"מ דלשנא דמתניתין הכי דייק אחרי שהמ"ד בתמורה דלוקה לא מדייק מהמשנה ואנן הוא מדייקין ובאמת מצינו בכמה דוכתי דקתני עובר בל"ת אע"פ שלוקה כמו שבארנו לעיל בפ"ג מהל' עכו"ם וא"כ אין מוכרח כלל מתירוץ: ונ"ל ליישב דעת רבינו כן דלהכי פוסק כמ"ד אינו לוקה משום דאיתא בירושלמי פ"ג דתרומות ה"ג ר"ת בשם ריב"ח אמר לוקה מותבין קומי ר' יוחנן ושתק מה עובר לוקה או אינו לוקה אתיא ריב"א בשם ר' יוחנן אינו לוקה ע"כ.

נמצא דר' יוחנן נמי ס"ל כר' אלעזר בגמ' דידן דאינו לוקה וה"ל תרי לגבי ריב"ח ופוסק כוותיהו דרבים ניהו דס"ל דאינו לוקה ואע"פ שבגמ' דידן דייקין אפכא דר"א אמר לוקה וריב"ח אמר אינו לוקה ובירושלמי אמר ר"ח בשם ריב"ח דלוקה מ"מ זה לא קשה דכן מצינו בכ"ד דהירושלמי פליג על המ"ד האיך ס"ל להני האמוראים עם גמ' דידן אבל זה הא חזינן דר' יוחנן ס"ל דאינו לוקה ודאי הלכה כר' יוחנן נגד ר' אלעזר וגם בגמ' ס"ל לריב"ח נמי דאינו לוקה וה"ל רבים נגד ר"א ולהכי פוסק כן דאינו לוקה ודוק: פרק ד הלכה א עושה אדם שליח להפריש לו תרו"מ שנאמר כן תרימו גם אתם לרבות שלוחכם ואין עושין שליח עכו"ם שנאמר גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני בריח עכ"ל.

והנה לעיל בפ"ג מהל' אשות ה"ז ביאר הלח"מ דאף דרבינו ס"ל דעכו"ם ליתא בתרומה דנפשיה ודאי א"נ דא"נ שליח מ"מ הכא בהל' תרומות כתב הך טעמא דאתם בני ברית כיון דהוצרך טעם זה לענין אין שליחות לכותי בכל התורה כולה כתבו ג"כ התם ע"כ. והשער המלך הכא בה' זו הקשה בשם ס' עצמות יוסף דלרבינו גם עיקר הלימוד על תרומה מקרא דגם אתם לרבות שלוחכם לא צריך דנוכל למילף בתרומה מגירושין וקדשים בשלמא רש"י ז"ל דמפרש במס' חגיגה (דף יא) על שליחות בתרומה מקרא דגם אתם אשר גם ע"ז עמד הטורי אבן שם ניחא שפיר דלפי המסקנא בעינן קרא בתרומה כה"כ דלא נמעט מקרא דאתם כמו דמעטינן אתם ולא שותפין ולא אריסין כמו שאומר שם במסקנא בקדושין אבל רבינו דפוסק דשותפין ואריסין אינם תורמין מדרבנן ולא מה"ת וא"כ לא בעינן כלל קרא גבי תרומה לרבות על שלית וא"כ גם עכו"ם ממעטינן מקרא זה דלא צריך הלימוד כלל גבי תרומה ודחק השעה"מ בזה: ונ"ל לתרץ כן דהנה במס' ב"מ ודף כב ע"א) אמרינן הכא במ"ע כגון דשוי שלית ה"נ מסתברא דאס"ד דלא שויא שליח מי הוה תרומה דכתיב אתם גם אתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם.

והנה בס' מהרי"ט אלגזי בסוגיא דבכורות (דף יא) גבי הפודה פ"ח של חבירו שמחלק התוס' שם מתרומה נחית לבאר שם דיש ג' מיני זכיות אחד דהוי זכות גמור וליכא שום צד חובה דנראה דכל כה"ג אפילו לא נתרצה כששמע לאו כל כמיניה והב' היכא דאיכא צד זכות וחובה כו' כה"ג אם נתרצה כששמע זכה אבל אם לא נתרצה כששמע לא זכה והג' הוא דאיכא צד חובה אצל כל אדם בכה"ג אפילו נתרצה כששמע אינו כלום כו' כן הביא בשם הרה"מ בפ' ד' מהל' זכיה בשם הרמב"ן ז"ל ומבאר שם דלהכי בתרומה דאתרבי השליח כמו הבעלים עצמם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אין מציאות לאדם שיתרום את של חבירו אם לא בשליחות גמור או ע"י דין זכיה דזכין לאדם שלא בפניו בדבר שהוא צד זכות ולא שום צד חובה וכגון בתורם משלו על של חבירו כו' דלא קפיד לעשות המצוה בממוניה הו"ל זכות גמור דמרויח שיעור תרומה ואי בעינן כן בכל התורה תליא אי ילפינן מתרומה הכל כמו שמבאר שם בארוכה לחלק מפודה פ"ח ש"ח עיי"ש.

נמצא דשפיר צריך ללמוד מקרא דאתם גם אתם לרבות שלוחכם כי היכי דנדע מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם דבעינן דוקא שיהיה בזה זכות גמור וא"ל לא סגי שיתרצה אחרי כן ובעי שיעשה שליח מתחלה ולהכי מביא מקרא זה הלימוד על שליחות לידע דין זה בתרומה כמבואר ודוק: פרק ה' הי"א אין תורמין מפירות השנה על פירות שנה שעברה ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו ואם תרם אינה תרומה שנאמר שנה שנה עכ"ל.

וכתב הכ"מ משנה בפ"ק כו' ומאחר דמקרא יליף לה אינו תרומה עכ"ל. ונ"ל לבאר דהנה מזה אין מוכרח דאי מקרא ילפינן אף בדיעבד לא הוי תרומה דהא חזינן דהתורם מן הרעה על היפה דנמי נפ"ל מקרא דכל חלבו ואעפ"כ אמרינן בתמורה (דף ה) דלאביי דס"ל דאי עביד מהני אף בלא קרא לרבות הוה תרומה בדיעבד וכן שם בתורם ממין על שא"מ נמי מקשה לאביי אמאי בדיעבד לא היה תרומה ומלבד קרא דכל חלב תירוש כו' צריך קרא דראשיתם דלא הוי תרומה וא"כ גם הכא משמע לכאורה דתליא בפלוגתא דאביי ורבא ולאביי ליכא הוכחה מזה הקרא דלא הוי תרומה בדיעבד וא"כ תקשה התם בסוגיא דתמורה דמקשה על אביי מתורם ממין על שאינו מינו דלא הוה תרומה ומרבי ליה מן קרא דראשיתם אמאי לא מקשה נמי ממשנה זו דהתורם מן החדש על הישן אמאי בדיעבד לא הוי תרומה הא ליתא קרא יתירא לרבויהי ובשלמא לקמן בהל' י"ב דקחשיב רבינו הא דאין תורמין מפירות הארץ על חוץ לארץ ומחו"ל על של ארץ ומן החיוב על הפטור וגם התם אף בדיעבד לא הוי תרומה וגם שם כתב הכ"מ דמקרא ילפינן משום הכי לא הוי תרומה ומזה לא מקשה לאביי שם במס' תמורה זה ניחא פשוט דכיון דהני חייבי והני פטורי ודאי אם תרם מן הפטור על החיוב אינו תרומה דלא שייך גבייהו שם תרומה וה"נ מפירות חו"ל על של ארץ דכיון דהוא פטור מה"ת אינו חל ע"ז שם תרומה לפטור הני דחיוב והוי כמו פירות שתרמו כבר בודאי לא בעי קרא למימר דאי תרם מהם על אחרים לא הוי תרומה אבל הכא גבי מן החדש על הישן קשה אמאי לא מקשה זה לאביי כמבואר: וע"כ נ"ל לומר דלהכי א"מ לאביי כן דהא חזינן דהמשנה דתרומות פ"א קחשיב כולהו בחדא אין תורמין מחוש על הישן ומפירות חו"ל על א"י ומפטור על של חיוב כל הני דברים דלא שייך בהו דאם תרם יהיה בדיעבד תרומה.

וע"כ צריך לומר דגם בזה נאמר כן דל"א דאתא הקרא דשנה שנה לומר דיש איסור בדבר דאסור לתרום משנה זו על של שנה אחרת כמו ממין על שאינו מינו או מן הרעה על היפה אלא אתי הקרא של עשר תעשר שנה שנה דכל שנה הוא חיוב לעצמו ובשנה האחרת לא תוכל לעשר משנה שעברה ולא חייל ע"ז שם מעשר משנה העברה וכמו דאמרינן דכל שנה חלוקה למעשרותיה שנה ראשונה מע"ר שניה מ"ש שלישית מ"ע כן אמרה תורה דבכל שנה לענין מעשרות ותרומה הוי זמן תרו"מ לעצמו ואם עבר השנה שוב בשנה השניה מתחיל חיוב השניה ומהראשונה ליתא חיוב לפטור השניה שהוא חיוב בפ"ע והוי כמו מן הפטור על החיוב דלכ"ע בדיעבד נמי לא הוי תרומה ומעשר אף בלא קר ואף דאי עביד מהני ואולי גם זה כונת הכ"מ דכתב דמקרא ילפינן הוא פירוש כמו שבארנו דמקרא זה של שנה שנה ילפינן דא"ח משנה זו על שנה חבירו כמבואר: ועוד נ"ל ליישב כן דהנה רש"י ז"ל מביא לימוד ע"ז דאין תורמין משנה על חברתה מקרא דשנה שנה במס' ר"ה ודף יב) ובמס' בכורות (דף נג ע"ב) והוא מן הספרי פ' ראה אבל רבינו כתב בפירושו המשנה בפ"א דתרומות וז"ל מן החדשעל הישן וישן וחדש הוא זרע שנה זו עם זרע שנה שעברה ואין ראוי להוציא אחד מן הזרעים תרומות החייבת לשניהם וכ"ז למאמר השם והרמותם ממנו תרומת ה' ר"ל ממנו בעינו שיוציא החק שחייב לו מאותו המין ולא ממין אחר עכ"ל.

וכן כתב רבינו גרשום במס' בכורות (דף כג) בש"ס הנדפס מחרש וז"ל מה מעשר דגן מחדש על הישן לא כדאמרינן בספרי פ' קרח והרמותם ממנו ממין על מינו ולא ממין על שאינו מינו ולא מחדש על הישן ותרומה אתקש למעשר עכ"ל. אלמא דזה נמי לימוד בהספרי מקרא דממנו למעט מחדש על הישן כמו מן שא"מ על מינו וזהו דברי רבינו בפיה"מ שיוציא החק שחייב לו מאותו המין ולא ממין אחר אלמא דחשיב ליה זה של שנה העברה כמו ממין אחר ותרומתהו ילפינן מחד לימוד וא"כ ניחא דכי היכי דאתי הקרא דראשית שאומר שם בגמ' דתמורה למעט על שאינו מינו שאינה תרומה אף בדיעבד ה"נ בחדש על הישן נמי מזה אף דיעבד אינו תרומה דתרווייהו לפ"ד הספרי מחד קרא ילפינן דשוין תרווייהו וניחא לפ"ז מה שיש לדקדק במשנה דתרומות בפ"א שם דקחשיב במשנה ה' כל הני דאין תורמין ואם תרם אין תרומתו תרומה ולא חשיב ממין על שאינו מינו דזה נקיט לקמן בפ"ב הוא בין הני דבדיעבד הוה תרומה ובזה אף בדיעבד לא הוי תרומה וא"כ ה"ל למיחשב נמי זה דממון על שא"מ בין הני דבדיעבד לא הוי תרומה אלא כיון דקחשיב מן החדש על הישן דילפינן מקרא זה דהוי כמו ממין על שא"מ ובדיעבד לא הוי תרומה ה"נ ממין על שא"מ ולקמן בפ"ב נקיט לאשמועינן דינא דכל מיני חטים אחד וכל מיני תאנים אחד כמבואר שם ודוק: הלכה כה בשלשה פרקים צריך לבדוק את היין שהניחו לפרוש עליהן כו' ואלו הן בקידום של מוצאי החג כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ודע דאהני דתני בקידום של מוצאי החג של תקופה ופירש"י ז"ל של תקופה אם כבר נכנסה תקופת תשרי אבל אם משכה תקופת תמוז עד כאן לא וא"י למה השמיטו רבינו עכ"ל. ולענ"ד נ"ל ליישב פשוט דהנה התוס' כתבו שם זי"ה בקידום כו' וא"ת והא אי אפשר שתמשך עד כאן כדאמרינן בפ"ק דמס' סנהדרין דבעינן מקצת החג מתקופה חדשה וי"ל דאמר התם דעל תקופה לבד מאי מעברין עכ"ל והנה רבינו כתב לקמן בפ"ג

מהל' קידוש החדש הל' ד' על ג' סימנין כו' כיצד ב"ד מחשבין ויודעין אם תהיה תקופת תשרי כו' ועל סימן זה סומכין ומעברין וא"ח לסימן אחר וס"ל לרבינו דעל תקופה לבד נמי מעברין והרמ"ה כתב דאף דאיתא בגמ' דר"ה (דף) דעל תקופה נמי מעברין מ"מ יש לחלק בין תקופת ניסן לתשרי והכ"מ כתב שם בה' ט"ז דרבינו ס"ל דאין לחלק בזה ועל זה לבד נמי מעברין עיי"ש: ובאמת צ"ל לדברי רבינו דהסוגיא שם בר"ה ס"ל כמו רשב"ג במס' סנהדרין דאמר על התקופה וקמבעי שם על התקופה מעברין או שמחין ונשאר שם בתיקו וס"ל לרבינו דהסוגיא דר"ה דאמרה שמור אביב של תקופה פשיט הבעיא דמעברין על התקופה ופוסק כרשב"ג וכמו שמביא המשל"מ לעיל בפ"ב מה' תרומות ה"ב כ"ד דבחד מקום נשאר בבעיא ובחד מקום אפשט ופסקינן דנפשוט וה"נ כן וא"כ כיון דרבינו פוסק כהסוגיא דר"ה דמעברין על התקופה לבדה וא"כ אי אפשר שתמשך עד קידום החג כקושית התוס' וצ"ל ע"כ דהברייתא שם בגיטין ס"ל כהאי מ"ד בסנהדרין דרק על ג' מעברין ועל תקופה לבד אין מעברין אבל רבינו דפוסק דאף על תקופה לבד נמי מעברין לא צריך להביא על קידום דתקופה של מוצאי החג דהוא דבר שאי אפשר ודוק: פרק ז הלכה כ נשא שניה היא אוכלת ועבדו מלוג שלה לא יאכלו עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ' הבע"י אמרינן דלר"מ משתמש לביאה פסולה דרבנן אוכלת ומ"מ איני יודע מנין לנו בנשואה ממש לומר כן ועוד מנין לנו דעבדי צ"ב שלה יאכלו עכ"ל. והנה סוף דברי הכ"מ אלה תמוהין דמקשה נין לנו דעבדי צ"ב שלה יאכלו פשיטא דהם יאכלו דהא לא גרע מאלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דאף בזה שהוא איסור דאורייתא מ"מ קיי"ל דיאכלו בנכסי צ"ב וצריך לומר דטעות סופר יש הכא בדברי הכ"מ וצ"ל מנין לו דעבדי מלוג שלה לא יאכלו דהא גבי אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט אמרינן בכאן דקנין האוכל מאכיל ושאר האמוראים אמרו משום גזירה והכא לא שייך הכל כיון דהיא השניה אוכלת א"כ גם העבדים של נכסי מלוג שלה יאכלו וזהו ודאי קושיא חמורה על רבינו.

ומפני חומר הקושיא יש ליישב קצת עפ"י מאי דאיתא בירושלמי הכא ר"ה משום ר"ל הראוי לאכול מאכיל שא"ר לאכול אינו מאכיל ר' יוחנן אמר משים קנם מאי נפ"מ עבד ערל שקנה כו' ומפרש הפ"מ דפשט של ר"י משום קנס הוא כמו דברי רבא כדי שתאמר אני ועבדי אינן אוכלין וזה לא שייך בשניה דהיא אוכלת רק מפרש לה סתמא קנסא קנסוהו רבנן על עבדי מלוג שלה דהוי אחריות שלה שלא יאכלו וס"ל לרבינו נמי טעמיה דר' יוחנן דהוה משום קנס ולא חלקו רבנן בכ"ג דהוה ביאת איסור כמו אם היתה איסור דאורייתא דמה"ת אינה אוכלת קנסוהו רבנן על עבדיה שלא יאכלו אף שאוכלין מה"ת להאי מ"ד ה"ד בשניה אף שהיא אוכלת מ"מ קנסן גבי עבדים תשאר שעבדי נכסי מלוג שלה לא יאכלו ובזה פוסק רבינו כר' יוחנן נמי ואף דס"ל נמי טעמיה דרבינא דאינן אוכלין מה"ת אהני ליה טעם זה על שניה דאינן אוכלין מדרבנן אף דעליה לא גזרו רבנן אף עבדיה המה כמו איסור לאו יעשה מה"ת ומה דלא קאמר הירושלמי א"ב זה על שניה ל"ק דהא א"ל פשט א"ב דלזה הוא מה"ת ולזה הוא מדרבנן אך חדא מנייהו נקיט כמו שכתב הפ"מ הכא וסמיך רבינו הכא ע"ד הירושלמי כמו שמצינו כן ש"ד ודוק: הלכה כג כהן הדיוט שנשא אילונית ה"ז אוכלת בתרומה עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ' הבע"י במשנה אר"י דכהן לא ישא אילונית שהיא זונה וחכ"א אינה זונה עכ"ל. והנה דברי רבינו הוא תוספתא מפורשת בפ"ח דיבמות דאיתא שם כהן הדיוט שנשא אילונית ה"ז מאכילתו בתרומה ומזה מקורו של רבינו.

והנה היאך מיירי אי הכיר בה א"ל תליא במה שמבואר לעיל בפ"ד מה' אשות ה"י בדברי רבינו דאי נימא כמו שמבאר שם הלח"מ דהיכא דלא הכיר בה אף רבינו מודה דלא בעי גט רק מדרבנן א"כ ודאי אינו מאכילה דמה"ת לא הוי קדושין וע"כ מיירי היכא שהכיר בה אז מאכילה בתרומה וא"ל לא כמבואר ודוק: פרק ח הלכה יא נשאת לבן י"ג שנה ויום אחד ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא ה"ז אסורה לאכול עכ"ל.

והנה נ"ל לבאר דברי הירושלמי הכא פ"ז סה"ד דאיתא שם ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא כמו שהביא ב"ש להאכיל עכ"ל ופרשו הפ"מ והק"ע דהירושלמי ס"ל דהיכא דהוא ספק אם הביא שתי שערות מאכיל בתרומה שלא כדברי רבינו הכא והקשה הק"ע בש"ק דמסיק דספק הביא שתי שערות אזלינן לקולא והא למ"ד תרומה דאורייתא ה"ל ספק דאורייתא ולחומרא וי"ל קסבר מופלא סמוך לאיש דאורייתא וכ"פ נמי הרמב"ם ולא הוי אלא ספק דרבנן ולקולא ע"כ.

ודבריו תמוהין דמה שייטיה הכא למופלא סמוך לאיש הא אפילו א"נ דמופלא סמוך לאיש הוא דאורייתא זהו רק לענין נדר או הקדיש או הפריש תרומה דהוי הכל מטעם נדר ומרבין מקרא דאיש כי יפליא אבל ודאי לענין להאכיל לאשתו אין לו דין גדול עד שיביא שתי שערות כמו לכל דבר דלא הוה גדול לבד מנררים דאתי מריבוי דאיש איש וליתא תירוצו: ונ"ל לבאר כן דהנה התוס' שם ביבמות (דף סח ע"א) ד"ה רישא הקשו אמאי לא אוקמי ליה אחזקה וי"ל דהכא כגון דהשתא דאתי לקמן הוי ודאי בן תשעה אע"פ שהוא ספק כשבא עליה לא מוקמינן ליה אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא בן ט' שנה דחזקה קמייתא איתרע ליה עכ"ל והנה היכא שקידש בן י"ג שנה וי"א הא אמר רבא בנדה (דף מו) שם דאיכא חזקה דהביא שתי שערות ונהי דבדאורייתא אזלינן לחומרא ולא אזלינן לקולא בתר חזקה אבל במילתא דרבנן שפיר אזלינן בתר חזקה וכמבואר בש"ע או"ח (סי' נה) לענין תפלה (ובסי' לה) ובמג"א שם וכן בח"מ שם (סימן לה) ובשו"ת רע"ק איגר ז"ל ס"ח עי"ש.

וא"כ היכא דהוי תרומת פירות דהוא רק מדרבנן או בתרומה בזה"ז למ"ד דהוא מדרבנן ניזל לקולא דניזיל בתר חזקה דהביא שתי שערות ואי בדקינן ליה ולית ליה ניהוש שמא נשרו אמנם בתרומת פירות דרבנן כתב רבינו בה' י"ב הכא כל אלו כשם שאין מאכילין בתרומה של תורה כך אין מאכילין בתרומה של דבריהם גזירה שמא יאכילנו בשל תורה וכתב הכ"מ דזה הוציא רבינו מהא דאמר (דף קיג) חרש בפקחת נמי תאכל בתרומה דרבנן ומשני שמא יאכיל בתרומה דאורייתא כו' והנה זהו בתרומת פירות בזמן דאיכא תרומה דאורייתא אבל היאך הדין בתרומה בזמן הזה דליכא למיגזר למיכל תרומה דאורייתא כבר ביאר בזה לעיל בפ"ז המשל"מ ותמצית דבריו הוא כן.

הכלל העולה דר"ל ור' יוחנן בתלת פליגי דלר"ל ר' יוסי אית ליה דתרומה בזמן הזה דרבנן ואית ליה דאנדרוגינוס הוה ספק איש וספק אשה וס"ל דתרומה בזה"ז אזלינן לקולא בספיקא ור' יוחנן פליגי עליה בכל וס"ל דליתנייהו להני כללי דכייל ריש לקיש

וסבירא ליה דלר' יוסי תרומה בזמן הזה מן התורה כו' וסבירא ליה נמי דלמאן דאית ליה דתרומה בזה"ז דרבנן לא אזלינן בספיקא להקל ונראה דאף ר"ל דאמר בתרומה בזה"ז אזלינן לקולא לא אמרה אלא אליבא דר' יוסי אבל לדידיה לא ס"ל ואמינא ליה מההיא דתנן ביבמות (דף סז) ספק שהוא בן ט' שנים וי"א ספק שאינו ספק הביא שתי שערות ספק שלא הביא ופירושה הוא דכל הני פוסלין מספק כגון א' מכל הפסולין שבא על בת כהן פסלוה כו' וכן האירוסין שפוסלין בבית ישראל לכהן אם היה ספק בן י"ג שנה נמי פוסלין ואין ספק דמתניתין אליבא דהילכתא הוא דס"ל דתרומה בזה"ז הוא מדרבנן ור"ל נמי הכי ס"ל והשתא איכא לתמוה טובא ומה אנדרוגינוס כו' שהיתה בחזקת שאינה אוכלת והיתה גם בחזקת פנויה אפ"ה מן הספק מפקינן לה מחזקתה כו' א"ד שאם בא עליה בן ט' שנים שלא נפסול אותה על הספק וכן גבי ספק בן י"ג איכא נמי חזקתה שהיתה אוכלת וחזקת פנויה ואפ"ה אמרינן דעל ספק לא תאכל כו' עכ"ל המשל"מ: והנה לפי מה שבארנו דברי התוס' דכתבו דכיון דהשתא דאתי לקמן הוא בן ט' שנה לא אוקמינן ליה על חזקה קמייתא והה"ד א"כ נמי לענין ספק הביא שתי שערות מיירי שכשהוא בא לקמן יש לו שתי שערות ואמרינן נמי כיון דהשתא אית ליה בשעה שקידש נמי היה לו ונפסלת וא"כ יש לדחות הקו"ח מאנדרוגינוס דהוא כל זמנו בספק ואף א"נ דזה מודה ר"ל באנדרוגינוס דק"ו איכא מ"מ היכא שקידש כהן כשר בת ישראל וספק לנו אם הביא שתי שערות ספק לא הביא ולית לנו למבדקיה שהלך למדה"י והיה בן י"ג שנה וי"א אשר חזקה אית ליה ש"ש וחזקה דהשתא ליתא הכא כסברת התוס' א"ל שפיר לר"ל דאוקמינן על חזקה שהוא מדרבנן ואוכלת בתרומה דרבנן בזה"ז דאמרינן דהביא שתי שערות ומכש"כ ר"ל אליבא דר' יוסי ודאי דאוכלת ס"ל.

נמצא דדברי הירושלמי שפיר ניחא דהנה בירושלמי ס"פ הערל איתא הגירסא אפכא דברי ר"ל דאמר מאכילה בתרומה ואינה מאכילה בחזה ושוק אומר בירושלמי זה ר' יוחנן ודברי ר' יוחנן בגמ' דידן אומר ר"ל נמצא דלפ"ד הירושלמי צריך לומר דר' יוחנן ס"ל כמו שסובר ר"ל בגמ' דידן דתרומה בזמן הזה הוא מדרבנן ובזה אוכלת מטעם הספק ושפיר א"כ אומר סתם הירושלמי שהוא דברי ר' יוחנן ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא כמו שהביא להאכיל היינו כמו שבארנו אם כהן כשר קידש וספק לנו אם הביא שתי שערות מוקמינן ליה על חזקה דרבא דהביא הכא שהוא בן י"ג שנה וי"א והוא כמו שהביא שתי שערות להאכיל בתרומה בזמן הזה דמדרבנן הוא והמשנה מיירי לפסול דמוקמינן ליה אחזקה דהשתא ואף א"נ דר' יוחנן אליבא דנפשיה ס"ל כמו שסובר ר"ל אליבא דנפשיה כמו שכתב המשל"מ שס"ל דלא כר' יוסי ואינה אוכלת בתרומה בזה"ז מ"מ א"ל דהירושלמי זה הוא דברי ר' יוחנן אליבא דר' יוסי דלדידיה ודאי הוא כמו שהביא שתי שערות כמבואר ודוק.

ועיין לקמן פ' ט"ו מה שנבאר בדברי המשל"מ אלו: הלכה טז מת בעלה קודם שישקנה או שהיתה מן הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתובה ה"ז אסורה לאכול בתרומה לעולם עכ"ל. והנה לכאורה הא יש לדקדק ע"ז מ"ט כתב רבינו בדיוק מן הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתובה אינה אוכלת בתרומה והא אפילו היכא דנוטלות כתובה כגון שבעלה אינה רוצה להשקותה או שבא עליה בדרך ולשיטת רבינו שבא עליה ביאה

אסורה מימיו דקיי"ל דנוטלת כתובה ואעפ"כ קיי"ל דאסורה בתרומה כמו דאיתא במשנה דסוטה (דף ו) דאינה אוכלת בתרומה היכא שבעלה בא עליה בדרך.

וע"כ נ"ל דצ"ל לרבינו דזהו אינו רבותא לאשמועינן דאף דנוטלת כתובה מ"מ אסורה בתרומה כיון דכל הני דנוטלות כתובה מ"מ אסורות המה בין לבעל ובין לבועל כמבואר לעיל בפ"ב מה' סוטה ורק כתובה נוטלת מפני שהוא גרם לה שלא תשתה והיא רוצה לשתות ולברר שהיא טהורה להכי נוטלת הכתובה וכמו שמבאר לעיל שם המשל"מ בהל' א' אבל ודאי דהאיסור לתרומה לא נפקע מזה הכש"כ דאסורה לבועל דאף דהבועל אומר שהיא טהורה והוא טהור מ"מ כ"ז שלא תשתה היא אסורה אלא כיון דהיה קינוי וסתירה לא נפקע האיסור מכש"כ דאסורה בתרומה ורק רבינו לשון המשנה נקיט דקתני האומרת טמאה אני לך ולאשמועינן זה דאף דנוטלת כתובה שותת ל"צ כמו שבארנו ודוק: פרק ט הלכה ג הניחה בעלה גוסס כו'.

וכתב הכ"מ שם (דף כח) ואע"ג דרבה מחלק בין זקן שהגיע לגבורות ללא הגיע הא אסקינהו בתיובתא עד שנויא דחיקא כו' עכ"ל. והנה כוונת הכ"מ הכא מבאר המשל"מ לקמן בפ"ד מה' פסוהמ"ק הי"ד דכוונתו להקשות דכיון דרבינו פוסק בזה כרבה לחלק בין גוסס לחולה מ"ט לא ס"ל בזה כרבה לחלק בין הגיע לגבורות ללא הגיע וכן עמד ע"ז הרה"מ בפ"ו מה' גירושין ומתרץ הכ"מ דבזה החילוק דהגיע לגבורות לא ס"ל כרבה ועוד מיישב שם המשל"מ באופן אחר עי"ש.

והנה המשל"מ רוצה עוד לומר דלכאורה נראה דאף במאי דקאמר רבה התם דאם הניח לחלק כו' לא קאי אלא לחלוקה דהמביא גט משום חומרא דא"א אבל השולח חטאתו אפילו הניחו גוסס מקריבין אותה ובזה ניחא מה שכתב רבינו סתם השולח ולא חילק בדבר כו' הנה לבד מה שדחה המשל"מ בעצמו עוד נ"ל להביא ראיה לזה דליתא מסוגיא דפסחים (דף צח ע"א) ר"ש אמר כגון שהיה אביו גוסס בחצות ופירש רש"י שגוססין רוב למיתה לא קבעתיה חצות אלמא דאף לקולא בכ"ד אמרינן רוב גוססין למיתה אזלי ול"א רזה הוא רק דרוב גוססין למיתה אזלי אמרינן משום חומרא דא"א כמו שרוצה המשל"מ לומר ודוק: הלכה ד אמרה לה צרתה כו' וע' השגות הראב"ד ז"ל ועיין לעיל בפ"ג מה' יבום מה שתרצו בזה: הלכה ו הכותב נכסיו לאחר וזכה לו ע"י אחר והיו בהן עבדים ושתק זה שנתנו לו ואח"כ צוח ה"ז ספק אם זה שצוח חזר בו לפיכך אין אוכלין בתרומה בין שהיה רבו שני ישראל כו' והשני כהן עכ"ל.

וכתב הכ"מ הכותב נכסיו שם ובפ' השוחט פלוגתא דת"ק ורשב"ג ואמרו שם זה היה מעשה ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר ומשמע דמספקא ליה הילכתא ואמרינן התם דת"ק סבר מעכב גט שחרור אוכל בתרומה ויש מקום לומר דרשב"ג פליג עליה בהא וכיון דמספקא ליה כמאן הילכתא פסק לעיל בסמוך לחומרא עכ"ל.

וכתב המשל"מ דברי מרן הגדילו התערובות דבפלוגתא דת"ק ורשב"ג אין שום זכר למעוכב גט שחרור דלא שייך כלל והרב כתב כאן גבי מעוכב גט שחרור וז"ל בעיא בהשולח ולא אפשרטא ועוד יתבאר בסמוך וזה לא נתבאר כלל ועוד הוסיף וז"ל וכיון דספק לנו כמאן הילכתא פסק לעיל לחומרא וכל אלה הדברים צ"ע עכ"ל: ולענ"ד דברי הכ"מ נכונים והוא עפ"ד הסוגיא במס' כריתות (דף כד ע"ב) דמקשה שם לר"ל דאמר

הנותן מחנה לחבירו ואמר הלה א"א בה כל המחזיק בה זכה בה כו' אלא לת"ק אי כי אמר אי אפשי בהן כל המחזיק בהן זכה בהן הכא דאמר שני א"א בהן ה"ל זרים וקאכלי זרים תרומה קסבר המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו וקסבר מעוכב גט שיחרור אוכל בתרומה עכ"ל הגמ'.

נמצא דהגמ' קאמר בהדיא דת"ק קאמר אליבא דר"ל דקיי"ל כותיה דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וזהו שאומר הכ"מ ואמרינן התם הכוונה על גמ' זו ולא על פ' השוחט אך יש מקום לומר דרשב"ג פליג ע"ז ג"כ וס"ל דמעוכב גט שחרור אינו אוכל וכיון דמספיקא לא פסקינן לענין שתק ולבסוף צוח לא כזה ולא כזה וגם נשאר לנו בספק בה וקאמר הכ"מ דכיון דנשאר לנו בספק פסק לעיל גבי מעוכב גט שחרור לחומרא וקאמר נמי יתבאר בסמוך היינו פלוגתא זו דרשב"ג ות"ק כמבואר ודוק: פרק י הלכה ב אחד האוכל דבר שדרכו לאכול ואחד השותה דבר שדרכו לשתות כו' ואינו חייב בחומש עד שיאכל כזית שנאמר כי יאכל קדש בשגגה ואין אכילה פחותה מכזית וכשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייתה בכזית.

וכתב הכ"מ ומ"ש וכשם שאכילת תרומה בכזית כו' תוספתא רפ"ו דתרומות והנה בספר חסדי דוד מפרש התוספתא כתב הגיעם דלפי דילפינן איסור שתיה נמי מקרא דכי יאכל להכי ה"י כמו שיעור אכילה בכזית והנה לכאורה קשה מהא דכתב רבינו לקמן פרק ב' מה' מע"ש הל' ה' כל האוכל כזית מעשר שני או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומת ירושלים לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ולוקה על כל אחד בפ"ע לפיכך אם אכל שלשתן חוץ לחומה לוקה שלש עכ"ל וא"כ קשה דהא התם נמי ילפינן לאסור שתיה מקרא דלא תוכל לאכול ואעפ"כ אמרינן דהוי ברביעית השותה יין ולא בכזית כמו הכא.

והנה ע"ז יש לומר כמו שחלקנו לעיל בפ"ג מה' שבועות הכא מלענין דם דחייב בכזית רק אי קרש אבל אי שתה דם הוה שיעורו ברביעית כדאיתא ביבמות (דף קיד) אף דהתם נמי כתיב לא תאכל דם משום דדם היה תחלה משקה אמרינן דשיעור אכילה גביה הוא רביעית דהוא לשיעור של שתייה רק גבי תרומה דילפינן מכי יאכל קדש לרבות השותה היינו אם עשה משקה מן ענבים וזיתים חייב והחייב הוא כמו שיעור שהיה תחלה אף כזית די אבל הכא דכתיב בהדיא תירוש ויצהר דהוה משקה ולהכי אף דכתיב לא תוכל לאכול מ"מ הוה השיעור ברביעית כמו שאר משקין של דם דאיסורו ברביעית והכא אף דהיה תחלה מאכל ענבים וזיתים ועשה מהן משקה מ"מ כיון דכתבה התורה מפורש תירוש ויצהר הוא ברביעית דוקא כמו גבי דם ואף דגם בתרומה דאסור משקין ילפינן לה במס' חולין (דף קכ ע"ב) מבכורים דשם כתיב תביא יתירא לרבות הביא ענבים ודרכן מ"מ זהו רק דהקרא מגלי לנו דבאיסור אכילה דכתיב גבי תרומה נכלל ביה נמי משקין אבל לא הוי מבואר בהדיא כמו הכא גבי מ"ש ולהכי הוי שיעוריה בכזית: אמנם זה ודאי תקשה דבכל איסורין כמו גבי ערלה וכיוצא בו דילפינן התם בחולין (דף קכ) מתרומה לאסור משקין נהוי השיעור בכזית ודאי כמו תרומה והא בערלה כתב רבינו בהדיא לעיל בפ"ט מה' מ"א ה' י"ד דשיעורו ברביעית שכתב שם כיצד רביעית יין של ערלה של כה"כ אלמא דהוי שיעורו ברביעית והא בערלה כל האיסור של משקין

ילפינן מתרומה דאמר שם ילפינן בכורים מתרומה והדר גמיר פרי פרי מבכורים ובכורים ודאי דינו שוה לתרומה דהוי בכזית וא"כ גבי ערלה נהוי כן: אמנם באמת הגר"א ז"ל הגיה בתוספתא שם בתרומות כך שיעור שתיה ברביעית ולא בכזית ונ"ל דאף לפי גרסת רבינו דאומר בכזית לא למעט דהכא לא הוי שיעור ברביעית כמו שארי איסורין אלא גם הכא בתרומה הוה כמו שאר איסורין דשיעור שתיה במשקה הוא ברביעית ורק מה שכתב רבינו דהוי בכזית הוא ע"כ כמו שכתב רבינו לעיל בה' מ"א דהאוכל דם דשיעורו בכזית והיינו דם קרוש דמחזיק כזית את שיעור רביעית ה"נ כן אבל במשקה צלול השיעור הוא ברביעית כמו דאמרין ביבמות גבי דם והכא במ"ש שכתב רבינו נמי שיעור רביעית ומה שאמר בתוספתא דתרומות דשיעור שתיה כשיעור אכילה בכזית בא למימר זה לאפוקי מדברי אבא שאול דס"ל במס' פסחים (דף לב ע"ב) דשיעור תרומה לחייב קרן וחומש הוא בפרוטה מקרא דונתן דכתיב גבי תרומה בא לומר דל"נ דחייב משקה בתרומה דמרבה מזה דכתיב תביא גבי בכורים ושם לא כתיב אכילה כמו שכתבו התוס' במס' חולין שם ורק מרבינן דהוה פרי ושוב ילפינן תרומה מזה נימא דבזה נתרבה דיהיה שיעור פרוטה כמו גבי הקדש לענין מעילה דבעי דוקא פרוטה כמו שכתב רבינו לקמן בפ"א מה' מעילה וכמו שמבאר המשל"מ שם בה' ג' וא"כ נימא דלענין משקין בתרומה דלא נדע מקרא דכי יאכל לחוד דשתיה בכלל אכילה ורק מריבוי דתביא כמו שבארנו נימא דהוא בפרוטה להכי אומר התוספתא דשוה לאכילה דהוה כזית והיינו בקרוש אבל צלול הוא כמו דם ברביעית וממקומו הוא מוכרח דא"נ כמפרש התוספתא דמשה"כ הוה הכא בכזית ושני משאר איסורי שתיה משום דילפינן מקרא דאכילה א"כ למה כתב רבינו בה' ג' הכא דאכילה מצטרף אם הוא כזית בכדי אכילת פרס ובשתיה אם מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה הוא כדי שתיית רביעית הרי אלו מצטרפין לכזית וא"כ לענין צירוף נמי נימא דשוה שתיה לאכילה דבעי לצרף כזית בכדי אכילת פרס ומנ"ל בזה לחלק מאכילה ונימא דהוא שיעור רביעית כמו בכל שיעורי שתיה אלא ודאי דתרומה שוה לשאר איסורין דבצלול משערין ברביעית ובקרוש הוא בכזית די אם מחזיק אבל לענין צירוף הכזית הוא לא בכדי אכילת פרס אלא בכדי שתיית רביעית כמו בכל האיסורין: והנה בתוספתא דפסחים פ"ק איתא גבי חמץ נמי כשם שאכילה בכזית כך שתיה הוא בכזית ואומר נמי שם דאם אכל וחזר ואכל מצטרף בכדי אכילת פרס ואם שתה וחזר ושתה מצטרף כדי רביעית והנה התם דהחייב שתיה בחמץ הא ילפינן במס' תולין (דף קכ ע"א) מקרא דנפש לרבות השותה ומ"מ אומר התוספתא דהוא בכזית והא לא ילפינן מקרא דאכילה כמו שכתב הכא מפרש התוספתא אלא ודאי דגם בחמץ כוונת התוס' הוא כמו שבארנו גבי תרומה דהוא ככל שיעור איסורי שתיה כמבואר: והנה ראיתי בס' הר"ר מנוח ז"ל לעיל בפ"ב מה' שביתה עשור שכתב וז"ל כתב הרב שתה מעט כו' כדי שיעור רביעית מצטרפין הא איתא בתוספתא דפסחים כ"ו ואי קשה לך הא דאמרין במס' כריתות כו' כדי אכילת פרס כו' וכן נמי לענין זה השותה משקין של תרומה דהוי בכזית דאמרין התם כי היכי דא דאכילה בכזית ה"ד שתיה בכזית ואזלינן בכדי שהיית שתיית רביעית אבל גבי משקין טמאין אי שותה דבעינן רביעית דכשיעור אכילתו כך שיעור שתיתו והאוכל אוכלין טמאין אינו מטמא אלא בחצי פרס וה"נ בשתייתו כו' והנה משמע מדברי הר"מ ז"ל דהוא

ס"ל נמי דתרומה שני משאר איסורי שתיה דהוי בכזית ולהכי בזה הצירוף בכדי רביעית ולא בכדי אכילת פרס ולענ"ד לא ידעתי איך יפרש מה שכתב רבינו לעיל בפ"ד מה' מ"א ה' ט' וכן השוטה רביעית של סתם יינם מעט כו' או ששתה מן הדם מעט מעט אם שהה מתחלה ועד סוף כדי שתיית רביעית מצטרפין וא"ל א"מ והא בדם הוא מבואר בהדיא במס' יבמות (דף קיד ע"ב) דשיעורו ברביעית ומ"מ כתב דמעט מעט מצטרף בכדי רביעית והא הכא לפ"ד בעי להיות בכדי אכילת פרס כמו גבי משקין טמאין דמה שכתב רבינו האוכל מן הדם כזית הוא בקרוש דוקא מיירי לפ"ד הגמ' ביבמות שם והוא כמו שמבאר רבינו לעיל בפ"ה מה' נזירות ה' ב' וז"ל וכן אם שתה רביעית יין או אכל כזית חיין קרוש דהוא תרווייהו שוה וא"כ הה"ד בדסומ"מ אומר דמצטרף ברביעית אלמא דליתא לדברי הר"מ ז"ל שכתב בזה רק בתרומה דהוא בכזית אלא אף שהוא ברביעית וכן ממה שכתב רבינו וכן השוטה מעט מעט רביעית של סתם יינם כו' מצטרפין אם שהה מתחלה ועד סוף עד שיעור רביעית ולעיל בארנו מהו הצירוף אלמא דגם בזה דשיעור האיסור הוא ברביעית ומ"מ להצטרף נמי הוא ברביעית ולא כמו שכתב הר"ר מנוח ז"ל דכל היכא דשיעורא ברביעית הצירוף הוא בכדי אכילת פרס וא"כ א"ל דגם לענין תרומה הוא כמו שבארנו דדמי לשאר איסורי שתיה ברביעית.

ובעיקר דברי הר"ר מנוח ז"ל אין לו הבנה דדבר ששוה שיעור אכילה בכזית נימא דבצירוף הוא שני והוא ברביעית ודבר ששוה שיעורא שהוא ברביעית הצירוף הוא בכדי אכילת פרס כמו גבי אכילה דבר שהוא והפוכו אלא לישוב הסוגיא דמס' כריתות שפיר מיישב ליה הכ"מ ועיין לעיל בפ"ב מה' שבע"ש ה"ד בלח"מ מה שמבאר הכא ודוק: פרק י הלכה א במשל"מ הביא דעת הק"א פ' אמור שכתב יכול כו לענין שאם אכלה חיוב ליתן קרן וחומש אף קודם שיתן לכהן אותה כי' והנה מעולם לא שמענו חילוק זה בתרומה אם נתנה לכהן או לא אלא דמשעת הפרשה נתקדשה כו' עכ"ל.

והנה המשל"מ לא הביא שום ראיה לזה ובאמת הוא משנה מפורשת בפ"ו דתרומות מ"ב האשה שאכלה בתרומה ואח"כ נשאת לכהן אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלם קרן וחומש לעצמה כו' והביא רבינו הכא דין משנה זו אלמא דאיתא דין זה מפורש במשנה דאף אם לא זכה כהן איתא קרן וחומש והוא לא כהק"א ודוק: הלכה ו אבל כו' או ששתה שמן וחומץ כאחד או שכוסס את החטים או גמע את החומץ ה"ז משלם קרן וחומש עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א פלוגתא דרבי ורבנן הוא ורבי היא דס"ל הכי וקיי"ל כרבנן ואע"ג דמברכין עליה בפה"א אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא עכ"ל. וכתב הכ"מ ז"ל ירושלמי פ"ה דברכות ופ"ו דתרומות תני הכוסס את החטה של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ר"א משלם קרן וחומש ר"י בשם ר"א מודים חכמים לר' במגמע את החומץ של תרומה אחר טבלו שמשלם קרן וחומש שמיש את הנפש ויש לתמוה על רבינו למה פוסק כרבי דיחידאה הוא וכבר השיגו הראב"ד ז"ל וכתב פלוגתא דרבי ורבנן כו' וקיי"ל כרבנן כו' ונ"ל שטתם רבינו הוא משום דמשמע דר"י בשם ר"א פליג מההיא דתניא כוסם חטה שא"מ קרן וחומש דליתא שהרי מצינו לחכמים שהסכימו לדברי רבי שאומר במגמע חומץ שהוא משלם קרן וחומש שהוא משיב את הנפש וכש"כ

לכוסס חטה דלכ"ע משלם חומש שהרי הוא משיב את הנפש יותר מחומץ והר"י קורקוס ז"ל תירץ משום דאמרינן בפ"ב דיומא אר"י זר שכוסס שעורים של תרומה אינו משלם את החומש משמע דוקא שעורים שלפי שאינו מאכל אדם נקרא מזיק אבל לא חטים דמשלם קרן וחומש ועוד דאמרינן בירושלמי דתרומות פ"ו הכוסס את החטה לוקה ואם לא היתה אכילה לא היה לוקה והיינו כרבי עכ"ל: ולענ"ד דברי הכ"מ קשה טובא מה שמתרץ דמשמע דר"י בשם ר"א פליג אההיא דכוסס את החטה דזה כש"כ שמשביב את הנפש זה ליתא לפי מה שמבואר בג' מקומות בירושלמי פ"ו דתרומות ובפי"ד דמס' שבת ובפ"ו דמס' יומא מודים חכמים לרבי במגמע את החומץ לאחר טיבולו שחייב שהוא משיב את הנפש והוא בין לפירוש של הק"ע שם שפירש לאחר טיבולו הוא לאחר שאכל דבר שטיבולו בחומץ ובין לפי מה שפרשתי לעיל בה' שבה"ע לאחר שמזגו במים זה מקרי לא אחר טיבולו אבל חומץ גרידא בלא טיבול ס"ל שם לחכמים בהדיא בירושלמי דאינו חייב חומש וכן משמע הסוגיא דמס' יומא (דף פ ע"ב) דרבנן ס"ל דחומץ חי שפטור וא"כ אין ראיה על כוסס חטה שהוא חייב דהכא לאחר טיבול הוא משיב את הנפש אבל לא חטה שכוסס חי.

ועוד לפי מה שתירץ בשם הרי"ק ועוד דהא אמרינן בפ"ו דתרומות הכוסס את החטה לוקה ואם לא היתה אכילה איך לוקה ג"כ לא הבנתי תירוץ זה הא בירושלמי שם אומר הכוסס חטה של תרומה משלם את הקרן ואין משלם את החומש וכן תחלה אומר המגמע את החומץ לוקה ואח"כ אומר בתרווייהו דמשלם את הקרן ואינו משלם את החומש ומשמע דס"ל בהדיא דאף דלקי מ"מ אינו משלם חומש דלא משמע ליה דשני המאמרים הסמוכים זל"ז יחלקו בזה ובפרט לפי מה דאיתא בירושלמי דשבת ובמס' יומא פ"ח ה"ג דמשמע דחד מ"ד אמרה לכוליה מילתא דלוקה ומסיק בעל המאמר דמשלם את הקרן ואינו משלם את החומש וצ"ל ע"כ נהי דפטרין למזיק מקרא דכי יאכל זהו רק לאוכל בשוגג ממעט מחומש אבל התם דלוקה דמיירי במזיד אף מזיק חייב ושלא כדרך הנאתו לא מקרי זה ואם כסס חטין של חמץ בפסח עד שיעור כזית חייב נמי ולא ממעט רק לעושה מלוגמא או אספלנית מחמץ כמבואר בירושלמי ר"פ כ"ש וכן אם לסם חטין ע"ג מכתו בארנו לעיל בה' נדרים דהוה שלא כד"ה אבל אם לוסם ובלען א"ל דמקרי דרך אכילתן ולוקה ורק מזיק אקרי ופטור בשוגג מחומש: אמנם לפי מאי שכתב המשל"מ לעיל בפ"ה מה' יסוה"ת ד"ה נסתפקתי באוכל דבר איסור אכילה גסה כגון שהיה שבע הרבה אם חייב ויראה דאינו חייב דהא קיי"ל כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן ופשיטא דאכילה גסה שלא כד"א ואילו יש לחלק כו' שוב ראיתי דחילוק זה אינו דהא אמרינן התם זר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש כו' אכל פרט למזיק הרי דבמקום שכתב אכילה אמרו דממעט אכילה גסה כו' ומיהו נ"ל דבב"ח וכה"כ חייב עליהן אף אם אכלן אכילה גסה דכי היכא דלוקה עליהן שלא כד"ה משום דלא כתיב אכילה כו' ה"נ לוקה עליהן אף אם אכלן אכילה גסה כו'.

וראיתי להתוס' במש' ע"ז (דף יב דכתבו ואפילו את"ל דשתיה גסה מותרת באיסורי הנאה כו' עכ"ל: ועיין נוב"י מה"ת ח' או"ח (סי' קטו) ובהשמטות שם. נמצא דהמשל"מ מדמי כל איסורין לתרומה וכיון דממעט מכי יאכל דלא מקרי אכילה אלא מזיק הה"ד לכל איסורים וא"כ אף תרומה נמי אי אכלן במזיד אכילה גסה ודאי לא לקי וא"כ הה"ד

נמי אם כסס חיטין כיון דפטרינן מחומש משום קרא דכי יאכל דלאו אכילה הוי הוא הדין גבי תרומה במזיד מקרי זה שלא כדרך אכילתן ופטור ממלקות ולפ"ד המשל"מ דגם בשאר איסורין אם כסס חיטין מקרי בלא כד"ה ופטור ממלקות וא"כ לפ"ז שפיר מביא הכ"מ מזה ראייה דלוקה ומוכרח אתה לומר דהמ"ד חולקים זע"ז והא דבתרומות אומר תני הכוסס את החטה משלם את הקרן ואין משלם את החומש המגמע חומץ כו' וכן צריך לומר גם במס' שבת ובמס' יומא אף דלא כתיב תני מ"מ זה מסיק המ"ד דאמר אינו לוקה דמ"ד לוקה דהוא ס"ל דהוי דרך אכילה ומשלם חומש ומה שמסיק הכוסס את החטה א"מ אלא הקרן הוא מ"ד אחר דפליג על הראשון ופסקינן כדברי הראשון כמו שכתב הכ"מ: והנה מצאתי להפ"מ בירושלמי הכא במס' תרומות ובמסכת יומא דהוא נמי דחה דברי הכ"מ כמו שבארנו דכיון דהוא מזיד דלוקה ולא ממעטינן מזיק אלא באוכל בשוגג דפטור מהחומש ולא אשכחן מיעוט לאוכל במזיד דאינו לוקה עכ"ל.

ולפ"ד המשל"מ הכא אינו כן דהא כתב דכיון דממעט מכי יאכל אכילה גסה נתמעט מזה דלא מקרי אכילה לכל איסורים והה"ד בכוסס דחד טעמא איכא לתרווייהו נמי פטור אף במזיד כמו בשאר איסורין ממלקות: והנה לכאורה היה נ"ל כדברי הפ"מ הכא ויש להביא ראייה לחלק בין שוגג לשלם חומש ובין מזיד לענין מלקות מהא דכתב רבינו בהל' י"א נזיר ששגג ושתה יין של תרומה כו' כל אלו משלמין את הקרן ולא את החומש וכתב הכ"מ בנוסחא דידן בתוספתא דתרומות כתב כדברי רבינו דאינו משלם החומש והטעם שאינו חייב חומש הוא משום דכיון דהיא אסור ביין אף שהוא שהיה חולין לאו שתיה הוא עכ"ל.

אלמא דגבי שוגג לאנחשב שתיה כיון דהוא איסור ומ"מ אם שתה נזיר במזיד יין של תרומה איתא להדיא בתוספתא דמס' נזיר פ"ד נזיר ששתה יין של תרומה ויין של מ"ש שבועה שלא אשתה יין ושתה ה"ז חייב על כל אחד ואחד ע"כ. ולפי הנוסחא הישנה בתוספתא הגירסא הוא שבועה שלא אשתה יין משמע דחייב על זה ששתה באיסור ויתפרש נמי יין של תרומה לזרים ושל מ"ש חוץ לירושלים אלמא דהכא מיירי במזיד לענין מלקות ואומר דאם נזיר שותה יין של תרומה חייב על התרומה ג"כ ול"א דלא מקרי שתיה כיון דאבור בלא"ה אלמא דרק לענין תשלום חומש בשוגג ממעטינן דבעי שתיה ואכילה אבל לא מזיק אבל לא במזיד אך אין ראייה מזה חזא דלפי הגירסא שבתוספתא שלפנינו הוא כן שבועה שאשתה משמע דקאי על דבר מצוה כדבר הרשות ויין של תרומה לכהן נזיר מיירי ומ"ש בירושלים דמצוה הוא ומ"מ נזיר חייב בהם ואין ראייה על איסור: ועוד נ"ל דהטעם דלא מקרי, שתיה הוא רק אם שתה בשוגג כיון דהוא דבר איסור אשר נפשו של אדם קצה בהן כמו שכתב רבינו הכא בה"י והוא מן הירושלמי שמביא הכ"מ הכא אזי אמרינן כיון דהוא שגג ולא ידע ואולי אם היה יודע לא היה שותה דנפשו קצה בהן ולא הוי שחיה אבל אי שותה במזיד כיון דאין נפשו חותה בזה ודאי דהא אצלו נחשב זה לשתיה דיש לו הנאה מזה ושפיר חייב מלקות: ובזה יש ליישב מה שהקשו מפרשי התוספתא אמאי מחייבי המשנה בפסחים (דף לב) בתרומת חמץ קרן וחומש דה הוי אכילת איסור ולפ"ז ניחא דמיירי בהזיד בחמץ ושגג בתרומה וא"כ כיון דהזיד בחמץ ושגג בתרומה שפיר חייב אף על התרומה לזה דודאי נחשב לו שתיה ואף שרש"י ז"ל כתב שם בדף ל"ב דמיירי ששגג בשתיהן דאל"כ קלבד"מ ופטור עיי"ש

מ"מ התוס' לעיל שם (דף כט ע"א) כתבו ואור"י דתשלומי תרומה משום כפרה הוא וא"כ אין כרת פוטרו משום דקם ליה בדר"מ משום דכיון דכפרה הוא וכן כתבו התוס' במס' כתובות (דף ל) ד"ה זר.

ונ"ל דמוכרח רבינו ג"כ לסבור כן דמיירי במזיד בחמץ וכשיטת התוס' שבארנו דכיון דמשום כפרה לא הוי קם ליה בדרבה מניה דהכא כתב רבינו בה"ז אבל השוגג שאכל תרומה ביוה"כ או כו' ה"ז משלם קרן וחומש וגם זהו מהתוספתא דתרומות וקשה מ"ש זה מגזיר דפטרינן מחומש. ומה שכתב בס' חסדי דוד על התוספתא לחלק באיסורין בין יוה"כ דיומא קגרים ובין נזיר ודאי זהו דוחק דכיון דאמרינן דבשוגג פטור משום דלא נחשבה שתיה דנפשו של אדם חותה בהן מה לי אם האיסור משום יוה"כ או משום נזיר בין כך ובין כך הוא אסור ולא חשבינן שתיה אלא הוא כמו שבארנו דלעיל מיירי השוגג היינו ששגג בתרומה והזיד ביוה"כ ומיירו דלא התרו ביה דאל"כ פטור מטעם מלקות דיה"כ אלא לא התרו בו כמו שכתב המשל"מ בהל' ה' ולהכי חייב קרן וחומש וכמו שכתב הכ"מ שם דמיירי בהזיד ביוה"כ ולא צריך לומר דלא אתיא כר' נחוניא בה"ק כמו שכתב הכ"מ שם אלא א"ל דאתיא התוספתא אפילו כרנבה"ק וכסברת התוס' דמשום כפרה דתרומה ל"א ק"ל בדרבה מניה אבל גבי נזיר מיירי ששגג בשתיהן ולא ידע שהוא נזיר ושתה יין של תרומה כיון דהוא שגג בשניהן אמרינן דלא הוי שתיה אבל לעיל ביוה"כ שהזיד ביוה"כ שוב אמרינן דאחשביה לשתיה אף שהוא באיסור וחייב קרן וחומש כמבואר: אמנם הא קשה לי דאיתא במשנה דכריתות (דף יג ע"ב) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד והיינו אשם מעילות.

והנה התוס' כתבו במס' פסחים (דף כט) דכל היכי דאינו מחייב חומש אינו חייב אשם עיי"ש דהוכיחו כן מהסוגיא שם עיי"ש בד"ה ר"נ. והנה במס' מעילה (דף יט ע"א) אמרינן אקשיה רחמנא לתרומה מה תרומה כי יאכל פרט למזיק אף הקרש כל מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור וכתבו התוס' דלהכי אומר דבר אכילה למעט כמו גבי תרומה דכי יאכל אכילה גסה או שתה שמן של תרומה פטור וה"נ אי אכל גבי הקדש מידי דאית ביה איסור אחד מקרי לאו בר אכילה ופטור מחומש וא"כ האיך מביא אשם.

והנה כל מה שתרצו על הקושיא של ספר קצוה"ח (סי' כח) במשנה זו ליתא ועיין בנתיבות ובגה"מ מהגר"ע איגר ז"ל דמתרצי רק על קלב"מ מניה אבל לא על זה: ונ"ל לומר כן אחרי דחזינן דרבינו ז"ל לא הביא דין זה גבי הקדש אי אכלן אכילה גסה או דבר שאין דרכו לאכול דפטור באכילה כזה מחומש כמו גבי תרומה ורק כתב בה' נזקי ממון בפ"ח ה"א דכל נזקין בהקדש פטורין וזה לא הביא כמו שכתב גבי תרומה א"ל דרבינו לא היה גורס שם במס' מעילה מידי דבר אכילה ורק היה גורס סתם אף מזיק הקדש פטור אבל אם אכל בהקדש מידי דלאו בר אכילה א"ל כפי שיטת התוס' במס' פסחים (דף כו ע"א) דלקי בקדשים אף שלא כד"ה וכן הכריח הש"א בתשובה (בסי' עו) דבקדשים אסור שלא כד"ה א"כ ודאי חייב בזה אי אכלן אכילה גסה ושלא כד"ה ואפילו אכלו בשוגג נמי על האיסור חייב קרן וחומש מ"מ.

אמנם לפי מאי שכתב השעה"מ לעיל בפ"ה מה' יסוה"ת דרבינו ס"ל דבהקדש אינו לוקה אלא כדרך הנאתו תסוב הקושיא לדוכתה וצ"ע והנה אל תקשה ע"ז מסוגיא דבכורות

(דף לז) דמבואר שם דלא אמרינן דנפשו של אדם קצה בהן רק בנבילות וטרופות שקצים ורמשים ולא שאר איסורים כטבלים וכדומה וא"כ היאך בארנו דלהכי לא הוי דבר איסור חשוב לחייב שתיה ביה משום דנפשו של אדם חותה בהן ובכל איסורים הוא כן לא קשה מידי דשם בבכורות אמרינן דבאיסורים כמו נבלות וטרופות שו"ר אין להם שום דמים וצריך להחזיר הדמים אבל שארי איסורים בר דמים נינהו אבל לענין דלא חשיב שתיה הוא בכל איסורים כמו דברי הירושלמי שאמר גבי תרומה משום שנפשו של אדם קצה בהן ועיין בס' מהרי"ט אלגזי במס' בכורות שם שהאריך בזה.

והתירוץ היותר נכון הוא תירוץ של הרי"ק ז"ל שהביא הכ"מ הכא מהסוגיא דגמ' דיומא דאמר הכוסס שעורים של תרומה פטור משמע דחטים חייב עיי"ש וא"כ כיון דמגמ' דידן הוא מוכח דחטה חייב בכוסס והירושלמי הוא מדמי מגמע חומץ לכוסס חטה דבזה חייב לפ"ד הגמ' ס"ל לרבינו דהה"ד אף לענין תרומה נמי חייב ואף דביוה"כ פטור מ"מ לענין תרומה מקרי מגמע חומץ שתיה וחייב כמבואר: והנה הצ"ח ז"ל במס' ברכות (דף לה ע"ב) מקשה מסוגיא שם על דברי הראב"ד ז"ל הכא דכתב דאע"ג דמברכין עליה בפה"א אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא הא שם אומר גבי שמן זית אילימא דשתי אזוקי מזיק ליה דתניא השותה שמן של תרומה משלם את הקרן וא"מ את החומש הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ואת החומש כו' אלא דשתי ליה ע"י אניגרון וזה מקשה הגמ' על זה שאמר שמן זית מברכין עליה בפה"ע ומקשה כיון דמזיק וא"מ חומש אינו מברך נמי וא"כ כיון דקיי"ל דהכוסס חטה מברכין בפה"א ודאי גם בתרומה חייב דהא מדמי הגמ' ברכה לתרומה ומסיים הצ"ח ז"ל דדברי הראב"ד ז"ל תמוהים.

ולענ"ד נ"ל ליישב דברי הראב"ד ז"ל בטוב טעם כן ותתיישב נמי מה שהקשה שם הצ"ח ז"ל בסוגיא דמסיק הסיפא הסך שמן של תרומה משלם קו"ח דלמה הוא צריך לאסוקי זה ודחק הרבה בזה עיי"ש: ולפ"ז ניחא שפיר דהנה בענין זה של אזוקי מזיק יש שני אופנים אופן אחד הוא דמזיק הדבר דנעשה לאכילה כדרך הנאתו ואוכלו כן כמו כוסס חטה דהוא נעשה לטחון קמח ולאפות פת והוא לוססן וזה להגוף אינו מזיק ויש לו ג"כ הנאה אך הוא שלא כד"ה ויש מזיק לגוף כמו השותה שמן דזה מזיק ג"כ לגוף וא"כ ניחא גבי השותה שמן שפיר מייתי דכיון דהוא פטור משום שהוא מזיק לגוף א"כ אינו מברך נמי שום ברכה אבל התם בכוסס חטה דרק מזיק הוא להאכילה ולא להגוף דהגוף נהנה שפיר מברכין בפה"א אף דא"ל דבתרומה כיון דהוא מזיק המאכל א"מ קו"ח כדברי הראב"ד ז"ל אך הא איכא למימר גם גבי שמן דלהכי פטור מחומש לא משום דמזיק לגוף אלא משום דשמן עומד לשתיה ע"י אניגרון וזהו תיקונו ואי שותה ליה בעיניה מזיק הוא להשמן אך אי אפשר לומר כן דהא א"כ מ"ט חייב בסך שמן של תרומה דג"כ מזיק הוא לשמן דאינו עומד לכך ולהכי ר' שמעון ס"ל בתוספתא רפ"ו דתרומות דהסך שמן של תרומה אינו משלם חומש משום דע"כ ס"ל דזהו שלא כד"ה בשמן דעיקר הוא לשחות ע"י אניגרון אבל אנן דס"ל דהסך שמן כל תרומה חייב קו"ח ש"מ דל"א גבי שמן זה דאינו עומד רק לשתות ע"י אניגרון וא"ל מזיק השמן אלא הוא דרכו לכל הנאות לסיכה ולשתיה ורק אם שתה הוא פטור משום דמזיק להגוף ולהכי אינו מברך כ"א ע"י אניגרון או בחושש בגרונו דאית ליה הנאה והוא לרפואה ומוכרח הוא מסיפא דהסך שמן של תרומה דהטעם דברי שא גבי שותה אינו משלם חומש משום דמזיק להגוף ולא

להשמן וא"כ שפיר א"מ ע"ז אבל כוסס חטה דאינו מזיק להגוף שפיר מברך אף דלגבי תרומה א"ל דא"מ חומש כדברי הראב"ד ז"ל כמבואר ודוק: פרק יא הלכה ז אבל סכין את הקטן כו'.

וכתב הכ"מ בעיא דאיפשטא בפ' הערל כו'. והנה נ"ל כי ט"ס יש בדברי הכ"מ דבגמ' דידן לא נפשט הבעיא ונשאר בספק ורק בירושלמי ר"פ הערל אפשט ליה הבעיא וצ"ל בירושלמי ר"פ הערל ודרכו של רבינו הוא בכ"ד לפסוק כהפשיטותא של הירושלמי היכא דבגמ' דידן נשאר בבעיא ובירושלמי איפשט וה"נ כן ודוק: פרק יד הלכה כ לא יתן כו' ורשאי ישראל לומר לישראל אחר הא לך סלע זו ותן תרומה או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן בין בתו או ב"א וכל כיוצא בזה עכ"ל, והנה הטור ביו"ד (סי' שלא) השיג על רבינו מגמ' ערוכה דמס' בכורות ל כז ע"א) וז"ל שם וכתב הרמב"ם ז"ל ורשאי ישראל לומר לישראל אחר הילך סלע ותן תרומה או בכור או שאר מ"כ לב"ב כו' ומיהו בפ' ע"כ בבכורות (דף כז) משמע דוקא בתרומה ומעשר שרי למימר הילך סלע אבל בבכור זרוע לחיים וקיבה אסור עכ"ל: והנה הב"י הביא הסוגיא שם מגמ' דבכורות דאמר התם ותנא מ"ט לא קאמר מתנות כהונה אמר לך תרומה הוא דקדושת הגוף הני כיון דקדושת דמים נינהו ואתי למטעי בהו ואתי לינהג בהו מנהג דחולין כו' ואפשר שהוא ז"ל היה מפרש דהאי תנא ס"ל כב"ש דאמר שם לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור וס"ל דהה"ד לשאר מתנות והיינו דקאתי לנהוג ביה מנהג דחולין היינו להאכילם לישראל וצ"ל דהא דאסורים למנות ישראל עם הכהן על הבכור דס"ל היינו דוקא בלא פדיון אסורים לב"ש אבל ע"י פדיון מותר והיינו דקאמר דקדושת דמים נינהו ואתי למטעי שכבר נתחלל קדושתה ע"י ד' זווי ויאכילהו לישראל אבל בתרומה דקדושת הגוף שרי כו' וכיון דאנן קיי"ל דלא כב"ש אלא כב"ה ושרי אפילו לעכו"ם משו"ה ל"א כו' ושרי אפילו בבכור ומתנות עכ"ל הב"י: והנה כ"ד תמוה לענ"ד מה שאמר דב"ש ס"ל דהה"ד לשאר מתנות כהונה נמי כבכור ואסור למנות ישראל עם הכהן ליתא כלל דמהכ"ת נימא דזרוע לחיים וקיבה יהא אסור ובודאי שרי לזרים ובפירוש איתא בהדיא במס' בכורות (דף לג) ובתמורה (דף כד) כיוצא בו אין מרגילין בבכור ולא בפסוהמ"ק כו' אלא בכור מאן תנא אר"ח ב"ש היא דאמר בכור אין מאכילין כו' אלא פסוהמ"ק מ"ת אר"ח ראבר"ש היא ור"ח לוקמי כולו כב"ש דלמא עד כאן קסברי ב"ש אלא בבכור דקדושתו מרחם אבל בפסוהמ"ק דאין קדושתו מרחם שרי לב"ש להאכיל לזרים וא"כ מכ"ש שאר מתנות דאין בהם קדושה רק מה שנאכילם בגדולה כמבואר בחולין (דף קלב ע"ב) וקיי"ל דבעל אוכל בשביל אשתו והוא בלא חולק: ומה שכתב עוד הב"י דהיינו דוקא דהא דבכור אין מאכילין לב"ש בלא פדיון הוא אבל ע"י פדיון מותר דבר זה ליתא כלל דגבי בכור ליכא חילוק כלל בין קודם פדיון לאחר פדיון דלבכור ומעשר קיי"ל דאין להם פדיון בכ"ד ולאחר פדיון המה בקדושתן כמו קודם פדיון וכמו דאיתא במשנה דבכורות דף יד) ובתמורה (דף כא) וכן שם בבכורות (דף לג) כי קאמר ראבר"ש בפסוהמ"ק דאלימי למתפס פדיונו אבל בבכור דל"מ פדיונו לא ודבריו צע"ג.

אמנם לענ"ד דברי רבינו נכונים המה שהוא משנה ערוכה במס' ערכין (דף כח ע"ב) הבכור בין תם בין בע"מ מחרימין כו' אומדין כמה אדם רוצה ליתן לבן בתו כהן או לבן אחותו כו' וכתבו רש"י ותוס' שם דנקיט בן בתו דשרי בטובת הנאה וכן לקמן במשנה

אר"י מקרא דיקדיש דמקדישו הקדש עלוי ומפרש רש"י משום טובת הנאה אלמא דשרי ליתן סלע וליתן בכור לבן בתו כדברי רבינו ואין חילוק בין בכור לתרו"מ בזה.

והנה בתוספתא דמס' דמאי פ"ד איתא כן רשאי ישראל לומר הילך סלע זו ותן תרומה לבן בתו או בכור לבן בתו כהן רשב"א אומר כל מתנות כהונה רשאי שיאמר לו הילך סלע ותנם לבן בתו כו' והגירסא שמה מוטעת היא דהא משמע דהת"ק ורשב"א פליגי דת"ק אינו מתיר רק תרומה ורשב"א מחיר אף שאר מתנות כהונה דת"ק אוסר וצ"ל ע"כ דמלת בכור לא היה כתוב בדברי ת"ק ועיי"ש בהגהות הגר"א ז"ל נמצא דת"ק ורשב"א בהא פליגי דת"ק ס"ל דלא שרי טובת הנאה רק בתרומה ולא בבכור ונותנות כהונה ורשב"א מתיר הכל והמשנה דערכין סתום בזה כמו רשב"א דשרי טובת הנאה וכן התנא דברייתא דבכורות ס"ל כמו הת"ק דברייתא וה"ל סתם במשנה ומחלוקת בברייתא ופוסק רבינו כסתם משנה ושרי בכור וכל מת"כ בטובת הנאה לכהן ודוק: הלכה כב עשרה אין חולקין להם תרומה בבה"ג כו' וכולן משלחין כו' חוץ הערל והטמא שאין משלחין להן כלל.

וכתב הכ"מ ויש לתמוה דהא בברייתא לא קתני אלא חוץ מטמא אבל ערל משגרינן מ"ט האי נפיש אונסא והאי ל"נ אונסא וצ"ל שרבינו ה"ל גירסא אחרת עכ"ל. ונ"ל כי מוכרח קצת לומר דהעיקר כגירסת רבינו דא"נ דטמא אין משלחין משום דלא נפיש אונסא אבל ערל להכי משלחין דנפיש אונסא הא ניחא למ"ד לה יטמא רשות אבל למ"ד לה יטמא חובה וא"כ אם לכהן שיקרה לו שימות קרוב אזי מחויב הוא לטמא ואח"כ קודם שיזה בג' ובז' הוא טמא והוא נמי באונס ונפיש אונסא אלא דליתא גירסא זו ושויין ערל וטמא שהן אונסים לבלי לשלוח להם משום דמאיסא כדברי רבינו ודוק: פרק טו הלכה יט קדרה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בישל בנו"ט ואם שטף הקדרה במים או ביינ מותר לבשל בה שטף במקצת הכלי א"צ לשטף את כולו אלא שוטף מקום הבישול בלבד עכ"ל.

והראב"ד ז"ל בהשגות תמה עד"ר מהסוגיא דזבחים דלא מצינו שטיפה אלא בצונן וזה צריך הגעלה בחמין ודוקא קדרה של נחשת אבל של חרס אין לו תקנה ועיין כ"מ מה שמביא מהמשנה דתרומות פי"א מ"ח. ונ"ל לומר כן דרבינו מפרש לה שם את דברי הירושלמי בפ"א דתרומות כדברי הרא"ה בבדה"ב שם בתורת הבית שער ג' ולא כדברי הרשב"א ז"ל וצריך לומר דגריס בירושלמי מגעילה ג"פ סתם ולא מזכיר בחמין כגירסת הרא"ה ולא כמו שגורס הרשב"א ז"ל בחמין ומפרש ליה דמגעילה ג"פ הוא בצונן דאי בחמין ל"ל ג' פעמים דלא מצינו בשום מקום דנבעי הגעלה בחמין יותר מפ"א אבל בצונן הא שפיר מצינו כמו שכתב רבינו לעיל בהמ"א פי"א הי"ח לענין כוס של יי"נ דבעינן נמי הדחה ג' פעמים וכמו שמפרש רבינו הסוגיא דע"ז שם ועיי"ש בכ"מ ולח"מ וא"כ ה"נ כיון דבעי ג"פ הוא משום דדי בשטיפה בצונן בעי ג"פ וקושית הירושלמי שם מהרכינה ומיצת ואת אמרת היכן הוא נמי יפרש כפירוש הר"א ז"ל דבעי מ"ט צריך ג"פ הדחה ושם ל"צ ומשני התם מגעיל ע"י האור כו' וכאן ע"י שנתבשל ע"י האור בעי הדחה ג"פ הכל כפירוש הרא"ה.

והירושלמי אומר שם תרומה בעון מיתה ונבלה בלאו ומשני כמ"ד מאליהן קיבלו את המעשרות וזהו בתרומה בזה"ז דרבנן וא"כ לאמצינו היתר זה רק בתרומה דרבנן דדי בשטיפה בצונן ג"פ ורבינו אף שכתב סתם קדרה שבישל בה תרומה צריך לומר לדברי רבינו כמו שכתב גם הכ"מ לעיל בה' ב' גבי חבית סתומה שנפלה אחת מהן כו' דאמרינן דהותרו כולן כו' וכתב הכ"מ ליישב שם השגת הראב"ד ז"ל דע"כ לא פליגי רבנן על ר"א אלא באיסור תורה אבל במידי דרבנן מודי ליה וכיון דרבנן סובר דתרומה בזה"ז מדרבנן שפיר פוסק כר"ל וכן כתב הכ"מ לקמן בפ"ה מהל' מ"ש ה' ט"ו ול"נ דרבנן ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן וכן לקמן בפ"ג מה' מעשר ג"כ כ' הכ"מ דמיירי בזה"ז דהוא מדרבנן וא"כ כה"כ דהתם דאומר רבינו תרומה ומעשר סתמא מ"מ הוא מיירי בזה"ז דהוא מדרבנן ה"נ אף שכתב רבינו סתם קדרה של תרומה מ"מ מיירי בסתם תרומה דהוא בזה"ז כמ"ד שם בירושלמי מאליהן קיבלו המעשרות אבל אם היה תרומה של תורה יוכל היות דלא סגי בזה וכמו שאומר שם הירושלמי דאף נבלה שהיא בלאו החמירו וא"כ ניחא מהא דזבחים (דף צה) דהתם קאי על הקראי ומיירי בתרומה דאורייתא בודאי דאי שוה לשאר איסורין דבכלי נחשת בעי הגעלה ובכלי חרס אין לו תקנה ובא שמה רק למעט ממריקה ושטיפה בקדשים כמבואר.

ועיין שו"ת נוב"י מה"ק (סי' לו) ולקמן בפ"ז מה' מעשר מה שנבאר: הלכות מעשר פרק א הלכה ה האוכל טבלים כו' ועיין לקמן פ"ט מה' בכורים הי"ד מה שבארנו בזה: פרק ג הלכה ה הכונס שבלים לעשות עיסה לא נקבעו לאכלן מלילות נקבעו למעשר בד"א בתבואה אבל בקטניות לא נקבעו למעשר עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ק דביצה (דף יג) ופוסק כלישנא בתרא דאביי עכ"ל. וכתב הצ"ח שם במס' ביצה דלהכי פוסק רבינו כלישנא בתרא לקולא משום דרבא שם דאמר קנסא פוסק כן וכיון דזהו רק מדרבנן תרומת פירות או בזה"ז דהוא רק מדרבנן ומשו"ה פסקינן לקולא ותמה לפ"ז על דברי הר"ש בפ"י דמס' תרומות מ"ו שהכריע כלישנא קמא לחומרא וכן נראה דעת הרע"ב במשנה שם ודחק בזה עיי"ש: ולענ"ד נ"ל ליישב דברי הר"ש והרע"ב פשוט עפ"י כן דשם בגמ' קאמר מחשב הא מדידה בעי ופירש רש"י ז"ל בשלמא אי בישראל מוקמית לה ובתרומה גדולה איכא למחשב למתני דנטלת באומד שת"ג לא נתנה שיעור כו' אבל גבי לוי מעשר מן המעשר כתיב וצריך למדוד ומשני ה"מ אבא אלעזר בן גומיל הוא דאמר ונחשב כו' כשם שתרומה גדולה נטל באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה עכ"ל.

והנה כיון דאנן הא ס"ל דלא כאב"א ב"ג כמו שפוסק רבינו לעיל בפ"ג מה' תרומות ה"י וכן אפסק בטור וש"ע יו"ד (סי' שלא) דתרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד אלא מדקדק בשיעורא אפילו בזה"ז כו' וא"כ לא מלי לאוקמי האי סתם משנה כאב"א ב"ג דמיירי בבן לוי וס"ל דנטלת במחשבה תרומת מעשר ושפיר טפי פסקינן כלשנא קמא ומיירי לגבי ישראל הא דקתני מחשב ואתיא המשנה אליבא דהלכתא ופוסק הר"ש כל"ק אליבא דדינא.

ולדעת רבינו צריך לומר ולדחוק ג"כ דאף בזה דאומר מחשב לא אתיא אליבא דהלכתא מ"מ שאר דברי המשנה פסקינן כן דמיירי בבן לוי כל"ב דאביי דסובר גם רבא כן שם

ומשו"ה כאן לעיל בפ"ג דתרומות הי"ד דכתב רבינו הדין של בן לוי שלקח מעשר שבלים כו' אלא קונסין אותו לדוש כו' ה"ז כותש ונותן לכהן את הזרע כו' והוא ממשנה זו משנה ו' דתרומות פ"י מי שה"ל חבילי תלתן כמו שכתב הכ"מ לא כתב מחשב דלדין ניהא זה כמבואר ועיין שעה"מ הכא ודוק: פרק ד הלכה ב ויראה לי שאין לוקין מה"ת על אכילת טבל עד שיקבע בכניסתו לביתו כו' אבל אם נקבע בשאר הששה דברים שמנינו אין לוקין עליו אלא מכת מרדות מדבריהן עכ"ל.

וכתב הכ"מ ירושלמי פ"ג דמעשרות א"ר יוחנן חצר מקח ושבת אין מה"ת וא"ת למה תלה הדבר ביראה לי כיון שהוא פשוט שם י"ל אע"פ שהשלשה דברים מבוארים בירושלמי והשלשה א"מ ורבינו יראה ללמד אלו מאלו עכ"ל. ונ"ל ליישב ד"ר כן דהנה במס' ב"מ ודף פח ע"א) איתא פלוגתא בזה בין ר' יוחנן לר' ינאי דר' ינאי ס"ל אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית ור' יוחנן אומר אפילו חצר קובעת שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו וכתבו התוס' שם ד"ה עד דמוכרח הוא דר' ינאי ס"ל דמה"ת אין קובעת עד שיראה פני הבית ומדרבנן קובע חצר ור' יוחנן ס"ל דאפילו חצר קובע מה"ת מקרא דואכלו בשעריך עיי"ש.

וכתב שם השיטה מקובצת בשם הרשב"א דאף דבירושלמי ס"ל לר' יוחנן דחצר רק מדרבנן קובע מ"מ לא קשה שהחליפו שם בירושלמי והעמידו ר' יוחנן בשיטת ר' ינאי וכן מצינו בכמה מקומות וחדא דפליגי רב ושמואל במס' גיטין (דף יח) וס"ל לרב התם עד שיפגום ותזקיף. ובירושלמי פ"י דשביעית ס"ל לרב אפכא דפגמה אע"פ שלא זקפה כו' וה"ג כן נמצא דלפ"ד ר' יוחנן בגמ' דידן ס"ל דמה"ת קובע חצר ופוסק רבינו כר' ינאי שהוא רבו של ר"י דס"ל בגמ' דידן שהוא מדרבנן ואף דבירושלמי הוא אפכא הכריע רבינו כגמ' דידן דר' ינאי ס"ל שהוא מדרבנן וכותיה פוסק ודוק: פרק ה הלכה טז מזג כו' ואצ"ל אם בישראל היין ואפילו בגת שאסור לשתות מהן עד שיעשר כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ משנה בפ"ב דמעשרות שותין על הגת בין בחמין בין בצונן ד"ר מאיר וראבר"צ וחכמים אומרים על החמין חייב על הצונן פטור והלכה כחכמים עכ"ל. והנה צריך לבאר אף דבמס' עירובין (דף צט) איתא שם וכן לגת בסתם משנה ופירשו רבא ור"ש שם דמיירי לענין מעשר ופירשו רש"י ותוס' שם דמתניתין דקתני וכן לגת ר"מ היא וקתני לא יעמוד ע"ג קרקע וישתה בגת בלא הפרשת מעשר אלא א"כ הכניס ראשו ורובו לגת והתוס' כתבו ד"ה וכן דאתי כר"מ וא"כ מצינו סתם משנה כר"מ וה"ל לרבינו לפסוק כן ולחלק רק בין הכניס ראשו ורובו ללא הכניס ורבינו לא חילק כלל בזה וכתב סתם דברי חכמים.

וצריך לומר דרבינו סובר כמו דאמרינן במס' ב"ק (דף ק"ב ע"א) דבתרי מסכתות אין סדר למשנה וא"ל דסתם ואח"כ מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם וא"כ להכי פוסק כחכמים דה"ל רבים. אמנם התוי"ט הביא במס' סוטה פ"ט דעת הכ"מ ושאר פוסקים דכתבו דבתרי סדרי יש סדר למשנה ואם הכא דהוה בתרי סדרי הו"ל לרבינו לפסוק כסתם וה"ל למפסק כר"מ בשותה: והנה המהרש"א ז"ל במס' שבת (דף יב) כתב וז"ל וכן בגת לענין מעשר וכר"מ אתיא כ"כ התוס' פ' המוצא תפלין מיהו כחכמים נמי מ"ל ובצונן ע"כ נמצא דנוכל לפרש דסתם משנה אתיא כרבנן ושרי רק בצונן מ"מ יקשה

דה"ל לרבינו לבאר דעומד ראשו ורובו ושותה בגת אבל לא יעמוד ראשו ורובו חוץ לגת כמו שמפרש לענין רה"ר ורה"י ובזה לא חילק כלל וכתב דרק בשל יין זה.

וע"כ נ"ל ליישב דעת רבינו כן דהנה בחידושי הרשב"א ז"ל במס' שבת (דף יב) הביא שם פירוש הר"ח ז"ל וז"ל שהעומד ברה"ר ושותה ברה"י אינו מותר לו לשתות אלא א"כ יכנוס ראשו ורובו למקום שהוא שותה שאם ישארו לו המים מותר להחזירן למקומן כן בגת לענין מעשר אינו מותר לו לשתות מיינ שבגת קודם שיעשר אלא אם הם צונן שיתכן לו להחזיר המותר אבל בחמין שמפסידין את היין דא"א לו להחזיר המותר אסור שמזגו לחמין נקבע למעשר עכ"ל.

נמצא דרבינו דפוסק דבצונן פטור ובחמין חייב זהו הפירוש שאמרה המשנה וכן בגת ולא מיירי כלל לענין לכנוס ראשו ורובו לענין מעשר וא"כ לא צריך לבאר יותר דדי בזה מה שפוסק כחכמים לחלק בין צונן לחמין דזהו המשנה דמסכת עירובין כדברי הרשב"א ז"ל כשם הר"ח ודוק: פרק ו הלכה ד ליטרא מעשר טבול והשביחה ל הוא י'ליטרין חייבת במעשר ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון ליטרא בצלים שתקנום וזרעים אינם מעשר לפ"ח התוספות אלא מעשר לפי כולן עכ"ל: והנה הכ"מ הביא המקור לזה מגמ' דנדרים (דף נח ע"ב) אך לא ביאר בזה כל הצורך.

ונ"ל דשם בגמ' יש בזה שלשה פירושים חדא פירוש הר"ן דמפרש לה דמיירי שזרעה בשביעית ומפרש לה חייבת במעשר ובשביעית בפעם שזרעה בשנה השביעית והתוספת פטורה ממעשרות דהפקירא נינהו והעיקר חייב ולא מיבטיל ומעשר ממקום אחר אבל מניה וביה לא דתוספת פטור וה"ל מן הפטור על החיוב.

והנה כפי פירוש זה ודאי אינו מפרש רבינו דהא רבינו לא מיירי כלל הכא בשנה שביעית ורק מפרש לה לענין מעשר בלבד והברייתא דאמרה שם חייבת במעשר ובשביעית מפרש לה ע"כ זו או זו קתני חייבת במעשר בשנת המעשר ובשנת השביעית חייבת בביעור. והנה לפי פירוש הר"ן ז"ל קשה לי כיון דמסיק וחיבת בביעור שצריך לבער הכל קודם הביעור א"כ הוי הכל משמשין בו בכל העשרה ליטרין ואיך חייבת במעשר וכמו דאמרינן במס' ר"ה ודף טז ע"א) יד הכל ממשמשין בו ואת אמרת חייבת במעשר והכא אפילו רב המנונא דפליג שם על אתרוג בת ששית שנכנס לשביעית דלעולם ששית ול"א יד הכל ממשמשין הכא מודי דהתם פירש רש"י ז"ל במשמי יד שבה הוא גזל כיון דהמ"ד לא הוי הפקר כו' וא"כ הכא דאמר הר"ן ז"ל ובשביעית שצריך לבער הכל קודם זמן הביעור א"כ הוי הפקר מן הדין ופטור כולו מן המעשר ומכ"ש לרבה דאמר התם דפטור גבי אתרוג אף שהוא לא מה"ד ומכ"ש הכא דפטור וע"כ צריך לפרש דמילי מילי קתני וברייתא מעשר לחוד בשאר השנים ושביעית לחוד בשנת השמיטה.

והנה הרא"ש ז"ל פירש שם דלא מיירי בשביעית אבל לפ"ז לא גריס כלל בברייתא מלת ממקום אחר ורק מעשר עליה לפ"ת כלומר מפריש עליה עשירי מליטרא ממעשר הטבול לתרומת מעשר ומשמע דיכול להפריש גם מניה וביה לפ"ח דלא הזכיר כלל ממקום אחר. והנה פירוש השלישי הוא פירוש רש"י ז"ל שם דגריס ממקום אחר מפירות של אשתקד וזה ממקום אחר ולא מפירות של שנה זו שאין מעשרין מחדש על הישן עכ"ל.

והנה לכאורה רבינו דכתב ליה ממקום אחר מפירות של אשתקד א"ל כפירוש רש"י ז"ל דלא יפרש מחדש על הישן דמפרש ליה בשאר שנים לא בשביעית אמנם תקשה דאי נפרש כן ה"ל לבאר דזה רק אם הליטרא מעשר מטבל שזרעה והשביחה היה מפירות של אשתקד אבל אם היה הכל בחד שנה כמו אם לקט ירק או ש"ד ששנתו תשרי אחר ר"ה וזרעה והשביחה ולקטה עוד קודם ר"ה הבא נמצא דהכל הוא משנה אתת נוכל לעשר מניה וביה ורק אם הוא של שנה העברה ורבינו סתים ליה וכתב סתם ממקום אחר משחט בכ"ג.

והנה לפי פירוש הר"ן ז"ל קשה לי עוד דעיקר הקושיא ממה שלא נתבטל הגידול ונאסר בשביעית והא הוי איסורו על ידי קרקע וא"כ מאי מתרץ הגמ' אמרי מעשר דיגון הוא דקגריס ליה וא"א דגם לענין שביעית איירי הכא מאי הוא התירוץ דדיגון קגריס דזהו רק לענין קביעתו למעשר אבל לענין ביעור ושביעית לא שייך זה וא"כ אמאי לא נתבטל דהא הקרקע גרים החיוב והפטור: ונ"ל לומר דרבינו מפרש לה כמו שכתב שם בס' שיטה מקובצת לפרש כן וז"ל אותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר ממעשר טבל אחר לפי חשבון עשירית הליטרא שאם יש ליטרא אחר של טבל מעשר ופירש ממנה שני עשיריות אחד בשביל עצמה ואחד בשביל זו שהן חומש הליטרא אבל מאותן עשר ליטרא לא יוכל לתקן לפי שהליטרא שזרעה לא נתבטלה ועדיין שם מעשר עליה והתשעה שגדוליהן טבל וצריך לעשרן מעשר ראשון ליתן ללוי והלוי יתן מחלקו לכהן מעשר מן המעשר כו' עד קתני מיהת אותה ליטרא מעשר ממקום אחר לפ"ח אלחא אין ביטלתה ע"י קרקע דא"א כן הכל הוא טבל ולא היה צריך להפריש אלא תרומת מעשר לבד עכ"ל.

וכן מפרש ליה רבינו ז"ל וכל דבריו הכא הוא כפירוש הש"מ כמבואר: והנה בירושלמי פ"ט דתרומות הביא ברייתא זו ושם לא כתב ובשביעית וכן לא כתב ממקום אחר משמע דמפרש כפירוש הר"ן דלהכי בעינן ממקום אחר משום שביעית וכיון דלא קתני שם שביעית לא קאמר נמי ממקום אחר אך רבינו דלא קאמר משום שביעית וכתב ממקום אחר משמע דגריס נמי כן בירושלמי ממ"א ומפרש ליה כפירוש של הש"מ כמו שבארנו ודוק: פרק ו הלכה א מי שהיה לו מאה לוג של יין טבול מה"ת ואמר שני לוגין שאני עתיד להפ"מ ה"ה תרומה ועשרה מע"ר ותשעה מ"ש לא יתחיל וישתה עד שיניח בסוף שיעור תרו"מ אלא יפריש ואח"כ ישתה וא"א זה שהניח בסוף כאלו נברר תחלה מפני שחיוב תרו"מ מה"ת ואין אומרין בשל תורה נחשב כאלו נברר עד שיברור עכ"ל.

והנה נ"ל לבאר דהנה לכאורה משמע מדברי רבינו דאם אמר תתלה שני לוגין כו' אם אח"כ הפריש שרי הוא לשחות אח"כ מן היין והא תקשה דתיכף כאשר אמר שני לוגין כו' נעשה תרומה ומעשר אלו והמה מעורבין בתוך היין וכיון דס"ל אין ברירה א"כ אף אם אח"כ הפריש ל"א דהוברר הדבר דהמה שהפריש הוא ונשאר מעורבין ונאסר הכל: אך נ"ל ליישב כן דהנה שם במס' עירובין (דף לו ע"ב) אמר רבא הכא משום דה"ל דבעינן ראשית ששיריה נכרין ולהכי לא הוי תרו"מ לר"ש וא"כ תקשה על רבינו ל"ל לומר הטעם דלהכי לא יתחיל וישתה עד שיפריש משום דאין ברירה ת"ל דלא חל תרו"מ דלא הוי שיריה ניכרין בשלמא על ר"מ דשרי לא קשה דא"ל דס"ל כמו דס"ל לר"א

חיסמא שם במשנה פ"ג דתרומות מ"ה דאומר האומר תרומת הכרי עליו ממנו קרא שם וכתב הרע"ב דס"ל דל"ב שיריה נכרין וכן ס"ל להירושלמי שם בפ"ג דתרומות דלר"ש שרי אפילו אם לא אמר בתוכו אלא בו כמו שמביא התוס' דברי הירושלמי בסוכה (דף כג ע"ב) וחולק על רבא דאומר הכא במס' עירובין ש"ה דאיכא סביביו ופירש רש"י ז"ל דאיהו בתוכו קאמר ואם כן א"ל דגם ר"מ ס"ל כן אבל רבינו דהוא פוסק לעיל בפ"ג מה' תרומות ה"ח דאף אם אמר לתוכו לא אמר כלום עד שיאמר בצפוננו או בדרומו וא"כ הכא ודאי הוה שאין ש"נ ולא הוי תרו"מ כלל אף בלא טעמא דאין ברירה.

אך ניחא דברי רבינו עפ"י מאי שכתב בס' קצות החשן (סי' סא) בשם הרשב"א ז"ל דר"מ דכיון דאית ליה ברירה ה"ל כשיפריש שירים נכרין ול"מ לר"מ דאית ליה כר"א חיסמא כמו שבארנו ומפרש לה הקצוה"ח הסוגיא שם בעירובין כן וז"ל ולהכי ניחא דמעיקרא קאמרי בטעמא דבעינן שיריה נכרין ואב"א דזה הוי שיריה נכרין כיון דאמרינן ברירה וכשפירש הרי שיריה נכרין וכמ"ש הרשב"א אלא התם כדקתני טעמא שמא יבקע הנוד ומשו"ה אוסרין כו' נמצא דניחא לפ"ד רבינו דלפי דברי המסקנא תליא זה גופיה בברירה דאי אמרינן יש ברירה ה"ל שיריה נכרין אבל כיון דקיי"ל אין ברירה אין שיריה ניכרין וא"כ כיון דאין שיריה נכרין אינו חל כלל תרו"מ אי אומר השני לוגין כמו שכתב רבינו שם דבעי דוקא שיאמר בצפוננו ובדרומו וא"ל אינו כלום וא"כ כיון דמסיק לה רבינו דאין ברירה בדאורייתא וא"כ ממילא הוא מפרש מזה שאין שיריה נכרין ולא חל כלל ולא נאסרה היין שלא נדמעה בזה דאינו כלום עד אחרי שיפריש התרו"מ כמבואר: והנה צריך לומר אף דקיי"ל דתרומה בזה"ז מדרבנן ובדרבנן הא קיי"ל יש ברירה מ"מ הכא לא חלקו בדבר דזה דקיי"ל דברבנן יש ברירה הוא הטעם דמספקא לנו אי אמרינן ברירה או לא ולהכי בדאורייתא אזלינן לחומרא ובדרבנן אזלינן לקולא כמו שכתב הר"ן בפ"ג דגיטין וכמו שנבאר לקמן בה' מ"ש וא"כ כיון דכתב המשל"מ לעיל בה' תרומות פ' ז' הי"ז דרק לענין תערובות הקילו בתרומה בזה"ז אבל לענין ספיקות לא הקילו בזה וא"כ ה"נ ל"א בזה ברירה והוי כעין דאורייתא הכא ורק לעיל גבי מגעילן ג"פ בצונן בפט"ו מה' תרומות דהוא לפי הבליע שפיר הוא כמו תערובות שא"נ בזה הקילו הכא בשטיפה בצונן אבל בדבר שמקילין משום ספק ל"א להקל בתרו"מ בזה"ז כמבואר וכן זה שפוסק רבינו לעיל בפ"ב מה' תרומות הכ"א דאין עושין סחורה בתרומות והא קיי"ל דבאיסור דרבנן שרי לעשות סחורה ותרומה בזה"ז הוא מדרבנן ואף דהוא משנה בפ"ז דשביעית מ"מ המשנה א"ל דמיירי בזמן שהוא דאורייתא אבל רבינו דלא ביאר דשרי ליה בזה"ז צריך לומר נמי דלזה לא הקילו כדברי המשל"מ רק לענין תערובות אבל לענין איסור סחורה שוה הוא כדאורייתא ועיין נדה (דף מו ע"ב) קסבר ר"י תרומה בזה"ז דרבנן וכן בגטין (דף סה) דמעשר בזה"ז דרבנן ויש להאריך בזה ואכ"מ: פרק ז הלכה ו כיצד מפריש כו' ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא ליתן להם א"צ לזכות ע"י אחר כו' עכ"ל.

והנה הוא כדברי רב שם במס' גיטין (דף ל) במכירי כהונה עסקינן כו'. והנה ראיתי בהגהות אשר"י במס' גיטין שם שכתב וז"ל ובגמ' מוקי לה במכירי כהונה ואע"ג דלא אתי לידו ולא אפרשיה עדיין מ"מ יכול להקנות וטעמיה משום דכל מתנות כהונה חשיב

כמו מתנה מועטת ואסור לחזור בו כמבואר בב"מ (דף מט) כו' ועוד אמרינן כו' וטעמיה משום דאסור לחזור בדברים בעלמא משום דמתנה מועטת היא כו' עכ"ל.

והנה כל דברי הגהות אשר"י אלו מבואר בתוס' ב"ב (דף קכג ע"ב) ד"ה היא כו' בכ"ד עביד מכירי כהונה מוחזק בפ' כל הגט המלוה מעות את הכהן ואת הלוי והיינו טעמיה שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור ואפילו בדברים בעלמא ואע"פ שאם רוצה יכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא הדר בו הוי כמוחזק עכ"ל.

והנה ע"ד ההגהות אשר"י זה קשה לי דאומר הטעם על בעל המאמר במכירי כהונה עסקינן ובעל המאמר הוא רב ורב הא ס"ל במס' ב"מ (דף מט) דדברים אין בהם משום מחוסרי אמנה וא"כ היאך אומר דהוא משום מחוסרי אמנה אינו יכול לחזור בשלמא ע"ד התוס' לא קשה דהמה קאי אליבא דידן דפסקינן כר' יוחנן דמתנה מועטת אינו יכול לחזור בו אבל ההגהות אשר"י דמפרש אליבא דרב ודאי קשה.

ונ"ל ליישב דברי ההגהות אשר"י כן דס"ל כמו שכתב השיטה מקובצת במסכת ב"מ (דף מט) וז"ל דלפי מאי שכתב רש"י ז"ל שם בשעה שאומר הדיבור לא יהיה בדעתו כו' אבל נשתנה השער אח"כ והוא חוזר לפי שינוי השער א"ב משום מחוסר אמנה כו' וכתב לפרש דלפ"ז היכא שלא נשתנה השער אינו יכול לחזור לרב וה"ל מחוסר אמנה כמו לר"י כו' וא"כ א"ל דגם ההגהות אשר"י נמי ס"ל כן וא"כ אף לרב אינו יכול לחזור הכא במכירי כהונה כיון דהוי דבר מועט ולא נשתנה השער בזה רק שנשתנה השער פליג על ר"י כמבואר סוף דברי ההגהות אשר"י שהביא מהירושלמי אם נעשה עשיר אין מפרישין עליהן שא"מ על האבוד כו' והוא בגמ' דידן שם בסוגיא העשיר העני כו' וצ"ע למה הביא מדברי הירושלמי אחרי שהוא בגמ' דידן נמי ודוק: פרק יב הלכה יד נאמנין על השעורה של אורז ואין נאמנין עליו בין תי בין מבושל כו' נאמנין על הירק חי ולא מבושל אלא א"כ הוה דבר מועט שכן דרך בעלי בתים ליתן מעט ירק מבושל מקדירתו לעני ומתוך שיכול לומר בעה"ב נתנו לי יכול לומר אני בשלתי ממתנותי עכ"ל, וקשה לי ע"ד רבינו אלו כן דהנה שם בירושלמי אמר מהו שיהא נאמן לומר חטים ניתן לי ועשיתי קמח חטים ניתן לי ועשיתי פת פשיטא לן שהוא נאמן וכן הביא זה הירושלמי הר"ש והר"מ והרע"ב שם בפירוש המשנה וא"כ כיון שהוא נאמן על עצמו לומר שעשה קמח או עשה פת א"כ קשה היכא שאמר אני בשלתי הא אפילו בלא מתוך נאמן לומר אני בשלתי כה"כ דנאמן לומר אני עשיתי קמח ואני עשיתי פת ואפיתי אותו וכן תקשה על רבינו ז"ל אמאי לא הביא הכא דין זה של הירושלמי דנאמן לומר ניתן לי חטים ואפיתי או עשיתי קמח כמבואר: ונ"ל לישב דברי רבינו כן דהנה הש"ך כתב בח"מ (סי' פב) בדיני מיגו את דברי המרדכי בפ' המקבל רב נחמן אמר הכל כמנהג המדינה כו' ובפ"ח דמס' פאה משמע דאפילו במקום מיגו לא מהימן וצ"ע דהא בשמעתין משמע דאפילו במקום מנהג מהימן במיגו עכ"ל המרדכי ומפרש ליה הש"ך דה"פ דהמרדכי קאמר צ"ע לרב יהודה דאמר בעה"ב נאמן דאי בעי אמר שכירו ולקיטו וא"כ ס"ל דאמרינן מיגו במקום מנהג וא"כ תקשה לדידיה מהמשנה דפאה אמאי אין נאמנין על הקמח הא יש לו מיגו דאי בעי אמר קמח עשיתי ואפיתי פת וכדברי הירושלמי דע"ז הוא נאמן וזהו הצ"ע של דברי המרדכי ועיין מה שמתרץ ועיין או"ת.

ומכח קושיא זו א"ל דס"ל לרבינו דרב יהודה דס"ל דאמרינן מגו במקום מנהג דאמר אי בעי אומר שכירו ולקיטו הוא פליג על הירושלמי זה דס"ל דאם אמר אנכי עשיתי פת וקמח דנאמן דא"א כן א"כ ה"ל מיגו ולהוי נאמן לומר דקמח נתן כיון דס"ל דאמרינן מיגו במקום מנהג וס"ל לר"י דגם ע"ז אינו נאמן דהוא עשה פת וקמח וס"ל דאי עני ע"ה מוכר קמח טחונה לפת אפאו ואומר שהוא ממתנות עניים שהוא טחנו ואפאו א"נ ומתעשר דמאי ורק נאמן אם מוכר תבואה ואומר שהוא של לקט שו"פ ע"ז נאמן ולהכי כיון דרב יהודה בגמ' דידן חולק על הירושלמי פוסק כרב יהודה ולהכי כתב לה בהל' י"ג כיצד חטים של לקשו"פ נאמנין קמח זה ואצ"ל פת שהוא ממתנות עניים שאין נאמנין אלא מתעשרין דמאי וסתם לה דמשמע בכ"ג אינו נאמן אף שהוא אומר שהוא עשה הפת וטחן הקמח ורק היכא שמכר מעט ירק מבושל אזי נאמן דמתוך שיכול לומר בעה"ב נחנו לי יכול לומר אני בשלתיו ממתנותיו אבל בל"ז אינו נאמן כדברי רב יהודה ואף דהתם לענין בעה"ב אומר לשליש בב"מ פוסק רבינו בה' שו"ש כרב נחמן דהלכה כמותו בדינא מ"מ לענין זה של דברי הירושלמי לא מצינו שר"נ יפלוג על רב יהודה ור"י חולק בודאי על הירושלמי ופוסק כותיה ודוק: פרק יג הלכה א פירות שחזקתן מן ההפקר כגון השיתין והרימון כו' נובלות תמרה כו' פטורין מן הדמאי כו' מפני שחזקתן מן ההפקר אפילו אמר לו ע"ה אינם מעושרין הרי אלו פטורין מן המעשרות עד שיתודע לו שהן מן השמור עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש אפילו ע"ה א"ל כו' אינם נאמנין שם בירושלמי וכו' יוחנן עכ"ל הכ"מ. והנה בירושלמי איכא פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל דר' יוחנן ס"ל דאפילו ודאי אינם מעושרין פטורין דס"ל דהטעם הוא מפני שהן בחזקת הפקר ורשב"ל ס"ל דודאי חייבין דהטעם משום דלא נחשבו אבל אם הן ודאי לא מעושרין היו חייבין עיי"ש והקשה הגאון רע"א איגר ז"ל בגליון המשנה על רבינו דפוסק הכא כדברי ר' יוחנן בירושלמי הלא בגמ' דידן הוא כרשב"ל וז"ל שם בפ"א דמסכת דמאי ומסוגיא דברכות (דף מ ע"ב) מבואר דסתמא דגמ' כרשב"ל ע"כ וכן כתב הגר"א ז"ל בשנות אליהו: ונ"ל לומר דדברי רבינו נכונים ולא קשה מגמ' דידן דזהו הסוגיא שם בשלמא למ"ד בושלו כמרא היינו דקתני הקלין שבדמאי ספיקן הוא דפטור הא ודאן חייב אלא למ"ד תמרי דזיקא ודאן חייב הפקירא נינהו הבמ"ע שעשאן גורן דאמר ר"י משום ראב"י הלקט שו"פ שעשאן גורן הוקבעו למעשר עכ"ל הגמ' נמצא דמשמע מן הגמ' דהא דקתני במשנה הדמאי הוא לומר דרק הדמאי שהוא ספק פטור אבל ודאי אי לא מעושרין הן חייב והוא כדברי רשב"ל ולא כר' יוחנן וזהו כונת הגאונים ז"ל שהקשו כן: אמנם נ"ל הא הגמ' גופיה קאמר הפקירא נינהו ואמאי חייב ומתרץ כגון דעשאן גורן והוקבעו אבל אם לא עשאן גורן ודאי פטורין משום דהפקר וכמו שכתב רבינו גופיה מפני שחזקתן מן ההפקר וגבי נובלות תמרי הוא מפרש ליה ודאי דהם תמרי דזיקא דהמה הפקר דלמ"ד בישלו כמרי מסיק ליה הגמ' דקשיא שם (דף מא) וכן פירש רבינו בפירוש המשנה במסכת דמאי דתמרי דזיקא הם דהפקירא המה נמצא דאם לא עשאן גורן שפיר ס"ל להגמ' דידן דפטורין מטעם הפקר ורק אם עשאן גורן חייב וע"כ תקשה על רבינו מ"ט לא הביא אי עשאן גורן דחייבוגם זה יש ליישב כן דהא במס' סוטה (דף מג ע"ב) אמר עולא ע"ז לא אמרן אלא בשדה אבל בעיר פטורין ופירש רש"י ז"ל וה"מ בשדה ולא ידעו הכל שנכנסו

מעט מעט וסבורין שגדל שם אבל בעיר כל שכניו ראו שכונס לקט שו"פ על יד על יד ויודעין שהן של לקט שו"פ ופטור מן המעשר עכ"ל.

וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ב דתרומות ה' ט' דרך בשדה חייב אבל לא בעיר ונמצא דהטעם הוא דחייב רק בשדה שלא ידעין שלוקט על יד על יד אבל בעיר שהכל יודעין פטורין אף בגורן וזהו רק שאר פירות מעליא אבל הני דברים שחזקתן מן ההפקר והכל אף בשדה יודעים שהן של הפקר אף בשדה אי עשאן גורן פטורין וצ"ל ע"כ דהאי סוגיא דמס' ברכות דמשני ליה דעשאן גורן דחייב הוא רק דס"ל כמ"ד תחלה שם בסוטה משום ראב"י דהיכא דעשאן גורן הוקבעו אף לקט שו"פ ולא מחלק בין בעיר ובין בשדה וכיון דס"ל דאף בעיר חייב היכא שעשאן גורן הה"ד אף הכא שחזקתן מן ההפקר נמי חייב אבל אנן דפסקינן כעולא שם דמחלק בין בשדה ובין בעיר וס"ל דבעיר פטור וא"כ הכא דדמי לעיר דהכל יודעים שהוא הפקר אף אם עשאן גורן פטור אפילו לפי סוגיא דגמ' דידן דפסקינן כעולא ושפיר פטור אף אם עשאן גורן ולהכי אינו מחלק רבינו בזה כמבואר ודוק: הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק א הלכה ג והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם חמשה עשר בשבט מתעשרין להבא הואיל ומתעשרות מדברי סופרים.

יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בחרובי צלמונה וכי"ב שא"ר לאכול רוב ב"א והן שמתעשרות מד"ס אבל שאר החרובין יראה לי שהן כשאר פירות האילן עכ"ל. וכתב הראב"ד ז"ל א"א אין סברתו נכונה שלא חלקו בגמ' דר"ה אלא בין מעשר לשביעית אבל בין פירות לפירות לא חלקו ואם כדבריו מה ענין בנות שוח אצל חרובי שיטה וצלמונה כו' ועוד אני אומר כו' דחרובי צלמונה פטורין לגמרי אבל כל שאר פירות האילן הוא מדבריהם לבד מתירוש ויצהר וכשאמרו בגמ' אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן הה"ד על פירות האילן שהן מד"ס אלא ה"ק כיון שמעשר האילן מדבריהם אם נהגו שלא כדין לא מיחו בידם והטעם שנהגו בחרובין אחר לקיטה אפשר כו' ומניחין אותן באילן הרבה מ"מ לא היה אלא מנהג והיכא דנהוג עכ"ל.

והכ"מ כתב וא"ל דרבינו לטעמיה אזיל דס"ל דכל הדומה לדגן תירוש ויצהר חיוב בתרו"מ מה"ת כו' ומ"ש שלא חלקו אלא בין מעשר לשביעית כלומר דאע"ג דאיכא התם באתרוג ב"ש פטורה מן המעשר כו' ומ"ש שאם כדבריו מה ענין בנות שוח טעמו שאם כדברי רבינו מה מיתב ר"ל מבנות שוח ול"ק עוד דקתני ר"נ כו' ואפשר דה"ק רבינו יראה לי שמה שנהגו העם כר"נ בחרובין לא נהגו כן אלא בח"צ כו' שאע"פ שר"נ אמר בכל פירות האילן ל"נ כמותו אלא בת"צ כו' עכ"ל: והנה מה שכתב הכא הראב"ד ז"ל שלא חלקו בגמ' אלא בין מעשר לשביעית אבל בין פירות לפירות לא חלקו לא צריך למה שדחק הכ"מ דהיינו מה שחלקו גבי אתרוג דאיכא מ"ד התם אתרוג בת ששית כו' דכונת הראב"ד להשיג דשם בגמרא שהקשה ר"ל לר"י מבנות שוח משני ליה אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן וא"א לי ב"ש דזה מעשר מה"ת וזהו מדרבנן וזהו שמסיק אבל בין פירות לפירות לא חלקו ועיין תוס' שם ד"ה נהגו דכתבו דבאמת נהגו בכל הפירות כמו דקלים וזיתים נמי כר' נחמיה עיי"ש.

והנה דברי רבינו הוא ירושלמי מפורש שם בפ"ה דשביעית ה"א א"ר יוחנן נהגו העם בחרובין כר"נ מיתבי ר"ש קומי, ר"י והא תנינן כנות שוח שביעית שלהן שניה שהן

עושות לשלש שנים כו' אר"כ ותמיהא אנא איך היה מיתב ר"ש קומי ר"י והוא מקבל מניה ואותבינהו אנא אמר חרובין והוא אמר בנות שוח אנא אמר מנהג ואת אמרת הלכה אנא אמר ר' נחמיה וא"א רבנן אלא הא חרובין הא בנות שוח הוא מנהג הוא הלכה הוא ר"נ הוא רבנן עכ"ל ומפרש ליה רבינו דהירושלמי קמיתבי לחלק בין חרובין לב"ש דהחרובין מעשר מדרבנן וב"ש מדאורייתא ולא חלקו כמו הגמ' דידן מעשר משביעית ומה שמסיק הוא חרובין הוא ב"ש הוא לשון תמיהא הוא חרובין לחוד בדמעשרהם מה"ת כבנות שוח דל"א אלא חרובי צלמונה כמו דברי רבינו וכן הוא ר"נ והוא רבנן וכיון דלא חלקו ושון לא קשיא קושית ר"ש וכן צ"ל דבגמ' דידן נמי יכול לחלק בין חרובין לב"ש אלא חדא מינייהו נקיט לחלק בין מעשר לשביעית ועיון פ"מ שם בירושלמי דמפרש ליה כן ועיין ט"א בכל הסוגיא ודוק: הלכה ח האורז והדוחן והפרגין כו' אין הולכין בהם אלא אחר גמר הפרי ומתעשרין להבא וכן פול המצרי אע"פ שמקצתו השריש לפני ר"ה ומקצתו לאחריו צובר גורנו לתוכו ותורם ומעשר מן הכל כאחד שהכל הולך אחר גמר פרי עכ"ל.

והשיג הראב"ד ז"ל ואם הכל הולך אחר גמר פרי אין צריך לצבור גורנו לתוכו דהא קיי"ל אין בילה אלא ליין ושמן עכ"ל. וכתב הכ"מ דהשגת הראב"ד לאו השגה דבאמת ס"ל לרבינו נמי כשמואל דהכל הולך אחר גמר פרי מ"מ זה כתבו דצובר גורנו לתוכו דזה כתב כן בלשון המשנה ושמואל אמר דהלכה כר"ש שזורי ורבינו מפרש לשון צובר גורנו לתוכו דהיינו לומר שאע"פ שלא יפריש מכל אחד לבדו ש"ד כו' ולשמואל משום דכוליה חדש הוא עכ"ל: ולענ"ד נ"ל לפרש דהשגת הראב"ד ז"ל שפיר הוא דאכתי קשה מ"ט חילק רבינו לשנים ואומר האורז והדוחן כו' הולכין אחר גמר פרי ואח"כ כתב וכן פול המצרי צובר גורנו לתוכו ותורם כו' נימא הכל ביחד האורז והדוחן ופול המצרי ולסיים או צובר גורנו לתוכו או לסיים הכל הולך אחר גמר פרי וכמו שכתב לקמן בפ"ה מה' שמיטה ויובל הי"א האורז והדוחן ופול המצרי שזרע לזרע הכל הולך אחר גמר פרי ואם קודם ר"ה כו' וגם הכא לימא הכל ביחד ומדמחלק בזה ש"מ דמשמע דיש חילוק כמו ר"ש שזורי דמחלק שם במשנה בין אורז ודוחן דאזיל בתר השרשה ובין פול המצרי ועיין תוס' ר"ה (דף יג ע"ב) ודוק: פרק ב הלכה א מעשר שני כו' אף מ"ש לא יאכל אלא בפני הבית עכ"ל.

וכתב הכ"מ כתב סמ"ג על מ"ש רבינו לא יאכל אלא בפני הבית ובספר התרומה שם הפירות לא הוכשרו שמתרין לאכלן בירושלים מנין לו עכ"ל. ואיני יודע מאי קשיא ליה שרבינו מביא מהפסוק ראייה שאינו נאכל אלא בפני הבית וכי לא הוכשר מאי הוי עכ"ל הכ"מ.

ודבריו תמוהין ודברי הסמ"ג ז"ל נכונים ודבריו כן הוא שכתב ובספר התרומה כתב לפרש שאם הפירות לא הוכשרו שמתרין לאכלן בזמן הזה בירושלים לא ידעתי מנ"ל הנה הסמ"ג מתמה שפיר על סה"ת שכתב דאם לא הוכשרו שרי לאכלן בזה"ז תמה מנין לו והספר התרומה ס"ל כמו שכתב הטור ביו"ד (סי' שלא) דאם נטמא המעשר פודין אותו בירושלים ואם לא נטמאו ירקבו וטוב להכשירן כדי שיטמאו וסובר הס' התרומה דאם לא הוכשר דאינו יכול לטמא טוב יותר לאכול בירושלים ממה שירקבו וע"ז כתב

הסמ"ג מנין לו אבל לא קאי כלל ע"ד רבינו אלו ודברי הכ"מ צ"ע: פרק ז הלכה ה האוכל מעשר שני באנינות של תורה לוקה שנאמר לא אכלתי באוני ממנו כו' עכ"ל.

והנה ע"ז השיגו הסמ"ג והרמב"ן ז"ל וכתבו דרך בטומאה לקי מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך ילפינן ביבמות (דף עד) דלקי דהוי לאו אבל מקרא דלא אכלתי באוני לא לקי דלא הוה רק לאו הבא מכלל עשה דהוא רק וידוי ועיין בדבריהם. והנה לענ"ד נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דלקי ג"כ ע"ז מסוגיא דיבמות (דף ע ע"א) דמקשה ואימא לרבנות את האונן ומקשי בין לר"א דיליף מג"ש דתושב ושכיר ובין לרע"ק דיליף מאיש איש ומשני דהנך נפישין או דבר שישנה באיש כו' והלא יוכל לתרץ פשוט דטפי הוא עדיף ללמוד על ערל דהוא בלאו ולוקהאי אכל כדכתיב וכל ערל לא יאכל בו ובאנינות דכל עיקר ילפינן בקדשים ובפסח ממעשר שני וא"כ אי ילפינן תרומה ג"כ אינו לוקה א"נ דגם במעשר לא הוי רק לאו הבא מכלל עשה וא"כ טפי עדיף לוקמי בערל דלקי אלא ודאי כדעת רבינו דגם על אנינות לקי: ועוד יש להביא ראיה מדברי הירושלמי פ"א דמס' רמאי ה"ב דאמר מה בין טומאה לאנינות אמר רב נחמן טומאה מצויה אנינות אינה מצויה כו' עכ"ל והנה לפי מאי שכתב המגיה למשל"מ בפ"א מה' י"ט הי"ז דאף למ"ד דבדאורייתא מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת שם ביבמות (דף קיט) מ"מ בלאו הבא מכלל עשה לא אמרינן כן ומחלקינן בזה בין לאו גמור ללאו הבא מכלל עשה דעל לאו גמור אמרינן דכי היכא דעבדו הרחקה לאיסור כרת ה"ד לאיסור לאו אבל לא ללאו הבמ"ע וא"כ מאי מקשה מה בין טומאה לאנינות טומאה דהוי לאו גמור למלקות דכ"ע מודים בזה מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך בזה שפיר גזרו בדמאי אבל אנינות דלא הוי רק לאו הבא מכלל עשה לא גזרו בזה לאיסור דמאי ול"ל לדחוק בזה בהאי טעמא דמצוי ולא מצוי ואף שהמ"ד שם הוא רב נחמן ורב נחמן אומר ביבמות דבאיסור כרת גזרו ובאיסור לאו לא גזרו ומחלקי רבנן בגזרתם בין לאו לכרת מ"מ זה איכא ודאי למימר דבזה אינו חולק על רבא שם וס"ל דאף דמצוינו פעם דגזרו באיסור מ"מ בלאו הבא מכלל עשה לא גזרו דהא מכש"כ דס"ל כן דרבנן חלקו בגזירתם והיכא דגזרו באיסור כרת באיסור לאו לא גזרו ובאיסור לאו אי גזרו ל"ג בלאו הבמ"ע אלא ודאי כדברי רבינו דגם אנינות הוא לאו גמור כמבואר: ועוד יש להביא ראיה מסוגיא דמס' פסחים (דף לו ע"ב) דמקשה לר"ש נהי דהיקשא לית ליה שמחה מיהו מכתב כתיבי ההוא לזמן שמחה הוא דאתא וא"נ דעל מ"ש אי אכלן באנינות לא לקי א"כ למאי מקשה רק על ר"ש הא גם על רבנן יוכל להקשות ל"ל ללמוד מהיקשא דמ"ש ת"ל דשמחה בגופיה כתיב ותהוי הקושיא לכ"ע אלא ודאי כן דאי ילפינן מהיקשא דמ"ש אז לקי האוכל כאנינות כמו גבי מ"ש דלקי על אנינות אבל אי מקרא דשמחה הוא רק לאו הבמ"ע ושפיר ניחא לרבנן דילפי מהיקשא ורק לר"ש דמתיר באנינות שפיר מקשה נילף משמחה ועיין לקמן בפ"ג מה' בכורים מה שבארנו בזה: אמנם הסמ"ג בלאוין (סי' רנט) הקשה ע"ז מגמ' דיבמות (דף עג ע"ב) דאמרי ואוכלן בטומאת עצמן לוקה מנ"ל דתניא רש"א לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והכא מוזהר על אכילתו אי טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה נפש כו' וטמאה עד הערב ולא יאכל כו' ט"ע מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן אמר בשעריך תאכלנו הטמא והטהור כו' וקאמר רחמנא התם כו' הכא ל"ת עכ"ל הגמ' ולפ"ד רבינו הלא נוכל שפיר לידע

הכל מזה גופיה דלא בערתי ממנו בטמא דנדע על לאו כמו האוכל באנינות והנותן למת ונ"ל להביא לאו ע"ז והניח בצ"ע: ונ"ל לענ"ד ליישב כן דהנה רבינו כתב לקמן בפ"ג מהל' בכורים דהאיסור הוא לאכול בכורים באנינות משום דכתיב ושמחת בכל הטוב דמחויב לאכול בשמחה ולא באנינות ולקמן בארנו מה שמקשים על רבינו ע"ז מגמ' דפסחים דמוקי לה רק לזמן שמחה לר"ש ולא לאזהרה לאכול באנינות.

ונ"ל לבאר כן דהנה מקרא זה של שמחה נוכל לידע תרווייהו מלתא בין לאסור להכהן אונן לאכלן באנינות ובין לבעלים להביא באנינות וצריך להיות בזמן שמחה והנה ר"ש ס"ל הקישא דמקשינן זה דקריא רחמנא תרומה דהוי כתרומה דשרי לאונן וא"כ לא קאי ועל הכהן האוכלן וכן לא קאי על הבעלים דלא יביאו באנינות דהא חזינן דר"ש גופיה ס"ל במס' זבחים (דף צט) דאינו מביא אונן שלמים ולא קרבן עצים ולבונה ובכורים לא קחשיב שמה ש"מ דזה יוכל להביא באנינות והוא דהשמחה לא קאי על הבעלים ואך שמביא בשעת הבאת בכורים ג"כ קרבן שלמים כמבואר לקמן בהל' בכורים משום דהשמחה הכא לא קאי רק או על הכהן האוכלן או על המין שצריך להיות בזמן שמחה ודוקא מין ראשון ס"ל לר"ש דצריך להיות בזמן שמחה כמו שנבאר לקמן בה' בכורים אבל לא מין שני דאינו בשמחה וכן לא מצי קאי על הבעלים המביאין כיון דקיי"ל דיוכל לשלוח הבכורים ע"י שליח היכא שבצרון לכתחלה לשלוח ע"י שליח והשמחה הוא לא בשעת הבצירה רק בשעת הבאה והבאה יוכל להיות ע"י שליח ואף דהשליח אינו קורא מ"מ קריאה לא היכא מעכבא דבצרון לזה ואף אם הוא באנינות לא יוכל לשלוח הקרבן דקיי"ל שם בזבחים דאונן אינו משלח קרבנותיו מ"מ הא הקרבן לא מעכבא ולא מצי לומר בזה כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת דזה נ"ל דאינו שייך לענין קרבן דהא רק לענין גוף הבכורים אבל הקרבן הוא לא מגוף הבכורים וא"כ שפיר אומר לר"ש דליתא בשמחה רק לזמן שמחה.

אמנם כ"ז הוא רק לר"ש בבכורים אבל לדידן דאין למדין ההיקש מזה דתרומה קריא רחמנא דאמרינן אפכא דקודש איקרי ואמרינן דקודש קריא רחמנא וטפי נילף ממה שנקרא קודש וחומרא מן תרומה דהוא לקולא ואמרינן דקאי לדידן על הכהן האוכלן ואסורין לאונן דהא קאי על הכהן האוכלן כמבואר: והנה גבי מע"ש נמי כתיב ביה שמחה בפ' ראה ונתתה הכסף ואכלת שם ושמחת אתה וביתך וא"כ אסור לאונן מטעם זה דשמחה כמו גבי בכורים וז"ל הסמ"ג גופיה שלא לאכול באנינות שלא להוציא דמיו בשאר צרכי ב"א חוץ מאכילה ושתייה כו' ואלו שניהם יוצאים ללמוד ממקרא שנאמר במע"ש ואכלת שם לפני כו' ושמחת ומלשון שמחה יש לאסור אונן כעין שמצינו בבכורים ולאסור שאר צרכים שכל הפרשה מדברת בצרכי אכילה ואינם כ"א באזהרת עשה כו' אלמא דהסמ"ג ז"ל כתב דגבי מע"ש נוכל לידע מקרא דושמחת לאסור לאונן וא"כ לענין איסור לאו הבמ"ע נוכל לידע מקרא זה דשמחה וא"כ הא דפרט הכתוב גבי קרא דוידוי לאו זה דלא אכלתי באוני אף דמתודה על הכל דלא עברתי ממצותיך אתי ללאו מפורש בזה להיות בו מלקות.

וכן זה דלא נתתי ממנו למת מפרש לה רבינו לא הוצאתי ממנו דבר שאינו צרכי אכילה כמו שכתב שם בפ"ג ה"ו דהקרא זה דלא נתתי ממנו למת אתי למימר דלא הוציא זה

כדברים שאינם צרכי אכילה והנה הלאו הבמ"ע ידעינן מקרא זה גופיה דכתיב בבקר ובצאן וכו' ואכלת שם לפני ה' משמע רק להוציא ממנו לצרכי אכילה וכמו שכתב הסמ"ג שהבאתי שכל הפ' מדברת בצרכי אכילה וא"כ אתי תרווייהו קראי בין לא אכלתי באוני ובין לא נתתי ממנו למת ללאו גמור למלקות דלאו הבמ"ע ידעינן בל"ז מקראי דושמחת למעט אנינות ומאכלת למעט שאינם לצרכי אכילה אבל לענין האוכלן בטומאה דלא נדע מקרא אחרינא וא"כ מקרא זה דלא בערתי ממנו בטמא לא נוכל לידע רק לאו הבמ"ע דהוא איסור הראשון שנאמר בזה ולהכי ילפינן מבשעריך דנדע דיהיה בלאו גמור גם האוכלן בטומאה ולהכי שפיר ניחא הגמרא דיבמות דלענין איסור אכילה בטומאה שיהיה בלאו לא די לנו הקרא שנאמר גבי וידוי לבד ורק מביא למוד אחר ע"ז: ועפ"ז נ"ל לבאר דברי הירושלמי במס' סוטה פ"ה ה"ב אר"י ואפילו ראשון שבו אינו מחזור לא אוכל אין כתיב כאן אלא לא אכלתי אר"א מנין דכתיב ככל מצותך אשר צויתני כמו שאינו מחזור זה גירסת הפ"מ מפרש לה דכתיב רק לא אכלתי וכיון דלא אוכל אין כתיב כו' ומסיק דכל מצותך לא הוה לאו ללקות עליו וזה הוא שלא כדברי רבינו והק"ע גריס ככל מצותך כמו שהוא מוחזר דמי ולקי עלה שפיר כדעת רבינו אך מפרש בדוחק ולפי"ז ניחא כן דמקרא של ככל מצותך דרשינן שלא הקדים מעשר שני וכו' וכן מקרא זה דלא בערתי שמסיק מרבינן שלא הפריש ממין על שאינו מינו ומן התלוש על המחובר ולא פירש זה הכתוב בהדיא כיון דבזה כתיב האיסור במקום אחר רק נכלל בהא דכל מצותך ולא עברתי וא"כ בהני הדברים דפירש הכתוב בהדיא ש"מ דאתי ללאו דאי לא למה לי דפירש זה בהדיא דהא לאיסור גרידא ידעינן ממקום אחר ואומר הירושלמי בקיצור דכתיב ככל מצותך כמו שהוא מחזור היינו כיון דשאר האזהרות שיש בזה נכלל בכל מצותך וזה פירש בהדיא ומחזור ללאו ולקי ע"ז כדברי רבינו כמבואר בדברינו: והנה על האוכל מעשר שני באנינות מבאר רבינו בהדיא דלקי וכן האוכלן בטומאה ומפרש לה רבינו מקראי דלא אכלתי ולא בערתי והסמ"ג כתב דעל לא בערתי אף דמנה במנין הלאוין אך ללקות ע"ז ידעינן מקרא דלמד הגמ' בלא תוכל לאכול בשעריך אמנם אם הוציא מע"ש שלא לצרכי אכילה אשר רבינו יליף מקרא דלא נתתי ממנו למת מבאר הפרשת דרכים בדרך מצותיך דלא לקי אף לדעת רבינו והוא הטעם כמו שכתב בספר החינוך בפ' ראה דכיון דאיכא תקנה דיאכל כנגדו להכי לא לקי והביא הפר"ד דעת המג"א דסבירא ליה דזה דיאכל כנגדו תקנוהו לפטור ממלקות ע"ז אבל אם לקח כסות וכלים ולא אכל כנגדו לקי שפיר ודחי הפר"ד דבריו וכתב והנראה דכיון דיש לו תיקון דהיינו שיאכל כנגדו לעולם אינו לוקה שהרי כל ימיו יכול לתקן הלאו ולא דמי לכל הני שכתבנו דמ"ל שיתבטל העשה וה"ז דומה ללאו דלא תגזול דאינו לוקה משום דניתן לתשלומין עכ"ל נמצא דבלאו זה דלא בערתי ולא אכלתי באנינות לקי אבל על קרא דלא נתתי ממנו למת אם הוציא לשאר צרכיו לא לקי לדעת הפר"ד ומ"מ גם בזה ניחא דלהכי פרט הכתוב בהדיא לא נתתי דאי לא פירט בזה והוה רק לאו הבא מכלל עשה ואז אם עבר כשר לעדות מן התורה כיון שאין בו מלקות אבל כאן דפרט הכתוב לאו בהדיא אף דהוה כלאו הניתק לעשה דיאכל כנגדו מ"מ הא בזה כתב האו"ת ובסי' לד ס"ק א) דבכל לאו הניתק לעשה פסול הוא לעדות ומבאר דמחויב להוציא ולבטל האיסור ואי לא בטלו או לא קיימו לכל חד כדאית ליה לקי וה"נ כיון דמחויב כל ימיו להוציא

האיסור ולאכול כנגדו וחלה עליו איסור מלקות הוא פסול לעדות אבל אי לא הוה כתיב הקרא והוה רק לאו הבא מכלל עשה כשר לעדות כמבואר.

ועיין צ"ח במסכת פסחים (דף כד ע"א) ולקמן בפרק י"ת מהל' סנהדרין נבאר: והנה התוי"ט כתב בפרק א' דמס' מע"ש שם משנה ז שכתב ע"ז דאין לוקחין עבדים כו' מדמי מע"ש ואם לקח יאכל כנגדן שיחלל אלו המעות על אותן שביד המוכר וכולה מלתא משום קנסא וכדמוכח בגמ' דקדושין (דף נ"ו) עכ"ל וכן כתבו התוס' במס' קדושין (דף נו) בד"ה מתקיף ובמס' ב"ק (דף סח ע"ב) ד"ה הוא דהתם רק קנסא בעלמא עיי"ש.

והנה לפי"מ שבארנו את דברי הראשונים דזה דיאכל כנגדן לאו קנסא הוא אלא דמן התורה לתקן האיסור וזה דאמרינן בקדושין קנסא הוא רק מה שיחזיר דמים למקומם קנס על המוכר אבל מה שמחויב הלוקח לאכול דבר מאכל ולחלל על המעות שביד המוכר מה"ת וכמבואר וצ"ע: הלכה ו אינו לוקה מה"ת עד שיאכלנו אחר שנכנס לחומת ירושלים שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך ואכלת לפני ה' כיון שנכנס למקום ואכלו בחוץ לוקה אבל אם אכלו קודם שנכנס לירושלים מכין אותו מ"מ מדבריהם עכ"ל והביא הכ"מ מגמ' מכות ודף יט) דליכא רק עשה של וצרת הכסף וכו'.

והנה קשה לי דברי רש"י ז"ל במס' ב"מ (דף נד ע"א) שכתב שם וז"ל דכולי עלמא חומש לא מעכב שיהא האוכלן לוקה עליו משום לא תוכל לאכול בשעריך ע"כ וקשה דהא התם ע"כ מיירי טרם שנכנס לירושלים דעוד לא קלטוהו מחיצות דהא קמיירי התם לענין פדיון אם מעכב החומש אם לאו והוא ע"כ קודם שנכנס לירושלים דאח"כ קלטוהו מחיצות ולא יכול לפדות וא"כ אינו לוקה משום לאו זה דלא תוכל ואיכא רק לאו הבא מכלל עשה מקרא דוצרת הכסף בידך בשלמא שם לקמן (דף צ ע"א) כתב רש"י ז"ל הא בעי חומה לאסור לאכול חוץ לחומת ירושלים והיכי אתי לאו דלא תחסום ודחי לאו דלא תוכל לאכול בשעריך איכא למדחי דמיירי אי הוי בירושלים ואח"כ יצא דאיכא לאו ובכה"ג מיירי דהא נמי אפילו לא היה בירושלים היה ג"כ אסור בלאו הבא מכלל עשה משום וצרת הכסף ואינו דחי ג"כ זה הלאו דלא תחסום ונקיט לה רש"י ג"כ לאו המפורש דמידי מיירי בזה היכא שהיה בירושלים ויצא אבל הכא (דף נד) דמיירי בגוונא דאיכא פדיון א"כ לא מיירי היכא דהיה בירושלים וא"כ למה נקיט הלאו דלא תוכל לאכול דליתא הכא וצ"ע: וכן תמוה דברי הצ"ח במס' פסחים (דף צד ע"ב) דמפרש גבי מעשר הכשירו חומת ירושלים היינו שאם אח"כ אכלו חוץ לחומת ירושלים לוקה אבל לא בתחלה דאינו לוקה וקשה לי דנהי דאין מלקות בזה הא מ"מ איכא לאו הבמ"ע גם מקודם כמו שכתב רבינו הכא ומה שייך זה למקרי חסירה בזה דהא גם אסור תחלה לאכול חוץ לחומה כמבואר וצ"ע: פרק ג הלכה כ וכן מעות של מעשר שני אין שוקלין כנגד ואין מוכרין אותם ואין מחליפין אותם כו' עכ"ל.

והנה הצ"ח ז"ל כתב במס' פסחים (דף ז ע"א) מדכתב רבינו לעיל הל' י"ג מע"ש ממון גבוה הוא כו' לפיכך אין נותנין במתנה ואין מקדשין בו את האשה כו' והכא גבי מעות מע"ש לא תני דאין מקדשים בהם אשה ש"מ דבמעות שרי לקדש אשה ומסיק דלא מצא הדבר מפורש וכו': והנה לכאורה הוא ירושלמי מפורש קדושין פ"ב הל' ז' ואיתא שם כן ר"ח בשם ר' אלעזר מקדשין בפרוטה של מע"ש ופירש הפני משה פרוטה שחילל

עליה מע"ש ואע"ג דהמעוות נתפסין בקדושת מע"ש קסבר טעמא דאין מקדשין במע"ש הוא משום דכתיב ביה קודש לה' ולא כתיבא אלא במעשר גופא ע"כ אלמא דמפרש לה בהדיא דמקדשין בכסף מע"ש.

אמנם הק"ע מפרש לה כן דר"י דאמר מע"ש ממון הדיוט הוא אפילו לכתחלה מקדשין בו נמצא דמפרש לה דרק לר"י דס"ל ממון הדיוט הוא אומר הירושלמי אבל לר"מ דס"ל ממון גבוה הוא איכא למימר דאינה מקודשת אך צריך לבאר אי לר"י הא אפילו במעשר גופא מקודשת ולמה ליה לומר בפרוטה של מעשר שני דהא בזה יש סברא לומר דאף לר"מ דאמר ממון גבוה מקודשת כסברת הצ"ח ונראה לי די"ל דנקט בפרוטה משום דברי הריטב"א ז"ל לשהביא הפני משה הכא דלפי פירוש ראשון של רש"י ז"ל דאחריות עליה רמיא ואז אפילו אינו שוה רק פרוטה מקודשת ולהכי אומר בפרוטה של מע"ש אף דהוא רק פרוטה נתחלל מ"מ מקודשת קדושי ודאי ודוק: פרק ד הלכת כ אין פודין כו' וכופין את הבעלים לפתות ראשון וזה חומר במעשר מן ההקדש עכ"ל.

וכתב הראב"ד יש כאן שבוש בתוספתא אמרו כופין אותו לפתוח ראשון ואם רצה לחזור בו וזה חומר בהקדש מבמעשר עכ"ל. וכתב הכ"מ וכופין את הבעלים וזה חומר במעשר מן ההקדש זו היתה גירסת רבינו בתוספתא אבל גירסא דידן בתוספתא כגירסת הראב"ד כופין את הבעלים ויכול לחזור זה חומר בהקדש מבמעשר שני והרי"ק ז"ל כתב דאפילו תימא דגירסת רבינו כגמרא דידן דיכול לחזור בו משום דסבר דאתי כמ"ד מעשר שני ממון הדיוט אבל לדידן דמע"ש ממון גבוה הוא אינו יכול לחזור עכ"ל.

והנה צריך לבאר לפי דברי הכ"מ והרי"ק אי קאי דברי רבינו דאמר חומר במעשר מבהקדש הלא גם בהקדש קי"ל דכופין את הבעלים לפתוח ראשון כמו שכתב רבינו הכא בהל' ג' ואי משום דבשדה אחוזתו בשעה שהיובל נוהג אין כופין לו לא מסתברא כלל לומר זה החומר קאי על שדה אחוזתו דהא התם הוא הטעם משום דבשעה שהיובל נוהג שאם הגיע יובל ולא יגאלנה תצא לכהנים אבל בכל דבר הקדש כופין הבעלים לפתוח ראשון כמו שכתב רבינו לעיל בהל' ערכין פ"ה הל"ג ואם קאי על שדה אחוזתו הוי ליה לומר חומר במשדה אחוזתו ולא מבהקדש סתמא: והנה מצאתי בפ"מ על הירושלמי בפ"ד דמע"ש ה"א שביאר דברי רבינו דאומר חומר הוא מה שבמ"ש כופין את הבעלים לפתוח ראשון ובשדה אחוזה בזמן שהיובל נוהג אין כופין וזה ודאי ליתא כמו שבארנו דע"ז לא שייך חומר מבהקדש דמשמע על כל הקדש ולא רק משדה אחוזה כמבואר.

וע"כ נ"ל לומר דהא דמסיק רבינו חומר במעשר מבהקדש קאי אהא דלעיל דבתוספתא פ"ב איתא חומר במעשר מבהקדש דמעשר אינו מתחלל אלא על מעות בלבד והקדש מתחלל על הכל וזהו דברי רבינו דמתחיל הכא בה' ט' אין פודין מע"ש אלא בכסף בלבד שנאמר וצרת הכסף ומאריך לבאר כל ההלכות בזה וכשגומר הכא בה' כ' מסיק וזהו חומר במעשר מבהקדש היינו דזה נפדה דוקא בכסף והקדש הוא מתחלל על הכל אשר לא ביאר זה דחומר בכל הפרק עד עתה ואחרי כן בה' כ"א מתחיל דין אחר אין מוליכין כו' וא"ל דאי רבינו גריס כמו בתוספתא זו זה חומר במעשר קאי נמי על מה שאמר תחלה החומר זה דאין מתחלל אלא ככסף ותני כל הדינים בזה הכא ואח"כ מסיק כמו

שכתב רבינו: והנה מה שביאר הר"י קורקוס ז"ל דטעמיה דרבינו הוא משום דהתוספתא ס"ל מע"ש ממון הדיוט תקשה לפי מאי דאיתא במס' סנהדרין (דף קיב) מחלוקת במ"ש בירושלים אבל בגבולין ד"ה פטור ופירש רש"י בלשון אחד דבגבולין לכ"ע ממון גבוה וא"כ דהכא מיירי בגבולין אח"כ דבירושלים אינה נפדית רק כשנטמאה וא"כ בגבולין לכ"ע הוי ממון גבוה והאיך יכול לחזור יש לדחות לפ"ב של רש"י ובתוס' במס' קידושין (דף נד).

ועוד דהא חזינן במס' ערכין (דף כז) הכא דחומשא רווחא דהקדש הוא חומשא עדיף התם דרווחא דבעה"ב חומשא לא אכפת לן משמע דזה לכ"ע אף למ"ד ממון גבוה לא אכפת לן שפירש רש"י שלפי שהכל של בעה"ב לא אכפת לן בתוספת דמיו וא"כ לענין חזרה נמי להוי כן אף למ"ד מע"ש ממון גבוה הוא ויש לחלק וצ"ע: פרק ט הלכה ז מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמטה שיד הכל שוה צריך לציינו בקזוזות אדמה כדי שיכירו בו ולא יאכלו ממנו עד שיפדו ואם היה בתוך שני ערלה מציינין אותו בחרסית כדי שיפרשו ממנו שאם ציינו בקזוזות אדמה שמא יתפרדו שאיסור ערלה חמיר שהוא אסור בהנאה והצנועין היו מניחין את המעות בשנת השמטה ואומרין כל הנלקט מפירות רבעי אלו מחולל על המעות האלו שהרי אי אפשר לפדותו במחובר כמו שבארנו עכ"ל.

והנה בגמ' דב"ק (דף סט) אמרינן כן נטע רבעי היו מציינין אותו בקזוזות אדמה סימנא כי אדמה מה אדמה איכא הנאה מניה אף האי נמי כי מפרקא שרי לאתהנויי מניה ושל ערלה בחרסית סימנא כי חרסית תה חרסית דלית ליה הנאה ממנו אף האי דלית ליה הנאה ממנו עכ"ל הגמ' והנה רבינו אמר טעם אחר מה דאיתא בגמ' שכתב דלהכי מציינין ערלה בחרסית ולא בקזוזות שמא יתפרדו ומשום שאיסור הנאה הוא חמור אך דברי רבינו הוא כמו שאומר בירושלמי רפ"ה דמ"ש תני כ"ר כו' שהוא לשעה ושל ערלה בחרסית דחיוורא שהוא יותר מכוון והוא כדברי רבינו שהוא קל וזהו חמור וכן כתב הפ"מ שם במה"פ שהוא דברי רבינו והנה מה שכתב רבינו והצנועין היו מניחין את המעות בשנת השמטה כו' הביא הכ"מ בשם הרמב"ן ז"ל להקשות ע"ז וז"ל אינו מחזור דהא קיי"ל כר' יוחנן דאמר גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואע"ג דמתניתין קתני כל הנלקט אין לא קיי"ל כסתמא זו אלא כסתמא אחרינא דאין הגונב אתר הגנב כו' וא"א כל המתלקט לא אפשר משום דבדאורייתא אין ברירה קיי"ל ולא ידענא פתר להאי דצנועין לפסק הלכה כו' והכ"מ מתרץ בדוחק דרבינו ס"ל דלא כסוגיית הגמ' מסברא דנפשיה ע"כ ובס' ים של שלמה על מס' ב"ק כתב וז"ל ודאי צ"ל דכוונת רבינו כל המתלקט.

אך גם ע"ז קשה דהא קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה וכתב שט"ס הוא בדברי רבינו וגריס שאפשר לפדותו במחובר לא כמו שכתוב אצלנו שאי אפשר עיי"ש וכן הלח"מ בה' גניבה פ"ב הקשה נמי ע"ז קושית הראשונים האלה הן במה שכתב רבינו שאין פודין במחובר ושאר הקושיות של הרמב"ן ז"ל שמביא הכ"מ ותירץ ג"כ בדוחק דרבינו ס"ל דאביי ורבא לא ס"ל כר' יוחנן וזה ודאי ליתא כמו שכתב הכ"מ הכא עיי"ש.

ונ"ל לבאר כן חדא אי נימא כמו גירסת היש"ש דגרים בדברי רבינו כל המתלקט וגריס שאפשר לפדותו במחובר ורק ע"ז תקשה הא קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה נ"ל לישב

כן דהנה בצל"ח ז"ל כתב במס' ביצה (דף לח) וז"ל ונ"ל דהחילוק לענין ברירה בין דאורייתא ובין דרבנן הוא דמה שאנו אומרים היינו שמא אינו כן והלה רק ספק וא"כ בשל התורה היי הספק להחמיר ובדרבנן הספק להקל ולכן סמכינן אברירה כאן ולעיל בד"י וכן מבאר השאגת ארי' ס' צ' ובס' צ"א.

ודבריהם הוא מדברי הר"ן ז"ל בגיטין ד' כ"ה דהא דכתב רבינו בדאורייתא אין ברירה הוא מן טעם ספק ואזלינן לחומרא וכן כתב נמי הכ"מ בפ"ג מה' גירושין ה"ד ע"ש. והנה התוס' כתבו במס' ב"ק שם ד"ה כל וא"ת כי קאמר כל המתלקט הא לא היה תועיל למה שגדל אח"כ כו' ועוד דשמא הי' בטל ברוב ואע"ג דדבר שיל"מ לא בטל מ"מ בדאורייתא בטל עכ"ל ופרשו המפרשים שם דצ"ל גם דהצנועין נמי ציינו את הנטע רבעי בציון ורק שמא לא ירגיש בני אדם אח הציון ולהכי אמר זה לבטל איסור התורה שלא יכשלו בזה ואף דנשאר איסור דרבנן.

והנה נדע דעת רבינו בכ"ד דספק של תורה מדאורייתא לקולא ובדרבנן לחומרא ועתה ניחא שפיר כל המתלקט דלפי דבארנו דהא דרבינו ס"ל דבדאורייתא אין ברירה הוא רק לחומרא מטעם ספק וא"כ דלהוי רק מטעם ספק לא הוי רק איסור דרבנן ככל ספיקות דס"ל לרבינו דאיסורו מדבריהם וא"כ כי היכי דכתבו התוס' דאף א"נ דיש ברירה מ"מ לא נתקן רק האיסור של תורה דהאיסור דרבנן לא נתקן דהא הוי דבר שיל"מ ולא בטל מדרבנן מ"מ לא חששו רק לתקן האיסור תורה וזה תיקנו בכל המתלקט וה"נ לרבינו נמי נאמר דאמרו כל המתלקט ול"ק דבדאורייתא אין ברירה דהוא רק מה שרבנן החמירו בספק של תורה וא"כ מתוקן שפיר בכל המתלקט דנשאר מטעם ספק לאסור שהוא מדרבנן ואמרינן יש ברירה לתקן איסור תורה בזה כמבואר.

והגמ' מקשה שפיר לר' יוחנן דהוא ס"ל במס' ביצה (דף לח) דאף בדרבנן אמרינן אין ברירה וא"כ ע"כ הדבר ודאי הוא דל"א ברירה בכ"ד דאי מטעם ספק ה"ל להקל בשל דרבנן ולומר ברירה וא"כ שפיר מקשה דכל המתלקט לא יועיל כלל אף להסיר האיסור של תורה אבל לדידן דפסקינן כר' אושעיא שם במס' ביצה דמדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה שפיר ניחא אי אמרו כל המתלקט לתקן איסור תורה כמבואר ומה שאומר לענין פדיה במחובר נבאר אח"כ: אמנם נ"ל לומר דדברי רבינו הוא כפי גירסת הרמב"ן ז"ל כל הנלקט וכמו שכתבו הכ"מ והלח"מ ומ"מ יש לתרץ מזה דפוסק דגזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו וה"נ שניהם אינם יכולים לחלל דהנה התוס' כתבו שם במס' ב"ק (דף סט ע"ב) ד"ה הוא באה"ד וז"ל ומיהו תימה דהיכא מדמי הקדש כלל לחלול דלמה לא יוכל לחלל נטע רבעי ומעשר שני שלא מדעתו כיון דזכות הוא לו דזכין לאדם שלא בפניו כו' ובמס' קדושין (דף נו ע"א) תרצו כן וז"ל דזכיה מטעם שליחות הוא ובהיא דצנועין ליכא למימר הכא דהרי הגזלנין עצמן אינן יכולים לתקן מה שבידם שהרי אינו שלהם וכיון דאינהו לא מצי עבדי שליח לא מצי משוי עכ"ל: והנה הקצוה"ח בס"י ק"ה הביא הרבה מן החולקים על דברי תוס' אלו וס"ל דזכיה הוא מטעם יד והביא שם ראיה לזה וכן מבאר עוד בס"י רמ"ג עיי"ש.

והנה בירושלמי דמסכת קדושין פ"ב ה"ג איתא כן רבי אומר אדם משחרר חצי עברי ולית ליה לרבנן משחרר חצי עבדו אית לן בעבד של שותפות אבל בעבד שלו שנייא

היא שהוא כזוכה מימינו לשמאלו במזכה לו על ידי אחר ולית להו לרבנן במזכה לו על ידי אחר סברין רבנן הראוי לזכות על ידי עצמו ראוי הוא לזכות על ידי אחר ושאינו ראוי לזכות על ידי עצמו אינו ראוי לזכות על ידי אחר רבי אומר אע"פ שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו ראוי הוא לזכות ע"י אחר עכ"ל הירושלמי.

והנה זה ודאי דבר ברור בלא חולק דכל היכא דהוא לא מצי עביד שליח לא מצי משוי דהא שליחות מרבינן מאתם גם אתם ורק מה שאתם יכולים לעשות גם שלוחם מצי עבדי וא"כ שפיר קאמרי רבנן דכל שאינו ראוי הוא לזכות ע"י עצמו אינו זוכה ע"י אחר משום דסברי כשיטת התוס' דטעם זכיה הוא מטעם שליחות ולהכי כיון דהוא לא מצי מזכה שליח לא מצי משוי ורבי ס"ל ע"כ דכמו דס"ל להפוסקים דזכיה מטעם יד הוא וא"כ זכין לאדם שלא בפניו אף במלתא דהוא לא מצי עביד ולכן אומר דמצי הוא לזכות ע"י אחרים אע"פ שאינו ראוי לזכות ע"י עצמו דהא ע"ז ודאי לא יחלוק רבי לומר דמצי עביד שלית אף במלתא דהוא לא מצי עביד.

ועתה יבואר כן רבינו מוכרח לסבור כשיטת הפוסקים דזכיה מטעם יד הוא דהנה הר"ן ז"ל כתב ר"פ האיש מקדש וז"ל ואיכא דבעי למילף משמעתינ דזכיה לאו מטעם שליחות הוא דהא אמרינן מעיקרא ותסברא דהא שליחות הוא והא קטנים לאו בני שליחות אלא כדרב"ה אמר רב מנין שזכין לאדם ולא תפשוט מהכא שליחות דזכיה לאו מדין שליחות הוא ומוכרת מהכא שאע"פ שאין שליחות לקטן אחרים זוכין בשבילו מן התורה דלא אשכחן דאימעט אלא מדין שליחות והיינו דלא אקשינן הכא והא קטנים לאו בני זכיה נינהו וליתא מדאמרינן בפ' א"נ ר"א כו' קטן לאו אע"ג דלית ליה שליחות אית ליה זכיה מדרבנן ה"נ ל"ש ולא היא קטן אתי לכלל שליחות כו' וש"מ דאין זכיה לקטן אלא מדבריהם ומשמע נמי מניה דכל מי שאין לו שליחות אין לו זכיה וקטן משום דאתי לכלל שליחות תקנו לו רבנן זכיה ומיהו לא תקנו ליה שליחות דשליחות מלתא אלימתא היא דמכי מטי לידיה דשליח לא מצי מהדר ביה לא אלמוהו לזכותא דקטן כולי האי כו' עד אבל קטן שאין לו יד בעצמו אין זוכין א אף אחרים מה"ת עכ"ל.

נמצא דזה תליא בזה דא"נ דאין זכיה לקטן מה"ת אז אמרינן דזכיה מטעם שליחות וליה זכיה תקנו רבנן אבל לא שליחות דאליהם מלתא אבל רבינו דפוסק בה' כ"ט מהל' מכירה ה"א לא כן כמו שכתב שם הרה"מ ז"ל ונראה דעת רבינו דבמתנה קנה דבר תורה אבל במקח כיון שאין נתינתו בדמים נתינה אף אין מעשיו כלום מה"ת אבל במתנה אי זכה ליה קנה ד"ת כיון שיש שם דעת אחרים כן נראה ממה שכתב בפ"ת מהל' לולב ובפ"ד מהל' זכיה ומתנה עכ"ל נמצא דרבינו ס"ל דיש זכיה לקטן מה"ת וע"כ לא מצי למימר דהוא מטעם שלימות דמ"ט אין להם שליחות בשום מקום אלא ודאי דס"ל דזכיה מטעם יד הוא ולא משום שליחות ולהכי זכיה אית ליה מה"ת ולא שליחות כמבואר וא"כ דזכיה מטעם יד זכין לאדם שלא בפניו אף במלתא דהוא לא מצי עביד והטעם דאין אדם משחרר חצי עבדו הא אמרינן בגמ' דידן במס' גיטין (דף מא ע"ב) דהטעם הוא דאתקש כסף לשטר לרב יוסף ולרבה דוקא בשטר דגמר לה לה מאשה ולא כדברי הירושלמי דהוא אומר מטעם דזוכה מימינו לשמאלו ולוקי במזכה על ידי אתר וטעם הזכיה משום יד הוא.

ועתה יבואר כן דרבינו פוסק שפיר כל הנלקט ואי קשה הא אין יכול להקדיש ל"ק הא לא דמי הקדש כלל למילול ולחלל ע"י אחר מצינן שפיר כדברי התוס' במס' ב"ק ומה שמתרצים התוס' בקדושין ליתא דכיון דס"ל דזכיה מטעם יד ואף דהוא לא מידי עביד יכול לזכות והגמ' מקשה בב"ק מזה דכל הנלקט על גזל ולא נתייאשו הבעלים דשניהם אין יכולים להקדיש הוא על ר' יוחנן דהא סתם ירושלמי הוא ר' יוחנן וכיון דהירושלמי תלא הפלוגתא דרבי ורבנן בהא אי זכיה מטעם יד או מטעם שליחות ורבנן דפליגי על רבי ס"ל דהוא מטעם שליחות וקיי"ל דהלכה כרבנן נגד רבי וא"כ כיון דזכיה מטעם שליחות הוא אינו יכול לחלל דבר שאינו שלו כמו גבי הקדש כדברי התוס' במס' קדושין אבל אגן דס"ל דהוא מטעם יד כמו שהוכיח הקצוה"ח שפיר יכולין לחלל אף שאינם ברשותם דזכין לאדם כדברי התוס' ומצי לומר כל הנלקט כמבואר: והנה הקצוה"ח בסי' סא וכן הגאון רע"א ז"ל בגליון המשנה כתבו לתרץ דברי רבינו כן דרבינו הוא מיירי בשנת השמיטה וא"כ הוי הפקר וזכו המלקטים וא"כ יכולים הבעלים לחלל עבורם אבל הגמ' שם בדברי ר' יוחנן דמיירי בשאר שנות השביעית מדקאמר צנועין ור"ד כו' כמו שכתבו שם התוס' ולהכי שפיר אמרינן דאינו יכול לחלל כיון דאין המלקטים זוכים ואין יכולים לחלל גם הבעלים אין יכולים לחלל כדברי התוס' בקדושין והנה זה דחה הקצוה"ח בסי' שנ"ה משום דברי התוס' שם דכתבו שאומר כל הנלקט לאו דוקא אחר לקיטה אלא מניח מעות בעוד שלא היה נלקט ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט יהיה מחולל אחר הלקיטה וא"כ המלקטים עצמם אילו אומרים קודם לקיטה אפילו בשנת השמיטה דהוא הפקר דהמעות יהיו מחוללים על הפירות שיבואו לידו מן ההפקר לא הוה מהני מידי דהו"ל דבר שלא בא לעולם כו' וכיון דהמלקטים לא מצו לחלל קודם לקיטה כיון דעדיין לא בא לידם ואין אדם מחלל דבר שלא בא לעולם ומצד הבעלים הוי דבר שאינו שלו: ולענ"ד נראה לי לומר בזה דהוא כמו שכתבו הגאונים דרבינו מיירי בשנת השמיטה ור' יוחנן מיירי בשאר שני שבוע ולתרץ מטעם אחר דהנה התוס' כתבו במס' ב"ק שם וא"ת אכתי הרי יכול לחלל כו' מיהו בפרק לולב הגזול משמע שיכול ארם לחלל פירות שביעית שלא מדעתו דתניא אין מוסרין פירות שביעית לע"ה יותר ממזון ש"ס ואם מסר אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לו בתוך ביתו כו' וי"ל דאפקעינהו רבנן מרשות ע"ה כדי שלא יהא נכשל ואוקמיה ברשות זה שיכול לחלל דהפקר ב"ד הפקר עכ"ל.

וכתב הפני יהושע שם וז"ל ויש לדקדק א"כ גבי צנועים כמי לימא טעמא דידהו משום דאפקעינהו רבנן מרשות הגנב ואוקמיה ברשות המחלל כו' ומסיק הפנ"י וז"ל עכשיו דכן סברת התוס' דדוקא גבי פירות לע"ה דע"ה לא פשע מידי שייך למעבד תקנתא משא"כ בגנב דצנועין וכן עניינם דר"ד כו' עכ"ל.

נמצא דעתה שפיר ניחא דר"י דמיירי בשאר שני שבוע א"כ מי שלקט באיסורא הוא לא עבדי רבנן תקנתא אבל בדברי רבינו דמיירי בשנת השמיטה כן שפיר אמרינן דהצנועים ס"ל דעבדי רבנן תקנתא כמו גבי פירות שביעית לע"ה כיון דמלקט מהפקירא ואמרינן גם בזה דאפקעינהו רבנן מידם ואוקמי ברשות המחלל מטעם הפקר ב"ד כמבואר: והנה נראה לי לומר דאם כגירסת הים של שלמה שאפשר לפדותו במחובר והוא שנסבור כשיטת הגאונים ז"ל דזה דאין יכול לפדות במחובר הוא רק מדרבנן מטעם שאין שומתם

ידועה וא"כ ניחא דהכא בעי לתקן האיסור תורה וא"כ גרסינן כל המתלקט אבל ודאי הוא גירסא משובשת ביש"ש ז"ל דהא רבינו כתב בהדיא לעיל בהל' ג' דאין פודין במחובר והוא מן התורה וא"כ לא יכול לומר כל המתלקט מטעם דאין פודין במחובר אף אם נאמר דיש ברירה וא"כ ליתא תירוץ הראשון שבארנו ושפיר צריך לגרוס כל הנלקט כמבואר ואי תקשה למה ליה לרבינו לומר הטעם דאי אפשר לפדותו במחובר כבר כתב הל"מ לקמן בפ"ד מה' גנבה דאתי לבאר בזה מה טעמא לא חללו כל הכרם בבת אחת כקושית התוס' וכתב להכי דאין פודין במחובר דזה הוא מן התורה שאין פודין ע"כ: ועוד נ"ל דלפי"מ שבארנו דמשום ברירה אכתי הא איכא למימר כל המתלקט ולתקן האיסור דאורייתא להכי אומר שאין פודין במחובר וא"כ זה דאין פודין מה"ת לא יכול לומר כל המתלקט להכי אומר טעם זה הכי כמבואר: והנה נראה לי לבאר בהאי ענינא דברי התוס' שם בב"ק (דף סח ע"ב) דמסקי מיהו קשה דבפ"ק דבכורות (דף יג) משמע דהפודה פ"ת של חבירו אף שלא מדעתו פדיונו פדוי מדבעיא ליה פדיונו פדוי לפודה או לבעלים ונראה לי דפ"ת לא דמי לכרם רבעי כיון דאסור בהנאה הוי כמו הקדש כו' עכ"ל.

וקשה טובא דהא החם קאמר הגמ' כן א"ל פדיונו פדוי לפודה או לבעלים אליבא דר"ש לא תבעי לך כיון דס"ל מותר בהנאה ממונו דבעלים הוא כי תבעי אליבא דר"י דאמר אסור בהנאה כו' אלמא דגם אליבא דר"ש אבעיא ליה להגמ' דהוא ס"ל ת"ת מותר בהנאה מ"מ אמרינן דפודה שלא מדעתו כדברי התוס' דמיבעיא ליה פדיונו לפודה או לבעלים ואף לר"ש דמותר בהנאה ומצאתי להמ"ל בפרק ר' מהל' תרומות ה"ב שכתבו בסוף ה"דונראה ג"כ שגירסת התוס' שם בבכורות לא היה כגירסתנו דוק ותשכח עכ"ל.

וזה ודאי כונת המ"ל דאי כגירסתנו א"כ אף לר"ש מבעיא שם והוא ס"ל דמותר בהנאה כמבואר: ונ"ל לומר דבאמת הוי גירסת התוס' כבגמרא דילן רק התוס' מפרשים הפשט שם כן אליבא דר"ש לא תבעי לך דממונא דבעלים הוא לא כפירוש רש"י דמפרש ופדיונו לבעלים וזה הניח מעותיו על קה"צ וכו' אלא יפרשו ממונא דבעלים הוא וא"כ אינו יכול לפדות כלל שלא מדעת הבעלים כמו שכתבו ורק משום איסור הנאה שרי לפדות שלא מדעתו.

ועפ"ז יתבאר היטב דברי הירושלמי בקדושין פ"ב הל"ח פ"ח ר"ל אמר מקדשין בו את האשה ר"י אמר אין מקדשין בו ר"א בשם ר"ל ק"ו מה אם הבכור כו' מה נפיק מביניהון עבר ופדה שלא מדעת הבעלים ר"ל אומר אינו פדוי ר"י אומר פדוי עכ"ל ופירש הק"ע לר"ל אינו פדוי שהרי ממון בעלים לקדש בו את האשה הלכך צריכין דעת בעלים לפדותו ר"י אומר פדוי דלאו ממון בעלים ע"כ.

והנה אם נפרש כפירוש רש"י שם במס' בכורות אליבא דר"ש דאמר מותר בהנאה לא תבעי לך ולא מצוי כהן לזבוני ופדיונו פדוי לבעלים אלמא דפדוי הוא לכ"ע אף לר"ש ורק לר"ש אמרינן דפדיונו הוי לבעלים והאיך יאמר הירושלמי דלר"ל דאמר מקדשין בו אשה לא היה פדוי הא גם לר"ש הוי פדוי אלא נפרש כדברי ותוס' לר"ש דשרי בהנאה ממונו דבעלים ואינו פדוי שלא מדעת בעלים ושפיר אומר הירושלמי דלר"ל דאמר

מקדשין בו את האשה וא"כ הוי ממון בעלים ושרי בהנאה וא"כ לא הוי פדוי שלא מדעת בעלים.

והנה הפ"מ מפרש פשט הירושלמי דזה דאמר פדוי ואינו פדוי כלומר דהפדיון הוא לבעלים או לדידיה ואין זה משמעות לשון הירושלמי ורק משמע פירוש הק"ע דהפלוגתא הוא אי פדוי או לא פדוי והוא מטעם זה של התוס' שבארנו דתליא אי שרי בהנאה או אסור ודוק: פרק י הלכה יט אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה מן השרשים חייב עכ"ל.

וכתב הכ"מ תוספתא כו' אלא ששם שנויה בסגנון זה אילן העולה בין מן הגזע ובין מן השרשים חייב ר"י אומר העולה מן הגזע חייב מן השרשים פטור ורבינו ג"א היה לו ששנה בה בדברי ת"ק מן הגזע פטור מן השרשים חייב עכ"ל. ותמיה לי על הכ"מ שלא הביא שהוא ברייתא סוף מס' ב"מ שם אומר ר"מ אומר דבין מן הגזע ובין מן השרשים חייב ור"י אומר מן הגזע חייב ומן השרשים פטור ושפיר פוסק רבינו כר"י נגד ר"מ כמו דקיי"ל ר"מ ור' הלכה כר' ולא צריך להביא מהתוספתא ולומר גירסות הפוכות ורבינו סומך על גירסת גמרא דידן ת"ק הוא ר"מ ור"י חולק והלכה כמותו וצ"ע על הכ"מ: הלכה כא וכן אין מרכיבין גפנות של ערלה בדקלים מפני שהן כפירי עכ"ל והנה הר"ש והרע"ב ז"ל שם במשנה ספ"א דערלה לא ס"ל כן כדברי רבינו וז"ל שם בכפניות כו' ר"י לטעמיה דאמר הסמדר אסור מפני שהוא פרי והלכה כמותו דמותר ליטע יחור של ערלה ואין הלכה כמותו בכפניות ז"ל הרע"ב והר"ש כתב נמי כן ואין מרכיבין כו' עד ר"י ודבריהם הם מדברי הירושלמי שם שמביא הר"ש כאן וז"ל ר"י שאל מאן תנא אין מרכיבין בכפניות ר"י ע"כ ולהכי פוסק הרב הכא דלא כר"י אלא מרכיבין כפניות של ערלה דלא כר"י דסבירא ליה דסמדר אסור מפני שהוא פרי ופליגי רבנן עליה ומ"מ נראה לי פסק רבינו הכא דפוסק אין מרכיבין כפניות של ערלה ולא קשה מהירושלמי דמוקי לה כר"י ואין הלכה כר"י משום דאיתא במס' ברכות (דף לו) וכן במס' פסחים (דף נג ע"ב) ומי פליגי רבנן עליה דר"י בשאר אילנות והתנן כו' והגפנים משיגרעו ושאר כל האילנות משיוציאו ואמר ר"א הוא בוסר הוא גרוע מאן חנא בוסר רבנן וקאמרי בשאר כל האילנות משיוציאו וא"כ חזינן דהגמ' ס"ל דבשאר אילנות אף רבנן נמי מודו דכמו סמדר אסור ובפסקים שם אמר בהדיא אמר ר"א דקץ כפניתא דהכא לרבנן נמי אסור ורק גבי גפנים פליגי עם ר"י א"כ שפיר אמר הכא רבינו דאין מרכיבין כפניות שאף רבנן מודים אבל הירושלמי אזיל לטעמיה בפרק ד' דשביעית משנה ד' שם שמפרש הגפנים משיגרעו אמר ר"י משיתחילו מים א"כ איכא למימר דלא הוי כשיעור בוסר וא"כ אחי כר"י ולהכי אמר בשאר כל האילנות משיוציאו אבל רבנן פליגי עליה דר"י אף בשאר אילנות ולהכי מוקי לה המשנה דאין מרכיבין כר"י אבל גמרא דידן דמפרש דבוסר הוא גרוע ש"מ דבשאר אילנות לא פליגי עליה רבנן וא"כ הא דאין מרכיבין אתי לכ"ע ופוסק רבינו כגמרא דידן דעדיף והרע"ב פוסק כירושלמי ודוק: פרק יא הלכה ד אין מתודין אלא ביום כו' ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות.

וכתב הראב"ד א"א זה שיבוש שהיודוי אינו אלא בפני הבית ואין לפני ה' אלא בבית עכ"ל. וכתב הכ"מ וי"ל שטעם רבינו שכיון שהוא חייב לבער אפילו שלא בפני הבית למה ימנע מלהתודות ואי משום לפני ה' אינו מוכרח דבכל מקום הוה לפני ה' היכא דליכא מקדש אף בדיעבד עכ"ל.

ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו כפי תירוץ הכ"מ דבכל מקום הוה לפני ה' היכא דליכא מקדש מהא דאיתא במס' מכות (דף יט ע"א) בכורים הנחה מעכבת בהן קריאה אין מעכבת בהן כמאן כה"ת יכול יביא כו' וא"א לפרוך מה לבכורים שכן טעון קריאה והנחה אר"א נהי דעכובא ליתא מ"מ מצוה איתא כו'.

והנה לפי מאי שפרשו התוס' שם דמיירי בבכורים שפירש בפני הבית וחרב הבית ועיין מה שמבארים בארוכה וא"כ היכא דכתיב לפני ה' הוא רק בעזרה כשיטת הראב"ד ז"ל וא"כ גבי מקרא דביכורים נמי כתיב וענית ואמרת לפני ה' וא"כ ניבעי מקרא דבכורים נמי דוקא להתודות בעזרה וא"כ נהי דבכל דוכתי קריאה לא מעכבא היכא דאינו ראוי שוב מעכבא כמו שאמר שם במכות ודף יח ע"ב) כר"ז דאמר ר"ז כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו והמשל"מ מסתפק לקמן בפ"ג מהל' בכורים הל' ד' על אלם שאינו יכול לדבר אם הקריאה מעכבת כמו גבי חליצה כיון שאינו ראוי עיי"ש וא"כ ה"נ כיון דפירש בפני הבית דנתחייב בקריאה וחרב הבית קריאה מעכבת דאינו ראוי דליכא בית וכתבי ביה לפני ה' וא"כ כיון דמעכבא איכא למפרך מה לביכורים שכן קריאה מעכבא וכל הסוגיא שם ס"ל דבזה האופן שחרב הבית איכא מצות קריאה לא לעכב דראוי הוא לקריאה אף שאין בית אף דכתיב ביה לפני ה' וא"כ נוכל למפרך מה לבכורים שכן יש מצות קריאה וא"כ וידוי מעשר שני אף דכתיב לפני ה' מ"מ נוהג אף בזמן הזה כמבואר: והנה במס' ר"ה (דף כב) אמרינן לא אמרו חצוצרות אלא במקדש דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' כו' אלמא דלפני ה' לא הוי אלא במקדש.

אמנם י"ל דלא דמי להתם דהכא מצות ביעור נוהג אף שלא בפני הבית בשעה שנוהג תרו"מ ואמרה תורה דבשעת הביעור אם היה בשעת הבית אז לכתחלה הוא היודוי בעזרה אבל לא בא הקרא לומר דמתודה רק בפני הבית אבל התם בא עיקר הקרא לומר דבחצוצרות וק"ש הוא דוקא לפני המלך ה' אבל לא שלא בפני הבית והוי כמו גבי שחיטת קדשים דכתיב ושחט לפני ה' דבעי דוקא בעזרה אבל התם הביעור והה"ד היודוי נוהג בכל זמן ובעת הבית מתודה לפני ה' בעזרה.

וכן נמי מה שכתבו התוס' במס' סוטה (דף לג ע"א) ד"ה בהמ"ז דקרא דלפני ה' אתי לומר דבעזרה היה מתודה אתי נמי כדברי רבינו דבעת המקדש ודאי היה היודוי בעזרה אבל לא לעכב. והנה בירושלמי דתענית פ"ק הל"ד איתא חד בר נש הוה מפיך מעשרות כו' אמר ליה ר' מני קום אמור בערתי הקדש מן הבית משמע דאף בזמן ר"מ דהוא בזמן הזה נמי קרי.

והנה בגמ' ב"ב (דף פא) אמרינן מכדי פסוקי הוא לקרי ומשני משום דמחזי כשקרא אלמא דמי דאינו מחויב לקרות אינו רשאי לקרות דמחזי כשקרא ואיכא למימר דגם בזמן הזה אי נימא כיון דאינו מחויב אינו רשאי לקרות ומדצוה לקרות לו משמע דקורין אף שלא בפני הבית ויש לדחות ודוק:הלכה יג ככל מצותך אשר צויתני הא אם הקדים

מ"ש לראשון אינו יכול להתודות ובה' ט"ו לא עברתי ממצותיך שלא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן החדש על הישן כו' וזהו דברי המשנה שם: ונ"ל לומר בזה על מה שדרש לקרא דכל מצותך שלא הקדים מ"ש לראשון ומזה דלא עברתי ממצותיך דרש שלא הפריש ממין על שאינו מינו וכדומה.

דהנה אם הקדים מ"ש לראשון קיי"ל דבדיעבד הוי מעשר כמו שמבואר בסוגיא דתמורה (דף ה) אבל הני במין על שא"מ ומחדש על הישן אף בדיעבד לא הוי תרומה. והנה במס' תמורה קאמר רבא דאי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר על מימרא דרחמנא וזהו שאמר עשיתי ככל מצותך היינו שלא הקדמתי כו' דאי הקדים ונשאר כן שלא כדין ודאי דאינו יכול להתודות דלא נעשה בזה כמצוה שצוה ית' אלא אפילו לא עברתי ממצותיך היינו שלא עברתי על מימרא דרחמנא והיינו שלא פרשתי ממין על שא"מ דהא זה לא נשאר כן ורק הוא עבר אמירא דרחמנא אומר דלא עברתי ממצותיך ועשיתי הדבר כמו שצויתני ולא הוצרכת לחזור ולתרום אשר אז אם עשיתי הייתי מחויב זה ודוק: שם ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לכהנים לא היו מתודין שנאמר וגם נתתיו ללוי עכ"ל.

והנה זהו מגמרא דסוטה (דף מח) דלהכי ביטל יוחנן כה"ג את הוידוי מעשר משום דנותן לכהנים ואמרינן בגמ' ולודיאשאר מעשרות אר"ל כל בית שאין מתודה על מעשר ראשון שוב אינו מתודה על שאר מעשרות אמר אביי הואיל ופתח הכתוב בו תחלה כו' וצ"ל אף דרבינו אומר בה' י"ד מי שאין לו אלא מע"ש בלבד נמי מתודה והוא מן הירושלמי פ"ב דבכורים מביא הירושלמי ראייה מהכהנים והלויים דמתודין משום ערי מגרש אף דאינן נותנין אלא מע"ש דתרומה ומעשר ראשון שלהם הוא והכא אמר דכל בית שאינו מתודה על מעשר ראשון שוב אינו מתודה וע"כ צ"ל כן דהיכא דיש למעשר ראשון והוא אינו נותנו כאשר צוה הקב"ה ליתן ללוי אזי אינו מתודה דבו פתח הכתוב תחלה אבל אי אין לו מעשר ראשון רק מע"ש אזי יוכל להתודות שפיר כמו כהנים ולויים שמתודין על מע"ש בלבד זה נמי שאומר הכא במס' סוטה בפ"ט בירושלמי הוא אמר ר' אילא כעס לפני המקום מי שאומר עשיתי והוא לא עשה והוא נמי רק מי שאינו נותן כדין אינו מתודה אבל מי שאין לו ואין כעס לפני הקב"ה מתודה שפיר כמבואר ודוק: הלכות בכורים פרק א הלכה ו וכן הבכור מקריבין כו' עיין לקמן כפ"א מהלכות בכורות מה שנבאר שם: שם במל"מ ד"ה וכן פדיון הבן בסה"ד וז"ל ודברי הרא"ש ז"ל הם תימה בעיני שלא מצינו דאתקש כי אם בכור בהמה טמאה לבכור אדם וכדאיתא בפ"ק דבכורות (דף ד ודף יב) אך בכור בהמה טהורה לא מצינו דאיתקש עכ"ל.

והנה כן תמה על דברי הרא"ש ז"ל שם בספר מעדני יו"ט וז"ל ד"ה ואיתקש תמהני שלא נמצא בשום מקום דהוקש אלא בכור בהמה טמאה ובכור אדם ואכתי בכור בהמה טהורה דלא ניתן לכהנת, מנלן וי"ל דברישא דקרא נמי אתקש דכתיב כל פטר רחם לכל בשר באדם ובבהמה ותו דהך באדם ובבהמה מותר לגמרי כו' אלא למדרש שהוקשו כולם אהדדי כו'.

והנה באמת דברי הרא"ש ז"ל הוא ספרי מפורש הובא בילקוט במדבר פי"ח שם מה בכור אדם כו' לפי שהוא אומר והבאתם שמה יכול אף בריחוק מקום יהא חייב עליו לטפל ולהביאהו לבית הבחירה ת"ל באדם ובבהמה, מה בכור אדם כו' אף בכור בהמה

וכן הוא במכילתא פ' בא על מקרא זה של באדם ובבהמה אלמא דתרווייהו הוקשו דבכור אדם ובכור בהמה טהורה דקאי על טהורה שמביא לבית הבחירה כדברי הרא"ש ז"ל ועיין לקמן בה' בכורות מה שנבאר בספרי זה ודוק: פרק כ הלכה א מ"ע כו' ובכ"מ שם ומביאים בכורים של דבריהם מערי סיחון ועוג כו' וידוע דהלכה כתנא קמא ומשמע לרבינו דלא פליג ת"ק אלא מדרבנן אבל מדאורייתא מודה דפטור כן הגיה כמו"ח ז"ל בדברי הכ"מ עפ"ד המהרי"ק (סי' קפד) וכפי אשר כתוב בכ"מ שלפנינו הוא ט"ס ומסיק רבינו ואם הביא מחוץ לארץ אינן בכורים ולא הביא הכ"מ מקור לזה.

ופשוט הוא מן המשנה סוף מס' חלה דאמר אריסטון הביא בכוריו מאספמיא וקבלו ממנו מפני שאמרו הקונה בסוריא כקונה בפרור שבירושלים משמע דרק מאספמיא מקבלין דהוא סוריא אבל אם מחוץ לארץ אין מקבלין ולא הוי בכורים כלל כמבואר ודוק: הלכה ג אין מביאין לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים כו'.

והנה מדברי רבינו משמע דמהרים אין מביאין רק משל חמרים אבל משאר פירות שבהרים מביאים וכן מעמקים אין מביאין שום פירות לא מאילן ולא מתבואה. אמנם שיטת רש"י ז"ל אינו כן דס"ל דמהרים אינן מביאין מכל האילנות ומעמקים אין מביאין רק מתבואה של שבעת המינים כמו חטה ושעורה.

דהנה רש"י ז"ל כתב במס' פסחים (דף נג ע"א) סימן להרים מילין כו' אבל שאר אילנות שבהרים אינן יפין ונפ"מ דלא מייתנין בכורים מנייהו דלקמן והוא דאמר שם לא מדקלים שבהרים כן הגירסא בפסחים שם ולא כמו שכתב הגירסא במשנה מתמרים שבהרים וכן הוא במנחות (דף פד) ורק בפסחים הגי' מדקלים ומפרש לה רש"י ז"ל דזה שאומר מדקלים אין כונתו רק על תמרים אלא כמו דאיתא במס' ב"ב (דף סט ע"ב) אמר ליה לבר מאילני אי אית ליה דיקלי לבר מדיקלי.

וכתב הרשב"ם ז"ל שם דאע"ג דאין סתמן קרויין אילנות אלא רגילין היו לקרות דקלים מתוך חשיבותן ומתוך שהיה ריב אילנות שלהם דקלים כיון דאין כאן שאר אילנות אלא דקלים האי דקאמר לבר מאילני אדקלים קאי ע"כ ומפרש לה רש"י ז"ל ה"נ דאין כונת המשנה רק על תמרים לחוד אלא על כל האילנות ומתוך שהיה רוב אילנות שלהם תמרים אמר מדקלים ומוכרח רש"י לפרש כן מסוגיא שם דאמר סימן להרים מילין ופירש רש"י דמילין כו' אבל שאר אילנות אינם יפין וא"נ דרק תמרים שבהרים אינם יפין ושאר פירות יפין מ"ט אומר רק מילין נימא דכל אילנות יפין אלא ודאי הדקלים שבהרים דקאמר כונתו על כל האילנות וא"כ מוכרח רש"י לפרש הא דאמר מפירות שבעמקים היינו תבואה דהא כל פירות האילן אינו טוב בהרים ולהכי מפרש לה שם בפסחים פירות שבעמקים תבואת דגן שבעמקים כו' ורק עו תבואה קאי וכמו שמסיק רש"י שם שהמים לנים שם ותבואתן מרקבת וזה לא שייך רק בתבואה אבל לא על פירות האילנות.

ולפ"ד רש"י ז"ל הא דאיתא בתוספתא ובירושלמי דמס' בכורים פ"א רשב"א אומר מביא מן רמוני עמקים ומפרשי לה המפרשים דרשב"א פליג על תנא דמשנה ורש"י ז"ל יפרש דהוא מפרש דהא דאמר שם ולא מפירות שבעמקים היינו תבואה דוקא אבל רמונים מביא אבל רבינו גריס במשנה ולא מתמרים שבהרים ומפרש לה דרק תמרים

אין מביאין ומעמקים כל פירות אין מביאין ודוק: הלכה ט במשל"מ ודע ששיעור הנקב שצריך העציץ כדי שיחשב כמחובר הוא בכדי שורש קטן וכדתנן סוף פ"ב דעוקצין והוא דבר מוסכם מהכל ובכל מקום שהוזכר עציץ נקוב שיעורו הוא בכדי שורש קטן וזה פשוט עכ"ל.

והנה לא הביא המל"מ הכא ראייה לדבריו על כך מצינו לרבינו שכתב לעיל בפ"ח מהל' שבת הל' ג' וז"ל עציץ נקוב בכדי שורש קטן הרי הוא כארץ והתולש ממנו חייב עכ"ל אלמא דס"ל גבי שבת נמי כדי שורש קטן הוא והוא ע"כ מזה דאי נימא דיש שיעור אחר הו"ל למיחשב שם במס' שבת (דף צה ע"ב) ששה מדות בכלי תרס כמו שהקשו התוס' במס' זבחים (דף צה ע"א) וכתבו דהכל הוא בשיעור דשורש קטן דקחשיב לענין הכשר זרעים אמנם אכתי צריך לבאר מנ"ל בשלמא לענין שבת דהוא לחומרא ילפינן מהכשר זרעים אף דגבי זרעים קאמר שם בשבתלר"ש דהתורה רבתה טהרה מ"מ לדידן דילפינן מזרעים ילפינן לענין שבת דהוא שיעור היותר קטן כמו שאמר שם בשבת (דף צו) אחד אמר כשורש קטן וסימנך אחד המרבה ואחד הממעט פירש רש"י ושיעור כונס משקה ומוציא משקה לא שייך למטעי בהו לענין זרעים אלמא דהוא שיעור נקב היותר קטן כדי שורש קטן וכן לענין גט דקיי"ל דפסול בעלי של עציץ נקוב אבל יש מכשירין כמבואר בש"ע אה"ע סי' קכ"ד סעיף ד' הוא נמי לחומרא דאי ניקב שורש קטן חשוב נקב ופסול אבל לענין זה דפרוזבול דאין כותבין אלא על עציץ נקוב כדאיתא בגיטין (דף לז) והוא לקולא מנלן דדי שיהיה כשורש קטן וצ"ל דילפינן מן טומאה דהוי נמי שיעורו בכדי שורש קטן כמבואר במס' זבחים (דף צה) ובתוס' שם דזה השיעור לבטלו מתורת כלי לענין טומאה היכא דלא יחדו לזיתים וה"נ לכל דבר ילפינן מזה וה"נ כמבואר ודוק: הלכה ג הקונה אילן בתוך שדה חבירו אינו מביא לפי שאין לו קרקע שלשה ויש לו קרקע ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד הרי הוא כמו שקנה קרקע עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד אינו סותר מ"ש תחלה יש לו קרקע די"ל דה"ק אע"פ שקניית הג' אילנות המה בענין שלא קנה קרקע על הדרכים שנתבארו בפ' כ"ד מהל' מכירה כיון שקנה ג' ובקניית שלשה אפשר להמציא בדרך שקנה קרקע קנה אע"פ שעכשיו קנאו בדרך שאין לו קרקע חשיב כקנה קרקע לענין ביכורים ואפשר דיליף לה רבינו מדסתם תנא ותני הקונה ג' אילנות בתוך קרקע של חבירו מביא וקורא דמשמע דבכל גווני שקנה ג' מביא וקורא אע"פ שאין זה הכרע דהא בפ' הספינה קתני סתמא קנה ג' קנה קרקע וצ"ל בהך גוונא דמוקי לה בגמרא והר"י קורקוס כתב וז"ל וי"ל דכוונת רבינו בודאי בקונה סתם מיירי שכן כתב בתחלת לשונו ג' ויש לו קרקע עכ"ל.

והנה בס' פני משה על הירושלמי דבכורים פ"א הל' ו' במה"פ כתב ע"ד רבינו וסיים אע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד פשוט הוא דר"ל ואפילו בכה"ג שלא מכר לו אילנות אלא כ"ז שהן קיימין דאז אין לו קרקע שהדין הוא אחר שקצצו או שייבשו אין לו ליטע אחרים תחתיהן אעפ"כ כ"ז שהן קיימין הרי הוא כמו שקנה קרקע לפי שיש תחתיו וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו כמבואר בפ"ז עכ"ל: והנה הפ"מ מדקדק זה ממה שעמד הכ"מ ומתריך לו נמי כדבריו דאתי לרבות באופן שאין לו קרקע היינו שמכר לו

אילנות כ"ז שהן קיימין דא"ל קרקע והוא כוונתו מ"ש רבינו שם בהל' ט' דאי שייר קרקע ומכר את האילנות ויש לבעל האילנות קרקע הראויה להם ומפרש דזהו כמלא אורה וסלו.

והנה לפענ"ד דבריו תמוהים דא"נ דמטעם זה מקרי יש לו קרקע א"כ אפילו בשני אילנות נמי הדין כן דאף דאין לו קרקע לאחר שנקצצו או שייבשו לנטוע אחרים תחתיהן וכל הקרקע שביניהם מ"מ קיי"ל דיש לו ביניהן ותחתיהן כמלא אורה וסלו כמבואר בטור חו"מ סי' רט"ז וכן הביא הרמ"א בהגה"ה שם סעיף ט' דבזה אין חילוק דאף בשני אילנות יש לו זה וא"כ אמאי קיי"ל דאי קנה שתי אילנות דאין לו קרקע אין צריך לקרות ובשלשה צריך לקרות בכה"ג דיש להני אלא ודאי צ"ל או כדברי הכ"מ דאפשר בזה להמציא דרך שקנה קרקע או כמו שמבאר הרי"ק דמיירי בסתם ודוק: הלכה טז אשרה שביטלה אין מביאים ממנה ביכורים שהביכורים כקדשי מקדש הן עכ"ל.

והנה הכ"מ לא הראה המקור בזה ולקמן בפ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ז כתב רבינו אשירה שביטלה אין מביאין ממנה גיזרין למערכה ושם הביא המל"מ מקור לזה מדברי הירושלמי פ"ק דמס' בכורים והכא לא הביא זה ובאמת הוא ג"כ בירושלמי שם פ"ק דבכורים הל' ב' אשירה שביטלה למ"ד בכורים כקדשי מקדש אין מביאין וזה הוא דעת רבינו הכא.

ונ"ל לומר דזה דאינו מביא בכורים מאשרה שבטלה הוא רק הפירות שהיו בשעת עבודה קודם הביטול אבל הפירות שהביא האשירה אח"כ אחר שבטלה נ"ל דיותר להביא ממנה ואף דקיי"ל המשתחוה לאילן דאסור הפירות שהביא רבינו לעיל בפ"ח מהל' עכו"ם הל' ג' זהו כ"ז שהוא ע"ז אבל אחר שבטלה איכא למימר דהפירות מותרים גס להביא דהוה מכ"ש מהא דקיי"ל המשתחוה לקמה דחטין מותר למנחות משום דאשתני ונעשה קמח כמו שפוסק רבינו לקמן פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' י"ד מכ"ש הכא דהוה שינוי מן גוף האילן דשרי ולקמן בה' איסורי מזבח נבאר עוד: פרק ג הלכה ד כיצד הביא בכורים לירושלים וקרא והקריב שלמים לא יצא באותו היום מירושלים לחזור למקומו אלא ילין שם ויחזור למחר לעירו שנאמר ופנית בבוקר והלכת לאהלך כל פינות שאתה פונה מן המקדש כשתבוא לו לא יהיה אלא בבוקר כו' עכ"ל ונ"ל דעפ"ז סמך רבינו על הדין דאיתא בספרי פ' ראה והובא בתוס' פסחים (דף צה ע"ב) ובר"ה (דף ה ע"א) דכל המביא קרבן צריך ללון אותו לילה בירושלים ורבינו לא הביא זה במקום אחד דסמך ע"ז דאמר הכא דכל פינות שאתה פונה יהיה בבוקר וניחא נמי הא דלא הביא רבינו לקמן בהל' קרבן פסח דין זה דפסח שני טעון לינה ואיתא שם פלוגתא בדף צו ע"ב תרי תנאי ואליבא דר"י חד אמר דטעון לינה וחד אמר דאינו טעון לינה ורבינו לקמן בהל' ק"פ פ"י דקחשיב הדברים שבין ראשון לשני לא הזכיר זה.

ונ"ל לומר כן דהנה התוס' מקשים שם וא"ת למאן דאמר דאין טעון לינה ומי גרע ממביא קרבנו בימות החול דטעון לינה יום אחד ושמא כיון דתשלומין דראשון הוא לא בעי לינה אפילו יום אחד עכ"ל נמצא דכל עיקר הפלוגתא הוא רק אי נימא תשלומין דראשון וכיון דרבינו פוסק שם בפ"ה מהל' ק"פ הל' א' שחיתת פסח זה מ"ע בפני עצמה שאין לה תשלומין דראשון ורגל בפ"ע הוא וא"כ הוא דמי לשאר קרבנות דודאי טעון לינה

כתב הכא ועפ"ד התוס' אלו נראה לי לומר דבר נכון דשם בסוגיא דפסחים (דף צה ע"ב) אמר מאי טעמא דר"י דאמר פ"ש רוחה את הטומאה קסבר התורה חזרה עליו להיות בטהרה לא זכה יעשה בטומאה ובמס' יומא (דף נא) איתא נמי זה הסוגיא ואומר ר"י קסבר ככל חוקת הפסח יעשו אותו ואפילו בטומאה התורה החזירה עליו לעשותו בטהרה לא זכה יעשה בטומאה וצ"ב מאי טעמא בפסחים לא הביא מקרא זה דכל חוקת הפסח ורק אמר סתם התורה ח"ע כו' וביומא הביא מקרא זה דככל חוקת הפסח ונ"ל ליישב כן דהנה התוס' בפסחים מביא שתי ברייתות חד ס"ל דר"י סבר דאינו טעון לינה ובחד ס"ל דטעון לינה והנה התוס' הקשו מ"ד דאין טעון לינה למה איצטריך לאשמועין והא לא מרבינן מכל חוקת הפסח מצוה שאינה על גופו כו' ותירץ המהרש"א דהא לקמן מקשים התוס' בד"ה טעון וא"ת דהכא ממעט פסח שני מלינה מי גרע ממביא קרבנו בימות החול דטעון לינה ושמא כיון דתשלומין דראשון הן לא בעי לינה וא"כ שפיר למ"ד דאין טעון לינה אצטריך לאשמועין דלא הוי רגל בפ"ע אלא תשלומין דראשון דאי הוי רגל בפ"ע לא גרע משאר קרבנות ולמ"ד דטעון לינה הוא ס"ל רגל בפ"ע נמצא דהכא דמביא ברייתא דר"י ס"ל טעון לינה א"כ ע"כ ס"ל דרגל בפ"ע הוא אבל התם דלא מביא כלל איכא למימר דהוא התנא דר"י דברייתא השניה דס"ל דאינו טעון לינה ועתה יתבאר דהנה התוס' כתבו שם ד"ה דוחה דנוכל לגמור מקרא דמועדו דדוחה את השבת ואת הטומאה מיהו לר"נ דס"ל דאמר במועדו אפסח ראשון קאי צ"ל פ"ש דדחי שבת נפקא ליה מככל חוקת הפסח כר"י דשמעתין דנפקא ליה נמי מהתם כו' נמצא אי נימא דתשלומין דראשון ע"כ צריך ללמוד מקרא דכל חוקת הפסח וא"כ התם דמיירי בחד תנא דר"י ואיכא למימר דהוא התנא אליבא דר"י דס"ל דלא בעי לינה וא"כ ע"כ ס"ל דתשלומין דראשון הן להכי מביא הקרא דכל חוקת הפסח אבל הכא בפסחים דמביא הברייתא זו דר"י ס"ל דטעון לינה א"כ ע"כ ס"ל דשני רגל בפ"ע א"כ לא צריך כלל הקרא דכל חוקת הפסח ונוכל ללמוד מקרא דמועדו להכי אמר הגמרא סתם התורה חזרה עליו כו' לא זכה בא בטומאה ואף שר"י ס"ל לעיל (דף צא) דרגל בפ"ע ע"כ דס"ל התם דחטאו ישא אתי על פ"ש וס"ל דחייב כרת על פ"ש וא"כ האיך יכול לסבור הכא דאינו טעון לינה והוה תשלומין דראשון אך בין כך ובין כך מתרץ הגמ' תרי תנאי ואליבא דר"י כמבואר: והנה בענין הלינה ברגל דילפינן מכל פינות שאתה פונה הוא בבוקר מחולקים בזה רש"י ותוס' דרש"י ס"ל דבעי לינה רק ליל מוצאי יו"ט ובבוקר חוה"מ יחזור לביתו והתוס' ס"ל דכל הרגל יהיה בירושלים עד מוצאי יו"ט והקשו התוס' במס' פסחים וכן בשאר דוכתי דלפי שיטת רש"י ז"ל האיך משכחת שמחה שמונה ימים כיון דלא בעי להיות בירושלים כל ימות החג ומתרצים דקיי"ל כל מיני שמחות די משמחו בכסות נקיה ויין ישן ע"ש.

ועפ"ז בארתי הכתובים בסוף פ' ראה לגבי חג השבועות כתיב תחלה ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך כו' והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך ובחג הסוכות כתיב ושמחת בחגך אתה כו' והלוי והאלמנה אשר בשעריך ושינה בשני דברים בחג השבועות כתיב ושמחת לפני ה' כו' וגבי סוכות כתיב ושמחת בחגך ועוד דגבי שבועות כתיב והאלמנה אשר בקרבך ובחג הסוכות כתיב והאלמנה אשר בשעריך.

ויבואר כן בחג השבועות דהיה רק יום אחד ואותו היום היה בירושלים ומשמח בקרבנות דשמחה לכן אמר לפני ה' דהשמחה היא שמה אבל בחג הסוכות דחוזר לביתו והשמחה שמנה לא היה בקרבנות ורק בכל מיני שמחה לכן אמר ושמחת בחגך וכן ניחא זה דאביי אמר במס' קידושין (דף לד) אשה בעלה משמחה ואמרינן שם אלמנה מאי איכא למימר בשרויה אצלו ולהכי גבי חג השבועות כתיב אתה והאלמנה אשר בקרבך דהשמחה היה בירושלים בקרבנות דשלמי שמחה וא"כ אותה האלמנה שנשארה בביתם אינו מחויב לשמח אותה ורק זה ששרויה אצלו ולכן אמר בקרבך זה שבירושלים אבל בחג הסוכות שהשמחה בביתם אפילו בשאר מיני שמחות לכן אמר אשר בשעריך אפילו זה שבביתך מחויב לשמחה כמו דתשמח אתה בכסות נקיה ויין ישן כמבואר: ועוד נ"ל לומר שינוי הכתובים דהנה בפ' אמור כתיב ושמחת לפני ה' ז' ימים ואמרינן בירושלמי דר"ה פ"ב דבשמחת לולב הכתוב מדבר ואיתא תרי מ"ד התם ח"א בשמחת לולב הכתוב מדבר וח"א בשמחת שלמים ומקשה למ"ד בשמחת שלמים וריב"ז מתקן תקנתא לתקנתא כו' וא"כ מ"ד דבשמחת לולב ודאי זה מודה דהוה שמחת שלמים ורק ס"ל דבחג הוה עוד שמחת לולב אשר במקדש היה ז' ימים ובמדינה יום אחד ועתה ניחא דבחג השבועות דלא היה רק שמחה אתת של שלמים אמר לפני ה' אלהיך אבל בחג הסוכות דהוה ג"כ שמתה בלולב שהוא במדינה אומר ושמחת בחגך ומה שמסיק אתה ובתך אף דנשים פטורות מלולב מ"מ כיון דהוה שמחת שלמים ג"כ אומר אתה ובתך ע"ז כמבואר ודוק ועוד הארכת בדרשותי ואכ"מ: הלכה ו ומנין שהבכורים אסורים לאונן שהרי נאמר בהן ושמחת בכל הטוב מכלל שהוא חייב לאכול בשמחה ולא באנינות והאוכלן אונן מכין אותו מ"מ עכ"ל.

וכן כתב נמי הסמ"ג (סי' רנט) וכתב הכ"מ ומניין שהבכורים אסורים לאונן בפ' כל שעה (דף לו) ומה שכתב מכין אותו מ"מ ולא מלקות שהוא לאו הבא מכלל עשה עכ"ל. והנה הגאון רע"ק איגר ז"ל בגליון המשנה במס' בכורים הקשה מסוגיא דפסחים (דף לו) שם דאמרינן בכורים אסורין לאונן ור"ש מתיר מ"ט דרבנן דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך כו' ותרומת ידך אמר אלו בכורים אתקש בכורים למעשר מה מעשר אסור לאונן אף בכורים אסור לאונן ור"ש תרומה קרינהו רחמנא כתרומה מה תרומה מותר לאונן אף בכורים מותר לאונן ור"ש נהי דהקישא לית ליה מיהו שמחה כתיב ביה ההוא לזמן שמחה הוא דאתא דתנן מחג ועד החנוכה כו' ע"כ וא"כ חזינן דלא ילפינן משמחה ורק מהקישא ועוד קשה ביותר דהא רבינו פוסק לעיל גבי מ"ש דהאוכל באנינות לוקה מקרא דלא אכלתי באוני ממנו וא"כ אי יליף מהיקשא אזי לקי כמו מ"ש אבל אי ילפינן משמחה אז לא הוה רק לאו הבא מכלל עשה ואינו לוקה רק מ"מ והניח בצע"ג וכן הקשה בס' מעין החכמה פ' כי תבוא על הסמ"ג דיליף ג"כ בכורים דאסור לאונן מקרא דשמחה והניח בצ"ע ובאמת על הסמ"ג לא קשה כ"כ דהא הוא חולק על רבינו לענין מע"ש וס"ל דלא הוי רק לאו הבמ"ע ולא לקי וא"כ שוה אי ילפינן מהיקשא או מקרא גופיה דשמחה אבל רבינו דס"ל שם דמע"ש דלוקה ודאי תקשי ביותר דנילף מהיקשא ושמחת הוא לזמן שמחה.

ונ"ל לתרץ כן דהנה חזינן דרבינו לא ס"ל ההיקשא דבכורים למע"ש חדא מזה גופא דלא מקיש לענין אונן ועוד לענין ביעור דבכורים חייב לבער הביא רבינו בפירוש

המשנה הלימוד של הירושלמי הקודש קודש העליון זה בכורים וכן הרע"ב במשניות דבכורים הביא למוד זה ולא הביא רבינו הלימוד שאמרו בגמר יבמות (דף עג) דאמרינן מר מקיש ומר לא מקיש אלמא דגם לענין ביעור ילפינן מהיקשא דמ"ש וכן כתב רבינו הכא בפ"ב ה"ט ויראה לי שהבכורים שנטמאו אין מסיק בהם את התנור מפני שהן כקדשי המקדש ומשמע לרבינו דלאו מהיקשא יליף כמו דמשמע מסוגיא שם דאמר דתנא ושייר מה שלא חשיב איסור לבער מהן בטומאה ואוכלן בטומאת עצמן לוקה וגם זה יליף מהיקשא ורבינו כתב יראה לי מפני שהוא כקדשי המקדש וכן תמה ע"ז הכ"מ מ"ט תולה הדבר ביראה לי אחרי שהוא גמ' מפורשת שם דיליף מהיקשא.

ועל כן נראה לי שמוכרח מזה דרבינו לא ס"ל כלל ההיקשא זה והוא מזה דהנה התוס' כתבו במס' יבמות (דף עג) להקשות וז"ל וע"ק דנילף בכורים ומעשר לענין דלא ליהוי נכסי כהן דהיינו לחומרא ולא לתרומה לקולא והניחו בקושיא ובאמת הקושיא אינה תמורה כל כך דהנה הא דאסור במעשר לקנות בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה הוא רק היכא שמוציא המעשר לחולין ומכניס בדמיהן הני דברים אז אסור אבל אם ישאר הכסף של מ"ש ביד המוכר והוא ישתמש בקדושתו ויעשה בהן כמו בכסף מעשר אז שרי לקנות בהן וא"כ גבי בכורים דקיי"ל דאינו יוצא לחולין ע"י פדיון וא"כ לא אפשר לקנות בהן ולהוציא הבכורים לחולין ורק יביאום לירושלים כדין בכורים א"כ לא חמור בזה מ"ש מבכורים דגם מ"ש שרי בזה ורק תקשה אליבא דר' מאיר דס"ל מעשר שני ממון גבוה וס"ל דמש"ה אינו יכול למכור מע"ש אפילו שישארו בקדושתו וקונה המע"ש יוליכם לירושלים ויאכלם בקדושתו וכן ס"ל דאף בירושלים אין מחליפין הילך יין ותן לי שמן וכן כל המשנה שם בפ"א דמע"ש מ"ש אין מוכרין כו' והוא אפילו להוליכם לירושלים והוא רק אתיא כר"מ דאמר מ"ש ממון גבוה וכמו שכתב שם הר"ש והרע"ב ז"ל וא"כ לדידיה שפיר תקשה אי ס"ל ההיקש א"כ נקיש בכורים למע"ש דיהא אסור למוכרן ומ"ט אומר דהם נכסי כהן לקנות בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ליהוי כמ"ש דאסור למוכרן אף דנשארו בקדושתו אלא ודאי צ"ל דההיקשא דבכורים למעשר הוא רק לר' יהודה דס"ל מעשר שני ממון הדיוט אבל לר' מאיר דס"ל מע"ש ממון גבוה לא ס"ל כלל ההיקשא ורק צ"ל דתרומה קרינהו רחמנא דלהוי כתרומה לענין נכסי כהן ומגלי לנו זה דקריא רחמנא תרומה דהוא הדין הכל כתרומה וליתא בזה היקשא למעשר ורק לר"י דלדידיה שוין בזה דאי נשאר בקדושתו שרי למכור ועיין תוס' שם ד"ה נכסי כהן: ועוד נ"ל לומר כן דהנה הר"ש ז"ל כתב לתרץ קושית התוס' זה שם בפ"ב דמס' בכורים וז"ל משום דבפרשת קר כתיב בכורי כל אשר בארצך אשר יביאו לה' לך יהיה ויש לדרוש מדכתיב לך שלך הוא לקדש בו את האשה כמו דדרשינן גבי גזל הגר כו' עכ"ל.

ונ"ל לומר דתירוץ זה ודאי ליתא לדעת רבינו דהנה במס' מנחות (דף פד ע"ב) אמר עולא אם הביא לא קידש כו' איתיביה ר"ת כו' וא"ל אלא שבשדה מניין לרבות שבגג ושבחורבה ושבצפיץ ושבספינה ת"ל בכורי כל אשר בארצם כו' סיפא אתאן למנחות מתקיף לה ר"א בר אבהו א"ה היינו דכתיבכל טהור בביתך כו' ואי מנחות לזכרי כהונה הוא דמתאכלין אר"מ תרי קראי כתיבי כתיב לך יהיה וכתוב כל טהור כו' כאן בבכורים וכאן במנחות ר"א אמר כוליה במנחות וסיפא דקרא אתיא ללחמי תודה בפלוגתא ר'

יוחנן אמר אם הביא לא קידש ר"ל אמר קידש כו' אלא לר"י קשיא תנאי היא דתנאי שבגג ושבחורבה מביא וקורא שבעציץ ושבספינה אינו מביא כל עיקר עכ"ל הגמ' והנה תירוץ זה של הר"ש ז"ל לא מצי לומר רק אי נימא דהקרא שלך יהיה קאי על הבכורים ואתי לומר דהוי נכסי כהן לקדש בו את האשה אבל אי נימא דקאי הקרא שלך יהיה על מנחות וא"כ אין ראייה מזה על בכורים דהוי נכסי כהן: והנה רבינו פוסק פ"ב הכא ה"ט כר' יוחנן דבעציץ ושבספינה אינו מביא כל עיקר כמו שמבאר שם הכ"מ וא"כ צ"ל לדידיה הברייתא דמסיק שבעציץ ושבספינה קאי אמנחות וקאי ע"כ הקרא דלך יהיה אמנחות ונהי דלא מצי לומר דרבינו יסבור כרב אשי דאמר כולי קרא על מנחות דהא רבינו כתב הכא בפ"ב כמו, דקאמר הגמ' בחולין (דף קלו) דבכורים נוהג אף בשותפות אף דכתיב ארצך משום דכתיב בכורי כל אשר בארצם אלמא דהקרא קאי אבכורים נמי וצ"ל דס"ל כמ"ד דכאן בבכורים וכאן במנחות ומקרא דבכורי אשר בארצם נדע תרווייהו מנחות ובכורים דהקרא דבכורי כו' קאי על תרווייהו בכורי על בכורים וכל אשר בארצם על מנחות כמו שפירש שם רש"י ז"ל והסיפא נמי קאי לתרווייהו ומרבינן על מנחות שבעציץ ושבספינה ומרבינן נמי בכורים של שותפות וזהו דמסיק לך יהיה קאי על מנחות וכל טהור קאי על בכורים נמצא דהקרא דלך לא קאי כלל על בכורים ללמד דהוא נכסי כהן וצ"ל דמ"ד דמקיש בכורים למע"ש יסבור דכולי קרא מיירי בבכורים וס"ל כהאי תנא דגם בעציץ ובספינה מביא וא"כ איכא לאוקמא הא דמסיק לרבות מבכורי כל אשר בארצם על בכורים וקאי הקרא דלך יהיה לרבות דלהוי נכסי כהן כתירוץ הר"ש ז"ל אבל רבינו דסובר דקאי נמי על מנחות דהוא הא סבירא ליה שבעציץ ושבספינה אינו מביא וא"כ קאי הקרא דלך אמנחות וליתא קרא על נכסי כהן וא"כ לא מצי להקיש על מע"ש דתקשה על מה שהוא נכסי כהן וע"כ מה שאומרת המשנה ואסורים לאונן הוא משום דכתיב שמתה וחייב בביעור מקרא דקודש העליון: ועוד נ"ל לומר דמזה ס"ל לרבינו להכרית דלא ס"ל ההיקש מסוגיא זו דהנה התוס' הקשו שם תימא כיון דלקמן ילפינן בכורים ממעשר דאסורים לאונן נילף נמי בהיקשא מעשר מבכורים שיתחייב מיתה האוכלן בטומאת הגוף כו' וי"ל דדרשינן ומתו בו בו ולא במעשר כו' והא דמע"ש בטל ברוב היכא דאין לו מתירין ולא ילפינן מבכורים דעולין באחד ומאה משום דבכורים גופא בטילין ברוב מדאורייתא עכ"ל והנה התוס' כתבו הכי בפשיטות דמקרא דבו ממעטינן ולא במעשר אע"ג דמהיקשא נוכל לרבות לחייב וכן לענין דנבטל ברוב כתבו כיון דהוא מדרבנן לא ילפינן ובאמת במס' מנחות (דף עז ע"ב) מצינו אפכא שם דבעי רבא תרומת לחמי תודה חייבין עליה מיתה וחומש או אין חייבין עליה מיתה וחומש כיון דאתקש לתרומת מעשר דמי א"ד בו וחמשיתו מיעט רחמנא מדמעט או אינה מדמעט תיקו אלמא דלהגמ' מספקא ליה אי ילפינן מבו למעט מיתה א"ל כיון דילפינן מהיקשא וכן מספקא ליה אי מדמעט ולא ס"ל כתירוץ התוס' כיון דהוא מדרבנן לא ילפינן וע"כ צ"ל דהאי סוגיא נמי ס"ל דלא ילפינן ההיקש דמעשר לבכורים דאל"כ בזה תהא מספקא אי חייב מיתה במעשר ואי מדמעט כבכורים אי אמרינן דהבו מפיק מההיקש כמו התם אלא לא ס"ל להסוגיא דמנחות ההיקשא ולהכי ניהא גם מ"ש שם: ונ"ל לבאר דרבינו ס"ל דר"ש ורבנן אזלי לשיטתייהו דלרבנן ילפינן מהיקשא דמעשר ובכורים לאסור לאונן ולחייב בביעור ור"ש דאמר תרומה קרינהו

רחמנא ולהכי לא מקיש, דהנה שם בגמ' דיבמות אמרינן מנ"ל דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך כו' ותרומת ידך ואמר מר ותרומת ידך אלו בכורים ואתקש בכורים למעשר מה מעשר אסור לאונן אף בכורים ור"ש תרומה קריא רחמנא עכ"ל הגמ'.

וקשה לי מ"ט לא הביא הגמ' הקרא המוקדם דכתיב בפ' ראה והיה המקום כו' והבאתם שמה מעשרותיכם ותרומת ידכם זה בכורים ומאי טעמא הביא הכא הקרא זה דלא תוכל המאוחר הרבה. וע"כ נ"ל ליישב כן דבאמת מקרא ראשון לא ידעינן מתרומת ידכם להקיש בכורים למעשר דלמא נימא אפכא כיון דקרינהו רחמנא תרומה הוא כתרומה וזה הוא ודאי עדיף הא דקרא גופיה קריא תרומה ממה שכתוב בחד פסוק והוקש למע"ש א"כ ניחא התם במס' מנחות כיון דהלמוד הוא דקריא תרומה ואמרינן דהוא כתרומת מעשר והתם מספקא אי הבו ממעט דזה הלימוד עדיף מהיקשא דהכא דבכורים למעשר ולהכי הכא שפיר כתבו התוס' דבו ממעט דההיקשא לא עדיף כמו התם דקריא רחמנא תרומה אמנם מן המקרא השני ידעינן שפיר.

דהנה במס' מכות (דף יז) אמר ר"ש מה בא זה ללמדנו ותרומת ידך אלו בכורים כי אמר רבא זר שאכל מן העולה לפני זריקה לר"ש לוקה חמש כו' אלא קרא יתירא מכדי כתיב והבאתם שמה ואכלת כו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאכלם מיהדר רחמנא מיפרש בהו ל"ל אלא ליחודי להו לאו בפ"ע לכל חד וחד עכ"ל הגמ'.

נמצא לר"ש דס"ל דאתי הקרא דלא תוכל לאכול ופרט כל הני הוא ליחודי לאו לכל חד וחד וא"כ לא מיותר הקרא דמפרש ותרומת ידך הכא דהא מיבעי ליה על האוכל בירורים עד שלא קרא לוקה וא"כ לא מיותר ההיקש דמפרש הכא ואמרינן שוב דתרומה קראהו רחמנא והוקש לתרומה דמותר לאונן וחייבין בביעור אבל לרבנן דהקרא זה אינו מיותר ליחודי לאוי דפליגי על ר"ש וא"כ למה פרט רחמנא ותרומת ידך דליחודי לאוי לא ס"ל דאתי רק להקישא על ביכורים למעשר וקרא יתירא הוא האי ותרומת ידך ללמד דלא נימא דתרומה קרינהו רחמנא רק בא להקיש למע"ש וכיון דצריך למיהדר האי ותרומת ידך ולא מצי למכתב לאכלם ואף דקאי על קראי דלעיל והבאתם שמה כו' צריך שוב למיהדר כולם להכי שפיר הביא הגמ' הקרא דמאוחר ורק מקרא זה דמיותר שפיר ידעינן אבל מקרא הראשון לא נדע רק אמרינן טפי לזה דתרומה קריא רתמנא.

נמצא דלא מיבעיא לשיטת הל"מ לקמן בפ"א מהל' בכורות ה"א דמפרש דרבינו ס"ל בכל הני כר"ש ויליף נמי מדמהדר רחמנא ליחודי לאוי א"כ ודאי הקרא לא מיותר דהא בזה נמי ס"ל כמו ר"ש אלא דר"ש ס"ל דאתי הקרא לקודם קריאה ורבינו ס"ל דאתי הקרא דתרומת ידך לקודם הנחה וס"ל בש"ד כר"ש וא"כ ודאי לא ידע ההיקשא זה דבכורים למע"ש ואמרינן דתרומה קריא רחמנא אלא אפי' לשיטת הכ"מ הכא בפ"ג הל' ג' דרבינו לא ס"ל הא דר"ש ואמרינן דדידיה דמזהירין מן הדין כמו שמבאר הל"מ שם בהל' בכורות דלפי דברי הכ"מ רבינו לא ס"ל הא דר"ש מ"מ ניחא הא אמרינן נמי במסכת כריתות (דף ד ע"ב) אר"א אכל דגן תירוש ויצהר חייב שלש והא אין לוקין על לאו שבכללות א"כ לימא קרא לא תוכל לאכלם מעשר דגנך ל"ל כו' ליחודי לאו לאכילה לכל חד וחד וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ב מהל' מע"ש הל' ה' דלוקה שלש משום דהדר קרא בכל חד וא"כ אינו מיותר הקרא דלא תוכל לאוכלם לא מצי כתיב דהא צריך

למיהדר משום הני וא"כ אינו מיותר לרבינו הא דפרט קראי ולא ידע ההיקש דיליף על אונן דאסור מקרא דושמחת כמבואר.

ואכתי צריך לבאר במאי פליגי דר"ש לא ידע מקרא דושמחת רק על זמן שמחה ורבינו יליף מזה דביכורים גופא אסורים לאונן נ"ל כן דהנה ר"ש ס"ל כיון דתרומה קרינהו רחמנא בא לגלות לנו דאף דכתיב בקרא שמחה לא קאי רק על זמן שמתה דכיון דשריא לאונן מזה דתרומה מזה גופא שמעינן דלא קאי כ"א על ז"ש אבל לדידן יש הוכחה דקאי אשמחה גם על הביכורים גופא דאמרינן במס' ערכין (דף יא) אמר ר"מ מנין לבכורים שטעונין שירה אתיא טוב טוב מהכא וזה הוא דכתיב הכא ושמחת בכל הטוב ובשירה כתיב בשמחה וטוב לב וזה לשירה דדרשינן לעיל מניה נמצא דמג"ש זו דטוב ילפינן דשמחה הוא בבכורים גופא כי היכי דהתם קאי דאומר בשמחהוטוב לב היינו שירה ה"נ בבכורים יהיה שירה ויהא בשמחה ואמרינן ע"כ דהאי קרא דושמחת בכל הטוב לא קאי על שיהא בזמן שמחה אלא על הבכורים גופא.

אמנם הגמ' מסיק שם אמר ר' יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר כו' משכחת לה כדתניא ר"י אומר פירי כו' ואי אתה מביא משקין הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא ופי' התוס' שם בד"ה מנין דהגמ' הכא מפרש דס"ל להאי תנא דמביא משקין וזיתים וענבים אף לכתחלה דזה מרבינן מקרא דתביא דנוכל להביא אף לכתחלה ולהכי איידי דתקנו עליהן שירה תקנו נמי בכל הבכורים של ז' המינים עיי"ש וא"כ המשנה דסוף מס' חלה דמייתי דיוסף הכהן הביא בכורים יין ושמן ולא קבלו ממנו פליגי על המשנה דפ' א' דתרומות דס"ל דנוכל להביא מן היוצאים מזיתים וענבים כמו שכתבו מפרשי הירושלמי בזה וא"כ כיון דס"ל להמשנה דחלה דאין מביאין משקה אף של יין ושמן ע"כ פליגי ע"ז דיליף דבעי שירה דהא שירה לא בעי רק על היין וא"כ לא יליף הגז"ש דטוב ע"ז וא"כ איכא למימר דר"ש דמתיר לאונן נמי ס"ל כהאי משנה דאין מביאין בכורים של משקה כלל וא"כ ליתא הג"ש דטוב על שירה ואחי רק על זמן שמחה מקרא דתרומה קריא רחמנא ולאונן שרי אבל אנן דהא פוסק רבינו לעיל בפ"ב הל' ד' דמביא משקה משל זיתים וענבים ופוסק דבעי שירה וא"כ קאי השמחה על גופיה דבכורים מגז"ש דטוב טוב ולא על הזמן לחוד ושפיר פוסק דאסור לאונן כמבואר וניחא שפיר ג"כ לפ"ז לר"י ב"ב דפליג שם במשנה דבכורים פ"א מ"ו וסבירא ליה דמחג ועד החנוכה נמי מביא וקורא וא"כ לא ס"ל על זמן שמחה וא"כ קאי ע"כ על שמחה גופיה דגם לדידן קאי ע"ז ורק ר"ש הוא דמוכרח לסבור דקאי על זמן שמחה ולאונן ס"ל דמותר כמבואר: והנה ראיתי בירושלמי בפ"א דמס' חגיגה ה"ח דאמר שם חולה כתיב ושמחת כו' וכתב הק"ע בשירי קרבן וז"ל וקשה א"כ יהא חולה פטור מן הבכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב ובבבלי יליף חולה מקרא אחרנא עכ"ל.

והנה לפי סוגית גמ' דידן ודאי לא קשה דהא קאמרינן דאתיא הקרא דשמחה דכתיב גבי בכורים רק ע"ז שמתה רק תקשי לפי דברי רבינו דיליף מקרא זה דשמחה לאסור אונן אך גם זה לא קשה כמו שבארנו לעיל בהמ"ש דעל בעלים ודאי לא קאי הקרא דשמחה דהא בעלים יכולים נשלוח הבכורים ע"י שליח היכא שלקטן מתחלה לכך וא"כ לא קאי השמחה גם לדברי רבינו רק על כהן דאסור לאכלן באנינות וא"כ לא שייך לפטור חולה

מבכורים דעל בעלים לא קאי כלל זה דשמחה וגם חולה חייב וכמו שבארנו לעיל בהל' מע"ש דר"ש לא קחשיב בזבחים (דף צט) גם אונן דאינו משלח בכורים משום דלא קאי על בעלים וא"כ אף לפי דברי הירושלמי דממעט חולה מראייה לפי שאינו בשמחה לק"מ ודוק: פרק ד הלכה ג הגר מביא וקורא לפי שנאמר לאברהם אב המון גוים כו'.

וכתב המל"מ תמיה לי כו' ועוד אני חמוה למה פוסק כהירושלמי מאחר דבגמ' דידן בפ"ג דמכות (דף יט) קאמר ר"א כיון דאיכא בכורי הגר דבעי למימר אשר נשבעת לאבותינו ולא מצי אמר כן איך שביק גמ' דידן ופוסק כהירושלמי וצ"ע: ונ"ל ליישב כן דהנה הריטב"א ז"ל כתב וטובא איכא נמי דמביא ואינו קורא אלא דנקיט גר דלאו בר קריאה הוא לעולם עכ"ל.

וצריך לומר דכל הני כגון שליח ומכר שדהו ואפוטרופוס דמביאין ואינן קורין ומ"מ לא מצי למנקט להו דלפעמים המה באין לידי קריאה כגון אם הי"ל שדה שלו וכן אשה אי נשאת לבעל הבעל מביא עבודה וקורא וא"כ אכתי הו"מ למפרך מה למע"ש דמביאין אף שלא בפני הבית דלא בעי מקדש כלל משא"כ הני דלפעמים באים לידי קריאה ורק נקט גר וכן עבד שהוא נמי כמו גר דלא אתי לידי קריאה לעולם ואעפ"כ אינו נוהג אלא בפני הבית וא"כ במס' חולין (דף קכ ע"ב) דאמרינן איכא למפרך מה לבכורים שכן טעונין קרייה הנחה כו' וא"כ תקשה למה חשיב פרכא הא דקרייה הא במש' מכות לא קחשיב קריאה לפירכא דאיכא בה"ג דמביא ואינו קורא משו"ה לא קחשיב ליה הא פירכא בשלמא הני לבד גר ניחא דבאים לידי קריאה אלא א"א דגר מביא ואינו קורא וא"כ איכא בכורי הגר דמביא ואינו קורא אלא ודאי ס"ל לסתמא דגמרא דחולין דגר מביא וקורא וליתא פרכא מביכורי הגר שפיר קאמר שכן טעונין קריאה והנחה ופוסק רבינו כסתמא דגמרא דידן בחולין נגד דברי רב אשי שם: אמנם יש לדחות זה דהכא הוא הפירוש מה לבכורים שכן טעונין קריאה והנחה לפני המזבח כדכתיב בקרא ולהכי בעי דוקא בפני הבית וכן קריאה ה"נ אמרינן דכיון דכתיב לפני ה' הוא דוקא כמו הנחה דכתיב תחלה דהוא בפני המזבח בזמן הבית ואף דבוידוי מעשר פוסק רבינו לעיל בפ"א מהל' מ"ש דהוא אף שלא בפני הבית וכתבי לפני ה' כבר ביאר הכ"מ שם דכיון דהביעור הוא בכל זמן ודאי גם האמירה אף דכתיב לפני ה' מ"מ הויא בכ"מ אבל הכא קאי לפני ה' כמו הנחה בבהמ"ק וא"כ שפיר אמר שכן טעון הנחה וקריאה תרווייהו בעי הזמן הבית ודחי כיון דאיכא בכורי הגר דל"צ קריאה ויוכל היות אף שלא בפני הבית לא קחשיב זה לחומרא דהא גבי הגר יוכל להביא אף שלא בפה"ב דליתא קריאה גביה אבל הכא מה דדחי לענין משקין היוצא מהן כמותן ודחי שכן טעון קריאה והנחה הוא אין ענין לזה דמביא משקין ורק דמצא חומרא בזה ולהכי אמרינן חומרא אחרת דמשקין כיוצא בהן וא"כ שפיר כיון דבכל בכורים יש קריאה להכי נאסר המשקה בכל פעם אף למי שאינו קורא דלא מחלקינן בזה בבכורים אבל התם דהחומרא מביא לידי זה דיהיה בפני הבית שפיר אמר דא"כ בגר דאינו קורא ליתא הדיחוי לדידיה ואינו מדחה רק מהנחה דהוי לכו"ע ודוק: פרק ט הלכה ג ספק בכור חייב כו' ואם נסתפק בשנים ולקח הכהן האחד מספק הרי השני פטור מן המתנות שעשאוהו כמו שזכה בו הכהן ונותנו במומן לבעלים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ובענין נסתפק בשנים ולקח הכהן האחד מספק פסק כר' יוסי לגבי ר' מאיר ועוד דבפ"ק דמציעא פסק שמואל כר' יוסי דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה ואע"ג דבפ"ק כל הגט (דף ל) אמר עולא מתניתין כר' יוסי ואמוראי פליגי ואמרו כולהו כעולא ל"א כיחידאה לא מוקמינן א"ל דלא סבירא ליה דלית הלכתא כותיה אלא דמ"מ רצו להעמיד סתם מתניתין כרבנן ועו"ל דיש לחלק בין ההוא דפ' כל הגט לההיא דפ"ז דבכורות ודב"מ כו' עכ"ל: והנה על תירוץ הראשון של הכ"מ קשה טובא לפי מאי שכתב רבינו לעיל בפ"ז מהל' מעשר ה"ו המלוה מעות את הכהן כו' מפריש עליהן כו' כיצד מפריש עליהן מפריש תרומה או מ"ר או מ"ש מפירותיו ומזכה בהן ע"י אתר ואותו הכהן או הלוי או העני שהלווה ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן א"צ לזכות ע"י אחרים עכ"ל והוא כשמואל ורב אבל לא כעולא וא"א דפוסק כר"י דעשו שאינו זוכה כזוכה בכ"מ הו"ל למפסק הכא כר"י דבכ"מ עשו שאינו זוכה כזוכה ול"ד במזכה ע"י אתר או במכירי כהונה כמו שכתב הכא בהל' מעשר וא"כ ליתא תירוץ זה.

וצ"ל ע"כ התירוץ השני של הכ"מ ואע"ג דהכ"מ כתב סתמא דיש לחלק בזה ולא ביאר החילוק אמנם החילוק הוא כמו שכתב הרשב"א ז"ל בחידושו למס' גיטין וז"ל א"נ ה"ק כיחידאה לא מוקי לה דס"ל דר"י בכה"ג לא אמר עשו את שאינו זוכה כזוכה דכיון דלא מכר ולא זכהו עדיין לכהן לא מקיימא מצות נתינה בכך וההיא דבכורות דאמר ר' יוסי כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות התם הוא דעשו את שאינו זוכה כזוכה לפי שנתן אחד מן הספיקות ביד כהן ובירושלמי גרסינן ר"א בשם רשב"ל דר' יוסי הוא דתנן תמן כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ר' מאיר מחייב כלום אר"מ אלא בקיים ברם הכא עד כדון בעי מזרע עכ"ל אלמא דמחלק בזה מהך דהכא דגיטין לההיא דבכורות דאף דהתם פסקינן כר' יוסי מ"מ הכא בגיטין לא מוקמינן ליה כר' יוסי דלית הלכתא הכי כותיה ע"כ.

והנה כן כתב הפ"מ במרה"פ מס' פאה פ"ה ה"ב ד"ה כל וביאר עפ"י הירושלמי לחלק בזה וכבר הקדימו הרשב"א ז"ל ולפי חילוק זה של הירושלמי שם דמפרש הפ"מ בין דבר שהוא בעין בזה אר"י דעשו שאינו זוכה כזוכה אבל דבר שאינו בעולם וצריך עוד לזרוע התבואה בזה ל"א וע"ז אומר כיחידאה לא מוקמינן ניהא נמי קושית הגרע"א ז"ל שם במשנה דפאה שהקשה נמי אמאי אמר כיחידאה לא מוקמינן לה והא סתם משנה הכי כר' יוסי ולפי זה ניהא דגם הכא השבולת שנתערב דמי להתם שחליפיו ביד כהן שקיום השבולת לא בעי מזרע כמו המלוה מעות וכסברת הירושלמי דהכא כ"ע מודים דאמרינן בזה עשו שאינו זוכה כזוכה וע"ז ל"א כיחידאה לא מוקמינן כמבואר וע' תו' במס' בכורות (דף יח ע"ב) ד"ה עשו ודוק: הלכה י המשתתף עם הכהן צריך שירשום כו'.

והנה קשה לי לפי מאי שמבואר שם בגמ' דחולין (דף קלג ע"ב) דהוא כן דאם בהמת פסוהמ"ק אם נמכר צריך שירשום כיון דנמכר באיטלו ישקל בליטרא אבל בהמת בכור ומעשר דהוא נמכר בתוך הבית מאין נשקל בליטרא א"צ שירשום וא"כ קשה מ"ט לא ביאר רבינו דין זה דמשמע שם שהוא עשוי בלא חולק ובשלמא על הטור וש"ע ביו"ד

(סי' סא) שהשמיטו דין זה דבכור בזה"ז כיון דקיי"ל דא"צ שירשום ופסוהמ"ק ליתא בזה"ז לכן לא הביאו אבל על רבינו קשה דהו"ל לבאר דבכור ומעשר א"צ שירשום ופסוהמ"ק צריך שירשום כמבואר.

ואולי י"ל קצת לפי הסוגיא דלעיל (דף מא ע"ב) דהיכא דאין לו זבח בתוך ביתו אז לשם תמורה כשירה ואי יש לו זבח בתוך ביתו אימר אמורי מימר ופי' רש"י דאי יש לו זבח קלא אית ליה וא"כ א"ל דלפי סוגיא זו דקלא אית ליה בזבח א"כ אף פסוהמ"ק נמי א"צ שירשום דהכל יודעים שהיה לו קרבן שנפדה וא"כ רבינו דפוסק כר"א לעיל חולק על סוגיא זו ולכן השמיט רבינו ודוק: הלכה יד עבר ואכלן או הזיקן או מכרן אינו חייב לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובעין עכ"ל וכן כתב נמי הסמ"ג עשין (סי' קכא) כדברי רבינו או מכרן אמנם הטור בסי' ס"א השמיט מלח או מכרן ורק כתב אכלן או הפסידן ולא כתב או מכרן.

ונ"ל ליישב כן דהנה לכאורה קשה על רבינו דכתב או מכרן מהא דאיתא שם במס' חולין (דף קלא) הרי שאנסו המלך גרנו אם בחובו חייב לעשרם שא"ה דקמשתרשי ליה וכתבו התוס' שם וא"ת מתנות כהונה כשאכלם נמי משתרשי ליה שבמקום זה לא אכל ד"א ואמאי פטור וי"ל דל"ד לאנסו המלך גרנו דתחתיהן לא לקח משלו אבל באכלו אפשר דלא משתרשי שהיה מתענה עכ"ל.

וא"כ קשה היכא שמכרן לאחר ולקח דמיהן ודאי משתרשי כמו אנסו המלך גרנו דהא רוח ממון שלקח עבורם והכא ליתא תירוץ התוס': אמנם יש ליישב עפ"י מאי שכתב שם הר"ן שדחה תירוץ התוס' אלא שכל שמתכון ליקח מתנות כהונה לעצמו ושינה אותן בצביעה או אכלן שוב אינו משלם אע"ג דמשתרשי ליה שהרי הפקיע מצותו וחיוב ממון אין בהם אבל אנסו המלך גרנו בחובו כיון שלא הפקיע הוא מצותו ומשתרשי ליה עדיין מצותו עליו דמה לי הן מה לי דמיהן עכ"ל.

וא"כ ניחא שפיר היכא שמכרן בידים אינו חייב אף דמשתרשי ליה דכיון דמכרן בידים הפקיע מצותן כמו שם בצביעה ולהכי פטור אבל אי אנסו ה"מ דלא הפקיע בידים וישנם בעולם ולהכי כיון דמשתרשי ליה חייב וא"כ א"ל דרבינו ס"ל כמו תירוץ הר"ן ז"ל ולהכי כתב או מכרן דאף בזה פטור אבל הטור ס"ל כמו תירוץ התוס' דאכלן לא משתרשי משום דיכול להתענות וא"כ אי מכרן אינו פטור ולהכי השמיט או מכרן וכתב רק אכלן או הפסידן כמבואר והש"ע בסי' ס"א ס"ל כדעת רבינו וכתב או מכרן: אמנם לפי"מ שכתב הכרו"פ הכא בסי' ס"א דהא דמחייב במשתרשי ליה זהו רק לצאת ידי שמים והביא ראיה מדברי רש"י ז"ל שכתב ד"ה דמשתרשי ליה התם לא דהוצאה בדיינים תנן בה אלא חיובא בעלמא כו' ומפרש לה הכו"פ דאף דמשתרשי אינו חייב אלא לצאת ידי שמים עיי"ש וא"כ כיון דהטור כתב בין כך דחייב לפרוע לצאת ידי שמים וא"כ אף משתרשי ליה נמי כן ושוב הא תקשה על הטור מ"ט השמיט מלת או מכרן וצ"ע: והנה הכ"מ כתב הכא דזה דכתב רבינו ואינו חייב לשלם מפני שהוא ממון שאין לו תובעים משום דס"ל כדעת התוס' ופוסק רבינו כלשנא בתרא לחומרא דרק ב"ד אין מחייבין אותו אבל לצאת ידי שמים חייב ולפיכך כתב רבינו דלא כר"ח דהוא אמר פטור ורבינו אמר חיוב וכו' ועפ"ז נ"ל לתרץ היטב דברי רבינו לעיל בפ"א מהל' מעשר ה"ה

שכתב האוכל פירותיו טבלים וכן לוי שאכל המעשר בטבלו אף על פי שהן, חייבין מיתה בידי שמים אין משלמין המתנות לבעליהן שנאמר אשר ירימו לה' אין לך בהם כלום עד שירימו אותן עכ"ל.

והנה קשה ע"ז חדא דל"ל למילף מקרא דאשר ירימו דהא הגמ' שם במס' חולין אמר דלר"ח דס"ל דהמזיק מתנות כהונה פטור צריך הכא הקרא רק היכא דאתי לידיה בטיבלייהו ומתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וכיון דרבינו אמר סתם ישראל שאכל טבלים וכן לוי כו' זה פטור בלא קרא דאשר ירימו משום דהמזיק מתנות כהונה פטור כמו שכתב רבינו כאן בהל' בכורים ועוד מאי שכתב אע"פ שהוא חייב מיתה לשמים מ"מ פטור הא זה אין רבותא דהא מצינו במס' כתובות (דף ל ע"ב) דס"ל לאביי דזר שאכל תרומה פטור מפני שהוא חייב מיתה לשמים אלמא דחייב מיתה מפקיע מידי חיוב ממון לשלם וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ו מהל' תרומות ואף בודאי זה שכתב רבינו הכא מיירי אף שאכל בשוגג דבזה בתרומה חייב והכא פטור מ"מ לא הוי רבותא מה שפטור אע"פ שחייב מיתה בידי שמים.

אלא נ"ל כן דהנה בהל' מעשר כתב רבינו אין משלמין המתנות לבעליהן ולא כמו שכתב הכא בהל' ב' אינו חייב לשלם משום דהתם כיון דלמידים מקרא פטור אף לצאת ידי שמים כמו הלשנא קמא דמפיק מקרא פטור אף לצי"ש משום דהגמ' מקשה אף ללשנא קמא דס"ל דאף התם פטור אף לצאת ידי שמים מקרא דזה אבל רבינו דפוסק כלשנא בתרא שפיר אומר הקרא על כל טבל שהוא פטור וכתב דאין משלמין לבעליהן היינו שאין עליהם שום חיוב לשלם אף לצאת ידי שמים ושפיר מסיק רבינו אע"פ שהחטא גדול שחייב מיתה וקיי"ל בכל דוכתי דהיכא דק"ל בדרבה מניה מ"מ חייב לצאת ידי שמים כמו שפירש רש"י במס' ב"מ (דף צא) גבי אתנן אסרה תורה ה"א דגם הכא חייב לצאת ידי שמים ואומר דמ"מ כיון דילפינן מקרא פטור ואומר שאין משלמין כמו התם ללשנא קמא כמבואר ודוק: הלכה יז הרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן עכ"ל.

והנה איתא בגמ' דעירובין (דף סג ע"א), אר"א ב"ז הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר כו'. והנה הטור ש"ט ביו"ד (סי' רנז) כתבו דזה באסור ליתן צדקה לעני אחד כו' וכן כתבו התוס' כתובות (דף כג) ד"ה אין ובמס' קדושין ד' דאין ליתן מתנות לעני אחד ולהכי לא נתן ר"ג לר"י אף מעשר עני.

אמנם על רבינו קשה דלא הביא דין זה בספרו דאין ליתן כל מתנותיו לכהן אחד ונהי דדבר זה שכתב הכא הרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן אינו סותר זה את דברי הגמ' בעירובין דהכא מיירי ליתן אף מבהמה אחת ולא לחלק ועוד כתב דיכול ליתן לכמה כהנים מבהמה אחת והתם בעירובין מיירי דנותן בכל פעם מתנותיו לכהן אחד כמו שמביא מעירא דהתם מיירי דנותן בכל פעם וזה אסור וצ"ע מ"ט השמיט רבינו זה דהוא בלא חולק: הלכה כב לא יחטוף הכהן במתנות ולא ישאל בפיו כו' ואם היה כהן צנוע ואין מכירין אותו שהוא כהן היה נוטל כדי שיודע לכל שהוא כהן עכ"ל.

וכן כתב הטור וש"ע ביו"ד (סי' ס"א) והרשה בס' תורת חיים דהא התם במס' חולין (דף קלג) אמרינן על אביי דלקח במעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשיה בכהונה ולפרוס כפיו אנסי ליה עידנא ועיין שם פירש"י והערוך ז"ל שמפרשים מהו דאנסי ליה עידנא וזהו

רק לאביו אבל אחר שהוא כהן יודע שהוא כהן במה שישא את כפיו ול"צ ליטול מתנות וא"כ למה כתב רבינו דכהן צנוע נוטל להחזיק בכהונה הלא למי שלא אנסי ליה עידנא די בנ"כ ותירץ התורת חיים בדוחק ועיין ט"ז (סי' ס"ק יד) ובכו"פ שם.

ולענ"ד י"ל לישיב כן דהנה התוס' כתבו במס' שבת (דף קיח ע"ב) לא ידע ר"י מה איסור יש בדבר לזר הנושא את כפיו והקשו המפרשים ע"ז מגמ' ערוכה במס' כתובות (דף כה) דאמר שם נשיאת כפים דאיסור עשה מי מעלין אלמא דאיכא איסור עשה לזר הנושא את כפיו ועיין בד"מ באו"ת (סי' קכח) והמגן אברהם שם בסי' קכ"ח מתרץ כן דהנה נדע את הפלוגתא שבין ר' יהודה ור' יוסי דר' יהודה ס"ל גבי סמיכה דנשים אינן סומכות רשות משום דכתיב בני ישראל ולא בנות ישראל סומכות ור' יוסי ס"ל נשים סומכות רשות וא"כ ה"נ לר' יהודה בני אהרן ולא ישראל סומכין ולר' יוסי בני ישראל נושאין כפיהן רשות כמו התם דלא דרשינן בנות ישראל והנה התוס' במס' שבת קאי אליבא דר' יוסי דאמר אם א"ל עלה לדוכן כו' כתבו התוס' דלדידיה לא ידע ר"י מה איסור יש בדבר אבל התם במס' כתובות דקאי אליבא דר' יהודה דס"ל מעלין מתרומה ליוחסין ואליבא דר"י קאמר דאיכא איסור עשה לזר כמו סמיכה עכ"ל המג"א: ונ"ל לומר דלא אליבא דכ"ע יתיישבו דברי המג"א כאן דהנה רש"י ז"ל כתב במס' ר"ה (דף לג ע"א) דאמר שם הא נשים מעכבין אמר אביו ל"ק הא ר' יהודה הא ר' יוסי ופירש רש"י דלר' יהודה דס"ל בני ישראל ולא בנות ישראל וה"נ לנשים התקיעות איכא איסור ב"ת והתוס' חולקים ע"ז וס"ל דרק איסור דרבנן איתא והתם אסורים לסמוך משום דנראה דעבדי עבודה בקדשים ולהכי כתבו התוס' במס' עירובין (דף צו ע"א) דאינו אסור לר"י רק בתקיעה שהוא שבות ותפילין שצריכה גוף נקי ור"פ בעזרה משום שהוא שלא לצורך א"כ משום דמחזי כמביא חולין לעזרה.

ע"כ נמצא דלדברי התוס' בשאר מצות שרי לנשים לעשות אף לר' יהודה ולא קעברי משום בל תוסיף וכן כתב הש"א בס' ק"ד דרבינו נמי סבירא ליה כן דאף אי בזה ס"ל כר' יהודה דבני ישראל ולא בנות ישראל מ"מ אין איסור רק בהני דברים שכתבו תוס' אבל בש"ד נשים אף דפטירי שרי. ועתה נבאר לרש"י ז"ל דס"ל דהא דאמרינן מקרא דבני ישראל ולא בנות ישראל הוא איסור מן התורה וא"כ אמרינן בכל הדברים דנשים פטורים אסורין משום בל תוסיף וא"כ ה"נ דדרשינן בני אהרן ולא בני ישראל ואסרי לזר לנ"כ מה"ת כמו התם דאסרינן לנשים לסמוך מה"ת אליבא דר' יהודה אבל א"נ כדברי התוס' דאין איסור רק מדרבנן דמחזי כעבד עבודה בקדשים וכן בכל הני דחשבו התוס' מטעמים שכתבו שם וא"כ ה"נ לא אסירי מדאורייתא לזר לישא את כפיו כמו התם דלא אסרינן מדאורייתא מקרא דבני ישראל ואף מדרבנן לא אסרי הכא דרק התם אסירי משום דמחזי כעובד עבודה בקדשים.

אך המהרש"א שם במס' ר"ה כתב על דברי רש"י אלו דהם תמוהין דאיך קאמר דעובר על בל תוסיף איך שייך הכא בל תוסיף וכתב שם הפני יהושע והתוס' כתבו במס' עירובין (דף צו) דאשה כיון דאינה מצווה איכא בל תוסיף ורק דהוי כשלא בזמנו ושלא בזמנו לא עברי על בל תוסיף וע"כ כתב הפ"י דלאביו דס"ל לעיל (דף כת ע"ב) דגם שלא בזמנו עברינן על בל תוסיף שפיר איכא איסור בל תוסיף לגבי נשים ורש"י ז"ל הכא

דקאי אליבא דאביי דמתרץ שם הא ר"י הא ר' יוסי ולהכי פירש רש"י משום בל תוסיף ואיכא איסור דאורייתא לסמוך.

ועתה נבאר כן התם הסוגיא במס' חולין (דף קלג) קאי על אביי ולאביי איכא ודאי איסור דאורייתא לזר לישא כפיו משום דהוי כמו לסמוך אשה דאסור מה"ת מקרא דבני ישראל וכמו שפירש רש"י ז"ל דלאביי אי תבעי נשים נמי איכא איסור דאורייתא משום בל תוסיף כמו דאסור לרבי יהודה לסמוך מה"ת מקרא דבני ישראל סומכים ולא בנות ישראל סומכות וה"נ אסור לזר לישא כפיו וכמו דאסרינן לאביי לתקוע מה"ת דדמיא לבל תוסיף דאסיר שלא בזמנו וכמו סמיכה דאסור מה"ת ושפיר מקשה לאביי ולישא את כפיו דמזה מוכח דכהן הוא דלישראל יש איסור מה"ת אבל לדידן כתב הש"א (בסי' קד) דאף אם נפסוק כר' יהודה דנשים אסורות לסמוך משום דאביי מוקי לה הסתם משנה במס' ר"ה כמו ר' יהודה דנשים מעכבות מ"מ לא אסור רק מדרבנן כסברת התוס' ואיסור בל תוסיף ליכא דהוא רק בזמנו עובר כדברי רבא ואף אי דרשינן בני ישראל ולא בנות ישראל מ"מ לא אסרינן רק באיסור דרבנן כעביד עבודה בקדשים וא"כ בנשיאת כפים לזר אף איסור דרבנן ליכא ומכש"כ לר' יוסי דנשים סומכות רשות שפיר כתבו התוס' דלא ידע ר"י מה איסור יש בדבר לר' יוסי וא"כ לדידן דליכא איסור בנשיאת כפים צריך ליטול מתנות דוקא להחזיק בזה לכהונה כמבואר.

וכן כתב השעה"מ בפ"ט מה' שבת דדברי המג"א זה שבארנו לא אתיא רק לשיטת רש"י דס"ל דלר' יהודה איכא איסור דאורייתא אבל לא לדברי התוס' דס"ל דהוא רק איסור מדרבנן אך השעה"מ שם הרבה להקשות על דברי המג"א בזה ובל"ז דחוק הוא דה"ל לומר לעבור על בל תוסיף שהוא לאו שבכללות ולא לומר לאו הבמכ"ע: ונ"ל לישב פשוט דאף אם נאמר דיש איסור לזר מקרא דבני אהרן בלאו הבמכ"ע מ"מ זהו רק אי מכוון לשם מצוה אבל אי לא מכוון ליכא איסור וכמו דאמרינן בר"ה דלא בזמנו בעי כונה וה"נ לענין ישראל כשלא בזמנו דמי ולא ידע ר"י איסור אי לא מכוון לשם מצוה וכ"ז לדידן אבל לאביי דס"ל דאף שלא בזמנו לא בעי כוונה לעבור וא"כ א"ל לדידיה עובר זר אף אם לא מכוון ולהכי שפיר לדידיה הוי נ"כ ראייה שהוא כהן שיש איסור בדבר אבל לדידן דלית איסור א"ל דאין ראייה על כהונה ולכן נוטל מתנות כדי להחזיק כמבואר ודוק: פרק י הלכה ז ראשית אשית הגז נוהג בכלאים ובכוי ובטריפה כו' עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא דברי הר"ן לתרץ על מה שפוסק רבינו דלא כר"ש דפוטר טריפה מראשית הגז דהמשנה שם אתיא כותיה והגמ' שם שקלו וטרו אליביה. ולענ"ד נ"ל לומר כן דהיה לו לרבינו הוכחה מזה דראשית הגז אינו נוהג בטריפה דהנה הטורי אבן בהקדמת ספרו הקשה על הא דאמרינן במס' בכורות (דף ט ע"ב) דאמר כה"ר ר"י ור"ש בהאי קרא פליגי וכ' צאנך למעוטי פטר חמור דשרי והוא לר"ש דס"ל דשותפות עכו"ם פטור ולא איצטריך קרא למעוטי ור"י ס"ל שותפות עכו"ם חייב ואיצטריך קרא למישרי בגיזה ועבודה והקשה הט"א וז"ל וק"ל הא מ"מ כיון דשמעתין מיייתי מברייתא דפליגי ר"י ור"ש במעוטי דקרא דצאנך דע"כ אי אפשר לומר דפטר חמור מותר בהנאה אזי שותפות עכו"ם חייב והרי כיון סוגיא דפ"ק דבכורות רהטי דקיי"ל דפטר חמור אסור

בהנאה ושותפות עכו"ם מן הבכורה וכן פסקו כל הפוסקים וא"כ קרא דצאנך למעוטי מאי אתא ומה דרשית ביה עכ"ל: וע"כ נ"ל לומר דמזה יצא לרבינו לפסוק דראשית הגז נוהג בטריפה דהנה שם בחולין (דף קלו ע"ב) אמרינן אלא היינו טעמא דר"ש דילפינן צאן צאן ממעשר ונילף צאן צאן מבכור מסתברא כו' פשוט מפשוט עדיף ויש לתרץ קושית הט"א כן מה שמקשה שם מהא דאמר שם ר' יהודה וסתם משנה כותיה והא סתם כר"ש נמי דפטרי את שותפות עכו"ם מן הבכורה וכן לדידן דפסקינן תרווייהו שותפות עכו"ם פטור וכר"י דפ"ח אסור בהנאה דאנן צריכינן הקרא דצאנך למדרש ג"ש צאן צאן מבכור דראשית הגז חייב אף בטריפה ואי לא הוי כתיב קרא דצאנך גבי בכור הוי ילפינן צאן צאן ממעשר לפטור טריפה וגבי מעשר הא איצטריך קרא דבקר וצאן כמו דדרשינן בפ' מעשר בהמה מקרא זה לענין לעשר מזה על זה והנה התוס' כתבו שם בד"ה ויליף דהאי הצאן הצאן הוי רק גילוי מילתא בעלמא דדינם שוה שיהיהכזה ואי לא הוי כתיב צאן גבי בכור הוי ילפינן בגמ' ממעשר לפטור טריפה וכתביב גבי בכור צאנך ליליף לחומרא לחייב טריפה והסברא של פשוט מפשוט עדיף לא ס"ל לדידן ושפיר פסקינן תרווייהו דהקרא דצאנך אינו מיותר דאתי לחייב טריפה בראשית הגז וכן רבינא דאמר שם בבכורות (דף יא) וסתם משנה כר"י והקשה הט"א הא סתם משנה דפותר שותפות עכו"ם מבכורה ע"כ כר"ש ס"ל דאל"כ תקשה ל"ל הקרא דצאנך נמי ס"ל כן דאתי נחייב טריפה בראשית הגז מגז"ש ורבינו גופיה דמוקי לה התם הסתם משנה דחולין דפותר טריפה מרה"ג כר"ש הסתם משנה הכא דפותר שותפות ע"כ ס"ל דנוהג בטריפה ור"ש דס"ל דאתי למעוטי פ"ח דאסור בהנאה לטעמיה אזיל דפותר טריפה ויליף ממעשר ומה שכתב צאנך ולא צאן אשר די יהיה לנו על הגז"ש במלת צאן זה מקשה הש"ס בבכורות והניח בקושיא אך זה ודאי דקרא זה דצאנך אתי לגלות דראשית הגז נוהג בטריפה כן ס"ל לרבינא וא"כ שפיר פוסק רבינו דנוהג בטריפה כמבואר: והנה עוד לכאורה יש ליישב זה עפ"ז שכתבו האחרונים דרבינו ס"ל נמי דגם במחנות נוהג בטריפה שלא הביא רבינו דין זה דפטור ואף שלא מצינו חולק ע"ז והטעם של רבינו בזה דסובר דאינו פותר מבאר הגאון בתורת יקותיאל (סי' סא) דהב"י והט"ז כתבו הטעם בטריפה דפטור ממתנות משום דאיתא בספרי מאת זובחי הזבח פרט לטריפה והנה הקרא דמאת זובחי הזבח אינו מיותר דהא דרשינן שם (דף קלב) לר"א לחלק ולרבנן דהדין עם הטבח ורק הטעם הוא דממעט משום דקיי"ל סתם ספרי ר"ש ור"ש הוא דס"ל שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה וה"נ לא שמה זביחה אבל לדידן דפסקינן שחיטה שא"ר שמה שחיטה לא נוכל למעט מזובחי הזבח ומש"ה ס"ל לרבינו דלדידן טריפה נוהג במתנות כן כתב התורת יקותיאל שם.

וכן כתב החתם סופר באו"ת (סי' קעג) עיי"ש וא"כ נוכל ליישב פשוט דמש"ה חייב טריפה ברה"ג ול"צ למילף צאן צאן מבכור דילפינן בראשית הגז נתינה נתינה ממתנות וזה עדיף מלמילף צאן צאן ממעשר דחומרא עדיף ואף דרבינו לא כתב בהדיא דמתנות נוהג בטריפה כמו שכתב בה"ג ולפי דברי המפרשים הא ס"ל דחייב זה לא קשה דאין דרכו של רבינו להביא דבר שלא נמצא מפורש בגמ' לחיוב וכן לא מצי להקשות ע"ז א"כ דרבינו ס"ל דרק לר"ש פותר מתנות בטריפה משום דהו"ל שחיטה שא"ר ולא לדידן מהא דאמרינן במס' נדה (דף נא) וא"א הא איכא טריפה דחייבת בראשית הגז

ואינה חייבת במתנות אמר רבינא ה"מ ר"ש דס"ל דטריפה פטור מראשית הגז משמע אבל לדידן חייב בראשית הגז אף בטריפה אבל מתנות ושאר דפטור בטריפה כמו דסובר מתחלה וי"ל דבאמת לפי המסקנא אף במתנות לדידן חייב ורק מתחלה ס"ל להגמ' דבמתנות כ"ע סברי דפטור ולבסוף דמסיק דר"ש היא דס"ל דטריפה פטור מראשית הגז שוב אמרינן דג"ז דפטור מן המתנות טריפה נמי ר"ש היא דיליף מזובחי הזבח אבל לדידן חייב כמבואר בכ"ז לא תתישב דעת רבינו אי לא נימא כמו שבארנו תחלה דיליף צאן צאן מבכור דאל"כ לא תוכל לתרץ דאכתי תקשי כיון דזה לא מצינו בקרא בהדיא דטריפה חייב במתנות אכתי נימא איפכא דיליף צאן צאן ממעשר גם בראשית הגז דפטור ואח"כ ניליף מראשית הגז למתנות נתינה נתינה דפטור ודבר הלמד בגז"ש חוזר ונלמד בגז"ש ואף א"נ דבתר מלמד אזלינן דילפינן ממעשר דהוי קודש מ"מ חוזר ומלמד וא"כ אכתי תפטור מהאי טעמא אלא ודאי כמו שבארנו דאנן ילפינן צאן צאן מבכור דחייב טריפה בראשית הגז וא"כ כאן דס"ל לדידן דלית לנו מיעוטא מאת זובחי הזבח מחייבין מגז"ש דנתינה נתינה אף מחנות כמו ראשית הגז.

ושפיר ניחא דברי התוס' במס' חולין (דף קל ע"א) ד"ה מלקוח תיתי המ"ל תיתי נמי מכלאים וטריפה ולכאורה תמוה הא לפי הסוגיא אף דמתנות טריפה נמי פטור אלא גם לדברי התוס' צריך לומר כמו שכתב בתורת יקותיאל לדעת רבינו דרק אליבא דר"ש הוא פטור אבל לדידן חייב כמבואר: והנה רש"י והר"ן ז"ל כתבו טעם לפטור טריפה ממתנות מקרא דנותן לכהן לו ולא לכלבו אשר דרשא זו לא מצינו בגמ' רק לקמן גבי שלוח הקן תקח לך ולא לכלבך ולא כתבו דרשא זו של הספרי מזובחי הזבח דהוא נמי מטעם זה דאי שני הקרא זה לא הוה רק לר"ש דס"ל שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה ולהכי הביא קרא דנותן לכהן דהוא לכו"ע.

אמנם קשה לי ע"ז א"כ לפטור מטעם זה מהא דאמרינן לעיל (דף מט) חלב שעל גבי הקיבה כהנים נהגו בו היתר כר' ישמעאל שאמר משום אבותיו שם בע"ב אמרינן דר' ישמעאל ס"ל להדיא חלב שע"ג הקיבה דאסור ורק משום אבותיו ס"ל דשרי ולדידיה לא ס"ל וכן שם (דף נ) אמרינן כ"פ דאייתרא ופירש"י דבני בבל סברי לה כר' ישמעאל דאמר כל קרום ונקלף הוא חלב טמא והאי נמי קרום ונקלף הוא וא"כ קשה דלקמן (דף קלד ע"כ) אמרינן והקיבה למאי אתיא להביא חלב שע"ג הקיבה ובתוך הקיבה וזהו אקשתא ודאייתרא כמו שכתב הט"ז (בסי' סא ס"ק ו) וא"כ קשה כיון דלר' ישמעאל כולהו אסור ואפילו להאי מ"ד דאייתרא כ"ע ל"פ דשרי פירש נמי רש"י ז"ל דכר"ע ס"ל אבל לר' ישמעאל כולהו הוה חלב לאסור וא"כ האיך מרבינן זה ליתן לכהן דכמו דממעטינן מקרא דלו ולא לכלבו ה"נ נימעטיה מזה מבלי ליתן להכהן החלב דנמי אינו ראוי כ"א לכלבו ואנן מרבינן מקרא דוהקיבה דנותן לכהן ול"ל דר' ישמעאל לא דרש ו' יתירא ולא דרש נמי ו' של והקיבה לרבוי חלב וכמו שאמר לו רע"ק במס' סנהדרין (דף נא ע"ב) ישמעאל אחי בת ובת אני דורש משמע דר' ישמעאל לא דריש ו' יתירא ולא דריש נמי ו' של והקיבה לרבוי חלב זה אינו דהא הכא ו' ה' וזה לכו"ע דרשינן כמו דאיתא במס' יבמות (דף עג) אפילו מאן דלא דריש ו'.

ו' ה' דריש וכן פירש רש"י שם במס' חולין דנפ"ל מה' יתירא של והקיבה דמן ה' ו' לבדו לא נוכל לדרוש דאורחיה דקרא הוא ולא מצוי למכתב זרוע לחיים קיבה ורק מן ה' ה' היתרה דכתיב והקיבה דריש וזה אף ר' ישמעאל דריש וא"כ תקשה על ר' ישמעאל דאסור חלב האיך מרבינן ליה למתנות בשלמא אי ילפינן מדרשת הספרי מאת זובחי הזבח אזי ממעטינן היכא דאין הבהמה ראויה לזביחה שהיא טריפה אבל כיון דמעטינן מנותן לכהן ולא לכלבו נמעט שפיר כל דבר שאסור באכילה והאיך מרבינן חלב שע"ג הקיבה: ונ"ל ליישב כן דצריך לומר דר' ישמעאל ס"ל כר' אילעאי דיליף הגז"ש דנתינה נתינה דר"א יליף התם לפטור בחו"ל ראשית הגז מתרומה ס"ל נמי דבראשית הגז ילפינן צאן צאן מבכור לחייב טריפה ואח"כ ילפינן נתינה נתינה מתנות מראשית הגז לחייב טריפה והגז"ש לר' ישמעאל מפקא מן הלימוד של נותן לכהן שהביא רש"י והר"ן ז"ל וא"כ שפיר מרבינן על חלב אף שהוא אסור אבל אנן דס"ל דלא כר' אילעאי ולא ילפינן נתינה שפיר כתבו רש"י והר"ן דפטור מטעם נותן לו ולא לכלבו כמבואר: אמנם קשה לי ע"ז דדברי הר"ן ז"ל שהביא הכ"מ הכא ה לתרץ דעת רבינו שכתב דהא דאמר רבינא ה"מ ר"ש היא לאו למימרא דס"ל דתנא דמתניתין נקיט כר"ש אלא ה"ק משום דפלוגתא דר"ש ורבנן לא תנא ליה לפי שלא רצה להכניס א"ע במחלוקת כו'.

וקשה דהא תנא דנוהג בחו"ל וגם זהו מחלוקת דהוא לא כר"א דפוטור בחו"ל ולא מצוי למימר דרק החומר דקחשיב שם חומר בזה מבזה לא רצה לחשוב, רק מה שהוא אליבא דכו"ע ולא מה שיש בזה מהפלוגתא דתנאי דא"כ קשה מה שמקשה אי יליף נתינה כו' לילף נתינה מתרומה מה תרומה בחו"ל לא אלמא תנן ראשית הגז נוהג בחו"ל ומאי קושיא דלמא ר"ש בהא ס"ל כר"א דיליף נתינה לפטור בחו"ל ראשית הגז בזה ס"ל לתנא דלא כר"ש דבין כך לא אתיא ככו"ע ורק זה הבבא דסיפא דתנא חומר בזה אתיא דוקא ככו"ע ויליף נש נתינה ג"ש לפטור טריפה מראשית הגז מן מתנות דמעטינן מקראי וצ"ע: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דמתנות נוהג בטרפה מהאדאיתא בתוספתא דחולין פ"ט השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר שחיטת עכו"ם פטור מן המתנות כו' משמע דרק בהני פטור בזה אפילו לענין אותו ואת בנו דקיי"ל דטרפה נוהג באותו ואת בנו דשחיטה שא"ר שמה שחיטה מ"מ בהני ליתא כמו שכתב רבינו פי"ב מהל' שחיטה ה"ג מהמשנה דחולין (דף פא) דהנוחר והמעקר כו' פטור מלכסות וכן שחיטת עכו"ם דקחשיב בתוספתא הוי נמי נבלה כמו נוחר ומעקר אבל א"נ דטרפה מן המתנות פטור נמי א"כ לימא דטרפה פטור ולא צריך למיחשב הני דהוא נבלה דוקא והוה כמו דס"ל להתוספתא לעיל בפ"ו גבי כיסוי הדם השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור מלכסות וטרפה לא קחשיב והוא משום דס"ל כר' מאיר דאמר שחיטה שא"ר שמה שחיטה וכן איתא בתוספתא בפ"ה גבי אותו ואת בנו דפטור בהני דהוי נבלה ולא בטרפה וה"נ לענין מתנות בטרפה חייב ורק בנבלה דלא הוי שחיטה הוא פטור ואף דאנן ס"ל בכיסוי הדם דטרפה פטור דשנה רבי כדברי חכמים הכא כדאיתא בגמ' (דף פו) מ"מ התוספתא ע"כ ס"ל בכל דבר כר"מ דשחיטה שא"ר ש"ש ואף במתנות חייב והוא כמו שבארנו דרק לר"ש ממעטינן מזובחי הזבח טרפה דהו"ל לדידיה שחיטה שאינה ראויה אבל התוס' חולק על ר"ש בזה או אפילו א"נ כדעת רש"י והר"ן דמעטינן מקרא דנותן לכהן מ"מ א"ל דס"ל להתוספתא בהא כר' ישמעאל דבארנו דיליף נתינה נתינה מרה"ג

לחייב טרפה אבל בהני דנוחר ומעקר דלא הוי זביחה לכו"ע שפיר פטור דהוי נבלה ולא אקרי זביחה.

ובזה ודאי י"ל דס"ל לרבינו דאי נוחר או נתנבלה בידו וכן אי נמצא שם נקובת הושט וכן כל הני דהוי נבלה דפטור מן המתנות דהו"ל כמו אותו ואת בנו דאף דטרפה חייב מ"מ היכא שהוא נבלה פטור דלא הוי שחיטה כלל וכמו שכתב הפמ"ג בסי' א' ס"ק י"ת ה"נ כן הוא ומה שלא ביאר רבינו הכא דין זה דבאלו אינו נוהג מתנות כמו התוספתא צ"ל דזה נכלל במה שכתב רבינו בה' א' דמצוה הוא ליתן כל זובחי בהמה טהורה ואי הוה נבלה לא הוי זביחה כמו דכתב לעיל בפ"ב מהל' שחיטה לענין אותו ואת בנו וכן נ"ל דאי הוה ספק נבלה אשר כתב רבינו שם בה"ה דאסור לשחוט אחריה ואם שחט אינו לוקה הכא פטור מספק דהו"ל הכהן מוציא מחבירו ועליו להביא ראיה ועיין ש"ך (סי' כא סק"ג) ובפמ"ג שם ודוק: הלכה ח המפריש ראשית הגז ואבד חייב באחריותן עד שיתן לכהן עכ"ל.

וכתב המל"מ הא דכתב רבינו לעיל גבי מתנות כהונה דאי עבר ואכלן פטור משום דהוה ממון שאל"ת שאה"כ דהמצוה הוא דבר מיוחד וכיון שנאבד א"כ אין לו אלא חיוב דמים אבל הכא דאכתי מצי לקיים המצוה לא נפטור מטעם ממון שאל"ת וכמ"ש הר"ן דבאיתנייהו בעיין ל"ש טעמא דממון שאין לו תובעים ולפי"ז נראה דאם נאבד כל הגיזה פטור דהא א"א לקיים המצוה וא"כ אין לו אלא חיוב דמים וממון שאל"ת הוא וזהו שכתב לעיל אבל אם גזז הצמר נפטר משום דקנה בשינוי ומיירי בשצבע כל הצמר עכ"ל.

והנה המל"מ חידש דבר זה מדעתו ובאמת הוא תוס' מפורש במס' ב"ק (דף סו ע"א) ד"ה לא וז"ל וא"ת והא דמייתי התם גזז ראשון ראשון וצבע פטור מאי איריא ראשון אפילו הכל יחד נמי וי"ל דהתם אפילו צבע מקצת והניח מקצת פטור אפילו מה שלא צבע כו' אבל הכא מה שגזז כשיעור ונתחייב לכהן דוקא צבעו כולו פטור אבל הניח מקצת מה שהניח חייב וכן מסיק עוד שם עד שצבעו אין לפרש שצבעו חלקו של כהן שהפריש לו מן הגיזה דלא שייכא ביה הפרשה כמו גבי תרומה דשייכא ביה הפרשה אבל הכא מאי הפרשה שייך במה שהפריש לצ"א א"כ כו' אלמא דכתבו בהדיא דמיירי שצבעו כל הגיזה זהו שאמר שם שאם צבעו פטור הכל כדברי המשל"מ ודוק: הלכה יא היו שם שני מיני גיזה כגון לבנה וגיזה שחורה או גיזת זכרים וגיזת נקבות ומכר מין זה והניח מין האחר זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו זה על מה שלקח וזה ע"מ ששייר עכ"ל וכתב הכ"מ ודע דבגמ' על הא דא"ר אלעאי אין ראשית הגז נוהג כו' ומעתה יש לתמוה ע"מ שנראה מדברי רבינו שזכרים ונקבות מדין ב' מינים נגעו בה וכבר אמרו בגמ' דלית בה אלא משום עצה טובה כו' ומה שאפ"ל בזה לדר' הוא דמשמע ליה כו' ובענין ההוא דזכרים ונקבות י"ל דלשנא דמשנה נקיט ומה שיתפרש במתניתין יתפרש בדבריו ועוי"ל דהמ"ל אה"נ דזכרים ונקבות תרי מיני נינהו דלא גרע מתאנים שחורות ולבנות דהני תרי מיני לענין תרומה ואהדר לפי שיטתו עכ"ל: והנה על תירוץ הב' ק"ל דא"נ דהוי תרי מיני זו"נ וכן מה שאמר לבנה ושחורה הוא הכל מטעם דתרי מיני נינהו ולדעת רבינו זה ליתא דהא פוסק בהדיא בפ"ה דתרומות הל' ג' דכל מיני חטים אחד וכל מיני

תאנים אחד ולא ס"ל לחלק בין לבנות ושחורות וחולק על ת"ק דברייתא שם בחולין וס"ל כר' יצחק דב"ה ס"ל דתורמין מזה ע"ז ולהכי פוסק דהכל מין אחד וא"כ איך נוכל לומר דגבי גיזה לבנה ושחורה דהוא מטעם דהוי תרי מינים דזהו רק למ"ד א"ת מזע"ז וא"כ ודאי צ"ל דזה עצה טובה קאמר ליה וה"נ גבי זכרים ונקבות רק עצה טובה קמ"ל וכתירוץ הא' שבכ"מ דרבינו לשון המשנה נקיט ועל תירוץ הב' צ"ע: פרק יב הלכה ד ואם מת קודם פדיון או שערפו ונקבר מפני שהוא אסור בהנאה עכ"ל.

ונ"ל דדין זה שכתב רבינו דאם מת קודם פדיון נכלל זה דאיתא בתוספתא פ"א דבכורות כשם שאין פודין בשחוטה כך אין פודין בפטר חמור שמת ומפרט לה הרי"ט אלגאזי דט"ס יש בתוספתא וצ"ל אין פודין פטר חמור שמת והכוונה הוא כשם שאין פודין בשחוטה מטעם דשה שחוטה לא מקרי שה מטעם זה עצמו אין פודין פ"ח שמת דבפ"ח תפדה כתיב דבעודו חי איתא בפדיון ולא אחר שמת דפ"ח מת לא מקרי פ"ח כל שמת בלא פדיון אסור בהנאה ונקבר דאין לו תקנה בפדיון כו' והאריך בדין זה ורבינו לא הביא מפורש דין זה רק נכלל הוא בזה שכתב דאם מת קודם פדיון או ערפו יקבר ומשמע דשויים המה מת או ערפו דאסור וא"ל הקנה כדברי התוספתא: אמנם נ"ל כי כוונת התוס' הוא לא כחו שפירש המהרי"ט אלגזי ז"ל וניחא בלא ט"ס והוא כן דמצינו במס' מנחות (דף סז ע"א) עכו"ם שהפריש פ"ח ופירש רש"י שהפריש שה לפדיון פ"ח והתוס' לא חלקו עליו רק מטעם דהשה שרי בהנאה אלא הלשון דקרי לפ"ח שה שפודה ניחא וכן התוספתא הכא ס"ל כר"א דס"ל במשנה המפריש פדיון פ"ח ומת חייבין באחריותו וזהו שאומר כשם שאין פודין בשה שחוטה שהיה שחוט קודם הפדיון כך אין פודין בפ"ח שמת היינו דקאי על שה שמת אחר הפדיון אין נותנין לו לפדיה לכהן דלא כמו שכתב רבינו הכא בפ"ה דאי מת יתן הנבלה לכהן ליהנות בו והוא מן המשנה וגמ' שם דאם מת נהנים בו היינו שנותנים לכהן הנבלה אבל התוספתא ס"ל דאין פודין בו וחייב באחריותו ליתן שה אתר לכהן כמבואר: והנה ראיתי בס' שיטה מקובצת בגליון הגמ' שכתב במשנה (דף נב) ר"א אומר חייב באחריותו כו אבל ודאי אי מת הפ"ח אינו חייב לפדותו בש"ד אע"ג דגבי פדיון הבן ודאי אי מת אתר ל' יום חייב ליתן ה"ס ולענין זה לא מקשינן לבן משום דהתם חוב הוא לאב שהטיל הכתוב אבל הכא אי בעי ישראל עדיף ליה לחמור וא"ח לכהן כלום א"י עכ"ל ומשמע נמי דהוא מפרש התוספתא כמו שפרשתי דקאי על השה דאי מפרש כדברי המהרי"ט דקאי אי מת הפ"ח הו"ל להביא זה התוספתא.

אמנם גם בלא התוספתא ידעינן דין זה דלאחר מיתת הפ"ח אין לו תקנה בפדיון והוא מן המשנה שם (דף יג) פ"ח שמת ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו כו' וחכ"א א"צ להקבר כו' ואף שזהו אי הפריש הטלה ולא נתנו לכהן מ"מ לא פליגי רבנן עליה דר"א בזה דס"ל דאי מת הפ"ח אין לו תקנה ויקבר וס"ל כמו ר"א דלאחר מיתת הפ"ח לא נפדה כמבואר ועיין בביאורי הגר"א ביו"ד (סי' שכא ס"ק כא) ודוק: הלכה ט פודין בבן פקוע כו'.

וכתב הכ"מ שם פלוגתא דאמוראי ופסק כר"א דבתרא הוא. והמגיה הכא בדברי רבינו הביא את דברי הרא"ש שם במס' חולין (דף עד) דפוסק נמי כר"א הכא עיי"ש.

והנה בס' מעדני יו"ט על הרא"ש הכא ס"ק ז' כתב וז"ל ותמהני דבגמ' א"ל ר"א למר זוטרא מאי דעתך דגמרת שה שה מפסח אי מה להלן זכר תמים ובן שנה אף כאן כו'

תיפדה תפדה ריבה אי תיפדה ריבה אפי' כל מילי נמי ופי' א"כ ש"ש מאי אהני ליה ופירש"י ומסתברא דהאי ממעט דכבשרא בדיקולא דמיא וכי מרבי בע"מ ונקבה קמרבה ע"כ וא"כ לרב אשי שה למהי לך וי"ל דרב אשי לא גמר דשה שה כלל דבספ"ק דבכורות תנאי היא עכ"ל: והנה לפי ענ"ד לא קשה מידי דודאי רב אשי נמי ס"ל זה הגז"ש דשה שה למה דממעטינן בבכורות במשנה אין פודין לא בעגל ולא בשחוטא ולא בטרפה דזה ודאי לא מקרי שה כמו שאומר שם בסוגיא ולא מרבינן מתפדה ורק הכא פליגי מר זוטרא ורב אשי דמר חשיב ליה כבשרא בדיקולא ואף דרהיט ואזיל ור"א ס"ל כיון דרהיט ואזיל שה מקרי ובוזה פליגי ורב אשי שהקשה למר זוטרא דהוא נמי ס"ל דלאו כבשרא בדיקולא דמי ומ"מ ס"ל דאין פודין דגמרינן שה שה וא"ל א"כ נמעט נמי נקבה ובע"מ והשיב לו דזה גמרינן מתיפדה אבל ב"פ דמי לבישרא בדיק לא ואף דרהיט ואזיל דדמי לשחוטא וטרפה דממעטינן אבל ר"א ס"ל דשה לא ממעט רק הני דבמשנה אבל בבן פקועה שה הוא כיון דרהיט ואזיל ובוזה פסקינן כרב אשי כמבואר וניחא לפי"ז קושית המהרש"א הכא בחולין על רש"י ז"ל שתחלה כתב מ"ד דגמר שה שה מפסח ובפסח פסול ב"פ משום דקיי"ל פרט ליוצא דופן ואח"כ מסיק דממעט דכבשרא בדיקולא היא ודחק המהרש"א בזה.

ולפי"ז ניחא כן דהנה מתחלה כאשר הקשה ל לר"ח וס"ל דלהכי ס"ל דאין פודין משום דגמר ג"ש מפסח בכ"ד א"כ גם משום יוצא דופן א"פ כמו פסח ודחי ליה דהתם לא גמרינן דתפדה ריבה ורק זה ממעט דהוי כבשרא בדיקולא והוה כשחוטא אבל מטעם יוצא דופן לא ממעטינן דהוה כמו נקבה ובע"מ כמבואר: ונ"ל לומר דלפי"ז הטעם דבארנו דמ"ד דאין פודין בבן פקועה הוא משום דכשחוטא דמי ומ"ד פודין ס"ל דלאו כשחוטא דמי וע"כ י"ל דמחוסר זמן תוך ח' ימים ללידתו דפודין בו דאף דפסול לפסח מ"מ לא גרע משאר פסולים כיוצא דופן ובע"מ דפודין ורק משום דמקרי שה ומכש"כ מחוסר זמן דע"ז אמרינן תפדה ריבה ואי תקשה לך א"כ הא דאמר התם בסוגיא ת"ר כו' וא"א לומר דבא ליד כהן שהרי שנינו הלוקח פטור ממעשר בהמה כו' וא"כ דמחוסר זמן פודין בו א"כ שפיר משכחת לה דפדה מחוסר זמן ונתנה לכהן וקיי"ל לקמן (דף נו ע"א) דהיכא שלקחו או נתנו לו מחוסר זמן שפיר חייב כיון דלא הוה לקוח בשעת עשייה אך י"ל דהך ברייתא אתיא כר"ש דס"ל לקמן (דף נו) שם דמחוסר זמן נכנס לדיר ולהכי ס"ל לר"ש שם דה כה דלקחו מחוסר זמן נמי פטור מן המעשר והאי ברייתא גופיה כותיה אזלי אבל לדידן פודין במחוסר זמן ע"כ כמבואר ודוק ונ"ל דזה ודאי דאי לא קיים ליה שכלו חדשיו דצריך להמתין עד שיהיה ת' ימים דיצא מחזקת נפל ואז יהיה פפ"ח מותר בהנאה אבל טרם שכלו חדשיו לא יועיל דלמא הוא נפל וכמת דמי ואסור הכ"ח בהנאה אי מת תוך ח' ימים ואי קים ליה דכלו לו חדשיו ורק קודם ח' ימים דאסור להקרבה שרי לפדות בו כמבואר ודוק: שם ואין פודין בשה הדומה לאחר ואם פדה פדוי עכ"ל.

והנה שם בסוגיא (דף יב ע"א) מבואר דהיכא דפרה שילדה מין עז אין פודין ודאי ולא דמי לנדמה דהוי בעיא דלא אפשרטא והוי ספק ואם פדה פדוי אבל התם אפילו בדיעבד אינו פדוי ובס' עין משפט שם ציין הל' ט' ובטור ושו"ע ס"ב ובשניהם לא נמצא רק דין דנדמה דהוה ספק אבל דין זה שפרה שילדה מין עז אף בדיעבד אינו פדוי לא נמצא זה

הכא לא בדברי רבינו ולא בשו"ע: ונ"ל ליישב כן דהנה שם מסיק לעולם כרבנן סד"א בטר דידיה אזלינן קמ"ל דבתר אמו אזלינן.

והנה נ"ל דכ"ז דנוכל לטעות דבתר דידיה אזלינן לא אתיא לרבנן דס"ל דקלוט במעי פרה שרי ואזלינן בכ"ד בטר אמו וגמל הנולד מן הפרה שרי אף לקולא ואיך לא ניזיל לחומרא בטר אמו דלא יפדה בו אלא ודאי דזהו ודאי רק א"נ דרבנן דהכא כר"ש ס"ל דקלוט במעי פרה אסור ואזלינן בטר דידיה לחומרא ה"א דאף לקולא אזלינן בטר דידיה קמ"ל דלא אבל לרבנן לא צריך לאשמועינן דהוה עגל ונכלל בכלל עגל כיון דבכ"ד בטר אמו אזלינן ולהני אנן דפסקינן כרבנן לא צריך להביא זה כמבואר ודוק: הלכה יב בד"א כשהוא דמי פטר חמור מג' זוזים ולמעלה אבל אם היה דמיו פחות מג"ז אין פודין אותו אלא או בשה או בג' זוזים עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל והשה דמו צריך שיהיה שוה ג' זוזים בד"א בבא לימלך ואם פדה מעצמו אפילו בד' יצא כו' והכ"מ הביא הסוגיא דשם דמחלק בין בבא לימלך לעושה מעצמו. וכתב יש לתמוה על רבינו למה לא חילק כדמפליג בגמ'.

ונ"ל לומר דיש ליישב כן דרבינו ס"ל כלשנא בתרא דלעיל (דף י ט"ב) דרב אמר דסתם משנה דמקדיש פ"ק אתיא כר"י ור"י הוא ס"ל כר"י בר"י וכגון שאינו שוה אלא שקל משמע דאפילו בבא מעצמו אינו פדוי אלא בשקל דאל"כ אזי ישאר הקושיא במקומה ולקדש בהאי דביני ביני אבל הגמ' מתרץ לה הקושיא הלכתא אהלכתא דפוסק רב נחמן כחכמים ורבא פוסק הלכתא ברגחא ולרב נחמן נחא החילוק בין בא לימלך לעושה מעצמו דר"נ ס"ל דהמשנה אתיא לאחר עריפה וד"ה וכן רבא ס"ל לעיל (דף ט) דמודה ר"ש לאחר עריפה ודוק.

והנה במשנה שם (דף ט ע"א) איתא ופודה בו פעמים הרבה לספק אחר עיי"ש. והנה רבינו לא הביא כלל הכא בכל הפרק דין זה דפודה בו פעמים הרבה לא כפירוש רש"י ולא כפירוש התוס'.

והנה לפי מאי דמפרש רבינו בפירוש המשנה וז"ל ופעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ר"ל פדיון ספק פ"ח שאפשר שיתעשר בו כמו שנתבאר בגמ' וזהו שאם יש לו י' זכרים כמו ספ"ח שצריך להפריש טלה אחד הרי מפריש י' טלאים כו' ומה שאומר פעמים הרבה ר"ל שזה יקרה פעמים רבות מפני שהוא אפשר קרוב עכ"ל ולפ"ז ליתא כלל הדין זה דפודה בו פעמים רבות על טלה אחד דקאי רק פעמים הרבה ע"ז שנכנס לדיר להתעשר.

ובאמת התוס' (דף י ע"א) הקשו בד"ה שהיה קושיות הרבה בין לפירוש רש"י ובין לפירוש ר"ת מסוגיא שם דהיו לו י' טלאים עיי"ש. אך הסוגיא דלעיל (דף ד ע"ב) קשה טובא דאמר ר"ח טעמא דמתניתין קמפרש וה"ק מ"ט פודה בו פעמים הרבה שהרי שה אחד של בן לוי פטר בו כמה פ"ח מישראל אלמא דמפרש ליה או כפירוש רש"י או כפירוש התוס' וכן מפורש בהתוספתא דבכורות פ"א איתא כן שונה ומשלש בו משמע דהוא כפירוש רש"י דחוזר ופודה בו אי נתנו לכהן וצע"ג על רבינו בפיה"מ והכא שהשמיט זה: הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה א מצות עשה לשבות מעבודת כו' ובה'

ב' אינו לוקה אלא על הזריעה או על הזמורה כו' ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ אינו לוקה עליהן אבל מכין אותו מ"מ עכ"ל.

וכתב הכ"מ במע"ק (דף ג ע"א) בחרישה בשביעית נחלקו ר"י ור"א ח"א לוקה וח"א אינו לוקה מספיקא לא מלקי ליה ועוד דרבא דאמר אהני תולדות מחייב אאחריני לא מחייב סבר כותיה ועוד דבירושלמי סיומא דר' יוחנן סבר אין לוקין עכ"ל. והנה מה שמסיק דבירושלמי מסיימי דר"י ס"ל אינו חייב מלקות וכונתו א"נ הלכה כר"י דקיי"ל בכל דוכתי דר' אלעזר ור' יוחנן הלכה כר"י.

ולענ"ד קשה ע"ז דודאי לפי הגמרא דילן הוה הגי' דר"י ס"ל לוקה ור"א ס"ל אינו לוקהדהתם בע"ב אמרינן כי אתי ר"ד אמר יכול ילקה על התוספת ונסיב ליה הש"ס לפטורא ול"י כו' ר"א אומר חרישה וה"ק יכול ילקה על חרישה דאתיא מכלל ופרט יכול מנ"ל הש"ס לפטורא דא"כ כל הני פרטי ל"ל ור"י אמר ימים שהוסיפו עליהם חכמים לפני ר"ה וה"ק יכול ילקה על תוספת ר"ה דאתיא מבחריש ובקציר ונסיב ליה הש"ס לפטורא כו' וכתבו התוס' ד"ה ר"א מיהו ל"ל תסתיים דר"א דאמר לעיל לוקה דא"ל דר"א לא שמיע ליה הא דאמר לקמן דהתירו תוספת שביעית הילכך כו' דל"ל מילתא דר"ד אלא בחרישה אבל לדידיה אסור ולוקה דלא ס"ל א"נ דכיון דאתא בהדיא כהך דלעיל במילי דחרישה אינו צ"ל תסתיים דאין דרך הש"ס לומר תסתיים בדבר המפורש בהדיא כ"כ עכ"ל והנה עפ"י י"ל דמיישב קושית התוס' במס' כתובות דף נ"ו ע"א על רש"י ז"ל שם ד"ה אמר דא"ל רבינו הוא רב והוא מפורש ל"א תסתיים אך קשה לי ע"ז מגמ' דסוכה (דף מ"ד ע"א) אתמר ר"י ור' יהושע בן לוי תד אמר וסוד נביאים תסתיים דר"י אמר ערבה וסוד נביאים אלמא דאמר תסתיים על דבר המפורש בהדיא וצ"ע.

ועיין עוד במס' גיטין (דף ה ע"ב) דאמר תסתיים דריב"ל. נמצא דלפי תירוץ השני של התוס' שם במע"ק ל"מ דודאי ר"א הוא דס"ל אינו לוקה ור"י הוא דס"ל לוקה ורק אינו אומר תסתיים משום דהוא מפורש בהדיא ואפילו לפי תירוץ הראשון של התוס' דא"ל דר"א לא שמיע ליה משה"כ לא אמר תסתיים מ"מ זה יכול לדייק דר' יוחנן אמר לוקה דאל"כ אכתי קשה על ר"י מנ"ל לומר דקאי על תוספת שביעית דילמא לא אתי רק אלא על חרישה אלא משמע דר"י ס"ל לוקה כמבואר וע"כ נ"ל דטפי עדיף לומר תירוץ הכ"מ דמשום דרבא דאמר שם הכי ס"ל דאינו לוקה על תולדות פוסק כן: ועוד נ"ל לומר כן דשם אמרינן לימא בדר"א אר"א קמיפלגי מ"ד לוקה לית ליה הא דר"א אר"א ומ"ד אינו לוקה אית ליה דר"א אר"א לא דכו"ע לית ליה והכא בהא קמיפלגי כו' כן גריס רש"י ועל גירסת התוס' מקשה המהרש"א ז"ל מלקמן דאמר דאתיא מכלל ופרט וכלל ולפי"ד התוס' רק כלל ופרט והנה במס' סנהדרין (דף קיג ע"א) אמרינן לימא בדר"א אמר ר"א קמיפלגי ומסיק לא דכו"ע ס"ל דר"א אמר ר"א והכא בהא קמיפלגי כו' נמצא דסתמא דגמ' מסיק דכו"ע ס"ל הא דר"א אמר ר"א והכא למ"ד אינו לוקה שפיר מצי ס"ל נמי הא דר"א אמר ר"א דאין דנין ומ"ד לוקה ודאי לא ס"ל כדברי ר"א אר"א וס"ל בודאי דדנין בכלל ופרט וכיון דסתמא דגמ' ס"ל כר"א דאין דנין ודאי נשאר כן דאינו לוקה ופוסק כן כמבואר: והנה בהאי ענינא קשה לי טובא דר"י אמר שם ימים שהוסיפו

חכמים ואמר יכול ילקה על תוספת ר"ה ומסיק כדבעי למימר לקמן ופירש רש"י ז"ל גמר שבת שבתון משבת בראשית וכן כתבו התוס' שם וז"ל וא"ת מלקות מנ"ל והלא לא כתיב בתוס' אלא עשה גרידא וי"ל דמבחריש ובקציר מסקינן דצריך תוספת כלומר שהשביעית מתחלת משנה הששית וכ"ד שביעית יהיה לששית כו' הוא כשביעית ע"כ נמצא דאי מפקינן מקרא דכל בחריש ובקציר תשבות ודאי לקי מלקות מה"ת ורק הגז"ש משבת מפקא ליה וא"כ קשה משם (בדף ד ע"א) אמרינן אלא אמר רנב"י כו' כי גמירי הילכתא למשרי ילדה קראי למיסר זקנה וכיון דהילכתא למשרי ילדה לאו ממילא זקנה אסורה אלא הילכתא לר"י קראי לרע"ק נמצא דהגמ' מקשה כיון דידעינן מהילכתא דאסורה ל"צ קראי ומאי קושיא הא אי ילפינן מקראי לקו ע"ז דתוספת כמו שאמר ר"י הכא יכול ילקה ורק כיון דילפינן מג"ש משבת לא לקי ואי ילפינן מהלמ"מ לא לקי דהא על הלמ"מ לא לקי כיון דאין לאו מפורש ואי נימא דהוא דאורייתא מ"מ לא לקי וצריך קרא על מלקות וצ"ע: הלכה ח משקינן בית השלחין בשביעית והוא שדה הזרוע שצמאה ביותר כו' עכ"ל.

והנה גבי חוה"מ לעיל פ"ז מהל' י"ט כתב רבינו בהל' ד' שם כיצד משקינן בית השלחין במועד כו' וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מפני שהוא טורח גדול אבל משקה הוא מן המעיין בין שהיה כו' עכ"ל ומבאר התם רבינו דבה"ש אינו רשאי להשקות רק מן המעיין אבל לא ממי קולון ובריכה שנזכר שם במשנה אבל הכא גבי שביעית לא חילק רבינו כלל בין מי מעיין או מי גשמים ובריכה משום דס"ל לרבינו דשרי הכא במ"ג והוא משום דאיתא כן שם בירושלמי במס' מע"ק ר"ב בשם ר"ל ל"ש אלא במועד הא בשביעית מותר מה בין שביעית למועד שביעית ע"י שהיא מותרת במלאכה כו' ואית דבעי משמעניהו מן הדא שביעית ע"י שזמנו מרובה התירו מועד שזמנו מועט אסרו אותן ז' ימים האחרונים למאי כו' עד דינן כ"ז ימי הרגל ואסורין ע"כ ופי' הק"ע ל"ש כו' מותר בשביעית לשתות ממי קולון והוא כדברי רבינו ומסיק ז' ימים האחרונים אסורין ומסיק שם הק"ע בעיא דלא אפשר וא"כ יהיה סברא לומר דבז' ימים האחרונים יהיה אסור לשתות ממי גשמים מ"מ ג"ז לא הביא רבינו כיון דהוא רק ספק בדרבנן אזלינן להקל וכמו שפוסק רבינו בפ"ח מהל' יו"ט דשרי לתפור בחוה"מ מטפח עד שבעה טפחים אף דהוא בעיא דלא אפשר כיון דהוא מדרבנן מכ"ש הכא דאיסור דרבנן ובלשון ראשון שאומר הירושלמי הוא להתיר וא"כ אף דבלשון ב' נשאר בבעיא הוא לקולא ודוק: הלכה כא אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית כדרך שקוצצין בשאר השנים כו' כיצד קוצצה מעם הארץ או למעלה מי' טפחים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ופוסק כר' יהודה ואפשר שהטעם מפני שהוא סובר דר"י לא לחלוק בא אלא לפרש עכ"ל. והנה הרשב"ם במס' ב"ב (דף פ ע"ב) כתב דת"ק פליג על ר' יהודה וז"ל ולתנא קמא איכא למימר דלית ליה האי שיעורא אלא שיעור אחרינא כגון מג' ולמעלה אסור ולא כדברי הכ"מ דכתב לדעת רבינו דר' יהודה מפרש דברי ת"ק.

ונ"ל להביא ראיה לדעת הרשב"ם דר"י פליג מהא דאיתא הכא בירושלמי דשביעית על משנה זו משלשה ועד תשעה הא מתניתא משלשה ועד עשרה כו' היינו ת"ק ת"ק סבירא ליה מג' סגיא כמו דאמר הרשב"ם ופליג על ב"י כמבואר. ומ"מ רבינו דפוסק כר"י יש

ליישב או משום דהתם במס' ב"ב פריך הגמ' מר"י דהברייתא לא אתיא כוותיה וכמו שכתב נמי התו"ט ועיי"ש במהרש"א או נימא דהפשט של הירושלמי בשביעית מפרש רבינו כפירוש הפ"מ הכא דמפרש דקאי על מטע בית סאה על מה שאומרת המשנה המחליק שלשה עיי"ש ולא קאי ע"ז הפלוגתא דת"ק ור"י וא"ל כפירוש הכ"מ דר"י מפרש דברי ת"ק ודוק: פרק ד הלכה יב הירק כשעת לקיטתו כו'.

כתב הכ"מ פ"ק דר"ה (דף יג) אמרינן לענין תוספת משמע לרבינו דה"ה לענין שביעית עכ"ל. ונ"ל לומר פשוט דדינו של רבינו הוא משנה ערוכה במס' בכורים פ"ב מ"ו אתרוג שוה לאילן בג' דברים ולירק בדרך אחד ופירשו רש"י ותוס' דלענין שביעית דמי אתרוג לאילן ולא לירק דבתר לקיטה אזלינן בירק לענין שביעית אלמא מפורש דאזלינן בתר לקיטה לירק בשביעית ועי' תוס' בר"ה (דף יד) ובסוכה (דף מ ע"ב) ד"ה ולשביעית דכתבו דעיקר קרא דבירק בתר לקיטה הוא ללמד על שביעית דהוי בירק מן התורה עיי"ש ודוק: פרק ד הלכה ה ואין מבשלין ירק של שביעית בשמן תרומה שלא יביאנו לידי פסול ואם בשל מעט ואכלו מיד מותר שהרי לא הניחן כדי להביא לידי פסול עכ"ל וכתב הכ"מ ומ"ש ואין מבשלין ירק של שביעית שם וכת"ק לגבי ר"ש ואע"ג דבירושלמי משמע דהלכה כר"ש דשרי לא סמיך רבינו עליו משום דהירושלמי לטעמיה דסובר דר' מאיר ור"ש הלכה כר"ש אבל גמ' דידן בפ' מי שהוציא והו מסיק לה בחיקו עכ"ל.

והנה הפוסקים כתבו כן דבכ"ד אשר בגמ' דידן נשאר בבעיא ובירושלמי נפשט פסקינן ליה כההיא דירושלמי וכן כתבהכ"מ בשם הר"ן בפ"ו מה' ממרים ה"ד עיי"ש. וא"כ כיון דהירושלמי פשיט ליה דהלכה כר"ש וכמבואר הכא ובפ"ג דמס' תרומות ה"א ה"ל למיפסק נמי כר"ש וניחא נמי לפ"ז דברי הרא"ש ז"ל במס' ב"מ פ' א"מ ה"ד שכתב דקיי"ל ר"מ ור"ש הלכה כר"ש ומקשה שם בעל ההגה"ה דבמס' עירובין ה"ל בעיא דלא אפשרטא עיי"ש ולפ"ז ניחא דכיון דאיפשט בירושלמי פוסק כן וכן ניחא נמי מה שהקשה הנוב"י מה"ק ח' יו"ד (סי' כו) וז"ל והנה לפי כללא דתנאי הפלוגתא דר"מ ור"ש אין לנו הכרע הלכה כדברי מי.

שהרי בעירובין (דף מו) איבעיא להו ר"מ ור"ש הלכה כמי וסלק בתיקו ואני תמה על שראיתי במבוא התלמוד לר"ש הנגיד ז"ל שכולל ר"מ ור"ש הלכה כר"ש והוא נגד סוגיא דעירובין אבל בס' הליכות עולם קאמר ר"מ ור"ש הלכה כדברי המחמיר עכ"ל: ועפ"ז ניחא דברי מבוא התלמוד דפוסק כר"ש משום דבירושלמי פושט דהלכה כר"ש כמבואר.

וכן מצינו בכ"ד אשר רבינו פוסק נגד ר' מאיר וחדא מהא דאיתא במס' בכורות (דף נד ע"ב) במשנה ר' מאיר אומר הירדן מפסיק למ"ה כו' ובמשנה ליכא שום חולק עליו ושם בגמ' (דף נה ע"א) שקלו וטרו אמוראי לפרש כר"מ ומ"מ אינו פוסק רבינו כר"מ משום דשם אמרו כתנאי כו' כי אתם עוברים את הירדן כו' דברי ריב"ב ר"ש אומר אף ירדן ארץ כנען ופליג רשב"י על ר"מ ומשמע דלהכי אינו פוסק רבינו כר"מ דלא הביא בה' בכורות דין דר"מ ואף לא מצי למימר דספוקי מספקא כגמ' דידן דה"ל למיפסק דאין מצטרף דהא רבינו ס"ל דכל ספק מעשר פטור אלא ודאי ס"ל דהלכה כר"ש נגד ר"מ

וכן לקמן בפ"ב מה' טומאת אוכלין ה"ו וכן בפ"ב מה' אבות הטומאה ה"ה ובפ"ו מה' כלים ה"ה כל הכלים ובכ"מ שם דבכולהו משמע דפוסק כר"ש נגד ר"מ: אמנם הכא בלאו הכי ניהא מה דפוסק דלאו כר"ש אף אם לא נימא טעמא דהכ"מ משום דבמס' עירובין נשאר בתיקו דמוכת מזה מהא דאמרינן בגמ' דזבחים (דף עה ע"ב) תני תנא קמיה דרב שביעית אין לוקחין בדמיו תרומה מפני שממעטין באכילתה אמרוה רבנן קמיה דרבא הא דלא כר"ש דאי כר"ש האמר מביאין קדשים לבית הפסול אמר להו אפ"ת ר"ש הני מילי דאי עבד לכתחלה לא כו' כי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל אמאי לא תותביה מהא דאין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה שלא יבוא לבית הפסול ור"ש מתיר א"ל אביי ולא מי אותביתיה מהא דתבלין וא"ל הנח לתרומת תבלין דרבנן ה"נ הנח לתרומת ירק דרבנן א"ה איפכא מיבעי למיתני ירק של תרומה בשמן של שביעית ולא מי אותביתיה מהא דמתיר ר"ש וא"ל דאיערב כו' כ"ל הגמ'.

אלמא דרבא ס"ל דאפילו ר"ש ס"ל דלכתחלה אין מבשלין ירק דאיערב מתיר ר"ש ואפילו לאמרו להו ס"ל דהכא אין הלכה כר"ש דהם ס"ל דר"ש אפילו לכתחלה מתיר והכא אמר הברייתא דתני תנא קמיה דר"י לוקחין שביעית בדמי תרומה וא"כ שפיר פוסק רבינו דלא כר"ש ופוסק דלכתחלה אין מבשלין ירק כו' כרבא או כדאמר רבינא שם מי דמי חתיכה כו' אלמא ס"ל דלית הלכתא דהתנא דתני קמיה דרבא לא ס"ל כר"ש ועוד כמו שמפרשים הכא מפרשי הירושלמי דהירושלמי אומר דהכא אין הלכה כר"ש משום דתנא דתני סתמא כר"מ וכן מסיק דבי ר' ינאי הוה נהיגין דמבשלין על יד הוא נמי דלא כר"ש ולהכי פוסק רבינו שפיר כדברי הירושלמי ודוק: הלכה יא ומאימתי אין קוצצין האילן בשביעית החרובין כו' והגפנים משיגרעו כו' שאר כל האילנות משיוציאו בוסר עכ"ל.

והנה על מלת בוסר דכתב רבינו קשה לי דהא במס' ברכות (דף לו ע"ב) ובמס' פסחים (דף נב) משמע דגם גפנים אמרינן משיגרעו והוא בוסר אבל בשאר האילנות הוי שיעור אחר משיוציאו דאמר מאן שמעת בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר האילנות משיוציאו. והנה במס' פסחים פירש רש"י ז"ל משיוציאו העלין בר"ת ניסן וכן פירש רבינו בפ"י המשנה משיוציאו העלין הירוקים ובברכות פירש רש"י משיוציאו הפירות וכבר העיר ע"ז הגאון רע"ק איגר ז"ל בחידושו והניח בצ"ע אבל דברי רבינו דאמר משיוציאו בוסר הוא תמוה טובא דהא הו"ל לומר או משיוציאו העלין או הפירות אבל בוסר הוא זמן מאוחר אף מסמדר וצ"ע: פרק ז הלכה יא ואוכלין בתמרים עד כו' ומאימתי הוא כלה עד הפורים ובגרוגרות עד החנוכה עכ"ל.

והנה קשה לי דבמס' פסחים (דף נג ע"א) איתא אוכלין בגרוגרות עד החנוכה בתמרים עד הפורים ואמר ר"ב אמר ר' יוחנן תרתי בתרייתא כו' ופירש רש"י ז"ל דבגרוגרות עד הפורים ובתמרים עד החנוכה וא"כ קשה על רבינו אמאי לא אמר כאשר החליף ר"י בגרוגרת עד הפורים ובתמרים עד החנוכה אחרי שאין חולק עליו ואמאי אומר כמו שכתב שם בברייתא.

וכן באמת בירושלמי בשביעית פ"ז הל"א איתא ר"י בשם ר"ש בן יוצדק ביין כו' ובגרוגרות עד הפורים ר"ב בשם ר"ח ובתמרים עד החנוכה אלמא דגם בירושלמי אומר

כמו שהחליף ר"י תרתי בתרייתא ואמאי אומר רבינו אפכא: ונ"ל ליישב כן דהנה רש"י ז"ל כתב שם ואמר ר"ב גרסינן ולא תירוצא הוא ומשמע שהיתה גירסא אחרת אמר ר"ב לתרץ זה ונ"ל דרבינו באמת גריס אמר רב ביבי ובא באמת לתרץ זה דלכאורה קשה דאמר אידי ואידי חד שיעורא כיון דהשיעור של חנוכה ופורים הוא זמן קצוב וידוע לכל ל"ל להתנא בברייתא קמייתא לומר עד שיכלה האחרון שבצוער דבר שלא נודע לכל וכיון דהוא נמי אינו חולק על הברייתא השניה וס"ל חנוכה או פורים לימא שיעור זה וע"כ אמר רב ביבי אר"י תרתי בתרייתא.

מחלף דר"י הוה מחליף זה עד הפורים וזה עד החנוכה ולהכי אומר הברייתא כדי שלא נטעה להחליף הזמן וכמו שבירושלמי היא מוחלפת ואומר עד שיכלה האחרון שכצוער דהוא השיעור עד הפורים כמו שאומר בברייתא דלדידן לא מחליפין כמבואר ודוק: הלכה יב המוליך פירות שביעית ממקום שכלי למקום שלא כלו או כו' חייב לבער כו'.

וכתב הכ"מ שם משנה דפסחים וכת"ק עכ"ל. ונ"ל כי מלת וכת"ק שכתב הכ"מ הוא שלא בדיוק דגם ר' יהודה שם בזה אינו חולק על ת"ק בדבר זה שנותנין חומרי מקום שהלך לשם ירק על דברים אחרים פליגי עליה שלא נזכר בדברי רבינו כמבואר שם בסוגיא.

ועוד מסיק שם ולא יעבירם ממקום למקום עכ"ל. והנה הכ"מ לא הראה המקור לזה והוא ירושלמי מפורש ספ"ו דשביעית אר"ה ובלבד שלא יעבירם ממקום למקום והוא כדברי רבינו ודוק: פרק ח הלכה י כשם שאסור לעשות סחורה כו' לפי שאין מוסרין פירות שביעית לע"ה ואפילו כ"ש שמא לא יאכל אותן בקדושת שביעית עכ"ל.

והנה בגמ' דסוכה (דף לט ע"ב) איתא הגירסא אבל מן השומר אפילו בכחצי איסור אסור ורבינו כתב בכ"ש ושינה לשון הברייתא דקאמרה חצי איסור. והנה התוי"ט העיר ע"ז בפ"ט משביעית מ"א על הגמ' שנקיט שיעור דחצי איסור ולא נקט פרוטה שהוא פחות שבמטבעות וכתוס' חדשים שם הביא בשם הראשונים דכתבו דדוקא נקיט הגמ' חצי איסור אבל פחות מח"א שרי דלא חשיב.

והנה רבינו כתב הכא מפורש דלא כדבריהם אלא כתב דאפילו כ"ש א"מ לע"ה ונ"ל לומר דדברי רבינו נכונים דזה דאמר בברייתא חצי איסור הוא ל"ד ורק להכי אומר שיעור זה דהנה תחלה אמר שם דמן המופקר שרי למסור מזון ג' סעודות והנה לפי החשבון דאמרינן פ"ק דקדושין (דף יב ע"א) הוה הפונדיון שני איסרין ולפי"מ דקחשיב במס' עירובין (דף פב ע"ב) הוה הככר בפונדיון מזון שתי סעודות וזהו רק בלוקח מן החנוני שהוא משתכר מחצה היכא דבעה"ב לא יהיב ציבא וא"כ אצל בעה"ב שאינו רוצה להשתכר אזי ימכור באיסור ככר של שני סעודות ופונדיון הוא ד' סעודות וניחא לפי זה המשנה במס' עירובין (דף פ ע"ב) דאמר שם ר"י ככר באיסור והוא שלם מערבין בו ופירש רש"י מדת איסור ועיין רע"ב ותוי"ט שם וא"כ יבואר דאמר ר' יהושע ככר שלם שנמכר בבעה"ב באיסור והוא מזון שתי סעודות מערבין בו נמצא דבחצי איסור הוא רק סעודה אחת אבל באמת ל"ד דה"ה אפילו בפחות נמי כמו שאמר רבינו כ"ש אסור והוה כמו שכתבו התוס' במס' ר"ה (דף יג ע"א) ולהכי נקט גבי מקוה חסר קורטוב פסול אף שבטיפה אחת א"ח פסול ונקט קורטוב שהוא פחות שבמדה וה"ה אף טפה אחת והכא

נקט ג"כ שיעור ס"א אף שאסור בכ"ש כמבואר ותמוה דברי התו"ט והתוס' חדשים שלא הבינו דברי רבינו דהכא דאסר בכ"ש.

וניחא לפי"ז הא דאמר במס' מע"ש פ"ד מ"ג ואחד אומר בסלע ואיסר והקשה שם התוס' חדשים וז"ל וצ"ע אפילו ח"א חשוב לענין שביעית בפרט דשביעית מאכלות אסורות כו' ולפי"ז ניחא דהתם קאי לענין חשבון הסעודות אומר חצי איסר שהוא שיעור שלם של סעודה אבל הכא מיירי לענין כסף נקיט איסר שהוא מטבע הקטנה של כסף כמו שפירש רש"י במס' ב"מ (דף נה ע"א) שהביא ג"כ התו"ט הכא ודוק: הלכה יא הלוקה לולב מע"ה כשביעית נותן לו אתרוג במתנה כו' עכ"ל.

והנה בגמ' דסוכה (דף לט ע"ב) אמרינן דהטעם דלולב שרי בשביעית ליקח מע"ה משום דלולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא וא"כ אי הוה לולב בר שביעית הנכנס לשמינית אסור ללוקחו מע"ה כמו אתרוג וכן פירש רש"י ז"ל בהדיא במס' בכורות (דף לו ע"ב) דלוקח אדם מע"ה משום דבת ששית שנכנס לשביעית הוא וא"כ קשה דהיה לרבינו לבאר דרק באופן היכא שנחנט בששית שרי ליקח אבל אי הלולב נחנט בשביעית אסור ורבינו כתב סתם בזה.

ונ"ל לישב דעת רבינו כן דהנה הר"ן ז"ל כתב במשנה דסוכה וז"ל אבל דמי לולב שרי משום דבת ששית הנכנס לשביעית הוא וא"כ דלולב עצים נינהו ועצים אין בהם משום קדושת של שביעית ע"כ אלמא דהר"ן ז"ל כתב טעם אתר עוד משום דעצים נינהו: ונ"ל לבאר דבזה חלוקים הטעמים דהנה לקמן (דף מ) שם אמרינן טעמא כו' הא עצים כו' דתניא יצאו עצים שהנאתן אחר ביעורן ופירש רש"י ז"ל אבל לולב עיקר הנאתו לכבד את הבית והוא שעת ביעורו כו' ודמי להנאת אכילה כו' ועוד אמר שם והאיכא עצים דמשחן דהנאתן וביעורן שוה אמר רבא סתם עצים להסקה הן עומדין ועצים להסקה תנאי היא והנה איכא גרסא אחרת בדברי רש"י ז"ל וכן הביא התוס' במס' ב"ק (דף קב) פירש רש"י ז"ל דתנאי הוא בהכי דרבנן סברי סתם עצים להסקה ולא חל שביעית אפילו על עצים דמשחן ואיכא דסבר היינו ר' יוסי דעצים דמשחן חיילי ועי"ש מה שמבארו בזה נמצא דהא בזה חלוקים תנאים ולרבנן אינו חל קדושת שביעית אף על עצים אשר הנאתן וביעורן שוה וא"כ גם על לולב נמי אינו חל קדושת שביעית דהוה כמו עצים דמשחן וא"כ לפי המסקנא ל"צ תרץ דלולב בת ששית הוא רק לר' יוסי דס"ל דחל ע"ז קדושת שביעית אבל לרבנן לא חל כלל דהוה רק עצים ושפיר כתב הר"ן לפ"ז דעצים נינהו ולא חל ע"ז קדושת שביעית וא"כ רבינו דפוסק בפ"ה ה"י הכא כרבנן שפיר ס"ל דאינו חל שום עצים בקדושת שביעית וכל לולב שרי ליקח בלי חולק של בת ששית כמבואר ודוק: פרק ט הלכה ה השוחט את הפרה ותילקה כו'.

כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי אמר הא מני ר' יהודה היא דאמר הקפת חנות משמט אבל לרבנן דאינו משמט לא כו'. כתב הכ"מ לתרץ בשם המ"ע מדמותיב מינה לרב יוסף בפ' השואל ודחק לשנויי ולא משני הא מני ר' יהודה היא כו'.

ולא הבנתי אח דבריו דהא לא מצינו ר' יהודה ורבנן דפליגי רק אם הקפת חנות משמט אבל בהלואת יו"ט אם ניתנה לתבוע זה לא פליגי איך יאמר דהא מני ר' יהודה היא דאמר הקפה חנות משמט מכל מקום זה נשמע דהלואת יו"ט ניתנה לתבוע דאל"כ מאי

משמט וכיון דלר' יהודה ניתנה לתבוע הוא הדין לרבנן דעל זה לא פליגי וא"כ לאו תירוץ הוא וצ"ע: הלכה ו המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמטנה שביעית הרי זה נשמט שאינו יכול לבטל דין השביעית התנה עמו שלא ישמט הוא חוב זה אפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון קיים ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חה"ת כו'.

ועיין לקמן פי"ג מהלכות מכירה ה"ג בל"מ מה שמקשה על זה והנה בספר או"ת סימן ס"ז סק"י הקשה לדעת הפוסקים דבכתיבה לא מהני תנאי הוא משום דרבנן עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וא"כ כיון דקיימל"ן דשביעית בזה"ז דרבנן א"כ נמי נימא דרבנן עשו חיזוק יותר משל תורה ולא להוי מהני תנאי ועי"ש מה שמחלק בזה.

ונ"ל לחלק פשוט דל"א חכמים עשו חיזוק יותר משל תורה רק בהני מילי דרבנן שהמה חידשו ולא היה תחלה כמו כתיבה וכדומה אבל שביעית דתחלה היתה מה"ת והיה מהני תנאי ואח"כ באו חכמים ואמרו דגם עתה בזמן הזה נמי נוהג שביעית ולא נתבטל ונשאר הדין כמו בתחלה דמהני תנאי כיון דלא חידשו דבר חדש עתה ודין אחד הוא כמו מקודם ודוק: הלכה יט היתה לו שדה ממושכנת בעיר כותבין עליה פרוזבול עכ"ל.

והנה הטור (סי' מז) בח"מ השמיט זה דשדה ממושכנת והניח בצ"ע הב"י שם ומתריך האו"ת בס"ק כ"ד וז"ל ונ"ל דס"ל להטור דאי מיירי דהלוה השכין הקרקע לאחר פשיטא מאי קמ"ל הא גוף הקרקע שלו ויכול למכרו וכדומה רק עיקר הפירוש דהוה ליה למלוה שדה ממושכנת הוה כיש למלוה קרקע ויכול לזכות ללוה ול"ת איך יכול לזכות דבר שאין לו קמ"ל דמכל מקום הואיל וממושכן בידו יכול לזכותו וזהו שסתם המשנה דלא כר' נתן אבל לפי מה דקיי"ל כר' נתן דמציאה מזה לזה כו' אם כן אפילו אם המלוה אין לו נכסים רק לחייב לו יש נכסים יכול לכתוב פרוזבול א"כ במכ"ש במשכנתא בידו דיכול לכתוב ולכך הטור דכתב הך דינא אם להתחייב למלוה יש נכסים דכותבין פרוזבול השמיט הך דינא דשדה ממושכן עכ"ל.

ולענ"ד לא הבנתי דבריו דהיא ז"ל מפרש הענין אם יש להמלוה ממושכן שדה אזי מזכה להלוה א"כ כיון דס"ל כר' נתן לא צריך להיות לו ממושכן השדה א"כ לא צריך האו"ת לפרש המשנה לא כמשמעות הפשט דמיירי שהיה להמלוה לענין מזכה הא נוכל לפרש כפשטא לענין לזה אם יש להלוה שדה ממושכנת ואי לא ס"ל כר' נתן אזי בעי רוקא משכן אבל לדידן אם רק יש להתחייב כותבין כמבואר: אך בעיקר דבר זה יש לדחות אכתי דאף דס"ל כר' נתן מ"מ צריך לאשמועין זה דה"ל שדה ממושכנת דהא איכא גונא היכא דיש להלוה חיובים שנתחייבו לו וליכא גבי זה דינא דר' נתן כמו אם לא התחייבו לו מהלואה או משכירות רק אם התחייב לו בתורת ויתור או מתנה או הענקה או שנתחייב לו מדין דינא דגרמי דמאן דאמר דהוא מדרבנן ליתא דינא דר' נתן כמו שמבאר הש"ך בסי' פ"ו סק"א והתומים הסכים על זה וא"כ בכה"ג אם חייב אחד להלוה מאלו התחייבות אינו יכול לכתוב פרוזבול אם יש לו להתחייב לו מזה החיובים קרקע אבל אם משכן לו שדה על חיובים אלו כותבין שפיר פרוזבול וא"כ הא איצטריך לאשמועין ונדחה תירוץ.

ונ"ל לענ"ד ליישב כן והנה הטור יפרש אם הלוח משכן שדה שלו לאתר ומה שמקשה על זה למה ליה לאשמועינן דהא אף אם משכן לאחר מ"מ הוא של הלוח י"ל כן דהמשנה כתב היה לו שדה ממושכנת בעיר וכתב הב"י בח"מ (סי' סז) וכן הכ"מ דבעיר לאו דוקא נקט ונ"ל לומר דהמשנה ס"ל כמו שאמר במס' גיטין (דף לז) דבשטר אם יש לו אחריות נכסים או סיים לו שדה לב"ש דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי אז אינו משמט וא"כ אשמועינן שפיר דהיה לו להלוח שדה ממושכנת בעיר פירוש שהתמשכן שדהו זה שבעיר שסיים לו שדה זה שבעיר ולא משכן ממש רק היא ממושכנת ממנה לגבות החוב שסיים לו בחובו וכתב לו בשטר אחריות ע"ז וא"כ אינו משמט החוב וגבי מלוה של הלוח וא"כ ה"א כיון דלענין זה נקטינן דהוה כשל מלוה משום דשטר העומד לגבות כגבוי דמיואינו משמט וא"כ לא נחשב דיהיה של לוח דכותבין ע"ז פרוזבול בארכביה אחרי רכשי מ"מ שמעינן דכותבין להלוח עליו פרוזבול ולא מיחשבא כתרי רכשי אבל לדידן דהטור ס"ל דאף אי סיים לו השדה מ"מ משמט שכתב בסי' ז' ואפילו יש לו אחריות נכסים ולא חילק בין אי סיים ללא סיים כמו שמחלק רבינו הכא וא"כ ל"צ לאשמועינן דין זה כלל דהוא רק לב"ש דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי הוה רבותא זה ועל משכנתא באתרא דלא מסלקי דאינו משמט לדידן לא צריך לאשמועינן דע"ז כותבין נמי פרוזבול דהתם לא הוה רבותא דלא הוה משום כגבוי דמי דנימא ארכביה אתרי רכשי רק משום דהוא גזה"כ ואשר יהיה בידך ולא יכול לנגוש אותו כמו שמביא שם הסמ"ע בס"ק ח' אבל אי סיים שדה לב"ש דכגבוי דמי הוה רבותא דע"ז כותבין פרוזבול ודוק: פרק יא הלכה ט המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג כו' אינו מותר לגאול פחות משתי שנים שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך אפילו רצה הלוקח אסור שנאמר במספר שנים אחר היובל תקנה כו' א"פ משני שנים מעל"ע אחר המכירה עכ"ל: והנה כ"ז הוא מסוגיא דערכין ודף כט ע"ב) דילפינן מתרווייהו קראי איסור עשה למוכר וללוקח אמנם אם עבר ומכר אם הוה מכירתו מכירה או לא יש לעיין בזה.

והנה בספר שיטה מקובצת הנדפס בגליון הגמ' הביא שתי דעות של הראשונים שחולקים בזה דחד סבירא ליה דלכתחלה איסורא איכא אבל בדיעבד מכירתו הוה מכירה וחד אמר אפילו בדיעבד אינו נגאל והנה דעת רבינו הכא משמע דרק אסור לכתחלה לקנות ואי קנה קנאו דלא באר הכא כמו שמבאר ה"א ואם מכר לצמיתות שניהם עוברים בלא תעשה ואין מעשיהם מועילים אלא תחזור השדה לבעלים ביובל והכא אינו מבאר כלום רק מה שאסור לקנות משמע דרק איסורא איכא וכמו שמבאר רבינו נמי לקמן פ' ו' מה' בכורות ה"ה עיי"ש.

והנה לכאורה נראה דתליא זה בפלוגתא דאביי ורבא במס' תמורה דיעבד מהני אי לא מהני דאי אמרי' לא מהני הכא נמי לא הוה מכירה וכמו שהאריכו הסמ"ע והש"ך בח"מ (סי' רח) על מקח שנעשה באיסור ואמרינן בו לא מהני עיי"ש. והנה לפי מאי שבארנו לעיל בה' ערכין וחרמין דאף היכא דאיכא רק איסור לאו הבא מכלל עשה ג"כ אמרינן לא מהני א"כ גם הכא דאיכא איסור עשה מאי טעמא אם גאל פחות משתי שנים מהני בדיעבד: ונ"ל ליישב כן דלהכי מהני הכא בדיעבד דהנה נ"ל אם קנה בפחות משתי שנים והלוקח אוכל פירות עד תום השתי שנים אזי קיים המכירה דעיקר זה דקפיד הקרא הוא שיהא הלוקח אוכל הפירות בתוך שתי השנים וא"כ אם המכירה היא על אופן זה אשר

יהיה ביד הלוקח לאכול הפירות עד אחר שתי השנים ואח"כ תשוב השדה להמוכר בודאי מהני המכירה על אחר זה והוה כמו מי שקנה שדה בכסף על אחר ל' יום דקנה אף אם לא אמר מעכשיו כמו שמבאר הר"ן בנדרים (דף כת ע"ב) וא"כ אמרינן בזה דמהני כמו שכתב הסמ"ע בח"מ (סי' רח) לחלק בין אם מכר היכא שנשבע או נדר דלא חל המכירה ובין היכא שנעשה באיסור שהוסיף בשוה המקח או שפסק קודם שיצא השער דהתם היכא שנשבע או נדר דאי אפשר אלא א"כ עבר על האיסור לא מהני אבל היכא דיוכל היות בהיתר אם אינו לוקח ממנו הרבית מהני וא"כ ה"נ דיוכל היות המכירה להשאר בהיתר שיהא הלוקח אוכל פירות וישאר אחר שתי השנים בידי המוכר בחזרה שפיר בזה מהני כמבואר ודוק: פרק יב הלכה יג עיר שגגותיה חומתה או שהים חומתה אינה כמוקפת חומה עכ"ל.

והוא ברייתא במס' ערכין (דף לב ע"א) סביב פרט לטבריא שים חומתה כו'. והנה המהרש"א במס' מגלה (דף ה ע"ב) וז"ל לשנא בא"ה מגומגם דמקשי גופיה ידע הך ברייתא דקתני סביב פרט לטבריא ואמאי בעי למימר מעיקרא ומי מספקא ליה מלתא בטבריא והא כתיב וערי מבצר ואפשר דבהך ברייתא לא הוי קתני בה בהדיא פרט לטבריא אלא סביב פרט שימה חומתה ותלמודא מסיק לה הכי למאי דמקשה ליה דחז גיסא הוה שורא דומיא דטבריא כו' עכ"ל.

וקשה לי ע"ז דהא בברייתא דמס' ערכין (דף לב) דהבאתי הא מבואר להדיא סביב פרט לטבריא שהים חומתה ואיך אומר דבברייתא ליתא זה: ונ"ל ליישב קושית המהרש"א כן דהא בתחלה ס"ל להגמרא הטעם דמוקפין קורין בט"ו משום דהיו בטוחין יותר מאויבים כמו שהביא הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל ולא כמו שכתב תחלה הר"ן שם דהטעם הוא דמוקפת חומה בט"ו לחלק כבוד לא"י וא"כ הוא רק לאלה שקדשו בקדושת ערי חומה ולפ"ז ניחא ליה ודאי מן טבריא אף שלענין ערי חומה לא קדשו מ"מ היא בטוחה יותר מאויבים דהים מקיפה רק הספק ה"ל אי רקת וטבריה וקרא ליה ערי מבצר או חמת זו חמי גרר ורקת זו צפורי אבל טבריא לא נזכר בקרא כלל ומקשה הגמ' ומי א"ל דטבריא לאו מוקפת חומה וכתיב רקת וטבריה ומשני דבזה לאו ספק הוא דרקת הוא טבריה ורק הספק הוא לו דבחז גיסא שורא דימה וסבירא ליה להמקשן דהטעם דקורין בט"ו הוא לחלק כבוד לא"י לערים המוקפות חומה ובעי דוקא הני שקדושין בקדושת ערי חומה ומקשה אי הכי מאי מספקא ליה דלענין קדושת ערי חומה ודאי לא קדיש כמבואר מסביב פרט לטבריא כו' ומשני דלעולם הוי הטעם לא לחלק כבוד לא"י רק דהספק הוא משום דמגליה ולא הוה מכסיה מאויבים כמו שמבאר הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל וז"ל אלמא טעמא דתקנתא משום הצלה הוא דאית ליה למוקפת חומה דמגני בחומתן דמכתייה מטמרי ליה וזה הספק ליה אבל לענין ערי חומה ליכא זה כמבואר ודוק: פרק יג הלכה ה במל"מ כתב החינוך שאם שינה לוקח ונסתפק כמה יהיה שיעור.

שנתחייב עליה עכ"ל. והנה יש להביא ראיה מהא דאיתא במס' מכות (דף יב ע"א) בתחומה כו' ותיפ"ל דאין עושין שדה מגרש ולא שדה עיר כו' אלמא חזינן דאפילו בית דירה לאיש אחד אסור כמו הכא לרוצח אחר אפ"ה אסור לשנות ואין שיעור לדבר וכל שהוא שינה אסור ודוק: במש"ל בפ"א הביא דברי הירושלמי פ' השולח במס' גיטין

דאמר דהקונה שדה בזמן שהיובל נוהג אסור לחפור בורות שיחין ומערות והקשה על רבינו שהשמיט זה.

ועיין שם בקרבן עדה בש"ק ד"ה מודה שהביא דברי הרשב"א ז"ל בחידושו שכתב דיכול לחפור בה למ"ד קנין פירות כקנין הגוף ודחוק לפ"ד לפרש בירושלמי וא"ל דגם רבינו ס"ל הכא כמבואר: הלכות בית הבחירה פרק א הלכה ג כיון שבנה המקדש בירושלים כו' ובהר המוריה וכן כתב רבינו לקמן בפ"ב ה"ב ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בג"א הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו את יצחק כו' עכ"ל והוא במס' תענית (דף יח ע"א) מאי הר המוריה פליגי בה כו'.

ועיין רש"י שם ל"א כו'. והנה נ"ל לבאר דברי חז"ל דאיתא שם במדרש וירא על הפסוק ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה מלמד שהראה הקב"ה לאברהם אע"ה ביהמ"ק בנוי וחרב ומשוכלל לעת"ל והביא המדרש דרשות על זה ויבואר הדבר כן.

דהנה כפי שהביא רבינו דבמקום זה שבנה אברהם המזבח הוא המקום שנבנה אח"כ המקדש שם והנה בעת שהיה המקדש בנוי על מכונו היה השראת השכינה בהתגלות שראו כל בשר איך נגלה כבוד ה' ואח"כ עתה בעוה"ר שחרב ושם מ"מ לא זזה השכינה משם כמבואר במדרש ע"פ הנה זה עומד אחר כתלנו וכן כתב והיו עיני ולבי שם כל הימים ורק עתה הוא השראת השכינה בהתכסות וכמו שמבארים המפרשים ע"פ משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים היינו שהוא ית' רואה אותנו ואנחנו לא נראהו כי השגחתו היא מוסתרת.

והנה אמרינן במס' חגיגה ובש"ד יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות ובמס' ערכין (דף ג) מפרש בזה דאמר יראה יראה דקאי על המקרא של ויקרא אברהם וזהו ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה היינו הקב"ה רואה אותה תמיד בלי הפסק וזה שם אשר יקרא לו לעולם דלא זזה השכינה משם אשר יאמר היום בהר ה' יראה היינו שיגיע העת אשר המקום ההוא יראה לכל שיראו את התגלות ה' והשראת שכינתו ית' וזהו שאמר מלמד שהראה הקב"ה לא"א ע"ה בהמ"ק בנוי שבזה קדש המקום אשר אז היה רק בבחינת ה' יראה שהוא יראה ואשר יאמר היום בהר ה' יראה היינו שיהיה יראה לכל היינו שיהיה בנוי ומשוכלל לעת"ל: הלכה יח המנורה וכליה והשולחן וכליו ומזבח הקטרת וכל כלי שרת אין עושין אלא מן המתכות בלבד כו'.

והנה רבינו לא ביאר בכל היד החזקה כרובים ארון וכפורת אם נמי כשרים מכל מתכות או שיהיה דוקא של זהב וגם דין עשייתן לא ביאר. וצריך לומר דרבינו לא ביאר בספרו רק הדברים אשר היו בבית שני שהיה הכל ולא חסר ואם יזכנו ה' שיבנה בית המקדש יבנה כן אבל זה בבית ראשון ובבית שני לא היה שגנזו יאשיה ורק כאשר יתגלה כבוד ה' יתגלו אלה והכל תמצא מוכן לפנינו אינו מבאר בספר היד וכן בארנו לעיל בפ"א מה' שופר ודוק: פרק ו הלכה טו לפיכך מקריבין כו' שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקדשה לעת"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל סברת עצמו כי לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת עכ"ל. והנה כמו"ח ז"ל הביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא במס' שבועות (דף יב ע"ב) בעי ר"י בן בבל שעלה לא"י ונעלם ממנו מקום המקדש מהו כו' וכתבו התוס' ד"ה ונעלם לפי מאי שפירש דקחשיב ידיעה מה שהיה לו לשאול צריך לפרש דבזמן הזה מיירי שאין מצוי לשאול ה"מ אלמא דהתוס' מפרשי ליה דקאי על זמן הזה הבעיא אי חייב קרבן בשגגת כרת ש"מ דחייב גם בזה"ז.

והנה מצאתי שכבר העיר על ראיה זו המג"א באו"ת (סי' תקסא) מדברי התוס' אלו. אמנם לרבינו אין ראיה מזה דהא רבינו כתב לקמן בפ"א מה' שגגות הל' ב' מי שלא ראה המקדש משמע דאפילו שלא בזה"ז קאי דכתב סתם בכל זמן וא"כ אין ראיה ודוק: הלכה טו ולמה אני אומר כו' לפיכך שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה והשכינה אינה בטלה והרי הוא אומר והשימותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששוממים בקדושתם הם עומדים עכ"ל.

והנה דברי רבינו היא משנה במס' מגלה (דף כת) ועוד אמר ר' יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו כו' שנאמר והשימותי את מקדשיכם וקדושתן עליהם בזמן שהן שוממים ע"כ. והנה לעיל בענין המצות הבאתי טעם לזה מנלן ללמד על בית הכנסת ובהמ"ד מקרא זה דמיירי במקדש אבל גם בל"ז צריך להבין על עיקר הדרשה מנלן למדרש דקדושתן אף בזמן שהן שוממין והלא התורה אמרה זה בתוכחה דישומם המקדש אבל דישאר בקדושתו אינו מרומז והתוס' יו"ט שם במשנה כתב מדלא כתיב ואת מקדשיכם השומם משמע דישאר קדוש אף לאחר השממה וכן הביא הגאון רע"א ז"ל בגה"מ דברי המהרי"ט ז"ל וכל זה דוחק.

ולענ"ד נ"ל לבאר זה כן והנה רש"י ותוס' ז"ל במס' קדושין (דף לא) הביאו דברי המדרש שאמר מזמור לאסוף קינה לאסוף מיבעי ליה אלא ששפך חמתו על עצים ואבנים ולא שפך חמתו על ישראל ועמדו המפרשים הלא בדברי אסף גופיה אמר ויהרגו את חסידיו נתנו אח נבלת עבדיך כו' ושניהם נתקיימו בעת חורבן ביהמ"ק החורבן והריגת ב"י ומה זהו שאומר שפך חמתו על עצים ועל אבנים ולא על ישראל.

ואמרתי לבאר כן בקדושת המקדש הלא נדע שהוא לפי שהקב"ה השרה שכינתו שם והנה אף שנשרף מקדשנו ונחרב בעוה"ר מ"מ השראת השכינה לא פסקה מעולם במקום המקדש וכמו שבארנו לעיל בשם המדרש דהנה זה עומד אחר כתלנו דמעולם לא זזה השכינה מתוך כותל מערבי ומה שנחרב אז בעת החורבן היו רק הבנינים והעמודים והמזבחות ושאר דברים גשמיים שהמה עצים ואבנים וכדומה וזהו דשפך חמתו רק על עצים ועל אבנים היינו דזה החריב אבל לא את ישראל דאי ת"ו שפך חמתו על ישראל וסילק השראת שכינתו והשגחתו מעלינו ח"ו אזי יכול להיות כליה ח"ו והקב"ה בחסדו לא עשה כן רק כלה חמתו על העו"א והקדושה נשארה במקומה והשראת השכינה והשגחתו ית' לא סרה מאתנו.

וזהו שאמר אסף מזמור שבאו גוים בנחלתך והוא עפ"י מאי דאמרינן במס' מגלה (דף ו) ובזבחים (דף קטו ע"א) נחלה זו ירושלים שאין אחריה הפסק מנוחה זו שילה שיש אחריה הפסק וזהו שאמר מזמור דבאו גוים בנחלתך בנחלה דאין לה הפסק דהקדושה

נשארה שמה. ועפ"ז יבוארו שפיר הפסוקים דהכא בתהלים קאמר דוד באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך וירמיה הנביא אמר באיכה נחלתנו נהפכה לזרים.

ויבואר כן דהנה התוס' כתבו במ' יבמות (דף פא) חילוק דאף דס"ל קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקדשה לעת"ל זהו רק לענין קדושת הבית אבל לענין קדושת הארץ לענין תרומות ומעשרות בטלה והנה המהרש"א כתב ביומא (דף יב ע"א) לפרש דוד המלך ע"ה קאי על המקדש שלא נתחלקה לשבטים ואמר באו גוים בנחלתך וטמאו את היכל קדשך אבל ירמיה אמר נחלתנו דקאי על א"י דנתחלקה לשבטים וזהו שאמר נחלתנו היינו שהנחלה שלנו נהפכה לזרים שנהפך מקדושתה לחול שסרה הקדושה.

ועתה יבואר כן דהנה ביבמות (דף ל ע"א) אמרינן דמה דכתיב את מקדשי תיראו ואת שבתותי תשמורו בא ללמד דמה מורא שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם וכמו שכתב רבינו לקמן בפ"ז ה"ז אע"פ שהמקדש היום חרב בעוה"ר חיוב אדם במורא כו' כמו שנאמר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם וזהו שאמר הקרא והשימותי לא את מקדשי מה שהקב"ה מקדש בהשראת השכינה דזה תשאר לעולם ורק והשימותי את מקדשיכם היינו מה שאתם הקדשתם הכסף והזהב עו"א וכל מע"י אדם דברים גשמיים אשר על זה נאמר באו בה פריצים וחללוה שנתחלל ויצא לחולין ואח"כ נשרף אבל את מקדשי תיראו היינו מה שאני מקדש שאשרה שכינתי וכמו שבת לעולם דלא נתבטל מקום הקדושה כמו שהיה מתחלה וכקדושת שבת שהוא לעולם וזהו שאמר הקרא הכא והשימותי את מקדשיכם היינו שבזה שנחרב לא ירית ריח ניחוחכם שיתבטלו הקרבנות ועבודה והתם אמר את מקדשי היינו המקדש שלי הוא כמו את שבתותי לעולם וזהו שאמר ר' יהודה ביהמ"ק שחרב ובקדושתו מדכתיב והשימותי את מקדשיכם ולא כתיב מקדשי כמו התם גבי מה שהוקש לשבת להראות דהקדושה לא בטלה וקדושתן בזמן שהן שוממים: וניחא עפ"ז קושית הט"א שם במס' מגלה שהקשה לר' יהודה למה לי הקרא של והשימותי את מקדשיכם הלא ילפינן מקרא של שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו דמביא במס' יבמות שם ורוצה לומר דחלוקים הם ולדבריו הבריייתא דיבמות דברי ר' יהודה אסמכתא היא אמנם מדחזינן דרבינו הביא הכא שני הלמודים משני המקראות מה שאומר שם במשנה ומה שאומר הגמ' ביבמות ש"מ דתרווייהו צריכי אלא הוא כן דאי לא הוה כתיב רק הקרא דשל שבתותי ומקדשי כו' והתם נמי הוה כתיב והשימותי אח מקדשי דחזינן דח"ו נחרב הקדושה אז לא הוה דרשינן ההיקש של שבת למקדש לדרשה זו שדרש התם מה שבת אתה מתירא ממי שהזהיר עליה אף מקדש כן ולא דרשינן דהוא לעולם כמורא שבת דהא כתיב והשימותי את מקדשי ונתבטלה הקדושה ע"כ אתיא ההיקש להדרשא אחרינא שדרש התם אבל כאן דחילק דהכא כתיב והשימותי את מקדשיכם והתם כתיב מקדשי תיראו אמרינן דאתא להקש דזהו לעולם ואשים רקמקדשיכם ובאשר כי שם במס' מגלה צריך להביא על הבית הכנסת דזה ידעינן מקרא דאת מקדשיכם כמו שבארנו לעיל מן התו"כ להכי שפיר מביא ר' יהודה פסוק זה אף שתרווייהו צריכי והקרא דשבתותי תשמורו ומקדשי הוא מוקדם מ"מ לענין בהכ"נ צריך להביא מקרא זה דכתיב את דמרבה בהכ"נ כמבואר דוק: פרק ו הלכה ב ואיזהו כו' לא יכנוס אדם להר הבית כו' או במנעל שברגליו כו' עכ"ל.

וכתב המש"ל תנן בפ"ו דשבת כתותים טמא וסמוכות שלו יוצאים בהם בשבת ונכנסין מהן בעזרה כסא וסמוכות שלו כו' ואין יוצאין בהם בשבת ואין נכנסים בהם בעזרה כו' ונראה דהא לא קאי נמי אלא הסמוכות אבל כסא וספסלים ודאי דלאו מנעלים נינהו דמגריע מסמוכות דקטיע דלאו מנעלים הוא כו' ותמהני שהרמב"ם השמיט דין דסמוכות דמשנתנו לענין עזרה וה"ל לכתבו בפ"ז הכא בהב"ח עכ"ל כן תמה בספר מעדני יו"ט סוף מס' ברכות עיי"ש: ולענ"ד נ"ל לתרץ שלא הביא דין דסמוכות של כסא אין נכנסין בהן בעזרה דס"ל דכל סמוכות שפיר נכנסין בהן בעזרה דלא הוה מנעל כלל.

דהנה שם במס' שבת (דף סו ע"ב איתא תני תנא קמיה דר' יוחנן נכנסין בהן לעזרה א"ל אני שונה אשה חולצת בו ואת אמרת נכנסין תני אין נכנסין בהן לעזרה עכ"ל הגמ'. והנה רבינו לא הביא גם בפ"ד מה' יבום דין זה שאשה חולצת בסמוכות כדברי ר' יוחנן ועל זה לא הקשו המפרשים אמאי השמיט זה.

וע"כ נ"ל לומר כן דהנה שם בשבת ע"א אמרינן ואף שמואל הדר ביה דתנן חלצה כו' בסנדל של עץ כו' חליצתה כשרה ואמרינן מאן תנא אמר שמואל ר' מאיר היא דתנן הקטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ר' יוסי אוסר וכתבו התוס' ד"ה הקטע פ"ה כו' והקשה ר"ת במס' יומא ודף עז) משמע דלכולי עלמא מנעל הוא כו' ולענין שבת בהא הוא דפליגי דר' יוסי נזר דלמא מפסק ואתא לאתויי ר' מאיר לא גזר.

ונ"ל דהכא נמי בהא פליגי דטעמא דר"י דכיון דלא הוה של עור לא מהודק ואיכא למיחש דלמא מפסק ואתא לאתויי אך קשה הא דאמר בגמ' חלצה בסנדל כו' חליצתו כשרה ואמר שמואל ר' מאיר היא משמע דלר"י חליצתו פסולה ואמאי כיון דמנעל הוא וי"ל דהאי נמי בהא תליא דכיון דלענין שבת גזרו דלמא מפסק אינו ראוי להלוך בו ודמי לקטן שהלך וחלץ במנעול גדול דחליצתו פסולה כו' עכ"ל.

נמצא דחזינן דדבר שאינו יוצא בהם בשבת פסול הוא לחליצה דהא ר' יוסי סבירא ליה דאין הקטע יוצא בקב שלו ס"ל נמי דפסול לחליצה כן אמרינן ביבמות (דף קג ע"ב) סנדל של עץ מאן תנא אמר שמואל ר' מאיר היא דתנן הקטע יוצא בקב שלו דר"מ כו' אבוה דשמואל אומר במחופה עור וד"ה כו' וכן כתב רבינו לעיל בפ' ב' מהל' יבום הל' י"ח חלצה כו' מנעל של עץ חליצתה פסולה ורק בסנדל של עץ ומחופה עור כשרה כהסוגיא שם ביבמות משום דפוסק נמי בפ' י"ט מה' שבת הל' ט"ו דאין הקטע יוצא בקב שלו כר' יוסי דאם כן קיי"ל דכל דבר שאין יוצאין בהם בשבת ואף דהטעם הוא דלמא מפסק ואתי לאתויי מכ"מ לאו מנעל הוא לענין חליצה כמו שכתבו התוס' ואם כן הכא גבי סמוכות דאמרינן דאין יוצאין בהן בשבת ודאי אשה לא תחלוץ לפי דברי שמואל ואבוה דשמואל דסבירא להו דר' יוסי דאמר אין הקטע יוצא בקב שלו סבירא ליה דחליצה פסולה בסנדל של עץ א"כ שפיר לא הביא רבינו דאשה תחלוץ בהם כיון דהמשנה אמרה דאין יוצאין בהם בשבת ודאי לא תחלוץ בזה כיון דלאו מנעל הוא לענין שבת לחליצה נמי לאו מנעל הוא ופסול ומ"מ לא הביא רבינו בהדיא שאם חלצה בזה חליצתה פסולה כיון דליתא בהדיא בגמרא אין דרכו להביא דבר שאינו מפורש בגמ' וא"כ ניחא נמי בזה כיון דהתנא תני ונכנסין בו לעזרה ומשמע דהיה לו להתנא כן הגירסא במשנה נכנסין לעזרה ורק ר' יוחנן אמר לו כיון דאני שונה אשה חולצת צריך ודאי

לשנות דאין נכנסין לעזרה דהוי מנעל וא"כ כיון דהוכחנו דלדין אשה אינה חולצת בסמוכות כיון דאינה יוצאת בהן בשבת וא"כ נכנסין בהן בעזרה וכיון דאשה לא תחלוץ בהן לאו מנעל הוא ולכן השמיט ולא הביא דין דאין נכנסין בסמוכות לעזרה ור' יוחנן דאמר להתנא אני שונה אשה חולצת בהן לא סבירא לו ודאי כהאי סוגיא דסבירא לשמואל דהיכא דאין יוצאין בשבת פסול לחליצה אלא אף דבשבת אסור מכל מקום לחליצה כשרה כיון דרבינו פוסק כהאי סוגיא דתליא זה בזה שפיר לא הביא האי דין דחליצה ולא הך דין בעזרה כמבואר ודוק: הלכה ו ואסור לכל אדם לישב בעזרה ואין ישיבה בעזרה אלא למלכות ב"ד בלבד עכ"ל.

והנה המשל"מ מעיין הכא בדין זה אם אסור מן התורה ולבסוף כתב ועיין תוס' יומא (דף כה) ד"ה אין דמשמע דהוא מן התורה וראיתי להמהרי"ט בפ' קרח שכתב כשעולה להשתחוות ולזבוח יש שם ישיבה ולא ידעתי זו מנין לו עכ"ל. והנה מו"ח ז"ל אמר ליישב דברי המהרי"ט כן דיסבור דהוא אסור מן התורה וכמו שהביא המשל"מ הכא את דברי הראשונים דסבירא להו כן א"כ תקשה קושית התוס' ממס' זבחים ודף טז ע"א) סוף ד"ה מיושב הקשו למה לי קרא למצוה תיפוק ליה דבלא זה אין ישיבה בעזרה ותירצו בדוחק ועיין או"ת (סי' יז) וע"כ הוכיח מזה דהיכא דבא להשתחוות ולזבוח שרי מטעם דאין ישיבה ואיצטריך קרא דעבודה גופא צריך להיות בעמידה אבל זה חזינן ודאי דהתוס' חולקים על דברי המהרי"ט דהא מקשים זה וסבירא להו דאף לצורך עבודה אסור ולהכי מתרצי דצריך למעט לעובד בהשתחויה ועיין תוס' סוטה (דף מ ע"ב) בסוף דברי ה"מ והא אמר שהקשו בגמ' דזבחים (דף יט) דאמר קרא לשרת וכמו דגרים שם המהרש"א משמע דסבירא לו דהוא מן התורה איסור ישיבה דאם לא כן לא מקשה התוס' מידי משם דמביא מקרא שהוא מן התורה אלא ודאי דהתוס' סבירא להו דאיסור ישיבה הוא מן התורה ודוק: הלכה יח עזרת ישראל כו'.

והנה השעה"מ האריך הכא בדברי רש"י ותוס' במס' קדושין (דף נב) אם אשה שרי לכנוס בעזרה כו'. והנה בירושלמי פ' ה' דמעשר שני ה"ד איתא אמר לו והא כתיב אתם וביתכם ואשה נכנסת לעזרה כו' אלמא משמע דהירוש' סבירא לו דאסור מן התורה לאשה לכנוס לעזרה דאל"כ לא מקשה מקרא ע"ז והשעה"מ לא הביא מי שהעיר מן הירושלמי זה וצ"ע: פרק ח הלכה יח כסדר הזה כו' חוץ מליל שבת שאין בידם אור כו'.

כתב המש"ל כתב מרן ואע"ג דקיי"ל דאין שבות במקדש שאני הכא דאפשר בנרות הדולקות מע"ש וקשה לי דהא דכתב רבינו בפ"ב מה' עבודת יוה"כ היה כה"ג זקן מלבנין עששית של ברזל מבערב ולמחר מטילין במים שאין שבות במקדש או מערבין חמין במי המקוה עד שתפוג צינתן כו' ואי כדברי מרן למה לו ללבן עששית ולהטיל ביוה"כ ועוברין על שבות מאחר דאפשר בתיקון אחר דליכא איסור שבות והוא להחם חמין מעוה"כ ולמחר מערבין במקוה וליכא איסור כלל וצ"ע: ונראה לי ליישב כן דהנה שם בירושלמי דיומא פ"ג הל' א' אמרה כן ויחם לו חמין תנא ר' יודא בשם ר"א טעם דהדין תניא שלא יהא אומר ראינו כ"ג טובל במים שאובים ביוה"כ עכ"ל והוא כמו שכ' המרדכי סוף פ"ג דמס' שבועות וזה לשונו אע"ג דתנן במס' יומא ואם היה כ"ג איסטניס מחמין לו חמין ומטיל לתוך הצונן כדי שתפוג צינתן יש לומר כמה דברים התירו במקדש

ואסרו בגבולין מדרבנן כדאשכחן גבי עששית לפי הגירסא דגרס אבל הכא צירוף דרבנן ואין שבות במקדש וכן הוא כו' וכ"ש בעבודת יוה"כ דתקיפא טובא עכ"ל.

וכן כתב רש"י ז"ל במס' מעילה (דף יא) יצא לנחל קדרון מועלין בו מדרבנן אבל במקדש אין מועלין אפילו מדרבנן שאין גוזרין גזירות במקדש אלמא דגם שאר איסורין וגזירות מלבד איסור שבות אין גוזרין במקדש אבל זה חזינן דהטלת מים למקוה איכאאיסור דרבנן כדברי הירושלמי וכמו שמבאר המרדכי ורק לכ"ג התירו רבנן שאין שבות במקדש ור' יודא סבירא ליה דטפי עדיף להתיר צירוף מהתרת חמין למקוה דרבנן סברא וגם זה התירו הטלת חמין למקוה ולהכי שפיר כתב רבינו דשרי בתרווייהו כיון דאיסור דרבנן איכא בתרווייהו ומשום שבות התירו אבל הכא דהוה אפשר בהיתר גמור ודאי אסור ודוק: הלכות כלי המקדש פרק א הלכה ג אין מושחין ממנו לדורות אלא כה"ג ומשוח מלחמה כו'.

וכתב הכ"מ ומ"ש משוח מלחמה פשוט הוא ששמו מוכיח עליו שנקרא משוח כו'. והנה באמת דברי רבינו לאו מסברא הוא אלא הוא ברייתא ערוכה במס' הוריות (דף יב ע"ב) ת"ר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה זה משוח מלחמה אלמא דמושחין משוח מלחמה וכן שם אומר בע"א אי משוח יכול משוח מלחמה והוא כדברי רבינו דמושחין אותו ודוק: הלכה ד העושה שמן המשחה כמעשה זה וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע במזיד חייב כרת עכ"ל.

ונ"ל לומר דע"כ רבינו סובר דלא קפדינן ע"ז הא דאמרינן דאם עשה כן בדורות חייב רק על המשקל והסימנים אשר מפורשים בתורה אבל דבר דילפינן מדרשא כמו שאמר שם במס' כריתות (דף ה) רבינא ההיא שלא יניח משקל במשקל ושיהיה בהכרע עיי"ש זה לא מעכבא ואם עשה עתה שמן המשחה שלא בהכרע ושקל במשקל נמי חייב כרת.

וניחא בזה מה שלא הביא רבינו דין זה דצריך שיהיה בהכרע ושלא ישקול במשקל ולא העירו נו"כ ע"ז. ולפ"ז ניחא כיון דרבנן כתב ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה רע"ה וא"כ למאי דבארנו דאין דרכו של רבינו להביא רק מה שעשו בבית שני ויעשה כן לימות המשיח אבל שמן המשחה שלא עשו בבית שני וכמו שאמרו ביומא דצלוחית שמן המשחה גנזו ולימות המשיח יתגלה אמה"ש וא"כ להכי כתב רבינו דין עשיית שמן המשתה לידע דאם עשה כן חייב כרת במזיד ובשוגג חטאת וצריך לידע היאך הוא העשיה שחייב עליה לדורות וא"כ ניחא זה דיעשה בהכרע ושלא ישקול במשקל דזה אינו מעכב לענין חיוב ואף אי לא עשה כן נמי חייב כיון דזה אינו מפורש בקרא ולהכי השמיט ולא הביא ודוק: הלכה ט כיצד כו' ולא ימשח במקומות ולא ירבה בשמן כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ פשוט הוא שכל שסך במקום שאינו צריך דמי לשאר אדם ה"ה למרבה בשמן שהרי א"צ עכ"ל. ונ"ל לענ"ד דיש ראייה נכונה לדברי רבינו ומשם הוא דינא דאיתא במס' הוריות (דף יב) ובמס' כריתות (דף ה ע"ב) כמין שני טיפי מרגליות כו'.

ועל דבר זה היה משה רע"ה דואג ואמר שמא ת'ו מעלתי בשמן המשתה כו' ועדיין היה אהרן דואג ואמר שמא משה לא מעל ואני מעלתי יצא ב"ק מה טוב כו' שבת אחים כו'.

והנה במס' הוריות פירש רש"י משה דואג שמא מעלתי שנגעתי בו כשהלבשתיו ועל אהרן מעלתי שמא נפלה עלי מן השמן במקום שאינו ראוי למשיחה ומעלתי ובכריתות פירש רש"י על משה שמא מעלתי שנתתי יותר מדאי ועל אהרן שבגדיו נהנים מריח שמן המשחה כו'.

ורבינו יפרש בזה כשני הפירושים היינו שמשא היה דואג כמו שפירש רש"י ז"ל במס' כריתות ששם יותר מדי ובזה הוא מעל כדברי רבינו דלא ירבה בשמן ואהרן היה דואג ומפרש כפירוש רש"י במס' הוריות שמא נפל מן השמן במקום שאינו ראוי למשיחה הוא כדברי רבינו דלא יסוך במקום שאינו צריך דאז מעל ויצאה ב"ק ששניהם לא מעלו זה לא ירבה בשמן וזה, לא שם במקום שא"צ אבל אם חלילה עברו על זה שניהם מעלו כמבואר ומה שמעל אם סך שלא כדרך הנאתו נבאר במ"א ודוק: פרק ב הלכה ג במל"מ ד"ה זהו באמצע הדיבור הביא דברי הירושלמי פ' ד' דיומא ה"ה לא נתן לתוכה מלח כו' ומבאר בזה בשם הב"ש.

והנה עיין במס' יומא (דף נג ע"א) בתוס' ישנים שמביא דברי הירושלמי זה ומבאר שם כל הענין וצ"ע על המש"ל שלא הביא הת"י זה: הלכה יג כש נושאים אותו על הכתף נושאים אותו פנים כנגד פנים ואחוריהן לחוץ ופניהם לפנים כו' עכ"ל. והנה הכ"מ לא הראה המקור לזה והאחרונים הביאו שהוא מדרש מפורש פ' במדבר פ"ה שם ועוד דבר אחר היה שכל הלויים היו טוענין בכל המשכן כו' ופניהם כנגד הדרך אבל בני קהת היו מהלכין אחוריהן ופניהם לארון כדי שלא לכוון אחור לארון עכ"ל המדרש והוא מקורו של רבינו ודוק: פרק ג הלכה ט מה כו'.

ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים עכ"ל. ונ"ל לבאר דאין כונת רבינו לומר דאחרי שנפסל בכל יהיה מן השוערים דהא קיי"ל משורר ששיער במיתה כדלקמן אלא כונתו הוא אם הוא מן השוערים יוכל היות אף שקולו נפסל מחמת זקנה דזהו רק במשורר אבל במשוער אינו נפסל ואף שהלשון דחוק מ"מ כן הוא ודאי הפשט ודוק: פרק ה הלכה ג ולא יראה אותו ערום לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא.

והנה הכא נקט רבינו לא בבית הכסא ולקמן בהלכות מלכים פ"ג גבי מלך לא נקט רבינו רק בית המרחץ ובית הכסא לא נקט ובתוספתא דסנהדרין פ"ד הוזכר רק בה"מ ובה"כ לא נזכר דבאמת דברי רבינו הכא קשה להבין מה היא הצניעות לגבי כה"ג דאינו רואה בבה"כ כשהוא פרוע הא זה נוהג בכל אדם כמו שמבואר בפ' הרואה ד' ס"ג וצ"ע: הלכה ו כבר בארנו בספר נשים שהוא אסור באלמנה ומצווה על הבתולה ואינו נושא שתי נשים ואם נשא שתי אינו יכול לעבוד ביוה"כ עד שיגרש אחת עכ"ל.

והנה יש מאחרונים שרוצים לפרש דרבינו ס"ל דעיקר האיסור שלא לישא כה"ג שתי נשים הוא משום עבודת יוה"כ ומפרש דברי רבינו כן ואינו נושא שתי נשים ואם נשא שתיים אז אינו יכול לעבוד ביוה"כ עד שיגרש אחת ומשה"כ אסור לו לישא כל השנה. אמנם כמו"ח הגאון ז"ל פירש דברי רבינו לא כמו כן אלא דבריו ז"ל הכא הוא כמו שכתב רבינו לעיל בפ"ז מה' א"ב הי"ג ואינו נושא שתי נשים לעולם משום שנאמר אשה אתת ולא שתיים וכן הכא אומר שהוא אסור באלמנה ומצווה על הבתולה ואינו נושא שתי נשים דמשמע דכולהו להדדי דמיא דאיסורא דכל פסולי כהונה ורק מה

שמסיק ואם נשא שתים אינו יכול לעבוד ביוה"כ דזה אינו תלוי ביוה"כ דאסור כל השנה רק בא רבינו בזה לישב קושית הראב"ד ז"ל שם בה' א"ב שמקשה על רבינו דהא רק ביוה"כ ממעטינן ומקרא דביתו אסור רחמנא ולא, שני בתים ומשמע דאיסור אתר ליכא ומישב רבינו כן דבאמת איכא איסור כל השנה מקרא דאשה אתת כו' אבל רבינו מפרש דקיי"ל במס' בכורות דף מ"ה ע"ב דהנושא נשים בעבירה פסל עד שידרנה הנאה ולענין טומאה אמרינן דסגי בקבלה ורק הכא לענין נושא נשים משום דיצרו תקפו צריך לנדור וזהו בשארי פסולי כהונה בכל השנה אבל אם נשא שתי נשים ביוה"כ אינו די שינדור הנאה ואינו יכול לעבוד עד שיגרש לאחת דמעכב הכפרה דכתיב ביתו ולא שתים ושפיר ניחא דמקרא דאשה אתת ידעינן דאסור לו לישא שתי נשים בכל השנה וקרא דביתו דכתיב גבי יוה"כ בא ללמד דאינו די שידור הנאה אלא צריך לגרש תחילה קודם יוה"כ וזהו דברי רבינו הכא ואינו נושא שתי נשים ואם נשא שתים אינו יכול לעבוד ביוה"כ עד שיגרשה לאחת ולא די הכא בנדר הנאה דהוא גזירת הכתוב דצריך לגרשה קודם יוה"כ וזהו דלא כמו שכתב המש"ל לקמן בפ"ג מהלכות עבדים ה' י"א וגם שם הקשה מו"ח ז"ל עליו ושם יתבאר בס"ד: הלכה יז כהן שלא עבד עדין מימיו שמנהו כה"ג הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה כשאר חינוך כל כהן הדיוט ואח"כ מקריב עשירית האיפה שניה שהוא חינוך כה"ג ואח"כ מקריב עשירית האיפה שלישית שהוא חביתי כה"ג שמקריב בכל יום עכ"ל.

והכ"מ כתב שהוא דין פשוט. והנה בספר קרבן עדה על הירושלמי בפ' ז' דמס' שקלים ה"ה כתב כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות כלי המקדש כהן שלא עבד כו'.

ואח"כ מביא עשירית האיפה שלישית חביתי כהן גדול שמקריב בכל יום וכתב הכ"מ בירושלמי בו ביום נתמנה להיות כה"ג מביא שתים כו' ותימא זה הראיה לסתור דבירושלמי משמע שאינו מביא שתים והרמב"ם מצריך ג' לכן נ"ל שמפרש בעי מימר דקס"ד למימר הכי אבל אין הלכה כן וצ"ע עכ"ל.

ודבריו תמוהים דנעלם מאתו גמ' ערוכה במס' מנחות דף ע"ח אמר ר' חסדא כה"ג המתקרב לעבודה צריך שתי עשירות האיפה אחת למשחו ואחת לחינוכו כו' מר בר"א אמר שלוש ול"פ הא דעבד עבודה כשהוא כהן הדיוט הא דלא עבד עבודה כשהוא כהן הדיוט כו' ופירש רש"י שם דלא עבד עבודה מעולם כשהיה הדיוט מביא שלושה ועיין תוס' שם נמצא דכדברי רבינו הוא גמ' ערוכה דהיכא דלא עבד מעולם מביא שלושה ובאמת גם הירושלמי אינו חולק על הגמ' דידן ודאמר שתים נמי ס"ל כמו הגמ' וכדברי ר"ח דמיירי שהקריב בעודו הדיוט אבל אם לא הקריב מעולם מודה גם הירושלמי דמקריב שלשה כמבואר ודוק: פרקו ו הלכה ט וה"י במש"ל באה"ד שוב התבוננתי בזה וראיתי דע"כ חגיגת י"ד אינה נשחטת כל היום כו' והנראה אצלי דזהו בודאי דחגיגת י"ד נשחטת אחר חצות מדכתיב בערב אבל אינה נשחטת אחר תמיד של בין הערבים אלא קודם התמיד וטעמא דמילתא דוקא פסח אחר התמיד הוא משום דכתיב בערב ובין הערבים ואמרינן יאחר דבר כו' וא"כ גבי חגיגת י"ד נהי דכתיב ביה בערב לאשמעינן שיהא נשחט אחר חצות אבל אחר תמיד מנין לנו כיון דלא כתיב ביה בערב ובין הערבים לפ"ז ניחא ההוא דפ' תמיד נשחט כו' ועיין צל"ח בפסחים מה שמבאר בזה.

והנה המש"ל שחידש דפסח מקריב רק אחר תמיד של בין הערבים וחגיגה מקודם נ"ל לפרש הקרא דכתיב וזבחת פסח לה' צאן ובקר ודרשינן בכ"ד צאן לפסח ובקר לחגיגה ולפ"ז דפסח היה מקריב אחר תמיד שבה"ע וחגיגה היה מקריב מקודם היה לו לכתוב תחילה חגיגה בקר ואח"כ פסח צאן דזה קרב תחילה.

אמנם לפי מאי שכתב המשל"מ לקמן בפ"א מה' ק"פ דחגיגה אינו קרב בבמה וכן נמי חגיגת י"ד אינו קריב בבמה והמקרא אמר וזבחת פסח כו' במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם ודרשינן בספרי הובא בילקוט במקום אשר יבחר זה שילה נוב וגבעון לשום שמו שם זה בית עולמים נמצא דבתחלה בעת שקרבו בבמת ציבור לא הקריבו אלא פסת ואח"כ כאשר נבנה הבית עולמים התחילו להקריב החגיגה ולהכי אמר צאן הקריבו תחילה אף דשילה נ"ג ואח"כ בקר הוא בבית עולמים דוקא והוא כסדר הזמנים כמבואר.

והנה המשל"מ הביא דעת רש"י ז"ל במס' פסחים ד' ס"ט ע"ב דכתב דנשחטת עם הפסח משמע דס"ל דנשחטת אחר תמיד של בין הערבים בזמן הקרבת הפסח והדבר צריך תלמוד ע"כ. והנה א"נ כדעה זו דנשחטת החגיגה נמי אתר תמיד של בין הערבים נ"ל לבאר שפיר המשנה בפסחים ד' ס"ט ע"ב דאיתא שם כן אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שבא בחול בטהרה ובמועט ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה אין מביאין עמו חגיגה ע"כ.

והעיר התוי"ט וז"ל לא ידענא אמאי שינה סידרא דרישא עכ"ל והיינו דהתחיל בחול בטהרה ובמועט ומסיק בשבת במרובה וטומאה ולפי ההיפך מרישא ה"ל לומר שבת טומאה ומרובה ועיין צל"ח מה שבאר בזה. ועפ"ז יבואר כן דהנה הרא"ש ז"ל כתב בפ' ע"פ ד' קי"ד בשם הר"י מקורביל והר"י מאורליינש שחדשו דהיכא דחל ע"פ בשבת אזי מביאין החגיגה בע"ש ומה שאמר אין מביאין עמו חגיגה היינו בשבת גופיה.

ועפ"ז מבאר הצל"ח ז"ל דברי רש"י ז"ל שם בפסחים במשנה שכתב אימתי בא חגיגה עמו בי"ד בניסן היינו אם הקריב בי"ד בניסן שמקריב רק אם בחול אבל בשבת מקריב הוא בי"ג בניסן כדעתם ז"ל ולענ"ד נ"ל לישב עפ"ז הא דכתב רש"י ז"ל שם במשנה נמי שכתב דאע"ג דפסח דחי שבת וטומאה חגיגה לא דחי שבת עכ"ל.

והנה טומאה לא מסיק רש"י ועמד ע"ז התוי"ט שם ולפ"ז ניחא דלהכי לא קחשיב תרווייהו שבת וטומאה גבי חגיגה דלא דמי אהדדי דבשבת רק יום השבת לא דחי אבל בא מע"ש כדעת הראשונים ז"ל אבל אם בטומאה לא בא כל תפס רש"י רק מה שנאמר תחלה במשנה לרמז דלא דמי תרווייהו להדדי לחשוב אותם כחדא וא"כ יבואר נמי המשנה כן דבשבת מביא החגיגה מע"ש ובמרובה נמי רשאי להביא חגיגה רק כיון דאינו בא חובה אינו בא אחר עשה דהשלמה ורק ע"כ קודם תמיד וע"כ ניחא דבתחלה אמר אימתי בא היינו בי"ד בזמן שבא בחול ובטהרה ובמועט אז דהוה בא עמו בי"ד בניסן אחר עשה דהשלמה בזמן אחד עם הפסח ובזמן שבא בשבת ובמרובה ששניהם שוים שמביאים חגיגה רק אינם שוים בזמן היינו אם בא בשבת מביא בע"ש ואם במרובה מביא החגיגה קודם תמיד שבה"ע אבל בטומאה אינה באה כלל להכי אומר היפך מרישא וטומאה לבסוף דטומאה לא דמי להני דבטומאה לא באה כלל החגיגה דא"י להקריבה כמבואר.

והנה הרא"ש ז"ל חולק על דעה זו וס"ל דאינו מביא כלל החגיגה היכא שחל בשבת ונ"ל דגם רבינו ס"ל כן דלהכי כתב לקמן פ"ו מה' ק"פ הי"ב אבל אם חל י"ד בשבת או שיבוא בטומאה כ"ו אין מביאין עמו חגיגה ואין מקריבין אלא פסחים בלבד והנה זה שמסיק וא"מ אלא פסחים בלבד ומיותר דדי מה שאמר א"מ חגיגה אלא בא לבאר דלא כדעה זו דהא הוא אמר אין מביאין עמו חגיגה ה"א דבשבת אינו מביא אבל שפיר קריבה בע"ש להכי אומר דרק פסחים בלבד להורות דחגיגת אינו מקריב כלל אף לא בע"ש והוה כמו אם בא בטומאה כמבואר ועיין לקמן בה' ק"פ מה שנבאר עוד בזה: פרק ז הלכה ה ואם חל ר"ח או יו"ט להיות בשבת כו' אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפ"ע אלא תוקעין תשעה בלבד לכל המוספין עכ"ל.

והנה קשה לי דשם במס' סוכה ד' נ"ה ע"א מבואר דמקשו הגמ' שם והא ראבר"ח קרא ומתניתא קאמר אמר רבינא לומר שמאריכין בתקיעות רבנן אמרי לומר שמרבין בתוקעין ופירש רש"י שמרבין בתוקעין שמוסיפין חצוצרות ותוקעין יחד או שמאריך בתקיעות במשך התקיעות כשיש שני מוספין ומשמע דעל זה כ"ע מודו או שמרבה בתוקעין או שמאריך בתקיעות וה"ל לרבינו לבאר זה דילפינן מקרא שם ומ"ט השמיט וצ"ע: הלכה ו וברגל מוסיפין שליש כו' וכן תוקעין שלש למילוי המים שמנסכין בחג ואין תוקעין למילוי המים בשבת עכ"ל.

וכתב ע"ז הכ"מ ומ"ש ואין תוקעין למילוי המים בשבת ג"ז שם ופירש רש"י שכבר נתמלא מע"ש כדתנן כו' עכ"ל משמע מדברי הכ"מ דרבינו ס"ל דלהכי אין תוקעין למילוי המים בשבת משום שממלאין מע"ש אבל משום שבות דחה התקיעות ונפ"מ מזה דבי"ט אם היה ממלא היו תוקעין בבוקר בשעת ניסוך ורק בשבת לא הוה תוקעין וקשה לי לענ"ד ע"ז דהנה המהרש"א ז"ל הביא שם בד"ה זימנין דפירש רש"י דברי התוס' שם בסוכה ד' נ"ו ל"ב סד"ה ורבנן שכתבו דאף בי"ט לא היו תוקעין למילוי המים כדמוכח בפירקין דפריך א"ה ע"ש שבתוך החג זימנין דתל יו"ט ראשון של חג בע"ש כלומר דבצרי להו תקיעות משום דלא תקעו למילוי המים וה"ט כדפירשנו לפי שרגילין בהו להרבות בכלי שיר בלא מספר גזרו שלא יתקעו כלל ומשה"כ הקשה המהרש"א ז"ל על רש"י ז"ל דל"ל לומר הטעם משום שממלאין בע"ש הלא ביו"ט לא היו ממלאין מע"י ואעפ"כ מוכת מסוגיא דלא היו תוקעין בי"ט והניח בצ"ע.

והנה מדברי רבינו משמע דרק בשבת לא היו תוקעין אבל בי"ט היו תוקעין בשעת ניסוך וכן לקמן בפ"ו מה' תו"מ כתב בה"ו דכל ז' ימי החג היו מנסכין כיצד היו עושין צלוחית של זהב מחזקת כו' הגיעו לשער המים תקעו כו' ולא חילק שם רבינו דזה הוה רק בחוה"מ ולא בי"ט וא"כ תקשה לרבינו איך תתישב סוגיא דאחר שמא"ה ע"ש שבתוך החג נמי מי איתא בכל שנה זימנין דלא משכחת לה וה"ד כגון שחל י"ט הראשון בע"ש אלמא דאז חסר תקיעות דמילוי המים כשיטת רש"י ותוס'.

וע"כ נ"ל לישב דברי רבינו כן דמפרש פירוש הגמ' שם בסוכה באופן אתר דבאמת בשעת מילוי בי"ט היו תוקעין ורק פירוש הגמ' הוא כן דהנה במסכת חולין דף כ"ו ע"ב איתא שם על המשנה י"ט שחל להיות בע"ש תוקעין ולא מריעין ואמרינן בגמ' היכא היו תוקעין אמר רב יהודה תוקע ומריע מתוך תקיעה ור' אסי אמר תוקע ומריע בנשימה

אחת כו' מיתבי י"ט שחל להיות בע"ש תוקעין ולא מריעין מ"ל לא מריעין כלל רב יהודה מתרץ לטעמיה כו' לא מריעין בפ"ע אלא מתוך תקיעה ור' אסי מתרץ לטעמיה לא מריעין בשתי נשימות אלא בנשימה אחת עכ"ל הגמ' שם וזהו שמקשה הגמרא הכא בסוכה דס"ל כהני אמוראי כרב יהודה דקודם שמסיים התקיעה הוא מריע בפ"ע וא"כ נחשב כחדא ודאי כרב יהודה הכא בסוכה דס"ל דתקיעה ותרועה אחת היא ואומר מתניתין דלא כותיה וגם א"נ כר' אסי כיון דאמר בנשימה אחת לא נוכל למיחשב בתרתי כמו שאומר שם כמאן אזלא הא דאר"כ אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום כרב יהודה וא"כ חסר דאם תחול ע"ש ביי"ט שש התקיעות שעושה בע"ש מהיכא שהוא בחול ולא הוי מ"ח דהני ו' לא חשבינן וכמו לרב יהודה דלא הוה אלא תרתי כמו שכתבו התוס' במס' ערכין (דף י) ד"ה הפוחת וה"נ חסר ליה והנה רבינו לא ביאר זה הכא דאי חל י"ט בע"ש לא הוה מנין מ"ת תקיעות דהא לרבינו ליתא דיחוי הגמ' דמדחה משום יוה"כ דאיייתין ליה דהא רבינו הביא דחלבי שבת קריבין ביוה"כ דס"ל בזה כאחרים כמבואר במקומה ואי חל ביי"ט לא היו תקיעות מ"ח זה לא קשה כלל דהא רבינו לא ביאר הכא השיעור דאין מוסיפין על מ"ח וכמה תקיעות תוקעין משום ע"פ שחל להיות בשבת ורק המשנה מיירי בדבר שבכל שנה והכא לא נחית רבינו לבאר זה דבי"ט אם חל בע"ש לא הוה סכום מ"ת כיון דלא ביאר זה הסכום כמו שאומר דאין פוחתין מכ"א דעל מ"ח מוסיפין בע"פ שחל בשבת ועוד נ"ל לבאר כן דרבינו לא הביא כלל שם בפ"ה מה' שבת ה' כ"א דין זה דבי"ט שחל להיות בערב שבת היה תוקע ומריע מתוך תקיעה או בנשימה אחת ומבאר בזה המרכבת המשנה שם בפ"ה מה' שבת דלהכי לא הביא רבינו זה וזה לשונו בקיצור דרבינו מפרש דמהנך ג' תקיעות להבדיל בין קודש תוקעין כמו דבכל ע"ש אלא דאהנך תקיעות דלבטיל ממלאכה דבשאר ע"ש היו תוקעין אותם מפוזרין כו' והנהו אמוראי תרווייהו ס"ל דתוקעין תר"ת אלא דחד אמר דתוקעין תקיעה אחת כלול מתר"ת ואחד אמר דתוקעין ג' תר"ת ממש אלא שהיו בנשימה אחת רצ"ל תכופה זה לזה דלא כמו בשארי ע"ש שתוקעין מפוזרין כו' ופסק רבינו כר' אסי דתוקע ומריע בנשימה אחת הואיל דהתקין ר' אסי כ"ש ומריע כו' הלכך אין התקיעות של י"ט שחל בע"ש משונות משאר ע"ש אלא דבשאר ע"ש היו מפוזרות ובי"ט היו תכופות וזהו דבר פשוט עכ"ל וא"כ ניחא שפיר דהאי סוגיא דסוכה דמקשה זימנין כו' אתי כר' יהודה דאמר דהוה תר"ת בבת אחת וא"כ חסר בע"ש שתוך התג אם הוה י"ט שתי תקיעות דהוה רק אחת השנויות למנין התקיעות ורבינו דס"ל כר"א לא חש למכתב דלא חסר לדידיה דרק לא היו מפוזרות ס"ל כמו שבארנו ודוק: הלכה ט הממונים על הקינים וכן קן שנפסל קודם שיקרב או שנמצא פסול נותן אחר תחתיו עכ"ל.

וכתב הכ"מ אין לתמוה למה לא כתב כתנא קמא דאמר שקינים פסולות באות משל ציבור דאיכא למימר שפסק כר' יוסי משום דמסתבר טעמא ועוד דתנא קמא הוי ר' שמעון דמפרש בראש המשנה ופוסק כר' יוסי נגד ר' שמעון עכ"ל. ונ"ל דל"צ לדוחק של הכ"מ ז"ל דאיכא למימר שפסק כר' יוסי הוא משום דמפורש כן בירושלמי דס"ל דהלכה כר' יוסי דאיתא שם בירושלמי דשקלים אמר ר' יצחק תנאי ב"ד הוא המספיק את הקנין הוא מספיק את הפסולות ואת האובדות עכ"ל.

אלמא דירושלמי ס"ל דהלכה כר' יוסי ולהכי פוסק רבינו כן וכן כתב הר"ב נמי במשנה שם והלכה כר' יוסי דהכי אמרינן בירושלמי דתנאי ב"ד היא וכמו שבארנו דבירושלמי פוסק כר"י ועיין לקחן בה' י"ג מה שנבאר: הלכה יא משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער היין ואסולת כו' עד כשער הזול כו' עכ"ל.

והנה התויו"ט הקשה בפ' ד' דמס' שקלים מ' ט' דאיתא שם ואם התליעה סולת התליעה לו ואם החמיץ יין החמיץ לו ואינו מקבל את מעותיו עד שיהיה המזבח מרצה ע"כ. וכתב התויו"ט ולא ידעתי למה לא זכרה הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' כלי המקדש דשם מקומו וגם לא ראיתי בשום מקום מחיבורו עכ"ל.

ונ"ל ליישב בטוב טעם דהנה אמר שם במשנה ואינו מקבל את מעותיו עד שיהיה המזבח מרצה ופירשו הר"מ והר"ב ז"ל כלומר אינם נחשבים מעותיו של חנוני ולא זכה בהם ואע"פ שקבלם מן הגזבר עד שיהיה המזבח מרצה כי הלכך אם החמיץ היין או התליעה פסולת אחריותו על החנוני משום דאמרינן דאף דקיבל מעותיו אינם נחשבים עוד כשלו עד שירצה על המזבח כמו שהמשנה מפרש ואזיל.

והנה שם בירושלמי דשקלים מסיק על המשנה תנא בשם ר' שמעון ומיד היו מקבלין אח מעותיו והכהנים זריזין הם עכ"ל. וע"כ כן הוא כוונת הירושלמי בשם ר' שמעון דלא כתנא דמתניתין דס"ל דאף דקיבל מעותיו אינם נחשבים כשלו עד שירצה על המזבח ולהכי אם החמיץ הוא שלו אלא המעות שקיבל נחשבים תיכף כשלו משום דכהנים זריזין הם ואף דלא הורצה עוד על המזבח דהא בזה ע"כ פליג על התנא וא"כ לר"ש ודאי אם החמיץ או התליע אינו לחנוני כיון דאמרינן דהקבלת מעות הוא תיכף שלו וההקדש קנה מיד ואם כן שפיר ניחא דברי רבינו דפוסק כר"ש שמביא הירושלמי ואם כן אם כבר קיבל המעות וקנה הוה כמו הדיוט שקנה ואיריות הוא על הקונה והכי נמי לא על החנוני ולהכי לא הביא, דין זה של המשנה כמבואר.

אך הא קשיא לי דהא פוסק לעיל בה' ט' כר' יוסי דהממונה על הקנים הוא מספיק את הפסולות ופירש רבינו שם במשנה פ"ז דשקלים וכן הרע"ב שם דלהכי ס"ל לר' יוסי דהוא חייב להחליף כל שימצא בו פסול כדתנן לעיל דרק התרומה אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה ואם החמיץ היין או הסולת התליעה מחזירין אותו למוכר כך אם נפסל הענף לאחר לקיחתו מחזירו לו והוא מחזיר הדמים עכ"ל.

וא"כ לפי מאי שבארנו דרבינו גבי יין או סלת לא ס"ל דאם החמין או התליעה הוה ההפסד למוכר והיכי פוסק גבי קינים כר' יוסי דההפסד מהפסולים הוה להממונה הוא המוכר ויש לומר דמ"מ לא קשה דשפיר ס"ל לרבינו הכא גבי פסולי קינים דעבדי ב"ד תנאי דלא יקבלו מעותיו עד שיקריב למזבח ולא דמי להתם גבי סלת אם התליעה או יין שהחמיץ בזה אמרינן כדברי הירושלמי דכהנים זריזין הן ולא יניחו שיתליע הסלת או שיחמיץ היין אבל הכא אם נמצא הקן פסול דפסול שהזריזין לא יכלו בזריזותן לשמור כמו שאומר בירושלמי בשקלים שם פ"ז ה"א האשה הזאת במה היא מתכפרת אר"י תנאי ב"ד הוא המספק את הקינים הוא מספיק את הפסולות והתם נמי מהני זריזות הכהנים אם נמצא מעות בין גוזלי עולה לחטאת וכן אם נמצא הקן טריפה בפנים בזה ודאי תקנו הב"ד שהמספיק לא יקבל מעותיו עד שירצה את המזבח וה"נ כן תקצו בכל

קיני פסולים בלא חולק שלא יקבל את מעותיו עד שירצה את הקנים על המזבח והוא מספיק את הפסולת ולא דמי לסלת ויין דס"ל לרבינו כמו דס"ל להירושלמי שהוא תנאי ב"ד דמקבל מעותיו כמבואר ודוק: פרק ח הלכה ד בגדי כהונה כו' היו מטושטשין או מקור עין עבודתו פסולה עכ"ל.

והנה כתבו האחרונים לבאר דאף שרבינו כתב לקמן בפ"ח מה' ביאת המקדש הי"ד דאם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיחה בידי שמים אע"פ שעבודתו כשירה ולא חיללה אלמא דקרוע בגדים אף דחייב מיתה מ"מ עבודתו כשירה והכא אמר דפסולה וחלקו כן דהתם מיירי אי קרע חד קרע על מת והבגד הוא שלם בזה נחשב בגדועבודתו כשירה ורק חייב מיתה משום בגדיו לא יפרום אבל הכא מיירי שכל הבגד היה קרוע ובלוע כמו דאמר מקורעין ונתבטל מדין בגד ולהכי הוי כמו מחוסר בגדים דעבודתו פסולה ודוק: הלכה ו מכנסים כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם היו עושין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בה"ש וכתונת כהנים הדיוטים שבלו היו עושין מהן פתילות למנורה תמיד עכ"ל.

וכתב הכ"מ ודייק רבינו כתונת כהנים למעט אבנט דאין עושין מהם פתילות למנורת תמיד משום דאית ביה עמרא ואין להדליק בהן למנוה"ת ומכנסים תנן דבשמחת בה"ש מדליקין ולא נשאר לפתילת התמיד כ"א כתונת ומצנפת וצריך טעם למה השמיט רבינו מצנפת ואפשר דתנא כתונת והה"ד למצנפת א"נ דמצנפת דקות ביותר ולא חזו לפתילות לכך השמיטם עכ"ל.

והנה התוס' במס' סוכה (דף נא) לא ס"ל כדברי רבינו דמקשים שם ד"ה בלאו תימא אמאי לא קחשיב כתונת שגם הוא היתה של שש וכן התוי"ט מקשה אמאי לא הקשו נמי אמצנפת ונשאר בקושיא ומשמע מדברי התוס' דלא ס"ל כדברי רבינו והכ"מ דהכתונת היה לפתילות שבכפנים ולשמחת בה"ש לא היה רק המכנסיים והאבנט.

אמנם גם בלא דברי התוס' ז"ל יש ליישב קושית התוס' והתוי"ט דלא קחשיב במשנה הכתונת והמצנפת ותתיישב בזה גם מה שהקשיתי במס' שבת (דף כא) דמקשה הגמ' למ"ד פתילות ושמינים כו' אין מדליקין בהן בבהמ"ק מזה דמבלאי מכנסים כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומדליקין ותקשה מאבנט שהיה של צמר ומשני שמחת בה"ש שאני ולכאורה תקשה מאי מקשה דילמא ס"ל להמשנה וכן להמ"ד דאין מדליקין בפתילות כו' כמ"ד דאבנט של כהן הדיוט היה של בוץ וכמו דס"ל לראב"ש במס' יומא (דף יב) וא"כ אין קשיא כלל אך לפ"ז ניחא כן דקושית התוס' מ"ט לא קחשיב כתונת ומצנפת יש לישב פשוט דלא רצה התנא למיחשב כרוכלא למחשב כל הבגדים וסגי בחז מהני לומר דזה מדליקין ונדע השאר ורק בהני תרתי דנקיט אשמועינן רבותא והה"ד נמי בכתונת ומצנפת נמי דאי יאמר מכנסיים ולא יאמר אבנט ה"א דרק במכנסיים יוכל להדליק שהוא של בוץ אבל בשל אבנט שהוא של כלאים אין מדליקין אף לשמחת בה"ש ולכן אומר דמהמיניהם היו מדליקין ואי תני אבנט בלבד ולא מכנסיים ה"א דאתא לאשמועינן בזה דאבנט היה של בוץ כהאי מ"ד ולהכי שרי להדליק בזה ולהכי נקט תרווייהו המכנסיים ואבנט לאשמועינן דשרי להדליק אף דהיה של כלאים ושפיר מקשה מדתני האי תרתי ולא כתונת ומצנפת ש"מ דאתא לאשמועינן רבותא דאף שהוא של

כלאים שרי להדליק וס"ל דע"כ דאף בבהמ"ק נמי שרי ודחה ליה רק שמחת בה"ש שאני והוא של כלאים כמבואר ודוק: הלכה יג במשל"מ ותכלת כו' ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו שצבע זה יהיה בדם חלזון כו'.

ובהלכות ציצית בפ' ב' ביאר רבינו שתכלת האמור כו' ואולי סמך על מה שכתב בהלכות ציצית עכ"ל. ונ"ל דגם זה צ"ל דרבינו סמך על מה שכתב בהלכות ציצית דהנה במס' בכורות (דף יז ע"א) אמר ה"מ ברחל בת עז שצמרה פסול לתכלת שנאמר לא תלבש שעטנז גדילים תעשה מה פשתן שלא נשתנה כו' והנה לענין ציצית דפסול הביא רבינו לעיל בפ"ב מה"צ ה"א ולענין הכא דפסול לתכלת דבגדי כהונה לא הביא ובודאי פסול הוא וראיה דפסול דהא אמר בגמ' שם דאין לוקין משום כלאים וכתבו רבינו לעיל בפ' ו' מה' כלאים דליתא בזה איסור דאורייתא וא"כ מנלן דבבגדי כהונה הותר כלאים בכ"ד דילמא עבדינן מצמר כזה שאין בזה כלאים אלא ודאי דאף לבגדי כהונה נמי פסול תכלת כזה רק גם בזה סמך על מה שכתב בה' ציצית כמבואר ודוק: פרק.

הלכה ג ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת כו' וכתב הכ"מ ודע דתניא בחולין (דף קלח) כיפה של צמר היתה מונחת בראשו של כה"ג ועליה ציץ נתון לקיים מה שנאמר ושמח אותו על פתיל תכלת ולא ידעתי למה השמיט רבינו עכ"ל. ונ"ל לומר דעת רבינו הוא כמו שכתב שם בספר תורת חיים וז"ל ופירש רש"י כובע קטן ותימא דבמס' זבחים תנן שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין וכיפה כובע ועל זה היה ציץ נתון הרי אין שערו נראה בין ציץ למצנפת שהכיפה היתה מפסקת ביניהם ועוד מה ראיה מיייתי מקרא דושמת אותו על פתיל תכלת דלא איירי בכובע כלל לכך נראה דכיפה של צמר היינו פתיל תכלת דקרא שהיו אורגין כו' כנגד העורף וכן כתב הערוך כיפה של צמר חוט דעמרא גדילים מעשה עבות ורחב שתי אצבעות כשיעור ציץ כדאמרינן בפ' רה"ג כיפה של צמר כו' וכן משמע דברי הרמב"ם ז"ל בפ' ט' מה' כלי המקדש שכתב שם וכיצד מעשה הציץ כו' והוא נקוב בשני קצותיו ופתיל תכלת למטה ממנה כדי שיהיה נקשר בפתיל תכלת נגד העורף עכ"ל התו"ח.

וא"כ ניחא שפיר דרבינו יפרש נמי כדברי הת"ת וכמו שהביא בשם הערוך ז"ל דהכיפה של צמר זה הפתיל תכלת שהיה נקשר בו וזהו שכתב לעיל בפ' ט' ופתיל תכלת למטה ממנה אבל כיפה אחרת לא היתה כלל והכרת לזה מהגמ' דזבחים דאמר שערו היה נראה כמו שמוכיח הת"ת: ועוד נראה לי להביא ראיה לזה כפירוש הת"ת מהא דאמרינן במס' שבת (דף סג ע"ב) אריג כל שהוא טמא מציץ וציץ אריג הוא כו' אלא תכשיט כ"ש מציץ ואריג כ"ש מאו בגר ואם נפרש כפירוש רש"י ז"ל דהכיפה של צמר הוא כובע קטן נימא אריג כ"ש מציץ היינו מן הכובע הקטן שהציץ מונח עליו דהוי אריג ולמה לי למילף אריג כ"ש מאו בגד אלא ודאי כפירוש הת"ת דחוט של תכלת היה הכיפה ולא היה אריג אלא גדיל כמו שמבאר הערוך ולא נוכל למילף מזה על אריג כ"ש.

ולפ"ז ניחא נמי דברי הגמ' שם במס' שבת דאמר וציץ אריג הוא והתניא ציץ דומה לטס של זהב כו' ומקיף כו' קשה טובא למה לו להביא מבריייתא דציץ לא הוה אריג הלא הוא מקרא מלא בתורה דציץ של זהב ועשית ציץ זהב טהור אלא ודאי דאי מקרא ה"א דנהי דהציץ היה של זהב מ"מ הציץ היה מונח על כיפה שהוא אריג ומזה ילפינן ע"כ דנפרש

בזה כפירוש רש"י ז"ל ומביא מהברייתא דאומר שם דמוקף היה הטס מאוזן לאוזן ולא מזכיר שם כיפה משמע דהטס היה מונח על המצח ורק זה שאומר כיפה כו' הוא החוט שמקיף ולא היה שום אריג וילפינן מאו בגד כמבואר ודוק: הלכה ו נאמר בבגדי כהונה על בשרו כו' מלמד שלא יהא דבר חוצץ כו' לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת אבל של ראש אינה חוצצת ואם רצה להניחם בשעת העבודה מנית עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומה שכתב לפיכך כו' ופירש"י כו' ותניא דאיצטריך לאשמועינן אם הניתן אינן חוצצות משום יתור בגדים דאיצטריך לאשמועינן דלאו בגד הוא עכ"ל. ונראה שלזה כוון רבינו במה שהאריך וכתב ואם רצה להניח בשעת העבודה מנית עכ"ל, והנה כ"ז אם נפרש כפירוש רש"י דהבעיא הוא דלא נימא דהוא משום יתור בגדים קמ"ל דלאו בגד הוא וא"ח משום יתור בגדים אבל לפי פירוש התוס' דלא שייך הכא כלל יתור בגדים אלא משום חציצה ושל ראש אינו חוצץ משום דשערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין של ראש וא"כ לא הוי רבותא לאשמועינן דמניח השל ראש ולפי משמעות מד"ר משמע שמפרש כפירוש התוס' דמשום חציצה מספקא לנו ולא משום יתור בגדים דתנא הכא דין דמניח תפילין בענין דין שלא יהא דבר חוצץ ולא במקום שאומר הדין דאין לעבוד ביתור בגדים וא"כ הוא למותר מה שמסיק ואם רצה להניחם מנית.

וע"כ נ"ל לבאר דדבר גדול מלמדנו רבינו בזה דהנה הש"א (בס"ל לז) מקשה דהכא במס' ערכין (דף ג ע"ב) אמר הכל חייבין בתפילין כו' כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל וכתוב וקשרתם לאות כו' והיו לטוטפות כל דאיתא במצוה דיד איתא במצוה דראש והני כהנים הואיל וליתנייהו במצוה דיד כו' אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבי קמ"ל דלא מעכבי אהדדי כו' נמצא דהגמ' ס"ל דשל ראש מחייבי להניח הכהנים בשעת העבודה ובמס' זבחים (דף יט) אמרינן כהנים בעבודתן פטורין מן התפילין והתם קאי על של ראש דעל של יד לא שייך פטורים דאסורים מטעם חציצה וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ד מה' תפילין דכהנים בעבודתן פטורין מן התפילין וקאי על תרווייהו בין על של יד ובין על של ראש ומתרג' הש"א דזה דאמר בערכין דחייבין בש"ר מיירי היכא דעביד עבודה כמו חטאת העוף הבא על הספק דאז חייב בשל ראש מטעם ספק ואינו פטור מטעם עוסק במצוה ושל יד אינו מנית מטעם חציצה וזהו דוחק וכן שם בק"א מפרש דזה דחייב דאמרינן הכא בערכין קאי על לאתר העבודה דמ"מ משל יד פטור וזהו ג"כ דוחק דאומר כהנים סתמא משמע דבשל ראש לעולם מחייבי ולא מחלקינן בזה ובס' פרשת דרכים בדרך מצותיך (סי' תכא) כתב דזה דאמר דפטורין רק מתפילין של יד זהו רק לענין איסורא אבל לפטור פטורין אף מהשל ראש בשעת העבודה כמו הסוגיא דזבחים וכ"ז אינו ניחא בפשט הגמ': ונ"ל לבאר כן דהנה הש"א שם הכרית מהסוגיא דערכין דאם אין לו זרוע של יד מנית של ראש ול"א בזה כל שא"ר לבילה כו' דלא מעכבא אהדדי אף למי שא"ר ועתה ניחא שפיר דאי אמינא דכהנים פטורין משל ראש נמי כיון דפטורין משל יד משום דנימא דמעכבא אהדדי היכא שאינו ראוי וא"כ אי הניח תפילין של ראש נהי דאיסורא משום יתור בגדים וחציצה ליכא דמניח על שערו מ"מ כיון דהוא פטור מן הדבר והוי באותה שעה כמו אשה דפטורה וא"כ אם הניח שרי בהיסח הדעת כיון דעל

גופו ליתא חיוב המצוה כלל אבל אם פטרינן מטעם עוסק במצוה פטור מה"מ וא"כ אם הכניס בחיוב ועושה תרומתו עובד עבודה ומניח תפילין בודאי הוא אסור בהיסח הדעת בהתפילין דנהי דאם ירצה לפטור את עצמו יכול מ"מ כיון דהכניס את עצמו בחיוב ולבש הש"ר וגברא בר חיובא הוא ודאי הוא כמו כ"ע ואסור בהיסח הדעת וא"כ ניחא דשם בזבחים אומר דפטור מטעם עוסק במצוה אם ירצה לפטור א"ע וכן כתב רבינו בה' תפילין דפטור מטעם זה אבל הכא במס' ערכין אמר הכל חייבין לאשמועינן דלא מעכבא ואפילו אם השל יד אסור לו להניח מ"מ חיובא דשל ראש נשאר להכי דאם מניח בשעת העבודה ועוסק בשניהם הוא אסור בהיסח הדעת וזהו דברי רבינו הכא ואם רצה להניחם מניח אף דכתבתי לעיל בה' תפילין דפטור זהו רק מטעם עוסק במצוה אבל אם רצה להחמיר יש עליו קדושת תפילין ואסור בהיסח הדעת כמו שלא בשעת עבודה דהדבר תלוי הכא ברצונו שיכול להכניס עצמו לחיוב זה כמבואר: ועפ"ז נ"ל לישב הא דהקשה בס' באר שבע במס' סוטה (דף לח ע"א) גבי הא דאמר שם במשנה דכהנים היו מגביהין ידיהם למעלה מראשיהן לבד מכה"ג שלא היה מגביה מפני הציץ והקשה הלא גם כהנים הדיוטים לא היו יכולים מפני התפילין דגמרינן קו"ח דאסור בהיסח הדעת מציץ משמע דקדושתן חמיר מציץ ודחוק שם.

ולפ"ד ניחא שפיר לא מיבעיא לפ"ד הפר"ד דבארנו דפטורין אף משל ראש בשעת עבודה כמו הסוגיא דזבחים וא"כ הא ברכת כהנים שהיה במקדש אשר שם היו מגביהין למעלה מראשיהן מפני שבמקדש היו אומרים את השם ככתבו כמו שכתב רש"י ז"ל משום דמברכין בשם המפורש והיה תיכף אחר עבודת תמיד של שחר כמבואר בדברי רבינו לעיל פי"ד מה' תפלה ועוד לא היה סילוק כל העבודה וא"כ לא היו מניחין אז תפילין של ראש ג"כ ולהכי מגביהין ידיהם למעלה מראשיהם אלא אפילו לפי מה שבארנו דהכוונה התם דאם אינו מבטל העבודה שרי להניח וא"כ הכא דהוא גזה"כ דמגביה למעלה מראשיהם ולהכי ר' יהודה ס"ל דאף כה"ג היה מגביה ידו למעלה מן הציץ מקרא דוישא אהרן את ידיו כו' וא"כ ודאי אז אינן מניחין תפילין של ראש כדי להגביה את ידיהם אבל הכהן גדול דאינו יכול לפשוט את הציץ בזמן של עבודה להכי של להת"ק דלא היה מגביה ידיו אבל כהנים הדיוטים ודאי לא היו מניחין תפילין אז כדי להגביה מראשיהם למעלה את ידיהם ואחרי שכתב רבינו לעיל בפ"ד מה' תפילין דכהנים בשעת עבודה פטורין מן התפילין לא צריך לבאר זה גבי נשיאת כפים כמבואר דהוא עבודה שאינו יכול ללבוש אז שצריך להגביה ידיו מקרא כמו שבארנו ודוק: הלכות ביאת המקדש פרק א הלכה א כל כהן הכשר לעבודה אם שתה יין אסור לכנוס בין המזבח ולפנים ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומה שכתב שעבודתו פסולה בפ' כה"ג אמרינן דשתוי יין מחלל עבודה ופירש רש"י ז"ל דכתיב יין ושכר אל תשת וסמך ליה להבדיל בין הקודש ובין החול משמע בין עבודה קדושה לעבודה מחוללת ומייתי ליה בפ"ב דזבחים (דף יז) עכ"ל. והנה כמו שפירש רש"י ז"ל בסנהדרין הכא כן פירש במס' תענית (דף יז ע"ב) שתויי יין דמחלי עבודה דכתיב יין ושכר אל תשת וסמך ליה ולהבדיל בין הקודש ובין החול כו' דעבד עבודה כו' חילל וכן פירשו התוס' שם שתויי יין דמחלי עבודה דכתיב יין ושכר וסמך ליה להבדיל כו' והנה הגאון רי"ב ז"ל במס' תענית על הגליון תמה על התוס' וז"ל

במסקנא דזבחים (דף יח) איצטריך קרא ולהבדיל לדרשא אחרינא ושתויי יין דמחלי עבודה יליף התם מג"ש דחוקה חוקה וצ"ע עכ"ל.

ותמיה זו שלי גם כן על רש"י הוא דמפרש הכא ובסנהדרין כמו שמפרשים התוס' כמו שמביא הכ"מ הכא: ונ"ל לישב דברי רש"י ותוס' כן דהנה ודאי מקרא זה דלהבדיל נוכל למילף ג"כ דמחלל עבודה ורק כיון דידעינן מג"ש דחוקה אזי אמרינן דאתי הקרא דלהבדיל לדרשא אחרינא לכדרב דאסור להורות אבל אם נצריך הקרא ע"ז דשתויי יין גופיה מחלל עבודה שפיר למדין מגז"ה והוא מוכרח שם בסוגיא דגם מלימוד זה נוכל לידע אף דלפי המסקנא ילפינן מג"ש משום זה דהנה שם בסוגיא מקשה הגמ' ומינה אי מה שתויי יין דמתלי עבודה אף פרועי ראש דמחלי עבודה ובמס' סנהדרין מסיק זה בקושיא והנה לכאורה א"נ דזה דמחלל עבודה ילפינן בג"ש דחוקה חוקה הא קיימ"ל במס' זבחים (דף ל ע"א) דדבר הלמד בג"ש אין חוזר ומלמד בהיקש וא"כ מיתה דכתיב בהדיא ילפינן מהיקשא דפרע לא ישלחו ויין לא ישתו אבל הכא דמחלל עבודה דלא ידעינן רק מג"ש לא נוכל למילף בהיקש דאין חוזר ומלמד וזהו דמחלל עבודה ודאי מיקרי קדשים דאין למידין למד מן הלמד ומכש"כ לפי תירוץ התוס' במס' יומא (דף כג ע"ב) ד"ה ולבש בתירוץ השני דס"ל דלימוד על בגדי כהונה נמי מקרי קדשים ואין למד הלמד וכן כתבו התוס' ישנים במס' יומא (דף לב ע"א) בשם הר"ש ז"ל שם דלימוד לענין עבודה בבגדי כהונה מקרי קדשים ומכש"כ הכא אי ניליף במחלל עבודה מג"ש אין למידין אח"כ מהיקשא ולכן כתבו רש"י ותוס' דילפינן מלהבדיל דהא א"ל הג"ש ידעינן שפיר מזה הקרא דולהבדיל דמחלל עבודה ושפיר מקשה הגמ' ומינה ניליף דפרוע ראש מחלל עבודה היינו דנשאר הלימוד על חילול מקרא דולהבדיל ונדע אז אף על פרוע ראש דמחלל עבודה אבל לפי המסקנא ילפינן מג"ש דחוקה והקרא אתיא לדרשא אחרינא ורק הביאו הכא דקושית הגמ' דנוכל לידע מן ולהבדיל מקרא מפורש והכ"מ הביא דברי רש"י ז"ל ולא העיר בזה וצ"ע: הלכה ב היה שיכור משאר משקין המשכרין אסור להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקין המשכרין אפילו מן החלב כו' ה"ז לוקה ועבודתו כשירה שאין חייבין מיתה אלא על היין בשעת העבודה ואין מחלל עבודה אלא שכור מן היין עכ"ל.

וכתב הכ"מ ברייתא דר' יהודה אומר אין לו אלא יין שאר משכרין מניין ת"ל ושכר כו' ושאר משקין דאזהרה ומשמע לרבינו דהלכה כר' יהודה מדאמרינן התם כמאן אזלא כו' כר' יהודה ואע"ג דבס"פ אלו מומין אמרינן דמתניתין התם אזלא דלא כר' יהודה הא דקאמר גם בדוכתא כמאן אזלא הא דתניא כר' יהודה עדיף כן נ"ל לדחות לדעת רבינו עכ"ל.

והנה מו"ח הגאון ז"ל ביאר דברי רבינו כן דהנה כפי מה שמפרש הכ"מ הכא דרבינו פסק כר' יהודה תקשה הרבה דהא ר' יהודה אמרינן במס' בכורות (דף מה ע"ב) דאף בשאר משקין מחלל עבודה דרבינו הא פוסק דבשאר משקין רק לוקה ולא מחלל עבודה ועוד מה שכתב הכסף משנה ואע"ג דבפ' א"מ אמרינן מתניתין דלא כר' יהודה הא דקאמר בגמ' בדוכתא כמאן אזלא הא דתניא כר' יהודה עדיף גם זה תמוה הא שם בבכורות מוקי סתם משנה רלא כר"י והתם בכריתות ובברייתות ולדחות סתם משנה

מקמי ברייתות זה לא מצינו בש"ד ורק איפכא מצינו דברייתא נדחה מסתם משנה וע"כ יתרץ דברי רבינו כן דדברי רבינו הוא כפי דבריו בפירוש המשנה שכתב רבינו ז"ל שם בבכורות דהטעם דשכור משאר משקין לוקה אי עביד עבודה הוא מטעם דהוא נחשב במומין היתירים באדם מבהמה כמו החרש והשוטה והוא בכלל שאינו שוה בזרעו של אהרן ורבינו ז"ל מצא ראיה לדבריו דמבואר בתורת כהנים והובא בילקוט ג"כ שם בפ' איש איש אשר בו מום דכולל שמה שכור עם חרש שוטה למילף מהלימוד מהמומין היתירין באדם שאינן בבהמה וא"כ רבינו לא ס"ל כר' יהודה והא דכתב דשכור בשאר משקין לקי אי עביד עבודה הוא מטעם דהוא נחשב במומין היתירין באדם מבהמה כמו החרש והשוטה והוא בכלל שאינו שוה בזרעו של אהרן ורבינו ז"ל מצא ראיה לדבריו דמבואר בתורת כהנים והובא בילקוט נ"כ שם ע"פ איש איש אשר בו מום דכולל שמה שכור עם חרש שוטה למילף מהלימוד מהמומין היתירין באדם שאינן בבהמה וא"כ רבינו לא ס"ל כר' יהודה והא דכתב דשכור בשאר משקין הוא מטעם שאינו שוה בזרעו של אהרן ורבא אזל בזה לטעמיה דפוסק דבע"מ שאינו שוה בזרעו של אהרן לקי כמו שפוסק רז"ל לקמן בפ"ו מה' אלו וכאשר ביאר בזה התוי"ט בפ"ז דבכורות משנה ג' דרבינו ס"ל דלוקה בזה ולא כמו שפירש רש"י ז"ל דה"ל רק לאו הבא מכלל עשה ורבינו ס"ל דה"ל לאו גמור ע"ש: והנה יש להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא שם (דף מה ע"ב) מה איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן א"ב מיחל עבודה ואמאי לא קאמר א"ב נמי מלקות דלשיטת רש"י ז"ל ע"ז לא לקי נמי אלא ודאי כדעת רבינו דלקי בזה שאינו שוה בזרעו של אהרן ורק לא מיחל עבודה ובאמת משמע כן בתו"כ דעל זה שאינו שוה בזרעו של אהרן מרבין מיתורא דקרא דאינו ראוי ושייך בהו לאו והא דאמר בגמ' מי ששוה בזרעו של אהרן ומשמע מי ששוה אין לא שוה לא והוה לאו הבא מכלל עשה קמו שפירש רש"י שם בע"ב הוא לגלות דקרא יתירא דמביא בתו"כ הוא ללמד ע"ז שאינו שוה בזרעו של אהרן דא"ל לא נדע על מה אבל כיון דילפינן מיתורא לשאר מומין מרבי להו ללאו שנאמר בפרשה שם ולקי ומה שאמר בגמ' א"ב עשה לא גרים רבינו כמו שכתב התוי"ט ועיין משל"מ בפ"ו ה"ו אבל הכא שפיר מתורץ דהטעם דבשאר משקין בלאו משום דאינו שוה בזרעו של אהרן כן ביאר כמו"ח ז"ל.

ומצאתי ראיה לדברי הרע"ב ז"ל דבפירוש המשנה כתב בהדיא וז"ל ושכור דמתניתין אינו אלא ששתה חלב הרבה או חלב ודבש כו' עד שנתבללה דעתו דאלו חשובין כבע"מ ואין מחללין עבודה ומשמע דמפרש דהמשנה דקחשיב שיכור בהדי הנני מומין הוא משום דהוי כמום שאינו שוה בזרעו של אהרן כמבואר ודוק: הלכה ו ואנשי בית אב של אותו היום אסורין לשתות בין ביום ובין בלילה שמא ישתה בלילה וישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו עכ"ל.

וכתב ע"ז הראב"ד ז"ל א"א אינו מן הטעם הזה אלא מפני שהקטרת אימורין כל הלילה עכ"ל. וכתב הכ"מ דטעם זה דפירש הוא פירש"י ז"ל ולדעת רבינו יש לומר דאי משום הקטרת אימורין היה אפשר לתקנו שיקטירו אותם קודם שישתו ע"כ.

והנה לענ"ד לא אבין את דברי הראב"ד והכ"מ ז"ל דהמה מפרשי דדעת רבינו הוא דאסור לשתות יין בלילה שלאחריו הוא אחר היום ומקטיר הוא האימורין וע"ז תקשה

האיך אמר רבינו שמא ישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו והלא למחר אותו בית אב אינו עובד עוד אלא נ"ל דרבינו קאי על הלילה שלפניו טרם יתחיל לעבוד אסור לשתות יין שמא ישכים ביום עבודתו ועדיין לא סר יינו אבל בלילה שלאחריו נמי רבינו מודה לדעת רש"י ז"ל דאסור משום הקטרת אימורין דנוהג כל הלילה והוא מקטיר ורבינו דקאי על הלילה שלפניו שמא למחר ישכים כמבואר וכן צ"ל הא דקאמר בגמ' בתחלה דאנשי משמר אינו שותה ביום אבל שותה בלילה והוא נמי הפי' בלילה שלפניו דהא התם בגמ' (דף יז) אמרינן דהטעם דאינו שותה ביום שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויסייעו להם וזהו רק ביום דתכבד העבודה אבל בלילה שלפניו דהטעם הוא שמא ישכים למחרתו ועדיין לא סר יינו בבקר זה לא חיישינן דתיכף בבקר תכבד העבודה על אנשי בית אב ולהכי בלילה מקודם שרי לשתות דעד שתכבד העבודה יסור יינו מעליו אבל ביום חיישינן שמא תכבד ואסורים לשתות אנשי משמר וכמו שכתב רבינו בה"ז כאן דאף דרבינו כתב תחלה ביום ואח"כ בלילה ומפרשינן על הלילה שלפניו וה"ל לומר אפכא בלילה תחלה אך מצינו כיוצא בו במס' ערכין (דף כא ע"ב) במשנה שם ומכריזין בבקר ובערב ומפרש לה ר"י שם דבתחלה בערב ואח"כ בבקר כמו שכתבו התוס' שם ד"ה בשעת ואף שאמרה המשנה בבקר ובערב הכונה הוא דתחלה הוא בערב ואח"כ בבקר וה"נ כן כמבואר ודוק: פרק ב הלכה יא האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה כו' וכן מצורע אינו משלח קרבנותיו כ"ז שאינו ראוי לביאה אל המחנה אינו ראוי להקרבה אבל המנודה יש בו ספק אם משלח או אינו משלח לפיכך אם הקריב עליו נרצה עכ"ל.

והנה הכ"מ ביאר טעמו של רבינו דאם הקריב הורצה משום דכיון דמנודה לשמים מקריב אפילו לכתחלה א"כ מנודה לבריות די אם לא יקריב לכתחלה אבל בדיעבד הורצה עכ"ל. ולענ"ד נ"ל דפשוט ניחא דהא רבינו פוסק בפ"ו מהל' ת"ת דכל הספיקות במנודה שנשאר בבעיא הכל לקולא וכן כתב הרא"ש שם בפ' א"מ דרבינו ס"ל דכל הספק הוא מדרבנן ולהכי פסקינן לקולא וא"כ ה"נ הוה ספק בדרבנן ופסקינן דלכתחלה לא ויביא ואם הביא ודאי א"צ להביא קרבן אחר ואזלינן לקולא דבדיעבד הורצה ודוק: פרק ג הלכה ג ומשלחין זבים וזבות כו'.

וכתב המשל"מ גרסינן בפ"ו דפסחים (דף סז) וכל זב לרבות בעל קרי ואמרינן התם מסייע לר' יוחנן דאמר מחילות לא נתקדשו וב"ק משתלח חוץ לשתני מתנות ופירש רש"י הני תרתי מילי שמעינהו כהדדי מרביה וכהדדי אמרינן כו' ול"נ דתליא זה בזה דכיון דאמרינן כו'. ולענ"ד נ"ל לומר כן דתלי זב"ז דהנה איתא במס' יומא (דף ו) מביתו למה פירש תניא ריב"ב אומר שמא תמצא אשתו ספק נדה ויבא עליה כו' וכתבו התוס' וק"ל דנהי דלא קדשי בקדושת עזרה מ"מ כהר הבית היתה ובעל קרי אינו רשאי לכנוס למחנה לוייה דאמר במסכת פסחים וכל זב לרבות בע"ק אלא יש לפרש מביתו למה פירש ה"ל לומר שיפרישוהו למחילה אחת בהר הבית דמחילות לא נתקדשו עכ"ל.

וא"כ ניחא פשוט כיון דר"י אמר דבע"ק משתלח חוץ לשתני מתנות א"כ תקשה על הברייתא למה לו לומר הטעם שמא ימצא ספק נדה ת"ל דאסור לשמש עמה במחנה לוייה לכן הקדים תחלה מחילות דלא נתקדשו וא"כ יכול להפרישו לאחת המחילות ושפיר

אמרה הברייתא, שמא תמצא אשתו ספק נדה כמבואר: ועפ"ז ניחא נמי דברי רש"י ז"ל במס' פסחים (דף פו ע"א) דכתב שם כ"א ר' יוחנן להא דמחילות לא נתקדשו בפתוחות להר הבית דגבי שילוח בע"ק המשולח חוץ להר הבית אמר דקאמר מחילות לא נתקדשו ובע"ק נשלח חוץ לשתי מחנות ומותר לכנוס במחילות בהר הבית עכ"ל.

ומבאר המהרש"א דהארש"י ז"ל (דף מז) פירש וז"ל דר"י שמע תרווייהו ואמרן ביחד וזהו לפי מאי דס"ד הכא דר"י בפתוחות לעזרה קאמר דא"א לבע"ק לבא לפתחה אבל למה דמסיק הכא דר"י בפתוחות להר הבית קאמר בע"ק מותר לכנוס בה בעומדת בסופה לצד ירושלים עכ"ל. והנה אכתי אינו מתורץ מנ"ל לרש"י ז"ל זה דר"י לפי המסקנא אמרן ביחד לאשמועינן דבע"ק מותר לכנוס במחילות בהר הבית דלמא משום ששמע מרבו.

ולפ"ד ניחא דלר"י תקשה כיון דאמר בע"ק משתלח חוץ לד' מחנות ל"ל להברייתא לומר משום ספק נדה ע"כ אומר בזה דמחילות בהר הבית לא נתקדשו וכיון דהפרישה היה בהר הבית דילפינן ממלואים כמו דר"י גופיה יליף במס' יומא וא"כ ע"כ מוכח דמחילות דפתוחות להר הבית לא נתקדשו ובע"ק מותר לכנוס וצ"ל הטעם שמא ימצא ספק נדה כמבואר.

וכן לפי מאי דמבאר המשל"מ הכא הא דילפינן שני הדינים ממשנה דתמיד דאומר שם אירע קרי לאחד מהם היה הולך במסיבה שתחת הר הבית ושם אומר מסייע לר"י דמחילות לא נתקדשו וידעינן תרווייהו מזה נמי ניחא דהא ילפינן ממשנה זו דבע"ק הולך במחילה שתחת הר הבית ודוק: הלכה ו עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום כו' עכ"ל והנה מסתימת דברי רבינו משמע דכל טב"י אינו נכנס לעזרת נשים בין של בע"ק דאסור מה"ת במחנה לויא ובין של טמא שרץ וטמא מת דאינו אסור אלא מדרבנן במחנה לויא מ"מ משלחין מעזרת נשים וכן כתבו להדיא התוס' במס' יבמות (דף ז ע"ב) ד"ה וראה כו' ולכל טב"י איירי בין בבע"ק ובין בט"ש ונבילה דאיירי ביה התם וכן כתבו בזבחים (דף לב ע"ב) וכולהו טב"י אפילו דט"ש מת ונבילה איירי דאיירי ביה לעיל ומה שהגיה הצ"ק בכל טמאים איירי ללא צורך הוא כמו דכתבו ביבמות דבכל טב"י איירי עיי"ש וא"כ לפ"ז תקשה דברי המהרש"א ז"ל במס' פסחים (דף צב ע"ב) בתוס' ד"ה גבי דכתב שם לא ידענא מהיכא פסיקא ליה דטב"י בשרץ וט"מ נמי גזרו בהו דלא יכנסו לעזרת נשים דאימא דלא גזרו אלא בטב"י דקרי וזב משום דהטמא גופיה אסור בכל מחנה לויא אבל ט"מ ושרץ דמותרין במחנה לויא מדאורייתא ל"ג בטב"י דידהו כדמשמע מהך מתניתין דכלים דלא גזרו אלא בט"מ גופיה כו'.

ונעלם במח"כ דברי התוס' אלו במס' יבמות דכתבו מפורש דהתם מיירי בכל טבול יום דאומר מקודם וע"ז אומר דאינו נכנס לעזרת נשים והתם המשנה דכלים אמרה בחיל ואומר דוקא הטמאים אבל בעזרת נשים אסור לכל טב"י כדברי התוס' ודוק: הלכה ה וכן מצורע שנכנס לירושלים לוקה עכ"ל.

והכ"מ הביא הסוגיא דפסחים (דף סז ע"א) דאמר רב חסדא מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו פטור כו' ואע"ג דר"ח אמר דפטור כיון דפלוגתא דר' יהודה ור"ש הוא פוסק

רבינו כר"י דהלכה כמותו לגבי ר"ש ור"ח א"ל דהאי ברייתא לא שמיע ליה מדלא קאמר הלכה כפלוגי ואי הוה מסייע ליה הוה אמר הלכה כר' יהודה עכ"ל.

ועיון צל"ח שם מה שמבאר בזה. והנה נ"ל להקשות ע"ז מהא דאיתא במס' שבועות ד' ע"א במאי אוקימתיה כר' ישמעאל ולמלקות מראות נגעים מאי מלקות איכא וכתבו התוס' ד"ה מראות וא"ל כגון אם התרו בו שלא לכנוס למקדש ונכנס או שלא לאכול בשר קודש ואכל כו' ואם התרו בו שלא לכנוס למחנה לוייה ונכנס לפנים ממחיצתו הא אמר בפ' א"ד ד' ס"ז דלא לקי דהכתוב נתקן לעשה דכתיב בדד ישב עכ"ל ואם כדברי רבינו דלקי על מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו דהלכה כר' יהודה ה"ל להגמ' לאוקמי המשנה כהלכתא ומראות נגעים הוה מלקוח לענין אם התרו בו שלא לכנוס לפנים ממחיצתו דלקי לדדין: ונ"ל ליישב כן דהנה השער המלך כתב כאן לתרץ דברי רבינו דפוסק כת"ק דר"א דאמר מנין שאם דחקו זבין ומצורעין ונכנסו לפנים בעזרה בפסח הבא בטומאה יכול יהיו חייבין ח"ל וישלחו מן המחנה בשעה שטמאי מחים משתלחין זו"מ משתלחין ופוסק רבינו דלא כר"א אלא כת"ק וס"ל דחייבין על ביאת המקדש הכא בפ"ד הל' י"ב וא"כ תקשה היאך פוסק כר' יהודה דאי כר"י הא אמר החם הגמ' דהקרא דוישלחו אתא לכדר"א וא"כ דברי רבינו סותר להדדי ומתרץ דהא התם בפ' א"ד פרכינן לר"ש כו' מאי חומרא כו' אדרבא ב"ק חמור שכן מטמא במשהו ס"ל כר' נתן דתניא ר' נתן אומר משום ר' ישמעאל זב צריך כחתימת פי האמה וכיון שכן מצורע חמור מב"ק כו' אמנם לרבנן דר"נ דס"ל דמטמא בכ"ש כו' קרא דמצורע איצטריך לגופיה דלא נפ"ל מקו"ח דבע"ק משום דאיכא למיפרך מה לבע"ק שכן מטמא בכ"ש כו' ומשו"ה איצטריך קרא דבדד ישב ליתן לו מחנה שלישיית ולא לנתוקי לעשה כמבואר.

נמצא דלפ"ז ניחא נמי הקושיא שהקשיתי ממס' שבועות (דף ד) דהנה במנחות (דף צה ע"א) אמרינן בשעת סילוק מסעות קדשים נפסלין ביוצא וזבין ומצורעין משתלחין חוץ למחיצתן ורמינהו הוגללו הפרוכות הותרו זו"מ לכנוס לשם אר"י ל"ק הא ר"א הא רבנן דתניא ר"א אומר יכול דחקו זבין ומצורעין ונכנסו לעזרה בפסח הבא בטומאה יכול יהיו חייבין ת"ל וישלחו כו' ופירש רש"י ז"ל הברייתא דאמר הכא הותרו זבין ומצורעין לכנוס לשם אתיא כר"א דמיקל החם והברייתא קמייתא אתיא כרבנן דמחמירי עיי"ש.

והנה במס' זבחים (דף ס ע"ב) אמרינן הא דתניא בשעת סילוק מסעות קדשים נפסלו וזבין משתלחין חוץ למחנה וח"א בשני מקומות כו' הא ר' ישמעאל הא רבנן עכ"ל נמצא דלפ"ד ר' ישמעאל אתיא הברייתא קמייתא דאמרינן שם דזבין ומצורעין משתלחין חוץ למחיצה ובמס' מנחות שבארנו מוקי ליה הגמ' כרבנן דפליגי על ר"א בזה בזו"מ שדחקו לעזרה בפסח הבא בטומאה כו' וא"כ ס"ל כרבנן דפליגי על ר"א וא"כ לא מצי למימר דסובר כר' יהודה דלקי דהא כל עיקר דאמרינן דרבינו פוסק כר' יהודה אף שפוסק כרבנן דפליגי על ר"א הוא משום דס"ל דזב מטמא בכ"ש וא"כ ר"נ דאמר משום ר' ישמעאל דצריך חתימת פי האמה ולא כרבנן דס"ל דסגי בכל שהו וא"כ שפיר קאמר הגמ' במאי אוקימתיה כר' ישמעאל ולמלקות מראות נגעים מאי מלקוח איכא דלר' ישמעאל אם נכנס לפנים ממחיצתו לא לקי כר"ש ע"כ דלא מצי ס"ל כר"י דלקי דהוא ס"ל כרבנן דפליגי על ר"א דדחקו זו"מ וס"ל דחייבין ואחי ע"ז הקרא של וישלחו וס"ל

דצריך חתימת פי האמה אבל לדידן שפיר לקי כמבואר ודוק: הלכה יב טמא שנכנס למקדש במזיד ענוש כרת שנאמר ואם לא כו' ובשרו לא ירחץ ונשא עונו כו'.

וכתב הכ"מ דפשוט הוא וקשה לי מ"ט לא הביא רבינו המקרא אשר הובא בגמ' דמכות (דף יד ע"ב) דאמר שם בשלמא הבא למקדש טמא כתיב עונש דכתיב את משכן ה' טמא ונכרתה אלמא מהאי קרא ילפינן והוא כתיב תחלה במקרא וכן במסכת שבועות (דף ט"ז ע"ב) אמרינן טומאה בעזרה מנין אר"א כתוב אחד אומר את משכן ה' טמא וכתוב אחד אומר את מקדש ה' ש"מ תרתי משמע דרק מהני תרי קראי ילפינן זה ולדעת רבינו ילפינן מקרא אחר אשר לא נזכר בגמ' וצ"ע: פרק ד הלכה ד וכן טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו עבודתו פסולה וחייב מיחה בידי שמים עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת היכי משכחת לה טב"י ששימש במיתה והאיכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש ואינו מוציא אלא בבמה עכ"ל, וכתב הכ"מ די"ל דיש במיתה חומרא שאין בכרת ע"כ. והמשל"מ דחה דבריו כאן ובפ"ג לעיל ה' י"ט וכן השעה"מ הקשה עליו כמה קושית מכמה סוגיות דאמרינן דמעילה איסור קל במיתה וקדשים חמירי דבכרת עיי"ש: ונ"ל ליישב דברי רבינו ז"ל דמשכחת לה שפיר גבי טב"י אף לא בבמה כמו שכתב הראב"ד ז"ל דהנה שם במס' שבועות (דף יז) שמקשה הגמ' אלא טמא ששימש במיתה ה"מ לה אי דלא שהה כו' אי דשהה בר כרת כו' עד שבא בקצרה יהפך בצינוראוהנה שם במס' שבועות הקשה התורת חיים מאי מקשה הא משכחת ליה בבמה והתוס' מקשים שם בשם ר"ת מה בכך אי בר כרת הוא מ"מ איכא נפקותא טובא דהא קיי"ל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ואם תבטל הכרת נשאר עליו מיתה בידי שמים ועוד דנפ"מ במיתה כגון ששימש בטומאה ושגג בביאה בטומאת מקדש ע"כ: ונ"ל ליישב קושית התוס' והת"ח כן דהנה במס' סנהדרין (דף פג ע"ב) כתבו התוס' ד"ה ויליף וז"ל הקשה הר"ח א"כ טבול יום שאכל תרומה יהיה במיתה כו' לכך נראה דהה"ד טבול יום שאכל תרומה במיתה ויש ליתן טעם דלא קחשיב ליה משום דטמא וטב"י מחד קרא נפקא כו'.

ונ"ל ליישב קושית התוס' שם כן דלהכי לא קחשיב גבי תרומה תרווייהו טבול יום וטמא דלמה צריך למתני תרווייהו דתרווייהו שם טמא הוא ואי אכל תרומה הוא במיתה בחד גוונא ורק הכא קתני גבי שימש תרווייהו טב"י וטמא משום דתרווייהו אינו מיירי בחד גוונא דטמא הא משכחת לה כגון אי נטמא במקדש ולא שהה ויצא דרך קצרה וכמו דמוקי להם שם במס' שבועות וכמו שכתב שם בהל' ג' אבל טב"י דבהך גוונא לא משכחת לה אלא כגון ששגג בביאה או בבמה או בבית יד ארוכה או לענין חייבי כריתות שלקו דנפטרו מידי כרת ועתה נבאר לתרץ כן הברייתא דסנהדרין (דף פג) קתני גבי תרומה רק חדא ולא קתני תרווייהו כמו דתני טמא ששימש וטב"י ששימש ש"מ דלהכי קתני תרווייהו דרוצה להודיע לנו דבר שישנה בטמא וטב"י לא משכחת לה והכי מקשה הגמ' אי דעביד עבודה זה ודאי לא מצי למימר דהא בר כרת הוא וזהו פשיטא דל"מ לאוקמי ולא קושיא חדשה היא אלא ה"מ ליה ולא מ"ל בבמה או כגון ששגג בביאה או לחייבי כריתות שלקו דא"כ ה"ג איכא נמי בטב"י ולמה קתני תרווייהו ומשני דאיכא גוונא דגבי טב"י ליכא כגון שנטמא בבית המקדש ובא בקצרה והפך בצינורא דזה בטב"י

שנטמא מכבר וטבל לא משכחת לה ובטמא משכחת לה וכ"ז הוא רק על הברייתא שם במס' סנהדרין דגבי תרומה לא קתני תרווייהו וגבי שימש קתני תרווייהו מתרין לה כן אבל לדידן משכחת לה מיתה גבי טב"י אי לקה על כרת כמו דפוסק רבינו בפה"מ במס' מכות או כגון ששגג בביאה והזיד בעבודה כדברי התוס' ולא צריך לדחוק כמו הראב"ד ז"ל בבמה או בבית יד ארוך וגבי טמא ששימש נמי שפיר הוא כן אי שגג בביאה כו' כמבואר גבי טב"י ומ"מ קתני לה רבינו לעיל בהל' כ"ג דין דנכנס בקצרה לאשמועין דהכא נמי חייב כמו דמוקי לה בשבועות שם ועיין במשל"מ לעיל פ"ג הל' י"ט ודוק: הלכה זו וכן הציץ מרצה כו' ולא על טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה אלא א"כ היתה הטומאה הדחוייה בציבור שהציץ מרצה עליה עכ"ל.

והנה השעה"מ כתב הכא וז"ל מדברי רבינו נראה דטומאה הדחוייה בציבור הציץ מרצה עליו אפילו על טומאת הגוף וכן כתב הלח"מ בפ"א מה' פסוהמ"ק וזה שלא כדעת רש"י ז"ל בפ"ק דיומא (דף ז) וז"ל והציבור נדחית טומאת הגוף אצלם ולא ע"י ציץ מבואר מדבריו דס"ל דטומאת הגוף אין הציץ מרצה אפילו ע"י טומאה הדחוייה בציבור וכן הוא דעת התוס' בפ' כ"ל (דף עז) ד"ה דלא ואפשר שהכריחו לרבינו לומר כן מכח קושית התוס' בפ' כ"צ כו' אך ק"ל כו' עוד אפשר כו'.

והנה כדברי רבינו הוא מפורש איתא בירושלמי דפסחים פ"ז ה' ה' וה"ז וז"ל אר"א ונשא אהרן את עון הקדשים עון הקדשים ולא עון המקריבים הפרש בין קריבין ליחיד לקריבין לציבור הקריבין ביחיד אז אם יש אומרינן כי המקריבין לציבור בין ש"ל ובין שא"ל אם עבר וזרק הורצה כו' ופירש הק"ע הפרש מצינו שיש חילוק בין קריבין ליחיד לקריבין בציבור וכן בין המקריבין ביחיד למקריבין בציבור והא דאמרינן דאינו נושא עון המקריבין הוא המקריבין ביחיד אבל לא בציבור עכ"ל.

וכן באר שם בש"ק ד"ה הפרש ומה שאומר במנחות עון קדשים ולא עון המקדשים הוא רק לענין שמואל דלא שני בין יחיד לציבור אבל טומאה הדחוייה בציבור הציץ מרצה כדברי רבינו: אך קשה לי ע"ז מהא דאיתא במס' שבועות (דף ט ע"ב) אר"א מ"ס דר"ש א"ק עון העדה ונילף עון עון מציץ כו' מה להלן טומאת בשר אף כאן טומאת בשר אי מה להלן טומאת עולין כו' עון העדה כתיב עכ"ל.

וא"נ כדברי רבינו אכתי קשה דיכפר נמי על טומאת ציבור דדחוייה הוא כמו ציץ דמכפר ואמאי אמר דרק על טהור שאכל את הטמא מכפר ולא יותר וזה שפיר נוכל למילף מעון העדה וכמו התם דכתיב עון הקדשים ומכפר ע"ז וכיון דהתם קאי אליבא דר"ש ור"ש הא ס"ל טומאה דחוייה בציבור בפסחים (דף עז) וביומא שם וא"כ בעינן לדידיה ריצוי ציץ וצ"ע: הלכה זו ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה' כו'.

והנה רבינו מביא דאינו מרצה אלא על מצחו כשיש מקרא זה שנאמר והיה על מצחו תמיד והא בגמ' שם אמר אפכא דזה הקרא אתי לר"ש דתמיד מרצה ולר' יהודה דאינו מרצה רק כשישנו על מצחו יליף מקרא דעל מצח ונשא והנה זה נוכל לומר דבירושלמי ספ"א דיומא ובמס' חגיגה ספ"ב איתא אית חנא תני הציץ מרצה על מצחו אית חנא תני אפילו דזוית מ"ד הציץ מרצה על מצחו והיה על מצחו תמיד ומ"ד אפילו על זוית מהדא

דיוה"כ עכ"ל, נמצא דהירושלמי יליף מקרא דתמיד דאינו מרצה רק כשעודו על מצחו וא"ל דרבינו נקיט דרשת הירושלמי.

אך זה תקשה דהא אמרינן בגמ' דיומא שם דלר' יהודה אתי הקרא דתמיד שלא יסיח דעתו ממנו וא"כ נהי דזה הקושיא דהקשה הכ"מ על רבינו דפוסק דטומאה דחוויה בציבור ומ"מ פוסק דאינו מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו וא"כ תקשה מכה"ג ביוה"כ זה מתרצים האחרונים כמה תירוצים דרק לר' יהודה לשיטתו תקשה אך הא רבינו זה ס"ל דלא יסיח דעתו דהא כתב בפ"ד מהל' תפילין הי"ד חייב אדם למשמש בתפילין ולבלי להסיח דעתו שקדושתן גדולה מקדושת הציץ כו' אלמא דס"ל דאין להסיח דעתו מציץ וא"כ הא צריך לזה הקרא דתמיד ואיך יליף מקרא זה דתמיד דאינו מרצה רק כשעודו על מצחו: ונ"ל לומר כן דרבינו יליף מזה דהנה השאגת אריה מבאר בסי' ל"ת דמקשה כיון דאנן פסקינן דטומאה דחוויה מנ"ל דאסור בהיסח הדעת ומבאר כן דאמר שם דר' יהודה יליף על נשבר הציץ ממצח מצחו ור"ש מצח מצחו לא משמע ליה וא"כ לדידן א"ל דילפינן מקרא דמצחו על נשבר הציץ לבד דלכ"ע לא מרצה אבל אי אינו על מצחו לא נדע דאינו מרצה ולא צריך הקרא דתמיד לפי המסקנא לר"ש דתמיד מרצה עיי"ש שמאריך בזה ועתה נאמר כן רבינו יליף מקרא דמצחו דזה לר' יהודה משמע על לימוד זה וכן הירושלמי יליף מיתורא דמצחו דמקרא דעל מצח ונשא לא ידעינן רק על נשבר הציץ דזה סברא יותר דלא מרצה דבזה כ"ע מודים וא"כ אתי היתורא דמצחו לשאינו על מצחו כגון דתליא בסיכתא דלא מרצה והירושלמי נמי סובר כך ונקיט שפיר רבינו הקרא דוהיה על מצחו דמזה יליף וקרא של תמיד אתי באמת שלא יסיח דעתו וכיון דהתחיל דרש הקרא מסיק ליה אף דלא יליף מכל הקרא כמבואר ודוק: הלכה א וכל קרבן מהן כו'.

והנה הכ"מ הביא המשנה דפסחים (דף עו ע"ב) חמשה דברים באים בטומאה וא"נ בטומאה העומר כו' וזבחי ש"צ ושעירי ר"ח כו' ושם בגמ' אמר למעוטי חגיגת חמשה עשר וניתני נמי שעירי הרגלים הא תני זבחי ש"צ אמרי שעירי ר"ח אצטריכא ליה סד"א כו' וכתבו התוס' תימא ולתני שעירי ר"ח ולא ליתני אידך עכ"ל: ונ"ל ליישב כן הצל"ח ז"ל כתב שם דכל קושית התוס' הוא דלא ליתני שלמי ציבור דעומר ושתי הלחם לא אתיא משעירי ר"ח דהרי אינן באין לכפר רק להתיר וגם לחם הפנים לא אתיא דהרי אינו קרב מלחם הפנים עצמו לגבוה כלים וכל הקושיא של התוס' דלא ליתני שלמי ציבור כו' ונ"ל כן דהנה שם בגמ' (דף עח ע"א) אמרינן מתניתין דלא כר' יוסי דאמר אינהציץ מרצה על האכילות כו' לא ר' יוסי כר"א ס"ל דאמר דם אע"פ שאין בשר כו' מתקיף לה רב מרי נהי נמי כו' אלא שתי הלחם מא"ל וכ"ח ליקרב עמהן היינו שלמי ציבור א"כ ה"ל ארבעה ואנן חמשה תנן כו' אלא מחוורתא מתניתין דלא כר' יוסי ע"כ נמצא דשפיר צריך למכתב שלמי ציבור ולכתוב נמי הני שתי הלחם וליחשב חמשה ולאשמועינן דמתניתין דלא כר' יוסי והציץ מרצה על האכילות וא"ל הוה תני במשנה זבחי שלמי ציבור הוה אמינא דשתי הלחם הוה ליקרב עמהן ור' יוסי ס"ל כר"א דדם אע"פ שאין בשר וא"כ לא הוה ידעינן דהציץ מרצה על אכילות והמשנה דלא כר' יוסי ושפיר תני נמי זבחי שלמי ציבור ודוק: הלכה יד היו כו' היתה כל המשמרה טמאי מת מחזירין על משמרה אחרת כו'.

וכתב הכ"מ אע"ג דבגמ' לא נאמר רק לחזור על בית אב אחר ל"ד אלא משום דלר"נ אחר ב"א א"מ עכ"ל. והנה כ"ז נעלם מהגאון בעל מהדורא בתרא במס' ב"ק (דף קי) דכתב דרק על בית אב מחזירין ולא על משמר אחר עי"ש וצ"ע דהכא מפורש בדברי רבינו ההיפוך ודוק: פרק ה הלכה ג אין הכהן צריך כו' והוא שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מום כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש ולא יישן ולא יטיל מום ולא יסיח דעתו היסח הדעת מבואר שם וממילא משמע לשינה דסתם ישן מסיח דעתו עכ"ל, והנה בירושלמי דמס' יומא פ"ג הל' ז' איתא תני ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים עכ"ל. והנה לפ"ז קשה לי על רבינו שסתם וכתב ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש דמשמע דאפילו ישן די לו בקידוש לבד והירושלמי הא אומר דרק אם נתנמנם די בקידוש אבל אם ישן בעי טבילה ומשמע דאם ישן אפילו בעזרה כמו דמקשה שם הירושלמי והלא אין שינה בעזרה כו' מ"מ טעון טבילה ולא מצינו חולק ע"ז ומ"ט פוסק רבינו דלא כהירושלמי: ונ"ל לישב כן דהירושלמי אזיל לשיטתו אבל לפי סוגית גמ' דידן ליתא זה דהנה בירושלמי אמר תחלה שם תני כהן שיצא לדבר עם חבירו אם להפליג טעון טבילה אם לשעה טעון קידוש ידים ורגלים ומסיכה לשעה קלה שנייא מסיכה שעשו אותה כהפליג נמצא דהירושלמי סובר דדבר זה פשיטא לנו דאי הפליג לזמן מרובה בעי טבילה ואי לא טבל עבודתו פסולה דהא היכא שהסיך את רגליו קיי"ל דאם לא טבל עבודתו פסולה כמו שכתב רבינו הכא בה' ה' הואיל ולא הסיך את רגליו עבודתו כשירה משמע דזהו פשיטא דאם הסיך את רגליו דאף בדיעבד פסול אם לא טבל ולפ"ד הירושלמי הה"ד אם הפליג נמי פסולה דהא אומר דהמסיך רגליו הוא כהפליג וא"כ נימא נמי דהיכא שהוא ישן לא דמי למסיח דעתו לשעה קלה שטעון רק קדוש ידים ורגלים אלא דמי להפליג שהוא דבר שטעון טבילה ואי לא טבל עבודתו פסולה ואף א"נ דלא דמי ישן להפליג לזמן מרובה בבירור מ"מ גם מספק טעון טבילה דילמא דמי לזמן מרובה אבל הגמ' דידן ודאי חולק על הירושלמי בזה דהא קמיבעיא ליה שם ד' ע"ב יציאה אי פסלה ואמר ר"ש יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות טעון טבילה ואם לפי שעה טעון קידוש א"ל הבמ"ע כגון שיצא להסך את רגליו ולהטיל מים הא בהדיא קתני לה כל המיסך תני והדר מפרש נמצא דהגמ' שם בזבחים ס"ל דאי יצא אפילו לזמן מרובה ל"ב טבילה לכתחלה רק מספק ורק אי מסיך רגליו הוא חמור דבדיעבד פסולה אי לא טבל וכן פוסק רבינו הכא דאי יצא אף לזמן מרובה בעי רק לכתחלה טבילה מטעם ספק, דילמא יציאה פסלה ואי הסיך רגליו אף בדיעבד פסול אלמא דהוי אפכא מדברי הירושלמי דלא תלינן מסיך רגליו בכהפליג וא"כ לדידן אי ישן לא בעי טבילה מספק דהא כל עיקר מה שהפליג לזמן מרובה בעי לכתחלה טבילה מטעם ספק וא"כ בישן לא מחמירין לדמות לזמן מרובה דהתם גופיה חומרא, מדרבנן מטעם ספק ולהכי לדידן לא דמי רק להיסח דעתו לשעה קלה דאינו בעי רק קידוש ידים ורגלים ולא מחלקינן בין ישן לנתנמנם ולהכי אינו מחלק רבינו בזה כמבואר: ונ"ל לבאר הא דפוסק רבינו דיצא בעי קידוש ידו"ר מספק דכתב הכ"מ דהוי בעיא דלא אפשטא אף שאומר שם את"ל יציאה לא פסלה והא קיי"ל דדעת רבינו הוא בכ"ד דאת"ל פשיטתא הוא וא"כ נפשט דיצאה לא פסלה ולא בעי קידוש מ"מ נ"ל דניחא דברי רבינו דהא תחלה אמר שם א"ל מה שתפסול את"ל

לינה לא פסלה דלא פריש אבל יציאה דפריש אסוחי מסיק דעתא א"ד כיון דבידו לחזור לא מסח ת"ש כו' ואח"כ א"ל טומאה מה שתועיל לקידוש א"ר את"ל יציאה לא פסלה דגברא חזי אבל הכא דגברא לא חזי אסוחי מסית דעתא א"ד כיון דבידו לחזור לא מסח דעתו כו' וא"כ נימא כן דכ"ז דאומר את"ל הוא רק לפי דמתחיל ברישא דלינה לא פסלה וא"כ הא דפסלינן ביציאה הוא משום דכיון דפריש אסח דעתו מ"מ איכא למדחי דכיון דגברא חזי לא מסח דעתו אבל כיון דאנן ס"ל דלינה פסלה כמו שפוסק רבינו הכא בה' ח' וא"כ שפיר אמרינן מכש"כ דלינה פסלה דלא פירש יציאה אף דגברא חזי מ"מ אסוחי דעתא ופסלה וא"כ נשאר לדידן הבעיא כיון דס"ל דאף לינה פסלה ודאי איכא למימר דיש סברא לומר דכש"כ יציאה פסלה ולכן שפיר הוא עדיין הספק ודוק: הלכה י מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מהכלי שרת ה"ז קידש וכשר עכ"ל.

וקשה לי דשם בזבחים (דף כב) איתא ר' יהודה אומר יכול יהא כנו מקדש כדרך שהכיור מקדש ת"ל כו' וכנו נחושת לנחושת הקשיתיו ולא לדבר אחר וזהו התם בלא חולק וצ"ע על רבינו שלא הביא זה: הלכה יא הטביל ידיו ורגליו במי המקוה אפילו במעין א"ז קידוש כלל. וכתב הכ"מ ברייתא שם ופירשו דמי מערה כשירים לטבילה והה"ד למים חיים כו' וכתב ע"ז המגיה לא מצאתי דברי רש"י בסוגיא או אולי הוא במקום אחר עכ"ל.

והנה רש"י זה נמצא שם ובדף כ ע"ב) ח"ל שטבל דמי מערה והה"ד למים חיים שהם כשרים לטבילה וזהו דברי רש"י שמביא הכ"מ: הלכה טז וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים ורגלים כו'. והנה הכ"מ לא הביא מקור לדברי רבינו בזה.

והנה הוא ברייתא ערוכה במס' חולין (דף ק"ו ע"ב) וכל החוצץ בטבילה חוצץ בנט"י ובקידוש ידים ורגלים וזהו דברי רבינו ודוק: פרק ו הלכה ו כל מי כו' וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבר אע"פ שהוא לוקה לא חלל עבודתו עכ"ל. וכתב המשל"מ אעפ"כ לא חלל עבודתו הכי איתא בפ"ו דבכורות ד' מ"ג כו'.

והנה מדברי הגמ' אלו אין ראייה רק על אלו המומין דאינם מפורשין בתורה בין המומין רק דקחשיב ליה משום דאינו שוה בזרעו של אהרן אומר דאינו מחלל עבודה אך הלא קחשיב נמי גבן וחרום אשר כתבה התורה גבי מומי אדם אשר בבהמה ליתא ומשמע דזהו שוה לכל שאר המומין דקחשיב שם אשר מחלל עבודה מקרא דמסיק ולא יחלל את מקדשי ומ"מ כתב רבינו סתמא דכל המומין שבאדם מיוחדין ובבהמה ליתא אינו מחלל עבודה משמע אפילו הני ואכתי מנ"ל זה דגבן וחרום אינן מחללין עבודה, ונ"ל להביא ראיה מגמרא דזבחים (דף ט"ז ע"א) דאמר שם אתיא מבע"מ כו' מה לבע"מ שכן עשה בו קרב כמקריב ופירש"י דמום פוסל בקרבן כדרך שפוסל בכהן וא"כ א"נ דמומין אלו דליתנייהו בבהמה נמי מחלל עבודה אכתי הוה מצי יליף מהני מומין דאיתא באדם ומחללי עבודה ולא עשה קרב כמקריב אלא ודאי דהני מומין לא מחללי עבודה דאינו מחלל רק הני דאיתא נמי בבהמה כמבואר.

אך יש לדחות דהני דליתנייהו בבהמה הוא משום דלא משכחת לה בבהמה שיהיו מומין כאלו דליתא האברים האלו בבהמה וא"כ שפיר מדחה דפסול מים' הוא פוסל גם בבהמה והני דלא פסלי בבהמה הוא משום דלא שייך להיות גבייהו וא"כ כיון דבאדם איתא ומום

הוא להכי שפיר מחלל עבודה דחסרון מום פוסל גם בבהמה מה ששייך וא"כ א"ל דהני מחללי עבודה נמי וצ"ע: פרק ז הלכה ג מי שנסדק סתום אזנו כו' מי שניקב סחוס אזנו כרשינה בין נקב עגול בין נקב ארוך אם מצטרף לכרשינה ה"ז מום עכ"ל.

והנה המשל"מ לקמן בפ"ג מה' עבדים ה' ט' הקשה ע"ז מסוגיא דמס' בכורות (דף ל"ז ע"ב) דמקשה הגמ' ורמינהו מרצע א"ל אלא מרצע מניין לרבות כו' ומסיק אר"ת ל"ק כאן לשחוט כאן לפסול נמצא דלפסול הכהן הוה מיפסל בנקב כ"ש אף בפחות מכרשינה וא"כ תקשה הכא דביאר רבינו דין פסול כהנים בע"מ מ"ט לא קתני דנפסל אף בכ"ש ע"ש.

והנה נ"ל לישב כן דהא בירושלמי פ"ק דקידושין אמר וירצע פחות מכרשינה שמא יבוא לידי כרשינה ויבוא התורה אמרה ושב אל משפחתו כו' נמצא דס"ל להירושלמי דאף לפסול איני פסל רק כדי כרשינה ורק אי נאמר שירצע בפחות חיישינן דילמא ירצע יותר ופוסק רבינו כהירושלמי זה דלא מחלק דאף לפסול בעי ככרשינה ומה שדחה שם המשל"מ דאין לפסוק כהירושלמי נגד גמ' דידן נ"ל לענ"ד לומר דהוה לרבינו הוכחה לפסוק כן.

דהנה שם במס' בכורות כתבו התוס' וא"ת מדפסול כהן משמע דהוה מום מדאורייתא כו' א"נ מום עובר הוא ידעינן שלא יפסל אפילו לפי שעה משום דכתיב ושב אל משפחתו ודרשינן במס' קידושין למוחזק שבמשפחתו עכ"ל. נמצא דהתוס' ס"ל דאפילו אי לא הוה רק מום עובר מ"מ אינו נרצע מטעם זה דאינו שב אל משפחתו לפי שעה וא"כ קשה לי האיך הוכיחו רבנן דבמילת אין רוצעין דאל"כ איך תתיישב זה דאמרינן דכהן אינו נרצע דהא במילת אינו נעשה בע"מ הא מבואר הכא בסוגיא דמן העור נעשה בע"מ עובר כדאמר שם בגמ' א"ה מום עובר נמי אלמה תנן אבל לא מן העור וכן פירש"י שם במשנה אבל לא מן העור דהדר בריא אלמא דמום עובר הוא ורק דהדר בריא וא"כ יוכל היות דרוצעין במילת ומ"מ כהן אינו נרצע משום דנעשה בע"מ עובר ואינו שב למשפחתו קרינן כדברי התוס' וע"כ נ"ל דצריך לומר לפ"ז דבזה פליגי ר' יודן ברבי וחכמים דר' יודן נמי יסבור בזה דכהן אינו נרצע דהא דרשא גמורה היא הקרא דושב אל משפחתו לכ"ע ורק בזה פליגי דר"י סבר דרוצע רק במילת לכל עבד דהוי רק מום עובר דהא לעשות חבלה כזה באחר הוא אסור בלאו דבל יוסיף ורק הכא התירה התורה וא"כ אמרינן דהתורה לא התירה רק לנקוב במילת הפחות שבחבלה שהוא מום עובר ולא בסחוס שהוא מום קבוע ומ"מ ניחא דעבד כהן אינו נרצע דנעשה בע"מ עובר ואינו שב אל משפחתו אבל רבנן פליגי בזה גופיה וס"ל דאי ירצע במילת דהוה מום עובר מיקרי שב אל משפחתו כיון דיעבור המום וא"כ מוכרת אתה לומר דמן הסחוס אתה רוצע ולהכי הכהן אינו נרצע דאינו שב אל משפחתו וא"כ תירוץ זה של הגמ' כאן לפסול כאן ליקרב הוא רק לר' יודן דאף במום עובר מיקרי אינו שב אל משפחתו וא"כ אינו יכול לרצוע אף בפחות מכרשינה דהא מום עובר נמי אינו שא"מ קרינן אבל לרבנן דאמרו דדוקא מן הסחוס מיקרי אינו שב אל משפחתו ליתא תירוץ זה כאן לפסול וצריך לומר לרבנן תירוץ הירושלמי שמא יבוא לידי כרשינה וכיון דפסקינן כחכמים נקטינן כהירושלמי דלא מחלקינן כמבואר.

ואף שהירושלמי שם פ"א דקידושין אומר שם כן ר' יודן אומר המילת הזה נרצע שלא יהא כהן ויפסל משמע דס"ל לר' יודן דכהן נרצע ורק הוא נרצע במילת ואינו נעשה מום והוא דלא כמו שבארנו דגם לר"י אינו נרצע עבד כהן מ"מ לפי סוגית הגמ' דידן לא משמע כן דהגמ' אומר כן וחכמים אומרים אין עבד כהן נרצע מפני שנעשה בע"מ וא"ת במילת היו רוצעין האיך עבד כהן נעשה בע"מ הא אין רוצעין אלא בגובה של אוזן עכ"ל הגמ' וא"כ משמע דחכמים אומרים לר"י דזהו דבר ברור דעבד כהן אינו נרצע והוא משום דושב אל משפחתו ומוכרח הוא דרוצעין בגובה ש"א ולא במילת ולדברי הירושלמי אין הוכחה דהא לדידיה לר' יודן הכהן נרצע במילת ומאי הוכיחו חכמים לר"י אלא לפי סוגית גמ' דידן הוא כמו שבארנו דר' יודן סובר דאינו נרצע כהן ומשום דבמילת הוה נרצע ונעשה מום עובר מ"מ גם בזה אין לרצוע לכהן וחכ"א דעל זה ל"ח כיון דהוא מום עובר וע"כ רוצעין מן הסחוס כמבואר.

וניחא לי עפ"י דבארנו דר' יודן אמר דבמילת היו רוצעין כיון דאיכא איסורא לחבול עבדינן ליה החבורה העוברת זה דאיתא במס' קידושין דף ס"א ד"א המרצע זהו המרצע הגדול והנה רבינו כתב לקמן בפ"ט מה' עבדים ה' ג' ורוצעין במרצע של מתכת כו' ולא ביאר דבמרצע הגדול היו רוצעין אשר לפי הנראה אין חולק על זה ועמדו ע"ז המפרשים: ונ"ל לומר כן דלא בא הד"א לומר דרוצעין דוקא במרצע הגדול ורק לפי שבארנו דאיכא איסור ברציעה וא"כ הוה אמינא למעט בחבלה מהדרין על המרצע היותר קטן להכי בא לומר דנוכל לרצוע במרצע אף היותר גדול ורק מיקרי מרצע ול"ל לבקש קטן דוקא דיהיה החבורה קטנה וא"כ כיון דרבינו אמר סתם ורוצעין במרצע של מתכת משמע דשרי בכל מרצע וא"צ לבקש קטן ואף אי הוא גדול שרי דבזה דהתורה אמרה המרצע מתיר בכל מרצע אף גדול אבל לא לחיוב לבקש היותר גדול ורק דשרי בכל מרצע כמו דכתב רבינו כמבואר.

ועוד נ"ל לישב דברי רבינו הכא כן דהנה הירושלמי אמר שמא יבוא לידי כרשינה כו' ומפרש לה הריטב"א ז"ל בחידושיו למס' קידושין דהא דאמר שמא יבוא לידי כרשינה אין הכוונה שמא יטעה ויעשה נקב גדול דלזה לא חיישינן דהא יש איסור משום חובל בחבירו ובזה הוא זהיר ורק חיישינן כיון שרוצעין במרצע של ברזל ודרכו של ברזל שמנקבין בו שהרחב יתרחב מאליו וכמו דאמרינן במס' שבת דף קל"ו ובמס' יבמות דף ע"ו דברזל מיזרף זריף ויש לחוש שמא יתרחב הנקב יותר מכרשינה מעצמו וזהו פשט הירושלמי ויבוא מה בכך היינו דהירושלמי מפרש כיון דהוא אינו נוקב בידיים ואינו עובר על איסור מה לנו לחוש אם יתרחב ואימר התורה אמרה ושב אל משפחתו דהא התירה גלתה לנו דכהן צריך לשוב אל משפחתו אחרי כן ואי נרצע אף נקב קטן דבשעת מעשה לא עבדינן איסורא אך כיון דדרכו להתרחב ממילא לא ישוב אל משפחתו ולהכי אינו נרצע כלל וא"כ ניחא שפיר דהתם בבכורות הא קאי אליבא דר' יוסי ב"ר יהודה דמקשה ור"י בר"י כעדשה אין בציר מכעדשה לא והנה ר' יוסי ב"ר יהודה הא ס"ל בברייתא שם דשרי לרצוע בכל דבר בסול ובסירא כו' ולא בעי של מתכת דוקא וא"כ ליתא החשש שמא יתרחב דהא היה של עץ ולהכי מחלק בין לשחוט ובין לפסול דאל"כ הא יכול לכהן לרצוע בשל עץ דלא יתרחב הנקב אבל לדידן דס"ל דבשל מתכת דוקא

כמו שבארנו וא"כ שפיר הוא תירוץ הירושלמי שמא יעשה כרשינה שהוא סברא טובה שיתרחב הנקב ולא מחלקינן כלל בין לפסול ובין לשחוט כמבואר.

והנה הקרבן עדה שם בירושלמי מפרש ויבוא לידי כרשינה ומה בכך הא ה"ל טרוד בדבר מצוה ופטור כדתנן אם הוציא הלולב לר"ה פטור ע"כ וליתא זה דהא דטועה בדבר מצוה דפטור הוא רק מחטאת אבל איסורא איכא כמו כל איסור שוגג וכמו שלית ב"ד אם הוסיף מכה אחת דעובר על בל תוסיף וא"כ חששו שפיר דבנקל יכול לטעות ויעשה נקב יותר גדול ויעבור על איסור אלא הוא כמו שבארנו דהא הנקב אף יותר גדול לא יעשה בעצמו ורק יתרחב מאליו אך בכ"ז גם לזה חששו דלא ישוב אל משפחתו או כמו שמפרש הפ"מ הכא דמה שמקשה הכא הירושלמי ויבוא לידי כרשינה הוא קושיית הגמ' שלנו ויעשה בע"מ ומשום ושב אל משפחתו.

ומה שמקשה הק"ע בש"ק על רש"י שפירש ויעשה בע"מ הלא רציעה מצוה הוא והקשה הלא מטיל מום בקדשים לוקה ועוד דבכהן כתיב וקדשתו כו' לענ"ד לא קשה מידי דהא גם בישראל איכא איסור לעשות חבלה משום איסור בל יוסיף להכות ורק הכא התירה התורה לרצוע וא"כ גם בכהן לא חיישינן אי איכא עוד איסור בע"מ דהא זהו מצוה מה"ת ואמרה התירה אמרה ושב אל משפחתו א"כ צותה דגם כהן ישוב אל משפחתו ובודאי אין רוצעין דלא יעשה בע"מ כמבואר ודוק: פרק ט הלכה ב אע"פ שהזרין מוזהרין אין חייבין מיתה אלא על ד' עבודות בלבד עכ"ל.

וכתב הכ"מ פלוגתא דרב ולוי במס' יומא ד' כ"ד ופוסק רבינו כרב דלוי ס"ל אף תרומת הדשן ע"כ והמשל"מ כתב וז"ל ובירושלמי הביא מחלוקת זה בשם ר' יוחנן ור"ל דר"י מחייב כלוי ולפ"ז ה"ל לפסוק כר"י נגד ר"ל כו' ועוד הקשה כמו"ח ז"ל דשם בעי רבא עבודת סילוק בהיכל כל מהו והא בעיא אליביה דלוי דס"ל דעל עבודת סילוק חייב וא"כ ה"ל לרבינו לפסוק כלוי דרבא דהוא בתרא בעיא אליבא וכמו דאשכחן לקמן בפ"ו מה' מעה"ק ה' כ"א דפוסק רבינו כאבא שאול אף דה"ל יחידאי משום דרב אשי קמבעיא אליביה וכמו שכתב התוי"ט במשנה דמס' זבחים ד' ב' ק"י וכן בש"ד וא"כ ה"ל לרבינו לפסוק כלוי ולמיחשב תרומת הדשן: ונ"ל לישב דברי רבינו דפוסק כרב וכו"ל כן דהנה שם בסוגיא אמרינן מ"ט דרב דכתיב ואתה כו' עבודת מתנה ולא עבודת סילוק כו' וללוי כתב רחמנא לכל דבר המזבח ורב ההוא לאתויי שבע הזאות כו' וללוי נפ"ל מדבר וכל דבר ורב דבר וכל דבר לא דריש ואימא לכל דבר המזבח כלל עבודת מתנה פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט עבודת מתנה אין עבודת סילוק לא א"ק ולמבית לפרוכת ועבדתם למבית לפרוכת הוא דעבודת מחנה אין עבודת סילוק לא הא בחוץ אפילו עבודת סילוק ע"כ.

והריטב"א ז"ל בחידושיו כתב על הא דאמר רב לא דריש לא דלא דריש כלל דהא ליכא מ"ד דלא דריש לכל כו' א"נ דלכללא אתיא למדרש כלל ופרע והיינו דפרכינן בסמוך ואימא לכל דבר המזבח כלל עכ"ל הריטב"א: והנה צריך להבין לפ"ד של הריטב"א ז"ל דרב דריש לכל על כללא ופרטא וללוי לא דריש במאי פליגי דלוי ס"ל דמקרא של ולמבית לפרוכת חזינן דלא דרשינן כלל ופרט ולרב דריש ונ"ל לומר כן דהנה התוס' ישנים כתב כאן וז"ל לרב למאי איצטריך למבית לפרוכת י"ל דס"ד כיון שעבד לפני

ולפנים יהא חייב דאפילו בביאה ריקנית יש לו לזר להתחייב אם היה מזיד וכן פירש הר"י עכ"ל.

נמצא דלרב אתיא הקרא דלמבית לפרוכת כה"כ דלא נטעה לומר אף אם עבודת סילוק לחייב שם משום דאפילו בביאה ריקנית חייב שם מיתה ודריש כללא ופרטא וללוי לא דריש כן וצריך להבין מנ"ל לחדש ללוי דהקרא של ומבית לפרוכת אתיא לגלוי דלא ילפינן כללא ופרטא ורק למבית לפרוכת הוא דחייב על עבודת סילוק נמי דילמא אתיא כרב רלא נימא להיפך דעל עבודת למבית לפרוכת כיון דעל ביאה ריקנית חייב במזיד מיתה חייב נמי על עבודת סילוק ואחי קרא לגלות לנו אפכא: ונ"ל דבזה פליגי דהנה איתא במס' מנחות (דף כז ע"ב) מבית לפרוכת ואל פני הכפורת במיתה ר' יהודה אומר כל היכל כולו ולמבית לפרוכת בארבעים ואל פני הכפורת במיתה ע"כ.

נמצא דלר' יהודה מבית לפרוכת על ביאה ריקנית אינו חייב מיתה וא"כ לא מצי למימר דאתי הקרא כמו לרב לומר דעל מבית לפרוכת חייב משום דאפילו על ביאה ריקנית דהא לר' יהודה אינו חייב מיתה על מבית לפרוכת על ביאה ריקנית ורק על פני הכפורת חייב מיתה וע"כ צ"ל דאתי למימר דעל מבית לפרוכת הוא דחייב דוקא על עבודת מתנה ולא על עבודת סילוק הא מבחוץ אף על עבודת סילוק נמי חייב וכן נמי ר' יוחנן דסובר בירושלמי כלוי וסבור נמי כן כר' יהודה אבל רב ס"ל כרבנן כמו דס"ל לדידן דאף על מבית לפרוכת חייב מיתה וצרי קרא לגלות לנו ההיפוך דעל מבית לפרוכת נמי פטור וא"כ ניחא נמי דברי רבא דמבעי אליבא דלוי דאמרין שם במנחות ורבנן ה"נ דל"ל יהא דב"ר אל פני הכפורת ההוא למעוטי דרך משופש כו' ובמס' זבחים (דף פב ע"ב) אמר שם אמר אביי ל"נ אלא לדרך משופש א"ל רבא והא הבאה כתיב ביה והתוס' שם מקשים מהסוגיא דמנחות דאמר דלרבנן ממעטי מקרא דרך משופש ול"ל קרא ת"ל דכתיב הבאה כו' וא"כ א"ל דרבא כר' יהודה ס"ל באמת ולא כרבנן למעט דרך משופש דהבאה כתיב ביה וא"כ שא שפיר ס"ל נמי כלוי שם ביומא אבל אנן דס"ל כרבנן וכמו דס"ל במס' יומא (דף נג) לסתמא דגמ' דעל מבית לפרוכת חייב מיתה שפיר פסקינן נמי כרב דעל תרומת הדשן פטור דדרשינן כלל ופרט כיון דס"ל כרבנן הכא בפ"ג ה' ט' דעל מבית לפרוכת ח"מ שפיר פוסק כרב כמבואר והנה בס' מהר"ם ברבי מתרץ וז"ל ול"נ לתרץ בצירוף עוד שם קושיא דאמר על הרב ודלוי בשניהם ח"כ וקשיא הבריייתות אהדדי כו' ונ"ל לתרץ כן דהנה התוס' ישנים במס' יומא כתבו דאיצטריך לרב לרבות שבע הזאות שבפנים ושבמצורע משום דס"ד דהוה עבודה שיש אחריה עבודה דהא צריך להזות על קרנות המזבח קמ"ל כיון דעכ"פ מדם זה אינו מזה על הפרוכת הוה גמר עבודה ולכאורה קשה דהא לא צריך כלל קרא דאל"כ היכי משכחת לה כלל דמבית לפרוכת דהיינו לפני ולפני דכתב רחמנא אל מבית לפרוכת ועבדתם עבודת מחנה דהא ליתא החם אלא שתי עבודות הזאת בין הבדים וקטורת ואם הזאה בהיכל גבי פר ושעיר הנשרפין הוי עבודה שיש אחריה עבודה דצריך להזות על קרנות המזבח ה"ד הזאה בין הבדים נמי הוה עבודה שיש אחריה עבודה דהא צריך להזות אח"כ על הפרוכת ועל המזבח וא"כ בהזאה ליתא מיתה ולא משכחת לה אלא בקטורת ובזה נמי לא משכחת מיתה משום זרות דחייב כרת משום הבערה שלא לצורך ביוה"כ וכרת חמור ממיתה בידי שמים וא"כ קשה ל"ל לרב על המזבח לרבות שבע הזאות שבפנים כו' ת"ל דמוכח מן ומבית לפרוכת כו' אף

אם אמרינן מקלקל בהבערה פטור ל"ק דמן יוה"כ פטור דמקלקל בהבערה הוא אבל אם מקלקל בהבערה חייב מוכרח כלוי ול"ק הברייתא אהדדי דתנאי הוא דחד ברייתא דכרב אתיא כמ"ד מקלקל בהבערה פטור ואידך כמ"ד חייב ורבינו לטעמיה דפוסק כמ"ד מלאכה שאצ"ל חייב משה"כ ס"ל כלוי עכ"ל: והנה לפי מה שנבאר לקמן בפ"ח מה' פסוהמ"ק הי"ב דברי התוס' במס' יבמות (דף לג ע"ב) דכתבו דהיכא דהותר מכללו אפילו אי הוי איסור חמור אפה"כ חל עליו איסור קל והוכיחו זה מדאמרינן התורה אמרה יבוא איסור נבילה ויחול על איסור חלב וא"כ ה"נ יש לדחות דאיסור יוה"כ הוי הותר מכללו במקדש וכמו שכתבו שם התוס' ביבמות דזה מקרי הותר מכללו ולפ"ז נדחה תירוץ המהר"ם ברבי דה"נ חייל איסור זרות על הבערה משום דהוי הותר מכללו ואף שהתוס' כתבו שם עוד ת"א מ"מ זה ודאי ס"ל דטריפה חל על חלב ומוכרח מזה ודאי כתירוץ הראשון של התוס' שבארנו.

ולפי מה שתמצנו ניחא שני הברייתות דסתרי אהדדי דתליא בפלוגתא דתנאי וחדא אתיא כר' יהודה וחדא אתיא כרבנן כמבואר. ובהאי ענינא נ"ל לתרץ קושית התוס' ישנים שהקשו וז"ל ב"ר עבודת סילוק בהיכל מהו תימא לרבי אמאי לא פשיט להו דפטור מדלא חשיב ליה ללוי לעיל ול"ל משום דלא מיירי אלא במזבח החיצון דהא פריך בסמוך אלא זר שסידר את המערכה לחייב עליה אלא פשיטא דל"ח מיתה מדלא מנה ליה עכ"ל: ונ"ל לומר כן דהנה לכאורה לאו אליבא דכ"ע צריך זה הא דמקשה שם הגמ' בהאי סוגיא נימא כלל ופרט ומתריך א"ק ולמבית לפרוכת דהא התוס' כתבו ד"ה אין ואע"ג דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא הא דיינינן באלו טריפות כה"ג כו' עי"ש ובאמת י"ל דהאי סוגיא כאן ס"ל כמ"ד דלא דיינינן כה"ג בכלל ופרט דהא יש פלוגתא בזה ת"ק ות"ב עי"ש ולהכי צ"ל ולמבית לפרוכת כו' אבל למ"ד דדיינינן בכה"ג בכלל ופרט וכלל ול"צ התירוץ של א"ק ולמבית לפרוכת אלא יתריך כדברי התוס' דה"ל שני כללות הסמוכות והטל פרט ביניהם.

והנה התוס' ישנים כתבו הא דק"ל על לוי ונימא כלל ופרט ולא מקשה סתם עבודת מיתה ל"ל משום דאמרינן דאתי למעט עבודת סילוק שבהיכל עי"ש בד"ה עבודת. ועתה ניחא שפיר דמדברי לוי ליכא למיפשט דא"ל דלוי באמת ס"ל דעל עבודת סילוק שבהיכל פטור משום קרא של עבודת מתנה ממעטי עבודת סילוק שבהיכל כדברי התוס' ישנים שהבאתי ועל מבית לפרוכת לא ממעט דיסבור כדברי רבנן ואתי למעט אפכא דל"נ מבית לפרוכת חייב על עבודת סילוק ואי תקשה לימא כלל ופרט יסבור כמ"ד דשני כללות הסמוכות הטל פרט ביניהן אף דלא דמי ולהכי קחשיב אבל לדברי המתריך דתריך דקרא דעבודת מתנה אתי על מבית לפרוכת וס"ל דאין דנין בכלל ופרט כללות הסמיכות בעי שפיר בהיכל מהו אם לפני דמי או לחוץ וכפי דמתרצינן כן מיבעי ליה לרבא ומדברי לוי ליתא למיפשט דהוא יסבור באמת דעל היכל פטור בקרא דעבודת מתנה על היכל קאי ודוק: הלכה ג כיצד כו' וכתב הכ"מ שם ויש לתמוה למה השמיט רבינו ממצה ואפשר לומר דבכלל אחת מכל הזאת הדם הוא משמע לרבינו עכ"ל.

ונ"ל לומר הא דברייתא קחשיב ליה בהדיא ולא כלל בהזאת משה"כ דהנה איתא שם והזה בחטאת העוף הממצה והמקטיר בעולת העוף וכתב רש"י ז"ל מזה איתא בחטאת

העוף וממצה בעולת העוף ועי"ש בני' התוס' והתוס' ישנים כתב וז"ל והא דלא קחשיב מיצוי בחטאת העוף משום דפלוגתא הוא במס' מעילה (דף ת) אי מעכבא ועיין חידושי הריטב"א שם שכתב דהברייתא הוא גופיה אתי לאשמועינן דמיצוי הוא רק בעולת העוף ולא בחטאת העוף דמיצוי ל"מ וקחשיב מיצוי אף שבכלל הזאה הוא לאשמועינן האי דינא דמיצוי רק בעולת העוף ולא בחטאת העוף אבל לדידן דפסקינן כמ"ד מעכבא אף בחטאת ל"ל למיתני כלל דבכלל הזאות הוא כמו שפוסק רבינו לקמן בפ"ז ה' מעה"ק ה"ז דמיצוי חטאת מעכבא ודוק: הלכה זו וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם היטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליק עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל הפליג כשאמר מותר לזר להדליק אלא שאם הדלק כשרות עכ"ל. וכתב הכ"מ בשם הריטב"א דלהכי כתיב בהעלותך את הנרות ולא כתיב יעלה את הנרות משום דלאו עבודה כו' וטעמו של רבינו כיון דלאו עבודה משרי נמי שרי כמו שחיטה שמותר בזרים ע"כ.

ולענ"ד נ"ל קצת ראייה לדברי רבינו דבמשנה דזבחים (דף קיד ע"ב) קחשיב כמה דברים דאין חייבין משום זרות והתוס' במס' סנהדרין (דף פב ע"ב) ד"ה והמציק כתבו הדלקה דלא קחשיב משום דלאו עבודה הוא עכ"ל. ובזה הא אכתי אינו מיושב דהא הגמ' דחוק הרבה במס' יומא (דף כד) דמנ"ל דהדלקה לאו עבודה ול"ד להצתת אליתא עיי"ש ואכתי ה"ל להמשנה לאשמועינן דלאו עבודה היא ואינו חייב אף דלכתחלה אסור כדברי הראב"ד ז"ל אע"כ צ"ל כדברי רבינו דכיון דאמרינן בזה דלאו עבודה הוא שרי אפילו לכתחלה והוא כשחיטה דכשירה בזרים והמשנה לא קחשיב התם רק מה שאינו חייב ולא מה שמותר לכתחלה כמו דלא קחשיב שחיטה וזהו נמי כוונת התוס' דהדלקה לאו עבודה ושרי לכתחלה ולהכי לא קחשיב שם ועיין בצאן קדשים שם במשנה דנעלם מאתו דברי התוס' אלו במס' סנהדרין עיי"ש ודוק: הלכות איסורי מזבח פרק א הלכה ד השוחט בע"מ לשם קרבן לוקה כו' עד שהרי נאמר בהן לא תקריבו אלה לה' כו' וכתב הלח"מ אבל מ"מ קשה לי על רבינו ועל רש"י ז"ל דה"ל לפרש כלישנא בתרא דאמר שם בגמ' דלרבנן נמי מפיק מעל המזבח וקרא דלא תקריבו אתי לבמת יחיד ולפי ההיא לישנא אתיא ברייתא דספרי דמפיק ליה מקרא דעל המזבח ככ"ע עכ"ל ונ"ל לענ"ד לישב כן דלכאורה קשה לפי לישנא קמא דמפיק ליה מלא תקריבו דמעוך וכתות ולא אתי על במת יחיד מנ"ל דלוקה על בע"מ בבמת יחיד.

ונ"ל לומר כן דהנה במס' זבחים (דף קכ) אמרינן שם ת"כ דר' יוחנן כו' מומין וזמן בגדולה ובקטנה ופירש רש"י ומומין דלא אשכחן דשרינהו בקטנה עכ"ל. ולכאורה קשה ה"ל לרש"י ז"ל לומר כמו דאמרינן כאן בתמורה דמקרא דמעל המזבח מפקין זריקה ומקרא דלא תקריבו אתי למעט במת יחיד דבע"מ פסול בהו ומ"ט פירש משום דליכא קרא למשרי: וע"כ נ"ל לומר כן דהנה שם בתחלה איתא עולת במת יחיד רב אמר אינה טעונה הפשט ונתוח ור' יוחנן אמר טעונה הפשט ונתוח וקמיפלגי בדריה"ג דתניא ריה"ג אומר עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט ונתוח כו' מ"ס מאוהל מועד ואילך ל"ש במה גדולה ול"ש במה קטנה ומ"ס בבמה גדולה אין בבמה קטנה לא ת"כ

דר"י דברים כו' הפשט ונתוח בגדולה ובקטנה ופירש רש"י שם שחיטה הפשט ונתוח דלא אשכחן בהו מיעוטא ע"כ.

נמצא דבזה פליגי רב ור' יוחנן דרב סבר דכיון דלא אשכחן קרא לרבות הפשט ונתוח בבמה קטנה אמרינן דלא צריך כלל הפשט ונתוח רק בבמה גדולה ור"י סבר דכיון דלא אשכחן קרא למעט אמרינן גם הפשט ונתוח בבמה קטנה וכן גבי מומין לכאורה נמי איכא למימר הכי דרק לרב כיון דלב"נ קודם קרבנות אוהל מועד היה שרי להקריב בע"מ ורק מחוסר אבר פסלי ובירושלמי בפ"ט דמס' פסחים איתא חד מ"ד דבדוקין שבעין לא פסל בפסח מצרים ומה שכתב שם קרא דתמים הוא לרבות מחוסר אבר פוסל בהו ועיין תוס' חולין (דף עט ע"ב) ובחידושי בארתי בזה כמה סוגיות ואכ"מ נמצא דלהאי מ"ד בירושלמי קודם קרבנות אוהל מועד גבי ישראל לא מפסל אי לא היה לנו הקרא של לא תקריבו דפסול אף בבמת יחיד וכמו הפשט ונתוח דיו"ט וצריך קרא לרבות על במת יחיד ואי לא מקרא ה"א דכשר בבמת יחיד אפילו בע"מ ואתי הלישנא בתרא דתמורה ע"כ כתב דאמר א"ט הפשט ונתוח ולהכי צריך קרא לרבות בע"מ מקרא דלא תקריבו אבל ר' יוחנן דאמר דכיון דליכא קרא למשרי ודאי טעונה הפשט ונתוח כן גבי בע"מ נמי לא בעי קרא לאסור וכיון דנאסר גבי ישראל שוה לנו במה גדולה לבמה קטנה ולא צריך קרא דלא תקריבו דמעוך על במת יחיד ואתי הלישנא קמא שם בתמיה דמפיק מלא תקריבו על זריקה ולא אית לן קרא על במת יחיד כר"י דל"צ כלל קרא לזה ולהכי הכא גבי הא ברייתא דת"כ דר"י דאמר דטעונה הפשט ונתוח שפיר פירש רש"י דליכא קרא גבי מומין דשרי בקטנה דכיון דס"ל להך ברייתא כר"י דל"ט הפו"נ גם על במת יחיד לא צריך קרא לאסור וידעינן שפיר מהא דליתא קרא למשרי ולא מבעיא קרא בתמורה כל"ק שם ועתה ניחא דברי רבינו ורש"י ז"ל דכיון דקיי"ל רב ורב יוחנן הלכה כר"י ועוד דת"כ כר"י וא"כ לא צריך כלל קרא על בע"מ בבמת יחיד ואתי הקרא לא תקריבו על זריקה ודוק: שם מכאן אמרו לוקה ד' ועיין כ"מ ולקמן בפ"א מה' תמורה נתרץ דברי רבינו בס"ד: הלכה יב כל פסולי המוקדשין כשיפדו מותר לשוחטן בשוק של טבחים ולשקול בשרם בליטרא כשאר החולין חוץ מן הבכור ומעשר מפני שמכירתם בשוק מוסיף בדמיהן אבל הבכור והמעשר שאין דמיהם להקדש אלא נאכלין במומן כמו שיתבאר אין שוחטין אותם בשוק של טבחים ואין מוכרין אותן שם כו' עכ"ל.

והנה רבינו ז"ל לא ביאר לא כאן ולא בפ"א מה' בכורות שכתב שם נמי שאסור למכור בשר בכור ומעשר באטלז ולמכור בליטרא אי איסור זה הוא מה"ת או רק מדרבנן אסור: ונ"ל לבאר דהנה התוס' כתבו במס' בכורות (דף לא) דהאיסור זה הוא מה"ת דכתבו בד"ה חוץ וז"ל ואע"פ שמפרש טעם מפני שהנאתן לבעלים ע"כ הוא מדאורייתא כדמוכח בפ"ק דתמורה (דף ח) ובמס' סנהדרין (דף קיב) גבי עיר הנדחת דדרש בהמתך מי שנאכלין בתורת בהמתך יצאו בכור ומעשר שאינו נאכל בתורת בהמתך דתנן כל פסולי המוקדשין נמכרין באטלז כו' חוץ מן הבכור והמעשר שמא משום קרא נפקא דאין נוהגין בזיון בדבר שאין הנאתן להקדש עכ"ל.

והרא"ש ז"ל שם בדף ל"א הביא דעת הרמב"ן וז"ל כתב הרמב"ן ז"ל ומסתברא לנו דחלבו של בכור וגידו ועורו וקרניו נמכרין באטלז ונשקלין בליטרא דלא עבדי רבנן

מעלה אלא בבשר דחזי ליה אבל בהני לא וגמרין להא מילתא ממעשר דלא ש"ב כדתניא מ"ב ששחטו מבליע בעורו ובחלבו כו' וכן כתב בעל הלכות חלבו של בכור מוכרין אותו לעכו"ם כו' מיהו עבוד רבנן כו' חלבו דאינו ראוילאכילה העמידו על ד"ת עכ"ל וכן איפסק להלכה בטור ש"ע יו"ד ס' ש"ו ס"ק ו' כדעת הרא"ש בשם הרמב"ן בהני דברים נמכרין ונשקלין וכתב הב"י דלא עבדו רבנן מעלה אלא בבשר ולא בהני אלמא ס"ל להפוסקים דדבר זה דאינו נמכר ואינו נשקל הוא רק מדרבנן דלא כהתוס'.

והנה כן מבואר כשיטת הפוסקים האלו דהוא רק מדרבנן בירושלמי דמע"ק בפ"ב ה"ג והובא בתוס' חגיגה (דף י"ח ע"א) אר"א ב"מ אלו היה מי שימנה עמי התרתי בשר בכור לשקול בליטרא כלום אסרו בשר בכור אלא כדי שיהיו מוכרין בזול והן מערימין ומוכרין ביוקר עכ"ל. והנה הטורי אבן במס' חגיגה דף י"א הקשה על דברי הירושלמי דאמר כלום התרנו בשר בכור אלא כדי שימכר בזול והן מערימין ומוכרין ביוקר והקשה דבגמרא דידן משמע אפכא דמפרש המשנה דאמרה מפני שהנאתן לבעלים ולהכי אסרו משום בזיון קדשים למכור באטלז ולשקול בליטרא כיון דהקדש לא יהנה מזה אבל פסוהמ"ק כיון דהנאתן להקדש דטפי ופריק מעיקרא שרי וא"כ לא הוה כסברת הירושלמי דאסרו רק כדי שיהיה בזול ורק אפכא דמשום בזיון קדשים אסרו לשקול כיון דאין הנאה מזה לקדשים ומוכח כן ממס' זבחים דף ע"ה ע"ב שם א"ד זילותא דבכור עדיף כו'.

ונ"ל ליישב דברי הירושלמי כן דזהו הפשט לא דאסרו זה כדי שיהיה רוח בעלים שימכרו בשר בכורות בזול לא כן אלא כלום חסרו אלא כדי שימכרו בזול וכיון דיהיה המכירה בזול לא ימכרו הבעלים והמכירה הוא בזיון להקדש דאי יהיה ביוקר אזי הבעלים ירויחו וימכרו אבל כאן דהוא בזול לא ימכרו ולא יהיה בזיון להקדש והן מערימין ומוכרין ביוקר פירוש שבכ"ז המה מבקשים תחבולות למכור ביוקר ולא מהני להו התקנה למנוע הזילותא מן הבכור ומעשר אבל פסוהמ"ק שהנאתן להקדש לא חששו רבנן על הזילותא והתירו לשקול הפסוהמ"ק כדי שיהיה ביוקר להקדש כמבואר.

אבל מ"מ זה חזינן דהירושלמי ס"ל להדיא דאיסור זה הוא רק מדרבנן: ונ"ל להביא ראיה דהוא רק מדרבנן מהא דאיתא במס' ביצה (דף כ"ת ע"א) אר"י הלכה כר' יהושע הואיל ותנן בבכורות כותיה דתנן כל פסוהמ"ק כו' חוץ מן הבכור ומעשר ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור א"ל אביי ודילמא לא הוא עד כאן לא קאמר ר' יהושע הכא דליכא בזיון קדשים אבל התם דאיכא בזיון קדשים לא א"נ עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מיחזי כעובדין דחול אבל הכא דמיחזי כעובדין דחול לא וא"א דאיסור זה בבכור ומעשר הוא מה"ת האיך יש סברא לומר דהכא משום דמיחזי כעובדין דחול והא חמור מה שהתם הוא איסור תורה ויהא גזרינן באיסור דרבנן מאיסור תורה ועוד שם בתחילה לומר כן אי אישור זה הוא מה"ת עד כאן לא קאמר ר' יהושע הכא אלא דהוי רק איסור מדרבנן אבל התם דהוי איסור תורה לא ול"ל הטעם לומר מסברא שיש בזיון קדשים וכן שם בירושלמי דביצה פ"ג אמרינן ר"ח ורשב"ר שקלי מנה כנגד מנה בבכור בד"א בחול אבל בי"ט אסור ע"ש שאין משגיחין בכ"מ כל עיקר אלמא דס"ל גם להאי

ירושלמי דבכור קילא מי"ט וע"כ הוא משום דלא הוי רק איסור דרבנן ולא מיחזי כעובדין דחול כמבואר דלהכי י"ט תמור.

ועוד נ"ל להביא ראיה מהא דאיתא במס' זבחים (דף עה ע"ב בעי רמב"ח התפיס בכור לבדה"ב מהו שישקל בליטרא רוחא דהקדש עדיף א"ד זילותא דבכור עדיף וכתבו התוס' ד"ה התפיס אי האי דאמרינן אין נשקל בליטרא הוא רק מדרבנן ניחא אבל בהדיא מוכח בפ' חלק דהוה מה"ת ונשאר בקושיא אי נימא דהוא איסור וכן שם בסוף הסוגיא מתקיף לה כו' מה לי אלו אמר הפדו לי בכור שומעין לו הפדו רחמנא אמר לא תפדה ופירש"י ז"ל ועל ד"ת אין לעבור אבל לשקול בליטרא אין כאן עבירה על ד"ת אלמא דמסיק בהדיא דאיסור זה הוה רק מדרבנן.

אך קשה לי ע"ז מהא דאיתא במס' בכורות (דף כ"א ע"ב) דאמר שם ר' שמעון אומר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר והרי הוא כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו כו' אף מעשר ואדיליף מבכור ניליף אקדשים מסתברא מבכור ה"ל למילף שכן גואל מום תמורת כילה אדרבא מקדשים ה"ל למילף שכן זכר קדוש במתנות פשוט אלא ר"ש העברה העברה יליף ע"כ והנה רש"י ז"ל פירש אכילה בכור ומעשר נאכלין במומן זה לכהן וזה לישראל אבל קדשים שנפל בהם מום נפדין והקשה התוס' ע"ז וק"ק הא מכלל גואל הוא זה וי"ל דמשונה אכילתה משאר פסוהמ"ק דאין נשחטין באטלז ואין נמכרין בליטרא ומדאורייתא הוא כדמוכח בתמורה ד' ח' אלמא דהוכיחו התוס' דהוא איסור מה"ת דאי מדרבנן אינו שייך לעשות פרכא על מ"מ ועיין תוס' חולין (ד' קלו) ד"ה בפני אך זה לאו קושיא הוא דיש לפרש כפירוש רש"י על אכילה ומ"מ יש לישיב קושית התוס' על רש"י ז"ל כן דהנה התוס' כתבו לעיל שם שכן גואל מום הא דלא קאמר נמי ואין באין מחו"ל כשאר קדשים משום דפלוגתא הוא התם בתמורה (דף כא) עכ"ל.

והנה לכאורה קשה טובא דהא הכא אליבא דר"ש קאי ור"ש הא ס"ל בהדיא שם במשנה כל הקדשים מביאין מחו"ל חוץ מן הבכור והמעשר וא"כ לר"ש בודאי יוכל לומר כן ואמאי כתבו התוס' דהוא בפלוגתא התם וע"כ נ"ל לומר כן דשם במשנה אר"ש מה טעם מפני שהבכור ומעשר יש להן פרנסה במקומן משא"כ בשאר כל הקדשים ופירש"י ז"ל מפני שהבכור ומעשר יש להן פרנסה שיש להן תקנה במקומן שירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים משא"כ בשאר כל הקדשים אע"פ שנפל בו מום הרי הוא בקדושתו וצריך אתה לפדותן ולהעלות דמיהן ולהקריבן והואיל וסופן להעלות דמיהן יעלו הן עצמן עכ"ל.

ונ"ל דבזה אזיל ר"ש לטעמיה דדריש בכל דוכתא טעמא דקרא ולהכי הכא נמי הוא מפרש הטעם דלהכי בכור ומעשר אינן מביאין מחו"ל משום דיש להן פרנסה במקומן ולא בר פדיון הוא אבל שאר הקדשים יפדו במומן ולהכי ס"ל דרק לכתחלה אין מביאין אבל בדיעבד קריבין אבל לרע"ק דס"ל בדיעבד אינן קריבין הוא מטעם דהוא גזה"כ מטעם דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מ"ב אין באין מחו"ל כדאיתא שם בסוגיא ולא מטעם דיש להן פרנסה במקומן וקדשים צריך לפדות ור"ש הוא דאמר טעם על המשנה דאמרה אם בא בדיעבד תמימין יקרבו וכתבו התוס' שם ע"ב דיליף מקרא דרק ממעט דרק לכתחלה אין מביאין ואומר ר"ש דכיון דממעט רק לכתחלה אין מביאין יש

לזה טעם דיש להם תקנה במקומן ולהכי אינם מביאים אבל קדשים צריך לפדות ולהעלות דמיהן יעלו הן עצמן והוא הטעם דהכא א"מ לכתחלה ושאר קדשים מביאין אבל לרע"ק דאמר דאף אם הביא בדיעבד אינו קרב ומביא ע"ז קראי דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן וכיון דאפילו בדיעבד אינו קרב ליתא משום טעמא דר"ש וזהו פירוש התוס' דבפלוגתא לא קמיירי היינו דלר"ש דאמר הטעם ע"ז מפני שאינן נפדין והוא בכלל גואל וא"כ לר"ש דס"ל כר' ישמעאל דהוא רק לכתחלה לא קחשיב זה דאינו בא מחו"ל דהוא בכלל גואל אבל לרע"ק דהוא מטעם גזה"כ ולא מטעמא דא"כ לאו בכלל גואל וזהו דליחשב הא דאין באין מחו"ל אם נכלל בכלל גואל הוא בפלוגתא דר"י ור"ש עם רע"ק ולהכי לא קחשיב וכ"ז התוס' לטעמייהו דכתבו לעיל דע"ז דכתב רש"י דאכילה היינו מה שנאכל במומו הוא בכלל גואל וה"נ זה שאין בא מחו"ל הוא נמי בכלל גואל אבל רש"י ז"ל יפרש דנהי דמגואל ידעינן דבכור ומעשר אין להם פדיון אבל לא ידעינן ממלת גואל דנאכל כן ולהכי אומר אכילה בפ"ע היינו שיוכל לאכלו בע"מ בלא פדיון אבל בזה ודאי נכלל לר"ש ג"כ הא דאין באין מחו"ל במלת אכילה כיון דנאכל במומו לבעלים יש להם תקנה במקומן ולהכי לא יעלו מחו"ל כמבואר ועיינן מה שנבאר לקמן בזה: והנה כמו כן ליכא לאקשוויי מהא דאיתא במס' תמורה (דף יג ע"ב) רבי אומר למה יצאת מעשר מעתה לידון בתמורת שמו כו' תמורת גופו חלה על דבר הראוי ועל דבר שאינו ראוי כו' ופירש רש"י ז"ל תמורת גופו תלה אע"פ שאינו ראוי כגון בע"מ מ"ט כמעשר דחל על בע"מ ונפ"מ לאכלו בתורת מעשר שלא ישחט באטלז ולא ישקל בליטרא עכ"ל.

והנה דבר זה הוא קאי על הקרא דלמה יצאה מעשר אלמא דדבר זה הוא מה"ת דקאי על הקרא דלמה יצאה מעשר אלמא דזה שאינו נשחט באטלז ואינו נשקל בליטרא הוא איסור מה"ת אך מזה לא קשהדהא באמת לא צריך לזה כלל דהא קיי"ל דתמורה חלה על בע"מ לאסור בגיזה ועבודה מה"ת וכמו שכתב רבינו לקמן בפ"ב מה' תמורה ה"ה כל התמורות שהיו בע"מ קבועין מתחילתן הרי אלו יפדו אינן יוצאין לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרין בגיזה ועבודה אחר פדיונן שהקדושה חלה על בע"מ קבוע כו' עכ"ל.

וזהו שאמר שחל על תמורת גופו אע"פ שאינו ראוי אבל תמורת שמו אינה חלה בבע"מ מתחלתה נמי מה"ת שרי בגיזה ועבודה ורק רבנן גזרו לאסור קודם פדיון כמבואר בסוגיא דבכורות (דף יד ודף טו ע"ב) וכן לכ"ד דקחשיב שם במשנה דבכורות מה ששנה מעשר והה"ד תמורת גופו שחלה על בע"מ קבוע מה שא"כ בתמורת שמו ול"צ לומר דדוקא לענין זה דנאכל בתורת מעשר שאינו נשקל בליטרא ואינו נמכר באטלז על הקרא ורק אחרי שתקינן רבנן תקנה זו כתב רש"י דעתה יצאת לדון בתמורת גופו לענין זה מה שתקינן רבנן אבל על הקרא יש חילוקים אחרים כמבואר: אמנם אכתי נשאר לנו לבאר הוכחת התוס' דהוי מה"ת מסוגיא דסנהדרין (דף קיב) דאמר מי שנאכל בתורת בהמתך כו'.

והנה הגירסא בגמ' דסנהדרין שם ליתא דברי המסקנא דמסקו התוס' דתנן כל פסוהמ"ק נמכרין באטלז ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר ורק מסיק התם מי שנאכל בתורת בהמתך יצא זו שאינו נאכל בתורת בהמתך אלא בתורת בכור ומעשר ותו לא

וכן משמע מרש"י ז"ל שם דלא גרסי שם דזה לשונו דמי שנאכל לבעלים בתורת בהמתך יצא אלו שיש להם שם לוי שאין נאכלין בתורת בהמתך שאין אומרים בהמת עיר הנדחת אלא בהמת בכור ומעשר של עיר הנדחת ועיין לעיל בפ"ד מהל' עכו"ם שבארנו בזה וא"כ א"ל דלפי גירסת רש"י גם במס' תמורה לא מסקינן דתנן כל פסוהמ"ק כו' ורש"י ז"ל בתמורה לא מייתי זה וכן מצאתי בספר שיטה מקובצת הנדפס בגהש"ס דלא גרס המסקנא דתנן ורק מסיק מי שנאכל בתורת בהמתך כו' ונ"ל לענ"ד לבאר פירושו זה דנאכל בתורת בהמתך כן דהנה המשנה דבכורות (דף לב ע"ב) איתא פלוגתא דב"ש סבירא להו דבכור בע"מ אינו נאכל אלא לכהנים דאיתקש לחזה ושוק של שלמים וב"ה ור' עקיבא שם במשנה ס"ל דנאכל אף לנכרי וב"ה דברייתא ס"ל דנאכל לזרים אבל לא לנכרי וכתבו התוס' שם דב"ה דברייתא אסרי מה"ת לאכול לנכרי ורק לזרים מותר וא"כ גבי בכור ניחא כן דא"ל דר' שמעון שם בסנהדרין ס"ל כב"ש דבכור בע"מ אינו נאכל אלא לכהנים וא"כ אינו נאכל בתורת בהמתך שמותרת לזרים או דא"ל דס"ל כב"ה דברייתא דמפרשי התוס' דמה"ת אינו נאכל לנכרי ומשום הכי מקרא אינו נאכל בתורת בהמתך ועל מעשר א"ל כמו שכתב הב"י ביו"ד (סי' שלא) דלב"ש דס"ל דבכור בע"מ אינו נאכל אלא לכהנים משום דס"ל ההיקשא של ובשרם יהיה לך הה"ד כל מתנות כהונה ולעיל בפ' י"ב מהל' תרומות דחיתי את דבריו ז"ל ומ"מ י"ל דמייתי לב"ש אף דנאכל לזרים מ"מ לב"ש דס"ל דבכור אינו נאכל לנידות הה"ד כל מי שטומאה יוצאה מגופו מהקישא של ובשרם יהיה לך ומקרא דהטהור והטמא אין מתירין רק על טומאה שאינה יוצאה מגופו אבל על טומאה היוצאה מגופו אסרינן מהקישא דחזה ושוק א"ל דגם מעשר אף לזרים מותר מ"מ לב"ש לנידות ולכל מי שטומאה יוצאה מגופו אסור מג"ש דהעברה העברה מעשר מבכור ולא מצי לדחות דהא זה נלמד בהקישא דבכור לשלמים ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש.

הנה לפי שיטת רש"י ז"ל במס' זבחים (דף נה ע"ב) במשנה דכתב שם דמעשר ילפי בג"ש העברה דבכור ואף דבכור ילפינן מהקישא דשלמים ודאי ניחא כמו שבארנו דזה מקרי אינו נאכל בתורת בהמתך הוא מה שאינו נאכל לטמאים בטומאה היוצאה מגופו. אמנם לפי מה שדחו התוס' דברי רש"י ז"ל שם דס"ל דעל זה אמרינן דדבר הלמד בהיקשא אינו חוזר ומלמד בג"ש נ"ל דזה מקרי מעשר אינו נאכל בתורת בהמתך דהנה לקמן בפ"ו מהלכות בכורות ה"ה בארתי דאביי ורשב"י שם ס"ל דאף לאחר שחיטה אסור מן התורה למכור מעשר בהמה כמחיים ולאביי אף לאחר שחיטה ולרשב"י אף בע"מ מחיים ורק לדידן דס"ל כרבא שם במס' בכורות (דף לא) אז אינו אסור מה"ת למכור רק תם חי עי"ש וא"כ א"ל דרבינא דמתרץ דברי ר"ש שם בסנהדרין מי שנאכל בתורת בהמתך ס"ל נמי דר' שמעון ס"ל כאביי ורשב"י דאף לאחר שחיטה ובע"מ אסור מה"ת בלאו דלא ימכר ולא יגאל ואמר שאינו נאכל בתורת בהמתך בכור כמו שפרשנו דאינו נאכל לזרים או לעכו"ם ומעשר דאינו נמכר אף בע"מ אף לאחר שחיטה אינו נמכר הבשר בין מחיים ובין לאחר שחיטה כמבואר: ועתה יצא לנו תירוץ נכון לתרץ דברי רבינו פ"ד מהל' עכו"ם הי"ד דפוסק שם גבי עיר הנדחת דבכור ומעשר בע"מ הרי הן בכלל בהמתה ונהרגין והשיגו שם הכ"מ בשם הראב"ד ז"ל מ"ט אינו כר"ש וכדמתרץ רבינא אליבא דר"ש דבכור ומעשר אף בע"מ אינן נהרגין דלא הוי בכלל בהמתך ועיין

מה שבארנו לעיל ולפ"ז ניחא שפיר דהנה א"ל דגם רבינו ס"ל דמה דאינו נאכל בתורת בהמתך הוא לא מה שאינו נמכר באיטלוז ולא נשקל ליתרא דזהו רק איסור דרבנן כמו שבארנו ורק הוא הטעם דבארנו דר"ש ס"ל כב"ש או כב"ה דברייתא או כהאי המ"ד דמעשר אף לאחזר שחיטה אסור למכור וא"כ אנן דפסקינן בכל זה אפכא דבכור נאכל אף לעכו"ם ומעשר מה"ת אינו אסור כ"א תם חי וא"כ שפיר מקרי נאכל בתורת בהמתך ואם היה של עיה"נ שפיר נהרגין כמבואר: ולפ"ז י"ל הא דאמרינן לעיל במס' בכורות (דף כא) אכילה אכילה דדמי מעשר לבכור הוא נמי לר"ש בזה שוה א"ל כמו שבארנו דס"ל ע"כ דבכור אינו נאכל לזרים או לעכו"ם ומעשר אינו נאכל לנידות ולמי שטומאה יוצאה מגופן וזהו ששוה באכילתן.

אמנם נ"ל דלא צריך לכל זה דיש לומר פשוט דמאי דמוקי הגמ' לעולם בבע"מ גבי בכור ומעשר היינו שהיה בע"מ מעיקרא דכתב רבינו לקמן בפ"א מה' מעילה הל' ט' אבל המקדיש בע"מ קבוע אינה אסורה בגיזה ועבודה אלא מדרבנן חוץ מן הבכור ומעשר שהקדושה חלה עליהן על גופן אע"פ שהוא בע"מ מתחלתו ואינו יוצא לחולין לגזוז ולעבוד לעולם כו' וא"כ ניחא פשוט דע"ז אומר דבכור ומעשר בע"מ לא מקרי בהמתך דהא אסור בגיזה ועבודה לעולם משא"כ בשאר קדשים בע"מ מתחלתן כמבואר: והנה זה בארנו שיטת הפוסקים דאיסור זה שלא למכור באטלוז ושלא לשקול בלטרטא הוא רק מדרבנן לשיטת הפוסקים בא"ד.

אמנם דעת רבינו בזה נ"ל לבאר גם כן והנה הראיה שהבאתי ממס' ביצה (דף כח) לדעת רבינו אין ראיה דהנה רבינו אינו מפרש כפירוש רש"י הא דאמר במשנה דבכורות ושוקלין מנה כנגד מנה היינו לענין אי נשקל בליטרא כמו שפירש רש"י במס' בכורות במשנה ובמס' ביצה שם וע"ז דחה הגמ' והוכיחי דכ"ז הוא רק מדרבנן אלא רבינו מפרש לה לענין בכור תם כמו שכתב בפ"א מה' בכורות ה' י"ח וכהנים שנמנו עם הבכור מותרין לשקול מנה כנגד מנה וכתב הכ"מ ומפשטא משמע דארישא קאי דקתני דבכור בע"מ אינו נשקל בליטרא ומדברי רבינו כאן נראה שהוא מפרש דבכור תמים בזמן המקדש אלמא דלא מפרש כלל לענין זה אי אינו נשקל בליטרא אלא בבכור תם ורוצים הכהנים לחלוק ביניהם ואף דליכא איסור תורה גבי למכור מ"מ איכא איסור דרבנן משום בזיון קדשים ולהכי שוקלין מנה כנגד מנה בבכור אבל במעשר דאיכא איסור תורה בחי למכור אסור לשקול אף מנה כנגד מנה כמו שכתב רבינו בפ"ו מה' בכורות ה"ה וא"כ שפיר אמר בביצה שם החילוק של בזיון קדשים ולא קעביד עובדא בחול דכל איסור זה הוא רק משום בזיון קדשים מדרבנן אבל לשקול בליטרא הוא א"ל דזהו מה"ת כמו שכתבו התוס' וא"כ לא מצי למימר ה"ד שם בגמ' דביצה ע"ז.

ואף שבירושלמי שם אמרו ורשב"ר היו שוקלין מנה כנגד מנה בבכור בד"א בחול אבל בי"ט אסור והנה ר"ח ורשב"ר שהיו בזמן הזה בודאי היה המעשה בבכור בע"מ ואעפ"כ אמרו ששקלו מנה כנגד מנה והיינו היכא שרצו למכור ובליתרא אסור לשקול ורק שקלו מנה כנגד מנה ואומר דבי"ט כותיה אסור אלמא דס"ל דהוא קיל מי"ט א"ל דהירושלמי בזה אזיל לטעמיה דס"ל במס' מע"ק דהוא רק איסור דרבנן ולהכי אומר דמיקל בזה יותר מי"ט אבל לדידן א"ל דהוא מה"ת והוא חמור מביו"ט כמו שבארנו: אמנם הראיה

מהסוגיא דזבחים (דף עה) דמשמע דהוא רק איסור מדרבנן וכן הירושלמי אמר מפורש דהוא אסור רק מדרבנן ומגמ' דידן אינו ראה להיפוך כמו שבארנו וא"ל דגם רבינו נמי ס"ל כשיטת הפוסקים דהוא רק איסור דרבנן.

ועפ"ז יש ליישב דברי רבינו לקמן בה' פסוהמ"ק פ"ו ה' י"ח בהמה שנמצאת כו' מצא זכר בן שנה כו' ומה יעשה בזה הנמצא יאכל במומו שאפילו היה בכור או מעשר נאכל במומו עכ"ל. וקשה לכאורה מ"ט לא ביאר רבינו ז"ל כמו שכתב רש"י ז"ל במס' קדושין (דף נו) והני נמי לכשנפדו נאכלין במומן ונאכלין בתורת בכור ומעשר שאין נשחטין באטלז ואין נשקלין בליטרא ורבינו כתב סתם דנאכל במומו ולא כתב לענין זה דנאכל בתורת בכור ומעשר שאינו נמכר באטלז ונשקל בליטרא וכמו שכתב שם כן לענין אי נתערב בבהמת בכור ומעשר והוא יבואר כן דרבינו נמי ס"ל כשיטת הפוסקים דאינו אסור רק מדרבנן.

והנה הרע"ב כתב במשנה שם דרוב העולות זכרים ורוב הנקבות שלמים והוא מירושלמי שם ועיי"ש בתוס' חדשים. והנה הפ"י כתב שם במס' קדושין דכל הסוגיא שם דזהו רק חששא דרבנן דאזלינן מה"ת בתר רובא ורוב הוי עולות ושלמים וא"כ א"נ דכ"ז הוא רק חששא דרבנן לא חששו רק לענין איסור תורה דנאכל במומו אבל לענין אי נשקל בליטרא דכל האיסור זה הוא רק מדרבנן לא חששו בזה ושפיר כתב רבינו סתם דנאכל במומו ופשט הגמ' נמי יפרש כן דאמר רק דבמומין מתאכלי ולא אמר בתורת בכור כמו שאמר בפסחים (דף צח) ובזבחים בסוגיא דכל הזבחים שנתערבו זע"ז ליתא דיהא נאכל בתורת בכור ומעשר כמבואר: ועפ"ז דנימא דרבינו ס"ל דאיסור זה הוא רק מדרבנן ניהא צחות לשונו דמסיק אפילו דתפיס בכור לבדה"ב אינו נשקל בליטרא ולא ימכר בשק שאינו יכול להתפיס אלא דבר הקנוי לו קנין גמור עכ"ל.

ויש לדקדק במלת גמור שכתב רבינו והלא זה שאינו יכול לשקול ולמכור אין לו קנין כלל וה"ל לומר כמו שאומר בגמ' כלום הקנה זה אלא מה שקנוי לו ורבינו בא להוסיף כך כיון דמה"ת מותר למכור באטלז ולשקול בליטרא וא"כ יש לו קנין גם בזה מה"ת כמה ששוה למכור באטלז ולשקול בליטרא וה"א דמתפיס זה לבדה"ב ומסיק דאינו יכול להתפיס אלא מה שיש לו קנין גמור וכיון דלית בזה עתה קנין גמור דרבנן אפקוהו לכן אינו יכול להתפיס אלא מה שגם רבנן הקנוהו לו ודוק: פרק ב הלכה ד אם נטלו קרניה כו' והנה הב"י ביו"ד (סי' שי) כתב וז"ל ואמאי דאמר רב חסדא ואין נפדין עליהן פירש ר"ש אם בהמת שאר קדשים שאינם בכור אינה נפדיה בכך דלא הוה מום גמור אלא לא פסלו ונראה מדבריו דבכור הוה אם נטלו קרנות וזכרותן עמהן ואע"ג דאיגום אגומי אבל מדברי הרמב"ם בפ"ק מהלכות איסורי מזבח ובפ"ד מה' בכורות נראה בהדיא דבבכור נמי לא הוי מום ואינו נשחט על כך וכן הנה דברי הטור עכ"ל.

וק"ל ע"ד ז"ל היאך רוצה לומר דלענין בכור הוה מום ונשחט ע"ז ופסוהמ"ק אין נפדין לדברי רש"י ז"ל הא אמרינן במס' בכורות (דף לז ע"ב) השתא מפרק לא פרקינן ופירש רש"י ז"ל פסוהמ"ק לא פרקינן משחט שחטינן וכן אמרינן התם (דף מא) משחט שחטינן מפרק מבעיא אלמא דא"א אין פורקין פסוהמ"ט פשיטא הוא דאין שוחטין ולא הוי מום

לענין בכור והיאך רוצה לומר בדברי רש"י ז"ל היפוך מזה דהוי מום ולשחוט אבל לא לפרוק וצ"ע.

וע"כ נ"ל לומר דהוי כמו שכתב בס' דברי חמודות שם במסכת בכורות דמשום דאין בכור נפדה קיי"ל משו"ה קתני פסוהמ"ק לענין פדיה אבל באמת גם לענין בכור לא הוה מום ועיין עוד שם בגמ' (דף לט ע"א) גבי הבעיא אי יש חסרון מבפנים כי מיבעי ליה לאפסולי עיי"ש ובשו"ת חכם צבי (סי' לח) שהעיר ג"כ ע"ד הב"י ולא הביא להקשות מהסוגיא זו שבארנו והתירוץ היותר נכון בדברי רש"י ז"ל כדברי הדברי חמודות ודוק: הלכה ה' כמשל"מ ד"ה וכל ובמום עובר לא מצינו בשום מקום שיאמרו דאם עבר והקריב כשר כו' וא"כ לגבי בהמה נמי שאם יש לה מום עובר אם עבר והקריב שפסולה עכ"ל.

והנה קשה לי להמשל"מ להסתפק בזה הלא הוא גמ' ערוכה במס' יומא (דף סד ע"א) דיליף ממום עובר בע"מ עובר לאו כו' והתם מנ"ל דכתיב כי משחתם בהם מום בם לא ירצו מום בם לא ירצה הא עבר מומן ירצה ע"כ אלמא דאמרינן בהדיא על מום עובר דאם מומן בהם לא ירצו ובודאי פסול הוא אף בדיעבד אם הקריב ורק מרבה מקרא דאחר שעבר מומו ובתחלה לא הורצה כמבואר ודוק: הלכה י' בהמה שנולדה לה אחת מן הטרפות האוסרות אותה באכילה אסורה לבבי מזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך כו' או הישא פניך כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש רבינו הרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך יש לתמוה שהרי בתו"כ ובפ"ו דתמורה דריש כשהוא אומר מן הבקר למטה להוציא את הטרפה משמע שממן הבקר שממעט מן התורה הוא דהא דריש ליה מקרא ובפ"ב דבכורות (דף נט) יליף ליה דטרפה פסול לקרבן בג"ש דתחת תחת ממעשר. ואפשר שסובר רבינו דסמך בעלמא הוא דמשם מסמיך להו אקרא ואג"ש דהא קיי"ל דלא אפסל משום מום אלא שבגלוי דוקא עכ"ל.

והקשו האחרונים על הכ"מ מסוגיא דחולין (דף יא) דאמר אתיא מראשו של עולה דכתיב ונתח אותה לנתחיה ופירש רש"י ז"ל ואימא טרפה הוא אלמא דמה"ת הוא דהא מזה יליף דאזלינן בתר רובא: ונ"ל לענ"ד לתרץ כן דהנה במסכת ע"ז ודף ו' ע"א) הקשו התוס' שם דאמר חמים למעוטי טרפה אתי דלמא הקרא דכתיב גבי קרבנות נמי אתי למעט טרפה ול"ל הקרא של בן הבקר ותרצו דטפי טוב לומר יותר דקראי אתי למעט להקריב בע"מ דמגונה לגבוה יותר מטרפות תדע דבע"מ כו' אבל טרפות יש שאינו ניכר עכ"ל.

והנה במס' בכורות (דף לט ע"א) אמרינן בעי ר"א יש חסרון מבפנים או אין חסרון בפנים מי אמרינן תמים כתיב ביה הא אית ביה חסרון כו' ומסיק דיש חסרון כו' וא"כ לכאורה נסתר תירוץ התוס' בע"ז בזה שכתבו דטפי עדיף לומר על בע"מ גלוי ממה שנאמר על מום מכוסה שאינו ניכר. וע"כ נ"ל דטפי מסתבר להגמ' למדרש להקרא דתמים על מחוסר אבר שאסור לב"כ מבחוזן ודריש למחוסר אבר אף מבפנים ממה שנדרש לטרפה ולהכי טפי עדיף להגמ' לדרוש מתמים למעט מחוסר אבר מבפנים ממה שנדרש לטרפה.

והנה שם בע"ב מסיק הגמ' לימא כתנאי מ"ס חסרון מבפנים שמיה חסרון ומ"ס לא שמיה חסרון כו' ומסיק אלא הכא במומין קמיפלגי כו' נמצא דלפי דברי המסקנא ראב"י ס"ל בכ"ד דחסרון מבפנים ל"ש חסרון וס"ל דמחוסר אבר אינו אסור רק מבחוץ דאמרינן דומיא דבע"מ מה בע"מ בגלוי אף במחוסר אבר בעינן בגלוי ומיותר לנו הקרא דתמים דהא למחוסר אבר מבחוץ אסור גם לב"נ ולמעט מום בהדיא כתיב אלא יסבור ע"כ ראב"י דאחי למעט טרפה כמו שהקשו התוס' וטרפה אינו חילוק מבפנים למבחוץ וא"כ א"ל דגם הסוגיא בחולין יסבור כמו ראב"י דס"ל דאין חסרון בפנים וא"כ ודאי לדידיה טרפה פסול מה"פ מקרא דתמים אבל רבינו דפוסק הכא דחסרון מבפנים שמיה חסרון וא"כ יליף טרפה מקרא דהקריבהו ותמים אתי למעט חסרון בפנים כמבואר: ובזה יש רק לדחות הקושיא שהקשו על הכ"מ מסוגיא דחולין אבל בלא זה קשה דברי הכ"מ לומר דאיסור טרפה הוא רק אסמכתא מקראי ומה"ת אינו מפסל אלא בגלוי דוקא דהא חזינן במס' מנחות (דף ו ע"א) ובתמורה (דף כט) עבדינן צריכותא דמן הבקר וממשקה ישראל ומכל אשר יעבור תחת השבט משמע דכולהו שוין לאיסור וכה"כ דקרא דאשר יעבור למעט טרפה ממעשר בהמה ודאי הוא מה"ת דהא ילפינן במס' חולי (דף קלו) מג"ש דצאן צאן לפטור גם ממתנות בטרפה והוא לימוד גמור והה"ד הקרא דמן הבקר וכן כתב הש"א בתשובה (סי' צו) דמקרא דממשקה ישראל דדרשינן מן המותר לישראל אף דהוא מדברי קבלה מ"מ אסור הוא מה"ת ויחזקאל אסמכהו אקרא והביא ראיות לזה וא"כ ה"נ הקרא דמן הבקר דהוא עביד צריכותא בזה נמי כן הוא מה"ת ואיך נוכל לומר דהוי רק אסמכתא בעלמא.

ועוד דהא המשנה במס' בכורות (דף נג) ובתמורה (דף כט) קחשיב פסול דטרפה עם שארי הפסולים משמע דכולהו שוין לאיסור מה"ת. ועוד דמה גרע מן הבקר הנאמר למטה מן הקרא דמן הבקר הנאמר למעלה דאתי למעט רובע ונרבע או נעבד דע"ז כתב רבינו הכא יראה לי שאינו לוקה אבל אסור מה"ת ודאי וה"נ מן הבקר האמור למטה דאתי למעט טרפה הוא דרשא גמורה ומפסל מה"ת.

וע"כ צריך לומר תירוץ השני של הכ"מ דכתב דא"נ דאפילו לא היה ביה איסור מה"ת ה"ל לפסלו מקרא דהקריבהו נא לפחתך כו': ונ"ל לומר טעם נכון ע"ד רבינו דיליף רבינו מקרא דהקריבהו דהוא דברי קבלה ולא מקרא דדברי תורה דהנה במסכת נזיר (דף הא ע"ב) אמרינן אימא בני ישראל מגלחין על נזירות אביהן ואין הכותים מגלחין על נזירות אביהם הא אר"י הלכה הוא בנזיר ופירשו רש"י ותוס' שם דכיון דהוא הלכה למ"מ אין סברא לומר דהקרא אתי למעט דבר זה הנלמד בהלמ"מ.

והנה רבינו כתב בפ"י מה' שחיטה דכל הטרפות הוא הלמ"מ ורק דרושה מפורש בקרא ואסור מקרא דבשר בשרה טרפה ל"ת ולהכי כתב דכל ספק טרפות אזלינן לקולא לבד מדרוסה וא"כ נמצא דמקרא של מן הבקר לא נדע רק על טרפה המפורש בקרא כמו דרוסה ולא ידעינן הני דמעט לאסור מהלמ"מ ולהכי אומר רבינו בהמה שנולדה לה אחת מן הטרפות האוסרות אותה באכילה ואפילו הני טרפות שנלמוד מהלמ"מ ולא דרוסה דילפינן מקראי מ"מ פסול משום הקריבהו נא לפחתך ואף דנוכל למילף מקרא דממשקה ישראל מ"מ גם זהו דברי קבלה ולא עדיף מן קרא דהקריבהו כו' ועוד דמקרא

זה לא נדע רק היכא דלא היתה לו שעת הכושר כמבואר שם בסוגיא דתמורה ומקרא דהקריבהו ידעינן תרווייהו כל טרפה אף היכא שלא היתה לו שעת הכושר.

שוב מצאתי בחתם סופר ח' יו"ד (סי' עב) שכתב נמי כמו כן לתרץ דברי רבינו אך לענ"ד זה ליתא דהא שם ילפינן מקרא דכל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת והיינו ניטל הרגל מן ארכובה ולמעלה ועיין תוס' חולין ודף קלו ע"ב) ד"ה צאן וזה טרפה נמי מהלמ"מ וממעטינן מקרא דנ"ל דלא דמי כלל להאי דמס' נזיר דהכא מגלי לנו הלמ"מ דזהו נכלל במלח טרפה דאמרה תורה אף היכא שניטל מחמת חולי מן הארכובה ולמעלה וכדומה ושפיר ממעט זה מקרא אבל התם במס' נזיר (דף סא) דמחדש לנו הלכה דין חדש דלא נמצא בקרא אמר דקרא לא אתי למעט מה שמרבינן מהלכה אבל הכא שפיר ילפינן מן כל אשר יעבור וכן מן הבקר למעט כל טרפה ומה שהיקל רבינו בספק טרפה בארנו לעיל בהלכות שחיטה עיי"ש: וע"כ נ"ל לתרץ דברי רבינו כן דהנה איתא במס' זבחים (דף עה ע"ב) אלא טרפה כו' אלא דאיערב בנפולה כו' וכתב רש"י ז"ל ד"ה נפולה כ"ז ספק טרפה הוא ואם שחטה קודם ששהתה מעל"ע טרפה ואם שהתה מעל"ע ושחטה קיי"ל בזה דצריכה בדיקה מכל סימני טרפות וכיון דאתחזק בה ספק טרפה אין מכניסין לעזרה לשוחטה משום הקריבהו נא לפחתך עכ"ל אלמא דאמרינן דאף אם היא אינה טרפה ודאית מ"מ כיון דצריך לנו בדיקה אסורה משום הקריבהו נא לפחתך ואסור להכניסה לעזרה ולהכי מייתי רבינו מקרא זה לגלות דכיון שנולד לה אחת מן הטריפות האסורות באכילה ואז להדיוט יש עם שניחר ע"י בדיקה אבל הכא לא מהני בדיקה ואסור משום הקריבהו נא לפחתך כמו שכתב רש"י ואסור מדברי קבלה ולהדיוט אי לא בדקה אסורה מטעם ספק והוא איסור דרבנן ככל ספק דאורייתא היכא דלא אתחזק איסורא והכא אסור מדברי קבלה ולא מהני ליה בדיקה כיון דיש ביה ספק טריפה מטעם דהקריבהו כו' כמבואר: והנה עפ"ז נ"ל לבאר דברי הגמ' במס' סוטה (דף מח ע"א) דאמר שם שהיו חובטין אותן במקלות כו' אמר להם עד מתי אתם מאכילין את המזבח טריפות שמא ניקב קרום של מוח ויש לדקדק בזה דאמר עד מתי אתם מאכילין את המזבח טריפות דע"ז אף א"נ דהוא אסור מה"ת מ"מ ודאי אין לוקין עליו כמו שכתב רבינו הכא בפ"ג ה' ז' ויראה לי שאין לוקין על כל הפסולין כו' והוא לבד מבע"מ ואתנן ומחיר וגם טריפה בכלל טפי ה"ל לומר עד מתי אתם אוכלין טרפות דהא הקרבנות חטאת ואשם נאכלין לכהנים ושלמים לבעלים וע"ז לוקין אם אוכלין הטרפות אלא הוא כמו שבארנו דהנה על החששא שמא ניקב קרום של מוח היה יכול לבדוק את הקרבן ולראות אם ניקב או לא אך כ"ז ניחא לענין חשש אכילת טרפה לאדם מהני בדיקה ול"ח שמא ניקב קרום ש"מ דיוכל לבדקו ולראות אם ניקב אזי נעשה טרפה ומקריבין קרבן אחר וא"ל הוא כשר אבל לגבי מזבח כיון דאתחזק ריעותא מחיים וצריך בדיקה א"כ אסור לשחוט לקרבן משום הקריבהו נא כו' כמו שבארנו ואומר להכי עד מתי אתם מאכילין המזבח דלמזבח לא מהני בדיקה כמבואר: וכ"ז ניחא רק א"נ כדברי הגאון בעל דגול מרובה ביו"ד וסי' לג) דמשמע מדבריו דאפילו אם צריך לבדוק בחד מקום דאתחזק איסורא בחד מקום מ"מ אסור לגבוה מקרא דהקריבהו כו' ה"נ כיון דצריך לבדוק קרום של מוח אומר עד מתי אתם מאכילין המזבח טרפות אבל לפ"ד הכו"פ בס' נ"ז דכתב דרק התם בנפולה דצריך לבדוק כל הי"ח טריפות בזה שפיר

אמרינן דאינו ראוי להקרבה מקרא זה אבל אם צריך לבדוק רק בחד מקום דשם אתחזק ריעותא לא אמרינן בזה דאסור להקריבהו מקרא זה אז יש לדחות זה שבארנו דהא הכא לא בעי לבדוק רק בחד מקום דאתחזק ריעותא וא"כ לפ"ד הכו"פ ליתא הכא האיסור: ונ"ל לישב זה כן דהנה במס' חולין (דף יא) אמר אתיא מריש של עולה דרחמנא אמר ונתח אותה לנתחיה ולא נתתיה לנתחים ודילמא ניקב קרום של מוח ודחי הגמ' ודילמא דפלי ליה ובדיק ואי משום כו' אבל היכא דלייף לית לן בה ויכול שפיר לבדוק וא"ל הא דאמר הגמ' היכא דלייף לית לן בה זהו רק לפי המ"ד דרוצה למילף מזה דאזלינן בתר רובא להכי דחי דילמא בדיק אותה ואי לייף לית לן בה אבל לפי המסקנא דאזלינן בתר רובא ולא צריך לבדוק א"ל דקרא דונתח אותה אפילו אי לייף נמי אסור והראיה לזה דרבינו לקמן בפ"ו מה' מעה"ק ה' י"ט כתב סתם דאין מנתח הנתחים לנתחים ולא מחלק דהיכא דלייף שרי משום דלפי המסקנא אין מחלקין וא"כ ניחא דאמר עד מתי אתם מאכילין את המזבח טריפות היינו משום דבקרבן עולה שלא יכול לבדוק הקרום מקרא זה של ונתחיה אך גם זה יש לדחות דאף לפי המסקנא היכא דלייף לית לן בה ויכול שפיר לבדוק והא דלא ביאר רבינו זה דלא צריך לבאר זה לא מקרי נתחיה לנתחים כיון דלייף ויכול שפיר לבדוק: אך מ"מ גם לפ"ד הכו"פ דרק בנפילה דצריך הכל ע"ז אמרינן דאסור למזבח מ"מ דברי רבינו ניחא דהביא הך קרא ע"ז ללמוד על בהמה שנולד לה אחת מן הטריפות ואף שיש לה בדיקה כמו נפולה או דרוסה ואז להדיוט הוי שרי ע"י בדיקה מ"מ לגבוה אסור מקרא דהקריבהו נא לפחתך כמבואר.

וכמו"ת הגאון ז"ל תירץ דברי רבינו כן דהנה לקמן בפ"ג ה"א כתב אין המומין פוסלין בעוף כו' וכן אי נולד לה אחת מן הטריפות האוסרות אותה באכילה ה"ז נפסל לקרבן וכתב הכ"מ וכן אם נולד לה נתבאר בפ"ב דטעמיה משום הקריבהו נא לפחתך והאי טעמא שייך גם בעוף ע"כ וזהו דאי ילפינן מקרא דמן הבקר דכתיב בבהמה נוכל לדחות על עוף מה לבהמה שכן מום פוסל בה תאמר בעוף שאין פוסל בה רק מחוסר אבר אבל אי יליף מקרא דהקריבהו אז גם בעוף הוא פסול לכן כתב רבינו לענין דין דטריפה פסול אף שהתחיל בבהמה דנוכל לידע גם מקרא זה של הקריבהו כמו שכתב הכ"מ בא"נ כדי לידע גם דין דעוף ואף שמקרא דממשקה ישראל נוכל לידע גם על עוף מ"מ גם זה דברי קבלה והוא דרשא פשיטא יותר קרא זה דהקריבהו לכן הביא זה ודוק: פרק ג הלכה א אין המומין פוסלין בעוף אבל עוף שיבש גפה או נקטעה רגלה כו' ה"ז פסול שא"מ חסר לגבי המזבח עכ"ל.

והנה איתא בירושלמי דמגילה פ"א ה"א מורטוס פשט ר' אלעזר כל צפור כל כנף פרט למורטוס ופירש הקרבן עדה מורטוס שניטל נוצתה כל צפור כל כנף לא מיקרי צפור שיהו כשר להקרבה אא"כ יש לה כנף עכ"ל: נמצא דלפ"ד ס"ל להירושלמי דכי היכי דפסלינן מחוסר אבר בעוף שם בתחלה מקרא דמכל החי ה"ל פסלינן גם בעוף שניטל הנוצות ולא מצינו חולק ע"ז ולכאורה תקשה על רבינו אמאי לא הביא דין זה שעוף שניטלו הנוצות שפסולה להקרבה ואף דהאי קרא דכל כנף נאמר לנח והוא לב"נ נאסרה מ"מ כיון דלא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ וכמו שכתבו התוס' במס' קדושין (דף כד ע"ב) דהא דבעי קרא דמן העוף לאסור מחוסר אבר דמקרא דמכל החי הוה אמינא רק לישראל ולא לב"נ וה"נ כן: ונ"ל ליישב כן חדא דהנה ר' יהודה דס"ל במשנה

דחולין (דף נז ע"ב) דעוף שניטלו נוצתה טרפה וא"כ ודאי לא דריש זה מקרא דכל כנף למעט מהקרבה דהא ע"ז לא צריך קרא כיון דהוא טרפה נמעט מקראי דאמעט טרפה שם בסוגיא דע"ז (דף ו) או מכל החי או מלהחיות זרע או מאתך וא"כ כיון דמצינו דר' יהודה לא ס"ל דרשת הירושלמי מקרא זה למעט עוף שניטלו הנוצות ונהי דאנן לא פסקינן בזה כר' יהודה שיהא טרפה כמו דאיתא ביו"ד (סי' נז) ורבינו דלא קחשיב ליה לעיל בה' שחיטה ודאי לא ס"ל כר' יהודה אך בדבר זה דר' יהודה חולק על הירושלמי בודאי נקטינן כר' יהודה דל"מ בגמ' דידן דחולק בזה על ר"י וא"כ אתי הקרא לא לזה רק לדרשא אחרנא כמבואר: ועוד נ"ל ליישב כן דהנה איתא במס' שבת (דף קח ע"א) בכנפיו להכשיר את העוף ופירש רש"י ז"ל דבא הכתוב ללמדך שאין צריך הפשט כעולת בהמה שפוסל בה העור ע"כ.

וא"כ קשה מנ"ל להירושלמי דמקרא דכל כנף אתי למעט מורטוס מהקרבה דלמא אתי הקרא דכל כנף לרבות שמקריב בכנפים וכמו דאתי לדורות הקרא של בכנפיו לרבות דמקריב העור ה"נ נאמר דהקרא דכל כנף בא לרבות דמקריב הצפור עם הכנף ואף דלא מיירי הכא לענין הקרבה מ"מ כמו דידעינן למעט מורטוס משום דאתי הקרא ללמד דאלה דראוי להקרבה הביא אל התבה ה"נ מסיק בעת שאומר כל צפור דזה ראוי להקרבה אומר כל כנף דמקריבו בכנפיו כמו לדורות: ונ"ל ליישב כן דהנה איתא פלוגתא במס' חגיגה (דף ו) אם עולה שהקריבו ישראל במדבר טעון הפשט וניתוח וכן איתא פלוגתא זו במס' זבחים (דף קטו ודף קכ) וא"כ א"ל דהירושלמי ס"ל דקודם אוהל מועד לא היה טעון הפשט וניתוח אף בבהמה וא"כ לא בעי קרא לרבות בעוף דכשר בכנפיו דהא אף בבהמה כשר בעור להקריב ולהכי אומר דאתי למעט מורטוס אבל רבינו יש לומר דס"ל כמ"ד דאף במדבר היה בעי הפשט וניתוח וא"כ נדרש מקרא זה דכל כנף דמקריב בכנפיו ולא דמי לבהמה שטעון הפשט ולא ידעינן למעט מורטוס ולהכי לא מייתי ליה רבינו.

ואפכא לא מצי להקשות דל"ל הקרא דבכנפיו להכשיר את העור ת"ל מקרא דכל כנף והוה ידעינן גם לדורות כן זה לא קשה דא"ל הקרא דבכנפיו ה"א דלהכי קאמר כל כנף דכשר להקרבה בכנפיו משום דבא לגלות דלא בעי הפשט בקרבן קודם אוהל מועד וכשר העור אף בבהמה וכן בעוף אבל לא אח"כ דבעינן הפשט אז גם בעוף כן ולא מכשירין את העור ולהכי מייתי קרא של בכנפיו דאף לדורות כשר בכנפיו ואף דבהמה בעי הפשט ומ"מ למעט מורטוס לא ידענא.

והנה כ"ז אם נפרש כפירוש הק"ע אבל באמת שפיר ניחא פירוש הפ"מ הכא דמפרש דקאי על הממורט ראשי הכנף שלו זה ממעט מכל כנף והוא בא למעט מחוסר אבר שיבשה גפה או שחסרה כמו שכתב רבינו כיון דפוסל כמו בבהמה אז דילפינן מקרא דמכל החי לפסול וכתב קרא דכל כנף גם על עוף וכמו לדורות דממעטינן ומן העוף על מחוסר אבר ה"נ ממעט התם גם בעוף ולא למעט ניטלו הנוצות ודוק: הלכה ד וכן הכלאים פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו עכ"ל.

וכתב הכ"מ משנה רפ"ט דבכורות (דף נז) איזהו יתום כל שמתה אמו או נשחטה וילדה וא"י למה השמיט רבינו שמתה אמו עכ"ל. ולא קשה מידי דרבינו ז"ל כתב כן כדברי

המשנה בפ"ו מה' בכורות הי"ד וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לידתו אינו מתעשר עכ"ל.

וכן הוא נשנית זה במשנה דבכורות לענין מעשר ולהכי העתיק שם המשנה בשלמות וכאן שנה בקיצור וסמך מה דכתב התם וכן איתא בכ"ד ודוק: הלכה ה הנדמה כו' וכתב הכ"מ בפ' בתרא דבכורות בכל מקום רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים זהו דעת רבינו שכשמנה כל האיסורין למזבח לקמן דילג נדמה ועיין לח"מ לקמן בהי"א וכתב המשל"מ כתב מרן וזהו דעת רבינו כשמונה כו' ואפשר דבכלל בע"מ הוא שהרי כתב שאין לך מום גדול קבוע מזה השינוי עכ"ל.

נ"ל דמוכרח לומר כדעת הכ"מ דרבינו קחשיב נדמה בכלל כלאים דהנה רבינו קחשיב לקמן בה' בכורות פ"ו הי"ד הכל נכנסין כו' ככל איסורי מזבח חוץ מן הכלאים והטרפה ויוצא דופן ומחוסר זמן וכן היתום כו'. והנה קיי"ל דגם נדמה פטור ממעשר בהמה כמו דאמרינן במס' בכורות (דף יב) אלא למעשר בהמה תחת תחת מקדשים גמיר אלמא דנדמה פטור ממעשר בהמה ומה שלא חשבה המשנה כתבו התוס' משום דהוי בכלל כלאים אבל בע"מ נכנס לדיר להתעשר כמבואר וא"כ גם רבינו דלא קחשיב נדמה שם לענין אי נכנס לדיר להתעשר ע"כ ס"ל דנדמה נמי בכלל כלאים הוא ולא בכלל בע"מ דנכנס לדיר להתעשר.

ועפ"ז יש ליישב קושית התוס' במס' תמורה (דף כד ע"ב) דהקשו דל"ל קרא למעט או עז פרט לנדמה ת"ל דהוה מום כדאמרינן במס' בכורות (דף נ) דכיון דאשתני הוה מום עיי"ש. ולפ"ז ניחא דהא קיי"ל דבע"מ נכנס לדיר להתעשר וא"כ אי נמעט נדמה רק משום דהוה מום אז יהא כשר לעשר וע"כ ממעט מקרא דאו עז דהוי ככלאים ואינו נכנס לדיר להתעשר כמבואר ודוק: הלכה ו במשל"מ כתבו התוס' בחולין (דף קמ) דבהמה שהחליפהו בעכו"ם דכשרה ולא ממעט מקרא דמשקה ישראל כיון שהיה לה שעת הכושר ותימא כו' עד וצ"ע.

והנה לענ"ד קשה עוד ע"ד התוס' מהא דאמרינן במס' פסחים (דף מח ע"א) ממשקה ישראל מן המותר לישראל יצא טבל יכול אף להוציא את המוקצה אמרת מה טבל שגופו כו' וא"א מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו כו' אלמא דמקרא זה של משקה ישראל ממעטינן איסור דאורייתא אף כמו מוקצה שהיה לו שעת הכושר קודם שבת ויו"ט ואף בטבל נמי א"ל דהיה לו שעת הכושר קודם מירוח אבל מוקצה ודאי אית ליה שעת הכושר ומ"ח הוה ממעטינן התם מקרא דמשקה ישראל אלא ודאי צ"ל כמו שכתבו התוס' במנחות (דף ו) דאחרי דילפינן מהני תלתא קראי אין לחלק עוד בין ה"ל שעת הכושר ללא ה"ל כמבואר ודוק: הלכה יא נמצאו כל האסורין למזבח הרי הן י"ד ואלו הן בע"מ כו' עד מחוסר זמן כו'.

וכתב הראב"ד ז"ל בהשגות א"א מ"ט לא תני יתום שנולד אחר שנשחטה אמו עכ"ל. וכתב הכ"מ ומשמע דקאי למה שכתב אבל המקדיש רובע ונרבע ה"ז כבע"מ אמאי לא תני בהדיהו יתום והר"י קורקוס תירץ דיתום הוה בכלל יוצא דופן כיון שנולד אחר שנשחטה אמו אין זו לידה כו' משום דקיי"ל דא"א לצמצם השמיטה רבינו כו' והלח"מ והמשל"מ מפרשים דקושית הראב"ד הוא דלא קאי רק י"ד ולא קתני יתום בזה כו' וגם

ע"ז ניחא התירוץ דהוה בכלל יוצא דופן ושפיר לא מנו: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דבכלל יוצא דופן הוא דהנה אמרינן במס' בכורות (דף מב ע"א) ר"א אומר חמשה לא קדושין ולא מקדישין ואלו הן הטרפה והכלאים והיוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס וכ"ת סמי מכאן טומטום הא ארבעה הוא אפיק טומטום ועייל יתום ע"כ.

והנה תחלה נבאר דמזה הסוגיא תמוה דברי הכ"מ שמפרש בהשגות הראב"ד ז"ל הוא אמאי דקאמר הכא ה"ז כבע"מ עובר אמאי לא תני בהדייהו יתום וס"ל דיתום הוה בכלל בע"מ ובודאי תמוה דהא קאמר הכא דרב חסדא ס"ל דיתום הוי כהנך חמשה דלא קדושין ולא מקדישין והוה כמקדיש עצים ואבנים וכמו שכתב רבינו כאן וכמו דאיתא הסוגיא במס' תמורה (דף יז ע"א) ולא הוה כהנך דקחשיב דהוה כלל מום עובר ונהי דאנן ס"ל דטומטום נמי לא קדיש ולא מקדיש וכמו שכתב רבינו לקמן הכא ואף דגבי בכור פוסק כר"ח מ"מ ל"א סמי מכאן טומטום וכמו שכתב הלח"מ כאן ובפ"ב מה' אישות מ"מ בהך סברא לא נפלוג על רב חסדא וכיון דאיהו ס"ל דיתום דמי להנך חמשה דלא קדושין ולא מקדישין גם אנן ודאי ס"ל כן וצ"ע דברי הכ"מ.

וע"כ צ"ל דקשה להראב"ד ז"ל אמאי לא קחשיב יתום בהנך י"ד כמו שמפרשים הלח"מ והמשל"מ אך ע"ז תקשה לדידן דלא ס"ל כרב חסדא ולא סיימינן מכאן טומטום והוה ה' בלא יתום תקשה אמאי לא קחשיב יתום בהך משנה וברייתא וצריך לומר ע"כ כמו דלא חשיב נדמה כאן ואף שנדמה גמי להנך ה' דמי דהא הטעם הוא משום דאין במינו קדוש וכמו דאמרינן בחמורה ודף יז) וכמו שכתב רבינו הטעם והוי בכלל כלאים ושפיר ניחא דלא קחשיב יתום דהוי בכלל יוצא דופן וכמו דהברייתא נמי ס"ל ע"כ דהוי בכלל יוצא דופן כמבואר ודוק: פרק ד הלכה ד מאימתי תפסל הבהמה או העוף משום מוקצה משיעשה בה הכומר מעשה כגון שיגזזו אותו או יעבדו לשם ע"ז אבל בדברים אינו נעשה מוקצה שאין הקדש לעכו"ם עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל יש בספרים שלנו נוסחא אחרת אין מוקצה אסור אלא עד שעה שיגזזו או עד שיעבדו בו כלל דמשעה שיגזזו אותו כבר בטלה הקצאתו וחיללוהו ולעולם בהקצאתו לא בעינא מעשה הואיל והקצאתו גופו להיות ע"ז עכ"ל. וכתב הכ"מ נוסחא זו שכתב הראב"ד ז"ל הזכירה רש"י ז"ל ג"כ ודברי רבינו כנוסחא אחרת והתוספתא מכרעת כדעת רבינו ומ"מ קשה כו' וא"ל דבתר דאמר ר' יוחנן לעולא כו' הדר ביה כו' דקיבלה מניה כו' ומ"ש רבינו שאין הקדש לע"ז בתוספתא הנזכרת כו' שאין הקדש לעכו"ם עכ"ל.

ונ"ל לומר מסוגיא דגמ' נמי יש להכרית כדעת רבינו וכפי פירוש הראשון שברש"י ז"ל דאיתא שם עולא א"ר יוחנן עד שימסרו לכומרי עכו"ם דהא אר"י עד שיאכילוהו כרשיני עכו"ם. והנה א"נ כפירוש הראשון של רש"י ז"ל ופירש רבינו דמפרשי דאינו נאסר עד שיעבד בה מעשה ניחא דמסיק עד שיאכילוהו כרשיני עכו"ם דזה מעשה מוכחת דבעי הבהמה לעכו"ם אבל א"נ כפירוש הראב"ד ז"ל ול"א שברש"י ה"ל עד שיאכילוהו כרשינים מאי האי דקאמר עד שיאכילוהו כרשיני עכו"ם אפילו ודאי סתם כרשינים די הוא לבטלה מתורת מוקצה ומוכרת לגרוס בגמ' ע"כ כרשיני עכו"ם מסוגיא דלקמן (דף לא ע"א) דאמר אלא מעתה בהמה שנתפטמה בכרשיני עכו"ם נאסור ופירש רש"י ז"ל

דלא מצי למימר דאה"נ מסוגיא זו דאמר דרק מוקצה נאסר משיאכילוהו כרשיני עכו"ם אלמא דה"ל הגירסא כרשיני עכו"ם וע"כ כפירושם ז"ל: ונ"ל לבאר עפ"ז שם הסוגיא דאמר תני ר"ח קמיה דר' יוחנן אין מוקצה אסור אלא עד שיעשה בה מעשה הוא תני לה והוא אמר לה מה מעשה עד שיגזז ויעבד.

וצריך להבין מאי חידוש בזה שאומר תחלה עד שיעשה מעשה ואח"כ בא לפרש דזהו המעשה עד שיגזז ויעבד ורק כן הוא בתחלה אמר דהא אר"י עד שיאכלו כרשיני ע"ז וה"א דלא נאסר רק עד שיעשה בה מעשה זו המוכחת שהוא לעכו"ם שמאכילה כרשיני ע"ז ומפרש לה דאפילו במעשה כמו שיגזז ויעבד דזהו מעשה אשר סותרת הכונה להקצותה לע"ז מ"מ כיון דעושה מעשה לשם עכו"ם נאסרה וכן יבואר שם עוד מפליגותא אעולא א"ל לא כי קאמר הוא דשדי ליה כרשיני ע"ז ארחב"א ידע בהא לשנויי שמעתא וא"ל דסלקי להתם לא הוה ידע דאר"י גרמה ליה וה"נ א"נ כדברי הראב"ד ורש"י בלשון שני שפירשו דלעולא נעשה היתר משמסרו לכומרי ע"ז ובהא בא לומר דאי לא ניתר עד שיאכילוהו כרשינים ובהא בא לחלוק על עולא וא"כ מאי מתרץ לה בהא לשמעתא הלא אינו מתרץ רק חולק על עולא משמע ואמאי צריך זכותא דאר"י לזה.

אמנם לפ"ד רבינו ניחא שפיר דהנה כפי המבואר בתוספתא דע"ז פ"ד אינו נאסר מוקצה עד שיעשה מעשה כן אומר שם בפירוש וא"כ תקשה לעולא דהוא אמר משימסרו לכומרי ע"ז משמע בלא מעשה נאסר ורק משמקצה אותה לזה שימסרוהו להכומרים וזהו רק המוקצה שמקצה אותה וא"כ תקשה לעולא מהתוספתא שם דאמר דעד שיעשה דוקא ובא בהא לפרש זה דאמר עולא עד שימסרו לכומרי ע"ז היינו שיאכילוהו כרשיני ע"ז וזהו המעשה שלה ומתרץ דברי עולא דיהיה כמו דברי התוספתא זו כמבואר: שוב מצאתי בהגהות הגר"א ז"ל בחידושיו למס' תמורה שכתב וצ"ע למה נקיט כרשיני עכו"ם ה"ל לומר כרשינים סתם ועוד דאין דרך להאכילה כרשיני עכו"ם לצורך המשרתים אלמא דגם רבינו הגר"א הביא ראיה מזה דמוכח דבא לאסור בזה שיאכילוהו הכרשינים כמבואר ועיין לקמן בה' ו' מה שיבאר עוד: הלכה ו הנעבד בין שעבד שלו בין של חבירו בין לפני הקדש בין לאחר הקדש ה"ז אסור עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל במס' ע"ז מוקמינן לה כשעשה מעשה עכ"ל. והכ"מ כתב ולדעת רבינו י"ל דהתם נאסרה להדיוט אבל לגבוה אע"פ שלא עשה בה מעשה נאסרה ועיין לח"מ מה שמבאר בזה.

והנה דברי רבינו הוא מפורש בירושלמי פ"ז דכלאים הל' ב' ובפ"ג דע"ז ה' ה' וז"ל הנעבד אית תניי תנא בין שלו בין של אחרים אסור אית תניי תני שלו אסור של אחרים מותר הוא בעיין מימר ר"מ היא לא ד"ה היא כמה דאתמר תמן דבר שיש בו רוח חיים אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה ודכותיה דבר שאינו שלו אע"פ שאינו נאסר להדיוט נאסר לגבוה עכ"ל אלמא דהירושלמי ס"ל להדיא כדברי רבינו דלגבוה אסור נעבד אף בלא מעשה ועי"ש במה"פ בע"ז.

ונ"ל דעפ"ז יבואר הפשט לעיל ידע בהא לשנויי שמעתתא וא"ל דסליק להתם לא הוה ידע דאר"י גרמא ליה היינו נמי כן דלפי שבארנו לעיל דהוא קשה על עולא מהתוספתא

דע"ז דאמר דמוקצה אינו אוסר בלא מעשה ועולא אומר משימסרוהו והנה נוכל לתרץ דהתוספתא קאי בשל אחרים ולהכי אינו אסור עד שיעשה מעשה אבל הירושלמי דהוא גמ' דא"י אמר דלהקדש אסור אף בלא מעשה וא"כ אין חלוק בזה בין שלו לשל אחרים ורק צריך לומר דמוקצה אינו אסור רק במעשה ומה שאמר שימסרוהו היינו שיאכילוהו כרשיני ע"ז וזהו המעשה ובין בשלו ובין בשל חבירו כמבואר ומה שהקשה הלח"מ מסוגיא דזבחים (דף קיד) כבר מתרץ לה בספר ושב הכהן ב"ת שה"כ דמשום מוקצה מוקי לה כריה"ג שם אבל לא משום נעבד דנעבד אסור אפילו אינו שלו ורק משום מוקצה נקיט להו תרווייהו ודוק: פרק ד הלכה ח איזהו אתנן כו' אחד זונה כותית או ישראלית שהיא ערוה עליו וכתב הכ"מ ומ"ש אחד זונה כותית או ישראלית שם פלוגתא דאביי א ופוסקרבא עכ"ל.

והנה שם בסוגיא אמרתי דבר נכון שם בגמ' (דף נו ע"ב) דאיתא שם תני תנא קמיה דרב איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר כל שנתנה לה וחזר ולקחה ממנה והא איפסל לה בלקוח אשתמיט הא דארשב"י לקח עשרה עוברין במעי אמן כולם נכנסין לדיר ותעשרה אייהי בזונה כותית ולוקמי בזונה ישראלית ותעשרה אייהי קמ"ל דזונה ישראלית לא הוי אתנן כדאביי דאמר אביי זונה כותית אתננה אסור כו'.

וכתבו התוס' ד"ה כאביי ולרבא דאמר בפ"ב דתמורה (דף כט) דאחת זונה ישראלית נמי היה אתנן תקשה הברייתא וי"ל דלא מתנייהו ביה ר"ח ור"א ועי"ל דשפיר הוה מצי לומר דתעשרי איהו אלא אשמועינן לוקח במעי אמן כר"י ומיהו חידוש זה נמי אשמועינן כשתעשרה אייהי כשנתן לה במעי אמן ולא מיפטר משום לוקח שנתן לה במתנה עכ"ל.

ותירוץ התוס' דוחק הוא. ונ"ל לישב כן דבאמת גם לרבא יכול לתרץ שפיר הא דלא קאמר ותעשרה אייהי ורק כיון דהתם תני קמיה דרב ורב ס"ל שם במס' תמורה (דף כט ע"ב) כאביי דאמר שם האי תועבה עביד ליה כאביי דאמר שם זונה כותית כו' אבל רבא יתרץ הברייתא לרב לשיטתו באופן אחר הא דלא קאמר ותעשרה אייהי דהנה לכאורה קשה טובא למה קאמר האי תנא כגון שנתן לה וחזר ולקחה הימנו ל"ל לומר שחזר הוא ולקח הנותן גופיה לימא שמכרה או נתנה האתנן לאחר בעודה מעוברת או מחוסר זמן ואז חייב אצל זה במעשר.

אמנם י"ל כן דהנה בח"מ (סי' רט) קיי"ל דהמוכר או נתן פרה מעוברת הוה העובר דבר שלא בא לעולם ולא קנה אא"כ מכר פרה לעוברת. אך קיי"ל שם דאם תפסו העובר קנה וכתבו שם הסמ"ע והש"ך ז"ל דלא מטעם ספק מהני תפיסה רק מן הדין מטעם דמחל לו והנה כ"ז הוא לדידן אבל רב ס"ל בהדיא במס' יבמות (דף צג עב) דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם רב כר"ח ועי"ש בתוס' וא"כ לדידיה שפיר קנתה העובר כן ועתה יבואר הא הכא מיירי שנתן לה האתנן העובר זהו אתננה ואשמועינן רב לשיטתו רבותא דקנתה העובר אף שלא בא לעולם דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"כ אי הוה אמינא דחזרה היא ונתנה האתנן לאחר ה"א דזהו מטעם תפיסה כיון דהוא הנותן לא מחזה בה ליתן לאתר הוה מחילה ואמרינן דקנתה מתחלה בשעת ביאה והוי אתנן אף שלא תפסה העובר דאדם קונה דבר שלא בא לעולם כמו דס"ל לרב ולכן לא קאמר ותעשרה אייהי דהוא עיקר הרבותא דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם אף בלא תפיסה ולא מ"ל דתעשרה

איהי דא"כ ה"א דקנתה משום דתפסה אחר כך אחר שיולד העובר נגלה למפרע הקנין ולהכי קאמר דהוא גופיה חזר ולקחה הימנה והוא מעשר לאשמועינן דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואף דיכול לאשמועינן האי דינא בדבר שבא לעולם כגון אי נתן לה מחוסר זמן מ"מ נקיט לה כפי שמוקי בעובר כדי לידע מזה הדין דמקנה דבר שלא בא לעולם כמבואר ודוק: הלכה יב קדמה והקדשתו קודם שיבוא עליה ואח"כ בא עליה ה"ז ספק אם הוא אתנן הואיל ובא כו' לפיכך לא יקרבו ואם קרב הורצה עכ"ל.

והנה נ"ל לבאר בזה אחרי דהוה ספק אם כשר הוא משום דבגמ' נשאר בתיקו וא"כ אם הקרבנות היו שחייב להביא אחר כמו אם היה קרבן חטאת או אשה או עולת חובה היאך הוא הדין ונ"ל כן דהנה אם הוא מחייבי חטאות ואשמות של בהמה או של עוף שלא ממחוסרי כפרה אינו מביא אחר מספק כמו דכתב רבינו לקמן בפ"א מהל' שגגות הל' ב' דיראה לי דכל חטאות וקרבן דמחייבין על ספק אינן מביאין דילמא הוי חוב"ע ורק לחטאת העוף הבא על הספק התירו כדי לאכל בקדשים וכן כתב בפ"ז מהל' פסוהמ"ק ה' ו' חטאת העוף כו' כגון ספק זבה או ספק יולדת וכתבו הכ"מ והלח"מ דרק בהני דהוה מחו"כ למשרי בקדשים אבל בשארי כל ספיקות אינו מביא וה"נ אם נתן לה בהמה והקדישה לחטאת ואשם או עוף והקדישו למטמא מקדש אז אינו מביא אחרת ואם הקדישה לעולת ראייה או בשלמי חגיגה למי שמחויב בזה יוכל היות כי יש תקנה להביא אחרת על תנאי שלמים או עולה דא"ל יהא נדבה ועיין תוס' במס' חגיגה (דף ע"א) ולקמן נבאר ורק אם הקדישה לחטאת יולדת או זיבה דקיי"ל ע"ז מביאה אחרת מספק גם כאן צריכה להביא אחרת מספק דילמא קרבן זה פסול הוא ואסורה א"כ לאכול בקדשים עד שתביא אחרת מספק ורבינו לא ביאר בזה כלום דהוא סמ"ך כבכל דיני ספיקות שביאר בספרו וסתם לומר דנרצה בדיעבד אבל הוי כשאר ספיקות שבארנו ועיין לקמן ה' מח"כ ודוק: הלכה יד אינו אסור משום אתנן כו' לפיכך א"ח אלא ע"ד הראוי ליקרב ע"ג המזבח כגון כו' ויין ושמן וסולת כו' ושם בה' ט"ו נתן לה חטים כו'.

והנה בירושלמי פ"א דבכורים איתא מכר לו פירות חזר ולקחן הימנו נשמענא מן הדא נתן לה קדשים הרי אלו מותרים יינות שמנים וסלתות וכ"ד שכיוצא בו קרב לגבי מזבח אסור אין בכלל אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים מה אנן קיימין כשהיו הגפנים משלה ומכרה לו פרותיהן וחזר ונתנם לה באתננה מפני שהוא אתנן הא לא היה אתנן מביא הדא אמרה חזר ולקחן הימנה מביא ופירש הפ"מ אין בכלל כלומר אין לנו לרבות בכלל שאמר וכ"ד שכיוצא בו קרב אלא פרכילי ענבים כו' שהבכורים באין מהן וכיוצא בו שהרי הקרב ע"ג המזבח כבר נשנו וא"כ האי וכל דבר לרבות בכורים הוא דאתי שאף הן באין לבית ואסור להביא מאתנן והשתא מה אנן קיימין להא והכ"ד כו' וטעמא מפני שהיה אתנן לא יביא לבכורים עכ"ל.

וכן מפרש לה הרא"פ מפרש הירושלמי אלמא דס"ל להירושלמי דאם נתן לה אתנן אינו ראוי לבכורים מפני שמניחן ע"ג המזבח: והנה רבינו כתב לעיל בפ"ב מה' בכורים הי"ד דאם נתן או כר וחזר ולקח מביא בכורים וכתב הכ"מ דלמידין זה מן הירושלמי ותקשה א"כ אמאי לא הביא רבינו לא הכא ולא לעיל בה' בכורים דאם נתן לה אתנן היינו הגפנים שלה ומכרה לו פירותיהן וחזר ונתנם לה דאינו מביא מזה בכורים כדברי הירושלמי

וצריך לומר ע"כ דרבינו ס"ל דגמ' דידן פליג על הירושלמי דודאי האי ברייתא דאיתא במס' ע"ז (דף מו ע"ב) בית ד' פרט לפרה וחכ"א לרבות את הריקועין ואומר שם נתן לה זהב ריב"י אומר אין עושין ריקועין אפילו אחורי בהכ"פ ורבינו יליף לה הכא מקרא דלכל נדר משמע דאינו מרבה רק היכא דנשאר במזבח או בעזרה היינו אחורי בית הכפורת אבל בכורים דמביא רק לעזרה ונאכל אחרי כן לכהנים אין לנו לרבות מזה הקרא דנאמר בזה ועיין לקמן ה' י"ח מה שנבאר עוד: הלכה טו נתן לה כו' אבל אם נתן לה עופות אע"פ שהן מוקדשין אתנן חל עליהם ואסורים ובדברי קבלה הוא ד"ז עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל לא כן אנו מקובלין שהעופות אם מוקדשין הן הרי אמרו פרט לנדר אלא בעופות של תולין היא שנויה והא קמ"ל אע"פ שאין המום פוסל בהן אתנן ומחיר חל עליהם עכ"ל. והנה הכ"מ מתרץ בשם המ"ע והמשל"מ דחה דבריו ע"ש והלח"מ כתב דרבינו ס"ל דמקרא לכל נדר הוא גזה"כ דעל עופות חל אע"פ שהן מוקדשין ועופות לא דמי לשאר מוקדשין דעליהן חל אתנן כו' והוכרח לומר דאיירי במוקדשין דאל"כ מאי עביד קו"ח מבהמה שאני בהמה שזכה בהו ומשה"כ אין אתנן חל עלייהו משא"כ בעופות שהם חולין ומה"ת לומר בעופות חולין דלא חל עלייהו אתנן וכ"ת הא איכא ממנה על פסח שכבר זכה בהם גבוה משמע דטעמא דזכה בהם מהני קצת לממנה ע"פ אע"ג דל"מ לגמרי א"ל קרא דנדר מ"מ אהני קצת השתא דאית לנו קרא וא"כ לא עבדינן קו"ח מבהמה מוקדשין לעופות חולין ולכך ס"ל דעופות הם מוקדשין ואע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ גזה"כ הוא גבי עופות עכ"ל: והנה עפ"ז יש ליישב א"נ דעל עופות אע"פ שהן מוקדשין חל אתנן את הקושיא של התוס' במס' ע"ז (דף סג) ד"ה או כו' ואע"פ שאין אתנן חל על המוקדשין דכתיב לכל נדר פרט לנדר כו' ולפ"ד רבינו ניחא פשוט דמיירי בעוף אי נתן לה וקדמה והקדישה את העוף דבעופות חל אע"פ שהן מוקדשין.

וכן יש ליישב קושית התוס' במס' זבחים (דף פד ע"ב) ד"ה ומוצא אני כו' דדחיק הרבה שם למצוא על אתנן ומחיר האיך הם לאחר שהקדישה וע"פ דברי רבינו ניחא דמיירי בעופות לאחר שהקדישה דגם בזה אי עלו לא ירדו כמבואר לקמן בפ"ג מה' פסוהמ"ק עיי"ש: אך הא קשיא על דברי רבינו מהא דאמרינן במס' זבחים (דף קיד ע"א) אתנן ומחיר בולדות קדשים וקסבר ולדות קדשים בהוייתן הם קדושים ולפ"ד רבינו דעל עופות חל אתנן ומחיר אע"פ שהן מוקדשין לא צריך לאוקמי בולדות קדשים וכמו שאומר במוקצה ונעבד דהא מני ריה"ג היא ובקדשים קלים ה"נ לוקמי בעופות מיירי אתנן ומחיר דחל אף על מוקדשין ולא מצי למעט מפתח אוהל מועד.

וכן יש להקשות מהא דאיתא במס' פסחים (דף ל ע"א) נתן לה עופות דחולין אתנן תל עלייהו אלמא דשם איתא מפורש דדוקא על חולין חל אתנן אף בעופות ולא על מוקדשין: ונ"ל ליישב הכל כן דהנה נ"ל דדברי רבינו מוכרחים עופות חל אע"פ שהן מוקדשין דהנה קשה טובא בהאי קו"ח שם שאמר ומה מוקדשין שהמום פוסל בהן אין אתנן חל עלייהו עופות שאין המום פוסל בהן א"ד שאין אתנן ומחיר חל עלייהו והא אכתי יש למפרך ע"ז לפי מאי שכתב רבינו לעיל בהל' ה' אבל המוקצה אם הוא שלו והוקצה קודם שיקדש נפסל כו' או שהוקצה שלו אחר שהקדישו מותר לפי שאין אדם מקצה

דבר שאינו שלו ובהל' ו' כתב הנעבד בין שעבד שלו בין של חברו בין לפני הקדש ובין לאחר הקדש ה"ז אסור.

והנה בדברי רבינו הכא מחולקים הכ"מ והלח"מ הכ"מ ס"ל דדעת רבינו דס"ל דנעבד אסור אפילו בלא מעשה ומוקצה אפילו ע"י מעשה אינו נאסר אחר שהקדיש דמוקצה אפילו לא של הקדש אינו אסור לדעת רבינו עד שיעשה בה מעשה כמבואר בה' ד' וא"כ מה שכתב רבינו דאם הוא אחרי שהקדיש אינו אסור הוא אפילו ע"י מעשה ועל נעבד הא בארנו לעיל בשם הירושלמי פ"ז דכלאים דנאסר אף בשל אחרים בלא מעשה ודעת הלח"מ הוא כן דנעבד בשל הקדש או בשל אחרים אינו נאסר כ"א ע"י מעשה ומוקצה אף ע"י מעשה אינו נאסר כסברת הכ"מ בזה.

ועתה נבאר לדעת הכ"מ איכא לאקשוויי כן מה לקדשים שכן אין מוקצה נאסר בהו אף ע"י מעשה תאמר בעופות דחולין שכן מוקצה ע"י מעשה נאסר בהו כמו שמבואר בהדיא במס' זבחים ודף פה) ובמסכת בכורות (דף מב) אבל המוקצה והנעבד מטמא בגדים בבית הבליעה וכן פוסק רבינו לקמן בפ"ז מהלכות פסוהמ"ק הל' ר' דבמוקצה ונעבד בעוף הוי מליקתו נבילה דאינו ראוי ולדעת הלח"מ אפילו איכא לאקשוויי מנעבד ג"כ דמה למוקדשין שכן נעבד אינו נאסר רק ע"י מעשה תאמר בעופות דחולין שכן נעבד נאסר אף שלא ע"י מעשה ומוקצה ע"י מעשה ולהכי גם אתנן ומחיר נמי אסור אבל במוקדשין שמוקצה מותר בה אפילו ע"י מעשה ולדעת הלח"מ אפילו נעבד אינו נאסר כ"א ע"י מעשה ולהכי אתנן ומחיר אינו אסור בה אע"כ צ"ל כסברת הלח"מ דקאי הלימוד במשנה הכל על עופות מוקדשין ואומר ק"ו מבהמת הקדש שכן מום פוסל בה עופות מוקדשין שאין מום פוסל, בהן וכן מוקצה ונעבד ודאי שוה לבהמה ואומר ע"ז גזה"כ מקרא דלכל נדר לרבות אף עופות מוקדשין דחל אתנן ומחיר עלייהו דעל עופות חולין לא צריך קרא לרבוויי דעל חולין ליתא ק"ו למעט דהא איכא למפרך כמו שבארנו וכ"ז הוא לדידן דלא ס"ל כריה"ג דאמר קדשים קלים ממון בעלים בכ"ד כמו שנבאר לקמן בה' נזקי ממון בהוכחות גמורות וא"כ הוה הק"ו מופרך ממוקדשין ע"י מוקצה ונעבד וצ"ל דאתי הקרא על עופות מוקדשין אבל לריה"ג דאמר קדשים קלים ממון בעלים הן וא"כ ס"ל דמוקצה ונעבד נאסר בהו כמו דאיתא בגמ' דזבחים (דף קיד) א"כ ליכא למפרך הק"ו דא"ל מה למוקדשין היינו קדשים קנים דמום פוסל בהו וגם מוקצה ונעבד פוסל בהו ואעפ"כ אתנן ומחיר אינו חל עלייהו כמו שאומר הכא בהדיא דלא נצרכא המיעוט בקדשים אלא לריה"ג דאמר קדשים קלים ממון בטלים עופות שאין המום פוסל א"ד שאין אתנן ומחיר פוסל בהו אף של חולין וצריך קרא דלכל נדר לרבות עופות חולין אבל לשל מוקדשין לא נדע דהקרא איצטריך לשל חולין דלא נילף מק"ו למעט וא"כ ניחא התם במס' זבחים (דף קיד) דמוקמי לה זה כריה"ג דאמר מוקצה ונעבד ה"מ ריה"ג דאמר קדשים קלים ממון בעלים הם וא"כ לריה"ג לא מוקמינן אתנן ומחיר בעופות קדשים דלדידיה לא נדע דחל על עופות מוקדשין ולהכי מוקי לה בוולדות קדשים כמבואר: ועתה ניחא נמי התם קושית התוס' שהקשו וא"ת ולוקמי נמי הכא כמ"ד דבמעזי אמן הם קדושין וכגון שהקדיש בהמה מעוברת ושייר העובר וכר"י דאמר במס' תמורה ודף כה ע"א) דאם שיירו משוייר כו'.

ולפ"ז ניחא דהתם אמר לימא כתנאי כו' מאי לאו דריה"ג ס"ל אם שיירו אינו משוייר ואמר שם א"ל כו' וא"ל דר"י דחי הכי אבל אנן ס"ל לפי האמת דריה"ג ס"ל דאם שיירו אינו משוייר וכיון דהאי משנה מוקמי לה כריה"ג להכי לא מוקי לה רק בולדות קדשים ולא שהקדיש בהמה מעוברת ושיירי דריה"ג ס"ל דשיירו אינו משוייר.

ועפ"ז יש ליישב קושית הלח"מ בפ"ד מהל' תמורה ה' ג' דמקשה על רבינו דפוסק דבמעו אמן הם קדושין ואעפ"כ אמר מקרא דלפני ה' ותקשה לדידיה קושית הגמ' בזבחים (דף קיד) ולפ"ז ניחא דידן מוקמינן לה בהפריש מעוברת כו' דהא אנן קיי"ל דשיירו משוייר כמו שפוסק רבינו בפ"ד מהל' פסוהמ"ק ה' ז' וא"כ ניחא כמו שכתבו התוס': ועתה ניחא נמי הא דפסחים אמר נתן לה עופות בחולין דהא התם אמר אביי הוה מוקמינן לה כריה"ג דבקדשים קלים וא"כ אינו חל אתנן רק על עופות דחולין אבל לדידן יש גזה"כ דחל אף על הקדש כמבואר: אמנם קשה לי ע"ז מהסוגיא דשם דאמר ויהא מוקדשין אתנן ומחיר חל עליהן מק"ו ומה עופות שאין המום פוסל בהן אתנן ומחיר פוסל בהן מוקדשין שהמום פוסל בהן א"ד א"ק לכל נדר להוציא את הנדור טעמא דממעטינהו קרא הא אי לאו קרא ה"א אתנן ומחיר חל עליהו היכא דיהיב לה מוקדשין והא לאו ממונא הוא ובשיטה מקובצת גריס שם והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומשני בממנה על פסחו ורבי הוא כו' והנה לפ"ד רבינו כמו שכתב הלח"מ קאי כל הריבוי על עופות היכא שהן מוקדשין וא"כ אח"כ שמקשה הגמ' מק"ו דוהיה מוקדשין חל נמי הוא הק"ו מעופות מוקדשין אשר אסור מגזה"כ וא"כ מאי מקשה והא לאו ממונא והא חזינן דבעופות היא גזה"כ אף דלאו ממונא מ"מ חל וא"כ נמי נילף ע"ז בכל מוקדשין מק"ו דתחול אתנן כמו דחל על עופות מוקדשין מגזה"כ ה"ל הק"ו יועיל דיחול אף דלאו ממונא הוא ומאי מקשה וכיון דמוקי לה בממנה על פסחו אלמא דלא מיירי לריה"ג דלדידיה לא צריך לאוקמי בממנה ע"פ כמבואר בפסחים (דף צ) וא"כ אף על עופות מוקדשין חל אתנן ומחיר לדידן וצ"ע.

ועוד בל"ז תקשה כיון דמחז קרא דלכל נדר מרבינן וממעטינן בהמת הקדש ומרבינן עופות דמוקדשין וע"כ צ"ל דממלת נדר ממעטינן דבר הנדור ומן מלת לכל מרבינן עופות וכיון דלא כתיב מסוים בקרא במאי דמוקי לה טפי עדיף לומר אפכא דדרשינן לרבות בהמת הקדש וממעטינן עוף דהא בבהמה יש סברא טפי דמום פוסל ברי משא"כ בעוף ומנ"ל להמשנה לומר לנו דמוקמינן הריבוי בעוף והמיעוט בבהמה כיון דגם מצד הסברא הוה שרינן בעוף הקדש כמו שכ' הלח"מ גופיה ורק לרוחא דמלתא נקיש הק"ו ואתי הקרא למעט דלא נלמוד עוף מבהמה אבל אי הוה בחולין ניחא שפיר דנדר ממעט מוקדשין ולכל מרבי עופות חולין: ונ"ל ליישב כן דבשלמא אי מרבינן בעוף שפיר נצרך קרא למעט בהמה דלא נלמוד ק"ו מעוף שאין המום פוסל בה מ"מ בהקדש חל אתנן ק"ו לבהמה של הקדש אבל א"נ דהקרא דמרבי אתי על בהמה תקשה ל"ל קרא למעט בעוף מה"ת נרבהדהא קיי"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואי תקשה דילפינן מבהמה ה"א דמצי למדחי מה לבהמה שאין מום פוסל בה אלא ודאי מדאיצטריך קרא למעט ולרבות את הריבוי לעוף והמיעוט לבהמה דלא נילף מק"ו ולא מצי לדחויי דנילף במ"מ מנעבד דאסור ביה אף שאינו שלו כמבואר לעיל דהא א"ל מוקצה יוכיח דאינו אסור בשאינו שלו אבל הקושיא הראשונה שבארנו לדעת רבינו כמו שכתב הלח"מ וצע"ג: הלכה טז והה"ד באומר לזונה הילך ד"ז והבעלי לפלוני הישראל ה"ז אתנן כו'.

וכתב הכ"מ ומ"ש והה"ד באומר לזונה כו' ק"ל דפשיטא ומכ"ש אתיא מעבד שאינו חייב בכל המצות כמו ישראל וי"ל דשאה"כ דהוה עבדו קמ"ל. וכתב המשל"מ ולא ידעתי כונת מרן דהא עבד חייב בכל המצות כמו ישראל וכי משום שנמכר פקע קדושתו מניה עכ"ל.

ונ"ל דכונת מרן הוא עפ"י דמפרש לה רבינו בפירוש המשנה דר' מאיר דאמר דלא הוה אתנן גבי עבד עברי אף שאין לו אשה ובנים משום דהותר מכללו ולא ס"ל כפירוש רש"י ז"ל דר"מ ס"ל דאף אי אין לו אשה ובנים רבו מוסר לו ש"כ וזהו שאומר הכ"מ הכא דאתיא מכש"כ מישראל דכיון דעבד עברי הותר לו מכללו ליקח ש"כ היכא דיש לו אשה ובנים ומשו"ה ס"ל לר"מ דלא הוה אתנן וא"כ מכש"כ בישראל דלדידיה לא הותר מכללו וזהו שאמר שא"ח בכל המצות היינו היכא שיש לו אשה ובנים הותר לו ש"כ כמבואר ועיין לעיל בפ"א מהל' א"ב ודוק: הלכה יז שני שותפין שחלקו זה לקח עשרה טלאים וזה לקח תשעה וכלב אחד שעם הכלב מותרין אבל העשרה שכנגדו אם יש אחד מהן שדמו כדמי הכלב או יתר על דמו מוציאין מן העשרה כנגד הכלב ויהיה מחזירו ושארן מותרין ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין מדמי הכלב החי העשרה כולם אסורין עכ"ל.

והנה הלחם משנה לקמן בפ"ו מה' בכורות ה' י' הקשה וז"ל דאמר, ואפילו חלקו גדיים כנגד גדיים פוסק רבינו כר' יוחנן דאמר אין ברירה ודלא כר"א דאמר יש ברירה כו' ותימא דשם בגמ' הקשו לר"א מבריייתא דוכן השותפין שחלקו אחד נטל תשעה וכלב כנגד הכלב אסורין וא"א יש ברירה לברור חד מנייהו לבהדי כלב ולשקול והנך לשתרי ומתריך ר"א דלא שויא כולם להדי הדדי ושויא האי כלבא חד ומשהו כו' משמע דלר"י דאמר אין ברירה אע"ג דשוי כולהו להדדי שכנגד הכלב אסורים וא"כ רבינו דפוסק כר"י האיך אומר בה' א"מ ספ"ד שני שותפין שחלקו זה לקח כו' אם יש אחד מהם כדמי הכלב מוצאי ומותר הא לר"י דאמר אין ברירה כולם אסורין ואע"ג דבתמורה (דף ל) אוקמי הך מתניתין בסתמא כמו שכתב רבינו ז"ל מ"מ לא אוקמי אלא למ"ד יש ברירה וכסתמא דגמ' דמס' בכורות וצ"ע עכ"ל.

וכן הקשה המג"א באו"ח (סי' קנג ס"ק מז) ונשאר בקושיא: ונ"ל ליישב כן דהנה ודאי מתחלה שהחליפו השותפים לא החליפו כנגד הכלב אלא טלה אחד ושאר הטלאים הוי כנגד הטלאים נמצא דרק טלה אחד אסור ושאר הטלאים דהוי כנגד הטלאים מותרין אלא שלא ידעינן איזהו הטלה האסור שהוא מעורב בשווי הטלאים.

והנה הא לכאורה יש לומר בו דבטל ברוב אך מצינו במס' יומא (דף נה ע"ב) אלא משום חטאת שמתו בעליה ודאי פירש שיש כסף שמתו הבעלים והמה מעורבין בשאר הכסף וכתב המשל"מ לקמן בפ"ז מהל' מעילה הל' י' דלהכי אינם בטלים הכסף בשאר הכסף משום דמטבע חשיב ולא בטל והוא כמו שכתבו התוס' במס' מעילה (דף כ ע"ב) דמטבע לא בטל וכן ה"נ הטלה לא בטל בשאר הטלאים דבע"ה חשיבי ולא בטלי והוא כמו בקדשים שנתערבו בהן חטאות המתות וכו' וכמו שפוסק רבינו לקמן בפ"ו מהל' פסוהמ"ק הל' א' דמדרבנן לא בטלי ואם הקריב הורצה וכתב הלחם משנה שם דמיירי כשנייד אותם דלא להוי קבוע דאז ודאי אמרינן כל דפריש מרובא פריש והם מותרין

אבל כשלקחו מקום הקביעות והקריבום אז ודאי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם הקריבו לא הורצה כו' וא"כ ה"נ לא בטלי הטלאים משום דבע"ח לא בטלי וכן מצאתי להגאון רע"ק איגר בגה"מ שם שכתב הטעם דלא בטל הטלה משום דבע"ח חשיבי ולא בטלי.

והנה שם ביומא (דף נה) פריך הגמ' ונברור חד זוזי ונשדי בנהרא והשאר לשתרי והוא נמי משום ברירה מבואר שם בסוגיא וכן הכא בתמורה פרכינן וליפוק חדא להדי כלבא והנך כולהו לשתרי והתם נמי משום ברירה כמו שכתבו התוס' בתמורה. והנה הכא בררנו הטעם הוא דלא בטל רק מדרבנן משום דבע"ח חשיבי ולא בטלה וא"כ כל זה האיסור הוא רק מדרבנן אמנם הגמ' מקשה שם במס' בכורות דקאי על הפלוגתא שבין ר' יוחנן לר"א ור' יוחנן הא ס"ל במס' ביצה (דף לח) דאין ברירה אף מדרבנן ולא מחלק כלל בין דאורייתא למדרבנן ולהכי שפיר מקשה הגמ' לר"א דס"ל יש ברירה בדאורייתא ומכ"ש בדרבנן דיש ברירה ולהכי משני דשוי האי כלבא חד ומשהו וא"כ שפיר ניחא לדברי רבינו דהוא פוסק בה' י"ט דכיון דאיסור תחומין דרבנן אמרינן יש ברירה וכן פוסק בכ"ד וא"כ שפיר הכא דהוי איסור דרבנן פוסק כמ"ד יש ברירה ולהכי שפיר הסוגיא דתמורה פריך תסתמא ניפוק חדא בהדי כלבא נמי משום דהוי איסור דרבנן וקיי"ל לדידן דיש ברירה והתם במס' בכורות מקשה לר"א והוא לסייע לר' יוחנן דהוא לא מחלק ואף בדרבנן ס"ל דאין ברירה ולפי מאי דמשני לר"א הה"ד גם לדידן דברבנן ס"ל כר"א כמבואר ול"צ למה שדחקו התוס' בתמורה לומר דה"פ להני תנאי דס"ל דיש ברירה דכיון דהוא איסור דרבנן גם אנן ס"ל כן כמבואר: הלכה יח נשתנה כו' אבל גופן של אתנן לא יעשה ריקועין לבית שנאמר לכל נדר להביא את הרקועין עכ"ל.

וכתב הלחם משנה קשה דבגמ' משמע דלא מרבינן לה אלא מבית ה' כו' פרט לפרה וחכ"א לרבות את הרקועין עכ"ל. ונ"ל ליישב כן דאמרינן במס' ע"ז (דף מו) בעיא כו' יש נעבד במחובר אצל גבוה כו' אמר רבא ק"ו ומה אתנן שמותר בתלוש להדיוט אסור במחובר לגבוה דכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב ל"ש תלוש ול"ש במחובר וכתב רש"י ז"ל אסור במחובר לגבוה אפילו מכשירי קרבן דכתיב בית ה' דמשמע אפילו לבנין הבית כי ולקמן אמר עוד א"ל ר"ה בדר"י לרבא או חליף ומה נעבד שאסור בתלוש אצל ההדיוט מותר במחובר אצל גבוה כו' אתנן שמותר בתלוש להדיוט א"ד שמותר לגבוה ואי משום בית ה' כו' מיבעי ליה פרט לפרה שאינו כו' וחכ"א לרבות את הריקועין א"ל כו' לקולא ולחומרא לחומרא פרכינן עכ"ל הגמ' וכתב שם רש"י ז"ל ואי משום בית ה' ובעית למימר דבית הוה מחובר ודרשת ליה הכי לא תביא אתנן של בית שאם נתן לה בית באתננה אסור להקדישו לצורך בנין הבית עכ"ל.

וכן כתבו התוס' שם ד"ה ואי לשון רש"י זה וכתבו והוא שינה לשונו ממה שפירש לעיל גבי מלתא דרבא כו' ונראה דיפה כו' לפ"ש הגמ' עכ"ל. נמצא דאמרינן דלפי המסקנא שפיר נשאר לנו הקרא דבית ה' על אתנן שאסור במחובר וכמו שפירש רש"י ז"ל דמזה קרא קאסר ליה שאם נתן לה בית באתננה אסור ואחרי דקאמרינן לחומרא פרכינן נשאר כן בחמת וא"כ קרא דבית ה' צריך על מחובר לאסור ולא נדע לרבות את הריקועין רק מקרא דלכל נדר שמביא רבינו כאן ואף שכתב רבינו הכא אתנן ומחיר מותרין לבדה"ב

שהרי נשתנה אבל גופן אסור לעשות ריקועין אך עיין במג"א (סי' קנג ס"ק מז) שכתב דאי נתן גופן לבדה"ב דלא נשתנה אסור וא"כ ה"נ גבי מחובר אי לקח הבית גופיה העצים והאבנים שנתן במחובר לה וקבע בבה"ב אסור שלא נשתנה וזה מרבינן מבית ה' כמבואר: ונ"ל לומר דלהכי השמיט רבינו ולא הביא זה דבכורים אסור הביא מאתנו כמו שסובר הירושלמי שבארנו לעיל בהל' ט"ו.

ועפ"ז ניחא דהנה אי ילפינן ריקועין מבית ה' אז מרבינן אפילו בכורים דגם המה הובא בית ה' דמחויב באחריות עד, שיבוא לעזרה כמבואר במשנה דבכורים פ"ב ועיין שם בתוי"טובבאורי הגר"א ז"ל אבל כיון דרבינו יליף מלכל נדר וקרא דבית ה' קאי על נדר של מחובר לא מרבינן רק דבר הנדור ונדוב בין בתלוש ובין במחובר אבל בכורים דלא הוה דבר הנדור אינו מרבה מקרא זה ולהכי השמיט והירושלמי ס"ל כמ"ד דמרבינן מבית ה' כמבואר דוק: פרק ה הלכה א שאור ודבש אסורין לגבי המזבח ואיסורין בכל שהן שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו כו'.

וכתב הכ"מ ודע דבפ' כל המנחות (דף נח ע"א) אמרינן ת"ר שאור בל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כי כל מאי קאמר אמר אביי ה"ק שאור בל תקטירו ואין לי אלא זית חצי זית מנין ת"ל כל רבא אמר ה"ק שאור בל תקטירו אין לי אלא קומץ חצי קומץ מנין ת"ל כל במאי קמיפלגי אביי סבר יש קומץ פחות משני זיתים ורבא סבר אין קומץ פחות משני זיתים ואין הקטרה פחותה מכזית ומשמע דרבא דפליג על אביי וס"ל דרשא דכל לחצי קומן סבר דלא מחייב על שאור ודבש בפחות מכזית כשאר איסורין כו' וא"כ יש לתמוה על רבינו למה פסק כאביי ולא כרבא ועוד שכתב לקמן בסמוך ואין הקטרה פחות מכזית והיינו כרבא וזה סותר למ"ש כאן.

ואפשר שרבינו מפרש דרבא לא פליג על אביי דדריש מכל לרבוויי חצי זית דשאור ודבש אלא שמוסיף לדרוש נמי לחצי קומץ דתרווייהו משתמע עכ"ל. ועיין עוד בלח"מ מה שתמה ע"ז ול"נ להקשות עוד מהסוגיא דפסחים (דף מג ע"ב) דאמר שם וזעירי אמר אף שאור בל תקטירו כמאן כר"א דדריש כל א"ה אפילו חמץ בפסח נמי אה"נ ולאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה לפחות מכזית קמ"ל דהקטרה לאו לפחות מכזית עכ"ל הגמרא ופירש רש"י ז"ל לאפוקי מדאביי דאמר במנחות יש הקטרה בפחות מכזית וחייב בהקטרת שאור כל דהו ולא בעי צירוף כו' קמ"ל דאין הקטרה ואי איכא צירוף אין ואי לא לא ע"כ ואי כדברי הכ"מ דאמר דלא פליג רבא על אביי והוא נמי ס"ל דחייב על כל שהו א"כ אמאי קאמר דלא כאביי הא הוי גם דלא כרבא ודלא כחז דכ"ע סברי דסגי בכל שהו ולא בעי אומר צירוף ואמאי אומר לאפוקי מדאביי ועיין תוס' שם ד"ה כמאן ובמהרש"א ובצל"ח שם.

ובל"ז דברי הכ"מ דחוק מה שאומר שרבא מוסיף על אביי לדרוש נמי לחצי קומץ ל"ל לדרשא הכי פשיטא כיון דאביי מחייב חצי שיעור דאינו מצריך קומץ שלם: והנה ראיתי להבה"ז שכתב כאן במנחות ונראה דה"פ של הרמב"ם שנתערבו באחרים בדבר אחר בכל שהו ומ"מ הקטרה הוא כשיעור כזית והה"ד בשנקטרין בפ"ע בעינן כזית כו' עכ"ל.

וגם דבריו דחוקים הלא רבינו אומר בסתם ואסורין בכל שהן הן על עצמן הם ומנ"ל דקאי על נתערבו ואף כי דינו של הבה"ז אמת כמו שנבאר אבל הלשון של רבינו לא

משמע כן. וע"כ נראה התירוץ היותר נכון דברי הלח"מ לקמן בפ"ג מהל' מעה"ק ה' י"ד דאסורין דקאמר רבינו לאו לענין מלקות אלא לענין איסור כמו כל חצי שיעור דקיי"ל דאסור מה"ת כר' יוחנן אע"ג דאינו לוקה ע"ז עיי"ש.

אך צריך לומר לדברי הלח"מ משנה הא דקאמר רבינו שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא קאי על זה דאסורין בכל שהן דלא מרבי מקרא זה רק קאי על עיקר האיסור שאומר רבינו בתחלה שאור ודבש אסורין לגבי המזבח. אך קשה לי עד"ז לכאורה ממה שאמר רבינו לקמן בהל' ב' ואם נפל ממנה כל שהו בקטורת נפסלה ואם הקטיר ממנה בהיכל לוקה ומשמע מאלו דנפל כ"ש דלוקה דגם מלקות איכא בכל שהוא אך מזה לא קשה דהא ודאי רבינו סובר כדברי זעירי דבשאור בל תקטירו היתר מצטרף לאיסור ואי איכא פחות מכזית שאור וההיתר מצטרפי לענין מלקות נמי ולהכי אמר רבינו שנפל ממנו כל שהו בקטורת כו' ואם הקטיר לוקה ומסיים ואין הקטרה פחות מכזית ההיתר היינו עם האיסור ביחד כזית מחייב כמו שכתב נמי לבאר כן הברה"ז שהבאתי דרבינו ס"ל דאם נתערבו באחרים בכל שהו והקטרה ביחד הוה כזית חייב דמצטרפי לפי שמצטרף ההיתר לאיסור כזעירי בפסחים שם נמצא דלרבינו כן אי הקריב כל שהו בעצמו בלא צירוף אסור מה"ת אבל אינו לוקה ואי הקריב כזית מהם בפ"ע או לצרף עם ההיתר אם היה כזית ביחד לוקה ועיין תוס' שם ד"ה כל ובטור וש"ע וסי' תמד) דהלכה כר"א לגבי חמץ נמי דדרשינן כל ודוק: הלכה ו והמקטיר אברי בהמה טמאה ע"ג המזבח לוקה אע"פ שאסור הקרבנות מכלל עשה כו' כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מכלל עשה כך לוקה על הקרבנות עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל וכי עדיפא מבע"מ אלא שאינו עולה כן מגמ' דזבחים פ' כה"פ עכ"ל. והכ"מ כתב דרבינו ס"ל דכיון דאיכא לאו הבא מכלל עשה ואזי עם ק"ו מזהירין מה"ד והכא איכא ק"ו מבע"מ עם לאו הבא מכלל עשה טהורה אין טמאה לא ולוקה להכי ומפרש דהא דקאמר בגמ' באברי בהמה טמאה כ"ע לא פליגי דהיינו לא כפירוש רש"י אלא דלוקה וכתב הלח"מ דהסוגיא של פ' כה"פ רחוק מפירוש הכ"מ דמפרש דכ"ע אית להו דלקי ואין זה דרך הגמ' לומר דכ"ע לפ"ס והוי המלקות מחמת דבר אחר אשר לא נזכר רמז כלל בסוגיא דהיינו הק"ו מבע"מ כו': ונ"ל לענ"ד לומר דנוכל לומר בזה כפירוש רש"י דזה דאומר כ"ע ל"פ היינו דלא לקי דזה ניחא יותר ומ"מ דברי רבינו ניחא שפיר כן דהנה במס' מנחות (דף ה' ע"ב) איתא ת"ר כשהוא אומר מן הבקר למטה להוציא את הטרפה והלא דין הוא ומה בע"מ שמותר להדיוט אסורה לגבוה טרפה שהיא אסורה להדיוט א"ד שאסורה לגבוה כו' ומסיק הגמ' אלא פריך הכי מה להצד השוה שכן מומן ניכר תאמר בטרפה שאין מומו ניכר ומש"ה הוא איצטרך קרא וכתבו רש"י ותוס' וא"ל מחוסר זמן מוקצה ונעבד דכל הני יש להו קול יותר מטרפה בבני מעים שאינו ניכר כלל כו' וא"כ לפ"ז דכל עיקר דהגמ' מדחה דלא נוכל למילף מק"ו מבע"מ הוא משום דבע"מ ניכר וא"כ בהמה טמאה שניכר חסרונה שפיר מצי למילף מק"ו מבע"מ דכיון דהיא אסורה להדיוט ח"ד שאסורה לגבוה כמו דרוצה למילף על טרפה וא"כ כיון דאיכא למילף ק"ו מבע"מ ואיכא לאו הבא מכלל עשה ע"ז לקי ודאי כמו שסובר רבינו לעיל בריש ה' י"א שבארנו שם ומ"מ הסוגיא דזבחים ניחא שפיר.

דהנה התוס' כתבו שם במס' מנחות (דף ו) וא"ח ולימא גיד הנשה במחובר יוכיח דאין מצותו בכך ושרי כדאמר בפ' ג"ה (דף צ) כו' וי"ל כיון דאין לו היתר אלא ע"י חיבור לא שייך למעבד מניה יוכיח עכ"ל. ויש לומר לדעת רבינו דלא ס"ל תירוץ התוס' אלא יסבור כן דהתם במס' חולין (דף ל) איכא פלוגתא א דר' יוחנן אמר אחד קדשים הנאכלין ושאינן נאכלין גיד הנשה נוהג בהן וחד מ"ד דשאינן נאכלין אין גיד הנשה נוהג אר"פ ולא פליגי כאן להלקותו כאן להעלותו דלהעלותו למזבח אינו נוהג איסור גיד ורנב"י אמר דלהעלותו פליגי ור' יוחנן דס"ל דאיסור נוהג בגה"נ אפילו להעלותו ואפילו במחובר וא"כ א"ל דהאי סוגיא דמנחות ס"ל כמ"ד דאפילו במחובר נמי אסור ולהכי לא דחי לומר גיד הנשה יוכיח אבל למ"ד דמותר במחובר איכא למדחי מגיה"נ ואמרינן מזה יוכיח אף דהותר במחובר דוקא לא כסברת התוס' וא"כ ניחא דא"ל דהסוגיא דזבחים שם דאמרינן דלר' יוחנן אינו לוקה הוא לרב פפא דאמר דלהעלותו שרי במחובר וא"כ ליתא הק"ו מבע"מ דא"ל גיד הנשה במחובר יוכיח דאסור להדיוט ושרי לגבוה וא"כ ליתא הק"ו על טמאה אף דמומו ניכר ולהכי אומר דאינו לוקה אבל רבינו דפוסק לקמן בפ"ו מה' מעה"ק ה' ד' דאפילו במחובר אסור גיד הנשה דכתב ואח"כ מעלה ומסיר גיד הנשה ועיין לח"מ שם וא"כ א"ל לדידיה דאיכא שפיר הק"ו מבע"מ דגיד הנשה אסור אפילו במחובר כרנב"י אליבא דר' יוחנן ולהכי שפיר פוסק דלוקה דאיכא ק"ו מבע"מ כמבואר והנה לפ"ז צריך לבאר הא דאיתא בברייתא במס' תמורה (דף כח ע"א) ת"ר מן הבהמה להוציא הרובע ונרבע והלא דין הוא ומה בע"מ שלא נעבדה בה עבירה פסול לגביהמזבח זו שנעבדה בה עבירה א"ד שאסורין לגבי המזבח כו' ת"ל מן הבהמה כו' והלא אתיא מדינא אמר רב אשי משום דא"ל כו' מה לבע"מ שכן מומו ניכר ותקשה לכאורה הא אפילו בלא דיחוי הק"ו צריך ללמוד מהקרא דמן הבהמה על שיהא לאו הבא מכלל עשה ואז עם הק"ו לקי ע"ז אי הקריב וא"כ מאי מקשה והלא דין הוא ועוד והלא אתיא מדינא ולמה צריך הדיחוי דמומו ניכר הלא אף אם הק"ו נשאר מ"מ איצטריך הקרא דמן הבהמה על מלקות וכן לפי מאי שמבאר שם הצאן קדשים דזה דדחה דא"ל שכן מומו ניכר היינו לדחות על עד אחד או עפ"י בעלים ולא דמי למום שניכר ועפ"י חכם שאסרו ניכר הוא לכל אבל לא דחי על היכא שנאסר עפ"י שני עדים דדמי למום עי"ש וא"כ ע"ז להוי לקי דאיכא ק"ו עם לאו הבא מ"ע.

אמנם רבינו ודאי לא ס"ל זה דהא רבינו כתב לעיל בפ"ג ה"ז דעל כל הפסולין לא לקי ואינו מחלק ואפילו היכא שנאסר עפ"י שני עדים רובע ונרבע מ"מ לא לקי ואף דנוכל לאסור גם מקרא דמשקה ישראל כיון דאסור בהנאה מ"מ על מלקות אינו מחלק וכמו שאמר בפ"ד ה' ב' הרובע כו' אם היו שם שני עדים הרי הבהמה כו' ובשרן אסור בהנאה וא"צ לומר באלו שהן אסורין לגבוה ובמה אמרו שהן אסורין למזבח כשהיו מותרין להדיוט כשהמית עפ"י עד אחד כו' ומ"מ מלקות בזה לא הזכיר ומשמע דדמי לכל הפסולין דמני לעיל בה' ז דלא לקי וצ"ל דרבינו ס"ל כמו שמפרש לה הפני יהושע במס' ב"ק (דף מ ע"ב) בתוס' ד"ה מן הבהמה דזה דדחה שכן מומו ניכר הוא דוחה כל הק"ו מן בע"מ אף על שני עדים נמי וכמו דדחה הגמ' במנחות (דף ה) וא"כ ליתא ק"ו בזה ולא לקי אבל אכתי בהגמ' צריך לבאר דמאי קאמר והלא דין הוא הא אפילו אם יש ק"ו מ"מ צריך ללמוד ממן הבהמה על מלקות וצריך לומר כן דהברייתא מעיין בזה דקאמר

והלא דין הוא אם הק"ו נשאר כן וא"כ ע"כ מהקרא של מן הבהמה ידעינן גם על מלקות דהוי לאו הבא מ"ע או יש לדחות הק"ו ולא לקי ואומר רב אשי דאיכא למיפרך שכן מומו ניכר וא"כ ליתא ק"ו כלל ולא ידעינן רק מהקרא של מן הבהמה לאסור בלאו הבמ"ע עפ"י עד אחד ומן משקה ישראל אסרינן רובע ונרבע עפ"י שני עדים ודוק: פרק ה הלכה ט אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר כו' וא"צ לומר מערלה וכה"כ מפני שהוא מצוה הבא בעבירה עכ"ל.

והנה הש"א בסי' צ"ו הקשה על רבינו ז"ל דכ"ל כל הני פסולים משום מצוה הבא בעבירה זכי כעורה זו הקרא של ממשקה ישראל מהמותר לישראל. והנה בהנוב"י במה"ת ת' או"ת (סי' קלד) חמה הגאון מהר"ש ז"ל על הש"א דאיך רוצה לומר דבכל אלו איכא טעם של מצוה הבא בעבירה איזה מצוה הבא בעבירה איכא גבי טבל וחדש.

והנה על טבל איכא למימר דהף דהתם בנוב"י הביא דהא דאסור בהנאת כולו בטבל הוא רק איסור דרבנן אבל לא מה"ת מ"מ זה ניחא דהא רבינו כתב לעיל בהל' תו"מ פ"ו ה"ז אין אדם יוצא י"ח באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל כו' זה הכלל כל שמברכין עליו בהמ"ז יוצא י"ח וכל שאין מברכין בהמ"ז אינו יוצא י"ח עכ"ל.

והנה שם בה' בהמ"ז בפ"א מה' ברכות הי"ט כתב רבינו כל האוכל דבר איסור בין בזדון ובין בשגגה כיצד הרי שאכל איסור טבל של דבריהם אינו מברך כו' אלמא דס"ל דאפילו באיסור דרבנן אינו מברך בהמ"ז וא"כ כיון דכ"ל הכא כל שאינו מברך אינו יוצא ש"מ דאפילו באיסור של דבריהם איכא טעם של מצוה הבא בעבירה וכמו שכתב לה נמי רש"י ז"ל גבי דמאי במס' פסחים (דף לה ע"ב) עיי"ש.

וא"כ ניחא, נמי דנקט מצוה הבא בעבירה גבי טבל דמדרבנן אסור בהנאת כילי ומטעם איסור דרבנן נמי הוה מצוה הבא בעבירה וניחא נמי לפ"ז קושית הש"א שהקשה אמאי לא קאמר הטעם של ממשקה ישראל משום דבפסחים (דף מת) אמרינן יכול לא יבוא מן המוקצה אמרת כו' וא"א מוקצה מה"ת מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר אלמא דס"ל להגמ' דעיקר הטעם דלא ילפינן מזה מוקצה משום דלאו דאורייתא הוא ולרוחא דמלתא הוא נקט החילוק בין איסור גופו לאיסור ד"א אבל עיקר החילוק בין דאורייתא ללאו דאורייתא דאיסור דרבנן לא נוכל לידע מקרא דמשקה ישראל וא"כ ניחא דנקיט רבינו הטעם של מצוה הבא בעבירה למעט אף על טבל של דבריהם כגון שזרע בעציץ שאינו נקוב וכדומה דמקרא דממשקה ישראל לא נוכל למעט ולהכי כתב שהוא מצוה הבא בעבירה דאז ממעטינן אפילו זה של דבריהם לאסור כמבואר: ועל חדש שתמה נמי הגאון מהר"ש איזה מצוה הבא בעבירה איכא מתרץ לה כמו"ח הגאון ז"ל עפ"י מאי דאיתא בפירוש המשנה בפ' ר"י במס' מנחות על זה שכתב ואם הביא קודם לעומר לא יצא לפי שאסור לקצור קודם לעומר ונעשה המצוה בעבירה שקצר קודם לעומר כו' וא"כ הני שנקצר קודם לעומר ונעבדה בזה עבירה הוה מצוה הב"ע כמו גזל דפסול ואז אפילו הביאום אחרי הקרבת העומר נמי פסול שכבר עבר בהו עבירה אבל אם פסלינן מטעם משקה ישראל אינו אסור רק קודם הבאת העומר אבל לאחר הבאת העומר הא משתרי באכילה ולהכי אינו מביא רק הטעם של מצוה הב"ב לאסור אף לאחר הבאה היכא שנקצר באיסור וכ"ז הוא רק אי קצר באיסור אבל אם קצר בהיתר כמו שמבואר

לקמן בה' תו"מ מפני בהמ"ד וכדומה אז אינו אסור רק קודם הבאה ולאחר הבאה דליכא איסור של ממשקה ישראל שרי.

ומ"מ נ"ל דמסוגית הגמרא בפסחים (דף מח) משמע כדברי הנוב"י דמפרש דדברי רבינו שאומר הטעם של מצוה הבא בעבירה ליתא רק גבי ערלה וכה"כ דהתם בפסחים אמרינן יכול יביא מן הטבל ת"ל ממשקה ישראל ואמאי לא אמר דלא יביא מטעם זה מערלה וכה"כ דאיירי שם תחלה מכאן לערלה שבטלה במאתים אלא ודאי דעל ערלה וכה"כ יש לבד איסור של ממשקה ישראל למעט מטעם מצוה הבא בעבירה ורק על טבל דרק באכילה אסור ובהנאה שרי אומר למעט מקרא של משקה ישראל כמו דמפרש לה הגאון מהר"ש בנוב"י ודוק: הלכה י ומביאין נסכים מן המוקצה ביו"ט כו'.

והנה רבינו דייק לומר ביו"ט ואף שרש"י ז"ל במסכת פסחים (דף מת) כתב איסור ד"א שבת משמע דמיירי במוקצה בשבת ורבינו דנקיט יו"ט אזיל לטעמיה שכתב בפ"א מה' יו"ט ה' י"ז ויש ביו"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה שהמוקצה אסור ביו"ט ומותר בשבת מפני שיו"ט קיל כו' ולהכי נקיט הכא ביו"ט דאף דאיסור מוקצה ביה חמור מ"מ מביא נסכים מזה כמבואר ודוק: פרק י הלכה ב ועצי סתירה פסולין לעולם לא יביא אלא חדשים עכ"ל.

והקשה הלח"מ ע"ז דהא בגמ' דמנחות (דף כד) איתא דר"א בן שמוע דריש מזה דהוקש למזבח מה מזבח שלא נשתמש ביה הדיוט אף עצים שלא נשתמש ביה הדיוט ור"א בר"ש דריש מה מזבח משל ציבור אף עצים משל ציבור ורבינו פוסק לעיל בפ"ה דבעי משל ציבור וא"כ האיך פוסק דבעי חדשים כו' עד דתרתני בעינן כו'.

ונ"ל ליישב דברי רבינו דבעי תרתני מזה דהנה התוס' שם ד"ה ועצים הקשו וא"ת ונילף ממלח כדלעיל דאין להשיב מלבונה ושמא יש צד אתת עכ"ל: ונ"ל לומר הא דילפינן דמלח משל ציבור הוא מג"ש דברית עולם נאמר כאן ברית מלת עולם ונאמר להלן מאת בני ישראל ברית עולם כו'. והנה דבר זה אם דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בבנין אב הוה בעיא דלא אפשטא שם במס' זבחים (דף נא) דנשאר בתיקו ובמנחות (דף עו) וא"כ שפיר מקשה הגמ' מנ"ל אי אמרינן דבר הלמד בג"ש אין חוזר ומלמד בב"א דעצים משל ציבור הוא ולא קשה קושית התוס' דנילוף ממלח דהא זה גופיה מג"ש למידין ואין מלמד בב"א.

אמנם התוס' כתבי במס' זבחים (דף נא) שם ד"ה אמר ותו דהך שמעתא לעיל ילפינן דכל המנחות כו' וא"כ תפשוט דדבר הלמד. בג"ש חוזר ומלמד בב"א כו' וי"ל דתרומת מעשר דהתם חולין הוא כו' ומיהו הך קשיא לרבינא דס"ל הכא בתר למד אזלינן ובסמוך אמרינן תיקו וי"ל לרבינא אפשיט ליה כן בעיא דלקמן מההיא דמנחות עכ"ל: ונ"ל דלפ"ד התוס' אלו יש ליישב קושית הטורי אבן במסכת חגיגה (דף ג) באבני שוהם וז"ל ומיהו אכתי י"ל לדעת התוס' דאע"ג דילפינן ראייה וחגיגה מהדדי בבנין אב ליתן כו' ה"מ דבר שכתב מהן בפירוש אבל הא דשומע ואינו מדבר או מדבר וא"ש לא נאמר פטורי דידהו גבי ראייה גופיה אלא אתאן לפטור ראייה מהקהל בג"ש הוי דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בב"א.

והיותר נ"ל דראיה וחגיגה למדין זה מזה בין להקל ובין להחמיר וכן כתבו התוס' במס' פסחים (דף פ) בשם הירושלמי דחגיגה אתקש לעולת ראה ור"פ ס"ל התם בפ"ה דמס' זבחים דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש ואפילו מ"ד דלית ליה הא דר"פ י"ל דכולהו בחד זימנא גמיר א"נ י"ל הא דאין למידין למד מן הלמד בקדשים ה"מ בגוף הקדשים אבל לענין חיובי ופטורי שפיר למידין עכ"ל.

והנה דבר שחידש דלענין חיובי ופטורי שפיר למידין, לא כן כתבו התוס' במס' מנחות (דף צג ע"ב) ד"ה יליף אלא ס"ל דגם זה מקרי למד מן הלמד ואין למידין עיי"ש: ולענ"ד נ"ל דבל"ז ניחא קושית הט"א דבין אם נאמר כמו שאמר תחלה דיליף מב"א או שנאמר כמו שאומר אח"כ בשם הירושלמי דילפינן מהיקש מ"מ ניחא דממנ"פ למאן קשיא לו אם למ"ד דבתר למד אזלינן הא לדידיה אפשיט הבעיא דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש שם בזבחים שמביא הט"א גופיה ד"ה הניחא ואם נאמר דילפינן בבנין אב מ"מ הא כתבו התוס' דלמ"ד בתר למד אזלינן אפשיט הבעיא וס"ל דלמידין בב"א כמו שבארנו ולמ"ד בתר מלמד אזלינן הא לא קשיא מידי דהא הקהל חולין הוא ולמידין שפיר על ראה בכל גוונא.

אלמא דחזינן מדברי התוס' הא מלתא דלרבינא שפיר אמרינן דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בב"א וא"כ א"ל דר"א בן שמוע ס"ל שפיר בהא כרבינא א"כ ס"ל שפיר דלמידין מהיקש זה רק על חדשים ועל ציבור ילפינן מבנין אב דמלח ושפיר ניחא דלהכי לא אמר הגמ' רק א"ב חזתי אבל ציבור תרווייהו ס"ל דבעי וא"כ א"ל על רבינו נמי אף דהוא פוסק לקמן בהל' תמורה כמ"ד דבחד מלמד אזלינן כמי שהוכחנו שם מ"מ א"ל דבזה ס"ל כרבינא דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בב"א וכמו דמצינו דדבר שנשאר בגמ' דידן בתיקו ובירושלמי אפשטא פוסק כהירושלמי לפשוט הבעיא ה"נ בזה פוסק כרבינא ולא תליא בזה דהוא פוסק דבחד מלמד אזלינן דע"ז יש לרבינו הוכחה אבל דברי רבינא לענין חוזר ומלמד בב"א ס"ל שפיר וא"כ נדע דמשל ציבור מבנין אב דמלח והיקשא למזבח על חדשים ותחלה ילפינן דמשל ציבור בנ"ש והדר ילפינן עצים בבנין אב ומה שכתב רבינו בה' י"ג דהמלח בעי משל ציבור כמו עצים לאו דמלח משל עצים ילפינן דהא בג"ש דברית עולם ילפינן ורק אומר לדמות זה ובאמת ילפינן עצים ממלח כמבואר: ועוד יש ליישב דברי רבינו פשוט כן דהנה דברי התוס' שבארנו דכתבו ושמא יש צד אחד נ"ל כן.

דהנה לרבי דס"ל לעיל (דף כ ע"ב) דעצים הוה כקרבן וטעונין מלח הגשה וקמיצה וכתבו התוס' שם ד"ה עצים דהה"ד דבעי ימין וקידוש כלי וא"כ א"ל דעצים דומה טפי ללבונה דבעי קידוש כלי וימין כלבונה ומלח והגשה אבל מלח לא בעי זה וא"כ א"ל דמאי ללבונה דאינה באה משל ציבור ולהכי מצריך ההיקש וראבר"ש ס"ל כרבי ולא מצי למילף ממלח אבל אנן וכן ר"א בן שמוע ס"ל כרבנן דפליגי על רבי ונוכל למילף ממלח דדמי ליה ולא צריך ההיקש דמזבח ואתי על חדשות דעצי סתירה פסולין כמו שפוסק רבינו ודוק: הלכה ג' המקדיש יין או עצים פסולין למזבח הרי הדבר ספק אי דמי לבע"מ עכ"ל.

וכתב המשל"מ וראיתי להתוס' בפ' כל הקרבנות (דף פה) שכתבו דבעיא דעצים הוא אליבא דרבי דאמר בפ' הקומץ דעצים קרבן גמור הוא כו' ולפ"ד דלא קיי"ל לדידן כרבי אין כאן מקום לספק בעצים אם לוקין עליהן משום בע"מ אך רבינו דפוסק כרבנן פליגו עליה דרבי והביא כא עצים נראה דס"ל דבעיא דפליגו עליה דרבי והביא כאן בעיא דעצים נראה דס"ל דבעיא דרבא הוא אף לרבנן דדוחק הוא לומר דבעיא דרבא דלא כהילכתא ומה גם שמדברי התוס' ד' כ' שם נראה דאף לרבנן עצים הוי קרבן כו' עכ"ל: והנה כן כתב נמי הברכת הזבח דרבינו דפוסק כרבנן והביא הבעיא ס"ל דלא כדברי התוס'.

והנה הצאן קדשים כתב שם על הבה"ז וז"ל וא"י מנין הוא לו דרבינו פוסק דלא כרבי ואי משום דכתב בפ"ה מה' א"מ דעצים א"צ מלח ולרבי עצים צריכין מלת משום הא לא איריא דהא מסיק התם ודבר זה קבלה וכתב הכ"מ הא דכתב רבינו קבלה משום דאלולי הקבלה לא היינו ממעטים עצים ומלח משום דאקרי קרבן לפ"ז אפשר דס"ל כו' דעצים קרבן גמור ולענין מלח קבלה עכ"ל.

ודבריו תמוהין היאך נוכל לומר דרבינו יסבור כרבי הא התם אמרינן לדברי רבי עצים צריך קמיצה כדאיתא במס' מנחות ודף כ) ובמעילה (דף יט) אר"פ לדברי רבי עצים צריך עצים והתוס' כתבו שם דלרבי הה"ד דבעי ימין וקדוש כלי ורבינו לקמן בהל' מעה"ק פ' ט"ז הל' י"ג כתב הרי עלי עצים מביא שני גזירים ולא פירש דבעי קמיצה ועצים וקדוש כלי כמו שביאר בה' י"ר לגבי שמן בקומצו אלא כתב סתם ש"מ כרבנן ס"ל דלא בעי קמיצה לעצים ולא קדוש כלי ועוד מדמסיק שם ואם רצה להביא דמי העצים יביא וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס נראה שכתב כן ממ"ש בפ' הנהגה (דף יט) א"ב עצים פירוש דלרבי עצים הם כשאר קרבן מזבח ואין להם פדיון ולרבנן הם כקדשי בדה"ב ויש להם פדיון ומביא דמים במקומן כו' ומניה למנזב עצים ג"כ שיכול ליתן דמיהם כו' עכ"ל נמצא דמוכח הוא דרבינו ס"ל ע"כ דלא כרבי דפוסק דמביא דמי העצים כרבנן ולא כרבי כמבואר ועיין משל"מ ודוק: הלכה ח בב"א וכל הנסכים שנטמאו עושה להם מערכה בפ"ע ושורפן במזרח עכ"ל.

והנה הלח"מ ביאר בזה דרבינו ס"ל לחלק על רש"י ז"ל שמפרש בפ"ע בעזרה ורבינו סובר במזבח והלישנא דמערכה דייק כדברי רבינו במזבח עיי"ש ומ"מ קשה קלח מנ"ל אכתי ללמוד ע"ו דבפ"ע הוא במזבח הא ילפינן מקרא דבקדש באש תשרף שם בגמ' דזבחים (דף צב) ומזה הקרא ילפינן נמי על כל הנשרפין שיהא בבית הדשן והוא בעזרה אבל מנ"ל מקרא זה דהוא במזבח ונהי דשורפין בפ"ע מפני שהוא משקה כמו שפירש רש"י שם אבל מנ"ל דהוא במזבח וצ"ע: הלכה ט ואלו הן היינות הפסולין בו' המתין כו' אבל יין כו' וכן יין צמוקין כל אלו לא יביא ואם הביא כשר עכ"ל.

וכתב הלח"מ קשה לי אמאי לא הזכיר שם בה' ע' ואלו יינות הפסולין מ"ש בפ' המוכר פירות (דף צו) יין כושי בורק של מרתף של צמוקין הליסטין, לא יביא ואם הביא כשר ולא הזכיר מכל אלו אלא הליסטין לחוד ושתק מכל השאר גם שם קוסס מגולה ושל שמרים ושל ריחו פסול אם הביא ולא הזכיר מכל אלו אלא מגולה עכ"ל.

ולענ"ד לא קשה על רבינו כלל ונבאר הכל מיין צמוקין ודאי ל"ק דהא מביא הכא ותמוה דברי הלח"מ שהקשה מזה ומכּוּשִׁי ובורק גם כן ניחא דהנה איתא לקמן בב"ב בעיא מניה ר"כ מרבא חמר חווריין מהו א"ל אל תרא יין כי יתאדם כו' ופירש רש"י חמר חווריין מהו לנסכים כו' נראה בעיני דהיינו יין בורק דתניא לעיל לא יביא ואם הביא כשר וברייתא לא שמיע ליה עכ"ל.

והתוס' שם מפרשים דהוא נמי ס"ל להברייתא אלא דחווריין גרוע מבורק דחווריין לבן ביותר מדאי אבל בורק אינה אלא מבהיק ומחלבן קצת ודומה קצת ולהכי אם הביא כשר עכ"ל: ונ"ל דרבינו ס"ל כרש"י מ"ל דלא שמיע ליה הברייתא אלמא דאמר דבורק להכי לא יביא משום אל תרא יין כי יתאדם ופירש שם רש"י אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב כו' ובמס' מנחות (דף פו ע"א) אמרינן אלא אמר רבא ה"ט דרבידכתיב אל תרא יין כי יתאדם כו' וא"כ רבנן דפליגי על רבי וס"ל דאפילו בן שחי שנים ויותר מעט מביא אפילו לכתחלה וא"כ לא דרשי ע"כ מקרא זה דאל תרא יין כי יתאדם כו' לאסור להביא יין לבן וס"ל לרבינו דזה הברייתא והגמ' דב"ב דס"ל לאסור יין בורק וחווריין הוא רק כרבי דס"ל למילף מקרא דאל תרא לאסור להביא בן שתי שנים אבל אנן דפסקינן כרבנן לקמן בפ"ז ה"ז דאפילו יותר משני שנים כשר לכתחלה להביא לא ס"ל נמי הברייתא והגמ' לאסור יין לבן וכן יין כושי ס"ל לרבינו דמאן דאוסר יין לבן מקרא דיינ כי יתאדם פוסל נמי כושי שהוא שחור ורבנן דלא דרשי קרא דכי יתאדם להקפיד על אדום אף כושי כשר.

ושל מרתף שלא הביא רבינו עיין רש"י ז"ל שם שפירש בדוחק ואולי ס"ל לרבינו דשל מרתף היינו מגיתו ויין של גיתו הא הביא רבינו הכא ועוד לפי מאי שנבאר דס"ל דשל קוסס נמי כשר גם של מרתף כשר דהא רש"י ז"ל מפרש הטעם דשל מרתף אולי הוא קוססת עיי"ש: ועל מה שהקשה מכל אלה דאם הביא פסול דלא הזכיר רק מגולה ג"כ ניחא לענ"ד דהנה על קוסס אמר שם פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל ופירש רש"י ז"ל לר' יוחנן חמרא הוא ולענין קדוש נמי שפיר דמי וס"ל לרבינו דהה"ד לענין נסכים נמי לר' יוחנן קוסס כשר וכיון דרבינו פוסק לעיל בפ"ה מה' תרומות הל' כ"ד כר' יוחנן להכי לא הביא קוסס ומזוג עיין לחם משנה לעיל בפ' ט"ו מה' מ"א ה' ט"ו ומה שנבאר לקמן בפ"י מהל' חו"מ הל' ט' דמוכרח דרבינו ס"ל דמזוג כשר להביא ושל שמרים הלא הביא רבינו לקמן בפ"ז ה' ו' ולא משוליה מפני השמרים ובה"ז כו' כיון שיראה שינוי השמרים מתחיל לצאת פוסק ואינו לוקח אל מא דכתב זה דהשמרים פסול ושל ריחו רע הלא כתב הכא בהל' י' הדלה כו' פסול לנסכים מפני שנשתנה ריחו וכן כתב לעיל בפ' כ"ד מה' שבת הי"ד לא נאמר היין הראוי לנסך ע"ג המזבח אלא להוציא יין שריחו רע או מגולה אלמא דהביא זה דריחו רע פסול וסמך הכא על מה שכתב שנשתנה ריחו פסול אלמא דמביא הכל וליתא קושית הלח"מ כמבואר.

שוב מצאתי בירושלמי דסוטה פ"ה הל' ג' בק"ע שם ד"ה לית לך שהביא את דברי הלח"מ אלו וטרח ליישב דברי רבינו וגם דבריו צ"ע עיי"ש ודוק: הלכות מעשה הקרבנות פרק א הלכה יא הקטנים הם מכן שמונת ימים עד שנה תמימה מיום ליום אם נתעברה שנה נתעברה לו כו' ושם בהל' י"ד כתב אע"פ שכל הקרבנות כשרים מיום הח'

והלאה אין מקריבין לכתחילה אלא מיום ל' והלאה חוץ מן הבכור והמעשר והפסח שאם רצה להקריב בשמיני לכתחלה הוא מקריב עכ"ל.

וכתב הכ"מ ספ"ק דפרה וכתב שם רבינו שנלמד זה מדכתיב והלאה אבל בבכור נאמר ביום השמיני חתנו לי ופסח ומעשר הושוו לענין בכור למתן דמים כדאיתא בזבחים (דף נה) כו'. והנה אמרתי דבר נכון לבאר דברי רש"י ז"ל במס' פסחים (דף סב ע"ב) שעברה שנתו ושחטו בזמנו לשמו ר' אליעזר פוסל ופירש רש"י שנולד אשתקד קודם ר"ת ניסן והפרישו לשם פסח וכי מטי ר"ת ניסן ועברה שנתו תו לא חזיא לפסח דכתיב בן שנה וקאי לשלמים כו' עכ"ל: והנה דברי רש"י קשה למה אומר שנולד קודם ר"ח ניסן שעברה שנתו הלא אם שנולד קודם פסח ת' ימים והפרישו לשם פסח נעשה בפסח השנית עבר שנתו ואפילו אם נימא דהביקור ד' ימים שצריך להיות בפסח בעי אתר שיהיה לו ח' ימים שיהיה ראוי להרצאה מ"מ הלא הוא י"ב יום ואיזה ימים אחר ר"ת נולד ול"ל לומר קודם ר"ת ניסן.

וע"כ נ"ל לבאר כן דאיתא בתוספתא דמס' פרה שנה האמורה בבע"ח כו' ועולת חובה לחוד כשירות מיום שלשים והלאה ואף ביום השלשים ואם הקריב מיום השמיני ר"א אומר הפסח א"כ משלשים והלאה זה הכלל שאמר משום ר"א כל מקום שנאמר בו שנה כשר מיום שלשים והלאה ואם הקריב מיום השמיני כשר ע"כ והנה איכא הכא ט"ס בתוספתא וכן הגיה הגר"א ז"ל וצ"ל כן ר"א אומר הפסח אינו כשר לכתחלה מיום ח' והלאה זה הכלל שאמר משום ר"א כו' שנא' בו שנה כשר מיום שלשים והלאה ואם הקריב מיום השמיני כשר נמצא דר"א ס"ל דפסח אינו כשר לכתחלה רק מיום שלשים ולא ס"ל כהמשנה דפסח כשר לכתחלה מיום ח'.

ונ"ל לומר דבזה פליגי ר"א והמשנה דרבינו כתב הטעם דפסח כשר מיום השמיני דאתקש לבכור ומעשר לענין מתן דמים וזהו רק לריה"ג דס"ל דשלשתן פסח ובכור ומעשר בזריקה אבל ר' אליעזר יסבור כר' ישמעאל דפסח בשפיכה מקרא דדם זבחיך ישפך וא"כ לא אתקש לזה ומקשינן לשאר קדשים דבעי דוקא מיום שלשים לכתחלה ולהכי התם דקאי במס' פסחים אליבא דר"א מפרש רש"י ז"ל דנולד קודם ר"ח ניסן והוקדשו לשם פסח היינו שלשים יום קודם פסח שני שבועות קודם ר"ח ניסן וכי מטי לשנה הבאה ר"ח ניסן עברה שנתו כמבואר: ועוד נ"ל לומר כן דרש"י ז"ל יסבור כמו דברי היש מפרשים בתוס' במס' ערכין (דף יח ע"ב) שם דשנה שפוסל בקדשים מתחיל משעה שראוי להרצאה מח' ימים ומה שדחו התוס' דברי הי"מ דא"כ היאך מצינו שעות פוסלות בקדשים כיון דחשבינן מיום הח' שראוי להקרבה כתבו האחרונים לתרץ דא"ל דהי"מ ס"ל דגם ההרצאה בעי מעל"ע מעת שנולד ומתחיל למנות משעה שראוי להרצאה מעל"ע ועיין שו"ח נוב"י מה"ת חיו"ד (סי' ז') וא"כ א"ל דגם רש"י ז"ל ס"ל כן וא"כ לרבי דבעי שס"ה ימים ועולה י"א יום יותר על ימות הלבנה של שנ"ד כמו שסובר במס' ערכין (דף לב) ובר"ה (דף ו) וא"כ אם מוסיף על הת' ימים אשר נראה מזה להרצאה ונפסל מזמן זה שמתחיל שנתו עוד י"א יום וא"כ יהיה קודם ר"ת ניסן ואם יולד אחר ר"ת ניסן אז אף דהי"א יום יוגמר בע"פ מ"מ הא מתחיל משעה שנראה להרצאה ולהכי כתב קודם ר"ח ניסן: אמנם מצאתי במס' יומא (דף סו) בדברי רש"י ז"ל שמשמע ההיפוך

מזה דכתב שם דחשבינן השנה משעה שנולד ולא משעה שנראה להרצאה וז"ל דהקדישו ביום שמיני ללידתו בעיוה"כ וכי מטי יוה"כ הבא אכתי לא מליא ליה שס"ה ימים אלא שס"ד וכתב הב"ח בהגהות שם וז"ל ואע"ג דבר"ה (דף ו) מבואר דגבי בכור חשבינן שנתו משעה שנראה להרצאה היינו מיום השמיני והלאה וא"כ כשיגיע יוה"כ אינו רק שנה מ"מ שאני בכור דאינו ראוי לאכול כלל רק להרצאה וכשהוא תם ע"כ לא חיישינן משעה שנולד אבל בסתם בהמה אע"פ שהוקדש אח"כ מ"מ חשבינן שנתו משעה שנולד מי"ד עכ"ל.

ואם כי דברי הב"ח תמוהים הכא דלא צריך כלל לחלק בין בכור לשאר קדשים בסברא בלא ראייה ורק החילוק הוא כמו שכתבו התוס' במס' ערכין שם דזה שמונין משעה שנראה להרצאה זהו רק לענין בל תאחר היכא שעבר שנה אבל לפסול כדין עבר שנה מונין משעה שנולד דאל"כ לא משכחינן שעות פוסלות בקדשים וא"כ ניחא דברי רש"י דהתם לענין שנתו מונין משעה שנולד אבל לענין בל תאחר שוה הקדשים דבכור למנות משעה שראוי להרצאה א"ל אבל מ"מ זה חזינן דרש"י ז"ל יסבור דמונין משעה שנולד ולא כדברי היש מפרש וא"כ תשאר הקושיא לדוכתה מ"ט אמר קודם ר"ת אמנם נ"ל דהא בדברי רש"י יש ע"כ טעות סופר דהא המפרשים הקשו על רש"י דהא לא הוי רק שס"ג ימים וע"כ נ"ל דצ"ל דכי מטי יוה"כ לא הוי רק שנ"ד דס"ל לרש"י ז"ל אפכא כמו היש מפרש דאחרי השמונה ימים משהקדיש תתחיל השנה וא"כ הוה שנ"ד ביוה"כ כיון דשנה הוא מעל"ע משעה שנגמר הח' ימים ושפיר דברי רש"י שם במס' פסחים דחשבינן משעה שנראה להרצאה כמבואר ודוק: פרק ג הלכה ג עכו"ם כו' נדר שלמים ונתנם לישראל ע"מ שיתכפר בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל עכ"ל.

והנה רבינו אומר כשלמי ישראל וביאר ע"ז כמו"ח הגאון ז"ל דאתי לומר בזה לרבות כמו שכתבו התוס' במס' מנחות ודף כא ע"ב) ר"ה בישראל דאי הביא שלמים להתכפר בהן ישראל אזי בעי תנופה כדין קרבן ישראל עי"ש ואתי רבינו לרבוויי בזה דזהו כשלמי ישראל אף לענין תנופה תחלה ואח"כ אוכלין אותן כמבואר ועיין שם בדברי רש"י ז"ל ודוק: הלכה ו כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד כו' סומך כשהן חיינן חוץ מן הבכור המעשר והפסח שנאמר וסמך ידו על ראש קרבנו מפי השמועה למדו שכל קרבן במשמע חוץ מפסח ובכור ומעשר עכ"ל.

והנה כמו"ח ביאר בזה דרבינו כתב מפי השמועה למדו למעט פסח בכור ומעשר משמע דיש איזה מיעוט אשר ממעט אותם ושם בגמ' דמנחות (דף צג ע"א) אמרינן דקרא דקרבנו הוא אסמכתא בעלמא דקרא אתיא למילתא אחריתא ומבאר עפ"ז מה שכתב רבינו בפירוש המשנה הביא התוי"ט שם וז"ל ואחרי שהבכור מעשר ופסח א"ח בסמיכה שנאמר קרבנו ר"ל הדבר שחייב לעשותו כמו קרבן לא הבכור מעשר ופסח וכוונתו הוא כן דלא ממעטינן מקרא דקרבנו דהא אתי למילתא אחריתא אך דלא נימא אפכא דמקרא דקרבנו מרבינן מכל הקרבנות אף הני כתב רבינו ללמוד דממלת קרבנו לא נוכל למילף שאינו נכלל בזה רק הדבר שחייב לעשות כאותו קרבן לא הני וא"כ לא נכללו במלת קרבנו ורק מקו"ח נוכל למילף וע"ז דחה הגמ' דמן קו"ח לא נוכל למילף וא"כ המיעוט

דקרבונו אתיא למילתא אחרינא וזהו שמפי השמועה למדו דאינו נכלל בכלל קרבנו וכיון דמקו"ח לא מצי למילף לא צריכא המיעוט לזה לבדו כמבואר ודוק: פרק ד הלכה א וכל הזבחים כו' כיצד היה עושה אוחז הסימנים בידו ומוציאן עם הוורידין לתוך המזרק כו'.

והנה דבר זה מבואר במס' זבחים (דף כה) ומבאר נמי רבינו הא דאיתא במס' חולין (דף יט ע"א) אלא בקדשים אמאי פליגי רבנן עליה דר"י הוא עצמו לדם הוא צריך משמע דבקדשים בעי לשחוט הוורידין כמו דס"ל לר"י בעוף וזהו הדין שמביא רבינו. ועפ"ז נ"ל לבאר הא דאיתא סוף מס' זבחים (דף קכ ע"א) שחיטה כו' בין בבמה קטנה ובין בבמה גדולה כו' וצריך להבין למאי אמר שחיטה הלא זה אף בחולין איתא אך לפ"ר רע"ק דס"ל דבמדבר הותר להם בשר נחירה וזהו בחולין אבל בקדשים בעי אז ג"כ שחיטה כמו שכתבו התוס' בחולין שם ד"ה רע"ק וזה שאומר שחיטה בין בבמה גדולה בין בבמה קטנה היינו אף במדבר קודם שהוקם במשכן לרע"ק מ"מ בעי שחיטה בבמה קטנה אבל לר"י דאמר בשר תאווה לא הותר להם י"ל ולישב עפ"ז דבשחיטת חולין לא בעי שחיטת וורידין אבל שחיטת קדשים צריך נמי לשחוט הוורידין וזהו שאמר שוה במה קטנה לבמה גדולה דבשניהם שחיטתן שוה לשחוט הוורידין ודוק: פרק ה הלכה ומכאן כשיזרק הדם על קרן והדם שיהיה מקיף על הזאות כמין גם כדי שימצא הדם על שתי מתנות של ארבע כותלי המזבח כו'.

וכתב הכ"מ כמן גם כו' ואע"ג דרב ושמואל, פליגי התם ואתי שמואל כח"ק ומשמע דרב סבר דלית הילכתא כת"ק וא"כ לא ה"ל למפסק כשמואל לגבי רב באיסורי וי"ל דברייתא לא הוה שמיע ליה לרב דאי הוה שמיע ליה לא הוה פליג את"ק עכ"ל. ודוחק הוא ודאי.

ונ"ל לענ"ד לישב כאן דהנה התוס' הקשו שם ע"ד ר' ישמעאל דאמר נאמר כאן סביב ונאמר להלן סביב מה להלן פוסק וד' מתנות תימא כי היכא דדרשינן בפ"ק (דף י) אותה דמה למעלה ולא אחרת דמה למעלה ה"נ נימא אותה בפסוק מתנות ולא אחרת בפסוק מתנות עכ"ל: ונ"ל לישב קושית התוס' כן דהא דילפינן למעט מאותה דמה למעלה הוא משום דלא ניליף מהיקשא דכחטאת כאשם ואתי האותה למעט והכא רוצה לומר דבא למעט דלא ניליף מג"ש דבעי פיסוק וד' מתנות והנה דבר זה תליא בפלוגתא דבמס' זבחים (דף מח) מסיק הגמ' דכ"ע היקשא עדיף ובמס' גיטין (דף מב) אמרינן דכ"ע ג"ש עדיפא ובתוס' שם מחלקים בזה כמו דבארנו לעיל בה' כלאים ובס' כריתות בכללי התלמוד מבאר כן דלדידן ודאי פסקינן דהיקשא עדיף ורק בגיטין מתרץ לדברי התנאים דשם דהמה ס"ל ג"ש עדיפא וא"כ ניחא שפיר דר' ישמעאל א"ל דס"ל גזרה שוה עדיפא וא"כ שפיר טפי יליף מגזרה שוה דסביב על פיסוק וארבע מחנות והקרא דאותה אתי למעט מהיקשא על למעלה ולשמה ואם כן ניחא דלדידן דסבירא ליה דהיקשא עדיף וא"כ לא סבירא ליה כר' ישמעאל דנוכל למעט מקרא דאותה דלא בעי פיסוק וד' מתנות וכיון דבעי לדידן הקרא דאותה למעט מהיקשא נמי דלא בעי לשמה ע"כ הג"ש לא ילפינן כלל דאל"כ שפיר נגמור ההיקשא מקרא זה דאותה והיה למעט מהג"ש דהיקשא עדיף אלא ודאי הג"ש לא נלמוד כלל ולא בעי הא דפיסוק וד' מתנות כמבואר ועיין תוס' לקמן (דף נז ע"א) ד"ה ל"ל למכתב סביב בעולה כו' דמקשים הרבה לדעת זו דפוסק דס"ל

דבעי פיסוק וד' מתנות ולמ"ד דנותן אמה אילך ואמה אילך אצטריך בחטאת סביב לגופיה עי"ש וגם עפ"ז יש לישב דעת רבינו דפוסק כת"ק ולא כר' ישמעאל ודוק: הלכה ט אין בכל הקרבנות קרבן שצריך הזאת דם באצבעו כו' וצריך שיהיה דם שם כדי טבילה לא שיספוג אצבע בדם כו'.

וקשה לי דאיתא במס' זבחים (דף מ ע"ב) את אראב"י לא נצרכא אלא להכשיר אמין שבאצבעו ופירש רש"י ז"ל שאם עלתה לו אם באצבעו כו' לא הוי חציצה דאתרבאי מאת אצבעו את הטפל לאצבעו עכ"ל הגמ' וקשה על רבינו מ"ט לא הביא זה דאמין שבאצבעו כשר להטביל ואינו חוצץ דוה דרשינן מקרא זה בלא חולק וצ"ע: פרק ז הלכה ד והמקום השלישי חוץ לירושלים והוא הנקרא בית הדשן ושם שורפין חטאות הנשרפות כו'.

והנה כמו"ח הגאון ז"ל הקשה מ"ט השמיט רבינו ולא הביא כל הסוגיא דאיתא במס' זבחים (דף כו ע"א) אלא לרבנן היכא שריף להו כדתניא היכן נשרפין לצפון ירושלים חוץ לשלש מחנות על שפך הדשן שיקדים לשם דשן ראב"י אומר שיהיה מקומו משופך א"ל אביי דילמא במקומו משופך פליגי ופירש רש"י ז"ל ראב"י בעי נמי דשן שיקדים אלא דבעי נמי מקומו משופך ע"כ ורבינו לא ביאר כלל בזה לא שיהיה בצפון ירושלים ולא שיקדים שם דשן ולא כראב"י דבעי שיהיה מקומו משופך.

והנה ע"ז דלא כתב שם שיהא דשן מתרץ כמו"ח ז"ל דא"ל דסמיך רבינו על הסוגיא דמס' פסחים (דף עו) דאיתא שם ישרף אע"פ שאין שם דשן אלמא דשם ס"ל להסוגיא דלא בעי דשן מריבוי דקרא דישרף אמנם תקשה לפ"ז דה"ל לומר דהקרא דעל שפך אתי שיהיה המקום משופע בשלמא בל"ז לא קשה דאף דזה מאמר ראב"י א"ל דת"ק פליג עליה וס"ל לרבינו דאין הלכה כראב"י בכרייתא כמבואר לקמן בה' ק"פ אך בזה דפוסק דלא בעי דשן וא"כ נימא דהברייתא זו ס"ל דאתי הקרא שיהא מקום משופע.

אמנם מצאתי בירושלמי דמגילה פ"א הי"א וז"ל פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין היכן הן נשרפין ע"ג הקבר ופירש הק"ע ע"ג הקבר כלומר אפילו על מקום טמא כו' אלמא ס"ל להירושלמי דלא מעכב מקום שריפתן שיהיה מיוחד בצפון ושיקדים דשן ומקום משופך אלא דבעי רק חוץ לירושלים. אך דברי הק"ע תמוה דלא ביאר על מה קאי דהא כתיב במקום טהור והפירוש הנכון הוא מה שמפרש הפ"מ שם דקאי על במה אי נוהג בבמה היכן הוא נשרף דלא בעי אפילו מקום טהור כמו במקדש אבל במקדש א"ל דבעי דוקא שיהא מקום משופך ובצפון ירושלים וצ"ע בכל זה: פרק ח הלכה ט ניתז על בגד טמא אינו טעון כבוס כו' והנה הכ"מ דחק בזה הרבה דלפי סוגית הגמ' בזבחים (דף צג ע"א) לרבינו ה"ל לפסוק כרבנן דסברי דניתז על הבגד טמא דטעון כבוס והניח בצ"ע.

ונ"ל לענ"ד לישב פשוט עפ"י מאי דמסיק רבינו אבל אם ניתז דם החולין תחילה וניתז עליו דם החטאת אינו טעון כבוס שהרי לא נבלע בו וזהו ממה שאמר רבא שם (דף צח ע"ב) וא"כ ע"כ מוכרח לומר דניתז על הבגד טמא אינו טעון כיבוס שהרי תיכף שנגע בטמא וחיוב כיבוס ליתא רק אחרי שבלע וא"כ לדברי רבא לא בעי כאחת וע"כ לא ס"ל להבעיא זו של רמב"ח אלא ס"ל לרבא דאינו טעון כבוס ופוסק רבינו כותיה ודוק: הלכה

יד צלה הבשר בתנור של תרס יש בדבר ספק אם ישבר הואיל ונתבשל בו או לא ישבר הואיל ולא נגעה בו עכ"ל.

וכתב הכ"מ בעי רמב"ח תלאו באויר תנור כו' ולא אפשרטא בעיין וזהו שכתב רבינו יש בדבר ספק ויש לתמוה למה לי להודיענו שזה דבר ספק ולא פסק לחומרא סתם כדרכו בשאר ספיקא דאורייתא וצ"ע עכ"ל. ונ"ל לישב זה כן עפ"י מה דמקשה הלח"מ וז"ל בעיא בפ' דם חטאת ולשון של הבעיא תלאו באויר מהו אפשר דאתרווייהו בעי על תנור של חרס אי בעי שבירה ואם כלי מתכות אי בעי מריקה ושטיפה אבל לשון רבינו ז"ל דלא כתב רק בתנור של חרס משמע דלא בעי רק בחרס לחודיה וק"ק למה לא נפרש דאתרווייהו קאי הבעיא עכ"ל והנה יש לישב קושיתם חדא מגו חדא דהנה התם בכלי חרס מה דבעי שבירה הוא במקדש דוקא והנה אף דקיי"ל אין מכניסין תולין לעזרה מ"מ שרי לבשל בכלי חרם של תולין דהא כלי שרת של חרם לא עבדינן כמבואר בסוכה (דף ג) וזהו לצורך דיבשל בה ואח"כ ישבור אותה בעזרה והתירה זה התורה בגזה"כ וכ"ז הוא רק בודאי אבל בספק כיון דזה דמחמרינן בכ"ד לדעת רבינו בספק דאורייתא הוא רק מזרבנן לחומרא וא"כ זה לא נוכל להצריך להחמיר אותה לשבור בעזרה כדין כל דבר שטעון שבירה דזהו קולא ואיך יכלו רבנן להקל בספיקא ולהתיר לשבור בעזרה ולהכי כתב רבינו רק שהדבר ספק משמע דנשאר הדבר ספק והוה שוא"ת ולא משברינן אבל גבי כלי מתכות דיוכל היות מכלי שרת שמכניסין לעזרה מחמרינן בזה מטעם ספק ובעי מריקה ושטיפה ולהכי כתב רבינו רק של חרס ולא של מתכות דשאני הוא ודוק: הלכה טו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינן טעונין מריקה ושטיפה אפילו בחטאת אלא הדחה בלבד עכ"ל.

וכתב הכ"מ נראה לי שטעמא משום דכתיב וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחשת בושלה ומורק ושוטף במים משמע דוקא הני ולא שאר מינים וכלי אדמה שלא נתבשלו אינן בכלל כלי חרס. ואין לומר דלפ"ז ה"ל לרבינו למעט ג"כ כלי עץ דלא אצטריך למעט אלא הני דדמי לכלי חרס הכתוב בתורה עכ"ל והנה הכ"מ כתב לבאר דברי רבינו מצד הסברא רק בלא מקור אמנם המרדכי כתב במס' פסחים פ"ד (סי' תקפה) וז"ל בורמי דגללא פירוש כלי אבן גלל והא דתניא בתוספתא דזבחים כלי אבנים אינן טעונין מריקה ושטיפה אלא מדיחן ההוא מדיחן פירוש מגעילן כו' וכן מצינו בתוספתא דע"ז היורות כו' מדיחן כו' עכ"ל נמצא דהמרדכי הביא דין רבינו אשר כלי אבנים אינן טעונין מריקה ושטיפה בשם התוספתא דרק הדחה צריך ואף שלפנינו לא נמצא זה בזבחים דברי התוספתא אך בודאי לפני הראשונים היה זו התוספתא שהביאו וצריך לומר דרבינו אינו מפרש זה כדברי המרדכי דהדחה היינו הגעלה מדכתב סתם אלא הדחה בלבד אלא ס"ל כדברי הר"ן ז"ל שם בפסחים פ"ב וז"ל ובורמי דגללא כלי אבנים דינן ככלי מתכות כו' ומשו"ה סגי ליה בהגעלת ובשם ר"י אמרו שכלי אבנים אינם צריכין הכשר ומצא בתוספתא סמך לדבריו עכ"ל.

וכונת הר"ן נמי ע"כ על תוספתא זו שהביא המרדכי ומפרש ליה הדחה סתם בלא הגעלה וכן כתב שם הש"ג דכלי אבנים סגי בשטיפה בעלמא וכן הביא הטור בסי' תנ"א דעה זו דסגי בשטיפה בעלמא כדברי רבינו הכא אמנם לפ"ז תקשה דברי הכ"מ שכתב הכא

ולפ"ז ה"ל לרבינו למעט כלי עץ דלא אצטריך אלא הני דדמי לכלי חרס משמע דס"ל דרבינו ממעט הני מסברא דלא דמי לכלי חרס וא"כ נוכל למעט גם כלי עץ ובאמת לפי מאי שבארנו בדברי רבינו המה מהתוספתא וכיון דהתוספתא נקיט הני דוקא וכלי עץ לא נקיט נוכל לומר דכלי עץ צריך מריקה ושטיפה כמו בשאר איסורין דקיי"ל דכלי עץ בולע ובעי הגעלה וממעטינן רק כלי אבנים דלא בלע אף בשאר איסורים כדעת הראשונים שבארנו: אך יש ליישב דברי הכ"מ דהא חזינן דרבינו ז"ל כתב לעיל בפ"ה מה' חו"מ ה' כ"ג כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ בכלי ראשון כו' נותן אותן לתוך כלי גדול כו' וכן שם בה' כ"ד כלי מתכות וכלי אבנים וכלי עץ שנשתמש בהן חמץ בכ"ש כגון כו' נותן אותן לתוך כלי גדול כו' אלמא דס"ל לרבינו דכלי אבנים שוה לכלי מתכות לענין חמץ וכדעת שאר הראשונים דחמץ לא סגי בהדחה ובעי הגעלה וצריך לומר לדעת רבינו דלא שוה חמץ לקדשים דאף דבקדשים סגי בהדחה בכלי אבנים מ"מ בחמץ בעי הגעלה ולא ילפינן חמץ מקדשים והוא הטעם כמו שכתב רבינו הכא בה' י"ד דגבי שאר קדשים סגי בכלי חרס במריקה ושטיפה לבד מן החטאת דבעי שבירה ואף דקיי"ל דחמב"פ ובשאר איסורין דהתורה העידה על כלי חרס שאינה יוצא מידי דופיו ולא סגי בהגעלה וצ"ל ע"כ כמו שכתבו המפרשים דהטעם הוא דכל עיקר הדין דבקדשים בעי מריקה ושטיפה הוא גזה"כ דהא ה"ל נטלפ"ג כדברי הרא"ש ז"ל סוף מס' ע"ז וא"כ אין לך בו אלא חידושו בחטאת ולא בשאר קדשים וא"כ ה"נ אמרינן כן לענין זה דאף דבשאר איסורין כלי אבנים דחי לכלי מתכות ובעי הגעלה מ"מ לענין קדשים דכל עיקר הוא גזה"כ שפיר סגי בהדחה וא"כ כתב שפיר הכ"מ דאף בכלי עץ סגי בהדחה כיון דחזינן דבשאר איסורין גם כלי אבנים בעי הגעלה לד"ר ורק בקדשים סגי דשני משאר איסורין וכלי חרס בחטאת אסור מגזה"כ וא"כ גם בכלי עץ נמי לא בעי רק הדחה דדמי לכלי אבנים דליכא בהו גזה"כ כמבואר ודוק: הלכה יד היה בעל התודה כהן הרי שאר הלחם נאכל לבעלים כתודת ישראל כו' קרוי מנחה עכ"ל.

והכ"מ לא הביא מקור לזה והוא גמ' ערוכה במס' מנחות (דף מו ע"ב) שם אטו תודה ולחמה מי לא מנדבי כהנים ואכלי כו' תודה לא אקרי מנחה כו' והוא דברי רבינו ודוק: הלכה כד שני מיני לחם ומעשה הלחם של שניהם חוץ לעזרה עכ"ל. והנה המשל"מ הביא בשם הבה"ז ראייה לדין זה.

ונ"ל להביא סמוכין לדברי רבינו מהא דאיתא בירושלמי פ"א דע"ז ה' א' וז"ל התורה אמרה לא תזבח על חמץ דם זבחי וע"ז אמרה מקטיר מחמץ תודה ופירש הפ"מ אע"פ שיש עדיין מחמץ מקטיר התודה. והנה קשה ע"ז הלא גם בקרבן שלנו היה חלות חמץ והיאך אומרה התורה אמרה ל"ה על חמץ ד"ז דזה קאי על קרבן פסח וע"ז מקטיר תודה על חמץ דגם אנחנו מקריבים התודה בחלות חמץ ואי משום דהמה מקטירים התודה גופיה מחמץ וזה אינן עושין אנחנו דלחמי תודה לא אקרי מנחה כמו שהבאתי לעיל מגמ' דמנחות (דף מו) והלחם הוא רק לאכילה ה"ל להביא הקרא דלא תאפה חמץ חלקם או קרא דכל שאור לא תקטירו ואמאי הביא מקרא זה אלא ודאי דגם מעשה תודה לא היה בעזרה והחמץ נאפית חוץ לעזרה וס"ל להירושלמי כמ"ד בפסחים (דף סג) דעל דסמיך בעינן כרשב"ל שם ובעי דוקא עמו בעזרה וזהו שאמר התורה אמרה ל"ת על חמץ

פירוש דאם יהיה עמו בעזרה אסור והמת יקטירו תודה דהוא חמץ ואנחנו שמביאים תודה מחמץ החלות אינן לעזרה ורק מעשה שניהם חוץ לעזרה כדברי רבינו.

והנה השער המלך לעיל בפ"ח מה' חו"מ ה' י"ב באה"ד כתב ובהא ניחא לי כו'. אמנם מ"ש ניחא דכיון דלחמי תודה לישתן ועריכתן בפנים ש"ד משום דזריזין הם עכ"ל.

ונעלם מאתו דברי רבינו אלה שכתב דהביא דמעשה לחמי תודה הוי חוץ לעזרה כמבואר ועיין מהרש"א שם (דף לח ע"א) במס' פסחים ודוקפרק י הלכה ג במשל"מ כתבו התוס' בפ"ב דמס' שבועות (דף יז) דקדשי קדשים שנאכלין בעזרה בעינן שיראה פתח העזרה בשעת האכילה ולא ראיתי לרבינו שהזכיר דין זה עכ"ל.

ותמיה לי דברי המשל"מ ז"ל דהא התם במס' זבחים (דף נו ע"א) מסיק הגמ' אמר רבינא סמי מכאן אכילה כו' עד קדשי שעה שאני עכ"ל הגמ'. נמצא דלפי המסקנא באכילה לא בעי כנגד הפתח וסמי מכאן אכילה ודברי התוס' בשבועות ע"כ צריך להתיישב בכונתם כן לפי דרוצה הגמ' לומר דסוגיא דזבחים בתחלה דאף באכילה בעי כנגד הפתח א"כ איך יתרץ ברייתא זו דגגות הללו ע"כ צ"ל דהאי ברייתא מיירי בשיש נקב שרואה או י"ל דט"ס יש בדברי התוס' האלה וקאי אמאי דאמר ברישא גגות הללו אין שוחטין עליהן ק"ק ע"ז כתבו התוס' דבעינן שיהא נקב אבל לא באכילה בעינן שיראה פתח העזרה לפי המסקנא ושפיר שלא הזכיר רבינו ודוק: פרק יא הלכה וכן האוכל כזית מכל האימורין בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה בין כהן בין ישראל לוקה שהאמורין כליל למזבח ככל העולה והרי נאמר במנחת כהנים כליל תהיה לא תאכל כל שהוא למזבח אכילתו בל"ת ולוקין עליו בכזית עכ"ל.

והנה מ"ש רבינו בין כהן בין ישראל כתב המשל"מ דהוא בעיא בפ"ת דמנחות (דף עד) והנה רבינו כתב משל האימורין בא למעט מה שכתב רש"י ז"ל שם במנחות דכהן שאכל את האימורין מזבח של כהן מי הוה חייב משום לאו דכליל תהיה כמו כהן שאכל מנחת כהן שחייב משום כליל תהיה משמע דרק על זבח של כהן הוא החיוב דרמי למנחת כהן ורבינו לא חילק בזה דודאי כל האימורין שוה בזה למנחת כהן דלקי משום כליל אף אם הוא זבח של ישראל כמו דזר נמי חייב ע"ז מלאו דכליל כמו שכתב רבינו בין ישראל והוא מסוגיא דמכות (דף יח ע"ב) דאמר ולילקי נמי משום לאו דכליל תהיה ומשני אה"נ וקאי על זר שם וא"כ ודאי גבי כהן אין חילוק בזבח ודברי רש"י צ"ע.

וכן ק"ל דברי התוס' שם ר"ה לאו בסה"ד וז"ל ומיהו קשה דלילקי משום לאו דהכא דכל שהו בכליל תהיה הרי הוא בבל תאכל וי"ל דפלוגתא הוא הכא א"נ הוי לאו שבכללות עכ"ד והנה שני התירושים קשה לענ"ד התירוץ הראשון דבפלוגתא לא קמיירי לא אדע היכא הוא פלוגתא בזה ר"ש ורבנן דפליגי בדרשא דכליל שם מודים בזה דהוי איסור אכילה וכן מה שכתבו דהוי לאו שבכללות נמי קשה מסוגיא דמכות (דף יח) שם דאמר אה"נ דעל הקושיא הראשונה שם ולילקי מכל שבקדש פסול כתבו התוס' דהמ"ל דהוה לאו שבכללות לפירוש ר"י ז"ל שם אשר עדיפא מניה משני דלא שיירי כלל אבל הקרא דכליל תהיה מסיק אה"נ משמע דלא הוי לאו שבכללות לכ"ע ולקי להכי.

והנה על תירוץ הראשון דקשה לי היאך הוא הפלוגתא יש ליישב כן עפ"י מאי שכתבו המפרשים שם דמזה ידעינן דשאר קרבנות כמנחה מדכתיב כליל תהיה והך תהיה מיותר הוא דהא ילפינן כליל כליל לג"ש מכליל תקטר וא"כ אי הוי כתיב וכל מנחת כהן כליל לא תאכל ג"כ הוה ידעינן דנשרפת ולא תאכל ותהיה ל"ל ולהכי סבר ר"א דאחי לרבנות הויות כל קרבנות שהם בכליל לא תאכל ע"כ וא"כ אתי שפיר דכ"ז הוא רק לרבנן שם דדרשי הג"ש דכליל כליל תקטר כמבואר שם אבל ר"ש לא דריש הג"ש ורק דריש לענין חובה ונדבה וא"כ ממילא לא ס"ל לר"א דלא ידעינן שאר קרבנות וזהו הפלוגתא דר"ש פליג אבל התירוץ דהוי לאו שבכללות צ"ע: הלכה ד כל האוכל כזית כו'.

וכתב המשל"מ לא כתב רבינו דידן שירי המנחות אם אכל קודם קמיצה אם לוקה כו' ומ"מ איסורא איכא אפילו קודם וכמ"ש רבינו בפ"ב מה' אלו ומאימתי יותרו השירים באכילה כו' עד שוב ראיתי לרבינו שכתב בספ"ב מה' מחוסרי כפרה שהאוכל מלוג השמן קודם שיתן מתן שבע כו' לוקה כאוכל קדשים קודם זריקה וכ"כ התוס' בפ"ג דזבחים (דף קי) ד"ה קומץ עיי"ש: והנה דבר זה דאסור לאכול קודם קמיצה מפורש נמצא בדברי רבינו לקמן בפ' ב' מהלכות מעילה הלכה ז' המנחות מועלין בהן משהוקדשו אע"פ שעדיין לא נתקדשו בכלי שרת עד שיקטיר הקומץ קרב הקומץ הותרו השירים באכילה כו' כמו דקחשיב שם כל הדברים שמועלין בהם תחלה והוא כמו עולה דקחשיב שם במשנה דמעילה ולקי עליהו נמי ובפרט לפי מאי שכתב המשל"מ הכא בשם התוס' ורש"י ז"ל דאף בקדשים קלים דאין מועלין בהם מ"מ איסורא דאורייתא איכא וא"כ בהני דאמרינן בהם דמועלין בהם הוי מלקות בהו.

אמנם א"נ דלקי אי אכלן השירים האלה קודם קמיצה קשה לי מ"ט השמיט רבינו ולא הביא הבעיא דאיתא במס' זבחים (דף קי) בעי ר' יצחק נפחא קומץ מהו שיתיר כנגדו בשירים משרי שרי או קלושי מקליש כו' עד אליבא דרבנן דהכא כו' והנה רש"י ז"ל פירש דהבעיא הוא אי שרי לאכול השירים לכתחלה אחרי שהקטיר קומץ לבדו והתוס' חולקים ע"ז ופירשו דאיסורא ודאי איכא ורק הבעיא הוא לענין מלקות אי לקי והנה רבינו השמיט ולא הביא דין זה דספק הוא ובשלמא א"נ דס"ל דמלקות ליכא גבי שירים קודם הקטרה ורק איסורא איכא וא"כ אף מספק יש איסור אבל א"נ דמלקות נמי איכא בהו ה"ל לפרש אי אכלן קודם שהקטיר שניהם ליכא מלקות מספק ורק איסורא איכא כיון דפוסק כרבנן דהכא גבי הקריב בחוץ כמו שפוסק בפ"ט מה' מעה"ק הי"ד דאי הקריב אחד מהן לוקה כו'.

וע"כ צ"ל לדעת רבינו דאף דס"ל לרבנן הכא דחייב על אחד מהם מ"מ שפיר ס"ל כרבנן דמנחות (דף טז) דאין מפגלין בחצי מתיר דאל"כ תקשה הלכתא אהלכתא דהא התם פוסק רבינו דאין מפגלין בחצי מתיר כרבנן וצ"ל דאף דאין מפגל ח"מ עושה איזה פעולה או מיקליש או משרי ולהכי חייב בחוץ וא"כ א"נ דרבינו ס"ל דלקי מלקות בשירי מנחות ה"ל להביא דבאחד מהם אינו לוקה כמבואר וצ"ע: פרק י הלכה ט כל הקרבנות בין קדשי הקדשים בין קדשים קלים אין אוכלין אותן אלא הטהורים המולין בלבד כו'.

וכתב הכ"מ בר"פ הערל (דף ע) והמגיה כתב בפ' הערל גמר תרומה מפסח ופסח מקדשים קלים הוא ונראה דקדשי קדשים גמר רבינו מק"ו דקדשים קלים עכ"ל. והנה

דבר זה דערל אסור בקדשים איתא שם (דף עב ע"א ודף עד ע"א) אך ילפותא ליתא וכתב המגיה ע"ז דרבינו יליף קדשי קדשים מק"ו מפסח והנה בירושלמי ר"פ הערל ה"א איתא קדשים מהו שיהא אסורים בערל ללמד מן הפסח אי אתה יכול שאין בו שבירת העצם ולא מן התרומה שהוא למד מן הלמד הוי סופך לומר ממנו וממנו מה ממנו שנאמר בפסח פוסל את הערל אף ממנו שנאמר בקדשים פוסל את הערל.

ונ"ל לומר לדידן עתה ילפינן כן דמשמט דמק"ו מפסח לבד לא מצי למילף דהא איכא למדחי שכן יש בה שבירת העצם ומהג"ש דממנו ממנו לא ילפינן דגמ' דידן רק על מעשר ולא על קדשים ורק ילפינן מזה דהא אומר שם דתרומה לא נוכל למילף שהוא למד מן הלמד היינו דתרומה יליף בג"ש מפסח מתושב ושכיר ולא יכול למילף מק"ו והא גמ' דידן ס"ל דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בק"ו כדאיתא במס' זבחים (דף נ ע"ב) וכתב הפ"מ במה"פ דהירושלמי שם חולק על גמ' דידן בזה וא"כ לדידן שפיר ידעינן דכל קדשים אסור מק"ו מתרומה ותרומה ידעינן מג"ש ודבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בק"ו ומק"ו מתרומה נוכל לידע הכל בין קדשים קלים ובין קדשי קדשים כמבואר: והנה הקרבן עדה שם בש"ק כתב וז"ל קשה דבזבחים (דף ל ע"ב) גרסינן דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בק"ו כו' כש"כ בבנין אב למאי דס"ד דנילף קדשים מתרומה, הוא או בב"א או בק"ו מאי קאמר דהוי למדן הלמד הא תרומה בג"ש יליף עכ"ל.

והנה לכאורה תמוה הוא דרק על ק"ו איתא שם דילפינן דבר הלמד בג"ש אבל בנין אב נשאר במס' זבחים שם בתיקו וכן במס' מנחות (דף עו) מספקא להגמ' אי ילפינן בב"א וא"כ היאך אומר דכש"כ הוא בבנין אב ובעיקר הדבר יש לומר עפ"י מאי שכתבו התוס' שם במס' זבחים (דף נ) סד"האמר שהבאנו לעיל דלרבינא דס"ל דבחר למד אזלינן שפיר ילפינן בב"א א"כ שפיר מקשה הק"ע דהא הירושלמי ע"כ ס"ל הכא דבחר למד אזלינן דהא מקשה וכי למידין למד מה"ל דאי ס"ל בתר מלמד אזלינן תרומה חולין הוא וא"כ ממנ"פ תקשה אי בתר מלמד אזלינן אזי תרומה חולין הוא ואי בתר למד אזלינן הא ילפינן בב"א אך מלת מכש"כ שכתב הק"ע תמוה הוא ושפיר ניחא דברי הפ"מ שכתב דהירושלמי חולק על גמ' דידן וכגמרא דידן פסקינן.

ולפי מאי שבארנו לקמן בה' תמורה פ"א הי"ב דרבינו פוסק ע"כ כמ"ד דבחר מלמד אזלינן וא"כ ניחא שפיר טפי דנוכל למילף מתרומה דחולין הוי על כל קדשים מק"ו או בב"א כמבואר: וראיתי לרש"י ז"ל שכתב במס' פסחים (דף סא ע"ב) שאין שום קרבן נאכל לערלים דילפינן ביבמות (דף מג) דערל אסור בקדשים דאיתי מק"ו מפסח הקל ומשמע מדברי רש"י ז"ל דטעם זה יש בגמ' דילפינן בק"ו ובגמ' דידן לא נמצא זה רק כמו שכתבנו בשם הירושלמי דמק"ו מפסח דחי משבירת העצם אלא מסיק דממנו ממנו למידין וצ"ע: הלכה ככל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמצו הואיל ואפייתן ולישתן בפנים הוא בעזרה כו'.

והנה בהני דברים שאין לישתן בפנים כמו לחם הפנים עומר ושתי הלחם שמבואר במשנה דמנחות (דף צה) נילוש בפושרין אף שאין בפנים כבר כתבו התוס' במס' מנחות (דף נה ע"א) ד"ה כל המנחות ע"ז הטעם על לאם הפנים דציבור שאני וכמו דאמרינן

במס' פסחים (דף לו ע"א) וכן כתב הצ"ח שם על העומר דנילוש בפושרין אף דלישתו ועריכתו בחוץ משום דציבור שאני.

ועפ"ז נ"ל לומר דבר נכון לתרץ קושית הצ"ח במסכת פסחים (דף לו) דמקשה שם ומ"ש ממנחת העומר כו' והקשה הלא היה יכול הגמ' להקשות סתם בלא סוגיא זו על רב יצחק אמר שמואל דאמר חטין של מנחות אין לותתין אותן מזה דאמר הברייתא דמנחת העומר לותתין אותן. ויש ליישב כן דהנה הא קשה לפי מאי דאמרינן לקמן (דף מ ע"א) לא מבעיא חיטין כיון דאית בהו צירי עיילי ביה מיא אבל שערי דשיע אימא ש"ד אלמא דיש חילוק בין חיטין לשעורין וא"כ ה"נ מצי לתרץ דשמואל אמר רק על חיטין של מנחות דאין לותתין משוה דיש בהו צירי אבל מנחת העומר שהוא של שעורין שפיר לותתין אך יש ליישב דאף אם יתרץ כן מ"מ תקשה ממה שנילוש בפושרין דהא ליתא בפנים וע"כ מוכרח לתרץ ע"ז דציבור שאני ושפיר מקשה מעומר ומתרץ דציבור שאני דיתורץ אף מזה דנילוש בפושרין.

ועתה ניחא שפיר דבלא סוגיא זו דמחלק לענין לישה בפושרין במה שבמקום זריזין בפנים לא נוכל להקשות על ר"י א"ש מהאי ברייתא דמנחת העומר לותתין דיש לתרץ לחלק בין חיטין לשעורין אבל כיון דמחלק לענין פושרין חילוק של במקום זריזין תקשה על מנחת העומר מהא דנילוש בפושרין ומוכרח לתרץ גם בזה החילוק של ציבור שאני ומתורץ הכל שפיר בזה כמבואר ודוק: פרק יג הלכה יד במשל"מ ד"ה אין קומץ פחות משני זיתים ועיין בירושלמי רפ"ד דיומא איתא ריב"א שאל מעתה כהן שאין ידו מחזקת שני זיתים פסול מן העבודה ולכאורה נראה דפסול לכל העבודה כיון שאינו ראוי לקמיצה ולא ראיתי לרבינו שהזכיר דין זה ולומר דכונת הירושלמי דפסול לקמיצה מלבד שפשט ההלכה אינו כן ע"ק דמלתא דפשיטא היא כיון דקיי"ל דאין קמיצה פחותה משני זיתים עכ"ל: והנה שם בירושלמי כתב הק"ע בש"ק דאפשר לומר דלמ"ד דאין קומץ פחות משני זיתים כל כהן שאין ידו מחזקת שני זיתים בכלל ננס הוא ועבודתו פסולה ולהכי לא קחשיב לה רבינו ע"כ.

והנה קשה לי ע"ז א"נ דהוא פסול לכל העבודה זה שאין ידו מחזקת מטעם ננס א"כ האיך אמרינן במס' כתובות (דף עג) כמשנה שם ובקדושין (דף נ) דכל המומין שפוסלין בכהנים פוסלין בנשים ובגמ' דכתובות הביא מה דהוסיפו בנשים מה דליתא בכהנים אבל מה דפוסל בכהנים ודאי פוסל בנשים והא לאו כללא הוא דכהן זה שאין ידו מחזקת דפסלת ליה לכל עבודה דחשיב ליה כמו ננס ומ"מ מום זה בנשים ודאי ליתא דלא פוסל רק מום גמור או שאינו שוה בזרע של אהרן שמשונה וזה לעבודה פסול אף דאינו משונה הוא ובנשים אינו פוסל אלא ודאי צ"ל דבאמת הירושלמי ריב"א שאל בלשון תמיה כהן שאין ידו מחזקת שני זיתים פסול מן העבודה זה ודאי ליתא דהא לא קחשיב דין המומין ובכלל ננס ודאי ליתא אלא דאינו פוסל לכל עבודה רק מי שיש לו מום או אינו שוה בזרעו של אהרן דמשונה הוא אבל הכא דאם ידו אינו מחזקת אינו פוסל דלא קחשיב כמו שמפרש הפ"מ שם.

ודומה הוא לזה דאיתא במס' יומא (דף מז ע"ב) דבין הבינים ספק ומסיק אלא דקמצו שמנו וא"כ כהן כחוש אינו ראוי לקמיצה ונימא דפסול הוא לכל עבודה דבר זה ודאי

ליתא ורק לקמיצה בעי שמנו והה"ד אי בעי לקמיצה כהן שידו מחזקת שני זיתים או לא מחזיק מ"מ כשר לשאר עבודות ושפיר אינו מביא רבינו זה הירושלמי.

אך זה ק"ל על רבינו דלא הביא כלל זה הדין דקמצו שמנו דוקא כה"כ דלא להוי בין הבינים וכל הבעיא של בין הבינים של חפניו לא הביא רבינו כלל וצ"ע: פרק יד הלכה יד הקדיש כו' אחד האיש ואחד האשה עובר על כל תאחר אבל היורש אינו עובר על כל תאחר עכ"ל. והנה הלח"מ והש"א בסי' ס"ו הוכיחו מזה דרבינו ס"ל כר' זירא דנשים חייבות בשמחה ומש"ה עוברות על כל תאחר ולא כאביי דס"ל דאשה בעלה משמחה דהא קאמר שם בר"ה (דף ו) דאביי רק לדבריו דר"ז קאמר ולא ס"ל ומש"ה תמהו על הכ"מ שמפרש לקמן בפ"א מה' חגיגה דרבינו סובר כאביי דאשה בעלה משמחה דא"כ היאך פוסק הכא דאיכא כל תאחר וטעמא בעי ע"ז מ"ט פוסק רבינו כר"ז נגד אביי שהוא בתרא.

ועוד הקשה הלח"מ הכא על הראב"ד ז"ל כיון דחולק על רבינו דפוסק כר"ז נגד אביי א"כ מ"ט לא השיג הראב"ד הכא על רבינו דפוסק דאשה עוברת על כל תאחר כיון דהוא פוסק כאביי ליתא כל תאחר והניח בצ"ע: ונ"ל לבאר כן תחלה ניישב קושית הלח"מ על הראב"ד כן דהנה הש"א שם הביא ראיה לדעת רבינו דאשה עוברת על כל תאחר והלכה כר"ז נגד אביי מהא דאיתא במס' נדרים (דף ד ע"ב) והרי חטאת יולדת דלא אתי לכפרה וקעבר על כל תאחר אלמא דס"ל לסתמא דגמ' דקרבת נשים איכא כל תאחר וא"כ מוכח מזה דפסקינן כר"ז נגד אביי דלאביי ליתא כל תאחר בנשים ומש"ה גופיה פוסק רבינו דאשה חייבת בשמחה מדחייביה על כל תאחר לסת"מ דגמ'.

ובס' קונטרס אחרון שם דחה ראיה זו בשם הגאון מהר"ש ז"ל משום דגרסינן שם וקא עבר על כל תאחר וקאי על הבעל שהוא עובר על כל תאחר כדאיתא במס' נדרים ד' ל"ה שהוא מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבן שהוא חייבת ולכך הבעל נמי בב"ת ודחה הק"א דאף דהבעל מביא קרבן חובה על אשתו היינו רק מדרבנן שכל הנכסים אחראין לו ואין לה קנין פירות כלל לכך חייבוהו חכמים להביא כל קרבנות חובה שעליה ומ"מ לענין ב"ת ודאי אין לחייב כיון דאיהו לא נדר כדאמרין גבי יורש כיון דאיהו לא נדר א"כ ה"נ כיון דהבעל לא נדר לא שייך לחייביה בב"ת דאל"כ מאי מיבעי ליה ביורש הא בעל נמי עובר אע"פ שלא נדר אלא דהבעל נמי אינו עובר ודוחק לומר כיון דכל עיקר נדרי אשה תלוי בקיום הבעל ה"ל כאלו נדר איהו גופיה א"כ בעודה בבית אביה לחייב האב בב"ת וזה לא שמענו כו' עכ"ל: ולענ"ד נראה כי דברי הגאון מהר"ש נכונים ודברי הק"א ליתא חדא מה שכתב דזהו שהבעל מביא קרבנות אשתו הוא רק מדרבנן לא מצי לומר כן דא"כ היאך יפרנס הסוגיא דמס' נדרים (דף לה ע"ב) דאמר שם זאת תורת היולדת כו' ההוא שהבעל מביא קרבנות אשתו שוטה כר' יהודה ולהכי זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה וא"א דכל עיקר זה דמייתי קרבן אשתו הוא רק מדרבנן א"כ היאך נוכל לומר דאתי הקרא לזה משום דמביא קרבן אשתו דזהו מדרבנן ומה שתלה זה בנדר ליתא כלל דהא הכא הוה קרבן יולדת קרבן חובה וממנ"פ היכי מיירי אי הפרישה היא ולא הקריבה ואמרין דעליה ליתא ב"ת רק עליו א"כ חייב בב"ת להפריש עליה ושוה החיוב עליו כמו עליה בין אם הפרישה או לא הפרישה שוין המה בחיוב ולא דמי ליורש

דתחלה חיוב על המוריש ורק אי הפריש ומת חייב היורש או אף לא הפריש למ"ד ש"ד אבל הכא שניהן שוין בחיוב ומה שאומר עוד דכל עיקר נדרי אשה תלוי בקיום הבעל ה"ל כאלו נדר איהו זה ודאי ליתא דרק בנדרי עינוי נפש או בדברים שבינו לבינה תלוי בהפרת וקיום הבעל אבל בשארי דברים של נדרים כמו אי נדרה בקרבן שוה אשה לאיש דאינו תלוי כלל בקיום חיוב הקרבן כמבואר: אמנם הש"א בעצמו דחה בט"א במס' ר"ה (דף ו) ראייה זו דמשכחת באיש אומר הרי עלי לפטור אשה מחטאתה דהוא עובר על בל תאחר ועוד נ"ל לדחות ראיית הש"א מגמ' זו כן עפ"י מה שכתב הטורי אבן במס' ר"ה (דף ד) ד"ה ור"מ דקשה לר"מ והא עובר בב"ת בע"פ משום דהוי נמי זמן ביאה במקדש משום פסח ולרבנן יהא עובר בעשה דובאת שמה והבאתם שמה ומתרץ הט"א דכיון דתלי הקרא בחובת ביאה ובזמן ביאת פסח אין להקריב אז שום קרבן דהוי לאחר עשה דהשלמה ולא קרינן בזמן זה והבאתם שמה כו': והנה קיי"ל דמחוסר כפרה בע"פ מותר להביא קרבנו לאחר עשה דהשלמה משום דיבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שא"ב כרת וא"כ כיון דקיי"ל דנשים בראשון חובה א"כ מותר לאשה אח"כ להביא כפרתה לאחר עשה דהשלמה וא"כ אשה יולדת שהיא ממחוסרי כפרה איתא בה זמן ע"פ זמן חיובא ואיכא גבה אז החיוב של ובאת שמה והבאתם שמה וא"כ אם עבר עליה ע"פ עם שלשה רגלים תעבור על בל תאחר ואף דהחיוב של ובאת שמה ליתא רק בע"פ לחוד ולא בשאר הג' רגלים א"נ דליתא בשמחה מ"מ א"ל כיון דיש גבה פעם אחת החיוב של ובאת שמה והבאתם שמה שוב אי עבר עליה גם ג' רגלים עוברת על בל תאחר.

ויש להביא ראייה לזה דהא אביי אומר שם לדבר פשוט ות"ל דהא ישנה בשמחה ומש"ה ודאי עוברת על בל תאחר והרי מצינו לעולא אמר ר"א במס' פסחים דף ע ע"ב) דס"ל דשלמים ששחטן מעיו"ט אינו יוצא י"ח שמחה דבעינן זביחה בשעת שמחה וא"כ עצרת דאינו אלא חד יומא ואם חל בשבת אזי ליתא שמחה רק ביין ישן וכסות נקיה כמו שאומר הגמ' שם על שמחה שמונה דלהאי מ"ד אי חל בשבת משמחו בכסות נקיה ויין ישן וה"נ אם חל עצרת בשבת הוא כן ותשלומין כל שבועה ודאי ליתא רק בקרבנות ראייה וחגיגה אבל לא בשמחה אחר החג וכמו שכתב רש"י ז"ל שם בחגיגה ודף יז) דאם טבוח של עצרת שהוא לאחר השבת היינו של ראייה ושל חגיגה אבל לא שמחה ואף למ"ד דבעי בשעת שמחה וא"כ לדידיה אם תעבור על ג' רגלים ורגל של תג השבועות בתוכם והוא חל בשבת דליתא שמחה וליתא אז החיוב של ובאת שמה א"כ לא תעבור על בל תאחר זה לא שמענו ואביי אומר לדבר פשוט דהא איתא בשמחה משמע דלא מחלקינן בכל פעם ועוברת על בל תאחר אלא ודאי כיון דיש לה חיוב בהשני רגלים לעלות משום חיוב שמחה שוב בג' רגלים עוברת על בל תאחר וה"נ כיון דיש עליה חיוב של ובאת שמה על ע"פ שוב בג' רגלים עוברת על בל תאחר וא"כ שפיר אמרינן דיולדת שיכולה להקריב קרבנה אחר עשה דהשלמה איכא גבה ב"ת משום החיוב לבוא בע"פ וא"כ שפיר מקשה הגמ' והרי חטאת יולדת כו' וקא עבר על בל תאחר היינו שהיא עוברת משום זה דובאת שמה בע"פ שתוכל להקריב אפילו א"נ דא"ח בשמחה והגמ' בר"ה דקמבעי ות"ל דאיתא בשמחה או דקאי אליבא דר"ש דס"ל דנשים בראשון רשות או על שאר קרבנות כמ"ד שאינה יכולה להקריב בע"פ ושפיר אבל מקשה בנדריים על

חטאת יולדת משום ע"פ: וניחא עתה מה דלא השיג על רבינו הראב"ד ז"ל הכא לענין ב"ת דא"ל דזה דכתב דאחד האיש ואחד האשה קמיירי בחטאת יולדת וכדומה ממחוסרי כפרה דמשום ע"פ עוברת על ב"ת ולא משום שמחה דהיא חייבת ולהכי השיג רק בהלכות חגיגה על מה שכתב דהיא חייבת בשמחה כר"ז נגד אביי.

ועפ"ד אלה תתיישב שפיר קושית הגאון רע"ק איגר ז"ל במסכת נדרים (דף ד) שם דמקשה דמהיכא פשיט ליה להגמ' דחטאת יולדת ישנה בב"ת יותר מחטאת נזיר דלמא גם בחטאת יולדת ליתא ב"ת רק לפי המסקנא דגם בחטאת נזיר יש ב"ת מהיקשא אזי ידעינן גם חטאת יולדת עיי"ש: ולפ"ז ניחא דהנה הט"א מקשה במס' ר"ה (דף ו) ד"ה צדקות דבמשנה דקדושין (דף כז) דקאמר כל ל"ת כו' חוץ מבל תקיף כו' ואמאי לא קאמר לדברי אביי חוץ מבל תאחר ול"ל דתנא ושייר מה שייר דה"ש כו' ומה שמתרץ הט"א דשנה בלא רגלים ודאי איתא גם בנשים זה ליתא לכ"ע דהא הרז"ה ז"ל ס"ל דשנה בלא רגלים איתא רק עשה בלבד ולא ב"ת וכן אולי סובר רבינו כן דלא הביא הכא דשנה בלא רגלים עובר על כל תאחר ורק לקמן בפ"א מה' בכורות הביא דהבכור מצוה לאכול בתוך שנתו ושם נבאר בס"ד וא"כ משמע דס"ל נמי כדברי הרז"ה ז"ל דליתא גביה רק עשה לבד ולא לאו וא"כ ליתא תירוץ הט"א אך לפ"ד ניחא דאף אביי מודה דיולדת על קרבן חטאתה עוברת על כל תאחר משום ע"פ ולהכי לא קחשיב המשנה דגם בנשים איכא ב"ת זה משום ע"פ וא"כ שפיר מקשה והרי חטאת יולדת דגבה ודאי איתא ב"ת דהא המשנה לא קחשיב ב"ת משום זה ולא משכחת לה רק בחטאת יולדת דמביאה כפרתה משום ע"פ נמי ואף דלא איתא לכפרה כמבואר: והנה לפי מאי שחידש הט"א דשנה בלא רגלים לכ"ע איתא אף בנשים שפיר ניחא שלא השיג הראב"ד ז"ל על רבינו גבי ב"ת דא"ל דגם הראב"ד ס"ל כן דאיכא ב"ת גבי נשים ומשכחת ליה שעבר שנה תמימה אבל בזה שפוסק שם בה' חגיגה דאיתא בשמחה שפיר משיג כמבואר: ועוד יש לומר כן עפ"י מה דאיתא בספרי פ' מטות ככל היוצא מפיו יעשה ר' אליעזר אומר לעשות הבטחה כשבועה רע"ק אומר ככל היוצא מפיו יעשה ואשה כו' מקיש אשה לאיש מה איש עובר על כל תאחר ובל יחל אף אשה עוברת על כל יחל ובל תאחר ומפרש ליה הרמב"ן ז"ל בס' המצות מצוה צ"ד וז"ל ומה שאמרו בספרי לרבות על כל יחל ירצה בזה לרבות בנדרי גבוה נוסף על ב"ת וב"י בנדריים גם מה שעבר עליהם בב"ת וזהו שהצריכו לרבות בהן האשה לומר אעפ"י שאינה עולה לרגל תתחייב בכל תאחר ברגלים כאיש העובר העולה עכ"ל: והנה בס' זרע אברהם בספרי הביא בשם ס' זית רענן שני טעמים ע"ז דצריך לרבויה אשה חדא משום דה"א כיון דבעלה ואביה מפירין נדריה ה"א דליתא בה איסור כל יחל וב"ת ועוד משום דבתמורה (דף ב) אמרינן דאצטריך קרא לרבות בתמורה דלקי לפי חדא גירסא ברש"י ז"ל דהוה לאו שאב"מ ולא הוה מחייבין רק בזה דכתיב אשר יעשה דאית ביה מעשה וה"נ לא הוה מחייבין נשים בב"י וב"ת דלית ביה מעשה ע"כ.

והנה שני הטעמים לענ"ד ליתא מה שכתב משום דאביה ובעלה מפירין נדריה הא זה ליתא רק בנדרי עינוי נפש ודברים שבל"ב משום דכל הנודרת כו' או משום גזה"כ אבל לא בשאר נדרים ושוה בזה אשה לאיש והפירוש השני תקשה דל"ל תרי קראי חדא בתמורה וחדא הכא בנדריים ונילף חד מחברתה ועתה כיון דכתיב שני כתובים ללמד

דנשים ישנן בהני לאוי דלית בהו מעשה א"כ נימא דהוי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וא"כ נפטור נשים בכל הל"ת שא"ב מעשה משום דכתיב אשר יעשו וא"כ המשנה דקדושין תקשה דעל ל"ת לא קאמר דנשים פטורות רק מל"ת דבל תטמא ובל תקיף כו' וצריך לומר דכיון דגלי רחמנא בתמורה דחייבת אף שא"ב מעשה הה"ד בכל ל"ת חייבת אף שאב"מ והכא נכון יותר פירוש של הרמב"ן ז"ל שבארנו דמרבילב"ת אף שאינה עולה לרגל וא"כ ליתא בה אף מ"ע של ובאת שמה מ"מ בב"ת עוברת וא"כ צריך לומר ע"כ דהא דמספקא ליה לר"ז אי אשה איתא בבל תאחר הוא רק לר"א דאמר לעשות הבטחה כשבועה ולא דריש כרע"ק על היקשא דאז ידעינן עליה ב"ת מהיקשא.

והנה גירסת הילקוט הוא הבטחה כשבועה ובהספרי גריס הבטחה כשבועה ומפרש ליה הזרע אברהם שם דמרבה דאי אמר מבטא הרי הוא כשבועה מקרא דלא יחל דברו אך זה הא מרבינן לקמן בספרי מבטא זה שבועה כמו שנאמר לבטא בשפתיה והגירסא הנכונה הוא שבילקוט לעשות הבטחה כשבועה והוא כמו דאיתא במס' שבועות (דף לו) דהאומר הן או לאו לאו הוי שבועה וכמו שאפסק להלכה בש"ע יו"ד (סי' רלז) האומר פעמים על ד"א הרי זה שבועה והוא שיתכון לשם שבועה וזהו דהבטחה הן או לאו הוי כשבועה ואם מבטיח לדבר אחד ול"ק עובר כמו בשבועה.

ועוד י"ל דבא לרבות כמו דאמרינן בפ"ד זו צדקה דאמירתו לגבוה כמסירתו כו' וזהו דהבטחה כשבועה ואם מבטיח לדבר מצוה או הקדש אינו יכול לחזור בו. וא"כ לפי שבארנו כל הבעיא דר"ז הוא רק אליבא דר"א אבל לרע"ק ודאי מרבינן נשים בכל תאחר אף דליתא בביאה מריבוי דקרא דואשה כו' ולהכי אינו משיג הראב"ד ז"ל על בל תאחר דא"ל דס"ל כרע"ק בספרי דמרבי מהיקשא לחייב נשים בכל תאחר ורק משיג בה' חגיגה דאומר דנשים חייבות בשמחה כר"ז כמבואר.

ועיין לעיל בהל' ת"ת פ"ו מה שבארנו בשם ס' זכרון יוסף ויש לומר עפ"ז דר"א לשיטתו ואכ"מ: אמנם ליישב קושית הראב"ד ז"ל דמ"ט פוסק רבינו כר"ז תירוצ' הלח"מ אינו מספיק דנהי למאי דמסיק דילפינן מהיקשא דלמען תהיה מתפלין נוכל לומר כר"ז דנשים חייבות בשמחה ולא צריך לומר דדוקא התירוצ' דבעלה משמחה אבל מ"מ אביי הא ס"ל כן אף לפי המסקנא כמו שאמר שם בר"ה וא"כ היה לפסוק כאביי דהוא בתרא נגד ר"ז ותירוצ' הש"א מגמ' דנדרים כבר דחינו.

וע"כ מתרץ לה כמו"ח הגאון ז"ל תירוצ' פשוט כן דבמס' קדושין (דף לד) אומר בתחלת הסוגיא וכללא והרי מצה שמחה דמ"ע שהז"ג ונשים חייבות וזהו כר"ז וכן בסוף אומר משום דהוי מצה שמחה והקהל ופירש רש"י דהוא כר"ז דחייבת בשמחה ולאביי דחוק התוס' לומר עייל קדוש היום אבל סתמא דגמ' ודאי כר"ז ס"ל דאמר שמחה בהדיא וא"כ פוסק כותיה דסתמא דגמ'.

והגאון רע"ק איגר ז"ל בחידושיו ליו"ד בהשמטות מתרץ נמי ותמצית דבריו הוא כן דלאביי דלא ס"ל דלר' יהודה נשים חייבות בתפלין ומה שמתיר להכניסן זוג זוג הוא משום דהוה מלבוש לאיש הוה נמי מלבוש לאשה ולדידיה לכ"ע פטורין המה מתפלין: ועפ"ז נ"ל ליישב קושית המהרש"א בקדושין (דף לו ע"א) דמקשה בגמ' על אביי דאמר לאיב"י דיליף מבני אהרן מ"ט לא גמר כרבא בין עיניך מתפלין מה תפלין נשים פטורות

והקשה דלמא רוצה אביי לאוקמי ההוא דאיסי ב"י אפילו כמ"ד דתפלין הוה מ"ע שלא הז"ג ונשים חייבות בתפלין עכ"ל ולפ"ז ניחא דהא קאי התם לאביי וא"כ שפיר מקשי דלאביי ליכא שום מ"ד דס"ל דנשים חייבות בתפלין דממשנה דהמוצא תפלין אין ראייה כלל לאביי דלמא הוי משום דהוא מלבוש לאיש.

וע"כ צריך לתרץ תירוץ אחר לזה דלא אמר לאיסי דגמר הוא מתפלין דהא כ"ע ס"ל דפטורות ודוק: הלכה טז אע"פ שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני בין שנדר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב כופין אותו עד שיקריב עכ"ל. והנה רבינו הכא בהל' י"ג שמבאר דין זה דב"ת בג' רגלים ועשה ברגל אחד לא ביאר דבין אי אמר ולא הפריש או הפריש ולא הקריב מ"מ איתא בזה בבל תאחר ובגמ' דר"ה שם אמר דתרי קראי דכתיב בלאו ועשה והוא חד לזה דאמר ולא הפריש וחד להפריש ולא הקריב וה"ל ג"כ לבאר דבשניהם איתא בבל תאחר ורבינו לא ביאר רק דב"ד כופין בשניהם: וע"כ נ"ל לומר כן דכל עיקר הקושיא בגמ' שם הוא מהני תרי קראי אשר כתיבי גבי כפייה קרא דועשית וקרא דיקריב אותו אבל הקרא דמוצא שפתיך כו' והקרא דלא תאחר דהוי על ל"ת אף דהגמ' מייתי זה להקשות מ"מ לא קאי ע"ז התירוץ של אמר ולא הפריש כו' דע"ז נוכל לתרץ לענין עשה ולא יתירא וכמו שכתבו התוס' לעיל (דף ד ע"א) ד"ה ומעשרות דחייב של ביעור וחייב של ב"ת הוא נמי לענין שני לאוין או ללאו ועשה וכמו שמבאר הרשב"א ז"ל בחידושו וא"כ ה"נ א"ל דהוי לענין תרי לאוי וכמו דאמרינן במס' חגיגה (דף ע"ב) כתיב קרא אחרינא ולא ילין מן הבשר ואימא לעבור עליו בשני לאוין וכן הוא במס' פסחים (דף כד ע"א) ואף שהתוס' כתבו במס' ב"מ (דף סא) דהיכא דלא לקי על הלאוין לא מוקמינן ליה בלאו יתירא מ"מ כבר בארו המפרשים דהתוס' לא כתבו שם רק דכיון דעל לאו דגזל לא לקי ועל כיבש ש"ש לקי מש"ה טפי מוקמינן קרא דלא תגזול על כובש ש"ש מבגזל אבל ודאי דאי לית לנו הקרא לאוקמי בזה דאיכא מלקות מוקמינן ללאו אף בלא מלקות והראיה משם במס' חגיגה דמקשה על נותר ואימא לעבור בשני לאוין והתם ליתא מלקות דהא ה"ל לאו שאין בו מעשה וכן בביעור וב"ת ליתא מלקות וע"כ הקושיא דמקשה הגמ' מתשמור ומן לא תאחר לשלמו יתורץ גם בלא זה דאמר ולא אפריש או אפריש ולא אקריב אבל עיקר הקושיא מכפייה דאיכא תרי קראי וע"ז מתרץ דאתי לזה דאמר כו' וכמו שכתבו התוס' שם ד"ה חד דהתירוץ קאי גם על עישוי וכך הקושיא שם הא נדבה נמי כתיב על העישוי קאי ואף שהתוס' ס"ל דקאי על תרווייהו גם על עשה ול"ת מ"מ א"ל שרבינו ס"ל דקאי רק ע"ז לחודיה ולענין בל תאחר גופיה גם בלא קרא יתירא ידעינן כמו שהביא הט"א דאיכא קרבנות חובה כמו פסח וכדומה אשר בהו לא שייך רק הפריש ולא הקריב וכן יש הני דבהו דוקא אמר ולא הפריש ומזה ידעינן תרווייהו על עיקר בל תאחר העשה והל"ת ומ"מ דין דכפייה לא הוה ידעינן בתרווייהו דה"א הצריכותא דאמר בגמ' שם ואי הוה כתיב חד קרא ה"א דרק על חדא מלתא קאי זה דכפייה או אמר ולא הפריש או הפריש ולא הקריב להכי איתא קראי על תרווייהו דשוין בזה וניחא לפ"ז קושית המפרשים דמדאצטריך קרא לעמך פרע ליורש ולמ"ד שעבודא ל"ד ע"כ מיירי שהפרישה מחיים א"כ מצינו בהדיא הפריש ולא הקריב ול"ל קרא יתירא לזה ולפ"ד דעל לאו ב"ת לא דרשינן קראי יתורא לזה ניחא זה ודוק: הלכה יז במשל"מ כל חייבי עולות כו' והא דאמרינן דחייבי חטאות אין

ממשכנין היינו דוקא דאמר דלא ניחא ליה בכפרה אבל במי שהוא סובר שהוא פטור ומן הדין חייב ממשכנין אותו כ"כ התוס' כו' עד לרבנן דהוא סבר דפטור מה"ד חייב עכ"ל.

ונ"ל עפ"ז לישב דברי הרא"ש ז"ל במס' נדרים (דף ד ע"א) דאמר שם דרש ידרשנו אלו חטאות ואשמות כו' ופירש הרא"ש א"נ חטאות ואשמות נדרשין ממנו וכופין אותן להביאן. ולכאורה תמוה הא הוה הדין להיפוך דחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין ועולות ושלמים ממשכנין אותן וא"כ דמיירי לאחר שעבר על בל תאחר אז נמי בכולן כופין בין חטאת ואשם ובין עולה ושלמים כמו שכתבו התוס' בר"ה (דף ו) ד"ה יקריב וכמו שמביא המשל"מ הכא בשם הרמב"ן.

אך עפ"ז ניחא דחייבי חטאות ואשמות כופין אותו להביא היכא שהוא סבור שפטור הוא ב"ד נדרשין ממנו וכופין אותו ובא החיוב אליו ממילא וכופין אותו אבל בעולה ושלמים של נדבה לא בא רק היכא שהוא התחייב עצמו בזה כמבואר. ועל פירש הראשון של הרא"ש שם עיין בט"א בר"ה (דף ה ע"ב) ד"ה דרש כו'.

והנה דברי התוס' שם במס' נדרים ד"ה והרי חטאת לא הבנתי לענ"ד דז"ל תימא אמאי איצטריך היקשא לקרבן יחיד דליתא בכל שאר חטאת כו'. ולא ידעתי על איזה היקש קאי ואיך מצא זאת דלא היה בכלל שאר חטאת כהתם בר"ה לענין ב"ת לא מפרטינן מידי מכל הקדשים וצ"ע: פרק טו הלכה ב הקדיש אבר אחד מן העוף ה"ו ספק אם נתקדש כולו או לא נתקדש עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם בעי רבא בעוף מהו בהמה אמר רחמנא א"ד קרבן אמר רחמנא תיקו ופירש רש"י לר' יוסי בעי לה הקדיש רגל עוף כו' וא"א לומר כן לדעת רבינו כו' ולכן נראה לומר שרבינו מפרש דבר שהנשמה תלויה בו דמבעי ליה אי קדש כולו כמו בבהמה או לא עכ"ל. וכן כתב הבה"ז והלח"מ דרבינו מפרש דקאי הבעיא על דבר שהנשמה תלויה בו עיי"ש ועיין שעה"מ בפ"ה מה' ערכין הל' ט"ז ע"ש.

והנה קשה לי לענ"ד לפרש בדברי רבינו דקאי הבעיא על דבר שהנשמה תלויה בו היכא שהוקדש וע"ז נשאר בספק מהא דאמרינן במס' קידושין (דף ז ע"א) אמר רבא חציין מקודשת כו' א"ל מר זוטרא לרבינא ונפשטי לה קידושי בכולה מי לא תניא האומר רגליה של זו עולה תהא כולה עולה ואפילו למ"ד אין כולה עולה ה"מ היכא ד דמקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו אבל מקדיש דבר שהנשמה תלויה ביה הוה כולה עולה מי דמי התם בהמה הכא דעת אחרת כו' עכ"ל הגמ'.

וכתבו התוס' ונפשטו תימא דבריש תמורה יליף רגלה של זו כולה עולה ובדבר שהנשמה תלויה בו מקרא דכתיב כל אשר כו' וגבי אשה לא כתיבי קראי וא"כ מאי פריך הא לא דמי להדדי ונראה דלכך דקדק רש"י ז"ל ופירש דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר כו' אבל אם היה אומר מאורסת או חד מהני לישני דלעיל ע"ז לא היה מקשה ונפשטו קידושי בכולה עכ"ל.

וא"נ כדברי רבינו דאף דבר שהנשמה תלויה ביה קמבעי ליה דרק בבהמה הוא ולא בעוף א"כ מאי מקשה על אשה דילמא באשה ודאי לא פשטה א"נ דבהמה דוקא ולא עדיף אשה אף אי אומר בלשון הקדש מעוף דהוא הקדש גופיה ואף דלפי שיטת רש"י ז"ל

דקאי הבעיא על היכא שהקדיש רגלה של עוף נמי יש להקשות מסוגיא זו דהא אמר בתחילה ונפשטו קידושי בכולה כו' רגלה של זו תהא עולה עולה ואפילו למ"ד אין כולה עולה ה"מ דמקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו משמע דרוצה לותר דלמ"ד דקדיש כולה היכא שהקדיש רגלה ה"נ הוקדש כולה באשה והא גבי עוף נשאר בבעיא יש לדחות דעדיפא מניה מתרץ דהא אי מקדיש דבר שהנשמה תלויה בו כ"ע מודים דהוקדש כולה ובאשה הוי דבר שהנשמה תלויה בו אבל לפי שיטת רבינו דגם על זה בעוף הוא הבעיא מאי מקשה גבי אשה.

וצריך לומר דפשט הגמ' לפ"ד רבינו הוא אמאי אמר רבא דאינה מקודשת משמע דודאי אינה מקודשת והא אכתי א"נ דבעוף הוה קדוש מספק דפשטה קידושי בכולה מטעם קרבן אמר רחמנא א"כ גם באשה דהוי כמו הקדש נמי נפשוט בכולה ואמאי אמר רבא אינה מקודשת כלל דאכתי להוי קידושין בספק אע"כ נפשוט הבעיא דבעוף מאי קדיש כלל ומשני ליה דלא מצי למפשט דהתם בהמה הכא דעת אחרת כו': והנה עפ"ז יש לישב דברי רבינו לעיל בפ"ג מה' אשות הל' י' לה הרי חציין מקודשת לי בפרוטה וחציין בפרוטה כו' אמר לה חציין מקודשת לי בפרוטה היום וחציין למחר בת' בפרוטה בכל אלו מקודשת בספק עכ"ל.

והקשה ב"י בסי' ל"ה באה"ע על דברי רבינו אלו מהא דכתבו התוס' שם דחציין בפרוטה וחציין בפרוטה אמאי לא יועיל הא ל"א דלא פשטי קידושי בכולה אלא משום דאיכא דעת אחרת ואינה מתרצת אלא למה ששומעת אבל אם היינו יודעים שמתרצה בכולה פשטי קידושין בכולה והכא גלי דעתה שמתרצית בכולה וא"ל דאי הוה מיירי דאמר לה בלשון קידושין אה"נ דפשטה קדושתה בכולה אבל הכא מיירי דאמר לה הרי את מאורסת לי או בחד מהני לישני עכ"ל.

נמצא דאי אמר לה בלשון קידושין ודאי דפשטה קידושי בכולה בגוונא דהכא וא"כ רבינו דאמר מקודשת בלשון קידושין אמאי אמר דהוי ספק אמאי לא פשטה קידושי בכולה כו'. ומתרץ הב"י דכשאומר תחילה חציין בפרוטה לאו גילוי דעת שהיא מתרצת בכולה וכי אמר לה וחציין בפרוטה דאז גילוי דעתה היא מתרצת בכולה מאי הוה דילמא בשעת אמירת חציין בפרוטה לא נתרצית אלא לחציה והשתא הוא דהדרה בה נתרצית עכ"ל.

והקשה ע"ז הלח"מ בפ"ג מה' קידושין וז"ל וקשה דא"כ מאי יתרץ לשני חציין בפרוטה דהוי הריצוי בב"א כו' וכן הקשו שאר המפרשים. ולפ"ז דבארנו כאן ניחא דרבינו אזיל לטעמיה דהוא פוסק גם בעוף היכא שהקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הוה ספק אי פ"ק בכולה דילמא בהמה דוקא ומפרש לה הקושיא ונפשוט לה קידושי כו' דהוה קידושי ספק וא"כ אף היכא דליכא דעת אחרת כמו בהקדש חציין היום ולמחר או שני חציין בפרוטה לא יוכל היות רק קידושי ספק דהא ודאי לא עדיף מגבי עוף דרק מספק פשטה קידושי בכולה וא"כ רבינו דמיירי בקידושי ספק ניחא ואף אי אמר בלשון הקדש ואין דעת אחרת מ"מ לא פשטי קידושין מודאי רק מספק כמבואר אבל התוס' ס"ל כשיטת רש"י ז"ל דבעיא דרבא על הקדש עוף לא קאי ע"ד שאין הנשמה ת"ב לשיטת ר' יוסי אי קדיש כולה אבל אם הקדיש בעוף דבר שהנשמה תלויה בו הוא ודאי קדיש כמו בבהמה וכמו שמבאר ג"כ הלח"מ הכא דא"נ דדבר שהנשמה ח"ב ליכא לחלק בין עוף לבהמה אז גבי

קידושין קדיש כולה כמבואר ודוק: שם בלח"מ ד"ה הואיל כו' וא"כ קשה על רבינו אי סבר דטריפה אינה חיה ה"ל למיפסק דבר שעושה אותה טריפה כר"ח ואפילו שהיה סבור דטריפה חיה מ"מ ה"ל למפסק דבר שעושה אותה נבילה עכ"ל.

ולענ"ד תמוה דברי הלח"מ היאך מספקא ליה דילמא ס"ל לרבינו דטריפה חיה הלא פוסק לעיל בפ"א מה' שחיטה ה"א דספק טריפה משהינן ליה י"ב חודש ואי חיה שרי אלמא דס"ל ע"כ דאין טריפה חיה וא"כ מאי מספקא ליה ועיין שעה"מ בפ"ה מה' ערכין מה שמתרץ דברי רבינו אך לא העיר על הלח"מ איך מספקא ליה בדבר ברור כזה וצ"ע: פרק טז הלכה יז פירש ואמר כו' ולא יביא לחמה מחיטי מע"ש אלא ממעות מע"ש כמו הבהמה שהוא ממעות מ"ש כו' וק"ל הא שם בגמ' (דף פא ע"ב) איתא פלוגתא דרב נחמן ור"ת ס"ל דמחיטין הלקוחות בכסף מ"ש יכול להביא ור' ירמיה ור"א פליגי אח"כ דר"י ס"ל דיכול להביא ור"ז ס"ל דלא כן וא"כ ה"ל לרבינו לבאר ולפסוק הילכתא דמביא מחיטין הלקוחין בכסף מ"ש דהא ה"ל רבים לגבי ר"ז דס"ל כן ורבינו לא ביאר כלל ואדרבא ממשמעות לשונו שכתב כמו הבהמה שהוא ממעות מ"ש משמע דוקא ממעות מ"ש ממש כמו הבהמה יהיה הלחם ולא מהחיטים הנלקחים מזה וצ"ע: פרק יח הלכה א וכן מ"ע להיות אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה שנתחייבו להביאן בחוץ לארץ לבית הבחירה שנאמר רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך כו' תשא מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בקדשי חו"ל הוא מטפל בהם עד שיבואו לבית המקדש עכ"ל.

והכ"מ הביא המקור מן הספרי. ונ"ל כי יש לומר דמקורו של רבינו הוא נמי בגמ' דידן כמו שכתבו התוס' במס' תמורה (דף יח ע"א) דאמר תשא ובאת אתי לת"ק דאפילו ממרעייהו ומפרשי התוס' בשם הריב"ש דעל הבאתם מחו"ל קאי ממקום שמותר לגדלם ואתי הקרא לזה עי"ש: והנה הכ"מ כתב וצריך טעם למה פרט וכתב קרבנות בהמה כו' ונ"ל לומר דלהכי כתב קרבנות בהמה דעיקר לימוד של הקרא דמביאין מחוץ לארץ על בהמה בעי דהנה איתא בספרי כן רק קדשיך כו' בקדשי חוץ לארץ כו' יכול אף בכור ומעשר ת"ל ונדריך כו' ובגמ' דידן ממעטינן זה מקרא דרק כו' ואמר שם אחר שריבה הכתוב ומיעט מביא אני חטאת ואשם שאין להם פרנסה אלא במקומן ומוציא אני בכור ומעשר שיש להם פרנסה כו' וכן במשנה דתמורה (דף כא) אר"ש מה טעם שהבכור ומעשר יש להן פרנסה במקומן ושאר כל הקדשים אע"פ שנולד בהם מום הרי הן בקדושתן ופירש רש"י ז"ל שהבכור ומעשר ישלהן פרנסה במקומן יש להם תקנה במקומן שירעו עד שיסתאבו ויאכלו במום לבעלים ושאר כל הקדשים אע"פ שנפל בהם מום הרי הן בקדושתן וצריך אתה לפדותן ולהעלות דמיהן ולהקריבן והואיל וסופו להקריב דמיהן יעלו הן עצמן ויקרבו עכ"ל רש"י ז"ל נמצא דרק לזה צריך קרא לרבות על קדשים שיעלו הם עצמם ויקריבו ועתה ניחא דכ"ז צריך על קרבנות בהמה לימוד דקיי"ל דיש להם פדיון ואמרינן דימתין עד שיפלו בהם מום ויפדו קמ"ל הקרא דיעלו הם עצמם אבל עופות דקיי"ל אין פדיון לעופות כמו דאיתא במס' מנחות ודף קא) והתוס' כתבו במס' מעילה (דף יב) דאף אם מחוסר אבר אין פדיון לעופות וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ה מה' עו"ת ובפ"ו מה' א"מ א"כ פשיטא דמעלין מחו"ל ולא צריך לזה לרבוויי דל"מ לפדותו וקדשי בהמה ה"א דדמי לבכור ומעשר דירעו כו' ויפדו ומרבינן מקרא דמעלין וכיון דהקרא מרבי בהמה אומר נמי רבינו קרבנות בהמה דלזה אתיא הקרא כמבואר:

ונ"ל לישוב בזה קושית התוס' במס' זבחים (דף ע ע"ב) ד"ה כל כו' וא"כ תנינא חדא זימנא כו' ושמא אי מהתם ה"א ה"מ עופות דהפסד מועט אבל זבחים דהפסידו מרובה אימא לא נפסדינהו לכולהו עכ"ל.

והנה הא אכתי תקשה לכתוב הכא המשנה דכל הזבחים ולא בעי התם גבי עופות דהפסד מועט וכל התירוץ הוא דוחק. וע"כ נ"ל לומר כן דהנה לקמן (דף עא) מקשו התוס' בד"ה אפילו בסה"ד וא"ת אמאי תנן ימותו נימא ירעו עד שיסתאבו ויפדו ואח"כ נימא כל דפריש מרובא פריש דהשתא להדיוט חזי שהרי כמה קדשים אמרינן בהו ירעו מטעם כל דפריש מרובה פריש כו' וי"ל דלא עבדינן תקנה ברעיה כיון דלאחר רעיה לא משתרי נמי אלא מטעם כל דפריש כו' נמצא דשפיר ניחא דאי תני המשנה דקינין ה"א התם דמיירי בעוף דקיי"ל דאין פדיון לעוף ומום לא פסול בהו ולא שייך בהו ירעו עד שיסתאבו שפיר ה"א דימותו כולן אבל בבהמה דמיירי הכא ה"א דבזה שפיר אמרינן ירעו כו' ולשתרי מטעם כל דפריש אשמועינן התנא דאפילו בזבחים בבהמות נמי ימותו כמו דמתרצים התוס' דלא עבדינן תקנה ברעיה ואי אשמועינן הכא כל הזבחים גבי קרבנות בהמה ולא התם גבי עוף ה"א כן עפ"ד התוס' לקמן (דף עב ע"א) דאמר שם אלא למ"ד את שדרכו למנות שנינו מא"ל וכתבו התוס' תימא מי גרע שור גדול מאת שדרכו למנות כו' ונראה לפרש דמשום חטאות המתות פריך הכא למ"ד את שדרכו דמשמע אפילו חטאת העוף כדתנן במס' קינין או שפרח מבין המתות ימותו כולן ואע"ג דקתני במתניתין זבחים ועוף לאו בכלל זבת הוא מ"מ מדקתני כל הזבחים אפילו עוף בכלל.

נמצא דנוכל לומר כן דאי לא הוה תני רק המשנה דהכא כל הזבחים ה"א דוקא שור דהוה דרכו למנות להכי שפיר לא בטל אבל עוף דהוה קטן ה"א דמובטל בטל ול"א הטעם דמסקינן האי תנא דליטרא קציעות הוא אי בע"ת לא בטלי רק ה"א הטעם דלא בטל משום את שדרכו למנות קמ"ל המשנה דקינים דאפילו עוף לא בטל מטעם בע"ת או כתנא דל"ק שם ודוק: הלכה י אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב.

וכתב הכ"מ מימרא דזבחים (דף קיד) ע"כ. והנה משמע דזהו מימרא דרב חלקיה שם ופוסק כר"ת נגד ר"ה דמיירי שם וחולק עליו.

אך קשה לי דדברי ר"ת שם מיירי היכא ששחטו מחוסר זמן ומ"מ חייב באשם שלא לשמו אבל רבינו לא ביאר בזה מחוסר זמן ורק נקיט שלא לשמו סתם ובזה אמרינן שם (דף קטו ע"א) דכשרין וזהו פשיטא דחייב בחוץ אבל עיקר דין דמחוסר זמן אשר הוא מימרא דרב חלקיה לא ביאר כאן כלל וצ"ע ועיין לקמן בפ"א מה' ק"פ: פרק יט הלכה ט כיצד הקומץ והלבונה שחסרו מקצתן בפנים כו'.

והנה הלח"מ והמשל"מ הכא הביאו דברי רש"י ז"ל שכתב גבי לבונה שחסרה כיון דקיי"ל דאף אי חסרה כ"ש כשר היכי הוה לגבי לבונה עי"ש שבארו זה גם לדברי רבינו. ולענ"ד נ"ל לומר דלדברי רבינו ליתא זה כלל אחרי שפוסק רבינו לקמן בפ"ז מה' פסוה"מ ק"ה"ז דלבונה הבאה בפ"ע בעי קומץ בתחילה וקומץ בסוף ואי חסר כ"ש פסול וא"כ שפיר ניחא גבי לבונה דמשכחת לה אי חסר כ"ש ופסול בלבונה הבאה בפ"ע והקריב במוץ ורש"י ז"ל שם רוצה לישוב המשנה אליבא דכ"ע אף למ"ד במנחות (דף

יא ע"ב) כמחלוקת בזו כן מחלוקת בזו דאף בלבונה הבאה בפ"ע נמי כשר ס"ל עד שישאר קורט או שני קורטים אבל לענין דינא לדידן שפיר משכחת לה כמו שבארנו ותקשה שוב על הלח"מ והמשל"מ שלא העירו בזה דלרבינו שוה לנו לבונה כשאר דברים שפסול או חסר כ"ש ולא ממעטי כמו עולה כמבואר וצ"ע: הלכה יא במשל"מ באה"ד ולענין הלכה בדין מיקטרו פנים שחסרו נחלקו ר' ישמעאל ור"ע ולפי הכלל קיי"ל כרע"ק דהלכה כמותו מחבירו ולפ"ז מוקטרי פנים שחסרו חייב אך כפי אוקימתא דר' יוחנן כו' וא"כ י"ל לפסוק כר' יוסי לגבי ר"ש ולא ידעתי היכי לדייני לה"ד עכ"ל.

ונ"ל פשוט די"ל לפי מה שכתבו התוס' שם ד"ה מאי תימא דהך סוגיא דלא כרבא אלא כאביי דבעי או לחלק כו' וא"כ א"ל דלפי דפסקינן כרבא דלא בעי או לחלק וא"כ נשאר לרע"ק ג"כ השני לימודים נא יביאנו ולעשות אותו לפטור אם חסר ואף מוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ פטור גם לרע"ק כמו לר' יוסי בזה ודוק: הלכה טז ואסור לסייען ולעשות שליחותן כו'.

וכתב המשל"מ ומ"ש רבינו ואסור לסייען הוא בירושלמי פ"ק דמגילה הי"ג עכ"ל. ותמה הק"ע שם בירושלמי דהוא גמ' ערוכה במס' זבחים (דף קטז ע"ב) ול"ל להמשל"מ להביא מהירושלמי.

והנה התוס' מקשים שם במס' זבחים על הלשון דאמר אסור לסייען לר' יוסי דאמר קדשי עכו"ם בחוץ חייבין לא ה"ל למיתני הכא אסור אלא חייב כרת הול"ל. ונ"ל לענ"ד לחלק כן דר' יוסי לא אמר קדשי עכו"ם דחייב כרת רק היכא דהקדישן עכו"ם לשם קדשי המקדש להקריבן במקדש אז אם הישראל מקריבן בחוץ חיוב כרת אבל אם העכו"ם מקדיש להקריב בבמה והישראל כמו כן מקריבן בבמה שכתב ז"ל כאן והוא שיקריבו בבמה שיבנו כו' וע"ז אם הישראל מקריבן בבמה אסור הוא ולא חייב כרת דלא קרינן ואל פתח אוהל מועד לא הביאו ודוק.

והנה המשל"מ כתב הכא דמחוסר אבר אסור לב"נ להקריב כמבואר בכ"ד ע"כ: והנה רבינו לא הכא ולא בה' מלכים הביא דין זה וכתב לפ"ז הפני משה בירושלמי דסוטה פ"ט ה"ה במרה"פ שם דרבינו לא ס"ל הא דר' אלעזר דמחוסר אבר אסור לב"נ וכן כתב השער המלך לעיל בפ' י"א מה' שחיטה עי"ש.

ולענ"ד ליתא זה דהא רבינו פוסק לעיל בפ"ב מה' עכו"ם ה' ג' דאם שחט בהמה מחוסר אבר לע"ז פטור מטעם דאיתא בגמ' דע"ו (דף נא) דאסורה לב"נ אלמא דרבינו דכתב דפטור בעכו"ם ס"ל ודאי כמו ר"א בזה כדאמר בגמ' שם ואולי סמך רבינו ע"ז ולא ביאר עוד. והנה היאך הוא הדין בטריפה אי אסורה לב"נ לא נמצא מבואר ורק השער המלך כתב שם בה' שחיטה פי"א דרבינו ס"ל דמותר לב"נ ועיין מהרש"א שם בע"ז (דף ו) ד"ה אתך כו' וכמו"ח הגאון ז"ל הביא ראיה לד"ז מן הירושלמי דמס' סוטה פ"ט הל' ה' דאמר שם תחילה מחוסר אבר מהו שיפסלו בה אפילו לב"נ כו' אר"א תמן יש מהן למזבח ברם הכא אין מהן למזבח ר"ח בשר"י מכולן דכתיב בהן כפרה כקדשים כו' טריפה מהו שתפסל בה מכיון דאת אמר יש מהן למזבח טריפה פוסלת בהן כו' והנה אם נאמר דגם טריפה נמי אסור לב"נ ל"ל למבעי טריפה מהו בזה נדע שפיר ממחוסר אבר ומה חילק בדבר אלא ודאי דטריפה שרי לב"נ ולהכי קמבעי ליה דנהי נמי דמחוסר אבר

אמרת דאסור בעגלה ערופה הוא מטעם דאסור לב"נ אבל טריפה דאינה אסורה תבעי ליה ואומר דכיון דאת אומר דלהכי מחוסר אבר פוסל משום דכפרה כתיב בהכקדשים דמי לשיש מהן למזבח הה"ד טריפה.

והנה השעה"מ דחק הרבה א"נ דטריפה שרי לב"נ להקרבה מ"ט צוה הקב"ה לנח ניקח שלמין ולא טריפה כפי הסוגיא שם בע"ז. ונ"ל לומר פשוט דלדין דקיי"ל דטריפה אינה חיה לאו ראייה הוא כלל דצוה לו שלא להביא טריפה לאו מטעם דאינו חזיא להקרבה אלא מטעם דאינה חיה וא"ל דשרי להקרבה וצוה לקחת זה שתחיה עמו בחובה כמבואר ודוק: הלכות תמידין ומוספין פרק א הלכה ג במשל"מ ודע דבפ"ב במגילה תנן כל היום כו' ולמוספין יקשה היכא תנן דמוספין כל היום כשר והלא צריך שיהיה אחר תמיד של שחר וקודם תמיד של בין הערבים וכן מצאתי בזה"ר שהקשה כן.

ולענ"ד לא הבנתי קושיתם ז"ל דמאי קשיא להו על מוספין יותר מכל הני מילתי דקחשיב התם ולוידוי פרים ולוידוי יוה"כ דכל הני ועבדינן להו סמוך לשחיטה הוא הכל אחר שחיטת תמיד של שחר אך המשנה לא אתי לאשמועינן אלא במוספין לאפוקי מדר' יהודה דאמר דאינו כשר אלא עד ז' שעות ואשמועינן מקרא כשר כל היום ואגב מוספין תני הני אבל באמת הוא קודם תמיד של בין הערבים ואחר תמיד ש"ש וכן רש"י ז"ל במס' תמורה (דף יד) דבר יום ביומו מלמד שכל היום כשר למוספין ובלבד שיקדימו לתמיד של בין הערבים והה"ד לאחר תמיד של שחר דאתי לאפוקי מדר"י שם ועיין ט"א ודוק: הלכה יב אין מחנכין את מזבח העולה אלא בתמיד של שחר עכ"ל.

והנה לפ"ז אמרתי דבר נכון ריש מס' ברכות ליתני דשחרית ברישא וכו' כמו שבארנו לעיל ריש הל' ק"ש עי"ש: פרק ג הלכה ט כל הפתילות שאסור בהן בשבת אסור להדליק בהן במקדש במנורה שנאמר להעלות נר תמיד שתהא שלהבת עולה מאליה כו'. והנה שם בברייתא במס' שבת (דף כא) אמר תני ריב"ז פתילות ושמנים שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת אסור במקדש ורבינו השמיט מלת שמנים ונקיט רק פתילות.

ונ"ל טעם נכון לזה דהנה המפרשים הקשו למה אמר שמנים הלא במנורה אינו כשר רק שמן זית זך וא"כ לא שייך בזה כל השמנים וכתב הפני יהושע לתרץ דאתי לאשמועינן למעט שמן שריפה דאין מדליקין במקדש דאפילו למ"ד טומאה הותרה ושרי להדליק בטומאה אפה"כ אסור להדליק בכל שבת שמא יטה והוא מפסול שמנים שאסרו חכמים וזהו שמן שריפה וא"כ לדין דס"ל כרב חסדא דמפרש לה רק ביו"ט שחל להיות ע"ש אז אסור אבל בשאר ע"ש שרי וזהו אינו נכלל בכלל שמנים דאין מדליקין ושם תניא כותיה ולהכי לא צריך כלל לומר דבר זה דשמנים ודוק: פרק ב הלכה ט בשבת שיש שם תמידין ומוספין ישנו בזיכי לבונה כיצד הם עובדין מפיסין בשחר אנשי בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים עכ"ל.

והנה קשה לי דבמס' סוכה (דף נו ע"ב) אמרינן משמר היוצא עושה תמיד של שחר ומוספין ומשמר הנכנס עושה תמיד של בין הערבים ובזיכין ע"כ. והנה רבינו לא הביא כלל זה הדין דבזיכין איזהו משמר מקריבה ובה' י"א אמר ואחר קרבן המוספין מקטירין

שני הבזיכין ושני כהנים מקריבין את שני הבזיכין ולא ביאר איזהו כהנים מקריבין או משל משמר הנכנס או משל היוצא ושם פ"ה ה' ב' וה' ג' לא אותן מקריבין ואחרי שהוא בברייתא בלי חולק צ"ע מ"ט לא הביא רבינו ברייתא זו וצ"ע: פרק ז הלכה דרכן היה להביא משדות שבדרום היה נר חציה השדה זרע חציה בשנה כו'.

וכתב הלחם משנה רבינו לא כתב כאן שזורע קודם לפסח שבעים יום ואפשר שסמך על מה דכתב שם בה' איסורי מזבח א"נ כיון דאין מביאין עומר אלא משדה הדרומית בודאי החמה זורחת וא"ל לזרוע קודם הפסח ע' יום כדי שתהא החמה זורחת שם כיון דמדדומית עכ"ל. ולענ"ד ליתא זה דהא שם ובדף פה ע"א) איתא הברייתא אר"י אף חיטי ברזוני כו' לפי שאין מביאין את העומר אלא מן השדה המדרומית וה"מ לכך שבהן חמה זורחת כו' כיצד היה עושה כו' וזורע קודם לפסח שבעים יום כדי שתהא סמוכה לחמה כו' אלמא אף דאמר כאן דהעומר היה מן הדרומית מ"מ מסיק שזורע קודם לפסח ע' יום ולא סגי בדרומית לבד אלא ע"כ צ"ל כתירוץ שסמך רבינו על מה שכתב באיסורי מזבח ועיין תוס' ד"ה אין ודוק: הלכה ה אין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל שנאמר והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן כו' מביאין אותו מ"מ מא"י עכ"ל.

וכתב הלחם משנה ובפ' כל הקרבנות ציבור אמרו חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינם באים אלא מן החדש ומן הארץ ודלא כר' יוסי בר"י דאמר התם עומר בא מחו"ל ומה אני מקיים כי תבואו אל הארץ שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש בחו"ל דאורייתא ואע"ג דרבינו פוסק בה' מ"א דחדש בחו"ל הוה דאורייתא מ"מ אית ליה דאקרובי לא מקריב אלא מן הארץ משום דכתיב כי תבואו ע"כ.

ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דרק ריבר"י תליא בזה דנוהג חדש בחו"ל ולדידן אפ"ה אינו מביא אלא מן הארץ דוקא מהא דאיתא במכילתא פ' בשלח והובא בילקוט יהושע פ"ה ר' יוסי אומר נ"ד שנה אכלו ישראל את המן מ' שנה בחייו של משה שבע שכבשו ושבע שחלקו עכ"ל: והנה במס' קדושין (דף לז ע"ב) אמרינן בשלמא למ"ד מושב כל מקום שאתם יושבין משמע היינו דכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכלי אלא למ"ד לאחר ירושה וישיבה ניכול לאלתר לא הוו צריכי דכתיב ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם כו' עד ט"ז בניסן ע"כ.

והנה לר' יוסי דס"ל במכילתא זה דכל הי"ד שנה שכבשו ושחלקו אכלו את המן לא מצי לשנויי דלא הוה צריכא עד ממחרת הפסח דהא לא הוו צריכי כל הי"ד שנה שהיה להם מן וע"כ צ"ל לר' יוסי דאקריבו עומר והדר אכלי ומושב הוא בכל מקום שאתם יושבים דחדש נוהג בחו"ל. והנה שם במס' מנחות אמרינן רמי ליה כו' תנן שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ורמינהו לאכלה ולא לשרפה א"ל רחמנא אמר לדורותיכם ואת אמר תבטל לייתי מדאשתקד בעינן כרמל וליכא כו' וכתבו התוס' ותימא ולר' יוסי בר"י ניתי מחו"ל ושמא הך ברייתא דלא כותיה וט"ס הוא וצ"ל דהך משנה דלא כותיה דהא משנה היא בשקלים ומבואר הוא כדברי התוס' בירושלמי דשקלים פ"ד דאמר מתני' ר"י דאמר אין בא מסוריא עיי"ש נמצא דהך משנה דשומרי ספיחים כו'

ס"ל ע"כ דעומר אינו בא אלא מא"י דא"נ דבא מחו"ל הוי בזה קושית התוס' וכדברי הירושלמי דבארנו.

והנה שם במשנה דשקלים מסיק ר' יוסי אומר מתנדב ארם ש"ח ומפרש במס' ב"מ (דף קיח) דבזה פליגי אם הבטה בהפקר קני או שמא לא ימסרו לציבור יפה כו' אבל זה חזינן דגם ר' יוסי ס"ל דשומרין בשביעית ספיחין לעומר ושתי הלחם וא"כ אכתי תקשה לר' יוסי נייתי מחו"ל וצ"ל דגם הוא ס"ל דאינו בא אלא מארץ ורק חולק על השמירה היכן הוא והא ר' יוסי ס"ל ע"כ כמו שהוכחנו מן המכילתא בחדש בחו"ל דאורייתא ומשו"ה לא אכלו מקודם דמושב כל מקום שאתם יושבין ואעפ"כ ס"ל לר' יוסי דעומר אינו בא אלא מארץ משומרי ספיחין בשביעית אלמא דר' יוסי פליג בודאי על ר' יוסי בר"י וס"ל דלא תליא זה בזה דאף אי חדש בחו"ל מה"ת מ"מ עומר אינו מביא אלא מן הארץ כדעת רבינו כמו שמבאר הלח"מ מדכתיב כי תבואו אל הארץ בביאת הארץ כו' וגם המשנה א"ל דאף דס"ל דחדש בחו"ל מה"ת מ"מ אינו מביא אלא מן הארץ ואצ"ל דפליגי סתמא אסתמא דהא סתמא דמתניתין ספ"ג דערלה אומר דהחדש נוהג בכל מקום וסתמא זו אמרה דאין בא אלא מא"י העומר וש"ה בפ' כל קה"צ אלא כדברי רבינו דלא קשה אהדדי דלא תליא זב"ז כמבואר: ועפ"ז ביאר כמו"ח הגאון דברי רש"י ז"ל במס' קדושין (דף לז) דאמר שם ר"א אומר אף החדש ופירש רש"י מלאכלו לפני העומר כו' וכונתו למעט קצירה דמותר לקצור חדש בחו"ל קודם לעומר והוא מטעם שממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ומחו"ל אינו יכול להביא והא ר"א ס"ל דחדש נוהג אף בחו"ל וא"כ אתה מביא משם אלא ע"כ ס"ל לרש"י גם כן דלא תליא זה בזה רק לר' יוסי בר' יהודה ואף דר"א ס"ל דבא מחו"ל מ"מ ס"ל דאינו מביא מחו"ל ושרי לקצור כמבואר ודוק: הלכה ו מצותו להקצר בלילה בין בחול ובין בשבת ובה"ז כתב עוד וכל הלילה כשר לקצירת העומר ואם קצרו ביום כשר ע"כ.

והנה כבר האריכו האחרונים ליישב דברי רבינו דהוא נגד הסוגיא דמנחות דאמר שם דמאן דאית ליה דקצירת העומר דוחה את השבת ס"ל דנקצר ביום פסול דאל"כ נקצרו מע"ש והחכ"צ בתשובה (סי' קסו) כתב דרבינו סומך על הירושלמי ספ"ק דר"ה דרשב"ל ס"ל התם כן כדברי רבינו עיי"ש. ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא במס' מו"ק (דף ג ע"ב) פלוגתא בין ר' ישמעאל ורע"ק דר"י דריש מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ורע"ק דריש על חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית כו' ואומר שם הגמ' הלכתא לר"י קרא לרע"ק ובמס' סוכה (דף לד ובמו"ק דף ג) אר"א משום ר' יוחנן עשר נטיעות כו' הלמ"מ וא"כ אתיא לדידיה הקרא דבחריש ובקציר על קצירת העומר שדוחה את השבת וכן כתבו התוס' במס' מנחות (דף סו ע"א) דר' יוחנן ס"ל דקצירת העומר דוחה את השבת.

והנה במסכת מנחות (דף פד ע"א) רמי ליה כו' וליתי מדאשתקד א"ק כרמל תקריב בעינן כרמל בשעת הקרבה כו' ר' יוחנן אמר כרמל תקריב כו' וא"כ צ"ל דר' יוחנן ס"ל דנקצר אף ביום שלא כמצותו כשר דהא אצטריך קרא דכרמל תקריב שלא יבא מדשל אשתקד ולא בעי דוקא שיהא הקצירה בלילה והוא ס"ל ע"כ דדוחה את השבת דהא אייתר לדידיה זה הקרא דבחריש ובקציר דהא תוס' ידע מהלמ"מ אלמא אע"פ דס"ל דנקצר שלא

כמצותו כשר דלא בעי לקצור בלילה ואעפ"כ דוחה את השבת והוא כדברי רבינו דהוא מפני חביבה מצוה בשעתא דחי השבת וכדברי הירושלמי דר"ה כמבואר: והנה התוס' חולקים על רבינו וס"ל דא"נ דנקצר ביום כשר אז אינו דוחה את השבת ומאי דקאמר המשנה ודוחה את השבת קאי על הקרבה וכמו שכתבו שם (דף עג) ד"ה מנין והנה עפ"ז נ"ל לבאר הקראי דבפ' אמור כתיב וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה כו' עד ממחרת כו' תספרו חמשים יום ובפ' ראה כתוב שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות ויבואר כן על שינוי הלשונות בהכתובים.

דהנה במס' מנחות (דף סו ע"ב) אמרינן כתוב אחד אומר שבע שבתות וכתוב אחד אומר חמשים יום הא כיצד כאן שחל להיות בשבח כאן שחל להיות בחול ופירש רש"י ז"ל כשחל יו"ט הראשון של פסח להיות בשבת דממחרתו דהוא יום הבאת העומר אחר השבת מיתוקם קרא דשבע שבתות כו' ביו"ט של פסח דחל להיות באמצע שבת דמתחילין למנות ממחרתו מיתוקם קרא דחמשים יום ולא שבועות שלמות אלא מתחילין למנות באמצע שבת כו'.

נמצא דשבע שבתות לא מיתוקם רק היכא שמתחיל למנות במוצאי שבת כדמפרש רש"י ז"ל דשבועות מקרי היכא שמתחיל למנות באחד בשבת ומסיים בשבת וא"כ דזה דאומר הקרא דשבע שבתות מיירי במוצאי שבת וא"כ הוה הקצירה אז בחול באותו לילה דהוה קצירה להכי אומר מהחל חרמש בקמה דהוא קצירת העומר כמבואר שם בסוגיא (דף סו ע"א) דהיה אז הקצירה וכ"ז בפ' ראה אבל בפ' אמור דאמר תספרו חמשים יום וא"כ מיירי בכל גונא אף היכא שחל בע"ש יו"ט הראשון של פסח וא"כ הוה הקצירה ביום לא מצי למימר מהחל חרמש בקמה דאז אין קוצרין את העומר ולהכי אומר מיום הביאכם את העומר דזהו בכל פעם ושפיר מסיק הקרא בפ' ראה מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות אשר הוא למותר דהא אומר בתחלה שבעה שבועות תספר לך רק בא לבאר כיון דהוא מהחל חרמש בקמה מעת קצירת העומר שקוצרין בלילה הוא השבעה שבועות כמבואר: ואגב נבאר הקראי בהאי ענינא דהנה בפ' משפטים כתיב את חג המצות תשמור וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסיף וגו' ובפ' תשא כתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים ויש לדקדק על שינוי הלשון בכתובים דבפ' משפטים קרי ליה חג הקציר ובפ' תשא קרי ליה חג שבועות ואומר תעשה לך על חג זה ובפ' משפטים מסיק הקרא בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה ובפ' תשא כתיב בכורי קציר חטים ויבואר כן.

דהנה התורה כתבה הכא בפ' תשא פרשה זו של שבת באמצע המועדות דכל מקום אשר כתב דיני מועדות אומר תחלה של שבת והכא כתב תחלה של פסח ובאמצע אומר של שבת וניחא זה דר' ישמעאל דריש מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהיא מצוה ודוחה את השבת ולהכי כתבה תחלה התורה חג המצות תשמור ואח"כ ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות בחריש ובקצור תשבות ואח"כ חג שבועות ללמד על דין זה דאם תל"ט ז' בניסן בשבת אז קצירת העומר דותה שבת מקרא זה של בחריש ובקציר

ולהכי כתבה בין פסח לעצרת בקרא זה: והנה במשנה דחגיגה (דף יז) איתא דבחל עצרת בחול אין יום טבוח לב"ה אחר יו"ט ובחל בשבת אז יום טבוח למחר וילפינן שם הלימוד על תשלומין מקרא זה דחג הקציר אימת אי ביו"ט מי שרי אלא לאו לתשלומין ור' יוחנן אמר להקשות וחג האסיף אימת כו' אלא זמן אסיפה ה"נ זמן קצירה והקשה הטורי אבן במס' חגיגה שם דבמס' סנהדרין (דף יב) פליגי תנאי בזה דחג האסיף וס"ל כולהו דממשמעות אסיף הוא ממש ומבאר הטורי אבן בזה דתליא בפלוגתא דאי אמרינן הואיל וא"כ מלאכת קצירה שרי ביו"ט מה"ת ואף שלא לצורך או"נ שרי מטעם הואיל ואזי אמרינן קצירה ממש כו' ור"י ור"ל פליגי על רבה ולא ס"ל הואיל ע"ש.

נמצא דלעיל בפ' משפטי דקאי על יו"ט סתם לא מיבעיא לשיטת הפוסקים דכל איסור קצירה וטחינה ביו"ט לצורך או"נ אינו אסור אלא מדרבנן ודאי ניחא דקרי ליה חג הקציר ואף לדידן דהוא איסור דאורייתא מ"מ היכא דמצי לומר הואיל שרי מה"ת וא"כ קרי ליה חג הקציר שפירושו ממש אבל הכא בפ' תשא דאומר בזה דחריש וקציר תשבות ודרשינן ע"ז דקצירת העומר דוחה שבת וא"כ חל יו"ט שני של פסח וא"כ תל יו"ט של עצרת בשבת ולהכי אינו קורא אותו חג הקציר דפירושו ממש רק תג שבועות ואומר תעשה לך דכיון דמיירי בשבת וא"כ אינו מקריב אז שום קרבן ראייה וחגיגה אשר הוא לה' ורק מה שהוא שמח בחג והקרבנות מקריבין לאחר השבת ולהכי אומר תעשה לך.

ולמ"ד דאתי הקרא של בחריש ובקציר תשבות על שביעית חריש של ערב שביעית וקציר של מוצאי שביעית נמי ניחא לפי מה דאיתא במכילתא פ' משפטים מ"ט נקיט שביעית בין הרגלים שיכול דנעקר בשביעית הרגלים ממקומן ופרשו המפרשים דקאי על חג השבועות דקרי ליה חג הקציר ואמרינן דכיון דשביעית ליכא קצירה ליתי חג ונעקר ממקומו ולהכי ניחא שפיר תחלה אומר בחריש ובקציר תשבות היינו דקאי על שנת השמיטה ואומר הקרא וחג שבועות תעשה לך אף דחג הקציר לא תעשה אז דאין קצירה בשבועות מ"מ אינו נעקר התג ואמרינן דחג שבועות תעשה לך.

וניחא נמי דהתם כתיב בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה והכא בפ' תשא כתיב בכורי קציר חטים דהנה התם פירש רש"י בכורי מעשיך אשר תזרע היינו שהוא קודם להבאת בכורים שמתיר להביאמן החדש והכא בפ' תשא כתיב בכורי קציר חטים דהנה הכא פירש רש"י בכורי קציר חטים שהוא מביא שתי הלחם מן החטים ומנחה בראשונה הבאה מן החדש של חיטין יבואר כן דהתם בפ' משפטים דלא מיירי בשנת השמיטה אומר דהשתי הלחם הוא בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה זו אבל בפ' תשא דמיירי אף בשנת השביעית דאז לא זרעינן ורק מביא שתי הלחם מן הספיחין כמו דאיתא במשנה דשקלים פ"ד שומרי ספיחים כו' אומר רק בכורי קציר חטים היינו קצירת שתי הלחם שמביא מן החדש אבל אינו אומר אשר תזרע בשדה ורק מזה שעולה מאליהן הספיחים וכמו שכתב גם רבינו לעיל בפ"ד מה' שקלים עיי"ש ודוק: פרק ח הלכה א ביום חמשים כו' עד שלמים נאכלין כו'.

וכתב הכ"מ לדעת רע"ק שאין של תורת כהנים הן האמורים בחומש הפקודים כו' ואע"ג דר"ט פליג עליה פסק רבינו כרע"ק עכ"ל. ולא הבנתי דבריו האיך מצינו דר"ט פליג ע"ז על רע"ק דאותן שבתו"כ אינן אותן שבחומש הפקודים הלא ר"ט לא מיירי מזה רק

אומר שם דלא נתחייבו בכבשים במדבר אבל בזה ס"ל כרע"ק כמבואר שם בברייתא (דף מה ע"ב) ועיין תוס' שם ותוס' יומא (דף ג ע"א) וצ"ע: הלכה טו שתי הלחם מעכבים את הכבשים ושני הכבשים אינם מעכבין את הלחם כו' עכ"ל.

וכתב הראב"ד א"א הלכה זו בהפך והאריך הכ"מ לבאר מ"ט פוסק רבינו כרע"ק אחרי דר"ש ב"נ ור"ש פליגי עליה דה"ל רבים לגבי רע"ק וי"ל לדעת רבינו שהוא סובר דמ"מ הלכה כרע"ק דה א מרא דגמ' טפי מהך תנא כו'. ונ"ל לומר דרבינו והראב"ד ז"ל אזני לשיטתייהו דלקמן בפ"ה מה' ק"פ ה' ב' כתב רבינו לפסוק כרבי דשני רגל בפ"ע והשיג עליו הראב"ד ז"ל הלא ר' נתן ור"ח פליגי עליה דהו"ל רבים לגבי רבי ומבאר שם הכ"מ בשם הר"א בנו של רבינו דס"ל דכיון דהני דפליגי עליה דרבי לא מחד טעמא הוא לא מקרי רבים לגבי יחיד עיי"ש וא"כ ה"נ כיון דרשב"ג ור"ש לא פליגי מחד טעמא דזה אומר כן מצינו כו' וזה אומר מפני שהכבשים מתירין כו' ס"ל לרבינו נמי דלא מקרי רבים וא"כ הלכה כרע"ק הכא אף מחביריו והראב"ד שהשיג עליו שם וס"ל דמ"מ מקרי רבים אף דלאו מחד טעמא להכי אומר הכא נמי הלכה זו בהיפוך דאין הלכה כרע"ק אף שחולקים מב' טעמים עליו ודוק: הלכה טו שתי הלחם הבאים בפ"ע בלא כבשים כיצד עושין בהם יונפו ויתעבר צורתן ויצאו לבית השרפה גזירה שמא ימצאו כבשים לשנה הבאה ויביאו לחם בלא כבשים עכ"ל.

ונ"ל לומר דאין כונת רבינו לומר דחיישינן שמא לשנה הבאה לא יקרבו כלל כבשים ורק הלחם לבד דא"כ מאי תקנו בזה דתיעבר צורתו אכתי החששא שמא לא יקרבו הכבשים במקומה עומדת וה"ל לתקן שלא יקרבו לחם לבד בלא כבשים ואף שתקנה זו לא יוכל לתקן כמו שבארנו לעיל בכ"ד בשם הש"א דלא עשו סייג רק בדבר שחיישינן שהקלקול יהיה יותר מעתה וא"כ הכא אם יתקנו דלא יביאו לחם כלל בלא כבשים א"כ מפקיע מצות הבאת לחם משום החששא שלא יביא הכבשים מאי עדיף הבאת הכבשים היכא דנמצאו מהבאת הלחם היכא דליכא הכבשים אשר מחויבים להביא את הלחם וא"כ גזירה כזו לא יוכלו לתקן אבל מ"מ בזה דתקנו דתעבר צורתו לא יתוקן בזה החששא ועוד דבגמ' קאמר בהדיא (דף מ ע"ב) דאמרין אשתקד מי לא אכלנו לחם בלא כבשים השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוה כבשים אינהו שרי לנפשיה השתא דאיכא כבשים כבשים הוא דשרי להו אלמא דרק חיישינן שמא יאכל בלא הקרבת הכבשים קודם.

וע"כ נ"ל דדברי רבינו נמי יתפרש כן שמא ימצאו כבשים ויביאו לחם בלא כבשים פירוש ביחד עם הכבשים ורק יביאו הלחם בפ"ע והכבשים בפ"ע דזה דצריך להביא כבשים לא יטעו בזה דמקרא מלא ורק יטעו בזה דצריך להביאן ביחד והכבשים מתירין והמה יביאו כ"א בפ"ע ובזה די התקנה שתיעבר צורתו דידעו דהבעלים מתירין היכא דאתנייהו כמבואר בגמ' שם ודוק: הלכה כ התמידין כו' ולא המוספין מעכבין זה את זה בין בר"ה ובין בימי המועדות והשבחות עכ"ל.

והנה בס' ברכת הזבח במס' מנחות (דף מד ע"ב) תמה על זה דאמר שם אילימא דחג כמשפט כמשפטם כתיב בהו אלמא דס"ל להגמ' דשל חג מעכבין המוספין ורבינו לא חילק בזה וכתב כל קרבן המועדות אינן מעכבין ומשמע אפילו של חג ואפשר דס"ל

כדאמרין במתניתין דלקמן המוספין אינן מעכבין זא"ז ומשמע אפילו בחג ודלא כסברת המקשן דהכא עכ"ל.

וקשה לי דהא במס' סוכה (דף מז ע"א) איתא לימא מסייע ליה הפרים האילים והכבשים מעכבין זא"ז ור"י אומר שרים א"מ כו' אלמא דמצינו ברייתא בהדיא דס"ל דמוספי החג מעכבין וע"כ אף לפי המסקנא והטעם הוא ע"כ משום דכתיב כמשפט וכמשפטם וכפי הסוגיא דמנחות שם וא"כ תקשה על רבינו מ"ט לא הביא זה דמוספי החג מעכבין וא"ז ועיין תוס' מנחות (דף כז ע"א) ד"ה ארבעה וצ"ע: פרק ט הלכה ח אפילו חטאת העוף של יולדת קודמת כבשה עכ"ל.

והנה הכ"מ והלח"מ והמשל"מ כולם דייקו לבאר על זה דאומר רבינו אפילו של יולדת. ולענ"ד יש לומר ע"ז פשוט דהנה כונת רבינו הוא ע"ז דאיתא במס' הוריות (דף יב) וכן בש"ד וקיי"ל דאפילו חטאת העוף קדמה לעולת בהמה ופירש הרא"ש בתוס' שם על מס' הוריות דמיירי ע"כ בתרי גברי דבחד גברא לא משכחת ליה חטאת העוף ועולת בהמה.

ולענ"ד קשה על תוס' הרא"ש אלו דהא שפיר משכחת ליה בחד גברא היינו ביולדת דהיא מביאה חטאת העוף וכבשה לעולה וזהו באמת דברי רבינו הכא אפילו חטאת העוף של יולדת קודם לכבשה דזהו בחד גברא דבאופן אחר לא מצינו בחד גברא וכן הוא בתוספתא דזבחים פ"י מבואר שם חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה וזהו כדברי רבינו לאוקמי בחד גברא ודוק: הלכה י ושעירת יחיד קודמת לכבשה אע"פ ששניהם חטאת שהשעירה ראויה לכל הכריתות ששניהם חטאת והכבשים אינן באין על שגגת ע"ז עכ"ל.

וכתב הכ"מ דפוסק רבינו כמ"ד דמס' הוריות (דף יג) השעירה עדיפה שכן נתרבה אצל ע"ז ולא כמ"ד כבשה עדיפה שכן נתרבה באליה משום דסתמא דגמ' הכי ס"ל. והנה מ"מ צריך לבאר הא דכתב רבינו לקמן בפ' ט' וכבשים קודמין לשעירים שכן נתרבו באימורין שבכלל איסורי הכבשים האליה ואין בשעירים אליה אלמא דס"ל דכבשים קודמין משום דנתרבו באליה וצריך לומר דהא דכתב רבינו ושעירה קודמת היינו בשעירה נקבה שמקריב על ששגג בע"ז ומכפרת על ע"ז והא דכתב וכבשים קודמין לשעירים והטעם שכן נתרבו באליה היינו כבשים ושעירים זכרי אזי כבשים קודמין שכן נתרבו באליה כיון דשעיר אינו מכפר על ע"ז כמבואר ודוק: פרק י הלכה ז ואם עירה המים לתוך היין או היין לתוך המים ונסך שניהם מתוך כלי אחד יצא כו' עכ"ל.

והנה רבינו ז"ל אינו מפרש כאן כדברי רש"י ז"ל כאן שכתב ע"ז התוי"ט במשנה בפ' לולב וערבה דמפרש שהחליף דאירע שהחליף הכלי כמו שאמר בגמ' דלפעמים מחליפין לפיכך משחיר ורבינו ז"ל אינו מפרש כן דס"ל דזהו פשיטא דכשר אם החליף בדיעבד הכלים ורק מפרש דעירה המים בהיין והיין בהמים וגם זה דכשר אתי לאשמועינן.

והנה רבינו מצא ראייה לדבריו מהא דאיתא בתוספתא דסוכה פ"ד דאיתא שם עירה של מים בתוך של יין או של יין בתוך של מים יצא וא"כ משמע מדברי התוספתא בעירב ביחד או המים עם היין או היין עם המים דאם החליף הנקבים א"כ לא הוי ליה לומר או

של מים דהא אם החליף הכלים היה עושה כן ומנסך של מים ליין ויין לשל מים וכמו דאיתא הגירסא ממשנה אלא מדנקיט או של מיםוכן מדקאמר בתוך של מים או בתוך של יין משמע דעירה במים גופיה או ביין גופיה דאי כפירוש רש"י ה"ל לומר לתוך בלבד דעל הכלי קאי ולא לומר או דמשמע כדברי רבינו דתרי מילי נינהו כמבואר: ומזה נ"ל דיצא לרבינו ראייה למאי דכתב לעיל הלחם משנה בפ"א מה' מ"א הי"ט דרבינו ס"ל דיין מזוג כשר לגבי מזבח והוא נגד דברי הספרי שם שהביא הלח"מ ודחק הלח"מ מנ"ל לפלוג על הספרי ומפרש פ"א בגמ' דב"ב (דף צו ע"ב) דהפירוש דעלווי מעלייה וה"ל כשר לגבי מזבח עיי"ש.

וכן רבינו בה' איסור"מ פ"ו שם לא הביא דין דיין מזוג כלל דפסול לגבי מזבח ועיי"ש בלח"מ ומ"מ בלי ראייה גמורה מנ"ל לרבינו לחלוק על הספרי אך מזה הוא ראייה נכונה כיון דאמר דאם עירה המים לתוך היין כשר וא"כ ה"ל היין מזוג ואעפ"כ כשר משום דס"ל להאי משנה ע"כ דלא כהספרי אלא דיין מזוג נמי כשר לנסכים ולהכי פוסק רבינו דכשר.

ולא תקשה נמי לפ"ד הגמ' שאמר ר' יהודה הוא המשנה וא"כ דס"ל דבלוג היה מנסך והו"ל לוג אחד מים ושלושה לוגין יין ותקשה דלבטל המים ביין לא קשיא דהא קיי"ל אין עולין מבטלין זא"ז דקיי"ל דמערב דם השעיר בדם הפר אף שדם הפר מרובה וה"נ לא בטלו המים בהיין ודוק: הלכה י אם נשפכה או נתגלתה ממלא מן היאור ומנסך כו' והנה רש"י ז"ל כתב בגמ' דסוכה שם במשנה דלהכי נתגלתה פסול משור דמעורב הארס והנחש שתה וחסר השיעור אבל בירושלמי ספ"ד דסוכה אומר כן שהמים והיין המגולין פסולין מע"ג המזבח מ"ט כו' ממשקה ישראל מדבר שהוא מותר לישראל עד כדון מים יין אר"ש המשמח אלהים ואנשים ומפרש הפ"מ ע"כ מים דמעט ממשקה ישראל דבר שהוא משקה לכ"א יין מנין כו' ופירושו תמוה דהא בהדיא אומר בפסחים (דף מח) ברייתא דאינו מביא נסכים מן הטבל מקרא דמשקה ישראל אלמא דהברייתא ממעט מקרא זה גם יין לנסכין והפירוש המחזור הוא של הק"ע שם דיין דיוכל במסנת כר"נ מנ"ל דאסור כו' אבל לרש"י ז"ל דפירש משום דחסר השיעור תקשה מ"ט לא קאמר כן כדברי הירושלמי משום ממשקה ישראל.

ויש לומר דהנה במס' ב"ב אומר ובדף צו) א"ר אין אומרין קדה"י אלא על היין הראוי לנסך ואומר שם בע"ב אי למעוטי מגולה סכנה הוא כו' וא"נ דכל עיקר דאסור לגבוה גילוי הוא משום דאסור להדיוט משום סכנה א"כ היאך נוכל לומר דקאי על גילוי דהא כל עיקר זה דאסור לגבוה הוא מטעם זה דאסור להדיוט אלא ודאי דיש עוד טעם לאסור משום חסרון ואומר דמ"מ נוכל לאסור גם להדיוט משום סכנה ולהכי פירש"י כן ודוק: הלכות פסולי המוקדשין פרק א הלכת א כל הפסולין כו' ואע"פ שהוא חוץ לעזרה ופשט ידיו ושחט בעזרה גזירה שמא יגע בבשר עכ"ל.

וכתב הלח"מ אע"ג דבר"פ כל הפסולין אמרו דעביד סכין ארוכה ושחט כתב רבינו ז"ל ופשט ידיו משום דהוא פוסק בפ"ג מה' ביאת המקדש דביאה במקצת לא שמה ביאה עכ"ל. והנה לפי מאי שכתב המשל"מ לעיל בפ"ג מה' ביאת המקדש הי"ח באה"ד ד"ה דע כו' וז"ל שוב התבוננתי וראיתי דע"כ דאף אי ליכא כ"א איסורי דרבנן אכתי תקשה

להם דה"מ לה לטמא שישחוט דהא בגמ' שם אמרו דטמאים לא ישחטו לכתחלה גזירה שמא יגע בבשר כו' עכ"ל.

וא"כ קשה על רבינו לפ"ד הלח"מ דלהכי לא אמר בסכין ארוכה משום דס"ל ביאה במקצת ל"ש ביאה א"כ אכתי אסור והיה לוקה מכת מרדות נמי ול"ל לרבינו לומר שמא יגע בבשר הא איסור דרבנן בלא זה איתא. ונ"ל ליישב כן דהנה קיי"ל מצורע טב"י שחל יום שמיני שלו להיות בע"פ שרי להכניס בהונות ידיו לפניו כדי לשום השמן ע"ז כמו שמבואר במס' זבחים (דף לג ע"ב) וא"כ מצורע זה שטמא עוד והוי טב"י ומותר להכניס ידו לפניו ומ"מ לשחוט אסור שמא יגע בבשר וכיון דביאה לבד שרי ביה להכי צריך לומר שמא יגע והלח"מ לא ביאר בזה ודוק: הלכה ג השוחט את הקדשים ולא נתכוין לשחיטה אלא כמתעסק הרי אלו פסולין עד שיתכוין לשחיטה עכ"ל.

וכתב הלח"מ עד שיתכוין לשחיטה לשון רבינו מורה קצת כדעת התוס' בתולין ובזבחים דאפילו נתכוין לחתיכת סימנים נקרא מתעסק עד שיתכוין לשחיטה דאלו לא נתכוין לחתיכת סימנים אפילו בחולין נמי פסול ואע"ג דהם לא כתבו כן רק לרבנן ואנן קיי"ל כר' נתן דבחולין כשר מ"מ אפשר דאפילו ר' נתן מודה דבקדשים בעינן שיתכוין ממש לשחיטה דליתא פלוגתא בין ר' נתן לרבנן בקדשים אלא בחולין דוקא עכ"ל.

והנה קשה לי על רבינו מ"ט לא הביא לא כאן ולא לקמן פ' ט"ו ה' ד' הא דאיתא שם במס' זבחים (דף מו ע"ב) א"ר אלעזר חטאת ששחטה לשם חולין כשרה משום חולין פסולה כדבעי מניה שמואל מר"ה מנין למתעסק בקדשים כו' ורבינו לא הביא כלל זה הדין דאם שחטו משום חולין פסולה וכתב רק אי מתעסק עד שיתכוין לשחיטה והתוס' כתבו בהדיא שם בזבחים ד"ה מנין וכן בחולין (דף יג ע"א) דבקדשים איכא תרי גווני מתעסק חד מתעסק בחתיכת סימנים ולא לשם זביחה וזה שהביא רבינו וחד מתעסק כגון משום חולין דהיינו קסבור שהן חולין וכולהו מושחט את בן הבקר נפקא וזה לא הביא רבינו.

ונ"ל לומר כן דהנה הצאן קדשים מקשה שם על התוס' מנ"ל לעיכובא דלמא חד אחא שתהא זביחה לשם קדשים ולא לשם תולין וחד אתא שיהא מתכוין לחתיכת הסימנים ולעולם למצוה ולא לעיכובא כו'. ונ"ל לומר כן דמשום קושיא זו הכריח רבינו לפרש כן דר' אלעזר דאמר שם דמשום חולין פסולה מטעם דמתעסק פסול בקדשים ס"ל כרבנן דפליגי על ר' נתן דס"ל דמתעסק לחתיכה אף בחולין פסול ומפרש לה כפירוש רש"י ז"ל מתעסק בסכין להגביהו ולזרקו ולא מחלק בין כונת חתיכת סימנים לחתיכה בעלמא וא"כ לא בעי קרא כלל על קדשים לפסול מתעסק זה ולהכי יליף ר' אלעזר מזה לפסול משום חולין ואתי התרי קראי לעכב ע"ז דמשום חולין פסולה אבל אנן דס"ל כר' נתן דמתעסק בחולין כשרה בכל גווני וא"כ התרי קראי חד לכתחלה וחד לעכב אתא על מתעסק קמא דלא מכוון לשחיטה או לחתיכה דזה פסול בדיעבד ובעי תרי קראי לזה אבל לחדש דבר זה דאף משום חולין פסולה זה לא שמענו דלדין בעי התרי קראי לעכב מתעסק בקדשים וכמו שפירש רש"י ז"ל ודלא כהלח"מ דרש"י ז"ל בחולין שם פירש מתעסק בסכין להגביהו כו' שלא נתכוין לשם שחיטה אבל נתכוין לשם שחיטה בעלמא

כשר כדברי רבינו שכתב עד שיתכוין לשחיטה ושני דברים מחד קרא לא ידעינן לעכב ומשום חולין ולהכי רבינו דפוסק לעיל בה' שחיטה כר' נתן לא הביא דין זה.

ועיין שם בחידושי הרשב"א ז"ל במס' חולין שכתב בהדיא דרש"י מפרש לה המאמר מנין למתעסק בקדשים שהוא רק לר' נתן אבל לרבנן לא בעי קרא וא"כ א"ל דרבנן מפרשי הקרא לזה דמשום חולין כמבואר ועיין תוס' זבחים (דף ג ע"ב) ד"ה ק"ו וצ"ע: שוב מצאתי בירושלמי דקדושין פ"ב ה' ה' דאיתא שם שמואל שאל לר"ה שחט ונתעסק בקדשים ת"ל לרצונכם פרט למתעסק כו' והפני משה במרה"פ שם הביא להקשות על רבינו דמ"ט לא פוסק כר' אלעזר דמשום חולין פסולה כיון שהוא בלא חולק.

ומה שמתרץ דלא נפ"ל לעכב מלרצונכם אלא שנתכוין שלא לשם שחיטה ואע"ג דמושחט את בן הבקר נפקא נמי לשם קדשים התם למצוה הוא ע"כ. ולא ידעתי מה מתרץ בזה כיון דר' אלעזר אמר דבזה פסול אי שוחט משום חולין אף בדיעבד ואמרינן דהאי לרצונכם אתרווייהו קאי כמו שכתבו התוס' ואין חולק על ר' אלעזר כמו שכתב הוא בעצמו מנ"ל לרבינו לחלוק מדעתו ולומר דלדין לא אתי לזה הלרצונכם אלא הוא כמו שבארנו דמוכרח הוא רבינו לפסוק כן כיון דפוסק כר' נתן כמבואר ודוק:הלכה ח אבל שנים שוחטין זבח אחד כו'.

והביא הלח"מ הגמ' דחולין (דף כט) דאמר שם תזבחו שלא יהיו שנים שוחטין זבח אחד ואמר שם דהוא דר"א בר"ש הוא אבל חכמים אומרים שנים שוחטין זבח אחד כו'. ודברי הכ"מ נראה שם בט"ס והציון על ה' ד' שהביא הגמ' חולין (דף כט) צריך להביא בה' ה' ועל חנם תמה הלח"מ עליו.

אך קשה לי דברי הר"ן ז"ל רפ"ד דקדושין דאיתא שם תניא ריב"ק אומר מנין ששלוחו ש"א כמותו והלא אינו שוחט אלא אחד דנפ"ל מדכתיב זבח שלא יהיו שנים שוחטין ז"א ואפ"ה אמר רחמנא ושחטו משמע שכולם שחטו והיינו משום שישחוט בשביל כולם ובשליחותן ושלוחו של אדם כמותו עכ"ל.

ותמוה הוא דהא קיי"ל דשנים שוחטין זבח אחד כמו דפוסק רבינו הכא ורק ראבר"ש ס"ל זה ולית הלכתא כותיה ובאמת דרשא דריב"ק נדע אף לחכמים דנהי דמכשרי בשנים אבל בודאי די שישחוט אחד ורק אף בשנים כשרה ועוד כיון דכתיב כל קהל ואי נמנו מאה על הפסח כשר אף שודאי מאה לא יכולין לשחוט ביחד ול"צ זה לאוקמי דוקא כראבר"ש וצ"ע: פרק ב הלכה יג שרם חטאת שנכנס להיכל אפילו חטאת יחיד כו' אסורה שנאמר כו'.

וכתבו הלח"מ והמשל"מ בזבחים (דף פב) אמרינן דיאמר קדש ואל יאמר פנימה ומשני רבא כל היכא דחשיב עלה לפני ולפנים לא מיפסל בהיכל ורש"י ז"ל מפרש לה ואשמועינן קרא דהיכא דחושב עליו מתחלתו והכניסו לפנים לא מפסלה עד שהכניסה לפנים ואם החזירה לחוץ כשר כו'. ורבינו ז"ל השמיט זה הדין והניחו בקושיא.

ולענ"ד נ"ל ליישב כן דהנה הצאן קדשים שם מקשה וז"ל אית למידק דלמא אצטריך פנימה לפר הע"ד של ציבור ושעיר שמצותן בהיכל שלא יכניס דמן לפני ולפנים כדברי רבא לקמן עכ"ל והנה א"ל דמזה ס"ל לרבינו דכל עיקר זה שדחק שם בגמ' לתרץ דבר

זה שנאמר קדש ופנימה וצריך רבא לחדש דבר זה דכל מידי דחשיבי עליו בהיכל כו' זהו רק לפי תחלת הבעיא לרבא לקמן אי פר הע"ד של ציבור וש"ע שהכניסו לפנים אי יש בהם זה הפסול ולהכי כיון דלא ידעינן דהמה פסולין צריך לדחוק בתירוץ זה אבל לפי שאומר רבא שם את"ל שלא במקומן הוא וס"ל לרבינו שזהו פשיטותא כדרכו בכל את"ל וכן הוא פוסק בה' י"ד פר כו' שהכניסו לקדש הקדשים נפסל א"כ לא קשה כלל דלא לכתוב פנימה דבעי ע"ז דנפסל בלפני ולפנים ולא ידעינן דברי רבא כלל מכל מידי דקחשיב ולהכי השמיטו רבינו ודוק: פרק ג הלכה ז אבל קדשים שלנו כו'.

והקשה לו שם בהגה"ה תימה היאך לא העתיק רבינו כאן דברי ר"ח סגן הכהנים דאמר דותה היה אבא את בע"מ מע"ג המזבח ובפירוש המשנה פסק הלכה כמותו ואם חזר בו ה"ל להביא דברי רע"ק דמכשיר במומין בדוקין שבעין עכ"ל. וכן כתב התוי"ט במשנה שם ד' פ"ד אשר רבינו בחבורו לא העתיק דברי ר"ח סגה"כ ולא דברי רע"ק עיי"ש.

ונ"ל לומר פשוט דדברי רבינו המה כלולים בזה שכתב בפ"ה וכל איסורי מזבח שעלו ירדו לפי שאינן ראויין מתחלתן וזהו כל דבר שפסולו שלא בקדש ובזה הוא נמי בע"מ שהוא פסולו שלא בקדש וסתם כל דבר והוה נמי בע"מ בכלל זה שאינן ראויין מתחלתן והוא כר"ח סגה"כ ודוק: הלכה כ כל כלי שרת אין מקדשין אלא במקדש כו'.

וכתב הכ"מ מימרא דשמואל פ' המזבח מקדש כו'. ודברי הכ"מ צ"ט שהוא דברי רבינו משנה מפורשת בזבחים שם (דף פח ע"א) וכולן אין מקדשין אלא בקודש ופירש רש"י ז"ל בעזרה אלמא דאין מקדשין אלא במקדש ול"צ להביא ע"ז ממימרא דשמואל וט"ס יש הכא ודאי בדברי הכ"מ וצ"ע: פרק ה הלכה ה וכן מותר לחמי תודה ומותר לחמי נזיר ירקבו כו' וכתב הכ"מ ומ"ש ומותר לחמי תודה נראה שהוא נלמד מדין מותר לחמי נזיר שהטעם שוה בשניהם עכ"ל.

והקשה ע"ז הבה"ז דבמס' מנחות (דף קח) וז"ל וא"צ למ"ש הכ"מ דנלמד הרב ז"ל מהירושלמי מלחם נזיר ואשתמיט סוגיא זו מפורשת דלחמי תודה ירקבו עכ"ל. ונ"ל לומר דניחא דברי הכ"מ דכונתו הוא כמו שכתב הלח"מ הכא וז"ל דנראה דרבה חולק על ר"א דקאמר דמותר עשירית האיפה ירקב ומוקי ברייתא דמותר מנחה בעשירות האיפה של כה"ג ואיהו מוקי ליה במותר לחמי תודה וכיון דרבינו ז"ל פוסק כר"א כדכתיבנא לא ה"ל למיפסק כרבה בהא אלא שאולי סובר דר"א סובר בתרווייהו ירקבו ולמדו רבינו ז"ל מדין מותר לחמי נזיר בירושלמי כדכתב הכ"מ ז"ל עכ"ל.

וזהו כונת הכ"מ דמן גמ' דידן אין ראייה כיון דפסקינן כר"א יוכל היות דלחמי תודה אינו נרקב רק עשירית האיפה אבל מדחזינן הטעם בירושלמי גבי לחמי נזיר אשר שייך הוא ג"כ גבי לחמי תודה אשר א"א לחלק ע"ז כמו שכתב הלח"מ הכא למד רבינו מזה דגבי לחמי תודה כ"ע מודים דירקבו כמבואר ודוק: הלכה יג מי שהיה מחויב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות ואמר אלו לחובתי רצה להביא בהן חטאת בהמה יביא עולת בהמה יביא מת והניח המעות ילך לים המלח עכ"ל.

והנה האריכו בזה הראב"ד והכ"מ והלח"מ ז"ל דרבינו גורס רצה יביא ולא גריס כפי הגי' בגמ' לא יביא. אמנם אכתי לא ביארו כל הצורך בזה דהנה שם בנזיר (דף כו) אומר

מי שהיה כו' מת והיה לו מעות סתומין ילכו לים המלח וכתבו התוס' דהכא אומר דוקא דהיה לו מעות סתומין שלא הזכיר עליהם לחובתי דאי ארישא דוקא קאי היכא דאומר לחובתי לימא מת ילכו לים המלח למאי חוזר ואומר מת והיה לו מעות סתומין כו' אלא ודאי סתומין אחרינא שלא הזכיר ברישא דברישא איירי היכא דאומר לחובתי וסיפא איירי היכא דאומר לקרבנותיו כו'.

והנה רבינו אומר מת והניח המעות משמע דוקא דקאי ארישא המעות האלו ולא מעות סתומין לחוד וכדברי רבינו הוא כן הגירסא בתוספתא דמס' מעילה פ"א עיי"ש ושפיר הוא דברי רבינו לאפוקי מהא דתניא דהנה גבי נזיר הא קיי"ל היכא דאומר לחובתי הרי אלו כמפורשין ופוסק רבינו לעיל בה' נזירות פ"ט ה' ד' דאי אמר אלו לחובתי הרי הוא כמפורשין ודמי עולה הוא עולה ודמי חטאת ילכו לים המלח והכא כל המעות ילכו לים המלח והוי שפיר לרבינו לאפוקי מהאי תנא אשר התוס' דחקי בזה מאי לאפוקי והטעם דלא דמי להתם דהכא אי אמר מי שחייב חטאת הרי עלי עולה והפריש מעות לחובתי הוא לנו ספק מה היתה כונתו בעת שאומר לחובתי אי הוא רוצה להביא על החטאת שמחויב תחלה וניחא ליה דלהוי ליה כפרה או על העולה אשר לבסוף אשר ע"ז ממשכנין אותו כדאיתא במס' ערכין (דף כ) ומפריש ע"ז מעות ואח"כ אמרינן דאיזה קרבן שמביא מפרש כונתו אם רוצה יביא אטאת וזה אמרינן דהיתה כונתו תחלה ואי יביא עולה אמרינן דמפרש דזה פירש דבריו תחלה ולא שייך זה לדין ברירה דבדאורייתא אין ברירה דהכא רק מפרש דבריו דאומר תחלה אבל אי מת לא נדע לנו על איזה היה כונתו ולהכי אמרינן דילכו כולם לים המלח דלמא היה כונתו על חטאת אבל הכא בנזירות דנתחייבו כולם באחד וחטאת נזיר נמי ממשכנין כמו עולה כמבואר במס' ערכין שם וא"כ אמרינן דהיה כונתו ודאי על הכל הקרבנות ומערב החטאת והעולה ולהכי פסקינן כאן דחטאת דמיו ילכו לים המלח ועולה ירקב כמבואר ודוק: פרק י הלכה יח בהמה שנמצאת מירושלים כו' היתה בת שתיים יביאנה שלמים ויביא עמה לחם שמא תודה היא כו'.

והנה צריך לומר דלא חיישינן בזה שמא מעשר הוא דצריך לאכלו במומו כמו לקמן והוא משום דקיי"ל לקמן בהל' בכורות דצריך לעשר מחדש על הישן כל שנה מזה שנולדו בו ואף שס"ל לרבינו דבדיעבד אי עישר משנה זו לחברתה הוה מעשר מ"מ לא שכיחא הוא זה. והנה מה שכתב ויביא לחם עמה ע"ז הקשה הלח"מ שתי קושיות וז"ל נראה דפירש בהאי דקאמר בגמ' דמייתי תודה לאו דמייתי בהמה אחרת אלאבאותה עצמה מתנה אבל דבריו תמוהין דא"ז אלא למ"ד מביאין קדשים לבית הפסול ובפ' התודה (דף פא) נראה בהדיא כדברי התוס' שהקשו שם כו' ותרצו משום דקממעט באכילה והוא מביא לבית הפסול כו' גם מ"ש רבינו ומביא הלחם לבדו הוא היפוך הסוגיא שם דמייתי חולין בעזרה משמע דלא משכח גוונא לאתויי לחם לחודיה ולהכי דברי רבינו צ"ע עכ"ל.

והנה קושיתו הראשונה יש ליישב כן דרבינו ס"ל כדברי הריטב"א שם במס' קדושין וז"ל איכא למידק ולמה לו לאתויי כו' תירץ הראב"ד ז"ל משום דשלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד ותודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה והוה ממעט באכילת קדשים כו'.

ולא נראה דהא בסמוך אמרינן פסח בזמנו כו' שלא בזמנו שלמים הוא כלומר ומתניתין בשל שלמים הוא ואמאי דהא שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד ואלו פסח בשאר ימות השנה אע"פ שהוא שלמים אינו נאכל אלא ליום ולילה אלא ודאי ש"מ דבכה"ג דהוה ספיקא משום תקוני גברא לא חיישינן למעוטי זמן אכילת קדשים וכו' שמעון דאית ליה בזבחים לתקוני גברא מביאין קדשים לבית הפסול אבל הנכון דמשום לחמי תודה כו' דה"ל חובע"ז כו' נמצא דשפיר ניהא קושייתו בין הכא גבי תודה ובין פסח שלא בזמנו דס"ל לרבינו כהריטב"א ז"ל אבל קושיא השניה צ"ע: פרק יב הלכה יז שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בתנור ואפילו קרמו כולן חוץ מאחד מהן לא קידש הלחם עכ"ל.

והנה לכאורה קשה דאיתא במס' פסחים (דף לז ע"א) ובמס' מנחות ודף ע"ב) יוצאין במצה הינא כו' ה"ד אר"י א"ש כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין הימנה אר"ח ב"א וכן ללחמי תודה ופירש רש"י ז"ל אם שחט הזבח עליהן מאחר שנאפית כענין הזה קידש הלחם והתודה כשרה ועיין מהרש"א שם ואומר שם פשיטא ומשני מ"ד אחד א"ר שלא יטול פרוס והא כמאן דפריסא דמיא קמ"ל כו' וא"כ הא תקשה על רבינו אמאי לא הביא דאם הוא מצה הינא מ"מ כשרה ללחמי תודה ורק אומר סתם קרא פני הלחם בתנור ובפ"ו מה' חו"מ ה' ו' כתב דיוצאין במצה שלא נאפית אפיה גמורה והוא שלא יהא חוטיין של בלק נמשכין והכא לא ביאר בזה אשר הגמ' אומר בזה רבותא.

ובס' עין משפט מציין שם בפסחים על דין זה שכתב רבינו והוא לא מבואר וע"כ צ"ל דס"ל לרבינו כמו שכתב המרדכי בפ"ג דפסחים כתב הר"ש דיש לאפות המצות כו' והשיעור כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין הימנה וכן בלחמי תודה וריב"א פירש דקרימה פנים דאמרינן לענין שבת כו' היינו כהאי שיעורא תדע דהא קאמר וכן לענין לחמי תודה ובפ"ו כ"ש אמרינן הלחם אינו קדוש עד שיקרמו פניו בתנור מצינו קרמו פניה היינו האי שיעורא עכ"ל.

נמצא דס"ל דקרימת פנים הוא שיעור דמצה הינא ונמצא דרבינו שכתב הכא השיעור גבי לחמי תודה משיקרמו פני הלחם לא צריך לבאר שיעור זה וסמך על מה שביאר בהל' חו"מ דהוי חד שיעורא ודוק: פרק טז הלכה ז חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה כו'. וכתב המשל"מ במנחות (דף טז) פליגי רב ושמואל דרב ס"ל דמחלוקת חכמים ור"מ הוא דוקא שיתן את הקומץ בשתיקה כו' אבל נתן הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה ד"ה פיגול שכל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה ושמואל אמר עדיין הוא מחלוקת ופוסק רבינו כרבנן אליבא דשמואל משום דרב קאי בקושיא כו' עכ"ל.

ולענ"ד נראה דמשום זה דמסיק דקשיא אין ראייה לפסוק לדידן דלא כרב דהא התם בסוגיא קאי רק למ"ד בפר ולא בדמו של פר אבל למ"ד בפר ואפילו בדמו של פר נוכל ג"כ לתרץ הברייתא זו נמי בשתי דעות לא קשיא כלל מהאי ברייתא וא"כ כיון דרבינו פוסק לקמן בפ"ד מה' עבודת יוה"כ כמ"ד בפר ואפילו בדמו של פר א"כ לפי הסוגיא שם לא קשיא כלל אדרב דלא צריך לדברי רב אשי כגון שפיגל כו' ולומר ע"ז הקושיא דבין כו' וצריך לומר אף דרב אשי גופיה ס"ל במס' יומא כמ"ד בפר ואפילו בדמו של

פר ועיי"ש ד' מ"ט ורבינו פוסק שם כותיה מ"מ צ"ל דרב אשי בא הכא לתרץ אפילו למ"ד בפר ולא בדמו של פר אבל לדידן ניחא בלא זה.

וע"כ נ"ל לומר דרבינו מצא הוכחה גמורה לפסוק דלא כרב דהנה שם לקמן ודף יז) איתא תני תנא קמיה דריב"א הקטיר קומץ לאכול שירים לד"ה פיגול ומקשה והא מיפלגי פליגי ומתרץ אלא אימא לד"ה פסול ומקשה ולימא ה"ז פיגול ור"מ כו' עד ה"ז בר"ה לא מחליף וכ"ז הוא דוחק אבל א"נ כרב הא מצי לאוקמי הברייתא דמיירי דהקטיר הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה לאשמועינן בזה ד"ה פיגול כרב דע"ד הראשונה הוא עושה ול"צ להפוך הגירסאות אלא ודאי ס"ל לסתמא דגמ' דידן דאין הלכה כרב ועדיף טפי לומר כי היכא דלוקמי כהלכתא אף שצריך לדחוקי בזה ולהכי פוסק רבינו שפיר כהסתמא דגמרא הכא ודוק: הלכה ט הקטיר כדי שומשום מן הקומץ ה"ז פסולה ואינה פיגול שאע"פ כו' אין דרך הקטרה בכך עכ"ל.

והנה הכ"מ דחק לתרץ בזה מ"ט פוסק רבינו כמ"ד פסול. ולענ"ד נ"ל לומר פשוט דכיון דרבינו פוסק לקמן דאין הקטרה פחות מכזית ופוסק בפ"א ה' ט"ו דבעי להקטיר בכל פעם כזית דוקא וא"כ לא מצי למיספק כמ"ד פיגול דודאי לאו דרך הקטרה בכך והתוס' כתבו שם ובדף כב ע"ב) ד"ה יש דאף למ"ד יש הקטרה לפחות מכזית מ"מ בהקטרה שומשום מודה וא"כ למ"ד דאין הקטרה ודאי ס"ל דגבי שומשום אין הקטרה בכך ולא הוי פגול ודרך אכילה בכך שפיר פוסק והוא משום דתווייהו ס"ל כן וכמ"ד השלישי דס"ל דהוי נמי פיגול אינו פוסק וכמו שכתב הכ"מ נמי ועיין תוס' זבחים (דף מג ע"א) ד"ה והלבונה שם באה"ד ומיהו לחריפי כו' וגם מזה יש לישב דברי רבינו עי"ש ודוק: פרק יח הלכה יג כל קרבן שנאמר בו שהוא פסול בין נפסל במחשבה ובין שאירע בו דבר שפסלו כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנאמר לא תאכל כל תועבה ובה' ד' ומפי השמועה למדו שאין הכתוב מדבר אלא על פסוהמ"ק עכ"ל.

והנה המפרשים הקשו על רבינו אמאי לקי בו על לאו דלא תאכל כל תועבה אמאי לא הוי לאו שבכללות כמו הלאו של כל שבקודש פסול לא יאכל דאמרינן במס' פסחים דף כד) ובמכות (דף יז) דהוי לאו שבכללות ועיין תוס' שם ד"ה ולילקי ובס' ברכת הזבח סוף מס' מנחות הניח דברי רבינו בצ"ע.

והשער המלך הקשה עוד על רבינו אמאי התם במס' מכות לא מקשה דלילקי נמי מלאו זה דלא תאכל כל תועבה דע"ז לקי לדעת רבינו ולא מצי לדחות דהוי לאו שבכללות ולא קחשיב רק הני דלקי כמו שכתבו התוס' שם דהא ע"ז לוקה שפיר והניח בצ"ע ונ"ל לענ"ד לישב שתי הקושיות כן דהנה לכאורה צריך להבין דמאיזה מקום למד רבינו זה דמפי השמועה למדו דאין הכתוב מדבר אלא בפסולי המוקדשין בלבד ויבואר כן דהנה איתא בספרי פ' ראה והובא בתוס' במס' בכורות (דף לד ע"ב) וכן הביא רש"י ז"ל בחומש פ' ראה שם ל"ת כל תועבה מנין לצורם און בכור ואכלו שהוא בל"ת כ"ת כו' אחרים אומרים בפסוהמ"ק הכתוב מדבר נאמר כאן תועבה ונאמר להלן לא תזבח כו' כל תועבה מה תועבה האמורה להלן בפסוהמ"ק הכתוב מדבר אף תועבה האמור כאן בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר עכ"ל הספרי וס"ל לרבינו כן דלאחרים אתי הגזרה שוה דתועבה תועבה לגלות לנו דאין הכתוב מדבר אלא בפסוהמ"ק אבל שאר איסורין

לא נאסרו מזה הקרא דל"ת כ"ת דא"נ בשאר איסורים נמי נוכל למילף מקרא זה ל"ל הג"ש הא לא גרע פסוהמ"ק משאר איסורים שנאסרו מכל שתעבתי היכא שפסלו כמו שמפרש רבינו אלא ודאי דהג"ש מגלי לנו דאינו מדבר אלא בפסוהמ"ק בלבד ולא ס"ל לאחרים כרב אשי דאמר במס' חולין (דף קטו) דמקרא דל"ת כ"ת אתי גם לאסור בב"ת באכילה ובהנאה אלא ילפינן בב"ת מג' לא תבשל או משאר לימודים וזהו מפי השמועה דכתב רבינו דהג"ש זו אתי לאשמועינן דלא הוי לאו זה כמו לאו דכל שבקודש דהוי לאו שבכללות אלא בא לגלות דהוי לאו בפ"ע לפסוהמ"ק דא"נ דהוי לאו שבכללות ל"ל הג"ש שלפרוט פסוהמ"ק הלא נוכל ללמוד מכל איסורין פסוהמ"ק אמנם א"נ כן אז יהיה לאו שבכללות ומגלי הג"ש דהוי לאו בפ"ע וזהו רק לאחרים דמפרשי כן וא"כ ניחא דהתם במס' מכות קאי כל זה הסוגיא אליבא דר"ש וקיי"ל דסתם ספרי חולק שם על אחרים דאומר מנין לצורם אוזן בכור כו' ומשמע דהה"ד לכל שאר איסורים שעשה אסרינן מקרא זה ואחרים באו לפלוג דרק על פסוהמ"ק הכתוב מדבר וא"כ לר"ש הוי לאו שבכללות ומשה"כ לא מקשה הגמ' שם במכות ולילקי נמי משום זה דהוי לאו שבכללות כמבואר: ונ"ל לומר דמזה הכריח רבינו לפסוק כאחרים הכא דא"מ אלא בפסוהמ"ק מזה דהנה הכו"פ בסי' פ"ז הקשה על הא דילפינן במס' ע"ז (דף כט ע"ב) לאסור יין נסך מקרא דישתו יין נסיכם ות"ע מקרא דויאכלו זבחי מתים ות"ל דהוה בכלל הלאו דלא תאכל כל תועבה ואין לך תועבה גדולה יותר מזה והוה הלאו בגופיה ור"ל דרק רב אשי ס"ל זה וסת"מ דגמ' חולק והניח בצ"ע.

ולפ"ד רבינו ניחא דהגמ' הכא ס"ל נמי כאחרים דאתי הג"ש לגלות דאינו מדבר רק בפסוהמ"ק ולא בשאר איסורין ולא נדע על יין נסך ות"ע ופוסק רבינו כסתמא דגמ'. אך זה יש לדחות דהנה הכ"מ כתב לעיל בפ"א מה' מ"א בשם הרמב"ן דלהכי לקי על הנהגה מן יין נסך וח"ע מקרא דפן תכרות ברית כו' ואכלת מזבחו ועיין מה שמבאר הלח"מ שם דאחרי דילפינן מישתו יין נסיכם ויאכלו זבחי מתים ילפינן למלקות מקראי דלא תבוא ולא ידבק מאומה כו' וכמו שבארנו לעיל בפ"ז מה' עכו"ם וא"כ א"ל דאי ילפינן לאיסור רק מל"ת כ"ת הוה לאו שבכללות ולא לקי ומיייתי לאיסור מהני קראי ואחרי כן נוכל למילף על מלקות משם דהביאו הכ"מ והלח"מ: והנה עוד יש לכאורה להביא ראיה לזה דאמרינן כאחרים מהא דאיתא במס' פסחים (דף כב ע"א) ור' מאיר אותו אתה משליך לכלב וא"א משליך תוב"ע ור"מ תובע"ז לאו דאורייתא והקשה בגהש"ס שם דנאסר תובע"ז מקרא דלא תאכל כל תועבה לפי דמפרשי התוס' שם דשחיטת חולין בעזרה לכ"ע דאורייתא וא"כ נאסור באכילה ובהנאה והניח בצ"ע.

וא"כ א"ל דגם הכא ס"ל כאחרים דלא אתי רק על פסוהמ"ק ולא נדע איסורין אחרים כדברי רבינו זה. אך יש לדחות כן דהנה במס' ע"ז (דף סו ע"א) אומר ר' יהודה משום ר' מאיר מנין לכל איסורין שמצטרפין ת"ל לא תאכל כ"ת כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל וכתבו התוס' שם אפילו למ"ד לאו שבכללות אין לוקין עליו ה"מ כגון עלין ולולבין דנפ"ל כו' אבל היכא שהאיסור מפורש כל אחד לבדו כגון בכל איסורי דעלמא אי מרבינן מהכא שמצטרפין לא הוה לאו שבכללות עכ"ל.

וא"כ א"ל דר' מאיר ור' יהודה הא תרווייהו ס"ל דעל איסור חדש כמו חולין בעזרה לא ילפינן לאסור באכילה ובהנאה מקרא דל"ת כ"ת ורק איסורין המפורשין ללמוד שיצטרפו זע"ז ילפינן שפיר מקרא דל"ת כ"ת ולהכי לא הוי לאו שבכללות וא"כ התם בפסחים דקאי אליבא דר"מ ור"י לדידהו דאמרי תרווייהו דע"ז דאתי לזה דמצטרפין לא נוכל לידע על חולין בעזרה כמבואר.

וזה צריך לומר דהאי אחרים בספרי לאו ר' מאיר היא כמו בש"ד דהא ר"מ דרש ל"ת על שמצטרפין זע"ז ולא על פסוהמ"ק ועפ"ז דדברי ר' מאיר בארתי דברי התוספתא פ"ג דמכות מעשר שני והבכורים מצטרפין חוץ לחומה דברי ר' מאיר וחכ"א אין מצטרפין והוא דר"מ לטעמיה דיליף מקרא דל"ת כ"ת דכל איסורין מצטרפין וה"נ זה שפיר מצטרף וחכמים ס"ל דאינן מצטרפין רק תרומה חלה ובכורים משום דכולהו אקרי תרומה כדאיתא במס' מעילה (דף טו) אבל מעשר שני עם בכורים לא מצטרפי כמבואר: אך יש לומר דזהו מקורו של רבינו לפסוק בזה כאחרים דהקשה הכו"פ בס' פ"ז שם ל"ל הג' לא תבשל וחד לאיסור הנאה הא על הנאה בלא זה גם אי ילפינן מלא תבשל לא לקי לרבינו כמבואר בה' יסוה"ת במשל"מ שם וא"כ ניליף מלא תאכל כ"ת על איסור הנאה כיון דקיי"ל כר"א דלא תאכלו איסור הנאה משמע ודחק הרבה בזה וא"ל דמשה"כ ס"ל לרבינו דמ"ד דילפינן מג' לא תבשל ש"מ דס"ל כאחרים דהג"ש מגלי לנו דאין הכתוב מדבר אלא בפסוהמ"ק כמבואר וצריך לומר ג"כ מה שמסיק רבינו בה' ה' וכן קדשים שהוטל בהם מום אי אכל כזית מהם לוקה עד שיולד מום אחר ס"ל לרבינו ע"כ דגם זה נכלל בכלל פסוהמ"ק מה שפוסל בהטלת מום וא"ל דס"ל דאחרים לא פליגי על דברי הספרי תחילה דאומר על מנין לצורם און בכור דס"ל דגם זה הוא בכלל פסוהמ"ק ורק באו אחרים לבאר דאינו אוסר מל"ת כ"ת רק פסוהמ"ק והה"ד צורם אוון אבל ממעטינן שאר איסורים שאינן פסוהמ"ק ורבינו ס"ל כותיה כמבואר: והנה אגב נ"ל לבאר הדקדוק מה שראיתי דבכולהו ל"ח כתיב לשון רבים לא תאכלו והכא כתיב לשון יחיד לא תאכל כ"ח ויבואר כן דלר' יהודה משום ר' מאיר דאתי על איסורין שמצטרפין זע"ז ניחא כן דכל איסורין דכתיב בתורה כמו איסור של נבילה וטמאה אזי קאי גם על רבים ואם עשרה אכלו נבילה וכל אחד אכל כזית חייב כל אחד אבל הכא אמרה תורה לענין צירוף דאם אכל חצי זית של איסור חלב וחצי זית של איסור דם דמצטרף לכזית שלם לאיסור ולהכי אומר לא תאכל על היחיד דאם יצטרף ויהיה כזית ביחד אזי חייב האוכלו מלקות וקאי על היחיד ולהכי אומר בלשון יחיד זהו להני תנאי ולהאי מ"ד דיליף על צורם אוון בכור נמי ניחא דכל איסורין דהוא איסור דנעשה ממילא אומר לכולם דאיסורין לאכול אבל הכא קאי למי שעשה האיסור בידיים שצורם אוון הבכור וגורם שאסור הוא ובא לו אזהרה דבגרמתו נעשה האיסור ולהכי נמי גבי בב"ח כתיב קרא לא תבשל לשון יחיד גם על אכילה והנאה דנעשה נמי האיסור בגרמתו שמבשל הוא הבב"ח כמבואר ודוק: הלכה יז אבל אדם טהור שאכל כזית מקדשים שנשמאו לוקה עכ"ל.

והנה כאן כתב רבינו סתם אדם טהור שאכל כזית מקדשים סתם קדשים ולא חילק בין בשר לאימורין ולקמן בה' י"ת כתב רבינו טמא שאכל אימורין חייב כרת והתם מפרש רבינו בהדיא על אימורין. וקשה לי דבמס' פסחים (דף כד ע"ב) אמרינן והבשר אשר יגע דרישא ל"ל לרבות עצים ולבונה והבשר כל טהור כו' דסיפא ל"ל לרבות אימורין

אימורין מהתם נפקא דתניא אשר לה' לרבות האימורין התם טומאת הגוף בכרת הכא טומאת בשר בלאו ע"כ.

אלמא דבין על טומאת בשר ובין על טומאת הגוף צריכא חרי קראי לרבות על אימורין ורבינו לא הביא רק על טומאת הגוף על אימורין ועל טומאת בשר לא הביא בהדיא דאף על אימורין חייב ורק אומר סתם כזית מקדשים דמצי מיירי בבשר ולא באימורין והצל"ח ז"ל בפסחים עמד ע"ז אך מה שמתרץ שם אינו מיושב דמתרץ והוכיח דלדידן אינו מיותר הקרא של והבשר אשר מרבינן אימורין על טומאת בשר ולהכי לא הביא זה דאכתי קשה מנ"ל לרבינו דחייב על טומאת בשר באימורין כיון דלית לנו קרא יתירא לזה והקרא הא כתב הצל"ח ז"ל דרבינו מוקים ליה על עצים ולבונה דחייב בטומאה ולומר דרבינו יסבור דבטומאת בשר באימורין פטור לא מ"ל.

וע"כ נ"ל לתרץ כן ובזה תתיישב נמי הסוגיא במס' חולין (דף לו ע"ב) אומר שם ואלא מסיפא והבשר לרבות עצים כו' ופירש רש"י שם והבשר כל טהור דסיפא אתיא על עצים ולבונה לרבות נמצא דשתי הסוגיות סותרות זא"ז דבפסחים אמרינן דמרבינן עצים ולבונה מקרא דוהבשר דרישא והבשר כל טהור דסיפא אתאן על אימורין ולפי הסוגיא דחולין שם אתיא עצים ולבונה מהבשר דסיפא והקשו ע"ז המפרשים: ונ"ל לומר כן דהנה הסוגיא דמס' חולין שם קאי אליבא דאביי דמשני התם לרב יוסף ולר"ז עשהו כהכשר מום מדרבנן וא"ל ר"י לר"ל ומשני ליה אביי אטו ר"ל לתלות כו' מכלל דר"ל ס"ל חיבת הקודש דאורייתא מנ"ל וזהו אליבא דאביי דמתרץ דר"ל קמ"ל לשרוף אלמא דהוא מדאורייתא וקאמר מנ"ל מהכא והבשר לרבות עצים ולבונה ולאביי יהיה ניחא הכל שפיר דהנההתם במס' פסחים אמר והבשר אשר יגע ל"ל ופירש רש"י השתא דאמרת קרא לאו לגופיה אחא אלא לאם אין ענין תינח הקרא דלא יאכל והבשר ל"ל ומשני לרבות עצים ולבונה כו' נמצא דהקושיא שם הוא רק אליבא דר"פ שם דאמר דהקרא דלא יאכל מיותר ואתי לאשמועינן ללמד על כל איסורין שבתורה דאסור בהנאה כמו שאמר שם ומקשה א"כ קרא דוהבשר ל"ל אבל אביי פליג שם על ר"פ וס"ל דמקרא דכל חטאת באש תשרף ילפינן וא"כ גם הקרא דלא יאכל ס"ל נמי דאתי דוקא לגופיה ולא ללמד באם אין ענין וא"כ הקרא דוהבשר נמי לא קשה ל"ל אלא אתא לגופיה כמו כל הקרא דמסיק שם ולא אתי לרבות עצים ולבונה וא"כ מרבינן עצים ולבונה מהבשר כל טהור דסיפא וא"כ החם בחולין דקאי אליבא דאביי מסיק לה על עצים ולבונה מקרא דוהבשר בסיפא ורבינו ז"ל נמי בהל' י"ב מביא דהאוכל לבונה לוקה דזה שפיר ידעינן מקרא זה דהוה בכלל בשר לענין טומאה ואע"פ שקרא זה לא הוי רק לאו הבא מכלל עשה והבשר כל טהור יאכל מ"מ הקרא אתי לאשמועינן דעצים ולבונה הוה בכלל בשר וא"כ ודאי לקי על טומאתן כמו בשר דכתיב ביה לאו וצריך לבאר אכתי מנ"ל לרבות על איסורין דלקי.

ונ"ל לומר דלאביי וכן לדידן קרא יתירא לזה לרבות דלקי על טומאתן כבשר. דהנה התוס' כתבו במס' פסחים ד"ה לרבות האימורין דסד"א אין חייבין עליהם משום טומאה הואיל ואינן ניתרין ודרשינן במנחות כו' מיהו קשה דבמעילה פ' חטאת העוף דריש התם מאשר יקרב בכל הקדשים הכתוב מדבר ויליף התם אימורין וכל שאין ניתר לטהורים

ורש"י ז"ל תירץ דאצטריך לרבווי דסד"א דלא יבוא איסור טומאה ויחול על איסור חלב עכ"ל.

ובמס' מנחות (דף כה ע"ב) כתבו התוס' בד"ה ת"ל אבל קשה אהיה דכריתות דבספ"ב דמעילה דריש אימורין מאשר יקרב אל הקדשים דבר שאין לו מתירין משיקדש בכלי וי"ל דהתם לא מיירי אלא בעולה ושאר קדשים אבל שלמים לא הייתי מרבה כיון דיוצא מן הכלל עכ"ל: והנה הכא לא מתרצים כמו שמתרצים בפסחים בשם הר"ש משום אין אחז"א צריך הקרא דאשר לרבות אימורין ונ"ל לומר כן דלפי תירוץ של הר"ש דלהכי צריך לרבות אימורין משום דה"א אין איסור חל על איסור שפיר בעי קרא על טומאת בשר בלחוד ולא ידעינן מאשר דיש לנו יתורא על טומאת הגוף דה"א כן טומאת הגוף נהי דלא הוי רק איסור כולל מגו דנאסר בשאר בשר כיון דנטמא הוי כולל נמי על האימורין וכמו דאמרינן במס' תולין (דף קא) דזה מקרי איסור כולל טומאת הגוף על קדשים עי"ש מ"מ הא טומאת הגוף ה"ל נמי בכרת כמו תלב וה"ל תמור על תמור באיסור כולל ושפיר חייל אבל טומאת בשר לא ידעינן מקרא זה דנהי דטומאת בשר הוה איסור מוסיף מגו דאיתוסף איסורא לגבוה וכמו דאמרינן במס' כריתות (דף יג ע"א) ה"ל נותר מגו דאיתוסף איסורא לגבוה וכן כתבו התוס' במס' חולין (דף ל ע"א) ד"ה קדשים וא"ת ונימא מגו דאיתוסף איסורא לגבוה וכן כתבו שם התוס' (דף קא) ד"ה מ"ת עי"ש.

מ"מ ה"א היכא חל איסור מוסיף ואף יש לנו לימוד ע"ז ממקום אחר דתל רק היכא שהשני איסורין שוין אבל טומאת בשר דהוי קל על חמור איסור לאו על חלב לא ידעינן דתל על איסור כרת וגלי קרא הכא דחייל איסור מוסיף אף דה"ל קל על חמור ולא ידעינן מטומאת הגוף דהתם שני האיסורין שוין כמבואר: אבל א"נ דהטעם הוא דנימא דבעי קרא על טומאת אימורין הוא משום דה"א דכיון דאין נותר לטהורין לא חייל ע"ז האיסור וגלי קרא דאין נותר לטהורין מ"מ חייל ודאי שוה לנו איסור קל לאיסור חמור דבתרווייהו שוין לאיסור בטומאה כיון דלא בעי נותר לטהורין וכיון דלאו משום קולא וחומרא קא אתינן שוין לנו בין טומאת הגוף לטומאת בשר ואעפ"י שזהו דבר ברור מצד הסברא נ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא במס' זבחים (דף לו ע"ב) דהאוכל פסח שלא הוצלה וחלת שלא הורמה בטומאה חייב ומייתי ראיה מקרא דאשר דמרבין על אימורין ודחי התם חזי לגבוה הכא אף לגבוה לא חזי ומ"מ פוסק רבינו ז"ל כאן בה' י"ח דהאוכל אותן בטומאה חייב וכתב הכ"מ דאף דדחי התם הראיה מהאימורין מ"מ כן נשאר לפי האמת דחייב אף בהתם על טומאה ומ"מ לא מצינו החם חילוק בין טומאת בשר לטומאת הגוף דכיון דלא משום איסור חל על איסור קאתינן עלה אין חילוק בדבר וע"כ גם רבינו בזה לא חילק ונכלל במה שאמר האוכל מקדשים שנטמאו כמו דחייל אימורין בזה: ועתה נבאר כן הנה גם לפי תירוץ הר"ש דהטעם דבעי רבוי על אימורין הוא משום דאין איסור חל על איסור מ"מ גם ע"ז לכאורה קשה דנהי דהוה קל על חמור איסור טומאת בשר דהוי בלאו על חלב דהוה בכרת מ"מ הא אמרינן בכריתות (דף כג ע"ב) ובקדשים שמעינן ליה דהאיסור קל תל על חמור דתניא כל חלב לרבות אימורי ק"ק למעילה ומעילה איסור מיתה וקא חייל על חלב דהוה איסור כרת ש"מ דבקדשים גלי קרא וא"כ גם הכא כיון דבקדשים הוה נימא דגלי קרא דחייל אף איסור קל על חמור

כמו התם גבי מעילה מ"מ זה לא קשיא דהנה לכאורה משם אין ראייה דא"ח על איסור בקדשים ביון דקיי"ל כמו שכתב רבינו לקמן בפ"א מה' מעילה ה' ב' דשיעור מעילה באכילת קדשים הוא בפרוטה וכתב שם המשל"מ ד"ה האוכל באה"ד כו' ואם אכל פחות מכזית ויש שוה פרוטה חייב משום מעילה אלמא דעל איסור מעילה הוא חייב בפחות מכזית אי איכא ש"פ ושיעור אכילת חלב הוא בכזית וא"כ נוכל לומר דכל חלב מרבי בגוונא דהוי ש"פ אבל הוי פחות מכזית נמצא דעל איסור מעילה הוה השיעור שלם ואיסור חלב הוה חצי שיעור ועל ח"ש קיי"ל דחל איסור כמו שכתבו התוס' במס' שבועות (דף כג) ד"ה במפרש ובדברי רבינו לעיל בפ"ה מה' שבועות וכמו שבארנו לעיל בכ"ד וא"כ מהיכן ידעינן דאחע"א בקדשים דילמא מיירי בכה"ג וצ"ל דהתם קאי הסוגיא אליבא דר"ש ור"ש הא ס"ל כל שהו למלקות ולא בעי שיעור וא"כ ודאי לאו דיחוי הוא לדידיה דילמא מיירי בח"ש חצי זית חלב וא"כ מוכרת דבקדשים איסור תל ע"א אף בקל על חמור אבל לדידן אין ראייה על קדשים וא"כ לא נדחה דברי הר"ש ז"ל ועפ"ז נדתה נמי דברי הש"א בסי' ע"ו שכתב להקשות על זה הסוגיא דשבועות (דף כד) דמקשה לרבא מהמשנה דיש אוכל כו' וא"א משכחת ליה חמץ כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב כו' ומאי קושיא דילמא לית ליה להאי תנא איסור כולל והא דמחייב ליה משום טומאה ע"י כולל משום דס"ל כר"ש דמסיק שם כו' דאע"ג דלית ליה א"ח על איסור מ"מ בקדשים גלי רחמנא דתניא אשר לה' לרבות האימורין כו' ולפ"ז לא קשה דזהו רק לר"ש אמרינן דגלי רחמנא בקדשים משום דליתא לדידיה חצי שיעור אבל לדידן דקיי"ל דשיעור הוא בכזית וא"כ אין ראייה דבקדשים גלי רחמנא וא"כ יש ראייה דהני תנאי ס"ל איסור חע"א מדמחייב משום טומאה כמבואר: אך לכאורה יש להקשות ע"ז דנוכל לידע דאיסור תל על איסור אף באיסור קל הכא מהא דאיתא במס' חולין בכ"ד דהתורה אמרה יבוא איסור נבילה ואיסור טריפה ויחול על איסור תלב מקרא דכל חלב נבילה וטריפה כו' לא תאכלוהו והא התם נמי הוה איסור קל על איסור חמור איסור נבילה וטריפה דהוא בלאו על חלב דהוא בכרת ה"נ נימא נתי איסור טומאת בשר ויחול על חלב דע"ז דחל על איסור עולין לא בעי קרא ללמד דהא עולין לא הוה רק בלאו בעלמא דזרות הוא אצלם כמו דאמרינן שם במס' כריתות (דף כג ע"ב) ובמס' מכות (דף יז) וא"כ הוי האיסורין שוין וחייל אבל לא בעי קרא דחל רק על מלב דחמור בכרת ועל חלב הא יש לנו גילוי מילתא דתל דהא הגמ' לא מדחה בחולין (דף קג) דעל אמה"ח לא נדע דתל מקרא זה דחלב נבילה וטריפה משום דחלב הותר מכללה אצל חיה ואמה"ח לא הותר אבל הכא דלענין חלב קיימינן נימא שפיר דתל.

אמנם זה יש לתרץ דהנה התוס' כתבו במס' יבמות (דף לג ע"ב) וא"ת דאמרינן במס' חולין התורה אמרה יבוא איסור נבילה ויחול עלאיסור חלב והיינו קל על חמור באיסור כולל ואור"י דחל קל דהותר מכללו אצל חיה ואע"ג דנבילה נמי הותר מכללו במליקה שאני כהנים דמשולחן גבוה קזכי כדאמר בחולין (דף קכ) ועוד דיש חומרא בנבילה שכן מיהו מטמא ואע"ג דיש חומרא בחלב שכן כרת אין לחוש כדאמר בחולין (דף קא) מאי חזית כו' והנה לכאורה לפי תירוצם דהטעם הוא משום חומרא דנבילה שכן מטמא הא אכתי מה יהיה התירוץ על טריפה דאינו מטמא מ"מ גם זה לא קשה דזהו הפשט וכוונת התוס' כן הוא ועוד אף א"נ דגם נבילה מקרי הותר מכללה אצל כהנים ולא דחינן

דמשולחן גבוה קזכי מ"מ הא יש לתרץ שאני נבילה דמטמא וא"כ גם טריפה ניחא דהתוס' ס"ל כאן דטריפה לא הותר מכללה אצל כהנים במליקה כמו שכתבו המפרשים ועיין תוס' חולין (דף כח) ובנזיר (דף כט) והנה א"נ תירוץ השני של התוס' דלהכי חייל נבילה משום דהיא מטמא תקשה הכא ודאי דגם טומאת בשר הוא מטמא משקין וא"כ יחול הכא על חלב אמנם הא לא צריך לזה ושפיר הוא התירוץ הראשון ניחא דנבילה לא הוי הותר מכללה אצל כהנים דמשולחן גבוה קזכי דהוא גמ' ערוכה בחולין (דף קכ) א"כ ניחא שפיר דהא אמרינן במס' מנחות (דף כה ע"א) הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותר מכללו אצל ציבור אלמא דגם טומאה מקרי הותר מכללה וא"כ ניחא דטומאה לא חל על חלב דנהי דחלב הותר מכללה אצל חיה מ"מ גבי טומאה הותר מכללו אצל ציבור וטומאת בשר הותר אצל פסח דנאכל בטומאה בין טומאת הגוף ובין טומאת בשר.

אך הא יש פלוגתא במס' יומא (דף ז) אם טומאה דחוויה הוא בציבור או הותרה בציבור ולמ"ד דדחוויה היא כל מאי דאפשר לאהדורי אטהורין מהדרינן וכן בעי דוקא ריצוי ציץ ובלא ציץ אינו מרצה וא"כ לא דמי לחלב דחלב הותר מכללו אצל חיה הותר גמור אבל טומאה בציבור בעי לאהדורי אטהורין ובעי ריצוי ציץ והוי כמו התם במס' חולין דדחי אי מליקה לכהנים דמשולחן גבוה קזכי ופירש רש"י ואין ללמוד מזה על הדיוט וה"נ אין ללמוד דהותר מכללה ממה שהותרה בציבור למ"ד דדחוויה כמבואר: ונ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא סוף מס' עירובין (דף קה) טמאין ובע"מ איזה מהן נכנס רחב"א אמר רב טמא נכנס דהא אשתרי בעבודת צבור ר' אלעזר אומר בע"מ נכנס דהא משחרי באכילת קדשים כו' ופוסק רבינו לעיל בפ"ז מהל" בית הבחירה ה' כ"ג טמא ובע"מ נכנס בע"מ ולא טמא שהטומאה דחוויה היא בצבור וזהו גירסת הכ"מ וכתב דלהכי פוסק כר"א נגד רב משום דרב ס"ל דטומאה הותרה בצבור ואנן קיי"ל כמ"ד דדחוויה היא בצבור ולא הותרה נמצא כיון דקיי"ל דטומאה דחוויה היא בצבור מקרי בע"מ יותר הותר מכללו דהוא היתר גמור מן טמא דהוא דחוי וא"כ ה"נ גבי טומאה לא מקרי הותר מכללו אצל חלב דהוא הותר לגמרי אצל חיה ושפיר חייל אף בלא קרא יתירא: ועתה נבאר במס' זבחים (דף לג) אמרינן מכלל דתרווייהו ס"ל אביי ורבא דטומאה דחוויה היא בצבור ועיין תוס' יומא (דף ו ע"ב) ר"ה אמר ובש"א (סי' לח) נמצא דאביי ס"ל דדחוויה היא בצבור וא"כ בארנו דלא מקרי הותר מכללו אצל חלב דהותר לגמרי וא"כ נוכל ללמוד מזה דהתורה אמרה יבוא איסור נבילה וטריפה ויחול על איסור תלב וה"נ טומאה חל על חלב ורק בעי קרא דאשר לרבות אימורין על טומאת הגוף דה"א דלא אסור משום טומאה כיון דאין ניתר לטהורין כסברת התוס' במס' פסחים (דף כה) וע"ז בחד קרא סני בין לטומאת הגוף ובין לטומאת בשר וא"צ קרא דכל טהור יאכל בשר לזה כיון דאיסור חל על איסור הכא ואי דאין ניתר לטהורין ידעינן מקרא דאשר דמרבי טומאת הגוף ולהכי הכא במס' תולין דאזיל הסוגיא אליבא דאביי הקרא דאך כל טהור על עצים ולבונה דעל טומאת בשר לא צריך קרא דאחע"א בזה כיון דס"ל דדחוויה היא בצבור ואין ניתר לטהורין ידעינן מטומאת הגוף כמו שבארנו אבל הסוגיא שם בפסחים ס"ל כמ"ד הותרה בצבור ולא בעי אהדורי אטהורין ולא בעי ריצוי ציץ וא"כ לפי תירוץ הר"ש משום אחע"א לא הוי ידעינן ולהכי בעי קרא על טומאת בשר דהוי איסור קל ומ"מ חייל על חלב וא"כ שפיר ניחא נמי דברי רבינו ז"ל דהוא פוסק לעיל בפ"ד מה'

בהמ"ק טומאה דחוייה בצבור וא"כ ודאי דחייל איסור טומאה על חלב ולא בעי קרא כמו הסוגיא דחולין דקרא דכל טהור אתי על עצים ולבונה ומה שאין נותר מ"מ חייב הוא ידעיןן מזה הקרא דאשר דמרבי טומאת הגוף וכיון דמייתי דעל טומאת הגוף ל"צ ללמד על טומאת בשר ונכלל במה שאומר רבינו האוכל כזית מקדשים שנטמאו דהכל בכלל כל הקדשים בין אימורין ובין בשר קדשים כמבואר: וניחא נמי דברי רש"י ז"ל במס' פסחים ודף לה ע"א) דאמר רב אשי שם אף אנן נמי תנינא והבשר לרבות עצים ולבונה כו' ופירש רש"י ז"ל והבשר כל טהור יאכל ו' יתירא לרבות עצים ולבונה של קודש לטומאה וקאי אדלעיל והבשר נמצא דרש"י ז"ל מפרש והבשר דסיפא כמו הסוגיא בחולין דהקרא דכל טהור אחי על עצים ולבונה ורש"י הכא מפרש ליה הו' יתירא כמו לעיל בלישנא אחרנא דתרווייהו ווי"ן דרשי אבל מ"ט מבאר על הבשר דסיפא כמו התם בחולין ולא כמו הכא בפסחים מרישא והבשר אשר יגע כו' ולפ"ז ניחא דהא בפסחים (דף לד) קאי נמי אליבא דאביי דמבעי ליה אי עבדי רבנן מעלה בקדושת פה וכולהו מייתי ראייה דאף בקדושת פה עבדי רבנן מעלה ולאביי דהוא ס"ל דחוייה בצבור יליף מהבשר דסיפא כמו התם בחולין כמבואר.

ומה שלא כתב רבינו רק לבונה ולא עצים העיר ע"ז כמו"ח הגאון ז"ל דס"ל לרבינו כדברי התוס' במס' חגיגה (דף כד ע"א) סד"ה והא שכתבו דעיקר קרא קאי רק על לבונה דהוי קצת מאכל אבל עצים דלא חזי כלל הוי אסמכתא בעלמא עי"ש ודוק: הלכה כב זבח כו' ומביצי העוף אינו חייב כרת כו' וק"ל מ"ט השמיט רבינו ולא הביא מחלב המוקדשין אין חייבין עליהן אחרי דהמשנה שם במס' זבחים (דף לה ע"א) קחשיב חלב המוקדשין ובני חורין ורבינו הביא רק מביצי תורין והשמיט חלב המוקדשין ולא ידעתי למה וצ"ע: הלכה כד קדשי עכו"ם כו' וכן הלבונה והקטורת והעצים א"ח עליהן כרת לא משום פגול כו' ולא משום טומאת הגוף עכ"ל.

ופוסק רבינו בזה כמ"ש דס"ל בזבחים (דף מה ע"ב) דאין חייבין משום טומאה רק בדברים הנאכלין ולא בדברים שאינן נאכלין ועיין כ"מ הכא. והנה קשה לי דאמריןן בזבחים (דף מו) וכן במס' שבועות (דף ז ע"א) שלש כריתות כו' ואחת לדברים שאינן נאכלין א"ח עליהן משום טומאה לאתויי מאי לאתויי חטאת הפנימית סד"א הואיל ואר"ש כל שאינו כמזבח החיצון כשלמים א"ח עליהן משום טומאה לאתויי חטאת הפנימית סד"א הואיל ואר"ש כל שאינו כמזבח החיצון כשלמים א"ח עליהן משום טומאה לא יחייבו קמ"ל.

וא"כ קשה על רבינו כיון דבזה אינו פוסק כר"ש דכל שאינו על המזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פגול דהא פוסק בה' ח' דאפילו על פרים הנשרפין נמי חייבין עליו דלא כר"ש כמבואר שם וא"כ לא צריך לזה כרת לחייב בחטאת הפנימית משום טומאה וא"כ כיון דבזה ס"ל כר"ש דדברים שאינן נאכלין אין חייבין עליו א"כ תקשה שלש כריתות למה לי ונ"ל לישב כן דבמס' שבועות שם מסיק אלא אמר רבא אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא לכל טומאתו וכתוב התם טמא יהיה עוד טומאתו בו מה להלן טומאת מקדש אף כאן טומאת מקדש כו'.

והנה התוס' מבארים שם דלפי הסוגיא דלהכי קא יליף מזה על טומאת מקדש ולא על תרומה משום דאית ביה כרת אבל בתרומה אף דכתיב ביה נמי טומאתו מ"מ לית ביה כרת והנה תקשה על רבינו דס"ל לעיל בפ"ב מה' ביאת המקדש דמחוסר כפורים אם שימש אינו בכרת עי"ש בה"ד ובהשגות הראב"ד שם וא"כ הא דמחוסר כפורים נמי ילפינן במס' מכות (דף ח ע"ב) טומאתו בו לרבות מחוסרי כפורים וא"כ לדברירבינו האי קרא דטומאתו נמי לית ביה כרת דהא משתעי גבי מח"כ וא"כ נוכל למילף מהך ג"ש נמי תרומה דלית ביה כרת דשוה לנו תרווייהו אך יש לישב דהא הכ"מ כתב לעיל שם דתלוי בפלוגתא אי מחוסר כפורים דזב כזב דמי או לא כמו דאיתא הפלוגתא במס' זבחים ובמעילה וא"נ לא כזב דמי א"ח כרת וא"כ א"ל דהתם במס' שבועות ס"ל כמ"ד כזב דמי וא"כ חייב כרת ושפיר איכא הנ"ש אבל לדידן ס"ל דלאו כזב דמי ולית ביה כרת וא"כ לא מצינו למילף דא"כ נילף נמי תרומה וע"כ ילפינן מחד מהני שלש כריתות כמו שרוצה לומר שם בתחלה אלא דתי לכדר"א ורבינו לא צריך לזה דהא ס"ל כר"ש בזה הדברים שאינם ואתי לדידיה לזה דביאת מקדש ודוק: הלכה יט אכל פסח שלא נצלה ולחמי תודה שלא הורמה חלתן ה"ז חייב כרת משום טומאת הגוף כו'.

וכתב הכ"ח שם בזבחים (דף לו ע"ב) איתא אר"ח כו' בשר פסח שלא הוצלה כו' אמר רבא תדע דתניא אשר לה' לרבות אימורי ק"ק לטומאה ולא היא התם אימורי ק"ק חזי לגבוה לאפוקי פסח שלא הוצלה דלא חזי לא לגבוה ולא להדיוט עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו שפוסק כן דמשמע לכאורה כיון דמסקינן ולא הוא אדחייה מהלכתא כו'.

ונ"ל ליישב כן דהנה התוס' שם כתב וצריך לדקדק דהכא דרשינן אשר לה' לרבות אימורי ק"ק לטומאה והתם מוקמינן לה לרבות לן ויוצא כו' ובמס' מנחות דף כה) כתבו לתרץ ע"ז וי"ל דשקולין הם אימורים לן ויוצא עי"ש וא"כ דין זה של ר"ת דבשר פסח ולחמי תודה נוכל לידע שפיר מלן ויוצא דהתם נמי לא חזי לא לגבוה ולא להדיוט ולא למילתייהו וצ"ל ע"כ דהתם דרבא לא מייתי ראייה רק אאימורין שפיר דחי ולא היא התם חזי לגבוה כו' אבל באמת כהאי ברייתא שם במנחות דמרבי אף לן ויוצא דלא חזי כלל שפיר ידעינן מזה אף בשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה שלא הורמה ודין של ר"ח נשאר בזה כמו שפוסק רבינו ודוק: פרק יט הלכה ה מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש או עבר הצופים שורפו במקומו ואף אם יש בו כזית או יותר מכזית חוזר ושורפו בירושלים עכ"ל.

והנה שם במס' פסחים מחולקים רש"י ותוס' דדעת רש"י ז"ל דהוא מה"ת וז"ל חוזר ושורפו לפני הבירה כדאמר בקודש באש תשרף דבמקום אכילתו תהא שריפתו והתוס' שם ד"ה ושורפו הקשה בשם ר"י אי דאורייתא הוא מה לי אי עבר צופים א"ל וכתבו דכל עיקר הוא מה"ת שיכול לשורפו בכל מקום שירצה דלא מרבינן רק פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים אבל שאר קדשים שנאכל לזרים לא מרבינן ומה שהצריכו חכמים לשרוף האי דהכא לפני הבירה היינו גזרה אטו קדשי קדשים עכ"ל.

והנה רבינו לא ביאר דעתו איך הוא אם הוא מה"ת כשיטת רש"י או כדברי התוס' דהוא רק מדרבנן: ונ"ל להביא ראייה לשיטת התוס' דהוא רק מדרבנן מהא דאיתא בירושלמי שם ספ"ג דפסחים ה"ח רשב"י בעי אי קידש הוא ישרפנו במקומו שכן אפילו בירושלים

שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה כו' ודחקו בזה מפרשי הירושלמי הק"ע והפ"מ לפרש אותו ונ"ל לפרש כן דהכי מקשי כיון דקידש הוא ולא קדשי קדשים לא ניבעי שריפתן במקום קודש והראיה דהא אי עבר צופים שורפו במקומו וה"ל הדין כן אף אי לא עבר צופים ומשני שכן בירושלים אפילו קיי"ל דאי נטמא רובו והנותר שורפין מעצי המערכה והה"ד אורח נמי שורף לפני הבירה אלמא דהוה הכא תקנת חכמים בזה אי עבר צופים לשרוף במקומו ואי לא עבר לשרוף לפני הבירה דכיון דהחשיך בדרך דמי לאורח כמו דאמרינן בגמ' (דף פב) דהכא מיירי באכסניא או בהחזיק בדרך וא"כ ניחא שפיר דחוזר דתקנת חכמים הוא כן דבעה"ב ומי שבביתו ישרוף כל קודש בירושלים ואורח והולך בדרך ישרוף לפני הבירה וחוזר משום תקנת חכמים והוא כדעת התוס' דכל עיקר שריפה הכא הוא רק מדרבנן כמבואר ודוק: הלכה ד בשר הנמצא בעזרה כי'.

וכתב המשנה למלך גרסינן בפסחים ודף לד) אתמר היסח הדעת ר' יוחנן אמר פסול טומאה הוי ורשב"ל אמר פסול הגוף הוי וכעת לא מצאתי דין זה בדברי רבינו ועיין בד"ר בד"ז ודוק עכ"ל. וכתב הצ"ח בפסחים (דף לד) שם דבינת המשל"מ הוא דמדין זה דפוסק רבינו משמע כר' יוחנן דכיון דאמר תעובר צורתו ויצא לבית השריפה ואי פסול הגוף למה לי עיבור צורה וכן מפרש שם הצ"ח דברי העין משפט שם בגמ' שציין ע"ד זה פי"ט מה' פסוהמ"ק דכונתו על דין זה הכא אך האל"ת דחה זה דלא מיקרי היסח הדעת רק הילא שידע אדם והסיח דעתו אבל זה שנאבד ולא ידע לא מיקרי היסח הדעת ומזה ניחא דלא מקשה ר"י לר"ל ממשנה זו דשקלים דבשר הנמצא והקשה מהמשנה דמדות עכ"ל: והנה חידוש זה שחידש הצ"ח דלא מיקרי היסח הדעת רק היכא שידע כתבו כן התוס' במס' חגיגה (דף כא ע"א) סד"ה האונן וז"ל שם והקשה הר"א לפסול האי סכין בהיסת הדעת כו' ותירץ הר"י דלא שייך היסח הדעת לפסול רק דומיא דהתם דהיה בידו והסיח דעתו ממנו אבל היכא שאין בידו כגון שאבד לא שייך הכא היסח הדעת לפסול והביא הר"א סעד לדבריו מפ"ז דשקלים דאמר התם נמצא בעזרה איברים עולות חתיכות חטאת ומשמע שעולה נקרבת וחטאת תאכל ולא מיפסלה בהיסח הדעת עכ"ל.

והוא מפורש כדברי הצ"ח ז"ל. אמנם ע"ד התוס' האלה תמה הגאון רעק"א בגהש"ס דהאי משנה דשקלים איתא מפורש כן חתיכות כו' זה וזה תעובר צורתו ויצא לבית השרפה והוא ההיפוך ממה שכתבו בדברי התוס' מדברי המשנה.

אמנם נ"ל ליישב דברי התוס' כן דהנה בירושלמי שם איתא ר"ל בשם ר"ה היסח הדעת טעון עיבור צורה אר"י ויאות לאוכלו אין אתה יכול שמא נתקלקלה צורתו לפום כן צריך מימר תעובר צורתו ויצא לבית השרפה ופירש הק"ע שם דר"י ס"ל היסח הדעת לא בעי עיבור צורה והמשנה דבעי עיבור צורה הוא שמא נתקלקלה צורתו נמצא דהירושלמי מבאר הכא דלא הוי משום היסח הדעת דאי משום היסח הדעת לא בעי עיבור צורה ומדבעי ע"צ ש"מ דלא נפסל משום היסח הדעת ומשני היסח הדעת מצי אף לאוכלו וכן מדחזינן בגמ' דפסחים דמקשה מהמשנה דמדות ולא מהמשנה דשקלים ש"מ דהכא לא הוי היסת הדעת והוא משום סברת התוס' דכיון דלא הוה בידו ואבד לא מיקרי היסח הדעת ורק היכא שהיה בידו והסיח דעתו וזהו פירוש התוס' דמשמע דמטעין עיבור

צורה שהוא לא משום היסח הדעת ואם ידע שהיום נאבדו ולא נתקלקלה צורתו שרינן אף לאכלו ש"מ דבזה ליכא היסח הדעת כמבואר: ומה שכתב שם הק"ע הטעם (דלא הוה היסח הדעת משום דבעזרה לא מיפסל בהיסח הדעת לכאורה תקשה מהסוגיא דפסחים שה דמאי מקשה ר"י לר"ל מלול קטן שהיה בעזרה והקושיא הוא שם מה שבתוך הלול הוה היסח הדעת אחר שיזרק ובא בעזרה ליתא היסת הדעת.

והנה יש ליישב דברי הק"ע שם כן דמה דמפרש בעזרה ליתא היסח הדעת היינו היכא שנראה גלוי באמצע העזרה אבל בלול שזרקו יש היסת הדעת ובזה יש ליישב קושיית המהרש"א ז"ל במס' פסחים שם על התוס' שכתבו דלאחר שנזרקה בלול הוה היסח הדעת וקשה דהא טומאה נמי מביא לידי היסח הדעת כדאמר לעיל גבי שתילי תרומה וא"כ ה"נ נימא לקמן דנטמא או דנפסל בטב"י שמסיח דעתו מן הבשר והיסח הדעת פסול הגוף ואמאי קתני הורצה עכ"ל.

ולפ"ד הק"ע ניחא דרק גבי תרומה אי נטמא הוי היסח הדעת אבל הכא דנטמא ומ"מ הוה בעזרה לא הוי היסח הדעת בעזרה ורק אי הוא מושלך בלול ואינו נראה זה לא מיקרי בעזרה והוי היסח הדעת וצ"ל מאי דאמרינן שם מאי נפסל לאו בהיסח הדעת היינו שיצא קדשים קלים שנאכלין בכל העיר חוץ לעזרה ושם נפסל בהיסח הדעת אבל לא בעזרה אמנם לא צריך לתירוץ זה של הק"ע דהא התוס' שפיר מחלקים בחגיגה בין היכא דידע או היכא שנאבד כמבואר: ולפ"ז הא ליתא דין זה בדברי רבינו כמו שמבאר הצ"ח ז"ל.

ונ"ל לומר דרבינו סמך על מה שכתב לעיל בפ"ג מהל' בית הבחירה הי"ד ושני כבשים כו' וחלון היה במערבו של כבש אמה ע"א כו' שבה נותנין פסולי חטאת העוף עד שתעובר צורתו ויצא לבית השרפה. והנה בפסחים שם מקשה הגמ' מהא דלול למ"ד דהיסח הדעת פסול הגוף ומשני הגמ' הא מני תנא דבר"א דס"ל דאפילו פיגול בעי עיבור צורה וא"כ רבינו דס"ל דדבר שפסולו בגופו אינו טעון עיבור צורה דלא כתנא דרבה ב"א וא"כ הכא דהוי היסח הדעת וטעון עיבור צורה ע"כ משום דפסול טומאה הוי ולהכי בעי עיבור צורה שפיר פוסק רבינו דהוא פסול טומאה כר' יוחנן ודוק: הלכה יג כל הנשרפין של הקדש אפרן מותר חוץ מדשן מזבח החיצון והפנימי ודשון המנורה עכ"ל.

והנה כמו"ח הגאון ז"ל הקשה דלפי הסוגיא במס' פסחים (דף כז ע"ב) איכא מימרא של רמי ב"ח כגון דנפלה דליקה מאליה בעצי הקדש דליכא אינש דלימעול בה אז אפרן אסור ור"ש שם מוקי באותן שטעון גניזה נמצא דלפ"ד רמי ב"ח גם באפר הקדש של עצי בדה"ב היכא דלא מעל אפרן אסור וא"כ ה"ל לרבינו להביא דין זה לקמן בהל' מעילה דאפר זה אסור היכא דלא מעל כשהוסק העצים ורוצה כמו"ח ז"ל לתרץ ולומר דלפי הגירסא דסוף מס' תמורה ר"ש אומר כי תניא ההיא משמע דפליג על רמב"ח ופוסק רבינו כהאי מ"ד מאיזה הוכחה וזהו דוחק: ונ"ל לענ"ד לומר איפכא דבאמת לא פליגי תרווייהו מ"ד והוכחתי לזה דלא פליגי יש להביא מהסוגיא דמנחות (דף נב) דבעי קרא דלא מועלין באפר פרה אדומה והקשו התוס' שם למ"ד דרק בתרומת הדשן מעל אבל בל"ז אפר הקדש שרי ל"ל קרא ע"ז דלא מועלין באפר פ"א ולמ"ד דמוקי הא דתניא אסור בנפל דליקה מאליה ניחא ומזה הוכחה ס"ל לרבינו דר"ש ס"ל נמי דברי רמב"ח

וא"כ ניחא התם במנחות לכ"ע ומה שדחק ר"ש לומר דלא כרמב"ח הוא מכח קושית המהרש"א דהקשה על רמב"ח דאמר לעולם אסור אכתי אי מעל אחד באפר שוב לא מעל כו' לפיכך מתרץ דהאי ברייתא דאמר לעולם אסור מיירי בזה שטעון גניזה אבל הוא מודה בדינו של רמב"ח דהיכא דלא מעל המסיק אסור.

אמנם רבינו סמך בזה על מה שכתב לקמן בפ"ב מהל' מעילה ה' ה' ותנאי ב"ד הוא שלא ימעול אדם באפר פרה עכ"ל. אלמא משמע בהדיא דבאפר יש מעילה היכא דלא מעל ולא נעשה מצותו.

ועוד יש ראייה מפורש בדברי רבינו שכתב דהיכא דלא מעל המסיק יש מעילה באפר דכתב לקמן בפ"ב מהל' מעילה ה"ג גחלת שפקעה מעל המזבח בין לפני חצות ובין לאחר חצות לא נהנין ולא מועלין אבל גחלת של חדשי בדה"ב מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין ע"כ. והנה ממשמעות דברי רבינו שכתב דהיכא דלא מעל המסיק יש מעילה באפר דכתב לקמן בפ"ב מהל' מעילה ה"ג גחלת שפקעה מעל המזבח בין לפני חצות ובין לאחר חצות לא נהנין ולא מועלין אבל גחלת של קדשי בדה"ב מועלין בה והשלהבת לא נהנין ולא מועלין ע"כ: והנה ממשמעות רבינו שהתחיל גחלת שפקעה וכן גחלת של קדשי בדה"ב משמע דמיירי שנעשה גחלת מעצי הקדש ולא שהקדיש גחלת לבדה"ב ולפי מאי דס"ל לר' יוחנן במסכת מעילה (דף ט ע"ב) שוה גחלת לאפר ונקיט שם רק גחלת לאשמועינן דאפילו גחלת דאית ביה ממשא כי פקעה מעל גבי המזבח לא יחזור וא"כ לענין מעילה הא דמי גחלת לאפר וכיון דכתב רבינו דמועל בה הה"ד באפר היכא שלא מעל המסיק.

ומה שלא מקשה הגמ' בפסחים מן המשנה דמס' ביצה (דף לט) הגחלת של הקדש מועלין בה ומשמע דלא מיירי שהקדיש גחלת לבדה"ב דהוי דומיא דסיפא דשלהבת לא נהנין ולא מועלין והתם לא הקדיש שלהבת דלית ביה ממשא וכיון דמיירי דהקדיש העצים ונעשה גחלת א"כ דמיא הוא לאפר ויכול להקשות ממשנה זו מ"ט מועלין ולמה הקשה מברייתא דאפר הקדש לעולם אסור: ונ"ל ליישב כן חזא די"ל דהאי סוגיא דפסחים ס"ל כרב שם במס' מעילה דמחלק בין גחלת דאית ביה ממשא לאפר דלית ביה ממשא וא"ל דבנחלת ל"א דמעל המסיק ונפיק לחולין ועיין תוס' פסחים (דף כו ע"ב) ד"ה בישלה שכתב נמי לחלק בין אפרן לנחלים.

ועוד י"ל כן דהנה מוקי לה הגמ' בעצי שלמים ואלביא דר' יהודה וכן כתבו התוס' דהמ"ל בעצי הקדש ובמזיד כו' וא"כ תקשה לכאורה מאי מקשה מהאי ברייתא הא איכא לאוקמי בכה"ג בעצי שלמים או במזיד אליבא דר' יהודה וכן כתבו התוס' שם דהמ"ל בעצי שלמים אך ניחא דהברייתא לא מצי לאוקמי כר' יהודה דהא במשנה סוף מס' תמורה אומר הנקברין לא ישרפו והוא מטעמא דהנשרפין אפרן מותר והנקברין אסור ור' יהודה אומר שם במשנה אם רצה להחמיר ולשרוף הנקברין רשאי וחולק על ת"ק וכתב הפני יהושע במס' פסחים (דף כז ע"ב) דס"ל לר' יהודה דאף הנקברין אפרן מותר עיי"ש ובמ"א נבאר זה וא"כ לא מצי לאוקמי הברייתא כר"י דאומר כל הנשרפין אפרן מותר משמע דרק כל הנשרפין ולא הנקברין והוא דלא כר' יהודה ושפיר מקשה ומשני הברייתא חד מ"ד בשנפלה כו' וחד מ"ד בתרוה"ד אבל מן המשנה דמס' ביצה בגחלת

לא מצי לאקשוויי דהמ"ל דאתיא כר' יהודה ובמזיד דלא מעל ולהכי מועלין בגחלת אח"כ אי הסיק תחלה במזיד מקדשי בדה"ב ונעשה גחלת ומקשה להכי מהברייתא דלא אתיא כר' יהודה כמבואר ודוק: הלכות עבודת יום הכפורים פרק א הלכה א במשל"מ ושניהם משל כה"ג ספ"ק דמס' שבועות תניא אשר לו יכול לא יביא ואם הביא כשר ת"ל שוב אשר לו הכתיב שנה עליו לעכב והכי איתא בפ"ה דמס' יומא ולא ידעתי למה השמיט רבינו עכ"ל.

וכמו"ח ז"ל תירץ עפ"י הסוגיא דמסכת זבחים (דף צח) ובמנחות (דף פג) דיליף מקרא דאשר לו ולא משל מעשר וא"כ כיון דמחד אשר לו ילפינן דלא משל ציבור ומחד ילפינן למעט אחיו הכהנים וחד לא משל מעשר א"כ ליכא קרא על עיכובא והברייתא דשבועות שם א"ל דס"ל כר' אליעזר במנחות שם דיליף למעט מעשר דלא מפסח וא"כ רבינו דפוסק כרע"ק ל"ל קרא לעיכובא ולהכי השמיט שפיר ועיין תוס' מנחות שם ד"ה כל שיש לדחות זה ודוק: הלכה ג עבר יוה"כ הרי הראשון חוזר לעבודתו והשני עובר וכל מצות כהונה גדולה עליו אלא שאינו עובד ככה"ג ואם עבר עבודתו כשרה עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם ת"ר ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו ר' יוסי אומר כו' ויש לתמוה על רבינו שהוא פוסק כר' יוסי ומזכי שטרי לבי תרי דלא שביק מלמינקט לישנא דר"מ וי"ל דלישנא דכל מצות כהונה עליו כולל שני דברים אחד שהוא עובד ככ"ג כו'. ונ"ל לומר דדברי רבינו הוא כמו שמפורש בתוספתא דיומא פ"א ר' מאיר כו' ר' יוסי אומר אע"פ שאמרו כל מצות כהונה גדולה עליו אינו כשר לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט עכ"ל אלמא דר' יוסי גופיה אומר בזה הלשון כל מצות כהונה גדולה עליו ומסיק דאינו כשר לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט כדברי רבינו ונקיט רבינו נמי כלשון התוספתא ודוק: פרק ב הלכה ג ועולה ומסתפג כו' וכתב המשל"מ והנה סופג זה הוזכר בגמ' ולא ראיתי אם הוא חיוב או אורחא דמלתא נקט כו'.

ונ"ל דחיוב הוא זה משום דקיי"ל אפילו נימא או עפר כו' ה"ז חציצה ועבודתו פסולה כו' ולפ"ז יש לחוש שמא בטבילה נדבק בבשרו מעפרורית המים נימא או עפר ומשו"ה חייב להסתפג לאחר טבילה ואף דנימא דאין לחוש לזה מ"מ הרי כתב שם רבינו בדין ז' שצריך ליזהר שלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו ופשיטא דלא גרע מים מרוח וא"כ צריך לספוגמשום דשמא המים יהיו מבדילים בין הבגד לבשר ומשו"ה קאמר עולה ומסתפג עכ"ל.

וקשה לי ע"ז דבמס' זבחים (דף כד) אמרינן הואיל ורצפה מקדש וכלי שרת מקדש מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ אף רצפה לא יהא דבר חוצץ כו' ופירשו התוס' וכלי שרת פירוש בגדי כהונה מקדשין האדם לעבוד עבודה כו' ובגדי כהונה קרי ליה כלי שרת עכ"ל ונמצא דמדמי חציצת רצפה לכלי שרת היינו בגדי כהונה ובחציצת רצפה אמרינן במס' פסחים (דף סה ע"ב) גבי דם דלח אינו חוצץ וא"כ גבי בגדי כהונה נמי יהיה כן דאם הוה מים דהוי דבר לח אינו חוצץ בזה ורק שם גבי רוח דהוה מופרש מהבשר חוצץ אבל מים שהוא לח ודאי לא גרע מדם ואינו חוצץ וצ"ל כהתירוץ הראשון של המשל"מ דשמא ידבק איזה צרורות מעפרורית המים דזה חוצץ אבל לא מים כמבואר: ועוד נ"ל להביא ראיה מהא דאיתא במס' כתובות (דף עה) תנא הוסיפו עליהן המזוהם דהוי מום

בכהנים כו' ומסיק כאן בזיעה עוברת וכאן בזיעה שאינה עוברת וקשה ל"ל לאסור משום מום ת"ל דלפ"ד המשל"מ יהיה חציצה הזיעה בין בשרו לבגדו ופסול הוא לעבודה דאינו לבוש בגדי כהונה אלא ע"כ צ"ל כאן דזיעה הוא לח ואינו חוצץ כמו דם ומים ודוק: הלכה ה בכל יום ידה קצרה והיום ידה ארוכה כדי להקל על כה"ג שלא ייגע כו'.

והנה שם בגמ' (דף מד ע"ב) מביא תנא בכל יום לא היה לה נשתיק והיום היה לה נשתיק דברי בן הסגן ולא מצינו חולק עליו ורבינו השמיט זה והנה רש"י ז"ל מפרש נשתיק טבעת בראשה שמשמיע קול כדי ונשמע קולו כו'. אמנם התוס' הקשה ע"ז ומביא בשם הירושלמי הגירסא נרתיק שלא יכוה וכתב עוד הירושלמי ואינו חוצץ אר"י בר"ב קובעו במסמר והנה מגמ' דידן לא קשה על רבינו דאינו מביא זה דא"ל דכיון דמסיק דברי בן הסגן ובמשנה לא קחשיב זה משמע דהמשנה פליג על התוספתא אבל בירושלמי שם דכתב סתם בהני חילוקים בכל יום כו' וכתב נרתיק וע"ז פריך ואתיא דריבר"ב לתרץ דקובעו במסמר משמע דהלכה כן ותקשה על רבינו ז"ל אמאי השמיט זה.

והנה הרא"ש ז"ל בסדר העבודה העתיק זאת ובסדר העבודה של אתה כוננת השמיט זאת וכרב בחרוז אחר נטל מחתה של זהב אדום קלה וידה ארוכה ולא הביא זה דנשתיק ולא דנרתיק: ונ"ל ליישב כן דרבינו ס"ל הגירסא נרתיק וא"כ מצינו בגמ' פליגי ע"ז דלקמן (דף מז ע"א) אמרינן ואפילו בזמן ששניהם שוין זו חמה וזו צוננת וכן כתב רבינו לקמן בפ"ד ה"א אבל כו' ועוד שהוא תמה אינו יכול לסבול בשמאלו ש"מ דס"ל להגמ' דלא הוי לה נרתיק דאל"כ לא היה חמה ויכול ליטול בשמאל וכיון דנוטל בימין משום פחד שהיא חמה ש"מ דס"ל להגמ' דלא הוי ליה נרתיק והירושלמי דגריס זה דנרתיק א"ל דגריס בגמ' כמו שגורס רש"י ז"ל שם ואפילו בזמן ששניהם שוין אפ"ה כיון דברוב כהנים גדולים גחלים מרובים מחפניו נוטל כף בשמאלו משמע דרש"י ז"ל לא גריס התירוץ זו חמה כו' ולהכי ס"ל להירושלמי כן דה"ל נרתיק ונוטל בימין משום רוב גחלים אבל רבינו דגריס זו חמה להכי השמיט הא דנרתיק כמבואר: והנה לקמן ודף כב) פירש רש"י ז"ל ור' יוסי אומר חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח ומפרש אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו שנאמר אשר ידעון איש נגעי לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה הלכך חביב הוא שולחן לכנוס לפומבי עכ"ל.

והקשה התוס' ישנים וז"ל ואין נראה דאדרבא בהא נראה דכתב חביבות טפי גבי אומות הקדמונים דכתיב וגם אל הנכרי אשר יבוא ותעשה ככל אשר יקרא אליך הנכרי אלא נראה כפיר"ת שלא הצריכן הכתוב לשליח ביוה"כ שבכל השנה היה פעמוני זהב שנשמע קול כאדם ששולח שליח להודיע שהוא בא אבל ביוה"כ היה נכנס בבגדי לבן בפנים ולא היה נשמע קולו בבואו אל הקדש עכ"ל.

והנה לפירוש רש"י ז"ל לא מצי לומר כן דהא רש"י ז"ל מפרש דהוה לה נשתיק שמשמיע קיל ולא היה בשתיקה כמו שפירש הת"י. אמנם נ"ל דקושית התוס' ניחא שפיר דהנה זה נדע מה שכתבו הראשונים ז"ל שיש במרום מקבלי תפלות ופועלי תפלות ומחשבות שבלב לא ידעו ויקבלו התפלה הנאמרה בפה ולהכי גבי נכרי אזי בזמן המקדש הבלתי מאמינים ותפלתו יקבלו השלוחים והמה לא יקבלו רק מה שיבקשו בפיהם אבל מן ב"י המאמינים קבל הקב"ה בעצמו תפלתם וה' יודע מחשבות של כל אחד ולהכי

אומר הכתוב כי אתה ידעת את נגעי לבבו ועשית את אשר עם לבבו וזהו שאמר חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח פירש שהוא עצמו מקבל תפלתן ולהכי עושה זה שבלבבם אבל הנכרי שאינו מאמין אינו עושה רק מה שידעו המקבלי תפלות שבאו ע"י שליח מה שמבקשים בפיהם ודוק: פרק ד הלכה א כבר בארנו שהולכה בשמאל פוסלת כו' אבל מפני כובד המחיתה כו' לפיכך נוטל המחיתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו עכ"ל.

וכתב הכ"מ ד"ה כבר כו' וק"ל כיון שהולכה בשמאל פסולה האיך הכשירו כאן מפני טעמים הללו ואפשר בשמאל לא פסלה אלא מדרבנן א"נ אע"ג דהולכה בשמאל בדם פסולה מדאורייתא משום דא"א שלא הלך בקטורת לא פסלה ובהכי אכשר רחמנא עכ"ל. והנה על תירוץ הראשון של הכ"מ וגם התוי"ט מסכים לזה דשמאל הוא רק מדרבנן קשה לי טובא דאמרינן במס' מנחות (דף ו ע"ב ודף כה ע"א) ואימא עון שמאל שהותר מכללה ביוה"כ וא"א דפסול שמאל הוא רק מדרבנן האיך נאמר דהקרא קאי על עין שמאל שהותר מכללה אצל יוה"כ והא כל איסור שמאל היא מדרבנן וכן משמע מסוגיא דזבחים (דף סח ע"ב) דמה"ת מפסל בשמאל וליתא תירוץ הראשון של הכ"מ ועיין תוס' ישנים ביומא (דף מט ע"ב) ד"ה וכן שמאל וצ"ע: פרק ה הלכה א כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל צריך לעשותן עה"ס כו'.

וכתב הכ"מ ופוסק כר' יהודה לגבי ר' נחמיה או משום ר"י דהוא מאריה דגמ' טפי מר"נ ואי משום דר' יוסי אמר אימתי משמע דלפרש דברי ת"ק קאתי עכ"ל. והנה כמו"ח ז"ל העיר ע"ז דהא הפלוגתא דר' יהודה ור' נחמיה הוא רק בכרייתא וכברייתא אומר ר' יהודה אימתי אבל בסתם משנה לעיל שם אומר סתם כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים אחד לחבירו לא עשה ולא כלום משמע כדברי ר' נחמיה והכא לא אמר ר"י לפרש אך יש לומר עוד תירוץ אחר דמשמע דסתם דגמ' התם ס"ל כר"י דאמר על דברי ר"ח קטורת שחפנה לימא דלא כר"י אפ"ת כר"י משמע דסתמא דגמ' רוצה לאוקמי את דברי ר"ת אליבא דהלכתא ודוק: הלכה יח היה טרפה פסול שנאמר יעמד תי עכ"ל.

והקשה הלח"מ ע"ז דהא בחולין (דף יא) ממעטינן טרפה משום דאין הגורל קבוע אלא בדבר הראוי לשם וכדאמר שם מאי נפ"מ הא אין הגורל קבוע כו'. ומתריך המשל"מ דאצטריך להיכא דנטרף אחר הגורל וכה"ג איתא במס' יומא (דף סג ע"ב) דאצטריך קרא למעט בע"מ ומחוסר זמן משעיר המשתלח והתם בפ"ק דחולין בלא"ה פשוט דאזלינן בתר רובא כו' והאחרונים תרצו לפי מאי שכתבו התוס' במס' חולין (דף קמ ע"א) בחד תירוץ דא"נ דטרפה יולדת א"כ כ"ש דחיה וא"כ שפיר ניחא דהא התם אמר רב אחא בר יעקב אתיא משעיר המשתלח כו' ור' אחא ב"י גופיה אמר במס' חולין (דף נז ע"ב) הלכה טרפה יולדת ומשבחת וא"כ כש"כ דס"ל דחיה ולא מצי למילף מקרא דיעמד חי דטרפה חיה להכי אומר מטעם דאין הגורל קבוע אבל אנן דקיי"ל דטרפה א"ח שפיר ילפינן מיעמד חי ע"כ.

ונ"ל לומר עוד אף א"נ כתירוץ השני של התוס' שם בחולין ק"מ דלא תליא חיה ביולדת וליתא תירוץ זה דראב"י מ"מ יש לומר כן דהנה הש"ך ביו"ד וסי' נח ס"ק מח) כתב בשם המהרש"ל דהא דטרפה אינה חיה הוא פירוש רוב טרפות אינן חיינן אבל מיעוט חיינן ועיין באחרונים שם וא"כ לא מצי למילף מקרא דיעמד תי למעט טרפה משום דאינה

חיה רק אתרי שנדע דאזלינן בתר רובא ורוב אינן חיינן אבל לפי תחלת הלימוד שם בתולין דאזלינן בתר רובא ולא נדע עוד לימוד ע"ז ממקום אחר צריך למילף הכא דשעיר המשתלח א"ר משום דאין הגורל קבוע אבל לאחר שנדע דאזלינן בתר רובא משארי לימודים אזי די לנו הלימוד מקרא דיעמד חי דאף דמיעוט חיינן מ"מ אזלינן בתר רובא ואינן חיינן כמבואר: ועפ"ר מתורץ קושית התוס' במס' יומא (דף סג ע"ב) ד"ה אבל בע"מ דמטא זימנא אימא לא וא"ת אפילו לא כתב בע"מ ה"א דפסיל בהו מומא דהא לא ידעינן במאי לאוקמי מחוסר זמן ולא בהומם וחיללו על אחר דאי במחוסר זמן ממש הא אין הגורל קבוע כו' עכ"ל.

ולפ"ד רבינו דס"ל למעט טרפה מקרא של יעמד תי א"כ הוה מצי לאוקמי בטרפה שפיר צריך קרא על בע"מ וזהו אם נאמר כפי תירוץ השני של התוס' במס' חולין (דף יא ע"ב) ד"ה ודלמא דלפי תירוץ הראשון שם ס"ל לרבינא דטרפה חיה והוא מתרץ לה ביומא כגון שהומם כו' לא נדע לדידיה מיעמד תי וצ"ל תירוץ התוס' ודוק: הלכה כד חיסר אחד מהסימנים מן הקטורת או מעלה עשן חייב מיתה עליה שנאמר ולא ימות כי בענן כו' וכן חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה לפיכך אם שנג בביאה והזיד בקטורת או שנכנס בקטרת שלמה עם החסרה חיוב מיתה עכ"ל.

וכתב הלחם משנה בגמ' משמע דנפ"ל הא מקרא דוכסה ענן הקטורת את הכפורת ולא ימות אבל קרא דאל יבוא בכל עת אל הקודש ול"י כי בענן כו' הך לא איירי אלא בביאה ולא בחיסור סימנים וא"כ קשה דולא ימות כי בענן דאיתא גבי ביאה הביא גבי חיסור סימנים עכ"ל: ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה החם (דף נג ע"א) אמרינן א"כ מה ת"ל כי בענן אראה על הכפורת מלמד שנותן בה מעלה עשן ומנין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה ענן הקטורת את הכפורת הא לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיחה ובחר כן אמר ומנין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה קרא לקרא ומשני על עיקר כו' אין לי אלא ביוה"כ בשאר ימות השנה מנין ת"ל וכיסה כאן למצוה כאן לעכב ע"כ.

נמצא דגבי יוה"כ דמיירי הכא ידעינן מקרא קמא של כי בענן אראה שמביא רבינו והקרא השני של וכיסה אתא לשאר ימות השנה וכן לפי תירוץ רב אשי שם דחזד למצוה וחד לעכב כתבו שם התוס' ד"ה חד דקאי נמי על שאר ימות השנה לעכב דאלו על יוה"כ נדע מקרא קמא ומקרא דחוקה דכתיב בפרשה ורק לרבא שם דאמר חד לאזהרה וחד לעונש כרת ופירש"י דהקרא דוכסה הענן הוא זה עונש ואלו לא ימות דאל יבוא לאו אחסרון ענן כתיב אלא אביאה ריקנית נמצא דעיקר לימוד למיתה מחיסור סימנים הוא מוכסה אמנם א"ל דרבינו ס"ל כרב אשי דהוא בתרא והוא ס"ל דחזד למצוה וחד לעכב בשאר ימות השנה נמצא דידעינן מקרא קמא למיתה ביוה"כ וכן הסתמא דגמ' שם דמשני תחלה א"ל אלא ביוה"כ בשאר ימות השנה מנין ת"ל וכסה נמי ס"ל מקרא זה למיתה ושפיר פוסק כן רבינו ודוק: הלכות מעילה פרק א הלכה ג המקדיש עובר למזבח אמו אסורה בעבודה מד"ס כו' הקדיש אבר אחד מה"ב בין לבדה"ב ובין למזבח הרי מד"ס אסורה כולה בגו"ע כו' לפיכך אין לוקין עליה עכ"ל.

והנה השעה"מ לעיל בפ"ה מה' ערכין הי"ז הקשה מ"ט השמיט רבינו הכא ולא הביא הא דאיתא שם במס' תמורה (דף ט ע"ב) בעי מניה אביי מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה ונשאר בבעיא דלא אפשטא שם והניח בצ"ע. ונ"ל לומר דלפי מאי שכתב השעה"מ בעצמו שם בפ"ה הי"א שדעת רבינו שכתב בפ' ט"ו מה' מעה"ק דאי הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה הוא אי הקדיש דבר שעושה אותה טרפה וכמו שכתב שם בה' ערכין ודבר שעושה טרפה מקרי דבר שהנשמה תלויה בו ע"ש א"כ ניחא שפיר דהכא הבעיא בתמורה הוא רק לרבא לשיטתו דהוא ס"ל שם לעיל דרק דבר שעושה נבלה מודה ר"י אבל לא דבר שעושה טרפה אבל לדידן דפסקינן בדבר שעושה טרפה פשטה קדושה בכולה א"כ כיון דקיי"ל ניטל עורה הוי גלודה וטרפה וכמו שפוסק רבינו בפ"ד מה' שחיטה וא"כ הקדיש עורה ודאי דפשטה קדושה בכולה דהוי דבר שעושה אותה טרפה ורק קמבעיא לרבא לשיטתו כמבואר: ומצאתי בגהש"ס בשיטה מקובצת שם במס' תמורה דגריס שם הקדיש אבר במעי אמן מהו בעבודה ולא גריס כלל הקדיש עורה וא"כ א"ל דגם לרבינו היה הגירסא כן ולהכי לא הביא זה ודוק: פרק ב הלכה ו חטאת בהמה כו' וכן חטאת העוף מועלין בה משהוקדשו עד שיזרק הדם הוזה דמה אין בה מעילה אבל אסור ליהנות במוראתה כ"ע ונוצתה והנהנה בהן אחר הזאה לא מעל עכ"ל.

וכתב הכ"מ בסוף תמורה (דף לד) עולת העוף שנתמצה דמה מאורתא ונוצתה שלה יצאו מידי מעילה ואסיקנא דמ"מ אסורין בהנאה משום דהנקברין הם כדאמרין בפ"ק דיומא נבלעין במקומן וכל הנקברין אפרן אסור עכ"ל. ולא הבנתי את דבריו ז"ל דמאי ראייה הוא משם הא התם מיירי בעולה ולהכי אסורין אפילו אחרי כן שהוזה דמה דקיי"ל דה"ל נקברין ועולה מועלין בה עד שיצא לבית הדשן ולהכי מוראתה ונוצה לא הותרה אבל הכא דמיירי בחטאת העוף דקיי"ל משהוזה דמה יצא מידי מעילה כדאיתא במעילה (דף ק שרי נמי להכי במוראתה ונוצתה וצ"ע: פרק ג הלכה א קדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה דבר ש תורה כו'.

וכתב הכ"מ וז"ל ואיכא למידק למאי נקיט רבינו קדשי מזבח הא קדשים סתם נקיט וי"ל דרבותא נקיט קדשי מזבח וכ"ש קדשי בדה"ב ועכ"ל משום דבהאי פרקא פסק בדיני קדשי מזבח משו"ה פתת בהו עכ"ל. והנה הבה"ז הקשה מגמ' מפורשת דמעילה (דף טו ע"א) והא אמר עולא א"ר יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה במאי אילימא בקדשי בדה"ב לא יהא אלא דאקדיש אשפה לבדה"ב לאו מי לית ביה מעילה אלא כו' אלמא ס"ל להגמ' בהדיא אפכא דקדשי בדה"ב אית ביה מעילה אף לאחר מיתה ע"כ.

ונ"ל ליישב דברי הכ"מ כן דהנה התוס' כתבו שם ד"ה ואפילו והקשה הר"ח א"ל מי דמי אשפה ראויה לפדות אבל הני לאו בר פדיון הוא דלאו בר העמדה והערכה הוא וי"ל דשמא קסבר קדשי בדה"ב לא הוה בכלל העמדה והערכה א"נ מי לא עסקינן דהעמידה מחיים ולא הספיק לפדותו מחיים עד שמתו ואפ"ה קאמר עולא שיצא מידי מעילה עכ"ל.

וא"כ לפ"ז לדידן דקיי"ל דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב איתנייהו בכלל העמדה והערכה והיכא דלא העמידה והעריכה מחיים ודאי אינה נפדית וא"כ אין מועלין בהן דלא דמי לאשפה כדברי התוס' וא"כ אף על קדשי בדה"ב לית בהו מעילה ד"ת אתר

מיתה וא"כ ניחא דברי הכ"מ דס"ל כדברי התוס' אלו דלדידן קדשי מזבח ובדה"ב שוין ואם מתו יצאו מידי מעילה כמבואר: אמנם כ"ז הוא רק לתרץ דברי הכ"מ דלא נימא דנעלם מאתו גמ' ערוכה כדברי הבה"ז אמנם בעיקר הדבר נ"ל דאינו כן דהנה על דברי התוס' אלו קשה לי דאיך רוצים לומר דקושית המקשן הוא רק א"נ דקדשי בדה"ב אינן בכלל העמדה והערכה אבל אי איתא בכלל העמדה והערכה אף קדשי בדה"ב אינן מועלין לאחר מיתה וא"כ ר' יוחנן מ"ד הכא בקדשים שמתו יצאו מידי מעילה ודאי לדידיה אף קדשי מזבח וקדשי בדה"ב תרווייהו יצאו מידי מעילה דהא ר' יוחנן ס"ל בהדיא במס' תמורה (דף לב ע"ב) דאחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב לרבנן דהלכה כמותן הוא בכלל העמדה והערכה וא"כ מאי מקשה הגמ' לעיל במעילה (דף ב ע"ב) תנינא להא דעולא אר"י כו' מתו נמי תנינא הנהנה מן החטאת מאי קושיא דאי ממתניתין ה"א דרק קדשי מזבח אבל קדשי בדה"ב אינו בכלל הו"ע ואתי ר' יוחנן לאשמועינן דאף קדשי בדה"ב הוה בכלל העמדה והערכה ואם מתו אין בהו מעילה וטובא אשמועינן.

ועוד קשה לי הא התם במעילה ודף טו) קאי אליבא דר' ינאי דאמר אין מעילה מפורשת מן התורה ור' ינאי כתבו התוס' בהדיא במס' בכורות (דף כו ע"א) ד"ה התולש דסבר דקדשי מזבח לא הוה בכלל הו"ע ואם כן ע"כ רק קדשי בדה"ב הוה בכלל העמדה והערכה וא"כ מאי מקשה הגמ' אליבא דר' ינאי הכא הא הוא ס"ל דקדשי בדה"ב איתא בכלל העמדה והערכה א"כ לא דמי לאשפה ועל תירוצם השני הקשה השעה"מ בפ"י מהל' בכורים דתרצו דמיירי דהעמידו מחיים ולא הספיקו לפדותו מחיים עד שמתו מדברי התוס' בחולין (דף קלה ע"א) ד"ה והא כו' וי"ל דבשעת פדיה בעינן העמדה והערכה והביא ראייה ממסכת בכורות (דף לב ע"ב) אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל הא בעי העמדה והערכה וא"נ דמצי להעמיד הבהמה מחיים ולהעריכה ולאחר שחיטה או מיתה לפדותה מאי קשה דלמא מיירי דמחיים העמיד והעריך ואחר שחיטה הפדה אלא ודאי דבעי העמדה והערכה בשעת פדיה כשיטת התוס' במס' חולין (דף קלה) ונדחה התירוץ השני של התוס' ורק יש ליישב קושית התוס' א"נ כמו שכתב השעה"מ בפ"ז מה' בכורים דהא דבעינן העמדה והערכה הוא דוקא לכתחלה אבל אי עבר ופדה בלא העמדה והערכה מה שעשה עשוי והביא ראיות לזה דרבינו נמי ס"ל כן וכתב עוד שם דכל שעבר ונהנה מן ההקדש הוה ליה כאלו עבר ופדה ויצאו לחולין כן בלא העמדה והערכה וא"כ ניחא קושית התוס' דהא האיך אמר קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ואי נהנה לא מעל הא אם נהנה ה"ל כאלו פדה אותם וא"כ אי נהנה מקדשי בדה"ב אף לאחר מיתה מעל בודאי דלא גרע מאשפה דכיון דמעל הוי כאלו פדה כמבואר וא"נ כן דניחא דברי הגמ' דקדשי בדה"ב אף אי מתו מעל שפיר ניחא דברי רבינו דנקט קדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב דלא גרע מאשפה דמעל אף לאחר מיתה כמבואר וכמו שמפרש הבה"ז: והנה לכאורה קשה לי מסוגיא דמס' בכורות (דף לב ע"ב) דאמר רב אשי מנ"א ליה דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל הא בעי העמדה והערכה אלא ש"מ לא יגאל לא ימכר הוא ומאי קושיא לפי מה שמבואר במס' תמורה (דף ה ע"ב) דאף בדיעבד אינו פדוי מקרא דלא יגאל וא"כ א"ל כן דלהכי כתב רחמנא דומיא דתמורה דמחיים דאז אינו נגאל ואף בדיעבד אינו פדוי הא לאחר שחיטה אף דבעי העמדה והערכה מ"מ זהו

רק לכתחלה אבל אי עבר ופדה פדוי ולהכי קאמר הקרא דהוא אף בדיעבד על מחיים אינו פדוי בכ"ז יש ליישב דבריו כן דלפי מאי דמבואר הסוגיא שם בתמורה דזהו דאף בדיעבד אינו פדוי מקרא דלא יגאל זהו רק לרבא דס"ל דאי עביד לא מהני אבל לאביי דאמר מהני לא נדע מקרא דאף בדיעבד אינו פדוי ורק ילפינן מג"ש דהעברה העברה מבכור וא"כ ניחא דלא מצי למדחי כן דזהו רק לרבא אמרינן דקרא דלא יגאל אתי על דיעבד נמי דאינו פדוי אבל לאביי הוי ראייה מוכרחת דלא יגאל לא ימכר הוא דעל דיעבד לאחר שחיטה לא נוכל לידע מקרא דלא יגאל אלא ע"כ דלא ימכר הוא ול"מ להקשות דה"ל לומר הניחא לאביי אבל לרבא מא"ל דהא לפי המסקנא דחי בלא זה הטעם של העמדה והערכה דהא תקשה למ"ד קדשי מזבח לא היה בכלל העמדה והערכה ורק לפי המסקנא הוי הוכחה דלאחר שחיטה דלא אלימא למתפס פדיונו מפרוק פריק וא"כ שפיר ניחא הסוגיא אף כהשעה"מ ודוק: הלכה ג כבר בארנו כו' אבל קדשים קלים שנתפגלו אעפ"י שנזרק הדם אין מועלין באיסוריהם כו'.

וכתב הכ"מ בד"ה כבר כו' מהרי"ק ז"ל כתב שטעם רבינו משום דלא איתותב רב גידל אלא במאי דקאמר דזריקת פיגול אינה מוציאה אבל במאי דקאמר אינה מביאה הלכתא כותיה עכ"ל. ונ"ל דדעת רבינו הוא כמו שכתבו התוס' שם (דף ד ע"ב) ד"ה הפיגול וא"כ כו' אלמא משמע במסקנא דאיכא סיוע לרב גידל מהא דקאמר דזריקת פיגול אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים אבל מהא דאין מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים ליכא סיוע וקשה מ"ש כו' ואומר מורי הר"פ דשנא ושנא דלגבי הוצאת מעילה בק"ק בעינן ראוי לאכילת אדם כו'.

וא"ל דכן ס"ל לרבינו נמי דבהאי איכא סיוע בהדה דקאמר אינה מביאה ופוסק רבינו להכי ק' דיש מבריייתא ראייה כרב גידל ודוק: פרק ד הלכה ב הקדש אבר כו' ואם נפדה אין מועלין בפדיונו עכ"ל. והשיג הראב"ד ז"ל ע"ז וכתב הכ"מ בשם הרי"ק לתרץ דכיון שאינו ראוי לפדיון דשמא פשטה קדושת הגוף בכולו ואין דמים אלו דמי פדיון אלא דמים אחרים וחולין הם עכ"ל.

ולא ידעתו מה חידש בזה הלא המה דברי הראב"ד ז"ל בהשגות וז"ל ואולי יאמר משום דאינו ראוי לפדיון שמא אינו רשאי לפדותם כשהוא תם וזהו דברי הרי"ק ממש וצ"ע: הלכה ט יש מעילה כו' במשל"מ שם יש כו' עוד נסתפקתי באוסר הנאתו אי איכא מעולה מי בעינן שיאמר דבר מסוים או לא עכ"ל.

ונ"ל לענ"ד להביא ראייה לזה מגמ' דנדרים (דף לה ע"א) א"ל תניתוה מקום שנוטלין שכר עליה תפול הנאה להקדש למימרא כהקדש מה הקדש יש בו מעילה אף קונמות יש בו מעילה וכתב הר"ן ז"ל דאי ל"ד להקדש ה"ל לומר יוליך הנאה לים המלח אלא דבקונמות יש בהן מעילה כהקדש כיון דבקדש עסיק תנא תפול הנאה להקדש עכ"ל.

והנה הכא הא מיירי דאוסר הנאתו של חבירו או של המחזיר לבעל האבדה או של בעל האבידה למחזיר וא"כ א"נ דהיכא דאוסר הנאתו ליכא מעילה לא מיירי הכא כלל בהקדש דאיכא מעילה אלא ודאי אף בכה"ג דאוסר הנאתו יש בו מעילה ולהכי אמר תפול הנאה להקדש ודוק: פרק ה הלכה ה הדר במערת הקדש או בצל אילן או שובך כו' לא מעל אבל המקדש עצים ואבנים ובנה מהן בית הדר שם מעל עכ"ל וכתב הכ"מ ואיכא למידק

דהא לא חילק ר"ל בכך אלא כי היכא דלא מסתייע לרב דאמר המשתחוה לבית אסרו ומאחר שרבינו פוסק בפ"ח מה' ע"א כרב לא ה"ל לחלק בכך כו' ואפ"ה לא דחה לדרב משום דלא אשכחן מאן דפליג עליה בהדיא ואית לן למימר דטעמא משום חומרא דע"ז עכ"ל.

והנה א"כ כדברי הכ"מ האלה לחלק בין ע"ז לשאר דברים יש ליישב עפ"ז קושית התוס' במס' ע"ז (דף מו ע"ב) ד"ה ואי שהקשה גבי אתנן אמאי הוי בית מחובר הא הוי תלוש ולבסוף חברו כו' ולפ"ד הכ"מ דרק, גבי ע"ז אמרינן זה לחומרא ניהא. אמנם קשה לו ע"ז מהא דאיתא במס' חולין (דף טז ע"א) אמר רבא פשיטא לי תלוש ולבסוף חברו לענין ע"ז הוי תלוש דאמר רב המשתחוה לבית שלו אסרו ואס"ד הוי מחובר על ההרים כו' לענין הכשר זרעים תנאי היא דתנן הכופה קערה כו' בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן אר"א תברא מי ששנה זו לא שנה זו ר"פ אמר כוליה חד תנא הוא כאן בכותל בנין כאן בכותל מערה ופירש רש"י ודכ"ע ס"ל דהוה תלוש.

והנה רבינו פוסק לקמן בפ"ב מה' טומאת אוכלי הל' ג' כרב פפא דכותל בית לענין הכשר הוי כתלוש ורק כותל מערה אינה כתלוש שהיא עצמה של קרקע וכן שם בגמ' לקמן בעי רבא תלוש ולבסוף חברו לענין שחיטה מהו ר"ש כו', ובפ"א מהל' שחיטה הי"ט פוסק רבינו התולש קנה או שן כו' ואם נעצן בקרקע לא ישחוט כשהן נעוצין ואם שחט שחיטתו כשרה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומסקנא דמתניתין דמכשיר בדיעבד בתלוש הוא כו' ומשמע דתלוש ולבסוף חברו אפילו בעל ליה כשר וכן נראה מדברי הרי"ף ורבינו עכ"ל. אלמא דרבינו פוסק בהדיא דתלוש ולבסוף חברו בין לענין הכשר זרעים ובין לענין שחיטה הוי כתלוש וא"כ איך אומר כאן הכ"מ דרבינו רק משום חומרא דע"ז ס"ל דהוי כתלוש והא חזינן דגם בשארי דברים הוי כן וא"כ תקשה אמאי פוסק רבינו הכא כן דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש והמקדיש בית בנה מועל ודאי.

ועוד קשה לי מהא דאיתא בירושלמי דשבת פ' רע"ק פ"א ה"א אמר ר"ה בשם רב המשתחוה לבית אסרו ר"ז בשם ר"י המקדיש את הבית מועלין בו מ"ד אסרו מועלין בו מ"ד לא אסרו אין מועלין בו כו' אלמא דשוה ע"ז לענין מעילה ומ"ד דאסרו הה"ד דמועלין בו ול"א החילוק של חומרא דע"ז כדברי הכ"מ: ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דרבינו ס"ל באמת בכל דוכתא דתלוש ולבסוף חברו הוה כתלוש ומ"מ הכא גבי מעילה ס"ל דאף לקושטא דמלתא מחלקינן בין בנאה ולבסוף הקדישה והקדישה ולבסוף בנאה ותלוש ולבסוף חברו לא הוה כתלוש לענין מעילה משום דאמרינן במס' מנחות (דף ע ע"א) בעי רבא שיכולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא לה שם במחובר מהו כו' א"ל רבין לר"א א"כ מצינו תרומה במחובר לקרקע ותנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע ועיי"ש בהגהות הגרי"ב ז"ל כי תניא ההיא לענין מיתה וחומש דאי תלש ואכלו תלוש הוא ואי גחין ואכל בטלה דעתו אצל כל אדם ע"כ וכן פוסק רבינו לעיל בפ"א מה' תרומות ה' כ"ב.

והנה במס' מעילה (דף יח ע"ב) אמרינן נאמר חטא במעילה ונאמר חטא בתרומה מה חטא האמור בתרומה כו' ובתלוש מן הקרקע אף חטא האמור במעילה פוגם כו' ובתלוש

מן הקרקע נמצא דהא מצריכין גבי מעילה תלוש דוקא הוא משום דגמרינן חטא חטא מתרומה וכיון דגבי תרומה אמרינן דאף תלוש ולבסוף חברו לא משכחת לענין מיתה וחומש לתרומה ואף שיכולת ששתלה דהוה תלוש ולבסוף חברו מ"מ אי אכלה במחובר א"ח מיתה וחומש והה"ד גבי מעילה אף בתלוש ולבסוף חברו ורק היכא שהקדישה ולבסוף בנאו מעל דמאי מפקיע קדושה מניה לענין מעילה ואף דבתרומה אי זרע זה של תרומה ואכלה במחובר לא מחייב מיתה וחומש התם משום דבטלה דעתו ולא הוי אכילה אבל הכא הוה הנאה במה שדר בבית זה ומ"מ לחול המעילה לכתחלה על המחובר לא חלה כמו התם דאינו חייב מיתה וחומש כמבואר.

ולכא למימר דילפותא הוא מזה דאי שתלה ואח"כ קרא עלה שם דזהו ספק לנו אי הוה תרומה ונשאר בבעיא וכן פוסק רבינו שם בפ"א מה' תרומות דה"ז ספק והכא אמרינן דאי אין מעילה במחובר לקרקע ודאי אינו שם מעילה אלא ודאי ילפינן חזוה דאינו חייב מיתה וחומש וא"כ אפילו בזה שהיה תלוש ולבסוף חברו אינו וס"ל לרבינו ע"כ דגמ' דידן דיליף דאין מעילה במחובר מתרומה חונק על זה הירושלמי דשבת דתלי זה באם אסרו המשתחוה לבית דלפ"ז אפילו א"נ דהתם אסרו הכא אינו חייב מעילה דיליף מתרומה ודוק: הלכה ו גדולי הקדש מועלין בהם.

וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס ז"ל לבאר הטעם דפוסק רבינו כר' יוסי בדבר זה שמועלין בגדולין נגד ת"ק וכתב כו' גם בפ"ד דפסחים נתבאר שמועלין בגדולי הקדש גם בתמורה פ"ו שנינו ומועלים בגדוליהן הלכך כר' יוסי נקטינן עכ"ל. והנה התוי"ט בפ"ג דמס' מעילה משנה ו' דחה ראיית הכ"מ שהביא הכא וכתב התוי"ט ראייה ממשנה ו' פ"ז דנדרים ממה דאיתא שם קונם פירות אלו כו' ואסור בגדוליהן.

ולענ"ד לאו ראייה היא דנהי דהתם אסור מטעם הקדש מ"מ א"ל לפי מאי דאמרו רבנן במס' פסחים (דף נו) דנהי דמעילה ליכא איסורא מי ליכא בגידולין א"כ יש לומר דלהכי נמי בקונם פירות נמי איכא איסורא ואכתי מנ"ל דגם מעילה איכא ועיין לעיל בפ"ה מה' נדרים ה' י"ג והל' ט"ז ובדברי הכ"מ שם והביא חולקים אי איסור הגידולים הוא מה"ת או מדבריהם וא"כ לאו ראייה היא זה דמעילה איכא בגידולין.

ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה רבינו פוסק לעיל בפ"ד מה' מתנות עניים הל' כ"ב המקדיש כרמו כו' ואם משנודעו העוללות כו' ויתנו שכר להקדש גדוליו להקדש עכ"ל. והנה זהו פלוגתא במשנה ח' פ"ז דמס' פאה ת"ק ור' יוסי ופוסק רבינו כר' יוסי והנה הגר"א ז"ל בשנות אליהו כתב דטעמיה דר' יוסי דס"ל דיתנם שכר גדוליו להקדש משום דס"ל דיש מעילה בגדולין וכן משמע שם פשט הירושלמי כדברי הגר"א ז"ל כמו שמפרש שם הפ"מ והטעם שפוסק רבינו כר' יוסי הוא כמו שכתבו שם התוי"ט והכ"מ דאיתא בירושלמי שם אמר ר' יוחנן מעשה היה והורו כר' יוסי נמצא דפסקינן בזה כר' יוסי משום דהירושלמי פוסק כן וא"כ נפסוק נמי בזה כר' יוסי דיש מעילה בגידולין דחד טעמא הוא ואי לא הוה רק איסורא לא הוה פסקינן הכא דיתנם שכר גדוליו להקדש ורק משום דר' יוסי ס"ל דאיכא מעילה וא"כ כיון דהתם פסקינן כר' יוסי גם בזה דיש מעילה בגדולין פסקינן ע"כ כותיה כמבואר ודוק: שם ערבה הגדילה בשדה הקדש לא נהנין

ולא מועלין עכ"ל וכתב הראב"ד ז"ל שבוש הוא זה שלא נאמר במשנה אלא על אותו מקום שיחזוהו לשם מצוה עכ"ל.

והכ"מ כתב ואיני יודע למה אומר שהוא שבוש למי שמפרש פירוש אחר שלא כפירושו עכ"ל. ונ"ל לפענ"ד דכונת הראב"ד הוא פשוט דאי קאי על ערבה של הקדש מ"ט אין מועלין משאר עצי הקדש ובפירוש המשנה כתב רבינו במס' מעילה שם וז"ל וכשצומחת ערבה בשדה הקדש הואיל ואינה נמכרת ואינה ראויה לשום דבר לא נהנין ולא מועלין לד"ה עכ"ל.

וכן תמה ע"ז נמי הטורי אבן במס' ר"ה (דף כח) דהאיך אומר ואינה ראויה לשום דבר הלא היא ראויה לצריפי דאורבני ולמכור לצורך מצוה ולשאר דברים ומה גרע משאר גדולי הקדש ואילני הקדש דמועלין בהם וע"כ כתב הראב"ד ז"ל דמיירי רק בערבה של מצוה וכן מפרש נמי הבה"ז שם דברי הראב"ד ז"ל עיי"ש.

וע"כ כתב לתרץ שם במס' מעילה בס' צאן קדשים דכונת רבינו הוא הכא בעודן במחובר ומשו"ה דקדק בצח לשונו וכתב ערבה הגדילה ולא כתב שהגדילה בשדה הקדש אלא שעדיין גדולה ומשו"ה לא מועלין דאין מעילה במחובר עכ"ל. ודבריו תמוהין דוה"ל לרבינו לאשמעינן לעיל גבי דין דאין מעילה במחובר ומ"מ לא נהנין לכתחלה ולא הכא וביותר תמוה דע"כ צריך לפרש שם כן במשנה דאמר ערבה של הקדש לא נהנין ולא מועלין הוא במחובר דהא רבינו אינו מפרש דהוא של מצוה שיחזוהו לזה וא"כ איך אומר אח"כ ראבר"צ נוהגין היו הזקנים שנהנין מהן בלולביהן הא ראבר"צ מיירי אחרי כן שהתליש את הערבה והיה בתלוש ושייך בה מעילה ולא הוה כדברי ת"ק דקאי על מחובר וא"כ דראבר"צ ס"ל מטעם מצות לאו ליהנות נתנו כמו שפירש רש"י שם ה"ל לראבר"צ לפרש דהוא מלתא אחרייתא דקאי על תלוש ות"ק איירי במחובר.

ועוד דודאי רבינו לא ס"ל כן דהא בפירוש המשנה מפרש פירוש אחר שאינו ראויה ולא משום מחובר: ונ"ל לומר דמשמעות לשונו של המשנה דהוא רק על ערבה של מצוה קאי כפירוש הראב"ד ז"ל דהא בתחלה אמר מים שבכד של זהב לא נהנין ולא מועלין כו' וקאי על מים שמנסכין בחג ואח"כ אמר ערבה לא נהנין ולא מועלין ומשמע דקאי נמי על ערבה של חג כמו המים שבכד וע"ז מסיק ראבר"צ.

והנה התוי"ט כתב במשנה וז"ל לכאורה נראה דת"ק לא פליג דהא קיי"ל דמצות לאו ליהנות ניתנו כו' וראבר"צ עובדא קאמר ואג"ע דבלשון פלוגתא קאמר אשכחן טובא מה"ג אלא שרבינו בפירוש המשנה כתב ומ"ש ר"א בר"צ שמותר ליהנות בו לפי שהעיקר הוא בידנו שמצות לאו ליהנות ניתנו וזה הדבר אמיתי ואע"פ שדעת ר"א שמותר ליהנות ממנו אין הלכה כן וכן בחבורו פ"ה מה' מעילה לא העתיק דבריו וצ"ע למה דחהו מהלכה עכ"ל: ונ"ל ליישב פשוט עפ"י מה שמסתפק הטורי אבן במס' ר"ה (דף כח) שם באבני שוהם לדידן דקיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו אם אסור לכתחלה לתקוע בשופר של קודש ומתחלה ס"ל דרק בדיעבד יצא אבל לכתחלה אסור ולבסוף הדר ביה ואמר דרבא בתר חזרה ס"ל דלכתחלה שרי לתקוע דבמקום מצוה לא גזרו רבנן.

והנה רבינו ודאי לא ס"ל כן דכתב לעיל בפ"א מה'שופר ה' ג' שופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא דאין בקול דין מעילה וא"ת והלא נהנה בשמיעת הקול מצות לאו ליהנות נתנו ומבאר הלחם משנה דברי רבינו כן דס"ל דהוי דבר שבקול וקיי"ל קול ומראה וריח לית בהן מעילה ורק איסורא אית ביה מזרבנן ועל טעם של איסור דרבנן דלא נימא כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אומר דמצות לאו ליהנות ניתנו אלמא אף דס"ל לרבינו בזה כרבא דמצות לאו ליהנות ניתנו מ"מ אומר דאסור לתקוע בשופר של עולה לכתחלה ואף דלא הוי רק איסור דרבנן ומ"מ אסור לכתחלה ודייק רבינו זה מדקאמר רבא אחז זה וא"ז יצא דמצות כו' משמע דבדיעבד יצא אבל לא לכתחלה וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ד מה' יבום הל' כ' דסנדל המוסגר ושאסור בהנאה לא תחלוץ לכתחלה ואם חלצה חליצתה כשרה והוא נמי מטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו ולכתחלה אסור והוא מגמ' דיבמות (דף קג) ומעתה ניהא כן דראבר"צ חזינן דפליג על ת"ק ומתיר אפילו לכתחלה ואנן קיי"ל דאין נהנין משום דאסור לכתחלה אף של מצוה כמו התם בשל שופר דאמר רבא יצא בדיעבד וא"כ שפיר פוסק רבינו דלא כרבא דמתיר לכתחלה ועל דיעבד יצא סמך על מה שכתב רבינו בהל' שופר ובש"ד הכלל זה דמצות לאו לה"נ ולכתחלה אסור ולהכי השמיט זה הדין בה' מעילה כמבואר ומפרש רבינו דאותה ערבה היה גדילה בשדה הקדש ולוקח למצוה מתיר ראבר"צ לכתחלה ות"ק ס"ל דלא נהנין ולא מועלין מטעמא שכתב בפירוש המשנה כמבואר ודינו כתב כאן עפ"י פירוש המשנה שלו ודוק: פרק ו הלכה א ויש דברים כו' ויתכוון ליהנות ויפגום כו' עכ"ל.

והנה קשה לענ"ד על רבינו מהא דאיתא במס' פסחים (דף לג ע"א) מר בריה דרבינא אמר לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא מתחייב בהן שאינו מתעסק כמתעסק שאם נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר שפטור תאמר במעילה שאם נתכוון להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שמעל רנב"י אמר ה"ק ל"א כו' נתכוון להגביה את התלוש כו' תאמר במעילה שאם הושיט ידו לכלי ליטול חפץ וסך ידו בשמן קודם שמעל כו'.

והנה רבינו לא הזכיר כלל החילוק זה וכתב סתם ויתכוון ומשמע דמעילה שוה לשאר איסורים וצריך טעם למה. ונ"ל לישב כן דהנה רש"י ז"ל כתב דוחטאה בשגגה כל דהו כתיב ולית ביה מיעוטא כדכתיב בשבת מלאכת מחשבת וכתוב בשאר מצות אשר חטא בה פרט למתעסק והקשה המהרש"א ז"ל ויש לדקדק למאי דס"ד השתא דלא כתיב בשגגה במעילה ובעי למילף מק"ו משאר מצות לפטור מזיד במעילה מהאי קו"ח נמי נילף לפטור שאין מתעסק במעילה ויש לומר דאה"נ ה"ק לא אם אמרת דא"ל הוה כתיב בשגגה במעילה הוה ילפינן בין מזיד בין שאינו מתעסק לפטור מקו"ח משאר מצות ולכך אצטרך למכתב בשגגה במעילה דגלי לנו דלא נילף ליה לפטור משאר מצות וא"כ שאין מתעסק חייב בה מדלא כתיב ביה כדכתיב בשאר מצות עכ"ל: נמצא דכל עיקר דבר זה דהכא חייב במתעסק ידעינן מיתורא דקרא של ובשגגה וס"ל לרבינו כן דהכא קאי אליבא דרבי דס"ל דהזיד במעילה במיתה ורוצה למיפרך מה למעילה שכן חייב מיתה פחות מכזית דתי הגמ' התם דלרבי מניה ילפינן מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית וזהו רק אם רוצה למיפרך על מיתה כמו שאומר הברייתא אבל לדידן דס"ל הזיד במעילה באזהרה וס"ל דלאו איכא על פרוטה אף שלא בכזית א"כ א"ל דיש למפרך שפיר מה

לשאר איסורין שכן לאו שלהם בכזית תאמר במעילה שלאו שלהם אף בפחות מכזית בפרוטה וע"ז לא שייך לומר דון מינה רק על חיוב מיתה שייך זה כמו שכתב רש"י ז"ל שם וא"כ לא צריך לומר דהקרא של ובשגגה אתי לומר דחייב מתעסק בה כיון דאצטריך לגופיה לומר שאין חייב בה מזיד דמשאר מצות לא מ"ל דהכא חמירא דהכא חייב בפחות מכזית וס"ל לרבינו כן דהנה התוס' מקשים שם אשר הגמ' רוצה לומר מעילה שלא חייב א"ד כו' ולימא ארבעה שמביאין על הזדון כשגגה יוכיחו כו' וס"ל לרבינו כן דנראה ממי נלמוד זה דבדבר חדש ודאי לא נאמר הכא מה שאין בכל המצות שבתורה הכא גבי מעילה דחייב על הזדון כמו הני ארבעה או דומה לשאר מצות וילפינן מניה ודחי הגמ' דהכא תומר משאר מצות וילפינן טפי מ"ד דמביאין על הזדון וזהו על הא דר"ל דיהא חייב על הזדון איכא לדמות להני ד' דמביאין אבל זה שפטור מתעסק כיון דלא מצינו זה בכל מצוה שיהא חייב אזי כיון דהקרא של בשגגה לא אייתר על זה אמרינן דהכא דמי לשאר מצות בשוגג דהכא כמו בכ"ד דפטור מתעסק ורק על המזיד ר"ל דחייב דמצינו כמותו גבי הני ד' אבל מתעסק דלא מצינו כמותו דהוא חייב ילפינן משאר מצות דמחייב רק במתכוון ודוק: הלכה יג אבל המפריש שקלו כו' ואם עדיין לא נתרמה תרומה לא מעל ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש רבינו ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה בגמ' פ"ב דקידושין (דף נד) פלוגתא דר"מ ור' יהודה והלכה כר"י עכ"ל. והנה לפי הסוגיא שם במס' קידושין הוא לכאורה דברי הכ"מ תמוה דהא שם אמרינן אליבא דרב איפוך וזה דאין מועלין בשירי הלשכה הוא דברי ר"מ ור"י ס"ל דמועלין וא"כ ה"ל לפסוק כר' יהודה אפכא ותמה ע"ז שם בס' פני יהושע בקידושין מ"ט פוסק רבינו כר' מאיר נגד ר' יהודה הכא והניח בצ"ע עי"ש.

ונ"ל לומר כן דבאמת ס"ל לרבינו אפכא כיון דר' יוחנן פליג שם על רב ור"י מפרש טעמיה דר"מ דהקדש במזיד מתחלל וכן אומר כן עולא משמיה דבר פדא להכי פוסק רבינו כן וא"כ הכא לא אמרינן אפכא ונשאר הברייתא סתמא או גרסינן דברי ר' יהודה דאין מועלין בעתיקין ור' מאיר אומר מועלין בעתיקין שר' מאיר אומר מועלין בשירי לשכה וכן שם בברייתא אחרינא מועלין באבני ירושלים נמי הוא דברי ר' מאיר ולא אפכינן ופוסק רבינו שפיר בכ"ז כר' יהודה ומה שנקיט ר' מאיר בתחילה כתנות כהונה שבלו מועלין בהם ה"ד לא בלו כמו שרוצה הגמ' לפרש בתחילה ומה שנקיט בלו הוא לרבותא דלא נימא דהוה נעשה מצותו ואין בה מעילה וכמו שתמה ע"ז המשל"מ לעיל בה' י"ד ואומר כתירוץ המשל"מ דמ"מ יש בהן מעילה דמרבינן מקרא דוהניחם שם אבל כש"כ לא בלו דודאי מועלין דר"מ דס"ל מועלין בשירי לשכה לא ס"ל הסברא דכיון דניתנה להנות בה אין בה מעילה ורק זה ס"ל לר"י וא"כ ה"ד גבי כתנות כהונה חדשים לר' יהודה נמי אין בה מעילה כמו שמדמה הגמ' תחלה לר' מאיר ושפיר פוסק רבינו כדברי ר"י כדברי הכ"מ ולא הביא נמי דין דאבני ירושלים מועלין בהן שזה כדברי ר"מ: אך לפ"ז תקשה כיון דרבינו ס"ל דבאבני ירושלים אין בו מעילה והגמ' מקשה הכא על ר' יהודה מזה דאומר כירושלים לא אמר כלום ומשני תרי תנאי ופירש רש"י ז"ל לחד תנא ירושלים מקדשא ואי לקח אבן מאבני החומה מעל ולחד תנא לא מקדשא וא"כ משמע דזה המ"ד דאומר דאבני ירושלים לא מעל הוא ס"ל דהאומר כירושלים ל"א

כלום ולעיל בפ"א מהל' נדרים פוסק רבינו דהאומר כירושלים תל הנדר כת"ק דר"י שם וא"כ היאך ס"ל הכא דאין מועלין באבני ירושלים משמע דהוא ס"ל כאידך תנא אליבא דר' יהודה.

ונ"ל לישב פשוט דרבינו מפרש לה הכא הסוגיא דקידושין כמו שמפרש לה הריטב"א ז"ל בשם התוס' רי"ד וז"ל תנאי היא אליבא דר' יהודה פירש יש תנא שאומר דירושלים לא נבנית משירי הלשכה הילכך לא קדשה עכ"ל. נמצא דמפרש לה דהתנא דאומר דכירושלים לא אמר כלום הוא ס"ל דאף משירי הלשכה לא נבנית החומה ורק משל חול ולהכי אינו חל הנדר אבל רבינו דפוסק לעיל בפ"ד מה' שקלים ה' ח' דחומת ירושלים בא משירי לשכה שפיר מקדש דחל נדר ע"ז ורק אין מועלין כמו כתנות כהונה חדשה הואיל וניתנה ליהנות ולא ניתנה תורה למה"ש כסברת רב אליבא דר' מאיר והוא לדידן אליבא דר' יהודה ואתיא פסקי רבינו שפיר דלא מפרש כפירוש התוס' הכא ד"ה תרי דלמ"ד דירושלים בא משירי הלשכה אינו קדוש ולא מעל אלא מפרש כפירוש התוס' רי"ד ז"ל דלמ"ד לא קדשה ס"ל דאף משירי הלשכה לא בא ודוק: פרק ו הלכה ו וכן פרוטה של כו' שנתערבה כו' וכתב הכ"מ וא"ת וליבטל ברובא וי"ל דדשיל"מ לא בטל א"נ מטבע חשוב ולא בטל עכ"ל.

והנה הוא דברי התוס' במס' מעילה (דף כ ע"ב). והנה המשל"מ מעיין בדין זה אי הא דמטבע חשוב ולא בטל אם הוא מדאורייתא או מדרבנן והביא המשל"מ ראייה ע"ז מגמ' דיומא (דף נה) דאמר שם דלא היו שופרות לקיני חובה משום חטאת שמתו בעליה ודאי כו' ואמאי ליבטל ברובה אלא מטבע חשוב ולא בטלה ושוב דחה זה דא"ל דמדרבנן לא בטל ומש"ה ס"ל לר' יהודה דלא היו שופרות לקיני חובה כו' ועוד הביא ע"ז ראייה מהא דאמרינן במס' מנחות (דף מו) ובש"ד אלא שהכהנים דורשין מקרא זה הואיל ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הוא היאך הן נאכלין וא"א ליבטל ברובא אלא ודאי מטבע חשוב ולא בטל ועוד אפשר לומר דאף כו' אלא דשאה"כ דמעיקרא לא רצו לבטל ולערב את מעותיהם עם מעות ישראל כדי שיהא בטלים ברוב ודומה הוא למבטל איסור בידים וראיה לזה מגמ' דחולין דאמר ל"א תורה שלח לתקלה ואי שלחה ליכא איסור דאזלינן בתר רובא ואפ"ה לשלחה ל"א קרא דלא אמרה תורה שלח לתקלה הרי דלעכב בידים אסור עכ"ל: והנה נ"ל להביא ראייה לזה דמטבע חשוב ואינו בטל מה"ת מהא דאיתא במס' תמורה (דף טו) ומי אית ליה למ"ד דחטאת צבור שכפרו בעליה מתה והתניא כו' וחטאת מי קרבה עולה אמר רבא כו' מה עולה א"נ אף חטאת אינה נאכלת שהיה ר' יוסי אומר על ע"ז הביאום ואמר ר"י אמר שמואל על ע"ז שעשו בימי צדקיהו קס"ד למ"ד חטאת צבור שנתכפרו בעליה מתה מתו בעליה ה"נ והא הכא דאיכא מתו בעלים וקרבה אר"פ אפילו למ"ד נתכפרו בעלים מתה מתו בעלים אינה מתה לפי שאין הצבור מתים כו' מנ"ל לר"פ הא כו' אלא היינו טעמא שאין הצבור מתים משעירי ר"ת ורגלים דאמרה תורה אייתניהו מתרומת הלשכה ודילמא מתו מרייהו דהני זוזי אלא לאו ש"מ אין הצבור מחים ופירש רש"י ז"ל משעירי רגלים ור"ח דאמר רחמנא אייתניהו מת"ה משקלים הבאין באדר ואע"ג דא"ל דילמא מתי מרייהו דהני זוזי קצת מאותן שהביאו השקלים מתו קודם הרגלים ונמצא שמקריבין חטאת שמתו בעליה שהרי יש להן חלק בהן עכ"ל.

וקשה דהא ודאי לא מתו רק מקצת בעלים מאלה שהרימו תרומת הלשכה ולבטל ברובה הכסף של אותן שמתו בשאר הכסף ויכול להקריבן אלא מטבע לא בטל והוא מדאורייתא ע"כ דהא מקרא זה ילפינן דצבור אינן מתים וזהו מה"ת והכא אינו מעכב בידיים כמו התם גבי מנחת כהן דרחה המשל"מ וכ"א נותן המעות בעודו בחיים: אמנם נ"ל דגם מזה איז ראייה עפ"י מה שהסוגיא זו נשתנה ממה דאיתא במס' הוריות דשם (דף ו) איתא בשלמא לר"י משכחת לה להני שנים עשר חטאות כגון דחטאו ולר"ש נמי משכחת לה כו' אלא לר' מאיר דאמר ב"ד מביאין ולא צבור ה"מ לה כגון דחטאו והדר חטאו עד תריסר זימני והא מייתי להו הני דחטאו אר"פ כי גמירי כו' ה"מ ביחיד אבל לא בצבור לפי שאין מיתה בצבור מנ"ל לר"פ כו' אלא דיוקא דר"פ משעיר דר"ח דאמר רחמנא מייתי לה מתרומת הלשכה והא מייתי להו הנך דישראל והנך דפיישו היכי מייתי אלא ש"מ חטאת שמ"ב בצבור קרבה מי דמי שעיר ר"ח דילמא לא מייתו בצבור אבל הכא ודאי מייתו אלא טעמא דר"פ מהכא כו': ונ"ל לבאר חילוק הסוגיות דשם בתמורה נשאר ראייה זו ולא דחי דילמא לא מתו והכא בהוריות דחי זה משום דהתם בתמורה קאי כל הסוגיא אליבא דר' יהודה דאמר שם דחטאת שכפרו בעליה מתו ומקשה מחטאת שמתו בעליה ומתרץ דמתו בעליה ליתא בצבור ומביא הראיה משעירי ר"ח ורגלים ואליבא דר"י לא מצי למדחי דילמא לא מתו עפ"י דאיתא במס' יומא (דף נה) דר' יהודה ס"ל דלא היו שופרות לקיני חובה דילמא מתו בעליהם ודאי ונברור חד זוזי ולישדי בנהרא והנך לישתרי ר' יהודה לטעמיה דלית ליה ברירה כו' וא"כ לר' יהודה גם אי ידעינן דבשנה זו מתו מאותן שתרמו מ"מ לא חלקה התורה בזה ומ"מ מקריב לשעיר ר"ח ושל רגלים מתרומת הלשכה ולא מצי למימר דאמרינן בזה ברירה דהכסף הנשאר נמי בתרומת הלשכה הוא מאותן שבחיים ומהני שבחיים מקריבין השעירי חטאת דהא ר' יהודה לית ליה ברירה ומש"ה ס"ל דלא היו שופרות לקיני חובה ולהכי הוא ראייה גמורה מזה דאין ק"צ מתה אבל התם במס' הוריות דקאי אליבא דר' מאיר דאמר לר"מ ה"מ ומייתי הראיה אליבא דר"מ שצבור א"מ ושפיר דחי לדידיה דילמא לא מתו מהצבור מהני שמביא קרבנות חטאת דאמרינן ברירה ואמרינן דילמא מחלקם של אותן שלא מתו ובחיים המה ולא ראייה היא.

וא"כ כיון שבארנו דלא דחי הא דתמורה כמו התם בהוריות הוא משום דאזיל אליבא דר' יהודה וא"כ נוכל לדחות כמו שדחה הכו"פ בסי' ק' ראית המשל"מ מהא דהכהנים דורשין כו' משום דזה אמר ר' יהודה ור' יהודה ס"ל דמין במינו לא בטל ודעת רש"י במס' יבמות (דף פא ע"ב) וכן דעתו במס' זבחים (דף עג) ובמנחות (דף כג) דאפילו יבש ביבש לא בטל לר' יהודה וכן הכריע הכו"פ (בסי' קט וקי) עי"ש ולהכי לא מבטל לר' יהודה המטבע דהוה מין במינו וא"כ גם בתמורה שפיר קאמר הגמ' ראייה זו דקאי אליבא דר' יהודה דמין במינו לא בטל אבל לפי דעת של הראשונים דביבש ביבש מודה ר' יהודה דבטל וא"כ ליתא דחיית הכו"פ ושפיר הוא ראייה מהגמ' דתמורה: והנה בהאי סוגיא דתמורה אמרתי דבר נכון לישב דברי התוס' שם שכתבו על עכו"ם שעשו בימי צדקיהו ואתיא כמ"ד צבור בעכו"ם כל שבט מייתי פר ושעיר ואמטו להכי הביאו י"ב שעירים י"ב חטאות לי"ב שבטים ותמהו ע"ז המפרשים שהוא נגד הסוגיא דהוריות דאומר שם אפילו למ"ד ב"ד מייתי דחטאו והדר חטאו תריסר זימני ונ"ל לבאר כן דצריך להבין

היאך נדע החשבון בצמצום דחטאו תריסר זימני ויש לפרש עפ"י מה דאיתא במס' סנהדרין (דף קג ע"ב) כתיב פסל וכתוב פסילים א"ר יוחנן בתחלה עשה לו פרצוף אחד ואח"כ עשה ארבעה פרצופין כדי כו' והנה בתחלת הסוגיא היה ס"ל להגמ' דעבדו ע"ז בשוגג ולהכי מייתי הקרבנות ואח"כ מקשה הגמ' והא מזידין כו' והנה על דברים שחייבין קרבן בשוגג בע"ז היו שלשה עבודות זיבח וקיטר וניסך ועל השתחוואה יש פלוגתא במס' סנהדרין (דף סג ע"א) ועיין שם בתוס' ד"ה אר"א כו' וגם בקרא שם בירמיה מצינו שהכותים שעבדו ע"ז בשלשה העבודות זבחו קטרו ונסכו וא"כ כיון שעבדו להצלם הד' פרצופים בשלשה עבודות הו"ל י"ב זימני וזהו שאמר שחטאו תריסר זימני היינו שעברו הד' פרצופות בשלשה עבודות.

אך צריך לבאר הא דאמר דבשוגג היה איזה שוגג עבודתם דל"ל על אנדרטי וסגיד ליה או מאהבה ומיראה דזה לא נוכל לטעות דזה לא היה התם דעבדו מרצונם הרע אלא נוכל לומר שטעו ועבדו באומר מותר. והנה התם בסנהדרין (דף סב) אמרינן הניחא לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מא"ל אלא באומר מותר תפשוט דאינו חייב אלא אחת הא לא קשיא ותפשוט כו' נמצא דלרבא דס"ל דאם מאהבה ויראה פטור ע"כ ס"ל באומר מותר דהוי העלם זה וזה ואינו חייב אלא אחת וא"כ אף אי עבדו באומר מותר כל הג' עבודות להד' פרצופים מ"מ אינו חייב אלא אחת: והנה התם בתמורה קאי תחלת הסוגיא אליבא דרבא דאמר שם כעולה מה עולה אינה נאכלת כו' ולרבא לית ליה זה דחטאו י"ב זימני דהא על הי"ב לא מחייב י"ב חטאות דעל כל ג' עבודות אינו חייב אלא אחת וא"כ אתיא ע"כ כדברי התוס' שם דכל שבט מייתי פר אבל התם בהוריות אומר סתמא דגמ' כעולה ולא נזכר דברי רבא ולהכי שפיר מ"ל דדברי ר"נ לא אפשיט שם בסנהדרין והעלם זה וזה חייב על כל אחת ואחתכאביי ומסיק דחטאו י"ב זימני ג' עבודות לד' פרצופות ואתיא אפילו כמ"ד דב"ב מייתי ולא כל שבט כו' מאיר כמו דמבואר שם: הלכה זו המועל בפחות משהו פרוטה בין בזדון בין בשגגה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וא"ת קרבן ויראה לי שאינו לוקה על פחות מש"פ אם היה מזיד עכ"ל.

והנה רבינו כתב ויראה לי דלא הוה ידענא רק שאינו חייב קרבן וחומש על פחות מש"פ אבל מלקות במזיד ה"א דחייב גם על פחות משהו פרוטה להני אומר ויראה לי דאינו לוקה נמי במזיד על פחות מש"פ. ונ"ל להביא ראיה לזה חזא מהא דאיתא במס' מכות (דף כב ע"א) אלא הכא במ"ע שבשלו בעצי הקדש ואזהרתה מהכא לא תעשון כן כו' וכתבו התוס' בד"ה אלא וא"ת ולילקי נמי משום הזיד במעילה באזהרה ויש לומר דלא קחשיב אלא לאו דאיתנייהו בפחות מש"פ ע"כ אלמא דהכא גבי מלקות קאי ואפ"ה לא לקי על פחות מש"פ במזיד דקאי שם לענין אם לוקה חמש והוא כדברי רבינו דאף למלקות בעינן ש"פ: ועוד מהא דאיתא במש' שבועות (דף כא ע"ב) גבי אמרו לו לרע"ק היכן מצינו דאוכל כל שהו חייב ולא הרי נמלה בריה שאני והרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה כו' אלמא דליתא שום חיוב גבי הקדש במזיד אפילו לענין מלקות בפחות מש"פ דהא גם לענין מלקות פריך שם מנמלה וכן מהקדש ואומר דבעי ש"פ.

והנה בס' ושב הכהן במס' כריתות (דף יח) הקשה על רבינו מ"ט תלה הדבר ביראה לי מהכ"ת נימא כן דחייב מלקות אף על פחות מש"פ וחידש רבינו דאינו כן ומ"ש משאר

מלקות דבעי שיעור והכא הוא השיעור ש"פ ע"י"ש. ונ"ל לומר דלהכי כתב רבינו יראה לי דהנה במס' שבועות (דף כב) אמרינן אר"פ מחלוקת בשבועות אבל בקונמות ד"ה כל שהו מ"ט קונמות כיון דלא מדכר שמייה דאכילה כדמפרש דמי ומסיק כו' אמר רבינא כי קאמר ר"פ לענין מלקות כי תניא ההיא לענין קרבן דבעינן ש"פ ע"כ וכתבו התוס' שם ד"ה אבל תימא דחמור קונם מהקדש ואיהו גופיה לא אסור אלא משום דהוי כהקדש והקדש בעי ש"פ ע"כ.

והנה מפני קושיא זו של התוס' יש סברא לומר דלפי המסקנא דגם גבי קונמות רק לקרבן בעי ש"פ אבל למלקות לקי בכל שהו משום דלא קמדכר שמייה דאכילה ולהכי חייב בפחות כשיעור ולא בעי לא כזית ולא ש"פ ה"ה"ד בהקדש נמי כן דרק לקרבן בעי ש"פ אבל למלקות לא חמור קונם מהקדש וגם גבי הקדש כיון דחייב אי מעל אף בעצים ואבנים ולא קמדכר שמייה דאכילה חייב בפחות מכזית ופרוטה נמי ליתא רק לענין קרבן כמו גבי קונמות דלא חמיר מהקדש ולא קשה לאמרו לו לרע"ק כמו דמתרץ מקונמות קמ"ל רבינו דאפילו לפי המסקנא מ"מ רק גבי קונמות חייב מלקות בפחות אבל הקדש לא כמבואר.

וקושית התוס' שם יש לישב כן דבתחלה דקסבר דאף קרבן חייב על קונמות בכ"ש קשה מקונמות על הקדש אבל לבסוף דמסיק רק דחייב מלקות בכ"ש לא קשה מקונם על הקדש וכן מבואר שם בחידושי הרשב"א ז"ל וכן הביא המשל"מ לעיל בפ"ג מה' שבועות דברי הרמב"ן ז"ל וז"ל הא דאר"פ מחלוקת בשבועות אבל בקונמות ד"ה בכ"ש לאו לקרבן קאמר אלא למלקות קאמר ותדע לך דהא אפילו למ"ד יש מעילה בקונמות מנ"ל בהקדש ודי לבא מה"ד להיות כנדון ובהקדש הא בעינן ש"פ כו' עכ"ל.

אלמא דלא קשה רק מזה א"נ דקאי גם על הקרבן הכל שהו אבל אי לא קאי רק למלקות לא קשה דלאו בקונמות לא מהקדש גמרינן ועיין לעיל במשנה למלך פ"ד ה"ח מה שמבאר ודוק: פרק ח הלכה ח כשפוסקין עם האומנין לבנות במקדש ובעזרות פוסקין כך וכך אמה בכך וכך סלע באמה בת עשרים אצבע וכשמושחין להם מה שבנו מושחין ומחשבין להם באמה גדולה בת עשרים וד' אצבעות כדי שלא יבואו לידי מעילה מפני שהם מדקדקין במשיחה עכ"ל וכתב הכ"מ בפ"ז דמס' כלים מ"ט ומייתי לה בפ' שתי הלחם (דף צח) ובפסחים (דף פו) ובגמ' שם אמרו חד לכספא ודהבא.

ויש לתמוה על רבינו שהשמיטו עכ"ל. ונ"ל לומר דהנה בזה טפי קשה על רבינו דהא כתב להיפוך ממה דאיתא שם במשנה והובא בגמ' בכל הסוגיות דהתם אמרינן במשנה כן האמה שאמרו באמה בינונית שתי אמות היו בשושן אחת שעל קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית שעל קרן מ"צ היתה יתירה על של משה חצי אצבע שעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה ח"א נמצא יתירה על של משה אצבע ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה אלא שהאומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה כדי שלא יבואו לידי מעילה וע"ז מפרש הגמ' במנחות (דף צח) דאמה הבינונית היה אמה בת ו' טפחים וקרי ליה בינונית משום דהוה גדולה היינו האמות אשר היו על שער שושן יתירה באצבע וחצי אצבע ואמרו שם דהך דהיתה יתירה חצי אצבע היתה לכספא ודהבא ושהיתה יתירה אצבע היתה לבנינא וא"כ היו נוטלין באמה בת ששה טפחים ומחזירין

רק במה שיתירה אצבע או ח"א אבל רבינו כתב שלוקחין אמה בת עשרים אצבעות ומחזירין בת עשרים וארבעה אצבעות ארבעה אצבעות יתירות שלא נזכר שם: ונ"ל ליישב כן ועפ"ז תתיישב גם קושית הכ"מ דהנה שם במשנה איתא ר' מאיר אומר כל האמות היו בינונית חוץ ממזבח הזהב כו' ר' יהודה אומר אמת בנין ששה טפחים ושל כלים חמשה והנה ר' מאיר אומר בינונית והוא משום שהיה אמה גדולה עוד היינו האמה שהיו מחזירין האומנין אבל ר' יהודה לא הזכיר כלל מלת בינונית רק אמר בת ששה טפחים ואמה בת ה' טפחים וס"ל לרבינו דבאמת לר' יהודה לא ס"ל דהיו האמות אלו של יתירות אצבע וחצי אצבע ורק לזה דצריך לאומנין היה נוטל בשל חמשת טפחים והיינו אמה בת עשרים אצבעות היינו אצבעות הגדולות שהיו ד' בטפח כמו דאיתא במס' עירובין (דף ד) ומחזירין באמה בת ששה טפחים עשרים וד' אצבעות והיה רק חד לכספא ודהבא ובנין ולא ס"ל דהאמה בת ששה היה בינונית וכן ס"ל לרבינו ואף שלא מצינו זה בפירוש ואכתי זה צ"ע: הלכות קרבן פסח פרק א הלכה א במשל"מ ד"ה כל הני כו' אך ראיתי להתוס' בפסחים כו' וצ"ת.

והנה לקמן בפ"ב מה' חגיגה בארנו זה עיי"ש: שם הלכה ג אף בשעת כו' באה"ד ודע דאיכא תנא דס"ל דלא נתחייבו ישראל בפסח אלא לאחר ירושה וישיבה ולפ"ז פסח שהקריבו ישראל במדבר ופסח גלגל היה עפ"י הדיבור דס"ל דכ"מ שנאמר ביאה אחר ירושה וישיבה ועיין תוס' קדושין (דף לז) אך סוגיא דפ"ח דקאמר מ"ט דר"ש דכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח ס"ל כאידך תנא דאמר ביאה האמורה גבי תפלין משמע עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ ה"נ ביאה האמורה גבי פסח דאי לא מאי קאמר פשיטא הא טובא אשמועינן שאע"פ שלא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה עפ"י הדיבור אותו הפסח עכ"ל והנה עפ"ז נ"ל ליישב קושית התוס' במס' יבמות (דף עא ע"ב) ד"ה ודלמא תימא לר"י מאי קמ"ל בזה א"א דפסח הבא בטומאה הקריבו דבזבחים (דף קיד) אמרינן דאתי האי קרא של ויעשו את הפסח לאשמועינן דערל מקבל הזאה כו'.

ולפ"ז ניחא שפיר דהסוגיא כאן שמקשה ודלמא פסח הבא בטומאה הוה ס"ל דאתי טובא לאשמועינן דעשו פסח עפ"י הדיבור דס"ל דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע והסוגיא דזבחים ס"ל דמושב בכל מקום כו' ולא לתר משמע כמו שכתב המשל"מ ועוד בארתי בתי' ואכ"מ: שם באה"ד ואם נשים כשרות במקום דלא בעי כהן ובגדי שרת עיין בחידושי מהרי"ט ז"ל למס' קדושין דאף האשה כשרה עכ"ל.

והנה בירושלמי דמגלה פ"א הי"א אחד האיש והאשה א"ר יוחנן לית כאן אשה כתיב בפרשה אישע"כ ופירש הקרבן עדה לית כאן אשה דאין קרבן אשה קרב בבמה דאיש כתיב בפרשה ע"כ וזהו דוחק לומר דאין קרבן נשים קריבה בבמה משום דכתיב איש כל הישר כו' דא"כ כיון דסברי רבנן במס' זבחים ודף קיז ע"ב) דקרא דאיש כל הישר אתא על במת ציבור נמי ולא כו' יהודה דקאי רק על במת יחיד וא"כ נימא דגם אשה לא תקריב בבמת ציבור וא"כ לא הקריבו לפ"ז נשים כל זמן נוב וגבעון שום קרבן פסח וזהו דבר תמוה ועוד הלא מצינו להדיא בשמואל א' דחנה הקריבה קרבנותיה בעת גמלה לשמואל בנה והיה במשכן שילה דהיה לה דין במת ציבור ובודאי הפירוש הנכון הוא

כמו שכתב שם הפ"מ דהברייתא ס"ל דאשה בעצמה עשרה להקריב בבמה כמו איש וכמו שמביא בשם התוספתא דזבחים פ"ג דאומר שם דמקריב הוא ובנו ובתו ועבדו ושפחתו ור' יוחנן אומר דרק איש דוקא מקריב ולא אשה דמקרא זה הוא רק להכשיר את הזר אבל אשה לא תקריב בעצמה ודברי המהרי"ט הוא פלוגתא בירושלמי ודוק: עוד שם עוד היה נראה דבבמה קטנה שהזר מקריב דהה"ד טמא אך רבינו בפירוש המשנה פירש שאין טמא מקריב וכן פירש ר"ע א"ל דבבמה גדולה איירי כו'.

והנה הוא לענ"ד גמ' מפורשת במס' זבחים (דף טז ע"א) דאמר איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן לא הותרו בבמה טמא יוכיח ופירש רש"י ז"ל דהתם מיירי בבמת יחיד ומ"מ אמרינן דטמא אינו מקריב אלמא דאפילו בבמת יחיד ס"ל שאינו מקריב טמא וכן הביא הברה"ז בפ"ד דמס' זבחים ראייה מזה הגמ' ע"ד רבינו בפיה"מ.

והנה בס' צאן קדשים סוף מס' זבחים מקשה וז"ל אבל על מעיקרא דדינא קשה לי כיון דטמא אתרבי בבמה מהאי קרא תורה אחת לכל השלמים ובהאי קרא לא כתיב אלא אכילת טומאה או טומאת בשר או טומאת הגוף ומנ"ל לרבות שאם עבדו בבמה בטומאה שחילל והא דתניא במתניתין אבל כו' וטמא שוין היינו לענין אכילה כמו שפירש רש"י וצ"ע ע"כ.

ונ"ל ליישב כן דהא נוכל לידע זה מק"ו מקדשי עכו"ם דשרי בה טומאה כמו שפוסק רבינו בספ"ט מה' פסוהמ"ק מ"מ לעבוד בטומאה אסור כדאיתא בזבחים (דף טו ע"ב) ומכש"כ במה דאסור טומאה מקרא דמביא רש"י ז"ל משלמים כש"כ דמחלל טמא עבודה ועיין תוס' זבחים שם שמבארים אי נוכל למילף בג"ש מנוחר עיי"ש ודוק: הלכה ה' השוחט פסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה כו' אחד השוחט כו' אם היה ברשות אחד מבני החבורה לוקה והפסח כשר עכ"ל.

וכתב הלחם משנה וא"ת והא פוסק רבינו בה' סנהדרין דהתראת ספק לא שמה התראה ובגמ' פ' ת"נ משמע דהוה התראת ספק כדכתבו רש"י ותוס' כו' וי"ל דמעיקרא דהוה סבר דהפלוגתא הוא בהתראת ספק אומר הכי אבל לפי המסקנא דלא פליגי בהכי מיירי דידעינן דהמותרה ידע היינו שאומר בפנינו אע"פ כן אינו עושה ובכה"ג איירי רבינו ז"ל ולא חש להאריך דסמך על מה שכתב בהל' סנהדרין דהתראת ספק ל"ש התראה עכ"ל.

והנה דבריו תמוהין דהא רבינו פוסק בהדיא איפכא לקמן בפ' ט"ז מהל' סנהדרין דהתראת ספק שמה התראה עיי"ש בהל' ד' וכן לעיל בפ"ד מה' שבועות הל' כ' פוסק כר' יוחנן גבי שבועה שלא אוכל ככר זה דשמה התראה ומה שפוסק רבינו שם בפ"ה ה' ב' ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא שהרי אפשר כו' התראת ספק שאין לוקין עליה אא"כ היה לאו מפורש בתורה כו' כבר פירש שם הלח"מ גופיה בפ"ה ה' ב' דזהו רק אם ספק הוא להמתרה באיזה לאו אבל אם ספק אם עבר עבירה זה הוה התראת ספק ששמה התראה כמו שביאר שם משבועה שלא אוכל וא"כ הכא בודאי דמי לשבועה שלא אוכל כמו שמדמי ליה הגמ' בפסחים (דף סג) לשבועה שלא אוכל ככר זה וא"כ כיון דהתם הא פוסק רבינו דהוה התראה ודאי גם הכא הוה התראת ספק זו שמה התראה וליתא קושית הלח"מ: ומה שכתב עוד הלח"מ דאלת"ה תקשי ליה בגמ' לפי המסקנא למה ליה

לר"י טעמא אחרינא לימא טעמא משום התראת ספק אלא ודאי איירי כו' והנה ט"ס יש בזה וצ"ל לרשב"ל במקום לר"י.

והנה א"נ כדברי הלח"מ דמיירי באופן שיאמר אעפ"כ אני עושה ליתא הוכחת השאגת אריה בסי' ע"ז דעל חמץ של אחרים לא מהני ביטול דאל"כ הוה התראת ספק דלמא ביטול החמץ ולפ"ד הלח"מ א"ל הכא נמי כן דגם ט"ז יאמר כן אע"פ שלא בטלתי ולא הפקרתי החמץ והוה התראת ודאי ועיין שם בק"א מה שמתרץ בזה וכבר הקדימו הנוב"י מה"ת ח' או"ח (סי' נ וסי' צא) עיי"ש.

אמנם באמת לא צריך לזה שיהיה התראת ודאי ולא צריך לדחיקת הלח"מ דמשכחת ליה כמו דאיתא בירושלמי דפסחים פ"ה ה"ד הכל מודים שאם היה נתון כנגדו בחלון בירושלים מ"ד ספק ודאי כו' אלמא דמשכחת ליה שיהיה התראת ודאי שיתן בחלון כנגדו ולא בעזרה: והנה הצ"ח ז"ל כתב שם בפסחים (דף סג ע"ב) וז"ל וצריך לומר דמודה לר' יוחנן לענין איסור אבל לא לחיוב מלקות דאי אפשר דהרי רשב"ל ס"ל התראת ספק ל"ש התראה או משכחת גם לענין מלקות וכגון שהחמץ מונח נגד פתח העזרה מבחוץ באופן שבשעת שחיטה ראו שהחמץ בעין והוא כדברי הירושלמי ותמוה דלא הביא כדברי הירושלמי בזה.

והנה לפי מאי שבארנו לעיל בשם הנוב"י שם בפ"ד מה' שבועות דמבאר דרבינו ס"ל דהתראת ספק ל"ש התראה רק במה שאזהרת הלאו הוא על הספק כמו בלאו הניתק לעשה דלא משכחת אזהרת הלאו בענין אחר ותמיד ספק הוא בשעה שעובר על הלאו שמא יקיים העשה שבו נמצא דלהכי הוי מפורש בתורה וא"כ יש ליישב עפ"ז דברי הלח"מ הכא דהא גבי שוחט עה"ת משכחת ליה שיהא עמו בעזרה א"כ לא אמרינן בזה דשמה התראה כמבואר אמנם הלח"מ הא מפרש גופיה שם בה' שבועות לא כן ודאי תקשה מדידיה אדידיה וצ"ע: והנה רבינו כתב הכא והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה והכ"מ לא הביא מקור לזה דבעי דוקא כזית אך הוא ירושלמי מפורש הכא בה' ב' תמן תנינן בש"א שאור בכזית וחמץ בככותבת ובה"א ז"ז בכזית ר"ז כו' שחטו אחר מי את מהלך אחר אכילתו או אחר ביעורו ופרשו דמספקא ליה להירושלמי לב"ש דאמר דלביעורו הוא בככותבת היאך הוא לענין שוחט על החמץ אם הוא דומה לביעורו או לאכילה דמיא והוה בכזית אלמא דשיעורו לשחיטה דמיא או לאכילה או לביעור וא"כ כיון דלדידן ס"ל כב"ה דבין לביעור ובין לאכילה תרווייהו בכזית הה"ד לענין שחיטה על החמץ לוקה בכזית כמבואר: והנה שם עוד בירושלמי אמר שחטו על שיאור מאחר דאמר ר"ה בשם רב מותר להאכילו לכלבו פטור או מאחר דרב אמר לוקין על אכילתו חייב כו' והנה רבינו לא הביא זה והוא משום דבארנו לעיל בפ"ג מה' חו"מ ה"ז דרב ס"ל דעל כילה לוקין ובהנאה מותר הוא רק אם ס"ל כחזקיה דבלא"ה לא מ"ל כן וא"כ כיון שכתב לבאר בס' אבן העוזר באו"ח פ"י תמ"ב דרבינו ס"ל דנוקשה אסור מה"ח כמו חמץ גמור וא"כ כיון דיש איסור לאו באכילה הה"ד נמי בהנאה דהא הוא פוסק בה' מ"א כר' אבהו וא"כ ודאי הוא חייב על שיאור כמו על חמץ גמור ולא צריך לבאר זה ולהכי השמיט זה ועיין לקמן בפ"ט מה' סנהדרין מה שבארנו הכא.

הלכה יא היה פחות מחמשים אין שוחטין את הפסח לכתחלה ואם שחטן כולן בב"א כשר עכ"ל. ועיין כ"מ מה שמבאר בזה ונ"ל לומר עפ"ד רבינו הא דאיתא במשנה דפסחים (דף צה ע"א) דקחשיב מה שבין פסח ראשון לשני כו' וכתבו התוס' בתוספתא שם חישוב נמי דהפסח ראשון נשחט בג' כתות והכא תנא ושייר ושייר נמי ביקור ד' ימים ומה שלא חשב התוספתא הוא משום דלא קחשיב רק מה שבפסח לבדו וזהו אף בתמיד והנה לפ"ז דוחק הוא לומר דהמשנה קחשיב ליה שיעור לבקור כיון דאיתא נמי בתמיד אך יש לומר לפי מאי דכתב רבינו לקמן פ"י ה' ט"ו דפסח ראשון אין מוציאין חוץ לחבורתו ופסח שני מוציאין ועיין מה שבארנו שם וצ"ל דהמשנה זו תנא זה ושיירושייר נמי האי דהראשון נשחט בג' כתות ואין השני כן וא"כ א"ל דביקור נמי שיעור ולהכי גם להתוספתא א"ל דתנא ושייר ושייר נמי הא דמוציאין חוץ לחבורתו וצריך לומר הא דלא הוי זה בפ"ש שנשחט בג' כתות הוא כן אף דהוי מצוה שבגופו משום דלא מרבין מקרא דיעשו אותו או מכל חוקת הפסח דבר שהוא רק לכתחלה למצוה ולא לעכב כדברי רבינו ודוק: הלכה יד שחט השוחט כו' ומפשיטין את כולו ועיין כ"מ.

והלח"מ כתב דקשה על רבינו אמאי לא כתב דכשחל י"ד להיות בשבת אזי שקיל ליה בברזא וכתב דרבינו ס"ל דלא אמרו בגמ' כן אלא מפני דאהדרי חבריהו לר' ישמעאל אבל רבנן סברי לעולם דהפשט בחול ובשבת שוה ועל דברי ר' ישמעאל השיבו ופוסק רבינו כרבנן ואין כן דעת התוס' בפ"א א"ד עכ"ל.

והנה מצינו מפורש דגם התוס' ס"ל כן במס' שבת (דף קיז ע"א) ד"ה דשקל ליה שכתבו ועוד אור"י די"ל דרבנן לדברי ר' ישמעאל קאמרי לדידן מותר להפשיט לגמרי ורק אודי לי מיהת דמותר להפשיט בברזא והוא כמו דברי הלח"מ לדעת רבינו. והנה הצ"ח הביא ראיה לדעת רבינו מגמ' דפסחים (דף סה ע"ב) אמר רב עיליש טיעית ולענ"ד נ"ל להביא ראיה ברורה לדעת רבינו בזה חזא מהא דאיתא במס' שבת (דף קלג ע"ב) מאן תנא פירש א"ח אמר רבב"ח אמר ר"י ר' ישמעאל היא דתניא י"ד שחל להיות בשבת מפשיט את הפסח עד החזזה דברי ריב"י וחכ"א מפשיט את כולו כו' ואי אמרת דגם לרבנן אינו שרי רק לשקול בברזא ולדברי רש"י ז"ל יש איסור שבות רק בזה ולפ"ד התוס' שם (דף קיז) אפילו איסור שבות ליכא וא"כ אפילו כחכמים נמי איתא שהם לא קשרו רק לשקול בברזא אבל הכא דיש איסור תורה אף רבנן מודים דפירש א"ח אלא וראי רבנן שרי לגמרי להפשיט אף דיש איסור תורה ורק לדברי ר' ישמעאל כמבואר: ועוד ראיה מהא דאיתא במס' מנחות (דף סג ע"ב) אמר רבה ר"י ור' ישמעאל ב"ר יוחנן אמרו דבר אחד דתניא י"ד שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזזה וחכ"א מפשיט את כולו ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר"י הכא אלא דליכא בזיון קדשים אבל התם דאיכא בזיון קדשים אימא כרבנן ס"ל א"נ עד כיון כו' וא"א דרבנן לא קשרו אלא בברזא דליכא איסור כלל או איסור דרבנן וא"כ א"ל דר' ישמעאל הכא במנחות נמי כרבנן ס"ל והתם שרי להפשיט את כולו משום דבזה ליכא איסור תורה כלל או גם איסור דרבנן ליתא אבל הכא באיסור דאורייתא אסור א"ו רבנן קשרו להפשיט לגמרי ורק לדברי ר"י קאמרי וא"כ ר' ישמעאל הכא אי לא משום בזיון קדשים כרבנן לא מצי ס"ל כמבואר ודוק: הלכה טו חל י"ד להיות בשבת כו' ורוחצין את העזרה בשבת שאין איסור שבות במקדש אפילו דבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא.

והנה צריך לומר לדברי רבינו דס"ל כתירוץ הראשון של התוס' במס' שבת (דף צה ע"א) ובפסחים (דף סה ע"א) גבי אמימר שרי זילחא במחוזא משום דהתם הוי רצפה של אבנים וא"כ במקדש נמי לשתרי ותרצו דבמקדש הוה רובד כו' ולהכי אסור דבין רובד לרובד הוי גומות ועוד כתבו דבמקדש אף שבות ליכא ורק אם לא הוי רצפה הוה שבות ועיי"ש במהרש"א שביאר דעתה דאיכא רצפה אף שבות ליתא וא"כ רבינו דס"ל דאיכא איסור שבות ע"כ ס"ל כתירוץ הראשון ולא כהשני כמבואר: והנה הכ"מ כתב בגמ' אמרינן ר' נתן סבר שבות שאינה צריכה לא התירו ומשמע דחכמים פליגי עליה ופוסק רבינו כחכמים.

והנה הצ"ח ז"ל בפסחים שם (דף סה) תמה ע"ז דהאיך מצינו דחכמים פליגי בזה על ר' נתן. ונ"ל לומר כן דשם במשנה ס"ל לר' אלעזר דבשבת היה מניח ידו על יד חבירו ומפשיט ואמרינן במס' שבת (דף קכד) דמקלות קודם התרת כלם נשנו ורבה אמר שא"ה דאפשר וא"כ א"ל דבהא פליגי דר"א ס"ל כיון דאפשר להפשיט הפסח ע"י שיניח ידו פ"י חבירו וא"כ המקלות ה"ל שבות שאינה צריכה לא התירו זה בשבת כמו ר' נתן וחכמים ס"ל דהתירו אף שבות שאינה צריכה ופוסק רבינו כהני חכמים ולהכי אומר ר' נתן הוא אף דגם ר' אליעזר וחכמים נמי פליגי בזה דבא ר"א רק לאפוקי מדר"ח דאמר דשלא ברצון ר"א הוא דאמר דהוא מה"ת אבל לרבנן דהוא שבות שרי בא רב אשי לומר דלר"נ אף שהוא שבות מ"מ לא שרי אבל באמת דזהו נמי הפלוגתא דר"א וחכמים לענין מקלות ורבינו ס"ל כחכמים ודוק: הלכה יח שחיטת הפסח כו' אבל הרכתו וחתיכת יבלתו בכלי א"ד את השבת שהרי אפשר לעשותן קודם השבת כו' עכ"ל.

והנה שם בצ"ח כתב בד' ס"ה יש להסתפק כו' אם נולד היום יבלת בטלה שהפריש לפסחו אי מותר לחתכו שהרי בזה לא שייך שאפשר לעשותו מע"ש ונ"ל דאסור דהרי לקמן דרמי כו' אלא ודאי דל"ש והטעם דאינו דומיא דשחיטה דרחמנא קבע זימנא ועוד אפשר בטלה אחר עכ"ל. והנה דבר זה הוא ירושלמי בפ' א"ד הי"ג הגע עצמך שנולדה לו יבלת הרי אינו ראוי לחתוך בשבת מין יבלת ראוי לחתוך מאתמול ופירש הק"ע ה"ע שנולדה לפסח יבלת בשבת למה אינו דוחה את השבת הרי אינו ראוי לחתכו מע"ש וגריס הכא הרי אינו ראוי לחתוך מע"ש ומ"מ אינו דוחה שבח ומשני מין יבלת ראוי כדברי הצ"ח דאף דנולד בשבח מ"מ אינו שרי לחתוך משום דמין יבלת ראוי ול"ד לשחיטה כמבואר ודוק: ערק ב הלכה ב יחיד ששחטו את הפסח לעצמו כשר והוא שיהא ראוי לאכילה את כולו ומשתדלין שלא ישחוט לכתחלה על יחיד שנאמר יעשו אותו עכ"ל.

וכתב הכ"מ ד"ה ומשתדלין כו' קשה מאחר דפוסק רבינו כר' יוסי מהו דקאמר ולא ישחוט לכתחלה על היחיד הא ר' יוסי אפילו לכתחלה קשרי ותירץ הר"א כו' אבל התירוץ היותר נכון הוא שרבינו דבריו מבוארים בפ' מי"ש (דף צה) דקאמר ורבנן האי ועשו אותו מאי קעביד ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן ומשמע לרבינו דכר' יוסי אתיא דאלו לר' יהודה מאי כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן הא ר' יהודה ס"ל אין שוחטין אח הפסח על היחיד כלל עכ"ל.

והנה התוס' לא כתבו כן שם (דף צה) וז"ל בד"ה מיבעי קשה ת"ל מכל חוקת הפסח וראשון נפ"ל בפ' האשה דאין שוחטין על היחיד מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד ותרצו דס"ל דבאמת האי מ"ד גמיר מזה דאין שוחטין על היחיד וראשון לא גרע משני כו' ונמצא דלעכב הוא ודלא כדעת הכ"מ לדברי רבינו: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו כמו שמפרש לה הכ"מ דרק לכתחלה מהדרין מהא דאימא לעיל (דף צא ע"ב) הא מדר' יוסי ס"ל כר"ש ר"ש ס"ל כר' יוסי והאי מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד האי קרא דאיש לפי אכלו כו' וכתבו התוס' תימא דלמא ס"ל כר' יהודה דאמר לעיל תרתי ש"מ עכ"ל.

ונ"ל ליישב קושית התוס' כן דהנה רבינו כתב לעיל בפ"א מה' ק"פ ה' ג' אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כו' אף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד וכל המקריב פסח בבמת יחיד לוקה שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך עכ"ל. וכתב הלח"מ קשה דלמה לא פירש רבינו ז"ל דהיינו דוקא אחר חצות אבל קודם חצות ליתא איסור כלל כדאמרינן בזבחים (דף קיד) יכול אף בשעת היתר הבמות כו' ת"ל באחד שעריך כו'.

ויש ליישב כן דאמרינן במס' זבחים (דף קיד) מ"ט דר"ש דאמר קרא לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים היום וגלגל לגבי שילה מחוסר זמן היה רנב"י כו' רבה אמר טעמיה דר"ש כדתניא ר"ש אומר חנין לזבוח את הפסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בל"ת ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח יכול אף בשעת היתר הבמות ת"ל באחד שעריך לא אמרתי לך אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד כו' אימתא"ל קודם חצות לעולם אחר חצות ובשעת היתר הבמות קאי והא בשעת איסור הבמות קאמר איסור הבמות לו היתר הבמות לחבירו וכתבו התוס' ורש"י ז"ל אבל קודם חצות וזהו פירוש יכול אף בשעת היתר הבמות קודם חצות דהוי שלמים וזהו באמת רק לר"ש דס"ל דמחוסר זמן נמי חייב השוחטן בחוץ ולהכי צריך קרא להתיר קודם חצות דהוי שלמים אבל אנן הא פסקינן כרבנן דמחוסר זמן פטור בחוץ כמו שמפרש רבינו שם בפירוש המשנה דמס' זבחים וא"כ ל"צ כלל קרא על קודם חצות דהוי מחוסר ומן אף בלא סברא של שלמים דלא גרע משאר מחוסר זמן ולהכי לא צריך רבינו להביא קרא ע"ז כמבואר: ועתה ניחא קושית התוס' דזה צריך לבאר היאך הוא אומר הגמ' אליבא דר"י תרתי ש"מ האיך נדע תרתי מחזד קרא אך י"ל כן דר' יהודה ס"ל דמחוסר זמן פטור בחוץ דהוא ת"ק דר"ש בכ"ד וא"כ לא צריך קרא דבאחד לגלות על קודם חצות בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד ומיותר אליבא דר' יהודה מלת של באחד ומפיק תרתי מניה וכן הוא דמלא תוכל לזבוח בשעריך קאי על במת יחיד והקרא דבאחד הוא שאין שוחטין על היחיד וזהו נוכל לומר תרתי רק לר' יהודה אבל לר"ש לא נוכל לומר תרתי ש"מ דלא נדע מחזד קרא שני דברים כיון דלדידיה לאו מיותר שפיר אמר הא מדר' יוסי ס"ל כר"ש ר"ש ס"ל כר' יוסי ותרתי ש"מ לא מ"ל לר"ש דרק לר"י אמרינן כמבואר.

אבל לפ"ד התוס' כיון דמקרא דיעשו אותו נמי מפקינן דאין שוחטין את הפסח על היחיד אכתי קשה מאי ראיה דלמא ר"ש לא ס"ל כר' יוסי דהקרא דאיש לפי אכלו לא אתי לגלות דשוחטין את הפסח על היחיד וכמו שכתבו התוס' לרבנן דפליגי על איסי ב"י ולא

בא הקרא דאיש לפי אכלו דשוחטין את הפסח על היחיד אלא ע"כ צ"ל כדעת הכ"מ דקרא דיעשו אותו רק גלות דמהדרין לכתחלה אבל מפקינן מקרא דאיש לפי אכלו דלא ניליף מקרא דלא תוכל לזבוח את הפסח באחד דלעכב נמי אין שוחטין על היחיד ולהכי שפיר אמר דר"ש ס"ל כר' יוסי כמבואר: ועוד נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא במס' יומא (דף נא ע"א) ולר"ש כו' לוקמי בפסח כו' קסבר אין שוחטין את הפסח על היחיד ונוקמי בפסח שני מי דחי טומאה נמצא דהגמ' ס"ל דאף למ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד זהו רק בפסח ראשון אבל בפסח שני משמע דס"ל דכ"ע סברי דשוחטין על היחיד וא"כ לדברי התוס' קשה טובא דהא מדברי התוס' משמע דלר' יהודה דיליף דאין שוחטין על היחיד מקרא דלא תוכל אז ילפינן מקרא דכל חוקת הפסח דאף על השני אין שוחטין, וא"כ מאי מקשה ונוקמי בשני וכן ודאי לדברי התוס' גם מאן דיליף דאין שוחטין על היחיד מקרא דיעשו אותו גם כן נדע תרווייהו וא"כ כיון דהאי מ"ד ס"ל אין שוחטין את הפסח על היחיד ודאי הה"ד בשני גם כן אלא ע"כ צריך לומר כדעת רבינו דהפשט הוא רק על לכתחלה ויבואר שפיר הגמ' דקאמר ההיא מיבעי ליה דאין שוחטין את הפסח על היחיד דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן חדא מנ"ל להגמ' דהוא רק לכתחלה ועוד מהו הלשון דקאמר דכמה דאפשר לאהדורי א"נ דקאי על לכתחלה נימא דאם זרק הורצה כמו דאיתא בירושלמי שנבאר לקמן אלא ע"כ צ"ל כן דלמ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד מקרא דלא תוכל לאכול כו' באחד כו' לא מצי למילף מכל חוקת הפסח על פסח שני דאין שוחטין על היחיד דא"כ אי משכחת ליה דלא היה טמא או בדרך רחוקה רק אחד אזי לא יעשה פסח ודאי ע"ז לא מדמינן לראשון ודומה הוא למה שכתבו התוס' במס' יומא (דף נא) דר' יהודה ס"ל דדוחה פ"ש את הטומאה משום דילפינן מכל חוקת הפסח מה פסח ראשון אינו בטל לעולם אף פסח שני כן ואף ה"נ אמרינן מה ראשון אינו שייך לבטל מחמת אין שוחטין על היחיד דודאי יש בכל שנה הרבה מישראל כן הוא בפסח שני אף אי אין טמא אלא אחד מ"מ עושה את הפסח ולהכי מקרא דכל חוקת הפסח לא נוכל למילף כלל ורק המ"ד שם יליף מיעשו אותו דכתיב לשון רבים לגלות דאם רבים המה בפסח שיוכל לשחוט עליהן אז מהדרינן לכתחלה לשחוט על רבים וזהו שאמר האי ויעשו אותו לשון רבים דכתיב בפסח שני לא בא לעכב דא"כ נתבטל היחיד לגמרי ורק אם יש שנים או יותר מצוה להדר אחריהם ואמר תחלה הקרא איש איש כי יהיה טמא לנפש דזה אתי לאשמועינן דאפילו יחיד חד איש נמי עושה את השני ואח"כ אומר יעשו דאם נמצאו שנים או יותר מצוה להדר אחר שנים או רבים וכ"ז אי ילפינן מיעשו אותו כמו שפוסק רבינו ואמרינן דה"ה זה נמי כן דרק לכתחלה ולא ד דיעבד אף בפסח ראשון כיון דכל עיקר ילפינן מפסח שני מיעשו אותו אבל ביומא שם (דף נא) דמשני אין שוחטין את הפסח על היחיד והוא לר' יהודה דיליף מקרא דלא תוכל כו' ויעשו אותו אתי על מצוה שבגופו וא"כ מכל חוקת לא ילפינן על פסח שני כמו שבארנו ושפיר פ"ש נשחט על היחיד ומקשי שפיר ונוקמי בפ"ש כמבואר: והנה רש"י ז"ל פירש כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן כגון לטמא אחד מהן בשרץ כו'.

והנה זה לא תתיישב למ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ האיך יעשו ואם יטמאו במת הא מדחהו מחגיגתו ולשלחהו בדרך רחוקה מאן עקר סיכי כו' וכן רבינו לא ביאר כלל אי בשני לא נמצא רק יחיד מה נעשה ולטמא בשרץ לא מצי ג"כ לדעת רבינו דפוסק

בפ"ו דשו"ז על טמא שרץ ולא ביאר כלל מה נעשה עם יחיד נשאר על פסח שני אלא ודאי כמו שבארנו דרק מהדרינן לכתחלה אם נמצא שנים ואם לא נמצא שוחטין על היחיד כמבואר: והנה בירושלמי דפסחים פ"ח ה"ז איתא א"ר יוחנן מודה ר' יהודה שאם זרק הורצה עבר ושחט מתירין לו לזרוק ומבאר הק"ע דהקרא רק אסמכתא בעלמא הוא וע"כ רק לכתחלה צריך להדר שלא לשחוט על היחיד וא"כ י"ל דגם רבינו סומך בזה על הירושלמי דס"ל דלר"י רק לכתחלה מהדרינן ואם זרק הורצה ופוסק כר"י אף אם נאמר כן תסוב הקושיא לדוכתה כיון דאף לר' יהודה רק לכתחלה מפיק מקרא דלא תוכל לזבוח נימא דר"ש יליף לה מקרא דיעשו אותו על לכתחלה כמו לר"י מקרא דלא תוכל ולא צריך הקרא דאיש כמו האי תנא דפליג על איב"י שבארנו ועוד האיך יתבאר הגמ' במס' יומא דמשמע דשאני הראשון מהשני דפ"ר למ"ד דאין שוחטין הוא אף בדיעבד ובשני הוא רק לכתחלה לכ"ע אלא ודאי צ"ל דגמ' דידן ס"ל דלר' יהודה נפ"ל מקרא דלא תוכל כו' אז אפילו בדיעבד ושאר התנאים ילפי מקרא דיעשו אותו על לכתחלה דמהדרינן אבל בדיעבד שוחטין עה"י ומזה יליף נמי רבינו כמו שמבאר הכ"מ.

ולבד זה מכל זה הסוגיא דפסחים ובמס' קדושין ודף מב) דיליף מקרא דאיש לפי אכלו שוחטין את הפסח עה"י דמשמע דהוא דרשא גמורה לר' יהודה הקרא דלא תוכל ולהכי צריך לדידן קרא דאיש לפי אכלו למעט מזה וגם רבינו ס"ל כן דמאיש ילפינן שלא לשחוט הפסח בבמת יחיד ומיעשו אותו ילפינן דלא לשחוט לכתחלה על היחיד.

וניחא לפ"ז הא דהביא רבינו הכא דין זה דהשוחט את הפסח על במת יחיד לוקה אשר בכל ס' ה"ד לא הביא רבינו דין דבמת יחיד ורק דין שחטי חוץ מביא לעיל בפ' פסוהמ"ק ומעה"ק אבל דין דבמת יחיד דנתבטל כבר לא הביא לא הכא ולא בס' המצות אלא דהביא זה הכא לגלות דהקרא דל"ת כו' אתיא ע"ז ולא על שאין שוחטין עה"י דאיש לפי אכלו מגלי דלא ילפינן מזה ורק מיעשו אותו על לכתחלה ומצאתי בס' פרשת דרכים בדרך מצותיך בסוף בסי' תפ"ז שמביא דברי החינוך שכתב דרבינו הביא הכא דין זה להפלט הענין ולפ"ד נחא שפיר זה ולא צריך לדחוק כן כמבואר ודוק: הלכה יג מי שח"ע וחב"ת לא יאכל כו' ועיין השגות הראב"ד ולקמן בפ"ד מה' ק"ח בארנו בס"ד: פרק ג הלכה ד חבורה שאבד פסחה יאמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו הלך ומצא פסח שאבד כו' עד ופטורין מלעשות פסח שני וכן שם בה' ו' אבד להם פסחם כו' ואמר להם צאו ואמרו לו צא ובקש כו' ואם א"י כו' שניהם ישרפו ופטורין מלעשות פסח שני עכ"ל.

והנה שם כתבו התוס' במשנה ל"ד להא דאמר לעיל שכתב לפ"ז חייבין לעשות פ"ש וכתב המהרש"א לא ידענא מ"ט ל"ד להתם כו'. וכתב הצ"ח דהדבר פשוט דשם שני הפסחים יוצאים לביה"ש אבל בכאן אף שהם אינם אוכלין עכ"פ הוא אוכל והרי הפסח כשר וכיון שהפסח כשר כו' אלא שמספק אינו נאכל פטורין מלעשות פ"ש ומזה הטעם נ"ל דלכך בסיפא דאמר להן ואמרו לו חנן ואם אינו ידוע איזה נשחט ראשון שניהם יוצאין לבית השרפה ושם לא סיים שפטורין מלעשות פ"ש ששם חייבין שהזריקה בפסול ולכן אני תמה על הרמב"ם שסיים דגם שם פטורין מלעשות פ"ש עכ"ל: והנה הצ"ח ז"ל לא ראה דברי הל"ח מ הכא שכתב וז"ל פירוש רש"י דממ"נ בראשון נמנו ואכילת פסחים לא מעכבא משמע דמתניתין כמ"ד אכילת פסחים ל"מ וקשה דא"כ האיך פוסק רבינו

להא הא פוסק דלא כרב ונ"ל דמה דקאמר רב כו' תו איכא למידק אמאי לא חלקו בגמ' בין קודם זריקה לאחר זריקה כו' והתוס' כתבו כו' דלא דמי ונ"ל הטעם דבשלמא השליח שעושה הפסח יתנה ויאמר כו' וכיון שרבו שכח כו' וזה לא יברר כו' א"כ אין כאן כלום אבל הכא בשכל אחד שחט לא שחט על תנאי חבירו אלא חשב שהוא פסח ודאי שחט לשם פסח ודאי להוציא י"ח ולכך פטורין עכ"ל ומזה הטעם ניחא דברי רבינו גם בה' ו' האיך שאמרו לו והוא אמר להם פטורין מפ"ש דלא צריך לטעם הצל"ח שמחלקינן בזה כמבואר: אך קשה לי דאיתא בירושלמי פ"ט דפסחים ה' ט' אר"י ר' נתן היא דר"נ אמר יוצאין בזריקה בלא אכילה עכ"ל אלמא דהירושלמי מוקי לה המשנה דפטורין מפ"ש כר' נתן וא"כ כיון דלא מצינו בגמ' חולק ע"ז מ"ט פוסק רבינו הכא כן וצ"ע: פרק ד הלכה ב בשר הפסח שנטמא ונודע לו קודם זריקה אע"פ שהאימורין טהורין לא יזרוק את הדם שאין הפסח בא אלא לאכילה ואם זרק לא הורצה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש ואם זרק לא הורצה שם פלוגתא דחכמים ור' נתן ופוסק כחכמים ואע"ג דרב אמר דמתניתין כר' נתן לא חש רבינו לזה כיון דרבים פליגי עליה כו' וזהו דוחק ועיין צל"ח מה שכתב. ולענ"ד נ"ל ליישב דברי רבינו דפוסק דלא כר' נתן מזה דהנה שם בפסחים (דף עט ע"ב) אמרינן אמר רב גידל אמר רב אם זרק הורצה והא בעינא אכילה לא מעכבא והא כתיב איש לפי אכלו למצוה ולעכב לא והתניא במכסת מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנוייו יכול שחטו שלא למנוייו יהא כעובר על המצוה וכשר ח"ל איש לפי אכלו תכוסו הכתוב שנה עליו לעכב ואתקש אוכלין למנויין אלא רב דאמר כר' נתן דאמר אכילת פסחים לא מעכבא הי ר"נ אילימא ר"ל דתניא ר' נתן אומר מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד דלמא שא"ה דאי ממשכי הני חזי להני וא"מ הני חזי להני וכתבו התו' תימא לרשב"א והא בשעת זריקה אינן יכולין למשוך ונמצא דהשתא לא חזי לאכילה דהני וי"ל דדלמא ר' נתן ס"ל כר"ש דתנן לקמן בפ' האשה נמנין ומושכין ידיהם עד שיזרוק את הדם כו'.

והנה לכאורה קשה ע"ד התוס' דהא לקמן (דף פט ע"א) אמר אביי ל"ש אלא למשוך אבל למנות ד"ה עד שישחוט אלמא דזה לא חזי להני דהא אין מונין אחר שחיטה עוד וע"כ צריך ליישב בדוחק דר' נתן עדיפא עוד מר"ש ס"ל דאף למנות יכולים אחר שחיטה ומזה הקרא גופיה ידע דכתיב ושחטו כל קהל וכיון דקיי"ל אכילה מעכבא ע"כ אמרינן דאי ממשכי הני חזי להני אלא דיכול למנות אחר שחיטה וזהו שאמר מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד דיכול למנות אחר שחיטה.

והנה לקמן אמר עוד אלא הא ר' נתן דתניא נמנו עליו כו' ר' נתן אומר אלו ואלו פטורין מלעשות פסח שני כו' מאי שכבר נזרק עליו הדם ש"מ בדם אבל אכילה לא מעכבא ולר' נתן איש לפי אכלו ל"ל דבעינן גברא דחזי לאכילה עכ"ל והקשו התוס' שם באה"ד ור"א נמי לא תקשה אמאי לא משני לר' נתן איש לפי אכלו למצוה כדבעי לומר לעיל משום דלא אשכחן תנא דלא מקיש אוכלין למנויין אלא זקני דרום בזבחים (דף כג) ע"כ.

ונ"ל לומר ע"ד קושית התוס' כן. דהנה במס' קדושין (דף מב ע"א) אמר ר' יונתן מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל כו' ופירש רש"י אע"פ שאין בו כזית לכל אחד דקסבר אכילת פסחים ל"מ וצריך לומר דהא דדחי

שם במס' פסחים דאי ממשכי הני חזי להני הוא רק בתחלה ומדחיק לאוקמי אף דלאחר שחיטה יכול למנות אבל אחרי כן דמסיק דלפי האמת דקיי"ל ר' נתן ס"ל אכילת פסחים לא מעכבא שוב לא צריך לדחוק ולומר שא"ה דאי ממשכי להני חזי להני כו' אלא מזה גופיה ידעינן דאכילת פסחים לא מעכבא.

וקצת ראייה לזה נ"ל מגמ' דגטין (דף כה) דאמר דיקא נמי כי נמנו לאחר שחיטה מי יכול למנות והתנן נמנין ומושכין את ידיהם ודלמא אתיא זו המשנה כר' נתן דס"ל דאף לאחר שחיטה יכול למנות אע"כ לפי האמת ר' נתן נמי ס"ל דלא יכול למנות לאחר שחיטה כמבואר ונמצא מתורץ קושית התוס' דא"א דר' נתן ס"ל דהקרא של איש לפי אכלו הוא רק למצוה ולא מקיש אוכלין למנויין ל"ל כלל הקרא של ושחטו לגלות דאכילה לא מעכבא מה"ת נימא דמעכבא כיון דלא מקיש אוכלין למנויין אע"כ ס"ל דמקשינן אוכלין כו' וא"כ שפיר אמר מקרא דושחטו דאכילה לא מעכבא וה"ק מקשינן אוכלין למנויין לגברא דחזי לאכילה כמבואר: והנה במס' קדושין (דף מא ע"ב) אמרינן שליחות כו' והא דתנן חבורה כו' מנ"ל נפ"ל מדריב"ק דתניא ר"י ב"ק אומר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל כו' וכי כל הקהל שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו הניחא לריב"ק אלא לר' יונתן מא"ל ובפסחים הגירסא היא ר' נתן עיי"ש בהגהות הגרי"ב ז"ל דתניא ר' נתן אומר מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד כו' שליחות בקדשים מנין ודלמא דאית ליה שותפות בגויה אלא מהכא ויקחו להם איש כו' שה לבית כו' ודלמא האי נמי מיבעי ליה לכדר"י דאמר ר' יצחק איש זוכה ואין קטן זוכה ההוא מאיש לפי אכלו נפקא ואכתי מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד ס"ל כמ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד ע"כ.

והנה לעיל בפ"ב הוכחנו דרבינו ס"ל דלא כר"י דס"ל דאין שוחטין אלא כר' יוסי ולכתחלה מהדרין מקרא דיעשו אותו ומכ"ש א"נ כדברי הר"א בנו של רבינו ז"ל דס"ל לגמרי כר' יוסי וא"כ כיון דצריך הקרא דאיש לפי אכלו לרבינו דרק לכתחלה מהדרין אבל בדיעבד שוחטין על היחיד וא"כ לא מצי ס"ל כר' נתן דאכילה לא מעכבא דאי פסקינן כן א"כ תקשה מנ"ל שליחות בקדשים שם במשנה דחבורה אחרי שבארנו דר' נתן לא ידע דאכילה לא מעכבא רק מקרא של ושחטו אותו וכיון דרבינו נמי ס"ל דמקשינן אוכלין כו' וא"כ צריך לידע ע"כ מקרא של ושחטו דאכילה לא מעכבא והאי קרא זה מצריכין ללמוד ע"כ כריב"ק על שליחות בקדשים כיון דס"ל דשוחטין על היחיד כמבואר: והנה כ"ז צריך להאריך אי נימא דלא כדברי התוס' שם במס' קדושין אבל לפי מאי שכתבו התוס' שם וז"ל וא"ת ונימא לריב"ק כה"כ וי"ל דלר' נתן דמפיק מהאי קרא שכל ישראל יוצאין בפסח אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכולן מיירי דאית ליה שותפות בגויה דהא בהכי מיירי קרא אבל לריב"ק דאמר שצריך לכל אחד כזית וכל ישראל אינן יוצאין בפסח אחד א"כ האי ושחטו אותו ר"ל דאחד שומט פסחים הרבה דמחד פסח ליכא כזית לכל אחד וא"כ שפיר מפיק דהיכא דליכא שותפות דמצי שחיט עכ"ל.

וא"כ רבינו לא מצי ס"ל כר' נתן דאכילת פסחים לא מעכבא דהא תקשה מנא ידע שליחות דיש לדחות ודלמא אית ליה שותפות בגויה כיון דס"ל דמאיש לפי אכלו לא

ידעינן וא"צ לכל זה שהארכנו ועיין שם במהרש"א מה שמביא בשם הרא"ם ז"ל לתרץ קושית התוס' ובשעה"מ הכא ולפ"ד בארנו זה והנה אף שבפסחים (דף צא ע"ב) אמרינן לדחות א"כ נימא קרא לפי אכלו מאי איש אמנם במס' קדושין לא דחי כן ורק אומר ס"ל אין שוחטין על היחיד ונ"ל לבאר שינוי הדברים כן דלדידן דמצרכינן זה דלפי אכלו נמי להקיש אוכלין למנויין לא מצי לתרץ א"כ נימא לפי אכלו מאי איש דמזה דלפי אכלו לחודיה אי הוי ידעינן דשוחטין על היחיד אזי לא הוה ידעינן דאתקש אוכלין למנויין ורק ע"כ אתיא כזקני דרום דס"ל דלא מקשינן אבל בקדושין דס"ל דאתי להקיש כו' שפיר אמר דאין שוחטין את הפסח על היחיד וסומך רבינו ע"ז הסוגיא שם במס' קדושין ומוכרח דאכילת פסחים מעכבא ודלא כר' נתן ועיי"ש במהרש"א בפסחים (דף צא) שהקשה מסתירת הסוגיות ולפי שבארנו ניחא ודוק: הלכה ג נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה בפני הכל כדי לביישן עד שיזהרו בו ושורפין אותו מעצי המערכה כדי שלא יחשדו אותן ויאמרו מעצי המערכה גנבו לפיכך אם ישרפוהו בקו"ק כו' משל עצמן שורפין נטמא מיעוטא וכן הנותר שורפין אותן בחצרותיהן מעצי עצמן אבל לא מעצי המערכה שלא ישארו מהם אצלם וימעלו בהן עכ"ל.

והנה הכ"מ תמה למה השמיט רבינו דין דאכסניא דמותר לשרוף מעצי המערכה והמגיה שם כתב דרבינו סמך על מה שכתב לעיל בפיי"ט מה' פסוהמ"ק וכן כתב התוי"ט שם במשנה כן לתרץ קושית הכ"מ והצל"ח מיישב דברי הכ"מ והניח דברי רבינו בקושיא ועוד הוסיף להקשות על רבינו מ"ט השמיט זה הדין דציקנין דאמר שם במשנה דציקנין אף אם נטמא מיעוט שורפין אצל הבירה מעצי המערכה ובגמ' שם אמרו אכסניא עשאן כציקנין אשר המה שרי לשרוף אי נטמא אפילו מעצי המערכה והניח בצ"ע.

ולענ"ד נ"ל ליישב כן דהנה עוד תגדל הקושיא ע"ד רבינו דכתב נטמא מיעוטו שורפין אותן בחצרותיהן מפני עצמן אבל לא מעצי המערכה שלא ישארו מהן אצלם וימעלו בהן דעל מה קאי זה דהנה בברייתא שם דאמר באו לשרוף בחצרותיהן מעצי המערכה אין שומעין לו מפרש המהרש"א דקאי על ציקנין דשרי בעצי המערכה זהו רק לפני הבירה אבל לא בחצרותיהן והצל"ח ז"ל חידש זה וכבר כתב המהרש"א כן וא"כ כיון דרבינו לא הביא תחלה זה דהציקנין מותרין לשרוף מעצי המערכה לא צריך להביא הטעם שמא ימעלו בהנשארים ועוד צריך להבין תחלת דברי רבינו שכתב נטמא רובו כו' ושורפין אותן מעצי המערכה כדי שלא יחשדו אותן ויאמרו מעצי המערכה גנבו כו'.

והנה התוס' כתבו הטעם משום דלב ב"ד מתנה עליהן לפי מה שצריך לשרוף כדי לביישם לפני הבירה ולא הטריחוהו חכמים להביא עצים משלו ויכול משל הקדש וכן בציקנין לב ב"ד מתנה עליהן שלא ימנעו מלשרוף וכתב המהרש"א דלפי הטעם משום חשד אי נאמר דכולן ישרפו רובו שנטמא לפני הבירה מעני עצמן ליתא חשד רק אי אמרינן דהכל שורפין מעצי המערכה כטעם התוס' דחכמים תקנו זה שלא יטריחוהו ואי אחד יבוא להחמיר ע"ע ולשרוף מעצי עצמן אזי שייך החשד כמו שמבאר המהרש"א ז"ל אבל לעיקר התקנה ע"ז לא שייך הטעם של חשד: וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה רבינו ס"ל דכל אחד שרי לשרוף מעצי המערכה היכא שנטמא בין רובו ובין מקצתו דהתנאי ב"ד היה דשריפת קדשים טמאים שרי לשרוף מעצי המערכה וליתא בזה שום חשש

איסור וכל אחד מי שרוצה הוא שורף מעצי המערכה וע"כ מי שירצה לפזר ולהחמיר על עצמו ולשורף מעצי עצמן אינו שרי כדי שלא יחשדו אותו כיון דאיכא אחרים שהן ציקנין ושורפין מעצי המערכה יחשדו אותו בזה ולא היה תקנה לציקנין שהמה ישרפו בכל פעם מעצי המערכה כמו שכתבו התוס' ודק הפירוש הציקנין אשר ממונם חביב עליהם לא חשו על טרחתן ואף המיעוט שרפו אצל הבירה וממילא שרי בעצי המערכה וכתב רבינו דמ"מ אם רוצים לשורף בחצרו מעצי המערכה אף שהוא הותר לכל מ"מ אסור כדי שלא ימעלו בהנשארם ולהכי לא הביא כלל דין של הציקנין דלאו תקנה הוא ורק שרי לכל והמה לא החמירו על עצמן ולא צריך להביא זה.

אבל אורח שאין לו בית זה כתב רבינו לעיל דהוא שורף בכל פעם מעצי המערכה אף אי הוא פזרן אך כיון שאין לו בית שורף שמה כמו שכתב בפ"ט מה' פסוהמ"ק וניחא הכל ועיין עוד בירושלמי הכא פ"ז ה"ח ובפ"מ שם ויש לבאר בזה ואכ"מ: פרק ה הלכה א מי שהיה כו' שאין השני תשלומין דראשון אלא רגל בפ"ע וכן בה' ב' כתב כיצד מי ששגג או נאנס בראשון או הזיד ולא הקריב בשני ה"ז חייב כו' וכתב הראב"ד ז"ל שנה במשנתו כרבי ור' נתן ורחב"ע פליגי עליה וכתב הכ"מ דטעמו של הראב"ד ז"ל דבשלמא בהזיד בראשון ושגג בשני ניחא דחייב דפוסק כר' נתן ורבי דרבים נינהו אלא בשגג בראשון והזיד בשני קשה אמאי פוסק כרבי דמחייב דהוי יחידאה לגבי ר' נתן ורחב"ע ועיין לעיל בה' תו"מ שבארנו.

ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה איתא לעיל (דף צא ע"ב) במאי קמיפלגי ר' יהודה סבר במכסת נפשות ואפילו נשים וכ"ת א"ה אפילו בשני נמי כתיב חטאו ישא האיש ההוא איש אין אשה לא כו' ופירש רש"י ז"ל והכי משמע ליה קרא והאיש אשר הוא טהור כו' וחדל לעשות כו' ונכרת כו' כי קרבן כו' כי לשון שימש או כשקרבת ה' לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא והכי דריש בפ' מי שהיה טמא אליבא דרבי כו' אי נימא כמו שגרים שם בס' מהר"ם ז"ל וכן לקמן אמר ור' יוסי מ"ט דכתיב בראשון במכסת נפשות ואפילו אשה חטאו ישא האיש ההוא למעוטי קטן מכרת וכתוב בפסח שני ונכרתה הנפש ההוא מישראל נפש ואפילו נשים ופירש רש"י ואע"ג דבראשון קאי מיהו כי קרבן ה' אשני קאי וכדמפרשי וגמרינן בה כרת לקמן האי חטאו ישא מונשא חטאו במברך את השם ע"כ.

וכן כתבו התוס' שם איש ולא קטן תימא אמאי איצטריך דהיכן מצינו שחייב קטן במצוה וי"ל דאיצטריך לקטן שהגדיל בין שני פסחים דס"ד דחייב לעשות פסח קמ"ל דשני תשלומין דראשון הוא ומיהו בפ' מ"ש נפ"ל מקרא אחרנא כו' וכתב המהרש"א דבריהם אינם מובנים דר' נתן דסבר הכי דשני תשלומין דראשון הוא אבל הכא ר' יוסי ע"כ כרבי ס"ל כדפירש רש"י ואליביה שני רגל בפ"ע הוא ושפיר איצטריך ליה לר' יוסי למעט מאיש קטן שהגדיל בין שלי פסחים מיהו רבי לקמן ס"ל דקטן שהגדיל בשני חייב דרגל בפ"ע הוא ולא ממעט מאיש עכ"ל.

נמצא דמ"מ מזה מוכרח דר' יהודה סבר וכן ר' יוסי ותרואויהו ס"ל דשני רגל בפ"ע כמו רבי דס"ל הכי וכמו שכתב שם רש"י ז"ל וכמו שמבאר המהרש"א ושפיר פוסק רבינו

כרבי דר' יהודה ור' יוסי כותיה ס"ל ודוק: הלכה ו הקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלאכול על הפסח שנאמר וכל עבד איש להוציא את הקטן עכ"ל.

והכ"מ כתב דרבינו גריס במכילתא וכל עבד איש ולא של אשה וקטן עכ"ל. והמשנה למלך כתב עיין מ"ש מרן ובפ' החולץ (דף מח) אמרינן גבי עבד איש ולא עבד אשה בתמיה משמע דגם גבי אשה מילת עבדים מעכבת ועוד אני תמוה דלמא איצטריך למעוטי מאיש קטן וא"כ מאי הקשו מעבד איש ולא עבד אשה עכ"ל.

והנה קושית המשל"מ הראשונה יש ליישב פשוט דרבינו ז"ל לא הזכיר כלל דבר זה דאשה אין טבילת שפחותיה ומילת עבדיה מעכבת וא"ל דס"ל באמת מילת זכריה מעכב ומכח סוגיא זו שם דיבמות נדחו דברי המכילתא שדריש למעט נשים מקרא זה ורק על קטנים דלא מצינו חולק על המכילתא שפיר דרשינן למעט קטן ובאמת בכל דוכתא קיי"ל דטפי עדיף למעט קטן מלמעט אשה וכמו דאמרינן במס' קדושין (דף לד) טפלים חייבין נשים לא כ"ש אלמא דנשים טפי עדיף לחיובא מקטנים ואמרינן שפיר כיון דאין לנו רק מקרא אחד דאיש למעט קטנים אבל נשים נשארו בחיוב כמו אנשים.

אך הקושיא השניה של המשל"מ תמוה מסוגיא דיבמות אמאי הקשה עבר איש ולא עבד אשה דלמא אתי למעט קטן מקרא זה דכל איש כמו רבינו ז"ל דמעט קטן וכן תמה על רבינו ז"ל בשו"ת ש"א (סי' נג) עיי"ש. ולענ"ד נ"ל ליישב קושיתם כן דהנה רבינו ז"ל בה' ז כתב לקמן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור עכ"ל.

וכתב הכ"מ ואיכא למידק אטו קטן בר חיובא ופטורא הוא וכתב הר"י קורקוס ז"ל דכיון דרבייה קרא לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר בכך מן השני עכ"ל: והנה הטורי אבן במס' ר"ה (דף כח) שם בא"מ הקשה וז"ל ומכאן ק"ל על מ"ש הרמב"ם בפ"ד מה' ק"פ גר כו' וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים כו' ואם שחטו עליו בראשון פטור ואמאי כיון דבראשון לאו בר חיובא הוה שהיה עוד קטן עכ"ל.

והנה לפ"ד הרי"ק הכא ליתא קושית הטורי אבן דהטעם הוא משום דרבי רחמנא לקטן ששוחטין עליו אמנם הא איתא במס' נדרים (דף לד ע"א) אמר ר' זירא שה לבית אבות לאו דאורייתא ומפרשים דהטעם הוי דהתורה לא מחייב כלל לקטן שימנו עליו על אכילת פסחו וכתבו שם התוס' והר"ן דהוי כמו נשים דרשות המה בפסח לחד מ"ד וא"כ נדחה לפ"ז דברי הרי"ק ז"ל דהא לא רבי רחמנא כלל לקטן שישחטו עליו וימנו עליו דהוא לאו דאורייתא אמנם במס' קדושין (דף מב ע"א) כתבו התוס' ד"ה איש זוכה ואין קטן זוכה וא"ת ול"ל קרא והא אין יד לקטן וי"ל דגבי פסח איצטריך דסד"א הואיל דשייך באכילת פסחים וצריך להמנות עליו דכתיב שה לבית אפילו קטן אימא אפילו לאחרים זוכה קמ"ל עכ"ל אלמא דהתוס' ס"ל דמהאי קרא איש זוכה דצריך למעט קטן הוא רק אם קטן הוא מה"ת מרבינן להמנות עליו ולכאורה לפ"ד ר"ז דשה לבית אבות ל"ד ליתא לתירוץ התוס' בקדושין אמנם במס' גיטין (דף כה) אמרינן א"א בשלמא דאמנו כו' שפיר אלא אי אמרת כו' וכתבו התוס' תימא דבנדרים משמע דאיירי דלא אימנוהו דשה לבית אבות ל"ד וא"צ שום מינוי כו' וי"ל דסוגיא דהכא איירי אי אמרינן שה לבית אבות דאורייתא עכ"ל.

והרמב"ן ז"ל בחידושו הוסיף עוד לומר דסוגיות מחולקים המה ואמוראי ניהו ואליבא דידיה מתרץ לה בגיטין התם אלמא דלפ"ד התוס' והרמב"ן הכא יש סוגיא מפורשת דס"ל דשה לבית אבות הוה דאורייתא וכן כתבו התוס' במס' גיטין (דף סד ע"ב) ד"ה שאני וא"ת תקשה ליה לרב יהודה הא דאמרינן בפ' האיש מקדש (דף מב) דאיש זוכה ואין קטן זוכה וי"ל דהתם אינו מיירי בדעת אחרת מקנה אותו אלא לאשמועינן בפסח שלו אינו יכול להמנות אחרים עליו דס"ד שיוכל להמנות משום דשה לבית אבות הוה דאורייתא והוה לענין פסת כמו גדול כו' א"נ כו' אלמא דס"ל נמי לומר דשה לבית אבות הוה דאורייתא: ונ"ל להביא ראיה לזה דיש מ"ד דס"ל דשה לבית אבות הוה דאורייתא מהא דאיתא בספרי והובא בילקוט בפ' נשא איש או אשה לעשות נשים כאנשים שהיה בדין ומה במקום שעשו קטנים כגדולים לא עשו נשים כאנשים מקום שלא עשו קטנים כגדולים א"ד שלא עשו נשים כאנשים ת"ל איש או אשה כו' ומפרש הזרע אברהם כן בשם הזית רענן מה שעשו קטנים כגדולים היינו לענין טומאת כהן דילפינן מאמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים כמו דאיתא ביבמות (דף קיד) או מה שאסור להקיף לקטן להמ"ד במס' נזיר (דף נז) עיי"ש דס"ל דהמקיף לקטן חייב ולענ"ד תרווייהו ליתא לפי מאי שכתב רבינו לקמן בפ"ג מה' אבל דרק הגדול מצווה שלא לטמאות להקטן ורק על הגדול הוא הצווי ולא על הקטן וכן זה דהקפה דחייב המקיף הוא נמי החיוב על הגדול אם הקיף כמו שכתב רבינו לעיל בפ"ב מה' עכו"ם וא"כ לא מצי למימר כיון שלא עשה גבי נזירות קטנים כמו גדולים הא מצינו שפיר גם גבי נזירות דקטנים כגדולים היינו מה שקיי"ל דהאיש מדיר את בנו בנזיר ופוסק רבינו לעיל בה' נזירות דאם הזיר בנו קטן בנזיר ה"ז נזיר וחייב אביו לנהוג כל דקדוקי נזירות נמצא דבאופן זה כמו התם דאמרת שנוהג בקטנים כגדולים היינו שהגדול מצווה לבלי לטמא אותו ולבלי להקיף להקטן ה"ה הכא מצינו שעשה קטנים כו' שמחויב אביהם לנהוג כל דיני נזירות וזהו דוחק לומר דהספרי יסבור דכל זה דגדול מדיר את בנו הקטן הוא רק מדרבנן כדי לחנכו במצות כדברי ר"ל שם ולא כו' יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר וא"כ מה"ת לא עשה קטנים כגדולים דזהו דוחק: וע"כ נ"ל לומר דהפשט הוא כן דסתם ספרי הוא ר"ש ור' שמעון הא ס"ל במס' פסחים (דף צא) דנשים בראשון רשות וס"ל דשה לבית אבות דאורייתא ושפיר נוכל לפרש דעשה בו קטנים כגדולים היינו לענין פסח דממנין עליו מה שלא עשה נשים כאנשים דנשים בראשון רשות ועושיין רק טפלה לאחרים.

והנה כמו כן יתפרש נמי הסוגיא דמס' פסחים (דף פט ע"א) ש"מ יש ברירה אר"י כדי לזרזן במצות ד"נ כו' אא"ב דאמנינהו מעיקרא שפיר אלא א"א דלא אמנינהו מעיקרא לבתר דשחיט כו' וכתבו התוס' תימא דבמס' נדרים (דף לו) מסיק ר"ז אליבא דר"י מהך משנה דשה לב"א לאו דאורייתא דא"ד אבישרא קאי והכא מוקי לה בדאמנינהו מעיקרא כו' והנה לפי מאי שבארנו נוכל לומר דגם האי סוגיא ס"ל דשה לב"א הוה דאורייתא כמו הני סוגיות וא"כ שפיר מוקי דאמנינהו מעיקרא ודלא כר"ז: והנה רבינו נמי ע"כ ס"ל דשה לבית אבות הוה דאורייתא מדאמר דאם שחטו עליו בראשון פטור וכתירוץ של הר"י קורקוס שבארנו א"כ שפיר אמר דהאי קרא דאיש אתי למעט נמי קטן דאין מילת עבדיו מעכבתו דהא צ"ל דהאי מכילתא דממעט קטן דאינו מעכבתו ס"ל נמי ע"כ דהוה דאורייתא דאי ס"ל דפטור הוא מה"ת ודאי דלא שייך כלל לגבי למעט דאינו מעכב

אבל שם ביבמות (דף מח) ס"ל להאי סוגיא כר"ז דשה לבית אבות הוא לאו דאורייתא וא"כ לא צריך כלל קרא על קטן למעט דאין מילת עבדיו מעכבתו דלאו בר חיובא הוא בפסח להכי אומר עבד איש ולא עבד אשה דעל קטן לא צריך כלל קרא דלאו ב"ח הוא כמבואר.

והנה אכתי צריך לבאר הא דבנדריים (דף לו) שם אמר דהכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים וכן פוסק רבינו בפ"א מה' מחוסרי כפרה ה' ד' שכל מחייבי קרבן אין מקריבין על ידן אלא מדעתן חוץ מן מחוסרי כפרה שהרי אדם מביא על בניו הקטנים כו' ואמרו בגמ' אלא מעתה יביא אדם פסח על חבירו שהרי אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים אלמה א"ר אלעזר הפריש פסח על חבירו לא עשה ולא כלום אר"ז שה לב"א לאו דאורייתא וממאי כו' ושם בעין משפט מציין לד"ר בפ"ב מה' ק"פ ה' ח' זה שכתב שם דאינו שוחט ע"י בניו ובתו הגדולים שלא מדעתן וזהו הדין דאין אדם מביא פסח על חבירו וא"כ קשה כיון דרבינו פוסק ע"כ כמ"ד דשה לבית אבות דאורייתא א"כ קשה לדידיה מ"ט אינו מפריש ק"פ ע"ח מ"ש ממחוסרי כפרה שאדם מפריש ע"ת מטעם שמפריש על בניו וב"ב הקטנים ותירוץ ר"ז ליתא לדברי רבינו: ונ"ל לישב דברי רבינו כן עפ"י מאי דאיתא בירושלמי דפסחים פ"ח ה"א אר"י ד' מחוסרי כפרה מפרישין עליהן שלא מדעתן ואלו הן זבין כו' שכן אדם מפריש ע"ב הקטן והוא כו' ר"ז בשם ר"א אדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו אבל אינו מפריש אלא מדעתו אמר ר"א כו' לית הדא פליגי על דר"א אמר אדם שוחט אבל אינו מפריש פסח שלא מדעתו שנייא היא פסח שנייא היא חטאת פסח לכשתגדיל ראוי הוא להתכפר בו חטאת לכשתגדיל אינו ראוי להתכפר בה עכ"ל.

ומפרש הק"ע כן לית הדא דר"י כו' ומשני שנייא פסח מחטאת פסח ראוי הוא להתכפר לכשיגדל אם נתגדל בין הפרשה לשחיטה וה"ל כאילו מפריש על הגדול הילכך על גדול אחר אינו מפריש שלא מדעתו אבל חטאת זה שהפריש על הקטן אינו ראוי להתכפר לכשיגדל דחטאת שהפריש על חטא זה אינו יכול להפריש על חטא אחר ע"כ וכן מבואר בדברי רבינו בפ"ג מה' שגגות ה' ג' דבחטאת ודאי אי הפריש על חטא אחד א"י להפריש על חטא אחר ומכש"כ קטן שאינו ראוי אי יגדל אח"כ כמו שכתב הק"ע ועיין פ"מ מה שמפרש דברי הירושלמי ונ"ל כי גמ' דידן אינו מתרץ תירוץ זה דהא הגמ' קאי אליבא דר' יוחנן ור' יוחנן אמר לקמן בירושלמי הכא בה"ב אר"י הפריש פסחו עד שלא הביא ב' שערות והביאשתי שערות צריך להמנות על פסח אחר משום דסובר בע"ח נדחין וא"כ ה"נ גבי פסח ליתא תירוץ של הירושלמי לחלק בין פסח לחטאת דגבי פסח נמי אי הפריש קודם שהגדיל ונתגדל בין הפרשה לשחיטה אינו ראוי לפסח זה דמ"ל דצריך להמנות ע"פ אחר אבל הירושלמי הכא זה הוא משום דמתרץ לה לאו אליבא דר"י אלא אליבא דר' אלעזר ואנן קיי"ל דלא כר' יוחנן כמו שפוסק רבינו בהדיא בפ"ד הכא ה' ט' המפריש פסחו עד שלא הביא שתי שערות והביא ה"ז מקריבו לשם פסח דבע"ח אינן נדחין וא"כ ניחא חילוק הירושלמי בין פסח לחטאת.

ועתה ניחא שפיר דרבינו לשיטתו דפוסק דלא כר"י גבי בע"ח אינן נדחין שפיר ס"ל דיחוי של הירושלמי לחלק בין פסח לחטאת ול"צ לתרץ שה לב"א ל"ד והגמ' מתרץ זה

רק לר' יוחנן לטעמיה כמבואר. וכן צריך לומר לדברי רבינו דברי המשנה של השוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון דמיירי דאמנינהו מעיקרא כמו שאומר שם בפסחים (דף פט) ובגיטין (דף כה) וכן ע"כ צ"ל דזהו דלא כר"ז שם בנדרים דשה לב"א ל"ד וכן הא דאמרינן במס' פסחים (דף פח ע"א) יתום ששחטו עליו כו' ש"מ יש ברירה אר"ז שה לב"א מ"מ ופרשו התוס' שם דשה לב"א ל"ד מו שסובר ר"ז בנדרים וא"כ כיון דרבינו פוסק דשה לב"א הוי דאורייתא א"כ ש"מ יש ברירה ורבינו פוסק דבדאורייתא אין ברירה אך יש לומר דמפרש לה כפירוש רש"י ז"ל שם דכתב שה לבית איש בעה"ב יקחנו לכל ב"ב וא"צ דעתן עכ"ל וא"כ נוכל לומר אף דהוי דאורייתא מ"מ גלי הקרא דיוכל למנות על בניו הקטנים וא"צ דעתן ואינו מפרש כפירוש התוס' משום ל"ד וכן צריך לומר לר' זירא הא דצריך קרא על איש זוכה ואין קטן זוכה לא כדברי התוס' במס' קידושין דאיצטריך משום דרבי קרא לקטן שממנין אותו דהא לדידיה שה לב"א ל"ד והוא יתרץ אפכא ע"כ כמו שכתבו התוס' שם לבסוף א"נ הא גופיה קמ"ל דשה לב"א ל"ד דאין לו כח לזכות בו לא לעצמו ולא לאחרים וכן יפרש ר"ז דמזה ידע דלאו דאורייתא הוא כמבואר ודוק: פרק ו הלכה ז ישראל ערל כו' אבל גר שנתגייר בא"י ביום י"ד אין שוחטין עליו כו' גזירה שמא יטמא גר זה למת לשנה הבאה כו' והלא נזירה זו מדבריהם והפסח בכרת והיאך העמידו כו' מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבול ואינו טובל עד שירפא כו' עד ולא יבוא לידי חיוב כו' עכ"ל.

וק"ל עד"ר זה דמשמע דס"ל דרק גבי ערל עכו"ם גזרו משום שאינו מתחייב במצות עד שימול ויטבול ולהכי העמידו דבריהם במקום כרת וא"כ היאך אומר ר"י שם בגמ' מחלוקת בערל כותי דב"ה סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה וב"ש ס"ל לא גזרינן אבל ערל ישראל ד"ה סברי כו' ול"ג ערל ישראל משום ערל כותי כו' ומייתי תנה"כ למה צריך זה לאשמועינן דל"ג ערל ישראל אטו ערל כותי היאך יגזרו הא גבי ערל כותי נמי לא העמידו דבריהם רק משום שיכול שלא לטבול עד שיתרפא אבל בערל ישראל דלא שייך זה ודאי דלא העמידו דבריהם בזה ולמה צריך זה לאשמועינן וצ"ע: הלכה ח מי שבא בבית הפרס ה"ז מנפח והולך כו' ואוכל וכן בית הפרס שנדוש טהור לעושי פסח כו' עכ"ל, והנה קשה לי מ"ט לא הביא רבינו לא הכא ולא בה' טומאת מת שם בפ"ח הא דאיתא במס' חגיגה (דף כה ע"ב) איבעיא להו בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו ואיתא שם פלוגתא דעולא ורבה ב"ע דעולא אמר דמותר ואמר ההוא סבא לפשוט כדברי עולא כהמשנה שם דאמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש מהימן נמי אתרומה ה"נ מדמהימן אפסח מהימן נמי אתרומה ואף לתרומה שרי וא"כ ודאי הוא הדין כעולא כמו שהביא ההוא סבא ראייה כותיה וא"כ מ"ט לא הביא רבינו זה.

ונ"ל לישב כן דהנה הטורי אבן הקשה שם בסוגיא מהא דאיתא במס' זבחים (דף צט ע"ב) גבי אונן דר"י מדיפתי ס"ל דבליל פסח שרי לאכול אף קדשים מגו דשרי בפסח ור"א פליג ע"ז וס"ל דרק אם מת בי"ג שרי דהוה רק אנינות דרבנן אבל היכא דהוי מדאורייתא ל"א מיגו דשרי לענין פסח שרי לענין קדשים וא"כ סוגיא זו דלא כר"א שם ועי"ש בט"א מה שמחלק בזה: ונ"ל לומר כן דלפי מה שפירש רש"י ז"ל כאן מיגו דמהימן אקודש מהימן אתרומה שגנאי הוא למזבח שתהא תרומה המחוברת לו בחזקת טומאה והקודש יקרב למזבח ע"כ וא"כ שפיר יש לחלק גבי בית הפרס דל"ד כלל להכא

דהכא כיון דמקריב למזבח הקודש והתרומה זו שבחבית אחת תבער בטומאה והוה גנאי למזבח אבל הכא אם האדם לא אכל תרומה בפעם הזאת ורק יאכל פסח לא היה גנאי כמו בכל פטם אשר לא יאכל תרומה ומחזיק את האדם שבדק בבה"פ בחזקת טומאה וגזרינן על בית הפרס כי מי יודע מה שאינו אוכל שהוא משום טומאה ורק הכא כיון דתבער בטומאה התרומה זו יהיה גנאי והכא דמי באמת להתם גבי אונן דמ"ד שם דאף בליל פסח דמתירו לאכול פסח מ"מ קדשים אינו אוכל וה"נ מתיר אתה לפסח ולא לתרומה וס"ל לרבינו דהאי סבא הכא דמייתי ראייה לעולא מהמשנה זו ס"ל כר' ירמיה מדיפתי שם דס"ל דאמרין מיגו זה אף בפסח וקדשים בלילה ולא נחית לחלק בזה המיגו ולהכי שרי בבית הפרס נמי אבל רבינו דפוסק התם כר"א כמו שכתב הכא בה"ט דרק אם מת לו מת בי"ג שרי בקדשים לערב אבל בי"ד אסור אף בליל פסח וכן כתב בפ"ב מה' ביאת המקדש ה' ו' דרק פסח שרי בליל מיתה וא"כ ס"ל דגם הכא לא מדמינן בית הפרס לדין דהפריש לתוכו רביעית קודש ואסור הוא לתרומה ולהכי לא הביא.

ועוד יש לחלק לפי מה שכתב רבינו לקמן בפ"א מה' מטמא מו"מ דהטעם דלקדשים נאמן דמשום דחמירי לא חשידי הע"ה ע"ז וא"כ ודאי יפרוש בטהרה וא"כ אף חבית זו של תרומה כיון דאית ביה קודש מפחד הע"ה ויזהר בטהרה ולא דמי כלל לבית הפרס ורק צריך לומר דהאי סבא דמביא ראייה זו מ"ל כר' ירמיה מדיפתי התם בזבחים דאמרין מיגו גבי אונן התם ולא מחלקינן בגזירת חכמים והיכא דשרי לד"א שרי לכל ולהכי דמי הכא בית הפרס להתם אבל אנן דפסקינן כר"א שם בזבחים כמבואר וא"כ לא דמי כלל זה לזה ולהכי לא הביא ודוק: הלכה ט האונן ראוי לאכול הפסח לערב מפני כו' וטובל ואח"כ אוכל כדי שיפרוש מאנינות ולא יסיח דעתו עכ"ל.

וכתב הלחם משנה דלהכי כתב רבינו גבי אונן דטובל ואוכל את פסחו ולעיל גבי מחוסר כפורים לא כתב דטובל ואוכל אח"כ ועוד קשה אמאי לקמן בה' אבות הטומאה כתב האונן ומח"כ צריכין טבילה אחרי כן מפני שעד עתה הם אסורים מלאכול בקודש חיישינן שמא יטמאו והכא גבי אונן כתב טעם אחר כדי שיפרוש מאנינות ולא יסיח דעתו כו' וע"כ חידש הלח"מ הכא דרבינו ס"ל דרק גבי אונן בעי בפסח טבילה משום שיסית דעתו מאנינות אבל במחוסר כפורים דלא שייך הך טעמא לא צריך טבילה ולהכי גבי מחוסר כפורים לא כתיב דטעון טבילה עכ"ל.

והנה אף כי לשונו מחוסר הבנה מ"מ צריך לומר דכוונת הלח"מ דרק גבי קדשים בעי טבילה מחוסר כפורים שלא יודע שיאכל קודש היום ואסח דעתו אבל בפסח שבלילה יאכל פסח אינו צריך טבילה. ודבריו תמוהין לענ"ד דמפורש הא איתא בגמ' דפסחים (דף נט ע"א) ומחוסר כפורים בע"פ שטובל ואוכל את פסחו לערב ופירש רש"י ואע"פ שטבל אתמול בשביעי שלו צריך לטבול אחר שהביא כפרתו דתנן בפ' חומר בקידוש האונן והמח"כ צריכין טבילה לקודש אלמא דאיתא מפורש דגם לפסח צריך לטבול וע"כ צריך לומר דרבינו הכא גבי מחוסר כפורים סמך על מה שכתב לקמן בה' אבות הטומאה דבעי טבילה והכא גבי אונן כתב דאע"ג דבלילה עדיין אסור בקדשים ולא הותר לו רק אכילת פסח שלא העמידו דבריהם ולמחר כאשר יתום אנינותו יוכל היות שיצרך לטבול שנית לקדשים מ"מ הכא לפסח טובל הוא כדי שיפרוש עתה מאנינות ולא יסיח דעתו

כדי שיאכל הפסח כמבואר ודברי הלח"מ צ"ע: פרק ט הלכה ז אין מאכילין ממנו כו' אפילו גר תושב או שכיר שנאמר תושב ושכיר לא יאכל כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ בפ' הערל איפליגו ר"א ורע"ק כו' אבל קשה על רבינו דהיאך פוסק כר"א הא איהו פסק בה' א"ב פי"ג דגר שמל ולא טבל אינו גר ובפ"א מה' מלוה פסק דקטן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וא"כ הא לא מצי סבר כר"א דר"א לא אייתר ליה חושב ושכיר להכי משום דאית ליה התם הכי אלא אי לא הוה מוקי קרא לדרע"ק גבי קטן וגר היכי פסקינן גבי תושב ושכיר כו'.

ומתרץ לה כמו"ח ז"ל כן דרבינו ס"ל מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין דהא אמרינן שם זה ושמעינן לר' אליעזר דאמר למידין ומשיבין וא"כ אייתר ליה חד תושב ושכיר למעוטי לכשנולד שהוא מהול צריך הוא להטיף ממנו דם ברית ועל גר שמל ולא טבל לא צריך קרא דהא התוס' כתבו במס' יבמות (דף מו ע"ב) ד"ה כי פליגי דאי כר' יהושע ל"ל קרא פשיטא דלא אכיל בפסח דכותי גמור הוא כו' וי"ל דלעולם כר' יהושע ס"ל ולא מטעמיה דאיהו סבר דבאבות נמי טבילה הוה ורע"ק סבר מדמעטי קרא בפסח ש"מ דאין גר עד שימול ויטבול ע"כ וא"כ ניהא דרבינו ס"ל כר' יהושע ומטעמיה דבאבות טבילה נמי הוה וילפינן מזה דאינו גר עד שימול ויטבול וא"כ לא צריך קרא לזה וילפינן על פסח כמבואר ודוק: פרק ח הלכה ז מבושל כו' בין שנתבשל במים ובין שנתבשל בשאר משקין או במי פירות שנא' ובשל מבושל ריבה הכל.

ובה' ח' כתב עוד צלהו ואח"כ בשלו או שבשלו ואח"כ צלהו או שעשהו צלי קדרה ואכל חייב עכ"ל, וכתב הכ"מ ויש לתמוה על רבינו שמאחר שפוסק כרבנן דצלהו ואח"כ בשלו חייב ה"ל למפסק בצלי קדר דלא מחייבין אלא לרבי דלית הילכתא כותיה ונ"ל שרבינו מפרש דלרבנן נמי חייב על צלי קדר מרבויה דבשל מבושל וכי אמרינן דא"ב צלי קדר היינו לומר דמקו"ח לא הוה משתעי אבל מבשל מבושל משתעי שפיר עכ"ל.

והנה כבר תמה עליו הצל"ח ז"ל דא"כ מאי מקשה הגמ' ורבנן האי בשל מבושל מאי עביד ליה הא מיבעי ליה לצלי קדר ועיין בתירוצם עד"ר. והנה כמו"ח הגאון ז"ל אמר תירוץ נכון לתרץ דברי רבינו כן דהנה חזינן דדברי רבינו ברור מללו לפסוק כרבי ולא כרבנן דהא כתב בהדיא שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל אלמא דיליף מקרא דבשל מבושל על מי פירות ולא מקו"ח וס"ל דאף לרבי חייב בצלהו ואח"כ בשלו מקרא דבשל מבושל מרבי גם את זה והראיה מדלא אמר הגמ' א"ב צלהו ואח"כ בשלו אלמא דבזה כ"ע ס"ל דחייב או כתירוץ הלח"מ דס"ל כר"כ דידעינן סברא דהוי כמו מצה כמו דס"ל לר' יוסי ומה שפוסק רבינו הכא כרבי נגד חכמים הוא מזה דהנה רבינו כתב הכא בה' ח' דמותר לסוך אותו ביין ומי פירות חוץ מן המים כו' וכתב הצל"ח ז"ל דרבינו הוכיח דינו מן המשנה דאמר אין מבשלין את הפסח במשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין בהם ואומר דלהכי נקיט המשנה רק משקין ומי פירות ושביק מים משום דבעי לאסוקי אבל סכין בהם דדוקא בהם שרי לסוך אבל במים אסור ועוד יש להביא ראיה מדלקמן (דף ער) קאמר דאית ביה קיטרי ומפיק מיא ובודאי המים שיצאו מעץ יבש הוא רק כרי סיכה מעט ואפ"ה אסור אלמא דסיכה נמי אסור במים: והנה הטעם לחלק בין מים לשאר משקין הוא יש לומר מזה דהנה בגמ' (דף מא) הקשה המהרש"א בשם הרא"ם ז"ל לרבי

לא לכתוב במים ולא בעי בשל מבושל ובפרט א"נ דצלהו ואח"כ בשלו ידעינן מסברא בלא קרא דבשל מבושל כדברי הלח"מ לדעת רבינו ודאי תקשה קושית הרא"ם ז"ל וכ"ז תקשה רק לרבי אבל מה שמקשה המהרש"א ז"ל על הרא"ם דגם לרבנן תקשה דלא לכתוב במים ולא לבעי קו"ח זה יש לדחות דלרבנן דס"ל דמי פירות חמור ממים דילפי מקו"ח א"ל דאי לא הוה כתב רחמנא במים ה"א אפכא דיש לטעות דדוקא בשאר משקין אסור דמפיגין טעמן אבל לא במים ורק לרבי הוא הקושיא שפיר וס"ל לרבינו לתרץ דלהכי כתב רחמנא במים יתירא לגלות דאל תאכלו כו' ובשל במים דבמים אסור בין שבשל ביחד או שסך אח"כ דשום מים לא יבואו עליו אבל שאר משקין דיליף רק מיתורא דבשל מבושל אינו אסור רק לבשל בהם אבל לסוך שרי.

והנה כ"ז הוא רק לרבי דצריך ליישב אליביה הקושיא דמיותר הקרא דבמים אמרינן דאתי לגלות דאסור אפילו סוכה וא"כ כיון דזה מצינו בסתם משנה דסתם דין זה כמו שמבאר הצ"ח מזה דאמר אבל סכין בהם דוקא אלמא דהסתם משנה ס"ל כרבי ונהי דהראיה מקיטרא דאפיק מיא יש לדחות לפי מה שכתב הכ"מ לקמן בה' י' דהוא רק איסור דרבנן אבל ראית הצ"ח מהמשנה היא מוכרחת וא"כ ודאי קיי"ל כרבי דכל עיקר דין זה הוא רק לרבי כמבואר והוא נכון ודוק: הלכה ד אכל ממנו נא או מבושל מבע"י אינו לוקה כו' אבל מבע"י פטור עכ"ל.

ונ"ל דרבינו מפרש הא דאיתא שם ודף מא ע"ב) רבי אומר א"ל שבשלו משחשיכה בשלו מבע"י מנין ת"ל בשל מבושל מ"מ כו' א"כ לכתוב בשל בשל ופירש רש"י שבישל הפסח מבע"י וע"ז יליף רבי שחייב וא"כ אין חילוק בזה על רבי וה"ל לרבינו לפסוק בזה כרבי אלא דרבינו דלא הביא כלל זה ס"ל כפירוש המהרש"א שם דרבי מחייב אם אכל מבושל מבע"י ופליג על הברייתא דלעיל דפותר ורבינו פוסק כמו הברייתא דלעיל דפטור ודוק: הלכה יא כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר וכשמגיע לגיד הנשה מוציאו ומנתחו עם שארי הגידין והעצמות והקרומות כו'.

וכתב הראב"ד בחיי ראשי אין איסור גדול מזה שנצלה הפסח עם גיד הנשה ועם תרבו כו' וכתב הכ"מ וי"ל שלא עלה על דעת שרבינו מתיר לצלותו עם חלב דאסור מה"ת אלא עם גוד הנשה שאין הגידין בנו"ט ושמו שאין איסור אלא ישראל קרושים הם כו' ויש סמך לדברי רבינו מדתניא בתוספתא דפסחים נצלה החיצון ולא נצלה הפנימי קולף ואוכל עד שמגיע לנא עכ"ל.

והנה סוף דברי הכ"מ לא הבנתי זה הראיה שמביא מן התוספתא דהוא בפ"ז שם דאמר תחילה מבקרו ועודהו בתנור אם נצלה נוטלו ואם לא ממתין לו עד שיצלה נצלה החיצון ולא נצלה הפנימי קולף עד שמגיע לנא עכ"ל. וא"כ לא מיירי כלל גבי פנימי וחיצון רק הפסח עצמו שצלאו בתנור והחיצון של הבשר נצלה ולא חלק הפנימי אוכל את הבשר הצלוי עד שמגיע לנא שאסור באכילה ולא מיירי כלל מגה"נ ומנ"ל לרבינו דגה"נ צולהו ביחד עם הפסח.

ואולי יש לומר שכוונת הכ"מ כן הוא להביא ראיה מן התוספתא כה"כ דהתם היכא שהחיצון נצלה והפנימי הוה נא שרי החיצון ולא אסרינן להחיצון משום דבלעו מהפנימי כיון דלא אפשר שרי דלחתוך אינו יכול דבעי שיהיה שלם וא"כ אינו יודע אם הוא נצלה

הפנימי או הוה נא ולהכי שרי דלא אפשר ה"נ גבי קרומין וגידין כיון דבעי שיהיה הפסח שלם כדאיתא שם (דף עד) וא"כ לא אפשר ליקח הקרומין ואינו אוסר כמו דהתם אינו אוסר הנא של הפנימי כמו כן הכא: ונ"ל כי רבינו אזיל לטעמיה כמו שכתב בשמי הב"י בסימן קה וז"ל ומדברי רבינו בפ' ט"ו מה' מ"א נראה שא"צ נטילת מקום ולא קליפה כו' אבל שומן הגיד והחוטין וקרומות האסורין משום חלב קיי"ל דאינן מפעפעין הילכך אוכל והולך עד שמגיע לדבר האסור ומשליכו וכ"כ הרה"מ בפ"ז מה' מ"א שזהו דעת רבינו שלא להצריך קליפה למי שנצלת עם חוטין וקרומות וגיד ושמן עכ"ל הב"י.

וא"כ לפי שיטת רבינו ניחא שפיר כמו שמפרש הכ"מ דקאי על גה"נ והקרומין דאינו אוסר בצלי ואפילו קליפה לא בעי ולא כשיטת הפוסקים דבצלי בעי קליפה לכה"פ וא"כ בפסח כיון דלא יכול לחתוך צולהו שלם ומשליכם בעת האכילה ושרי הכל ודוק: הלכה יב כשמקריבין את הפסח בראשון כו' מקריבין עמו שלמים כו' אבל אם חל י"ד להיות בשבת או כו' אין מביאין עמו חגיגה ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד עכ"ל.

והנה לעיל בפ"ו מה' כלי המקדש ה"י במשל"מ שם דכונת רבינו מה שמסיק ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד להוציא מדעת זה של הראשונים שמביא הרא"ש ז"ל בפ' ע"פ דהיכא דחל בשבת מקריב החגיגה בע"ש והרא"ש דוחה דבריהם וכן אתי רבינו להוציא זה. ונ"ל לבאר גם את דברי המרדכי ז"ל ס"פ ע"פ דקאמר שם רבינא אמר כו' דהא כשחל בשבת חגיגה אינה קריבה וכן משמע בפ' אלו דברים דקאמר אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט אבל בזמן שבא בשבת במרובה או בטומאה אין מביאין עמו חגיגה מדקאמר אין מביאין משמע דכשחל י"ד בשבת שהחגיגה אינה קריבה עכ"ל וכל האריכות שלא לצורך הוא הלא המשנה אומר בפירוש דבשבת אינו מביא ולמה צריך לאסוקי משמע דכשחל בשבת א"ק והלא הוא מפורש אלא דהמרדכי בא לומר דמן המשנה גופיה דנקט ליה בחדא מחתא שבת מרובה וטומאה משמע דשוה כולהו בחד דינא וכי היכא דבטומאה ובמרובה אינו מביא כלל ה"ה אף בשבת אינו מקריב כלל ולא כדעת הראשונים דמביא בע"ש וזהו המשמע דקאמר המרדכי דאינו מביא כלל היכא דחל י"ד בשבת ומה שכתב המשנה בהיפוך בסיפא ממה דקתני ברישא שבארנו לעיל א"ל או כמו שכתבו התוס' בע"ז ודף ג ע"א) ד"ה ובא דאין דרכו של התלמיד לשנות כסדר דהתחיל או כמו שמתרץ שם האור חדש עיי"ש ודוק: הלכה יד בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השולחן העולים עמו על השולחן מתבערין עמו ואינן נאכלין אלא עד חצות כפסח גמורה מפני התערובות עכ"ל.

והנה זהו ירושלמי מפורש פ"ו דפסחים ה' ד' תני חגיגה הבאה עם הפסח מתבערים עמו והנה משמע דרבינו מפרש לה כפירוש הק"ע שם דגזרינן מפני התערובות שא"א שלא יתערבו ואינו מפרש כדברי הפ"מ שמפרש לה דלא הוי בשריפה אלא העולין עמו על השולחן מתבערין שמא יבוא לאכול אחר אכילת הפסח דנמצא דנאכל אחר הפסח דזה לא תלי בתערובת בפסח וגם לא תליא בזמן חצות רק תיכף אחר אכילת הפסח צריך לבער מעל השולחן החגיגה ושאר המאכלים ומדברי רבינו משמע ממה שכתב אחר חצות ומשני התערובות כפירוש הק"ע ומה שהקשה שם בש"ק על הגמ' דידן דאומר מתניתין דלא כב"ת כו' וק"ל דלמא אף ב"ת ל"ק דנאכל ליום ולילה אלא מפני התערובות

פסח אבל מדאורייתא מודה דנאכלת לשני ימים ולילה אחד ואם הגמ' חולק על הירושלמי קשה מ"ט פוסק כהירושלמי ע"כ.

וליתא קושיתו כלל דהנה התוספתא שמביא הירושלמי זה שאומר דרק בשר חגיגה הבאה עם הפסח מתבערין עמו שפיר מוקי לה הירושלמי מדרבנן משום גזרה אבל בגמ' דידן דב"ת אומר הרי הוא כפסח ואינו נאכל אלא ליום ולילה וחגיגת חמשה עשר נאכלת לשני ימים משמע דמיירי מדאורייתא דזהו כפסח דומיא דאינו נאכל אלא ליום ולילה וחגיגת ט"ו לשני ימים שניהם שוין מדאורייתא ולא דמי כלל לדברי התוספתא כמבואר: ולפ"ז ניחא מה שהקשה הצ"ח שם בד"ה כי אקשי כו' ואס"ד דרק לענין לינה אמר זה ל"ל לתלות חגיגה בפסח כו' וה"ל לב"ת לומר חגיגה הבאה עם הפסח אינה נאכלת אלא ליום ולילה ול"ל לתלותה בפסח ולומר הרי הוא כפסח אלא ודאי לב"ת דינה כפסח כו' ע"כ ולפ"ז ניחא דאי לא אמר ב"ת התם הרי הוא כפסח ה"א דרק מדרבנן נאכל עד חצות מפני התערובות ולהכי אומר הרי הוא כפסח דהמ"ת נאכל הוא ודוק: הלכה טו מה בין פסח ראשון לשני ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה אבל פ"ש כו' ומוציאין ממנו חוץ לחבורה עכ"ל והקשה הכ"מ הא (דף צה) אמרינן בכלליה דלא ישאירו מרבי לא תוציא ממנו מן הבשר חוצה וי"ל משום דבגמ' קאמר דמרבי ליה משום דדמי ליה דהוה לאו הניתק לעשה דומיא דנותר ופירש רש"י ז"ל דלית ליה להאי תנא הא דתניא בפ' כ"צ האוכלו ה"ז בל"ת דבשר בשרה טרפה ומאחר דקיי"ל כההוא תנא דמוציאו חייב משום ובשר בש"ט תו ליתא לרבויי יוצא מנותר שזה ניתק לעשה וזה לא ניתק עכ"ל, וכתב ע"ז הבה"ז בחידושו על רבינו על מס' מנחות דברי תימא הוא הכ"מ דלמ"ד דלוקה דהוה ל"ת גמור פשיטא דחייב המוציא בפ"ש וה"ל להברייתא למחשב במצוה שבגופו והניח בצ"ע.

והמעייין החכמה בפ' בא כתב ע"ז נראה דס"ל לרבינו דברייתא קמייתא חולק על ברייתא זו מדקאמר שם יכול אפילו מצוה שלא על גופו ת"ל ועצם לא תשברו בו וטפי ה"ל למנקט ת"ל לא ישאירו דהוה מצוה שבגופו וכתב תחלה אלא דס"ל להך תנא דדוקא עצם ל"ת שמאחר שלפי דעתו דרשינן מניה לרבות מצוה שבגופו דכותיה דהיינו נא ומבושל ולמעט מצוה שלא על גופו דכותיה לא תשחט על חמץ אבל לאו דלא ישאירו איצטריך לגופו דלא הוה ילפינן מפ"ר כיון שנל"ע ולא דרשינן מניה כלל ופרט ולא מרבינן לאו דלא תוציא עכ"ל: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא במשנה דזבחים (דף נו ע"ב) הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות כו' ואינו נאכל אלא צלי וכתבו התוס' תימא ליתני נמי דאינו נאכל אלא על מצות ומרורים וי"ל דלא חשוב אלא דבר שכנגדו חלוק מקדשים דש"ק נאכל ביום ובלילה עד הבקר ולכל אדם ובכל מאכל ופסח אינו נאכל אלא בלילה ע"ת ולמנוייו וצלי א"נ לא תנא מצוה ומרור דל"מ א"נ לאו מצוה שבגופו עכ"ל.

והנה לכל הני השלשה תירוצים לא תתישב מ"ט לא קחשיב התנא שם במשנה הפסח אינו נאכל אלא בחבורה אחת ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה שיאכל בה כמו שכתב רבינו לעיל בפ"ט ה"א ודבר זה הוא חלוק מכל הקדשים דנאכלין בכל העיר ובכל מקום וזה אינו נאכל רק בחבורה אחת וגם הוא מעכב דנפסל ביוצא וגם הוה מצוה שבגופו

אע"כ כדברי רבינו דלדין לא מרבינן פסת שני דאין מוציאין ממנו חוץ לחבורה והתנא לא קחשיב רק הני דברים שבין בפסח ראשון ובין בפסח שני וזהו דרך בראשון לא קחשיב.

ואף לפי מאי שכתב הצ"ח כאן ומוציאין ונאכלין צלי בבית אחד ואומר בבית אחד דוקא אף שאומר מוציאין ממנו ומבאר הצ"ח במס' פסחים (דף צה) שלא התיר רבינו אלא להוציא הפ"ש חוץ לחבורה אבל לא לאכלו שם אלא צריך להחזירו לחבורתו אלא שפסח ראשון כיון שיצא חוץ לחבורתו נפסל ונאסר באכילה ופסח שני אין בו אישור להוציאהו ולא שייך ביה לאו דלא תוציא מן הבית כו' אבל עשה דבבית אחד יאכל שייך ביה עכ"ל, נמצא דגם פסת שני נאכל בבית אחד דוקא אכתי ה"ל להתנא לומר נאכלין בבית אחד דזהו אף בפ"ש מ"מ י"ל כיון דלא נפסל אם מוציאו מחוץ לחבורה לא קחשיב ומקרי לא מעכבא ולא כמו הני דברים דקחשיב דאי לא עשה כן נפסל אבל הכא מצוה הוא לאכול בבית אחד וכמו מצוה ומרור דלא מעכבא ודוק: הלכות קרבן חגיגה פרק א הלכה א שלש כו' ויביא עמו קרבן עולה בין מן הבהמה ובין מן העוף עכ"ל.

וכתב הכ"מ ויש לתמוה ע"ז דהא תניא בפ"ק דחגיגה ל"י כו' אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות ודין הוא כו' אף ראייה האמורה לגבוה זבחים כו' והאיך כתב רבינו בין מן העוף וכתב הרי"ק ז"ל שבמקום עופות גרים כו' אלא בכספים או אינו אלא במנחות כמו שהיא שנויה במכילתא ומשמע ליה דעופות בכלל זבחים המה עכ"ל.

והמשל"מ כתב ומ"ש מרן ומשמע ליה דעופות בכלל זבחים הם עיין במס' זבחים (דף קיט) דאמרינן אר"ש לדברי האומר יש מנחה בבמה יש עופות בבמה ולדה"א אין מנחה בבמה אין עופות בבמה זבחים ולא מנחות זבחים ולא עופות הרי דבמלת זבחים שולל מנחות ועופות ע"כ ועיין לח"מ הכא ובירושלמי הכא אמר אבל לא בעופות דכתיב זבת אלמא דזבח לא הוה עופות ועיין ט"א ושעה"מ הכא.

ונ"ל ליישב דעת רבינו כן מהברייתא שהקשה הכ"מ דאיתא שם כמו דגרסינן לפנינו בגמ' יכול אף בעופות ומנחות ודין הוא נאמרה חגיגה להדיט ונאמרה ראייה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיט זבחים אף ראייה האמורה לגבוה זבחים ומה הן זבחים עולות אתה אומר עולות או אינו אלא שלמים ודין הוא נאמרה חגיגה להדיט ונאמרה ראייה לגבוה מה חגיגה האמורה להדיט בראוי לו כו' וכן בדין שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם ע"כ: והנה קשה לי לכאורה ע"ז דלקמן (דף ע"ב) אמרינן חגיגות מכתב כתיבי ואמר ל"צ דאמר ר"פ לאביי ממאי דהאי וחגותם חג זביחה הוא כו' אלא אתיא מדבר מדבר כתיב הכא הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר וכתבי ויחוגו לי במדבר מה להלן זבחים אף כאן זבחים וא"כ כל עיקר הלימוד בחגיגה הוא זבחים הוא מג"ש דמדבר מדבר וא"כ האיך נוכל ללמוד על ראייה הא"ל דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בב"א וזהו בעיא דלא אפשרטא במס' זבחים (דף נא) ובמנחות ודף עו) וא"כ האיך ילפינן אח"כ בנין אב על ראייה דהוה זבחים ואף דאמר הגמ' שם ומאי כהררין כו' ד"ת מדברי קבלה לא ילפינן תקשה עוד דא"נ דהג"ש לאו דוקא ורק הוא הלמ"מ והוי כמו דאמרינן בכ"ד גמרא גמירי להו ואתי יחזקאל ואסמכהו אקרא וה"נ נימא דהוי הלמ"מ והג"ש מד"ק וא"כ תקשה הא קיי"ל קו"ח מהלכה לא גמרינן והה"ד גם בנין אב וכמו שכתב רש"י

ז"ל במס' שבת (דף קל"ח) ועיין צל"ח במס' פסחים (דף פ"א ע"ב) וא"כ ודאי לא נוכל למילף מזה וא"נ דהג"ש הוא עיקר לימוד תקשה הלא דבר הלמד בג"ש א"ת ומלמד בבנין אב כמבואר: וע"כ צריך לומר הכא חדא מתרתי או דנימא כמו שכתבו התוס' במס' זבחים (דף נא) דלמ"ד דבתר למד אזלינן ס"ל דדבר הלמד בגז"ש חוזר ומלמד בב"א וגם רבינא שם ס"ל כן וא"כ א"ל דהאי ברייתא נמי ס"ל כן אבל רבינו דבארנו דס"ל דבתר מלמד אזלינן לקמן בה' תמורה ודאי לא מצי ס"ל לדידיה דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בב"א וא"כ לית לנו למוד למעט עופות או דנימא כן דלפי מאי שכתבו התוס' להקשות על הגמ' דאמר שם ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה וכתבו ואע"ג דאמרינן בעלמא כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן ליה בלאו יתירא הכא שאני שאין להעמידו בקרבן חדש ודומה לו כמו שמצינו במס' יבמות (דף ד) דאמרינן דמוקי לא יגלה בשומרת יבם של אביו בלאו יתירא ולא מוקמינן ליה באנוסת אביו דהוי דבר חדש כו'.

נמצא דר' יהודה שם לא ס"ל כן אלא טפי עדיף ליה לאוקמי בדבר חדש ללמוד ממה שנוקי בלאו יתירא וא"כ ה"נ לר"י נימא דנוקי טפי ללמד דהוא חגיגה קרבן חדש ממה דנוקי בלאו יתירא וא"כ א"ל דהאי ברייתא דמעט עופות אתיא לר' יהודה דידע מזה גופיה ולא מג"ש וא"כ יליף לה שפיר בבנין אב דהוה זבחים ולא עופות אבל רבינו לא ידע עופות למעט דהא אין לו ללמוד ע"ז רק מג"ש ואינו חוזר ומלמד בבנין אב למעט עופות.

ומ"מ מנחות ידע שפיר למעט על ראייה דלא יבוא אף דלית לנו הלימוד מחגיגה זה נ"ל פשוט כיון דקיי"ל במס' מנחות (דף קו) האומר הרי עלי עולה מביא תור או כבש מר כי אתריה ומר כ"א כו' וא"כ קיי"ל כל היכא דמספקא לן בעולה מביא קרבן תור או כבש אבל במנחה לא מספקינן כלל וא"כ הכא דזה ידעינן דמביא עולה מטעם שלא היא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם וא"כ להביא עולה יש לספוקי בעופות אם די או דוקא בהמה אבל מנחות לא מספקינן כלל וקיי"ל בל"ז דמנחות גריע מעופות דקיי"ל בזבחים (דף צא) עופות קודמין למנחות ורק אגב גררא דעופות מביא הברייתא מנחות ולהכי פוסק רבינו שפיר דאינו מביא מן המנחות אבל מן העופות מביא דכיון דליכא לדידן מיעוט ע"ז דמי שפיר למי שנדר עולה דיכול להביא אף עוף כמבואר ומוכרח לומר כן אף אם נפרש כפירוש הר"י קורקוס ז"ל דלא גרסינן רק במנחות וכספיים אכתי ה"ל למעט מדנפשיה מדנאמר חגיגה להדיט אלא ע"כ מזה לא נדע למעט כמו שבררנו ורק מנחות דלא מצי להביא בשום פעם ודוק שם ומי שבא לעזרה ביום הראשון ולא הביא עולה לא די שלא עשה מצות.

עשה אלא עובר על ל"ת שנאמר ולא יראו פני ריקם כו' עכ"ל. והנה הטורי אבן במס' חגיגה (דף ז ע"א) ד"ה ואין הקשה ע"ד רבינו זה וז"ל מנ"ל לרבינו דלא די שלא עשה משמע דלא מקיים העשה כלל בזה דלמא על הל"ת עבר והעשה מקיים ועוד דבפ' משפטים וכי תשא נאמר מצות ראיית פנים לחוד בלתי סמוך הלאו דלא יראו פני ריקם ורק בפ' ראה לחוד נאמר מצות ראיית פנים בסמוך עם הלאו דלא יראו פני ריקם ש"מ דלא מעכבא קרבן למצות ראיית פנים כו' עכ"ל.

ונ"ל ליישב דעת רבינו כן דהנה שם בגמ' דחגיגה (דף ע"א) איכא פלוגתא דר' יוחנן ור"ל תד אמר ראיית פנים בקרבן וח"א בעזרה והקשה ר"ל לר"י ריבר"י אומר שלש רגלים נצטוו ישראל לעלות לרגל ואין נראין חצאין ואין נראין ריקנין משום שנאמר ולא יראו פני ריקם א"ל בעיקר הרגל ע"כ והקשה הגאון רפ"ק איגר ז"ל בחידושיו שם מאי מקשה רשב"ל לר"י מהברייתא זו יותר מן הקרא דכתיב ולא יראו ומוקמינן ליה בעיקר הרגל ה"נ א"ל דהך ברייתא נמי מיירי בעיקר הרגל: ונ"ל לענ"ד ליישב כן דהנה הטורי אבן הקשה שם על הברייתא גופיה דאמר ואין נראין ריקנין מה חידוש הברייתא בזה הלא מקרא מלא הוא כו'.

וע"כ נ"ל לומר דזה באמת סברת המקשן דהקשה ליה מזה הברייתא דתקשה ליה מאי קמ"ל ורוצה לומר דהברייתא אמרה תחלה ואין נראין חצאין והוא המצרף נחשת והבורסקי דהמה פטורין בכל הרגל וקתני אח"כ ואין נראין ריקנין דהוא נמי כמו כן בכל הרגל כסברת ר"ל ואומר ליה לא בעיקר הרגל והברייתא אתי זה לאשמעינן זה דהנה הטורי אבן מקשה דיבוא עשה דיראה וידחה ל"ת דלא יראו פני ריקם.

אך לפ"ד רבינו דאינו מקיים בביאה ריקנית אף העשה ניחא שפיר דאף דאם אין לו קרבן אינו בא ריקם דלא מקיים העשה כלל ואמרה הברייתא כן ואין נראין ריקנין בשום פעם אף אם אין לו קרבן להביא וליתא הכא זה דעשה דוחה ל"ת משום שנאמר ולא יראו עני ריקם ויבואר כן אם אמרה התורה ולא תבוא ריקם ה"א דהוא ל"ת בפ"ע והיכא שאין לו קרבן אתי עשה ודחי אבל התורה אמרה יראה כל זכורך היינו דצריך לראות פני ה' או להראות ואמרה התורה דלא יראו פני ריקם ואם תבוא ריקם אזי אין בידך שום מצוה דלא תראה ולא תתראה וא"כ למה תבוא כיון דעיקר המצוה הוא הראיה ועפ"ז מדויק שפיר לשון הברייתא ואין נראין ריקנין דלא יוכל בש"פ לבוא ריקנין דלפי דאינו נראה משום שנאמר ולא יראו וא"כ אינו נראה וליתא עשה כלל כמי שכתב רבינו אבל כ"ז הוא רק בעיקר הרגל דאז אין לו לביא ריקם דליתא עשה בזה כמו שבארנו וא"כ ניחא קושית הטורי אבן מה שלא אמרה התורה רק פעם אחת סמיך הלאו דלא יראו לשלש פעמים יראה דכיון דהתורה מגלה לנו בפעם אחד דלא תראה ריקם רק אם תבוא בקרבן אזי די בזה לידע דליתא עשה כלל רק בקרבן ולא ריקנין ומדוקדק הכתובים היטב דבפ' משפטים כתיב אל פני האדון ה' ובפ' תשא כתיב את פני האדון ה' אלהי ישראל ובפ' ראה כתיב את פני ה' אלהיך.

דהנה איתא במס' קדושין ודף לו) דבשעה שאינן עושין רצונו של מקום נקראו עבדים וא"כ בשעה שאומר הקרא אל פני האדון ה' היינו בשעה שאתה קורא אותם בבחינת עבדים והוא אדון להם ולהכי כתבה התורה בפ' ראה דאומר ולא יראה את פני ה' אפילו בשעה שאתה בבחינת בן שעושה רצונו של מקום ואעפ"כ לא תראה ריקם ומכ"ש בשעה שאתה בבחינת עבד בשעה שנקרא אדון ולהכי התם אינו צריך לבאר ולסמוך דלא יראה ריקם דכ"ש הוא וכתב בפ' משפטים אל פני האדון והיינו דהוא יראה אותך והלא כל באי עולם יש מושגחים מאתו ית' אבל בפ' תשא דכתיב את פני הארון דזה משמעות שאנו רואים אותו ית' להכי אומר אלהי ישראל דמשרה שכינתו זהו רק לישראל העולים לרגל ולכל המאמינים בו ית' והנה קושית הט"א הכא דמקשה נייתי עשה וידחה ל"ת גם

בלא"ה ניחא שפיר עפ"י מאי שכתב הצ"ח ז"ל במס' פסחים (דף מט ע"א) דעל דבר שהזהירה התורה בזה העשה גופיה ל"א אתי עשה ודחי ל"ת כמו גבי פסח דלא תשחט על חמץ לא נדחה מעשהפסח וא"כ ה"נ ל"א דאתי העשה דיראה וידחה הל"ת דל"י ריקם דע"ז גופה נאמרה הל"ת כמו התם כמבואר: וענ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא במס' קדושין (דף כט ע"ב) ת"ר לפדות אח בנו ולעלות לרגל כו' ד' יתודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת ורבנן מ"ט דכתיב בכור בניך תפדה והדר ולא יראו פני ריקם.

והנה רש"י ז"ל מפרש ליה על זמן שהגיע הזמן ואין לו זמן מספיק לשניהם והנה רבינו מפרש לעיל בפ"א מה' בכורים ה' ד' על כסף אם לא היה לו כסף לזה ולזה וע"ז הוא הפלוגתא דר' יהודה ושל חכמים והנה הפשט של רבינו דקאי על כסף מוכרח הוא דהא ילפינן ההיקש מקרא דלא יראו פני ריקם שסמיך לבכור בניך תפדה משמע דקאי על ביאתו שלא יבוא ריקם רק בדי כסף לקרבן על עולת ראיה דאי קאי על הזמן ובא המקרא ללמוד דזהו קדום א"כ ה"ל למיסמך קרא של יראה כל זכורך לבכור בניך תפדה אלא מדסמיך הבכור בניך ללא יראו פני ריקם ש"מ דקאי על הכסף שאין לזה ולזה ומה שאומר אח"כ עולה לרגל היינו אם ישאר לו כסף אח"כ ואם לא יהיה לו אינו עולה ור"י אומר עולה לרגל ואח"כ כאשר תשיג ידו יפדה בנו.

אמנם הא תקשה לפ"ז אכתי כיון דמקרא זה לא ילפינן רק מהקישא היכא שאין כסף לזה ולזה וא"כ ראיית פנים יכול לקיים ורק שיחסר לו הקרבן וא"כ יכול לקיים העשה דראיית פנים ולפ"ד הט"א דמבאר שם דלהכי ל"א הכא דיבוא עשה וידחה ל"ת היכא שאין לו הוא משום דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ומפרש דרב אשי שאומר שם יקדש עשה ול"ת אינו חולק על רבא בזה אמנם הצ"ח ז"ל בפסחים שם (דף צה ע"א) כתב דדבר זה תליא בפלוגתא דהאי מ"ד דבעי קרא על עצם שיש בו מוח לא ס"ל זה דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש כמו רב אשי דיליף מיקדש עשה ול"ת וא"כ הכא נמי אי אין לו כסף אמרינן דיוכל לקיים העשה דראיית פנים בעזרה בלא קרבן ואזי אמרינן דתחלה פדיית הבכור ויקיים העשה ריקם והל"ת ימלא אח"כ כאשר תשיג ידו דהא יש תשלומין כל שבעה אבל היכא שאין לו זמן לזה ולזה וא"כ גם העשה של יראה כל זכורך לא יוכל לקיים לא נדע איזהו תחילה אולי דבזה לא הוי תחילה פדיית הבכור וה"ל להקרא להסמיך תחילה זה דיראה כל זכורך לבכור בניך תפדה דאפילו היכא שאין לו זמן לזה ולזה מ"מ הפדיה הוא תחילה אלא ודאי לזה לא צריך קרא לאשמעינן דהוא כדברי רבינו דהיכא רבא ריקם אפילו עשה אינו מקיים וא"כ לא שייך הכא כלל דעשה ידחה ל"ת דבלא קרבן ליתא שום קיום עשה וא"כ שוה לנו אי יחסר לו כסף או הזמן אינו מספיק לו דבתרזווייהו שוין דהתורה כתבה דפדיון בנו תחילה לעליית רגל בין לעשה ובין להל"ת דעשה בלא ל"ת ליתא כלל וא"כ כיון דכתבה התורה דפודה בנו תחלה בהכסף ממילא נדע הכל ודוק: הלכה ד' מי שלא הקריב בראשון עולת ראייתו ושלמי חגיגתו ה"ז מקריב בשאר ימות הרגל כו' וכולן תשלומין דראשון הם עכ"ל.

וכתב הכ"מ ופוסק כר' יוחנן לגבי ר' אושעיא ויש לתמוה ע"ז דהא ר"א גדול מר' יוחנן דרבו היה ועיין לח"מ הכא ובירושלמי פ"א דחגיגה כתב הק"ע בש"ק טעם ג"כ משום

דחזקיה בירושלמי ס"ל כר' יוחנן עיי"ש. ונ"ל ליישב דעת רבינו כן דהנה איתא במס' פסחים (דף פא) מטמאין אחד מהן בשרץ ועולא אמר משלחין אחד מהן לדרך רחוקה ויטמאנו בשרץ כו' קסבר עולא כולן תשלומין דראשון ומאן דחזי בראשון חזי בכולהו אלמא דגם עולא ס"ל כר' יוחנן דכולן תשלומין דראשון דה"ל תרי לגבי ר"י.

והנה אף שהתוס' כתבו שם ד"ה עקר וא"ת ומה תקנה רוצה רב נחמן לעשות דהא רב נחמן ס"ל שוחטין וזורקין על ט"ש וי"ל דל"א כולן תשלומין דראשון הם ויכול לטמא במת ע"כ וא"כ לפ"ז רב נחמן ס"ל כר"א וה"ל שוב תרי לגבי ר' אושעיא נמי אמנם נ"ל דלאו דיחוי הוא זה דהנה במס' חגיגה (דה ט ע"א) מקשה ומי אר"י הכי והאמר חזקיה נטמא ביום מביא בלילה א"מ ור' יוחנן אמר אף בלילה נמי מביא אר"י שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני מתקיף לה ר"פ הניחא למ"ד פסח שני תשלומין דראשון הוא אלא למ"ד רגל בפ"ע הוא מא"ל אר"פ כו' נמצא דא"נ דפסח שני תשלומין דראשון הוא א"ל דשאני טומאה דאע"ג דלא נראה להביא בראשון מ"מ חזי לשני וא"כ י"ל דר"נ נמי ס"ל דשני תשלומין דראשון הוא וס"ל נמי כר' יוחנן דגבי חגיגה תשלומין דראשון הוא ומ"מ הכא לענין טומאה אי מטמאהו במת אף דלא חזי בראשון חזי בשביעי ומכ"ש לפי מאי שכתבו התוס' במס' פסחים (דף סט ע"א) ד"ה שו"ז בשם הרשב"א שם דלמ"ד שו"ז על טמא שרץ ס"ל ע"כ דשני תשלומין דראשון וא"כ רב נחמן דס"ל שו"ז על טמא שרץ שפיר ס"ל דתשלומין דראשון הוא גבי פסח וא"כ ניחא דרב נחמן מצי ס"ל כר' יוחנן ועיין בשו"ת ש"א (סי' סה) שדחה דברי התוס' תירוצ' זה מ"מ א"ל דרב נחמן הכי ס"ל דפ"ש תשלומין דראשון כמבואר: ועוד הקשו בל"ז המפרשים דלפ"ד התוס' מה תקנה יהיה לרב נחמן אם חל ע"פ בשבת דאז הוא גם שביעי של פסח בשבת וחגיגה אינה דוחה את השבת מה תקנה יהיה והמפרשים מתרצים לר"נ יש תקנה אף א"ל דס"ל דהוא תשלומין זה לזה וא"כ ניחא דעולא ס"ל כר' יוחנן וה"ל תרי לגבי ר"א כמבואר: ועוד נ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה במס' חגיגה (דף ע"א) איתא סבר ר' יוסף לומר מאן דאית ליה עשרה בנים לא ליסקי האידנא חמשה ולמחר חמשה א"ל אביי פשיטא הי מינייהו משוית ליה פושע וה"מ משוית זריזין אלא לכדאחרים כו' והנה א"נ דכולן תשלומין זה לזה וא"כ נימא דמיירי דהיכא דיש לו בנים אשר המה גדולים ביום ראשון ובנים אשר ביום הראשון קטנים המה וביום השני או השלישי יגדלו ויהיו בני י"ג שנה אמרה תורה דאין נראין חצאין הגדולים ביום ראשון ואלה שייגדלו אח"כ ביום שני אלא ימתינו כולם להתראות ביחד דכתיב כל זכורך אלא וראי ס"ל להאי סוגיא דכולן תשלומין דראשון וא"כ קטן שהגדיל בשני או בשלישי פטור גם בהם.

והנה על אופן אחר דקטן לא מצי לאוקמי דא"נ דמיירי בחיגר וכדומה ביום ראשון ונתרפא ביום שני מי יודע מחי יתרפא וכן א"נ דפסח שני רגל בפ"ע וא"כ שוה טומאה לשאר פטורים א"ל למ"ד תשלומין זה לזה דהיה לו בנים אשר טמאים ביום ראשון וביום שני יכלו ימי טומאתן ויהיו טהורין ואשמועינן הקרא דיראה כל זכורך ביחד אלא ודאי ס"ל להסוגיא שתשלומין דראשון הוא וכיון דאינו ראוי בראשון לא חזי לשני והנה בהאי דינא אם היה קטן בראשון ונתגדל בשני לא נתבאר ביחוד דינו בגמ' דלא אמר רק א"ב חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני ולא אמר א"ב קטן שנתגדל ביום שני וגר שנתגייר בחוה"מ מ"מ נראה דדינו שוה ותליא בזה אם הוה תשלומין דראשון אז אינו

חזי ואי תשלומין זל"ז אינו ראוי בשני ומה דלא אמר הגמ' נ"כ א"ב זה קטן וגר נ"ל דחד מינייהו נקט והראיה לזה מהירושלמי שם בחגיגה דאמר שם בפ"א ה"א איתא א"ב גר שנתגייר בנתיים ואף דהירושלמי לא קתני קטן א"ל דהירושלמי אזיל לטעמיה דס"ל דבריאת פנים הכל חייבין אף טף כמו שהביא התוס' רפ"א וא"כ מה שחייבו חכמים בחינוך כל שיכול לאחוז בידו של אביו הוא רק בחינוך לענין קרבן וא"כ כל קטן מביא ביום ראשין מדרבנן קרבן חגיגה לפ"ד הירושלמי וא"כ הביא קרבנו ביום ראשון מה שחייבו חכמים להכי נקיט גר וא"ל דה"ה קטן דמי לחיגר כמו שבארנו ועיין תוס' שם בחגיגה (דף ב) ד"ה איזהו ובט"א שם ד"ה איזהו קטן מה שמבאר בזה ואכ"מ: והנה בלח"מ הכא איתא כתבו התוס' בפ"ק דחגיגה דאיתא בתוספתא שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה ולא בראיה וחגיגה וכתבו ז"ל דהברייתא ד' י' לא הזכירה משום דס"ל דבכולהו איכא לשון תשלומין וכן נ"ל לשון המשנה דאמרה מי שלא חג ביט"ר חוגג כו' דמשמע דבחגיגה קאמר ותימא ע"ד התוס' דצריך לדחוק ולומר דמשמע דמשנה מי שלא חג מיירי בשמחה א"ו אין דבר זה עיקר ובכולהו יש לה תשלומין ואע"ג דלא הזכיר רבינו אלא ראיה וחגיגה ה"ה שמחה דיש לה תשלומין וכ"ש הוא ומתבאר מד"ר שכתב דש"ש דותה יו"ט ולא שבת וטעמו משום דאינו חוגג היום חוגג למחר עכ"ל: והנה לפ"ד הט"א באבני מלואים שם בחגיגה ליתא לכל דברי הלח"מ דהוא תמה ע"ד התוס' שכתבו בשם התוספתא דשמחה יש לה תשלומין כל שבעה וכתב דהתוספתא משבשתא היא דמה שייך תשלומין גבי שמחה הא כל יום מימי החג חייב בשמחה בפ"ע ועוד כו' והנה לפי מאי דאיתא בתוספתא לפנינו ניחא שפיר דאמר שמחה נוהגת כל שבעה מה שאין בשתייהן היינו שנוהג בכל יום מימי החג בפ"ע וברייתא דלא קחשיב ליה א"ל דלא נחית למנינא רק מה שיש חומרא באחת מה שאין בשתייהן וא"כ לפ"ד רבינו לא צריך להעיר דלא חשיב תשלומין דלא שייך בשמחה תשלומין דכל יום חייב בפ"ע ומה שהביא ממה שכתב דא"ד שבת הוא משום דאינו חוגג היום אינו חוגג למחר אין ראיה כלל דיוכל לצאת בשלמי שמחה ששחט מע"ש דנאכלין לשני ימים ולילה אחד ואפילו שחטו מעי"ט נמי יוצא כמו שכתב רבינו לקמן בפ"ב הי"א ודוק: וכתב עוד הלח"מ ומה שהביא רבינו קרא דשבעת ימים תחוג בברייתא שם דאמר ותנא מייתי לה מהכי עכ"ל.

והנה כמו"ח הגאון ז"ל ביאר דליתא לדברי הלח"מ דשם בברייתא אמרו מקרא דוחגותם אותו חג לה' האמור בפ' אמור ורבינו מביא קרא דשבעת ימים תחוג האמור בפ' ראה ודברי רבינו הוא מן המכילתא ס"פ בא פ"ז דאמר שם ריה"ג מקרא דשבעת ימים תחוג לה' להביא ז' ימי פסח שיטענו חגיגה או אינו מדבר אלא בחג כשהוא אומר וחגותם אותו חג לה' הרי חג אמור ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג לרבות שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה עכ"ל.

ושפיר הוא הברייתא דמיירי רק על חג הסוכות דקאי על המשנה מי שלא חג כו' ויו"ט האחרון של חג וכן הברייתא אמרה וי"ט האחרון להכי מביא הקרא של וחגותם דקאי על חג הסוכות אבל רבינו מיירי בכל יו"ט אף יו"ט של פסח נמי דמקריב בכל ימות הרגל להכי מביא הקרא דשבעת ימים דמזה נדע גם חג הפסח ומכ"ש חג הסוכות דביה משתעי קרא ודוק: הלכה ה במשל"מ וז"ל ואע"פ שאין נדרים ונדבות ביו"ט דע דנסכים

שלא הביאו הציבור עם הקרבן דקיי"ל דמביא אותם אף לאחר כמה ימים וכמ"ש רבינו בהל' מעה"ק קריבין ביו"ט כ"כ רש"י ז"ל במס' תמורה (דף יד) עכ"ל.

ולענ"ד לא מצאתי זה בדברי רש"י ז"ל שס"ל כן דכן כתב רש"י ז"ל שם מלבד שבתות ה' דהכי כתיב זבת ונסכים כו' מלבד שבתות ה' ומשום דדרשינן סמוכין דבר יום ביומו הקריב נסכים מלבד שבתות כו' כלומר נסכי שבת ביו"ט אתר השבת הוא הקריב נסכיו עם קרבנותיו והקריב נסכים ששכח אתמול ולא קרבוהו וכן לקמן אמר ביום אין בלילה לא דהא דבר יום ביומו כתיב וסמיך ליה מלבד שבתות ה' כלומר נסכי השבת הקריב היום ביו"ט אבל בלילה לא ע"כ וא"כ ליתא שום הוכחה מזה לדינו של המשל"מ דכיון דמייירי בחלבי שבת דהא אמר דנסכים ששכח אתמול להקריב וחלבי שבת שפיר קיי"ל דקריבין ביו"ט וכמו שפוסק רבינו ז"ל בפ"א מה' תו"מ ה"ז וליכא חידוש כלל מדברי רש"י ז"ל שקריבין ביו"ט דנסכי שבת המה כמבואר: אך קשה לי במס' שבת (דף קיד) אמרינן ת"ר עולת שבת בשבת לימד על חלבי שבת שקריבין ביו"ט דברי רע"ק ר' ישמעאל אומר לימד על חלבי שבת שקריבין ביום הכפורים כו' לדברי ר' ישמעאל נדרים ונדבות קריבין ביו"ט וכי איצטריך קרא על יוה"כ כו' וקשה מאי ראייה דר"י ס"ל דנדרים ונדבות קריבין ביו"ט דלמא ס"ל דאין קריבין אך יליף מקרא דיליף רשב"ל שם בתמורה מלבד שבתות ה' וידע מהסמוכין כמו שפירש רש"י להתיר נסכי שבת ביו"ט ולהכי ל"צ קרא דעולת שבת בשבתו רק על יוה"כ דעל יו"ט ידעינן מקרא דמלבד שבתות ה' ולרע"ק דיליף מקרא דעולת שבת להתיר חלבי שבת ביו"ט א"ל דלא ס"ל כרשב"ל אלא כדברי הברייתא שמה בתמורה אבל על ר' ישמעאל תקשה מנ"ל דס"ל דנדרים ונדבות קריבין ביו"ט וצ"ע: הלכה י מותר להקריב בתוה"מ נדרים ונדבות שנאמר אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם מכלל שמותר להקריב ברגל כו' עכ"ל.

והנה דברי רבינו אלו הוא בגמ' דתמורה (דף יד ע"ב) דאיתא שם א"ר יוחנן אלה תעשו לה' במועדיכם אלו קרבנות הבאות חובות ברגל לבד מנדריכם ונדבותיכם לימד על נדרים ונדבות שקריבין בתוה"מ ע"כ. והנה צריך להבין דברי רבינו ז"ל שכתב אלה תעשו כו' לבד מנדריכם כו' מכלל שמותר להקריב ברגל והלא משמעות הגמ' משמע דכל הקרא זה אתי להתיר להקריב נדרים ונדבות בתוה"מ והאיך כתב רבינו שנאמר כו' מכלל שמותר להקריב ברגל משמע דלא לזה לבד אתיא ורק ממשמעות זה נדע דמותר להקריב ולא דעיקר קרא לזה אתיא: ונ"ל ליישב כן דהנה הטורי אבן במס' חגיגה באבני מלואים הקשה ל"ל קרא להתיר נדרים ונדבות בתוה"מ הא אמרינן במס' ביצה (דף יט ע"ב) מתקיף לה ר' זירא השתא סילותא מסלתינן נדרים ונדבות מיבעיא אלמא דמן הסברא ידעינן דמותר להקריב נדונ"ד בתוה"מ ולמה צריך קרא לזה והניח בצ"ע וכן הצ"ח במס' ביצה שם דחק בקושיא זו.

ונ"ל לתרץ כן דהנה הר"ן ז"ל הקשה על זה דהקשה ר"ז השתא סילותא מסלתינן מאי קושיא הוא הא מצינו דגם ביו"ט שרי אוכל נפש לקצור לדעת הרבה מן הראשונים דכל האיסור הוא רק מדרבנן ואעפ"כ נדרים ונדבות אין מקריבין ואפילו שלמים שיש בהם

צורך אוכל נפש מקרא דלכם ולא לגבוה וה"ה בתוה"מ אף דשרי שם סילותא מ"מ לצורך גבוה נדרים ונדבות מצי למטעי שפיר בתוה"מ אסור.

ונ"ל לומר כן דהנה בתוה"מ קיי"ל דמלבד דשרי לקצור לצורך אוכל נפש שרי לקצור אף שלא לצורך אם הוא דבר האבד כמבואר במס' מ"ק בכ"ד וא"כ פשיטא דמותר להקריב נדרים ונדבות בתוה"מ דהא אם לא יקריבן בתוה"מ מה שלא הקריב קודם הרגל אזי בג' רגלים יעבור על כל תאחר וברגל אחד עובר בעשה ובודאי לא גרע זה שיעבור בלאו או בעשה משאר דבר האבד דשרי בתוה"מ וזהו שמקשה ר"ז השתא סילותא מסלתינן אף היכא דלא לצורך ורק משום דבר האבד נדונ"ד מכ"ש דשרי מטעם דלא יעבור על לאו ועשה אבל בתמורה שם קאי ר' יוחנן אף על היכא שמפריש נדרים ונדבות בתוך הרגל דלא קעבר לא על ב"ת ולא על עשה כמו שכתבו התוס' במס' ר"ה (דף ו ע"ב) ומשו"ה מוקמינן קרא להתיר אמנם בביצה שם רוצה הגמ' לומר בתחלה כל שבא בחג המצות כו' והוא לומר שאסור להקריב מה שאינו קרב ביו"ט ושרי רק להקריב מה שקריבין ברגל ומקשה ר"ז השתא סלותי מסלתינן וא"כ היאך שהפריש מקודם הרגל שרי בתוה"מ וא"כ איך כייל ר"ש כל שבא כו': ועוד נ"ל ליישב כן עפ"י מאי שכתבו התוס' במס' חגיגה (דף ז ע"ב) דלהקריב נדרים ונדבות ביו"ט שרי ולצאת בהן ידי שמתה ומה שאסור להקריב נדונ"ד הוא לאחר שהקריב שלמי שמתה וא"כ בשלמים של נדונ"ד אף אי אין קריבין ביו"ט מ"מ ליתא חששא בזה שלא יעבור על עשה או על ב"ת דיקריב ביו"ט לצורך שלמי שמחה דזה מותר ברגל ובא הכתוב להתיר בתוה"מ מ"מ להקריבין אך בביצה שם כתב הצ"ח דבתודה מודים התוס' דאסור להקריב אף לצאת ידי שלמי שמחה דהא צריך להביא לחם עם התודה והלחם הוא שלא לצורך שלמי שמחה וא"כ ניהא התם בתמורה קאמר ר"י דמקרא זה אתיא להתיר אף היכא דכבר הקריב ביום זה בתוה"מ השלמי שמחה לא אמרינן דימתין עד למחר ויקריב לשלמי שמתה אלא שרי להקריב היום הנדרים ונדבות אף שלא לצורך ש"ש אבל שם בביצה דקאי על קרבן תודה אי לא מקריב בחוה"ס איכא ע"ז בל תאחר דעל ש"ש לא מצי להקריב שפיר מקשה ר"ז השתא סילותא דשרי משום דבר האבד כמבואר: אך באמת נ"ל לומר דלא קשה כלל דפשוט הגמ' שם בתמורה הוא כמו דאיתא בספרי פ' פנחס עה"פ אלה תעשו לה' במועדיכם אלו נדרים ונדבות שנדר ברגל שיביאם ברגל או אינו אלא נדרים ונדבות של כל השנה כולה כשהוא אומר כי תדור נדר לה' כו' הרי נדרים ונדבות שנדר קודם הרגל אמור הא מה ת"ל אלה תעשו כו' אלו נדרים ונדבות שנדר ברגל שמביאים ברגל לבד מנדריכם אלו קיני זבין וזבות שנתנה תורה רשות להקריב ברגל עכ"ל.

ופירש המפרש זרע אברהם דהספרי ס"ל נדרים ונדבות קריבין ביו"ט ובא להתיר להקריב ביו"ט דאלו בחוה"מ לא מצי למימר דהשתא סלותי מסלתינן נדרים ונדבות כו' כקושית ר"ז במס' ביצה. והנה דבריו ז"ל תמוהין לענ"ד דהא סתם ספרי ר"ש היא ור"ש הא ס"ל במס' ביצה דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט כמו שכתבו התוס' שם (דף יט ע"ב) ד"ה ר"ש דכולהו תנאי התם ס"ל דא"ק עיי"ש ומה שכתב דעל תוה"מ לא מצי קאי דהשתא סילותא מסלתינן הלא ר' יוחנן במס' תמורה מוקי ליה בהדיא על חוה"מ ולא חש להקושיא דהשתא סלותי מסלתינן כמו שבארנו וע"כ נ"ל לפרש דברי הספרי

כן דאומר דאף נדרים שנדר ברגל דאינו עובר ע"ז אף בעשה כמו שבארנו בשם התוס' דר"ה מ"מ מצוה שיקריבום ברגל ראשון דלמא ברגל שני לא יוכל להביאם ויעבור בעשה וזהו שאמר אין לי אלא נדרים ונדבות של כל השנה דזה אי אינו מקריב בחוה"מ עובר בעשה דביו"ט אסור להקריב נון"ד צריך להביא ע"כ ברגל ואומר כשהוא אומר כי תדור נדר כו' וכתוב לא תאחר לשלמו וכתוב ובאת שמה כו' וע"כ מקריבין ברגל והקרא דאלה תעשו כו' מרבי אף אלו שנדר ברגל דאינו עובר מ"מ מביאים ומצוה להביא ברגל ומסיק אלו קיני זבין וזבות שלא תאמר דצריך להביא זה לירושלים להקריבין תיכף שיתחייב אלא נוכל להמתין עד הרגל ולהקריב בחוה"מ וא"צ לבוא להקריב בשאר ימות השנה.

וכן יתפרש נמי כן דברי הירושלמי בפ"א דר"ה וז"ל שיכול אין להקריב ברגל אלא קרבנות הרגל בלבד מנין קרבנות היחיד והצבור שהוקדשו ברגל שיביאו ברגל שהוקדשו לפני הרגל שיביאו ברגל ת"ל מלבד שבתות כו' אלו עופות ומנחות לרבות את כולן שיקרבו ברגל יכול רשות ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם אלו קרבן חובה שיהיו כולן קריבין ברגל יכול באיזה רגל שירצה ת"ל ובאת שמה אם להתיר כבר התיר אם לקבוע חובה כבר קבע כו'.

ויבאר דברי הירושלמי נמי כן דזה לא מצי לומר דבא להתיר להקריב ביו"ט וס"ל דנדרים ונדבות קריבין ביו"ט ודאי לא מצי לומר כן דקיי"ל נדרים ונדבות א"ק ביו"ט ולהתיר בחוה"מ לדברי הירושלמי ודאי לא בעי קרא דהא הירושלמי ודאי ס"ל דכל איסור מלאכה בחוה"מ הוא רק מדרבנן כמו שבארנו לעיל בפ"ז מה' יו"ט דאומר אלו היה מי שימנה עמי התרתי מלאכת חוה"מ כלום אסרו כו' וא"כ ודאי לא בא הקרא להתיר על תוה"מ אלא כמו שבארנו דבא לומר להתיר אלה שהקדיש קודם הרגל להמתין בהקרבנות עד הרגל ואם לקבוע חובה היינו שמחוייב להביא ברגל ראשון כבר קבע מקרא דובאת שמה כמו שבארנו לדברי הספרי וה"נ יתפרש הגמ' בתמורה כן מדאמר הקרא אלה תעשו לה' במועדיכם דזה בא הכתוב לומר דכל הנדרים ונדבות הוא מקריב ברגל ולא צריך מקודם לעלות לזה ש"מ דשרי בחוה"מ אבל לא דבא המקרא להתיר זה בחוה"מ דהא תקשה השתא סלותי מסלתינן רק בא לומר דצותה התורה להקריבין בחוה"מ דוקא בשעת עלייה לרגל ושרי להמתין עד חוה"מ וזהו דברי רבינו מותר להקריב בחוה"מ נדרים ונדבות דמדאמרה תורה אלה תעשו כו' מכלל שהוא מותר להקריב ולא שבא לזה הקרא להתיר להקריב ורק נדע ממשמעות דצותה להמתין עד תוה"מ דשרי בכל ענין כמו שאומר הספרי ודוק: פרק ב הלכה א נשים כו' טומטום ואנדרוגינוס פטורין מפני שהן ספק אשה עכ"ל.

והקשה הלח"מ הא שם בגמ' (דף ד ע"א) בחגיגה אמרינן אלא טומטום איצטריך קרא למעוטי ספיקא אמר אביי ל"נ אלא כשביציו מבחוץ והשתא איכא לתמוה על רבינו ז"ל אמאי לא כתב דאפילו בביציו מבחוץ נמי פטור ועוד למה נתן טעם מפני שהוא ספק והא מקרא ממעטינן וכן תמה ע"ז השאגת אריה בתשובה (סי' קד) ועיי"ש מה שמתרץ ועיין ט"א הכא: ולענ"ד נ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה התוס' בד"ה אלא הקשו וא"ת ולית על תנאי ואי אשה להוי נדבה ואפילו למ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט מ"מ

יקריבום למחר כו' וי"ל דמבטל מסמיכה ואע"ג דסמיכה לא מעכבא מ"מ לא מתקנינן לכתחלה קרבן כדי לבטל מסמיכה ע"כ.

והנה זה שכתבו התוס' דמבטל מסמיכה כתב הטורי אבן דלדעת רבינו ליתא זה דהא ס"ל דמביא אף מעוף עולת ראיה וא"כ ליתא סמיכה בעוף וא"מ וא"כ אי מטעם ספק יוכל להביא דאינו מבטל מסמיכה אמנם הא בפ"א בארנו דדבר זה תליא בפלוגתא אם יוכל להביא עולת ראיה חן העוף אשר הברייתא קממעט ליה וא"כ ניחא שפיר דא"ל דהסוגיא שם במס' חגיגה ס"ל כמו הברייתא דאינו מביא ע"ר מן העוף ביש לו לימוד למעט וא"כ קמבטל מסמיכה ושפיר מקשה דקמבטל מסמיכה אבל רבינו דפוסק דמביא אף מעוף א"כ לא נוכל למעט על כשביציו מבחוץ דה"א דמביא על ספק ומתנה כמו שכתבו התוס' בא הכתוב למעט מזכורך דודאי זכר אבל לא ספק ולהכי אומר רבינו מפני שהן ספק וממילא נתמעט מקרא זה דאומר ודאי דוקא: ועוד נ"ל ליישב כן דהנה הטורי אבן כתב דלהכי לא מצוי להביא על תנאי דא"נ נדרים ונדבות א"ק ביו"ט אמרינן בזה דאי לא חזי בראשון לא חזי בכולהו ומשו"ה אינו מביא מספק אמנם הא זה אכתי תקשה כיון דקיי"ל דכל הני דפטורין מן הראיה פטורין נמי מן החגיגה כמו שביאר הטורי אבן בא"ש בחגיגה (דף ג) דילפינן ראיה וחגיגה מהדדי והביא את דברי רבינו הכא דאינו שומע ואינו מדבר פטור מן ראיה וחגיגה וא"כ אכתי תקשה דאי פטרינן מטעם ספק אזי נהי דעולת ראיה לא יכול להביא נדרה משום דאין נדרים ונדבות קריבין ביו"ט ואף בשני לא חזי כיון דאינו ראוי בראשון מ"מ אכתי תקשה חגיגה נחייבו להביא נדבה לפי מאי שכתבו התוס' בחגיגה (דף ז ע"ב) י"ה עולות דאי לא הקריב עדיין השלמי שמחה אזי יוכל להביא קרבן שלמים נדבה ולצאת ידי שמחה וא"כ שפיר איצטריך קרא למעט טומטום דפטור אף מקרבן חגיגה כיון דפטור מראייה דאי הוה פטרינן מטעם ספק אזי יתחייב להביא חגיגה על תנאי דיהיה לשלמי שמחה שמחויב להביא דרק לקרבן ראייה אינו עצה לזה אמנם אביי אזיל לטעמיה דהוא ס"ל בר"ה (דף ו) ובקדושין (דף לד) דאשה בעלה משמחה וא"כ כיון דהוא ספק אשה פטור גם משלמי שמחה ואינו יכול להביא על תנאי וגם מחגיגה פטירי ולהכי מתרץ כשביציו מבחוץ אבל רבינו דפוסק כר' זירא דאשה חייבת בשמחה וא"כ שפיר איצטריך קרא לפטור הטומטום דאי פטרינן מטעם ספק מייתי על תנאי דיהיה שלמי שמחה ואז יהיה חייב בחגיגה ובא הקרא לפטור דודאי זכר דוקא בעי ופטור אף מחגיגה מפני שהוא ספק אשה ועל כשביציו מבחוץ לא נדע להכי השמיט שפיר ודוק: שם מי שחציו עבד וחב"ח פטור מפני צד עבדות שבו ומנין שכל אלו פטורין מן הראייה הרי הוא אומר יראה כו' ומ"ע שאין הנשים חייבות בה אין העבדים חייבים בה ועוד הרי נאמר בבוא כל ישראל להוציא את העבדים עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א הוא דלא כהלכתא דהוא כמשנה ראשונה עכ"ל. והנה לעיל בפ"ב מה' ק"פ הי"ב האריך בזה הכ"מ והמשל"מ לתרץ דברי רבינו עיי"ש.

ולענ"ד י"ל ג"כ ליישב דברי רבינו כן דהנה רבינו מביא מהקרא של בבוא כל ישראל להוציא את העבדים ובגמ' דידן מפקינן מקרא דאל פני האדון מי שאין לו אלא אדון אחד להוציא ח"ע וחב"מ וכתב הלח"מ דבאיזה מקום מצא רבינו ראיה מקרא זה עיי"ש והוא

בספרי או באיזה מדרש לימוד זה אשר מזה ממעטינן אף חצי עבר וחב"ח ועתה נחא שפיר פסקי רבינו.

דהנה במס' סנהדרין (דף פח) במשנה אומר גנב מי שחצי עבד וחב"מ ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרינן ואמרינן דלהכי פטרי רבנן דבני ישראל למעט עבדים מבני ישראל למעט מי שח"ע וחב"ח וא"כ ה"נ אמרינן כן דלמעט עבדים ידעינן מג"ש דלה לה מאשה וא"כ הקרא דכל ישראל הוא למעוטי ת"ע וחב"ח וא"כ כיון דמעטינן מקרא דכל ישראל על ח"ע אז פטרינן גם לפי משנה אחרונה וכמו דחזינן גבי גנב מי שחצי עבד דהתם ודאי פטרינן אפילו לפי משנה אחרונה והטעם הוא דשם פטור לכ"ע והגמ' לא מחלק שם בין מ"ר למשנה אחרונה משום דהתוס' כתבו במס' ערכין (דף ב ע"ב) ד"ה כמ"ר והא דמיבעי ליה במעוכב ג"ש דלמא אדון קרינא ביה יש לחלק דגבי עולה לרגל אינו אדונו שאינו יכול לעכבו מלעלות לרגל אבל מ"מ אדונו מיקרי וא"כ זהו רק אם ממעטינן מקרא דאדון אמרינן דלפי משנה אחרונה דא"י לעכבו משום דכופין לרבו להוציא לחירות לא הוה ליה אדון אחר אבל א"נ דמעטינן מקרא דכל ישראל וא"כ אפילו לפי משנה אחרונה נמי פטור דלא מיקרי ישראל לגמרי ולהכי התם גבי גנב נמי פטור אף למ"א וה"נ גבי ראייה כיון דרבינו לא יליף מקרא דאל פני האדון למעט ח"ע כמו בסוגיא שם ורק מכל ישראל בזה ממעטינן אף לפי משנה אחרונה כמו שפוסק רבינו דמ"מ ישראל אינו מיקרי כסברת התוס' בערכין: ועוד נ"ל לומר כן דכל הסוגיא דמעט מקרא דאדון ואמרינן דלפי מ"א חייב הוא תליא בזה הפלוגתא דאיתא במס' בכורות (דף ג) גבי שותפות עכו"ם גבי בכור דאמר שם רבנן סברי בכור מקצת בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כולו ור' יהודה בכור כולי בכור משמע כתב רחמנא כל דאפילו כל זהו ופירש רש"י כל בכור בישראל דרבנן סברי אי הוה כתיב בכור בישראל ה"א אפילו מקצת בכור דישראל חייב בבכורה כו' ומסיק עוד אב"א מ"ס כל משמע למלויי ומ"ס לגרוע אתא ופירש רש"י למלויי עד להוי כולו בישראל וא"כ ה"נ כיון דרבינו מצא לימוד בספרי מקרא דכל ישראל א"כ לרבנן בעי דוקא כולו ישראל דכל אמרינן עד דאיכא כולו אבל ר' יהודה דס"ל דכל אפילו מקצת להכי שפיר א"ל דילפינן מקרא דהאדון מי שאין לו אלא אדון אחד לא הוי פטרינן מקרא דכל ישראל דהא כל אפילו מקצת משמע וא"כ אפילו ח"ע נמי חייב ורק מקרא דאדון פטרינן וא"כ זה לא נוכל לפטור רק לפי משנה ראשונה אבל לפי משנה אחרונה דלא מיקרי אדונו כמו שבארנו בשם התוס' בערכין וזהו הסוגיא שם בחגיגה אליבא דר' יהודה אבל רבינו דפותר מקרא דכל ישראל וס"ל כמו רבנן התם במס' בכורות וכמו שכתב הלח"מ לעיל בפ"ב מה' ק"פ ה"ו דכל הוא כולו וא"כ ה"נ כיון דכתיב כל ישראל ואמרינן כולו מישראל אפילו לפי משנה אחרונה נמי פטור לדידן ולהכי שפיר פוסק רבינו דפטור וכ"ז הוא לענין ראייה אבל לענין פסת דגם רבינו פוסק דלא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו דע"ז נמי משיג הראב"ד דהוא לפי משנה ראשונה לא תתיישב.

ורק א"נ כמו שכתב הלח"מ הכא דגבי פסח ילפי מהתם מראייה וכי היכי דפטרי קרא לענין עולת ראייה ה"ה לענין פסת נמי פטור כו' וא"כ כיון שבארנו דלפי לימוד רבינו מקרא דכל ישראל אף לפי משנה אחרונה פטור מראייה א"כ ה"ה לענין פסח כמו שמפרש הלח"מ. אמנם דברי הלח"מ תמוה לבד מה שהקשה עליו המשל"מ לעיל בפ"ד

מה' ק"פ ה' י"ב שם עוד בל"ז תמוה האיך נוכל למילף פסת מראייה הא בראייה עבד שלם פטור דילפינן מאשה ואמרינן דגם חצי עבד וחב"ח נמי פטור או מקרא דאדון או מקרא דכל ישראל אבל הכא גבי פסח דאף עבד שלם חייב בפסח כמו אשה ורק אמרינן דיאכל משל רבו ובין צד עבדות שלו ובין צד תירות שלו חייב בפסח ורק החילוק אם יאכל משל רבו או משל עצמו וא"כ אם הוא חצי עבד לפי משנה אחרונה דכופין את רבו אמאי לא נימא דהוה כב"ת והאיך נפטור אותו לגמרי דמיעוט דקרא לא שייך ביה.

וע"כ צ"ל על פסח תירוץ אחר כמו שמביא הכ"מ בשם הר"א ז"ל ועיין ש"א (סי' ו) מה שהקשה ע"ז הרבה. אך עפ"י דברינו יש ליישב דברי הרע"ב ז"ל במשנה דגבי פסת מפרש כדעת רש"י דלפי משנה אחרונה אוכל משל עצמו ובחגיגה פוסק כרבינו דפטור לגמרי והמשל"מ לעיל בה' ק"פ שם חתר להמציא תירוץ לדבריו עיי"ש.

ולפ"ד שפיר ניחא דהוא נמי ס"ל למילף בחגיגה לפטור מקרא דכל ישראל כמו רבינו וא"כ להכי גבי חגיגה שפיר פטור ח"ע דממעטינן מקרא דכל ישראל אבל גבי פסח אוכל משל עצמו לפי משנה אחרונה כפירוש רש"י ותוס' דהוי כב"ת כיון שכופין רבו להוציאהו לחירות כמו שבארנו ודוק: שם במשל"מ ד"ה וכן באה"ד ודע דכפ"ק דפסחים (דף ח) אמרינן א"ר אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל וכל שאין לו קרקע אינו עולה לרגל.

ולא ידעתי למה השמיט רבינו זה ולפ"ד התוס' דין זה הוא הילכתא פסיקתא כמו שכתבו בפסחים (דף ג) וד"ר צ"פ עכ"ל. והנה לעיל פ"ח מה' עירובין תרצו דעת רבינו.

ועי"ל לישב כן דהנה הנוב"י מה"ת ח' או"ח סי' צ"ה וכן בצל"ח שם בפסחים כתב לתרץ ד"ר כן דרב שם פליג על ר' אמי דהא רב השיב להם לא ידענא אי נזוקין בחזירתן ולר' אמי אמרינן דכיון דילפינן מקרא דופנית על חזרה אזי על הליכה ל"צ קרא דלא יחמוד איש את ארצך ואתי על דר"א דמי שא"ל קרקע אינו עולה לרגל וא"כ לרב דלא ידע על חזרה מהו א"כ צריך קרא דלא יחמוד כו' על הליכה דאינו ניזוק וא"כ לא ידע מקרא זה למעט על מי שא"ל קרקע מעליה לרגל ופליג על ר"א ופוסק כרב עכ"ל: והנה אכתי אינו מיושב דהא גם ר' אלעזר אמר שם כר' אמי דאינו ניזוקין אף בחזירתן וא"כ היאך שבקינן פשיטותא דתרווייהו משום ספיקא דרב.

וע"כ נ"ל לבאר תחילה דברי רב דאמר לא ידענא במאי קא מספקא ליה באיזה דין קא מספקא ליה ונ"ל דרב לטעמיה אזיל דאמרינן במס' קידושין (דף נב) דרב ספוקי מספקא ליה בקידושין שאינן מסורין לביאה אי הוה קידושין א"ל הוה קידושין ולהכי מספקא ליה בהני הכא אי בחזרה נמי אינו ניזוקין ויבואר כן.

דהנה הטורי אבן מקשה במס' חגיגה (דף ד) ל"ל קרא דאל פני האדון למעט מי שח"ע וחב"ח מראיה ת"ל דלא משכחת ליה שיהיה לו קרקע למ"ד דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואי קנה קרקע לא מקרי ארצך דאינו שלו דחוזר ביובל ולא מ"ל דנשא אשה וירשה הא בגיטין (דף מג) קמבעי ליה אי תפסי קידושין בחצי עבד וחב"ח אם קידש בת ישראל ולא אפשטא ע"כ.

ונ"ל לישב דברי ר' אמי כן עפ"י מה דאיתא בירושלמי דמס' פסחים פ"ח שמביא המשל"מ לעיל בפ"ב מה' ק"פ ה' י"ב וז"ל בסה"ד שם וראיתי להירושלמי דפסחים פ"ח מי שחציו עבד וחב"ח ר"ח בשם ר' יוחנן קידש אשה אין חוששין לקידושין ודכותיה גירש אין חוששין לגירושין שמואל אמר חוששין לגירושין אתיא דשמואל כר' יהודה דתנינן תמן גנב מי שחציו עבד וחב"ח ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין כו' ולא ידעתי מהו דכיון דקידושין לא תפסו ביה גירושין ה"מ לה דאין קידושין מעיקרא וצ"ל כגון שקידש חצי שפחה וחב"ח דאפשר לומר דהתם תפסי קידושין כיון דהוי בת מניה וסבור הייתי לומר דאין הכוונה גירש את אשתו אלא כההיא דאמרין בפ' המביא גט אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה אלא דמן הירושלמי דפ' השולח אינו נראה כן אלא דצ"ל דס"ל שם כן קידש ביום שלו תפסי קידושין ומיהו מאי דמדמי ליה לשמואל כר' יהודה לא ברירא ליה מילתא דא"כ מ"ש קידושין מגירושין ובפ' הנחנקין מפרש ליה טעמיה דר' יהודה משום דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות עכ"ל: והנה בס' קצות החושן סי' רמ"ט כתב וז"ל והנה מ"ש במשל"מ דמשכחת לה בגירושין בשקידש בת מינה דהיינו ת"ש וחב"ח קשה מההיא דפ' השולח דקמיבעיא לה בח"ע וחב"ח שקידש ב"ח מהו כו' הא לא שייר בקניינא ת"ש המית כו' נותן חצי כופר ליורשיו ואי אין קידושין יורשין מנ"ל ומשני בראוי ליטול ואין לו וה"ל לאוקמי שקידש בת מינה דהיינו חצי שפחה וחב"ח דקידושין תופסין ואית ליה יורשין ועוד אפילו נשא בת חורין נמי א"ל יורשין לפי מה שכתבו התוס' להקשות דהיכא תליא יורשין בקידושין כיון דאפילו ממזר נמי יורש הוי וי"ל כו' דגבי עריות כיון דשייך קידושין לעלמא הוי יורש אבל היכא דלא שייך קידושין כלל ל"ל יורשין וא"כ א"נ דב"ק הוא בבית מיניה א"כ אפילו קידש ב"ח דלא תפסי בה קידושין אית ליה יורשין כמו בעריות אלא ודאי דאין לחלק בכך ומאן דס"ל דאין קידושין תופסין בב"ח הה"ד בבית מיניה לית ליה קידושין וח"ש המשל"מ הכוונה עפ"י הירושלמי דלא ס"ל כגמ' דידן כו' אלא ודאי ר' יוחנן לעולם ס"ל דאין חוששין לקידושין אפילו ביום של עצמו מדקאמר לא כן אר"י כו' וא"כ גירושין ה"מ ליה אלא נראה הכוונה כמ"ש המשל"מ לענין שלוח הגט היינו גירש כו' ומ"ש במשל"מ דמה דמדמה לה שמואל כר' יהודה לא ברור דא"כ מ"ש קידושין מגירושין ודאי שמואל דנקיט חוששין לגירושין הה"ד לקידושין ונראה משום דשמואל ס"ל כהאי הירושלמי דפ' השולח דקידש ביום של עצמו חוששין לקידושין ומש"ה ס"ל דחוששין לגירושין לעולם אפילו ביום של רבו ומשום דה"ל בר כריתות כיון דקיי"ל דיכול לקדש ביום מחר וכמו בקטן כו' וגירושין דהיינו בשליח להולכה אפי' ביום רבו ומשום דקחשיב ליה בר כריתות דזמן ממילא קאתי עכ"ל והנה מה שהקשה הקצות החושן על המשל"מ מגמ' דגיטין ליתא לענ"ד דנהי דהמשל"מ כתב דתפסי קידושין בחצי שפחה הוא מטעם דאמר שם הגמ' את"ל ישראל שאמר לבת ישראל התקדשי לי לחציי מקודשת דחזי לכולהו אבל הכא דלא חזי לכולהו וזהו רק אי קידש בת ישראל דחזי כולה גופיה לקידושין והוא לא קידש רק חציה ומש"ה אומר הגמ' דאינה מקודשת אב בחצי שפחה וחב"ח דרק חציה שלה ראויה היא להתקדש וזהו כל מה שראויה להתקדש גבי החצי עבד וחב"ח נמי אמרן דתפסי בה קידושין וכ"ז הוא רק גבי קידושין דאמרין תפסי קידושין בהחציה שלה אבל אם הולידה בן אינו יורש את אביו החצי עבד דהא חציה

שלו משפחה הוא ומעורב בהולד חצי מן השפחה וכיון דבנו מן השפחה אינו יורש אותו הה"ד אף חצי אף א"נ דקידושין תפסי ביה ומכש"כ הכא לגבי חצי כופר מן בעל השיר לא גבי ואף דקיי"ל כופרה כפרה וכל היכא דמספקי בדינא דכופר משלם הוא שפיר כי היכא דלהוי ליה כפרה כמו שפוסק רבינו בפ"א מה' נזקי ממון זהו רק אם ספק דחייב אמרינן דמשלם אבל הכא בחצי שפחה אף א"נ דמעורב ביה חצי מן השפחה ומן הספק אינו יורש לא צריך ליתן ליה כופר דילמא לאו יורש הוא ולית ליה כפרה בזה והוי כגר שמת ואין לו יורשין דפטור מליתן הכופר ולהכי אומר מאי יורשין נפשיה וראיה ברורה לזה נ"ל דהנה הטור והש"ע ביו"ד (סי' רסז) פסקו על היכא שהמית חצי שפחה וחב"ח דעל חצי כופר אין מי שיורשה וכן כתב הרה"מ ז"ל לקמן בפ"א מה' נזקי ממון ה' ב' דעל חצי שפחה וחב"ח חצי כופר אין מי שיורשה ולכאורה תקשה הא קיי"ל באה"ע (סי' מד) וכן פוסק רבינו בפ"ד מה' אישות הי"ז דהיכא שקידש חצי שפחה וחב"ח הוי קידושין גמורין וא"כ אם הולידה בן הוי יורש אצלה דהא גבי חצי עבד אמרינן דאי לא תפסי קידושין יורשין מי משכחת לה ואמאי אומר דאין מי שיורשה אלא ודאי דרק בבן חצי עבד אי תפסי קידושין בב"ח שפיר הוה יורש מאביו אבל הכא בבן חצי שפחה דאזיל בתר יומו וכיון דקיי"ל דבן שפחה אינו יורש הה"ד בן חצי שפחה דאית ביה צד עבדות ומכש"כ דאינו יכול להפקיע כופר מיד המזיק ול"ד נמי לשאר עריות דהביאו התוס' דשפיר יריש גם אי לא תפסי קידושין אבל בחצי שפחה אינו יורש כמו בן הבא מן השפחה כמו שבארנו ועי"ש בח"מ (ס"ק יג) ובב"ש (ס"ק טו): אמנם בפשט של הירושלמי מפרשי הירושלמי הק"ע והפ"מ פירשו דזה דאמר קידש אין חוששין לקידושין היינו ביום של רבו גירש חוששין לגירושין היינו ביום של עצמו אי קידש ואי גירש אח"כ ביום של רבו אינו חושש לגירושין ושמואל ס"ל דאף ביום של רבו חוששין לגירושין והק"ע מפרש דשמואל ס"ל דאפילו לקדושין ביום של רבו חוששין והפ"מ מפרש דבקידושין מודה שמואל דביום של רבו א"ח לקידושין ורק על גירושין פליג דחוששין לחומרא לפוסלה מכהונה והקצוה"ח מפרש לה דברי הירושלמי כהמשל"מ דר' יוחנן ס"ל דאפילו ביום של עצמו אי קידש א"ח לקידושין ורק גירש מפרש לה לענין שליח להולכה ושמואל ס"ל דאי קידש ביום של עצמו הוה קידושין ולהכי פליג וס"ל דאי גירש פירוש דנעשה שליח אף ביום של רבו כיון דבר כריתות הוא דזמן ממילא קאתי ורק סוף דברי הירושלמי זה לא בארו בה ומה שנ"ל בזה כן דהנה הירושלמי אומר אתיא דשמואל כר' יהודה דתנינן תמן גנב מי שחציו עבד וחב"ח ר' יהודה מחיוב וחכמים פוטרין ויבואר כן דהנה בירושלמי פ' הנחנקין איתא שם בה' ב' מ"ט דר' יהודה מאחיו אפילו מקצת אחיו מ"ט דרבנן מאחיו עד שיהא כולו אחיו ע"כ ובגמ' דידן בסנהדרין (דף פו ע"א) אמרינן תנן התם ר' יהודה אומר אין לעבדים בושת כו' והכא היכי דריש ר"י סבר מאחיו לאפוקי עבדים בני ישראל למעוטי מי שחציו עבד וחב"ח מבני ישראל הוה מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ורבנן לאפוקי מאחיו עבדים לא משמע ליה דאחיו הוא במצות בני ישראל מבני ישראל חד למעוטי עבד וחד למעוטי ח"ע וחב"ח עכ"ל הגמ': ונ"ל לומר דהירושלמי דאמר דפליגי ר' יהודה ורבנן במשמעות של מאחיו אינו חולק על הגמ' דידן דמוקי פלוגתייהו דאין מיעוט אחר מיעוט דהנה במס' בכורות (דף ג ע"א) אמרינן רבנן סברי בכור מקצת בכור

משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כולו ור' יהודה סבר בכור כולו בכור משמע כתב רחמנא כל כל דהו משמע וכתבו התוס' ואע"ג דר' יהודה ס"ל בפ' כסוי הדם דמו אפילו מקצת דמו משמע ורבנן ס"ל כל דמו משמע היינו משום דלר' יהודה דם משמע כל דם כתב רחמנא דמו מקצת דמו נמי משמע כדאמר הכא כתב רחמנא כל אפילו כל דהו וא"כ קשה דהיאך אומר הירושלמי דלר"י מאחיו אפילו מקצת אחיו ולרבנן כולו אחיו הא אפכא שמעינן ליה דס"ל התם במס' בכורות ר"י ורבנן וע"כ נ"ל כן.

דהנה איכא למימר דהירושלמי ס"ל כמו גמ' דידן דאמר דכיון דקיי"ל לר' יהודה עבד לאו אחיו הוא וא"כ מקרא דמאחיו ממעטינן עבד וא"כ בני ישראל ומבני ישראל הוה מיעוט אחר מיעוט לרבנות חצי עבד וחב"ח דהוה בכלל וגונב נפש מאחיו ולרבנן נמעט מן מבני ישראל ח"ע וחב"ח ולכן אמרו כאן מאחיו כולו אחיו משמע וזהו דברי הירושלמי ר"י ס"ל הכא מאחיו אפילו מקצת אחיו דהמיעוט אחר מיעוט מגלה לנו דמקצת נמי חייב ורבנן דסברי בכ"מ דמשמע אפילו מקצת הכא דוקא כולו משמע דהא כתיב חרי קראי למעט ח"ע וחב"ח והוה כמו התם דפליגי גבי בכור כמו שכתבו התוס'.

והנה במס' ב"ק (דף פח) אמר שם דר' יהודה ס"ל דלהכי לא הוי בכלל מאחיו עבדים דאמרינן מי שיש לו אחוה יצא עבד שאין לו אחוה ופירש רש"י ז"ל שאין בא בקהל והנה לפי מה דבארנו דהירושלמי שם במס' סנהדרין ס"ל דמקרא דמבני ישראל אתי לגלות דמקרא דאחיו אפילו מקצת אחיו הוא וכיון דהקרא קרי ליה אחיו ולר' יהודה לא מקרי אחיו רק מי שבא בקהל והיינו אי קידש חוששין לקידושין ולפירש הקצות החושן הוא ביום של עצמו ולהכי קרי ליה מקצת אחיו דאינו קידושין רק ביום של עצמו ומ"מ לשמואל הוה בזה קידושין ולהכי חייב נמי הגנב דמרבין מקרא דאף מקצת אחיו חייב ודר' יוחנן דהוא ס"ל דלא קידש כלל לא מצי ס"ל כר' יהודה ואף דגם לרבנן לא אתיא דהא לרבנן לא תליא בזה דהא רבנן מפרשי ליה אחיו במצות מ"מ ניחא דהא הירושלמי לא מסיק ודר' יוחנן כרבנן ורק אמר אתיא דשמואל כר' יהודה דר' יהודה ע"כ מוכרח לסבור כשמואל דאם קידש חוששין לקידושין כיון דהכתוב מרבי ליה למקצת אחיו כמבואר נמצא דמבואר דחז מ"ד בירושלמי ס"ל לא כגמ' דידן אלא דקידושין תופסין בח"ע וחב"ח ושמואל ס"ל התם לכל הפירושים דאי קידש ביום של עצמו קידושיו קידושין וא"כ א"ל דר' אמי נמי ס"ל כשמואל דתופסין קידושין בחצי עבד וא"כ שפיר משכחת ליה דיהיה קרקע להח"ע דנשא אשה וירשה וגם כן צריך לומר דר' אמי ס"ל דירושת הבעל הוה מדאורייתא ועיין מה שנבאר לקמן ושפיר משכחת לה שהיה לו קרקע.

והנה ר' יוחנן אף דס"ל ג"כ בירושלמי דמש' פאה (פ"ג ה"ז) דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיה ור' יוחנן הא ס"ל לפי פירוש הירושלמי שמפרש ליה המשל"מ והקצוה"ח דלא חיישינן כלל לקידושין וא"כ לר' יוחנן היאך מצינו שיש לו קרקע יש לומר דכ"ז הוא רק א"נ דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אבל א"נ דקנין פירות הוא כקנין הגוף ניחא פשוט דאית ליה קרקע שקנה וא"כ ר' יוחנן דס"ל במס' גיטין (דף מח) ובש"ד דקנין פירות כקנין הגוף דחי ניחא פשוט דאית ליה קרקע שקנה היכא שנתנו לו כסף ע"מ שאין לרבו רשות בו וקנה מזה ומקרי ארצך ולא נצרך לומר דנשא אשה וירשה כמבואר:

והנה כ"ז נוכל לומר דיהיה קדושין תופסין בח"ע רק א"נ דקדושין שא"מ לביאה הוי קדושין אבל א"נ דקדושין שא"מ לביאה לא הוי קדושין וכתבו התוס' שם במס' קדושין (דף נא) דשאר חייבי לאוין לא תיקרי אינן מסורין לביאה דלא מיקרי אינן מסורין לביאה רק היכא שע"י הקדושין לא הוי מסורין לביאה אזי ס"ל לרבא דלא הוי קדושין והנה כאן א"נ דחצי עבד וחב"ח תופסין הקדושין אזי אסור לבא עליה דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש וכמו דאמרינן במס' יבמות (דף מה ע"ב) כגון שקידש בת ישראל דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש נמצא כיון דע"י הקדושין הוה א"מ לביאה ודאי אי קידש חצי עבד לא הוי קדושין דהו"ל קדושין שאינן מסורין לביאה וא"כ המ"ד דס"ל דקידש חוששין לקדושיו ע"כ ס"ל דקדושין שא"מ לביאה הוי קדושין וא"כ ניחא רב דאמר לא ידענא הכא במס' פסחים הוא לטעמיה משום דספוקי ליה גבי קדושין שא"מ לביאה אי ה"ק א"ל וא"כ גבי ח"ע וחב"ח נמי מספקא ליה בזה אי משכחת קדושין גביה ולהכי אומר לא ידענא דא"נ דהוי קדושין ומשכחת ליה גבי חצי עבד קרקע וא"כ א"ל דמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל ואתי הקרא דופנית על החזרה או דלא מ"ל כן דחזינן דהתורה מיעטה ת"ע ש"מ דלא בעי קרקע וא"כ לא קאי ע"כ על חזרה דא"כ על הליכה ל"ל כמבואר: והנה אף דרב ס"ל דירושת הבעל הוה מדרבנן במס' כתובות (דף פד) דהלכה כרשב"ג ולא מטעמיה מ"מ משכחת לדידיה קרקע מה"ת אם חל הקדושין שנשא אשה והיה לו בן ומתה וירשה בנה ומת הבן וירש אותו אביו הח"ע וחב"ח וכמו שמוקי לה הנוב"י במה"ת (סי' צד) שם.

ועתה ניחא כיון דרבינו פוסק בהדיא בפ"ב מה' אישות כסוגיא דמס' גיטין דחצי עבד שקידש הוי ספק קדושין וא"כ לא משכחת ליה לח"ע שיהיה לו קרקע וא"כ לא משכחת ליה הא דר' אמי והסוגיא דמס' גיטין דמספקא ליה ע"כ חולק על ר"א ופוסק רבינו כהאי סוגיא או דא"ל דס"ל לרבינו כמו שכתב הטורי אבן דאף א"נ דיש לו לח"ע קדושין ל"מ ביש לו קרקע רק א"נ דירושת הבעל מדאורייתא דלא כדברי הנוב"י עיי"ש בד' ב' ד"ה ועבדים וא"כ כיון דרבינו פוסק בהדיא בפ' י"ב מה' אשות ובפ"א מה' נחלות דירושת הבעל הוה מדרבנן לא משכחת ליה הא דר' אחי ולהכי השמיטו.

והנה דבר זה שכתבו התוס' במס' פסחים (דף ג ע"ב) דבני חו"ל פטורין מן הראיה והביאו האחרונים ראיה ע"ז מגמ' דגיטין (דף ד) דאחר ארץ ישראל כיון דשכיחי עולי רגלים משכח שכיחי וא"כ משמע דרק בא"י חייבין בראיה ובחו"ל פטורין ועוד הביאו ראיות לזה ומפרשים דלהכי פטורין בני חו"ל הוא מפני שאין להם קרקע דקרא דבארצך אשר ילפינן מניה דיהיה לו קרקע הוא דוקא בא"י כמו דאיתא בסוגיא דב"ב (דף פא) בארצך למעוטי חו"ל ק במס' חולין (דף קלו) אמר ארצך למעוטי חו"ל ובקדושין ודף (לט) אמרינן שדך למעוטי זרעים שבחו"ל ופירש רש"י שדך המיוחד לך וחו"ל לא הקנו לך מן השמים וא"כ מי שאין לו קרקע בא"י פטורין המה מן הראיה ולהכי בני חו"ל פטורין מן הראיה מטעמיה דר"א שאין להם קרקע וא"כ רבינו דהשמיט הדין דר"א למי שא"ל קרקע השמיט נמי הא דחו"ל.

ועפ"ז נ"ל להביא ראיה נכונה לדעת רבינו מהא דאיתא בירושלמי דמס' הוריות (פ"א ה' ב') ריב"ל אמר לראיה הלכו מלבוא חמת עד נחל מצרים ר"ח בשם ר"ה טעמיה

דריב"ל ויעש שלמה את התג בעת ההיא מלבוא חמת עד נחל מצרים כו' נמצא דהירושלמי ס"ל הכא דבני חו"ל פטורין מן הראיה והטעם דפטורין להאי מ"ד דהוא ריב"ל משום דאזיל לטעמיה דס"ל בירושלמי פ"ג דפיאה דמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל ולהכי אמר נמי הכא דאין חייבין רק מלבוא חמת בני א"י: והנה בגמ' דידן במס' הוריות (דף ג ע"א) אמרינן בהוראה הלכו אחרי רובו של יושבי א"י שנאמר ויעש שלמה בעת ההיא מכדי כתיב קהל גדול מלבוא חמת ל"ל אלא ש"מ הנהו דמיקרי קהל והנה א"נ כדברי הירושלמי דבני חו"ל פטורין מן הראיה משום דאין להם קרקע בא"י א"כ מנ"ל למדרש על הוראה דהלכו אחרי רוב א"י דלמא להכי כתיב הקרא דמלבוא חמת לגלות דבני חו"ל פטורין מן הראיה ולראיה הוא הקרא אלא ע"כ גמ' דידן פליג על הירושלמי ופליג נמי על ר' אמי וס"ל דאף בני חו"ל חייבין ולהכי השמיט רבינו כהסוגיא דהוריות כמבואר: והנה הפ"מ בירושלמי דפסחים (פ"ז ה"ו) ובהוריות פ"א שם הוא מפרש כן דלראיה הלכו מלבוא חמת דלענין פסת הבא בטומאה הולכין אחרי רוב הנכנסין לעזרה אבל לענין ראיה בעזרה שזו מצוה בפ"ע כדכתיב בבוא כל ישראל לראות הולכין אחר גבול ישראל ואם יש בהן רוב טמאין דוחה את הטומאה ומותרין לילך כדי להראות בעזרה ולהביא קרבנות ציבור עכ"ל בפסחים ובמס' הוריות מסיק הפ"מ עוד ואם יש בהם רוב דוחה את הטומאה ומותרין לילך כדי להראות בעזרה עכ"ל.

ולענ"ד דבריו אין להם שום שחר דהא זהו ודאי דקרבנות ראיה אינו דוחה טומאה כמו דאיתא במס' יומא (דף נא) דחגיגה אף דהוא קרבן של ציבור מ"מ אינו דוחה טומאה לפי שאין זמנו קבוע וכן הוא בפסחים (דף עז ע"ב) כיון דלא דחה שבת טומאה נמי לא דחי וה"ה לעולת ראיה ודאי דחד דינא אית להו ואם היו כל ישראל טמאין נמי אינן נכנסין לעזרה להראות דכיון דאינן יכולין להביא קרבן ראיה אינן יכולין לבוא ריקנין ומה ענין קרבנות ציבור לזה קרבנות ציבור דדוחה טומאה לא תליא ברוב ציבור ורק אם הכהנים טמאין או טהורין ורק קרבן פסח תליא בציבור ומה ענין ראיה לקרבנות ציבור וכל דבריו תמוהין ורק כמו שבארנו דקאי על ראיה דבני חו"ל פטורין מן הראות כדברי התוס' דפסחים (דף ג) דבארנו: והנה לעיל בפ"א מה' ק"פ הביא המשל"מ דברי התוס' שכתבו שם בתס' פסחים דמי שאין לו קרקע פטור מן הפסח כמו מן הראיה והקשה ע"ז החתם סופר בח' או"ח (סי' קכד) דאמר במס' שבת (דף קלב) דלר"א להכי ציצית ומזוזה אי דוחה מכשירי שבת משום שבידו הוא להפקירן וא"כ נמי גבי פסת איך דחה מכשירי שבת הא בידו להפקיר הקרקע ודחק הח"ס בזה.

והנה לפ"ד דרק בא"י בעי קרקע וא"כ לא קשה מידי דהא ר' אליעזר ס"ל במס' קדושין (דף לז) דביאה ומושב בכל מקום שאתם יושבים משמע כמו דאיתא שם דר' אליעזר לחומרא פליג וא"כ אף בחו"ל חייבין בפסח וא"כ ודאי לא בעי לר"א קרקע בא"י גבי פסח. אך זה תקשה לי מסוגיא דפסחים (דף פת ע"ב) דאמר אביי הולך העבד אצל הרועה הרגיל אצלו כו' ונותן ע"מ שאין לרבו רשות בו ועושה פסח לעצמו ותקשה היאך משכחת ליה דעבד יהיה לו קרקע בקנין הגוף שיתחייב בפסח.

אך דברי התוס' צריך ע"כ לפרש כמו שמפרש הצ"ח דודאי אינו תלוי חיוב של פסח במי שיש לו קרקע ורק הא קיי"ל דמי שהיה בדרך רחוקה פטור מפסח וקושית התוס'

הוא על ריב"ב היאך לא עלה לרגל וע"ז תרצו דלא היה לו קרקע ופטור מראיה וא"כ ממילא היה בע"פ בדרך רחוקה אבל מי שהוא בירושלים בע"פ ודאי חייב בק"פ אף מי שאין לו קרקע ומחא ג"כ מעבד דחייב בפסח.

ומה שכתב החתם סופר עוד אי מ"ד מי שאין לו קרקע פטור מפסח א"כ היאך אמרה תורה פסח דוחה שבת ליפקר נכסיו וליפטר וכה"ג פריך לענין קצירת העומר ס"פ ר' ישמעאל אע"כ מדכתב רחמנא במועדו שפסח דוחה שבת ש"מ דמי שא"ל קרקע חייב בפסח עכ"ל. ולענ"ד אין כאן קושיא כללודאי ל"א דיתבטל מכל ישראל מצות פסח דיפקירו ארצם והתורה לא כן צותה רק רצתה שיעשו פסח בשבת ואמרינן בהדיא במס' יומא (דף מו ע"ב) דתמיד בשבת הותרה מקרא דמועדו וא"כ ה"ה לענין פסח דגמיר ממועדו ורק הכא לענין מכשירי פסח דקאי על יחיד ששכח ולא הביא סכין מע"ש וכדומה איזה סיבה שיקרה ליחיד אזי אמרינן דהיכא דיוכל להפקיר אזי אינו דוחה המכשירין את השבת אבל לא לעקור מצוה שדומה לומר דישלחו כולם לדרך רחוקה אשר אין הדעת סובלתו והראיה מס"פ ר"י גבי קצירת העומר אינו דומה כלל דהתם אמר דנקצר ביום כשר ונקצר מאתמול דלא יבטל המצוה אבל לבטל המצוה באיזה תחבולות לא שמענו מעולם ולא קשה מידי על התוס' ודוק: הלכה כ"כ בכ"מ כן המצרף נחושת והמקמץ אע"פ שהן מאוסין מפני מלאכתן הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל לראות עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם בברייתא אחרים אומרים המקמץ כו' פטורין מן הראיה שנאמר כל זכורך יצאו אלו כו' ומשמע לרבינו דכיון דבלשון אחרים מתנייהו משמע דרבנן פליגי עלייהו ומחייבי ונקטינן כותייהו ואע"ג דבגמ' קאמר אלא קרא למאי אתא לכדאחרים א"ל דרבנן פליגי ודרשי לדרשא אחריתא והרי"ק ז"ל כתב דאחרים לא מיעטו להו אלא במאיסותם מפני שאינם יכולים לעלותע כל זכורך אבל כשיטהרו מלבושיהם הרי הם כשאר כל האדם עכ"ל.

והנה על תירוץ הראשון של הכ"מ דכתב דרבינו ס"ל דרבנן פליגי על אחרים תקשה לענ"ד בריש המס' דדחיק שם הכל לאתויי מאי תקשה לפ"ז דאתי לרבות המקמץ והמצרף ודלא כאחרים וצריך לומר ע"כ כתירוץ של הרי"ק דאי מטהרין גופן הכל מודים ולא שייך לומר הכל לאתויי: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מסוגיא שם (דף ז) דאמר ואין נראין חצאין סבר ר' יוסף לומר כו' אלא קרא למאי אתא לכדאחרים דתניא אחרים אומרים המקמץ כו' פטורין מן הראיה כו' וצריך להבין מ"ט אומר הברייתא זה בלשון ואין נראין חצאין נימא סתמא כמו שאמרו אחרים יראה כל זכורך מי שיכול כו' המקמץ פטור מ"ט אומר בשינוי לשון ואין נראין חצאין אלא זה אתי לאשמועינן דלא דמי פטורי דהני לפטורי דאחרים שכל הפטורין אין אופן שיתחייבו אבל פטורי דמקמץ כו' דומין למה שאומר ברישא דאין נראין ריקנין אשר פטור הוא בשעה שאין לו ומחוייב לבקש תחבולות לבקש כסף להביא קרבן ראיה כן הני אין נראין חצאין שהמה אינן רשאין להתראות בשעה שהמה לא מוטהרין ומאוסים ורק מחוייבין לטהר גופן ומלבושן כדי שיוכלו לעלות ואין עליהם נאמר פטורים דהמה אינם פטורין רק בשעה שגופן אינו נקי אבל אם מטהרין גופן חייבין ומחוייבים להשתדל בזה כמו האין נראין ריקנין שמחוייב

לקנות קרבן ולבוא לראיה כמבואר: ונ"ל לומר דדברי רבינו תליא בפלוגתא דאיתא במס' פסחים (דף צד ע"ב) ואע"ג דמצי עייל ולא אמרינן לו קום עייל והתניא יהודי ערל שלא מל ענוש כרת דר"א אמר אביי דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא רבא אמר תנאי היא דתניא ר"א אמר נאמר ריחוק מקום בפסח כו' ר"י בר"י אומר משום ר"א חוץ לעשייתו כו' נמצא דלדידן דפסקינן דדרך רחוקה הוא מן המודיעים כשיטת רע"ק וכמו דפוסק רבינו לעיל בפ"ה מה' ק"פ וכן פוסק נמי דאם לא מל ענוש כרת אלמא דס"ל דאמרינן קום עייל וה"נ אמרינן להני שמחוייבין לטהר א"ע לעלות לרגל אבל אחרים יסברו כר"א רלא אמרינן קום עייל ותנאי היא ולתנא דאמר ערל שלא מל ענוש כרת ס"ל דמן המודיעים הוא דרך רחוקה אבל בל"ז חייב וה"נ מחויב לטהר גופו ולאביי משמע דכ"ע מחייבי הכא כיון שאינן ראויין כמו ערל וטמא שמחוייבין לטהר א"ע ולמול וא"ל ח"כ וה"נ כן הוא כמבואר ודוק: הלכה ג כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית כו' עכ"ל.

והנה בירושלמי דחגיגה פ"א ה"א איתא מהיכן הוא מודד מן החומה או מן הבתים תני שמואל מן השילוח ושילוח הוא באמצע המדינה ע"כ ומפרשים הק"ע והפ"מ דקאי גבי קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דמודדין מקום ירושלים מן השלוח שהוא באמצע המדינה ותמה הק"ע בש"ק שם על רבינו שלא הביא זה דאמר דהוא מן השלוח שיעור המדידה דהוא באמצע ירושלים ואפשר דלפסח מדמינן ליה וכי היכא דהתם מאסקופת העזרה מיקרי דרך רחוקה ה"נ כן.

אך קשה הא התם כתיב הרחוקה עכ"ל. וכל דבריו תמוהין לבד מה שרבינו הא פוסק התם בפ"ה מה' ק"פ דשיעור דרך רחוקה הוא ט"ו מילין מן המודיעים ולחוץ ועוד מקשה דלא דמי זה לזה דהא הירושלמי מעיין איזה מיקרי בקטן שיעור שיכול לילך דיתחייב בחינוך והתם אי בשעת שחיטה לא הוה בעזרה מיקרי דרך רחוקה מגזה"כ ומה דמסיק דכתיב הרחוקה לא נמצא זה במקרא רק נקוד על רחוקה וכל דבריו צע"ג.

ונ"ל ליישב דברי רבינו שלא הביא זה כן דהנה הגמ' בד' ו' אמר שם עד הכא מאן אתיא עד הכא דמחייבי אמו בשמחה אייתי אמו מכאן ואילך אם יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית חייב ע"כ. והנה השיעור אשר אייתי אמו הוא עד המקום שתבוא כדי לאכול שלמי שמחה והוא עד החומה מקום שנאכלין בשר שלמים והוא לפנים מן החומה תיכף.

אמנם הירושלמי אזיל לטעמיה דס"ל דמה דפטרי נשים וקטנים היא רק מראיית קרבן אבל בראיית פנים הכל חייבין כמו שכתבו התוס' במס' חגיגה ד"ה הכל וא"כ ראוייה אמו להביא את בנה להר הבית שמחויבת לילך להר הבית לראית פנים. וע"כ צ"ל דס"ל להירושלמי ע"ז דהטעם דאמרו מירושלים להר הבית לא משום דעד הכא אייתי אמו אלא ע"כ צ"ל דכך שיערו חכמים דזה מקרי הגיע לחינוך דחייב מדרבנן הוא אי יכול לעלות מירושלים להר הבית ושפיר הוא מעיין בזה כמה הוא השיעור מן החומה או מן הבתים ואומר תני שמואל מן השלוח שהוא באמצע המדינה ומזה השיעור מיקרי הגיע לחינוך אבל לדידן ליתא לספוקי כלל דהוא מן החומה כמו בכל מקום ירושלים דהוא מן החומה דעד שם אייתי אמו ואפילו א"נ כמו שכתב הק"ע שם בירושלמי ריש חגיגה

דהירושלמי אינו מרבה על ראיית פנים רק על טף מג"ש דהקהל אבל לא נשים דבנשים גם הירושלמי ס"ל כשיטת הגמ' דידן דפטורים אף מראית פנים מ"מ ניחא דודאי לפ"ד הירושלמי לא ס"ל הטעם דעד הכא אייתי אמו ומכאן ואילך בעי שיאחוז בידו של אביו דהא ס"ל דבראית פנים אף הטף חייבין דאינו יכול לא לאחוז בידו של אביו ולא לרכוב על כתפו וע"כ עד העזרה לראית פנים אמו הביאו והשיעור של זה דפליגי ב"ש וב"ה הוא אם מחויבים בראית קרבן שכך שיערו חכמים ולא תליא בזה דאייתי אמו דהא אף הטף הביאו לראית פנים ולהכי הוא מן השילוח אבל לדידן ליכא לספוקי דהוא מן החומה כמו בכל מקום ירושלים ודוק: הלכה ד כל החייב בראיה חייב בחגיגה וכל הפטור מן הראיה פטור מן החגיגה כו' חוץ כו'.

והלח"מ כתב דהתוס' בס"ק דחגיגה (דף ב) חולקים ע"ז דמדבר ואינו שומע דבחגיגה נמי חייב וא"ת כו' וי"ל דלרבינו ס"ל תנא ושייר כו' וא"ת כיון שלדעת רבינו ז"ל תנא ושייר א"כ אמאי לא פסק כהתוספתא דאית ליה דשמחה יש לה תשלומין כל שבעה ולא בשאר בשלמא לפירוש התוס' מדלא תנא ליה בברייתא בגמ' משמע דלית לנו כהתוספתא אבל לפ"ד של רבינו נימא דהתוספתא עיקר והא דלא תני ליה משום דתנא ושייר כו'.

והנה לפי מאי שבארנו לעיל דבתוספתא איתא הגירסא ונוהגת כל שבעה היינו דהשמחה נוהג כל ז' וראיה וחגיגה אינו אלא לתשלומין כל ז' וא"כ נימא טפי שפיר לפ"ד רבינו מה שהתוספתא קחשיב ליה זה והברייתא לא קחשיב ליה דצ"ל דתנא ושייר לדברי הברייתא ותרואייהו מודים בזה ולפ"ז א"צ לאריכות הלח"מ ודוק: הלכה יג לא יביא אדם תודה ביום י"ד כו' ואם הביא יוצא בה ידי חובת שמחה כמו שבארנו עכ"ל והכ"מ הקשה בשם הרי"ק דהא תודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה ומתרץ דעל אם הביא במועד קאי עיי"ש.

והלח"מ כתב דברתמוה וזר אשר לא ניתן להאמר כלל דס"ל לרבינו דאם מלינה לצורך מצוה לאו לינה הוא לאסור דבר זה ודאי ליתא להתיר נותר אחר זמן אכילה אם מלין לצורך מצוה נתיר איסור כרת כאכילת נותר ואינו כדאי להשיג ע"ז. והנה ע"ד רבינו כתב מו"ח ז"ל לתרץ עפ"י מאי דכתב השאגת אריה בתשובה (סי' סח) דבליל יו"ט ראשון מחויב נמי בשמחה מדרבנן וקמפרש בזה הא דאמר בפסחים (דף קח) ידי יין יצא היינו חובת השמחה בלילה ראשונה מדרבנן וא"כ ה"נ כונת רבינו דע"ז השמחה של דרבנן הוא יוצא כמבואר והסוגיא דפסחים שם דלא מוקי ע"ז השמחה דדבריהם כבר מיישב הש"א שם עיי"ש ודוק: פרק ג הלכה ז יום הקהל שחל בשבת מאחרין אותו לאחר השבת מפני תקיעת החצוצרות והתחינות שאינן דוחין את השבת עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א אפילו יו"ט אינו דוחה ופרשו בירושלמי מפני הבימה ויעשה מעיו"ט שלא לדחוק העזרה שמענו מכאן שאינו מעכב את התקיעות כאשר כתב עכ"ל. וכתב הכ"מ וז"ל דהכי איתא בירושלמי ר"ב אומר מפני התקיעות ר"י אומר מפני הבימה ומעתה יש לתמוה על הראב"ד האיקך משיג על רבינו מהירושלמי מאחר שדברי רבינו ג"כ איתא בירושלמי לדעת א' מהאמוראים ולא עוד שא"ל שר"י לא לחלוק על ר"ב אתיא אלא להוסיף עוד טעם אחר כו'.

והלח"מ כתב שלא היה ע"כ להראב"ד בנוסחת הירושלמי רב"א מפני התקיעות אלא תירוץ ר"י לחוד להכי השיג הראב"ד ז"ל ע"כ ועיין ק"ע שם בירושלמי דמגילה פ"א ה"ב. ולענ"ד נ"ל דכונת הראב"ד בהשגה כן דהנה התוס' כתבו במס' מגילה (דף ה) על ר"י דאמר מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגלה ס"ל נמי הא דרבה גזרה שמא יעבירונו אבל להכי אומר הטעם מפני שעניניהם ש"ע כו' לבית המקדש שאין שבות במקדש וא"כ תקשה על הירושלמי האיך אומר מפני התקיעות הלא אין שבות במקדש ועיין לעיל ס' ה' בית הבחירה ובמשל"מ שם וצ"ל ע"כ דהירושלמי אזיל לטעמיה דאמר במס' ר"ה פ"ד ה"א כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה כאן בחול כאן בשבת א"ה אפילו במקדש נמי תני רשב"י והקרבתם מקום שהקרבת קריבין.

נמצא דהירושלמי ס"ל כמו דסבר ר' לוי ב"ת בגמ' דהוא מה"ת ולא כמו שאומר רבא דהוא איסור שבות שמא יעבירונו ולהכי שפיר אומר הירושלמי מפני התקיעות דאסור אף במקדש אבל אנן דס"ל דליכא איסור מה"ת גבי תקיעה והוא רק איסור שבות או משום שמא יעבירונו או משום איסור שמא יתקן כלי שיר כמו שכתבו המפרשים דגם ביו"ט איכא איסור לתקוע שלא לצורך ועיין בש"א (סי' קג וקד) א"כ לא מ"ל טעם זה במקדש דאין שבות במקדש וזהו שאומר הראב"ד א"א אפילו יו"ט אינו דוחה וא"כ לא מצי למימר דאסרו כמו בשבת של ר"ה שמא יעבירונו דביו"ט ליתא איסור זה אלא ע"כ הוא מפני דהירושלמי ס"ל דהוא איסור דאורייתא אבל לדידן הוא משום הבימה ע"כ ומעיו"ט לא יוכל לעשות שלא לדחוק את העזרה אבל לא מפני התקיעות להאי מ"ד וכן לדידן דאין שבות במקדש ושרי ודאי כמבואר ודוק: הלכות בכורות פרק א הלכה ד מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה כו'.

והנה המשנה למלך הביא הכא בשם הרא"ש ז"ל והטור דפסקו כר' ישמעאל דא"צ להקדיש וכתב המשל"מ עוד ועיין בפ' ראשית הגז (ד קלז) דאמרינן נתנו בפני כהן בקדושה כו' משמע דס"ל לסתמא דגמ' דבכור א"צ להקדיש עכ"ל. ולענ"ד נ"ל ליישב כן דהנה רבינו כתב לעיל בפ"א מה' נדרים הי"ג האומר הרי הן עלי כמעשר בהמה הרי אלו אסורין הואיל וקדושתו בידי אדם הרי אלו עלי כבכור הרי אלו מותרין שאין קדושתן בידי אדם עכ"ל והוא משנה ערוכה שם במסכת נדרים פ"ב (דף יח ע"ב) אם כמעשר בהמה אסור ושם הרי עלי כבכור מותר ד"ר יהודה וכן בנזיר (דף ג) אלמא דאף דבכור נמי מצוה להקדישו כמו שפוסק רבינו ז"ל כאן מ"מ לא דמי בכור ומעשר להדדי דמעשר מיקרי קדושתו בידי אדם ואי תפיס נדור בגווייהו הוה דבר הנדור ואסור ובכור לא מיקרי קדושתו בידי אדם ורק נחשב קדושה מרחם וכמו דמסיק הגמ' שם במס' נדרים דאי לא מקדיש מי לא קדוש ולהכי לא הוי כדבר הנדור וזהו נמי כונת הגמ' שם בחולין דאף דס"ל דבכור מצוה להקדישו כשיטת רבינו מ"מ אמר שפיר בקדושה דראשית הגז לא חל קדושה ע"ז ובכור נמי הוה קדושתו מרחם אקרי ולא דבר הנדור כמו ראשית הגז אבל מעשר הוי דבר הנדור וקדושתו בידי אדם וא"כ ודאי לא דמי לראשית הגז כמו בכור אף שמצוה להקדישו ומה שכתב רש"י ז"ל דא"צ להקדישו לבכור י"ל דס"ל כדעת הרא"ש והטור דא"צ להקדיש בכור ולדעת רבינו הוא דלא הוי דבר הנדור ודוק: הלכה ה מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בין בארץ בין בחו"ל עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל טעות הוא זה כו' והכ"מ כתב דהיה להראב"ד ז"ל גי' מוטעת בדברי רבינו ולהכי השיגו שהיה כחוב אינו נוהג אלא בארץ אבל הגירסא הנכונה היא נוהגת בחו"ל כו' והנה ראיתי בשו"ת הר"ן ז"ל (סי' ז) שכתב נמי כמו שהיה לו הגירסא בדברי רבינו דאינו נוהג בחו"ל אלא בארץ וכתב דרבינו סמך על הסוגיא דתמורה (דף כא) דמסיק שם הא רע"ק הא ר' ישמעאל כו'.

ונראה שסובר הרמב"ם ז"ל דלרב"ק אינו קדוש כלל דלא מסקינן התם כאן ליקדש כאן ליקרב וכיון דקיי"ל כרע"ק מחבירו נקטינן דאין בכור בחו"ל קדוש כלל דדוקא גבי מעשר בהמה מסקינן כאן ליקדש וכאן ליקרב ולא גבי בכור עכ"ל: ולענ"ד תמוה הוא דהא בהדיא אמרינן במס' תמורה (דף ח ע"ב) מיתבי א"ל ריב"נ לרע"ק מה לי אם אינו מימר כו' תאמר בבכור כ"י ומשני הא נמי בבכור בחו"ל ור"ש הוא כו' אלמא דגם לרע"ק ודאי קדוש בכור בחו"ל דאל"כ מאי מקשה ליה לרע"ק ועוד רע"ק גופיה בחו"ל ל"ל הלימוד מחטאת ואשם דאין ממירין הא אינו קדוש כלל בחו"ל וכן לקמן שם אמר לימא כתנאי כו' ומשני לא קשה הא ריב"נ הא רע"ק דמתניתין ופירש רש"י ז"ל והוא הא אוקימנא בבכור בחו"ל אלמא דלרע"ק בכור בחו"ל ודאי קדוש ורק אינו קדוש ליקרב ולהכי חולק הוא גבי תמורה וע"כ צ"ל דגריס בדברי רבינו דנוהג בחו"ל ודוק: שם אין מביאין בכורות מחוץ לארץ לא"י שנאמר ואכלת כו' מעשר דגנך ובכורות בקרך כו' ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור בקר וצאן עכ"ל.

וכתב הלחם משנה ד"ה שנאמר אבל ק"ל דגבי מעשר בהמה דרש רע"ק כו' האי דרשא כדאיתא ר"פ מעשר בהמה (דף נב) דלא יעלה אדם מעשר בהמה מחו"ל שנאמר והבאתם שמה מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר כו' ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא מעשר בהמה וממקום שאי אתה מביא מעשר דגן א"א מביא מעשר בהמה ואינו פוסק רבינו ז"ל כותיה מדלא הזכירו לקמן בה' מעשר בהמה וכיון דחד גוונא דדרשא הוא למה פוסק כאן כותיה וכאן אינו פוסק והסמ"ג פוסק כותיה דתרווייהו בבכור ומעשר עכ"ל: ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דא"נ דרשת רע"ק גבי מ"ב דאתקש למעשר דגן דאין מביאין מחו"ל ליקרב ורק ליקדש כמו בבכור א"כ קשה במס' חמורה (דף יג ע"א) אמר ר"ש למה יצאת מעשר מכלל ההקדשות דכתיב גבי תמורה לומר לך מה מעשר קרבן יחיד אף תמורה ביחיד כו' מה מעשר קרבן מזבח אף תמורה כו' יצא קרבן בדה"ב וכן שם בברייתא למד ר"ש מהיקש דאתקש תמורה למ"ב הרבה דברים וא"כ קשה הא ר"ש גופיה אמר לקמן במשנה (דף כא) דבכור ומעשר אין מביאין אותן מחו"ל לארץ ואמר ר"ש מה טעם שהבכור ומעשר יש להם פרנסה במקומן כו'.

והנה שם ס"ל דאם באו תמימין יקרבו אבל רע"ק ס"ל דבכור ומעשר אם באו מחו"ל אינו קדוש רקליקדש ולא ליקרב וא"כ קשה אמאי לא מקיש נמי בזה דתמורה אם בא מחו"ל אינה קרבה כמו מעשר בהמה והוקשה לזה נמי ולא אשתמיט תנא לומר בשום דוכתא דתמורה אם בא מחו"ל אינה קרבה וכן אומר רבי שם למה יצא מעשר בהמה לידון בתמורת שמו ובתמורת גופו כו' ופרשו רש"י ותוס' שם דלהכי למעט ליה קרבן ציבור ולמעוטי נמי קדשי בדה"ב לא איצטריך כו' ולהכי יליף על דבר זה דלמה יצאת מעשר לידון כו' ואכתי לילף על דבר זה דאין בא מחו"ל כמו מעשר בהמה.

אמנם על ר"ש ורע"ק גופיה נמי אי ס"ל דהא דלמידין תמורה ממעשר בהמה וס"ל דמעשר אינו בא מחו"ל ליקרב ומ"מ לא למר על תמורה משום דס"ל נמי דילפינן מהקישא דמעשר בהמה למעשר דגן וס"ל דבקדשים בתר למד אזלינן וא"כ הא קי"ל דדבר הלמד בהיקש א"ח ומלמד בהקישא וא"כ לא נוכל למילף תמורה לענין זה מן מעשר בהמה דאינו בא מחו"ל דמעשר בהמה גופיה למידין בהקישא ממעשר דגן דאינו בא מחו"ל ולא נוכל למילף על תמורה שהוא קודש ואין למידין למד מן הלמד אבל אנן דקי"ל דבתר מלמד אזלינן וכמו שנבאר לקמן בפ"א מה' תמורה דרבינו ס"ל ע"כ דבתר מלמד אזלינן וא"כ אי ס"ל ההיקש דמעשר בהמה למעשר דגן ניליף נמי תמורה דמעשר חולין בעלמא אלא ודאי למ"ד בתר מלמד אזלינן לא ס"ל כלל ההיקש זה של דברי רע"ק מוהבאתם שמה אלא ס"ל דמעשר בהמה נמי בא מחו"ל ורק בכור אינו בא מהקישא זה שמביא רבינו כאן ואכלת לפני ה' שפיר לדידן דס"ל דבתר מלמד אזלינן לא ס"ל ע"כ לגבי מעשר הקישא זה כמבואר ועיין לקמן בפ"ו מה שנבאר עוד לתרץ בזה: וכתב עוד הלח"מ ותו קשיא לי ע"ד רבינו ז"ל דבתמורה משמע דכל הני רבנן דדרשי להקישא דבכור למילתא אחריתא לא מפיק להו שאינו נפסל משנה לחברתה מהקישא דבכור למעשר אלא מקרא דלפני ה' תאכלנו שנה בשנה כו' וכיון שכן רע"ק דדריש להקישא לומר דאינו מביא בכור מחו"ל מפיק מקרא דלפני כו' ורבינו ז"ל דפוסק כאן כרע"ק איך פוסק לקמן בפ"ז הקישא דאחרים שכתב לקמן עבר ואיחר כו' שנאמר מעשר דגן כו' מקיש בכור למעשר כו' היה לו להביא מקרא דלפני כאחרים כו' ומתרץ בדוחק כן דרבינו ז"ל לא ס"ל כהאי סוגיא מכח קושית התוס' בר"ה ו' ע"א על בן עזאי דאמרינן במס' זבחים דס"ל כאחרים ואעפ"כ הא דריש ההקישא למלתא אחריתא נמי דמעשר אינו נאכל בכל הרואה שם במס' תמורה (דף כא) ומכח קושיא זו ס"ל לרבינו דלא קי"ל כהאי סוגיא אלא אמרינן אין היקש למחצה וכוליה שמעינן מהקישא עכ"ל, הנה זהו דוחק דרבינו יפלוג על סוגיא ערוכה מטעם איזה קושיא.

וע"כ נ"ל ליישב דברי רבינו כן ומתורץ נמי בזה קושית התוס' שם בר"ה (דף ו) על ב"ע. דהנה לכאורה קשה מאי מקשה הגמ' ורבנן נפ"ל מקרא דלפני ה' כו' הא קי"ל אין היקש למחצה בכל דוכתא וא"כ מצי תרווייהו שפיר ס"ל ההיקש דאחרים דאינו נפסל והדרשא שלהם ומאי מקשה הכא ורבנן מנ"ל.

אמנם יש לומר כן דהגמ' מקשה כן על המשנה דבן אנטיגנוס דס"ל כרע"ק דאפילו בדיעבד לא הקריב אם הביא מהיקש זה של מעשר לבכור. ולכאורה קשה למאי דכתבו התוס' במס' זבחים (דף מח) על האי פלוגתא אם היקש עדיף או ג"ש עדיף וא"כ היכי מצי למילף מהקישא זה דאין מביאין בכור מחו"ל הא טפי עדיף למילף מג"ש דתחת תחת מקדשים שמביא מחו"ל דהא א"נ דההקישא נוכל לומר למלתא אחריתא אז ג"ש עדיף למילף וא"כ טפי עדיף למילף בג"ש מקדשים דקי"ל דמביאין מחו"ל וההקישא אתיא למלתא אחריתא לכדאחרים אע"כ צ"ל דרע"ק ומשנה דבן אנטיגנוס ס"ל דהיקש לא אתיא רק לזה ודרשא דאחרים נפ"ל ממקום כו' ולכן מקשי ורבנן ומשני נפ"ל מקרא דלפני ה' כו' וא"כ לא אתיא ההיקש אלא לזה ושפיר ילפינן מהקישא דבכור לומר דאינו מביא מחו"ל ולא ילפינן הג"ש מקדשים דכיון דהקישא לא אתיא רק לזה הקישא עדיף וכ"ז לא צריך רק לרבנן אבל לר"ע אף דס"ל כאחרים דהקישא אתא נמי למלתא

אחריתא מ"מ קי"ל אין היקש למחצה ודרשינן נמי דבר זה דאינו נאכל בכל הרואה ותרואהו שפיר ידעינן מהקישא זה.

אמנם כל עיקר דבר זה וקושיתם דנילף מתחת מקדשים הוא רק אי לא דרשינן הדרשא דספרי דהבאנו לעיל בפ"א מה' מעה"ק דאיתא שם כן תשא ובאת לרבות שמביאין קדשים מחוץ לארץ יכו אף בכור ומעשר כן ת"ל רק וממעטינן להו בכור ומעשר לפי יש להן פרנסה במקומן וא"כ אי דרשינן מקרא דרק למעט בכור ומעשר על לכתחלה שאינו מביא מחו"ל אז שוב שפיר ילפינן דאף דיעבד אינו קדוש מהקישא שא דמעשר דגן ולא נוכל למילף הג"ש מקדשים דהא לא דמי לקדשים דאף לכתחלה מביא ובהני ודאי אינו מביא לכתחלה שפיר טפי ילפינן מהקישא דמעשר דגן דאם הביא אינו קדוש ליקרב וא"כ רבינו דס"ל הדרשא דספרי זו כמו שמבואר לעיל בה' מעה"ק וכן הביא רבינו להדיא בפירוש המשנה דרשא זו של הספרי בתמורה שם ורק זה צריך לומר ע"כ דרבינו מקרא זה דרק אינו ממעט כ"א בכור ולא מעשר בהמה דבכור אית ליה ההיקש אבל מעשר ס"ל דמביאין מחו"ל כמבואר לעיל דלית ליה הקישא דמעשר דגן וקאי הקרא דרק למעט על בכור לבדו ולא על מעשר בהמה וא"כ לא מצוי למילף מג"ש דקדשים ואז אמרינן אין היקש למחצה נוכל ללמוד שני למודים אבל הסוגיא של מס' תמורה שם לא ס"ל הדרשא דספרי ושפיר מקשה על המשנה דס"ל דאף בדיעבד לא יקריב ורבנן כו' ואף דבספרי דברים (פ' יב) והובא גם בילקוט שם איתא רע"ק אומר בתרומת הקדשים הכתוב מדבר יכול אף בכור ומעשר ת"ל ונדריך אלמא דלרע"ק איכא קרא מ"מ הסוגיא זו מפרש להמשנה דבן אנטיגנוס נמי אף דלא ס"ל דרשא דהספרי כמו ר' ישמעאל שאינו סובר שם בתמורה (דף יז) כמו שנבאר לקמן בפ"ו מה' אלו עיי"ש ודוק: הלכה יב נולדו לו שני טלאים אחד בט"ו של אדר הראשון כו'.

וכתב הלחם משנה מימרא פשיטא הוא בפ"ה דערכין והטור יו"ד (סי' שו) כתב זה בשם רבינו ולא ידעתי למה כיון שהוא פשוט בגמ' עכ"ל. ונ"ל לישב כן דהנה שם בסוגיא דערכין (דף לא ע"ב) אמרינן היינו הך מ"ד התם דכתיב תמימה הכא דלא כתיב תמימה אימא לא קמ"ל דשנה שנה מהדדי גמרינן עכ"ל.

והנה לכאורה קשה כיון דילפינן שנה שנה ערי חומה א"כ ל"ל קרא במס' בכורות (דף כו ע"ב) ללמד דביתר שנה דידיה אזלינן ולא מונין לשנת עולם מקרא דלפני ה' תאכלנו שנה בשנה איזהו שנה שנכנסה בחברתה ה"א של בכור כמו דאומר רב שם נלמוד מג"ש דשנה שנה מבתי ע"ח. אך יש לומר דר' אבא בר ממל האומר הכא זה המאמר ס"ל דלא כרב דיליף מקרא דשנה בשנה ורק ס"ל כדבי רב התם דאמרי דהקרא אתא למימר דנאכל לשני ימים ולילה אחד ולא אתיא קרא יתירא לזה ללמד על שנתו שלו ורק ילפי במ"מ מקדשים וא"כ א"ל.

דר"א ב"מ ה"נ לא יליף מקרא דשנה בשנה ולא במ"מ ורק מג"ש זו שנה שנה מבתי ערי חומה דיליף שם (בדף יח) דערכין דשנה דידיה מונין וא"כ לרב דיליף מקרא יתירא על זה דמונין שנתו שלו ע"כ לא ס"ל הג"ש של ראב"מ מבתי ערי חומה וא"כ ליתא הדין של שני טלאים דהא לא ס"ל הג"ש לרב מבתי ע"ח וא"כ אי פסקינן לכדבר ליתא זה להכי הביא בשם הרמב"ם ז"ל לברר דכ"ע סברי זה הדין דילפינן הג"ש דשנה שנה

ואי תקשה מה שהקשינו ל"ל הקרא דשנה בשנה ניליף מג"ש זו נמי לענין זה דשנתו שלו יש לישב כן עפ"י מה שכתב הטורי אבן במס' ר"ה (דף יא ע"א) דילפינן לנטיעה שנה שנה מתשרי וז"ל וק"ל מאי חזי דגמרינן שנה מתשרי דלמנין עולם מנין ניליף שנה שנה מעבר עברי דלמנין דידיה מנינן ועוד דאמר התם שנה האמורה בבתי ערי חומה ובקדשים, ובשדה אחוזה כולן למנין דידיה מנינן נגמור נמי לג"ש זו דערלה למנין דידיה מונין והא עדיפא דלחומרא הוא כו' וי"ל דכיון רגלי קרא יתירא בכל הני דעבד עברי ובקדשים ובבתי ע"ח ובשדה אחוזה הוה להו שלשה כתובים הבאים כאמד ואין מלמדין ואע"ג דבג"ש ילפינן מ"מ גם בנ"ש לא מלמדין והאריך בזה ועיין תוס' פסחים(דף סד ע"ב) ותוס' ערכין (דף יד ע"ב) נמצא דלא קשה מידי מה שהקשיתי לעיל דניליף לענין בכור שנה שנה מבתי ער"ח דלמנין דידיה מונין דהא חזינן דלענין ערלה לא ילפינן הג"ש משום דה"ל ש"כ וא"מ וה"נ גבי בכור לא מצי למילף זה ורק אחרי דגלי לנו מקרא דשנה בשנה דלמנין דידיה מנינן שפיר ילפינן לחודש העיבור מבתי ער"ח מג"ש דזה ס"ל לכ"ע אפילו לרב ומגמ' לא נדע דרב נמי ס"ל כן להכי מביא זה בשם רבינו דנתרץ הקושיא כמו שמתרץ הט"א כמבואר: ועוד נ"ל לישב דברי הטור כן דהנה בס' צ"ק שם בערכין הקשה וז"ל צ"ע למה נקיט רש"י בכורות דהא בכורות אם עברו שנתן אינו נפסל אלא דמצוה לכתחלה להקריבן בתוך שנתו ואם עבר שנתו כשירה בדיעבד וטפי ניחא לפרש תמידים או שאר קדשים שהשעות פוסל בהן עכ"ל.

והנה מצאתי בחי' רבינו גרשום הנדפס מחדש שם בגמ' שם במס' ערכין (דף ל) שכתב וז"ל נולדו שני טלאים ומכאן ואילך הוה ליה דין איל ועוד י"מ לענין מעשר בהמה דאין מעשרין משנה לחברתה ע"כ. והנה הפשט הראשון ניחא דמפרש ליה באמת לענין קדשים דאחר שנה של כבש נעשה איל אך מה שכתב לענין מ"ב צ"ע דהא במעשר בהמה קיי"ל דהשנה הוא לחד תנא באחד באלול ולחד בא' בתשרי ואין מעשרין מזה על זה אח"כ כדמפורש במס' ר"ה וסוף מס' בכורות ולא שייך הך דנולדו שני טלאים לענין מעשר כלל דלא שייך רק היכא דלמנין שלו מונין: אמנם נ"ל לישב קושית הצ"ק הכא כן דהנה לעיל בפ"א מה' מעה"ק בארנו דרש"י ז"ל במס' פסחים ס"ל כדעת הי"מ בתוס' ערכין דבקדשים חשבינן השנה מיום ח' שנראה להרצאה וא"כ הכא דאמר נולדו לו שני טלאים כו' דזה נתמלא לו שנה בר"ת אדר וזה בט"ו באדר הא חסר עוד הת' ימים של הרצאה דאז מתחיל השנה אלא צ"ל דמיירי לענין בכור ובכור אף דבתם חזי להקרבה דנקיט רש"י ז"ל הוה נמי משעה שראוי להרצאה מ"מ בבע"מ הוה מום משעה שנולד כמו דאיתא בר"ה (דף ו) ולהכי אומר רש"י בדברי ראב"מ דמיירי לענין בכור דביה אשכחן גוונא דהשנה הוא ביום שנולד או בר"ח או בט"ו ולא מיבעיא לפי מה שהוכיח המרי"ט אלגזי בפ"ד דבכורות דרבינו ס"ל דאף בע"מ דנאכל בתוך שנתו הוא מה"ת מלשונו שכתב הכא הבכור בין תם בין בע"מ כו' שנאמר עי"ש ודאי ניחא דנקיט האי לישנא ביום שנולד ולא ביום הרצאה לענין בכור אלא אפילו לדעת האחרונים דהוה רק מדרבנן וכמו שכתב הט"א בר"ה (דף ו) שם מ"מ הוא דומיא לענין שנתו כמו בכור תם ורק החילוק הוא דזה תליא בהרצאה וזה באכילה אבל לענין המנין תקנו רבנן כעין דאורייתא כמו דילפי שנה מבתי ער"ח לענין תם וא"כ ניחא הטור שמביא דאי לענין בכור בע"מ שנוהג בזמן הזה מהגמ' לא נוכל לידע אם נפרש כפירוש ר"ג ז"ל דקאי על

קדשים שנפסל לאחר שנה ולהכי כתב ליה האי דינא בשם הרמב"ם ז"ל דכתב ליה האי דינא הכא לענין בכור בין לענין תם ובין לענין בע"מ הוה דין זה של שני טלאים ובין אי הוא מה"ת או מדרבנן מ"מ שוה לנו הדין זה הכא כמבואר.

ועיין ירושלמי פ"א דמגלה ה"ה כבשי עצרת כו' נולדו באדר כו' ובק"ע ופ"מ שם ובמ"א נבאר ודוק: הלכה טו היה הבכור בע"מ ואמר לו בתוך זמן זה תנהו לי שאוכלו עתה או שהיה תמים ואמר לו בתוך זמן זה תנהו לי שאקריבנו עתה ה"ז נותנו לו ויראה לי שהבכור נותנו לכל כהן שירצה עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומה שאמר יראה לי שהבכור נותנו לכל כהן שירצה היינו לומר דטובת הנאה בבעלים עכ"ל. והנה קשה לענ"ד דאין דרכו של רבינו לומר יראה לי דבר שהוא משנה ערוכה ומה שטובת הנאה של הבעלים הוא משנה ערוכה במס' ערכין (דף כח) הבכור בין תם בין בע"מ מחרימין אותם וכיצד פודין אותו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתן לבן בתו או לבן אחותו והאיך יאמר יראה לי אחרי שהוא משנה מפורשת ועוד דהא דין זה כתב רבינו לעיל בפ"ב מהל' תרומות (הל' כ) ורשאי ישראל לומר לישראל אתר הילך סלע ותן תרומה או בכור או ש"מ לבן בתו או ב"א כהן וכל כיוצא בזה עכ"ל.

אלמא דהוא מפורש דיש לישראל טובת הנאה בבכור כמו שכתב שם ולמה חוזר הדבר הכא ביראה לי: וע"כ נ"ל לפרש דברי רבינו כן דאיתא בירושלמי פ"ד דחלה יש מהן לאנשי משמר ויש מהן לכל כהן הבכורות והבכורים לאנשי משמר ושאר לכל כהן עכ"ל. אלמא דס"ל להירושלמי דבכור נותנו לאנשי משמר רוקא ורבינו ז"ל כתב לעיל בפ"א מה' בכורים וז"ל עשרים וארבע מתנות כהונה וקחשיב חמשה שאינן נאכלין אלא בירושלים חו"ש של שלמים כו' וב"ה כתב החמש שבירושלים הן ק"ק ונאכלין לזכרים ולנקבות ואעפ"כ אינן נתנין אלא לזכרי כהונה בלבד שהרי לאנשי משמר הן והבכור מקריבין חלבו ודמו ואין מקריבין אלא איש וכן עורות כו' אין זוכין בהן אלא לאנשי משמר עכ"ל.

נמצא דבשאר מתנות כהונה מבאר רבינו בהדיא דאינן ניתנין אלא לאנשי משמר וגבי בכור לא ביאר זה אלא כתב סתם לפי שאין מקריבין אלא איש ועי"ש במ"ל: וע"כ נ"ל לומר דרבינו ס"ל דבכור יוכל ליתנו אף לכהן שאינו מאנשי משמר והראיה לזה הוא דהא במשנה דערכין (דף כח) דאיתא מבואר דבכור איכא טובת הנאה לבעלים ליתן לבן בתו או לבן אחותו כו' ובמס' תמורה (דף לב ע"א) כתבו התוס' בד"ה חרמי כהנים פירש רש"י דאין לו בהם טובת הנאה דצריך הוא ליתנו לכהן בע"כ שבאותו משמר ועיין בה"ז שם אלמא דחזינן דדבר שצריך ליתנו לכהן שבאותו משמר ליכא טובת הנאה וא"כ היאך אמרינן דגבי בכור טובת הנאה לבעלים אלא ודאי א"צ ליתן לכהן שבאותו משמר דוקא וזה שחידש רבינו ויראה לי שהבכור נותנו לכל כהן שירצה אפילו אינו מאותו משמר ולא כדברי הירושלמי משום דאיתא בזה טובת הנאה ודברי הירושלמי דס"ל דהוא לאנשי משמר הוא משום דס"ל דליתא טובת הנאה גבי בכור וכמו דאיתא לעיל במס' בכורות (דף כז ע"א) ותנא מ"ט לא תני תנא מתנות כהונה א"ל תרומה כקדושת הגוף הוא כו' הני כיון דקדושת דמים נינהו אתי למיטעי בהון כו' ופירש רש"י אבל הני מתנות

בכור דקדושת דמים נינהו דאם רצה כהן למכור כו' ועפ"ז פוסק הטור ביו"ד (סי' שלא) גבי בכור ליתא טובת הנאה כמו דמבאר שם הב"י וכן ס"ל להירושלמי ולהכי ס"ל דהוי לאנשי משמר אבל רבינו דפוסק דלא כהך ברייתא אלא כהמשנה דאיכא טובת הנאה בבכור פוסק דלא כהירושלמי דהוא לכל כהן שירצה.

והראיה לזה נ"ל ג"כ מהא דאיתא במכילתא פ' בא ובספרי במדבר פי"ח באדם ובבהמה מה בכור אדם רשאי ליתנו לכל כהן שירצה בכל מקום שירצה אף בכור בהמה כו' לפי שהוא אומר והבאתם שמה ובכורות בקרכם שומע אני אף בריחוק מקום יהא חייב להביאהו לבית הבחירה ת"ל באדם ובבהמה מה בכור אדם רשאי ליתנו לכל כהן בכל מקום שירצה אף בכור בהמה כו' רשאי ליתן בכל מקום לכל כהן שירצה עכ"ל ויתפרש כן דס"ל להמכילתא והספרי דמהיקשא ילפינן דרשאי ליתן בכל מקום שירצה ואינו צריך לטפל להביאהו לבה"ב ולכל כהן שירצה היינו ללמד דדמי לבכור אדם דל"א גבי לכהן שמאנשי משמר הה"ד לבכור בהמה אף דבעי להקריבו מ"מ נותן לכל כהן אף שלא מאנשי משמר ודוק: הלכה טז כהן שאכל כזית מבכור תמים חוץ לירושלים לוקה כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ בפ' אלו הלוקין (דן יז) מוקי לה ר"ש הך קרא דלא תוכל לאכלו כו' תרומת ידך אלו הבכורים ולחייבם אם אכלן עד שלא קרא עליהן שם כו' ורבינו פוסק כר"ש בכל דבריו בפ"א מה' מעה"ק כתב אזהרה לעולה מנדרין כו' וכאן כתב אזהרה לבכור מבכורות בקרך כו' אלא מ"ש רש"י דאתי הקרא לחייב כשאכל בכורים קודם קריאה דהוא פוסק דל"כ בפ"ג מה' בכורים משום דרבנן פליגי עליה בזה ולרבנן אתיא קרא לחייבו אם אכלם קודם הנחה בעזרה ובהנחה תליא מילתא ובהא לחודיה פליגי עליה ובכל שארי הדרשות אפשר דמידו ולכך כתב רבינו ז"ל כדברי ר"ש ואע"ג דלר"ש כו' והנה ע"ז קשה לי מהא דאיתא במס' מכות (דף יח ע"ב) הנחה נמי לא קשיא הא ר' יהודה הא רבנן דתניא ר' יהודה אומר והנחתם זו תנופה כו' ופירש רש"י ואין לו שינוי לעכב על הנחה והקשו התוס' ד"ה הנחה ומדמוקי ר' יהודה והנחתם לתנופה וא"כ אין כאן ש"כ לעכב וקשה והרי קריאה דלא שנה הכתוב כו' ומעכב לר"ש ומנ"ל לר"י דהנחה לא מעכבא דלא הוי ש"כ ומשי"ח תירץ דלא קשה דהא גם לר"ש לא היתה קריאה מעכבתו אי לא משום דגלי קרא דלא תוכל כו' בשעריך עכ"ל.

והנה לפ"ד הלח"מ לדברי רבינו דלהכי הנחה מעכבא ולקי אי אכל קודם הנחה דהקרא דלא תוכל לאכול קאי לדידן על הנחה כמו לר"ש על קריאה א"כ שוב תקשה מנ"ל דלר' יהודה לא מעכבא הנחה דילמא מעכבא אף דלא שנה הכתוב משום דהלאו קאי ע"ז כמו לר"ש דהלאו קאי על קריאה ולדידן על הנחה וה"נ לר"י ומעכב אף דלא שנה"כ מלאו דלא תאכל כמבואר וצ"ע: פרק ב הלכה טו כל המומין הראוין כו' אבל אם היה הרועה כהן והבכור כו' ה"ז אינו נאמן כו' שכל הכהנים חשודין להטיל מום כו' עכ"ל.

וקשה לי מ"ט השמיט רבינו הכא בכל הפרק ולא הביא דין זה דאיתא בגמ' (דף לו ע"א) א"ר אלעאי לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחר ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן כו' והנה הרא"ש והטור והש"ע ביו"ד (סי' שיד) הביאו דין זה ורבינו השמיטו. ונ"ל

לישב דברי רבינו, כן דהנה שם בסוגיא קאמר ויתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלי גברא א"ל רבא זוטי לרבינא אנן משמיה דר' אלעאי מתנינן ליה עכ"ל הגמ'.

וכתב הרא"ש דאי משום דקאמר ליה משים דר"א הילכתא הכי אבל רבינו ז"ל יש לומר דמפרש אפכא דזה דקאמר ליה דאי סתמא דגמ' קאמר לה הוי הילכתא הכי אבל אנן משמיה דר' אלעאי מתנינן ולית הילכתא הכי. דהנה הגמ' מקשה שם מתקיף לה מר בד"ר מ"ש מההוא גברא דא"ל כו' ומשני החם ודאי איכא מיא הכא ודאי שדי ביה מומא חששא הוא ובמקום חששא אמרינן מה לי לשקר והנה כמו כן איתא הסוגיא נמי במס' כתובות (דף כז ע"ב) דהתם נמי רוצה לומר מה לי לשקר בעי רב אשי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן מה לי לשקר א"ד לא ומסיק הגמ' הכא וראי כו' ובמרום חששא אמרינן ולפי פשטות הגמ' משמע דהוא בעיא דלא אפשרטא וכן פירש הר"ן והש"מ שם ובכ"ז פסקינן שם לקולא משום דבשבוייה הקילו ועיין באה"ע (סי' י) וס"ל לרבינו דלרב אשי דהוא בתרא, ספק הוא דבר זה אי אמרינן מה לי לשקר במקום חששא וא"כ הכא דבשבוייה דיש לה לאשה חזקת היתר אמרינן לקולא אבל גבי בכור אף דעתה שהוטל בו מום הוה איסור דרבנן כמו שמבאר המשל"מ הכא מ"מ כיון דלא היה ליה מעולם חזקת היתר אזלינן לחומרא כמבואר ביו"ד (סי' קי) ובאחרונים שמה ורק ר' אלעאי א"ל דס"ל כמו רבה דאמרינן בכל מקום מה לי לשקר אף בודאי במקום עדים כמו התם דאזיל באורחא דנהר פקוד ולהכי ס"ל דנאמן אבל לדידן דה"ל ספק בזה אזלינן לחומרא כמו רב אשי דס"ל בזה שם במס' כתובות דהוה ספק וקמבעי ליה בזה כמבואר: ועוד נ"ל לישב עפ"י מה שכתב הכא הגאון בישועות יעקב ביו"ד (סי' שיד) להקשות מ"ט יהא נאמן הא הוי מיגו לגרוע דהא בזה הוא פטור מן המתנות אף אם ימכרנו במומו לישראל אבל מי לא הוה חייב במתנות עי"ש שמבאר לענין כהן דמתנות וכתב דלהכי קאמר אנן משמיה דר' אלעאי מתנינן והוא משים דר"א לטעמיה דס"ל דבחז"ל אינו נוהג מתנות ומיירי בחז"ל בזה"ז אבל למ"ד דנוהג בחז"ל ליתא דין זה עי"ש.

וא"כ ניחא דברי רבינו דהוא פוסק לעיל בפ"ט מהל' בכורים ה"ו דמתנות כהונה נוהג אף בחז"ל ודלא כר' אלעאי ומש"ה ליתא האי דינא אליביה דהוי מיגו לגרוע דרוצה לפטור מן המתנות ולהכי השמיט ודוק: פרק ג הלכה ט השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו למומחה מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים ומה שלא נאכל יקבר כו' וכן הדין במאכיל את הטריפה כמו שיתבאר בה' מכירה עכ"ל.

והנה המשנה הכא במס' בכורות (דף לו) בסיפא גבי המוכר ונמצאת טריפה מסיק מכרוהו לכותים או אכלוהו לכלבים ישלמו לו דמי הטריפה וכן כתב רבינו דין זה לקמן בה' מכירה פ' ט"ז ה' י"ב אבל לעיל ברישא לא תני מכרוהו וכתב הרע"ב הכא במשנה וגבי בכור לא תני מכרוהו דבכור תמים אסור בהנאה וכתב התו"ט ואני תמה שאע"פ שאסור בהנאה אינו תופס את דמיו שאין לך דבר שתופס את דמיו אלא עכו"ם ושביעית כו' אבל נ"ל דה"ט דלא תני גבי בכור דאע"ג דבמומו שרי אפילו לכותי מ"מ לא שכיח למעבד הכי לפי שישראל קדושים הן והואיל דלא שכיח ואע"ג דשרי לא בעי למיתני עכ"ל.

וכתב התוס' חדשים ונ"ל דמש"ה לא שכיח כיון דאינו נמכר באטלז לא שכיח למכור לעכו"ם כו' ועוד דאין עושין סחורה בבכורות עכ"ל: והנה התירוץ הראשון הוא דוחק והשני אין לו שום שחר דהא כמו דאין עושין סחורה בבכורות תני נמי המשנה דאין עושין סחורה בנבילות וטריפות ובזה שוה טריפה לבכור ואי נזדמנו שרי בתרווייהו והכא דמיירי ע"כ דהוי כנזדמנו ליה נוכל לומר כן גבי בכור.

אמנם נ"ל דמזה יהיה ראייה לדעת הבה"ג ז"ל שמביא התוס' במס' בכורות (דף לב ע"ב) דס"ל דאסור בכור בע"מ לעכו"ם כתנא דברייתא ודחקו התוס' בזה ולפ"ז ניחא שפיר דס"ל לבה"ג דלהכי ולא קתני המשנה גבי בכור ברישא מכרוהו לכותי משום דאפילו בע"מ אסור לכותי וה"ל מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ולהכי פוסק הבה"ג כן והוא כתירוץ התוי"ט דאינו מוכר לכותי דזה אסור.

אמנם לדעת רבינו דס"ל דמותר לכותי נ"ל לומר כן דהנה המשנה אמרה מכרוהו לכותי כו' משלמין לו דמי הטריפה משמע דאפילו אי לא נתן הלוקח מעות אי מכר הטריפה צריך ליתן לו המעות וזהו רק בטריפה אבל באיסורי הנאה מבאר המשל"מ שם בה' מכירה הל' י"ד דאינו נותן לו שום מעות הלוקח בין אם ידע או לא ידע או לא נתן לו והביא בשם ס' בעה"ת והאריך בזה וא"כ ה"נ נאמר דאף דאינו תופס את דמיו מ"מ א"צ לשלם לו עתה והמשנה מיירי בתרווייהו אף אי לא נתן המעות דצריך לשלם ולהכי לא קתני בכור דהוי איסורי הנאה כמבואר ודוק: פרק ד הלכה טו יצא שלישי ומכרו לכותי וחזר ויצא שלישי אחר נתקדש למפרע ונפטרה מן הבכורה עכ"ל.

וי"ל דג' תיבות הללו שאומר ונפטרה מן הבכורה הוא ט"ס ולמותר הוא דהכא כיון דהבכור חי ורק מכרו לכותי א"כ אפילו לרבה דאמר מכאן ולהבא הוא קדוש והבכור אינו קדוש מ"מ נפטרה מן הבכורה ולא מיבעי למימר לענין דנתקדש למפרע דלהכי נפטרה מן הבכורה וגם בש"ע (סי' שט) ליתא זה וט"ס הוא ודוק: פרק ה הלכה ט הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים חייבת בבכורה אבל הלוקח ממעות שביעית ה"ז פטורה מן הבכורה שנאמר לאכלה ולא לסחורה כו' והראב"ד ז"ל השיג דהתם אמר לאכלה ולא לשריפה וכתב הכ"מ והלח"מ דרבינו היה גריס ולא לסחורה אבל לאכלה ולא לשריפה נמי גריס ע"כ מקושיא דמקשה מחלה שם כמו שמבאר הלח"מ שם.

ונ"ל לומר דמזה משמע לכאורה יהיה ראייה להדין שמעיין הגר"ע איגר ז"ל בגה"מ במס' שביעית פ"ח מ"ב אי מעשר שני טהור מותר בהבערה וכתב דלא מצא גילוי לדבר זה דמעשר שני טהור מותר בהבערה לא בש"ס ולא בפוסקים והנה הא מזה מבואר שפיר דהא גבי בהמת מעשר שני שחייבת בבכורה והוא מהירושלמי שהביא הכ"מ וא"כ דמ"ש טהור אסור בהבערה א"כ נימא נמי בזה לאכלה ולא לשריפה דהא בכור אמוריו מקריבין אלא ודאי שרי בשריפה כמבואר ועיין בירושלמי פ"ק דמ"ש ה"ב בעי קומי ר"ז ילדה בכור אמוריו מהו שיקרבו על המזבח ובת"י שם נבאר בס"ד: פרק ו הלכה ב אבל חכמים אסרו לעשר מ"ב בזה"ז ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית גזירה שמא יאכלוהו תמים ואם עבר ועישר בזמן הזה ה"ז מעשר ויאכל במומו לבעלים עכ"ל.

וכתב הלח"מ דבר פשוט. והנוב"י מה"ת ח' יו"ד (סי' קפט) תמה על רבינו מסוגיא ערוכה סוף מסכת בכורות (דף סא) דאמר שם תרגמא רשב"א כו' במעשר בזה"ז פירש

הברייתא דתני ביה ימות ופירש רש"י דבטלו בזמן הזה משום גזירה כו' ולהכי ימות וא"כ האיך אומר רבינו דבזמן הזה מעשר ויאכל במומו לבעלים והאריך בזה עיי"ש.

ולענ"ד נ"ל ליישב פשוט עפ"י מאי דאיתא בתוספתא סוף מס' בכורות כן בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזמן הזה ירעו עד שיסתאבו ספק אחד עשר ה"ז כולן ימותו עכ"ל התוספתא. אלמא דהתוספתא לא ס"ל כהאי ברייתא דאמרינן שם במס' בכורות דימותו אפילו היכא דאיכא פסידא טובא אלא ס"ל דירעו עד שיסתאבו ואז נאכל במומו אלא אם נתערב אחד עשר ספק דס"ל להברייתא דאחד עשר קרב שלמים ולא יכול להקריב כולן שמא הוה חולין בעזרה ולהכי ימותו אף בזמן הבית אבל בזמן הזה אם נתערב מעשר ירעו וה"ה בכל מעשר בזה"ז ונקיט רק נתערב משום סיפא דנתערב אחד עשר דאמרינן כולן ימותו ונקיט הכא נמי בזמן הזה אם נתערב.

ונ"ל דהתוספתא והברייתא דאיתא בגמ' דידן דס"ל דימותו בזמן הזה פליגי בזה כפי דאמרינן במס' יומא (דף סו ע"א) ותקלה עצמה תנאי הוא דתניא חדא פסח שלא קרב בראשון יקרב בשני ותני חדא לא יקרב ובתקלה פליגי עכ"ל הגמ': והנה במס' ערכין (דף כט ע"א) אמרינן והא מעשה דפומבדיתא מקרקע הוה דאם מטלטלי הא קיי"ל דבזה"ז אם הקדיש מטלטלין ירקבו משום דחיישינן לתקלה וע"כ במקרקע איירי ולכאורה תקשה מאי מקשה הגמ' דלמא ס"ל לרב כהך ברייתא דמס' יומא דלא חייש לתקלה ואף מטלטלין לא ירקבו וע"כ ס"ל להגמ' דע"ז אינו חולק שום מ"ד לומר דלא כן דבזמן הזה ודאי אם הקדש בזה"ז חייש לתקלה ואמרינן דבהמה ימותו וא"כ ה"נ כמו פסח דחזי להקרבה בשנה הבאה ס"ל לחדא ברייתא דלא חיישינן לתקלה וחדא ס"ל דגם בזה חיישינן לתקלה ה"נ מעשר בזמן הזה דאם ימתין עד שיפול בה מום נאכל במומו לבעלים דמי לפסח וס"ל להברייתא דבגמ' דידן דאומר דימותו בזמן הזה משום דס"ל נמי גבי פסח כמו הברייתא שם דאמר לא יקרב וזה התוספתא שבארנו ס"ל כמ"ד דגבי פסח לא חייש לתקלה משום דחזי להקרבה וה"נ גבי מעשר בזמן הזה דאם ימתין עד שיפול בה מום נאכל במומו לבעלים ס"ל דירעה עד שיסתאבו ולא חיישינן לתקלה ופוסק רבינו כהך ברייתא דיומא וכמו התוספתא דס"ל דל"ח לתקלה בזה ולהכי כתב דיאכל במומו לבעלים ועיין לעיל פ"ח מה' ערכין ה"ח ד"ה אין מקדשין בלח"מ שם ובכ"ז הסברא שבארנו לחלק בין התקלות לא נדחה ודוק: הלכה ה מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים שנאמר בו לא יגאל מפי השמועה למדו שזה שנאמר לא יגאל אף איסור מכירה במשמע שאין נגאל ואינו נמכר כלל ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה ולא כלום ולא קנה לוקח ולפיכך אינו לוקח כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח וכמוכר יפ"ת כמו שנתבאר במקומו עכ"ל, וכתב הלח"מ וז"ל קשה דבפ"ק דמס' תמורה אמר רבא כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר אמירא דרחמנא כו' וכדי לתרץ קושיא זו נראה לומר דאע"ג דבכולי גמ' אביי ורבא הלכתא כרבא הכא פוסק רבינו כאביי משום דאמרו בסוף הסוגיא אלא אביי ורבא במאי פליגי בשינוי קונה וכיון דקיי"ל שינוי קונה הלכה כאביי כו' וצ"ע על הרה"מ פ"א מה' גזילה דס"ל דרבינו ס"ל כרבא עכ"ל: והנה האחרונים חולקים על הלח"מ בזה וס"ל דרבינו ס"ל הכא כרבא דאי עביד לא מהני דהנה זה שכתב רש"י שם דהפלוגתא הוא דרבא ס"ל דשינוי א"ק כבר בארנו לעיל בה' מ"ע פ"א מה' שהקשה המהרי"ט והצ"ק דרבא אפכא

ס"ל דשינוי קונה עיי"ש וע"כ החליטו האחרונים אפכא דרבינו ס"ל כרבא דאי עביד לא מהני וכן כתב המשל"מ לקמן בפ"ח מה' מלוה ולוה ה"א וכן המהרי"ט פוסק כן והשעה"מ בפ"ג מה' גירושין הי"ט.

ונ"ל לומר הוכחה גמורה דרבינו פוסק כרבא דאי עביד לא מהני דהא רבינו כתב לקמן בפ"א מה' תמורה דציבור ושותפין שהמירו לוקה ואע"פ שאין תמורתן תמורה וא"כ אף דלא מהני מ"מ לקי והא גבי תמורה אמר בהדיא שם בסוגיא (דף ה ע"ב) דלהכי לקי לאביי משום דמהני דאי עביד תמורתו קודש וא"כ האיך לקי בציבור ושותפין דלא מהני אלא ש"מ דס"ל כרבא דזה דלקי משום דעבר על מימרא דרחמנא וניחא זה אך תקשה זה שהקשו המפרשים דא"נ דרבינו ס"ל ראי עביד לא מהני א"כ איך פוסק בפ"ג מה' עבודת יוה"כ דמערבין לקרנות והוא כאביי דאמר שם בסוגיא דתמורה (דף ה ע"ב) ולרבא האי הם ל"ל ללמד על בכור ומעשר שנתערבו דמן בכל העולין שאין בטלין ולאביי נפ"ל מדם הפר ודם השעיר ורבא ס"ל כר' יונתן דאמר מזה בפ"ע ומזה בפ"ע וא"כ רבינו דפוסק כר' יאשיה דמערבין לקרנות ע"כ כאביי ס"ל וכן הקשה בס' שער אפרים ושאר האחרונים דמשמע מזה להוכיח דרבינו ס"ל כאביי.

ונ"ל לומר דמזה אין הוכחה דהנה במס' זבחים (דף לז ע"ב) אמרינן כן בשלמא לריה"ג דמוקי לה במעשר ופסח היינו דכתיב לא תפדה כי קדש הם הם קריבין ואין תמורתן קריבה אלא לר' ישמעאל דמוקי לה בבכור מעשר ופסח דלא קרבה תמורתן מנ"ל מעשר גמר עברה עברה מבכור פסח בהדיא כתוב לרבות תמורת הפסח כו' והקשו התוס' תימא בפ"ק דתמורה נפ"ל לבכור ומעשר שנתערבו מקרא דהם ותמורתן דאינה קריבה נפ"ל מדכתיב הוא הוא קריב ואין תמורתן קריבה ועוד קשה דאביי גופיה דריש ליה התם בפ' א"ק מקרא דהכא דכתיב קודש הם כמו דאיתא בד' כ"א שם עכ"ל.

וקושיא זו הביא הברכת הזבח במס' תמורה (דף כא) ובס' צאן קדשים שם האריך לתרץ ודבריו אין לו שחר דמה ענין מה שאינו נפדה להא דתמורה דהא קיי"ל דכל קדשים תמימין אינן נפדין ותמורה חל עלייהו וקרבה: ונ"ל ע"כ לענ"ד לתרץ קושית התוס' כן דהנה לכאורה קשה לי על ר' ישמעאל דגמר העברה העברה מבכור דתמורת מעשר אינה קריבה ניליף טפי בג"ש דתחת תחת מקדשים דקריבה ת"מ וכמו דאיתא במס' בכורות (דף כא ע"ב) ואדיליף מבכור נילף מקדשים מסתברא מבכור ה"ל למילף שכן זכר כו' אלא ר"ש העברה העברה גמיר וכתבו התוס' ואע"ג דאיכא למילף נמי תחת מקדשים כדאמר בפ"ק (דף יב) הכא לענין קדוש שייך למילף טפי מהעברה דלשון יעבור תחת השבט משמע הוא לשון קידוש ע"כ אלמא דבל"ז הוה אמינא דעדיף למילף תחת מקדשים וגם זהו לחומרא דמחויב להביא להקריב ואי לא הקריב בג' רגלים עובר על בל תאחר כמו כל הקרשים וע"כ צ"ל דר' ישמעאל ס"ל כר"ש דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר משים דיליף העברה מבכור והכא העברה הוא טפי עדיף למילף משום דהוי לשון קידוש כסברת התוס' וא"כ טפי ילפינן העברה מבכור דה"ל נפישין גואל מום אכילה וקדיש לפני זמנו וגם מה שאין באין מחוץ לארץ דהא תמורה לא נוכל לחשוב לפי מאי דרצה לומר דנילף לענין תמורה מקדשים דקרבה ורק התוס' כתבו שם דלא חשיב מה שאין באין מחו"ל משום דבפלוגתא לא קמיירי ובארנו לעיל דהוא ר"ש דאומר

הטעם ע"ז שיש להן פרנסה במקומן אבל ר' ישמעאל אף שהוא סובר שם בתמורה (דף כא) דרק לכתחלה לא יביא ואם הביא כשר ולא כרע"ק דאמר דלא קרבה מ"מ כתבו התוס' שם ד"ה ממקום דיליף ר' ישמעאל זה מקרא דרק דאיתא בספרי והוא לכתחלה ואם כן הוא גזה"כ ונוכל לחשוב בתוך החומרות והוי חמשה אבל מקדשים ה"ל רק ד' זכר קדוש במחנות פשוט ולהכי יליף טפי מבכור ממה דיליף מקדשים והנה אף דבחולין (דף קלז) אמרינן אפ"ה פשוט מפשוט עדיף זה לא יסבור ר' ישמעאל אלא ס"ל כרבנן ע"כ דיליף צאן מבכור ומחייבי טריפה בראשית הגז עיי"ש וא"כ לדידן דלא ס"ל הא דר"ש וס"ל דמחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר וכמו דפוסק רבינו כאן בה' ט"ו שכתב שכיון שאינו מחוסר זמן ראוילהתעשר כו' ועיי"ש בכ"מ וא"כ מהעברה העברה לא נוכל למילף דהא תמורת מעשר אינה קריבה דילפינן תחת מקדשים דהוא דמיא להדדי הכא ד' שכן גואל כו' והכא ד' שכן זכר כו' וא"כ שפיר יליף ריה"ג מקרא דלא תפרה קדש הם לשון רבים דאתי לרבות נמי מעשר ופסח כמו שאמר נמי שם א"ר יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה ותמורת מעשר אינה קריבה כו' ועתה נבאר שם הסוגיא בחמורה (דף ה' ע"ב) דיליף מקרא דלה' הוא ולא מקרא דהם ס"ל כר"ש וכו' ישמעאל דנוכל למילף שפיר בכור מקרא דהוא ותמורת מעשר דאינה קריבה ילפינן העברה העברה מבכור ואתי הקרא דהם על כל הקדשים שנתערבו כל העולין שאין מבטלין אבל ריה"ג הכא דיליף מקרא דהם נמי ס"ל לא כר"ש גבי מחוסר זמן אלא כמ"ד דפליג עליה וצריך למילף מקרא דהם אבל מקרא דהוא לא נוכל לידע רק בכור אבל מעשר לא ידעין כלל כמו שבארנו דילפינן בג"ש תחת תחת מקדשים ולהכי אביי שם במס' חמורה (דף כא) דקאי על מה דאמר שם תחלה אמר רבין בעי במערבא המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו ואליבא דהני מסיק הגמ' ה"נ הם קריבין ואין תמורתן קריבה והנה על בעי במערבא לא נמצא בגמ' דסנהדרין מי המה ועל שלחו מתם אמרו דהוא ר' אלעזר וא"ל דגם בעי במערבא הוא נמי ר' אלעזר כמו שלחו מתם ור' אלעזר ס"ל דלא כר"ש דאמר במס' בכורות (דף נו' ע"א) זו אינה משנה ואת"ל משנה ה"מ ר"ש הוא משמע דלדידיה לא ס"ל כר"ש דאמר אינה משנה ואף אי משנה הוא דלא כדינא אלא כר"ש וא"כ לר"א נמי צריך למילף מקרא דהם לידע על מעשר נמי ולהכי מביא מקרא דהם נמצא דלרבינו ז"ל ניחא אף דס"ל מערבין לקרנות מ"מ יליף שפיר מקרא דהם על תמורת מעשר דאינה קריבה דהוא לא ס"ל כר"ש ולא מצוי למילף מקרא דהוא ובאמת רבינו ז"ל הא פוסק כריה"ג דיליף מקרא זה דובשרם יהיה לך כו' וכן מקרא דקודש הם על מעשר ופסח כמו שכתב לעיל בפ"ה מה' מעה"ק ה' ט"ז וכמו שכתבו שם הכ"מ והלח"מ דרבינו ס"ל כריה"ג וא"כ אף דס"ל כרבא יליף שפיר מקרא דהם כמבואר.

וא"כ כיון שבארנו דרבינו ס"ל כרבא דאי עביד לא מהני תקשה אמאי אמר הכא דכיון דלא מהני מעשיו ולא קנה לוקה אינו לוקה שהקשה הלח"מ והבה"ז שם בתמורה ומה שמתרץ הצ"ק דהקרא דכתיב גבייהו דמעשר וחרמים עביד להו ניתק עבה דחה זה הנוב"י במה"ת ח' אהע"ז (סי' קכט) עיי"ש: ונ"ל ליישב כן דבאמת רבינו ס"ל כרבא דאי עביד לא מהני ולהכי המוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה הלוקח ומ"מ לא לקי מטעם זה דהנה ידוע שיטת החינוך שהביא המשל"מ בה' יסוה"ת דכל לאו שיוכל להיות בלא מעשה לא לקי אף אם עשה מעשה.

והנה מכירת מעשר בהמה אפשר בלא מעשה שיעשה הלוקח כגון שימשך הלוקח הבהמה או שיניח בחצר המוכר הכסף אך הא קיי"ל בתמורה דאר"י לתנא לא תתני מימר דבדיבורו אתעביד מעשה ופירש רש"י ז"ל שיוצא מרשות חולין להקדש וכן ס"ל לרבינו נמי זה דבדיבורו איתעביד מעשה אמרינן כמו שנבאר לקמן בה' תמורה וא"כ ה"נ אי קנה ליקח מיקרי מעשה מה שיצא מרשות מוכר לרשות לוקח ואתעביד מעשה במה שפסקו המקח ואח"כ ע"י המשיכה או הכסף יוצא מרשות מוכר לרשות לוקח זה חשיב מעשה וזהו רק א"נ דקנה לוקח אבל כיון דאמרינן דלא קנה לוקח וא"כ לא אתעביד ביה שום מעשה וא"כ אף אי קנה ע"י מעשה של המוכר מ"מ לא לקי כיון דאפשר בלא מעשה כסברת החינוך ז"ל ולהכי כתב רבינו דלא לקי משום דה"ל לאו שאב"מ ומה שהקשה הנוב"י שם בס"ט קכ"ט אמאי תלה רבינו הדבר ביראה לי כיון שהוא סובר כרבא נ"ל לומר כן דלא קאי ע"ז דלא מהני דהא זה אמרינן שם בגמ' דתמורה לענין פדית מעשר ומכירת חרמים דלרבא לא מהני ורק חידוש זה דכיון דלא מהני מעשיו ולא קנה הלוקח לא לקי מטעם דלית ביה מעשה וזה חידוש רבינו מסברתו דיראה לי דלא לקי משו"ה וע"ז קאי היראה לי וכן לעיל בפ"א ה' שמיטה ויובל ה"א שכתב רבינו אר"י אינו נמכר לצמיתות ואם מכר לצמיתות שניהם עוברין בל"ת ואין מעשיהם מועילין אלא תחזור השדה למקומה ביובל וכתב המשל"מ דהרב החינוך כתב שאם מכרו שניהם לוקין אע"פ שלא הועילו מעשיהם ולא ידעתי מנ"ל דהא כתב רבינו בפ"ו מה' בכורות דכל שמעשיו אינם מועילין אינו לוקה וכן נראה שהרי לא הביא רבינו לאו זה לקמן בפ"ט מה' סנהדרין כו' וגם שם כתב המשל"מ דכיון דלא אהני מעשיו לא לקי דלא הוי ביה מעשה כמבואר: והנה עפ"ז נ"ל דיש לתרץ קושית המשל"מ מה שהקשה על רבינו מהא דאמרינן במס' זבחים (דף ט ע"א) דאמר שם שחטו אימא להוי מעשר למאי הלכתא דלא ליבעי נסכים ולמלקי עליה בלאו דלא יגאל אלמא דעל לאו דלא יגאל דכתיב גבי מעשר לקי והיאך אומר רבינו דלא לקי על מכירת מעשר בהמה והניח בצע"ג.

ולפ"ד ניחא כן דהנה שם בסוגי' הקשו התוס' אמאי לקי לאחר שחיטה בלא יגאל הא אמרי' במס' בכורות (ד' לב) דלאחר שחיטה הוה רק מדרבנן ע"כ. ונ"ל כן דהנה רבינו כתב הכא בה' ו' וכן מדברי סופרים שאסור למוכרו בע"מ ואפילו שחוט גזירה שמא ימכרו חי ע"כ.

והנה הכ"מ בבכורות תניא כו' במעשר נאמר כו' ואמר רבא שם והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אימתי אינו נגאל מחיים דומיא דעושה תמורה מחיים ורבנן הוא דגזרו לאחר שחיטה כו' ולפ"ז ההיא דתניא במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בע"מ רק אסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא לא מיתסרי מכירתו אלא תמים חי דומיא דתמורה עכ"ל: והנה דבריו ז"ל תמוה לענ"ד הא דאמר דלא מיתסר מכירתו אלא תמים חי דומיא דתמורה הא קיי"ל דאפילו בע"מ עושה תמורה ובהמת קדשים או מעשר אפילו בע"מ עושה תמורה ובע"מ נתפש בתמורה ועוד בעיקר הדבר מה שאומר שבע"מ אינו עובר אלא מדרבנן אם מכר קשה מהא דאמרינן שם במס' בכורות ודף לב ע"א) ואף רב שמואל בר"י סבר להא דרבא דאמר רב שמואל ב"י מנין למעשר בהמה של יתומים שמוכרים אותו כשהוא שחוט שנאמר רק בכל אות נפשך

תזבח ואכלת בשר איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים אלא לאחר שחיטה הא זהו מעשר בהמה עכ"ל הגמ'.

וכתב רש"י ז"ל שא"ב ברכה מחיים שאין נהנין מחיים דהא שאר קדשים אם נפל בהם מום פודין ויכול למוכרו מחיים לכל מי שירצה ע"כ ואי כדברי רבינו ז"ל דבע"מ אינו אוסר רק מדרבנן מה ראייה הא דקאי על מעשר בהמה הא מעשר בהמה נמי כשהוא בע"מ שרי מדאורייתא למכרו ורק תמים אסיר וא"כ הוה מעשר כשאר פסוהמ"ק דכשיש בו מום שרי למוכרו ומאי דאייה דעל מעשר קאי דאין בו ברכה אלא לאחר שחיטה הא דמי מה"ת לשאר פסוהמ"ק ויש בו נמי ברכה מחיים כשיש בו מום: וע"כ נ"ל כן דהנה שם במס' בכורות (דף לא ע"ב) אמר אביי מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותן בהבלעה מכלל דגדול בהבלעה כו' אלא אמר רבא ה"ק מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותן כדרך ומעשר בהמה גדול ששחטו מבליעו בעירו בחלבו כו' אמר רבא מנ"א לה דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל ורבנן הוא דגזרי לאחר שחיטה כו' ואף רשב"י ס"ל להא דרבא דארשב"י מנין כו' וכתב רש"י ז"ל ס"ל להא דרבא דמעשר לאחר שחיטה שרי מדאורייתא למכור וכן כתבו התוס' דס"ל להא דרבא פירוש מקרא אחרנא ולא מטעמיה והוא ע"כ נמי בזה ס"ל כרבא דמדאורייתא שרי למכור לאחר שחיטה ועל הטעם לא ס"ל בשוה ורק בזה ס"ל שוה דמה"ת שרי לאחר שחיטה משמע דאביי ס"ל דמדאורייתא אסור אף לאחר שחיטה וא"כ א"ל דרשב"י נמי לא ס"ל בזה כרבא דס"ל דאף בע"מ שרי מה"ת משום רק דדמי לתמורה ילפינן כמו שכתב הכ"מ ורק ס"ל בזה כמו רבא דלאחר שחיטה שרי אבל רבינו ז"ל ס"ל כרבא דאף בע"מ שרי מה"ת למכור אבל אביי ע"כס"ל דאף לאחר שחיטה אסור מה"ת וא"כ א"ל דשם במס' זבחים הקושיא הוא כן דאמר למאי נפ"מ דלא בעי נסכים הוא לרבא א"נ למילקי עליה בלא יגאל הוא לאביי דס"ל דאף לאחר שחיטה אסור מדאורייתא למוכרו.

ועתה מיושב גם קושית המשל"מ ז"ל דאיך אומר דלקי על לא יגאל ורבינו הא ס"ל דלא לקי והסוגיא אומר דלקי ועתה דזה קאי אליבא דאביי ע"כ ואביי הא ס"ל דאי עביד מהני וגם מכר מעשר בהמה מהני שפיר דרק גבי פדיון אמרינן דלא מהני דילפינן העברה העברה מבכור דכתיב לא תפדה וילפינן מהם בהוייתן יהא אבל גבי מכירה שפיר אמרינן דמהני לאביי דלישא שום קרא ע"ז דיהיה לא מהני וא"כ כיון דמהני לדידיה ודאי לאביי לקי דבדבורו אתעביד מעשה והסוגיא קאי לאביי דלקי ורבינו דס"ל כרבא שפיר לא לקי כמבואר: והנה הלח"מ כתב דאף לאביי לא מהני במכירת מ"ב והנוב"י (בסי' קכט) דחק בזה דתנ"ל דעל מכירת מעשר לא מהני לאביי דגבי פדיון ילפינן העברה העברה מבכור אבל גבי מכירה דבכור שרי למכור לא נוכל למילף.

ונ"ל לומר דתליא בזה דאי נימא דילפינן מכירה במעשר מקרא דהוקש לחרמים אז לא מהני לכ"ע אף לאביי כמו בחרמים דיליף מקרא דהוא במס' תמורה (דף ה) דאין היקש למחצה אבל אי נאמר כמו שאומר רב אשי שם במס' בכורות (דף לב) דלא הכא במעשר לא ימכר הוא בלא לימוד מחרמים אמרינן דרק לרבא לא מהני מקרא זה דלא ימכר כמו כל ל"ת אבל לאביי שפיר מהני במכירה כמבואר: והנה ראיתי בס' צאן קדשים דכתב

לתרץ שם במס' זבחים את קושית התוס' דלאחר שחיטה אינו אסור מה"ת למכור וז"ל וי"ל דמשכחת לה כגון ששחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת ומכר או גאל בעודה היא מפרכסת דהרי היא כחיה לכל דבריה אפילו לענין תמורה וה"ה לענין גאולה או מכירה למלקי עליה עכ"ל.

והנה לפ"ד רבינו ז"ל דאף על בע"מ אינו אסור מדאורייתא רק מדרבנן א"כ אכתי אינו מתורץ דמפרכסת ודאי מום הוא דאין לך מום גדול מזה ששחט רוב שנים כמו שכתבו התוס' במס' חולין (דף יא) ד"ה וכ"ת דלאחר שחיטה הוה מום ועוד קשה ע"ד הצ"ק זה מדברי התוס' גופיה במס' ב"ק (דף עו) ובמס' בכורות (דף לב) ד"ה היו דכתבו דלענין זה לא הוי מפרכסת כחיה: והנה ראיתי עוד בס' אור הנערב בחידושיו לזבחים דכתב דקושיתם לא קשה מידי הא שם בבכורות אמר רבא והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אימת עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים ורבנן הוא דגזרי וזהו לפי המסקנא דמסיק לקמן בשמעתין זו תמורה ואין אחר תמורה ופירש רש"י ז"ל זבח ראשון כו' אבל מתחלה הוה ס"ד דשחטו לשם תמורה הוה תמורה כדפריך בשמעתין ונמצא נעשה תמורה לאחר שחיטה עכ"ל.

ודבריו תמוהין דמה שייכות זה לזה התם קאמר אימת נעשה תמורה מאיים כשהמיר וה"נ מעשר לא ימכר מחיים להמיר לאחר שחיטה ודאי אין ממירין דאף כטרפה קיי"ל דאין עושה תמורה במס' תמורה (דף יז ע"א) והכא בזבחים לא קאמר רק דאם שחטו פסח שלא בזמנו שלא לשמו לשם תמורה דהוה כתמורה אבל התם קאמר אימת עושה המעשר תמורה וזהו מחיים דוקא כמבואר.

וזה צ"ל דלפי דבארנו דרק לרבא לא לקי דל"מ ולאביי לקי שפיר ומ"מ שם בתמורה לא קאמר דזה איכא בינייהו בין אביי לרבא דע"ז נמי נימא כמו שכתבו המפרשים דא"ב טובא יש וכמו שהקשו התוס' לענין אם פדה חרמים או נשבע שלא לגרש ועיון סמ"ע בח"מ (סי' רח) מה שהביא בשם המרדכי ובנוב"י (סי' קכט) ודוק: פרק ז הלכה ה אין מעשרין מן הנולדין בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת שנאמר היוצא השדה שנה שנה ויראה לי שאם עבר ועישר מ"ב משנה זו על שנה אחרת ה"ז מעשר מפני חומרת הקדשים שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה שנה עכ"ל.

והנה רבינו כתב לחדש זה מדעתו דבדיעבד הוי מעשר. ונ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא במשנה דבכורות (דף נח) בן עזאי אומר האלולין מתעשרין בפ"ע כו' ומפרש בגמ' הטעם משום דלכן עזאי ספוקי מספקא ליה אי כר"ש דר"ה שלו תשרי או כר' מאיר דר"ה שלו אלול וקעביד להו תרווייהו לחומרא והנה א"נ דבדיעבד לא הוה מעשר הוה חומרא דאתי לידי קולא דאי עבר ועישר הוה כחולין ושרי בגיזה ועבודה ולאכול בלא מום ואם היה לו חמשה טלאים שנולדו באב וחמשה באלול ועישרן ביחד א"נ דר"ה הוא תשרי מתעשרין ביחד והוה מעשר אבל א"נ דהוא אלול א"כ הוה משל שנה החדשה ואין מעשרין על של אב והוה קולא מזה הספק והיאך היה עושה על דיעבד אלא ודאי דאם עבר ועישר הוה מעשר לכל דבר אלא לכתחלה החמירו רק שיתעשרו האלולים בפ"ע לחומרא כמבואר: ועוד עפ"י דברי רבינו יש ליישב קושית התוס' דמס' בכורות (דף נד ע"א) ד"ה אלא שהקשו וא"ת והא אתיא למילף ק"ו מחדש וישן שאינן כלאים

זה בזה ואין מתעשרין וי"ל דאיכא למימר כבשים ועזים יוכיחו שהם כלאים ומתעשרין כדמרבין לעיל תוצאן כו'.

והנה תירוץ התוס' הא נוכל לדחות לפי מאי שפירש רש"י ז"ל כאן בע"ב במסקנא וז"ל מה ראית מסתברא דמעוטא דהקישא לבקר וצאן הוא דאתא דלא לעשרו אהדדי דהא לא דמי אהדדי כלל וריבוי דבקר וצאן לרבוויי כבשים ועזים דהא דמי אהדדי לענין קרבן דהאומר הרי עלי מן הצאן יכול להביא בין כבש ועז מה לבקר וצאן שהן כלאים ולענין קרבן אינן אחד נוכל למילף ק"ו מחדש וישן שאין מתעשרין זה על זה.

ואמנם לדעת רבינו ניחא שפיר דאי ילפינן בק"ו מחדש וישן אזי די לבא מה"ד להיות כנדון ובקר וצאן נמי בדיעבד הוה מעשר ושפיר מקשה בקר וצאן יתעשרו מזה ע"ז ואי נימא ק"ו ת"מ נימא דבדיעבד היה מעשר ועיין מה שנבאר לקמן: ועוד נ"ל להביא ראיה לזה מהא דאיתא במס' חולין (דף קלו ע"א) א"ל אביי לרבא אי מה תרומה מחדש על הישן לא אף ראשית הגז מן החדש על הישן לא אין והתניא היו לו שתי רחלות גזו והניח שנים ושלשה אין מצטרפות הא חמש מצטרפות והתניא אין מצטרפות אלא ש"מ הא דר' אלעאי והא דרבנן כו' עכ"ל הגמ' וקשה ממאי דהוא ר' אלעאי דלמא נתינה נתינה לזה לא ילפינן ורק אתיא האי ברייתא דאמר אין מצטרפות כר"ש ולקמן בע"ב אמרינן ר"ש פוטר את הטרפה מראשית הגז ומ"ט ר"ש דיליף צאן צאן ממעשר בהמה כן מסיק במסקנא וא"כ א"ל דלזה נמי יליף ממעשר דמחדש על הישן אין מצטרפות כמו מעשר בהמה דאין מתעשרין מחדש על הישן ומנ"ל דר"א הוא דיליף נתינה נתינה אלא ע"כ צ"ל כדעת רבינו דבמעשר גופיה אי עבר ועישר הוה נמי בדיעבד מעשר וא"כ אי ילפינן זה ממעשר הוה רק על לכתחלה ולא על דיעבד והברייתא אמרה סתם דאין מצטרפות דמשמע אפילו בדיעבד וכמו דקחשיב שם בתוספתא זו עוד הרבה אשר אין מצטרפות והתם אפילו בדיעבד אי נתן לכהן לא מפטר מראשית הגז ולא הוי נתינה וה"נ כן הוא אי צירף מחדש על הישן אף בדיעבד לא הוי ראשית הגז ואח"כ אי נולדו לו טלאים בשנה זו המה מצטרפות להני שהפריש משנה העברה לפי שלא נפטרו עוד מצירוף משנה העברה אלא ודאי כר' אלעאי אתיא דיליף מתרומה והתם אף בדיעבד לא הוי תרומה כמבואר לעיל בפ"ה דתרומות ולהכי אמר סתם אין מצטרפות אפילו בדיעבד ולא מצי לדחות דבקדשים קיי"ל דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש וא"כ כיון דמעשר בהמה גופיה דאינו מעשר מחדש על הישן ילפינן מהקישא של עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר ואתקש כו' וא"כ לא נוכל ללמוד על הג"ש דראשית הגז אך זהו רק א"נ דבתר למד אזלינן והמלמד מעשר בהמה הוה קדשים אבל אי בתר למד אזלינן ניחא דראשית הגז חולין הוא וא"כ כיון דמוקי לה כר"ש ולר"ש יש הוכחה לומר דס"ל דבתר למד אזלינן דהתוס' מקשים במס' שבועות (דף י ע"א) ד"ה ואתקש וא"ת והלא דבר הלמד בג"ש ואינו חוזר בהקישא ופולגתא הוא בזבחים כו' ודחקו התוס' הרבה בזה וא"כ א"ל דמזה מוכח דר"ש ס"ל באמת שם דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש והוא משום דס"ל דבתר למד אזלינן דתליא בזה כמבואר בזבחים שם (דף נ) ונהי דת"ק פליג על רשב"י בזה דכפרת ר"ת מ"מ בזה לא מצינו דפליג וס"ל לתרווייהו יהו דר"ש ס"ל דבתר למד אזלינן וא"כ שפיר ניחא דילפינן נתינה נתינה א"נ דבדיעבד מעכב אלא ודאי כדעת רבינו דבדיעבד הוי מעשר כמבואר: אמנם הא תקשה ע"ד רבינו מהא דאמר

שם בבכורות (דף נד ע"ב) אמר רבא בלא ראשיתם נמי משמע כל דגן אחד לא מצית אמרת בשלמא התם אמרינן וצאן משמע כל צאן אחד דאי ס"ד כבשים ועזים נמי לכתוב וכל מעשר בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן בקר וצאן ל"ל בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה ע"ז אבל כבשים ועזים מתעשרין ולדברי רבינו דבחדש וישן בדיעבד הוה מעשר כיון דלא כתיב בהדיא בקרא וא"כ האיך קאמר רבא בקר וצאן ל"ל הא ודאי איצטריך דאי ילפינן מק"ו ה"א די לבא מה"ד להיות כנדון ומה התם הוה בדיעבד מעשר אף הכא בדיעבד יהא מעשר ובמין על שאינו מינו קיי"ל דאפילו בדיעבד לא הוי מעשר וגם בלא זה לימא דיו לבא מה"ד כו' למאי עדיף ק"ו מהקישא דכתב רבינו דכיון דלא כתיב בהדיא אינו מעכב בדיעבד ה"נ ודאי אי מק"ו יליף אינו בדיעבד לעכב: ועוד קשה לי דלקמן דאמר א"ד אמר רבא בלא עשירי נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין זע"ז דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ממין על שא"מ לא אף מעשר בהמה ממין על שא"מ לא ואי כדברי רבינו בודאי צריך קרא דעשירי דאי ילפינן מהיקשא אזי אף בדיעבד הוי מעשר.

והנה הלח"מ כתב להקשות על רבינו ע"ז מהא דקיי"ל דיתום ומחוסר זמן וכלאים דאפקי ליה התם מג"ש דתחת תחת מקדשים ומ"מ כתב רבינו שפטורים לגמרי וכאן כתב שמפני חומרא של קדשים בדיעבד הוי מעשר אע"ג דאתיא מהקישא דעדיף מג"ש וי"ל דמאי איכא ק"ו לעשר מחדש על הישן כדאמרינן שם בגמ' ויהא חדש וישן מתעשרין מזה ע"ז מק"ו ומה כבשים ועזים כו' ת"ל עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר והקשו בתוס' דהאיך אתיא ק"ו ומפקא ליה מהקישא כיון שאין יכולים לדרוש את שניהם ובפ' כל פסוה"מ ק"ו תירצו בזה ומכח קושיא זו ס"ל לרבינו דאינה כתובה בהדיא מיקרי כיון דאיכא ק"ו נגד ההיקש ואינם יכולים לקיים שניהם עכ"ל הלח"מ: והנה אף דקושית הלח"מ לענ"ד לאו קושיא הוא דהא הג"ש של תחת תחת דילפינן מקדשים למעט כל אלה אמרינן כן דמה יתום ומחוסר זמן וכדומה אינן קידושין כלל ואינו חל עליהן הקדש ה"נ במעשר לא תחול עליהן קדושת מעשר כמקדיש עצים ואבנים כמו דאיתא במס' תמורה ודף יז) ומשו"ה אינן נכנסין לדיר להתעשר אבל הכא דאין חסרון בגופן למידין רק מהיקש על לכתחלה.

אך עפ"י תירוצו של הלח"מ הכא יתורץ נמי מה שהקשיתי הכא על רבינו דהנה שפיר קאמר הגמ' כבשים ועזים נמי וא"כ ליכא ק"ו למיפריך ושפיר נוכל למילף מחדש וישן דהשתא אף בדיעבד חדש וישן לא יהיה מעשר דהא לא ס"ל אהני ק"ו דהא כבשים ועזים נמי אין מתעשרין מזה ע"ז וגם קושיתי השניה נמי ליכא דהא הכא אף אי מהקישא יליף מ"מ א"ל דאף בדיעבד לא הוי מעשר דהא ליתא ק"ו לומר אהני ק"ו ושפיר הוא לנו אי נלמוד בק"ו או מקרא דבתרווייהו בדיעבד מעכב.

ומ"מ קושית התוס' יתורץ שפיר כמו שתירצנו דלסי הסברא עתה דכבשים ועזים ידעינן מקרא דוצאן דלכתחלה נמי מעשרין מזה ע"ז א"ל אהני ק"ו מכבשים ועזים שהן כלאים על דיעבד ואהני הק"ו הראשון על לכתחלה ושפיר דחינן ליה אי מק"ו ילפינן כמבואר: ונ"ל להביא ראיה דאמרינן כה"ג אהני הקישא ואהני ק"ו דבעי לכתחלה ודיעבד לא יהיה מעכב מהא דאיתא במשנה דתמורה (דף כא ע"א) אם באו תמימין יקרבו אם באו

אין כו' ורמינהו בן אנטיגנוס כו' אמר ר"ח ל"ק הא ר' ישמעאל והא רע"ק כו' דתניא יכול יעלה כו' וכתבו שם התוס' בד"ה ממקום כו' וא"ת בשלמא רע"ק לטעמיה דאתקש למעשר דגן אלא לר' ישמעאל מ"ט אי ס"ל היקשא דמעשר דגן אבל דיעבד נמי לא ואי לא ס"ל אפילו לכתחלה נמי יבוא וי"ל דמפיק מדרשא דספרי שפירש לעיל רק קדשיך אשר יהיו לך כו' מכאן שמביאין קדשים מחו"ל לארץ יכול אף בכור ומעשר ת"ל רק והיינו דוקא לכתחלה הוא דאמעט דבהא איירי קרא דכתיב תשא ובאת והיינו לכתחלה עכ"ל התוס'.

והנה קשה לי ע"ז דהא אמרינן לעיל (דף יז ע"ב) והאי תנא מייתי ליה מהכא רק קדשיך אלו התמורות תשא ובאת כו' ת"ל רק דברי ר' ישמעאל רע"ק אומר א"צ הרי הוא אומר כו' ולהני תנאי דנפ"ל כי תשא ובאת מאי עביד ליה אפילו ממרעייהו ופירשו התוס' בשם הריב"ש ז"ל דאפילו מחו"ל יביא ולפי פירוש שאר המפרשים נמי על ממרעייהו לא נוכל זה לידע רק לשאר התנאים דנפ"ל מאם זכר כו' וקרא דרק יתירא להכי אבל לר' ישמעאל הא מפיק ליה לדרשא אחרת ומנ"ל מקרא זה למעט מעשר ובכור: וע"כ נ"ל ליישב קושיית התוס' כן כיון דבכל הקדשים קיי"ל דמביאין מחו"ל וא"כ הא שפיר נוכל למילף בכור ומעשר נמי דיבואו מחו"ל מג"ש דתחת והעברה מהדדי בתחלה ויליף מעשר מקדשים בג"ש דתחת תחת דילפינן כן במס' בכורות (דף נז) ובש"ד ואחרי כן ניליף בכור בג"ש דהעברה ממעשר דיבואו מחו"ל ואי משום ההיקש למעשר דגנך הא אתיא לכמה מלתא אחריתא כמו דאיתא בפסחים (דף כד) ובש"ד ונימא דיליף בג"ש דהוי לחומרא דבא מחו"ל וצריך להביא ולהקריב וקיי"ל דלחומרא ילפינן ועוד כמו שכתבו התוס' במס' זבחים (דף מח ע"א) דהיכא דההיקש אתיא נמי למלתא אחריתא אזי ג"ש עדיפא וה"נ הא ההיקש אתיא לכמה דברים אחרים נימא דילפינן טפי בג"ש אע"כ צ"ל דכן ס"ל לר' ישמעאל אהני ג"ש ואהני הקישא אהני ג"ש דאם באו בדיעבד יקרבו ואהני הקישא דלכתחלה לא יקרבו כדברי רבינו הכא אבל רע"ק דלדידיה מיותר לגמרי הקרא דתשא ובאת והרק דהא מפיק ליה מאשם הוא ועיין עוד בספרי דברים פ' י"ב דמפיק ליה כמו התנא אשר יליף ליה מקרא דרק מפיק ליה שם מקרא של ונדריך רע"ק שם וא"כ ידעינן ג"כ מההיקשא אף על דיעבד ולהכי ס"ל דאף דיעבד אין מקריבין או כמו שפרשו לעיל דלרע"ק לא אתיא לזה רק וג"ש לא גמרינן כלל ולכן אף בדיעבד אין מקריבין ס"ל לרע"ק ומ"מ חזינן דר' ישמעאל ס"ל אהני ג"ש ואהני הקישא על לכתחלה ועל דיעבד וס"ל לרבינו ה"נ דאהני הקישא ואהני ק"ו על לכתחלה ועל דיעבד כמו שמבאר הלח"מ כאן: והנה הטורי אבן במס' ר"ה (דף ח) כתב וז"ל עק"ל לרע"ק דדריש בפ"ח בבכורות (דף כג) את מעשרותיכם בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ונפ"ל מניה דכמו דשל דגן אינו בא מחו"ל אף מ"ב אינו בא והשתא תקשה היקשא דעשר תעשר ל"ל ת"ל מאידך הקישא דמעשרותיכם דמעשר מן החדש לא וי"ל משום דאיכא ק"ו דמעשר בהמה מן החדש על הישן ש"ד כדאמר התם ומה כו"ע שהן כלאים מתעשרין מזה ע"ז חדש וישן שאינן כלאים א"ד שיתעשרו זע"ז ואפשר לומר דאתי ק"ו ומפיק מההיקשא להיות מלתא זו דחדש וישן ואע"ג דאין היקש למחצה אפ"ה כיון דאיכא לאוקמי להקישא לד"א דמבחו"ל לא יבוא מפיק מק"ו והוה הקישא למחצה כו' אבל השתא דהיקש דמעשר בהמה למעשר דגן בהאי הקישא

דעשר תעשר ילפינן בע"כ הא מפיק מק"ו דהא לא איצטריך אלא להבא דמן החדש על הישן לא עכ"ל: והנה לפי מאי שביאר הלח"מ לדעת רבינו ליתא תירוץ הט"א דמבאר הלח"מ דאתי הק"ו וההיקש על לכתחלה ועל דיעבד וא"כ חזרה הקושיא לדוכתה ל"ל קרא דעשר תעשר ניליף מוהבאתם שמה את מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר כו' וצריך לומר דאתי ההיקש דהוא מקרא יתירא לגלות לן דלא נילוף ק"ו והקרא יתירא הוא למילף הקישיא דוקא א"כ נימאאף בדיעבד כיון דהקרא יתירא מגלה לנו דגמרינן ההקישא.

אמנם לפי מאי שבארנו לעיל דרבינו ס"ל דמעשר בהמה מביאין אף מחו"ל ולית ליה ההיקש זה של רע"ק מוהבאתם שמה ניחא שפיר ואולי מזה גופיה כיון דרבינו מצא הוכחה דמעשר בהמה אי עישר בדיעבד מחדש על הישן הוה מעשר וצ"ל מטעמו של הלח"מ דאהני הקישא ואהני ק"ו וא"כ לא מצי למימר ההיקש של רע"ק לדידן דתקשה קושית הט"א ועיין תוס' בכורות (דף נט) ד"ה אתקש ועוד לפי מאי שמסיק שם הט"א וז"ל ומיהו ל"ל דרבא דאמר שם בפ"ח דבכורות דההקישא דעשר תעשר אתיא נמי לענין דאין מעשרין מהבקר על הצאן ואפ"ה דרשינן ליה נמי מן החדש על הישן דלא ולא אמרינן אתיא ק"ו ומפיק מהקישא קשה עשר תעשר אליבא דרע"ק ל"ל ת"ל הכל מהקישא דמעשרותיכם עכ"ל נמצא דלרבא ללישנא בתרא ע"כ לא מצי ס"ל להקישא דרע"ק ממעשרותיכם דאין מביאין מחו"ל וכותיה דרבא ל"ב פוסק רבינו ושפיר פוסק הוא לעיל דמביאין מע"ב מחו"ל ואף שלענין בכור דריש כרע"ק ההיקש דבכור למעשר דגן דאתקש בכורות בקרך למעשרות מ"מ ההיקש דמעשרותיכם ע"כ לא ס"ל כקושית הט"א כמבואר: ועיין עוד בט"א שם מה שמתרץ את דברי רבינו שם ובספר פני יהושע בר"ה (דף ח) דכתב דאף בדיעבד מעכב מעשר אם עישר מחדש על הישן עיי"ש ונעלם מאתו דברי רבינו אלו.

אמנם בכ"ז א"נ כדברי הלח"מ דלהכי אמר רבינו ז"ל דבדיעבד אי עבר ועישר מחדש על הישן כשר משום דאמרינן אהני ק"ו מ"מ לשונו של דברי רבינו אינו מתיישב בזה שהרי אומר כן ה"ז מעשר מפני חומרת הקדשים שהרי לא הקפידה התורה בפירוש על מעשר בהמה שיהיה שנה שנה ואי כדברי הלח"מ הוא לא מטעם חומרת הקדשים הוא הגורם רק מק"ו ילפינן זה דבדיעבד הוה מעש' ודבריו ז"ל אינו במשמע כדברי הלח"מ: וע"כ נ"ל לפרש פירוש אחר בדברי רבינו ותתיישב הכל כן.

דהנה לפי מאי שבארנו לעיל בפ"ה מה' תרומות מ"ט קיי"ל דאי תרם מן החדש על הישן דלא הוי תרומה ומשמע דאף לאביי לא הוה תרומה אף דא"ע מהני ובארנו שם דגם מן החדש על הישן הוי כמו ממין על שאינו מינו ועוד דנוכל להוסיף ולומר דנוכל למילף בחדש על הישן רלא מהני מק"ו ממין על שאינו מינו דבמין על שאינו מינו קיי"ל דבמעשר בהמה מתעשרין מכבשים על עזים מקרא דוכל צאן אחד מ"מ בתרו"מ ודאי קיי"ל דמין על שאינו מינו אף בדיעבד לא הוה תרומה ומעשר מקרא של ראשיתם חדש וישן דקיי"ל דאף במעשר בהמה אינו מעשר לא כ"ש דאף בדיעבד לא הוה מעשר אך ק"ו זה וכן מה שבארנו לעיל בה' תרומות דהוי כמו ממין על שאינו מינו לא הוי רק גבי מעשר דגן אבל במעשר בהמה דקיי"ל דאף ממין על שא"מ יש להפריש ורק מן החדש

על הישגן ילפינן מהקישא דמכשר דגן ודאי דלא מצי לידע דאף בדיעבד לא הוה מעשר רק לרבא דאמר בכ"ד אי עביד לא מהני וזהו ל"ד בלאו גמור ואף בלאי הבא מ"ע נמי כמו שבארנו לעיל בה' עו"ח אמנם לאביי דאית ליה אי עביד מהני אית ליה למימר דבדיעבד הוה מעשר ואף דילפינן בהקישא דמעשר דגן מ"מ במעד"ג גופיה לא הוי דיעבד מעשר רק משום דהוי כמו ממין על שא"מ והכא במין על שאינו מינו במעשר בהמה מעשר אף לכתחלה וא"כ אי אסרינן מחדש על הישגן הוא רק לכתחלה דלית לנו לימוד על דלא מהני בדיעבד.

והנה כבר בארנו לעיל דיש מחלוקת בין הפוסקים האיך הוא דעת רבינו אם כאביי או כרבא והגאון רע"ק איגר ז"ל בתשובה (סי' קכט) מבאר דלרבינו ספוקי מספקא ליה במלתא בזה אי נקטינן כאביי או כרבא ומיישב בזה כל המקומות של רבינו שסותרים זא"ז עיי"ש. וא"כ ניחא דלהכי כתב רבינו הכא מפני חומרת הקדשים אזלינן לחומרא כאביי דאי עביד מהני שהרי לא הקפידה תורה בפירוש היינו דלא שנה לעכב כמו במין על שא"מ לאביי וש"ד דלא מהני וכמו שמבאר הגרע"א שם דלחומרא פוסק כאביי בכ"ד דמהני ונקטינן להכי הכא דבדיעבד הוה מעשר.

וא"כ לרבא דבכ"ד לא מהני אף בדיעבד לא הוי מעשר וא"כ ניחא שפיר הא דאמר רבא בלא עשירי לא מצית אמרת כו' דאף אי מק"ו מחדש וישגן ילפינן נמי שפיר דלא מהני כמו בכ"ד דס"ל כן וכן יש לדחות הראיה מן הגמ' דחולין (דף קלו) דהבאתי לעיל דהתם אביי קאמר לרבא ולרבא ודאי לא מהני ולא הוה מעשר אף דיעבד נמי כמבואר: ועפ"ז יתבאר שפיר דברי רש"י ז"ל במס' בכורות (דף נח ע"ב) גבי הא דאמר רבא לדברי ב"ע נולדו לו ה' באב כו' פשיטא דמן האלולין נוטל כו' ואי מהנהו דתשרי אהנך י' באב ואלול דלמא תשרי ר"ה וליכא נמי דין מעשר בהנהו ה' ותו דהנהו י' באב ואלול לא להוי מעושרים עכ"ל.

והיינו כן יבואר דלדידן דפסקינן כאביי לחומרא דמהני אזי אי עבר ועישר מהנהו דתשרי על דאב ואלול בדיעבד הוי מעשר ורק לכתחלה ליתא דין מעשר בהני ה' הנולדים בשנה זו ותו היינו לרבא הכא בעל המימרא דס"ל דלא מהני הנך דאב ואלול לא להוי מעושרים אף דיעבד כמבואר ודוק: פרק ח הלכה ז מנאן למפרע כגון שיצא ראשון ואמר י' שני ואמר ט' עד שיצא העשירי ואמר אחת ה"ז קדש שהעשירי מאליו נתקדש עכ"ל.

והנה קשה לי דשם בגמ' מסקינן למ"ד דלמנין שלו דהוי הטעם משום דאיתא במנינא דפרסאה וכיון דרבינו פוסק כמ"ד דלמנין שלו כמו שהביא הכ"מ והלח"מ הכא בה' ט' וא"כ קשה מ"ט אומר הטעם שהעשירי מאליו קדוש וצ"ע: הלכות שגגות פרק א הלכה א כל העובר בשגגה על אחת ממצות ל"ת שיש בה מעשה שחייבין עליה כרת ה"ז חייב קרבן חטאת כו' לפיכך המקבל ע"ז כו' אע"פ שהוא חייב כר אם היה מזיד נסקל ואם יקבל בשגגה פטור מן הקרבן לפי שלא עשה ונאמר בעשותה אחת עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפד"מ דף ס"ג. והנה קשה לי ע"ז דהא שם בגמ' אמרינן אלא לקרבן אפילו לרבנן והתניא כו' ואר"ל מאן חנא השתחואה רע"ק הוא דאמר לא בעינן מעשה מכלל דרבנן סברי דבעינן כי קאמר רב נמי לרע"ק קאמר כו' וכתבו התוס' ד"ה כי אליבא

דר"ל קאמר הכא דלר' יוחנן דאמר לקמן כפיפת קומתו ועקימת פיו הוי מעשה מתוקמי דרב אפילו לרבנן עכ"ל.

וא"כ קשה דהא רבינו פוסק בהא כר' יוחנן דהא פוסק לקמן בפ"ז ה"א המשתחוה לע"ז חייב וכן פוסק בפ"ט מה' שכירות דחסמה בקול חייב דעקימת שפתיו הוי מעשה וא"כ גם על המקבל לע"ז נמי חייב: ונ"ל ליישב כן דהנה שם כתבו התוס' (בדף סה ע"ב) ד"ה הואיל וז"ל בספרים ישנים ל"ג עדים זוממין וה"ג אלא אמר רבא שאני מגדף הואיל וישנו בקול וכי פריך ולר' יוחנן וקול לאו מעשה הוא לא פריך אלא מעדים זוממין לחודיה דמודה ר' יוחנן בכולהו דקול לאו מעשה הוא אלא דוקא גבי חסימה משום דבדיבורו עביד מעשה וה"נ עדים זוממין נמי בדבוריהו עבדי מעשה לחייב הנידון כו' אלמא לא קחשיב עקימת שפתיו מעשה אלא היכא דבדיבורא עביד מעשה ולא הדר אלא מע"ז עכ"ל.

וכתב ע"ז המהרש"א וז"ל גירסא זו שהסכימו התוס' כו' דקאי שאני מגדף שישנו בקול י"ל דלעיל דקאמר כי קאמר רב נמי לרע"ק וכתבו התוס' לרע"ק אליבא דר"ל דלר' יוחנן כו' ועקימת פיו הוי מעשה מתוקמי דרב אפילו לרבנן והא ליתא דהא מהני טעמי דלא מחייבי רבנן במגדף משום דישנו בקול ליכא לחייבי נמי באלו כו' דנמי ישנו בקול כו' עכ"ל וא"כ א"ל דרבינו נמי גריס כגירסא זו של הספרים ישנים וא"כ שפיר מתוקמי זה דאמר הגמרא דרב אומר אליבא דרע"ק אפילו לר"י דאינו מחייב רק היכא דבעקימת שפתיו עביד מעשה וא"כ שפיר פוסק רבינו דבאלו אתה א"ת כמו במגדף כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ו כל המחויבת חטאת כו' כיצד תינוק שנשבה לבין העכו"ם וגדל כו' ועשה מלאכה ואכל חלב ודם וכיוצא בהן כשיתודע לו שהוא ישראל חייב להביא חטאת על כל עבירה ועבירה כו' עכ"ל.

והנה לפי מה שכתבו התוס' במס' שבת (דף סח ע"ב) ד"ה וחייב ואע"ג דמלתא דפשיטא הוא דעל כל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות כו' אלא אמר ר"י דמיירי אפילו אכלה בכמה תמחויין דלר' יהושע בדם אמר חייב על כל תמחוי אפילו בהעלם אחד ובתינוק שנשבה אינו חייב אלא אחת.

אך קשה לרשב"א דמאי איצטריך תו לאשמועינן וחייב על החלב כו' נמצא דלפ"ד התוס' דכתבו דעיקר הרבותא בדם וחלב הוא לאשמועינן דאפילו אכלו בכמה תמחויין דלא מחלרי וא"כ לרבינו שפוסק לקמן בפ"ו ה' א' דלא כר' יהושע ותמחויין אינם מחלקין א"כ למותר הוא לו להביא דין זה דחלב ודם דאינו חייב אלא אחת: אמנם בלא זה קשה לי ע"ד התוס' דלפי מאי שמפרש רש"י ז"ל בכריתות וכן בשבת שם (דף עא) דבשני תמחויין הוא שני מיני תבשיל אחד צלי ואחד שלוק וא"כ בדם לא שייך זה דהא דם שבשלו קיי"ל דאינו חייב וא"ת על הדם כ"א כשאכלו חי ולא שייך שני תמחויין גבי דם.

וצ"ל ע"כ התירוץ של המגיני שלמה שם וז"ל ולענ"ד דאין כונת התנא לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת דפשיטא הוא אלא קמ"ל הכא דחייב מיתה א' על כל איסור בפ"ע דל"ת דכה"ת הוי לגבי חדא שגגה דלא ידע דאיכא תורה כו' קמ"ל דזהו איסור חייב חדא. ול"נ עוד דקמ"ל דאע"ג דלא ידע אם אכל חלב ודם מעולם מיחייב קרבן על כל אחת ואחת

דל"א דלא אכל עכ"ל וא"כ א"ל דגם רבינו ס"ל כתירוצו ולהכי תני כמו דתני הברייתא כמבואר: והנה הכ"מ דחק הרבה להמציא טעם מ"ט פוסק רבינו הכא דלא כמונבו והוא כרב ושמואל אחרי דר' יוחנן ור"ל סברי כמונבו דפטרי תינוק שנשבה לבין האומות וה"ל לפסיק כוותייהו.

ונ"ל לומר כן דבמס' כריתות (דף ג ע"ב) אמר רב פפא הכא בתינוק שנשבה וידע כו' והוא כרב ושמואל דמחייבי לתינוק שנשבה ולא כר' יוחנן ור"ל ורב פפא בתרא הוא והלכה כבתראי להכי פוסק כותיה ודוק: הלכה ב במשל"מ וגדולה מזו נ"ל דאפילו אליבא דר"ל דס"ל בפ' כ"ג דשגגת כרת לא הוי שגגה דבעי שישגוג בלאו וכרת מ"מ בשיעור מודה ר"ל דהוה שגגה דהא אפילו למ"ד חצי שיעור אסור מה"ת מ"מ ליתא לאו כ"א איסורא בעלמא ומזה הטעם כתבו הראשונים ז"ל דשבועה חלה על חצי שיעור וא"כ הטועה בשיעור פשיטא דחשיב שישגוג בלאי וכרת כו' עכ"ל.

והנה כן כתבו התוס' ישנים במס' שבת ודף סט ע"א) וז"ל ואין סברא לומר כגון שטעה בשיעורן כגון שסבר דלא מחייב אלא בהעביר ח"א ברה"ר או בתופר ג"ת או דכתב ג' אותיות דלא שכיח שישכח ויאמר מדעתו שיעור שאינו עכ"ל. והנה כ"ז הוא רק א"נ דלא כמו שכתב המהר"ם לובלין במס' שבת (דף עג ע"א) שכתב וז"ל וי"ל הא לרבא נמי משכחת לה כגון שטעה בדין השיעורים כגון שהוא סובר דלא מחייבי אלא בזורק ח' אמות וצ"ל דלרבא נמי פטור בכה"ג כו' דלא מיקרי שוגג אלא הוה כמו אכל חלב וסבר שהוא שומן עכ"ל אלמא דס"ל דזה לא הוי שגגה והתוס' ישנים כתב אפכא דרק זה לא שכיחא אבל שגגה מיקרי כמבואר ודוק: פרק ד הלכה א הבא על הזכור והביא זכר עליו בהעלם אחד אע"פ שהן שני גופין אינו חייב אלא חטאת אחת שנאמר ואת זכר לא תשכב עכ"ל וכתב הכ"מ פלוגתא דרבי ישמעאל ורע"ק ופוסק כרע"ק עכ"ל.

וקשה לי ע"ז דבמס' כריתות (דף ג ע"א) אמרינן תנא מאי קחשיב אי בגברי כו' א"ר יוחנן לעולם תנא גברא קחשיב ותני הכא הבא על הזכור והביא זכור עליו ור' ישמעאל היא דאמר חייב שתיים כו' אלא רישא ר' ישמעאל ובמגדף סבר לה כרע"ק כו' וא"כ מוקי ליה ר' יוחנן להסתם משנה כר' ישמעאל דאמר חייב שתיים וקיי"ל דבכ"מ קיי"ל כסתם משנה וא"כ ה"ל לרבינו למפסק כר' ישמעאל דחייב שתיים ואף דרב קאמר שם תנא לסיימינהו בכריתות וא"כ לא אתיא המשנה כר"י מ"מ כיון דקיי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר"י ור"י מוקי הסת"מ כר' ישמעאל ה"ל לרבינו לפסוק כן דחייב שתיים.

ועוד קשה לענ"ד כן דבמס' סנהדרין (דף עד ע"א) בעי רב אשי מר"ש המערה בעצמו מהו כו' ולמ"ד חייב הכא מחייב תרתי מי חייב אשוכב ומחייב אנשכב אלמא דס"ל להגמ' הכא בדברי רב אשי דהבא על הזכור והביא זכר עליו חייב שתיים על השוכב ועל הנשכב דהוה כר' ישמעאל ולא כרע"ק דלדידיה אינו חייב אלא אחת אשוכב ונשכב: והנה לכאורה יש ליישב מהא דאמר רנב"י לעיל אף אנן נמי תנינא המפטם את השמן כו' ל"ל דתניא את הקטורת במיצעי לא הא קמ"ל מה קטורת לאו בפ"ע כו'.

וכתב הברכת הזבח והא דלא דייק בפשיטות דא"כ האיך מצינו ל"ד חטאות די"ל ל"ג קתני וחדא מנייהו לסיים בכריתות כדמשני לקמן וס"ל כדר"ל דלקמן דידעוני ה"ל לאו שאין בו מעשה ולא מצינו בו חטאת לעולם ודלא כר' יוחנן דס"ל דאתנייהו בחטאת

עכ"ל. נמצא דלפ"ד הבה"ז ס"ל לרנב"י כרב דתני תנא לסיימינהו בכריתות וא"כ לאו ראייה הוא דאתי הסתם משנה כר' ישמעאל לדברי רנב"י והוא בתרא ולהכי פוסק רבינו כותיה והוא כרע"ק.

אך זה יש לדחות דהא רנב"י אתי לסייע לר' אלעזר אמר ר"ה ממשנה זו ור' אלעזר אמר לקמן דהאי תנא אתי לסיימינהו בכריתות משמיה דרב שם וא"כ כיון דלר' אלעזר קא מתרץ ע"כ הראייה הוא משום דקתני קטורת באמצע אבל לדידן אתיא כר' ישמעאל שפיר הסחם משנה כמו שאמר ר"י לקמן: וע"כ נ"ל ליישב דברי רבינו כן.

דהנה אמרינן במס' סנהדרין (דף נד) ת"ר זכר לא עשו בו קטן כגדול כו' אמר רב לא עשו ביאת פחות מבן תשע שנים ושמואל אמר לא עשו ביאת פחות מבן שלש כבן שלש במאי קמפלגי רב סבר כל דאיתא בשוכב איתא נמי בנשכב ושמואל סבר משכבי אשה כתיב בזכר ואשה בת ג' שנים ראויה לביאה ומיחייב שוכבה מיתה וזכר נשכב נמי ל"ש נמצא דרב ודאי סובר כרע"ק דאזהרת שוכב ונשכב מחד קרא יליף וגם צריך לומר דשמואל ס"ל כרע"ק דהא לא פליג רק מטעם דמשכבי אשה כתיב אבל בלא זה הוה מודה לרב דכיון דליתא בשוכב ליתא בנשכב והוא כרע"ק וכן הברייתא דת"כ כולהו בחדא שיטתא דהלכה כרע"ק וא"כ שפיר פסקינן נגד ר' יוחנן והוה כמו שכתב הרי"ף ז"ל במס' שבת (דף קמה) וז"ל ולית הלכתא בר' יוחנן דה"ל רב ושמואל בחד שיטה וה"ל ר' יוחנן יחיד לגבייהו ואין דבריו של אחד במקום שנים כו' וא"כ ה"נ דהוה רב ושמואל ור' אלעזר בשם רב והת"כ דמייתי ס"ל כרע"ק פסקינן כותייהו נגד ר' יוחנן כמבואר: ועוד נ"ל ליישב דבירושלמי דמס' ביצה פ"א ה' ב' איתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן בין לביעורו ובין לאכילה כזית דלא כן ניתני שלשים ושבע כריתות עכ"ל.

והנה ע"כ צ"ל דר' אבהו הכא בשם ר' יוחנן ס"ל כתירוץ של רב לסיימינהו בכריתות תני תנא דאל"כ אלא כתירוץ ר' יוחנן הכא דכר' ישמעאל אתיא ובמגדף סבר לה כרע"ק א"כ מאי קשיא ליה ליתני שלשים ושבע כריתות דלמא התנא לא ס"ל כב"ש אלא כב"ה דדינא כותיה. וכן הקשה הק"ע שם אלא ודאי צ"ל דר' אבהו בשם ר' יוחנן ס"ל נמי כרב דלסיימינהו בכריתות קתני וא"כ שפיר מקשה ליתני ל"ז כריתות לדברי ב"ש לסיים הכריתות נמצא דר"א בשם ר' יוחנן גופיה הכא ס"ל כתירוץ של רב דלסיימינהו לכריתות ולא אתיא כר' ישמעאל דוקא ואמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן ושפיר פסקינן לדידיה כרע"ק כמבואר ודוק: פרק ה הלכה ו במשל"מ ד"ה אי כו'.

ונסתפקתי בהא דאמרינן דלר' יוחנן דוקא אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אם מאי דתנא חלוצה הוי שיגרת לישנא א"ד דס"ל דאפילו באיסורין דרבנן חייבת בקרבן משום דכל טעותא הוא אתון שויתו לה פנויה וכיון דאיכא איסורא דרבנן מיהו אזדא ליה טעותא עכ"ל. ותמה ע"ז כמו"ח הגאון ז"ל דמאחר דקיי"ל דב"ד של דוד גזרו על יחוד דפנויה ומכש"כ ביאה דפנויה לכל הדעות מדרבנן אסור וא"כ מה שאמרה אתון דשויתו פנויה מ"מ הא מדרבנן אסור וא"כ אמאי אומר למ"ד גו"ח דזינתה לא אלא ודאי דחלוצה אשיגרת לישנא נקיט ובעי דוקא איסור דאורייתא כמבואר ודוק: פרק ו הלכה ב כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת כו'.

והנה הכ"מ הביא הכא דברי הר"א ז"ל שהקשה על רבינו מזה דהיכא שידוע שהוא שבת ושגג במלאכות דידע לשבת במאי ובתחומין אליבא דרע"ק לא מצי לאוקמי דלית הילכתא כותיה כו' ועיין בלח"מ מה שמבאר בזה. וק"ל על דבריהם טובא דהא רבינו פוסק בפ' כ"ז מה' שבת הל' א' המוציא חוץ לתחום בשבת לוקה ומסיק דבעי י"ב מיל כדברי הירושלמי והנה התוס' במס' חגיגה (דף יז ע"ב) הביאו ראייה מדלא קאמר דידע לשבת בי"ב מיל ואליבא דכ"ע ש"מ דגמ' דידן חולק על הירושלמי וא"כ כיון דרבינו פוסק כהירושלמי די"ב מיל הוי מה"ת נוכל לומר דידע לשבת בתחומין די"ב מיל דהוא מה"ת וצ"ע: פרק ט הלכה י כל המחויב אשם ודאי צריך שיתודע לו חטאו תחלה ואח"כ יקריב אשמו אבל אם הקריבו קודם שידוע לו ואח"כ אחר שהקריב נודע לו אינו עולה לו עכ"ל וכתב הכ"מ במס' שבת (דף עא ע"ב) למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בעל כו' ופירש רש"י פלוגתא דר"ט ורע"ק הוא במס' כריתות דרע"ק בעי ידיעה בתחלה ופוסק כמותו עכ"ל.

וקשה לי ע"ד הכ"מ אלו דהא התוס' שם במס' שבת הקשו בד"ה מ"ד דהא במעילה מועטת מודה רע"ק ואמר רבא שם מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה אלמא דאף רע"ק ס"ל נמי דלא בעי ידיעה בתחילה והמגיני שלמה שם מפרש לה כן דרע"ק בתחלה קודם שאמר נראין לי דברי ר"ט במעילה מועטת כו' ס"ל דבעי ידיעה בתחלה אבל אח"כ הדר ביה וס"ל נמי דלא בעי ידיעה בתחילה וא"כ לפי המסקנא אף רע"ק לא בעי והיאך כתב הכ"מ דס"ל לרבינו כרע"ק.

אמנם דברי רבינו יש לישב כן דהנה המהרש"א ז"ל כתב במס' שבת דלמ"ד דבעי ידיעה בתחילה לדברי התוס' הוא חכמים שם דפליגי על רע"ק וס"ל דאשם תלוי אינו מביא על ספק מעילות ומפרש לה בגמ' דאית להו דאינו מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת והיינו מ"ד אשם תלוי בעי ידיעה בתחילה עכ"ל.

והפני יהושע הקשה על המהרש"א ויש לתמוה עליו דאדרבא מדמפרשינן התם דטעמייהו דרבנן דפטרי משום דאין מביאין על דבר שאין זדונו כרת וא"כ אין בזה הוכחה כלל דרבנן פליגי אדרע"ק ועל דר"ט בהך מילתא לענין אשם ודאי לא בעי ידיעה כו': ונ"ל לישב דברי המהרש"א ז"ל כן. דהנה התוס' לקמן (ד' ע"ב) ד"ה בעל כתבו וא"ת הניחא אי איכא אשם תלוי בשפחה תרופה אתי שפיר כו' וי"ל דאפילו אין אשם תלוי בשפחה חרופה יכול להביא על תנאו אשם כו' וכתב המהרש"א ואין להקשות לחכמים דפוטרין נמי התם מאשם תלוי דמעילה ולא בעי ידיעה בתחילה נימא נמי דהה"ד באשם של שפחה חרופה דלא בעי ידיעה בתחילה ומצי להתנות שפיר כשלמים כו' עכ"ל.

נמצא דמזה הוא מוכח דכיון דרבנן סברי דאין אשם תלוי במעילה ואינו מביא ומתנה משום דס"ל דאשם בעי ידיעה בתחילה ולהכי לא מצי להתנות וא"כ א"ש נמי דברי רבינו דהוא פוסק נמי כחכמים והמה ע"כ ס"ל כן כמו שמבאר המהרש"א ז"ל, ועוד נ"ל לישב דברי רבינו כן. דהנה המהרש"ל כתב שם יש מפרשים מאן דפליג התם הוא ר' יוסי דס"ל התם דלית ליה תנאי בקרבנות וליתא דשמא דוקא גבי שנים שיביאו קרבן אחד בתנאי לית ליה אבל אחד מביא קרבן אחד בתנאי עכ"ל: ובאמת כתב כדברי

המהרש"ל הבעל המאור ז"ל הכא וז"ל אשם ודאי בעי ידיעה בתחילה הוא ר' יוסי דסבר ליה הכי ועיקרו נמי החם במשנה דכריתות חתיכה של חלב וחתיכה של קודש א"א כו' עד ר' יוסי אומר שניהם מביאין אשם אחד וטעמא דמילתא משום דבעי ר' יוסי ידיעה בתחילה אף באשם כה"כ דבעי בחטאת עכ"ל.

נמצא דגם הבעה"מ מפרש לה כדברי המהרש"ל ומה שהקשה שם המהרש"ל שמא דוקא שנים שיביאו קרבן אחד בתנאי לית ליה אבל אחד מביא זה ליתא דהתם (דף ז) בכריתות קאמר מודה ר' יוסי במחוסרי כפרה מ"ט החם גברא בעי ידיעה כדכתיב או הודע אליו חטאתו הילכך לא מתיין ומתנו כו' וא"כ במחוסר כפרה דלא כתיב או הודע אליו דשנים מביאין חטאת אחר שפיר בתנאי והוה הטעם נמי באשם דאין מביאין שנים בתנאי הוא משום דבעי ידיעה בתחילה כדברי הבעה"מ ז"ל דהוא ר' יוסי וא"כ רבינו דפוסק הכא בהל' י"ב ובה' י"ג כרב אסי היה לפניו חתיכה אחת ובא אחד ואכל את השניה שפיר ס"ל דבעי ידיעה בתחילה אבל דברי הכ"מ צ"ע: פרק יא הלכה א שינוי כו' ומנין שדין שגגת מקדש וקדשיו כך הוא כו'.

וכתב ע"ז הכ"מ הכא ובהל' ב' דפוסק רבינו כר' ישמעאל דחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש וקדשיו משום דרבי סבר כותיה עכ"ל. והקשה ע"ז בס' תוס' חדשים במשנה וז"ל וצ"ע דאיתא במס' יבמות (דף מג ע"א) גבי סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם משמע דרבי ס"ל דאין הלכה כסתם א"כ למה נסמך ע"ד רבי וה"ל למפסק הלכה כרע"ק דהלכה כמותו מחבירו ועוד דר"א ס"ל כותיה עכ"ל.

ונ"ל לישב דברי רבינו דהנה שם במס' שבועות (דף יט ע"א) כתבו התוס' בד"ה הרי כו' דר"ח סובר דהא דפוטרי ר"ע ור"א בהעלם קדש ומקדש הוא רק בעולה ויורד אבל חטאת קבוע חייב דהא גמרינן מעכו"ם והתוס' דחה זה והגאון בעל ושב הכהן בח' שאה"כ שם במס' כריתות תירץ דברי ר"ת ע"ש.

והנה א"נ כדברי ר"ת דחייב חטאת קבוע לכ"ע א"כ תקשה הא דאיתא במשנה הכא ובמס' הוריות (דף ח) אין חייבין על עשה ול"ת שבמקדש ואין מביאין אשם תלוי על עשה ול"ת שבמקדש כו' אבל מביאין אשם תלוי על עשה ול"ת שבנדה כו' והטעם הא דאין מביאין אשם תלוי הוא רק היכא שחייב חטאת קבוע ולא עולה ויורד וא"כ תקשה לדברי ר"ת אמאי אינו אומר גם דחייב על אשם תלוי הכא היכא שהיה רק העלם קדש ומקדש ולא העלם טומאה ולמה הרחיק בדבר רחוק עשה ול"ת שבנדה ה"ל לומר בקדש ומקדש גופיה היכא דהוי העלם דבר בקדש ומקדש דחייב חטאת קבוע חייב בספק אשם תלוי בשלמא משנה דהכא ס"ל לת"ק גופיה דחייב עולה ויורד אף על העלם מקדש וקדש אבל התם בהוריות הא סתמא הוא במס' אחריתא וא"כ משמע דנמי ס"ל להאי סתם משנה דחייב אף על העלם קדש ומקדש עולה ויורד כר' ישמעאל ולהכי לא משכח רק גבי עשה ול"ת שבנדה אבל לא הכא בקדש ומקדש וא"כ לא מיבעיא למ"ד דכולי נזיקין חדא מס' ומפרשי בכל סדר נזיקין לבד הג' בבות וא"כ ה"ל הסתמא דהוריות מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם אלא אפילו למ"ד דרק ג' בבות הוה חדא מס' מ"מ הא כתבו התוס' במס' יבמות (דף מג ע"ב) ד"ה סתם דר' יוחנן ס"ל אפילו בתרי מס' היכא דמספקא לן אי הוי מחלוקת ואח"כ סתם או סתם ואח"כ מחלוקת אמרינן דהוה

מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתמא וא"כ ה"נ הוי האי דהוריות לר"י מחלוקת ואח"כ סתם וגם רבינו יסבור כן כר' יוחנן וא"כ הוי מוכת דהלכה כר' ישמעאל דחייב גם על קדש ומקדש כמבואר: וניחא נמי הא דאמר הגמ' הכא בשבועות (דף ג) מ"ש הכא דתני להו לכולהו ומ"ש גבי יציאת השבחה ומראות נגעים דלא תני להו לכולהו ותקשה לכאורה דילמא תני ידיעותרק היכא דסתום בזה דחייב על העלם קדש ומקדש עם העלם טומאה כר' ישמעאל משום דאח"כ תני להו מחלוקת בזה והוי סתם ואח"כ מחלוקת אבל אם יסתום לה במס' אחריתא א"כ לר' יוחנן יהיה מחלוקת ואח"כ סתם ויהיה הלכה כסתם דחייב על העלם קדש ומקדש אלא ודאי דבל"ז יש סתמא בהוריות אח"כ כדברי ר' ישמעאל וכמו שפוסק כן רבינו.

ועוד נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו זו דהנה התם במס' הוריות אומר תחלה במשנה ראשונה אין חייבין על עשה ול"ח שבמקדש ופירש שם בתוס' הרא"ש ז"ל דלהכי קאמר שבמקדש ולא בקדש משום דרוצה לאשכוחי עשה ול"ת וזה ליתא רק גבי מקדש עשה או שהה ולא פירש עי"ש ולקמן אמר במשנה השניה אין חייבין על שמיעת הקיל ולא על ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו וכתב רש"י דזהו משנה דלא צריכא ורק משום דרוצה לאסוקי הפלוגתא דריה"ג ורע"ק לענין נשיא והוא דוחק וכן בתוס' הרא"ש דחק הרבה בזה וע"כ נ"ל לישב כן.

דהנה הגאון רע"ק איגר ז"ל חידש בתשובה (סי' ח) ובגליון המשנה במס' שבועות שם דרק גבי העלם קדש ס"ל לר"ח ז"ל דחייב חטאת קבוע דלא הוי מתעסק שכן נהנה כמו בחלב ועריות אבל בטומאת מקדש גם ר"ת מודה דפטור משום דהוי כמו מתעסק דהא לא נהנה ורק באוכל קדש נהנה הוא באכילתו כמו אוכל חלב.

ונ"ל להביא ראיה לדברי רע"ק איגר ז"ל דבמס' הוריות (דף ט ע"ב) איתא א"ר יוחנן מודה ר' אליעזר שאינו מביא אשם תלוי תני תנא קמיה דרב ששת אשם תלוי בא על טומאת מקדש וקדשיו א"ל דא"ל מני ר' אליעזר היא והא אר"י מודה ר' אליעזר כו' קשיא וקשה לפ"ד ר"ת דמביא חטאת קבוע היכא שנעלם לו מקדש וקדש הא ר' אליעזר ס"ל נמי במשנה דשבועות (דף יד) כרע"ק דעל שרץ חייב ואינו חייב על העלם קדש ומקדש וא"כ נימא דגם לר"א חייב חטאת קבוע היכא שהיה לו העלם קדש ומקדש וא"כ נימא הא דאר"י דפטור לר"א משום אשם תלוי הוא היכא שנעלם לו הטומאה דחייב עולה ויורד פטור מאשם תלוי והא דתני התנא לקמיה דרב ששת מיירי היכא שהיה לו העלם קדש ומקדש דמביא חטאת קבוע ולהכי מייתי אשם תלוי אלא ע"כ צריך לומר כדברי הגאון רע"ק איגר ז"ל דעל העלם מקדש מודה ר"ת דפטור דהוי מתעסק והכא קאמר טומאת מקדש וקדשיו ועל טומאת מקדש גם לדברי ר"ת ז"ל פטור מחטאת קבוע כמבואר: ועתה לפ"ז ניחא שפיר דהמשנה ראשונה אומר דאין חייבין על עשה ול"ת שבמקדש ה"א משום דבזה אינו חייב חטאת קבוע לרע"ק מטעם דמתעסק פטור ולדידן משום דחייב עולה ויורד על העלם מקדש ולהכי אין חייבין ב"ד להביא פר שאין חייבין כ"א בחטאת קבוע ולא בעולה ויורד ואינו מביא אשם תלוי ובא המשנה השניה לאשמועינן דאין חייבין על טומאת מקדש וקדשיו פירוש על טומאת קדשיו היינו קדש דלרע"ק בזה חייב חטאת קבוע וא"כ אי הוה העלם קדש חיוב בזה אף במתעסק שכן

נהנה ואתי המשנה בזה לאשמועינן דלא כרע"ק אלא דחייב בהעלם קדש או בהעלם טומאה רק עולה ויורד כדברי ר' ישמעאל ולהכי אין ב"ד חייבין להביא פר וא"ח אשם תלוי ע"ז דא"ח רק על קבוע נמצא דהסתם משנה זו ודאי ס"ל ע"כ כר' ישמעאל ופוסק רבינו כותיה דהאי סתמא דהוי מחלוקת ואח"כ סתם כמבואר ודוק: הלכה ד מי שטימא עצמו במזיד ולא שהה כשיעור ה"ז ספק אי שיעור השתחואה לאונס בלבד או אף למזיד ולפיכך אם נעלם ממנו ויצא ולא שהה אינו מביא קרבן כו' עכ"ל.

וכתב המשל"מ וז"ל עיין בחידושי הר"ן ז"ל שכתב דבעיא זו לא מתוקמי אלא אליבא דרע"ק דאמר דאינו חייב אלא על העלם מקדש אבל לר' ישמעאל דא"ל דחייב על המקדש לא מתוקמי ולפ"ז יש לתמוה על רבינו דפוסק כר' ישמעאל והביא בעיא זו וצ"ע עכ"ל. ונ"ל לישיב דברי רבינו כן דהנה הוכחת הר"ן ז"ל דמיירי רק אליבא דרע"ק הוא ע"כ מה שכתבו התוס' ד"ה טימא דצ"ל דבשעת שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש דאי ידע וטימא את עצמו במזיד אפילו שכח אח"כ לא מחייבי קרבן דהא לא שב מידיעתו הוה כו' נמצא דמיירי ג"כ דאף הטומאה היה במזיד מ"מ המקדש היה בהעלמה דאי הוה נמי מזיד ממקדש א"כ לא הוי שב מידיעתו וא"כ לר"י בין כך וכך חייב משום העלם מקדש וגם ע"ז גמירא שהיה וא"כ להכי לא בעי לר' ישמעאל.

וע"כ נ"ל דרבינו יפרש כן לפי מה שפוסק בפ"ג הכא כר' יוחנן דס"ל במס' שבת (דף סט ע"א) דהיכא דשגג בכרת אף דהזיד בלאו חייב ומיקרי שב מידיעתו או שגג רק בכרת עי"ש וא"כ ניחא שפיר הכא דמיירי שטימא עצמו במזיד בין הטומאה ובין המקדש ונעלם ממנו שכתב רבינו הוא רק הכרת לפיכך אם נאמר דהשהיה גמירא אף למזיד דאינו חייב קרבן אבל א"נ דרק באונס היכא דידע דהוי בלאו לא גמירא שהייה וא"כ אף אי לא שהה מ"מ חייב קרבן כיון דשגג בכרת וזהו העלמה שכתב רבינו וא"כ אף לכ"ע ניחא אף גם לר' ישמעאל דפוסק רבינו כותיה כמבואר ורוק: פרק יב הלכה א וכל שבט ושבת קרוי קהל שנאמר ויעמוד יהושפט בקהל יהודה כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ קשה דבפ"ק דהוריות הביאו ראייה זאת תחלה ודחה ממאי דילמא שאני ירושלים דהוי נמי בנימין ולהכי הביא ראייה אחרת מקרא דונחתין לקהל עמים ולמה הביא ראייה זו הנדחית עכ"ל. ונ"ל לישיב כן דהנה התם בגמ' קאי אליבא דר' יהודה דס"ל שבט אחד איקרי קהל ולר' יהודה שפיר דחה זה דהא ר' יהודה ס"ל במס' מגילה (דף כו) ובמס' יומא (דף יב) דירושלים נתחלקה לשבטים וחלי הגמ' בפלוגתא דירושלים לר' יהודה נתחלקה לשבט יהודה ובנימין וא"כ שפיר דתה הגמ' דילמא שאני ירושלים דהוה נמי בנימין דהוה בחלקו כמו שפירשו שם רש"י והרא"ש ז"ל אבל רבינו שפוסק לעיל בפ"ז מה' בית הבחירה הל' י"ד דירושלים לא נתחלקה לשבטים ולא הוי רק שבט יהודה וא"כ שפיר מביא מקרא זה דלדין הוא ניחא.

והנה רש"י ז"ל במס' פסחים (דף פ ע"א) הביא ראייה מקרא דגוי וקהל גוים דשבט אחד איקרי קהל וזה מביא הירושלמי דהוריות ובגמ' הא מביא קרא אחר וצע"ק: פרק יג הלכה א וכן אם הוורו וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועים אתם כו'. וכתב הלח"מ ופירש"י ז"ל לא הוי הוראה מעליא ופטור דבעינן עד שיורו כולם כדאמרינן לעיל וקשה דמי שאמר עד שיורו כולן אמרינן לעיל דהוה ר' יונתן והוה איתותב וכ"ת דלא איתותב

אלא במה שאמר דאפילו שתקו האחרים פטורין אבל אם יש א' מהן שחלק פטורין מטעמיה דר"י דאמר עד שיורו כולן א"כ אמאי הוצרכו בגמ' בתר דאתותב ר"י לומר ואלא מאי כל עדת ישראל דקאמר רחמנא ה"ק אי כולם הוי הוראה וא"ל לא הוי הוראה נימא דקרא אחי למימר דהיכא דאחד חולק עליהם דאין זה הוראה ואע"ג דבעלמא בטל החולק במיעוטו כאן בעינן שיורו כולם דהא טעמא דמתניתין דאמר דהיכא דאי אמר טועים אתם שפטורין לא הוי אלא משום דבעינן שיורו כולן כדכתב רש"י ז"ל וצ"ע עכ"ל.

ונ"ל לומר דודאי זה פשוט דאף דר' יונתן מיפרך מ"מ היכא שאומר טועים אתם ודאי פטורין לכ"ע וכן כתב שם בהדיא בתוס' הרא"ש בשם הרמ"ה ז"ל דהיכא דאומר טועים אתם פטורין וכן כתב שם המהרש"א ז"ל במשנה זו דרק על היכא ששתקו מפרין ר"י כו': אמנם קושית הלח"מ יש לישב פשוט דעיקר דבר זה דפטור אי אמר טועים אתם ידעינן מזה דבעי שיהיה כולם דכי היכא דאמרינן דאי לא הוה מופלא שבסנהדרין דהיה להם ללמוד ולא למדו דפטור כמו אם הורו בדבר שהצדוקין מודין בה דפטור דהוה להם ללמוד כו' ומש"ה אמרה תורה דבעינן שיורו כולם ואף אי שתקו המיעוט הוה הוראה מ"מ אי חסר אחד אמרינן שמא אי היה האחד היה מחזיר להם ואומר להם שטועים אתם והוי קרוב למזיד אם הורו בחסר אחד כמו שהורו בדבר שהצדוקין מורין בו ולהכי אינן חייבין עד שיהיה כולם וא"כ כידרשינן זה דבעי שיורו כולן ה"נ ילפינן מזה גופיה הדין דאם אמר להם בפירוש שטעו דפטורין דה"ל להם ללמוד ולא למדו הוי קרובים למזיד וזה עוד טפי עדיף מהיכא דליתא כלל אחד דלא הוי הוראה מכש"כ דאם אומר להם דטעו ותרוייהו מילחא ידעינן מזה דכל עדת דבעי שיהיה כולן ואי אחד חסר אי אומר שטעו פטורין מקרא זה דכל ודוק: הלכה ה' וכן אם תלה בעצמו ואכל חלב הקיבה שהורו להתירו לא מפני הוראתן אלא מפני שהוא מותר בדעתו ה"ז חייב חטאת קבוע בפ"ע וכל החייב בפ"ע אינו מצטרף לרוב השוגגים כו' עכ"ל.

והנה בפלוגתא זו דרב ור' יוחנן פוסק רבינו כר"י כדקיי"ל בכ"ד. והנה זהו הדין אם היחיד טעה ונתחלף לו חלב בשומן אבל אם הציבור טעו אחרי הוראת ב"ד ונתחלף להם חלב בשומן לא ביאר רבינו היאך הוא הדין והתוס' (דף ד) שם כתבו בד"ה עד צ"ע אם הצבור עשו בזה הענין שנתחלף להם והוי כולן בשגגה אי מחייב בב"ד עכ"ל.

ונ"ל להביא ראיה לזה דשוה לנו הצבור ליחיד וכה"כ דר' יוחנן לא חשיב יחיד בזה תולה בב"ד דה"ד צבור מהא דאמרינן שם בגמ' (דף ב ע"ב) שוגגין ועשו מזידין הרי אלו פטורין הא שוגג דומיא דמזיד חייב וה"ד כגון שהורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו לימא תפשוט הא דבעי רמב"ח אמר לך כו' והנה החם הוא הפירוש שהצבור טעו ונתחלפה להם וכן מפרש לה שם בהדיא בתוס' הרא"ש ז"ל דפשוט מצבור ומדמי צבור ליחיד וא"נ דצבור שאני מיחיד ולהם אף אי נתחלפה מ"מ חייבין ב"ד ואף לר' יוחנן דמקרי כולן בשגגה אחת מה הפשיטותא לרמב"ח דילמא שאני צבור מיחיד דהא אמרינן אף לפי המסקנא לר' יוחנן ולרב שאינו משלים מ"מ צבור מקרי הוראה וב"ד חייבין אלא ודאי דשוה לנו בדין זה צבור ויחיד ולדידן פטורין דלא מקרי תולה בב"ד לר"י וחייב כל אחד ואחד ופשיט לה שפיר מדקחזינן דבצבור חייבין היכא

שנתחלף להם הוראה פה"ד ביחיד ודאי שוה שפיר בדין זה ומדקפשט בצבור הה"ד ביחיד ומשני לא אגב כו' כמבואר וניחא נמי לפ"ז המשנה דאמרה שם (דף ד) הורו הב"ד שוגגין ועשו הקהל שוגגין מביאין פר אשר עמדו ע"ז התוס' לקמן בפ"ש גבי כהן משיח דקאמר שוגג ועשה שוגג פשיטא וכתבו התוס' דצ"ל לעיל דקתני שוגגין ועשו שוגגין אגב הכא דהתם ליכא לשנויי כמו הכא דכל הסנהדרין לא שכחו מאיזה טעם כו' ולפ"ד ניחא דהמשנה אמרה הורו ב"ד שוגגין ועשו הקהל שוגגין היינו מזה השוגג שהיה לב"ד שטעו בהוראה אבל אם להקהל נתחלף חלב בשומן ולהם היה שוגג אחר ממה שהיה לב"ד אזי אינו חייב פר דהוי כמו יחיד שאינו חייב בהוראת ב"ד אלא כ"א מביא לדין חטאת קבוע ודוק: פרק יד הלכה ב לעולם אין ב"ד חייבין עד שיורו ליטול מקצת ולקיים מקצת בדברים שאינן מפורשין בתורה ומבוארים כיצד או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה חייבין וכן אם טעו והורו שהאוכל דם שיצא בשעת שחיטה הוא החייב אבל האוכל דם הלב מותר הרי אלו חייבין עכ"ל.

ונ"ל לומר דכונת רש"י ז"ל שכתב בד' ז' ע"ב בד"ה והן בדם כגון דם המובלע באברים או בין כזית לפחות מכזית נמי כונתו דם המובלע באברים הוא על דם הכנוס בלב אשר ע"ז חייב כרת כמבואר במס' חולין (דף קט) ובמס' כריתות (דף כב) דאי מיירי בשאר דם האברים ה"ל בלאו וקיי"ל דבעי שיורו כדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ולא בלאו אלא ודאי מיירי בדם הלב ומה שכתב רש"י ז"ל בין כזית לפחות מכזית מבאר לה הנוב"י מה"ת (סי' לב) עיי"ש והא דמבואר הכא בתוספתא פ' י"א כיצד אמרו יש דם אבל אין חייבין אלא על דם הקרב לשלמים יש חלב בתורה אבל אין חייבין אלא על חלב הקרב לשלמים שפירשו התוס' הכא בד' ג' דכונת התוספתא שטעו דאין חלב ודם נוהג אלא בדבר הקרב למזבח כקרבן שלמים ומקשו מדם חיה שאינו קרב ותירצו דהצדוקין סוברין דגם חיה קרבה למזבח וזהו דוחק דהא בקרא כתיב שור או כשב או עז ולא יותר.

אלא נ"ל לענ"ד דהפשט הוא דאינו חייב אלא בדם שחיטה דהוא ראוי לקרב וזהו דם הקרב לשלמים היינו דם שחיטה אבל לא דם הכנוס בלב וחלב נמי זהו שמקריבין אבל לא שעל הדקין ושעל הקיבה שאינן מקריבין בקרבנות אינו חייב ואף דלדין איתא כרת בזה וזהו כונת התוספתא כמו שכתב רבינו הכא: והנה לעיל בפ"ג הל' ה' במשל"מ האריך המגיה שם וכתב וז"ל ור"ת מהכא נפ"ל לחלק ביניהם כיון דבתרווייהו שנו חכמים דבר שזדונו כרת א"ל דכיון דהאי מלתא ילפינן דאין ב"ד חייבין אלא ע"ד שזדונו כרת מזקן ממרא מג"ש דבר דבר כדאיתא בפ"ב דהוריות הרי התם גבי זקן ממרא לא בעי ממש דבר שזדונו כרת אלא יחלקו בדבר המביא לידי זדונו כרת אפילו אחר מאה דברים חייב כו' עכ"ל וליתא דבריו דבפ"ק (דף ד) מביא הגמ' הג"ש דדבר דבר רק לחז מ"ד לא על דבר שזדונו כרת ורק לענין קיים מקצת ועקר מקצת ושאר האמוראים ילפי ג"ש מילפותא אחריתא מונעלם דבר או ממצות והוא א"כ דבז"מ לא בעי קיים מקצת וביטל מקצת לר"מ או לר"ש דזהו רק לר' יהודה בעי שם והנה אפכא ילפינן במס' סנהדרין (דף פז ע"א) למ"ד דבעי בז"מ דבר שזדונו כרת ילפינן ליה דבר דבר מהעלם דבר ולא העלם דבר מזקן ממרא ודבריו ליתא.

והנה הלח"מ הקשה עוד כאן וז"ל שם אמרו בעי ר"ז אין שבת בשביעית ופשוטו דהוי כבטל מקצת וקיים מקצת כו' והשתא אמאי לא הביא רבינו הבעיא זו עכ"ל: ונ"ל ליישב כן דהנה על הבעיא דרב יוסף אין חרישה בשבת כתבו התוס' דרשא דאבות מלאכות נקיט אבל חרישה צדוקין מודין בה דכתיב בחריש ובקציר וכן כתב רש"י ז"ל שם דלענין דבר שאין הצדוקין מודין בו לא קמיירי אבל רב יוסף ודאי ס"ל דבעי שיטעו בדבר שהצדוקין מודין דהא הוא גופיה מתרץ לה על יש נדה או שבת כמו שאמר שמואל וכן כתבו התוס' זה להוכחה ולהכי נקיט רבינו שפיר אב מאבות מלאכות סתם ולא בחרישה אבל ר"ז דקמבעי אין שבת בשביעית משום דטעו בהדין קרא בחריש ובקציר בזמן דאיתא חרישה וקצירה איכא שבת בזמן דליתא חו"ק ליתא שבת דבר זה הצדוקין מודין כמו דאיתא מפורש במכילתא משפטים פ' כ' נאמרה כאן שבת בראשית לענין שביעית שלא תסתור שביעית ממקומה וכונת המכילתא הוא נמי שלא תטעה לדרוש זה דבחריש ובקציר לומר דבזמן דליכא חרישה ליתא שבת להכי כתבה התורה שבח בענין שביעית לומר דנוהג שבת אף בשביעית ובדרשא זו אף הצדוקין מודין והקרא של בחריש ובקציר אף דלא דרשי על תוספת שביעית ולא על מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהוא מצוה דהא הצדוקים ס"ל עצרת לאחר השבת ומתחיל ספירה מאחד בשבת ואינו חל קצירת העומר בשבת לעולם אך ידרשו זה לפי מאי שפירש בתוס' הרא"ש שם דדרשי לקיץ וחורף זמן חרישה וקצירה אבל זה דנוהג שבת בשביעית המה מודים וא"כ צריך לומר דר"ז דמבעי ליה חולק על שמואל דבעי דוקא דבר שאין הצדוקין מודין בה אבל רבינו דפוסק כשמואל משום דתנא דבר"י לקמן ורב ששת ס"ל כן ולהכי אינו מביא בעיא דר"ז דע"ז פטור אף שהוא עוקר מקצת דהוי דבר שהצדוקים מודים בזה כמבואר: ונ"ל להביא ראיה לזה דהצדוקים מודים בזה דאסור כל שבת בשביעית מהא דאיתא במס' ע"ז (דף כא) לא ישכור אדם מרחץ לעכו"ם כו' אבל לכותי שרי דאי בחוה"מ אנן נמי עבדינן וא"כ א"נ דאין הצדוקים מודים בשבת של שביעית א"כ לא ישכיר המרחץ לכותי שיעשה מלאכה בשבת שבשביעית בשלמא לענין לא ישכיר שדהו לכותי ליתא החששא דיעבוד בשבת שבשביעית דהא מלאכת שדה אסור משום שביעית אלא הכא גבי מרחץ תקשה.

אמנם יש לדחות עפ"י מאי שמקשין העולם הא דלא קאסרינן להשכיר לכותי דלמא יעבוד מלאכה בעצרת דהא המה סוברים דעצרת לאחר השבת ומתמצים העולם דאיכאחשש וטעם לאיסור על היכא שחל עצרת לאתר השבת גם לדידן בשנה זו ומ"מ לא ישכיר מטעם אחר משום חוה"מ וה"נ א"ל דמיירי שמשכיר אותו בשנה אחת משנות השבוע שלא שנת השביעית ולהכי שרי המרחץ להשכיר כמבואר ודוק: פרק טו הלכה ה הורה עם ב"ד בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב אינו מתכפר לו עם הציבור אלא מביא פר לעצמו עכ"ל.

וכתב הכ"מ בעיא דלא אפשר ואיני יודע למה פסק שמביא פר לעצמו ואפשר דמביא פר ומחנה קאמר שיאמר אם אני חייב יהיה לחובתי ואם לא יהיה לנדבה ע"כ. והלח"מ והמשל"מ תמהו ע"ז דאין חטאת בא בנדבה והאיך מייתי מספק והלח"מ מתרץ דרבינו ס"ל דנפשוט הבעיא משום דבפ"ק גבי הורו ב"ד ועשו מיעוט בחלב ומיעוט בדם אמרו שם כיון דאיסורן שוה מצטרפין וכבר נדע דכל את"ל פשיטותא הוא לדעת רבינו ז"ל

וכיון דהוי צירוף לענין ב"ד משמע ליה לרבינו ז"ל דהוא הדין דהוי צירוף לענין כהן משיח עם הציבור דהא הצד דאמר כאן דלא מצטרפי הוא משום דבטעמייהו פליגי והך צד נתבטל גבי בעיא בב"ד אלא דאזלינן בתר דאיסורן שוה וקרבתן שוה והה"ד הכא עכ"ל.

ודבריו תמוהין דהא א"נ דנפשוט הבעיא דאם שוה באיסור ובקרבת דמצטרפי א"כ אפכא א"ל דאינו מביא פר לעצמו אלא מתכפר עם הציבור כיון דהוא באיסור אחד ובקרבת אחד ואיך כתב דמביא פר לעצמו. וכן תמה ע"ז הפני משה בירושלמי בהוריות שם ומה שכתב הפ"מ לתקן בב"ר ולומר דט"ס יש שם וצריך לומר אינו מתכפר עם הציבור ואינו מביא פר לעצמו משום דה"ל ספק בעיא דלא אפשרא כו' ליתא לענ"ד דא"כ ה"ל לרבינו לבאר הא דאמר בגמ' פשיטא הוא בחלב והן בע"א דמביא פר לעצמו דזה פשיטותא בגמרא בשלמא לפי גירסא דידן דרבינו ס"ל דאף בחלב ודם מביא פר לעצמו לא צריך להביא לענין ע"ז וחלב דזהו פשיטא אבל לפי גירסת הפ"מ דאינו מביא קשה דה"ל להביא זאת.

וכן גם לפ"ד הכ"מ דהכא לענין חלב ודם מביא פר ומתנה ה"ל לרבינו לבאר בע"ז וחלב דמביא פר לעצמו וא"צ להתנות דפשוט הוא ול"ד לחלב ודם דצריך להביא ולהתנות ומדסתים רבינו משמע דשוה לנו בזה כמבואר: וכן קשה לי לעיל שכתב רבינו בפ"ג ה"ד דהיכא שהורו ב"ד בחלב מן החלבים שהוא מותר ואכל מיעוט הקהל על פיהם ואח"כ הורו שע"ז פלונית מותרת ועבד אותה ע"ז מיעוט אחר ע"פ וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיה הרוב הרי אלו מצטרפין אע"פ שהיתה להם ידיעה בינתים קשה לענ"ד אמאי לא ביאר רבינו הכא הדין דמצטרף ואיזה קרבן מביאין הא הדין דבחלב מביא פר לחטאת ובע"ז מביא פר לעולה ושעיר לחטאת והכא דמצטרף שניהם לרובא המיעוט מחלב והמיעוט מע"ז איזה קרבן אם של ע"ז או של שניהם של חלב ושל ע"ז והתוס' מעיין בזה בד"ה הורו באיזה קרבן מביא כיון דאין קרבנותיהן שוין והניחו בצ"ע: הלכה ז כ"ג שנמשח בשמן המשחה ועבר מעבודתו מפני מום או זקנה וכיוצא בהן וחטא בשגגה זו מביא פר על שגגתו לפי שאין בין כהן משוח המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה של כל יום שאינו מקריב אלא כהן המשמש בכהונה גדולה אבל פר הבא על כל המצות שוין הם בו עכ"ל וכתב הכ"מ שם (דף ט) ובפ"ק דמגילה (דף י) כו'.

והלח"מ כתב דדברי רבינו תמוהין אצלו דבפ"ג דהוריות ובפ"ק דמגילה אמרו א"ב כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האופה והיינו כהן שעבר מחמת קריו ביוה"כ ומנה אחר תחתיו ותור אח"כ לראשון קורא כהן המשמש ולשני קורא שעבר וקאמר דא"ב זל"ז אלא פר יוה"כ אבל מ"ש רבינו כהן שעבר מחמת מום כו' איך אמר שא"ב להכהן משמש אלא פר יוה"כ ועשירית האפה וה"ז פסול לעבודה וזה כשר ובהא ודאי לא איירי מתניתין כלל דאמרה זו"ז שוין בעבודה ואלו עבר מחמת זקנה אינו כשר לעבודה ועוד דשקלא וטריא דגמ' דאייתי כר"מ משמע כפירוש רש"י וכן פירש רבינו בפירוש המשנה.

וע"ק דמשנה זו דאין בין כהן משמש מוקמינן בגמ' כר"מ ורבינו בפ"ו מה' עבודת יוה"כ פוסק כר' יוסי כו' ואיך כתב רבינו להך משנה וצ"ע: ונ"ל ליישב כל קושיות הלח"מ כן

דודאי שם המשנה בהוריות ובמגלה הוא הפירוש כפירוש רש"י ז"ל כהן שעבר מחמת קריו ביוה"כ והמשמש הוא הראשון שחוזר לעבודתו דשם אמר המשנה דזה וזה שוים בעבודת יוה"כ כו' אלמא דמיירי בכהן שכשר לעבודה ומיירי בדין כהן שעבר וחוזר לעבודה הראשון והשני נקרא עבר כדפירש רש"י ודין זה של המשנה מביא רבינו לעיל בפ"א מה' יוה"כ ופוסק שם כר' יוסי כמו שמביא הלח"מ אבל הכא אומר רבינו לא על המשנה רק דין שלו דכהן משוח שעבר אעפ"כ מביא פר ואומר שאין בין כהן משוח המשמש לכהן משוח שעבר ודייק כהן משוח שבו יש פר הבא על כל המצות והמשנה אומר כהן סתם לכהן משוח שעבר מחמת מומו או זקנה ומ"מ מביא פר הבא על כל המצות דבניהם לכל מיני קדושות אין חילוק רק דברים שנוהגים בעבודה היינו פר יוה"כ ועשירית האפה וה"ה לכל דבר שבעבודה וזהו מפורש בפירוש המשנה בהוריות פ"ג שם וז"ל דמ"ב כה"ג אם עבר במום או זקן וכיוצא בהם הוא עומד בקדושתו לפי ששמן המשחה שנמשח בו אינו מבטל מעשהו ואין הפרש בינו ובין כהן גדול המשמש כל הדברים זולתי בעבודה בלבד ומה שהוא תלוי בה ר"ל פר יוה"כ ועשירית האפה שמקריב בכל יום וזהו ממש דברי רבינו הכא ואין זה שייכות להמשנה דהוריות אשר זה מביא רבינו לעיל בה' יוה"כ כמבואר: וניחא לי נמי לפ"ז קושית התוי"ט הכא בהוריות פ"ג שהקשה וז"ל דתימא דבמשנה ב' תנן דזה וזה שוין בעבודת יוה"כ וכ"ש בעבודת שאר הימים כו'.

דהנה שם מיירי היכא שעבר לפי שעה מחמת קריו ונתמנה השני אח"כ שניהם כשרים לר"מ אבל הכא במשנה ב' מיירי שעבר מחמת מומו או מחמת זקנה וכדברי הרע"ב שם וכן רבינו כתב דאף דלעבודה אינו כשר מ"מ נשאר קדושתו לענין פר הבא על כל המצות ולענין ציווי שנשתוה ודוק: הלכה ט נשיא שנצטרע עבר מנשיאותו ונשיא שעבר מנשיאותו הרי הוא כהדיוט כו'.

וכתב הכ"מ ברייתא וגמ' שם פ"ג ד' י' כו' והנה בס' עין משפט בגמ' (דף י) הכא ציין על הגמ' פרט לנשיא שנצטרע בזה שפיר ציין דהוא דינו של רבינו אבל מה שציין לעיל (דף יט ע"א) נשיא שנצטרע כו' וגם שם ציון על דברי רבינו אין שום שייכות לדינו דהתם דשם קאי לענין עולה ויורד דפשט ליה התם לפי פירוש רש"י דאינו מביא כדין נשיא ולרבינו לא שייך הדין הזה דהא פוסק לעיל בפ"ט דמביא עולה ויורד אף כשהוא נשיא והציון שם בטעות ודוק: הלכות מחוסרי כפרה פרק ג הלכה ו הכל מתמאין בזיבה אפילו קטן בן יומו כו' וחרש ושוטה.

ויראה לי שמביאין עליהן כפרה כדי להאכילן בקדשים וחטאתן נאכלת שהרי הן כקטן שאינו בן דעת עכ"ל. ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו זו דחרש ושוטה מביאין עליהן כפרה כו' וחטאתן נאכלת מסוגיא דמס' נדרים דף לה ע"ב) דאמרינן שם אלא מעתה לר' יהודה זאת תורת היולדת בין קטנה ובין גדולה קטנה בת לידה היא כו' ההוא זאת תורת בין פקחת בין שוטה שכן אדם מביא קרבן על אשתו שוטה כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת כו'.

והנה בדברי ר' יהודה אינו נזכר כלל דאדם מביא קרבן על אשתו שוטה רק סתם על אשתו ורק כיון דמצינו דאדם מביא קרבן על אשתו שוב מרבינן אף על אשתו שוטה

ובל"ז לא נרבה מקרא זה דתורת היולדת על שוטה דאמאן מזהיר רחמנא להביא בשלמא לקטן אבוהקמזהיר כמו שמבאר הר"ן שם אבל לשוטה למאן רק כיון דמצינו דמביא על אשתו שוב מרבינן דמביא על אשתו שוטה היכא שהוא מחוסרי כפרה דס"ד דצריכין דעת במחוסרי כפרה אלמא דלפ"ז צ"ל ע"כ דחרש ושוטה מביאין עליהן קרבן כדי להאכילן בקדשים דמיקרי מחוסרי כפרה והוה כמו קטנים דמרבינן מזאת תורת הזב ה"נ מרבינן על שוטה מתורת היולדת דהוי כמו קטנה וה"ה חרש דשוה לנו אבל א"נ דעל שוטה וחרש אין מביאין עליהן שום קרבן וחטאתן אינה נאכלת אכתי מנ"ל דאדם מביא על אשתו שוטה הא לא דמי לקטן אלא ודאי דמי להדדי כדברי רבינו ודוק: פרק ד הלכה כ כנגד פתח העזרה מזרחית ושם עומדין כל מחוסרי כפרה בעת שמטהרין אותן כו'.

וכתב הכ"מ בסוטה (דף ח) אהא דתנן שעל פתח כו' אלא יולדות מ"ט משום דאתיין וקיימן אקרבייהו א"ה זבין וזבות נמי אה"נ ותנא חדא מנייהו נקיט ע"כ. והנה צריך לומר מה שכתב רבינו בעת שמטהרין אותן היינו בעת שיקרבו קרבנותיהם שיעמדו ע"ג והנה אף שמצינו מחוסרי כפרה נותנין כו' בשופר או מוסרן לכהנים ואינם עומדין ע"ג כמו שכתב רבינו לעיל בפ"א ה' י"ב אשה שיש לה כו'.

והוא מגמ' דעירובין (דף לב) וצ"ל דמזה דמצווין לעמוד על קרבנותיהן הוא רק למצוה כתחלה אבל כשהוא אונס או חולה שאינם יכולים לעמוד אינה מעכבת הכפרה ושרי לאכול ובדבר זה מיירי התם בפ"א שכתב רבינו דאינה עומדת ע"ג. והנה בדבר זה נחלקו התו"ט והתוס' חדשים בשקלים פ"ז משנה ו' דהתו"ט כתב שם דאנשי מעמד עומדים ג"כ על קרבן יחיד היכא דהוא אינו עומד על גבי הקרבן והתוס' חדשים כתב שם דרק על קרבן ציבור עומדים האנשי מעמד אבל לא עבור קרבן יחיד אבל מה שכתבו שם התוס' חדשים דמחוסרי כפרה א"ל לעמוד ע"ג ליתא לענ"ד מסוגיא דסוטה (דף ת) דבארנו דאמר התם על כל מחוסרי כפרה דצריך לעמוד ורק צ"ל דזהו לכתחלה אבל בדיעבד כשר הקרבן בכ"ג כמבואר ודוק: הלכות תמורה פרק א הלכה א כל המימר לוקה על כל בהמה ובהמה שימיר שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו אע"פ שלא עשה מעשה מפי השמועה למדו שכל מצות ל"ת שא"ב מעשה אין לוקין עליהן חוץ מנשבע ומימר ומקלל כו' ג' לאוין אלו א"א שיהיה בהן מעשה כלל ולוקין עליהן עכ"ל.

וכתב הכ"מ ויש לתמוה דהא אמרינן בגמ' דאמר ר' יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדיבורו קעביד מעשה וא"כ למה כתב רבינו שאין בו מעשה ולא חש לדר"י וכבר הרגיש בזה הרה"מ לקמן בפ"ג מה' שכירות כו'. והנה שם בהל' שכירות מה שמתרץ הרה"מ דתה זה הלח"מ עיי"ש.

והמגיה הכא בכ"מ כתב וז"ל ול"נ דהטעם דרבינו לא חש להא דר' יוחנן משום דכיון דר' יוחנן אמר משום ריה"ג כל ל"ת שבתורה עשה בה מעשה אינו לוקה חוץ מנשבע ומימר ומקלל כו' ס"ל לרבינו דהדר ביה מסברתו כששמע מרבו דעקימת שפתיו לא הוי מעשה עכ"ל. ולענ"ד ליתא זה כלל דהא חזינן אפכא שם בגמ' דתמורה דתחלה מביא הגמ' דברי ר"י משום ריה"ג ואח"כ מסיק מה שאמר ר' יוחנן לתנא לא תיתני מימר כו' והתנא הוא מה שאומר תחלה משמו דמימר הוא לוקה בין הני דלית בהו מעשה ור' יוחנן לא הדר ביה מסברתו.

ועוד דהא חזינן בכל דוכתא דר' יוחנן ס"ל דעקימת שפתיו הוה מעשה במס' ב"מ (דף צ) ומקשה שם ר"י לר"ל ממשנה דתמורה דקתני וסופג את הארבעים ואי הדר ביה גם לדידיה תקשה וכן ס"ל לר"י במס' סנהדרין (דף סה ע"ב) וכתבו התוס' כד"ה הואיל דר' יוחנן ס"ל דעקימת שפתיו הוה מעשה היכא דבדיבורו אתעביד מעשה כגון חסמה בקול ותמורה בזה הוה מעשה וא"נ דהדר ביה ובתמורה לחוד לוקה מטעם דהוה יצא מן הכלל כמו נשבע ומקלל מאי מקשה לר"ל ממשנה דתמורה הא גם הוא ס"ל לבסוף דחסימה לאי הוה מעשה ורק הכא בתמורה לקי מאיזה גמ' אלא ודאי ר"י פ"ל כן לבסוף ג"כ דתמורה כמו חסימה מחשב מעשה.

ועוד דהא דברי המגיה בל"ו ליתא דהא רבינו ז"ל פוסק לקמן בה' שכירות דחסימה בקול חייב וא"כ לא מצי לתרץ כדברי המגיה רק א"נ החילוק של הרה"מ ז"ל בין חסימה לתמורה ובחסימה חושב מעשה ולא בתמורה. אך כבר דחה הלח"מ התם ד"ה שכירות ובפי"ג מהל' סנהדרין דברי הרה"מ ממילא גם דברי המגיה נדחין ובס' בה"ז דתמורה כתב וז"ל והרמב"ם ז"ל לא פסק כן אלא ס"ל דמימר לא חשיב מעשה אף דבדיבורא אתעביד מעשה וכמו דס"ל לרב לעיל דמוקי למתניתין כר' יהודה ודלא כמ"ש בכ"מ ומ"מ צריך טעם למה פוסק כרב נגד ר' יוחנן עכ"ל.

ודבריו ז"ל תמוהין האיך מצא דרב חולק על ר' יוחנן הא רב אמר סתם כל ל"ת שבתורה לא עשה בה מעשה פטור ופריך הגמ' והרי תמורה דלאו שאב"מ ולקי ומשני ה"מ ר' יהודה היא דאמר לאו שאב"מ לוקין עליו וא"כ רק הגמ' מתרץ אליבא דרב דה"מ ר' יהודה היא ומנ"ל לומר דרב נמי ס"ל כן וחולק על ר' יוחנן בתמורה דלמא גם רב ס"ל כר"י בתמורה דלוקה משום דאתעביד מעשה, והנה לכאורה יש לומר דמזה גופיה יהיה ראיה לדעת רבינו מדאמר סתמא דגמ' ה"מ ר"י היא דזהו שינוי דחיקי דצ"ל דהאי תנא סבר כותיה בחזא ופליג עליה בחזא יתורץ דשאני מימר דבדיבורו אתעביד מעשה אלא מדלא משני הגמ' כן ש"מ דס"ל לסתמא דגמ' דלא כר' יוחנן בזה דבדיבור אתעביד מעשה.

והנה התוס' מקשה זה שם במס' תמורה (דף ג) וז"ל וא"ת ולימא דבדיבורא אתעביד מעשה וי"ל דעדיפא מניה משני כו'. וצריך להבין מאי עדיפותא השנויא דה"מ ר' יהודה היא דצריך לומר דס"ל כותיה בחזא מלשנות ש"ה דבדיבורא אתעביד מעשה דהוה אליבא דכ"ע: ונ"ל לבאר כן דהנה לעיל (דף ב) משני רב יהודה הכי קתני הכל מתפיסין בתמורה אחד אנשים ואחד נשים לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר כו' ומפרש ר"ת שם הפשט כן דתנן הכל ממירין לישנא אלימא לאשמועינן דאפילו במזיד התמורה נתפסת וסד"א ארבעים בכתפיה וכשר קמ"ל ע"כ נמצא דהמשנה דתנא לישנא אלימא דהכל ממירין אתי לאשמועינן דאף במזיד נמי התמורה נתפסת דה"א רק בשוגג מרבי קרא דיהיה על מלקות דנתפס נמי התמורה אבל במזיד לקי רק והתמורה לא נתפסת וא"כ האיך מצי לומר דרב יהודה אמר רב כאן ס"ל דלהכי בתמורה לקי משום דבדיבורו אתעביד ביה מעשה והיינו מה שהתמורה נתפסת אבל בלא זה לא לקי דה"ל לאו שאב"מ וא"כ ידעינן דלקי על מזיד דהא מקרא דיהיה מרבינן שוגג כמזיד וא"ב מזיד ע"כ נתפס נמי דאל"כ ה"ל לאו שאב"מ ולא צריך לאשמועינן לישנא אלימא דכיון דלקי ממילא

ידעינן דנתפס ודאי כדי שיהיה מעשה ולהכי כתבו הכא התוס' דעדיפא משני דהוא ס"ל כתירוץ ר"ת לעיל וא"כ הכא דהוי דברי רב יהודה אמר רב דאמר כל ל"ת כו' לא מצי לשנויי דבדיבורו אתעביד ביה מעשה דאל"כ מיותר הלישנא אלימא דהכל מתפיסין ואף דלרב מצי לשנויי כמו ר' יוחנן דבדיבורו אתעביד ביה מעשה והמשנה מתרץ ע"כ כמו שכתב רש"י ז"ל בחולין (דף ב ע"א) ובתמורה משום דבעי לאסוקי וסופג את הארבעים לאשמועינן דעל לאו שאב"מ לוקין וכמו שאמר הגמ' שם בחולין התם הוא כדקתני טעמא לא שאדם כו' אלא וסופג את הארבעים ועיין תוס' ומהרש"א שם דזה גופיה לר"י אתי המשנה לאשמועינן דמשום דבדיבורו אתעביד ביה מעשה להכי לקי וא"כ לרב נמי מצי לתרץ כן מ"מ עדיפא משני אף לרב יהודה דאמר משמיה דרב והוא אומר לעיל הכל מתפיסין זהו כונת התוס' לענ"ד.

ומ"מ לרבינו ז"ל נוכל לפרש כפירוש ר"י שם בתוס' דמפרש דהכל מתפיסין אתי לאשמועינן רבותא משום נשים דה"א אהני מיעוטא ואהני ריבוי וא"כ הא מצי הגמ' לתרץ שאני מימר דבדיבורו אתעביד מעשה ומדלא משני כן ש"מ דס"ל להגמ' דלא כר' יוחנן ואף שהגמ' משני ה"מ ר' יהודה ולפ"ד רבינו הא ס"ל דבתמורה לקי לכ"ע מפי השמועה זה אינו משני משום דרב כ"ל כל ל"ח שבתורה ולא אמר חוץ ממימר כמו שאמר ר"י משום ריה"ג ש"מ דלא ס"ל הא דמפי השמועה במימר ובדיבורו אתעביד מעשה נמי לא ס"ל להגמ' להכי משני ר' יהודה היא וא"כ נמצא מוכת מסתמא דגמ' דלא כר' יוחנן כדברי רבינו ואף דלקמן (דף ד ע"ב) אמרינן מ"ש מימר דבדיבורא קא אתעביד מעשה א"ל דסתמא דגמ' שם אליבא דר' יוחנן קאמר כמבואר: אמנם בעיקר הדבר א"א לומר דרבינו יסבור דלא אמרינן בדיבורו אתעביד מעשה א"א לומר כן דהא רבינו פוסק לקמן בפ"ד הי"א המשנה את הקדשים מקדושה לקדושה עובר בל"ת ואין לוקין על לאו זה וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס ז"ל דאין לוקין על לאו זה משום דהוי לאו שאין בו מעשה ואע"ג דמקדש בע"מ לוקה התם שאני דבדיבורו קעביד מעשה שמשנה את הבהמה מחולין לקדשים אבל כאן לא עביד כלום דאין דבריו מועילים כלל כו'.

וכן כתב הלח"מ לעיל בפ"א מה' איסורי מזבח ה' ד' דלהכי לקי המקדש בע"מ על הקדשו משום דבדיבורו עביד מעשה וא"כ לא מצי למימר דרבינו אינו סובר כר' יוחנן בזה דבדיבורו קעביד מעשה דא"כ תקשה ממקדש בע"מ מ"ט לקי וכן כתב בס' צאן קדשים הכא בתמורה דרבינו לא ש"ל הא דר"י דבדיבורו ע"מ וזה ליתא כמו שבארנו: וע"כ נ"ל לומר כן דר' יוחנן אינו חולק על ר' יהודה בזה וס"ל דבדיבורו ע"מ ורק יפרש דבריו כן דהנה רבינו מסיק הכא ואחד מן השותפין שהמיר או שהמיר בקרבן ציבור ה"ז לוקה ואין הקרבן קדוש.

וכתב הכ"מ דכיון דאמר הציבור והשותפין אין עושין תמורה ולא אמר מותרין להמיר משמע דלקי אם ממירין ורק התמורה אינה נתפסת. והנה מזה לאו ראייה גדולה.

אמנם לענ"ד נ"ל להביא ראייה מוכרחת לזה דציבור ושותפין לקי על תמורתן. דהנה רבינו הא ס"ל כפי הגירסא בד' ע"ב דלהכי לקי על תמורה אע"פ שהלאו ניתק לעשה דהלאו היה שוה בכל בין בציבור ובין ביחיד והעשה אינו שוה בכל רק ביחיד כמו שכתב רבינו הכא ועוד שאין לאו שבה שוה כו' וא"כ כיון דגרים כן מוכרח ע"כ דהלאו יש גבי

ציבור ושותפין ורק העשה ליתא גבי הו וא"כ ממילא לקי שפיר אע"פ שהעשה ליתא ותמורתן אינה נתפסת ולא אתעביד גבייהו מעשה כלל וא"כ ליתא גבייהו זה דבדיבורו קעביד מעשה וע"כ לקי דמפי השמועה למדו וזהו שאומר רבינו חוץ ממימר היינו בכה"ג אף דלית ביה מעשה כמו בציבור ושותפין מ"מ לקי: והנה לא קשה ע"ז דלר' יוחנן תקשה האיך אומר לתנא לא תיתני מימר דבדיבורו ע"מ הא מ"מ תקשה מציבור ושותפין איצטריך לאשמועינן דליתא בהו מעשה כלל כמו שבארנו לדעת רבינו מ"מ זה ניחא דהא דבר זה של ציבור ושותפין דס"ל לרבינו דלקי אע"פ שאין התמורה נתפסת הוא רק א"נ כל מלחא דאמר רחמנא ל"ת אי עביד לא מהני כרבא אבל א"נ כאביי דס"ל דאי עביד מהני ואי לא מהני לא לקי וא"כ ציבור ושותפין דלא מהני התמורה שלהם דאינה נתפסת לא לקי ודאי לאביי ומכרת מזה דרבינו ס"ל כרבא כמו שבארנו לעיל בה' בכורות נמצא דעתה ניחא שפיר דיש להוכיח דר' יוחנן ס"ל כאביי ע"כ דהא לעיל (דף ה ע"ב) תליא הגמ' שם זה הפלוגתא דאביי ורבא בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן אי בעי או לחלק דאביי ס"ל כר' יאשיה ורבא כר' יונתן דלא בעי או לחלק.

והנה במס' קדושין (דף ט ע"ב) אמר ובביאה מנלן א"ר יוחנן דאמר קרא בעולת בעל מלמד שנעשה בעל ע"י בעילה וא"ל ר"ל כעורה זו ששנה רבי ובעלה א"ל אי מהתם ה"א עד דמקדש והדר בעיל כו' וכתבו הרשב"א והריטב"א דמחולקים המה בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן אי בעי קרא לחלק אי לא בעי ורבי דיליף מקרא דובעלה ולא חש לומר דלמא עד דמקדש והדר בעיל ס"ל כר' יונתן דלא בעי לחלק ור' יוחנן ס"ל כר' יאשיה להכי קא יליף מבעולת בעל דמובעלה ה"א עד דמקדש והדר בעיל וא"כ כיון דר' יוחנן ס"ל כר' יאשיה ס"ל נמי כאביי דאי עביד מהני וא"כ ציבור ושותפין בלא זה לא לקי דלא מהני מעשיהם ומלקות ליתא רק ביחיד וא"כ שפיר קאמר לא תיתני מימר דבדיבורו קעביד מעשה היינו חמורה של יחיד דנתפס בתמורה ואף א"נ שם תירוץ אחר על מה דלא חש רבי ור"ל לומר עד דמקדש והדר בעיל ולא נימא דתליא בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן כמו שכתבו שם המפרשים וכן אם נאמר דלא תליא בזה פלוגתא דאביי ורבא לענין אי עביד לא מהני בפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן והראיה דהא רבינו פוסק מערבין לקרנות כר' יאשיה ופוסק כרבא דאי עביד לא מהני הכל כמו שבארנו לעיל בפ"ו מה' בכורות מ"מ בלא הוכחה א"ל דר' יוחנן ס"ל כאביי דאי עביד מהני להכי דחי להתנא לא תיתני מימר דכיון דקאי על תמורת יחיד דחלה התמורה אבל רבינו דס"ל כרבא ופוסק דציבור ושותפין אינן עושין תמורה ולקי להכי אומר דזה מפי השמועה למדו כמבואר: ועפ"ז יבואר ג"כ דברי התוס' שבארנו דכתבו דהתירוץ דהא כר' יהודה עדיפא מה שמתרץ בדיבורו קעביד מעשה דא"כ תקשה מציבור ושותפין וצריך לומר דציבור ושותפין בלא זה לא לקי משום דלא מהני וא"כ לא אתיא כהני דס"ל דלא מהני ולפי הגירסא דלעיל דתליא פלוגתייהו בשינוי קונה א"כ כולהו תנאי דס"ל שינוי אינו קונה ס"ל דל"מ וא"כ לא אתיא כותייהו ולהכי אומר דאתי כר' יהודה וגם על ציבור ושותפין לקי אבל א"נ משום דבדיבורו עביד מעשה לא אתיא ככ"ע משום ציבור ושותפין כמבואר: אך זה צריכין לבאר מנ"ל דלקי על תמורה היכא דלית ביה מעשה בשלמא על נשבע ומקלל חבירו בשם ילפינן לה במס' שבועות והכא במס' תמורה מקראי דלקי אבל על תמורה מנ"ל דלקי והנה גם על תמורה יש הוכחה גמורה דלקי חדא מהא

דאמרינן במס' תמורה (דף יז ע"א) יהיה לרבות שוגג כמזיד דלקי וכמו שמבאר רבינו בה"ב הכא דהיינו המתכון לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים ועוד גוונא דכל זה לפינן מקרא דיהיה דלקי אלמא דמלקינן על תמורה.

ועוד מזה דאמרינן שם דף ט ע"א) אביי אמר א"כ כו' רבא אמר תרווייהו טוב ייתורי מייטרי א"כ נכתוב קרא לא יחליפנו כו' חד טוב אפילו בטוב נמי כי מימר לקי כו' ואביי ולא ק"ו הוא ומה טוב ברע כו' ורבא אין מזמה"ד אלמא דאית לנו קרא יתירא בטוב לגלות אפילו בטוב נמי לקי דא"ל הוה כתיב ה"א אין מזמה"ד אלמא דאיכא מלקות נמי דאי לאיסורא ודאי מזהירין מה"ד ול"צ קרא לזה וזהו הוכחה גמורה מפי השמועה דלקי אמנם כ"ז הא נוכל לידע רק על תמורה דיחיד ונימא דמשום דבדיבורו אתעביד ביה מעשה אבל רבינו דחידש דגם על ציבור ושותפין אף דלא עביד מעשה מנ"ל דלקי דא"ל דהקרא דיהיה וטוב ברע דמגלי דלקי ביחיד קאי: ונ"ל ליישב כן דהנה איתא שם (דף ה ע"ב) והרי תמורה כו' אלמא דמהני א"ל רבא שא"ה דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ולאביי א"ל האי קרא ה"א תצא זו ותכנס זו הוא דלקי כו' נמצא דלרבא אחי הקרא דוהיה הוא ותמורתו יהיה קדש ללמד דאי עביד מהני הכא בתמורה דל"נ דלא מהני הכא כמו בכל לאוי.

ולכאורה תקשה ל"ל הקרא ללמד דמהני דא"נ דלא מהני א"כ לא עביד ביה מעשה וא"כ לא לקי וא"כ לא צריך הריבוי דיהיה על שוגג וטוב ברע לגלות דלקי וא"נ דלא מלקינן הכא רק מטעם דעביד מעשה א"כ ממילא ידעינן דמהני ולומר דבא לגלות דל"א תצא זו ותכנס זו זה לא צריכין לרבא כמו שיבאר לקמן מקרא דלא יחליפנו ולא ימיר אלא ודאי מזה ידעינן דלא תליא בזה דאף א"נ דלא מהני ולא אתעביד ביה מעשה מ"מ לקי אף דלא אתעביד ביה מעשה בדבורו ולא נוכל להוכיח מזה דלקי דמהני ועביד ב"מ ולהכי צריך קרא דוהיה הוא ותמורתו דמהני וה"ה ציבור ושותפין אף דבדיבורא ליתא מעשה מ"מ לקי ומגילוי דיהיה וטוב ברע ידעינן בין על יחיד ובין על ציבור ושותפין דלקי כמבואר: אמנם זה צריך לבאר לדעת רבינו דשם בגמ' (דף ב) דאמרום לרבות את האשה ומקשינן מדר"י אמר רב נפקא דאר"י אמר רב השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה איצטריך סד"א ה"מ עונש השוה בכל אבל הכא דאינו שב"כ דתנן הציבור והשותפין אין עושין תמורה כו'.

והנה זה הגירסא ודאי ליתא לדעת רבינו דהא ס"ל דהציבור והשותפין אם המירו לוקה דל"ת יש בהו וע"כ צ"ל דרבינו גורם הגירסא השניה דאיתא שמה ברש"י ז"ל הד"א ה"מ לאו שיש בה מעשה אין לית בה מעשה לא. וכן כתב הלח"מ הכא וכן כתב הש"א בסי' פ"ב דרבינו גורם כל"ב שם ברש"י ז"ל עיי"ש וא"נ כמו שבארנו דרבינו ס"ל דאמרינן גבי תמורה בדבורא אתעביד מעשה וא"כ הוי מעשה בתמורה וא"כ האיך נוכל לגרום זה הגירסא דה"א לאו שאב"מ לא.

וכן הקשה הש"א בתשובה על גירסא זו מדברי ר"י דאמר לתנא לא תתני מימר דבדיבורא קעביד מעשה: והנה בדוחק יש ליישב דהקרא דמרבי אשה לדברי רבינו ז"ל אתי לרבות אם המירה בקרבן ציבור והשותפין מ"מ אית ביה העונש אע"פ שהוא לאו שאב"מ ודאי דהא לא מתפסא אך זהו דחוק דהא הקרא דואם קאי על קרבן יחיד ע"כ

כמו דאמרינן במס' זבחים (דף ה ע"א) אחד ולא שנים והקרא מסיק ואם המיר כו' וזהו דבלשון יחיד נאמרה.

ואולי י"ל דהמ"ד בתמורה (דף יב) דיליף דקרבן יחיד עושה חמורה מקרא דהוקש למעשר בהמה לא ס"ל זה דבלשון יחיד נאמרה: אך יש לתרץ דברי רבינו כמו שמתרץ כמו"ח הגאון ז"ל קושית השאגת אריה דבארנו דשפיר ניחא לר' יוחנן אף דאמר כדיבורו אתעביד מעשה גירסא זו ה"מ דלקי כגון לאו שיש בו מעשה דהא דבעינן במלקות לאו שיש בו מעשה דוקא ילפינן מזה דצריך להיות דומיא דלאו דחסימה כמו דאיתא במס' מכות (דף יב ע"ב) נמצא דר' יוחנן דס"ל דחסימה בקול חייב במס' ב"מ (דף צ ע"ב) דעקימת שפתיו הוה מעשה היכא דאתעביד מעשה קצת ע"י עקימת שפתיו כמו שכתבו התוס' שם בב"מ ובמס' סנהדרין (דף סה ע"ב) ונמצא דשוב גבי תמורה לא גרע נמי מחסימה ושפיר אמר דלקי משום דדיבורו את"מ אבל הכא הוה הטעות משום דכתיב איש או אשה כי יעשו דמשמע דוקא עשיה גמורה וא"כ אף א"נ דדיבורו עשה מעשה לא ידעינן רק על מלקות אבל לא גבי נשים דכתיב ביה עשיה גמורה לא ידעינן.

וזהו נמי פירוש רש"י ז"ל כאן ה"מ לאו שיש בה מעשה דהוי עונשין שוין זל"ז דכתיב אשר יעשו דמשמע עונשין שיש בהו מעשה כגון חלול שבת ושאר איסורין שיש בהן מעשה אבל לאו שאין בו מעשה כגון תמורה דדיבורו תליא מלתא אימא דלא קמ"ל אלמא דרש"י ז"ל פירש בהדיא דאף אי אמרינן דדיבורו עביד מעשה מ"מ צריך קרא לרבות אשה דלקי כיון דכתיב אשר יעשו דמשמע עשיה גמורה כמו חלול שבת ולא דעביד מעשה כדיבורו זהו תורף ד' כמו"ח ז"ל וא"כ ניחא נמי לדברי רבינו דצריך קרא על אשה משום דהוי לאו שאב"מ אף א"נ דדיבורו אתעביד מעשה ועייין לקמן פי"ז מהל' סנהדרין ה' י"ב ובלח"מ שם ודוק שם ועוד שאין עשה שבה שוה ללאו שהציבור והשותפין אם המירו אין עושין תמורה אע"פ שהן מוזהרין שלא ימירו עכ"ל.

והנה הטורי אבן במס' חגיגה (דף יז) הקשה על הכלל זה של דברי רבינו דהיכא דהעשה קלה מהל"ת לא הוי לאו הנל"ע והיינו אם הלאו שב"כ והעשה אינו שוה בכל מזה דהא ר' יהודה ס"ל דאתי הקרא של והנותר ממנו עד בקר לניתק לעשה דאין לוקין עליו והא שריפת נותר הוה מ"ע שהז"ג דאינו אלא ביום והל"ת שוה גם בנשים והאיך הוה ניתק לעשה לפי כלל זה של רבינו.

ונ"ל ליישב כן דע"כ אתה צ"ל דר' יהודה לא ס"ל כלל זה של רבינו דהא ר' יהודה ס"ל במס' ב"ק (דף פז) דסומא פטור מכל המצות והכריחו האחרונים דרק ממ"ע פטור הוא ולא מל"ת דבל"ת חייב הוא ועייין ירושלמי פ"א דסוטה וא"כ לדידיה כל ל"ת הניתק לעשה כן הוא דהל"ת איתא בסומא והעשה ליתא גביה וא"כ לא מצי ס"ל כלל זה דא"כ תתבטל כל ל"ת הניתק לעשה וצריך לגרוס אליבא דר' יהודה דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי ומוכרח הוא ר' יהודה ע"כ לגרוס כן דהא ר' יהודה ס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין בכ"ד וא"כ לא נוכל לומר כן דלעיל (דף ב ע"ב) אמר בין לר"מ ובין לר' יהודה עמיה דרבי קרא לאשה הא לא"ה ה"א כי עבדי תמורה לא לקי והאר"י א"ר כו' ואיתא שני גירסות שם חזא שהובא ברש"י ז"ל ה"מ לאו שיש בו מעשה אין לית ביה מעשה

לא וחד גירסא שם סד"א ה"מ לאו השוה בכל אין אבל תמורה דאינו שוה בכל דתנן הציבור והשותפין אין עושין תמורה א"ל כו'.

ונ"ל לומר דשני הגירסות הוא לשני התנאים לר' מאיר ולר' יהודה דלר' יהודה לא מצי לומר סד"א לאו שיש בו מעשה אין כו' דהא הוא ס"ל דאף על לאו שאב"מ נמי לוקין עליו ושוה לדידיה לאו שיש בו מעשה לא"ב מעשה וגרסינן לדידיה ה"מ לאו השוה בכל כו' והגירסא לאו שאב"מ הוא לר"מ וא"כ ס"ל לר' יהודה דגם הל"ת ליתא גבי ציבור ושותפין וא"כ לא מצי לגרוס שמה הטעם דאינו נל"ע דהל"ת ישנו בכל דהא לדידיה גם הל"ת ליתא בכל ועוד הארכת בחי': ומה שאמר הטורי אבן עוד שם בהגמ' דמס' תמורה אמר דר' יעקב דאמר משום דהוה לאו שאב"מ ס"ל ע"כ דלאו הניתק לעשה לוקין עליו דאמר משום דה"ל לאו שא"ב מעשה להכי אין לוקין עליו ולד"ר מאי ראייה מר' יעקב דלמא להכי אמר דהכא לא הוי ניתק לעשה משום דהעשה אינו מנתק הלאו דזה שוה בכל וזה אינו שוה בכל ולהכי אמר משום דהוה לאו שאב"מ גם זה ניחא לפי מאי שכתבו התוס' שם בד"ה כתנאי דקאי רק על לאו שאב"מ ולא על ניתק לעשה דר' יעקב מצי ס"ל שפיר דאין לוקין בכ"ד בלאו הניתק לעשה ורק אומר דהכא א"צ דהוה לאו שאב"מ ואתיא לדידיה הקרא של והנותר ליתן בקר שני לשריפתו וא"כ לא קשה מזהומהא דאמר במס' שבועות (דף ג) דדחי שם דלמא ר' יהודה הוא האי סתמא דאמר אבל המותר בטהור אינו לוקה ומשום ניתק לעשה כונת הגמ' דלמא האי סתמא ס"ל נמי כר' יהודה דלא ס"ל כלל זה של רבינו מהא דסומא דא"כ תתבטל כל ל"ת הנל"ע וס"ל להמשנה בזה כר' יהודה אבל לדידן הוא שפיר הכלל זה של רבינו כמו שגורס הכא בגמ' ומ"מ בעיקר הדבר בזה דשריפת נותר לא הוי מ"ע שהז"ג מודה רבינו לדברי הט"א דהא רבינו גופיה אמר לעיל בפ"ח מה' פסוה"ק ה' ט' דלהכי לא לקי על נותר משום דה"ל נל"ע ועיי"ש בכ"מ ולח"מ וא"כ תקשה דהא לדידיה לא דמי הל"ת והעשה אע"כ כסברת הט"א דלא הוי מ"ע שהז"ג ודוק שם ולוקה מ' כו'.

והנה הלח"מ הביא בשם התוס' במס' תמורה שהקשו וא"ת ולילקי שמונים משום לא יחליפנו ולא ימיר ומתמצים חזא דלא נחית תנא למנינא ועי"ל דצריכא חד בקרבן שלו וחד בקרבן של חבירו ורבינו ס"ל כתירוץ בתרא של התוס' ז"ל ולהכי קאמר ולוקה ארבעים כו' ובהדיא אמרו בגמ' בברייתא (דף ט') דתרווייהו צריכא וכתירוץ השני של התוס' וכדעת רבינו ולכך אני תמיה על תירוץ ראשון של התוס' איך רוצה לומר דלוקה שמונים נגד הברייתא והגמ' אשר שם ועיין בה"ז וצ"ק מה שכתבו בזה.

ולענ"ד נ"ל לישב דברי התוס' כן דהנה הגמ' מקשה שם (דף ט') ולכתוב לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר ופירש רש"י ז"ל דמזה דחילוף ידעינן נמי על קרבן חבירו ומשני אי מהתם ה"א תצא זו ותכנס זו הוא דלקי אבל אי שניהם קדש לא לקי קמ"ל ע"כ: והנה לעיל (דף ה' ע"ב) מקשה הגמ' והרי תמורה דאמר רחמנא לא יחליפנו כו' ומתקן שה"כ כו' ולאביי א"ל דאמר רחמנא והיה כו' ה"א תצא זו ותכנס זו קמ"ל עכ"ל הגמ'.

וקשה לי לאביי לא לכתוב רחמנא והיה כו' וא"נ תצא זו ותכנס זו א"כ ל"ל הקרא דלא ימיר לכתוב לא יחליפנו לחודיה דנדע תרווייהו וגבי כל תמורה אמרינן בתצא זו ותכנס זו דא"ל כתיב והיה אינו קודש שניהם אלא מדכתב רחמנא תרווייהו לא יחליפנו ולא

ימיר ע"כ לא אמרינן תצא זו ותכנס זו בכל תמורה ואתי לאשמועינן דלוקה אתרווייהו לבין שלו ולבין של חברווא"כ שוב תקשה ל"ל הקרא דוהיה הוא כו' דללמד דתצא זו ותכנס זו לא אצטריך דידעינן מהני תרי לאוי אע"כ צ"ל דהאי סוגיא שם (דף ט ע"א) קאי אליבא דרבא דס"ל אי עביד לא מהני וא"כ אתי לדידיה הקרא של והיה כו' לרבות דמהני ושפיר אמרינן דהני תרי לאוי אתי לגלות דל"נ תצא זו ותכנס זו אבל לאביי לא אתי התרי לאוי לקרבן שלו ושל חברו אלא אתי ללמד דאית ביה תרי לאוי ולקי שמונים משום תרי לאוי דשוב לא תקשה לכתוב לא יחליפנו ולא בעי לא ימיר דצריכי על שני לאוין והקרא דוהיה הוא דל"א תצא זו ותכנס זו.

וזהו דברי התוס' וי"ל דלא נחית תנא למנינא ולוקה שמונים וזהו לאביי ועי"ל לרבא דצריכא חד לקרבן שלו וחד לקרבן חברו ולא לקי רק ארבעים כמבואר: ועפ"ז נ"ל ליישב את דברי רבינו לעיל בפ"א מה' איסורי מזבח ה' ד' דפוסק שם המקדש בע"מ למזבח ושחטו וזרק דמו והקטיר אמוריו לוקה ארבעה מלקות כו' והקשה הכ"מ דהא אמרינן בתמורה (דף ז ע"ב) המעלה אברי בע"מ למזבח רבא אמר עובר משום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות מיתיבי המקדיש בע"מ לגבי מזבח עובר משום חמשה שמות תיובתא כו' אפיק הקטרת מקצתו ועייל קבלת הדם כו' והא לריבר"י קתני תיובתא דאביי תיובתא ע"כ וא"כ מסקינן דברי אביי בתיובתא וא"כ איך פוסק כאביי עכ"ל ועוד קשה לי ע"ז מהא דאיתא שם מתקיף לה ר"ל שמא לא שנינו אלא בתם ונעשה בע"מ דאי בע"מ מעיקרא דיקלא בעלמא הוא ופירש רש"י דלא לקי על מקדיש רק בחם ונעשה בע"מ אבל בע"מ מעיקרא לא לקי על מקדיש ארחב"י שרוע וקלוט כתיב בפרשה והני בע"מ מעיקרא נינהו א"ל שמא לא שנינו אלא בחמורה דתנן חומר בחמורה מבזבח שהתמורה חלה על בע"מ קבוע א"ל ר' יוחנן לא שמיע לך הא דא"ר ינאי בחבורה נמנו וגמרו המקדיש בע"מ כו' לוקה חמש ואי בתמורה לוקה ששה דהא איכא נמי לאוי של תמורה ולפ"ד רבינו דפוסק כאביי דאי מקדיש והקטיר אינו לוקה רק דתקשה טובא דלמא רשב"ל נמי כאביי ס"ל דבלא תמורה אינו לוקה רק ד' מלקות ועם תמורה הוא דאיכא חמשה ושפיר נמנו וגמרו דבתמורה דלוקה חמש דהוא ביחד עם תמורה כאביי: וע"כ נ"ל לומר כן דזהו דמסיק בגמ' תיובתא דאביי הוא רק לאביי לשיטתו אבל לדידן לא קשה מידי מזה.

דהנה לכאורה תקשה דלפי מאי דמסיק שם אלא מאי בע"מ מעיקרא דיקלא בעלמא א"ל דיקלא לא זילא מלתא הא זילא מילתא דכיון דשביק תם ומקדיש בע"מ אמר רבא השתא כו' משום דבזיא מלתא אפילו מקדיש לדמי נסכים נמי לקי ת"כ דרבא כו' רבי אומר בהרצאת גופו הכ"מ היינו ת"ק א"ל בהא קמיפלגי מ"ס אפילו לדמי נסכים לקי ורבי סבר בהרצאת גופו הוא דלקי אבל לא בדמי נסכים ע"כ וא"כ א"ל לרבי דס"ל דבדמי נסכים לא לקי משום דבזיא מלתא ודמי לדקלא בעלמא וא"כ בע"מ מעיקרא לא לקי רק בתמורה וא"כ ממילא הוי חמש עם תמורה וא"כ נוכל לומר אפיק הקטרת מקצתו ועייל תמורה.

ובשלמא א"ל רבי הוא לא מצי להקשות נימא אפיק הקטרת מקצתו ועייל תמורה דמה שייכות יש זה לזה וכמו דאמרינן במכות (דף סא) גבי לבוש כלאים דלא מן השם הוא

זה וכמו אם נחשב בהדי הנך פסולי כהונה הכא ורק על ר"ל דס"ל לדידיה דבע"מ מעיקרא לא לקי רק בתמורה וא"כ ה"נ נימא דאתי כרבי ולא לקי על בע"מ דהוא מעיקרא רק בתמורה וא"כ שפיר לוקה חמש עם תמורה.

אך לפי מאי שבארנו דלאביי דס"ל אי עביד מהני ס"ל דבתמורה לוקה שמונים משום התרי לאוי לא יחליפנו ולא ימיר וא"כ לא מצי לשנויי דחמש הוא עם תמורה דעם תמורה ששה הוה ד' דבע"מ וב' דתמורה ולהכי מסיק בתיובתא אבל רבינו דפוסק דבתמורה לא לקי רק ארבעים ופוסק כרבא דאי עביד ל"מ כמו שבארנו לעיל וא"כ לא נפקא ליה מברייתא זו דא"ל עייל תמורה ורבי הוא כמבואר: וניחא נמי הכא בסוגיא דאמר ואי בתמורה ששה הוי משום דהוא דברי ר' יוחנן ולעיל בארנו דר' יוחנן דאמר לא תיתני מימר כו' ס"ל כאביי דאי עביד מהני וא"נ ס"ל ע"כ דלוקה שמונים גבי תמורה ושפיר קאמר בחבורה נמנו וגמרו דלוקה חמש הוא ע"כ כרבא דלוקה משום הקטרת מקצתו והקטרת כולו דאי בתמורה אף א"נ כאביי דלוקה ד' הוה ששה דבתמורה לוקה תרי מלקות ואי כרבא הוה שבעה וע"כ מיירי בבע"מ מעיקרא בלא תמורה ולקי רק ד'.

והנה הקשה המהרש"א במס' חולין בתוס' ד"ה וסופג ור"ל דלקי פ' דהא אמרינן לעיל דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי וא"כ חד לאו מתעקר ולא נשאר רק לאו אחד וא"כ לא לקי רק ארבעים כו'. וי"ל פשוט לענ"ד עפ"י מה שכתב רבינו הכא הטעם דלהכי לקי דהמעשה אינו שוה ליה להלאו דהלאו שב"כ והעשה אינו שב"כ כו' וא"כ ניחא שפיר דלא מינתק תרי הלאוין והגמ' דגריס לחד גירסא לא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי הוא רק לר' יהודה דלא ס"ל טעמו של רבינו כמו שבארנו לעיל אבל לדידן ניחא דלקי שמונים.

ומ"מ נ"ל דדברי רש"י ז"ל ריש מס' תמורה שכתב וסופג מ' משום לא ימיר וצריך לבאר מ"ט נקיט הלאו דלא ימיר הא הלאו דלא יחליפנו הוא קדום ה"ל לומר לא יחליפנו דא"ל דס"ל כדבריו של המהרש"א דחד לאו נעקר מהמעשה ורק לקי מהלאו השני דלא ימיר דלא מינתק העשה כמבואר ודוק: הלכה ב' מי שהמיר בשגגה ה"ז עושה תמורה ולוקה כיצד כו' וכתב הכ"מ אחד כו' ר' יוסי בר"י אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה וכתב רבינו בפירוש המשנה והלכה כר' יוסי ואין חולק עליו ואני אומר אפילו אם היה נמצא מי שחולק עליו הלכה כותיה דריב"ר"י מדפליגי אמוראי אליביה ועוד דאמרינן בפ"ק גבי הא דתנן ר' יהודה אומר הולד עושה תמורה ורבנן לרבנות שוגג כמזיד אלמא רבנן הכי ס"ל עכ"ל.

והנה עפ"ז נ"ל ליישב קושית המהרש"א במס' יומא (דף נ ע"ב) בתוס' ד"ה חומר כו' תימא אמאי לא קחשיב שהתמורה תלה אפילו בטעות דאמר יהיה לרבנות שוגג כמזיד משא"כ בזבח דהקדש טעות אינו קדוש לאותו זבת כו' וי"ל דשמא תנא ושייר דא"כ מילי אחרנא כו' והקשה המהרש"א וז"ל ובעיקר קושיתם לא ידענא מאי קושיא בפ"ב דתמורה תנן חומר בתמורה מבקדשים שהקדושה ח"ע כו' ריב"ר"י אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשין וא"כ משמע דת"ק לית ליה האי חומר דעשה שוגג כמזיד והיינו דברי ח"ק דמייתי הכא בשמעתין דלא תנא אלא הך חומר דחלה על מום קבוע וצ"ע ע"כ.

ולענ"ד ניחא כן. דהנה הת"ק אמר שם במשנה ומקדשין עוברין ואברין אבל לא ממירין וכתב רש"י ז"ל ר' יהודה הוא דדריש בהמה בבהמה ולעיל (דף יא) אמרינן במעי אמן הוא דלא עבדין תמורה הא אבראי עבידי והא תנן אין היולדת עושה תמורה ה"מ ר' יהודה הוא ועתה ניחא שפיר אפילו א"נ דת"ק פליג על ריבר"י ולא כדברי בפירוש המשנה הכא הוא משום דהת"ק הוא ר' יהודה דס"ל דיהיה הוא לרבות הולד ולא ידע מזה על שוגג כמזיד להכי לא קחשיב אבל הכא ביומא (דף נ) התנא דברייתא דמייתי רלא אומר זה דאברין ועוברין והוא משום דס"ל דלא כר' יהודה וע"כ לדדידה אייתר ליה הקרא דיהיה לרבות שוגג כמזיד וא"כ מ"ט לא קחשיב ליה זה וע"כ משום דתנא ושייר ודוק: הלכה ד המתכפר עושה תמורה ולא המקדיש כו' כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בה חבירו הנזיר אותו הנזיר עושה תמורה כו'.

והנה בס' ושב הכהן בח' שה"כ עמד ע"ז מ"ט נקיט רבינו כגון קרבנות נזיר אשר זהו רק אי ילפינן מקרא דעל נזרו אשר הגמ' מדחה זה שם בחמורה (דף י) ומבאר בזה דרבינו ס"ל דאף לפי המסקנא ילפינן מקרא דנזיר ונפ"מ לענין ב"ת עיי"ש. והנה עפ"ד ניחא דברי התוס' והר"ן במס' נדרים (דף לו ע"ב) דכתבו שם דמכפר עושה תמורה ילפינן במס' תמורה מקראי ועמד ע"ז הגאון רי"בז"ל דלפי המסקנא לא ילפינן רק מסברא דא"כ מצינו ציבור ושותפין עושין תמורה ולא מקרא והניח בצ"ע ולפ"ד שה"כ דילפינן לפי המסקנא מקרא ניחא.

אך בל"ז יש ליישב דכרי התוס' והר"ן שם דעל סברת רבא דאמר א"כ מצינו ציבור ושותפין עושין חמורה יש הוכחה מקרא דלא כן הוא. דהנה רש"י ז"ל כתב במס' תמורה דבמשנה אמרינן דאין עושין תמורה והוא מקרא דהוקש למעשר מה מעשר קרבן יחיד אף תמורה קרבן יחיד.

והנה מזה לאו הוכחה גמורה מקרא דהא צריך ההיקש גם למלתא אחריתא: אך לענ"ד יש הוכחה מזה דלעיל (דף ב) אמר דבעי קרא לרבות אשה דישנה בתמורה ולחד גירסא משום דה"ל לאו שאינו שב"כ דתנן אין הציבור והשותפין עושין תמורה כו' וא"כ א"נ דמקדיש עושה תמורה וא"כ מצינו גם בציבור ושותפין דעושין תמורה וא"כ ה"ל לאו שישנו שב"כ ול"ל קרא לרבות נשים וא"כ מזה מוכח דמתכפר עושה תמורה וא"כ ליתא בציבור ושותפין ושפיר בעי קרא לרבות נשים ויש הוכחה מקרא דמתכפר עושה תמורה ועיין לקמן בה' ו': והנה עפ"ז נ"ל לבאר דברי הירושלמי בפ"ד דנדרים ה"ג המתקן פירותיו של חבירו שלא מדעתו טובת הנאה ממעשרותיכם של מי ר"א אמר של מתקן ר"ז אמר של בעל הפירות ר"ז כדעתיה דאמר ר"ז בשם רשב"ל המקדיש קרבן מצורע של חבירו המתכפר עושה תמורה ע"כ וצריך לבאר מה תליא זה בזה והלא בגמ' איתא אפכא דר"י אומר דטובת הנאה של תורם ומתכפר עושה תמורה ומפרשי הירושלמי יפרשו בדוחק.

ונ"ל לומר כן דהנה בגמ' שם אמרינן טובת הנאה ש"מ א"ל תרומה דהאיך מי מתקנא כריא דהוא א"ד א"ל כריא דההוא להוי פירות תרומה א"ל א"ק תבואת זרעך ונתת וקאי על של זרעך והיינו דטובת הנאה של בעל הפירות ומ"ד דטובת הנאה של התורם

אמרינן במס' תמורה שם דיליף מעשר תבואתך ונתת מי שמעשר הוא הנותן קרי ביה ונתת כמו שמביא הרא"ש הכא בנדרים.

והנה לא ידענו איזה קרא נתפוס עיקר אם זה דתבואתך או דמעשר אם ונתת קאי על בעל התבואה או על המעשר. והנה שם בתמורה הוא כן אם יש לאחד בהמה ומקדישה לשם חטאת נזיר או מצורע אם הפריש לצורך מי שחייב בקרבן זה חל ההקדש על הבהמה שלו ואם אין לו בהמה לא מקדיש מידי נמצא דהכא הוא כן אי לא המחייב קרבן לא חייל הקדש על הבהמה והוא כמו כריא בההוא ובעל הבהמה דמיא לבעל הכרי ואמרינן דהעיקר הוא המתכפר וזה ילפינן מקראי או מקרא דנזרו שמבאר השאה"כ או מזה דבארנו דציבור ושותפין אין עושין תמורה וא"כ ע"כ אמרינן דהעיקר הוא מה שעליו החיוב להביא קרבן והוא כהתם בעל הכרי שחייב בתרומה וא"כ כיון דהכא המתכפר עושה תמורה והוא העיקר התם נמי בעל הכרי העיקר דא"ל כריא מי הוה פרי תרומה והתם נמי א"ל חיובא מי הוה קדוש בהמתו ומוכרח מקרא דמתכפר עושה תמורה וה"נ אומר הירושלמי דהעיקר בעל הכרי וטובת הנאה שלו ודרשינן תבואתך ונתת וגמ' דידן ס"ל דע"ז דתורם נמי איכא קרא דרשינן מעשר ונתת והוא העיקר וטוב"ה שלו כמבואר ודוק: הלכה ד אחד הממיר תם בבע"מ או בע"מ בתמים כו' והנה כמו"ח ז"ל העיר ע"ז במשמעות פשטות המאמר של רבינו דס"ל כרש"י ז"ל במס' תמורה (דף כז ע"א) דבע"מ על בע"מ אינו עושה תמורה והתוס' חולקים ע"ז שם בד"ה בע"מ ורבינו דנקיט תמים בבע"מ ובע"מ בתמים משמע דס"ל דבע"מ בבע"מ לא ועיין לקמן בפ"ג ה"ג ודוק: הלכה ו אין קדשי כותים עושין תמורה מה"ת אבל מדברי סופרים שהכותי שהמיר ה"ז תמורה הקדיש הכותי בהמה שיתכפר בה ישראל והמיר בה הכותי ה"ז ספק תמורה עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א שיבושין יש כאן שהכותי אינו עושה תמורה כלל לא בשלו ולא בשל ישראל אבל ישראל שהמיר בקרבן שהקדיש כותי להתכפר בו ישראל ה"ז ספק עכ"ל. וכתב הכ"מ אין קדשי כותי בפ"ק דתמורה (דף ג ע"א) ובפ' ב"ש ופוסק כר"ש אע"ג דר' יוסי פליג עליה מפני שבגמ' שם הביא לפשוט הבעיא מר"ש ועוד כתב הרי"ק דאפשר לומר דלא פליג ר' יוסי על ר"ש בהא עכ"ל.

והלח"מ כתב ולא ידעתי איך אפשר לומר כן דהברייתא דהביא ריש תמורה אחר דברי ר"ש אומר ר' יוסי בכולן אני רואה להחמיר משמע דאכולהו פליג לכך נראה עיקר כמו שתירץ הכ"מ דפוסק כר"ש כו' משום דהבעיא בתמורה הוה אליביה עכ"ל. והנה לפי תירוץ השני שבתוס' תמורה (דף ב ע"ב) ד"ה קתני דלר"י לא אפשר לאוקמי הבעיא א"כ אין ראייה מזה.

אמנם נ"ל לומר דגבי תמורה איכא למימר שפיר תירוץ של הרי"ק דר' יוסי לא פליג כלל על ר"ש בתמורה דשפיר ממעטינן מקראי דקדשי עכו"ם אינו עושה תמורה ומקראי דלה' לא מרבה ר' יוסי רק על פיגול נותר וטמא ומעילה לחד תירוץ של התוס' בזבחים (דף מה) דדמי לקדשי ישראל בזה אבל בהא דאין עושין תמורה לא עדיף כותי מקטן דלאו בר עונשין לא מיתפס בתמורה כמו שאמר רמב"ח שם: ונ"ל להביא ראייה לזה דאמר שם ואין עושין תמורה דכתיב לא יחליפנו וכתב בריש ענין דבר אל ב"י כו' ל"א

ואין עושין תמורה מ"ט דאתקש תמורת בהמה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן וכתוב את מעשר בני ישראל ולא עכו"ם וכתבו התוס' שם ומעשר והיינו ר"ש ראית ליה הך דרשא אבל רבנן פליגי עליה ולישנא קמא הוא לרבנן עכ"ל.

ולכאורה תקשה כיון דר"ש אית ליה ההיקש דמעשר לתמורה ויליף לקמן (דף יג) כמה דברים מזה וא"כ סגי לר"ש לימוד זה למילף דקדשי עכו"ם אין עושין תמורה ול"ל להביא הלימוד של בני ישראל. וע"כ צ"ל דר' יוסי נמי מודה דכותי אינו עושה חמורה ואמר אליבא דרבנן דפליגי על ר"ש דמעשר דגן שהביא התוס' לימוד מדבר אל בני ישראל ואף לפי מה דמסיק שם במס' זבחים (דף מה) דמעשר בהמה חובה וכותי לא מיייתי ולא צריך כלל הלימוד ממעשר דגן מ"מ הא לקמן במשנה (דף יג) גם על צבור ושותפין פליג ת"ק על ר"ש ולא יליף ממעשר בהמה ולהכי מיייתי לדידהו הלימוד של דבר אל ב"י ולישנא אחרתא הוא לר"ש דידעינן מהיקשא ואף שר' יוסי אומר רואה אני בכולן להחמיר מ"מ הא כתבו התוס' במס' זבחים (דף מה) ובסנהדרין (דף פד) דר' יוסי ס"ל דאין מעילה בקדשי מזבח של כותי ור"י מסיק בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב כו' אלמא דהכולן לא קאי על מעילה וה"נ לא קאי אתמורה ורק על פיגול נותר וטמא והגמ' מקשה שפיר שם בזבחים (דף מה ע"ב) אלא מעתה אשר הם מקדישים ה"נ הם ולא עכו"ם ופירש רש"י ז"ל ותימא לר"י דבקדשי עכו"ם אין חייבין משום טומאה והא קאמר בכולן אני רואה להחמיר התם ניחא שפיר דא"נ דקדשי כותי אין חייבין משום טומאה אז למידין גם על פיגול ונותר דגם כן אין חייבין דהא עיקר הילפותא מזה וא"כ לא יתחייב על כולן ושפיר מקשה כמבואר: והנה מה שמסיק רבינו דמדברי סופרים עושין תמורה כתב הכ"מ דיש ללמוד מהא דאמר לא ממירין גבי לא נהנין ולא מועלין דהיינו לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא ולבסוף כתב הכ"מ דהראב"ד בהשגות שהבאתי נמי כוונתו להשיג ע"ד רבינו בזה שאומר שמדברי סופרים שהכותי שהמיר עושה תמורה וכתב שדבריו מבוארים ריש תמורה ואינם סותרין דברי רבינו דא"ל התם מדאורייתא אבל מד"ס כותי מימר.

ולענ"ד לא הבנתי מנ"ל לומר מדרבנן קדשי כותים עושין תמורה הא ילפינן לה מהיקש דתמורה למעשר בהמה וכמו שיליף לה רבינו לקמן בהי"ג והא דכל הני דילפינן ציבור ושותפין וקדשי בדה"ב אין עושין תמורה כלל אף מדרבנן ומ"ש קדשי עכו"ם ולא דמי להא דאמרין דלא נהנין מדרבנן אף דמעילה ליתא התם החמירו רבנן שלא ליהנות בהם כיון דקדשי מקרא דאיש איש שנודרין עכו"ם כישראל וכמו שהחמירו בש"ד שלא נהנין אף דלית בזה מעילה אבל מהכ"ת נימא דעושה תמורה והרי דמי לפיגול ונותר שאין חייבין אף מדברי סופרים אף דקתני נמי לגבי נהנין וה"נ אין עושין תמורה אף לא מד"ס וצ"ע.

והנה הלח"מ הבין השגות הראב"ד ז"ל על דבר אחר ולא כמו שהבין הכ"מ רק על זה שכתב רבינו דהקדיש הכותי בהמה שיתכפר ישראל והמיר הכותי ה"ז ספק והראב"ד ז"ל סובר דהא דמיבעי לנו בגמ' שהקדיש הכותי להתכפר ישראל ולא שימיר הכותי דודאי אין הכותי מימר אלא הבעיא הוא היכא שימיר המתכפר או ישראל אחר אי עושה תמורה כיון דבא מכח הכותי המקדש ולהכי השיג על רבינו ושומר זהו שיבוש שהכותי

אינו עושה תמורה כלל כו' ולא בשל ישראל אבל ישראל שהמיר בקרבן זהו ספק ע"ז נ"ל פשוט בכוונתו עכ"ל: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו ז"ל דהבעיא הוא כשהמיר בה כותי דאמר שם תפשוט ליה מר"א אר"י ומתכפר עושה תמורה א"ל התם הוא דאתי מכח ישראל מש"ה אזלינן בתר מתכפר וה"ל תחלתו וסופו ביד ישראל אבל הכא קמבעי ליה מי בעינן מתחלה ועד סוף דתיקו ברשות מאן דקעביד חמורה ע"כ.

הנה לקמן (דף י ע"א) אמרינן בעי רמב"ח מקדיש עושה תמורה או מתכפר עושה תמורה אמר רבא א"כ מצינו צבור ושותפין כגון דשווי שליח לאקדושי כו' וא"נ דמקדיש עושה תמורה א"כ אם יחיד מקדיש אף דצבור מתכפרין בו מ"מ עושה תמורה ועי"ש ברש"י ותוס' והוכחה לזה הוא דצבור ושותפין אין עושין תמורה כבר הבאתי לעיל בה' ב'.

ועוד נ"ל להביא הוכחה מזה דאין עושין חמורה אפילו ע"י שלית מהא דאמרינן לעיל (דף ד) דלהכי לא הוה תמורה ניתק לעשה מפני שהלאו שב"כ הוא והעשה אינו שב"כ דצבור ושותפין אינו עושה תמורה וכמו. שהביא רבינו הגירסא בה' א' וא"כ א"נ דצבור ושותפין עושין תמורה ע"י שליח א"כ הוי גם העשה שוה בכל ע"י שליח דעושה תמורה ומשכח ליה גם בצבור ושותפין בכה"ג עושין תמורה.

ועוד דאמרינן לקמן (דף טו) במשנה אר"ש מה מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת ביחיד דברים אמורים ולא בצבור אף כו' וכן שם בברייתא (דף טז) וא"א יכול לומר תמורת חטאת בצבור לפי שאין צבור עושין תמורה וא"א דע"י שליח עושין א"כ מצינו שפיר תמורת חטאת בצבור בכה"ג בעי שליח אלא ודאי אין שליח עושה בצבור דמתכפר עושה תמורה נמצא דא"א דמקדיש עושה חמורה א"כ אי יחיד שהקדיש אף אם צבור יתכפרו בו מ"מ עושה תמורה ולא בעי שיהיה מתחלתו ועד סופו דתיקום ברשות מאן דעביד חמורה וא"כ ה"נ אף אי אמרינן דמכפר עושה תמורה מ"מ אם יתכפר בו ישראל יהא תמורה אף שהקדיש כותי וכמו התם לא בעינן שסופו יהא ברשות מאן דעביד תמורה ה"נ לא נודע תחלתו דתקום במאן דעביד תמורה ומאי גרע התחלתו מסופו אע"כ כמו שמפרש רבינו ז"ל דהבעיא הוא בכותי שהמיר נמי דאי המיר ביה ישראל ודאי עביד תמורה כמו שבארנו והוא דלא כדברי הראב"ד ז"ל דמפרש דהמיר ביה ישראל ודוק: הלכה ח קטן שהגיע לעונת נדרים שהמיר אע"פ שאינו לוקה יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו עושה תמורה עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם בעיא דלא אפשטא ואמרינן עלה אה"ל עביד תמורה כוחי מהו שימיר וכבר נדע דרך רבינו לפסוק כאת"ל ולפיכך יש לתמוה למה פוסק רבינו שהוא ספק ואפשר שרבינו ז"ל לא היה גורס את"ל עכ"ל. ונ"ל לענ"ד לומר דרבינו היה גורס את"ל ואעפ"כ פוסק שהוא ספק דהנה רש"י ז"ל כתב הכא בחמורה ואפילו את"ל קטן עביד חמורה רבותא אתי לאשמועינן ולא משום דאיתא דינא הכי עכ"ל.

וכוונת רש"י ז"ל י"ל כן דנמי ס"ל כשיטת רבינו דכל את"ל פשיטותא הוא מ"מ הכא רק רבותא אחי לאשמועינן ולא משום דדינא הכי דהנה הכ"מ כתב לקמן בפ"ד מה' אבות הטומאה הל' ט"ו אף שדרכו של רבינו לפסוק בכ"ד כאת"ל לא חש רבינו לפסיק כהך את"ל משום דבפ' בנות כותים מסיק לה בתיקו עכ"ל.

אלמא דהיכא דמצינו הוכחה מסוגיא דלא נפשוט הבעיא הוה ספק וה"נ יש הוכחה גמורה דהבעיא לא נפשוט ורק לרבנותא אשמועינן זה ולא משום דאיתא הכי דהנה הכא בר' ג' ע"א וכן במס' ב"מ (דף צ) אמרינן והא קתני הכל לאתויי יורש ודלא כר' יהודה ומשני האי תנא ס"ל כותיה בחדא ופליג עליה בחדא ע"כ.

והנה במס' ערכין בריש המס' אמרינן הכל מעריכין כו' לאתויי מופלא סמוך לאיש וא"כ ה"נ נימא הכל לאתויי מופלא סמוך לאיש דעביד תמורה ולא נצריך לדחוק הא תנא ס"ל כותיה בחדא והתוס' במס' נדה (דף מו ע"ב) ד"ה לימא הוכיחו דר' יהודה ס"ל מופלא סמוך לאיש נודר מה"ת וא"כ שפיר ניחא דלימא זה ואף דהמשנה מסיק אלא שאם המיר סופג אח הארבעים מ"מ א"ל דרשא דריבוי דהכל ממירין הוא לאתויי קטן הנודר אלא ודאי דהסוגיא הכא ס"ל דלא נפשוט הבעיא והוי עוד ספק לנו כמבואר: וזה לא מצי להקשות אמאי לא פשיט ממשנה דלקמן (דף טז ע"ב) דאמר חומר בקדשים מבתמורה שהציבור וההשותפין מקדישין ואין עושין תמורה אמאי לא קחשיב קטן סמוך לאיש מקדיש ואינו עושה חמורה די"ל דתנא ושייר ולא קשה מאי שייר דהאי שייר דהא רש"י ז"ל כתב שם על האי משנה דאמר ומקדישין אברין ועוברין דהאי משנה אתיא כר' יהודה דס"ל בפ"ק כן דמקדישין אברין ועוברין וא"כ תקשה לר' יהודה ליחשב נמי דנימא חומר בקדשים שהיורש מקדיש ולא ממיר כמו דס"ל לר' יהודה אלא תנא ושייר ולא תקשה להיפוך דא"נ קטן עושה חמורה תקשה לר' יהודה דשייר יורש מאי שייר עוד י"ל דהא מקדיש כותי ומתכפר כותי כ"ע ס"ל דאינו עושה תמורה וא"כ תנא ושייר דכותי מקדיש ודאי כישראל מקרא דאיש איש ואינו מימר ועיין תוס' יומא דף ל ע"ב) ד"ה חומר ובסוגיא שם ששייר הרבה ודוק: הלכה יב מקרבנות בדק הבית אין עושין תמורה כו' והלא המעשר בכלל כל ההקדשות היה ולמה יצא ללמד על הכלל כולו מה מעשר בהמה קרבן יחיד יצא קרבנות ציבור ושותפין ומה מעשר קרבן מזבח אף כו' ומה מע"ב הוקש למעשר דגן שאין ח"ב אלא ישראל ולא עכו"ם יצא קרבנות כותי שאין עושה תמורה עכ"ל.

והנה רבינו ז"ל פוסק כר"ש דיליף כל הני למעט מלימוד של מעשר בהמה ולא כת"ק דפליג שם על ר"ש במשנה (דף יג ע"א) ויליף שם כל המיעוטים מלימודים אחרים ממה שנאמר בלשון יחיד כו'. והנה גם רבי סובר כן בברייתא שם כת"ק ועיין תוס' ד"ה רבי אומר ועיין זבחים (דף ה ע"א) דאמר שם נמי לרבנות היורש כו' יחיד מימר כו' ופירש רש"י דבלשון יחיד נאמר אלמא משמע דהאי סוגיא נמי ס"ל דילפינן ממה דבלשון יחיד נאמרה ותקשה לכאורה על רבינו דלמה פוסק כר"ש נגד ת"ק דהוי כרבים לגבי ר"ש וכן רבי והאי חנא דזבחים (דף ה) דס"ל הכל ללמוד מלשון יחיד נאמרה ודלא כר"ש: ונ"ל ליישב כן דלהכי פוסק כר"ש משום דשם אמרו ת"ר יכול יהא קדשי בדה"ב עושין חמורה ת"ל קרבן מי שנקרא קרבן יצאו קדשי בדה"ב שלא נקראו קרבן ולא והתניא אי קרבן שומע אני אף קדשי בדה"ב שנקראו קרבן כעין שנאמר ונקרב כו' ת"ל ואל פתח אהל מועד כו' ל"ק הא ר"ש הא רבנן לר"ש איקרי קרבן לרבנן לא איקרי קרבן ופירש רש"י ר"ש דממעט קדשי בדה"ב מהיקשא למעשר בהמה ס"ל דמיקרי קרבן ות"ק דברייתא וכן ממשנה דאמר יצאו קדשי בדה"ב והוא מטעם דלא איקרי קרבן וכמו שפירש רש"י ז"ל שם ס"ל דלא מיקרי קרבן, והנה הברייתא דס"ל דקדשי בה"ב הוא

מקרי קרבן הובא ג"כ סתמא במס' זבחים (דף קיג) ובתמורה (דף ג) ובמס' יומא ודף סג) והוא כותיה דר"ש ע"כ אתיא דילפינן מקדשי מעשר בהמה ופוסק רבינו ז"ל כותיה להכי בכל הני למודים ממעשר בהמה דכיון דהוקש לזה כל מילי נוכל למילף ממעשר בהמה כמבואר: והנה מה שמסיק ומה מעשר בהמה אתקש למעשר דגן שא"ת בו אלא ישראל ולא כותי נ"ל דמזה יהיה ראיה ברורה דרבינו ס"ל דהלכה בנ"ד כמ"ד לענין קדשים דבר הלמד מן הלמד בטר מלמד אזלינן ולא בטר למד אזלינן דהא שם בזבחים (דף מה) מקשה הגמ' ע"ז וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש מעשר דגן חולין בעלמא הוא הניחא למ"ד בטר מלמד אזלינן אלא למ"ד בטר למד אזלינן מא"ל אלא מעשר בהמה חובה שאין קבוע לו זמן ישראל מייתי וכותי לא מייתי וכיון דרבינו הכא הביא ללמוד ממעשר דגן משמע דס"ל דבטר מלמד אזלינן ומעשר דגן חולין הוא ושפיר למידין.

והנה הצל"ח ז"ל במס' ביצה (דף ה) מספקא ליה האיך ס"ל לרבינו בזה אי בטר למד אזלינן או בחר מלמד אזלינן. ומדברי רבינו הכא מוכרת בהדיא דס"ל דבטר מלמד אזלינן ונ"ל דרבינו הכריע לפסוק כמ"ד בטר מלמד אזלינן מזה.

דהנה במס' הוריות (דף ח ע"א) אמרינן בגמ' וילמוד תחתון מעליון והקשו התוס' מיהו לעיל קשה דיליף עכו"ם ושאר מצות מזקן ממרא והלא דבר הלמד בג"ש א"ח ומלמד בג"ש וי"ל דבטר מלמד אזלינן והמלמד חולין הוא עכ"ל אלמא דסוגיא זו ס"ל דבטר מלמד אזלינן ופוסק כהך סוגיא אך דברי התוס' צע"ג דהא קיי"ל בזבחים (דף נ) דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש וא"כ אין הכרע חזה וכן קשה לי דברי המהרש"א ז"ל שם במס' הוריות (דף ח ע"ב) דמקשה שם וז"ל ועוד ק"ל הא דבר הלמד בג"ש א"ת ומלמד בג"ש וזה ליתא כמבואר: אך נ"ל להביא ראיה דבטר מלמד אזלינן דהנה התוס' כתבו במס' זבחים (דף ל ע"א) ד"ה אמר בסה"ד וז"ל וא"כ פשוט דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בבנין אב כו' וי"ל דתרומת מעשר חולין בעלמא הוא כדאמר הכא מעשר דגן חולין הוא ומיהו הך קשיא לרבינא דס"ל דבטר מלמד אזלינן ובסמוך אמרינן תיקו ודוחק לומר דלרבינא אפשטא התם האי בעיא כמו ההיא דלקמן מההיא דמנחות עכ"ל.

אלמא דכתבו דלמ"ד בטר למד אזלינן אפשטא לדידיה הך בעיא אי דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בבנין אב וכיון דסתמא דגמ' דזבחים וכן שם במס' מנחות (דף עו) נמי אומר דספוקי מספקא ליה אי דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בבנין אב ס"ל ע"כ דבטר מלמד אזלינן ולהכי מסיק בתיקו ובספק ופוסק רבינו כסתמא דגמרא דא"נ בחר למד אזלינן ליתא הבעיא: ועוד נ"ל להביא ראיה דבטר מלמד אזלינן דהנה הטורי אבן במס' ר"ה (דף ת) מקשה דאמר שם עשר בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והקשה דאמרינן בפ"ט דבכורות דהלוקח והנותן במתנה פטור ממעשר בהמה ונפ"ל בגמ' מדכתיב בכור בניך חתן לי כן תעשה לשורך כו' מה בנך איני בלקוח ומתנה אף צאנך כו' ואע"ג האי קרא גבי בכור כתיב נפ"ל באם אינו ענין למעשר והשתא ל"ל קרא ת"ל מהאי הקישא דמעשר בהמה למעשר דגן ומעשר דגן אינו בלקוח כדתניא בב"מ (דף פח) תבואת זרעך ולא לקוח ומניה הה"ד ולא שניתן במתנה.

והנה נ"ל לתרץ כן דלפי מאי שכתבו התוס' במס' זבחים ודף מח ע"א) דאמר שם דכ"ע הקישא עדיף והקשו התוס' הלא במס' גיטין (דף מא) אמרינן דכ"ע ג"ש עדיפא ותירצו כן דהיכא שנוכל לעשות ההיקש לדרשא אחרינא אזי אמרינן ג"ש עדיפא וההיקש אתיא לד"א אבל היכא שלא מצי למימר דאתי ההיקש לד"א אז אמרינן היקש עדיף וג"ש הוא למחצה וא"כ ה"נ לא קשה דא"ל הוי ההיקש של וכן תעשה דאתי לנו דלקוח ושנתן לו במתנה פטור ממע"ב הוי טפי שפיר ילפינן בג"ש דתחת תחת מקדשים או העברה מבכור דלקוח נוהג בהם ואי ילפינן בנ"ש זו הוי גם לחומרא דלקוח חייב ועדיף למילף בג"ש לחומרא מדנילף בהקישא דעשר תעשר לקולא כיון דהיקשא אתיא לכמה דברים במס' ר"ה שם ובמס' בכורות פ' מ"ב ולהכי ילפינן רק מהקישא דוכן תעשה דאתי רק לזה לפטור ולא ילפינן בג"ש כמבואר: אמנם זהו רק לפי תירוץ הראשון של התוס' שם אבל לפי תירוץ השני שם וז"ל דכיון דשטר בש"כ לא קבלנו אלא בג"ש דלה מאשה להכי קאמר דג"ש כאן עדיפא דטוב לעשות הג"ש דתהוי שטר בשפחה כמו גט באשה וכן כתבו התוס' במס' גיטין (דף מא) אבל בש"ד ודאי היקשא עדיף אף אם אתיא נמי לדרשא אחריתא ותשאר קושית הט"א לדוכתה.

אך יש לומר ליישב קושית הט"א כן דלכאורה קשה לר"ש דיליף ממעשר בהמה דקדשי בדה"ב וציבור ושותפין דפטורין ממעשר בהמה ליתנייהו בתמורה א"כ נילף נמי דלקוח וניתן במתנה אינו עושה תמורה. אך יש ליישב דהא דמעשר בהמה פטור בלקוח ומתנה ילפינן בהקישא וכן תעשה מבכור וקיי"ל דדבר הלמד בהקישא א"ח ומלמד בהקישא וא"כ לא נוכל למילף בהקישא ממע"ב בזה גופיה ילפינן בהיקש וא"ח ומלמד בהיקש אבל אי הוי ילפינן מקרא דעשר תעשר בשני מעשרות אזי הוי מעשר דגן חולין א"כ נוכל למילף נמי תמורה דאינו בלקוח ומגלי לנו הקרא דוכן תעשה דרק מזה נילף על לקוח דפטור וההקישא דעשר תעשר אחי לדרשא אחרינא והוי למד בקדשים וא"ח ומלמד וכ"ז א"נ דבתר מלמד אזלינן ומעשר דגן תולין בעלמא ושפיר למידין אבל א"נ בחר למר אזלינן א"כ גם אי ילפינן ממעשר דגן לא נוכל למילף בחמורה א"נ בזה דהא הלימוד הוא קודש וא"כ כיון דכמו דר"ש יליף תמורה ממע"ב ה"נ לדידן ילפינן כן ולקוח בתמורה נוהג וילפינן מוכן תעשה דבתר מלמד אזלינן כמבואר ולמ"ד בתר למד אזלינן צ"ל דס"ל ג"ש עדיפא כמו המ"ד דאמר שם תחלה במס' זבחים וא"כ אי ילפינן ממעשרותיכם ולא מוכן תעשה הוי ילפינן בג"ש דתחת או דהעברה מבכור אבל לדידן דמסקינן הקישא עדיף צ"ל דבתר מלמד אזיל ודלא ניליף תמורה כמבואר: ועוד נ"ל ליישב קושית הט"א כן דלפי מאי שכתבו התוס' במס' ב"מ (דף פח ע"א) ד"ה זרעך דאם המוכר לקח בחזרה חייב במעשר מה"ת וא"כ שפיר איצטריך ההיקש דוכן תעשה לפטור הכא אף אי חזר ולקח דהא ודאי פטור כמו שאומר במס' בכורות (דף נו) איזהו אתנן כו' שנתנה וחזר ולקח הימנו ות"ל דאפטר משום לקוח כו' אלמא דאפטר בזה נמי היכא דנולד בעדרו ומכרו וחזר ולקחו והוא מטעם גזה"כ דאתקש לבכור בניך דליתא בכל גוונא ולהכי איצטריך ליה ההקישא אבל מה שמקשה הט"א לדעת הריב"א דקודם מירוח פטור ולאחר מירוח חיוב והכא הוי אפכא דקודם זמן חייב ואח"כ פטור משום דוכן תעשה בשעת עשייה נימא דקרא דוכן תעשה אתי לפטור משעת עשייה וקרא דההיקש למעשר דגן אתי לפטור מקודם מירוח ונפטור בתרווייהו זה תתיישב רק בתירוצי

הראשון דהיקש זה של מעשר אין למידין כלל משום דג"ש עדיפא וילפינן טפי ג"ש מקדשים או מבכור כמבואר ודוק: פרק ג הלכה א מפי השמועה למדו הוא קרב ואין תמורתו קריבה עכ"ל.

וכתב הלח"מ דיש לתמוה על רבינו מהסוגיא דתמורה (דף כא) דמפיק למעט מקרא דהם קריבה כו'. והנה באמת ניחא פשוט דלעיל (דף ה ע"ב) איתא ולאביי הוא קרב ואין תמורתו קריבה ורבא אה"נ אלא הם ל"ל ללמד כו' עכ"ל הגמ' אלמא דכולהו מפקי מקרא דהוא ואף לפי מאי שבארנו לעיל דצריך נמי למילף מקרא דהם דאי מקרא דהוא לבד לא נדע על מעשר ורק על בכור לבדו מ"מ לא קשה על רבינו דמביא סתם מקרא דהוא דכיון דבכור נדע מזה והגמרא אמר כן תופס לשון הגמ' כדרכו ועיין זבחים (דף לו) בתוס' ד"ה קדש הם ובמפרשים שם ודוק: הלכה ב וכשם שאין פודין בכור ומעשר שנפל בהם מום כו' כך אין פודין תמורתן כו' וכתב הכ"מ משנה בפ"ג דתמורה (דף כא) עכ"ל.

וקשה ע"ז לענ"ד דמן המשנה אין ראייה דהא בגמ' דזבחים (דף סו ע"ב) מבעיא להגמ' אי תמורת בכור ומעשר נפדית וכתבו התוס' שם דמן המשנה אין ראייה דא"ל מה שאמר יש להם פדיון ולתמורתן לא קאי על תמורה זה דאין להם פדיון ורק הגמ' מביא ראייה ע"ז שם דאין להם פדיון מהברייתא דאינו נפדה דהוה כיוצא בו ומזה הוא מקור לדברי רבינו ודברי הכ"מ צע"ק: הלכה ד והמיר בה אחר שנפדית ה"ז תמורה קריבה כו' עד מכח קדושה דחוויה כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ והמיר בה אחר שנפדית כו' בר"פ הזרוע (דף קל) פירש רש"י ועושין תמורה קודם פדיון אבל רבינו כתב אחר שנפדית וקשה דבפ"ב דבכורות גבי ילדן אסור אמרינן דהיינו דוקא אם נתעברו לפני פדיון ואתיליד לאחזר פדיון אבל איתעבר לאחזר פדיון חילין גמורין הם וא"כ ה"נ כיון דהתפיס לאחזר פדיון אמאי מתפסי והוי תמורה הא הוי חולין גמורין כו' דהא אשכחן ולד תמורה מתמורה וצ"ע עכ"ל.

וכל דבריו ז"ל תמוה דאשתמיט ליה ברייתא וגמ' ערוכה שם במס' בכורות (דף טו ע"ב) דאמר שם ובין לפני פדיון ובין לאחזר פדיון עושין חמורה לפני פדיון מועלין בהם ולאחזר פדיון אין מועלין בהם כו' ושם ע"א אמרינן אמר ר"נ אמר רבב"א ותמורתו לאחזר פדיונה מתה כו' עד מכח קדושה דחוויה קאתי וכל הסוגיא כדברי רבינו וכן פירש רש"י ז"ל שם מנין לתמורת פסוהמ"ק שמתה כגון דלאחזר שנפדו הקדשים התפיסו בתמורה דלא מצי למקרב כו' והקושיא שהקשה הלח"מ מ"מ ש מולדות קדשים דלאחזר פדיון אינו קדוש כבר הקשו התוס' שם בד"ה ותמורתו וז"ל וא"ת ומ"ש מולדות קדשים וי"ל דהולדות אין להם קדושה אלא מכח אמם וכיון שנפדית פקעה קדושתו לגמרי כו' אבל תמורה קדושה חלה בההיא וכיון דגלי קרא דחלה על בע"מ קבוע ה"ה לאחזר פדיונו אלא דלא קרבה כו' עכ"ל.

ומה שכתב רש"י ז"ל בפ' הזרוע בחולין שם ועושה תמורה קודם פדיון היינו תמורה לאקרובי למזבח דאמר סתם ועושה תמורה היינו לקרב כמו שמביא רש"י מקרא דטוב ברע ודברי רבינו נכונים ודוק: פרק ד הלכה א כיצד ולד התודה כו' בד"א בולדות קדשים

עצמן אבל בולדי ולדות אין קריבין שמתוך מעשיו ניכר שהוא משהה אותן לגדל מהן עבדים ולפיכך קונסין אותו ולא מקריבים כו' עכ"ל.

והלח"מ כתב ואע"ג דלא אתמר בגמ' אלא גבי שלמים סובר רבינו דתודה ושלמים שוין דבכולהו איכא טעמא שמא יגדל כו' ומקשה ע"ז ומתרץ עיי"ש. והנה קשה לי ע"ד רבינו דהא בגמ' שם אמרו כן אמר ר"א אמר ר"י מ"ט דר"א אמר קרא ואם זבח שלמים קרבנו ואם ולא ולד א"ל אלא מעתה אם על תודה יקריבנו ה"נ דאם ולא ולד וכ"ת ה"נ והתניא ולדה מנין ת"ל ואם על תודה מ"מ אלא אמר ר"א היינו טעמא דר"א שמא יגדל עדרים כו' ופירש"י ז"ל בתודה דלא שכיח כשלמים לא גזרו כו' אלמא דבתודה לא גזרו על ולד משום דלא שכיח ואחרי אשר מסיק הטעם משום שמא יגדל עדרים כ"ע מודים בתודה כיון דלא שכיח בולד תודה יקר ומנ"ל לרבינו לומר דולדי ולדות אינן קריבין בתודה כמו בשלמים ונ"ל לומר דסמיך רבינו על הסוגיא שם (דף כ ע"ב) גבי הא דאמר דולד תמורת אשם יקרב אשם לפני כפרה ועוד הא תני ר"ח לסיוע לריב"ל דאמר ולד ראשון קרב ולד שני אינו קרב ומאי מקשה ליה מתמורת אשם דהוי כולד ולדה והא ולד תמורת אשם נמי לא שכיח יותר מתודה ודלמא הכא ודאי קריב גם ולד ולדה כיון דלא שכיח אלא ודאי ולד ולדה אף אי לא שכיח כתודה מכל מקום גזרו רבנן שלא יקרב וה"נ גבי חטאת ואשם שפיר מקשה הגמרא כדברי רבינו.

ומכל מקום מה שפוסק רבינו לקמן גבי ולד תמורת אשם ותמורת עולה דמקריב ועיין לקמן בה' ד' ובה' ובכ"מ ולח"מ שם ולא חש רבינו להאי קושיא דמקשה הגמ' שם הא ולד ראשון קריב ולד שני אינו קריב נ"ל קצת לומר דרבינו סמיך על הסוגיא דמס' בכורות ודף כה ע"ב) דאמר שם בעי ר"י התולש צמר מעולה תמימה מהו כו' בחטאת ואשם לא מיבעיא לך כיון דלכפרה אתיין לא קא משהי ליה כו' כי מיבעיא לך אעולה כו' א"ד כיון דעולה נמי מכפרת על עשה לא משהי ליה עכ"ל הגמ' וס"ל לרבינו דכהאי סוגיא נקטינן דרק שלמים חיישינן שמא ישהה ויעבור על בל תאחר אבל באשם ועולה ל"ח דלמא משהי ליה כי היכא דלא חיישינן התם כיון דלכפרה אתיא ולא קשה מהא ולד ולד שלמים לא קריב לד"ה ממה שאמר גבי אשם ועולה ודוק: הלכה ג השוחט את החטאת ומצא בה בן ט' חי ה"ז נאכלת כבשר החטאת שולדות קדשים במעי אמן הם קדושים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ואע"ג דאיכא תנא דפליג ואמר בהוייתן הם קדושים משמע לרבינו דהלכה כהאי תנא מדאמרינן פ' כיצד מערימין דרשב"ג סבר כהאי תנא משמע דרבנן פליגי עליה והלכה כותייהו אבל יש לתמוה דה"ל למפסק כרשב"ג דקיי"ל דכל מקום ששנה במשנה הלכה כמותו וצ"ע עכ"ל. והלח"מ מתרץ וז"ל ואולי יהיה זה טעם לרבינו דפוסק דלא כרשב"ג דסובר דאי מתניתין מפרשי כולה בחולין אתיא כהלכתא ואתי רשב"ג כהלכתא והגמ' דבעי לאוקמי מתניתין בקדשים משום דבעי לאוקמי דומיא דבכור אבל אנן דקיי"ל דבמעזי אמן ה"ק משום דנקטינן לחומרא עדיף והוי חומרא לומר דבמעזי אמן הם קדושינן א"כ מוקמינן למשנה כולו בחולין ועדיף טפי כה"כ דליתא כו' ומוקמינן כללא וכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ואע"ג כו' כה"כ דלוקמי כהלכתא ונסתלקה קושית

הכ"מ עכ"ל: והנה אכתי אינו מתורץ בזה מנ"ל לרבינו לחדש מדעתו ולימא דלא אתי כרשב"ג ואין הלכה כמותו.

ועוד קשה מגמרא דב"ב (דף קמב ע"ב) דאמר רבא שם דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן כרשב"ג דתנן ילדה טומטום ואנדרוגיניס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן והנה רבינו ז"ל פוסק לעיל בפט"ו מה' מעה"ק דילדה טומטום ואנדרוגיניס חלה עליהן. וכתב שם הלח"מ אע"ג דבפ"מ מי שמת אמרינן דלית הלכתא כרשב"ג וכן פוסק רבינו ז"ל בפ"ח מה' זו"מ ילדה טומטום ואנדרוגיניס נוטל בפחות שבשניהם וכדכתב שם הרה"מ ז"ל דלית הלכתא כרשב"ג וא"כ האיך פוסק רבינו כותיה וי"ל דלא אמרו שם דאין הלכה כרשב"ג אלא משום דהוא איירי בבהמת הקדש וקאמר דאע"ג דכשהיא קדושה לא חלה כלל על הטומטום אגב האם דהכי משמע אין קדושה חלה עליהם וכדכתבו התוס' בר"פ כ"מ דאפילו קדושה אגב האם לית ליה משים כו' אבל בהמת חולין ודאי הקדש העובר דאין קדושה חלה עליו כו' עכ"ל.

וכן מבאר בלח"מ בפ"ו מה' זכיה ומתנה אלמא דגם לרבינו גופיה צריך לומר דרבא דאמר שם סיפא אתאן לרשב"ג ס"ל ע"כ דמיירי בבהמת הקדש וא"כ ס"ל לרשב"ג דאמר ילדה טומטום ואנדרוגיניס הרי אין קדושה חלה עליהן ס"ל ע"כ דולדות קדשים בהוייתן הם קדושין וכמו שכתבו התוס' במס' תמורה (דף כד) ד"ה קסבר אלמא דרבא שם בב"ב מוקי לה לדרשב"ג ע"כ בבהמת הקדש מיירי ורבא ע"כ פוסק כאן כן דמשום דס"ל לדרשב"ג מיירי בבהמת הקדש והוא מיירי בבהמת חולין וס"ל לרשב"ג דבהמת הקדש בהוייתן קדושין ותקשה ס"ס מ"ט פוסק דלא כרשב"ג דבמשנה הלכה כמותו: ונ"ל לומר דכמו דמצינו דהיכא דאמוראים אמרו דלא כרשב"ג לא חש רבינו לזה לפסוק הלכה כרשב"ג אף שהוא במשנה כמו שכתב התו"ט בפ"ח דעירובין ועיין לעיל בפ"ז מה' ע"ג ובס' יד מלאכי בכללי הלכה שמאריך בזה וה"נ יש לרבינו הוכחה מגמ' דהלכתא דלא כרשב"ג.

דהנה שם בתמורה (דף כה) אמר והאי תנא ס"ל ולדי קדשים ממעי אמן הם קדושים דת"ר יכול אף ולד כל הקדשים כן ת"ל אך חלק אלמא ס"ל דולדי קדשים במעי אמן הם קדושין ע"כ. והנה לכאורה קשה על רשב"ג דאמר דולדות קדשים בהוייתן הן קדושין מאי עביד ליה בהאי קרא דאך ונ"ל כן דאיתא בתורת כהנים והובא שם על הקרא רע"ק אומר נין שלא יקדיש אדם את הבכור ת"ל לא יקדיש אותו יכול לא יקדישו הקדש עילוי ח"ל אך כו' וכן צ"ל לדרשב"ג ס"ל כרע"ק דהאי קרא דאך אתי דמקדישו הקדש עילוי.

והנה במשנה דערכין ודף כח) אמרינן ריב"ב אומר סתם חרמים לבדה"ב שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' וחכ"א סתם חרמים לכהנים א"כ למה נאמר כל חרם כו' ללמד שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ע"כ ולקמן (דף כט ע"א) במשנה אמר ר' ישמעאל כחוב אחד אומר תקדיש וכתוב אחד אומר לא תקדיש הא כיצד מקדישו אתה הקדש עילוי ואי אתה מקדישו קרבן הקדש מזבח ובגמ' שם ורבנן ופירש"י דנפ"ל הך דרשא מכל חרם קודש כו' אל תקדיש מיבעי ליה ללאו תקדיש מיבעי ליה לכדתניא כו' נמצא דרע"ק דמפיק ליה מקרא דאך דמקדישו הקדש עילוי ס"ל ע"כ כריב"ב דסתם

חרמים לבדה"ב וא"כ רבינו ז"ל דפוסק לעיל בפ"ו מה' ערכין ה"א דסתם חרמים לכהנים והביאו הלח"מ והמשל"מ ראייה דרב הונא בתמורה (דף לב) הכי ס"ל וא"כ לא מצי ס"ל דהקרא דאך אתא להקדש עילוי וכריב"ב דסתם חרמים לבדה"ב ולהכי פוסק רבינו דולדי קדשים ממעי אמן ה"ק מקרא דאך כיון דס"ל דס"ח לכהנים ופוסק דלא כרשב"ג כמבואר: וענ"ל לומר טעם דפוסק דלא כרשב"ג דהנה במס' חולין (דף עה ע"א) איתא איתביה ר"י לר"ל מה חלב ושתי כליות האמור באשם מוציא מכלל שליל אף כל מוציא מכלל שליל כו' א"ל טעמא דידי נמי מהכא א"ד איתביה ר"ל לר"י מה חלב ושתי הכליות כו' א"ל מידי דהוי אמחוסר זמן עכ"ל הגמ'.

והנה התוס' כתבו במס' זבחים (דף צח) ובמנחות (דף פג ע"א) ד"ה אף דזה דאמרו מה חלב כו' ההוא תנא ס"ל דולדות קדשים ממעי אמן הם קדושים וא"כ בין ר' יוחנן ובין ר"ל דמקשים מברייתא זו נמי ס"ל דולדות קדשים ממעי אמן הם קדושים וא"כ ס"ל דלא כרשב"ג דהאי ברייתא א זיא דלא כותיה ופוסק רבינו כותיה ועיין ברה"ז מה שמבאר בתמורה (דף יז) ודוק: הלכה זו הפריש נקבה לפסחו וילדה או שהפרישה מעוברת היא וולדה ירעו עד שיפול בהן מום ויביא בדמיהן פסח ואם נשארה נקבה עד אחר הפסח או שנולדה אחר הפסח תרעה היא וולדה עד שיפול בהן מום ויביא בדמיהן שלמים עכ"ל.

וכן כתב רבינו לעיל בפ"ד מה' ק"פ ה"ד. והנה שם כתב הלח"מ וז"ל ויש לתמוה על רבינו ז"ל כיון דהוא סבר דבע"ח אינן נדחין היה לו לפסוק כן הכא דהוא עצמו קרב שלמים כמ"ש בההיא דמפריש פסחו וכדכתב רש"י שם בגמ' דהה"ד מרישא דמתניתין הוה מצי למידק דבע"ח נדחין ג"כ משמע דמתניתין אתיא כמ"ד דבע"ח נדחין אבל אנן דס"ל אין נידחין יקרב אבל בהך תימא הוא ותימא על הראב"ד ז"ל דה"ל להשיג שה"ל למכתב יקרב שלמים כדכתיבנא.

ונ"ל לתרץ עם מ"ש התוס' במס' יומא (דף סד ע"ב) כו' דתירצו דיש לחלק בין נקבה לפסחו הוי דחיה גמורה ואפילו שנאמר דהתם ידחה לא מסייע לר"י דר"י רצה לומר דאפילו שאינו דתי"ג כו' בע"ח נדחין ולהכי רבינו ז"ל בהך דחיה דהפריש נקבה דהוי גמורה דנקבה לפסח לא חזי לעולם פוסק כסתם משנה דבע"ח נדחין ולכך לא כתב שיקרב שלמים אבל בההיא דאבד פסחו דלא הוי דחיה גמורה פוסק דיקרב שלמים דדמי להך דהקדיש חציה דר"י ובהא לית הלכתא כר' יוחנן דבע"ח נדחין דפ' כהאי כו' עכ"ל הלח"מ.

והשער המלך שם בה' ק"פ תירץ כן והביא הסוגיא דתמורה (דף נט ע"א) דאביי ורבא מקשים על ר"א מהא דס"ל דמפריש נקבה לפסחו היא עצמה תקרב שלמים אלמא דלא בעי שם עולה על אמו ומאי קשה הא כיון דס"ל גבי מפריש נקבה לעולה דהיא עצמה תקרב עולה ה"נ הכא אי מפריש נקבה לפסחו כיון דס"ל דבע"ח אינן נדחין כר"ש שפיר הוא עצמו יקריב שלמים ומסיים כן דע"כ צ"ל דההיא דפסחים רב הונא בדר"י קאמר לה דס"ל דלר"ש דקסבר בע"ח אינן נדחין נקבה עצמה קריבה שלמים אמנם אביי ורבא בפ"ק דתמורה ע"כ פליגי עליה וס"ל דאף למ"ד בע"ח אינן נדחין אפ"ה היא עצמה אינה קריבה שלמים ונראה דה"ט דכיון דהא דמותר הפסח שקרב שלמים נפ"ל מקרא דזבחת

פסת צאן ובקר איכא למימר דקרא בפסח שהוא ראוי ליקרב לשם פסח ונשתייר אחר הפסח הוא דקאמר דקדושת הפסח עצמה משתנה להיות שלמים אבל במפריש נקבה לפסחו כיון דאינה ראויה ליקרב לשם פסח כי נשתנה להיות שלמים אותה קדושה דחוויה היא הנשתנה והלכך אינה קריבה כדין פסח ומעתה פסק רבינו ז"ל כהוגן דאע"ג דא"ל דבע"ח אינן נדחין אפ"ה פסק למתניתין דהמפריש נקבה לפסחו כאביי ורבא ס"ל ודלא כר"ה בדרי"י עכ"ל והנה עפ"ז אמרתי לתרץ את דברי התוס' במס' תמורה (דף יג ע"ב) ד"ה רבי אומר כו' עכ"ל דס"ל לרבי דעולת מותרות לנדבת יחיד אזלי וסבר כר' אליעזר דעושה תמורה עכ"ל התוס' ודבריהם תמוהין דהא אמרינן לקמן (דף כ ע"א) בהדיא ולימא אין אני רואה דבריו של ר' שמעון באשם הואיל ומותר אשם קרב עולה רבי ס"ל כרבנן דאמרי מותרות לנדבת ציבור אזלי ואין תמורה בציבור ע"כ אלמא דרבי ס"ל בהדיא דמותרות לנדבת ציבור אזלי ולא לנדבת יחיד.

וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה התם פירש רש"י ז"ל כן הואיל ומותר הפסח קרב שלמים הלכך הואיל ושלימים שלמים בפסח ושלמים באין נקבה ואע"ג דהך לא קרבה נקבה אפילו שלמים לאחר הפסח כדאמרינן לעיל (דף יט) נשתיירה לאחר הפסח תרעה מיהו שם שלמים עלה הואיל והיא שלמים נקבה ונחתא לה קדושת הגוף ע"כ.

והנה א"נ כדברי ר"ה בדרי"י ראי אמרינן בע"ח אינן נדחין אז המפריש נקבה לפסחו היא עצמה תקרב שלמים וא"כ מאי קשיא לרבי דאמר אין אני רואה את דברי ר"ש בפסח הואיל ומותר פסח קרב שלמים ולימא כמי אין אני רואה דבריו של ר"ש באשם הואיל ומותר אשם קרב עולה דלמא ס"ל לרבי נמי דבע"ח אינן נדחין כמו דס"ל לדידן וא"כ הפריש נקבה לפסח היא עצמה תקרב שלמים ולהכי שפיר עושה תמורה אבל המפריש נקבה לאשם דאין היא עצמה תקרב עולה אלא דמיה דהא אין עולה קריבה נקבה ורק דמיה קרבה ולהכי אינו עושה תמורה ורש"י ז"ל הא פירש ואע"ג דהך לא קרבה מ"מ שם שלמים עלה שפיר מקשי ולימא אין אני רואה דר"ש באשם הואיל ומותר אשם קרב עולה דהא מותר אשם נמי דמיה קרב עולה אבל א"נ דלדידן דקיי"ל דבע"ח אינן נדחין מותר הפסח גופיה הכא קריב שלמים מה מקשי ממותר אשם דהיא עצמה אינה קריבה אלא ודאי צ"ל כמו שסובר רבינו דאף דבע"ח אינן נדחין מ"מ אינה קריבה היא עצמה ורק ר"ה בדרי"י ס"ל דתליא זה בזה ואי בע"ח אינן נדחין היא עצמה קרבה שלמים ושפיר קאמרי התוס' שם מתחלה דס"ל לרבי כו' ולמעוטי עולת מותרות לא איצטריכא דקסבר עולת מותרות לנדבת ציבור אזלי ופשיטא דלא עבדי תמורה כמו שאומר הגמ' בהדיא לקמן דהכי ס"ל לרבי.

עי"ל דלר"ה בדרי"י י"ל דס"ל דלעולת יחיד אזלי וסבר כר' אליעזר דלר"ה בדרי"י א"ל שפיר דס"ל לנדבת יחיד אזלי ומ"מ לא אמר אין אני רואה דבריו של ר"ש באשם כו' משום דס"ל לרבי נמי כמו דהוא סובר דבע"ח אינן נדחין וא"כ מותר עצמה קרב פסח ושפיר אמר אין אני רואה דבריו של ר"ש בפסח כו' אבל לא באשם כמו שבארנו: והנה שם בסוגיא קאמר ר"ה בדרי"י משום דהוי דבר הבא לידון בדבר החדש אין לך בו אלא חידושו בלבד מפרש לדברי ר"ה בדרי"י די"ל לנדבת יחיד אזלי כמבואר.

וניחא נמי שפיר קושית הברכת הזבח שם וז"ל וק"ק דלא ה"ל להגמ' לומר לקמן ר' אבין הכי קמיבעיא ליה אי משכחת תנא דסבר כר"א כו' הל"ל ר' אבין אליבא דרבי קמבעיא ליה עכ"ל. ולפ"ד ניחא דהא התם א"ל רנב"י לרבא ובכל הסוגיא אומר שם ולרבא הא כתב השעה"מ מסוגיא דהכא דס"ל דאי בע"ח אין נדחין מ"מ מותר פסח כה"כ דמפריש נקבה אינו קרב שלמים וא"כ צ"ל דרבי ס"ל דמותרות לנדבת ציבור אזלי וא"כ לא מ"ל ואי משכחת לה היא רבי דהוא ס"ל דלנדבת ציבור אזלי ואף שרבי אומר שם אין אני רואה דבריו של ר"ש ור"ש הא אית ליה במס' כריתות (דף כה ע"א) דאף המפריש נקבה לפסחו היא עצמה קריבה שלמים עיי"ש מ"מ מוקים לה דברי רבי כמו ההלכתא דפוסק רבינו דאף אי בע"ת אינן נדחין מ"מ היא עצמה אינה קריבה ודוק: הלכה ט וולד בע"מ הרי הוא כולד התמימה לכל דבר ויקרב כראוי לו עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ק (דף י) פלוגתא דבר פדא ור' יוחנן פוסק כר"י עכ"ל. והלח"מ תמה עליו וז"ל וק"ל דמה ענין כו' אבל הך דהכא שהאדם קדושה ובאמצעה חלה הקדושה על הולד והיא בעלת מום וזה נתרבה בברייתא ר"פ אלו קדשים מקרא דאם זכר או אם נקבה ואמרו שם בגמ' (דף יז) למאי הלכתא אמר שמואל ליקרב ואליבא דר' אליעזר דמד"ת כי קאמר ר"א גבי עולה דאיכא בזה שם עולה על אמו כו' בר פדא אמר לרעיה ואליבא דר"ה משמע מאותה סוגיא דלכ"ע דלרבנן דפליגי על ר"א בזה ואית ליה רעיה גבי מפריש נקבה לעולה ה"נ ס"ל דירעה וולד בע"מ דא"ל דמקדיש עובר במעי אמו מיירי כמו שכתב הכ"מ בולדות קדשים כו' ועוד דלשון כו' וא"כ רבינו שפוסק כרבנן האיך פוסק כאן הקריב כו' ונראה לתרץ קושיא זו דשם בסוף הסוגיא הקשו לר' ישמעאל ורע"ק דדרשי ולדות ותמורות מקראי אחרינא בהני קראי דזכר ונקבה מאי עבידי להו ואמאי לא מקשי בגמ' לרבנן אלא ודאי דהך דרשא וולד ותמורת בע"מ רבנן נמי דרשי ליה שפיר וגלי קרא בהני דיקרבו ולא ילפינן נקבה לעולה מולד בע"מ דשאני הני דקדושים הם מתחלתן הוי ומאי דקאמר בגמ' ואליבא דר"א סובר רבינו דאפילו לר"א קאמר דסד"א לר"א לא צריך קרא דכה"כ דמפריש נקבה לעולה הולד יקריב עולה ה"נ לכך קאמר דאפילו לדידיה צריך בהו עכ"ל: והנה אם נפרש כאן כמו שפירש הכ"מ דקאי שפיר על הפלוגתא דבר פדא ור' יוחנן מ"מ לא תתיישב בזה דברי רבינו ז"ל דהא כתב בהדיא לעיל בפ"א מה' איסורי מזבח הי"א ואם ילדה מקריב ולדה.

וכתב הכ"מ ופוסק רבינו כשמואל ורבא ולא כבר פדא ור"פ דסברי ירעה ותמה שם הלח"מ הא פליגי רק אליבא דר"א אבל רבנן סברי ירעה עד שיפול בה מום כו' ה"ל לפסוק כאן דירעה וכקושית הלח"מ כאן ומה שמתרץ הלח"מ ליתא לענ"ד דקאמר משום דשם בסוף הסוגיא הקשה לר' ישמעאל ורע"ק דדרשי ולדות ותמורות מקראי אחרינא בהני קראי דזכר ונקבה מאי עבדי להו ותירצו לולד בע"מ כו' ואי רבנן לית להו תקשה נמי קראי מאי עבדי להו ואמאי לא מקשה הגמ' לרבנן אלא ודאי דהך דרשא דולד בע"מ נמי רבנן כו' זה לכאורה לפי פירוש רש"י ז"ל שם שכתב (בדף יא ע"ב) לרעיה ואליבא דד"ה דאפילו לרבנן אתא הקרא דאם זכר אם נקבה לרעות דקדשי לרעיה עכ"ל וא"ל דה"נ אתי הקרא דאם זכר אם נקבה לרבות את התמורה כו' אם זכר אם נקבה לרבות ולדות תמורות ולדות אמרינן כן זכר לרבות את התמורה כו' אם זכר אם נקבה לרבות ולדות תמורות ולדות בע"מ כו' וא"כ כה"כ דאמרינן דאם זכר לרבות ולד תמורת בע"מ היא ליקרב דולד

תמורת בע"מ שוה כולד תמימה ותמורתה דגבי תמורה שוה תמורת בע"מ לתמורת תמימה ה"נ ולד בע"מ נמי משמע דמרבי להקריב בהו תרווייהו מחד קרא דאם ילפי ומשמע ששניהם שוין ואיך נוכל לומר מקרא דחד אם מרבי לרעיה וחד ליקרב אלא ודאי צריך לומר דלרבנן הקראי דאם הכא אינו אלא אסמכתא בעלמא וכמו דאמרינן שם אם כשב הוא מקריב ולד ראשון הוא מקריב ואין ולד שני מקריב וכתבו התוס' שם דהאי קרא אסמכתא בעלמא הוא וה"נ צ"ל האם לרבנן הכא כן וכמו שאמרו שם לר"י ורע"ק דאם לא דרשי וה"נ רבנן לא דרשי רק לאסמכתא וכן כתב השער המלך לעיל בפ"ד מה' ק"פ דלרבנן דכר"י ורע"ק ס"ל ואם לא דרשי וא"כ ליתא קושית הלח"מ זה.

וגם מה שמסיק דמאי דקאמר בגמ' ואליבא דר"א סובר רבינו דאפילו לר"א קאמר דס"ד דלר"א לא צריך קרא דהכה"כ דאמר דמפריש נקבה לעולה הולד מקריב עולה ה"נ כן לכך קאמר דאפילו לדידיה צריך קרא לא הבנתי זה דהאיך יפרש בזה שם הסוגיא דאמר בהדיא שם דמד"ת כי קאמר ר"א גבי עולה דאיכא שם עולה על אמו בעולת העוף אבל הני לא קרבי קמ"ל.

והנה רש"י ז"ל מפרש דאיכא בעולת העוף דאין נקבות וזכרים בעוף אבל גבי ולדי שלמים בע"מ דאין שלמים בעופות והתוס' כתבו וז"ל ונראה להרמ"ר לפרש דאיכא שם עולה על אמו כלומר דקדיש קדושת הגוף אם הפריש נקבה וילדה דאין לה פדיון ומשו"ה דין הוא שיקריב הולד עצמו אהל בע"מ דליכא קדושת הגוף עלייהו כלל א"ד שיקריב הולדות אלא ירעו עכ"ל.

ולכאורה דברי התוס' צריכין להסביר מנ"ל לומר דולדות בע"מ אין לו קדושת הגוף כמו נקבה ואי קאי על אמן הא נקבה לעולה אי מפריש מנ"ל דקדיש יותר קדושת הגוף ממפריש בהמה תמימה ונעשה בה מום הא ולדה קדיש נמי כולד נקבה ועושה תמורה כמבואר בסוגיא דבכורות (דף טו) דאי לא בע"מ מתחלתה עושה חמורה יקדיש קדושת הגוף כמו מפריש נקבה וצ"ל דכונת התוס' כן הוא כיון דקיי"ל המפריש נקבה לעולה דירעה עד שיסתאב וימכר ובלא מום לא ימכר כמו דאיתא במשנה דתמורה (דף יט) גבי אשם דפליג ר"ש וגבי עולה לא פליג ואף ר"ש מודה כמו שכתבו רש"י ותוס' שם וכן פוסק רבינו בפ"ד מה' פסוהמ"ק ה' ט"ז וה' י"ז ואז הוי יותר קדושה במפריש נקבה ממפריש בע"מ דמפריש נקבה לעולה קיי"ל דצריך להמתין עד שיפול בה מום ומפריש בע"מ נפדה וזהו כונת התוס' אף שלשונו דחוק אך זה חזינן שפיר דלא מצי לפרש כפירוש הלח"מ דהא אמר בהדיא דמד"ת דר' אליעזר מודה הכא דליכא שם עולה על אמו דאינו מקריב ואיך אומר הלח"מ דכונת הגמ' דר"א לא בעי קרא לזה.

ועוד דאכתי קושיתו שמקשה על הגמ' אמאי לא מקשי ורבנן האי קרא דאם מאי עבדי ליה אינו מתורץ אליבא דרבא דאמר לרעיה ואליבא דד"ה משמע דהוא ס"ל ודאי דרבנן סברי דירעה וכן אמרינן בהדיא במס' בכורות (דף טז ע"ב) לפני פדיון מיפלג פליגי איכא למ"ד קדשי ליקרב ואיכא למ"ד קדשי לרעות ופירש רש"י הני האמוראים דפליגי בתמורה כאן וא"כ רבא ודאי ס"ל דרבנן סברי ירעה ואיך יתרץ הוא דברי רבנן דהאי קרא דאם אלא ע"כ צ"ל כמו שפירש רש"י ז"ל דאחי לאשמועינן דקדיש מיהו לרעיה או כמו שפרשנו דאסמכתא בעלמא הוא לרבא וכמו שאומר לר"י ורע"ק אם לא דרשי

וא"כ מאי מתרין בתירוצם ראינו מתורין לרבא וצ"ל כמו שמתרין השעה"מ לעיל בפ"ד מה' ק"פ דתלי אם בע"ת נדחין וכיון דרבינו פוסק דבע"ת אין נדחין שפיר פוסק להכי דיקרב כמבואר ודוק: הלכה יא המשנה את הקדשים מקדושה לקדושה עובר בל"ת שנאמר בכור לא יקדיש והה"ד לשאר קדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדה"ב כיצד אם הקדיש לבדק ההיכל לא יקדיש למזבח לבדק וכן כל כיוצא בזה ואין לוקין על לאו זה עכ"ל.

והראב"ד ז"ל השיגו וס"ל דמבדק לבדק שפיר מצי לשנות ורק מקדשי מזבח לקדשי בדה"ב אסור לשנות והכ"מ מבאר דדברי רבינו נכונים דס"ל דאף מבדק לבדק רק מחמיר לחמור או מקל אל חמור מותר אבל מחמור לקל אסור כו'. ובס' מעין החכמה פ' בחוקתי מבאר יותר דברי רבינו דמי גרע מקדושת בהכ"נ ובהמ"ד וכל תשמישי קדושה דאסור לשנות מקל לחמור כמו דאיתא במס' מגלה ודף כו) והוא דנפ"ל במס' מנחות ודף צט) מקרא דמעלין בקדש ולא מורידין ועיי"ש בפירוש המשנה: והנה צ"ל דמזה יהיה ראייה למאי שהביא הפמ"ג באו"ת (סי' קנג) בזה דאמרינן מעלין בקודש ולא מורידין הוא מדאורייתא ולא מדרבנן דהא רבינו כייל לה בהדדי קדושת מזבח וקדשי בדה"ב וכה"כ דזהו מה"ת ה"נ נהוי זה מה"ת אף דזהו רק משום מעלין בקודש ולא נפקא מקרא כמו קדשי מזבח דנפ"ל מקרא דבכור לא יקדיש אך יש לדחות כמו שבארנו לעיל במנין המצות מ' ל"ת ס"ה דאף דכייל שמה רבינו בחד ל"ת שלא לאבד מבתי כנסיות ובמ"ד דזהו רק מדרבנן והוכחתי מדברי רבינו גופיה לקמן שם בה' יסוה"ת וא"כ ה"נ א"ל כן דליתא ע"ז ל"ת והוא רק מדרבנן וכייל לה ביחד עם הני דאסורין מה"ת כמו התם ובמ"א נבאר: והנה מה שכתב רבינו ואין לוקין על לאו זה כתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס משום דלא עשה ביה מעשה דבדיבורו לא אתעביד מעשה דאפילו בדיעבד אינו תלה הקדושה ששינה כדמשמע מסוגיא דבכורות (דף נג ע"ב) דאפילו בדיעבד לא קדיש.

והנה המעין החכמה כתב שם בפ' בחוקתי דתליא זה בפלוגתא דאביי ורבא אי עביד מהני או לא מהני ולרבא דס"ל דלא מהני אינו קדוש בדיעבד ורבינו משום דס"ל כרבא להכי ס"ל דאינו חלה הקדושה ובסוף מסיק דהכא אפילו אביי מודה דלא מהני דזה דאומר אביי מהני הוא משום דאי לא מהני אמאילקי וא"כ בלאו שאין בו מלקות כמו לאו שאין בו מעשה גם אביי מודה דלא מהני עכ"ל.

ודבריו אלה ליתא כלל דהא כבר בארנו לעיל בה' ערכין ובה' שמיטה דהסוגיא שם בחמורה מקשי לאביי מתורם ממין על שא"מ ומרעה על היפה אף דהוי לאו הבא מ"ע ולית ביה מלקות ודמי למלתא דאית ביה לאו גמור וכן במוכר חרמי כהנים נמי לא לקי כמו שפוסק רבינו לעיל בפ"ו מה' בכורות ומקשי שם בתמורה מזה לאביי עיי"ש.

אמנם בעיקר הדבר שפיר כתב המעין החכמה דהכא אף לאביי לא מהני דלא נראה דאביי יפלוג על הסוגיא דמס' בכורות (דף נג ע"ב) דאמר דלא חיילי שמביא הכא הכ"מ וטעמא דמלתא הוא לאביי משום גזה"כ דאיתא בתו"כ פ' בחקתי כל בכור לא יקדיש כל שהוא קדוש אין הקדושה חלה עליו ומסיק אין לי אלא בכור מנין לרבות כל הקדשים כן ת"ל בבהמה לא יקדיש אם שור כו' אלמא דס"ל להת"כ בהדיא דמפרש הקרא דלא יקדיש דאין קדושה חלה ע"ז דלא יקדיש היינו שאין נתפס הקדושה כמבואר אך זהו רק בקדשי

מזבח או קדשי בדה"ב ששינה לקדשי מזבח שהוא מגזה"כ דלא יקדיש ולכ"ע אינו קדוש אבל בשאר שנים בקדשי בדה"ב שבארנו שאסור מטעם דמעלין בקודש ואף א"נ דהוא איסור דאורייתא דיליף במנחות מ"מ זה ודאי תליא בפלוגתא דאביי ורבא וא"כ רבינו דפוסק דאפילו בכל קדשי בדה"ב לא חלה בשינה אף בדיעבד הוא משום דס"ל כרבא וכמו שבארנו לעיל בה' בכורות ודוק: הלכה יב כיצד מערימין על הבכור כו' אם הוא זכר יהא עולה אבל אינו יכול לומר זבחי שלמים אינו יכול להפקיע מקדושתו כדי ליהנות בו כו' עכ"ל.

והנה בגמ' דתמורה (דף כד ע"ב) אמרינן עולה אין שלמים לא ופירש רש"י ז"ל עולה אין הואיל וכליל היא שרי לשנויי קדושת בכורה לקדושתה אבל שלמים דקדושה קלה היה אסור לשנויי כו' משמע דתליא במה שקדושתה חמורה ובמה שקלה אבל רבינו דתלי זה במה שאינו יכול ליהנות משמע דלא תליא בחמור וקל והוא משום דאמרינן במס' מנחות (דף צב ע"ב) קרבנו ולא הבכור שיכול והלא דין הוא ומה שלמים שאין קדושתן מרחם טעון סמיכה בכור שקדושתו מרחם א"ד כו' איכא למיפרך מה לשלמים שכן טעונין נסכים ותנופה וחזה ושוק כו' אלא אסמכתא אלמא דמצינו דבכור קל משלמים דבשלמים איכא חומרא זו דסמיכה ונסכים כו' ובלא זה יש משנה מפורשת ריש מס' זבחים הבכור ומעשר ששחטן לשם שלמים כשרים שלמים ששחטן לשם בכור ומעשר פסולין וכן מבואר שם במשנה ד' פ"ט דשלמים קודמין לבכור מפני שהוא טעון סמיכה ונסכים אלמא דבכולהו אמרינן דשלמים יותר קדוש מבכור ומ"מ אמר הגמ' דאין לומר דיהא זבחי שלמים משום דשלמים נאכלין לכל אדם ובכור א"נ אלא לכהנים.

וכן כתב בפירוש רבינו גרשום הכא בתמורה אבל שלמים דגריע קדושתו דנאכל לישראל לא יקרב כו' אלמא דמש"ה אין לשנות לשלמים דנאכל לישראל ג"כ אבל בעצם הקדושה שלמים קדוש טפי לענין אי שינה בשחיטה או לענין הקדמה אבל להפקיע קדושתו דיהא שרי לאכול לישראל אסור. והנה יש לעיין בזה אם הוא מחויב חטאת שהוא זכר היינו חטאת נשיא או אשם שבא מן הזכרים ונאכל רק לכהנים אם יכול לשנות בבכור כיון דחטאת ואשם נמי חמירי כמו בכור דאינו נאכל אלא לכהנים וחמורים יותר דהמה קדשי קדשים שרי לשנות לכ"ע א"ד אינו יכול לשנות רק לעולה דאומר בסוגיא שהוא כליל וצ"ע: שם אם אמר עם יציאת רוב ראשו יהיה עולה ה"ז בכור ואינו עולה עכ"ל.

והנה במס' פסחים (דף מז ע"ב) אמרינן שה ולא הבכור אחת ולא מעשר וכתבו התוס' וא"ת ואמאי איצטריך קרא שאין תמיד בא מבכור ומעשר ת"ל שאין מתנותיהן שוין וי"ל דהא אמר כל הניתנין כו' וע"ק דהאיך יעשה תמיד מבכור ומעשר הא עבר על כל שממנו לאישים כו' וי"ל כו' ור"ת פירש דהאי קרא משתעי בפסח דכתיב ביה שה תמים וקאמר שלא יבוא מן הבכור ומעשר וא"ש שמתנותיהן שוה וכל שממנו לאישים ליתא כו'.

והנה קשה לענ"ד טובא ע"ז הא בלא זה דאין מתנותיהן שוין וכל שממנו ל"ל קרא הכא ביחזקאל שלא יבוא תמיד או פסח מן הבכור או מעשר ת"ל דהוא מקרא מלא אך בכור אשר יבוכר לא יקדיש כו' אם שור אם שה ואמרינן במס' בכורות (דף טו ע"ב) מה בכור

אין מתפיס לכל זבח שירצה שנאמר לא יקדיש אף הני אין מתפיסין לכל זבח שירצה וכן איתא במשנה דמס' ערכין (דף כט) אי אתה מקדישו הקדש מזבח ורבנן האי מיבעי ליה ללאו ופירש רש"י דאסור להתפיס בכור לזבח אחר וכן יליף מזה על פסוהמ"ק דאסור להתפיסין וכמו שכתב רבינו הכא דאפילו בדיעבד לא חלה הקדושה כמבואר בת"כ דכל קדשים אינן חלין כמו שבארנו לעיל וא"כ ל"ל קרא למעט על תמיד או פסח שאינו בא מבכור ומעשר הלא אינו חל עליו שום קדושה אחרת משום קרבן ומדברי התוס' משמע דהיכא דידעינן מאיזה קרא ממקום אחר לא בא יחזקאל ללמדנו וא"כ בל"ז לא צריך קרא ע"ז דאינו חל קדושה אחרת וא"נ דמיירי במעי אמן דאז על עולה יכול להערים דהוא חמור דהא במעי אמן אפילו תמיד יכול להתפיס דלא גרע משאר עילה: ונ"ל לומר דיש לפרש המקרא דיחזקאל כן דהנה איתא במסכת תמורה (דף כה ע"א) א"ל ר"ע לר"ש אמר על הבכור עם יציאת רובו עולה הוה או בכור הוה כו' א"ל היינו דבעי אילפא אמר על הלקט עם נשירת רובו יהא הפקר כו' דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ה"נ דברי הרב ודברי התלמיד דמ"ש וכן פוסק רבינו הכא דעם יציאת רובי בכור הוה ולא עולה.

והנה זה ידעינן מסברא ולא נוכל לידע זה מקרא ומיירי בתמיד דהוה עולה כמו שפירש רש"י ז"ל ולא מיירי בפסח דהוי שלמים וזה אינו יכול להתפיס על הבכור ובא יחזקאל לאשמועינן דשה ולא הבכור דא"י לומר עם יציאת רובו יהיה נתפס לתמיד לקרבן עולה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין מן הסברא ויחזקאל אסמכהו אקרא וכן לענין מעשר נמי יפורש כן עפ"י מאי שכתבו התוס' במס' תמורה (דף כו ע"ב) סד"ה אמר וא"ת ואמאי לא אמרינן הכא דברי הרב ודברי התלמוד דמ"ש וחייל מעשר ולא עולה וי"ל דהתם מיירי כשאמר עם יציאת רובו והכא מיירי עם יציאת מיעותו יהא עולה אלא דגבי מעשר נמי כן אמרינן אם אמר עם יציאת רוב דברי הרב ודברי התלמיד דמ"ש והוה מעשר ולא זבח אתר וע"ז אמר נמי אחת ולא מעשר דאפילו עם יציאת רובו לא חל להיות תמיד דאינו מתפיס לזבח אחר וניחא נמי מה שהקשו התוס' שם ת"ל דמקרא דמסת ידך ידעינן דכל דבר שבא חובה אינו בא אלא מן החולין ותרצו דאסמכתא הוא ודוחק הוא דהא התם איתא נמי הקרא של ממשקה והוא דרשה גמורה ולפ"ז ניחא דמקרא דמסת ידעינן היכא שכבר קדוש למעשר אינו מקריב לקרבן חובה ויחזקאל אשמועינן דאף ביציאת רוב נמי א"ח משום דדברי הרב ודה"ת כו' כמבואר ודוק: הלכות טומאת מת פרק א הלכה יג ואין העכו"ם מטמא באהל ומטמא במגע ומשא כו'.

וכתב הכ"מ ומ"ש ואין העכו"ם מטמא באהל שם כרשב"י ואע"ג דרבנן פליגי עליה פוסק כמותו משום דמשמע שם דרבינא סבר כותיה ועוד דבפ' המקבל דא"ל רבה לאליהו כו' דתניא רשב"י אומר קברי כותים אינם מטמאין כו'. והנה התוס' במס' ב"מ (דף קי"ד) חולקים על רבינו בזה וס"ל דהלכה כסתם משנה דאהלות דמדורות הכותים טמאין דמטמאין באהל וראיית הכ"מ מה סוגיא שם דתו התוס'.

אמנם גם לדברי רבינו אין קשיא מסתם משנה דאהלות שמביא התוס' כמו שמבאר המשל"מ הכא בפ"א ה"ז ד"ה מקום עי"ש. אמנם נ"ל להביא ראייה לדעת רבינו מהא דאיתא במשנה דמס' נזיר (דף סד ע"ב) המוציא מת מושכב כדרכו כו' ואמרושם בגמ'

אר"י מת פרט להרוג מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לשראשו בב"כ כו' וכל הני מ"ט לא אמרי דילמא עכו"ם הוא עכ"ל הגמ' וכתב רבינו לקמן פ"ט ה"א מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים בגומא אחת כו' או שמצא הרוגים או שמצא מת יושב או רב"ר א"ח שמא מקום זה בה"ק כו' וכתב הכ"מ שם בגמ' דילמא כותי הוא כו' ומשמע לרבינו דלא ממעט אלא מדין שכונת קברות ולא מטעם תבוסה כו' ושם בה' ד' כתב רבינו העכו"ם אין להם טומאת קברים הואיל ואין מטמאין באוהל הרי הנוגע בקבר טהור כו' וכתב הכ"מ נלמד ממה שכתבתי בסמוך שאמרו במס' נזיר וכל הני מ"ט לא דילמא כותי נינהו ע"כ נמצא דהטעם של זה הסתם משנה הכא בנזיר דממעט כל הני מקברות משום דאין מטמא קברי כותים באוהל וכן כל הסוגיא שם ס"ל להאי דינא דאין מטמאין באוהל וכל היכא דהוי מחלוקת בברייתא וסתם במשנה קיי"ל דהלכה כסתם משנה ועי"ל להביא ראיה מהא דאיתא במס' ע"ז (דף ל"ט ע"א) א"ד קבר נונא אסור וסימניך קברי כותים והתוס' גרסי בשם הר"ר ז"ל אפכא וא"ד קבר נונא שרי וסימניך קברי כותים דאין מטמאין באוהל וכן משמע בסמוך כו' והנה רבינו לעיל בה' מ"א לא ביאר זה הדין דקברי נונא ורק כתב שם כלל כל שנשרו קשקשין שרי שם בפ"א וא"כ א"ל דגרסי נמי כגירסת הר"ח דשרי והסימן הוא מקברי כותים דשרי ואינו מטמא באוהל ופוסק רבינו כסתמא דגמ': ועוד נ"ל להביא ראיה מהא דאיתא במס' נזיר (דף נ"ד ע"א) או בקבר אמר ר"ל זה קבר שלפני הדיבור ופירש רש"י כלומר שהעכו"ם מטמאין במגע אע"פ שאין מטמאין באוהל כדתניא קברי כותים אין מטמאין באוהל אלא בנגיעה וכל שהיה קודם הדיבור קודם מתן תורה בין של עכו"ם ובין של ישראל קרי ליה קבר ב"נ וקבר הכותים לאחר הדיבור כקודם הדיבור שאין מטמאין באוהל לפי שלא נתנה להם תורה כו' והתוס' כתרו וצ"ע לרבנן דר"ש דאמרי אף קברי כותים נמי מטמאין באוהל דלא דרשי אדם כו' אמאי איצטריך או בקבר וי"ל דר"ש היא.

מיהו קשה דהרי גבי נגיעה מודה ר"ש דקברי כותים מטמאין כדאמר ביבמות (דף סא) ודוחק לומר דלא כרבינא כו'. והנה בס' עין משפט ציין זה על הלכה זו של רבינו והוא דרבינו יפרש כמו שפירש רש"י ז"ל דהקרא דאו בקבר בא לרבות דקברי כותים מטמאין במגע ומשא ומהאי קרא ילפינן דאף דאינו מטמא באוהל מ"מ במו"מ מטמא ואתי הקרא דאו בקבר לזה ולא צריך רבינו לבאר דין קבר שלפני הדיבור דאין לנו עתה ורק נכלל בזה לרבות קברי כותים עתה כמו שכתב רש"י ז"ל דהוי כקבר שלפני הדיבור ולא ס"ל כהתוס' דזה אתיא דלא כרבינא אלא אף כרבינא אתיא ומזה גופיה ילפינן דמטמא במו"מ כפירוש רש"י וחזינן בזה דר"ל הכא ס"ל כר"ש דא"נ דמטמא אף באוהל לא צריך קרא ודאי לזה לרבות על מגעו.

והנה בזה א"ל דהספר יראים שמביא המשל"מ לקמן בפ"ג מה' אבל ה"א דס"ל דאף במגע ומשא אינו מטמא ומבאר אליביה הסוגיא ביבמות שם וא"ל דמזה יהיה ראיה לשיטתו דמפרש כדברי התוס' דסוגיא זו חולק על רבינו וס"ל דאף במו"מ אינו מטמא אבל מ"מ הוא לרבינו ראיה גמורה כמבואר: והנה ראיתי בס' ושב הכהן וסי' עה) מביא ראיה מדברי הירושלמי דאמר במס' פסחים וסנהדרין דגולגלתו של ארונה היבوسی מצא תחת המזבח אלמא דמטמא באוהל וכבר הקדימו זו הראיה המשל"מ לעיל בפ"א מה' בית הבחירה הי"ג ובנ"ז כיון דמבואר בכל הני סוגיות כרשב"י ניהא דעת רבים דאין

לסתור זה מן הירושלמי דחולק ע"ז כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ו האבר והבשר המדולדלים באדם ואע"פ שאין יכולין לחזור ולחיות הרי הבשר טהור כו'.

וכתב הכ"מ ומשמע לרבינו ז"ל דאפילו דאינם יכולין לחזור מיירי דאי יכולים לחזור ולחיות פשיטא עכ"ל. ובאמת נ"ל דלא צריך לומר זה מסברא על שאינם יכולים לחזור ולחיות שהוא משנה ערוכה במס' כריתות (דף טו ע"ב) כו' הולך לו אצל הרופא וחותרו עד שמניח בו כשערה ותוחבו בסירא כו' והלה עושה פסחו אלמא דאפילו אי חותרו עד שמניח רק כשערה דודאי לא יכול לחזור ולחיות מ"מ טהור כ"ז שמחובר קצת דלא נגע אלמא דאפילו אי אינם יכולין לחזור ולחיות טהור ועושה פסחו ודוק: פרק ג הלכה י בשר המת שנפרך ונעשה כקמח טהור כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ר"פ דם הנדה דף נה) אמרינן דלר"י דוקא יבש כעצם טמא אפרוכי אפרך טהור ולר"ל איפרך אפרוכי נמי טמא ואמרינן בגמ' דהיכא דאקמח והוה עפרא לר"ל נמי טהור ומדברי רבינו שכתב ונעשה כקמח נראה שהוא פוסק כר"ל והוא תימא היאך פוסק כר"ל נגד ר"י כו' וצ"ל שמ"ש כאן שנפרך ועושה כקמח לא שנפרך ממש קאמר אלא היינו לומר שהוא יבש כ"כ עד שאלו יפרך ויעשה כקמח טהור כו' עכ"ל.

ותמוה הוא דהא רבינו אומר ונעשה כקמח משמע דנפרך ממש כקמח: וע"כ נ"ל לומר ליישב דברי רבינו כן דבאמת פוסק כר"ל והוא משום דשם ר"ל יליף מקרא דלכל טומאתו כו' ור' יוחנן יליף מקרא דבעצם אדם כו' אדם דומיא דעצם ומקשה הגמ' מיתיבי כל שבבית מטמא חוץ מן השינים כו' אר"א בא"ה כו' עד אלא אמר מר בר"א נעשה מקומו צלקת ופירש רש"י דלתרווייהו פריך בין לר"י ובין לר"ל והתוס' כתבו שם וקשה דא"כ תקשה קרא דאו בעצם אדם אלא נראה דלר"ל פריך ופשיטא דשינים אין בכלל עצם עכ"ל.

וא"כ לפ"ד התוס' שם כל הסוגיא אתיא שם דדחיק לתרץ הא דעצם אדם אתיא כר"ל וכל הני האמוראים מתרצי שפיר אליבא דר"ל ולהכי פוסק רבינו כותיה כמו דמצינו בכ"ד דרבינו פוסק דאשכח סוגיא כהאי מ"ד ודוק: פרק ז הלכה ב המת בתוך הבית ובו פתחים הרבה בזמן שכולן נעולים כולם טמאין והיושב בצד כל הפתח מהן נטמא נפתח אחד מהן או שחשב להוציא באחד מהן ואע"פ שחשב אחר שמת אפילו כו' הציל כל הפתחים כולן ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או שחשב עליו והשאר טהורין כו' וכן אם התחיל לחתור פתח להוציא בו משיתחיל לפתחו הציל על הפתח עכ"ל.

והנה במס' ביצה (דף ע"א) איכא פלוגתא בזה דר' אושעיא ור' יוחנן ס"ל דאין מטהר אלא מכאן ולהבא אבל למפרע לא ורבא ס"ל דאפילו למפרע דאמרינן בזה ברירה והנה רבינו ז"ל לא ביאר בזה דעתו בפירוש במה שכתב מציל אי הוא למפרע או מכאן ולהבא. ונ"ל דלפי מאי שפירש רש"י שם בביצה (דף לח ע"א) וז"ל כי לית ליה לר"ה ברירה בדאורייתא כגון טומאת מת לית ליה ברירה ודרך יציאתה הלמ"מ ולא כמו שפירש שם ד' י' דהוא רק מדרבנן דגזרו חכמים טומאה ע"מ שהוא דרך יציאתה ועיין בפני יהושע מה שמבאר הסתירות בזה וא"כ כיון דהוא מדאורייתא ורבינו הא פוסק בכ"ד דבדאורייתא אין ברירה וא"כ ודאי פוסק כר"א ור"י דאין מטהר אלא מכאן ולהבא ורבינו לא צריך לבאר דרק להבא הוא לפי מאי שכתבו התוס' שם ד' י' ד"ה ב"ש דא"נ

דיש ברירה ומטהר אף למפרע לא משכחת לה דכולן טמאין רק היכא שעשה פתח חדש והוציא דרך שם או שנשרף המת במקומו אבל לא בע"א דהוברר הדבר לבסוף דסופו לצאת דרך שם וא"כ כיון דרבינו סתים ולא ביאר זה דמיירי בכה"ג שכתבו התוס' ש"מ דמטהר הוא מכאן ולהבא דא"ב ס"ל.

ולעיל בה' שחיטה בארנו דאף דהוה הל"מ מ"מ הכא שפיר פוסק לחומרא גבי ברירה אף דזהו מטעם ספק כמו שבארנו שם ודוק: פרק י הלכה ה החורש את הקבר בשדה שלו אינו עושה בית הפרס שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו שותף או כו' אינו עושה בית הפרס כו' והוא מן התוספתא דאהלות פי"ז.

והנה המשל"מ והמפרשים הביאו תשובת הרלב"מ (סי' סח) שהקשה על רבינו דאיך כתב הכא דאפילו שותף אינו עושה בה"פ מטעם דאין אדם אוסר דברשא"ש דהא רבינו פוסק לעיל בפ"ב מה' שחיטה ה' כ"א דהיכא דיש לו שותפות בגויה שפיר אוסר ול"א אין אדם אוסר דבר שא"ש. והנה ס' הרלב"ח לא ראיתי ותירוצו לא ידעתי.

אך לענ"ד נ"ל ליישב זה כן דלא דמי הכא להתם דהנה התם מה שהשותף יכול לאסור אי שחטו לעכו"ם מטעם דחלקו נאסר ואחרי שחלק חבירו מעורב ביחד עם שלו ואין ברירה קיי"ל דנאסר כולם כמו שכתבו התוס' במס' חולין (דף מא ע"א) ד"ה ר"ש דחלק חבירו נאסר משום דמעורב בשלו ונאסר אף הכל החלק דהוא בהיתר וא"כ הכא ניחא כן דהנה בה"ז כתב עוד שאין בית הפרס עושה בית הפרס ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו ולקמן בפ"א ה' ג' כתב נמי דעפר בה"פ מטמא אם יש במקום אחד כחותם המרצופים דלא גזרו אלא על גוש כברייתו עיי"ש וא"כ הכא כיון שחלק חבירו אינו נאסר ורק חלק שלו וחלק חבירו מעורב ביחד ולעיל בפ"א מה' תרומות ה' כ' ס"ל לרבינו על שלקחו שדה בשותפות שבכל קלח אמרינן דמעורב בו של ישראל ושל הנכרי עיי"ש וא"כ ה"נ בכל חלק עפר וכל גרגיר מעורב שלו ושל חבירו וכיון שחלק חבירו לא יוכל לאסור איך א"כ יוכל האיסור לחול גם על שלו דהא הוי הגוש עפר שאינו כברייתו ואף אם יהיה לנו גוש גדול אשר אם נחלק אותו לחלק השותפין יהיה חלקו כאותם המרצופין מ"מ אינו טמא דמעורב ביחד עם חלק חבירו ומשום חלק חבירו גם חלקו מותר דאין בית הפרס עושה בית הפרס מטעם זה דבעי גוש כברייתו והכא בכל חלק קטן איתא של חבירו דאינו נעשה בה"פ וחסר מכשיעור כמבואר: אמנם בלא זה נראה לענ"ד לומר דאין כונת רבינו הכא במה שאומר דאין אדם אוסר דשא"ש לטעם גמור דהא התוס' כתבו במס' יבמות (דף פג ע"ב) ד"ה אין בזה דאמרינן דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא רק במידי דתליא במחשבה כמו ע"ז וכדומה אבל לא באיסור שאינו תלוי במחשבה דודאי אם טימא אחד טהרות של חבירו הוה טמא וא"כ גם הכא לא שייכי לענין אוסר דבר שאינו שלו.

והר"ש כתב הכא במשנה הטעם דהוא משום קנסא ולא קנסוהו במידי דלא שכיחא וכתב רק לסימנא כמו דמצינו בדוכתא דתליא האיסור במחשבה אינו יכול לאסור דבר שאינו שלו אף הכא דגבי טומאה לא שייך זה מ"מ הקנס שעשו חכמים בזה לא קנסוהו רק במידי שהוא שלו ולהכי הכא אפילו שותף אינו אוסר אף דבכל דבר דאינו אוסר דבר

שא"ש בשותפות אוסר והכא לא קנסוהו אף בשותפות כמבואר ודוק: פרק יב הלכה ד
ואלו מביאין ולא חוצצין כו'.

והנה קשה לענ"ד מהא דאיתא במס' סוכה (דף יג ע"ב) אר"א אמר שמואל ירקות שאמרו
חכמים אדם יוצא בהן י"ח בפסח מביאין את הטומאה וא"ת בפני הטומאה משום אויר
והנה לעיל בפ"ה מה' סוכה לענין אויר דפוסל הביא רבינו דין זה והכא אינו מביא לענין
זה דאינו חוצץ בפני הטומאה ומביא את הטומאה דליתא שום חולק שם בזה ועיין תוס'
שם ד"ה אר"א אמר שמואל וצ"ע: הלכות פרה אדומה פרק א הלכה ו כל כו' יתירא פרה
על הקדשים שהעבודה פוסלת בה שנאמר אשר לא עלה עליה עול ובעגלה ערופה אומר
אשר לא עובד אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה בה שאר העבודות
כעול אף עול בפרה שאר עבודות כעול אלא שהעול פוסל בין בשעת כו' עכ"ל והנה
קשה לי דמשמע דרבינו יליף על שאר עבודות בפרה דפוסל מג"ש דעול עול וא"כ תקשה
הא הוא פוסק לקמן בפ"י מה' רוצח ה"ג דבעגלה ערופה אינו פוסל עול עד שימשוך
בעול טפח כדברי ר"י אמר רב שם במס' סוטה (דף מו) וא"כ תקשה קושית הגמ' דשם
וממקום שבאת מה בעגלה ערופה עד שימשוך ה"נ בפרה אדומה כן והגמ' מתרץ תנאי
היא דאיכא דמייתי לה מגופיה דפרה מקרא דאשר לא עלה כו' וא"כ כיון שרבינו פוסק
הכא ויליף לה מג"ש דעול א"כ מ"ט מחלק דפרה נפסל משהניח או עלה ובעגלה עד
שתמשך נימא ממקום שבאתה ואף פרה יהיה כמו עגלה ערופה עד שתמשך: וע"כ נ"ל
לומר דמזה יהיה ראייה לפי מאי שכתב בס' ברכת הזבח במס' מנחות (דף קז) דדעת
רבינו כן הוא דבמקום דילפינן בג"ש אזי אמרינן דון מינה ואוקים באתרה ובמקום דיליף
בהקישא או בב"א אמרינן דון מינה ומינה עיי"ש וא"כ ה"נ כיון דילפינן בג"ש דעול עול
אזי אמרינן דון מינה ואוקי באתרה וא"כ לא קשה קושית הגמ' לומר וממקום שבאת
דהא אמרינן אוקי באתרה והכא לא כתיב אשר לא משכה רק לא עלה ולא בעינן עד
שתמשך ורק הג"ש מגלה דבשאר עבודות פוסלת כמו עול בעליה לבד ורק הסוגיא הכא
בסוטה רוצה ע"כ לתרץ אף למ"ד דאף בג"ש אמרינן דון מינה ומינה כמו דס"ל לר'
מאיר במס' שבועות (דף כד) ולהווא מ"ר אומר דהוא ס"ל ע"כ דלא ילפינן מג"ש רק
מגופיה של פרה אבל רבינו דפוסק כמ"ד בג"ש דון מינה ואוקי באתרה שפיר יליף לה
בג"ש דעול עול ומ"מ בפרה לא בעי עד שתמשך כמו בע"ע דאמרינן אוקי באתרה
כמבואר: ועפ"ז מיושב מה שהקשה בס' באר שבע בחי' על מס' סוטה הכא בתחלת
הסוגיא דאמר דיליף פרה עול עול מעגלה וכל הסוגיא ס"ל כן והא תקשה לר"י אמר רב
הא לא מצי גמיר כלל מג"ש אלא מגופיה של פרה דאי ילפינן מג"ש הא תקשה ממקום
שבאת כו' והניח בצ"ע.

ולפ"ז ניחא דאף דבאמת לר"י אמר רב א"ל דס"ל נמי כמו דס"ל לרבינו דאמרינן דון
מינה ואוקי באתרה ולא קשה מזה ורק הגמ' מקשה דאיך תתיישב למ"ד דון מינה ומינה
אבל לר"י אמר רב גופיה ניחא בל"ז ללמד נמי בג"ש כמבואר ודוק: הלכה יב והעושה
אותה לובש ד' כלים של כהן הדיוט עכ"ל.

ותמה המשל"מ על רבינו ז"ל וז"ל ודבר ידוע דבגדי לבן של כהן גדול ביוה"כ לא היה
דומה לבגדי כהן הדיוט לפי שבגדי כהן הדיוט היה האבנט של כלאים ושל כה"ג לא היה

של כלאים ולפי מ"ש דמג"ש דחוקה האמורה ביוה"כ ילפינן נראה דהבגדים שלובש כהן השורף את הפרה הם דוקא הבגדים שלובש ביום הצום הנה"ג ולפ"ז יש לתמוה על רבינו שכתב והעושה אותה לובש ד' כלים של כהן דמנ"ל זה כו': ונ"ל ליישב דרבינו ז"ל סומך בזה על הסוגיא ערוכה דמשמע שם כדבריו ז"ל דהנה אמרינן במס' יומא (דף יב ע"ב) ר' דוסא אומר להביא בגדי כהן גדול ביוה"כ שהן כשרים לכהן הדיוט רבי אומר שתי תשובות בדבר חדא דאבנט של כה"ג ביה"כ לא זהו אבנטו של כהן הדיוט כו' וא"כ אי אמרינן דכהן השורף את הפרה משמש בד' בגדי לבן כמו כה"ג ביה"כ מאי מקשה ליה מאבנט דלמא הא דקאמר ר' דוסא שהן כשרים לכהן הדיוט פירש כהן הדיוט השורף את הפרה דהא קיי"ל דכשר נמי בכהן הדיוט כמו שפוסק רבינו בה' י"א דאף כהן הדיוט כשר לשורף את הפרה ואבנטו שוה לאבנט של כה"ג ביוה"כ אע"כ אמרינן דאף דכהן השורף את הפרה משמש בח' בגדים מ"מ אבנטו שוה לאבנט של כהן הדיוט והוה של כלאים ושפיר מקשה רבי לר"ד שתי תשובות והוא כדברי רבינו.

והטעם לזה דס"ל דרק בד' כלים של הדיוט היה לובש אבל אבנטו לא היה כאבנטו של כה"ג אף דגמרינן בג"ש דחוקה חוקה מכה"ג נ"ל לומר כן מהא דאמרינן במס' יומא (דף מג) וכבס בגדיו הכהן בכהונו כו'. ופירש רש"י האי כהן קרא יתירא הוא כו' למיסמך אבגדים לומר שבבגדי כהונה נעשית הפרה ולא בבגדי חיל ע"כ והקשו המפרשים דאמאי איצטריך קרא דכהן ת"ל דפרה בעי בגדי כהונה מג"ש דחוקה חוקה דילפינן דנעשית בבגדי לבן שמביא המשל"מ כאן.

וע"כ נ"ל דהג"ש זו ל"א רק אלא למ"ד דאבנטו של כהן הדיוט זהו של כהן גדול ושפיר ילפינן פרה מיוה"כ שתהא נעשית בבגדי לבן כמו עבודת פנים ואיהו באמת יליף מקרא זהדכהן השורף את הפרה בבגדי כהן הדיוט ולא ילפינן מג"ש דאי מג"ש אז הוה באבנט של בוך ומכח הוכחה שבארנו בתחלה מסוגיא (דף יב) הוכיח רבינו לפסוק כן דילפינן רק מקרא דכהן ואז בבגדי כהן הדיוט עושה אותה כמו שפוסק כאן ודוק: פרק ג הלכה א אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית שנאמר והוציא אותה אל מחוץ למחנה בו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ובפ' טב"י (דף קה ע"ב) אמרינן דחוץ למחנה דכתיב גבי פרה אדומה היינו חוץ לג' מחנות דומיא דשרפת פרים ואיתא נמי ביומא (דף סו) וא"כ צ"ל דחוץ להר הבית דנקיט רבינו ל"ד עכ"ל. ונ"ל לומר דרבינו נקיט לה דוקא חוץ להר הבית דהתם במס' זבחים הקשו התוס' ד"ה מה תימא בפר יוה"כ לא ידעינן שלש מתנות אלא מהקישא ומספקינן אי דבר הלמד בהקישא חוזר ומלמד בג"ש א"ל ואפילו את"ל כו' ושמא ג"ש הוא ועי"ל דפרה קדשי בדה"ב היא והשתא נמי אתי שפיר דיליף בג"ש ועיין תוס' יומא (דף סח ע"ב) שכתבו באופן אחר ולשון התוס' קשה דכתבו דספוקי מספקא ליה הא לעיל פשיטותא הוא דאינו מלמד בג"ש אך תירוץ התוס' דפרה קדשי בדה"ב הוא רק א"נ דבתר למד אזלינן וילפינן על פרה אדומה דהוא קדשי בדה"ב אבל א"נ דבתר מלמד אזלינן ליתא תירוץ התוס' וצ"ל דר"א הכא דיליף דפרה הוה חוץ לשלש מחנות ס"ל דבתר למד אזלינן וילפינן בג"ש על זה אבל רבינו דס"ל דבתר מלמד אזלינן כמו שבארנו

לעיל בה' תמורה ס"ל דלא הוה חוץ לשלש מחנות דליכא ע"ז לימוד כמבואר ודוק:
הלכה כ' כיצד כו' לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופו של פרה כו' עכ"ל.

והנה ע"ז תמהו הראב"ד הכ"מ והלח"מ בפ"ה מה' מעה"ק דזהו נגד הסוגיא דמס' זבחים
(דף צג ע"ב) ובמנחות (דף ז ע"ב) דהתם מסיק דהמקנח אצבעו בשפת מזרק כו' ועיין
מה שתמצאו. ולענ"ד נ"ל ליישב כן דהנה התם מקשינן אלא אצבעו במאי מקנח ופירש
רש"י ז"ל במסכת מנחות (דף ז) שם וכן בין כל הזאה והזאה יורד מהר המשחה לקנח
בגוף הפרה והתוס' במס' זבחים מקשים ע"ז מהא דאמר לקמן בפ"ב שחטה שלא כנגד
הפתח פסולה כו' דמשמע שהיה הכל במקום אחד ודחו עפ"ז פירוש רש"י ז"ל ובמנחות
תמצאו זה עיי"ש.

ורבינו נ"ל דמפרש כן דהתם בזבחים (דף קיג ע"א) איתא הגירסא סא פלוגתא דר' יוחנן
ור"ל דר' יוחנן ס"ל אם שחטה שלא כנגד הפתח פסולה ור"ל ס"ל דכשירה אל מחוץ
למחנה ושחט וכן הוא הגירסא במשנה שם וס"ל לרבינו דהקושיא שם בזבחים ובמנחות
הוא רק לר"ל דס"ל דכשירה אם שחט שלא כנגד הפתח ומקשה במאי מקנח אי ירד על
כל הזאה מן ההר כדפירש רש"י ז"ל ולהכי משנה דמקנח בשפת מזרק אבל לדידן
דפסקינן כר' יוחנן דשלא כנגד הפתח פסול כמו דפוסק רבינו בפ"ד ה' ה' וא"כ לא קשה
במאי מקנח וניחא בגופיה של פרה דא"צ לירד ע"ז.

ואף א"נ דרבינו גורס כמו שהביאו המפרשים שם (דף לג) הפלוגתא לענין שחט שלא
כנגד הפתח ורק אי שרף שלא כנגד הפתח ונוכל לומר דמוכרח הוא רבינו לגרוס כמו
כן הפלוגתא דשרף שלא כנגד הפתח דבזה איכא פלוגתא בין ר' יוחנן ור' אושעיא דר'
יוחנן ס"ל דפסול ור' אושעיא ס"ל דכשר וא"כ ה"ל למיפסק כר' אושעיא דכשר דהלכה
כמותו נגד ר' יוחנן וכמו שפוסק רבינו בפ"ה מה' שבת הי"ג וכמו שכתב הרה"מ שם
דהלכה כמותו נגד ר"י ומ"ט פוסק הכא בפ"ד דפסול כר"י אלא צ"ל דגבי שחיטה ליכא
פלוגתא ורק לענין אי שרף שלא כנגד הפתח והגמ' מדמי לה כמו שכתבו התוס' שם
וא"כ ר"א ב"א דאמר דשחט שלא כנגד הפתח פסולה ס"ל נמי בזה כר"י דאף א שרף
שלא כנגד הפתח פסול דמדמי להדדי וא"כ כיון דראב"א ור' יוחנן תרווייהו ש"ל דלא
כר"א פוסק רבינו כן וניחא נמי כמו כן דכיון דבארנו דמ"ד דשרף שלא כנגד הפתח
כשר הוא היינו ר"א ס"ל נמי דשחט כשר וראב"א דס"ל דשחט פסול ס"ל נמי דשרף
פסול וא"כ א"ל דשם הסוגיא בזבחים ומנחות איתא כר' אושעיא דס"ל דשחט שלא כנגד
הפתח כשר אבל לדידן ליתא כמבואר: והלח"מ תירץ שם דרבינו ס"ל דלא הוה כלל
כלי גבי פרה וא"כ ע"כ בגופו של פרה עיי"ש ואכתי לא ביאר האיך יפרש הסוגיא נהי
דדברי רבינו נכונים אבל על הסוגיא צ"ל דזהו הפשט בשלמא גמר מקנח ידו בגופיה
של פרה והה"ד אצבעו דהוה גבי פרה וכלי ליתא שם אבל קדשים אצבעו במאי מקנח
ואומר בשפת מזרק וקאי על קדשים זה וכמו שפוסק רבינו בהדיא בפ"ה מה' מעה"ק
ה"ח וצריך לטבול אצבעו כו' וכשיגמר מקנח אצבעו בשפת המזרק ודוק: פרק ד הלכה
ג לא רצתה פרה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה כו' שלא יאמרו
שתים שחטו כו'.

והנה במס' יומא (דף מב ע"ב) מביא המשנה לא היתה פרה אדומה רוצה לצאת כו' שלא יאמרו שחורה כו' שלא יאמרו שתיים כו' רבי אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר אותה אותה לבדה ות"ק הא כתיב אותה מאן ת"ק ר"ש דדריש טעמא דקרא מ"ב א"ב דאפיק חמור בהדה כו' ושחט אותה שלא ישחוט אחרת כו' עכ"ל הגמ'.

נמצא דלמאן דלא דריש טעמא דקרא לא הוי הטעם משום שלא יאמר שחורה או שתיים אלא מגזה"כ אותה ואפילו חמור נמי אסור וא"כ כיון דרבינו פוסק הטעם משום שלא יאמרו וזה דאפילו חמור אסור לא הביא ש"מ דהוא ס"ל כר"ש בזה דדריש טעמא דקרא ומשו"ה הוי הטעם שלא יאמרו וחמור מותר וא"כ תקשה דדברי רבינו סותרים לפי מאי שכתב לעיל בפ"ד מה' סוטה ה"ב ואין משקין שתי סוטות כאחת שנאמר והעמיד אותה הכהן כו' ובמס' סוטה (דף ח) איתא ת"ר אין משקין שתי סוטות כאחת כדי שלא יהא לבה גס בחברתה ר' יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא אמר קרא אותה ות"ק והא כתיב אותה מאן ת"ק ר"ש היא דדריש טעמא דקרא ומ"ט קאמר מ"ט אותה לבדה כדי שלא יהא לבה גס בחברתה מ"ב א"ב רותתות כו' ל"ק כאן בכהן אחד כאן בשני כהנים כו' עכ"ל הגמ' ובתוס' כתבו עוד דהמ"ל א"ב אשה אחרת שאינה סוטה לר"ש מותר וא"כ נראה מדעת רבינו דפוסק כר' יהודה דלא דרשינן טעמא דקרא דמביא מקרא דאותה לאיסור שתי סוטות ולא חילק דאם הוא רותתת אזי בשני כהנים שרי הוא להשקות שתי סוטות כיון דליתא טעם שלא יהא לכה גס בה וס"ל כר' יהודה דל"ד טעמא דקרא וכמו דמשמע מהסוגיא וא"כ הוא היפוך ממה שפוסק הכא בה' זו דמשמע דפוסק כר"ש כמו שבארנו.

ומצאתי בתו"ט בפ"ד דפרה שהעיר קצת בזה: ונ"ל לענ"ד ליישב כן דהנה באמת רבינו ס"ל כר' יהודה דלא דרשינן טעמא דקרא כמו שמבואר לקמן בה' מלוה ולוה ועיי"ש בלח"מ אבל הכא בפרה אדומה ניחא שפיר דהנה רבינו כתב כאן בה' י"ח שחט את הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמה או נחתכה דלעת עמה כשרה שהרי לא נתכוין למלאכה ואע"פ שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה שאין שחיטת החולין צריכה כונה אבל אם נתכוין כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם בפ"ב דחולין (דף לא) אמר רבא שחט כו' נשחטה בהמה אחרת עמה לר' נתן פסולה כו' ויש לתמוה על רבינו שפוסק בפ"ב מה' שחיטה כר' נתן דשחיטת חולין בלא כונה כשרה וכאן פסק דנשחטה בהמה אחרת עמה פרה כשרה וזהו היפוך דברי רבא וצ"ל שרבינו היה גורס נשחטה בהמה אחרת עמה לר' נתן שתיהן כשרות לרבנן פרה כשרה בהמה פסולה פשיטא סד"א ושחט אותה אמר רחמנא ולא אותה וחברתה ואפילו בהמת חולין נמי קמ"ל ע"כ.

והנה זה צע"ק דברי הכ"מ ל"ל להביא מפ"ב להלכות שחיטה ראייה דרבינו ז"ל פוסק כר' נתן הלא הכא גופיה אמר בהדיא שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה שאין שחיטת החולין צריכה כונה כו' אלמא דהכא גופיה מבואר דהלכה כר' נתן. אמנם זה קשה טובא לפ"ד הכ"מ דרבינו ז"ל ס"ל דאי שחט בהמת חולין עמה כשרה לא מפסל מטעם אותה לבדה רקבהמת פרה אדומה שהיא דוקא קודש א"כ יש לתמוה בסוגיא זו דמס' יומא דבארנו כיון דכתב הכ"מ דרבינו ס"ל דמקרא דאותה לא ממעטינן רק פרה אדומה כמותה א"כ מאי מקשה ות"ק הא כתיב אותה כו' דלמא כי היכא דגבי שחיטה

כתיב אותה וממעטינן שלא ישחוט אחרת עמה וממעטינן דוקא פרה אדומה שהופרשה כמותה וא"כ ה"נ נימא דמה"ת לא ממעטינן גם מקרא של והוציא אותה רק פרה אדומה שהופרשה אבל בהמת חולין דמיירי הכא דאמר שחורה דהוא ודאי חולין וכן אף אדומה של חולין שריא להוציא עמה מה"ת אבל רבנן אסרו רק משום גזרה שלא יאמרו ומדרבנן הוא דאסור ומה שמסיק שם א"ב דאפיק חמור בהדה הוא תמוה דלרבי מנ"ל לאסור בבהמת חולין ואף חמור להוציא מקרא דאותה טפי משחיטה דלא אסרינן רק פ"א כמותה בהמת הקדש: וע"כ נ"ל לתרץ כן לדעת רבינו ז"ל דהנה התוס' מקשים שם וא"ת דאמרינן במס' זבחים (דף ג) שחט על מי שמחויב חטאת פסולה על מי שמחויב עולה כשרה דכתיב וכפר עליו ולא על חבירו חבירו דומיא דידיה שמחויב חטאת כמותו וה"נ נימא אותה ולא אותה וחברתה דומיא דידה וי"ל דהתם וכפר עליו משמע עליו מכפר ולא על חבירו מכפר המחויב חטאת כזה דשייכא בזה כפרה זו עכ"ל.

והנה ק"ל לענ"ד על תירוצם ז"ל לפי מאי דאמר התם (דף ט ע"ב) בעי רבא חטאת חלב ששחטו על מי שמחויב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו מהו מי אמרינן כרת כמותה א"ד אין קבוע כמותה עכ"ל הגמ'. והנה אם נאמר כתירוץ התוס' זה בחולין דכיון דכתיב וכפר עליו דמשמע עליו מכפר ולא על חבירו וצ"ל דחבירו מחויב כפרה והא א"כ ליתא במיא זו דנהי דאין קבוע כמותה הא מ"מ ע"ז לא קפדינן שיהא שוין כמו הכא גבי פרה אדומה דלא בעי דומיא דידה ורק על זה קפדינן דבעינן שיהא בר כפרה וא"כ בטומאת מקדש וקדשיו מחויב כפרה הוא ואף דאין קבוע כמותה מ"מ כיון דמחויב כפרה די יהיה וע"ז רק קפדינן וע"כ צריך לומר דתירוץ התוס' הוא רק לפי מאי דמתני שם מתחלה הבעיא דרבא על חטאת ששחטו לשם חטאת דטומאת מקדש וקדשיו ולא על שינוי בעלים כמו, דמתני ר"א ברד"ר אבל לפי מאי דמתני הוא הבעיא דרבא ליתא תירוץ התוס'.

וע"כ צריך לומר בזה הכא בחולין כגירסת רבינו דנשחטה בהמה אחרת עמה כשרה מ"ט דבעינן אותה וחברתה דומיא דידה וגם התם בעי בכל דבר דומיא דידה ולא קפדינן רק על כפרה כדברי התוס' וא"כ שפיר מיבעיא כיון דאין קבוע כמותה ופוסק רבינו כן אבל הסוגיא דמס' יומא ס"ל כמו דמ"ד בתחלה דברי הבעיא דרבא דלא קאי אשינוי בעלים ואיכא שפיר תירוץ התוס' החילוק דהתם בעי החיוב חטאת דשייכי ביה כפרה זו וא"כ לא בעי הכא אותה וחברתה דומיא דידה וסוגיות חלוקות הן בפלוגתא דאמוראי שם בזבחים דבארנו ועתה ניחא דרבינו ס"ל בכ"ד דלא דרשינן טעד"ק וכמו שפוסק גבי סוטה והתם אמר שלא יאמרו דהא לפי הסוגיא דתולין דרבינו ס"ל כן ליתא איסור מקרא דאותה רק עם פרה מקודשת כמותה אבל פרת חולין לא נאסר רק מדרבנן משום שלא יאמרו ולהכי מביא רבינו טעם זה דלא יאמרו דמשום זה אסור מדרבנן להוציא אבל מה"ת מקרא דאותה לא אסרינן רק פרה אדומה כמותה אבל לא משום דדריש טעד"ק ורק מביא הטעם על איסור של הדרבנן כמבואר ודוק: פרק ה הלכה ד וכן המתעסק משיעשה אפר אינו מטמא בגדים כו' כך למדו מפי השמועה שהנושא פרים ושעירים הנשרפין להוציא לבית הדשן לשורפן טמא ומטמא בגדים ד"ת כ"ז שהוא עוסק בהליכתן כו'.

והנה דברי רבינו הוא מהגמ' דיומא (דף סח) וזבחים (דף קו) כדברי הת"ק שם וס"ל לרבינו דמתעסק בהליכתן מטמא בגדים מפי השמועה וכן השורף נמי מטמא בגדים מקרא דהשורף כו' ודברי רש"י ז"ל במס' זבחים שם ובמס' יומא שם קשה לי דכתב דהברייתא שכתב השורף כו' והאי תנא אית ליה כר"ש דאין מטמאין בגדים עד שיוצת האור כו' ולא צריכא לזה דהא האי תנא מיירי בשעת שרפה ואומר דאין מטמא השורף רק המצית האור והמתעסק מטמא לת"ק משיצא חוץ למחנה כדברי רבינו הכא וצ"ע: הלכה הנוגעת בפרים ובשעירים הנשרפין עצמן אפילו אחר שיצאו בין אדם כו' בין כו'.

וכתב הכ"מ ויש לתמוה עד"ר שהם דלא כר"מ ודלא כחכמים ובתוספתא דפרה ר"ש אומר פרה מטמא טומאת אוכלין שהיה לה שעת הכושר פרים הנשרפין ושה"נ אינן מטמאין טומאת אוכלין שלא היה להם שעת הכושר ונראה שרבינו פוסק כמותו ולפ"ז לדעת רבינו פרה מטמא טומאת אוכלין וכמו שנראה ממה שכתב לעיל כו' אבל קשה למה הניח דברי חכמים ופוסק כר"ש וכתב הרי"ק שאפשר שטעמו מפני שדברי ר"ש הוזכר בכמה מקומות בגמ' כו' וצ"ע עכ"ל.

וקשה לי ע"ז חדא דהיאך נוכל לומר דרבינו פוסק כר"ש גבי פרה אדומה דמטמא טומאת אוכלין הא ר"ש דאמר פרה מטמא טומאת אוכלין הוא מפני שהיה לו שעת הכושר ואומר ר"ל במס' שבועות (דף יא ע"ב) דהטעם הוא מפני שסובר ר"ש דפרה נפדית ע"ג מערכה וא"כ הא רבינו ז"ל פוסק בפ"א הל' ט' דנשחטה ע"ג מערכה אין לה פדיון עולמית וכדברי הברייתא שם בתחלה במס' שבועות וא"כ לא היה לה שעת הכושר ואיך מטמא טומאת אוכלין ועוד קשה דהאיך נוכל לומר דרבינו ס"ל כר"ש דרק פרה מטמא טומאת אוכלין אבל לא פרים ושעירים הנשרפין המה לא מטמאין הא אמרינן במס' מנחות (דף קא) ובמס' בכורות (דף ט) דלר"ש כל איסורי הנאה שלא היתה להם שעת הכושר כגון ערלה וכה"כ אינם מטמאין טומאת אוכל מטעם דאר"י שם דכתיב מכל האוכל אשר יאכל דבעי אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים וכיון דרבינו פוסק לקמן בפ"א מה' ט"א ה' כ"ה דערלה וכה"כ כו' אע"פ שאסורים בהנאה כולם מטמאין טומאת אוכלין והוא כת"ק דלא בעי אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים וא"כ איך נאמר דגבי פרים ושעירים הנשרפין פוסק כר"ש דאינו מטמא משום דהוי איסור הנאה דהוה הטעם לר"ש וצ"ע: פרק ט הלכה כ' המקדש צריך שיתכוון ויתן האפר בידו עה"מ שנאמר ולקחו לטמא אבל אם נפל האפר מן הכלי שי"ב האפר ה"ז פסול עכ"ל.

והנה רבינו ביאר זה אף שכתב דיתן האפר בידו דאם הפיל הוא עם השוקת כשר וכמו דאמרינן במס' סוכה (דף לז ע"ב) ומד"ר משמע דרק יתן בידו. ונ"ל דרבינו סומך על מה שכתב בפ"ז מה' לולב דלקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה וא"כ ודאי ל"ד דנותן האפר בידו אף אם נתן עם השוקת והפילו כשר.

והנה בס' כפות תמרים שם במס' סוכה מחלק בין לכתחלה לדיעבד הכא לכתחלה צריך להיות בידו אבל כשר אי הפילו וזהו לדעת רבינו כו'. ולא ידעתי מנ"ל זה הא התם בלולב דקאמר עשה לאגודה זו כו' יצא דלקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה והתם אפילו לכתחלה שרי בזה כמו שכתב שם הרה"מ ז"ל וא"כ ה"נ לכתחלה שרי להפיל המים בשוקת וסמך על מה שפסק דלקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה אך זה קשה לי מ"ט לא

ביאר רבינו הכא דהא דנפל הקידוש על ידו ואם על הצד ונפל על השוקת פסול דמיירי דוקא בשותת כמו שאמר הגמ' במס' סנהדרין (דף עז ע"ב) דאלה"כ אמרינן דכחו הוא והוי הזאה ורבינו דפוסק שם דמשחקין בכדור דכחו הוא ה"ל לבאר דמיירי דוקא בשותת ולא ביאר וצ"ע: הלכה יב מים מקודשין ששתה מהן בהמה או חיה פסולין וכל העופות פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ואין ריר יוצא מפיה כו'.

והנה קשה לי מ"ט לא הביא רבינו הא דאיתא במס' גיטין (דף פו ע"ב) דגם קרצית שבעמיר היכא שהיא גדולה יותר מכזית ג"כ הוי כיונה דאינה פוסלת דלפי הנראה שם הכל מודים בזה בלא חולק וצ"ע: פרק י הלכה ה מי חטאת ששקלן במשקל אם הסיח דעתו פסולין ואם לאו כשרין אבל אם שקלדברים אחרים במי חטאת הואיל ועשאן משקלת פסולין שא"ז משמרת עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל אין הסוגיא הולכת במס' גיטין עפ"י פירושו והכ"מ כתב צ"ל שמ"ש מי חטאת ששקלן במשקל היינו לומר ששקלן כנגדן ומ"ש אם שקל דברים אחרים במי חטאת היינו ששקל בגופן ומ"ש שעשאן משקולת היינו שעשאן משקולת בגופן עכ"ל. ונ"ל לענ"ד דדעת רבינו הוא כמו שמפרש שם הרשב"א בשם הר"ת ז"ל ז"ל דפירש כנגדן היינו היכא ששקל אבן כנגדו בשר ושקל האבן בזה דלא לצורך הוא ולא מיפסל מטעם עובד כו' ורק משום היסת הדעת אי הסיח דעתו פסול אבל אם שקל בשר עם המי חטאת פסול עיי"ש וזהו דברי רבינו ששקלן במשקל היינו שלא לצורך אינו פסול רק אם הסיח דעתו אבל אם שקל ד"א במ"ח היינו ששקל דבר לצורך ועשאן משקולת פסול דנחשב זה למלאכה ופסול אף דלא הסיח דעתו ורוק: פרק יא הלכה ב מי חטאת כו' מי שהזהר עליו בשלישי ולא הוזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים טובל בכל עת שירצה אחר השביעי כו'.

וכתב ע"ז הראב"ד ז"ל אינו כן בגמ' דקידושין לעולם מונה שלישי ושביעי וטובל אחר הזאה עכ"ל. וכתב הכ"מ וי"ל שגירסת רבינו בההיא דקידושין סד"א שלישי למעוטי שני כו' ואי עביד ברביעי ובשמיני דקא מפריש ימי טהרה אימא ש"ד קמ"ל ולענין הזאה בזמנה מפרשה וכדפירש רש"י בפ"ק דיומא נחלקו ר' יוסי ור' מאיר דלר' יוסי הזאה בזמנה אינה מצוה כו' ור' מאיר יליף הזאה מטבילה וסוגיא דקידושין אתיא כר' מאיר דאמר הזאה בזמנה מצוה ולכך אמרו דסד"א דברביעי ובשמיני ש"ד קמ"ל דלא ש"ד וכיון דאנן קיי"ל כר' יוסי א"כ ליתא להאי סוגיא עכ"ל.

והנה קשה לענ"ד ע"ד דהא בגמ' דיומא (דף ח) שם אמר אלא דכ"ע טבילה בזמנה מצוה והכא בהא קמיפלגי ר' מאיר סבר מקשינן הזאה לטבילה ור' יוסי סבר לא מקשינן הזאה לטבילה וכתבו התוס' ד"ה מקשינן תימא אמאי פשיט להו טפי דטבילה בזמנה מצוה מהזאה י"ל משום דכתיב והזהר על הטמא וחתאו כו' וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר כו' וע"כ הא דהדר קרא וכתביב וחתאו לאו משום הזאה כתיב כו' אלא ע"כ משום ורחץ איצטריך לאשמועינן דתיכף להזאה טבילה וש"מ דטבילה בזמנה מצוה ע"כ ואי כדברי הכ"מ הא נפ"ל מקרא זה על הזאה דבזמנה מצוה ול"ל לומר דילפינן מדמקשינן הזאה לטבילה והא הזאה גופיה ילפינן לפ"ד הכ"מ ולמה אומר דידעינן מההקישא לטבילה משמע דבהזאה גופיה לא נדע דהוה בזמנה מצוה כדברי הכ"מ הכא וצ"ע: פרק יב הלכה

ג מחט שנתנה על החרש והוזה עליה ספק על המחט הוזה ספק מן החרש נמצא עליה הזייתו פסולה עכ"ל.

והנה בזה יש חלופי גרסאות בד"ר באיזה דפוסים כתיב ספק מן החרש נמצא עליה באלף ובשאר דפוסים כתוב בה' נמצה. ונ"ל לומר דט"כ מוכרח לכתוב באלף מן הסוגיא דסנהדרין (דף עז ע"ב) דמקשה למימרא דכה"ג כחו ת"ש מחט שהיה נתונה על החרס והוזה עליה ספק על המחט הזה ספק על החרס הזה ומיצה עליה הזאתו פסולה ארחב"י משמיה דרב מצא אתמר ופירש רש"י לאו לשון מיצוי דהוי התזה אלא לשון מציאה כלומר דהזאה נמצא עליה ואינו ידוע אי בתחלה כו' או לא זה ולא זה אלא על החרס הזה והוה מדרון והלכה הזאה על המחט כו' נמצא דרבינו דפוסק שמה גבי משחקין בכדור דכחו הוא ע"כ גרים נמי מצא אתמר והכא שצריך לגרוס נמצא באלף והוה מטעם ספק שמא יצא מן המדרון כפירוש רש"י ולא מכחו אבל אי גרסינן נמצה בה' א"כ הוי כמו במשנה ומיצה עליה וא"כ מ"ט פסלה הא כחו הוא והכ"מ לא הביא מקור בזה ואינו מבאר כלל ובודאי הוא כמו שבארנו ודוק: פרק יד הלכה א כלי חרס כו' אלא אפילו הניחו ע"ג אוכל שם וכיוצא בו מדבריהם שטומאתן טומאה קלה והם מדברי סופרים הרי נטמא האפר כו'.

וכתב הכ"מ ומ"ש שם נגע באוכלין ומשקין וכתבי הקודש כו' נתנו ע"ג כו' וחכמים מטמאין ואינו יודע למה השמיט רבינו כתיב הקדש עכ"ל. ונ"ל פשוט הלא גם משקין דכתיבא שם במשנה לא הביא רבינו אלא סמך על מה שמסיק וכיוצא בו מדבריהם אשר בזה הוא משקה והה"ד כתיב הקדש נמי נכלל בזה ודוק: הלכה ד וכן אוכלין ומשקין של קדש אינן ניצולין בצמיד פתיל כו' עכ"ל.

והנה הטורי אבן במס' חגיגה (דף כה) כתב דאף קודם שהוקדשו אין ניצול בצמיד פתיל ואסור להקדישו והביא ראיה לזה ונ"ל להביא ראיה עוד לזה מן הירושלמי פ"ג דחגיגה הל' ד' חומר בתרומה הא בגליל לא מפני שפסקיא של כותים מפסקת והא תני שנייה להכי אר"ש תפתר במביא גרגרים וכותשן פירש שלא הוכשרו עוד וא"נ דבעוד דלא הוקדש שרי וניצול בצמיד פתיל א"כ למה להביא גרגרים הא יכול להביא שמן בצמיד פתיל ולהקדישן אח"כ א"ו דאינו ניצול כמבואר ודוק: הלכות טומאת צרעת פרק א הלכה ו כל מראה צרעת כו' או גבוה מן העור אינו נגע אלא כמו צמח מן הצמחין העולה בגוף עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל בהשגות א"א לא נאמר זה אלא בבהרת אבל בשאת מראהו גבוה מן העור שאין שאת אלא גבוה עכ"ל. וכתב הכ"מ אפשר לומר שסובר רבינו דכיון דבהרת צריכה להיות עמוקה הה"ד לשאת שהוא גבוה ומ"ש שהוא גבוה לאו למימרא שהוא גבוה ממש אלא שהוא יותר גבוה מבהרת כלומר שאינה עמוקה כמותה אבל לעולם עמוקה היא עכ"ל.

ונ"ל להביא ראיה לדברי רבינו ז"ל מהא דאיתא במס' בכורות (דף מח) רבא אמר בלא שבור נמי כיון דאמר מר גרב זו חרס מחרץ חרוץ דכתיב ומראה עמוקה מן העור כמראה חמה העמוקה מן הצל ולכתוב רחמנא חריץ ולא בעי גרב ואנא אמינא חריץ דלא מאיס הוה מומא גרב דמאיס לא כש"כ כו' וכן שם (דף מג ע"א) אמרינן לכתוב רחמנא ילפת

ולא בעי גרב כו' גרב דמאיס לא כש"כ ופירש רש"י ז"ל דקשה כו' דמשוקע בבשר ע"כ וא"נ כדעת הראב"ד ז"ל דשאת גבוה בממשות ולא במראה מנ"ל להגמ' דגרב הנגע הוא נגע כבהרת שהוא עמוק מן הצל דילמא הוא כמראה שאת שהוא גבוה ולא מחרץ חרוץ והוי נמי חרס דהוא שאת נמי נגע מקרי וע"כ צ"ל כדעת רבינו דגם שאת רק במראה הוא גבוה שהוא שחור יותר מבהרת אבל לא בממשות וגם שאת נמי מחרץ חרוץ ומאוס ושפיר יליף רבא הכא כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ח ספק שיער לבן קודם ספק הבהרת קודם ה"ז טמא ויראה לי שטומאתו בספק עכ"ל.

וכתב המגיה במ"ל הכא וז"ל הנה התוי"ט ספ"ד דנגעים כתב וז"ל והרמב"ם פ"ב מהל' ט"צ כתב דיראה לי שטומאתו בספק ועיין בחיבורו פ"ד מה' ממרים ע"כ ונראה דכונתו הוא להקשות דלפ"ד רבינו שכתב דטומאתו בספק מדרבנן לא משכחת ליה בזקן ממרא יתחייב מיתה ע"ז כיון שאינו דבר שזדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבוע מאחר שטומ"ד כו' ויראה לישב דהנה בנדון זה עצמו אינו חייב כרת מ"מ הוא דבר המביא לידי כרת דאם נגע ככר של תרומה אינו נאכל כמבואר פי"ג מה' שאר אבות הטומאה וא"כ אם קידש בו את האשה אינה מקודשת כיון דאינו ש"פ וכה"ג כתבו התוס' בסנהדרין (דף פז) עכ"ל.

ודבריו תמוהין דעל מה קאי אם קאי לתרץ דברי רבינו הלא רבינו כתב בהדיא בה' ממרים שם וכן אם חולק עליהן באב מאבות הטומאה כגון נגעי בשר או נגעי בגדים כו' ה"ז חייב שהרי האומר טהור מותר לכנוס למקדש ולאכול קדשים ולדברי האומר טמא אם נכנס במזיד ענוש כרת ובשוגג חייב חטאת אלמא דמפורש דברי רבינו בהדיא דזה דנגעים לענין אי נכנס למקדש ואכל קדשים וחייב כרת במזיד וחטאת בשוגג ולא לענין אי קידש האשה וא"כלא מצי מיירי בזה דטומאה מדרבנן דלא מצי מיירי רק לענין אי קידש אשה וא"נ דקאי ע"ד הגמ' שם דמוקי שם הקרא דבין נגע לנגע על ספק שער לבן קדום בפלוגתא זו אי טמא אי טהור ע"ז ודאי לא מצי מוקי דהטומאה מדבריהם ונפ"מ אם קידש אשה דהא קאי לפרש הקרא דבין נגע לנגע משמע ודאי דאיירי בטומאה דאורייתא אבל על דבריהם ל"מ לאוקמי ע"ז הקרא ורק לענין אי עשירי או כאחד עשר דהטומאה הוא מה"ת שפיר כתבו התוס' שם דנפ"מ לענין אי קידש אשה אבל לא הכא ועיין לקמן פ"ד מהל' ממרים מה שנבאר בס"ד וצ"ע: פרק ה הלכה ד ליבן שפוד והכה בו אם היה ראשו מבורז ה"ז מכה ואם היה ראשו חד ה"ז ספק עכ"ל.

וכתב הכ"מ ליבן כו' ורבינו נראה שמפרש דכשהכהו דרך דקירה מיירי אלא מיירי במאי דאמר ברזייה מיברז היינו שראשו של שפוד לא היה דק אלא עב כברזא של חבית ומש"ה תניא דנידון לו משום מכה דחבטא קדים עכ"ל. ונ"ל לומר דשפיר עדיף טפי הגירסא שהביא שם המגיה בשם ר"י אבוהב ז"ל דגריס ראשו אחד כדור ה"ז ספק דהא הגמ' מסיק שם כגון דברזייה מיברז דהיינו חידוד אלמא דמיברז הוא מטעם חידוד כפירוש רש"י שדקרו ולא כפירוש הכ"מ דפירש דהוא עב כברזא של חבית וע"כ צריך לומר דלפ"ד הכ"מ לא היה הגירסא זו בגמ' דהיינו חידוד ולפ"ד המגיה ניחא טפי.

ונ"ל להביא ראיה כגירסת המגיה ז"ל מהא דאיתא במס' סנהדרין (דף עו ע"ב) גלוי וידוע כו' שהברזל ממית בכל שהו לפיכך לא נתנה תורה שיעור והנ"מ דברזייה מיברז

והוא נמי הפירוש דרך דקירה כמו שכתב רש"י ז"ל אבל הכהו לארכו דרך הכאה שיעורא בעי ולפ"ד הכ"מ ברזא הוא לא שחד אלא שעב כברזא של חבית והיאך הוא ממית בכ"ש וכן כתב גם רבינו לקמן בפ"ג מה' רוצח ה"ד כלי ברזל כו' והוא שיהיה חז כמו מחט שפוד או סכין וכיוצא בו אבל אם הכהו בעשת של ברזל כו' נמצא דרבינו נמי מפרש דברזא זהו חדוד כמו רש"י ז"ל וא"כ ע"כ הכא הוא הגירסא כדור כמבואר.

והנה הכו"פ כתב ביו"ד (סי' ט') לפרש דלהכי כתב רבינו ואם ראשו חד ה"ז ספק לפ"ג הכ"מ משום דמספקא ליה בדר"ז אי הילכתא הכי משום דיש גירסא בפ"א מה' שחיטה דפוסק רבינו דליבן סכין ושחט בה טריפה ולהכי פוסק דהוי ספק עי"ש ותמוהין דבריו ז"ל דהיאך נוכל לומר ולישב זה לפי גירסת הכ"מ דאי חד הוא ספק משום דמספקא ליה אם חדודו קודם לליבונו ובברזא דהוה עב מיפשט פשיטא ליה דהוא מכוה דחבטא קדים וא"כ בחידוד פשיטא ובחבטא מספקא ליה ובגמ' הוא אפכא ומה תליא זה דמספקא ליה בדינא דר"ז זהו רק הספק א"נ דבית השחיטה מירוח רוח או לא כמו שכתב שם הרא"ש לתרץ דברי הרי"ף ז"ל אבל חידוד קודם לליבונו זהו פשיטא לכ"ע ולא תליא בזה דבה"ש מירוח רוח וע"כ הוא הגירסא דראשו אחד חד ה"ז מספקא ליה אבל אם היה מיברזו וחד שפיר פשיט דחידודו קודם ודוק: פרק י הלכה ו ואפילו כהן גדול מצורע פורע ופורם שהרי יבא עשה וידחה ל"ת עכ"ל.

והנה קשה לי ע"ז דהא אמרינן במס' מועד קטן (דף יד ע"ב) אמר רבא ת"ש והצרוע לרבות כהן גדול אלמא דמקרא יתירא של והצרוע ילפינן דכהן גדול פורע ופורם והיאך אומר רבינו סתם שהרי עשה דוחה את ל"ת והלא משמע דזה מקרא ילפינן והנה בתורת כהנים פ' מצורע איתא כן יכול אף כה"ג שהרי יבא עשה וידחה ל"ת או אינו ת"ל והצרוע לרבות כה"ג ע"כ.

וצריך להבין מ"ט אומר או אינו שהרי קיי"ל דבכל התורה כולה אתי עשה ודחי ל"ת ומ"ט נימא דכאן אינו דוחה וצריך למילף מקרא יתירא וע"כ נ"ל ליישב דברי התו"כ ותתיישב גם דברי רבינו דקיי"ל סתם תורת כהנים הוא ר' יהודה ור' יהודה לשיטתו מצריך קרא דכהן גדול פורע ופורם אבל אנן לא מצרכינן קרא לזה וידעינן זה מסברא דעשה דוחק ל"ת כמו בכל מקום.

דהנה אמרינן במס' יבמות (דף ה ע"א) אלא אתיא מזקנו כו' שומע אני אף כהן מצורע כן ת"ל זקנו ואם אין ענין ללאו שאינו שוה בכל תנהו ללאו השוה בכל ואכתי איצטרך סד"א שאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתרות אפילו לאו שאינו שוה בכל לא דחי קמ"ל דדחי כו' נמצא דיש סברא לומר דכהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות לא דחו בהו עשה ול"ת ואלא ל"ת שאין שוה בכל כמו פורע ופורם גבי כהן גדול לא ידעינן אלא מקרא דזקנו דדחו אמנם התוס' כתבו שם בד"ה ואכתי וי"מ דמזקנו לא ילפינן בעלמא אפילו אינו שוה בכל משום דעשה דמצורע עדיף דגדול השלום דע"י שיטהר מותר בתשמיש המטה כו' ומיהו לא תתיישב טעם זה אלא למאן דאוסר מצורע בימי חלוטו בתה"מ אבל למאן דשרי בתשמיש המטה לא וכן כתבו התוס' במס' ב"מ (דף לב ע"ב) עיי"ש ועיי"ן ש"א (סי' לג).

נמצא דאף ל"ת שאינו שוה בכל גבי כהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתירות לא נדע דמקרא דזקנו לא נוכל לידע דנוכל לדחות מה למצורע שכן גדול השלום כמו שכתבו התוס' אלו. והנה במס' חולין (דף קמ ע"א) אמרינן ולר' יהודה דאמר שלח מעיקרא משמע כו' אלא ס"א שאני מצורע הואיל וגדול השלום ופירש רש"י דאסור מקודם בתשמיש המטה ומזה הכריחו המפרשים דזה דאיתא במס' מו"ק (דף ז ע"ב) דר' יהודה אומר מצורע בימי חלוטו מותר בתה"מ ל"ג ר' יהודה אלא גרסינן רבי דאיתא בת"כ ובילקוט משום דכיון דר' יהודה ס"ל שלח מעיקרא משמע ע"כ ס"ל דאסור בתה"מ ולהכי אמרינן לדידיה דגדול השלום בחולין שם וכן משמע דגריס רש"י ותוס' שם רבי ולא ר"י עיי"ש.

ועתה נבאר סתם תו"כ הוא ר' יהודה ור' יהודה הא ס"ל שלח מעיקרא וע"כ מצריך קרא של והצורע דה"א דדחי משום דגדול השלום וא"כ ע"כ ס"ל דמצורע מוחלט אסור בתשמיש המטה וא"כ מקרא דזקנו לא נוכל לידע דה"א שאני מצורע דגדול השלום כדברי התוס' וא"כ לא נדע על כהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתירות דעשה דחי ל"ת ולהכי יליף מקרא של והצורע אבל רבינו ז"ל דפוסק בהדיא דמצורע מוחלט מותר בתה"מ וכמו שאומר כאן כל ימי חלוטו מותר בתשמיש המטה וא"כ ליתא לדידיה זה הדיחוי דגדול השלום ושפיר נוכל לידע דעשה דוחה ל"ת אף גבי כהנים שריבה בהן מ"י מקרא דזקנו ולא צריך לדידיה למילף מהקרא דהצורע והת"כ דאומר או אינו הוא משום דלא מצי למילף דה"א גדול השלום כמבואר: אך זה צריך לומר דקרא דהצורע לרבינו אינו מיותר דהא אמרינן במס' סוטה (דף כג) ובמס' ערכין (דף ג) ובכריתות (דף ח) אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אימר והצורע הרי כאן שנים ופירש רש"י ז"ל שם במס' סוטה דמקרא יתירא של והצורע דרשינן אלמא דמצריך קרא יתירא של והצורע לרבות אשה והתורת כהנים דיליף מן והצורע על כה"ב אזיל לטעמיה דהוא יליף מקרא דאיש צרוע לרבות נשים דכן איתא בתו"כ כשהוא אומר צרוע הרי כאן שנים א"כ מה ת"ל איש לענין פריעה ופרימה יכו' ואין אשה פו"פ אבל לגמ' דידן בכל אלו המקומות דילפינן על נשים מקרא דהצורע לא מרבי כה"ג מזה והתו"כ דיליף על נשים מאיש צרוע ידע מוהצורע על כה"ג כמבואר: והנה לכאורה הא תקשה עוד דהא צריך קרא של והצורע כדי שלא נטעה לומר דמצורע אינו נוהג צרעתו ברגל כמו דמספקא להגמ' ופשטינן מהקרא דהצורע דכה"ג בשאר ימות השנה ככ"ע ברגל דמי ונוהג צרעתו מ"מ זה לא קשה דהא ודאי על זה לא מצריך קרא יתירא דהא חזינן דלהתו"כ לא קמספקא ליה רק אי עשה דחי ל"ת א"ל אבל ממה שינהג צרעתו כמו ברגל לא קמספקא ליה וע"כ צריך לומר דזה ידעינן מהסברא דהא חזינן דהגמ' משוה שם מנודה למצורע וזהו אפשטא דמנודה נוהג נידוי ברגל וכמו שאפסק ביו"ד (סי' שלד פ"א) וכמו שפירש רש"י שם בד"ה ואיכא למידק דנפשוט הבעיא וא"כ כיון דמנודה דהוא רק מדרבנן וכמו שכתבו התוס' שם ד"ה מהו נוהג ברגל ודאי דמצורע נוהג ברגל בלא קרא יתירא לזה ורק רבא מביא דהתו"כ מרבי מקרא דהצורע דעשה דוחה ל"ת בכה"ג אלמא דנוהג ברגל אבל בלא קרא יתירא כמבואר.

וענ"ל לומר דגם על מצורע דנוהג ברגל איכא קרא יתירא למפשט דאמר לעיל וביום הראות יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו מכאן אמרו כו' וכן ברגל

נותנים לו כל שבעת ימי הרגל ופירש"י ז"ל דלמא מטמאין אותו וא"א דמצורע אינו נוהג צרעתו ברגל מ"ט אינו רואה אף אי יטמאנו לא יהיה נוהג צרעתו ברגל ויבוא שפיר אל המחנה כמו שפירש רש"י ז"ל והכא א"ל דאזיל לרבא דלא דריש שם מקרא דביום הראות אבל לדידן נדע מקרא זה ול"צ קרא דוהצורע ועיין במשל"מ בפ"ז מה' יו"ט ויש לדחות כל זה ודוק: הלכה יא המצורע כו' וכבס בגדיו וטהר מפי השמועה למדו שטהור מלטמא משכב ומושב ואחד המוסגר ואחד המוחלט בכל אלו כו' ושם בה' י"ב חומרא יתירא יש במצורע שמטמא ביאתו לבית בין בימי הסגר ובין בימי החלט כו' עכ"ל.

והנה בגמ' דמגלה (דף ח ע"ב) אמרינן ה"נ טהור השתא מלטמא בביאה למפרע ופירש רש"י שאפילו חזרה המספחת ופשתה ונטמאת טהור כדכתיב ואם כו' אהני ליה טבילה לטהר אח הכלים הבאין עמו לבית לפי שמצורע מטמא בביאה כו'. והנה רבינו לא הביא כאן דין זה דיטהר למפרע מלטמא בביאה וכמו שהביא לקמן בפ"ה מה' משכב ומושב הל' ט' וז"ל אע"פ שהן עושין משכב ומושב למפרע אין מטמאין כלי חרס בהיסט והכא לא הביא כלל זה הדין: ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה לפי מאי דמסיק הגמ' אלא אמר רבא מהכא והצורע אשר בו הנגע מי שצרעתו בגופו יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים נמצא דלפי המסקנא מסקינן דמצורע מוסגר קיל ממוחלט דפו"פ וא"כ א"ל דהקרא של וטהר דכתיב לא ויטהר לא אתי לאשמועינן דין חדש דמטהר למפרע בביאה רק די לנו שישמענו דקיל המוסגר דלא בפי פרו"פ כמו שר"ל מתחלה דלהכי כתיב וטהר ורק גבי זב דלא מצי לומר דאמרינן זה דוטהר השתא מלטמא כלי חרס בהיסט ומתחלה דלא ידע ממקום אחר דמוסגר אינו בפו"פ ור"ל מקרא דוטהר דחי ליה דלמא אחי על מה שאינו מטמא למפרע אבל לפי האמת קרי ליה וטהור משום דטהור מפו"פ והנה בס' עין משפט ציין במגלה שם רמב"ם פ"י מה' ט"ז אך לא נמצא זה הכא וכמו שהעיר הגר"ע איגר בגליון הש"ס ודוק: פרק יא הלכה ג כשהוא מגלח כו' ואינו מגלח אלא כהן עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא המקור לזה מהתוספתא דנגעים אך שמה לא נמצא בפ"ה שם בהדיא ונמצא זה מפורש בתו"כ פ' מצורע הובא בילקוט תורת המצורע בכהן מלמד שטומאתו וטהרתו בכהן אין לי אלא טומאתו וטהרתו מנין שחיטת צפרים כו' ותגלחתו בכהן ת"ל תורת המצורע בכהן עכ"ל. ועפ"ז הקשה בס' שער המלך בפ"ב מה' עכו"ם ע"ד התוס' במס' שבועות (דף ג ע"א) סד"ה ועל הזקן דכתבו אין לה"ר מדקאמר ביבמות דאתי עשה דמצורע ודחי לאו דהקפה כו' משמע דכ"ע מודים דאסור ע"י אשה וכותי דאי שרי לר"א אמאי דחי הא אפשר לקיים שניהם דיש לדחות דאיצטריך קרא למימר דדחי היכא דא"ש אשה וכותי ע"כ.

ותמוה הוא דהא הגלוח בכהן וכמו שכתב רבינו ואיך תוכל האשה והכותי לגלח והניח בצ"ע ונ"ל ליישב דברי התוס' כן דהנה על הלימוד של התו"כ מקרא דתורת דהוא בכהן פירש הק"א שם דמדסמיך הקרא דתורת המצורע לוהובא אל הכהן ילפינן לכל תורת המצורע שיהיה בכהן והנה קרא זה דתורת מצרכינן נמי ללמד גם על שחיטת צפרים והזאת ד"צ שיהיה בכהן והגלוח דהוא בכהן ליתא קרא מיותר ושפיר מקשים התוס' כן דהגמ' מביא קרא יתירא דראשו ללמוד על מצורע דמגלח אף ראשו דה"א דזה אסור

משום הקפה ואתי הקרא לאשמועין דעשה דחי ל"ת ושרי במצורע ומקשים דלמא אתי הקרא לאשמועין אפכא דהקפה לאו בכהן הוא דהגילוח יהא באשה או בכותי וזה ידעין מקרא דראשו דמקיפין כל הראש ש"מ דקרא דתורת דסמיך לוהובא אל הכהן אחי לאשמועין על ש"ד דהוא בכהן אבל הגילוח לא בכהן מקרא דראשו דמגלה ע"ז דקרא דתורת אתי על ש"ד וא"כ מנ"ל דעשה דחי ל"ת הכא אבל אחרי דמסקינן משום עשה דחי הכא ל"ת וא"כ שוב אמרינן אפכא דגם הגילוח מגלי הקרא דתורת דהוא בכהן דוקא כמבואר והכא דחי עשה ול"ח כמבואר ודוק: הלכה ד תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבין זא"ז עכ"ל.

והשיג הראב"ד ע"ז מהו זה אדרבא אלו הן שמעכבין את טהרתו לכנוס למקדש ולפנים מן החומה ולטמא בביאה כו'. והכ"מ מתרץ דרק שאין אחת מעכבת חברתה אבל עיקר התגלחת מעכבא מדברי התוספתא שהביא הראב"ד ז"ל ועיין לעיל בפ"ה מה' נזירות במשל"מ שם.

והנה א"נ כפשטות דברי רבינו כאן דאין מעכב כלל נ"ל לכאורה להביא ראיה מגמ' לזה דבגמ' דסוטה (דף טז ע"א) שייר מצורע דתניא כו' ע"כ בשרו תגלחת שניה כראשונה ומשני כי קחשיב הלכה עוקבת ועוקרת הכא עוקבת ומוספת היא כו'. והנה א"נ דתגלחת מעכבא אי לא גילח התגלחת השניה כדלעת ונכנס למקדש חייב מלקות וא"כ מקרי הלכה עוקרת כמו שכתב רש"י ז"ל גבי נזיר דמקרי עוקרת כיון דמלקין ע"ז ויש ע"ז לאו דבל יוסיף עיי"ש וא"כ ה"נ אי מעכבא מלקינן ע"ז והוה עוקרת אלא ודאי דזהו לא מעכבא וא"כ ליתא בלא זה מלקות ודוק: הלכה ו ואין מטהרין שני מצורעים כאחד שאין עושין מצות חבילות עכ"ל והכ"מ לא הביא מקור לזה והיא ברייתא מפורשת במס' סוטה (דף ח ע"א) עיי"ש: פרק יג הלכה ד העור וכל כלי העור בין פשוטיהן בין מקבליהן כ"ש מטמאין בנגעים עכ"ל.

וכתב המשנה למלך עיין לקמן פ"א מה' כלים ה"י ואם ס"ל לרבינו ז"ל דנשתנה דין נגעים משאר טומאות דאפילו פשוטי כלי עור מטמאין בנגעים ק"ל הא דאמרינן בפ"ד דשבת (דף כז) מה לנגעים שכן שתי וערב אמאי לא קאמר מה לנגעים שכן פשוטי כלי עור מטמא בהם עכ"ל, וכמו כן כתבו התוס' במס' שבת (דף כח ע"ב) סד"ה מה אתיא ועוד אמר ר"ש דשרצים לא אתא מק"ו דנגעים דאיכא למיפוך פשוטי כלי עור יוכיח דמטמא בנגעים ולא בשרצים עכ"ל והוא כדברי רבינו.

ומה שהקשה המשל"מ מד' כ"ז נ"ל ליישב פשוט עפ"י מאי שכתבו התוס' שם ד"ה שכן ורבא אע"ג דפרכא גמורה היא לא קחשיב ליה דלא הוי אלא גילוי מלתא בעלמא דגלי רחמנא בנגעים דג' על ג' קרוי בגד צמר ופשתים וה"ה בשרצים עכ"ל. וכתב הפני יהושע נראה דדוקא הך פרכא שכן מטמא בכעדשה סבר רבינו דלא הוי פרכא גמורה לענין שיעור חשיבות בגד לקבלת טומאה דלא הוי אלא גילוי מלתא בעלמא משא"כ בהך פרכא דלעיל מניה דאמרינן דלאביי איכא למיפוך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן ודאי הוא פרכא גמורה ולא גמ' בעלמא דדוקא בנגעים דאפילו שתי וערב הוי שיעור חשוב לקבלת טומאה אע"ג דאכתי לאו בגד הוא כלל אלא שראוי לארוג ממנו בגד מכש"כ בשלש על שלש דהוי בגד גמור דחזי לעניים ולעשירים נמי חזי ליה לאצטרופי

כדאמרינן לעיל בגמ' וכמ"ש התוס' ד"ה השתא כו' ומשו"ה הוצרך סתמא דש"ס הכא לאסוקי אליבא דרבא ואידך אי ס"ד דנגעים חמירי עכ"ל.

נמצא דבזה מתורץ היטב דלא מצי למיפרך מה לנגעים שכן פשוטי כלי עור מטמא דאיכא למדחי דהוי ג"מ דגלי רחמנא בנגעים דהוי בג' ע"ג קרוי בגד צמר ופשתים וה"ה בשרצים ורק אביי דחה בזה דשתי וערב דבזה לא מצי למדתי בגילוי מלחא כמו שמבאר הפ"י דמזה ידעינן דבעינן שיעור בגד הוי חילוק בין נגעים לשרצים אבל בהקושיא אחרנא לא מצי למדחי הכי כמבואר.

ובד' כ"ת שם דפריך גבי אוהל עור בהמה טמאה מה לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן ודאי לא מצי למיפרך מה לנגעים שכן פשוטי כלי עור מתטמאין דהא התם קאי לענין אהל עצמו שנעשה מפשוטי כליעור וכל הפשוטים מדבר שנעשה אהל ודאי מטמא כמו שכתב המשל"מ פ"ה מה' ט"מ ה"י באה"ד שם וז"ל דמיירי בעור שאין בו צורת כלי דקיי"ל דאינו מקבל טומאה וכמו דפוסק רבינו לקמן בפ"ז מה' כלים ה' ב' אפ"ה אי עשה מהם אהל דמקבל טומאת אוהל מגזה"כ משום דלפינן ליה ממשכן ע"כ אלמא דלענין אוהל אף פשוטי כלי עור מטמא וליתא פרכא ודוק: פרק יד הלכה ה' ואחר שיראה כו'.

והנה המשל"מ כתב אני תמה בדברי רש"י ז"ל במה שכתב במאי דאמרינן ומנין שאם הלך לביתו והסגיר כו' דהיינו ע"י חבל ארוך כגון שהיה ביתו סמוך לשם ע"כ ולא ידעתי למה לא פירש סיום הברייתא דומיא דרישא דפירש כו' עכ"ל. והנה כבר עמד ע"ז בס' מהר"ם לובלין שם וז"ל הא דפירש רש"י ברישא דקאמר יכול כו' ובסיפא כו' נ"ל משום דקתני כו' והוכיח רש"י ז"ל לפרש הסיפא כן דס"ל דמסגיר ע"י חבל ארוך דאל"כ לא הוי כרב אחא כלל ולא הוה מייתי גמ' ראייה כלל וכונתו הוא דלפי פירושו רישא דהלך לביתו וחוזר אזי אין ראייה כלל מזה דיכול לראות אם לא חסר הנגע אבל הראיה מאם מסגיר ע"י חבל ארוך דלא כרב אחא דאינו רואה דלמא חסר הנגע וניחא נמי לפ"ז הא דבנדרים (דף נו ע"ב) מפרש רש"י ע"י שלוחו והכא אינו מפרש כן דהתם לא צריך לפרש ע"י חבל ארוך אבל הכא דמייתי דלא כרב אחא צריך לפרש ע"י חבל ארוך כמבואר ודוק: פרק טז הלכה יג ושאר כל הבתים בין צבועים בידי אדם כו'.

ונ"ל לומר הא ברייתא דאיתא במס' נדרים (דף נו ע"ב) קרא דבבית להביא היציע והעליה אף דמסיק שהוא צריך לכ"ע אף לרבנן משום דכתיב בבית ארץ אחוזתכם מ"מ רבינו לא צריך להביא זה שהוא גורס לרבות הצבוע כמו דגרסי התוס' שם והר"ן ז"ל וזהו דכתב הכא דין צבועים דאף צבוע מטמא דלא כנגעי בגדים ועליה דמטמא הוא מביא לקמן ה' ו' נראה דעליה ניתן הקורות והעליה אלמא דמטמא עליה בנגעים ודוק: הלכות מטמאי משכב ומושב: פרק ב הלכה א דם הנדה כו' אם היו המים פושרין בתחלתן אע"פ שאינן פושרין בסופן כו'.

וכתב הכ"מ שם פלוגתא דתנאי היא ופוסק לחומרא שהוא דאורייתא וכתב הראב"ד אם שורין אותו מעל"ע נ"ל דלא בעינן מעל"ע אלא לשרץ ונבילה כו' טעמו כו' דברים רכים בשריה כל דהו סגי להו אבל מפשט המשנה משמע כדברי רבינו וכן הוא דעת התוס' עכ"ל. וכתב המשל"מ וז"ל דין ההוא מחלוקת ר' יהודה בן נקוסא ורשב"ג בברייתא

ר"פ דם הנדה כו' ולא ידעתי למה פסק כר"י ב"נ דאף בכללא דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו הוא דוקא במשנה ולא בברייתא כו' מ"מ לגבי ר' יהודה ב"נ ה"ל למפסק כרשב"ג שהוא מרא דתלמודא טפי ועוד דמרן ז"ל כתב בפ"ט מה' ט"מ דכלל זה של הלכה כרשב"ג הוא אף בברייתא ומ"ש דרבינו פוסק לחומרא בדאורייתא הם דברים תמוהים דאדרבא קולא הוא כמו שפירש רש"י ז"ל שם כו' עכ"ל.

והנה אף כי דברי הכ"מ ודאי תמוה מ"מ דברי רבינו יש ליישב דהנה בתוספתא דמס' נדה פ"ו ובירושלמי פ"ג ה"ב איתא הגירסא אפכא ר' יהודה בן נקוסא אומר בפושרין יהיה כל מעל"ע כו' וא"כ רשב"ג הוא סבור דדי בפושרין בתחלתן אע"פ שאינן בסופן וא"כ פוסק להכי הלכה כרשב"ג כמו שכתב המשל"מ וגם לרבינו היה כן הגירסא.

ומה שכתב הכ"מ לבסוף הכא בדעת התוס' כן לא מצאתי בדברי התוס' זה ואדרבא לעיל (דף גב ע"ב) בתוס' ד"ה א"ד משמע אפכא גבי דם עיי"ש וצ"ע. וגם ראיתי בדברי הפ"מ שם בה"ב בירושלמי דנדה במרה"פ שכתב דהוא לחומרא כדברי הכ"מ נמי קשה כמו דמקשה המשנה למלך על דברי הכ"מ הכא וצ"ע: פרק ג הלכה ז הרואה כתם כו' ואפילו נמצא הכתם לח כו' שאני אומר מימים היה שם ועתה נפלו עליו מים ונעשה לח עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש אפילו נמצא הכתם לח שם במשנה (דף יז ע"ב) כו'. ודבריו ז"ל אינם מדוקדקים דהא אמר שם במשנה דמטמא אף לח ורבינו שכתב הטעם דעתה נפלו עליו מים הוא דברי ר"א אליבא דר"ש וכותיה פוסק רבינו וכן כתב הכ"מ גופיה לקמן פ"ח מה' אבות הטומאה כ"ד דרבינו פוסק כן ודוק: פרק ד הלכה ה ואם באו הראשונה באונס אף בשניה דיין ש שעתן עכ"ל.

ונ"ל דע"ז סמיך רבינו ולא הביא דברי התוספתא פ"א דנדה דאומר שם דאם ראתה בכל פעם באונס דיה שעתה עכ"ל. והנה רבינו לא הביא זה התוספתא לא הכא ולא בפ"ט מה' א"ב לעיל דסמיך על זה דכתב הכא דכיון דראית אונס לא קבע להו הוסת דמטמא מעל"ע משום דבא מחמת האונס וה"ה בכל ראית אונס כן הוא דדיה שעתה ודוק: הלכה ו מעוברת או מניקה שראתה כו' הרואה אחר דם טוהר בתוך כ"ד שעות דיה שעתן כו' עכ"ל.

והנה הכ"מ לא הראה לזה המקור והוא גמ' במס' נדה (דף לו ע"א). אך זה קשה לענ"ד על רבינו כיון שפוסק הכא דמניקה הוה כל כ"ד חודש אפילו אם מת או גמלתו כמו שכתב נמי בה' א' ופוסק נמי בזה דלא כר' יוסי דבמינקת אף בלא ג' עונות דיה שעתה וא"כ לא הוה ליה לרבינו להביא סתם דין זה דדם טוהר דיה שעתה דמשמע לאחר מ' לזכר ופ' לנקבה הרואה בתוך כ"ד שעות דיה שעתה ובאמת לפ"ז הוא כמו שכתבו התוס' סד"ה ושויין דלהכי קאמר בדם טוהר דדיה שעתה דנפ"מ אי ראתה אחר כ"ד חורש וכן טעמא דמניקה איצטריך להכי דראיה הראשונה באונס דאף השניה דיה שעתה ועיין מהרש"א ומהר"ם שם וה"ל לרבינו לבאר דדם טוהר מיירי לאחר כ"ד חודש וה"ל לבאר בה"א דכתב דאבל לאחר כ"ד חודש אף שהיא מניקה מטמא למפרע מ"מ דאי הוא ראיה טוהר הוא כדמוכח מכ"ז וצ"ע.

והנה בגיורת דנחלקו ר' יהודה ור' יוסי במס' כתובות (דף לז) משמע דרבינו פוסק כר' יוסי דלא מחלקינן בה וה"ל כשאר נשים ולהכי לא הביא לחלק בגיורת ודוק: פרק ח הלכה ג חומר בהיסט הזב כו' שאם נגע בכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור ואם הסיטו טמאהו עכ"ל. והנה הכ"מ לא הביא מקור לדברי רבינו דכלי חרס המוקף צמיד פתיל מטמא בהיסט ובזה מצינו מחלוקת רש"י ותוס' במס' שבת (דף פד ע"ב) דרש"י ז"ל סובר דאינו מטמא בהיסט כלי חרס המוקף צמיד פתיל והתוספות חולקים עליו וסבירא להו כרבינו דמטמא והביאו ראיות לזה שם וכן במס' בבא קמא (דף כה) עיי"ש.

ונ"ל כי כן מוכח נמי להדיא בירושלמי דמסכת חגיגה פ' ב' הל' ז' דאיתא שם אבל כו' וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהור אין תימר עשוי כגופו של זב אצל התרומה אפילו מוקפין של צמיד פתיל יהא טמאין כו' ופירש הק"ע דניחוש שמא הסיטן בהצמיד פתיל אלמא דס"ל דכ"ת המוקף צ"פ מטמא בהיסט והוא כדברי רבינו והתוס' ודוק: פרק יא הלכה ב כהן שהביא לו ע"ה חבית של יין או של שמן של תרומה לא יקבל ממנו מפני שהוא בחזקת טומאה הניחה ע"ה אצלו עד גת הבאה והביאה לו יקבלנו ממנו אע"פ כו'.

והנה קשה לי דשם בגמ' (דף כה ע"ב) איתא אי עבר וקבלה מהו ורוצה לפשוט מהמשנה דחבר וע"ה כו' ודחה לו ונשאר בבעיא דלא אפשרט וא"כ ה"ל ספק דרבנן וה"ל למפשט לקולא ואי עבר וקבלה להוי שרי. ונ"ל ליישב כן דרבינו אזיל לטעמיה.

דהנה לקמן בה' י' כתב רבינו הפותח חביתו ברגל כו' ועבר הרגל הרי שאר החבית כו' בחזקת טומאה שהרי נגע בו. וכתב הכ"מ ודע דאמרין בגמ' יתיב רב אמיכו' עד שאין צריך להניחה ומשמע לכאורה דלמסקנא לרבנן מותר להניחה ורבינו לא פסק כן משום דמשמע ליה כו' וא"כ הא דקתני לא יניחנו רבנן הוא ע"כ ונמצא דרבינו ס"ל דאינו מניחה לרגל אחר.

והנה הטורי אבן כתב שם וז"ל מהו שיניחנו לר"א כו' ובגמ' מיבעי ליה התם אי עבר וקבלו מהו שיניחנו לגת הבא וא"כ למאי דמשמע הכא דבמסקנא אפשרט לנו בעיין כו' דהא דקתני יניחנו רבנן א"כ אפשרט לנו נמי בעיא דהתם דאם עבר וקיבלו מותר לגת הבא להניחו א"כ י"ל אע"ג דהכא מסקינן דיניחנו לרגל הבא מ"מ י"ל התם דעבר וקבלו אין מניחו לגת הבא הואיל ועבר ע"ד חכמים שאמר לא יקבל קנסינן ליה אבל הכא לא עבר מידי לפיכך מניחו לרגל הבא א"כ לא דמי כלל הא דהכא לדהתם אע"ג דהתם ה"ט דהכל מטהרין את כליהם אבל הך דהכא פותח את חביתו ברגל לאו משום דברגל לא חשו לטומאת ע"ה משום דמטהרין עצמן ברגל אלא משום דברגל לא גזרו טומאה על ע"ה כדי שלא לביישן כו' א"כ לאחר הרגל חזרה טומאת ע"ה למפרע וא"ל דאין מניחו לרגל אחר כו' וזהו שלא כדברי הרמב"ם פ' י"א מהלכות מו"מ שפירש שטעמו שטומאת ע"ה ברגל ליתא לפי שהכל מטהרין את עצמן ברגל עכ"ל.

נמצא דלפ"ד רבינו שוה רגל לגת דמחד טעמא ל"ג טומאה בזה וא"כ כיון דרבינו פוסק דברגל אינו מניחו לרגל אחר ודאי גם לגת הבא אינו מניחו דהא איכא סברא דהתם קנסו ליה לפי שעבר ע"ד חז"ל כיון דשניהם מטעם אחר לדעת רבינו וא"נ כיון דהתם פוסק דאינו מניחו לרגל אחר שפיר פוסק נמי הכא ודאי דאינו מניחו לגת הבא והוה כמו שכתב

הטורי אבן דאף דלא נפשט הכא נפשוט בסוגיא אחרינא ולהכי לא הביא רבינו הכא גם גת לאם עבר וקבלה דלפי המסקנא גם גבי רגל א"מ לגת הבא כמבואר.

ומה שפוסק רבינו הכא דא"מ לרגל הבא ודחיק הכ"מ בטעמא נ"ל פשוט דסמיך רבינו על הירושלמי שם פ"ד דחגיגה ה"ז וז"ל כ"ע מודו שאינו גומרה כיצד הוא עושה תני ר"ח שופכה תני ב"ק שוברת והא תני ר"ח ב"ש מניחה לרגל הבא ע"כ נמצא דהירושלמי אומר דבין ר"ח ובין ב"ק חולקים על ר"ח ב"ש וס"ל דאינה מניחה לרגל הבא וה"ל רבים לגביה ופוסק רבינו כותייהו ודוק: פרק יא הלכה יא אחר הרגל כו' ולפיכך היו אומרים להן אל תגעו בשולחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהא טמא במגעו אחר הרגל ונמצא צריך טבילה והע"ש ונאמר בלחם הפנים לפני תמיד כו' עכ"ל.

וכתב המשל"מ דרש"י ותוס' מפרשים הזהרו שלא תגעו הוא על כהנים עה"א שנכנסו להשתחוות ולא כדברי רבינו דהוא בשעה שמראין וכתב דפליגי בזה אם מוציאין חוץ להראות עיי"ש. ולענ"ד קשה עד"ר לפ"ז דאמר שם ותנא דידן מ"ט לא תנא מנורה שולחן כתיב ביה תמיד כו' וא"נ כדברי רבינו דאזהרה הוא בשעה שמראין בחוץ מאי קשה ליה ממנורה דהא אין מראין את השולחן רק להראות חיבתו שהיה לחם חם ולא המנורה וצ"ע: פרק יב הלכה ג הבדדין והבוצרין שנמצאת טומאה לפנין נאמנין לומר לא נגענו וכן בתינוקות שלהם כו' עכ"ל.

והנה הר"ש והרע"ב ז"ל שם במשנה דטהרות כתבו דרך היכא שחבר עומד לפנייהם וראה שלא נגעו. והקשה התוי"ט מ"ט לא כתבו כן לעיל בפ"ט מה"א לענין אי נמצא שרץ דבעי שיעמוד חבר שם ונשאר בקושיא.

ונ"ל ליישב כן דהנה הכא אומר סתם ומיירי אף בטומאה כזה שאין ע"ה מחזיק לטומאה ואז אי אין חבר עומד שם ודאי נגע ואינו נאמן והוה כמו שכתב רבינו בה"ד לענין היסט דחיישינן שמא הסיטו דאין בקיאין ב"ה אבל התם אומר שרץ שנמצא וטומאת שרץ ודאי גם ע"ה מחזיק בו דהוה מפורש בתורה ולהכי שפיר נאמן לומר שלא נגע אף דאין הבר עומד שם ולהכי התם לא חלקו בזה ודוק: הלכות אבות הטומאה פרק א הלכה ה חלב בהמה שמתה טהור שנאמר וחלב נבלה וח"ט יעשה לכל מלאכה אוכל כו' מי שאיסורו משום נבילה וטריפה כו'.

והנה קשה לענ"ד מ"ט לא הביא רבינו הא דאיתא במס' זבחים (דף ע ע"ב) ואכל לא תאכלוהו אין לי אלא חלב שאסור באכילה ומותר בהנאה חלב של שור הנסקל ועגלה ערופה מנין ת"ל כל חלב ומיירי שמתה בע"ע דאי ערפה או שחטה אזי טהורה כמו שפוסק רבינו לקמן בפ"ג הי"ב אבל זה משמע דא"ל קרא יתירא דכל ה"א באיסורי הנאה כמו שהנ"ס ועגלה ערופה חלב טמא בהם ורק מרבינן מקרא זה דכל חלב וא"כ קשה מ"ט לא הביא רבינו זה לומר דאף חלב זה של איסורי הנאה טהור כיון דהברייתא רבי מקרא זה וצ"ע.

ואף לפי מאי שבארנו לעיל בה' מ"א דברי הנוב"י דחידש דא"נ אחע"א אלא אם איסור חמור הוא א"כ חלב שור הנסקל שרי בהנאה דלא חל על חלב איסור הנאה וכן הוא ודאי

כן בעגלה ערופה א"ח איסור הנאה על חלב וא"כ לא צריך ריבוי דכל ע"ז כיון דלא נאסר החלב בהנאה מ"מ לא מתורץ בזה.

דהנה לבד מה שהקשה הצ"ח ז"ל גופיה ע"ד דהא ה"ל איסור מוסיף מיגו דנאסר לגבוה כמו דבארנו לעיל ומה דדחה הצ"ח ז"ל דלגופיה כבר נאסר משעה שנגח או רבע שהרי נאסר לגבוה עפ"י עד אחד או עפ"י בעלים וא"כ שוב כשנגמר דינו לא ניתוסף על החלב שום איסור רק איסור הנאה וזה לאו איסור מוסיף הוא כו'.

לענ"ד יש לדחות דאף דאמרינן דלא נאסר בהנאה רק עפ"י שני עדים שנגמר דינו ומקודם לא נאסר רק לגבוה עפ"י הבעלים מ"מ בשעה שנאסר בגמר דין בהנאה הוא על מעשה הנגיחה שנגח או רבע ובשעת המעשה הנגיחה או הרביעה חל מחמת דהוי איסור מוסיף לגבוה וא"כ כשאכא שני עדים על העבירה ובשעת גמ"ד אגלאי מלתא למפרע דבשעה שעבר העבירה נאסר בהנאה משום דהוי איסור מוסיף לגבוה וא"כ ממילא נאסר בהנאה כיון דאיכא שני עדים ע"ז וכן גבי עגלה ערופה נמי משתדל לנחל איתן דנאסרה בהנאה ניתוסף איסור לגבוה נאסרה נמי בהנאה גם החלב מטעם זה ושפיר ניחא לעיל דברי רש"י ז"ל בחולין דשור הנסקל הוי איסור מוסיף שנאסר לגבוה כמו שבארנו שם אלא אפילו א"נ כדברי הנוב"י שם מ"מ לפ"ד רבינו ליתא זה דרבינו הא ס"ל דכ"ד אחז"א באיסור כולל אף לא בחמור וא"כ ודאי הוא אסור בהנאה וצריך קרא יתירא לומר דטהור וה"ל לרבינו לבאר וצ"ע: הלכה יג בשר נבילה שנפסד והבאיש ונפסל מלאכול לכלב טהור כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ פ"ג דבכורות (דף כג) וכו' יוחנן ואע"ג דאסקינהו בקושיא כיון דלא אסקינהו בתיובתא כו' עכ"ל. והנה כונת הכ"מ הוא כן כיון דרבינו פוסק פ' ט"ז מה' טומאת אוכלין ה' ה' כר' יוחנן דלקדרה הציר חוזר וניעור א"כ ס"ל דטומאה כמאן דאיתא דמי וא"כ תקשה נמי לרבינו מ"ט אינו מטמא חררת דם במגע ומשא דתטמא במשא ותירץ דה"ל טומאה סרוחה ליתא לר' יוחנן דאמר אחת זו ואחת זו שתסרח לכלב וא"כ תקשה נמי לרבינו מ"ט אינו מטמא במשא מ"מ כיון דלא אסיק בתיובתא פוסק רבינו כן אמנם לא ניחא זה דבשלמא הגמ' לא אמר תיובתא דא"ל דר' ירמיה ור"ד ס"ל כבר פדא דהוי עד לגר ולא כר"י אבל רבינו כיון דהוא פוסק כר' יוחנן תקשה מ"ט אינו מטמא במשא.

והנה מה שהביא לקמן בה' י"ז הכ"מ בשם הרי"ק ז"ל לחלק בין לבילה שנתערב בשחיטה דמטמא במשא ובין חררת דם משום דחררת דם שאני שנתבטל דהא נתערבה החררה בדם וגוונים ונמחה בהם והוי הכל כמו הדם והגוונים ואין כאן דבר שיטמא עוד אבל כאן אין לומר כן דבאפי נפשיה קאי אלא שאינה ניכרת ע"כ.

זה ניחא רק התם גבי נבילה לחלק בין לח ליבש אבלהכא לא תתיישב בזה דמקשי על ר' יוחנן ור"ד דס"ל דאף לח בלח גבי טומאה כמאן דאיתא דמי גבי ציר שחוזר וניעור המים ומקשה דהתם גבי חררת דם לטמא במשא ליתא התירוף דהא ס"ל דאף בלח כמאן דאיתא דמי וצ"ע: פרק ב הלכה ה הבשר או האבר המדולדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות ולהעמיד נשחטה הבהמה הוכשרו בשחיטה ואינן מטמאין בנבילה שאין השחיטה עושה אותה כמו שפרשו מחיים כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ' העור והרוטב (דף קכח) במשנה פלוגתא דר' מאיר ור' שמעון ופוסק רבינו כר"מ וכתב הר"ק שטעמו משום דבפ' מי שה"צ (דף מו) אמרינן ר"מ ור"ש כו' ואסיק בתיקו הלכך נקטינן כדברי המחמיר כמו שכתב בה"ע כו'. והנה לעיל בפ"ה מהל' שמיטה ויובל פ"ר ה' ה' בארנו דלא כן הוא עיי"ש.

אך הכא דברי רבינו ניהא פשוט דרבא דאמר שם דפליגי אי יש יד להכשר ודאי לדידיה קיי"ל כר"מ משום דלעיל (דף קיח ע"ב) ס"ל לר' יוחנן דיש יד להכשר וכותיה קיי"ל וכיון דרבא שהוא בתרא מוקי פלוגתייהו בהכי שפיר פסקינן כן וכן רב אשי דהוא בתרא טפי מוקי לה דכ"ע ס"ל דיש יד להכשר ונעשית יד לאבר ובשחיטה מכשרת ולא דם קמפלגי ועיין פירש"י ז"ל וא"כ ודאי הלכה כר"מ דהא הסתם משנה לעיל בד' ל"ג ובד' ל"ו פליגי על ר"ש וס"ל דדם מכשיר וא"כ שפיר פסקינן כר"מ והוכשרה בשחיטה כמבואר אך זה קשה לי מ"ט לא הביא רבינו הכא הבעיא של רבה אי נעשית יד בהמה בחייה ולא אפשטא וה"ל למפסק לחומרא ככל ס"ד וכן קשה מ"ט לא ביאר רבינו דצריך מחשבה קודם הכשר כמו שכתב רש"י ז"ל במשנה דבעי מחשבה לעכו"ם וכמו שמסיק הגמ' שם דלדידן דפסקינן כמו שחזר רע"ק אח"כ בעי להיות המחשבה קודם הכשר וכן פוסק רבינו לקמן בפ"ב מהל' ט"א ה"ג וצ"ע: פרק ד הלכה יב אבל שרץ שיבש ושלדו קיים הואיל ותבנית כולו עומדת ה"ז מטמא וקרוב בעיני שטומאה זו מדבריהם עכ"ל.

והנה הטורי אבן במס' חגיגה (דף יא) הקשה וז"ל הא באמת דרשינן ליה במס' נדה (דף נה) מקרא כתיב בהם בכולם וכתוב מהם במקצתן ל"ק כאן בלח כאן ביבש והתוס' הקשו שם הא האי קרא מפקינן על כעדשה מן השרץ ומתרצים דאסמכתא בעלמא הלימוד של כעדשה ובמס' חגיגה כתבו דתרתיה ש"מ מ"מ הרמב"ם ז"ל שכתב שקבוב בעיני שטומאה זו מדבריהם ע"כ ס"ל להפך דהאי דנדה הוי אסמכתא בעלמא הוא ואי משום דהתם מפקינן ליה לדרשא אחרינא יותר נראה כדברי התוס' דשם דהאי דרשא דהכא אסמכתא היא וכעדשה מן השרץ בכלל שיעורן דהלמ"מ הן וכן משמע בירושלמי דמכלתין דכעדשה מן השרץ בכלל שיעורן הן עכ"ל ה"ט"א: והנה נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו ז"ל דהא כעדשה מן השרץ לא הוי אסמכתא אלא לימוד גמור מקראי וממילא נשאר לנו הילפותא של שרץ שיבש ושלדו קיימת רק מדרבנן נקרא הכא אסמכתא בעלמא הוא מזה.

דהנה התוס' כתבו במסכת סנהדרין (דף יז ע"ב) בשם התורת כהנים למעט מקרא דאותם שרץ מטומאת משא דלא נילף מק"ו מבהמה שאינה מטמאה בכעדשה שרץ שטמא בכעדשה א"ד שטמא במשא ת"ל אותם כו'. והנה במס' נזיר (דף נז ע"א) אמרינן אבל עצם כשעורה הלכה ורביעית דם קו"ח א"ד רביעית דם הלכה ועצם כשעורה ק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה ופירש רש"י דגם אי רביעית דם הלכה לא נוכל למילף דאין למדין ק"ו ממדיד דלא גמירין מקרא אלא מהלכה וא"כ ה"נ א"נ דכעדשה מן השרץ הוה רק הלכה למ"מ ל"ל קרא דאותם ת"ל למעט דלא נילף מק"ו הא אין דנין ק"ו מהלכה וא"כ לא נוכל למילף מהאי דשרץ שטמא בכעדשה שיטמא במשא מק"ו אלא צ"ל דלמדין זה מקרא מפורש דבהם ומהם וא"כ לא הוי הכא ק"ו מהלכה כמבואר.

ועוד לשיטת רש"י ז"ל במס' שבת (דף קלג) דכל הי"ג מדות לא נתנו ללמוד מהלכה וא"כ תקשה דהאיך אמר במס' שבת (דף פג ע"ב) דאיתא שם אימא לחומרא למאי הלכתא אקשיה רחמנא לשרץ לטמויי בכעדשה כו' ואכתי הא לא ידע המקשן ע"כ מטומאת עכו"ם דרבנן וא"כ האיך נוכל למילף מהקישא דטומאת עכו"ם הוי ביה השיעור בכעדשה הא כל עיקר לימוד זה למידין מהלכה אע"כ דזה דכעדשה הוא מקרא דבהם ונוכל שפיר למילף ההקישא והק"ו וכיון דזה הוי לימוד גמור ממילא זה דלת ויבש הוי אסמכתא וכן הסוגיא דמעילה (דף טז פ"ב) משמע דכל הסוגיא דהקישא אכילה לטומאה ובהמה לשרצים דהוא בכעדשה ולשיטת רש"י ז"ל אין למידין מהלכה וזה יש לדחות עיין צ"ח בפסחים (דף פא ע"כ) מה שאבאר בזה ובמ"א נבאר: ועוד יש להביא ראיה לדעת רבינו דטומאה דכעדשה הוה מה"ת מהא דאמרינן במס' ביצה (דף יט ע"א) כגון שנטמא בפחות מכעדשה מן השרץ מר סבר מדהא לא גמיר הערב שמש נמי לא גמיר ומ"ס כו' וא"א דזה דכעדשה מטמא הוה רק מדרבנן ככל שיעורין והקרא הוא אסמכתא מאי ראייה מדלא גמיר זה לא גמיר מקרא מפורש של ובא השמש וטהר דבעי הער"ש אלא ע"כ דזהו נמי הלימוד מה"ת על של כעדשה ומדלא גמיר זה דכעדשה הערב שמש נמי לא גמיר בתרווייהו ילפינן מקראי וא"כ הוי הלימוד על לח ויבש אסמכתא כמבואר ודוק.

ועיין שו"ת ש"א (סי' נו) ואין הכרע בזה: פרק ו הלכה ז תקרובת ע"ג כו' ואע"פ שאין תקרובת ע"ג של אוכלין בטלין לעולם להתירה בהנאה אם בטלה ה"ז ספק לטומאה אבל כלי של ח"ע שביטלו טהור וכן ע"ג ומשמשיה שביטלו טהורין עכ"ל. וכתב הכ"מ בע"ג (דף נב) ודב"ר כדברי התוס' שפרשו הא דקאמר כלום ל"מ לן דכיון דא"ל טהרה במקוה טומאה נמי א"ב דמיירי בכלים של ח"ע עכ"ל.

והנה נסתפקתי האיך הוא הדין בע"ג של ישראל דאין לה ביטול האיך הדין לענין טומאה אי הוה כמו קרובת דילפינן מקרא דמת דאין לה ביטול ומ"מ לענין טומאה לכלים יש ביטול ולאוכלין הוה בעיא דלא אפשרטא ה"נ ע"ג של ישראל דילפינן מקרא דושם בסתר מ"מ לענין טומאה יש ביטול. והנה א"נ כן דיש ביטול תתיישב קושית רע"ק איגר ז"ל במס' שבת (דף פג) בדברי התוס' שם ד"ה כי תיבעי כו' וכתבו מדבעי לענין טומאה מוכח לענין איסור הנאה דאורייתא ודאי אסור והקשו ע"ז דבפ"ג דמס' ע"ג פליגי רב ושמואל בע"ג שנשתברה מאליה כו' משמע דבאין הדיוט יכול להחזירה אפילו רב מודה דשרי כו' והקשה הגר"ע איגר בגה"ש תמהני הא החם מבואר דמדין ביטול אתיא עליה דבאין הדיוט יכול להחזירה מבטלה ופקע שם ע"ג מינה א"כ הכא שפיר משכחת לה בדליכא ביטול כגון ע"ג של ישראל ואסור בהנאה ומיבעי ליה לענין טומאה עכ"ל.

ולפ"ז ניחא דכיון דלענין טומאה אף ע"ג של ישראל היכא דהוי דבר שיש לו טהרה במקוה ודאי מיבטל והיכא שאין לה טהרה במקוה נמי אף התם ספק הוה ובדרבנן אזלינן לקולא וא"כ מיבטל הטומאה אי מיבטל האיסור בה"ג אף בע"ג של ישראל כמו בתקרובת ודוק: הלכה ב ע"ז עצמה מטמאה אדם וכלים במגע וכ"ח באויר ואינה מטמא במשא כשרץ שנאמר שקץ כו'.

והנה רבינו פוסק בזה כר' אלעזר אליבא דחכמים שם במסכת שבת (דף פב ע"ב) ואף שר"ח ב"ג שם ס"ל כרבה דלחכמים אף במשא מטמא דהא קמבעיא אי ישנה לאברים וה"ל תרי לגבי ר"א ומ"מ פוסק כר"א משום דבירושלמי בפ' אר"ע ה"א איתא וכן בע"ג פ"ג ה"ז דר"ז בשם ר"ח נמי ס"ל כר"א דאינו מטמא במשא והוי תרי לגבי תרי וטומאת ע"ג מדרבנן ופסקינן לקולא ודוק: פרק יא הלכה ג ומנין לרביעי בקודש שהוא פסול מק"ו ומה מחוסר כפורים שהוא מותר בתרומה אסור בקדש עד שיביא כפרתו שלישי שהוא פסול בתרומה א"ד שיעשה רביעי בקודש עכ"ל.

והנה כמו"ח הגאון ביאר בזה כן. דהנה לפי מאי שכתב רש"י ז"ל במס' חגיגה (דף כד ע"א) ד"ה א"ד ובמס' סוטה (דף כט ע"ב) וא"ת דיו לבא מה"ד להיות כנדון כו' א"כ ק"ו לא צריך שהרי למדנו שלישי בקודש מה"ת והיכא דמפרך ק"ו ל"א דיו לבא מה"ד להיות כנדון וכדאמרינן בב"ק כו' ולמ"ד נמי אמרינן דיו הני מעלות דרבנן נינהו ול"ד הוא כו' עכ"ל: והנה רבינו פוסק בה' נזקי ממון גבי קרן ברשות הניזק דלא כר"ט דאמרינן דיו אף היכא דמפרך ק"ו וגם משמע דס"ל דרביעי בקודש פסול מה"ת וא"כ תקשה נימא דיו בזה.

ומתרץ לה כן עפ"י מאי שכתב השער המלך לעיל בפ"א מהל' אשות ה"א בשם הש"מ וז"ל א"כ לא אמרינן דיו אלא היכא דאיכא קצת חידוש בק"ו כמו גבי קרן ברשות הניזק ה"נ בב"ק דקאמרי רבנן דיו ואינו משלם אלא ת"נ דהתם איכא קצת חידוש בק"ו דקרן דכתיב בקרא מסתמא בר"ה איירי כו' ואהני ק"ו לאתויי אף ברשות הניזק כו' אבל אם נאמר דיו שיהא שני פסול בתרומה כמו חולין לא מהני ק"ו מידי דאיירי הקרא וכל הבשר אשר יגע כו' בתרומה כמו בחולין עכ"ל.

וא"כ ה"נ כמו כן גבי רביעי כקודש יסבור רבינו כסברא זו דהכא לכ"ע ל"א דיו כיון דבזה אין חידוש כלל ומפרך ק"ו גם רבנן מודים ומצא רבינו הוכחה לזה מסוגיא דמס' סוטה (דף כט) שם דאמר ודור אחרון פריך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהם צד חמור כו' ולמאי דחיק לומר דדור אחרון פריך מצד חמור הא טפי עדיף לומר דדור אחרון ס"ל כרבנן דפליגי על ר"ט ואמרי דיו אפילו היכא דמפרך ק"ו וא"כ ליתא ק"ו גבי שלישי בתרומה כמו שכתב רש"י ז"ל שם א"ו דבזה כ"ע מודים דל"א דיו הכא כיון שאין חידוש כמבואר ודוק: פרק יב הלכה יג הנושא את המדרס כו' ול"א אלא במדרס עם הקודש כמעשה שהיה ואם עבר ונשא הואיל ולא נגע בקודש הקודש טהור עכ"ל.

והנה שם בגמ' דחגיגה (דף כד) איתא איבעיא להו סנדל טמא סנדל טהור מהו חבית סתומה מהו עבר ונשא מהו ר"א אומר עבר ונשא טמא רז"א עבר ונשא טהור. והנה קשה על רבינו ז"ל דהבעיא הראשונה סנדל טהור וחבית סתומה לא הביא כלל וכיון דלא אפשר ה"ל לבאר זה האיך הוא פוסק.

ונ"ל לומר דרבינו מפרש זה הבעיא באת"ל וזהו סנדל טהור מהו אי גזרו אטו טמא ואת"ל דלא גזרו מ"מ בחבית סתומה וסנדל טמא אי בזה גזרו אטו פתוחה כיון דנושא הוא את המדרס אבל אי גזרו גם על סנדל טהור מכ"ש בחבית סתומה דטפי יש להחמיר כיון דנושא הוא הטמא למדרש ואת"ל דלא גזרי בהני מיבעי ליה אי עבר ונשא מהו מי גזרינן שמה נגע הטמא בקודש ויהיה טמא מכ"ז בדיעבד אף שנודע לו שלא נגע ומסיק

דעבר ונשא טהור לחד מ"ד ול"ח שמא נגע לאסור אף על דיעבד וליתא הגזירה על דיעבד ורק על לכתחלה גזרינן שמא יקרה ויגע בטמא וממילא גם שני הבעיות הראשונות ודאי נפשוט דכל עיקר הגזירה הוא דחיישינן שמא יטמא ולהכי בדיעבד טהור וא"כ הני תרווייהו דליכא חששא אף לכתחלה לא גזרו בהו ושרי ולהכי לא הביא רבינו זה: וענ"ל ליישב עפ"י מאי דאיתא בתוספתא דחגיגה פ"ג הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקודש כיצד היו סנדליו טמאין ונושא את התרומה ואין עושין כן בקודש עכ"ל.

והנה מן התוספתא זו הא יש להביא ראיה דדוקא סנדל טמא אבל טהור ל"ג דהא אומר בהדיא היו סנדליו טמאין משמע דוקא היכא שהיו טמאין אבל סנדל טהור לא גזרו אך יש לומר ולהכי לא פשיט ליה מן התוספתא זו הבעיא דא"ל דלפי הבעיא בתחלה דס"ל דאי עבר ונשא טמא שמא נגע ואומר להכי ונשא אח התרומה על דיעבד לאשמועינן דאפילו בקודש עבר ונשא נמי טמא ואמר כיצד היו סנדליו טמאים ונושא את התרומה ואין עושין כן בקודש ואם עבר ונשא שם טמא דחיישינן דלמא נטמא וזהו דוקא בסנדל טמא אבל בסנדל טהור נהי דא"ל דלכתחלה גזרו שלא לישא מ"מ ודאי אם עבר ונשא טהור דתרתו ודאי ל"ג סנדל טהור משום טמא ואי עבר ונשא שמא פעם אחר יגע ולהכי אומר התוספתא סנדליו טמאין אבל כיון דמסקינן דאי עבר ונשא טהור וא"כ מיירי התוספתא ע"כ על לכתחלה ולא על דיעבד ומ"מ אומר סנדליו טמאין משמע מהתוספתא בהדיא דאי סנדל טהור שרי לישא אף לכתחלה ודוק: הלכה זו אחר שנגמר הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש אבל לא לתרומה כו' וכל המעלות של דבריהם הם ורמז יש למעלה זו בתורה כף אחת כו'.

וכתב הכ"מ בחגיגה (דף כה) איתא שם פלוגתא ופוסק רבינו כמ"ד דרבנן מעלה עשו בצירוף כו'. והנה קשה לי ע"ז דהנה רבינו פוסק לעיל פי"א מהל' פסוהמ"ק ה' כ"ג דאם חלק העשרון בכלי אחד ואין חלקיו נוגעין בכ"ז ה"ז ספק אם מצטרף ופוסק כמו בכל ספיקות והא התם במנחות (דף כד) בעי מנייהו מהו לקמוץ מזה על זה צירוף דאורייתא או דרבנן ומשמע דהוה רק הספק דלמא צירוף הוה דאורייתא ואמרינן אף לקולא כמו שמפרש רש"י ז"ל שם אבל אם פשיטא לן דהוה מדרבנן א"כ אין ספק לו כלל דלא מצרף לענין לקמוץ וא"כ כיון דרבינו פוסק כאן דהוי ודאי מדרבנן וא"כ אין ספק כלל דאינו מצטרף לקמוץ וא"כ האיך פוסק דהוי ספק כאן ועיין בתוס' דמנחות שם ד"ה צירוף וצ"ע: פרק יג הלכה ב וכן עשו חכמים מעלות בטבילה כיצד כו' הוחזק לתרומה כו' עד צריך כונה כו' והנה קשה לי מ"ט לא הביא רבינו הא דאמר ר' אלעזר שם טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מי שירצה דע"ז ליתא פלוגתא דנהי דלא הביא זה הא דרגלו אחת במים אע"פ שהחזיק מחזיק כו' משום דמסיק שם דהוא ר' יהודה היא דס"ל שם דבמקוה שיש בה מ' סאה אף השני טהור וכיון דרבינו ז"ל פוסק כרבנן וכמו שכתב לקמן בפ"ח מה' מקואות ה"ב וכמו שמבאר שם הכ"מ דפוסק כלישנא קמא לחומר דאף במעלות דרבנן פליגי והטעם הוא ודאי כיון דר' פדת ס"ל כהאי לשנא פוסק כן.

ועיין טורי אבן שם בסוגיא דמוכת דר' יוחנן דאמר שם גבי מהו להטביל מחטין כו' ס"ל כהאי לישנא עיי"ש וא"כ ניחא הטעם דלא הביא זה הדין דרגלו אחת אבל מ"ט לא הביא

ז"ל דברי ר' אלעזר דאמר הא דטבל ועלה וכמו שכתבו התוס' שם דמיירי בעודו לח דמחזיק עצמו: ונ"ל ליישב עפ"י מאי שכתב הכא הט"א הטעם דלר"א ס"ל דמחזיק עצמו לכל מה שירצה הוא דאזיל לטעמיה דס"ל יש ברירה במס' בכורות (דף נו) גבי חלקו גדיים כנגד טלאים דאמרינן זה חלקו משעה ראשונה וה"נ כיון דטבל סתם אחר עליתו כשמחזיק עצמו אמרינן הוברר הדבר למפרע שטבילתו היתה ע"ז וא"צ עוד עיי"ש וא"כ א"ל נהי דרבינו פוסק בכל דוכתא דברבנן יש ברירה מ"מ כתב השער המלך לעיל בפ"ח מה' גירושין לחלק בין איסור תחומין דלית ליה עיקר מה"ת ובין איסור טומאה דיש לה עיקר מה"ת וא"כ ה"נ אף דהוא איסור דרבנן מ"מ כיון שטומאה יש עיקר מה"ת אמרינן בזה אין ברירה כמו בכל איסור תורה ולהכי השמיט זה דרק ר"א לשיטתו דס"ל דאף בדאורייתא יש ברירה אבל לדידן ליתא זה הדין ודוק: פרק טז הלכה ב אבל אם היה חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת לשאול כו'.

והנה בירושלמי דחגיגה פ"א ה"א איתא ולענין טהרות אי את אמר את שהוא תפוס ביד אביו ספיקא כפקח אביו תופס בידו ספיקו כחרש ופירש הק"ע בקטן ממש ס"ט דה"ל כדבר שאין בו דעת לשאול אבל כשהוא כמו גדול כשהוא תופס בידו של אביו ספיקו טמא כו' אלמא דתליא בזה אם תופס ביד אביו אז דינו כגדול ורק אם אביו תופס בידו הוא קטן ורבינו לא ביאר זה ורק כתב שאינו יודע להשיב את הענין כו'.

אך נ"ל לומר דבאמת הפשט של הק"ע הוא דחוק דמה חילוק לענין אי יש דעת לשאול אם הוא תופס בידו של אביו או אביו תופס בידו. וע"כ נ"ל דפשט הירושלמי הוא כמו שכתב רבינו לקמן בה' ט' תינוק שהיה תופס בידו של אביו או שהיה רוכב ע"ג כתפו של אביו ספיקו ברה"יטמא מפני שנשאל עליו אביו עכ"ל.

והוא מהתוספתא דטהרות פ"ג וא"כ א"ל דגם פירוש הירושלמי הוא כן וצריך לגרוס תופס בידו של אביו הרי הוא כפקח מטעם שאביו נשאל עליו אינו תופס בידו של אביו הרי הוא כחרש מטעם דאין אביו נשאל עליו ברם הכא בין כך וכך חייב היינו אם רק ראוי לאחוז בידו של אביו אפילו אביו אינו אחוז בידו מ"מ מקרי הגיע לחינוך וחייב אבל הכא דבעי שיהיה אביו נשאל עליו אז הוא רק אי אביו תופס בידו או רוכב על כתפו אבל לענין דעת עצמו הוא שיוודע להשיב והתם לענין ראייה תלוי אם הוא גדול כ"כ שראוי לזה ודוק: פרק יט הלכה א במשל"מ ד"ה ומ"ש רבינו וכן השרץ כו' עוד אני מסתפק דכפי הנראה מדברי הר"ש אפילו לרע"ק ור' יוסי אינו אלא חומרא בעלמא להצריכו טבילה והזאה שמא היום ולמחר יתברר הדבר דטבילה ל"נ ריעותא א"א מצריכין אותו משום חומרא אבל הזאה כיון דמדין לא היה צריך נמצא שאינן מטמאין אותו בידים שהרי הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה טמא וכמ"ש רבינו ר"פ ט"ו מה' פ"א וכן המזה נטמא שא"א להזייה בלא היסט ואולי כיון דתקנת חכמים הוא להזות עליו נמצא שהוא לצורך הזייה וכל שהוא לצורך אינם טמאין עכ"ל.

ולענ"ד דבריו ז"ל תמוהין דהא איתא במס' יומא (דף יד ע"א) מאן תנא דלא כרע"ק דאי כרע"ק הא אמר טהור שנפלה עליו הזאתו טומאתו כו' עד אביי אמר אפ"ת רע"ק כו' הא התם הוי ההזאה תיקון חכמים כמו דאיתא לעיל (דף ח) משום ספק טומאה וא"כ אמאי הוה טמא לרע"ק אלא ודאי דאף היכא שהוא תיקון חכמים מ"מ כיון שהוא טהור

מה"ת טמא לרע"ק וא"כ נדחה נמי מה שכתב ז"ל בתחלה נמצא שאנו מטמאין אותו בידים שהרי הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה טמא וכמ"ש רבינו בפט"ו מה' פ"א וזהו ודאי ליתא דא"א דעל טהור שהזה נמי נטמאה משום נגיעה מ"כ התם גם לרבנן לא מתוקמי ואמאי אמר דלא כרע"ק רק אלא ודאי לרבנן דלא נטמא רק בנוגע ונושא אינו נטמא בהזאה כמבואר: וכן מה שכתב המשל"מ ומיהו ראיתי לרבינו כשהביא דין דר' ינאי לא הזכיר כ"א טבילה אלמא דבהזאה לא החמיר להזות עליו שלא לצורך ולפ"ז דין זה לא נאמר כ"א בטומאת שרץ אבל בטומאת מת ל"א זיל טביל כיון דטבילה לא מהני כלל בלא הזאה עכ"ל.

וגם זה לא מ"ל דהא התם בסוגיא דע"ז (דף לט) ר"נ אמר ספק טומאה ברה"ר התיר להם והא הלכתא גמרינן מסוטה כו' הא ר"י הלכה ואין מורין כן ואיהו אורי ליה ופירש רש"י וז"ל ספק טומאה ברה"ר התיר להם שאינם נוגעין בה איסור דה"ק ועל דנקרב ודאי למיתא מסאב אבל מספק לא וא"נ דהא החמירו רבנן הוא רק בטומאת שרץ וע"ז צוה ר"י לטבול אבל טומאת מת לא מחמירין א"כ מאי חידש ר' יוסי ב"י דנקרב ודאי למיתא מסאב אבל לא על ספק הא במת גם חכמים לא החמירו כיון דלא אפשר הוא בטבילה בלא הזאה לאו כלום הוא והזאה שלא לצורך לא עבדינן אלא ודאי דכמו דהחמיר ר"י בשרץ החמיר גם במת וריב"י הקיל גם במת בספק ברה"ר ודוק: הלכות טומאת אוכלין פרק ב הלכה ו כל האוכלין שהן מבע"ת אינם מקבלין טומאה עד שימותו כו' ודגים מאימתי מקבלין טומאה משימותו נולד בהן סימני טרפה ונתטמאו כשהן מתנדנדין הרי יש ספק בדבר אם הן חשובין כמתים הואיל ונטרפו או אינם מקבלין טומאה עד שידמו כאבן ולא נתנדנדו עכ"ל.

וכתב הכ"מ בעיא דלא אפשר. ונ"ל לומר דלפי מאי שפירש רש"י ז"ל דהבעיא שם קאי אליבא דרע"ק דס"ל משעה שאינם יכולין לחיות ומיבעיא היכא שנולדו סימני טרפה אבל לב"ה דס"ל משעה שימותו לא קמבעיא כלל בודאי אינה מטמאה וא"כ לדידן הוי ודאי דאינה מטמאה ורבינו כתב שהוא ספק.

ונ"ל לבאר כן דרש"י ז"ל מוכרח לפרש דוקא אליבא דרע"ק דהוא מפרש ליה הא דאר"י דג מקרטע א"ב פירוש שיבש בין סנפיריו דודאי לא חיי ומ"מ לב"ה אינו טמא וא"כ ודאי אי נולדו ס"ט אינו מטמא דודאי זה גרע דס"ט בבהמה נמי אינו מטמא ולהכי מפרש לה רש"י ז"ל דקאי הבעיא אליבא דרע"ק אבל רבינו א"ל דמפרש כפירוש התוס' ודג מקרטע הוא הנפ"מ בין לב"ש ובין לרע"ק מה שמדלג בחוזק דלב"ש טמא ולרע"ק טהור ולהכי אינו מביא רבינו דין זה דדג מקרטע דמפרש כהתוס' דלב"ש טמא דלפירוש רש"י דלב"ה טמא ה"ל להביא זה וא"כ ניחא נמי לרבינו לומר דזה הבעיא אי נולדו סימני טריפות הוה ספק גם לב"ה דאף בבהמה אינה מטמאה טריפה מ"מ דגים דלא נפישא חיותא אף בסימני טריפה טמא כמו אלה שימותו וכתב דהוה ספק כמבואר והנה מה שהשמיט רבינו ולא הביא כלל הפלוגתא של ר' יוחנן ורשב"ל לעיל לענין בן פקוע אי מונין בה ראשון ושני או לא וה"ל למפסק כר' יוחנן נגד רשב"ל דמונין ראשון ושני דהוי כגופיה וצריך לומר דכל עיקר הבעיא מפרש רבינו אי נטמאת הבן ט' חי או בן חי בבשר אמו כמו שמפרש המהרש"א שם וזהו רק א"נ כר' יוסי הגלילי שם דאי עבר בב"ה ק

נטמאה אבל לדידן דמחיים אינה מטמא ליתא הדין כלל ושפיר להכי השמיט ודוק: פרק ד הלכה ב המשקין מתטמאין ומטמאין בכל שהן כו' והנה כן כתב רש"י ז"ל במסכת פסחים (דף לג ע"ב) עיי"ש.

ונ"ל עפ"ז ליישב דברי רש"י ז"ל במס' שבת ודף יב ע"א) דאמר שם זימנין דאכל אוכלין טמאין ושקל משקה דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו ופירש רש"י ז"ל והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה כדכתיב את משמרת תרומתי עכ"ל. והקשה המהרש"א מ"ט לא קאמר ליה דעבר על אכילת תרומה טמאה דהוא במיתה והפ"י כתב דגם המהרש"א שגה בזה דאכילת תרומה טמאה הוא רק בלאו כו' וגם הפ"י שגג דלא הוי רק לאו הבא מ"ע ולא עבר רק באיסור עשה וכן כתב לעיל בפ"ז ה"ג רבינו ז"ל וכן כתב רש"י ז"ל גופיה במס' פסחים (דף טו ע"א) מ"מ דברי רש"י ז"ל קשה דטפי ה"ל לומר אכילת איסור עשה ממה שעובר זה שמוזהר על השמירה.

ונ"ל ליישב כן דהנה כיון דקיי"ל דשיעור איסור דמשקה הוא כדי רביעית כמבואר בפ"ב מה' מ"א וכמו שבארנו לעיל בה' שביעית ובה' תרומות והנה שיעור רביעית כתב רבינו לעיל בפ"ב מה"ל שביתת עשור דהוא יותר ממלא לוגמא באדם בינוני שכתב שם ושיעור זה באדם בינוני פחות מרביעית וכן גם לענין צירוף באיסור שתיית משקין כתב רבינו דהוא בכדי שיעור שיהיה רביעית וא"כ הכא דאכל אוכלין טמאין ושדי בהדי משקין טמאין והוה פחות מכשיעור דהוה אף פחות ממלא לוגמיו דהא ה"ל אוכלין בפיו וא"כ למ"ד חצי שיעור מותר מה"ת א"כ לא הוה רק איסור דרבנן ומ"ט גזרו רבנן כיון דלא יעבור על איסור תורה רק על איסור דרבנן והוה כמו גזירה לגזירה וע"כ פירש רש"י ז"ל הטעם מפני שהתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה ואז אפילו על כל שהו ודאי נמי מוזהר כיון דנטמא בכל שהו והוה איסור תורה אף לר"ל דס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת בודאי גם המשנה זו לר"ל צריך לפרש.

ואע"ג דמצינו במס' פסחים (דף טו ע"א) גבי חבית שנשברה אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל כו' אלמא דבעי דוקא רביעית א"ל דהתם לאו משום דהאיסור לטמא תרומה טהורה הוא ברביעית דוקא אלא משום דהתם נשברה וקאזיל לאיבוד וע"כ לא חששו חכמים לשמרה בטהרה רק היכא דהוי רביעית אבל לטמא תרומה בידיים איכא איסור משום שמירה אף בכ"ש ודוק: פרק ה הלכה טז קולמוס שהיה עליה בשר אפילו כפול גורר את כולה לטומאה עכ"ל וקשה לענ"ד דהא אפילו בפחות מכפול גורר כמו שכתב רבינו לעיל בה' ג' ומה שאמרו אחרים שה כפול לא זה השיעור שאפר ר' יוחנן ועד"ר דאמר כפול צ"ע: פרק ו הלכה ג הדם כו' השוחט ונתז הדם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן לסימן ה"ז ספק לפיכך תולין עליו לא אוכלין ולא שורפין עכ"ל וקשה לי דבגמ' דחולין (דף לו ע"א) אמרינן רב אשי אמר תולין לעולם משמע ונתקנח לר"ח ספוקי מספקא ליה אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף או אינה לשחיטה אלא לבסוף ולהכי אמר תולין אבל אי אמרינן ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף וא"כ ודאי הוה הכשר כמו שאמר שם בתחלה רבי ס"ל ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ולהכי ס"ל דהוכשר הוא עיי"ש.

וא"כ קשה הא רבינו פוסק לעיל בפ"א מה' פסוהמ"ק הי"ח שחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים כו' שישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והוא כר' יוחנן שם בחולין (דף כט ע"ב) דס"ל ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ועיי"ש בכ"מ וא"כ כיון דפוסק דישנה לשחיטה מתחלה וע"ס א"כ הוה הכא הכשר ודאי והאיך פוסק דרק ספק הוא דכ"ז רק לר"ח דספוקי מספקא ליה אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף אית ליה וצ"ע: פרק ט הלכה ב וכן טמא מת שסחט זיתים וענבים שהוכשרו אם היה כביצה הרי הן כמשקין והן תחלה לטומאה כו' עכ"ל.

והנה הצ"ח במס' פסחים (דף לג ע"ב) כתב וז"ל הנה מה שחילק כאן בין הוכשרו ללא הוכשרו היינו למ"ד משקין מיבלע בליעי אבל למ"ד מפקד פקידי אין שום חילוק בין הוכשרו כו' ולפ"ז אני תמה דברי הרמב"ם בפ"ט מה' ט"א ה"ב שכתב וכן טמא מת שסחט זיתים וענבים שהוכשרו והוא תמוה דמה לי הוכשרו ומה לי לא הוכשרו ואם לרבותא כתב שהוכשרו לאפוקי ממ"ד משקין מיבלע בליעי ה"ל לרבינו לומר אפילו הוכשרו עכ"ל.

ולענ"ד נ"ל ליישב דברי רבינו פשוט עפ"י הסוגיא דמס' שבת (דף קמד ע"ב) דאיתא שם אר"י אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה כו' אלמא קסבר משקה הבא לאוכל הוא כו' מתיב רבינא טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהור הא יותר מכביצה טמא וא"א משקה הבא לאוכל הוא כו' במאי אתכשר הוא מותיב לה והוא מפרק לה בסוחט לתוך הקערה.

והנה רבינו פוסק לעיל בפ"ח מה' שבת הי"י כר"י אמר שמואל דמותר לסחוט אשכול לתוך האוכל שמשקה הבא לתוך האוכל הוא כו' וא"כ לדברי רבינו תקשה שם גבי טמא מת שסחט כו' במה אתכשר וצריך לדחוק המשנה דמיירי שסחט לתוך קערה וס"ל לרבינו דזהו רק לפי מאי דמשני הגמ' בפסחים (דף לג) שם למ"ד מבלע בליעי דמיירי דלא הוכשרו דמיירי דסוחט לתוך קערה אבל למ"ד מיפקד פקידי א"כ מיירי דוקא דהוכשרו ולא צריך לדחוק ולומר בתוך קערה ולהכי אומר שהוכשרו שזה ניחא בכל גונא שסוחט והגמ' דשבת (דף קמד) שם קאי למ"ד מבלע בליעי ודוק: פרק יב הלכה א כל דברי הכשר אוכלין דברי קבלה הן מפי השמועה למדו שזה שנאמר וכי יותן מים על זרע כו' אחד המים ואחד ז"מ והוא שינתן עליהם ברצון הבעלים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש והוא שינתן עליהם ברצון הבעלים הרשב"א ז"ל כתב בפ' השוחט (דף לא) פירות שנשרו לתוך אמת המים מכאן דקדקו התוס' דלא בעינן רצון בעלים מדקאמר מי שידין טמאות משמע אפילו אחר שאינו בעל הפירות ועוד מדכתב וכי יותן כו'. והרמב"ם כתב והוא שינתן ברצון הבעלים עכ"ל.

וליישב דעת רבינו י"ל דמשמע ליה דפשיטא ברצון הבעלים בעינן דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם והנך דמייתי הרשב"א אינו הכרע עכ"ל הכ"מ. והנה מה שכתב הכ"מ הנך דמייתי הרשב"א אין הכרע כונתו ע"כ דהא דקאמר ופשט מי שידין טמאות יוכל היות בעל הפירות וניחא לפ"ז הא דשינה רבינו לשון הגמ' וכתב דין זה לקמן כן פירות שנפלו לתוך המים ופשט ידיו ונטלן לא הוכשרו ואם חשב שיודחו ידיו הוכשרו במים שבידיו כו' אלמא משמע קצת דקאי על בעל הפירות שהוא פשט ידיו

כמבואר: והנה הקצות החשן (סי' תו) כתב דלדעת רבינו דס"ל דבעינן רצון בעלים ניהא להכי הא דקאמר במסכת חולין (דף לא ע"ב) כגון שהיתה לו פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר כו' משמע דבשאר קדשים לית להו הכשר ומשום דבשאר קדשים לית להו בעלים ולא משכחת לה הכשר רק בקדשים קלים ואלבא דריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הם שפיר הא איכא גבייהו הכשר דאית להו רצון של הבעלים כו' ולהכי אמר שהעבירה נהר מחיים דלאחר שחיטה מודה ריה"ג דכי קזכי משולחן גבוה ורק מחיים הוא מ"ב כו'.

והנה עפ"ד קצוה"ח זה יש לישב דברי הרי"ף ורבינו בפירוש המשנה שכתבו סוף מס' ביצה אין משקין ושוחטין משום סרכא דמשכא ומפרשים שם דאי איכא סרכא חלושה נתקת ורש"י ז"ל פירש שהעור ניהא לפשוט אי משקה אותה קודם שחיטה והש"ך ביו"ד (סי' לט ס"ק לב) כתב דהש"ע שם נמי דאמר שם טוב להשקות הבהמה ויצא לו מזה המשנה דמפרשי כפירוש הרי"ף ורבינו ז"ל והקשה ע"ז בס' צל"ח בפסחים (דף יט) דאי כדבריהם למה אמר פרה של זבחי שלמים דוקא דהא רש"י ז"ל כתב דלהכי נקיט זבח שלמים משום דהעור לבעלים ומשקה אותה כדי ליפות את העור אבל א"נ דהוא משום סרכא לנתק בקל א"כ גם שאר הקרבנות כן הוא דפסול טרפה בהו ולמה אמר שלמים דוקא ולפ"ד הקצוה"ח ניהא שפיר דנקט פרה של שלמים משום הכשר דביה משכחת דהוה ממון בעלים אבל לא בקדשי קדשים.

והנה א"נ טעם משום הסירכות ניהא דנקט פרה של זבח שלמים ולא נקיט סתם זבח שלמים דעיקר חששא משום סירכות הוא בגסה אבל בגדיים וטלאים לא שכיחא ואינו מצוי בהם סירכות ואינו משקה אותם. וניהא נמי שפיר מה שהקשה הגאון בעל בית אפרים ע"ד רבינו בפירוש המשנה סוף מס' ביצה מפרש ליה הטעם דמשקה משום סירכות ובפ"א מה' תו"מ ה' ט' כתב רבינו השקו את התמיד בכוס של זהב משום שיהא נוחה להפשיט.

ועפ"ז ניהא כן דהתמיד דבא מכבש בן שנתו דביה אינו שכיח סירכות אומר הטעם כדי שיהא נוח להפשיט אבל התם בביצה דמיירי בכל בהמות אף בגסות אמרינן שפיר דהוא משום סרכות כמבואר: אך גם לפ"ד הקצוה"ח אין לדקדק ע"ז דאומר פרה של ז"ש כי כן דרך הגמ' בכ"ד לומר לשון זה פרה של שלמים.

אך בעיקר דברי הקצות החושן יש לדון דנהי דזה לא קשה מה דמצינו דגם בקדשי קדשים יש טומאת בשר בזבחים (דף מו) שלש כריתות חד לחטאת הפנימית כו' וכן מצינו בקרבנות ציבור טומאת בשר במס' פסחים ודף עז) אף דקדשי קדשים ודאי ממון גבוה הוא מ"מ שפיר משכחת דנטמא ע"י הכשר וכן מצינו במעשר שני שנטמא אף למ"ד מע"ש ממון גבוה הוא ולית ליה בעלים ומ"מ משכחת ליה הכשר דא"ל דבכל הני משכחת ליה שבא עליהן ההכשר קודם שהוקדשו היינו בעת שהיו תולין העבירן בנהר ואח"כ הקדיש ועדיין לאחר שחיטה היה משקה טפוח וכן מע"ש נמי מיירי שקיבל ההכשר בעוד היה חולין קודם שקרא שם.

אך מזה תקשה דהנה אמרינן במס' סוכה (דף לה ע"ב) אתרוג של מ"ש לא יטול חד אמר מפני שמכשירה אלמא דיש הכשר במעשר שני אף דקיי"ל דהוא ממון גבוה ולא מקרי

בעלים וההכשר הוא בשעה שהוא מ"ש. והנה רבינו כתב לעיל בפ"ח מה' לולב ה' ב' דאתרוג של מ"ש לא יטול שמא יכשירה אלמא דס"ל דיש חשש שמא יכשירה במ"ש והכ"מ הא כתב לעיל בפ"ו מה' תו"מ בשם מהרי"ק דאף דרבינו פוסק כמ"ד מעשר שני ממון גבוה כמו שכתב להדיא לעיל בה' מ"ש ונ"ר מ"מ במצה של מ"ש יוצא וכן באתרוג של מעשר שני יוצא אם נטל אף דס"ל דהוא ממון גבוה משום דהוא פוסק כרחב"א דבעי רק היתר אכילה ולא ד"מ ואף אי ממון גבוה מ"מ יוצא י"ח כמו שבארנו לעיל וכן כתב נמי הכ"מ בפ"ו מה' בכורים ה"ד בשם הרי"ק דרבינו ס"ל דממון גבוה הוא ועיין שעה"מ בפ"ו מה' תו"מ שם דגם הוא מסכים ומכריח דרבינו ס"ל דהוא ממון גבוה אף בירושלים וא"כ תקשה ע"ד הקצוה"ח כיון דהוא ממון בעלים היאך אומר הטעם גבי אתרוג מפני שמכשירה שתקבל ההכשר הא לית ליה בעלים: והנה מצאתי בחתם סופר חיו"ד (סי' ט) שהביא דברי הקצוה"ח והסכים לדבריו והעיר מזה דאתרוג וכתב דלהכי לר' מאיר דס"ל ממון גבוה וא"נ דהוא משום היתר אכילה אז לר"מ מותר ליטול לכתחלה אתרוג של מ"ש דליתא מפני שמכשירה עיי"ש.

ותמוה הוא דהא אכתי האיך יתריך דברי רבינו דכל יסודו של הקצוה"ח דבעי רצון בעלים הוא דברי רבינו ורבינו גופיה אף שפוסק דמ"ש ממון גבוה הוא מ"מ פוסק הטעם מפני שמכשירה כמו שבארנו. והנה זה צריך לומר לדברי הקצוה"ח ג"כ כמו שמבאר החתם סופר באו"ח (סי' קפ) עיי"ש דאיסורי הנאה מקרי יש להם בעלים דאל"כ תקשה עוד מהא דפוסק רבינו בהדיא בה' ט"א הכא דערלה וכה"כ ושאר איסורי הנאה מטמאין טומאת אוכלין והוא מהגמ' דמנחות (דף קו) ובכורות ודף ט) שמביא הכ"מ שם וערלה וכה"כ לא מצינו הכשר רק באיסורי הנאה וע"כ צ"ל דא"ה מקרי יש להם בעלים כמו שמבאר הח"ס שם אך מכל מ"ש קשה: וע"כ נ"ל לומר דאף דרבינו כתב והוא שינתן ברצון הבעלים מ"מ משכחת ליה הכשר בדבר שאין לו בעלים והוא שכתבו התוס' במס' ב"ק (דף צח ע"א) ד"ה הא קמ"ל בסה"ד וז"ל וא"ת והאיך יכול אדם לפסול את פרתו של חבירו והא בעינן עובד דומיא דעבד דניחא ליה וי"ל ה"מ דנעשית המלאכה ממילא אבל בעושה המלאכה בידים לא בעי אלא שיהא ניחא ליה לעושה וכן בהכשר דבעינן דומיא דכי יתן עכ"ל.

וה"נ אמרינן דרבינו ז"ל נמי ס"ל דדבר שנעשית ממילא אזי צריך שיהא בו ההכשר ברצון הבעלים דוקא אבל אי ליכא רצון הבעלים לא הוה הכשר אבל אם עשה אחד זה בידים לא בעי רצון בעלים רק שיהא ניחא ליה להעושה וכמו שהשווה התוס' כי יותן דומיא דכי יתן לעובד ועבד וכמו דהתם סגיא רק רצון העושה ה"נ כן סגיא רק רצון של מכשירה בידיו וא"כ ניחא גבי מעשר שני וכן גבי איסורי הנאה אם אחד מכשירם בידים הוה הכשר לדעת רבינו דבעי שיהא ניחא לדעת המכשיר וכן לא קשה גם מאמת המים שמביא הכ"מ בשם הרשב"א ז"ל דהתם נמי הא קעביד בידים כמבואר.

ועיין לקמן בפ"י מה' אלו הי"ז כתב רבינו פרת קדשים שהעבירה בנהר כו' ה"ז מכשירה כו' אלמא דרבינו סתם וכתב סתם פרת קדשים אף לא מקדשים קלים דוקא כדברי הקצוה"ח אלא כמו שבארנו ודוק: פרק טו הלכה ז מי שהיה אוכל תרומה בידים טמאות

כגון דבלה שלא הוכשרו והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור ואם היפך נטמאה הדבלה ברירו כו' ואם לא היפך טהור כו' שהמשקה הוא עכ"ל.

וכתב המגיה בכ"מ תימא דהא במס' עירובין (דף צט) גרסינן ר' יוסי מטהר ור' יהודה אומר אם לא היפך כו' ואם כן לא היה לרבינו לפסוק כמותו דהא קיי"ל במס' עירובין (דף מו) דהלכה כר' יוסי לגבי ר' יהודה וכ"ש לגבי ר' מאיר וכן תמה התוי"ט בפ"ח דמס' כלים עיי"ש. ונ"ל לענ"ד ליישב פשוט דברי רבינו דהנה התוס' שם במסכת עירובין כתבו וז"ל ר"מ מטמא אית ספרים דגרסי ר"מ מטהר כו' וכתב המהרש"א שם כן דלפי גירסא שכתב דר"מ מטמא ור' יוסי מטהר ור' יהודה אומר אם היפך אז לפ"ד המתרין דמוחלפת השיטה גרסינן ר' יהודה מטמא ור' יוסי מטהר ור' מאיר אומר אם היפך ולפי גירסת התוס' באית ספרים הוה גריס ר' יוסי מטמא ור"י אומר אם היפך ומסיק מוחלפת השיטה ר' יהודה מטמא ור' יוסי אומר היפך וא"כ ניחא שפיר דרבינו נמי גריס כגירסת הספרים דגריס ר' מאיר מטהר וא"כ לפי המוחלפת השיטה ר' יוסי אומר היפך כדברי המהרש"א ושפיר פוסק רבינו כר' יוסי דהלכה כמותו ודוק: פרק טז הלכה א וכל הסלתות שבשווקין מוכשרין כו' והקמח והסולת לותתין אותן ואח"כ טוחנין אותו כו' עכ"ל.

והנה ק"ל מ"ט לא הביא רבינו הא דאיתא במסכת פסחים (דף מ ע"א) הקמחין והסלתות של עכו"ם של כפרים טהורין ושל כרכים טמאין והתם נמי הטעם משום דבלי כרכין לותתין ולא בני כפרים ורבינו לא הביא רק זה דשווקין דהוא משנה דמס' מכשירין וזה דכרכין לא הביא. וצ"ל לדעת רבינו דהא דשווקין עם הא דכרכין חד מלתא הוא דהא חזינן גבי נבילת עוף טהור סוף מס' עוקצין מחלקינן בין בכפרים ובין בשווקים והתם אומר בין כפרים לכרכים וע"כ חד מלתא היא וחד דינא בתרווייהו וא"כ כיון דרבינו כתב דשווקין הם בחזקת מוכשרין נמעט מזה של כפרים דהמשנה אמרה שבשווקים למעט דכפרים והגמ' שם דפסחים הביא הברייתא ולא המשנה משום דהברייתא אמרה בהדיא דסלתות של כפרים ובמשנה לא נזכר בהדיא זה של כפרים והביא להכי הברייתא ודוק: הלכה י כל ישראל מוזהרין להיות טהורין ברגל מפני שנכונין לכנוס למקדש ולאכול קדשים וזה שנאמר ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה עכ"ל.

וכתב הכ"מ מקור לזה דאינו לוקה מאחרים דאמרי יכול אם נגע בנבילה לוקה ת"ל כו' ה"א רשות משמע לרבות דלת"ק נמי אינו לוקה ע"ז. והמשל"מ דחה דברי הכ"מ וכתב ולא ידעתי האיך נלמוד מדברי אחרים דלת"ק אינו לוקה ובכוונת הכ"מ משמע דלת"ק חולק עם אחרים כו'.

ונ"ל לענ"ד להביא ראיה דאינו לוקה על לאו זה חדא מהא דאיתא במשנה דמכות (דף כא) דקחשיב יש חורש תלם אחד וחייב משום ת' לאוין כהן כו' וי"ט וא"כ כיון דמיירי ביי"ט והוא טימא א"ע בבה"ק א"כ איכא נמי לאו דנבלתם ל"ת ולקי נמי ביי"ט א"ו דבזה לא לקי. אך זה יש לדחות לפי מאי שמפרש השעה"מ בפ"מ מה' מ"א ה' ו' דזה דנאמר שביעית והוא יו"ט מיירי ביו"ט של ר"ה דאל"ה האיך חל שביעית על יו"ט ובר"ה הוה איסור בת אחת וא"כ לימא ראייה מזה דלאו דנבלתם ל"ת דילפינן דאסור לטמאות ברגל הוא רק בג' רגלים דמחויבין לעלות לרגל ולא בר"ה ועיין שו"ת ש"א (סי' ה) מה

שמבאר ג"כ בזה המשנה דמכות כמו השעה"מ עיי"ש: ועוד נ"ל להביא ראיה מהא דאיתא במס' שבועות ודף ו ע"ב) ת"ר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו ודין הוא הואיל וענש והזהיר על הטומאה וענש והזהיר על הקרבן כו' ואימא תרומה שהזהיר וענש ל"א עון דח"ע קרבן כו' וכתבו התוס' ומטומאת כהנים לא מצי למפרך שלא הזהיר רק על המת והכא כתיב שרץ ונבילה ע"כ.

וצריך לומר דכונת התוס' ע"כ דענש והזהיר בטומאת כהנים הוא עונש מלקות דעונש אחר ליתא שם דהוא בלאו וא"כ אכתי מקשה נימא טומאת ברגלים דהוה בל"ת והוה בכל דבר אף בטומאת שרץ ונבילה כמו דיליף מקרא של ובנבלתם לא תגעו ותירץ התוס' שדחה מטומאת כהנים ליתא אלא ודאי דע"ז לא לקי ולא ענש והזהיר ודוק: הלכות כלים פרק א הלכה יא כל שהו אריג בין מצמר במ"פ כו' הוא הנקרא בגד לענין טומאה עכ"ל.

והנה לכאורה קשה לי דבמס' שבת (דף ס"ג ע"ב) אמרינן אריג כ"ש טמא מאו בגד וזה כתב רבינו בהדיא בפ' כ"ד ה"א בסה"ד אבל האורג בגד בפ"ע כ"ש ה"ז מקבל טומאה ועוד אמרו שם תכשיט כ"ש טמא מציץ וזה לא ביאר רבינו וצ"ל דזה נכלל במה שכתב רבינו לקמן בפ"מ ה"ח וכל תכשיט אדם מקבל טומאה אבל איתא שמה אריג כ"ש ותכשיט כ"ש מטמא משום כלי מעשה ופירשו התוס' שם פירש חציו אריג וחציו תכשיט טמא מניין משמע דבעינן שיעור קצת דאל"כ חציו דכל שהו מאי הוה עכ"ל.

נמצא דאשמעינן חידוש דחצי דכ"ש מזה וחצי דכ"ש מזה מצטרפין ולמידין זה מקרא דכל כלי מעשה ורבינו לא ביאר מזה. ונ"ל לישב כן דרבינו מפרש לה כמו שפירש שם בחידושי הרשב"א ז"ל בשם התוס' וז"ל ואמאי איצטריך והא אריג כ"ש בפ"ע טמא ותכשיט כ"ש בפ"ע טמא כו' ופרשי בתוס' באריג שהוא תכשיט קאמרדאלו אריג כ"ש שאינו תכשיט מרבינן מאו בגד ותכשיט כ"ש מרבינן מציץ אבל הייתי אומר דוקא של מתכת דומיא דציץ אבל באריג לא קמ"ל דאפילו תכשיט כ"ש של אריג טמא מכל כלי מעשה עכ"ל.

נמצא דאתי לאשמעינן באריג שלא עשוי לבגד רק לתכשיט נטמא וזה נכלל בדברי רבינו שאומר כ"ש אריג הכל נקרא בגד לענין טומאה והוא בין שהוא אריג או תכשיט מ"מ טמא ודוק: פרק ב הלכה ז סנדל של בהמה של מתכות טמא עכ"ל. והנה קשה לי דבמס' שבת (דף נ"ט) אמרינן למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ר' יוחנן אמר בשעה שבורח מן המלחמה מניחו ברגליו כו' מאי בין רב לר"ח א"ב דמאיס בין ר' יוחנן לר"ח א"ב דיקיר ופירש רש"י א"ב דמאיס לרב אינו מטמא דא"ר לשתות וסיכה לית ליה והה"ד בין רב לר"י נמי א"ב דמאיס ובין ר"י לר"ח א"ב דיקיר.

כבר ואינו ראוי לברוח. והנה רבינו דפוסק לקמן בפ"ח ה"ז גבי זוג ועינבל דניטל טמא משום שראוי להקשו ע"ג חרס ס"ל ודאי דבעי מעין מלאכה ראשונה כמו שמבואר בסוגיא שם וא"כ ס"ל הכא לגבי סנדל דהטעם הוא הואיל וראוי לברוח בו וא"כ ה"ל לרבינו לבאר דהיכא דהוא כבד וא"ר לברוח בו דהוא טהור דלפירוש רש"י ז"ל החילוק

הוא לדינא דלזה טמא ולזה טהור וא"כ לר' יוחנן היכא שהוא כבד טהור הוא ורבינו לא ביאר כלל.

ונ"ל לישב כן דהנה המרש"א הקשה שם וז"ל א"כ מאי מייתי ראייה מכאן דר' יוחנן בעי מעין מלאכה ראשונה אימא דא"ל בשעה שהוא בורח כו' משום דמאיס וסיכה ל"ל כדסבר רב ונ"ל דקושטא הוא דקאמר הגמ' מאי בין רב לר"ח הם דברי המדחה דע"כ בין לרב לר"ח א"ב דמאיס וה"נ א"ל דאיכא בין רב לר' יוחנן וסיכה נמי לית ליה כמו רב וא"כ ליתא ראייה מהתם כלל דבעי ר"י מעין מלאכתו ראשונה עכ"ל.

וכן י"ל לדברי רבינו דמפרש לה כדברי המהרש"א ומפרש לה בין רב לר"ח א"ב מה שר"ח אינו מפרש כרב הוא משום דס"ל דכל סנדל הוא מאיס לשתות מים ולא מפרש דא"ב בדבר לענין דינא היכא שהוא מאיס ורק הוא מדחה כן מאי ראייה לר' יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה רק דילמא בין רב לר"ח א"ב משום דר"ח ס"ל דמאיס הוא ורב לא ס"ל הא דר"ח כפירוש רש"י מן הסברא דסיכה במלחמה ל"ל בין ר"י לר"ח א"ב דיקיר פירש ר"ח ס"ל דלא אמרינן טעם שהוא בורח מפני שהוא כבד ואין בורחין בזה ולהכי אמר מפני שהוא ראוי לסוך אבל ר' יוחנן ס"ל דל"א סברא זו דהוא כבד וראוי הוא כל סנדל לזה וא"כ א"ל דר"י לא בעי מעין מלאכה ראשונה ורק ס"ל דהוא מאיס וסיכה לית ליה כמו שמבאר המהרש"א אבל לענין דינא לר"י טמא בכ"ג ולא מחלקינן וניחא נמי עפ"ז דברי הרע"ב ז"ל במשנה שם שפירש ליה הטעם משום שראוי לשתות בו מים וא"נ כפירוש רש"י דיש נפ"מ בדינא בזה א"כ האיך הוא אומר סברת רב הא קי"ל דהלכה כר' יוחנן ומכ"ש דהא פסקינן דבעי מעין מלאכה ראשונה אלא כמו שבארנו דלענין דינא אין נפ"מ ואפילו היכא שמאיס נמי טמא לרב ורק ר"ח דחי ליה זה דמאיס או יקיר ולדידן בכ"ג טמא וא"כ דבדין אין נפ"מ בזה להכי נקיט טעם הראשון של רב ודוק: פרק יא הלכה טז מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת התפירה טהורה וא"ל טמאה עכ"ל.

והנה המשל"מ הביא דברי הגמ' בשבת (דף נב ע"א) אמרינן שם אמרי דבי ר' ינאי והוא שרישומה ניכר ועיין רש"י ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל. ונ"ל לומר כן דהנה רש"י ז"ל פירש שם שני פירושים ע"ז דרשומה ניכר חזא דרשומה של מחט ניכר והוה טמאה וחזא שרשימה של חלודה ניכר בבגד והיינו מעכב התפירה וטהורה.

ונ"ל להביא ראייה כפירוש השני של רש"י ז"ל דהא לכאורה קשה מ"ט הביא הגמ' שם דברי ר' ינאי שהוא אינו צריך שם דרק צריך להביא והתנן מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת התפירה ותו לא מ"ט הביא דברי ר' ינאי שהוא ללא צורך אלא ודאי כן הוא. דהנה רבינו כתב בפירוש המשנה שהעלתה חלודה עלה עליו רותם עד שלא יכול להכניס המחט בה לתפור נמצא דאם נפרש כן כפירוש זה לא קשה כלל בשבת שם דמיירי במחט שלמה דממחט שניטל חורה או עוקצה מקשי מתחלה ומשני כי קאמרינן בשלמה ואי מיירי הכא שנסתם חורה א"כ לא מיירי כלל בזה דהוה אין לה חורה ולהכי אר"י והוא שרשומה ניכר כו' דמקרי מעכב את התפירה מה זה שרשומה של החלודה ניכר אבל חורה פתוחה והוא מחט שלמה ומ"מ מצינו בזה חילוק ומשני בשיפא אבל רבינו צריך לומר דלא היה לו כלל הגירסא בגמ' ואר"י דהא השמיט זה כאן ולהכי קמפרש בפירוש

המשנה פירוש אחר על מערכת התפירה ודוק: פרק ב הלכה ב ואין לכלי מתכות כו' ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו לטומאתן הישנה גזירה שמא יטמא לו כלי מתכות ועשה אחר ממנו בב"י כו' ואמר השבירה מטהרת והטבילה מטהרת כשם שאם נשבר והתיכו טהור בו ביום כן אם הטבילו כו' טהור בב"י ויבוא לומר שאין הכלים צריכין הערב שמש כו' עכ"ל.

וכתב המשל"מ בפ"ק דשבת איכא תרי טעמי ואמרין א"ב דצרפינהו מצרף ורבינו נ"ל דס"ל כפירוש א' דרש"י ז"ל משו"ה סתם דלעולם חוזרין לטוה"י עכ"ל. ונ"ל עוד לומר דרבינו מוכרח לפרש כפירוש הא' ולא כפירוש השני דרש"י ז"ל מפרש גזירה שמא יאמרו הוא שיראו שמשמשין בו ביום בכלי זה ויאמרו שהטבילם וישתמש אותה בלא הערב שמש ולהכי מפרש היכא דמרוצף וניכר שהוא חדש ליכא למגזר אבל רבינו הא מפרש שיבואו לטעות מזה בכל הכלים ויאמרו כשהתיכה מועיל בב"י כן טבילה וא"כ אע"פ שידעו שהוא נרצף מ"מ כיון שבו ביום נטהר ילמדו על טבילת כלים כן ולא מהני מרציף וע"כ מפרש כפירוש א' דלאביי מהני זאת.

ועפ"ד רבינו אלו נ"ל לבאר היטב את תירוץ התוס' במס' שבת שם דהקשו ע"ז דאומר שם דעל טומאה דרבנן לא אחותי ליה רבנן טומאה והקשו התוס' ממס' ע"ג (דף נב) דמבעי ליה טומאה דרבנן אי נחית ט"י ותירצו לחלק בין היכא שהטומאה מדרבנן והכלי מקבל טומאה מה"ת להיכא שהכלי עיקר טומאה מדרבנן עיי"ש ולפ"ד רבינו מבואר החילוק בזה כן.

דהנה הפני יהושע הקשה שם בסוגיא דהגמ' מקשה אלא מעתה יחזרו לטומאתן הישנה וכתב דהקושיא לא מציי אתיא אלא לאביי דאמר גזרה שלא ינקוב בכדי טהרתן אבל לרבא דאמר שמא יאמרו טבילה ב"י סניא ופירש רש"י ז"ל שיראו שמשמשין בכלי זו בו ביום יאמרו שמותר בלא הערב שמש להשתמש וא"ב גבי כלי זכוכית דליתא טבילה גביה לפי מאי שסובר שם ליתא גזירה זו וא"כ א"ל דאביי סובר כרב אשי לקמן ונשאר בצ"ע: אמנם לפ"ד רש"י ליתא הקושיא כלל דהכא חיישינן ביותר דאם יראו שמשמשין בו ביום יאמרו דמותר בלא טבילה אף להשתמש בב"י ורק לדברי רבינו דמפרש דחיישינן שמא יאמרו כמו שמותר בצירוף בלא הערב שמש כן בטבילה מותר בלא הערב שמש וא"כ גבי כלי זכוכית דליתא טבילה גביה ליתא גזירה זו ומאי מקשה אלא מעתה וע"כ צ"ל כן דהקושיא הוא דאם נתיר כלי זכוכית בב"י בלא הע"ש אזי ניחוש דנתיר נמי כלי זכוכית כן כיון דדמי לכלי מתכות ובכ"מ איכא הגזירה שנתיר בלא הע"ש וא"כ שפיר אמר הגמ' כן טומאה ישנה דרבנן דהוא רק משום גזירה ולא גזרינן רק במלתא דהוא גופיה יש לגזור כמו בטומאה דאורייתא ואפילו בטומאה דרבנן היכא דאיכא בזה גופיה החששא שיאמרו טומאה זו דרבנן שרי בלא הע"ש דיש טומאה דרבנן דבעי נמי הע"ש כדאיתא בד"ר בכ"ד אבל הכא כיון דעיקר הטומאה דרבנן ובו גופיה לא מציי למגזר רק מטעם כלי מתכות וא"כ הוה כמו גזירה לגזירה בכלי מתכות גופיה גזירה הוה אבל אי הוה מה"ת לא חלקו חכמים וכן בשאר טומאות דרבנן דבעי טבילה והע"ש לא חלקו כמו הכא ודוק: פרק כה הלכה יח סנדל של סיידן שהוא של עץ מתמאבמדרס מפני שהסייד מטייל בו עד שיכנס לביתו עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ג דמס' עדיות כו' רע"ק מטמא וחכמים מטהרין ופוסק רבינו כרע"ק משום דאמרינן בפ' במה אשה (דף סו) דר"מ סובר כותיה ור' יוסי או ריב"נ פליג עליה וא"כ ה"ל רע"ק ור"מ רבים כו' עכ"ל. והנה מה שכתב דחכמים פליגי עליה כבר השיגו התו"ט שם במשנה דלא נזכר שם דברי חכמים ורק במס' שבת ודף סו) שם אמרינן דבברייתא לא הודו לו עיי"ש.

ומה שכתב הכ"מ משום דר"מ סבר כותיה וה"ל רבים ופוסק כמותן זה תימא לי דא"כ האיך פוסק שמה רבינו לענין שבת בפ"ט ה' ט"ז דאסור לצאת בו כר"י וא"כ לא ס"ל דר"מ וא"כ לא הוי הלכתא כרע"ק; ולענ"ד נ"ל ליישב דברי רבינו כן עפ"י מאי שמבאר בחידושי הרשב"א ז"ל דר"י דאמר מאן לא הודה לו הוא ר' יוחנן ב"נ פליג על ר"ה דאמר דמאן דלא הודה לו הוא ר"מ דטעמיה דר"מ ור"י הוא כמו שאומר ביומא (דף ע"ט) דפליגי אי גזרינן דילמא מיפסק ואתי לאתויי אבל מודים דמנעל הוא ולהכי אמר דריב"נ פליג עליה וא"כ ה"ל ריב"נ רק יחיד נגד רע"ק וקיי"ל הלכה כרע"ק מחבירו ולהכ"מ שהביא המשנה דחכמים פליגי עליה צריך לדחוק להביא רבים עם רע"ק אבל כפי הגירסא במשנה דידן דלא הביא דברי חכמים וא"כ פליגי רק רע"ק וריב"נ והלכה כרע"ק ודאי ודוק: הלכות מקואות פרק א הלכה יב אחד כו' דבר תורה אם היה דבר החוצץ חופה את רוב האדם והוא שיקפיד אדם עליו ורוצה להעבירו אבל אם אינו מקפיד עליו כו' א"ח ואע"פ שחופה את רובו.

והנה בגמ' דיבמות (דף עא ע"ב) וכ"ת דר' יצחק כו' והאמר ר"כ לא לנו אלא רובו אבל כולו חוצץ ואע"פ שאינו מקפיד וקשה לי מ"ט לא ביאר רבינו זה דבכולו חוצץ מדאורייתא אע"פ שאינו מקפיד דהגמרא מקשה מזה ולא נמצא שם חולק וצ"ע: פרק ד הלכה ז מקוה שיש בה מ' סאה מכוונות ונתן לתוכו סאה מים שאובין וניטל אח"כ ממנו סאה ה"ז כשר וכן נתן סאה ונטל סאה וכשר עד רובו עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ז דמקואות תנן היו בו מ' סאה נטל סאה ונתן סאה כשר ובס"פ הערל (דף פב) אמרינן היו מ' סאה מכוונות נטל סאה ונתן סאה כשר אר"י עד רובו וכתבו המפרשים דהיינו דוקא במי פירות אבל מים שאובין אפילו אלף סאין אינן פוסלין את המקוה מ' סאה כו' ומ"ש רבינו נראה שהוא סובר דהא דאמרינן בפ' הערל עד רובו במים שאובין דוקא הוא אבל במי פירות לא מכשירה אלא בנתן סאה ונטל סאה כו' ולפ"ז ההוא דאיתא בפ' הערל אינו מתניתין דמקואות דההיא דמקואות במי פירות וההיא דערל במים שאובין עכ"ל.

והנה לפ"ד רבינו ליתא קושית התוס' במס' יבמות שם (דף פב ע"ב) דמקשה הגמ' וסבר ר"י דבדרבנן לא בעינן רובו כו' ומקשה התוס' קשה דנהי דשאובה מדרבנן כדאמר במס' ב"ב (דף סו) מ"מ מי פירות פסולין מדאורייתא לטבול כו' וי"ל כו' ולדברי רבינו ניחא דלא מיירי הא דאמר עד רובו רק במים שאובין אבל במי פירות דהוא פסול מה"ת אינו כשר עד רובו כמבואר: אמנם קשה לי ע"ד רבינו מהא דאמרינן במס' זבחים ודף כב) אר"פ לענין נתן סאה ונטל סאה אר"י עד רובו ופירשו שם רש"י ותוס' לענין נתן סאה מי פירות ונטל סאה מים וע"ז מסיק עד רובו והתם ע"כ צריך לפרש דקאי על מי פירות דמים שאובין אינן פוסלין בכיור ונטילת ידים והתם אמר דמשלים בכיור ולענין רביעית

היינו לענין נטילת ידים אינו משלים זה שאמר נתן סאה ונטל סאה וע"כ מיירי במי פירות ואמר ע"ז עד רובו אלמא דגם לענין מי פירות סגי עד רובו.

אך חזינן לרבינו שכתב לעיל בפ"ה מה' ביאת המקדש ה' י"ב דסתם שם וז"ל כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים ובין מי מקוה ובלבד שלא ישתנה מראהן אלא יהיה כמים הכשרים לטבילה כו' זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיוור ע"כ אלמא דלא פירש רבינו בהדיא דמי פירות שרי אם נתערב במי כיוור ער רובו מ"מ זה לא קשיא דהוי במה דכלול בכלל דכל המשלים במי מקוה וא"כ כיוון דמי פירות משלים לטבילה גם לענין כיוור כן משלים ומ"מ מיירי נמי במי פירות דבשאוובין לא מצי מיירי וא"כ חזינן דגם במי פירות עד רובו כשר מסוגיא זו אך חזינא לרבינו ז"ל שכתב הכא לקמן בפ"א ה' ט' כלי שהיה בו רביעית מים כשרים לנטילת ידים ונתן לתוכו מעט מים פסולין לנטילת ידים הרי אלו כשרים נטל מן הכלי כשיעור שנתן ונשארה רביעית בלבד כשהיתה ה"ז פסולה מפני שהמים הפסולין משלים שיעור דרביעית עכ"ל.

וכתב הכ"מ דדברי רבינו הוא מסוגיא דזבחים הכא דאמר לענין נתן סאה ונטל סאה לענין רביעית אינו משלים ומפרש רבינו דהיינו לומר דכשנתן מים הפסולין לנטילה ולא במי פירות וא"כ א"ל הכא נמי כן א"ר פפא למעוטי נטל סאה ונתן סאה לענין טבילת מים שאובין וה"נ לענין מי כיוור מים פסולין לקידוש כשר אבל לנטילת ידים אינה משלים ונ"ל דמיירי במים פסולין לענין קידוש כגון מי כיוור שנפסולין בלינה ואי נתן מעט מזה ונטל מעט מים כשרים אי נשאר כשיעור כשר כמו במקוה דמשלים וכלל ליה בזה הכלל כ המשלים במקוה דפריש בה' מקואות אבל באמת מי פירות דאינו משלים עד רובו גם בכיוור אינו משלים ורק במים פסולין מיירי הכא הסוגיא כמבואר ועיין צ"ח במסכת ביצה (דף יז ע"ב) שמביא רביה לדעת רבינו ודוק: פרק ו הלכה י חבית מלאה מים שנפלה לים אפילו לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה א"א לג' לוגין שלא יהיה במקום אחד וככר של תרומה שנפל לשם נטמא במים השאובין שהרי המים עומדין שם אבל הנהרות וכיוצא בהן הואיל ואינן נמשכין ה"ז טובל בהן עכ"ל.

והקשה המשל"מ וז"ל ודברי רבינו צריך תלמוד הככר הזה במה נטמא א"ת כו' הא ליתא דהא אתעביד השקה בהו ומהני להו וכמ"ש רבינו בפ"ב מה' ט"א ומכח זה כתבו רש"י ותוס' דמיירי במשקין דאין להם טהרה במקוה וצ"ע. ונ"ל לומר דרבינו יסבור כמו שכתב שם הריטב"א במס' מכות (דף ד) בשם הראב"ד וז"ל והנכון מה שפירש הראב"ד בשם ר"מ הדרשן ז"ל דשא"ה דהים הגדול מימיו מלוחין וכבדים ואין המים המתוקין מתערב עמהן ואותן שלשה לוגין הם עומדין במקומן והוי כאיסור שנפל בהיתר והוא ניכר שם דאינו מתבטל ולא אמרו שהשאיבן או הטמאין נכשרין במקוה אלא במקוה דוקא או בנהרות שמימיהם אינם מלוחין ומתערבין מיד ואינן ניכרין כלל הלכך כשת"ל שנכנס מגופו כלום באותו מים לא עלתה לו טבילה ואפילו בכ"ש וכאלו לא טבל וכאלו לא נכנס כל גופו בתוך המים ואפילו בפחות מג' לוגין נמי אלא דקושטא נקיט דמה"ת נשאר ג' לוגין שלא נתערבו כו' עכ"ל.

וא"כ א"ל דגם רבינו ס"ל כן ונקיט להכי ים ואפילו לים הגדול וכולהו משום דמימיו אינם מתערבין דהמים מלוחים וכבדים ובהני הדין דאף השקה אינו מועיל כמו שכתב

הריטב"א דלא אמרו שהטמאין נכשרין כו' אלא במקוה או בנהרות ושפיר פוסק רבינו
דהככר טמא ודוק: פרק י הלכה ו הטמא שירד לטבול כו'.

והנה המשל"מ כתב וז"ל אני תמה מה שכתב הר"ש רפ"ב דמקואות דטומאה חמורה
דנטמא באב הטומאה דמטמא אותם מה"ת כו'. שוב ראיתי להתוי"ט שתמה ע"ז בפ"ז
והנראה דס"ל כו' וזה שכתב הר"ש דטומאה חמורה הוא אף שנטמא באב הטומאה כו'
ואף שאב זה מד"ס כן נ"ל ליישב דברי הר"ש והנה כפי פירוש הר"ש כן פירש רש"י
נמי במס' עירובין (דף לה ע"ב) וז"ל דטומאה חמורה שנטמאה בטומאה המטמאתו מה"ת
כגון באב הטומאה וצ"ל לפירוש רש"י כמו שפירש המשל"מ לדברי הר"ש ז"ל וחיידוש
על רבינו המשל"מ שלא הביא דברי רש"י כאן וצ"ע: הנה כאשר כבר מלתי אמורה
בתחלת ספרי וכן קודם ה' עו"ג וחוקותיהם כי בספרי זה אשר בארתי דברי רבינו הר"מ
ז"ל לא חסרתי דבר מלבאר אף אלה הדברים שאין להם שום שייכות בזמן הזה רק למען
תהיה המלאכה שלמה כן עתה אבאר עוד פעם טרם אתחיל לבאר חלק רביעי של ספרי
רבינו אשר בו יבוארו מד"מ אשר המה דברים אשר אין נידונים בזמן הזה לא להלכה
ולא למעשה כי כל הדיני ממונות נידון עתה רק עפ"י דינא דמלכותא אשר הוא דינא
כדאיפסק בגמרא ופוסקים והממשלה יר"ה בכל דבר דין ומשפט בין איש לרעהו חקקה
לנו חוקים ומשפטים אשר מחויבים אנחנו לציית ולשמוע כפי אשר יחרצו משפטים.

וכל דבר דין ומשפט הנאמר כאן בענין דיני ממונות וסנהדרין ועדות ומלכים היה רק
בזמן שישראל היו שרויים על אדמתן ודנו עפ"י דיננו ועתה אין לזה קיום ורק כמו כל
דיני קדשים וטהרות שנהג אז אשר נתבאר הכל בספרי זה ומחויבים אנחנו להתפלל
בשלומה של מלכות כמצוה עלינו בדברי חז"ל ולשמוע בקולה בדינים ומשפטים ם הכל
כפי חוק הממשלה יר"ה: הלכות נזקי ממון (בזמן הבית) פרק א הלכה ח הזיקה ברה"ר
ה"ז פטור מפני שיש לה רשות להלך כאן ודרך הבהמה להלך ולאכול כדרכה ולשבר
כדרך הילוכה כו'.

וכתב הרה"מ ודע שבחצר המיוחדת כו' ובא כו' ולזה נתכון הרב באמרו שיש לה רשות
להלוך כאן ובהמת אחרים אין לה עכ"ל. והנה מה שמסיק רבינו ודרך הבהמה להלך
ולאכול כדרכה ולשבר בדרך הילוכה משמע דכוונתו הוא כמו שכתב הרי"ף ז"ל במס'
ב"ק דשן ורגל פטורין ברה"ר משום דאורחיהו כו' וכתב הרא"ש ז"ל דהרי"ף בא לחדש
לבד טעמו של המקרא דכתיב ובער בשדה אחר דג"כ ילפינן מטעם זה ללמוד דהיכא
דהלכה ברה"ר על עץ ארוך ושברה ברה"ר כלים פטור כיון דדרכו כך עיי"ש וה"נ כתב
רבינו ודרך הבהמה להלך היינו דאורחיהו הוא.

והנה זה לא מצי לאקשוויי על זה מהא דאמרין לקמן בגמ' (דף כו) ותהא שן ורגל חייב
ברה"ר מק"ו כו' מידי כולו קאמרין פלגא קאמרין וכתבו התוס' וא"ת וביער ע"כ
לגמרי אתיא לפטור דנזק שלם מהכ"ת לחייב לפ"ה דא"ל בשדה אחר ממילא חייבת
בנזק שלם ברה"ר בלא ק"ו עכ"ל וא"נ כדברי הרי"ף ז"ל דאף מסברא ידעינן לפטור
ברה"ר משום דאורחיהו כך א"כ בלא קרא ידעינן לפטור ורק מכת ק"ו הוה מחייבינן
ולא המ"ח רק חצי נזק ואחי ע"כ הקרא דביער לפטור כולו כקושית התוס' וא"כ ל"ל
הקרא דוחצו את כספו כספו של זה ולא של אחר.

אך זה ניחא כדברי הרא"ש ז"ל דאי לא הוה כתיב כספו כו' ה"א דהקרא של בשדה אחר אתי למעט מכולו נזק היכא שדרסה ברה"ר והזיקה ברה"י דזה מסברא הוה מחייבין אבל חצי נזק חייב מק"ו מקרן ולהכי מצריך הקרא דכספו דא"ל דלא מצינו בד"א ת"נ ואפילו אי דרסה ברה"ר והזיקה ברה"י כמבואר: והנה הרא"ש ז"ל כתב דמדברי התוס' מוכרת דלא ס"ל כהרי"ף.

והנה דברי התוס' הוא לעיל (דף ו ע"א) שמקשים שם בד"ה תאמר האיך קאמר שור יוכיח דברשות חייב והא רגל לא מחייב אלא ברשות הניזק ושם אין לו רשות וי"ל כגון שהלך ברה"ר והתיז והזיק ברה"י דחייב כדאמרינן (דף יט) כו' אלמא משמע דס"ל דלא כהרי"ף ובזה חייב אמנם לדעת הרי"ף יש ליישב קושית התוס' כן.

דהנה לקמן (דף יד) פוסק הרי"ף דהיכא דמאחזין לזה ולזה לשוורים ולפירות דאחד דהוי חצר הניזק וא"כ שפיר משכחת לה ברשות דיש רשות לשור להלך שם ולא צריך לאוקמי כשהתיז ברה"י התוס' אזלי התם לטעמייהו דס"ל בד' י"ד דרק היכא דהוי לא לזה ולא לזה לשוורים אזי מקרי רשות הניזק וא"כ לא משכחת לה ברשות אלא כמו שתמצו התוס' כשהתיז ואפילו לפי מאי שכתב הנמ"י דלדעת הרי"ף שגורס לזה ולזה לשוורים ולפירות לחד דבעוד שפירותיו בתוכו אין לזה רשות לתת בה פירות ולא שוורים והדעת מוכרעת כן שלא יאכלו שוורים פירותיו של חברו והשתא א"ש דלגבי שן הוי חצר הניזק ועיי"ש בחידושי אנשי שם נמצא דבעת דמכניס הפירות אינו מכניס השוורים מ"מ כיון דיש רשות להשור להלך שם בעת שפנוי החצר וא"כ מקרי הוה ליה רשות ואף א"נ דלדעת הנמ"י לא מקרי זה יש לו רשות אך הרא"ש ז"ל לא חילק בדבר זה וכתב סתמא לקמן בה' י"ז לדעת הרי"ף וש"מ דשנוי' דרבינא בחצר המיוחדת לפירות לאחד ולזה ולזה לשוורים חייב בה על השן ועל הרגל אע"פ ששור המזיק נכנס שם ברשות קרינן ביה חצר הניזק כיון דמיוחדת לפירות לאחד אלמא ס"ל להרא"ש ז"ל דבכ"ג מקרי רשות הניזק היכא דהוי לזה ולזה ונא מחלק כהנמ"י דאין לו רשות לילך שם בעת הפירות כמבואר: ונ"ל לומר דודאי בזה מודה הרי"ף ז"ל היכא שהזיקו שן ורגל ברשות אחר שלא ברשות הניזק ולא ברה"ר נמי פטור כיון דלא הוה בשדה אחר וכמו דאיתא בגמ' (דף מח ע"א) שלא ברשות ה"ל שן ברה"ר ופטור ומפרש רש"י ז"ל דלא הוה בשדה אחר וזה ידעינן רק מגזה"כ דאחר ומצד הסברא דאורחיהו ודאי לא נדע זה וניחא לפ"ז מה שקשה מדברי התוס' (דף כו) דכתבו דבלא קרא הוי מחייבי זהו היינו בחצר אחר שלא של ניזק דמצד הסברא דאורחיהו לא הוה ידעינן לפטור גם בלא ק"ו ואתי הקרא לפטור כמבואר וצ"ל דזה דמסיק רבינו ודרך הבהמה להלך ולאכול לא קאי רק על רה"ר אבל בחצר שאינו של שניהם דכתב דפטור זה הוא ידעינן מקרא ולא מהסברא שכתב הרי"ף שהביא רבינו את דבריו כמבואר ודוק: פרק ב הלכה ד חוץ מצרורות כו' משלם מן היפה שבנכסיו כרגל שהוא אב כו'.

והנה הלח"מ מקשה וז"ל ותימא כו' וכיון שכן לפי דברי המסקנא דגמ' דקאמר לפטור ברה"ר נימא נמי דלא פליג רב פפא על רבא כו' מ"מ קשה לפי פירוש זה על הגמ' גופיה מי דחקו בכך כיון דס"ל דליכא בהו פלוגתא כדכתיבנא מלומר דהוה פלוגתא עכ"ל.

והנה כמו כן מקשה המהרש"א שם בגמ' ומתריך דק"ל להגמ' דר"פ פליג על רבא ועיין בפני יהושע מה שמתריך.

ולענ"ד נ"ל לומר כן דרב פפא אזיל לשיטתו ורבא אזיל לשיטתו ולזה לטעמיה יש הוכחה דמשלם מן העליה ולזה דפטור רק ברה"ר. דהנה לקמן (דף כו ע"א) אמרינן ולא תהא שן ורגל חייבות ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מקרן ומה קרן שברה"ר חייב ברשות הניזק א"מ אלא חצי נזק שו"ר שברה"ר פטור א"ד שברשות הניזק משלם ח"נ א"ק ישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן חייב ברה"ר מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטור קרן שברשות הניזק חצי נזק א"ד שברה"ר פטור א"ק יחצון אין ת"נ חלוק כו' וכתבו התוס' וא"ת והיכא גמיר הכא מקרן מה לקרן דין הוא דאפילו בכה"נ א"מ אלא ח"נ שכן אינו משתלם מן העליה וי"ל צרורות יוכיח שמשלם מן העליה לר"פ וא"מ אלא ח"נ ע"כ.

ובשיטה מקובצת כתב וז"ל תימא מה לקרן שכן א"מ מן העליה וי"ל צרורות יוכיח ואומר ריב"א דה"ק ולא תהא שו"ר חייב אלא ח"נ וא"כ תהא קרן משלם מן העליה בחצר הניזק מק"ו ומה שן ורגל שאין להם העדאה לשלם נ"ש משלם מן העליה קרן שיש להם העדאה א"ד שמשלם מן העליה א"ק ישלם תשלומי מעליא כו'.

והנה על תירוץ זה של הריב"א ז"ל דתירץ דעתה נילוף נמי דיהא קרן משלם מן העליה ק"ל לכאורה לפי מאי שכתב הש"מ גופיה לתריך על הקושיא שהקשה ל"ל קרא דישלם תשלומי מעליא הא נוכל לידע זה מדכתב רחמנא יחצון לגלות דלא נילף מק"ו דלא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שו"ר שברשות הניזק נזק שלם קרן שברשות הניזק ח"נ אלמא מוכרח לומר דשן ורגל ברשות הניזק נזק שלם משלם דאל"כ תקשה ל"ל קרא דיחצון ותירץ הש"מ דבלא ק"ו של שן ורגל דמשלם נזק שלם יש ללמוד בזה הק"ו ומה שן ורגל שמשלם מן העליה פטור ברה"ר קרן שמשלם מגופו א"ד שפטור ברה"ר ואכתי א"ל דמ"מ שן ורגל אינו משלם אלא חצי נזק ברה"נ ואפ"ה צריך קרא דיחצון דלא נילף מהא דמשלם מן העליה ולהכי איצטריך תרווייהו קראי ישלם ויחצון וא"נ כתירוץ הריב"א דאם נגמור דשן ורגל חייבים ברשות הניזק אלא ח"נ אז יהא קרן משלם ברשות הניזק מן העליה א"כ שוב תקשה ל"ל קרא דישלם הא נוכל לידע מקרא דיחצון דשן ורגל משלם נזק שלם דאל"כ ל"ל קרא דיחצון הא ליכא ק"ו כיון דגם קרן משלם מן העליה וע"כ צ"ל כתירוץ הראשון של התוס' והש"מ דצרורות יוכיח.

אמנם א"נ כמ"ד פלגא נזקא קנסא ואמרינן שם (דף טו) דהטעם הוא מפני דסתם צרורות בחזקת שימור קיימא ורחמנא הוא דקנסוה וזהו רק בקרבן אבל בשן ורגל אף א"נ דחצי נזק משלם כיון דאורחיה הוא ודאי ממונא הוא וא"כ שוב נוכל ללמוד מזה ק"ו מה שן ורגל שממון הוא וחייב עפ"י עצמו ובחו"ל מ"מ פטור ברה"ר קרן שהוא קנסא ופטור בכל אלה לא כ"ש ושוב י"ל כתירוץ הריב"א דאם ילפינן מתחלה דשן ורגל אינו משלם אלא חצי נזק משלם מן העליה אף קרן ומ"מ צריך הקרא דישלם דהא נוכל למילף מזה שהוא קנסא.

ועתה נבאר רב פפא ס"ל לעיל (דף טו) דפ"נ ממונא וע"כ צ"ל לדידיה כתירוץ התוס' צרורות יוכיח דמשלם מן העליה דהא תירוץ הריב"א ליתא לדידיה כיון דס"ל ממונא

כמו שבארנו דתקשה ליה ל"ל הקרא דישראל וא"כ יש הוכחה אליביה דצרות מן העליה משלם אבל רבא ס"ל לקמן (דף פד ע"ב) דפלגא נזקא קנסא דאמר אין מועד בבבל דפ"נ קנסא כמו שפירש רש"י ז"ל שם וא"כ כ"ל לרבא דרק לפוטרו ברה"ר הוה תולדה דרגל אבל מן העליה אינו משלם וא"צ לומר צרות יוכיח כתירוץ הריב"א ז"ל ויש הוכחה לזה דר"פ דס"ל דפ"נ ממונא ע"כ ס"ל דמן העליה משלם ולא ס"ל כרבא.

והנה אנן דפסקינן כרבא בזה דפלגא נזקא קנסא מ"מ בזה נוכל לסבור שפיר כרב פפא דמן העליה משלם דודאי לא תליא זה בזה ורק ר"פ דס"ל ממונא מוכרת הוא לומר דמן העליה דלא כרבא אבל אנן אף דבזה דפ"נ קנסא ס"ל כרבא מ"מ נוכל לסבור דמן העליה וכן בתחלה צריך לומר כשאמר ולא תהא שן ורגל כו' לא מצי להקשות מה לקרן שהוא קנסא תאמר בשו"ר שהוא ממונא דא"ל צרות יוכיח דממונא הוא כדאמרינן לעיל (דף טו) דפ"נ דצרות ממון הוא ומשלם חצי נזק ודוק: פרק ו הלכה ג שור של חרש שוטה וקטן ומי שהוא במדה"י שנגחו פטורין אבל ב"ד מעמידין להם אפוטרופוסין ומעידין להם בפני האפוטרופוסין עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל בהשגות א"א אני מפרש לסתם משנה דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו עכ"ל. וכתב הרה"מ מחלוקת בברייתא ופוסק כחכמים דברייתא דלא כמתניתין שהוא סובר דמתניתין יחידאה היא וזהו שאמרו ומעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו תנאי היא ומתניתין כסומכוס ורבא כו' עכ"ל.

והנה נ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה איתא בירושלמי הכא על המשנה כן כיני מתניתא שור של חשו"ק שנגחו ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין להם בפני האפוטרופוס עד כדון בשהועדו לפני האפוטרופוס ומסרום לבעלים הועדו לבעלים ומסרום לאפוטרופוסין מהו נשמענא מן הדא שאלו בחזקת תם כו' עד שהוא נגחן כו' עכ"ל.

והנה פירוש הפ"י שם הוא דוחק: ונ"ל לפרש דברי הירושלמי כן דהנה התוס' והרשב"א ז"ל מקשים הכא וז"ל אלמא דמעמידין כו' וא"ת ונימא דרישא כגון שלא היה אפוטרופוס בשעת נגיחה כו' ועיין מה שתרצו והרשב"א ז"ל בחידושו כרב בשם הראב"ד ז"ל תירץ כן דמתניתין דייקא הכא דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו מדקתני שור חשו"ק שנגחו פטור והא תני בבא אחרינא שור חרש שוטה וקטן שנגחו ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס אלמא רישא פסקא דפטור לגמרי דאין מעמידין דאי לא ליתני הכא שור חשו"ק שנגחו פטור ומעמידין להם אפוטרופוס וזהו עיקר עכ"ל.

ולענ"ד נ"ל כי תירוץ זה של הראב"ד ז"ל יש לדחות דהנה אם היה תחלה העדאה בפני האפוטרופוס והגדיל הקטן ונתפקח החוה"ש אמר ר"מ שם דחוזר לתמותו דרשות משנה ואי נגח ג' פעמים שלא בפני האפוטרופוס טרם שהעמידו אותו ואח"כ נגח פעם ד' לא הוה מועד בזה דקיי"ל רשות משנה גם בזה כחו שכתבו התוס' ד"ה ואם אין לפרש שנגחו שלשה פעמים ומעמידין אפוטרופוס שאם יגח רביעית ישלם נ"ש דהתינח אם ליעודי תורא בעינן אלא אי ליעודא גברא בעינן לא אייעד באותה נגיחה ועוד דהא סבר רשות משנה כדקתני סיפא חוזר לתמותו עכ"ל.

וכן כתב הרשב"א ז"ל וז"ל אין לפרש שנגח ג"פ בפני אביהן של היתומים ולשלם בנגיחה ראשונה שנגח בפני האפוטרופוס דהא תנא דמתניתין רשות משנה ס"ל וכדקתני נתפקח החרש ועוד הא מעידין בהני ומשוי ליה מועד קאמר דלמא ע"י האפוטרופוסין הוא דמשוי ליה מועד ומעיקרא לאו מועד הוא וכן אין לפרש כגון שנגח בפני יתומים ונעשה מועד בפניהם דהוועד בבעליו בעינן ואינו מועד ער שיעידו בפני ב"ד ובעלים ויתומים לאו בני העדאה נינהו כו' אלא ה"פ אם נגחנין הם שנגחו בין בפני האב בין בפני היתומים אין משלם עד שיגח ג"פ בפני האפוטרופוס וכי הדר נגח ב"ד משלם מן העליה עכ"ל.

ועתה ניחא דא"ל דהפשט של המשנה הוא כמו שרוצים התוס' והרשב"א ז"ל לפרש דמיירי רישא לגבות הנגיחה שנגח בפני חשו"ק פטור אח"כ אומר בסיפא לגבות ממנו אם נגח עוד נגיחה בפני האפוטרופוס ואם תאמר נימא המשנה בחדא מחתא כתירון הראב"ד דאי הוי הכי ה"א דבזה אין רשות משנה וא"כ אי העמידו מצטרף הנגיחות שנגחו בפני אביהם של יתומים או אם גבו עדות טרם נתחרש החרש ונשתטה השוטה ובזה נעשה מועד אח"כ אי נגח אח"כ בפני האפוטרופוס ואומר כן שור חשו"ק שנגח אף אי כבר נגבה העדות עליהם אך עתה המה של חשו"ק פטור ומעמידין להם אפוטרופוס ואז משלם אף על הנגיחות שנגחו מקודם ולהכי אומר שור חשו"ק שנגח ב"ד מעמידין אפוטרופוס ומעידין בפני אפוטרופוס וזהו התחלת חיובן ושל תחלה אינו מצטרף דרשות משנה ס"ל לר"מ: ועתה יתבאר דברי הירושלמי כן כיני מתניתין שור חשו"ק שנגחו פטורין והא תנינן שור של חשו"ק שנגחו מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין להם בפ"א פירש כן מבאר הירושלמי כמו שכתבו התוס' לבאר דתחלה אומר על נגיחות חשו"ק דפטורין ואח"כ אומר ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ואם נגחו חייב ואי תקשה נימא בחד גונא כמו שדחה הראב"ד ז"ל דלא אמר כן משום דאתי לאשמועינן דאף בזה רשות משנה ע"ז מסיק הירושלמי כיון דאת אומר מזה דרשות משנה עד כדון כשהעדים בפני האפוטרופוסין ומסרום לבעלים הוועדו לפני הבעלים ומסרום להאפוטרופוסין מהו דהא ע"ז נמי אמרינן דרשות משנה ע"כ ואומר דאשמועינן מן הדא דאף בזה רשות משנה כו' נמצא דא"צ לפרש המשנה דוקא דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו ויוכל לפרש כפירוש הירושלמי וא"כ א"ל דאף רבא גופיה אחרי שמצא תנאי דס"ל דמעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו יפרש המשנה כפירוש הירושלמי כדברי החכמים דרבים נינהו וס"ל דמעמידין ופוסק רבינו כן כמו שבארנו ודוק: פרק ז הלכה ח שור כו' ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק אם תם הוא משלם חצי נזק ואם היה מועד פטור שנאמר ולא ישמרנו הא אם שמרו פטור כו'.

וכתב הרה"מ במשנה ספ"ד ופוסק כר"י וכרב דס"ל צד תמות לא אמרינן במקומה עומדת אלא פטור לגמרי עכ"ל. והנה הרא"ש ז"ל כתב הכא אבל צד תמות בעי שמירה כר"א ב"א ואע"ג דרב פליג עליה הלכתא כראב"א דאמוראי סברי כותיה בשמעתא דמעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו.

והנה נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דל"א צד תמות במקומה עומדת מזה דאיתא שם (דף נ"ה ע"ב) אמר רבה מתניתין נמי דיקא דקתני צאן מכדי בשור קעסקינן ואתי ניתני שור

מ"ש דתני צאן לאו משום כו' שן ורגל הוא דכתיבי כו' והנה הגמ' דייק דה"ל למתני שור המועד ונעל בפניו כראוי כמו שכתב שם המהר"ם לובלין ז"ל דכן דייק דאי הוה אמר סתם שור ה"א תם כמו שכתבו התוס' ד"ה מ"ת עיי"ש ואכתי מה דיוקא א"ג דצד תמות במקומה עומדת א"כ אי הוה נמי שור מועד מ"מ חייב חצי נזק משום צד תמות במקומה וא"כ לא מצי למיתני פטור בשור המועד ובפרט לפי מאי שכתבו התוס' שם ד"ה אלימא דהיכא דאיכא צד חיוב בין בכותל כו' לא שייך למיתני פטור וא"כ להכי נקיט צאן דמיירי בשן ורגל ולא משום דהתורה מיעטה בשמירתן אלא משום דבהו פטור לגמרי אבל בשור המועד מצד תמות חייב אלא ודאי ס"ל להגמ' הכא רבה דאמר זה דל"א צד תמות במקומה עומדת לר' יהודה וא"כ ה"מ למיתני שור המועד ומדנקיט צאן ע"כ משום דהתורה מיעטה בשמירתן ופוסק רבינו כהך סוגיא.

ועוד נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דל"א צד תמות במקומה עומדת מהא דאמרינן לעיל (דף ט"ו ע"ב) א"ה אדתני כו' ליתני זה הכלל כל שאינו משלם כמה שהזיק דמשמע פחות ומשמע יותר ומסיק בתיובתא וא"כ אי אמינא צד תמות במקומה עומדת וא"כ אי נעל בפניה כראוי חייב חצי נזק מצד תמות ומ"מ כתבו התוס' שם (דף מ"ה ע"ב) סד"ה לא ומיהו לפטור בהודאתו למ"ד פלגא נזקא קנסא ל"א במקומה עומדת דכיון דאייעד לאו קנסא הוא וא"כ לא מצי לומר בכה"ג כל שאינו משלם כמו שהזיק אינו משלם עפ"י עצמו דהא בגוונא זה לר' יהודה אי שמר כראוי במועד דחייב רק חצי נזק מצד תמות ומ"מ משלם עפ"י עצמו דלא הוה קנסא כיון דאייעד ולהכי קתני כל המשלם יותר דוקא דבזה הוי קנסא אלא ע"כ ס"ל לסתמא דגמ' דאף לר' יהודה ל"א צד תמות במקומה עומדת ונעל כראוי פטור לגמרי ופוסק רבינו כסתמא דגמ' ודוק: פרק ח הלכה ד וכן שור הפקר כו'.

וכתב הלחם משנה עד שיהא לו בעלים בשעת הזיקו ובשעת העמדה בדין משמע מדברי רבינו דלא בעי שיהיה בעלים אחד מתחלה ועד סוף כו' אבל רש"י ז"ל כתב והועד בבעליו כו' וא"י למה דחק רש"י בכך דמשמע כדברי רבינו כו' אבל שיהיה לו בעל אחד זה מנין לו דכתב כו' אטו אם נגח ומכר קודם העמדת ב"ד כיון שיש לו בעל אחר יהיה פטור זה לא נרמז בכתוב אלא שיהיה לו בעלים לחוד עכ"ל.

והנה מה דפשיטא ליה להלח"מ דזה ודאי לא בעי רק שיהיה לו בעלים אבל אי מכר לאחר קודם העמדת ב"ד חייב לכ"ע. נ"ל לענ"ד כי רש"י ז"ל לא ס"ל כן דלקמן (דף מד ע"ב) כתב שם אם עד שלא נגמר דינו מכרו אסור ואפילו לרבנן דלא דרשי בבעליו דנהוי מיתה והעמדה בדין כאחד ומחייב קטלא אלמא לר' יהודה דדריש זה דבעי כאחד אז אפילו אחר כן מכרו נמי לא מקרי בעלים אחד ופטור להכי מפרש רש"י ז"ל שיהיה לו בעל אחד דוקא ואף שהתוס' חלקו על רש"י בזה מ"מ רש"י ז"ל לטעמיה שפיר נקיט כמבואר: וראיתי בס' מעדני יו"ט בפ"א דמס' ב"ק ברא"ש ס"ק מ"א שכתב וז"ל נגח ואח"כ הפקיר פטור צ"ע דא"כ ל"מ לה מועד שמשלמין מן העליה דפשיטא שיפקירונו ואע"ג דאם יחזור ויזכה בו חייב כו' מ"מ ודאי יפקירונו ולא יזכה בו כה"כ דייקי התוס' בפ' כיצד (דף כב) אשו משום ממונו כלומר חיוב ממונו יש בו ולא שיהיה האש שלו כו' דא"ל אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדישו ש"ח עכ"ל.

והנה קושיתו לא קשה מידי דהא משכחת לה בשור שוה מנה שנגח שור שוה חמשים או פחות דאי משלם מן העליה יפסיד חמשים זוז ואי יפקיר השור יפסיד מנה דאחר יזכה בו ולא דמי לדברי התוס' גבי גחלים דאינו שוה כלום יפקיר לפטור מן הגדיש לשלם אבל הכא ניחא שפיר ואף דלשיטת רש"י ז"ל דאם מכרו לאחר אינו חייב ולא מקרי בעלים כאחד זה לא נוכל להקשות דימכרם לאחר דדלמא מיירי שלא הספיק למכרו עד שנגמר דינו בבעלים כמבואר ודוק: הלכה יא וכל הקדשים שחייבין בהן מעילה אין בהם דין ניזקין ובה' ב' כתב שלמים שהזיקו גובה מברשם ואינו גובה כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ שם בפ"ק אמרו מעילה הוא דלית בהו הא מקדש קדשי ה"מ ריה"ג הוא דאמר ומעלה כו' לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים כו' ורבינו ז"ל שכתב קדשים שיש בהן מעילה משמע דפוסק כריה"ג וטעמו דסתם משנה מוקי כותיה ועוד דר' אבא דאמר שלמים שהזיקו גובה מברשם אתיא נמי כריה"ג כמו שכתבו התוס' גם רבא שאמר תודה שהזיקו כו' אתיא כריה"ג.

אך קשה על רבינו כיון דאית ליה קדשים קלים ממון בעלים הוה ממון הדיוט ואקרי רעהו וא"כ בה' גניבה פ"ב למה כתב רבינו דהגונב קדשים מבית בעליהן בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים כו' ה"ז פטורין מן הכפל הא קדשים קלים אקרי ממון בעלים והוה רעהו כיון דהוא פוסק כריה"ג וי"ל דהתם איכא מיעוטא אחרינא וגונב מבית האיש דמעט הכל ולכך הביא רבינו אחרי כן ההוא קרא דוגונב מבית האיש ולא סמך אקרא דרעהו למעט קדשים קלים ע"כ.

וכן כתב הלח"מ לקמן בפ"ב מה' גניבה עיי"ש. והנה אם נאמר כדברי הלח"מ דהתם פטור גבי גניבה רק משום דאיכא תרי קראי נ"ל דיש להביא ראיה לזה מהא דאיתא במס' בכורות (דף יא ע"א) אר"נ ת"ש הגונב פ"ח של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים ואע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאחר זמן מני אי ר"ש אמאי אין לו עכשיו ואי ר' יהודה כו' ואי סד"א להקדש מדמינן ליה וגונב מבית האיש אמר רחמנא ולא מבית הקדש ותו לא מידי עכ"ל.

וקשה ע"ז לכאורה דלמא נמי הבריייתא ס"ל כו' יהודה דאסור בהנאה וכריה"ג דהלכה כמותו דקדשים קלים מחיים מקרי רעהו ואף דאסור בהנאה מ"מ מקרי רעהו כיון דלית בהו מעילה ולאחר שחיטה שרי לבעלים והוי מדמינן ליה פטר חמור לקדשים קלים דלית בהו מעילה ולאחר פדיה שרי לבעלים ולהכי שפיר משלם תשלומי כפל ומאי ראייה הוא דלא להקדש מדמינן אמנם התוס' הקשו אמאי מביא הקרא של וגונב מבית האיש ולא הביא הקרא של רעהו עיי"ש בתוס' ד"ה וגונב ולפ"ד הלח"מ ניחא דזהו כונת הגמ' וגונב מבית האיש כתיב והכא אף בקדשים קלים הגונב אותן אין משלם תשלומי כפל וה"נ פ"ח א"נ דלהקדש מדמינן אינו משלם תשלומי כפל כיון דכתיב וגונב מבית האיש בקרא ואולי זהו דמסיק הגמ' ותו לא מידי דהיינו לא מצי להקשות דלמא כריה"ג אתיא דל"נ דמבית האיש כתיב כמבואר: ועוד נ"ל עפ"ד הלח"מ זה ליישב קושית התוס' במס' ב"ק (דף נד ע"ב) ד"ה איפוך וז"ל וא"ת רעהו למאי אתיא וי"ל דאיצטריך להקדש שנגח הדיוט.

אך קשה דמשור איש נפקא עכ"ל. ונ"ל לתרץ קושיית התוס' כן עפ"י מאי שכתב הפני יהושע במס' ב"ק (דף נד) דמקרא של והמת יהיה לו דממעט פסוהמ"ק מבור לא ממעטינן רק אי המית בבור אבל אי הזיק בבור חייב דלא נמעט רק במיתה וכן הוא משמעות דברי רבינו שהביא הפ"י שם.

וכן נ"ל להביא ראיה מדברי התוס' במס' גיטין (דף מט) ד"ה שור דכתבו וז"ל דיותר ראוי לחייב אדם לשלם דמזיק בידים ממזיק ע"י כריית בור כו'. והקשה המהרש"א וז"ל משמע דכרייתא דבור לפטור דהקדש אתיין מאדם וז"א דבהדיא דרשינן בבור לפטור בהקדש מדכתיב והמת יהיה לו כמ"ש התוס' לקמן כו'.

ולפ"ז ניחא דהתוס' ס"ל דמקרא דוהמת יהיה לו לא ממעט רק לפטור היכא שהמית אבל אי הזיק חייב וא"כ מיירי התוס' לענין ניזקין דבור בזה שפיר ילפינן מאדם המזיק, ובפסוהמ"ק חייב שפיר דליכא קרא ע"ז כמבואר. וא"כ ניחא דאי הוה ממעט מקרא דוהמת דלא הוה ממעטינן רק אם המית אותו אבל אם הזיק חייב ומקרא דרעהו ממעט אף הזיק רשות של הקדש כמבואר: ועפ"ד הלח"מ ניחא בל"ז כן דלעולם מצריך קרא להקדש שנגח הדיוט ואי מרעהו אז לריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הרי חייב ושלמים שהזיקו גובה מבשרם ולהכי כתיב נמי שור איש למעט קדשים קלים לריה"ג ומקשה איפוך אנא לריה"ג ולפי המסקנא אתיא הקרא דרעהו להדיוט שנגח הקדש ושור איש להקדש שנגח הדיוט וקרא יתירא על קדשים קלים ליתא כמבואר: והנה זה שבארנו דהסוגיא דבכורות דנימא דיהא כקדשים קלים ליתא דהא ודאי לא דמי כלל פ"ח לקדשים קלים ורק יוכל לדמות לקדשי בדה"ב אבל ק"ק הוא קדשי מזבח ורק יהא ניחא עפ"י מאי שכתב הלח"מ לקמן בפ"ב מה' גניבה ה"א דתרי קראי של רעהו ומבית האיש בא למעט אף הני קדשים דחייב באחריותן מ"מ פטור ודלא כר"ש דאמר זה שחייב באחריותן חייב וא"כ ה"נ גבי פטר חמור נימא דמדמינן לקדשי בדה"ב דאית להו אחריות כגון דאמר הרי עלי ונגנבה מבית הבעלים קודם שהביאן להגיזבר וה"א דחייב להכי כפל להכי מביא הקרא של וגונב מבית האיש דלדידן פטור וא"כ כיון דלא מוקמינן ליה כר"ש דהוא ס"ל ממון בעלים הוא וא"כ מ"ט משלם כפל כמבואר: אמנם בעיקר הדבר נ"ל לומר זה דמבאר הלח"מ דרבינו ס"ל דקדשים קלים ממון בעלים המה כריה"ג ליתא לענ"ד חדא מה שהקשה המשל"מ לעיל בפ"ב מה' מעילה ה"ח דכתב רבינו המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום והקשה דהא בפסחים (דף צ) אמרינן דלריה"ג המוכר שלמיו מעשיו קיימין משמע דלא ס"ל כריה"ג.

ועוד דבזבחים (דף קיד) משמע דלריה"ג משכחת לה מוקצה לאחר הקדש ואולי רבינו כתב בפ"ד מה' איסורי מזבח דאין מוקצה לאחר הקדש וכ"נ ממ"ש גבי אתנן דל"מ אלא בפסח משמע דפוסק דלא כריה"ג ועיין מ"ש הרה"מ בפ"ה מה' טונ"ט. ועוד תמה הלח"מ בפ"ו מה' בכורות על מה זה דפוטר רבינו לקמן בה' טוען ונטען קדשים משבועה למה אינו מחלק דלריה"ג בקדשים קלים דממון הדיוט הוא חייב בשבועת הפקדון ומדלא חילק רבינו משמע דהדין שוה בכל הקדשים וכמ"ש הרה"מ דאין לחלק בקדשים.

ועוד נ"ל להביא ראיה נכונה דרבינו פוסק דלא כריה"ג. דהנה איתא במס' ב"ב (דף קכג ע"ב) הבכור נוטל פי שנים בזרוע לחיים וקיבה ובמוקדשין ומוקמינן לה בקדשים קלים כריה"ג דס"ל ממון בעלים הם ומתנות כהונה במכירי כהונה ע"כ.

ורבינו לקמן בפ"ג מה' נחלות הביא הך דנוטל ממכירי כהונה ומה שנוטל מן המוקדשין אינו מביא משמע דלא ס"ל בזה כריה"ג וקדשים קלים נמי אינו מביא ואינו נוטל פי שנים ולהכי השמיט. וע"כ נ"ל דמוכרח לומר כפי שכתב בס' מהרי"ט אלגזי בפ"ו דמס' בכורות וז"ל הנה הרמב"ם ז"ל ס"ל דרק גבי נזקי ממון כריה"ג קיי"ל משום דבעלים חייבין בשמירתן אבל בשאר דברים לא ס"ל לרבינו לפסוק כריה"ג דק"ק ממון בעלים הם ולהכי פוסק דשלמים שהזיקו גובה דלזה הוה מ"ב ולא בש"ד עכ"ל.

וא"כ מיושב כל הקושיות דרק גבי נזקין ס"ל כריה"ג. ונ"ל להביא ראיה לזה דלא פסקינן כריה"ג בכ"ד רק בזה דהנה איתא במס' נזיר (דף ל ע"ב) בעי רבא בכור ופשוט כו' ואת"ל ירושה הוא ובחולין הוא דאית ליה פ"ש אבל בהקדש לא א"ד כיון דקני ליה לגילוח ל"ש כו' ופירש רש"י ז"ל אבל בהקדש לאחר שיקרב הקרבן ומבקשין לאכלו לא שקיל פי שנים אלו חולקין ביניהם בשוה א"ד כו' אע"ג דמוקדשין הן שקיל פ"ש.

וקשה ליה דהנה המ"ד שם הוא רבא ורבא הא ס"ל במס' ב"ק (דף יג ע"ב) תודה שהזיקה גובה כו' וזהו כריה"ג כמו שבארנו והכא כתב רש"י ז"ל לאחר שיקריב הקרבן ומבקשין לאכלו כו' ותקשה באיזה קרבן מיירי אי בחטאת ועולה שהנזיר מביא הא המה אינן נאכלין לבעלים דהחטאת לכהנים והעולה כליל אלא ע"כ בשלמים שמביא הנזיר ושלמים הרי הם קדשים קלים וא"כ הא אמרינן בזה בב"ב (דף קכג) דבארנו דלריה"ג נוטל פי שנים בין כך וכך דממון בעלים הוא ואף בלא סברא דקאי לגילוח נוטל פי שנים.

אמנם לפי שיטת רש"י ז"ל יש ליישב דהא ס"ל במס' ב"ק (דף יב) דלאחר שחיטה אף חלק בעלים הוה ממין גבוה לכ"ע ורק מחיים קאמר ריה"ג דמ"ב הוא ושם בב"ב מיירי דנוטל פי שנים מחיים אבל הכא לאחר שחיטה קמבעיא לרבא אבל לשיטת התוס' שם ד"ה ומחיים דמפרשי דלאחר שחיטה חלק בעלים לכ"ע הוה ממון הדיוט וא"כ צריך לומר דכיון דבעת מיתת אביהם אז הוה הקרבן בחיים אז הוה לדידן ממון גבוה ולהכי אף לאחר שחיטה דחלק בעלים נשאר ממון הדיוט אינו נוטל פי שנים דהוה כמו ראוי דאין הבכור נוטל פ"ש ורק קמבעיא ליה גבי נזירות אף א"נ דהוה ממון גבוה מטעם דקאי לגילוח להכי אף מחיים כמו שנשאר אחרי מיתת אביהם אף דהוה ממון גביה מ"מ נוטל פ"ש וכ"ז הוא רק דלא כריה"ג והנה לרבינו ז"ל לא מצינו הכרע האיך ס"ל וא"ל דגם הוא קאי בשיטת התוס' דלאחר ק שחיטה הוה ממון הדיוט והבעיא של רבא הוא מטעם דנשאר מחיים וא"כ מוכח דרבא לא ס"ל כריה"ג אף דס"ל גבי תודה שהזיקה כריה"ג דרק גבי נזקין פסקינן כותיה כשיטת רבינו ועיין מה שבארנו לעיל בפ"ז מה' חו"מ ובפ"ב מה' איסורי מזבח ודוק: הלכה יג אלא בראיה ברורה כו'.

וכתב הלח"מ עוד יש בגמ' דין שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם ויש בו מחלוקת ר"מ ורבנן עכ"ל. והנה ט"ס יש בדברי הלח"מ דהא רבינו כתב לעיל בפ"ז ה' ה' שור של ישראל כו' אך צ"ל שור של כותי שבזה יש מחלוקת ר"מ ורבנן.

ודברי רבינו יש ליישב פשוט דבכל ספרו לא הזכיר דין של כותים שהיה אז בימי הגמ' משום דס"ל כמו דאמרינן במס' חולין (דף ו) דעשאום כעכו"ם לכל דבריהם וכמו שפוסק לעיל בפ"ד מה' אבות הטומאה ה"י שחיטת העכו"ם נבילה אחד העכו"ם ואחר הכותי וכתב שם הכ"מ שעשאום כעכו"ם לכל דבריהם וכן ה"נ לענין נגח שור של ישראל ולהכי לא הזכיר ודוק: פרק י הלכה י היה מועד ליפול כו'.

וכתב הרה"מ ז"ל ופירש מועד שעושה כן ג"פ וכן העיקר וכן בפ' הפרה (דף מח) עכ"ל. וכתב ע"ז הלח"מ קשה מה בא ללמדנו פשיטא דכל מועד הוה הכי ועוד מה נתבאר בפ' הפרה כו' ואולי משמע מפירש"י שכתבו התוס' שם ולפירושו צ"ל דהא דקאמר הכא מועד ליפול על ב"א בבורות לא הזכיר ב"א אלא בשביל האחרונה דבשלש הראשונות לא חיישינן אלא שיהיה מועד ויעשה אורחיה להפיל עצמו בבור בשביל הירק כו' וההוכחה ממ"ש כו' ולענ"ד ליתא זה לפי לשון הרה"מ דמועד שעושה כן ג"פ ולא הזכיר כלל מלת על בני אדם.

ונ"ל לומר פשוט דכונת הרה"מ הוא לבאר כמו שכתבו התוס' שם (דף מד ע"א) ד"ה הכא וז"ל ומועד דהכא ודלקמן ל"ד מועד בשלשה פעמים אלא כלומר בדבר שנעשה מועד מתחלתו כגון שן ורגל והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול על ב"א בבורות א"ה בר קטלא הוא דייק ממשנה דקתני משלם הכופר ולא קתני חייב מיתה כו' וזהו כונת הרה"מ דלא נימא דמיירי רק בפעם אחת ומועד קרי ליה כמו שן ורגל דבפעם אחת הוי כתב הרה"מ דמועד הוה ג"פ מזה שהקשה א"ה בר קטלא דהתוס' דחקו בזה ולפ"ד ניחא דמיירי בג' פעמים ומקשי בר קטלא הוא בפעם הראשונה כמבואר ודוק: פרק יא הלכה י שור כו' נגמר דינו ואח"כ נתערב באחרים ואפילו כולן נסקלין כו' כדין בהמה נסקלת ובה"א פרה מעוברת שהמיתה ב"א היא ועוברת נגחה ובה' י"ב נגחה והמיתה ואח"כ נתעברה כו' ואם ילדה אחר גמר דין ולדה אסור שעובר ירך אמו הוא ואם נתערב ולד זה באחרים כונסין את כולם לכיפה עד שימותו שם עכ"ל וכתב הרה"מ הכל מבואר בסנהדרין (דף פ) וסוגיא שעליה עכ"ל.

והנה משמע דרבינו מחלק דאם השור עצמו שנגח נתערב בשוורים אחרים כולם נסקלין ואם הולד של הפרה שנגמר דינה עם הולד נתעברה כונסין לכיפה ומהגמ' שם לא משמע מידי לחלק דשם אמר כן ושור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים נסקלין אותן ר' יהודה אומר כונסין לכיפה והתניא פרה שהמיתה כו' אם משנגמר דינה ילדה ולדה אסור נתערב באחרים ואחרים כונסין אותן לכיפה ראבר"ש אומר מביאין אותן לב"ד וסוקלין אותן ומשמע דנתערב דאחר בברייתא מיירי בולד שנולד אחר גמר דין והוא נתערב וע"ז פליג ת"ק וראבר"ש וכיון דהגמ' מביא והתניא לסייעתא דאוקימתא דרבא משמע דת"ק וראבר"ש פליגי בפלוגתא דת"ק ור' יהודה דת"ק דבריייתא ס"ל כמו ר' יהודה התם דכונסין לכיפה וראבר"ש ס"ל כת"ק דהתם דש סוקלין את כולם וה"נ לענין ולד נמי כן סוקלין כולן דמנ"ל לעשות פלוגתא חדשה והגמ' משהו בזה וא"כ כיון דרבינו פוסק לענין שור שנתערב כת"ק דסוקלין ומ"ט פוסק בזה דכונסין לכיפה גבי הולד ואינו פוסק כראבר"ש דסוקלין אותן.

ונ"ל לומר דרבינו גורס בגמ' כמו שהביא המהרש"ל שם הגירסא לפ"ד התוס' תניא פרה ולא והתניא להביא סייעתא למימרא דרבא קמייתא אלא הוא תניא בברייתא בפ"ע ועיין שם בדברי המהרש"א וא"כ ס"ל לרבינו כן דרבא דאומר על המשנה היכא שהשור עצמו נתערב דהשור מחויב הוא סקילה אומר הת"ק דמקיים מצות סקילה בכולן וסוקלין אותן אבל היכא דהולד נתערב ס"ל להת"ק דאף דהתם בשור עצמו מחויב לסקלו הכא בולד אינו מחויב סקילה ורק אסור הוא בהנאה משום דנגמר דינו ביחד עם אמו אבל העבירה לא עבר ביחד עם אמו דנתערבה אח"כ ולהכי כדי שלא יכשל מכניסין לכיפה וראבר"ש ס"ל דגם הולד נסקל ובזה פליג על ת"ק ופוסק כת"ק ודוק: פרק יד הלכה י המדליק בתוך שדה חבירו ויצא האש כו' והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב וכן דרך בני אדם לעשות בגדיש היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל בתוך שדה חבירו א"א זה איני יודע מהו דהכא לא בממון מיירי עכ"ל. וכתב הרה"מ ע"ז ולא ידעתי מה א"י דפטור כשעבד כפות משום דקלבד"מ במיתת העבד שהיה כפות ולא יוכל לברוח כו' וכן המ"ע תמה על הראב"ד שנעלם ממנו משנה ערוכה והמגיה כתב צריך להיות ע"מ בממון בטמון וכן ראוי לתקנו ע"כ.

ונ"ל כי דברי המגיה נכונים כי צריך להיות בטמון ופירש דברי הראב"ד כן. דהנה רבינו דייק לכתוב בשדה חבירו כמו גבי חיוב דטמון דאינו חייב רק כשהדליק בתוך שדה חבירו אבל הדליק בשלו והלך בתוך שדה חבירו פטור וס"ל להראב"ד ז"ל דהכא לא צריך לזה דאף אי הדליק בשלו והלך שמה נמי אם עבד סמך לו חייב ואי עבד כפות פטור דקלבדר"מ ולא צריך לאוקמי כשהצית בגופו של עבד רק לר"ל אבל לדידן דקיי"ל כר' יוחנן דאשו משום חציו כמו שפוסק רבינו הכא ה' ט"ו א"כ אף אם הדליק בשלו ויכול לילך שמה פטור משום קלבדר"מ והשיג להכי על מלת חבירו אבל רבינו שפיר כתב בתוך שדה חבירו דהוא מפרש ליה כפירוש ר"ח בתוס' שם ודף כב ע"ב) כמו שכתב הרה"מ ז"ל הכא דע"ז כתב רבינו שכן דרך ב"א וא"כ הוה כמו טמון ממש וא"ח על הגדי רק היכא שהדליק בש"ח אבל אי הדליק בשלו הוה כמו טמון ופטור על הגדי ודוק: הלכות גנבה פרק ב הלכה יא גנב ומכר והקנה לאחר ל' יום ובתוך ל' יום הוכר הגנב אינו משלם אלא כפל עכ"ל.

וכתב הרה"מ רש"י ז"ל מפרש ליה פרט לכשהקנה לה ל' יום שלא היתה מכירה חלוטה אלא ל' יום בלבד והיינו דאמר התם מה טביחה שא"ח אף מכירה שאינה חוזרת ואולי רבינו גריס פרט לכשהקנה לה לאחר ל' יום או שהוא ז"ל מפרש כן והדין אמת עכ"ל. ונ"ל לומר דרבינו מוכרת לפרש כן דאי נפרש כפירוש רש"י ז"ל תקשה דהא לקמן (דף עח ע"ב) איתא במשנה מכרו חוץ מאחד ממאה שבו או שהיתה לו בו שותפות ובגמרא אמרינן דאפילו חוץ מגיזתה או לדבר הניתר בשחיטה לכ"ע א"ת מטעם דמכרו כולו בעינן וא"כ ה"נ אי מכרו רק לשלשים יום וה"ל רק קנין פירות וקיי"ל דלא כקנין הגוף דמי וא"כ פשיטא דלא חייב ע"ז מטעם דמכרו כולו בעינן ול"ל למילף מהקישא דמה טביחה א"ח א"מ א"ח דהא בל"ז לא הוי מכרו כולו דכיון דלא הוי קנין הגוף וע"כ מפרש לה רבינו דמכרה כולה ורק לאחר ל' יום ובתוך כך הוכר הגנב ומשו"ה חוזרת וע"ז פטור מהקישא דטביחה אבל אי מכרה רק לשלשים יום וקנין פירות ה"ל פטור מטעם

דמכרו כולו ולרש"י ז"ל צ"ל דמפרש דהאי סוגיא אתיא כמ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי וא"כ הוי מכור כולו ורבינו דפוסק בכ"ד דלאו כקנין הגוף מפרש לאחר ל' יום ודוק: להכי פרק ג הלכה יג גנב את העכו"ם ואת ההקדש אינו נמכר על הקרן אלא ה"ז חייב עליו עד שיעשיר עכ"ל.

והנה נו"כ רבינו לא העירו המקור לזה הדין ובעניותי לא נמצא בגמ' וירושלמי זה הדין וצ"ע. הלכות גזלה ואבדה פרק א הלכה ב אסור לגזול כ"ש דין תורה כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ נראה דרבינו הוציא זה מזה שאמרו בפד"מ (דף נו) לגבי כיוצא בו בגזל כו' ומשני אר"פ ל"נ אלא לפחות מש"פ כו' משמע דאסור ישראל בישראל מדנקיט התירא דוקא ישראל בכותי אבל מעבר לא עבר וקשה דא"כ מאי מקשה (דף נט) גבי מ"ש מי איכא מידי דלישראל שרי ולכותי אסור והא בפחות מש"פ ותרצו התם משום דלאו בני מחילה נינהו ע"כ השתא מה מקשי הא בישראל נמי איכא איסורא בפחות מש"פ כו' ואי כפשטא דשמעתא איכא לתרוצי דהך סוגיא אתיא דלא כרב פפא אלא דבדברי רבינו ז"ל ליכא למימר הכי דהא איהו פוסק כרב פפא משמע דהאי דינא דר"פ אתיא אף לפי המסקנא וי"ל בדוחק כו'.

והנה כמו"ח הגאון ז"ל תירץ כן עפ"י מאי שכתב הרה"מ לעיל בפ"ו מה' גניבה ה' ב' וז"ל ואסור לגנוב כו' ודין שוה פחות מש"פ בממון כדין חצי שיעור באיסורין עכ"ל. וכ"כ הסמ"ע בח"מ (סי' שמח ס"ק א) אסור לגנוב כל שהו דכמו דחצי שיעור לענין איסור חלב ודם אסור מה"ת אע"ג דאין לוקין עליו כמו כן ח"ש לענין ממון ג"כ אסור מה"ת אלא דאין לוקין עליו עכ"ל.

וא"כ א"ל דתליא פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי אי חצי שיעור אסור מה"ת וא"כ לר' יוחנן אסור לגנוב או לגזול כל שהו אפילו פחות מש"פ מה"ת. אבל לר"ל דאמר דחצי שיעור אינו אסור מה"ת ה"ה נמי בפחות מש"פ גבי גזילה ליתא איסור מה"ת כמו דס"ל בשאר איסורין ושפיר מקשה הגמ' והלא פחות מש"פ דלישראל מותר מה"ת ולכותי אסור הוא לר"ל ואף א"נ דמדרבנן ס"ל לר"ל דה"נ אסור כמו בכל איסורין מ"מ כיון דמה"ת שרי שפיר קמקשה דליתא כללא דמי איכא מידי דאמרינן כלל זה על התורה שם: אמנם לפי מאי שכתבו התוס' במס' חולין (דף לג ע"א) ד"ה אחר דר"ל דס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת לית ליה האי כללא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולכותי אסור וא"כ נדחה תירוץ זה דהא ר"ל לא ס"ל ע"כ האי כללא ול"מ למיפרך לדידיה.

וע"כ נ"ל לתרץ כן לפי מאי דס"ל לר"ש כל שהו למלקות כל איסורין שבתורה שאסור באכילה ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן וקרת משום דס"ל ע"כ דשיעור אכילה לענין מלקות הוא בכ"ש וא"כ לר' שמעון גזל בודאי הוא מודה דא"ת בזה רק בפרוטה דהא בזה לא מצינו דפליג בפחות מש"פ הוה שיעור ולאסור בכל שהו מטעם איסור ח"ש בכל איסורין בודאי ליתא דהא ליכא לדידיה ריבוי לח"ש והקרא דכל חלב או דס"ל דהוא אסמכתא או דדריש לרבות כוי כמו דס"ל לר"ל וא"כ אפילו דמדרבנן ס"ל דאסור אף בגזל כמו דס"ל לר"ל בכל איסורין אף דלא ס"ל הריבוי דכל ולא מטעם דחזי לאצטרופי וה"נ לענין פחות מש"פ אבל מה"ת ודאי דאינו אסור לר"ש וא"כ שפיר מקשה הגמ'

והלא פחות מש"פ אליבא דר"ש שהוא לא יפלוגעל כלל זה של מי איכא מידי דלישראל
כו' ומקשה לדידיה שפיר והלא פחות מש"פ דשרי מה"ת כמבואר.

ומ"מ גם זה יש לדחות דא"ל דגם ר"ש ס"ל בהני איסורין דגם הוא ס"ל דבעי שיעור
כמו גבי יוה"כ דבעי ככותבת משום דבעי מיתבא דעתא דכתיב ביה תענה דבארנו לעיל
דר"ש מודה בזה דא"ח רק בכדי שיעור זה אף על מלקות וכמו כן גבי איסורי שבת דבעי
לכל דבר כשיעורו כמו כגרוגרת וכדומה אשר גם בזה ר"ש מודה לכל דבר כשיעורו
זהו רק לעונש אבל לאיסור א"ל דגם ר"ש ס"ל דחצי שיעור אסור ביה והוא ע"כ מטעם
דחזי לאצטרופי אסור דהוי חצי שיעור מה"ת ביוה"כ או מלאכה בשבת ודי בטעמא דחזי
לאצטרופי אף אי לא ס"ל הריבוי דכל חלב כמו דס"ל לר' יוחנן גבי איסורי אכילה דהתם
א"ל הריבוי דכל מסברא דחזי לאצטרופי לא הוה אסרינן והוה אמרינן דשיעור אכילה
דאומר לנו הלכה דהוא בכזית הוא אף לאיסור אבל רש"י ס"ל דילפינן מסברא דחזי
לאצטרופי בכל הני דאסור בהו בכ"ש וליתא תירוץ זה דודאי ה"ה גבי גזל נמי אסור
ח"ש מטעם דחזי לאצטרופי.

והתירוץ היותר נכון נ"ל עפ"י מאי שכתב הגאון חכם צבי בתשובה (סי' פו) וז"ל א"כ
יש לומר דאף דבכל האיסורין פחות מכשיעור נמי אסור מה"ת היינו דוקא בעושה מעשה
שמחשיבו לאותו פחות מחצי שיעור אבל בחמץ פחות מכזית שאינו עושה מעשה אלא
מניחו בביתו ואינו מבערו כיון שאינו עושה דבר שמראה ביה שמחשיבו לא אמרינן ביה
חזי לאצטרופי עכ"ל וא"כ ה"נ אמרינן דרק גבי גזל או גניבה דעושה מעשה איסור
בידים אסור חצי שיעור נמי וכמו שכתב רבינו אסור לגזול כ"ש דין תורה אבל גבי
עושק שכר שכיר דהוא אינו עושה מעשה ורק מניחו אצלו כמו התם גבי חמץ פחות
מכזית אם אינו מבערו ובזה א"ל דח"ש אינו אסור מה"ת דזה לא הזכיר רבינו וא"כ
ניחא דהא דמקשה הגמ' בסנהדרין והרי פחות משהו פרוטה התם משום דלאו בני מחילה
נינהו קאי על כובש שכר שכיר דגבי ישראל א"ל דאינו אסור רק בשיעור פרוטה אבל
גבי כותי דאומר לעיל ודף נו) דכותי בכותי וכותי בישראל אסור כובש ש"ש אסור נמי
חצי שיעור ודאי אף פחות מש"פ וע"ז הוא הקושיא ומתרץ משום דלאו בני מחילה נינהו
כמבואר: והנה בש"ע חו"מ (סי' שכט ס"א) אומר אסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהו
לא קשה ע"ז דבארנו דבעושק ש"ש אינו אסור ח"ש מה"ת דא"ל דדברי הש"ע הוא
אסור באיסור דרבנן דזה מדרבנן ודאי אסור דהא לא מסיק דין תורה כמו שכתב רבינו
ומסיק בין מישראל ובין מכותי ובכותי כתב הש"ך שם ס"ק ב' דאינו אסור אלא מדרבנן
וא"כ רישא מיירי נמי באיסור דרבנן אשר אסור אף עושק ש"ש כמבואר ודוק: פרק ג'
הלכה ט' הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אם אותה חצר אינה עשויה לשכר א"צ להעלות
לו שכר אע"פ שדרך זה השוכר לשכור כו' שזה נהנה וזה ל"ח ואם החצר עשויה לשכר
אע"פ שאין דרך זה לשכור צריך להעלות לו שכר שח"מ כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ וא"ת והא בגמ' פירש טעמיה משום ושאייה יוכת שער או משום דביתא
מיתבא יתיב משמע דלא סגי בהך דלא נהנה ולא חסר ונ"ל דהנמ"י כתב דהא כו' משום
דאיכא נמי חסרון בשחרות הכתלים וכנגד זה התועלת צריך תועלת אחר כנגדו כו' וחזר
הדבר לזה נהנה וזה א"ת עכ"ל. והנה בזה אכתי אינו מיושב דלמה אינו מביא רבינו

החילוק אם משתמש בזה בעה"ב בציבי ותיבנא דלפי פירושו של שאיה יוכת שער צריך להעלות שכר ולפי הטעם דמיתבא יתיב א"צ והנמ"י פוסק כמ"ד משום ש"י שער וחייב אם משתמש בעה"ב בציבי ותיבנא ורבינו לא הביא כלל מזה ואף א"נ דפוסק כשאר הפוסקים לקולא כמו שפוסק הרשב"א ז"ל מ"מ ה"ל להביא זה ולא הביא כלל: וע"כ נ"ל לומר דרבינו סובר כמו שהביא השיטה מקובצת בשם הר"י ז"ל וז"ל אני חמה דהכא משמע דדוקא משום דבעל החצר נהנה במקצת כר"ה או כרב יוסף הא לאו הכי לא זה נהנה וזה א"ח פטור וכולה שמעתין משמע דכל שאינו חסר וזה נהנה פטור כו' ור' ישעיה מתרץ וז"ל ושמא אמוראי נינהו אליבא דר"ה וריב"א תירץ דלעיל כו' נמצא דלפ"ז הסוגיא דלעיל דמקשה מכל הני משמע דבכ"ג פטור כמו שכתב הש"מ משמע דחולק ע"ז האמוראים משמיה דר"ה דאמרו הטעם משום ש"י אי מיתבא יתיב וע"כ פוסק רבינו כסוגיא זו דסתמא דגמ' דלא צריך להאי טעמא ובכל גונא פטור משום דאינו חסר ודוק: פרק ה הלכה ט ב"א כו' כגון המוכסין והליסטין אסור ליהנות מהן שחזקתן כו' ואין מצרפין דינר מן התיבה עליהם שהכל בחזקת גזילה עכ"ל.

וכתב הרה"מ מיהו גרסינן חנא אבל נותן לו דינר ומחזיר לו מן השאר כו' והרי"ף ז"ל השמיט זה וגם רבינו לא הזכירה ולא ידעתי למה עכ"ל. ונ"ל ליישב כן דהנה התוס' כתבו בד' קי"ב אין פורטין כו' לרבנן דאמרי סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים א"ש ומ"מ קתני דנותן לו דינר ומחזיר לו השאר הואיל ואינו יודע בבירור שהם של גזל ור"ש נמי דאמר סתם גזילה הוי יאוש בעלים דהשתא ה"ל יאוש ושינוי רשות מ"מ חין פורטין משום דדבר מגונה הוא דתיבה וכיס מיוחדת להצניע שם גזילות שלהם ודרכו כ"ש להניח שם עכ"ל.

והנה יש לומר דהרי"ף וכן רבינו ז"ל ס"ל דלא כדברי התוס' דהתוס' סברי דאף דלרבנן דלא הוה יאוש בעלים מ"מ נותן לו דינר ומחזיר לו השאר הואיל ואינו יודע שהוא גזל וכן כתב שם הנמ"י ולרבנן דר"ש כו' ומ"מ מותר כשהוא מציל מידם כדאיתא בגמ' ותלינן שלפעמים נותן לו שאר מעותיו כו'.

ומה שכתב שם ואין נוטלין מהן צדקה הוא מיותר ורק מסיק ואפילו לר"ש כו' מ"מ דבר מגונה הוא לקבל ממון מן הבא ממקום המיוחד כו' וכ"ז ס"ל להרי"ף ורבינו שדוחק הוא להתיר לרבנן גזילה בלא יאוש היכא דנוטל דינר רק מטעם דתלינן דאינו של גזל ורק ס"ל דהברייתא זו דתנא נותן לו דינר הוא רק כר"ש אתיא דר"ש ס"ל סתם גזילה הוי יאוש בעלים וא"כ מותר מן הדין ליקח מידם דה"ל יאוש ושינוי רשות ורק משום דבר מגונה להכי התירו להציל מידם היכא דנותן לו דינר אבל אנן כיון דפסקינן כרבנן דסתם גזילה לא הוי יאוש בעלים וא"כ אסור להחזיר לו השאר אף אם נותן לו דינר ולהכי השמיטו.

והנה דברי הרא"ש ז"ל שם קשה לענ"ד שכתב כתבו התוס' דאתיא כרבנן דר"ש דאמרי סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים ול"נ דכל מה שהמוכר והגבאי נוטל הוי יאוש בעלים ואפילו אין לו קצבה ואף עפ"י כן דבר מגונה שיקבל אדם ממון ממקום המיוחד לגזל עכ"ל. משמע דס"ל דאפילו רבנן הכא מודים בהמוכסין דהוי יאוש מה שנוטל א"כ קשה מסוגיא דלקמן (דף קיד ע"א) דמקשה לרבה דאמר בידוע נמי מחלוקת תנן נטלו מוכסין

חמורו כו' מאי אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב ופירש רש"י ז"ל מוכסין גזלן ליסטים גנב כו' ואי כדברי הרא"ש ז"ל דמוכסין אף לרבנן מייאשי א"כ מאי מקשה ממוכסין דלא דמי לשאר גזלן וצ"ע: פרק ו הלכה יג נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן של כל אדם עכ"ל.

וכתב הרה"מ נראה שלמד מהסוגיא דפ' מי שהוציאוהו במס' עירובין (דף מו) דאמרי התם דהוי הוא כרגלי ב"א כו' ולא צריך לזה המקור דהוא דוחק והוא תוספתא מפורש במס' ב"ק פ"ו וז"ל שם נהרות המושכין ומעיינות הנובעות הרי הן של כל אדם כדברי רבינו הכא ודוק: פרק ז הלכה ז הנשבע לכותי משלם הקרן ואינו חייב בחומש שנאמר וכחש בעמיתו כו' עכ"ל.

וכתב הרה"מ בברייתא ובתוספתא לא מצאתי מפורש אלא שמץ מנהו בתוס' פ"י עיי"ש. והנה גם זה הוא תורת כהנים מפורש בפ' ויקרא פ' כ"ג מה ת"ל עמיתו כו' ב"פ עמיתו פרט לגבוה עמיתו פרט לאחרים כו' וזהו כדברי רבינו דהנשבע לכותי אינו משלם חומש ודוק: פרק ה הלכה א המחזיר גזל הגר בלילה לא יצא שהריאשם קראו הכתוב ואין מקריבין בלילה כו' ושם בהי"א כתב הרה"מ ד"ה ואפילו היה כו' ושם דין אחר אמר בגמ' בזה ולא הזכירו רבינו עכ"ל ונ"ל כי כונתו של הרה"מ הוא על מה שכתב הים של שלמה להקשות הכא במס' ב"ק על רבינו מ"ט השמיט ולא הביא דין זה דאמר רבא שם החזירהו חצאין לא יצא אשם קריא רחמנא.

והנה ע"ז כוונתי כי לא הזכיר רבינו זה והנה הי"ש מתרץ ליה דכיון דרבינו כתב דאין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר מכש"כ זה צריך לבאר דלכאורה לית ליה הבנה מה תליא זה בזה ומה דמייא להדדי הכא אסור אי הביא לחצאין אפילו אי נתן לחז משמר ואם לא הביא בפעם אחת לא יצא מטעם אשם קריא רחמנא וא"ל דאמר רבא זה לא ידעינן מהדין דאין חולקין כו' ונ"ל לומר כן לדברי הי"ש דאי נתן לאנשי משמר אחד בשני פעמים זה לא מקרי לחצאין דהא מתחלק לכל אחד ואחד בין כך ורק מיירי אי נתן להמשמר חצי והחצי השני נתן אח"כ למשמר השני בשבוע השניה ואמר דלא יצא בזה וזה כיון דאשמועינן דכהנים ממשמר אחד אינן מחלקין גזל הגר כנגד גזל הגר דגזל הגר צריך להתחלק לכל המשמר וא"כ ודאי לא יוכל להביא חצאין דצריך לכל המשמר לחלק ביניהם הכל ולהכי השמיטו ודוק: פרק י הלכה ג הכותים המציקין כו'.

והנה רבינו לא הביא כאן הדין של הברייתא במס' גטין (דף נח ע"ב) לקח מן הסיקריקין ומכר לאחר ושהה ג' שנים כו'. והרא"ש והטור והח"מ בסי' רל"ז הביאו.

ונ"ל לומר לדעת רבינו כמו שמבאר הקרבן נתנאל ברא"ש בגיטין פ"ה שם ס"ק ל"ב לתרץ דכרי הרי"ף שהשמיט האי ברייתא וכן יתורץ גם לדברי רבינו עיי"ש ודוק: הלכות חובל ומזיק (שהיה נוהג בזמן הבית) פרק ה הלכה א ונזק וצער לאשה כו' וכתב הלח"מ כתב רש"י ז"ל דהאי נזק הוי כחבלה ודינו קצוב כו'.

וקשה דרש"י ז"ל למה הוכרח לפרש כן הא בפ' שור שנגח (דף מג) מוקי הך ברייתא בגרושה וכיון שכן ראוי הוא שיהיה ההיזק והצער שלה דאפילו הולדות פריך שם בגמ' דלהוי שלה א"ל דאיכא קרא כו' ע"כ. ולא הבנתי קושיתו הא רש"י ז"ל אומר זה דנזק

הוה כחבלה אומר בד' מ"ט ע"א ולא על ברייתא זו דמוקי בגרושה ורק על ברייתא אחרת דאומר שם בתחלה שמין נזק בפ"ע וצער בפ"ע ושמין את הולדות ונותן לבעל ובברייתא זו לא נזכר כלל דין האשה לאוקמי בגרושה ואולי דחקו לרש"י לפרש זה דתקשה לכאורה על הלשון דאומר שם נזק בפ"ע וצער בפ"ע ה"ל לומר שמין נזק וצער בפ"ע ומ"ט חילק נזק וצער אלא ע"כ דלא שוה בדיניהם דנזק הוי כחבלה ושמין ב' חלקים לה ואחד לו וצער הוה כולהו שלה ולהכי חולקים אבל בברייתא דמוקי בגרושה לא פירש רש"י כלום כמבואר ודוק: הלכה ט החובל בחבירו ביוה"כ אפילו במזיד חייב בתשלומין אע"פ שעבר עבירה שהוא חייב מלקות והלא כל המחויב מלקות ותשלומין לוקה ומשלם כך הדברים הם בכל חוץ מחובל בחבירו שהוא משלם שהרי בפירוש רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין שנאמר רק ש"י כו'.

והנה בהגמ"מ הביא הכא בשם ס' המקצועות החובל בחבירו בי"ט חייב בה' דברים בשבת ויוה"כ פטור מן התשלומין ולוקה כו' ופוסק כר' נחוניא בה"ק ע"כ. והנה הרבה פוסקים כרנבה"ק משום דהסתם משנה דמס' מגלה (דף ז) דאמרה א"ב כו' מתוקמי כותיה ואף דהסתם משנה במס' ב"ק (דף פז) הכא דהאומר שם החובל ביוה"כ חייב הוא דלא כר"נ מ"מ קיי"ל דבתרי סדרים א"ס למשנה ואף דגם במס' כתובות (דף כט) אמרינן דהסתמא דאלו נערות נמי דלא כר"נ מ"מ הא אמרינן בסנהדרין (דף לד) דמה לי חד סתמא ומה לי חרי סתמי עיי"ש.

ותמהני על הספר פלפלא חריפתא בהרא"ש שם במס' ב"ק שם ס"ק ל"ה שכתב ואע"ג דטובח ביוה"כ פטור מתשלומין לענין דו"ה דפטור משום דהוא במלקות מ"מ הכא בפירוש אמרינן ריבתה תורה חובל בחבירו ותמהני על ההגה"ה דלעיל דכתב דהחובל בשבת ויוה"כ ילקה ומשמע דהוא דינא קאמר והוא תמיה גדולה עכ"ל.

ולא ידעתי מהו התמיה הא באמת בי"ט פוסק דחייב אף דלוקה משום י"ט חייב משום דריבתה תורה לתשלומין אבל הכא בי"ט פטור מן התשלומין משום דס"ל כר"נ וא"כ היה לוקה אי אתרו ביה ובולא אתרו מכת מרדות בכ"מ. ומה שכתב ההגהות אשר"י לעיל בס"פ כיצד בה' ט"ו דאומר שם הרא"ש שוגג קרוב למזיד וכתב בהגה"ה כגון שלא התרו בו אין כונתו דאי התרו בו פטור מטעם מלקות דהחובל הא קיי"ל דמשלם אף במקום מלקות ורק בא לבאר מלת שוגג קרוב למזיד והיינו באומר מותר ולא התרו והוא אומר מותר דה"ל שוגג קרוב למזיד וכדומה לזה: והנה איתא בתוספתא דמס' ב"ק פ"ט דאומר שם כן העושה מום במוקדשין א"מ אלא ח"נ ודחקו בזה מפרשי התוספת' דהאיך שייך לגבי האדם העושה מים ח"ל דל"ש אלא בשור שנגח וצרורות והנה אם נפרש כמו שפירשו המפרשים שמה דא"ח אלא ח"נ בדוחק י"ל דהוא עפ"י מאי דאיתא במס' בכורות (דכ"ח ע"ב) תניא כשהוא משלם משלם מחצה לגסה ורביע לדקה למי שאינו מומחה וראה את הבכור ושחט עפ"י דמשלם מחצה לגסה רביע לדקה משום מגדלי בהמה דקה וכתבו התוס' שם ד"ה רביע ועוד יש לפרש דהיינו טעמא דמשלם מחצה ששיערו חכמים שאינו שוה יותר כל זמן שעומד בספק שעדיין לא הותר ובתרומה נמי אשכחן אלא במחצה של חולין כדאמרינן בפ' אע"פ כ"מ שהזכרו תרומה נותן לה כפלים בתולין כו' וא"כ ה"נ כיון דקיי"ל דהמטיל מום בקדשים נאסר לאכול משום ל"ח

כל תועבה כמו שפוסק רבינו לעיל בפ"ח מה' פסוהמ"ק ה' ד' ואינו נאכל עד שיפול בו מום אחר עיי"ש.

וא"כ ה"נ כיון דהטיל בו מום נאסר הקדשים לאכילה עד שיפול בו מום אחר וכ"ז שאינו נופל בו מום אחר עומד בספק והוא אסור להכי שיערו חכמים דמשלם חצי נזק כמו התם לגסה דאי יפול בו מום אחר יהא שרי לאכילה. אמנם נ"ל דלפי משמעות של התוספתא דאיתא שם כן החובל באביו פטור מפני שנידון בנפשו כו' הדליק גדישו ש"ח אפילו ביוה"כ פטור בשוגג מפני שנידון בנפשו הגונב כיסו כו' בשבת אם היה מוגדר ויוצא פטור העושה מום בקדשים אינו משלם אלא ח"נ ומשמעות התוספתא דכוליה האי מלתא מיירי רק בדין דפטור משום ק"ל בדר"מ וא"כ ה"נ כיון דקיי"ל דהמטיל מום בקדשים לוקה כמו שכתב רבינו לעיל בה' איסורי מזבח וקיי"ל דאינו לוקה ומשלם.

וע"כ נ"ל דט"ס יש בתוספתא וכן צ"ל העושה מום בקדשים אינו משלם אלא חייב מ' היינו מלקות והוא כתיב בר"ת ח"מ וטעה המדפיס וכתב א"מ אלא ח"נ והוא א"כ גם הכא כמו לעיל חם דפטור מטעם עונש אחר וה"נ כן. ומה שכתבו התוס' במס' ב"ק (דף צח ע"א) ד"ה הצורם דהיכא שהטיל מום בקדשים חייב לשלם והוכיחו כן מהמשנה דהתם גזל בהמה כו' לא קשה דהתם מיירי ששגג בזה האיסור דהטלת מום או דלא אחרו ביה ובזה פוסק רבינו לעיל בפ"ג מה' גנבה ה"א דחייב לשלם והתוספתא מיירי היכא שהזיד בהטלת מום דחייב מלקות אינו משלם וניחא דלעיל דגבי הדליק גדישו ביוה"כ אומר אפילו שוגג פטור דס"ל כרנבה"ק דיוה"כ כשבת דפטור אף בשוגג אבל הכא איירי במזיד דוקא וא"כ ה"ה אף ב"ט אי הדליק גדישו א"ח לשלם רק לוקה כמבואר ודוק: פרק ו הלכה יב הכובש בהמת חבירו במים או שנפלה ומנעה מלהעלות או שהניחה בחמה וצמצם עליה המקום כו' חייב לשלם עכ"ל.

וכתב הרה"מ דין זה מחלוקת דרבינא ור"א ב"ר במס' סנהדרין (דף עו) ופוסק כרבינא דמחייב משום דדיינין דינא דגרמי וכ"פ הרמב"ן ז"ל והנה הרא"ש ז"ל כתב שם ויש מי שפוסק כרבינא דבתר הוא ונ"ל דרבינא דהכא לא זהו רבינא שהיה בימי רב אשי אלא רבינא הקדמון כו' אלא נ"ל דהלכתא כרבינא דמחייב דדמי לדינא דגרמי ולא גרמא לפי החילוק שחלקתי במס' ב"ב עכ"ל.

ונ"ל לומר דהרא"ש הוצרך לכל זה להביא ראיה דהכא הלכתא כרבינא דהוא מחייב רק לפי גירסתו דגריס שם אר"מ מ"ט דפטור דכתיב מות יומת הרוצח רוצח הוא דמחייב מצמצם אבל ניזקין פטור לפי הגירסא דאיתא בגמ' דידן אמר קרא מות יומת המכה רוצח ברוצח הוא דמחייב מצמצם בניזקין א"ח מצמצם גם בלא זה יש הוכחה דהלכה כרבינא.

דהנה לעיל (דף טו ע"ב) מקשה אימא לקטלא הוא דאתא א"כ לכתוב בעליו ולשתוק כו' ודלמא הא דכתב רחמנא יומת לאקולי לאפוקי מסייף לחנק הניחא למ"ד חנק חמור אלא למ"ד חנק קל מא"ל כו' א"ק מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו ע"כ. נמצא דהקרא זה של רוצח הוא מיבעיא ליה למעוטי דאי אתה הורגו על רציחת שורו ואיך דרשינן שם למעט מצמצם בניזקין וע"כ צריך לומר דמאן דפוטר ס"ל באמת דחנק חמור כו"ש וא"כ לא קשה דלמא כתב רחמנא לאקולי על חנק ולא מצריך קרא רוצח הוא למעט שורו ואתי על מצמצם אבל לדידן

דפסקינן כרבנן דחנק קיל וא"כ מצריך קרא למעט על שורו ולא ידעינן למעט מצמצם וממילא חייב כרבינא מטעם ק"ו ממיתה שפטור שוגג ואונס ונפ"מ הוא כן דאם אמרינן כדברי הרא"ש דא"ח רק משום דינא דגרמי א"כ לפי מאי שהוכיח הש"ך בח"מ (סי' שפו ס"ק א) דכל דינא דגרמי אינו אלא מדרבנן א"כ הכא נמי אינו חייב אלא מדרבנן אבל אי אמרינן דחייב מטעם הק"ו דיליף רבינא ודאי הוה מדאורייתא וכמו ר"א דיליף לפטור מקרא הוא מה"ת ה"נ מאן דיליף מק"ו וקרא למעט לית ליה הוי מדאורייתא ודאי ולדידן דנימא דעל ממון עונשין מן הדין ודאי הוא מה"ת החיוב לשלם בלא דינא דגרמי ודוק: פרק ח הלכה ו במשל"מ הביא המגיה ז"ל כתב שם וכיוצא בזה כתבו ז"ל דהא דאמרו התם יכולין להציל באחד מאבריו של רודף שאין הורגין אותו שדין זה לא נאמר אלא באיש אחר אבל הנרדף אינו מדקדק בזה עכ"ל.

והנה לכאורה יש להביא ראיה אפכא מגמ' דסנהדרין (דף מט ע"א) דאמר שם אתיא ליואב כו' עשהאל רודף א"ל היה לו להצילו באחד מאבריו אלמא דאף הנרדף עצמו כמו אבנר מ"מ ה"ל להציל דוקא באחד מאבריו וכן כתב רש"י ז"ל בפירושו לקמן (דן קמן נז ע"א) וז"ל ויכול הנרדף להציל עצמו באחד מאבריו של רודף כו' וכן כתב נמי בד' ע"ה ע"א ויכול הנרדף או הרואהו להצילו בא' מאבריו ולא הצילו אלא בנפשו נהרג אלמא דשוה לנו הנרדף לענין זה שיכול להצילו באחד מאבריו כמו שאר הרואים כמבואר: אמנם כמו"ח הגאון ז"ל אמר דבאמת מגמ' זו יש להביא ראיה כדברי המגיה ז"ל דתקשה לפי מאי שכתב רבינו לקמן בפ"א מה' רוצח הי"ג דכל היכול להציל באחד מאבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפשו של רודף והרגו ה"ז שופך דמים וחייב מיתה אבל אין ב"ד ממיתין אותו.

וכתב הכ"מ שם ומשמע לרבינו דאי אפשר כו' שב"ד ממיתין אותו שמאחר שלא נתכון אלא להציל לא שייך בזה התראה ולא נקיט ריב"ש נהרג עליו אלא לומר שהוא חייב מיתה לשמים עכ"ל. והנה ניחא מה שאמר יואב דה"ל לאבנר להציל באחד מאבריו ואף שע"ז אינו נהרג מ"מ זהו רק ב"ד אין הורגין אותו אבל גואל הדם אם הרגו פטור דהא מה שב"ד אין הורגין אותו הוא מטעם דהוי בלא התראה וגואל הדם הא כתב רבינו לקמן בפ"ו מה' רוצח ה' ה' דמי שהרג בלא התראה וכיוצא בהן אם הרגן גואל הדם אין להם דמים לא יהא אלו חמורין מההורג בלא כונה וא"כ אף שבא יואב מתורת גואל הדם היה לו מקום לפטור עצמו מהריגת אבנר.

אבל זה תקשה כיון דהכתוב אומר אשר פגע בשני אנשים צדיקים כו' וקרי ליה הכתוב לאבנר צדיק והלא לפ"ז דהוה ליה יכול להציל באחד מאבריו היה חייב מיתה בידי שמים כמו ההורג בלא התראה אלא ודאי דהנרדף עצמו א"צ לדקדק בזה ורשאי לכתחלה לעשות ולהכי קרי ליה הקרא צדיק ורק יואב חלק על דין זה וס"ל דלא שניא בין נרדף לאתר וא"ל ניזול אבנר דע"ז יש לך תירוץ אף דהוא שלא כדין אבל מ"ט קטלית לעמשא כו' אבל לפי האמת כיון דהכתוב מעיד על אבנר שהוא צדיק ש"מ דהנרדף א"צ לדקדק כדברי המגיה ז"ל ומה שאמרו ליואב לא יכלית ליה וכן לקמן דאמר לאבנר גופיה לא יכלית ליה הוא לשיטת יואב קאמר דאף הנרדף מחויב לדקדק.

אמנם דברי רש"י ז"ל ודאי הוא כן ד' נ"ד וד' ע"ז דבארנו דס"ל דאף הנרדף מחויב לדקדק ואם יכול להציל באחד מאבריו נהרג עליו ועיין לקמן בפ"ט מה' מלכים ה"ד ובדברי הראב"ד וכ"מ שם ודוק: הלכות רוצח ושמירת נפש (בזמן הבית) פרק א הלכה ב וכל הראוי לירושה הוא גואל הדם כו'.

והנה מקור מפורש לזה לא מצאתי דכל הראוי לירושה הוא גואל הדם ורק רבינו חידש זה מדעתו דהיכא דגבי ונמכר מאחוזתו דדרשינן שם ובא גואלו דהקרוב קרוב קודם והוא הראוי לירושה כמו דאיתא במס' קדושין (דף כא) וכן פירש רש"י ז"ל שם וה"נ מקרי גואל הדם זה שראוי ליורשו ודוק: הלכה טו במשל"מ הרואה רודף כו' נסתפקתי ברוצח בשגגה שיש רשות ביד גואל הדם להרגו אם נתאמץ הרוצח והרג לגואל הדם אם נהרג עליו ומסתברא דאינו נהרג עליו עכ"ל.

והנה איתא מפורש בספרי פ' מסעי וכן הובא בילקוט שם וז"ל ומצא אותו פרט למצוא הוא גואל הדם כו' ומפרש הזית רענן על הילקוט דכונת הספרי כן הוא דסד"א דמותר להרוצח להרוג לגואל הדם משום הבא להרגך השכם כו' קמ"ל ע"כ. נמצא מוכח דאם הרגו אינו נהרג עליו ודאי דאי ס"ד דהרוצח נהרג עליו האיך ה"א דשרי להרגו לכתחלה אלא ודאי דאם הרגו אינו נהרג עליו ומ"מ אומר הספרי דלכתחלה אסור להרגו אלא אם נתאמץ אינו נהרג עליו כדברי המשל"מ כמבואר ודוק: פרק ג הלכת יא וכן כו' או שזרקו בו חץ והיה תריס בידו להגן עליו ובא אחר כו' פטור ממיתת ב"ד עכ"ל.

וקשה לי מ"ט השמיט רבינו ולא הביא את המאמר השני של רבא זרק בו חץ וסימנין בידו ובא אחר ופזרן פטור ורב אשי מסיים הלכך אפילו סימנים בשוק פטור ועוד מסיק דאפילו נזדמנו לו סימנין אחרי כן לקנות ולא קנאן ואף דבשעת זריקה לא היו הסימנין פטור דיצא מב"ד זכאי וא"כ הוה חידוש שרבינו לא הביא דבר זה וצ"ע: פרק ד הלכה א ההורג נפשות ולא היו שם עדים רואין כאחת אלא רואהו הא' אח"מ או שהרג בפני עדים בלא התראה או שהוכחשו העדים בבדיקות ול הוכחשו בחקירות כונסין אותן לכיפה כו'.

וכתב הכ"מ ומשמע לרבינו דמר אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי כו'. והנה עפ"ז נ"ל ליישב קושית התוס' במס' מכות ודף ז ע"ב) ד"ה פשיטא כו' תימא אימא במזיד ולא התרו בו וי"ל דהא נמי נפ"ל מבלי דעת דאיכא בלי דעת יתירא כו' ועיי"ש במהרש"א דאימא דאתי הבלי דעת על מלתא דנאמרה ונשנית כו'.

אמנם א"נ כפירוש רבינו דכל הני האמוראים ס"ל בזה בשוה דהיכא דהורג בלא התראה כונסין לכיפה. והנה דין הכנסת כיפה הוא מהלמ"מ וא"כ ל"צ קרא למעט על מזיד בלא התראה מגלות דהא בר כיפה הוא מהלמ"מ והכל מודים בזה לדעת רבינו אבל דעת התוס' הוא דחולקים המ"ד דחזא אמר במזיד בלא התראה אז מכניסין לכיפה וח"א בעדות מיוחדת מכניסין לכיפה ולא במזיד ולא התרה ושפיר קמקשים להכי.

ועפ"ז דדברי התוס' יש ליישב גם את קושית התוס' בד' ט' ד"ה ור"ת אומר פטור כו' וא"ת ורב חסדא היכי מתרץ לעיל דברי הברייטא דקתני פרט למזיד ואוקימתא דר"ל דאומר מותר ולדידיה אומר מותר לא הוי מזיד כו' ולפ"ז ניחא דהנה התם דמקשה במזיד

פשיטא בר קטלא ולא מוקי ליה במזיד ולא התרו ביה משום דס"ל כשמואל דמכניסין בזה לכיפה וא"כ בר כיפה הוא ולהכי מוקי ליה באומר מותראבל רב חסדא אמר אבימי מוקי ליה שם בסנהדרין כגון דאתכחש בבדיקות כו' וא"כ א"ל דס"ל דבלא התראה במזיד אינו בר כיפה וא"כ א"ל דלדידיה הא דממעטינן פרט למזיד היינו מזיד ולא התרו בו דלר"ח אינו בר כיפה רק היכא דאתכחש בבדיקות כמבואר ודוק: הלכה ט ואפילו ע"ג ואצ"ל ג"ע או חילול שבת אינן כשפיכת דמים כו' צא ולמד מאחאב עובד ע"ז שהרי נאמר כו' עד רוחו של נבות כו'.

והנה זהו בגמ' דשבת (דף קמט ע"ב ומיושב עפ"ד רבינו הגמ' בסנהדרין (דף ז ע"א) ראה מזבח לפניו ראה חור שנהרג לפניו אמר מוטב שאע"ז מדקיימי אם יהרג כו' ועיין מהרש"א בח"א מה שדחק הרבה בזה ולפ"ד רבינו אלו דעון של שפיכת דמים חמור הוא מכל עבירות אף מע"ז ניחא שפיר ודוק: פרק ח הלכה ו וכן הרב המכה את תלמידו או שלית ב"ד המכה את בע"ד הנמנע מלבוא לדין והמיתו בשגגה פטור מגלות כו' בשעת המצות עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל א"א זו לא שמענו מעולם אלא שליח ב"ד שהוא מלקה יותר מה שאמדהו תחת ידו ע"כ. וכן הביא התו"ט דברי הראב"ד אלו ולא העיר כלום ע"ז ונ"ל כי ט"ס יש בדברי הראב"ד אלו וצריך לומר שהוא מלקה לא יותר ממה שאמדהו ב"ד דאי מלקה יותר ממה שאמדהו ב"ד ודאי גולה כדאיתא לקמן במשנה (דף כב) הוסיף לו רצועה אחת ה"ז גולה וכן פוסק רבינו לקמן פט"ז מה' סנהדרין הי"ב וא"כ הוא ט"ס וצ"ל, ולא יותר" וכונתו דאם הלקה אותו רק כפי אשר הב"ד אמדהו ומת תחת ידו פטור מגלות כמו דאיתא לקמן ורבינו לא ניחא ליה בהאי פירושו של הראב"ד ז"ל דגם רש"י ז"ל מפרש כן שליח ב"ד המלקה למי שמחויב מלקות כו' דהא זה נקרא חזן הכנסת וע"ז אמרו שם דאם מח תחת ידו פטור והא דקרי ליה הכא שליח ב"ד הוא מלתא אחריתא כפירוש רבינו ולהכי נקיט ליה בתרי משנה ובשני שמות כמבואר.

ומצאתי ברמב"ם דפוס ויניציא הנדפס בשנת של"ב דכתוב שם בהשגת הראב"ד שליח ב"ד שמלקה ממה שאמדהו ומלת יותר ליתא והוא נכון ודוק: הלכה יא יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה כל ההורגו בין גואל הדם בין שאר אדם גולה על ידו עכ"ל. ומשמע דמפרש רבינו בשוגג גולה היינו אי יצא בשוגג גולה ההורגו ולא הוא גולה בחזרה כמו שמפרש רש"י ז"ל שם.

וקשה לי דלדברי רבינו האיך יפרש שם דברי אביי דאמר (דף יב) שמביא הכ"מ הכא לא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו בשוגג גולה במזיד נהרג אף סופו בשוגג גולה הוא במזיד נהרג משמע דסופו כשחזר מערי מקלט שיהא הדין כמו בתחלה שהרג שבמזיד נהרג ובשוגג גולה ה"נ שברח הוא בשוגג גולה בחזרה ולדברי רבינו דמפרש דקאי על ההורגו גולה קשה איך יפרש זה.

וכן תמוה לי בעיקר הדבר דמשמע דרבינו כתב סתם וההורגו גולה משמע אפילו במזיד לא חילק כלל בין מזיד לענין שוגג ורק כתב סתם וההורגו וזהו ודאי תקשה דהא ההורג במזיד גולה דבר חדש דרק אי הרג בשוגג וה"ל לרבינו לבאר דמיירי ההורגו בשוגג

דוקא וצ"ע פרק ו הלכה י או שנתכון להרוג את זה והרג את זה אפילו נתכון להרוג עכו"ם והרג ישראל כו' הרי אלו קרובין למזיד עכ"ל.

והנה בגמ' דמכות (דף ז ע"ב) איתא מתכוון פשיטא בר קטלא הוא פרט למתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לכותי והרג לישראל כו' וזה דנתכון להרוג את זה והרג את זה ליתא בגמ' כמו שמביא רבינו ז"ל. ונ"ל הטעם לזה משום דבמס' סנהדרין (דף עט) איתא הפלוגתא בין ר"ש ורבנן דת"ק ס"ל שם דחייב מיתה אי נתכון להרוג אח זה והרג את זה ור"ש ס"ל דפטור ולהכי לא משני הכא דנתכון להרוג את זה דא"כ תקשה לת"ק בר קטלא הוא ומשני דכה"ג דנתכון להרוג את הבהמה דפטור לכ"ע אבל רבינו דפוסק לעיל בפ"ד ה"א כה דנתכון להרוג את זה והרג את זה פטור כר"ש ולא כדברי והראב"ד שהשיג שם עליו ולהכי אמר שפיר דבכה"ג נמי פטור מן גלוח משום דהוי קרוב למזיד כמבואר ודוק: הלכה יב מי שהיה דולה את החבית להעלותה לגג ונפסק החבל כו' או שהיה עולה בסולם ונפל בו חבירו והרגו פטור מן הגלות שזה כמו אונס הוא שא"ז הקרוב להיות ברוב העתים עכ"ל.

וכתב הכ"מ כל דינים אלו משנה בפ"ב דמכות (דף ז) ובגמ' מנה"מ אמר שמואל דא"ק ויפל עליו עד שיפול דרך נפילה ורבינו ז"ל ברוב שכלו נתן טעם לדבר עכ"ל. והפני יהושע תמה מנין לרבינו דהטעם הוא משום שאונס הוא מדעתו אתרי שבגמ' לא אמר זה רק מקרא דויפל ד"נ.

ונ"ל דזה דכתב רבינו דהוא כמו אונס יצא לו מסוגיא דגמ' שם (דף ט ע"א) אר"ח ל"ק כאן שהרגו דרך ירידה כאן שהרגו דרך עליה כו' א"ל רבא ולא ק"ו הוא ומה דרך ירידה דישראל גלי איהו נמי סגי ליה בגלות דרך עליה דישראל פטור הוא נהרג ופרשו התוס' אדרבא קשה היא הנותנת דרך ירידה ניתן לישראל לכפרה דסגי ליה בגלות אבל דרך עליה לא ניתן לישראל לכפרה חמור הוא ואינו גולה דלא סגי ליה בגלות כו' וי"ל דלית ה"ט דרך עליה לאו משום דסגי ליה בגלות אלא משום דקיל הוא ביותר והלכך למ"א דחמיר מירידה עכ"ל.

אלמא דס"ל להגמ' הכא מפורש דהטעם דפטור הקרא לדרך עליה הוא משום דאונס הוא ביותר ומפרש לה רבינו מהו האונס אשר הוא בדרך עליה ברוחב שכלו אבל עיקר הדבר דאונס הוא ס"ל להגמ' הכא. אמנם התוס' ז"ל ודאי לא ס"ל הטעם של רבינו דהא דרך עליה פטור מפני דאונס הוא דהא כתבו במס' סנהדרין (דף עט ע"ב) ד"ה בין בסה"ד דבין ירידה לעליה אתי דלפטור מזיד אתי דכמו דרך עליה דלא ניתנה שגגתו לכפרה דלא שקלינן מניה לפוטרו ה"נ דרך ירידה אע"ג דניתן שגגתן לכפרה כו' ופירש המהרש"א כונת התוס' דקאי על מזיד ולא נימא דהוא דלא תקחו כופר כו'.

זהו רק דרך עליה שהוא חמור דלא ניתן שגגתו כפרה אבל דרך ירידה שהוא קל דניתן שגגתו לכפרה ה"נ דבמזיד למי מקילין ליה דשקלינן מניה ממונא ונפטריה ממיתה ולהכי איצטריך הקישא כו' אלמא בזה דהתוס' ס"ל אפכא דדרך עליה חמיר מירידה ולא כדברי רבינו שהוא קלה ורבינו יסבור פירוש של דרך ירידה ועליה כמו שכתבו התוס' בשם הי"מ דקאי לפטור שוגג דרך עליה עיי"ש בתוס' ודוק: פרק ז הלכה ט אחד כהן גדול

המשוח בשמן המשחה ואחד המרובה בגדים ואחד כה"ג העובד ואחר שעבר כ"א מארבעתן שמת מחזיר את הרוצח אבל משוח מלחמה אינו מחזיר עכ"ל.

וכתב המשל"מ אני תמיה ע"ז דבפ"ק דמכות (דף יב) איבעיא להו במיתת כולן הוא חוזר א"ד במיתת אחד מהם ת"ש כו' בדליכא נמצא דלא איפשטא בעיא זו. ולכאורה נראה כיון דספק כפרה הוא דלא יצא משם כ"א במיתת כולן ואולי ספק נפשות להקל אם יצא היתר דמו ומ"מ ה"ל לרבינו לבאר זה וצ"ע.

וכונת המשל"מ הוא דאכתי ה"ל לרבינו לבאר כן דלכתחלה לא יצא רק במיתת כולן ואם יצא במיתת אחד מהם אינו נהרג. ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה שם אמרינן מנה"מ אר"כ דא"ק וישב בה עד מות הכהן הגדול וכתבי בעיר כו' הכהן הגדול וכתבי אתרי מות הכהן הגדול ור' יהודה כתיב קרא אחרינא לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן ואידך מדלא כתיב הגדול חד מהנך הוא ע"כ.

והנה תקשה א"נ דבמיתת כולן הוא חוזר והקרא זה קמהדר אהני דכתיב לעיל נימא עד מות הכהנים דהא קאי אכולהו דלעיל דחוזר רק במיתתן בשלמא בתלתא קראי דלעיל דכתיב רק כהן אחד שני לנו שלשה פעמים לרבות שלשה כהנים יש וכל אחד צריך להיות מת ואז חוזר וא"כ קרא זה דבא לומר דצריך לשבת בארץ עד מות לאיזה כהן קאי הא כולם אם ימותו אז הוא חוזר וה"ל לומר הכהנים אלא אמרינן דהקרא אפכא בא לאשמועינן דלא נימא דקחשיב שלשה דבעינן כל השלשה להכי אומר הקרא ושני בלשון יחיד לרבות דחד מהנך הוא דהיינו חוזר במיתת אחד ולא בעי כולם דמהאי קרא על כהן ד' אינו מרבה מדלא כתיב גדול ומדלא כתיב כהנים ש"מ דבמיתת האחד האמור תחלה הוא חוזר בא לאשמועינן וע"כ צריך לומר דכל עיקר הבעיא בגמ' הוא רק לר' יהודה דאמר דהקרא אתי לרבות כהן משוח מלחמה לדידיה קמבעיא וא"כ כיון דפסקינן כרבנן ליתא לדידן כל הבעיא ושפיר פסקינן דבמיתת אחד מהן הוא חוזר.

ועפ"ז יתפרש שפיר דברי רבינו בפירוש המשנה שם במס' מכות וז"ל ור' יהודה שאומר משוח מלחמה לפי שנאמר בהורג נפש לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן וחכמים אינם דורשים זה הפסוק לפי שלא אמר בו הכהן הגדול וכשימות אחד מאלה חוזר ואע"פ שהיחיד חי ואין הלכה כר' יהודה עכ"ל. וצריך ודאי להבין ההמשך של הדברים דלפי דחכמים אינם דורשים זה"פ כו' להכי כשימות אחד מהן חוזר אלא דהוא כמו שבארנו דלרבנן אחי הקרא זה דמהדר אכולהו וכתבי בלשון יחיד בא לרבות דבמיתת אחד הוא חוזר.

ומה שמסיק ואע"פ שאחד חי משמע דלא מיירי רק בשנים דאחד מת ואחד תי ואפ"ה חוזר ובאמת לדידן איכא שלשה המחזוריים זה ניחא עפ"י מאי שכתב שם המהרש"ל ז"ל (דף יא ע"ב) ליהדר בהנך דמשיח הוה קודם שהיה יאשיה ומיאשיה ואילך הוה מרובה בגדים וא"כ לדידן ליתא רק פעם אחת שני כהנים או משיח או מרובה בגדים עם כהן שעבר וא"נ דבמיתת כולן הוא חוזר חוזר במיתת השנים ואי במיתת אחד מהן חוזר הוא במיתת המשיח או המרובה כל אחד בזמנו וכהן שעבר בכל זמן ועיין מהרש"א שם שכתב בדוחק למצוא בחד זמן ועיין תוס' נזיר (דף מז ע"א) ד"ה וכן ובחידושי הריטב"א הכא שמבארים כמו דברי המהרש"א ז"ל אבל מצוי הוא רק תרי לכ"ע ושפיר קאמר

רבינו וכשימות אחד מהן חוזר אע"פ שהאחד תי דהיינו שמת או המשוח או כהן המרובה בגדים כל אחד בזמנו והכהן שעבר תי או אפכא והכל בשני כהנים כמבואר: ועוד נ"ל ליישב קושית המשל"מ עפ"י מאי דאיתא בירושלמי פ"ב סוף ה' ו' מ"ט דר' יהודה כו' יחם לבבו א"ר אבוה וחוזר במיתתו של שלישי עכ"ל.

וכתב הפני משה דט"ס יש בזה וצ"ל מ"ט דריה"ג וכדברי ר' אבהו מפרש דקאי אהא דקתני וחוזר במיתתו של שני קאי וקאמר דכך הדין נמי אם מת זה הכהן שמנוהו תחת הראשון ואח"כ נגמר דינו חוזר במיתתו של שלישי ולעולם חוזר במיתת זה שנגמר דינו בימיו ע"כ והוא דחוק דמאי בא לאשמועינן ר"א דחוזר במיתת זה שמת בימיו וע"כ נ"ל לפרש כן דכי היכא דכתב הפני משה דט"ס יש מה שכתב מ"ט דר"י אלא צ"ל מ"ט דריה"ג טפי נוכל לומר דכתב מ"ט דר' יהודה ורק זהו הט"ס מה שמסיק הקרא יחם לבבו וצריך לומר הקרא של הכהן כמו בגמ' דידן ואמר ר' אבהו וחוזר במיתתו של שלישי לר"י היינו הוא כמו שבארנו בשם המהרש"ל דלדידן ליתא בחד זימנא רק שנים או משוח או מרובה ועבר וכמבואר בדברי רבינו בפירוש המשנה ומה שכתב רבינו הכא כ"א מארבעתן חוזר הוא כל אחד בזמנו אבל בפעם אחת לא משכחת רק תרי ואם נדחק בדברי רבינו כמו שכתבו התוס' בנזיר והריטב"א שם מ"מ זהו רק במקרה אבל מצוי הוא רק שנים ואומר הירושלמי דלר' יהודה חוזר במיתת שלישי דלר' יהודה דאומר דמשוח מלחמה הוא חוזר יש שלשה וא"כ חוזר לדידיה במיתת השלישי אבל לדידן ליתא רק מיתת ראשון או שני אבל זה חזינן דהירושלמי ס"ל ע"כ דבמיתת כל אחד חוזר דלא בעי מיתת כולן מדבא לומר דחוזר במיתתו של שלישי לדבר פשוט וכל היכא דמיבעיא בגמ' דידן ובירושלמי איפשוט פסקינן בכ"ד כפשיטות הירושלמי וה"נ פוסק רבינו כפשיטות הירושלמי דחוזר במיתת אחד מהן ודוק: הלכה יז נגמר דינו כו' ונמצא הכה"ג בן גרושה או ב"ח בטלה כהונה וכאלו נגמר דינו בלא כה"ג ואינו יוצא משם לעולם עכ"ל.

וכתב הכ"ת שם פלוגתא דר' אמי ור' אסי ופוסק רבינו כמ"ד בטלה כהונה משום דבפ"ג דקדושין (דף סו ע"ב) אמרינן דטעמיה דר' יהושע משום דכתיב ברך ה' חילו אפילו חללין ואתיא כמ"ד בטלה כהונה ועוד דהכי משתמע בירושלמי פ"ח דתרומות (דף מה ע"ב) עכ"ל. והנה לענ"ד דבריו ז"ל תמוהין מה שכתב בתירוץ הראשון דהכי משמע ואמרינן בקדושין לא ידעתי מה טעם הוא זה התם קאמר מ"ד מתה כר' יהושע זה ודאי ס"ל כר' יהושע אבל מ"ד בטלה ש"ה דכתיב ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפילו חללין שבו אבל הכא אפילו ר' יהושע מודה ופירש רש"י ז"ל פועל ידיו תרצה עבודתו כשירות אבל לענין שארי דברים אינו כהן עכ"ל.

נמצא דלמ"ד מתה אפילו בלא טעם דברך ה' חילו כשר ורק למ"ד בטלה צריך הטעם משום דכתיב ברך ה' חילו. והנה שם בקדושין איכא פלוגתא מהרבה מ"ד שם שמואל ור' ינאי ואבוה דשמואל דאבוה דשמואל יליף מקרא דברך ה' חילו ור"י ושאר האמוראים ילפי מקראי אחרים והיתה לו ולזרעו אחריו ומכל המקראות דהמה ילפי שוה לנו עבודה לשאר דברים וא"כ מאי אולמא דברי אבוה דשמואל מדברי שארי האמוראים שם כמו ר' ינאי דודאי הלכה כמותו נגד אבוה דשמואל דגדול אף מר' יוחנן

ובפרט שהמה רבים נגד אד"ש והמה ודאי ס"ל א"נ כר' יהושע כמ"ד מתה דוקא דהא אין לחלק לדידהו בין עבודה לשארי דברים כיון דלא ילפי מפועל ידיו תרצה וא"כ ה"ל לרבינו לפסוק אפכא כמ"ד מתה משום דרבים ס"ל כותיה דהא הלכה כר"י.

וגם מה שהביא הכ"מ בשם הירושלמי ג"כ חמוה דשם אפכא איתא וז"ל ר' יוחנן בשם ר' ינאי זה אחד מג' מקראות שהן מחזורין בתורה ובאת אל הכהן כו' ואיזהו זה שעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא ב"ג וב"ח שעבודתו כשרה רב אמר ופועל ידיו תרצה ע"ד דרב ובלבד כהן מקריב ע"ד דר"י משום ר"י אפילו כל כהן כו' ולקמן שם ר"י ר"ז בשם ר"י שאל היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע לו שהוא ב"ג או ב"ח מה את עביד ליה כמו שהוא מת ומחזיר אח הרוצח או כמו שנגמר דינו בלא כה"ג נשמענה מן הדא מעשה דמגורה כו' ומסיק אמר ר' יוסי ז"א היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונמצא ב"ג או ב"ח שעבודתו כשרה עד שיפסול בב"ד עכ"ל ומפרשי הירושלמי פירשו כן ומזה נפשוט הבעיא דלעיל דאינו נעשה ב"ג עד שיפול בב"ד וה"נ כמו שם וחוזר אלמא דבפירוש אמר שם אפכא בירושלמי דס"ל כמ"ד מתה כהונה ועוד כיון דאמר לעיל בירושלמי שם דתליא בפלוגתא דרב ור' יוחנן אי כל כהן או דוקא כהן המקריב וכיון דלר' יוחנן משום ר' ינאי הוא כל כהן וקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ודאי הוא כמ"ד מתה דלא מחלקינן בין עבודה לשאר דברים משום הקרא דברך ה' חילו אלא ילפינן מקרא דובאת ואפכא הוא מדברי הירושלמי ודברי הכ"מ צ"ע: אמנם דברי רבינו נ"ל ליישב כן דלהכי פוסק כמ"ד בטלה דאיתא סוגיא ערוכה במס' פסחים (דף עב ע"ב) דאמר א"כ תרומה שאני דאקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר דתניא היה עומד ע"ג המזבח ונודע לו שהוא בן גרושה או ב"ת ר' יהושע מכשיר ואמרינן מ"ט דר' יהושע דכתיב ברך ה' חילו כו' ותרומה אקרי עבודה דתניא מעשה בר"ט כו' א"ל עבודה בזה"ז מנין א"ל עבודת מתנה עשו אכילת תרומה בגדולין כעבודת בהמ"ק עכ"ל הגמ' אלמא דס"ל הכא לסתמא דגמרא דדוקא הני דברים דאקרי עבודה כשר מקרא דברך ה' חילו ופועל י"ת אבל לא בש"ד דלא אקרי עבודה וכמ"ד בטלה כהונה דלא מכשיר רק בעבודה וסתמא דגמ' עדיף מדברי הירושלמי וצריך לבאר דאף דהסוגיא שם בפסחים קאי אליבא דר' יוחנן דהוא מייירי בסוגיא שם ולר' יוחנן מ"ש והירושלמי הא כתב דלר' יוחנן דיליף מקרא דובאת שמה כשר בכל דבר מ"מ הגמ' אמר שם דא"ל דס"ל דרק ר' יוחנן משום ר' ינאי יליף מקרא דובאת שמה אבל ר' יוחנן עצמו יליף מקרא דברך ה' כו' ורק בעבודה כשר או דהגמ' דידן ס"ל דאפילו מ"ד דיליף מקרא דובאת שמה נמי אינו כשר רק בעבודה ולא כדברי הירושלמי דבכ"ד כשר והוא כמ"ד בטלה כהונה.

ואף שבמס' יבמות (דף לב ע"א) אמרינן שם אר"י אמר רב ה"מ ר' מאיר הוא והרי תרומה דאין זמנו בהול וקפטור דתנן היה עומד ונודע כו' ור"י פוטר הא אתמר עלה ארב"א הכא בתרומה בע"פ עסקינן דזמנו בהול ואב"א כו' ולא משני שם תירוץ אחר א"נ שאני תרומה דאקרי עבודה כמו בפסחים והתוס' ביבמות מביא שם זה התירוץ דבפסחים מ"מ א"ל דרבינו סמיך על האי סוגיא דמס' פסחים דא"ל דהתם האי סוגיא דיבמות נמי אהאי דפסחים קסמיך ולהכי ק לא מסיק האב"א כמבואר: וענ"ל כן דהנה שם בירושלמי נמי קשה דאמר ע"ד דרב ובלבד קדשי המקדש ע"ד דר"י אפילו קדשי הגבול ופירש המפרש אפילו תרומה משמע דלרב תרומה לא ואמאי הא אקרי עבודה

מקרא דעבודת מתנה וא"כ להוי פטור אף בתרומה אלא נ"ל לומר כן דכל עיקר הראיה שמביא שם בפסחים דתרומה אקרי עבודה הוא מקרא דעבודת מחנה אתן את כהונתכם עשו אכילת תרומה בגבולין כו' ובמס' יומא (דף כד ע"א) אמרינן אמר רב ד' עבודות זר חייב מ"ט דרב עבודת מחנה ולא עבודת סילוק והקשו המפרשים הא לרב איך ידע ולא עבודת סילוק הא מיבעי זה על תרומה.

ובאמת א"ל דרב לא ס"ל כלל הא דתרומה אקרי עבודה דלית ליה קרא ע"ז ועתה יבואר הכא ביבמות דאמר אמר רב יהודה אמר רב ואליבא דידיה משני אינו מתרץ רק בתרומה בע"פ אבל לא הטעם דאקרי עבודה דלית ליה זה אבל התם בפסחים קאי אליבא דר' יוחנן ור' יוחנן הא ס"ל בירושלמי דיומא כלוי דאפילו עבודת סילוק כמו שמביא המשל"מ לעיל בפ"ט מה' בהמ"ק וא"כ דריש הקרא דעבודת מתנה על תרומה ולהכי מתרץ כן והירושלמי דאומר ע"ד דרב ובלבד קדשי המקדש הוא לשיטתו דלא ס"ל דאקרי עבודה מבואר.

וכ"ז הוא רק ליישב את הסוגיא דפסחים ודיבמות אבל דברי רבינו לא תתיישב בזה דהוא הא פוסק תרווייהו בזה כרב דעבודת מתנה ולא עבודת סילוק ופוסק דתרומה אקרי עבודה כמבואר בה' תרומות וצריך לומר לדעת רבינו דסמיך על הסוגיא דפסחים וצ"ל כתירוץ המפרשים דנוכל לידע תרווייהו כמבואר ודוק: הלכה טו אע"פ שהחובל באביו בזדון חייב מיתת ב"ד כו' אם חבל באביו ואמו בשגגה א"ח גלות שלא חז"ג אלא להורג נפש בשוגג כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ בספרי מסעי מכה נפש לא אמרתי אלא רוצח הנפש יצא המכה או"א שוגג עכ"ל. והנה הכ"מ הביא ממרחק מן דברי הספרי והוא גמ' ערוכה שם במס' מכות (דף ח ע"ב) רבא אמר פרט לעושה חבורה לאביו בשוגג סד"א כו' והוא כמו דרשת הספרי אמנם זה הא חזינן דהספרי דריש מקרא דמכה נפש קמא הסמוך לרוצח הוא לא כמו שהביא רש"י ז"ל שם בגמ' הקרא דלנוס שמה כל מכה נפש בשגגה אשר זה לאו הוא דלא מצוי למכתב לנוס שמה בשגגה בלא מכה נפש ורק ילפינן מקרא זה אשר סמוך למלת רוצח הוא ודוק: פרק ט הלכה ג ועורף אותה שם בקופיץ מאחוריה כו'.

והנה בירושלמי דמס' סוטה פ"ט ה' ה' איתא וצריך לערוף בה שנים או רוב שנים נשמעינה מן הדא דאר"י אמר שמואל עד מקום שהצואר כשר לשחיטה כנגדו העורף כשר למליקה וכן הוא אומר כו' וכתב הק"ע וצריך כו' מיבעיא ליה אם צריך לערוף כל השנים או ברובא סגי ר"ש כו' ש"מ דקסבר דילפינן עריפה מחטאת העוף א"כ ה"ה דבעי שנים בע"ע כמו בחטאת דכתיב ולא יבדיל כו' ובש"ק כתב הקרבן עדה שם בגמ' מבואר דגמרינן עריפה מחטאת העוף א"כ בעינן שנים ממש ולא ידעתי למה השמיטו הרמב"ם עכ"ל.

ודבריו תמוהים דכפי דמבואר בסוגיא דתולין (דף כא) ובדברי הכ"מ ולח"מ לעיל בפ"ז מה' מעה"ק ה' ו' מבואר כן דלרש"י ז"ל סגי ברוב סימן אחד ויותר מרוב סימן אחד אסור ולדעת התוס' ורבינו שרי אף ברוב שנים ורק אסור להבדיל הראש אבל זה לכ"ע סגי בחטאת העוף רוב סימן אחד או רוב שנים וזה לא ס"ל לכ"ע דניבעי כל השנים דוקא כדברי הק"ע וא"כ ה"נ יתפרש כן דשאל אם בעינן שנים או רוב שנים ואומר דכל

דכשר בשחיטה כשר במליקה וכיון דשחיטת העוף כשר בין ברוב סימן אחד בין ברוב שנים בין בכל הסימנים ורק שאל יבדיל הראש מן הגוף ה"נ כן הוא דכשר בכל גוונא ולהכי רבינו לא הביא רק הא דעורפין מאחוריה כמו חטאת העוף ובכל אופן דכשר שם שרי הכא דגמרינן ג"ש עריפה עריפה כמבואר ועיין פ"מ ודוק: עוד שם והכהנים אומרים בלה"ק כו'.

והנה רבינו לא ביאר הכא מי הוא העורף את העגלה ומשמע דרק האמירה היה בכהנים אבל העריפה הוא כמו שחיטה בקדשים דכשר בזר ואף דילפינן במס' סוטה (דף מו ע"ב) עריפה עריפה מחטאת העוף על מן העורף כמו שבארנו מ"מ על זה לא גמרינן דיהיה כמו מליקה דרק בכהן הוא והא דאמרינן במס' מנחות (דף יח ע"ב) ט"ו עבודות המסורות לכהנים וקחשיב עריפת עגלה זהו האמירה שהכהנים אומרים ואף שאומר עריפת עגלה הוא כמו שכתבו התוס' במס' סנהדרין (דף יב ע"א) דאומר עריפת עגלה בשלשה כתבו דהוא מדידה ועריפה ל"ד וה"נ קאי על האמירה ואף שזה לאו עבודה מ"מ קחשיב כאן בין העבודות המסורות לכהנים כמו דקחשיב שם ברכת כהנים בפנים ובחוץ אשר בחוץ לאו עבודה הוא ה"נ קאי על אמירה שאומרים בעת העריפה אבל עריפה שרי בישראל נמי ולא בעי כהן דוקא ודוק: הלכה יב אפילו ראה ההורג ע"א אפילו עבד כו' או פסול לעדות בעבירה לא היו עורפין כו'.

והנה לעיל בפ"י מה' גירושין לענין עדות אשה ובה' סוטה ה' ב' לענין שלא תשתה כתב רבינו דמקבלין עדות דוקא מהני דפסולין לעדות מאיסור של דבריהם אבל לא בשל תורה והכא קתני סתמא פסול לעדות בעבירה. והוא ראייה ברורה לדברי הטורי אבן במס' ר"ה (דף כא) דגבי עגלה ערופה דילפינן מלא נודע הא נודע מי הכהו אפילו אחד בסוף העולם לא היו עורפין ה"ה אפילו גזלן דאורייתא נמי מעיד ע"ז דלא לערוף עפ"י כדברי רבינו הכא דקתני סתמא פסול לעדות אפילו שהוא מה"ת ודוק: פרק י הלכה ב ואם היתה טרפה פסולה כפרה כתיב בה כקדשים עכ"ל.

וכתב הכ"מ ירושלמי בפ' עגלה ערופה והוא תמוה דברי הכ"מ דל"ל להביא מהירושלמי והוא גמ' ערוכה במס' חולין (דף יא) אתיא מעגלה ערופה וכ"ת מאי נפ"מ כפרה כתיב כו' וצ"ע. וכתב עוד הכ"מ בירושלמי שם אם היתה מחוסרת אבר פסולה מהא דר' אלעזר דאמר מכל החי מכאן למחוסר אבר שאסור לב"נ אף הכא מחוסרת אבר פסולה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל.

והנה הפני משה על הירושלמי שם במס' סוטה בירושלמי כתב לתרץ זה משום דרבינו לא ס"ל כלל הא דר"א דמחוסר אבר אסור לב"נ דלא הביא דין זה ולהכי אינו מביא גם גבי עגלה ערופה וכן כתב השער המלך לעיל בפ"ב מה' שחיטה כדברי הפ"מ דרבינו לא ס"ל הא דר"מ דמחוסר אבר אסור לב"נ שלא הביא בכל ס' הי"ד זה.

ונ"ל לומר לפ"ד הטעם שלא ס"ל הא דר"א אף דלא מצינו חולק עליו מזה דהנה התוס' מקשים במס' ע"ז (דף ה ע"ב) ד"ה מכל כו' וא"ת אמאי לא קחשיב ליה הא דר"א בז' מצות ב"נ דאזהרתן זו מיתתן ולא הבא מכלל עשה קחשיב כמו מכל עץ הגן ולא גזל ותירצו דשב ואל תעשה קחשיב קום ועשה לא קחשיב והא קום ועשה הוא דמקרא דאיש איש מרבינן לכותים שנודרין נדרים ונדבות כישראל עכ"ל.

והגאון רע"ק איגר בגליון הש"ס הקשה על התוס' האיך משכחת לה גבי ב"נ קום ועשה
הא אינו מצווה בנדרים ונדבות על כל יחל עיי"ש והנה זה הקשה כבר המשל"מ לקמן
בפ"ט מה' מלכים הל' י' והביא בשם הירושלמי לבאר זה עיי"ש. אמנם המשל"מ תמה
ע"ד התוס' דהא אמר הגמ' בסנהדרין (דף נח) והא דינים דקו ועשה הוא וקחשיב ומשני
שב ואל תעשה וקום ועשה הוא וה"נ שב ואל תעשה וקום ועשה הוא שב וא"ת שלא
להביא לקרבן מחוסרת אבר כו'.

והנה קושיתי זה יש ליישב דהא אמר שם הגמ' האי חנא דבי מנשיא דאפיק ד"ך ועייל
ס"ך ודינים לא קחשיב תנא דב"מ וא"ל דס"ל דלא קחשיבין רק שב ואל תעשה גרידא
בלא קום ועשה כלל ור' אלעזר ס"ל כותיה ולהכי מחוסר אבר לא קחשיב אבל הברייתא
דקחשיב דינים וא"כ קחשיב נמי קום ועשה עם שב וא"ת ע"כ לא ס"ל הא דר' אלעזר
דלא קחשבה וא"כ רבינו דפוסק לקמן בה' מלכים פ"ט דקחשיב דינים וא"כ ע"כ לא
ס"ל הא דר"א ולהכי השמיט דין זה דר"א.

אמנם לעיל בה' מעה"ק דחינו זה ובארנו דרבינו ס"ל הא דמחוסר אבר אסור לב"נ דהא
פוסק בה' ע"ז דאם הקריב לפניו בהמה מחוסרת אבר לא אסרה ובע"ג (דף נא) אמר
הגמ' הטעם דהוא משום דר' אלעזר דפסול להקרבה לב"נ וקושית התוס' מ"ט לא קחשיב
בהדי ז' מצות מיישב המשל"מ לקמן בה' מלכים וא"כ שוב תשאר הקושיא מ"ט לא
הביא רבינו הא דמחוסר אבר לענין עגלה ערופה: ונ"ל ליישב כן דהנה רבינו סמיך על
סוגיא ערוכה דמוכת דמח"א כשר בעגלה ערופה.

דהנה אמרינן במס' תולין (דף קמ) ת"ש שתי צפרים טהורות מכלל כו' למעוטי טרפות
מחיות נפקא הניחא למ"ד טרפה חיה אלא למ"ד טרפה אינה חיה מא"ל ועוד מדתנא
דבר"י נפקא דאמר נאמר מכשיר ומכפר בחוץ ונאמר מכשיר ומכפר בפנים מה מכשיר
ומכפר האמור בפנים עשה מכשיר כמכפר אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה מכשיר
כמכפר ובחולין פירש רש"י מכפר בחוץ שעיר המשתלח ובקידושין (דף נו) פירש עגלה
ערופה ובכריתות (דף כה) מפרש לה תרווייהו שעיר המשתלח ועגלה ערופה ועיי"ש
בתוס' ומסיק שם אמר רב נחב"י למעוטי צפרי עיר הנדחת רבא אמר למעוטי שלא לזווג
לה אחרת רפ"א למעוטי צפרים שהחליפו כו' רבינא אמר למעוטי עוף שהרג את הנפש
כו' וכתבו התוס' ד"ה שלא וא"ת וחיות ל"ל וי"ל דרבה ורנב"י לא פליגי אהדדי ותרי
מיעוטי חד לדמר וחד לדמר עכ"ל ופירוש התוס' כן הוא דלמעט מה שממעטינן לעיל
חיות שחיין ראשי אברים שלהם וחיין בפיך לא צריך דמכשיר ומכפר נפקא וע"ז תרצו
דאתי לדר"נ למעט דברי רבא ולרבא דברי רנב"י: והנה רבינו ז"ל לעיל פי"א מה' ט"צ
הביא הג' אוקימתות של רנב"י ור"פ ורבינא ושל רבא שלא לזווג לה אחרת אינו מביא
וכתב הים של שלמה שם במס' חולין דרבינו ס"ל דר"פ והני תרתי פליגי על רבא ופוסק
כותייהו דבתראי המה והם אינם ממעטים רק איסורי הנאה והמשל"מ כתב לדחות דברי
היש"ש דרבינו ז"ל נמי ס"ל אוקימתא דרבא וכתב דברי רבא במה שאמר שם בה' ז'
שיכול לטהר מצורע אחר שנשתלחה שהרי מותרת באכילה משמע דקודם לכן לא כרבא
עכ"ל המשל"מ ועתה נבאר לא מיבעיא לשיטת היש"ש דרבינו לא ס"ל הא דרבא דהני
פליגי עליה ודאי תקשה לדידיה קושית התוס' לדוכתא ל"ל קרא דחיות אלא אפילו לפי

שיטת המשל"מ נמי תירוץ התוס' קשה דהא התוס' כתבו שם ע"ד רבא דאמר שלא לזווג אחרת וצ"ע מנא ידעינן כו' וכתב המשל"מ ודבריהם תמוהין בעיני דהא המה גופא ס"ל דמשלחת אסורה במס' קדושין וא"כ כה"כ דלרנב"י ולר"פ ולרבינא ממעטינן הני דהוי איסורי הנאה ה"נ ממעטינן משלחת מקרא דטהורות ולא אסורות בשלמא לרש"י ז"ל דס"ל דמשלחת מותרת ניחא אבל לפ"ד התוס' תמוה עכ"ל.

וא"כ ליתא לתירוץ התוס' דהא רבינו פוסק דמשלחת אסורה וא"כ נוכל שפיר לידע מקרא דחיות או טהורות כולהו בין דרבא ובין דרנב"י ושאר מ"ד דכולהו הוי איסורי הנאה וכמו שמבאר המשל"מ ול"צ לזה תרי קראי וע"כ צ"ל דס"ל להגמ' דעגלה ערופה אינו פוסל בה מחוסר אבר ונמצא דהמכפר בחוץ כשר נמי מחוסר אבר וצריך קרא דחיות למעט מחוסר אבר הכא גבי מכשיר דממכפר בחוץ לא נוכל לידע ומפרש כפירוש רש"י ז"ל במס' קדושין דהוא עגלה ערופה ואף אם נפרש גם שעיר המשתלח מקרי מכפר בחוץ מ"מ כיון דמצינו בחד מכפר דכשר לא נוכל לידע על מכשיר בחוץ דביה פסול וא"כ כיון דהגמ' ס"ל דעגלה ערופה כשר ביה מחוסר אבר להכי השמיט רבינו.

והטעם דפליגי גמ' דידן והירושלמי דהירושלמי ס"ל דפוסל מחוסר אבר בע"ע והגמ' ס"ל ראינו פוסל נ"ל כן עפ"י מאי שכתבו התוס' במס' קדושין (דף כה) ובע"ז (דף ה) ובזבחים (דף סא) וז"ל וקשה ל"ל קרא דמן העוף למעט יבשה גפה בעוף ת"ל דמקרא דכל החי דאסור אף לב"נ ומתרצים דה"א כה"כ דמום אינו פוסל בה דתמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף ה"א מחוסר אבר נמי כשר להכי צריך קרא דמן העוף ועי"ל דא"ל קרא דמן העוף ה"א דקיי"ל כל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסניי לישראל נאמרה ולא לב"נ וכל מצוה שנאמרה ונשנית לזה ולוה נאמרה ולכן צריך קרא לאסור לב"נ דה"א לישראל נאמרה ולא לב"נ עכ"ל.

והנה בירושלמי דפסחים פ"ט ה' ה' איתא אית תני דוקין פוסלין בו וא"ת אין דוקין פ"ב מה מקיים שה תמים שיהא שלמין באבריהם אפילו לקרבנות ב"נ לא כן אר"א מכל החי תמן יש מהן למזבח ברם הכא אינו מהן למזבח כו' ותני כן ג' מזבחות היו לאבותינו במצרים משקוף ושתי המזוזות כו' ופירש הק"ע דבא התמים ללמד על הפסח מצרים דמחוסר אבר פוסל ואף דבקרבנות ב"נ נמי פוסל מ"מ משום דאין מקריבין ממנו ע"ג המזבח להכי צריך קרא דשה תמים על מח"א אלמא דס"ל להירושלמי דא"ל קרא דתמים דכתיב גבי פ"מ ה"א דמחוסר אבר אינו פוסל לפי שאין בו מזבח וא"כ ה"נ בעגלה ערופה דלא היה מקריב למזבח לא אמרינן דפוסל ביה מחוסר אבר ולא מ"ל דילפינן מהתם מפסח מצרים לעגלה ערופה כי היכא דהתם פוסל מח"א אף בלא מזבח ה"נ כן בעגלה ערופה לא מ"ל כן דא"כ תקשה לפי תירוץ התוס' הכא דלהכי בעי קרא דמן העוף לאסור מחוסר אבר דה"א דכיון דאין מום פוסל בו ה"ה מחוסר אבר אכתי ל"ל קרא נילף מפסח מצרים מקרא דתמים דפוסל מח"א אף דמום א"פ ה"ה דמחוסר אבר בעוף פוסל ול"ל קרא דמן העוף אלא ע"כ דהוה שני כתובים הבאים כאחד וא"מ וא"כ עגלה ערופה כשר מחוסר אבר והירושלמי דס"ל דפוסל מח"א בע"ע אף דס"ל כהאי מ"ד בירושלמי דפ"מ הוה פוסל מום אף בדשב"ע ומקרא דתמים ילפינן לפסול בע"מ ולא מחוסר אבר ולא

הוי ש"כ ולמידין והגמ' דידן ס"ל כמ"ד דרק מחוסר אבר פסול בפ"מ והוי ש"כ ולהכי כשר בע"ע מח"א.

ואף אם נאמר דמקרי שני כתובין בלא קרא דתמים מפסח אלא הקרא דמן העוף ומכל החי לבד לפי תירוץ הראשון של התוס' דמצריך קרא דמן העוף לאסור מח"א דה"א דכיון דאין מום פוסל ה"ה מח"א ותקשה דנלמוד אכתי מקרא דמכל החי דאסור לב"נ מחוסר אבר ונהי דמכל החי איצטריך לגופיה לאסור אז לב"נ אך המן העוף מיותר דנלמוד מכל החי אלא ודאי דהוה ש"כ שלא ללמד ד"א מה שאין המום פוסל אין מח"א פוסל בה וממעטינן מזה עגלה ערופה דאין מום פוסל בה אף מח"א אין פוסל בה אבל הירושלמי דפוסל א"ל דס"ל כמ"ד דש"כ הב"כ מלמדין ר' יהודה והתנא בע"ז (דף סד ע"ב) וילפינן מכל החי ומן העוף מח"א אף בעגלה ערופה אבל לדידן אינו פוסל כמבואר ודוק: הלכה ו עגלה ערופה אסורה בהנאה כו' ומשטרד לנחל איתן תאסר בהנאה אע"פ שעדיין לא נערפה עכ"ל.

והקשה הכ"מ בשם הרשב"א דרבינו מזכה שטרא לתרי דלפי הסוגיא בכריתות כ"ה הוה למ"ד דנאסרה מחיים אם נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה נאסור ורק עד שלא נראית לעריפה ודאי מחיים לא כפרה ספיקא עיי"ש דמסיק דתנאי היא וא"כ דנאסרה מחיים לא תצא ותרעה ורבינו ז"ל פוסק לקמן נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה תצא ותרעה ותירץ הרשב"א דרבינו לא ס"ל כסוגית הגמ' משום דס"ל דאדעתיה שימצא ההורג לא אקדשיה כו' ולפ"ד המפרשים דתועלת מדידה היה לגלות ההורג והוי כמו אשם ודאי שתרעה בעד כמו שהקשה התוס' ותירוצם לא ס"ל לרבינו ז"ל עכ"ל.

ובס' מעין החכמה פ' שופטים הביא רבינו לדעת רבינו והסביר סברת הכ"מ כן דלא יהיה נגד הגמ' דתליא בזה דא"נ דצריך ב' עדים כשרים לזהכסברת הל"ב בסוטה (דף מו) לא שכיח שיהיה ב' עדים להכחיש ולא גמרי ומקדשי כסברת הכ"מ אבל לפי ל"ק דאף ערים פסולים יכולים להכחיש עד אחד כשר ליתא סברת הכ"מ לגמרי ומקדשי והסוגיא שם אזלא לל"ק אכל רבינו דס"ל כן משום שפוסק כל"ב עיי"ש: ולענ"ד נ"ל להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא בירושלמי דסוטה (פ"ט ה"ז) א"ר ינאי שמעתי לה גבול מאימתי היא נאסרת והורידו משעת הורדה אר"א לפוטרה משום או"ב כר"ש ארשב"י עד שהיא בחיים היא קדושה מתניתא אמרה כן תצא ותרעה בעדר מהו תצא מקדושתה עכ"ל ופירשו המפרשים כן כתיב והורידו ולא הורידו ללמד דמשעת הורדה נאסרה בהנאה אע"פ שלא נערפה כו' תצא מקדושה ש"מ שהיתה קדושה מכבר ואעפ"כ תצא לחולין ותרעה בעדר דאדעתא דהכי שימצא ההורג לא אקדשיה והדבר מצוי שימצא ההורג עכ"ל אלמא דס"ל להירושלמי בהדיא דאף דנאסרת מחיים מ"מ א"נ ההורג תצא ותרעה בעדר אף דלא כפרה ספיקא ס"ל דאדעתא דהכי לא אקדשיה וכמו שהסביר הכ"מ וגמ' דידן ס"ל ע"כ כלישנא קמא אבל הירושלמי ס"ל כל"ב כמו שמבאר המעין החכמה ופוסק רבינו כן ודוק: הלכה ז נמצאו העדים זוממין ה"ז מותרת בהנאה כו' וכתב הכ"מ בכריתות (דף כד) אר"י מודים חכמים לר"מ באשם תלוי שהזימו עדיו שיצא וירעה בעדר ויש ללמוד משם לע"ע עכ"ל.

ולענ"ד לא צריך לומר דרבינו יליף עגלה ערופה מאשם תלוי דגבי עגלה ערופה גופיה כתב מפורש בתוספתא דמס' כריתות פ"ה וז"ל עגלה ערופה נמצאו עדיו זוממין מותרת בהנאה ע"כ כדברי רבינו ודוק: פרק יג הלכה יד השונא שאמרו בתורה לא מכותי אלא מישראל כו'. והקשה הכ"מ דבגמ' דב"מ (דף לב) אמר וא"א צער בע"ת דאורייתא מה לי שונא ישראל מה לי שונא כותי מי סברת אשונא דקרא קאי אשונא דמתניתין קאי על כך משנה דלעיל דשונא לטעון והשתא יש לתמוה מאחר שרבינו פוסק דצער בע"ת הוה דאורייתא א"כ ע"כ שונא בין מכותי בין מישראל ואיך כתב השונא לא מכותי אלא מישראל כו' ועי"ל דבפ' ע"פ (דף קיג) אמר רשב"י אמר רב מותר לשנאותו כו' מאי שונא אילימא שונא כותי והתניא שונא שאמרו כו' וא"ת א"כ הדרא קושיא לדוכתה א"א צעב"ח דאורייתא מה לי שונא ישראל ומה לי שונא כותי וי"ל דהמ"ל כר"ש התוס' לישראל בחנם ולכותי בשכר עכ"ל.

ואכתי צריך לבאר דדחי הסוגיא דגמ' ומפרש ליה כמו שכתבו התוס' לפרש. ונ"ל לבאר כן עפ"י הסוגיא דפסחים שם שמביא הכ"מ דבעל המאמר הוא רשב"י בשם רב ורב מפרש ליה דשונא קאי אשונא דקרא לומר דשונא ישראל ולא אמתניתין ורב גופיה הא ס"ל במס' שבת (דף קכח ע"ב) דצער בע"ת דאורייתא דאמר שם בהמה שנפלה כו' מ"ט צעב"ח דאורייתא ומבטל כלי מהיכנו דרבנן ואתי דאורייתא כו' וכיון דס"ל לרב דהוא מה"ת ואעפ"כ אמר שונא שאמרו שונא ישראל כו' וא"כ ע"כ מפרש ליה רב כדברי התוס' דלזה בחנם ולזה בשכר ולא ס"ל כהסוגיא דב"מ ופוסק רבינו כותיה כמבואר ודוק: הלכות מכירה פרק א הלכה ו כיצד בשטר כו' בד"א במוכר שדהו מפני רעתו אבל בשאר קרקעות אע"פ שהגיע שטר של מכר לידו ואפילו הביא עדים לא קנה עד שיתן את הדמים עכ"ל.

וכתב הרה"מ שם מימרא דשמואל וסוגית הגמ' ודע דאע"פ שהמוכר לא עייל ונפיק כו' ודע דאוקימתא דרב אשי ע"ז דקאמר במתנה ביקש ליתנה לו ה"ק מפני רעתה בדין הוא שקנה שהרי אפילו במתנה היה נותנה כו' כי רעה בע"א עכ"ל. והכ"מ והלח"מ מבארים דהרי הרה"מ שבא לפרש מ"ט אינו פוסק רבינו כרב אשי דהוא בתרא ואמר שם דבמתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב לו לשון מכר כדי ליפות את כחו אלמא דר"א ס"ל דאף אם מפני רעתה מהרה אינו קונה רק אמרינן במתנה ביקש ואיך פוסק רבינו כרב המנונא דמוקי במוכר מפני רעתה ודחקו בזה.

ולענ"ד נ"ל ליישב רעת רבינו כן דהנה התוס' הקשו שם ד"ה ולמה כו' וא"ת ולמה כתב בלשון מתנה בשלמא מכר משום אחריות אלא מה יפוי כח יש במתנה אי משום דבמתנה לית ביה משום דינא דבר מצרא הא אמר בפרק המקבל דבמתנה דאית ביה אחריות אית ביה דינא דב"מ וי"ל כו' ובירושלמי דפרקין מפרש דיפוי כח של מתנה היינו לגבי בור ודות דמוכר שרה בסתם לא מכר בור ודות אבל מתנה בעין יפה נותן הכל עכ"ל: והנה המקנה כתב שם לתרץ קושיית התוס' במס' קדושין דהנה הכא קאי הסוגיא אליבא דשמואל דהוא אמר שם בתחלה ל"ש אלא בשטר מתנה כו'.

והנה שמואל ס"ל במס' ב"מ (דף יד ע"א) דבמכירה לא אמרינן אחריות ט"ס הוא וא"כ ע"כ מיירי דכתב לו בפירוש האחריות דאל"כ ליכא יפוי כת וכיון דמפורש בו אחריות

מה יפוי כח יש דכתב בלשון מכר מאם כתב בלשון מתנה ומתרץ דהא דשמואל ס"ל במכר דלית ביה אחריות ט"ס הוא היינו בשטר מכר לחודיה אבל הכא מוכח מלשון השטר דכתב תרווייהו לשון מתנה ולשון מכר וע"כ הוא משום דנתכוון דיהא בו אחריות.

ולפ"ז ניחא קושית התוס' דצריך לכתוב לשון מתנה ע"כ דאם הוה כתב ביה רק מכר לחוד לא הוי אמרינן ביה אחריות ט"ס כמו דס"ל לשמואל בב"מ עכ"ל המקנה. והנה רבינו פוסק לקמן פי"ט הי"ג דאחריות טעות סופר אף במכירה וכתב אפילו מכר הקרקע בשטר ולא הזכיר האחריות בו ה"ז חייב באחריותן שאחריות ט"ס הוא עכ"ל.

נמצא דלדידיה ליתא תירוץ זה וע"כ ל"ל דא"כ תסוב לדידיה קושית התוס' למה כתב בלשון מתנה וא"כ ניחא דרב אשי משני הכא הברייתא אליבא דשמואל במתנה ביקש ליתן כו' ואי תקשה למה כתב בלשון מתנה יש לומר כדי שיהיה האחריות ט"ס אבל לדידן דליתא זה לא מצי לומר תירוץ של רב אשי דתקשה קושית התוס' למה כתב לשון מתנה וצ"ל תירוץ הרה"מ במוכר שדהו מפני רעתה ולהכי כתב רבינו כן ודוק: פרק ו הלכה ח היו עומדין שלשתן ואמר לו מנה שיש לי בידך בין פקדון בין מלוה תנהו לזה קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בי עכ"ל.

והנה האחרונים הקשו על רבינו מ"ט לא הביא מה שאמרו שם בסוגיא דגיטין (דף יד ע"א) דאף במתנה מועטת בעי דוקא בפניו והפוסקים הביאו זה והאחרונים עמדו ע"ז מ"ט השמיטו רבינו. ונ"ל ליישב כן דהנה שם בתוס' ד"ה אבל הקשו וא"ת והא נמי שמעינן לה דאמר רב בפ' הזהב (דף מט) דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה ומדמי התם מתנה מועטת למכר דליכא מעות בהדי דברים וי"ל דהיכא שאומר לנפקד או לבע"ח שנתן לו ס"ד דקני טפי מכשאמר מתנה אני נותן לך עכ"ל: והנה צריך להבין לכאורה האיך נוכל לומר דקנה קנין גמור דמיירי הכא היכא שנותן לו ע"י אחר דהא התם רק במתנה מועטת לענין אמנה והכא נימא היכא שאומר לנפקד או לבע"ח שיקנה קנין גמור.

אך נ"ל דהנה התוס' כתבו לעיל (דף יב) דבמתנה לא אמרינן תן כזכי דמי והטעם הוא כמו שכתב הר"ן ז"ל ס"פ דלהכי במתנה ל"א תן כזכי דאין אדם ממהר לעשות שלית לזכות למתנה וה"א דזהו רק במתנה מרובה אבל במתנה מועטת היכא שאומר לחבירו תן הוי כזכי והיכא שאומר תן לא ניבעי שיאמר דוקא בפניו קמ"ל דלא.

אמנם רבינו הא פוסק לקמן בפ"ב מה' זכיה דתן כזכי דמי אף גבי מתנה והקשו הרשב"א והר"ן ז"ל מגמ' זו דאמר יהיבנא ליה לפלוני ואעפ"כ בעינן מעמד שלשתן דוקא ותירצו דלדעת רבינו מיירי דלא הוה הקבא דמוריקא ברשותו ולהכי אינו זוכה בה וא"כ הא לדעת רבינו ליתא תירוץ זה דה"א דבזה תן כזכי דכיון דמיירי דאינו רשותו שוב אין חילוק בין מרובה למועטת ואף מועטת אין סבראלומר דקני.

וע"כ נ"ל לומר דרבינו אינו מפרש כפירוש התוס' אלא מפרש הסוגיא כן דרב דאמר לא הדרנא ביה אי נימא דבדברים לבד יש בו משום מחוסר אמנה לא היה הדר ביה ודאי ורק רב לטעמיה דס"ל אין בו משום מחוסר אמנה ולהכי אמר במעמד שלשתן דלא מצי הדר מצד הדין דקנין וזהו שמסיק נמי הגמ' אי מההיא ה"א ה"מ מתנה מרובה אבל מתנה

מועטת לא ניבעי בפניו והוה בזה מחוסר אמנה וא"כ כיון שיש בו מחוסר אמנה אמר רב דלא הדרנא ביה.

ובזה יבואר לתרץ הקושיא מגמ' דהתם היכא שאומר לו שיתן אין בו משום מחוסר אמנה אבל היכא שאומר לנפקד או לבע"ח שיתן לו הוה מחוסר אמנה ולא מיירי לענין קנין כמו שמפרשים התוס' ורב אמר דלא הדר ביה מטעם אמנה קמ"ל דאף בזה דמחנה מועטת אין בו משום מחוסר אמנה ובעי דוקא מעמד שלשתן וא"כ אנן דקיי"ל כר' יוחנן בכ"ד דבמתנה מועטת הוה מחוסר אמנה אי הדר ביה לא צריך להביא חילוק בין מרובה למועטת דהא מיירי לענין מחוסר אמנה ולדידן הוי מחוסר אמנה במועטת ולהכי השמיט רבינו.

ועוד נ"ל ליישב פשוט עפ"י מאי שכתב בס' מהר"ם ברבי במס' גיטין לקמן (דף סד) לתרץ קושית הרשב"א על רבינו ז"ל דפוסק דתן כזכי מסוגיא זו וכתב לתרץ דהכא אליבא דרב קאי והכריח דרב לשיטתו אזיל ומוכרח לומר הוא דתן לאו כזכי אבל לדידן מוכרח אפכא מן המשנה דתן כזכי עיי"ש וא"כ ניחא שפיר דאליבא דרב דס"ל דתן לאו כזכי דמי והוה המעשה הכא דאמר תן ה"א שפיר לחלק בין מתנה מרובה למועטת דה"א דבזה הוה תן כזכי דמי קמ"ל דבמתנה מועטת נמי לאו כזכי דמי אבל לדידן דבכ"מ אמרינן תן כזכי דמי ל"צ כלל לחלק בזה ולהכי אינו מביא כמבואר ודוק: פרק יג הלכה ה כשם שהונאה להדיוט כך הונאה כו' וכשם שהונאה בפירות ובבהמה כך יש דין הונאה במטבעות כיצד כו' שהיה ה' דינר זהב בכ"ד דינר כסף וצרפה בכ' או בכ"ח כו' ה"ז מחזיר כו'.

וכתב הלח"מ דין הבהמה מחלוקת ודין המטבע מוסכם ותמהני על רבינו דתלי תניא בדלא תניא עכ"ל. ונ"ל פשוט דכונת רבינו ז"ל הוא על מטבע דהוה נמי שתות כמו הבהמה והפירות וכמו דמסיק דהוה הדין כר"ש ולא כשאר פוסקים דפסקו כר' יהודה דלא הוי בשתות כמו שהביא הרה"מ הכא ולהכי תליא זה דמטבע הוה שתות כמו בהמה ופירות דהוי לכ"ע ודוק: פרק כא הלכה ו דרך המלך ודרך הקבר אין לה שיעור ונ"ל שזהו כמוכר דבר שאין מינו ידוע עכ"ל.

וכתב הראב"ד בהשגות א"א אין דבריו ידוע ואני אומר שיטול המלך ישראל ממנו כל מה שיצטרך לו עכ"ל. וכתב הרה"מ ולפ"ד הראב"ד ז"ל ה"ה במוכר דרך הקבר בשדה שהולכין מלוי המת בכל השדה כפי שיצטרך להם וכן פירש"י עכ"ל.

ונ"ל לומר דרבינו ס"ל כמו שכתב הלח"מ לקמן בפ"ה מה' מלכים לדעת רבינו במלך ישראל רק במלחמה פורץ לו גדר ואף דהגמ' קאמר בב"ב הכא גבי דרך המלך דמלך פורץ לו גדר הוא רק להראות דמלך שאני משאר ב"א אבל באמת היכא דמנכר לו דרך לא נדע השיעור כמה שיצטרך בזה היה רק במלך ישראל במלחמה והוה כמוכר לו דבר שא"י.

והנה הטור וש"ע בח"מ סי' ריז) לא הביאו דין זה דדרך המלך ודרך הקבר וכתבו שם רק דרך הרבים ולמעמד נותן כו' וזה לא כתבו בשלמא בדרך המלך ליתא בזמן הזה דליתא דרך היה בא"י במלך ישראל אבל דרך הקבר צריך לבאר מ"ט השמיטו. ונ"ל

לומר דלהכי לא הביאו משום דהמה מפרשים ליה כפירוש הרשב"ם וז"ל שם במשנה דרך הקבר תקנת חכמים הוא משום יקרא דשכבי כדאמרינן בגמ' דכתובות דצריכין הרבה ב"א ללותו שיחזיקו מלא כל הדרך כו' ונראה בעיני דהא דקבר אין לו שיעור לא חמור כשל מלך לפרוץ בנין אלא להלך ע"ג תבואות כו' א"נ במוכר דרך הקבר לחבירו ללכת דרך שדהו דמסתמא א"ל שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם כו' נמצא דהרשב"ם ז"ל מפרש בזה שני פירושים וכפירוש הראשון מפרש נמי הנמ"י דלא מיירי לענין מכירה שדה או דרך אלא לענין מלוי המת דמותרים לילך ע"ג התבואות משום תקנת חכמים וא"ל דגם המה נמי מפרשי כן כפירוש הראשון של הרשב"ם ז"ל ולא מיירי לענין מכירה ולהכי הכא לענין מכירה לא הביאו דבר זה כמבואר ודוק: פרק כד הלכה א המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו ואפילו היו ג' נטיעות קטנות כו' ה"ז יש ללוקח קרקע הראוי להם כו' וקנה כל האילנות שביניהם עכ"ל.

והנה הטור כתב בח"מ (סי' רטז) דדוקא אילנות קטנות שביניהן קנה. והב"י כתב עליו דדבר פשוט הוא דאלו גדולים אינו מן הסברא שיהו בטלים עם הג' אילנות שקנה ותמה הסמ"ע בס"ק י"ח על המחבר שסתם וכתב בש"ע סתם כדברי רבינו קנה כל האילנות משמע אפילו גדולות ולא חילק בזה דדוקא קטנות עיי"ש.

ונ"ל לענ"ד ליישב דעת המחבר דאזיל לטעמיה דס"ל דאפילו גדולות קנה ומוכרח הוא מהגמ' כדברי רבינו דהנה איתא בגמ' דב"ב (דף פ"ג ע"ב) בור מהו שתפסיק כו' ריכבא דדיקלי מהו תיקו. וכתב הנמ"י וז"ל ומיהו כבר פסקנו לעיל דקנה אילנות שביניהן ואע"פ דאפשר שמפסיק בין האילנות אבל אם היה שם ריכבא דדיקלי ושיירה לעצמו כפירוש ומפסיק בין האילנות כבעיא דאמת המים ורה"ר כו' עכ"ל.

וקשה לענ"ד על הנמ"י אלו לומר דהא דריכבא דדיקלי דאמרינן דהוא הפסק ולא קנה כמו האילנות מיירי דשיירי בפירוש א"כ לקמן דבעי הלל מרבי עלה ארז כו' אלא היה ארז ביניהן מהו א"ל קנה וקנה ופירש הרשב"ם אם הוא מפסיק ופשט ליה דקנה נמי כמו האילנות שביניהם וגם הארז קני ליה כו' וא"נ דמיירי כדברי הנמ"י דמפרש בהדיא דשיירי הא דריכבא דדיקלי ולהכי לא קנה וא"כ שפיר מיבעיא הלל על ארז אי מפרש בהדיא דשיירי אי הוה הפסק ומ"ט אמר ליה דלא הוה הפסק משום דקנה וקנה אף הארז הא מפרש בהדיא דשיירי כמו ריכבא כו'.

וע"כ נ"ל לומר כן דהנה לדעת הטור דס"ל דדוקא אילנות קטנות מיירי הא דריכבא דדיקלי באילן גדול דלא קנה ובעי ליה אי הוה הפסק כיון דלא קנה ומסיק בתיקו ואח"כ בעי הלל על ארז קטן ורק שהוא מין אחר מאילן שאינו עושה פירות אי הוה הפסק ואמר ליה אי הוה קטן קנה וקנה ושפיר מביא הטור בסי' רט"ז לבעיא דלא אפשרטא אמת המים ורה"ר וריכבא דדיקלי אבל רבינו דלא מחלק בין אילנות קטנות לגדולות וס"ל דכולן קנה לא הביא הכא בה' ד' רק או שהפסיק בור אמת המים או רה"ר אבל ריכבא דדיקלי אינו מביא כלל דלא גרים ליה בגמ' וכן הרי"ף ז"ל לא גריס רק אמת המים ורה"ר ולא ארז ורק הרא"ש גריס כדברי הטור משום דזה קנה כמו ארז וניחא שפיר לדברי רבינו דהלל קמבעיא על ארז אי הוה הפסק משום דסתם ארז הוה גדול כמו דמצינו בקרא כארז ישגא וקמבעיא ליה אי ארז דהוה גדול הוה הפסק ולא קנה כדעת הטור ומסיק ליה

דקנה אף גדול ולא מחלקינן כדברי הטור וא"כ המחבר הכא בסימן זה ס"ז לא הביא רק בור אמת המים ורה"ר אבל ריכבא דדיקלי אינו מביא משום דס"ל כדעת רבינו דל"ג זה משום דקנה כמו האילנות והבעיא דהלל על ארז הוא משום דגדול הוא ומסיק דקנה ולהכי השמיט כדעת רבינו.

וניחא נמי הא דפשיט ליה רבי להלל דקנה גבי ארז ואכתי תיבעי לקמן (דף קד ע"ב) דבעי ר"א בור כו' ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק גבי כור עפר וא"כ נמי תבעי נמי ארז אי הוה הפסק לדעת הטור דגריס תרווייהו ריכבא דדיקלא וארז הכא וא"כ הפשיטות דרבי לא הוה פשיטות גמור אבל לדעת רבינו ניחא דהכא לא גרסינן ריכבא דדיקלא כיון דמסקינן דארז קנה ה"ה דדיקלי ורק לקמן גרסינן ריכבא דדיקלא בבעיא וא"כ ל"צ למיבעי על ארז דהוא שוה לריכבא דדיקלא דנשאר בחיקו ודוק: פרק כח הלכה ב המוכר את הבית לא מכר את החדר שלפנים ממנו כו' ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש בו רחב ד' אמות עכ"ל.

וכתב הרה"מ ולא את הגג במשנה ולא מצאתי בגמ' שיעור רחב לגג אולי למדה הרב מיציע דא"ל דהוה ד"א מכור עכ"ל, והכ"מ כתב ואני אומר שמאחר שרבינו לא כתב בחדר שצריך שיהיה בו ד"א ולא יליף לה מיציע ה"נ דיליף גג מיציע דמ"ש גג מחדר ואפשר לומר דכיון דמאחר דטעמא דחדר אינו מכור בכלל בית הוא כו' אבל גג דטעמיה לאו משום שתקרה שוה לבית כה"כ דלית ביה ש"ב דהיינו ד"א לא פליג רשותא לנפשיה עכ"ל ומ"מ כיון שאין זה מפורש בגמ' ה"ל לומר לרבינו נראה לי בזה.

וע"כ נ"ל לומר דרבינו מפרש להיות דברי הירושלמי דאיתא שם על המשנה כן ר"נ בשם רחב"א והוא שיהא ארבע על ארבע כו' על רום עשרה ובלבד במקורה ובמנופף א"ל ר"ז כל הדין פירושא דפריש לכוון רחב"א וכתב הפ"מ והוא כו' איציע קאי דבפחות מד"א לא חשיב ובטל לגבי בית כה"ד כי תשא פירש לכוון רחב"א מתמה היה ר"ז על שהוצרך דוקא ד' על ד' ומקורה ומגופף ועל רום עשרה עכ"ל.

אמנם בנמק"י על המשנה שם משמע דמפרש דברי הירושלמי על הגג דכתב כן ולא את הגג אעפ"י שאינו מקורה ומגופף מדלא פירש בגמ' זה משמע דמפרש הירושלמי דקאי על הגג ולהכי אמר דלדין א"מ משום דלא מפרש זה ולא כמו שהבין הפ"מ דקאי על היציע וכן ס"ל לרבינו וסמך על הירושלמי להצריך בגג ד' אמות דילפינן מיציע ונהי דלא הביא זה דרום עשרה ומקורה ומגופף מ"מ בזה ס"ל דלא בעינן כיון דלא נזכר בגמ' כדברי הנמ"י אבל על ר"א דנזכר בגמ' גבי יציע ס"ל דילפינן נמי על גג ובזה אינו חולק הגמ' והירושלמי ועור א"ל דר"ז דמסיק שם כל הדין פירושא דמפרש לכוון רחב"א פליג ע"ז דבעי רום עשרה ובמקורה ומגופף אבל מה דבעי רוחב ארבע לא פליג בזה ס"ל לגמ' ג"כ יציע ולהכי לא הביא זה ורק מה דבעינן ד' אמות כמבואר ודוק: הלכות זכיייה ומתנה פרק א הלכה יח כל המפסיק לפאה מפסיק בנכסי הגר כו' וכל המפסיק ברשות שבת מפסיק בנכסי הגר ואפילו היה ביניהם רשות שחלוקים לגיטין כו' כל דבר המפסיק לטומאה מפסיק בנכסי הגר כיצד כו' כ"מ שמחזיקין אותו לטומאה הרי הוא כמקום יותר מוחלק בפ"ע עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל ואין בגמ' אלא בפאה ובשבת וטומאה ובגיטין כו' כן דרך הגמ' ומפרש בגמ' מה טיבן של הספיקות עכ"ל וכתב הרה"מ ז"ל דרבינו ס"ל הכל מכש"כ שמקו"ח הוא דורש ומה מצר וחצב שלדעת ר"א אין מפסיקין בש"ד מפסיקין בנכסי הגר מה שמפסיק בש"ד לא כש"כ שמפסיק בנכסי הגר ונכון הוא עכ"ל.

ולענ"ד דחוק הוא שאין דרכו של רבינו לומר דנים מדעתו מה שלא נזכר בגמ' וללמוד מקו"ח. ועוד הקשה הלח"מ כמה קושיות ונשאר בקושיא דבטומאה ס"ל לרבינו כרבנן דאינו מפסיק וכן רבינו לא הזכיר בה' שבת פאה וטומאה שחצב ומיצר מפסיקין עי"ש.

וע"כ נ"ל לומר כן דרבינו מפרש פשט אחר בדברי הגמ' ומסלק כל הקושיות דרבינו מפרש פשט אחר כן המיצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר אבל לענין פאה וטומאה לא פירש מה שמפסיק בפאה וטומאה פאה ודאי לד"ה וטומאה הא ג"כ רבינו מפרש לה לד"ה דרך ההפסק הוא מקום שמחזיקין אותו בטומאה הוא כמקום אחר מוחלק בפ"ע ולא מיירי בענין הפלוגתא דר"א ורבנן רק הביא שיש מקום בשדה שמוחזק בטומאה וכל הבקעה טהורה וזה הדברים שמפסיקין שמה אינו מפסיק בנכסי הגר ורבין אר"י אומר אפילו לענין פאה וטומאה נמי הוא מפסיק בנכסי הגר אבל מה שמפסיק לענין שבת זה לא מפסיק בנכסי הגר רבא אמר אפילו לענין שבת מה שמפסיק לענין שבת מפסיק בנכסי הגר ומסיק רבא אמר אפילו פיסלא שמפסיק ברשות גיטין מפסיק לענין שבת והה"ד הכא בנכסי הגר אבל לא מיירי כלל אי מיצר וחצב מפסיקין שמה בפאה וטומאה ושבת ורק לענין נכסי הגר מיירי הכל.

יש לרבינו ראייה מוכרחת לפרש כן דבמס' ע"ז (דף ע' ע"ב) איתא הגירסא שם כן הוא פולמוסא דסליק כו' ארחב"א עובדא הוי קמיה דר' יוחנן ושרי ולא ידענא אי משום דסבר כר' אלעזר דאמר ספק ביאה טהור כו' וכן גרסי התוס' שם בגמ' וכן היה הגירסא לדעת רבינו וא"כ בפירוש הסוגיא בב"ב הוא כמו שפירש הרשב"ם ז"ל דקאי אי מיצר וחצב מפסיקין לענין טומאה לר' אלעזר א"כ מאי מספקא להגמ' בע"ז אי ס"ל לר"י אי לא ודאי ס"ל כר"א דאל"כ למה אומר דלענין טומאה אינו מפסיק למאי נפ"מ לדידן כיון דקיי"ל כרבנן אינו שייך כלל ההפסקה לענין טומאה כמו שהקשה הכא הלח"מ על רבינו ותירוצו דחוק אלא ודאי ס"ל לר' יוחנן כר' אליעזר וא"כ מאי מספקא ליה שמה בע"ז אלא ודאי הוא הפשט כמו שבארנו לדעת רבינו דמיירי רק בנכסי הגר ואומר דזה המקום שמחלק בבקעה לענין טומאה מפסיק בנכסי הגר אבל לענין טומאה לא מיירי הכא כלל ודוק: הלכה יד כותי כו' אבל הקרקע אינו קונה אותו מישראל אלא בשטר ואינו מקנה אותו לישראל אלא בשטר שאין דעתו סומכת אלא מן השטר לפיכך ישראל וכתב הכ"מ כ' הרה"מ ונ"ל דהיינו דאמר ר"י אמר רב ישראל הבא מחמת כותי ומפרש רבינו ז"ל לענין קנין וכדכתב הרה"מ ז"ל פ"א מהל' מכירה וקשה למה כתב הרה"מ דנתבאר שם דלא מקנה ומניה נפיק דהה"ד שאינו קונה הא גם שם מבואר דאינו קונה דהכי כו' ואם נאמר דמאי דקאמר הרה"מ ז"ל זה נתבאר בפ' חזה"ב הוא קאי אהא דלקמן זה דנכסי כותי הרי הן כו' כישראל לא קני עד דמטי שטרא וכו' וה"מ שהכותי מקנה לישראל ומשם למד דהה"ד לקונה אתי שפיר לשון הרה"מ ומ"מ קשה למה לא למדו הרה"מ

בפירוש מההוא מימרא דשמואל דישאל הבא מחמת כותי כיון דהרה"מ מפרש ליה לענין קנייה כדכתב ז"ל בפ"א מה' מכירה עיי"ש.

ועיין בסמ"ע ח"מ (סי' קצד) שהאריך בזה: ולענ"ד נ"ל לומר דכונת הרה"מ דאמר בפ' חזה"ב הוא כמו שכתב הלח"מ על זה דנכסי כותי הרי הן כו'. ואי תקשה לך קושית הכ"מ מ"ט לא יליף ממימרא דישאל הבא מחמת כותי כיון דהרה"מ למד זה לענין קנייה בפ"א בה' מכירה י"ל ולומר כן דהנה התם כתב רבינו דהכותי אינו קונה בחזקה אלא בשטר הוא קונה עם נתינת הכסף וכתב דחזקה אינו קונה וזה לא נוכל למילף מהא דאמר דנכסי כו' הרי הוא כמדבר אלא רק דבכסף אינו קונה אבל חזקה דעדיף מכסף כמבואר בח"מ (סי' קצב וסי' קצד) דהוא עדיפא שבקנינים דקונה בכ"ד ולהכי יליף זה מהתם דאמר הבא מחמת כותי דחזקה אינו קונה דאמרינן לה לענין קנין הא דאין לו חזקה וכזב הרה"מ הטעם דחזקה אינו קונה הוא משום שאם היה קונה בחזקה מתוך אלמותו היה מחזיק אבל לכתוב שטר לא וא"כ ה"א בחזקה דיוכל לעשות בלי דעת ישראל שפיר אמר דלא קנה אבל כסף אף דגרע מחזקה מ"מ כיון דלא יוכל להיות בלי דעת הישראל שלוקח הכסף ה"א דקני וא"כ הכא דמיירי רק לענין שטר קונה ולא כסף דהתחיל לענין מטלטלין דנקנין בכסף אבל קרקע בשטר ולהכי הביא הא דנכסי כותי דאינו קונה בכסף דאמר ישראל אינו קונה עד דאתי שטרא לידו אלמא דקנין כסף ליתא בכותי ודוק: פרק ג הלכה יא אסור לישראל ליתן לכותי בא"י מתנת חנם אבל נותן הוא לגר תושב בא"י שנאמר לגר כו' תתנה או מכור לנכרי במכירה ולא במתנה אבל לגר תושב בא"י בין במכירה ובין בנתינה מפני שאתה מצווה להחיותו כו' עכ"ל.

והנה רבינו הביא לאסור בנתינה לכותי מתנת חנם דמכור לנכרי כו' יהודה ולא מקרא דלא תחנם דיליף ר' מאיר דילפינן שם במס' ע"ז (דף כ) לאסור ליתן להם מתנת חנם ולעיל בפ"י מה' ע"ז מבאר רבינו לאסור להם חניה בקרקע בא"י מקרא דלא תחנם וכן לבלי ליתן חן מקרא זה ולבלי ליתן להם מתנת חנם יליף מקרא דמכור לנכרי משמע דהוא ס"ל דמקרא זה לא ילפינן רק הני תרתי ולא ללמד למתנת חנם דלא.

והנה כמו"ח הגאון ז"ל הביא ראיה לזה מהא דאיתא הסוגיא במס' פסחים (דף כא ובע"ז דף כ) שפיר קאמר ר' מאיר ור' יהודה אמר לך אי ס"ד כדאמר ר"מ לכתוב רחמנא כו' או ל"ל ש"מ לדברים ככתבן הוא דאתא וא"כ דקרא דלא תחנם אתי ללמד דאסור ליתן להם מתנת חנם מאי מקשי שפיר קאמר ר"מ הא לר' יהודה ודאי לא מצי לומר כן דאתי לומר דתרווייהו שרי הא ודאי נתינה אסור לכותי אלא ודאי ס"ל להאי סוגיא דבזה תרווייהו חולקים בין ר' מאיר ובין ר"י על הברייתא דיליף מלא תחנם לאסור מתנת חנם ורק ילפינן מקרא דאו מכור לנכרי דלא תחנם אתי על חניה וכן והא דאמר שם בגמרא ומתנה חנם תנאי היא היינו האי ברייתא דבין ר"מ ובין ר' יהודה חולקים עם הברייתא זו דהברייתא יליף מלא תחנם לאסור מתלת חנם וברייתא אחרתא ס"ל דלר' מאיר שרי לגמרי ולר' יהודה אינו אסור רק מקרא דמכור ולא מקרא דלא תחנם והכריח הגמ' לומר כן דאף לר' יהודה אינו אסור מלא תחנם מתנת חנם מכת קושית התוס' דהקשו שם במס' ע"ז ד"ה ר"י תימא לר"י ל"ל לא תחנם לאסור מתנת חנם ת"ל מהכא וי"ל דלא תחנם איצטריך ליתן לאו והך דהכא נמי איצטריך לעשה כו'.

והנה זה ודאי דוחק דהא על לאו זה לא לקי דהא לא נחשב במנין הלוקין וע"כ הוא משום דהוי לאו שבכללות כמו לא תאכלו על הדם דכולל איסורים הרבה או מטעם אחר לא לקי וא"כ ל"ל תרווייהו הלאו והעשה אלא ודאי דמוכרח הוא לומר כן דמ"ד דיליף לאסור מתנת חנם מלא תחנם ס"ל דהקרא דאו מכור אתי לאקדומי כדברי ר"מ נתינה דגר למכירה דכותי ור' יהודה ס"ל דאתי לדברים ככתבן ולאסור מקרא זה גופיה נתינה לכותי כמבואר ופוסק רבינו כר' יהודה דאסרינן מקרא דאו מכור והקרא דלא תחנם אתי על ד"א כמבואר: אך זה נ"ל דרבינו ז"ל אינו סובר כמו שפירש רש"י במסכת פסחים (דף כא) דדברים ככתבן לר"מ לא יתננה לכותי ולא ימכרנו לגר בא"י אלא מפרש לה דברים ככתבן לא אתי רק לאסור נתינה אבל מכירה לגר שרי ולהכי כתב הכא אבל לגר מושב בא"י בין במכירה ובין בנתינה דלא אתי הקרא לאסור מכירה ורק להתיר נתינה וחזינן דגם התוס' ס"ל כן דכתבו במס' ע"ז שם וא"ת כיון דמסברא ידעינן דיש לנו להקדים נתינה דגר למכירה דכותי למה נכתבה נתינה דגר כלל מכ"ש ממכירה דכותי ידעינן ליה וי"ל דא"ל כתיב נתינה דגר ה"א דאסור ליתן לו נבילה כדי שיתן לב כו' ותמה כמו"ח ז"ל על התוס' מאי מקשים למה נכתבה נתינה דגר הא איצטריך לר"י לאסור מכירה דגר אלא נתינה דוקא אלא ודאי צ"ל דגם התוס' ס"ל כן דאף דאמרינן דברים ככתבן לא אתי רק לאסור נתינה לכותי אבל מכירה לגר בא"י שרי והקרא אתי לאשמועינן דה"א דאסור ליתן לו כדי שיתן לב כו' ודוק: פרק ו הלכה כ המקדש אחותו המעות מתנה כו'.

והנה המשל"מ הביא בשם הריב"ש ז"ל (סי' תעז) שכתב וכן נמי במקדש אחותו אדם יודע שאין ק"ת באחותו וגמר לשם פקדון וזה דלא כהלכתא דהא קי"ל דהמעות מתנה עכ"ל. ונ"ל דהריב"ש ז"ל ס"ל הכא כמו שיטת רבו הריטב"א ז"ל דכתב בהדיא במס' קדושין (דף מז) על הסוגיא שם דהלכה כרב דמעות פקדון עיי"ש: פרק ט הלכה ק מתנה שהוא סתם כו'.

וכתב המשל"מ שם על המקבל להביא ראיה אהא דאמרינן בפ' מי שמת אר"נ ש"מ שכתב כל נכסיו ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים כתב הרשב"א כו' דהא דחיישינן ומוציאין מיד הנותן היינו משום דע"כ קנו מידו מיירי דא"ל הרי הוא מתנת בריא ולא קני וא"כ כיון שלא נהג נותן זה כמתנת ש"מ שקונה בדיבור משמע שי"ל נכסים אחרים זהו דבריו ז"ל וקשה דהכא שהוא אומר ש"מ הייתי והם אומרים בריא היה ג"כ בשקנו מידו הוא דאל"כ היכא מצי קני בבריא בלא קנין א"כ אמאי אמרינן דעל המקבל להביא ראיה שהוא בריא הא כיון שקנו מידו ע"כ לא נהג כשאר ש"מ שנקנו בדיבור ומעשיו מוכיחין שהיה בריא וכי היכא דהתם מהני טעם זה לדברי הרשב"א להוציא מהמוחזק למה הכא לא מהני ה"ט לאוקמי בחזקת שהוא בריא אף להוציא עכ"ל ועיין בקצוה"ח (סי' רנא) מה שמתרץ בדוחק דברי הרשב"א ז"ל: ולענ"ד נ"ל לישב פשוט עפ"י מאי שכתב הנמ"י שם במשנה (דף קנג) לא כתב בשטר המתנה לשון שכ"מ כו' וגם לשון בריא לא כתב כו' אלא סתמא וכתבו וקנו מניה והיינו בטוען מקבל בריא היית וא"כ אין אתה יכול לחזור והנותן טוען מצוה מחמת מיתה הייתי ויכולים לחזור אע"פ שקנו מידו עכ"ל.

נמצא דמוקי שפיר המשנה דקנו מידו ורק הוא טוען שהיה מצוה מחמת מיתה דבזה לא מהני קנין וא"כ שפיר מיירי דהוה מתנה במקצת דהא לא כתב שכתב כל נכסיו ורק סתם שטר מתנה וא"כ דהוי במקצת וקיי"ל דבעי קנין ולא שינה כלל משארי ש"מ שהביא הרשב"א דהתם הוה כל נכסיו ומ"מ כיון דטוען דהוי מצוה מחמת מיתה אף חוזר במקצת ובקנין מ"מ חוזר אי טוען דהוה מצוה מחמת מיתה כמבואר במס' ב"ב (דף קנא ע"ב) הא שיירי וקני כו' א"ל א"כ הוה מצוה מחמת מיתה וחוזר אלמא דאף במקצת ובקנין מ"מ חוזר אי טוען דהוה מצוה מחמת מיתה וה"ל מיירי כן ולא קשה מידי.

ומוכרח אתה לומר כדברי הנמ"י שהיה טוען מצוה מחמת מיתה דאל"כ תקשה לרב דאמר (דף קנב ע"א) דמתנת ש"מ בקנין ארכביה אתרי ריכשי ומפרש הרשב"ם אף בקנין בלא שטר ומ"מ אמרינן דמהדין בריא שאם עמד אינו חוזר דליפות כחו של מקבל הקנה בקנין כו' וא"כ תקשה כיון דע"כ מיירי הכא בקנין דאל"ה לא הוה מידי כמו שכתב המשל"מ נמי הכא ואף א"כ אי טוען ש"מ הוי לרב נמי אינו יכול לחזור אלא ודאי הוה כדברי הנמ"י דטוען מצוה מחמת מיתה ואז חוזר אף בקנין ואף שהרשב"ם כתב בהדיא במשנה לפרש דמיירי במתנה בלי שיעור זהו רק לדינא ומיירי שמיפה כחו בקנין דאל"ה לא מועיל ומגרע לשמואל אבל אליביה מיירי במתנה במקצת ע"כ ומצוה מחמת מיתה וכן מפרש לה הרשב"א ז"ל המשנה כן ודוק: הלכה י ש"מ שאמר תטול אשתי כא' מן הבנים נוטלת כאחד מבניו ואם נולדו לו בנים אחר הצוואה מצטרפין עם אלו שהם בשעת הצוואה נוטלת חלק עם כולן כיצד כו'.

וכתב הרה"מ ז"ל בגמ' כו' אמר רבא בנכסים של עכשיו ובבנים הבאים לאחר מכאן ובהלכות ובבנים הבאים אפילו לאחר מכאן וכן בפירוש אבן מיגש ז"ל כו' עכ"ל וכתב הלח"מ כתב הרה"מ ז"ל ובה' י"ב בנים הבאים אפילו לאחר מכאן ולא ידעתי מה בא ללמדנו עכ"ל. ונ"ל לומר דהרה"מ בא זה לאשמועינן מה שהביא הרה"מ לקמן דהנה הרשב"ם ז"ל כתב בגמ' דאם היו מרובים הבנים בעת הצוואה ונתמעטו בחיי האב מרבין מתנתה ונוטלת כא' מהם והנמ"י הביא בשם הרשב"א והר"א שחולקים ע"ז וס"ל דכיון דהוא בא להוציא הירושה דהם מוחזקין מהאחין שמתו הלכך הוה הוא מ"ח ועליה הראיה וא"נ דשמא כך אומר תטול אחר מיתה כמו שראוים עכשיו ליטול אחד מן הבנים עכ"ל.

והרה"מ הביא לקמן שהראב"ד ז"ל נסתפק בזה. והנה לפי מאי דאמר שם בגמ' ובנכסים של עכשיו הוה דוקא של עכשיו דאי נימא שבאו לאחר מכאן אינה נוטלת חלק דהוה דבר שלא בא לעולם וא"כ משמע נמי בזה דמסיק ובבנים הבאים לאחר מכאן הוה נמי דוקא כמו מאמר הראשון מהנכסים ואתי לאשמועינן כדברי הרשב"ם דהכל תלוי האיך הוא בשעת מיתה לענין בנים דאם היו מרובין אז נוטלת חלק מועט ואי היו אז מועטין אפילו בשעת הצוואה היו מרובין נוטלת חלק רב דלענין בנים לא אזלינן רק מה שהוא בעת החלוקה לכן הביא הרה"מ דבה' גריס ובבנים הבאים אפילו לאחר מכאן וכן גריס הר"י מיג"ש מלת אפילו נמצא דזה דאומר ובבנים הבאים לאחר מכאן לא דמי לנכרים דזהו דוקא והכא אומר אפילו הרבותא לאשמועינן דאפילו הבאים לאחר מכאן מ"מ מיעטה חלקה והה"ד אפילו היכא שהיו בשעת הצוואה מרובים ונתמעטו בעת מיתה נוטלות כשעת הצוואה ולאזלינן בדוקא דלאחר מכאן כמו גבי נכסים וזה שמוסיף מלת

אפילו לאשמועיןן דלא הוה דוקא רק כשיטת הרשב"א והרא"ה ז"ל: פרק ד הלכה ז קטן שנותנין לו צרור וזורקו כו'.

אבל החרש זוכה לעצמו כמו שבארנו בה' גזלה עכ"ל וכתב הלח"מ אבל החרש כו' ולא ידענא היכן הוא ובעל מ"ע כתב בפ"ז ושם לא ראיתי כלל אלא שכתב שמציאת חרש שוטה וקטן יש בו משום גזל מפני דרכי שלום ואין ענין לזה כלל כדכתב הרה"מ ז"ל ופשוט הוא ונ"ל כי ט"ס יש בדברי רבינו כאן והיה כתוב כמו שבארנו בה' שלשה והיה כתוב בר"ת בה"ג וכונת רבינו היה על פ' כ"ט מה' מכירה אשר התחיל שלשה אין מקחן מקח כו' ושם כתב רבינו דדין חרש הוא כדין קטן ומזה הא כתב נמי הב"י בס' רמ"ג ס' כ' בח"מ דמזה ידעינן דדין חרש לענין זכיה הוא כמו קטן כמו לענין מכירה דמטלטלין ובאשר היה כתוב בר"ת בה' ג' והוא על שלשה כתב המדפיס בה' גזילה וטעות דמוכח הוא ודוק: הלכות עבדים פרק ב הלכה ז הנמכר לכותי אם לא השיגה ידו כו' וקרוב קרוב קודם שנאמר או דודו או בן דודו וב"ד כופין את קרוביו לפדותו עכ"ל.

והנה הלח"מ כתב הכא והא דאמרינן בפ"ק דקדושין דאיצטריך קרא לקרוב קרוב קודם היינו גבי בתי ערי החצרים ושדה אחוזה וטעמא כדפרש"י ז"ל התם גבי שדה אחוזה כתיב גואל הקרוב אליו ולא פירש הקרוב קרוב קודם כה"כ דפריש דודו ברישא וא"כ יש לתמוה על רבינו דבהלכות שמו"י לא הזכיר בדין שדה אחוזה ובתי החצרים דקרוב קרוב קודם והא ודאי צריך לאודיעו משום דלא פירש בקרא אלא מפקינן מקרא יתירא כדכתיבנא עכ"ל.

ונ"ל לענ"ד לישב דעת רבינו כן. דהנה הרשב"א ז"ל כתב להקשות הכא ל"ל לימוד בזה דקרוב קרוב קודם ת"ל מדכתיב הקרוב ידעינן דקרוב קרוב קודם כמו דאמרינן גבי נחלה במס' ב"ב (דף קי) ומתריך דאתי למימר דרק הקרוב קרוב קודם אם יש לו יוכל לגאול אבל המאוחר לא יוכל אף אם הראשון אינו רוצה עיי"ש ועיין בס' המקנה שם: וע"כ נ"ל לומר כן דרבינו ס"ל דבאמת על אלה דבתי החצרים ושדה אחוזה אשר שם אין חיוב לגאול ורק רשות לא צריך כלל לאשמועיןן דקרוב קרוב קודם דמנ"פ אם באו שניהם לגאול ידעינן מדין נחלה דקרוב קרוב קודם ואם הקרוב הראשון אינו רוצה לגאול בודאי יש רשות ביד השני כיון דהוא מסלק א"ע מזה והתורה נתנה רשות לכל קרוביו לגאול ולהראשון אין חובה ורק הגמ' דאמר שם דאתי הקרא דיגאלנה לרבות על קרוב קודם הוא רק לר' אליעזר דס"ל וגאל חובה וא"כ ב"ד כופין את הקרוב ליגאל ובא התורה ללמד אשר הכפיה הוא על הקרוב ראשון ואם הקרוב ראשון אינו רוצה כופין אותו דעליו חל החיוב אך אם אין לו או מת כופין את השני אבל כ"ז שיש לו להראשון כופין את הראשון וא"כ לדידן דפסקינן לעיל בה' שמיטה ויובל דהוה רשות לא הביא רבינו זה ורק הכא דהוי חובה לפדות עבד הנמכר לכותי להכי כתבה התורה בפירוש או דודו או בן דודו כו' ללמד דקרוב קרוב קודם ואי תקשה ל"ל הקרא דיגאלנה זה לא קשה לדידן דהא מצרכינן כמו דאיתא שם בסוגיא חד לגופיה כמו שכתבו התוס' שם בפ' ההוא וחד למעט לזה ולא לאחר למעט עבד הנמכר לישראל דאינו נגאל לקרובים וחד למעט לבתי ע"ח דאינו נגאל לקרובים ולא אתי על בתי החצרים ושדה אחוזה.

ובאמת שם בס' המקנה מקשה ע"ז דהא מצריכין לזה הקראי וא"ל דכל זה הסוגיא דמסקינן כר"א ס"ל באמת דעבד עברי או בתי ע"ה ילפינן מחד קרא דיגאלנה אבל לדידן לא ילפינן מחד קרא דאיכא פרכא מה למוכר בבתי ערי חומה דכן הורע כחו לגאול לעולם תאמר בע"ע כמו דאיתא בסוגיא וצריכא תרי קראי ודוק: שם האדון הוא שרוצע בעצמו שנאמר ורצע אדוניו לא בנו ולא שלוחו ולא שליח בית דין עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא בשם המכילתא לפי שנאמר ורצע אדוניו כו' הוא ולא שלוחו עכ"ל. וקשה לי דבירושלמי רפ"ב דקדושין איתא כן אדוניו ולא שלוחו כו' אית תנא תני ורצע לרבות את השליח עד כדון כרע"ק כר' ישמעאל אדוניו כל שהוא בא מחמת אדוניו עכ"ל.

ופירשו הק"ע והפ"מ דר"ע יליף מורצע ור"י מדכתיב אדוניו כ"ש מחמת אדוניו ותרווייהו ס"ל דאף שליח יכול ופליגי א"כ על המכילתא וא"כ תקשה מ"ט פוסק רבינו כהמכילתא דשליח אינו רוצע נגד הני תנאי רע"ק ור' ישמעאל דפליגי על המכילתא ודאי הלכה כמותם וצ"ע ועיין לקמן במשל"מ שבארנו תירוץ ע"ז: פרק ג הלכה ד אין עבד עברי מותר בש"כ עד שיהא לו אשה ישראלית ובנים כו'.

וכתב הכ"מ ברייתא פ"ק דקדושין ומשנת ראב"י קב ונקי ועוד דרנב"י מפרש דבריו אלמא כותיה ס"ל כו' עכ"ל. והנה מזה אין ראייה א"נ דזה דאמרינן משנת ראב"י קב ונקי הוא רק במשנה ולא בברייתא כדמבואר לעיל בכ"מ בה' ק"פ והכא במשל"מ הי"ד.

אמנם כמו"ח ז"ל אמר דיש להביא להדין זה ראייה מהא דבמס' תמורה (דף לא) כדמבואר שם דמוקי לה הגמ' המשנה בדברי חכמים והלכה כמותן כראב"י וא"כ הלכה כן ודוק. ועיין מה שמבואר בה' א"מ לעיל: שם במשל"מ ד"ה אין וכן יש להסתפק אם כשנמכר לא היה לו אשה ואח"כ ברשות האדון נשא אם רבו מוסר לו שפחה כו'.

והנה מפורש איתא בס' רבינו בחיי על התורה פ' משפטים על הפסוק אם בגפו כו' דהיכא דלא היה לו תחלה אשה רבו אינו מוסר לו שפחה כנענית עיי"ש: במשל"מ הלכה ט ונוקב כו'. עיין לעיל בפ"ז מה' ביאת המקדש מה שבארנו בזה.

ושם בסה"ד האדון הוא שרוצע בעצמו וכו' במכילתא וא"ת נילף מהכא בכל התורה דאין שלוחו של אדם כמותו יש לומר משום דיבמה וסמיכה ועגלה ערופה הוה שלשה כתובים ואין מלמדין לכ"ע כו' וכלן איתא הפרה בבעל דליתא בשליח מקרא דכתיב אישה יפרנו כו'. והנה לעיל הקשינו על רבינו מ"ט סובר כן דלא כהירושלמי דאיתא שם דבין לרע"ק ובין לר"י יוכל לרצוע ע"י שליח מורצע או מאדוניו.

ונ"ל ליישב כן דזהו לשון הירושלמי אית מתניתא אמרה ששלוחו של אדם כמותו ואית מתניתא אמרה שאין שלוחו של אדם כמותו אלא שמיעט הכתוב כו' ורצע אדוניו את אזנו אדוניו ולא בנו ולא שלוחו הוינן ס"מ ששלוחו של אדם כמותו אלא שמיעט הכתוב אית תנא תני ורצע לרבות את השליח עד כדון כר' עקיבא כר' ישמעאל אדוניו כשבא מחמת אדוניו.

והנה פירש הפ"מ על עד כדון כרע"ק הוא דחוק דהיכן מצינו דפליגי בזה רע"ק ור"י. אמנם כמו"ח הגאון ז"ל הגיה אפכא עד כדון כר' ישמעאל כרע"ק אדוניו כ"ש כו'.

ויתבאר עפ"י מה דאיתא לעיל בירושלמי בפ"ק סה"ד אין לי אלא במרצע מנין אפילו בסול כו' ת"ל ורצע עד כדון כרע"ק כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל בג' מקומות הלכה עוקבת המקרא כו' התורה אמרה במרצע והלכה אמרה אפילו בסול כו' נמצא דרע"ק דריש מקרא דורצע על אפילו בסול ור"י גמיר מהלכה וזהו עד כדון כר"י דיליף מהלכה אייתר ליה הקרא דורצע על שלוחו אבל רע"ק דיליף מקרא דורצע על אפילו בסול מנ"ל לרבות על שליח אומר מקרא של אדוניו כו' וזה ניחא אבל מה שמסיק הכא הפ"מ והאי מתניתא אית ליה ואמרה דאין שלוחו של אדם כמותו דאי לא"ה ל"ל לרבויהי הכא ת"ל מהיכא דנפ"ל שליחות אלא ש"מ דלית ליה האי דרשא דלעיל עכ"ל.

וא"כ ניחא שפיר דברי רבינו דבשלמא אם נאמר דאין שלוחו רוצע כדברי המכילתא וכדברי הירושלמי תחלה ניחא בכל התורה דלא ילפינן מהכא דאין שלוחו כמותו דהוה ג' כתובים כדברי המשל"מ אלא א"נ אפכא דמרבין על שלוחו א"כ ע"כ צ"ל דבכל התורה אין שלוחו כמותו כמו שכתב הירושלמי וא"ככיון דאנן פסקינן דבכל התורה שלוחו של אדם כמותו לא מצי למסבר כן דאתי לרבות על שלוחו אלא למעט דל"נ שלוחו כמותו כמו דברי המכילתא וכמו שפוסק רבינו כיון דפוסק הוא דשלוחו ש"א כמותו ע"כ צריך לסבור דאין רוצעין ע"י שליח כמבואר ודוק: הלכה יב כל המשלח עבדו ואמתו ריקם עובר בל"ת שנאמר לא תשלחנו ריקם והרי הכתוב נתקן לעשה שנאמר העניק תעניק לי עכ"ל.

והנה כמו"ח הגאון ז"ל עמד ע"ז למה צריך רבינו לבאר דבר זה שניתק לעשה והא בלא זה לא לקי דה"ל לאו שאין בו מעשה ולא מצי למימר דמשכחת ליה שיהיה בו מעשה כגון דנתן לו שיעור הענקה ואח"כ לקח הימנו דזהו נחשב כאלו גזל הימנו כיון דכבר לקח וזכה בו וא"כ הוי כשאר גזילה דלא לקי עליו דניתן לתשלומין וכן הקשה הנוב"י מה"ת ת' או"ח (סי' צ) וביו"ד (סי' עז) על דברי רבינו לקמן בפ"א מה' שכירות ה"א שכתב מ"ע ליתן שכר השכיר כו' ואין לוקין עליו שהרי הוא חייב לשלם ל"ל לומר דליתא מלקות משום דחייב לשלם ת"ל דאין בו מעשה.

והנה זה מתרץ השער המלך לעיל בפ"ג מה' חו"מ דמשכחת ביה מעשה אבל הכא ודאי קשה. ונ"ל לומר דהכא אינו מסיק רבינו ואינו לוקה לפי שנתקן לעשה כמו דמסיק שם בה' שכירות ואין לוקין שהרי חייב בתשלומין וכן לעיל בפ"ח מה' פסוהמ"ק כתב והמותר אינו לוקה שהרי ניתק לעשה כו' והכא כתב רק והרי הכתוב נתקן לעשה א"ל דלא בא רבינו לאשמועינן דמשו"ה לא לקי דה"ל ניתק לעשה דבל"ז לא לקי דה"ל לאו שאין בו מעשה אלא זה הוא בא לאשמועינן דלא נימא הכא כמו דס"ל לר' יהודה סוף מס' חולין (דף קמא) דשלח דכתיב גבי שלוח הקן הוא מעיקרא משמע ולהכי ס"ל דלוקה ואינו משלח דכיון דכבר עבר ולקח האם עם הבנים לית עליו חיוב שלוח וכן אומר התם גבי תעזוב דמתנות עניים נמי לר' יהודה דמעיקרא משמע בתחלה לפי הס"ד ואחרי אשר לקח המ"ע אינו חייב ליתנם ולהכי לר' יהודה דס"ל לאו שאב"מ לוקין עליו להכי לקי גבי מ"ע אבל לדידן דאינו לוקה על לאו שאב"מ ה"א דאף דאינו לוקה מ"מ כיון דכבר עבר ושלח ריקם שוב לית ביה עשה חיוב של הענקה דזהו רק מעיקרא כמו התם גבי שלוח הקן לר' יהודה קמ"ל דהעניק תעניק לדידן הוה אחרי כן כמו התם לחכמים ואם

שלחו ריקם מחויב אח"כ ליתן לו הענקה וכ"ז שאינו נותן לו עובר על ל"ת ואי נותן לו נתקן בזה הל"ת כמבואר.

ועיין לעיל בפ"ח מה' פסוהמ"ק בכ"מ ובמשל"מ שם ולפ"ד הכ"מ והמשל"מ יש ליישב הכא ג"כ כמבואר שם ודוק: הלכה יא במשל"מ ד"ה היתה כו' עד אבל אה"נ דביתו לאו מיעוטא הוא לב' בתים עכ"ל והקשה כמו"ח ז"ל מהסוגיא דיומא (דף יד ע"ב) דקאמר אלא שתי יבמות כו' מה שייך הכא כיון דלא דרשינן מביתו וצ"ע: פרק ד הלכה ג אמה העבריה נקנית כו' ואינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקנותה בדמים שראויין לגרעון כדי שתגרע פדיונה ותצא כו' כיצד בשטר כו' שטר אמה העבריה האב כותבו עכ"ל.

והנה המשל"מ כתב דרבינו ס"ל דרק יותר מפרוטה בעי ולא בעי דינר כמו שמצריך ב"ש לענין קידושין והכא סגי יותר מפרוטה לכ"ע כו'. והנה כן הוא דעת התוס' במס' קדושין (דף ד ע"ב) ד"ה מעיקרא דכתבו דה"א דבעי שתי פרוטות והמהרש"א לקמן (דף יב) תמה ע"ד התוס' מ"ט קאמרי שני פרוטות ולא דינר.

ולפ"ז ניחא כמו שכתב המשל"מ דגם רבינו ס"ל כן דבעי רק יותר מפרוטה ולא דינר ומה שמקשה שם המהרש"א גם לתירוצם דלעיל דאכתי לב"ש דקושטא הוא דבעי דינר כמו באמה העבריה תקשה ל"ל כי יקח למדרש מניה כסף וי"ל בזה דודאי קדושי כסף איכא למילף שפיר מאמה העבריה לב"ש אלא דאיצטריך כי יקח לב"ש דבעינן נתן הוא ואמר הוא כו' עכ"ל.

והנה לפי תירוץ השני שיש שם בתוס' והר"ן מתרץ כיון דלא ידעינן דאמה העבריה נקנית בכסף אלא ילפינן מוהפדה דהואיל ויוצאה בכסף נקנית בכסף לא ילפינן מניה קנין של אשה לפי שיצתה כו' וא"כ לפ"ז לא קשה דנילף מאחרת מ"מ מצריכין לתירוץ המהרש"א דבארנו דל"נ היכא דיהיב איהי כן.

דהנה איתא במכילתא פ' משפטים פ"ג ומנין שתהא נקנית בכסף היה ר' ישמעאל אומר ק"ו ומה אם שפחה כנענית שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף בת ישראל שהיא נקנית בביאה א"ד שתהא נקנית בכסף כו' רע"ק אומר הרי אומר אם אחרת יקח לו מקיש תחתונה לעליונה מה עליונה בכסף אף תחתונה בכסף ע"כ.

והנה לכאורה תקשה על ר' ישמעאל דיליף בק"ו מש"כ הא איכא למפרך מה לש"כ שכן יוצאה בכסף כמו שכתבו התוס' בד"ה מעיקרא דאף בש"כ איכא פרכא שכן יוצאה בכסף וי"ל דכש"כ דא"ל יבמה תוכיח שנקנית בביאה ואינה נקנית בכסף עכ"ל. וא"כ א"ל דר' ישמעאל במכילתא ס"ל כמ"ד מאמר ביבמה קונה קנין גמור מה"ת וא"כ א"ל דכונתו בק"ו מש"כ הוא דילפינן כסף מביאה ויבמה תוכיח לא מ"ל דהא ביבמה נמי קונה קנין גמור כסף וא"כ לפ"ז ב"ש דס"ל במס' יבמות ודף כט) דמאמר ביבמה קונה קנין גמור נוכל למילף מק"ו מש"כ ותקשה לדידיה ל"ל הקרא דכי יקח אלא ע"כ כתירוץ דצריך דלא נימא היכא דיהיב איהי לדידיה ה"נ דהוי קדושין וגם הג"ש צריך לזה כמו שכתבו התוס' שם ד"ה כתב כו' וכן ר' ישמעאל במכילתא נמי ס"ל כן דלזה אתיא הג"ש המבואר: ונבאר דברי רע"ק ג"כ שם במכילתא מה שחולק על ר' ישמעאל ולא יליף מק"ו מש"כ והוא כמו שבארנו דרע"ק לטעמיה אזיל דס"ל במס' נדרים (דף עד) דמאמר ביבמה אינו

קונה וא"כ א"ל מה לש"כ שכן יוצאה בכסף וכסף מביאה לא מצי למילף דאין זה לימוד
דנוכל לומר יבמה תוכיח כדברי התוס'.

אך זה תקשה לדברי רע"ק דיליף שם במכילתא מאחרת נימא דנבעי שתי פרוטות כמו
אמה העבריה כמו שכתבו התוס' דהא תירוץ של הר"ן שם בתוס' ודאי לא ס"ל דהא
יליף מאחרת מ"מ תקשה ודאי דניבעי שתי פרוטות. ונ"ל לומר כן דודאי הג"ש דקיחה
אף רע"ק יליף דהא צריך למעט על היכא דיהיב איהי כו' וא"כ כיון דידעינן קנין כסף
מג"ש אז לא מ"ל דהקושיא דאחרת בא למימר דניבעי דוקא שתי פרוטות דרובא קנינין
ילפינן מהקישא ולא מיעוט קנינין כמו שכתבו התוס' שם (דף ג ע"ב) סד"ה ואשה וזה
מקרי מיעוט קנינין דבא למעט דאינה נקנית רק בשתי פרוטות ואי תקשה ל"ל כלל
לרע"ק ההקישא דאחרת כיון דבל"ז יש לנו צריכא למילף הג"ש נ"ל כן לומר דרע"ק
אזיל לשיטתו דהנה בד' ט' ע"ב יליף ר' יוחנן דביאה קונה מבעולת בעל דאי מובעלה
ה"א עד דמקדש והדר בעיל וכ"ז אי ילפינן כסף מקיחה וכתוב כי יקח ובעלה נוכל לומר
דבעי תרתי אבל אי ילפינן מאחרת לא מ"ל כן דבעי תרווייהו וא"כ ניחא דא"ל רע"ק
נמי יליף קידושי ביאה מקרא דובעלה ולא מב"ב.

והנה לעיל בה' תמורה הבאנו דברי הרשב"א והריטב"א דכתבו דזה הטעות למ"ד אי
ילפינן מובעלה דנימא ער דמקדש והדר בעיל הוא א"נ כו' יאשיה דבעי או לחלק דוקא
בכ"ד וא"ל אמרינן שניהם יחד וה"נ אמרינן כן. והנה במס' שבועות (דף כז ע"א) אמרינן
דלר' יאשיה דבעי או לחלק צריך לומר ע"כ כרע"ק דדריש ריבוי ומיעוטי וא"כ כיון
דרע"ק יוכל לסבור כו' יאשיה א"כ ה"א עד דמקדש והדר בעיל וקרא דבעולת בעל
מיבעי לומר כמ"ד שם דבעל עושה בעילה שלא כדרכה כו' ולהכי יליף מהקישא דאחרת
דאי ילפינן מקרא דקיחה ה"א כי יקח ובעלה עד דמקדש והדר בעיל אבל אי ילפינן
מאחרת הא ודאי מזה ידעינן דכסף לחוד קונה כמו אחרת וא"כ לא מ"ל עד דמקדש והדר
בעיל דהא מקדושין דכסף לבד כבר נקנית בלא ביאה וא"כ שפיר ילפינן קדושי ביאה
מובעלה ולא נימא דבעי תרווייהו דכסף לחוד נמי קני מקרא דאחרת דיליף רע"ק
כמבואר ודוק: והנה מה שמסיק רבינו והאב כותבו כרב חסדא נגד ר"ה ובס' פני משה
על הירושלמי דקדושין שם פ"א עמד ע"ז מ"ט פוסק רבינו כרב חסדא נגד רב הונא
שהיה רבו ומהשמתרץ הפ"מ משום דהגמ' מסיק שם שכן מוציאה בבת ישראל ולא
קאמר שכן מכנים משום דזה אליבא דר"ח אתמר ולדידיה שטר קדושין לא דמי לשטר
אמה ומדשקל וטרי אליבא דר"ח הלכה כמותו ע"כ ולא הבנתי תירוץ זה דהא התם כל
הסוגיא קאי לבאר דברי ר"ח וא"כ שפיר אמר הגמ' שכן מוציאה ואין ראייה מזה לדידן
דהלכה כר"ח.

אך פשוט י"ל דהנה שם אומר סתמא דירושלמי דכותב אני פלוני מכרתי בתי לפלוני
וזוהו ע"כ כדברי רב חסדא דאב כותבו דלר"ה דס"ל דאדון כותבו א"כ צריך לכתוב אני
קניתי מפלוני וכיון דכותב מכרתי ש"מ דאב כותבו ס"ל כר"ח ולהכי פוסק רבינו כותיה
דסתמא דירושלמי נגד ר"ה ומסייע לר"ח ודוק: הלכה יא אין אמה העבריה נמכרת אלא
למי שיש לו עליו או לבנו קדושין כדי שתהא ראויה ליעוד כיצד מוכר אדם את בתו

לאביו שאין האדון יכול ליעדה לו ראויה הוא לבנו שהרי האמה בת אחיו אבל אינו יכול למכור את בתו לבנו שהרי כו' ולא לבנו מפני שהיא אחות אביו עכ"ל.

והנה שם בגמ' (דף כ ע"א) איתא תני חזא מוכרה לאביו ואין מוכרה לבנו וח"א אין מוכרה לא לאביו ולא לבנו כו' לעולם כרבנן מודו רבנן היכא דאיכא צד יעוד עכ"ל. והנה המהרש"א כתב שם דתרי תנאי אליבא דרבנן והריטב"א ז"ל כתב כן וכ"ת וכיון דתרווייהו כרבנן קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא תנאי היא ואליבא דרבנן מ"ם דכי אמרי רבנן אין מוכרה לקרובים כו' א"נ דלא פליגי כלל ובברייתא בשאין לאביו בן עכ"ל.

והשתא צריך לבאר דברי רבינו דקשה עליו ממנ"פ דאי סובר רבינו כפירוש הראשון של הריטב"א ופירש המהרש"א ז"ל א"כ כיון דפלוגתא דתנאי הוא ה"ל למיפסק לחומרא כר"א דאין מוכרה דהוה ספק דאורייתא או ה"ל לומר דאין מוכרה לכתחלה ואי מכרה מכור דה"ל ספק כמאן לפסוק ואי כפירוש השני מפרש ה"ל לבאר דאה יש לו בן מוכרה לו ואין לו בן אינו יכול למכור כמו שאינו יכול למכור לבנו.

ונ"ל לומר דרבנינו מפרש ודאי כפירוש השני ומה שאומר רבינו שאע"פ שאין האדון יכול ליעדה ראויה היא לבנו כונתו דיש לו בן דבאופן אחר לא תוכל לפרש ולומר שראויה לבנו היינו אם יהיה לו אח"כ בן ז"א כיון דקיי"ל דאין יעוד אלא בגדול וכמו שפוסק רבינו בפ"ז וא"כ צריך להיות הבן כבר נולד וגדול אצלו דאם יולד אח"כ יהיה קטן ואין ראוי ליעוד אלא ודאי כיון שביאר שראוי לבנו כונתו שיש לו בן וא"צ לבאר עוד.

ולפ"ז ניחא נמי הא דאמר שם נמכרת לפסולין אלמנה לכה"ג וכן הביא רבינו משום דקדושין תופסין בחיי"ל ות"ל דראוי הוא ליעוד בנו דהא בנו היה כהן הדיוט אלא גם זה מיירי שאין לו עתה בן וכיון דאין לו עתה בן לא הוי ראוי ליעוד דאי יולד לו בן הוה קטן כמבואר ודוק: פרק ה הלכה ב וצריך גט שחרור כו'.

והנה הלח"מ הביא דעת הרי"ף ז"ל דפוסק דצריך בכולן ולא כדברי המכריעין והר"ן ז"ל מתרץ זה עיי"ש. והנה בס' קרבן נתנאל על הרא"ש הקשה דהניחא להרי"ף ז"ל דהוא כתב במס' כתובות פ' הכותב דר"ט הוה חבירו של רע"ק והלכה כרע"ק מחבירו והרא"ש ז"ל נמי פוסק כן שם בכתובות.

אמנם הכ"מ כתב לקמן בפ"ב מה' עדות דרבינו ס"ל דהוה רבו וא"כ הקשה דהאיך פוסק רבינו הכא כרע"ק והניח בקושיא. אך נ"ל דבלא זה יש הוכחה לפסוק דצריך גט שחרור דהא התוס' כתבו שם (דף כד ע"א) ד"ה תנא ותנא דידן דלא קחשיב ליה משום דסבר דצריך גט שחרור וכן בירושלמי שם מתרץ כן כמו שהביא הרשב"א ז"ל בחידושיו והר"ן ז"ל הכא בסוגיא הביא דברי הירושלמי דאמר מפני המחלוקת נמצא דסתם משנה הכא ס"ל בן וצ"ל ע"כ דהמסקנא לבד הוא דברי ר"מ אבל תחלה המנין הוא לכ"ע דהא ר"מ ס"ל דא"צ ג"ש כמו שכתב המהרש"א שם והוה סתם משנה וכותיה פסקינן ועוי"ל דשם בגמ' אמר נהווי כש"כ ואין מלמדין ואומר הגמ' צריכא וע"ז כתב דמהרש"א דע"כ צ"ל דסתמא דגמ' אינו סובר כדברי המכריעין לדידהו צריך לכתוב שניהם דאי לא הוה כתיב אלא אחד ה"א דבו א"צ גט שחרור ובהשני צריך להכי כתבה התורה שניהם

דבשניהם א"צ ול"ל הצריכא אלא ודאי סוגיא זו לא ס"ל כהמכריעין ולהכי פסקינן דצריך ועיין לח"מ הכא ולפ"ד אינו צריך לזה ודוק: שם כיצד כו' אבל המסרס עבדו בביצים או חותך לשונו אינו יוצא לחירות שאינן מומין שבגלוי עכ"ל.

וכתב הלח"מ תימא דבפ"ק דקדושין השוו דין יציאת עבד לענין מומי בכור דשם בעינן ג"כ מומין שבגלוי ורבינו ז"ל כתב בפ"ז מהל' ביאת המקדש שניטל רוב המדבר שבלשונו ובפ"ד מה' בכורות כתב א"כ למדנו דניטל רוב המדבר שבלשונו הוה מום בכור וכאן כתב רבינו דלשון לא הוה מום שבגלוי לגבי ראשי אברים וצ"ע עכ"ל.

ולענ"ד הנה קשה ביותר דשם בסוגיא (דף כה) אמרינן כתנאי ומעוך כו' כולן בביצים ד"ר יהודה ראב"י אומר כולן בגיד ר' יוסי אומר מו"כ אף בביצים נו"כ בגיד אין בביצים לא ופירש רש"י כתנאי סירוס בביצים אי הוה מום גלוי ותלינן הפלוגתא בזה דפליגי התנאי אי הוה מום גבי מעוך וכתות וא"כ כיון דרבינו פוסק בפ"ז מה' ביאת המקדש ה' ח' דהוי מום דכתב שם מי שנמעכו הביצים שלו או אחת מהן או נכתתו או ניתקו כו' וכתב הכ"מ דפוסק כר' יהודה דכולן אף בביצים וא"כ תקשה מ"ט הכא אין עבד יוצא בהמסרסו בביצים כמו שכתב כאן.

אמנם זה לכאורה יש לומר עפ"י מאי דאיתא במס' בכורות (דף לט ע"א) בעי ראב"א יש מחוסר אבר מבפנים או אין מחוסר אבר מבפנים למאי אי לבכור כו"ע כתיב אי לקדשים עו"ש כתיב לאשחוטי ולאפרוקי לא איבעי לן כי איבעי לן לאפסולי כו' ת"ש ואת שתי כו' ולא בעלת כוליא אחת כו' ארחב"י דכ"ע יש בריה באחת וחסרון מבפנים שמיה חסרון כו' ר' יוחנן אומר דכ"ע כו' וחסרון מבפנים ש"ח כו' לימא כתנאי ומעוך כו' כולן אף בביצים דר"י ראב"י אומר כולן בג"ר ר' יוסי אומר מו"כ אף בביצים נו"כ בגיד אין בביצים לא מ"ל בהא קמיפלגי דמ"ס חסרון מבפנים שמיה חסרון ומ"ס ל"ש חסרון כו' אלא הכא במומין שבגלוי קמיפלגי ר' יהודה סבר מעוך וכתות הוה מומא דמכווצן דיא איתנייהו עכ"ל הגמ' נמצא דא"נ דחסרון מבפנים שמיה חסרון מיפסל הכא מטעם חסרון וא"כ ה"נ כיון דרבינו פוסק בפ"ב מה' איסורי מזבח הי"א דחסרון מבפנים שמיה חסרון כראב"י ור' יוחנן דס"ל דכ"ע ס"ל דחסרון בפנים שמיה חסרון וא"כ שפיר תיפסל זה דמעוך וכתות אף א"נ דלא הוה מטעם חסרון.

אך לפי מאי שכולל רבינו בפ"ב מה' בכורות דכל המומין הפוסלין את הקדשים ואשר זה מנה רבינו בזכר והבכור נשחט עליו וא"כ צ"ל ע"כ דהא דנפסל מעוך וכתות ונו"כ אף בביצים הוא מטעם מום ולא מטעם חסרון דהא גבי חסרון אמרינן דלא מצי לאשחוטי ולאפרוקי ורק נפסל וא"כ כיון דס"ל דהוה מום שבגלוי זה הסירוס בביצים וכמו שכתב הכא הלח"מ גבי ניטל לשונו וא"כ מ"ט גבי עבד אינו יוצא לחירות וצ"ע: פרק ו הלכה ג האומר עשיתי פלוני עברי ב"ת והוא אומר לא עשאני חוששין שמא זכה לו ע"י אתר עכ"ל.

והנה בהאי חוששין מחולקים הראשונים ז"ל דעת התוס' והרא"ש ז"ל הוא דחוששין ודאי זוכה והוא ב"ח ודאי ודעת הפוסקים הובא בטור וש"ע יו"ד (סי' רסז) דהוה ספק ורק חששא ואסור בבת חורין והנה המהרש"א ז"ל כתב לא ידעתי מנ"ל להתוס' והרא"ש לפרש הכא ודאי דלמא הוה ספק כמו בכ"מ.

ובס' קרבן נתנאל על הרא"ש דחק בזה וז"ל א"כ אמאי תני בברייתא תרי גונא עבד ושדה אלא דאתי לאשמועינן דהעבד הוה מותר בב"ח דחוששין ודאי הוא דא"ל דידע רבו בודאי ששחררו לא היה מכשירו באיסור שנשא ב"י משא"כ בשדה א"ל שדיבר בדדמי וקסבר שנתן כו' ונ"ל דמזה לאו ראייה הוא דשפיר תני תרווייהו דאי הוה תני שדה ה"א כר"מ דס"ל דחוב הוא לעבד שינא לחירות וא"כ גבי עבד לא היישין שמא זיכה ע"י אחר דאף אי זיכה לאו כלום הוא אשמועינן בעבד כחכמים ואי תני עבד ה"א אפכא בעבד קיי"ל תן כזכי כמו שכתבו התוס' לעיל (דף יג) דא"ל דעביד ליה נחת רוח לא היה משחררו אבל גבי מתנה דלא הוה תן כזכי ה"א דא"ל לזה דגרע מעבד להכי תני תרווייהו: אמנם נ"ל לומר ראייה מוכרחת דחוששין הוא ודאי דמבואר כן בתוספתא במס' בב"ב פ"י האומר עשיתי פלוני עבדי ב"ח והוא אומר לא עשאי לא אמר כלום שמא זיכה לו ע"י אחר כו' האומר נתתי שדה לפלוני והוא אומר לא נתן לא אמר כלום שמא זיכה לו ע"י אחר כו' והביא דברי התוספתא זה הרה"מ לעיל בפ"ד מה' זכיה ומתנה לענין שדה וכיון דאומר בתוספתא לא אמר כלום משמע דודאי הוא משום דאמרינן דזיכה לו ע"י אחר דאם הוה ספק אינו שייך לשון לא אמר כלום ואף שאומר בתוספתא שמא זיכה כו' מ"מ כיון שאומר לא אמר כלום הוא ודאי ומלת שמא מצינו על ודאי נמי כמו שהביאו התוס' והרא"ש שמא חוץ לחומה לנו ושמא במי מילין וה"נ כן ודוק: הלכה ה' אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שאין למוליך ומביא כו' וכן בה' ז' וכיצד שוין במוליך ומביא שהמביא גט שחרור בא"י א"צ לומר ב"נ ובחו"ל כו'.

ונ"ל לבאר דבר נכון בזה דרבינו כתב תתלה מוליך ואח"כ מביא וכן גם הלשון במשנה שם אמר דשוין במוליך ומביא. ויש לדקדק ע"ז דהא במשנה ראשונה אומר אפכא המביא גט ממדה"י בזה פתח ואח"כ אמר אחד המוליך כו' והכא אמר בהיפוך ונ"ל לבאר כן דהנה תחלה שאומר דרבה ס"ל רק מטעם שאין בקיאים לשמה אמרינן דגזירה מוליך אטו מביא אבל לבסוף דמסקינן דרבה אית ליה דרבא א"ל דגם במוליך לרבה נמי ס"ל דהוא מטעם שאין עדים מצויין לקיימו.

והנה התוס' הקשו ע"ז מ"ט סגי לומר בפ"נ גבי עבד הא גבי אשה לא שרינן רק מטעם עיגון ודחקו בזה. ועיין בר"ן הכא אמנם א"נ הטעם הוא משום דאין בקיאים לשמה ואמרינן לעיל דרוב ספרי דדייני ידעי ורק רבנן אצרכי ובמקום עיגון לא גזרו וא"כ א"ל כיון דכל עיקר דבר זה שצריך לידע שהוא לשמה הוא רק מדרבנן ואמרינן דרבנן לא גזרו זהו רק גבי אשה משום חומרא דאשת איש אבל גבי עבד לא הוצרכו כלל ודי בזה במה שאומר בפ"נ אבל אי אמרינן מטעם קיום ע"ז אמרינן לעיל (דף ג) דכל שטרות הצריכו רבנן קיום ורק משום עיגון התירו הכא נמצא דלפי עיקר תקנת חכמים בכל שטרות דאצרכי קיום הוה נמי שטר שחרור ותקשה אמאי התירו בשטר שיחרור בחזק שאומר בפ"נ וצריך לומר דגם הכא שוה לגיטי נשים דשייך בזה עיגון כמו שכתבו התוס' והר"ן ז"ל ולהכי אומר שפיר דשוין למוליך לגלות דאף דכל עיקר הטעם הוא משום עדים מצויין לקיימו והראיה דאף במוליך צריך לומר ומ"מ שוה לנו לגיטי נשים שחרורי עבדים דגם בזה שייך עיגון ומכ"ש א"נ הטעם דאינם בקיאים לשמה דשייך במביא מכ"ש דשרי בשחרורי עבדים דלא גזרו כלל רבנן בזה והתחיל במוליך אשר בזה הוא הרבותא הכא דנדע דהטעם הוא מצויין לקיימו ומ"מ שרי הכא שטר ודוק: הלכה ו' כל שטר כו'

בגט אשה אומר וכתב לה לשמה ובגט שיחרור הוא אומר תופשה לא ניתן לה עד שיכתוב לשמה בגט אשה הוא אומר וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא נתינה יצא הכותב במחוסר ואח"כ קצץ כו' ובגט שיחרור הוא אומר ונתן לה לא יהיה מחוסר אלא נתינה עכ"ל.

והנה הטור כתב בסי' רס"ז בא"ד וז"ל גט שיחרור בעי לשמה כמו גט אשה כתב הרמב"ם דצריך שיהיה כתוב בתלוש כו' ודומה לו נמי לענין שיהיה פסול אי נעשה בעש"ג אפילו בע"מ ישראל עכ"ל. וכתב הב"י ולא ידעתי למה כתב רבינו שצריך שיכתב לשמו בסתם ושצריך לכתוב בתלוש כתב בשם הרמב"ם דמשמע דלא ידע רבינו אותו דכיון דבגמ' דלשמה ותלוש סמוכין הן האיך אפשר שראה א' מהם ונעלם מהם חבירו והט"ז כתב שם בס"ק י"ח לתרץ דהטעם דפסול מחוסר גמרינן ג"ש לה לה מאשה והך ג"ש לאו ד"ה הוא דבפ"ק דקדושין ס"ל לרשב"א הג"ש ור"מ כו' ש"מ דלא יליף ג"ש כו' וא"כ צ"ל דהא דפריך בפ"ק דגיטין והאיכא פריך אליבא דהתנא דס"ל הג"ש דלה לה ויכולנו לומר דלאו הלכתא כותיה ע"כ כתב הטור דין זה בשם הרמב"ם ז"ל עכ"ל.

והנה בס' שער המלך הכא הקשה הרבה ע"ד הט"ז וז"ל ודבריו תמוהין דאי מטעם זה תני לה בשם הרמב"ם הלא גם הדין פסול עש"ג ה"ל להביא בשם רבינו דהתם נמי ה"ט משום דילפינן לה לה מאשה כמ"ש רש"י ז"ל שם אלא פשיטא לנו דלית הלכתא כר' מאיר והא מעשים בכל יום כו' והרי מבואר בפשיטות דאין הלכה כר"מ.

אך קשה לכאורה דהתם קאמר וכו' ר"מ ב"ד והתם ר' מאיר לית ליה וצ"ל כמאן דס"ל כר' מאיר וכמ"ש התוס' ד"ה בעדי מסירה אלא קשה אדמקשי אדאוקימתא דגמ' אמאי ל"ק בפשיטות אברייתא גופיה. ומצאתי להרשב"א בחידושיו שכתב שם בקדושין ואע"ג דרבנן נמי לה לה מאשה ילפי מ"מ ס"ל דרק לגופו של גט שיהיה זה כזה ולא לכל מילי עכ"ל: והנה כל דברי השעה"מ לענ"ד תמוה מה שמקשה מ"ט לא כתב הטור גם דין דעש"ג בשם רבינו לא עיין בטור דשם הביא גם דין זה בשם רבינו דכולל כל הפסולים יחד בחד לשנא ובלא זה לא קשה מידי דהא התוס' שם חלקו על רש"י ז"ל ופסלי בעש"ג בגיטי נשים ושחרורי עבדים משום דלאו בני שליחותא נינהו דאין שליחות לכותי ועוד דלא כתבי לשמה דאדעתא דנפשיה קעביד כמבואר שם בפ' אעפ"י ולא צריכה להג"ש דלה הכא ובאמת לפי מאי שפוסק הטור (סי' ס"ח) דאף בשטר מתנות פסלי עש"ג ורק שטרי מכירות כשר דפוסק כלישנא דכעין גט וא"כ ודאי ל"צ הטעם דג"ש גבי גט שחרור ולא קשה לא על הטור ולא על התוס' שלא הקשו מזה שהקשה השעה"מ הכא.

ועיין בפני יהושע שטרח הרבה ליישב דעת רש"י שהביא הכא את הג"ש עיי"ש. אך בלא זה קשה על הט"ז איך נוכל לומר זה דנטעה דלא ילפינן ג"ש דלה לה מאשה אשר הוא מלא בכל הש"ס וכל מצוה שהאשה חייבת בה כו' דגמרינן לה לה מאשה וצריך לומר ע"כ כתירוץ הרשב"א שהביא השעה"מ דמבאר התם דרק בזה לא דרשי הג"ש המ"ד שם וליתא דברי הט"ז: וע"כ נ"ל ליישב דברי הטור כן דהנה במס' גיטין (דף מא) איכא פלוגתא בגמ' דהמשחרר חצי עבדו בשטר רבי ורבנן דרבי ס"ל הקישא עדיף ומקשינן לכסף מה כסף לחצאין אף שטר ורבנן ס"ל ג"ש עדיפא וילפינן מאשה.

והנה במסכת זבחים (דף מא) איתא דכ"ע הקישא עדיף וכתבו התוס' ד"ה דכ"ע לחלק בין הכא למס' גיטין כמו שבארנו לעיל בכ"ד חזא דלהכי התם ג"ש עדיפא דצריך הקישא

למלתא אחריתא ועוד משום דהתם קיי"ל דילפינן עיקר שטר שחרור מג"ש דלה לה מאשה כו' עיי"ש. והנה הכא גבי מחובר נמי א"ל כן דאי אמרינן הקישא עדיף וא"כ א"ל דהקישא לכסף מה כסף אף במחובר דודאי נפדית בקרקע מחובר כמו אשה בקדושין דנתקדשה במקום כסף אף במחובר כמו שכתב הר"ן במס' קדושין וכן הוא באה"ע (סי' לב) ורק שטר קדושין ליתא במחובר אבל קנין כסף איתא נמי במחובר וא"כ ה"נ לענין פדיית הש"כ דמי כמו התם דלענין כסף אף במחובר איתא וא"נ הקישא עדיף גם קנין שטר יוכל היות במחובר וא"כ א"ל דאי אמרינן הכא דאין שטר לחצאין דהקישא אתי למלתא אחריתא א"ל דאתי לזה דאף במחובר כשר השטר והסוגיא הכא דאמר דליתא במחובר הוא א"נ דג"ש בכ"מ עדיפא ולהכי הביא הטור בשם הרמב"ם ז"ל דתלוש נמי בעי והקישא לא אתיא לזה דאתי למלתא אחריתא או דהכא ג"ש עדיפא כדברי התירוץ השני שבתוס' דהכא כ"ע מודים דג"ש עדיפא אף דהקישא לא נדרש כלל כמבואר: והנה הפני יהושע הכא במס' גיטין (דף ט ע"ב) הקשה על רבינו הכא וז"ל הא דפשיטא לתלמודא דשטר שחרור בעינן לשמה ופסול במחובר נראה דהיינו משום דילפינן בג"ש דלה לה מאשה אבל הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים משמע שם מדבריו דפשטא דקרא דכתיב או חופשה לא נתן לה יליף ליה דבעינן לשמה ופסול במחובר והכ"מ כתב דהכי הוא בתוספתא.

והנה בתוספתא שלפנינו איתא להדיא דיליף להו מג"ש דלה לה מאשה ולשון הרמב"ם ז"ל צ"ע עכ"ל: והנה בתוספתא בפ"ב איתא הכי גט אשה שכתב שלא לשמה פסול שנאמר וכתב לה לשמה שחרור עבד שכתבו שלא לשמו פסול שנאמר או תופשה לא נתן לה ולהלן הוא אומר וכתב לה מה לה האמור להלן לשמה אף לה האמור כאן לשמה עכ"ל התוספתא משמע דעל זה דבעי לשמה מקרא דלה גופיה דכתיב גבי עבד לא נוכל לידע ורק ביחד עם הג"ש מאשה ולפ"ד רבינו הא ילפינן מקרא גופיה זה דכתיב לה משמע דוקא לשמה.

ולכאורה היה דברי רבינו יותר נכון דל"ל הג"ש בזה הא כמו התם גבי אשה דילפינן ממלת לה לשמה ה"נ נוכל לידע מזה גופיה כמו שכתב ול"ל הג"ש לזה. וע"כ נ"ל לומר דהתוספתא אזיל לשיטתו ומוכרת הוא ללמוד מג"ש אבל לדידן לא בעי ללמוד מהג"ש ודלא כהתוספתא.

דהנה לקמן (דף כו ע"א) כתבו התוס' ד"ה חוץ ואין לומר דשחרורו נמי פסול דא"כ בפ"ק (דף ט) גבי שלשה דברים ששוה גיטי נשים לשחרורי עבדים לתני וכדברי ר"א כמו דקתני דברי ר"מ בארבעה ע"כ: והנה הרשב"א ז"ל בחידושיו הביא דברי התוספתא שמסיק גם חוץ מג"נ ושחרורי עבדים וכן הביא הכא המהרש"א דברי התוספתא זו ולקמן נבאר תירוץ הרשב"א ז"ל על קושית התוס' מ"ט לא קחשיב ליה לעיל דשוין בארבעה.

ונ"ל לומר כן דהנה במס' זבחים (דף ג) אמרינן סתם אשה לאו לגירושין קיימא ומקשה מנ"ל ומסיק מהא דהכותב טופסי גיטין צריך להניח כו' ועיין בתוס' שם ד"ה ואר"י א"ש כו' נמצא דלהכי גבי גט אשה מצריך להניח מקום התורף ור"א פוסל נמי בטופס גזירה משום תורף הוא משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא והנה כ"ז הוא בגט אשה דאף

אם זינתה מ"מ לאו לגירושין קיימא אבל גבי גט שחרור דקיי"ל דהמשחרר עבדו עובר בעשה וא"כ והאי ע"כ משחררו לאיזה חיוב שמחויב לשחררו וא"כ בכה"ג אי סתמא לשחרור קיימא ולא דמי לגט אשה כלל ולהכי א"ל דהכא כשר אף התורף ורק התוספתא דאמרה חוץ משחרורי עבדים אזיל לטעמיה דיליף פסול דלשמה גבי עבד מג"ש דלה לה מאשה אמרינן דהוא דמי לאשה ומה באשה סתמא פסול ה"נ כן דלא מחלקינן בזה משום דאין ג"ש למחצה ולהכי מצריך למילף מהג"ש כה"כ דנפסל אף סתמא וכמו דס"ל להתוספתא כן דאומר חוץ מש"ע אבל גמ' דידן דלא קחשיב שם וכדברי ר"א בארבעה ע"ט ס"ל דבגיטי נשים רק פסול ולא בשחרורי עבדים וע"כ ס"ל דלענין פסול לשמה ילפינן מקרא גופיה דלה ולא מג"ש כמו שכתב רבינו וא"כ א"ל דסתמא הכא כשר בעבד היכא שמחויב לשחררו ולהכי לא מקשה הגמ' וליחשב הא דש"ע והוא כדברי רבינו דמקרא גופיה יליף ולא מהג"ש כמו שכתב בתוספתא, והנה מה שמתרץ בזה הרשב"א ז"ל דלרבה דאומר הטעם דלהכי בעי לומר בפני נכתב ובפנ"ח משום דאין בקיאין לשמה נמצא דלשמה הוא בכלל דקחשיב שם למוליך ומביא דמחד טעמא הוא ולרבה דאמר משום דאין עדים מצויין לקיימו הוא א"ל דמלתא דליתא בקדושין והא איכא נמי ג"כ בקידושין עכ"ל: והנה תירוץ זה השני של הרשב"א ז"ל יש לדון בזה א"נ דגם בקידושין גזרינן טופס אטו תורף דא"ל דכמו היכא דכתבו התוס' בגיטין (דף ע"א) ד"ה כי תני דגבי קדושין לא גזרינן היכא שהיא סבורה שהיא מקודשת והא לא שכיחא שתקבל קדושין מאחר כיון דס"ל מקודשת וא"כ ליתא תירוץ זה ומכ"ש א"נ כשיטת האחרונים דגבי שטר קדושין הוה סתמא לשמה א"כ ל"צ לומר מלתא דאיתא בקדושין קתני ורק ניחא תירוץ הראשון דלרבה הוא בכלל מוליך ומביא וצ"ל דהתוספתא דמביא הרשב"א דס"ל דדמי בזה שחרורי עבדים לגיטי נשים לענין לשמה בתורף וטופס וחזינן דבזה לא חשבינן בכרייתא דלעיל דשוה כר"א בארבעה ס"ל נמי כרבה דאמר מטעם דלשמה וניחא תירוץ של הרשב"א בזה וא"ל דמכאן ראייה לשיטת הראב"ד ז"ל לעיל בהל' גירושין דהלכה כרבה בזה משום דהתוספתא ס"ל כותיה בזה אמנם כ"ז בארנו רק א"נ כמו שמפרש הפ"י דרבינו יליף על לשמה בג"ש מקרא דלה גופיה וכן נמי מפרש ליה הט"ז ביו"ד וסי' רסז ס"ק כא) ומבאר עוד דרבינו לענין לשמה יליף מגופיה דקרא דלה ולענין מחובר סמיך על הג"ש ודלא כדברי המחבר בש"ע שם דמשמע דאף מחובר יליף מגופיה דקרא: והנה נ"ל לומר כי דברי רבינו מוכרחים כשיטת הב"י דהא מסיק הכא ובגט שחרור הוא אומר ניתן לה לא יהא מחוסר אלא נתינה וא"כ האיך כתב הט"ז דרבינו אינו מביא רק הקרא דגבי גיטי נשים דלמה מסיק ובגט שחרור הוא אומר אלא ודאי דט"ס יש בדברי הרמב"ם ז"ל וצריך לכתוב כמו שהעתיק הב"י לא ניתן לה דכתיב גבי גט שחרור ונתן לא כתיב כלל וגם רבינו יליף ממשמעותא דקרא דניתן לה כמו שהביא הב"י ומה שכתב דעל לשמה יליף רבינו לא מג"ש רק ממשמעותא דקרא גופיה דלא כהתוס' קשה לענ"ד דתקשה לרבינו קושית הפ"י דמקשה הכא בד' ט' וכן לקמן (דף מא) דמנ"ל למילף כלל הג"ש דלה לה לכ"ד והא לא הוי מופנה כלל דלה דכתיב גבי אשה מצריכין חד על לשמה וחד על לה ולא לחברתה והכא ג"כ מצריכין על לשמה גבי עבד ותירץ הפ"י דלהכי ילפי הג"ש דלשמה לבד לא נוכל למילף גבי שטר שחרור דקרא דחופשה לא מיירי בשטר שחרור כמו שמביא בשם רש"י (דף מא) שם וזה ליתא לפ"ד

רבינו דהוא יליף מגופיה דהוי לשמה ותקשה אליבא מנ"ל למילף הג"ש בכ"ד אלא ודאי צריך לומר דכונת רבינו הוא כמו התוספתא דמה שאומר הכא כתיב לה והתם נמי כתיב כונתו דמזה ילפינן ג"ש לפסול לשמה ומן משמעות של הלה לא נוכל לידע או כמו שפירש בשם רש"י ז"ל דלא מיירי לענין שטר שחרור או כפי תירוץ הפ"י דלא נוכל לידע איך או על לשמה או על לה ולא לחברתה עיי"ש ורק אמרינן דאתי להג"ש הקרא דלה וממילא ידעינן הכל בין לשמה ובין מחובר וש"ד וכונת רבינו כמו התוספתא ודוק: הלכות שכירות פרק א הלכה ה השובר או המקבל שדה כו' או שלא זרעה ולא צמחה כו' עד באותו מקום עכ"ל.

וכתב הרה"מ ובגמ' דב"מ קודם מימרא דר"ל הביא ברייתות ת"ח פעם ראשון ושניה זורעה שלישית אינה זורעה ות"ת שלישית זורעה רביעית א"ז ל"ק הא רבי דאמר בתרי זימני הוי חזקה הא רשב"ג דאמר בתלתא זמני הוי חזקה וברייתות אלו אינן בהלכות ובשיטתו הלך רבינו שלא פסקן וצ"ע עכ"ל.

והלח"מ כתב ונ"ל לומר דאלו סוברים דהברייתא מיירי הכא שזרעה ולא צמחה וקאמר דלרבי בעי תרי ולרשב"ג תלתא ואתי רשב"ל ודחי להברייתות וקאמר דלא בעי אלא כ"ז זריעה ול"ש דר"ל קאי אמתניתין ולא על הברייתות כו' אלא הברייתות לית ליה משום דלא מיתני בי ר"ח ור"א ולהכי לא פסקי כן הרי"ף ורבינו ז"ל כ"ל.

והנה עפ"ז נ"ל ליישב את דברי התוס' במס' יבמות (דף סה) ד"ת נשאת כו' ואור"י דלענין ממון מודה רבי דלא הוי חזקה עד דמחזיק בג' זימני כדאשכחן בשור המועד דבשור המועד לא פליג כדפירש לעיל עכ"ל. והקשו המפרשים ע"ד התוס' מגמ' אדב"מ דקאמר נמי לענין ממון ואעפ"כ מחלקינן בין רבי לרשב"ג דרבי ס"ל נמי בזה דדי בתרי זמני: ונ"ל לומר כן דהנה במס' ב"ק (דף כג) בפלוגתא דאביי ורבא שם כתב המהר"ם וז"ל ובתוס' ישנים כתב והר"ר שלמה מזרויש פירש דא"ב דלאביי מודה רבי הכא דבתרי זימני לא הוי חזקה דלא פליג אקרא אבל לרבא סובר שפיר דבנגיחה ג' משלם נזק שלם דבתרי זימני הוה חזקה והוי מועד אבל מתניתין דקתני דאין נעשה מועד עד ג' ימים אתיא כרשב"ג והשתא אתיא שפיר דרבא לטעמיה דאמר בהע"י (דף סה) דבשור המועד סתים לנו תנא כרשב"ג אבל לאביי אפילו רבי מודה הכא עכ"ל.

נמצא דבזה הוה פלוגתא דאמוראי אביי ורבא וא"כ א"ל דהתוס' ביבמות שם נמי ס"ל כמו שכתב הר"ש מזרויש ואמרינן דהסוגיא דהכא דאיבעיא לה נשאת לשלישית מהו דלתבעייהו קמייהו ולא ידע הסברא דהשתא דכתשי וא"כ תקשה מ"ט מן השני יש לה כתובה ס"ל כאביי דאומר דבממון מודה רבי דיליף משור המועד וא"כניחא כן אבל הסוגיא דב"מ דמחלק דבממון נמי ס"ל לרבי דבתרי זימני הוי חזקה אתיא כרבא דס"ל דאף בממון נמי ס"ל לרבי תרי זימני ושור המועד כרשב"ג אתיא ואי תקשה לך לאביי האיך יתרץ שם הברייתות בב"מ דא"ל דהוא יסבור כר"ל דהברייתות לאו דסמכי הם דלא מיתני בי ר"ח ור"ח ולית הלכתא כוותייהו כמו שכתב הלח"מ הכא והתוס' שם ביבמות ד"ה ושור המועד דמשמע דס"ל דאף לרבא נמי בשור המועד מודה ר"ע ס"ל כתירוץ הר"ר עזרא בתוס' שם במס' ב"ק (דף כג) ולא כדברי התוס' ישנים שהביא המהר"ם ז"ל וכן ס"ל להתוס' הכא כן כמבואר: וענ"ל ליישב דברי התוס' כן דהנה הא

דחידשו דבממון מודה רבי זהו רק דומיא דשור המועד להוציא ממון מיד מוחזק ודומיא דזה לא אמרינן רק עד ג' פעמים כמו התם עד שנגח שלשה פעמים אבל להחזיק ממון שפיר ס"ל לרבי באמת דהוה כמו איסורא דדי בתרי זימני וכיון דהתם במס' ב"מ הוא להחזיק דלא מחייב החוכר לזרוע וליתן חכירתו הוה בתרי זימני חזקה ואי תקשה מ"ט נותן השני את הכתובה כדי להוציא ממון.

זה נוכל ליישב עפ"י מאי שכתב הקרבן נתנאל על הרא"ש שם (דף סה) ביבמות (ס"ק ל"ה) וז"ל ונראה ליישב דודאי משום רוב לא מפקינן ממון מהבעל דחזקת ממון עדיף כו' אלא דמשו"ה מפקינן ממונא כתובתה מניה מכח ס"ם חדא כו' ומשום זה שפי אמרינן הכא דמודה רבי דהוה כמו להחזיק משום ס"ס אבל התם לענין זריעה שפיר ס"ל לרבי דלהחזיק בתרי זמני כמבואר: ועוד נ"ל ליישב פשוט עפ"י מאי שכתב הכא בביאור הגר"א ז"ל בח"מ (סי' שכב ס"ק ב) וז"ל השמיטהו הברייתות ת"ח כו' משום דס"ל דלא לענין דינא מתניא דמאי נפ"מ בחזקה כאן אם מכת מדינה אלא עצה טובה לאדם בשלו וכמו בפלוגתא דרשב"ג ורבי ודברי הרא"ש דרשב"ל על הברייתות צ"ע ע"כ וא"כ א"ל דהתוס' נמי ס"ל כן דהתם אינו קאי לענין דינא דממונא דבזה אף רבי מודה רק לעצה טובה כדברי הגר"א ז"ל כמבואר ודוק: הלכות שאלה ופקדון מרק ז הלכה א המפקיד פירות אצל חבירו ה"ז לא יגע בהן ואע"פ שהן חוסרין כו' בד"א כשחסרו חסרון הראוי להן בכל שנה אבל אם חסרו יותר מכדי חסרון מוכרן בב"ד מפני שהוא משיב אבידה לבעלים וכשהוא מוכרן ימכור לכהנים בדמי תרומה שמא יעשו אותן הבעלים תרומה או תרומת מעשר על פירות אחרות עכ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל המפקיד כו' פ"א א"א ועכשיו באלו המקומות שאין תורמין ומעשרין מוכרן למי שירצה עכ"ל. והנה כתב הרה"מ ז"ל והשגות כו' וכן הוא ואף רבינו לא אמרה אלא בזמן תרו"מ ובמקומות ההם אבל באלו המקומות שאין תורמין ומעשרין ודאי לא אמר ואפשר שלפיכך השמיט הרי"ף ז"ל זה מן ההלכה עכ"ל ומשמע לפ"ד הרה"מ דדברי הראב"ד ז"ל לאו השגה הוא רק ביאור לדברי רבינו דמיירי בזמן הנוהג תרו"מ וזה אינו במשמע ולמה צריך לאשמועין זה.

וע"כ נ"ל דדברי הראב"ד ז"ל הכא השגה הוא על דברי רבינו. דהנה הרי"ף ז"ל פוסק שם כר' יוחנן דיותר מכדי חסרון מוכרן בב"ד וכתב הרא"ש ז"ל לא ידענא למה כיון דרנב"י בתראי הוא וכתב הפלפלא חריפתא שם ברא"ש לא ידעתי מהו קשיא ליה דהא לר"ת אינו שייך זתמדנא הא דרנב"י וכן מצי סבר ג"כ הרי"ף וא"כ ל"פ רשב"ג וחכמים אלא בכדי חסרון עכ"ל.

נמצא דרק בזמן הרי"ף ז"ל דלא נהג תרו"מ שפיר פוסק הרי"ף כר' יוחנן דיותר מכדי אלתונן מוכרן בב"ד אבל בזמן שנוהג תרו"מ קיי"ל כרנב"י דחיישינן שמא עשאן תרו"מ ואמרינן שם דרנב"י פליג על ר' יוחנן וס"ל דיותר מכדי חסרון משכח שכיחי וא"א נזבנינהו זמנין שאקים ומזמין להו וכי עביד להו בעה"ב תרומה ומעשר על מקום אחר לא ידע דזבנא וקא אכיל טבלים וא"כ לא מצי למזבן כלל לרנב"י אף ביותר מכדי חסרון וכיון דהוא בתרא קיי"ל כותיה וזהו כונת הראב"ד ועכשיו כו' מוכרן למי שירצה פירוש דזהו שפיר על עכשיו שאינו נוהג תרו"מ להכי שפיר פוסק הרי"ף ז"ל בהלכות כר' יוחנן

אבל רבינו כיון דהוא כותב דינו על כל זמן אף בעת שהיה נוהג תרו"מ דמוכרן לכהנים א"כ קשה דקיי"ל כרנב"י דאין מוכרן כלל דקא אכיל כבלים וא"כ ליתא דין זה כמבואר.

וליישב דעת רבינו נ"ל דצ"ל כפי שמביא שם בס' שיטה מקובצת בשם ר"י גאון ז"ל הגירסא דלפי המסקנא רנב"י לא פליג כלל על ר' יוחנן וס"ל נמי דמוכרן לכהנים ורק רנב"י חידש דאף בפירות שלא היה משדהו דליתא לטעמיה דר"נ שמא עשאן תרו"מ על מקום כו' אבל יותר מכדי חסרון ימכרם לכהנים בדמי תרומה כה"כ דלא לפסוד לבעה"ב והאריך בזה ומסיק הש"מ דכן עיקר וכן יסבור נמי רבינו דאף לרנב"י קיי"ל דמוכרן ביתר מכדי חסרון לכהנים ודוק: פרק ה הלכה ו נגנב הפקדון באונס ואח"כ הוכר הגנב אחד שומר חנם ואחד שומר שכר עושה דין עם הגנב ואינו נשבע כו' נגנב הפקדון באונס והחזירו הגנב לבית השומר והרי הוא בהמה ומתה שמה בפשיעה יש בדבר ספק אם כלתה שמירתו ונפטר או עדיין לא כלתה שמירתו לפיכך השומר פעור מלשלם ואם תפסו הבעלים אין מוציאין מידם עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל ונגנב הפקדון פסק כרבא דפ' הג"ע ולא כאביי ולשון הגמ' עושה עמו דין ופירש רש"י משלם לבעלים והוא יפרע מן הגנב ושאר המפרשים הקשו עליו דודאי אינו מן הדין שיתחייבו הם לשלם האונסין אעפ"י שהזכר הגנב אלא פרשו שהן חייבין לטרוח אחר הגנב דפעמים הגנב אלם ואין הבעלים רוצים לדון עמו וזהו דעת רבינו עכ"ל.

וכתב ע"ז הכ"מ ואני אומר שאיני יודע מנין הכריע דעת רבינו שהרי דבריו דברי הגמ' ממש וכל פירוש שיפרש בגמ' כן יתפרש בדבריו עכ"ל ועיין סמ"ע (סי' רצד) מה שמתרץ דברי הרה"מ: ולענ"ד נ"ל ליישב כן דהנה הרי"ף והרא"ש והטור והש"ע השמיטו זו הבעיא של רבה זוטי דנגנבה באונס והחזירה לבית השומר מהו וכתבו המפרשים לתרץ השמטה זו עפ"י מאי שכתב הכא בס' שיטה מקובצת דרבה זוטי פליג על אביי ורבא בדין דלעיל דהוכר הגנב דהמה סברי דעושה עמו דין ואינו נשבע היכא שהוכר הגנב אף דלא הדרא לרשותו כ"ש היכא דהדרא לרשותו פשיטא דחייב בנטירותא.

והנה כ"ז אם נפרש כפירוש רש"י ז"ל דעושה עמו דין הוא דמשלם וא"כ ניחא שפיר דע"כ רבה זוטי פליג עליהם דהמה מחייבי לשלם אף אם הוכר הגנב ולא החזירו לבית שומר מכ"ש אם החזירו ושפיר השמיטו בעיא זו אבל אם נפרש כפירוש אחר דעושה עמו דין הוא רק לטרוח ולילך עם הגנב בדין ולא לשלם נוכל לומר דאיבעיא דרבה זוטי הוא אם החזירו אם משלם דהתם לשלם אינו חייב אם לא יכול להוציא מידי הגנב אבל הכא מחויב לשלם וכיון דרבינו מביא בעיא זו של רבה זוטי דהחזירו הגנב לבית שומר ע"כ מפרש לה כפירוש שני דעושה דין הוא לטרוח ולילך עם הגנב לדין וזהו כונת הרה"מ בדעת רבינו כן הוא כמבואר: אמנם קשה לי על סוגיא זו אם נפרש לה כפירוש שני דעושה עמו דין הוא רק לטרוח ולעשות דין עם הגנב ורק הטורח מוטל אבל לא לשלם מסוגיא דב"מ (דף צג ע"ב) דאמר שם איבו אפקיד כיתנא כו' לבסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דר"נ תייביה לימא פליגא דר"ה ב"א דאמר אם ש"ח רצה נשבע רצה עושה עמו דין כו' אמר רבא התם גברא דפורמסקי הוה קיימא דאי רמי קלא הוה אתיא ומצילין

ליה כו' ופרשו התוס' והשתא אפילו לא הוכר הגנב הוה חייב כיון דפשע ולא נקיט הגמ' הוכר הגנב אלא משום התלמידים שהיו סוברים דמשום דהוכר הגנב חייב עכ"ל.

והנה כ"ז ניחא אם נפרש כפירוש רש"י ז"ל דעושה עמו דין היינו שחייב לשלם שפיר אמרינן דזהו הפירוש של חייביהר"נ היינו לשלומי והתלמידים היו סוברים דהוה משום דהוכר הגנב מסיק דלא כן הוא אלא משום הפשיעה חייב לשלם אבל אם נפרש כפירוש המפרשים ואז נפרש ע"כ חייביה ר"נ לעשות דין עמו דאל"כ לא ניחא כלל התחלת הגמ' לימא פליגא דר"א ב"א הא ודאי פליגא דר"ה מחייב לטרוח והוא מחייב לשלם אלא ע"כ הוא דחייביה לטרוח וא"כ מאי מסיק גברא דפורמסקא קאי והוא פשע וא"כ מחייב לשלם וא"כ ודאי חייביה ר"נ לשלם ואיך טעו בזה התלמידים לדמות דין דר"ה ב"א כיון דר"נ חייביה לשלם לו משום פשיעה וצ"ע: הלכות מלוה ולוה פרק ב הלכה ז אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים ואפילו לת"ח כו'.

והנה בס' כה"ג הקשה ע"ז כיון דקיי"ל דמלוה חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים וא"כ אכתי מה מהני אם לזה בעדים ואומר פרעתי ומתרץ התוחים בסי' ע' כן דבאמת זה לא חיישינן דלמא יכחיש את הכל דלא מחזקינן אינשי ברשיעי ורק חיישינן דלמא שכח וא"כ ילוה שלא בעדים ויטעון טענת א"י אם נתחייבתי ויהיה פטור אבל עתה יטעון טענת א"י אם פרעתיך וזה יתחייב ואם יטעון א"י אם הלויחני יביא את העדים דהלוואהו ויתחייב ע"כ.

והנה קשה לכאורה דזה אתיא שפיר לדידן אבל האי מימרא בב"מ (דף עה ע"ב) הוא רב יהודה אמר רב ורב יהודה הא ס"ל במס' ב"ק (דף קיח) דאף אם אומר א"י אם נתחייבתי נמי חייב משום דברי ושמא ברי עדיף וא"כ אכתי אינו מתורץ דאם יטעון א"י אז אף אם יטעון א"י אם נתחייבתי נמי יהא חייב וא"כ תקשה לפי האי לשנא דרב יוסף אליבא דרב יהודה דאמר במס' שבועות (דף מב) דהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים תקשה מאי מהני אם ילוה ע"י עדים ותירוצ' התומים ליתא אליבא דרב יהודה דאם אמרינן דיטעון א"י אזי יהיה חייב וא"כ חיישינן ע"כ דלמא יכחיש בברי ולא תהני בזה עדים: וע"כ נ"ל לומר כן דהנה יש עוד חששא לבד מזה שכתב האו"ת הכא יש חששא עוד שמא יש עליו ללוה על המלוה ספק מלוה ישנה ואז מורה התירא להכי וכמו דאמרינן במס' ב"מ (דף ז) גבי שנים אוחזין בטלית וא"כ אם ילוה שלא בעדים יכחיש משים דמורה התירא מספק מלוה ישנה.

אך הא אמרינן שם בב"מ דפרשי אנשי מספק שבועה וא"כ כיון דקיי"ל דהכופר הכל משביעין אותו שבועת היסת ושבועת היסת נתקנה עוד קודם רב נחמן וכן מצינו במס' ב"מ (דף קג ע"א) דאמר ר' יוחנן כו' אבל הכא שכיר נאמן בשבועה ופירש רש"י ובשבועת היסת שתקנו חכמים על מי שאינו מודה במקצת אלמא דגם בימי ר' יוחנן הוה נמי תקנה דשבועת היסת וכן הביא הש"ך בח"מ וסי' פט ס"ק לא) בשם המרדכי בקדושין פ"ש דגם בימי התנאים היה שבועת היסת ומפרש לה הש"ך דגם הרמב"ם ז"ל ס"ל כן וכן כתב הב"ש באה"ע וסי' ע"ס"ק לא) עיי"ש וא"כ גם בימי ר' יהודה היה שבועת היסת ורק רב יהודה יסבור כהאי לישנא במס' שבועות (דף מ ע"ב) דלא נתקנה שבועת היסת רק היכא דאיכא דררא דממונא היינו אם יטעון פרעתי אבל אם יטעון לא הלויחני ליכא

שבועת היסת דמתני לה אסיפא וא"כ ניחא שפיר דאם ילוה בעדים לא מצי לטעון רק פרעתי והוא משום דמורה התירא דלמא יש לו עליו ספק מלוה ישנה ואז הלא משביעין אותו שבועת היסת דאיכא דררא דממונא ופרשי משבועה וישלם אבל אם לא ילוה לו בעדים ואם יורה התירא ויטעון לא הלוייתני ואז ליכא דררא דממונא וליכא שבועת היסת נמי ולא משלם משום ההיתרא דמורה מספק מלוה ישנה כמבואר ודוק: פרק ה הלכה ב אסרו חכמים כו' וכל אבק ריבית עם הכותי מותרת לכל עכ"ל.

והקשה הלח"מ ע"ז וז"ל וא"ת מאי מקשה הגמ' דלויין ומלוין בריבית לוקמי בריבית דרבנן כו'. ונ"ל ליישב פשוט עפ"י מאי שכתב הנמ"י שם במשנה וז"ל ומלוין בריבית קצוצה ולא זו אף זו קתני עכ"ל, וכונתו דמקבלין צאן ברזל הוי ריבית דרבנן כמו שמפרש רש"י ז"ל ורבינו לקמן בפ"ח ה' ב' ואשמועינן תחלה דבריבית דרבנן מקבלין ולא זו דרבנן אף ריבית קצוצה מקבלין ושרי וא"כ שפיר מקשה ממשנה זו דאי מיירי מדרבנן שוב לא איצטריך כלל הבבא דידיעין מן מקבלין צאן ברזל וע"כ מיירי בריבית דאורייתא ואעפ"כ שרי ושפיר מקשה ודוק: פרק כ הלכה ב שם קדם אחד מן האדם ותפס מטלטלין מזה כדי לזכות לאחד מבע"ח לא זכה שכל התופס לבע"ח במקום שיש עליו חוב לאחריים לא קנה כו' אבל אין עליו חוב לאחריים קנה לו וכן אם אמר לו הלוה זכה בחפץ זה לפלוני זכה לו ואין א' מבעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין שכבר זכה בהן אחר כו' עכ"ל.

וכתב הרה"מ וכן אם אמר לו הלה זכה בחפץ כבר נתבאר פ"א שאם היה ראובן חייב לשמעון מנה ואמר ללוי הולך לשמעון מנה זה שאני חייב לו שאם בא ראובן לחזור בו אינו חוזר אלמא זכה לו וכיון שהוא אינו יכול לחזור בו ודאי אין שאר בע"ח יכולין לגבות ממנו וכן מבואר בפ"ק דגיטין (דף יא ע"ב) גבי הא דתופס לבע"ח דכל היכא דלוה אמר תנו זכה עכ"ל.

וכתב הלח"מ משנה ע"ז הראיה הראשונה שהביא הרה"מ ז"ל מראובן שהיה חייב ללוי ואמור לשמעון הילך וכו' יש להשיב עליה דשאני התם דאינו חייב לבע"ח ולכך אינו יכול לחזור אבל הכא דחב לאחריים לאו כל כמיניה לומר זכה להפקיע מבע"ח אבל הראיה השניה שהביא מפ"ק דגיטין היא נכונה דהתם מיירי דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחריים והיכא דאמר תנו קאמר דמהני ואולי עיקר ראייתו של הרה"מ ז"ל הוא מהשניה והראשונה עשאה סניף לה ואע"פ שע"מ עכ"ל: ולענ"ד נראה ליישב דברי הרה"מ ז"ל כן דהנה שם בסוגיא דגיטין (דף יב) אתמר הילך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר ושמואל אמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר לימא בהא קמיפלגי דמ"ס הילך כזכי דמי ומ"ס הילך לאו כזכי דמי לא דכ"ע הילך כזכי דמי והכא בהא קמיפלגי מ"ס אמרינן מיגו ומ"ס ל"א מיגו ת"כ דרב כו'.

והנה מגמ' זו הוציא רבינו ז"ל דינו אשר הביא הרה"מ מפ"א. והנה הרא"ש ז"ל הקשה כאן דהילך נהי דלא כזכי דמי וכי גרע מתופס לבע"ח דקני אפילו בע"כ של לוח כ"ש הכא דמדעתא וא"כ אמאי יכול לחזור ותירץ הר"מ מאברא דהא דאמר התופס לבע"ח קנה היינו כשאין ללוה נכסים אחרים ונמצא שיפסיד הלוה אי לאו האי תפיסה הלכך

מהני והכא מיירי כשיש ללוה נכסים אחרים וכה"ג התופס לבע"ח לא קנה כו' וה"ר פרץ ז"ל תירץ דהכא מיירי שקבע לו זמן לפרעו כו' עד וגם דברי הר"מ ז"ל אמת.

והנה הקרבן נתנאל שם הקשה יש לדקדק מאי פריך אימא דשמואל איירי כשחב לאחרים וכ"ת דשמואל איירי בכ"ג כמו כן עדיין קשה כו' ע"כ ונראה דקושית רבינו הוא אף את"ל דשמואל מירי בשחב לאחרים ז"א אלא דלא הוי תפיסה נגד בע"ח אחרים אבל הלוה מ"מ אינו יכול לחזור בו ואמאי אמר שמואל אם בא לחזור חוזר כו' עכ"ל.

והנה התירוץ לא הבנתי דהא נוכל לומר דהטעם דהכא דחוזר משום דחייב באחריותו ולא קנה משום דה"ל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים כו'. וע"כ נ"ל לומר דהרה"מ ז"ל ס"ל לתרץ קושית הרא"ש ז"ל דשמואל מיירי כשחב לאחרים ולהכי ס"ל דלא קנה ואם בא לחזור חוזר ורב ע"ז פליג על שמואל וס"ל דקנה מ"מ וע"ז מייתי ת"כ וכותיה פסקינן ומשמע כמו דס"ל הוא אף אם חב לאחרים אלמא דהיכא דאומר זכה לפלוני זכה אף אי חב לאחרים דבזה הפלוגתא דרב ושמואל.

והנה אף שהרה"מ ז"ל הביא הכא בפ"ז תירוץ של הר"מ מאיברא ז"ל בשם תשובת הרשב"א לחלק בין היכא שיש ללוה נכסים לאין לו נכסים מ"מ א"ל דס"ל להרה"מ כיון דרבינו לא הזכיר חילוק זה בספרו הוא יתרץ קושית הרא"ש באמת לחלק בין שחב לאחרים ודברי שמואל מיירי כשחב לאחרים והת"כ דמייתי הוא דס"ל דמיירי בכל גונא הברייתא כמו שכתב הק"נ כמבואר: ועוד נ"ל לומר אף שרבינו ס"ל נמי חילוק של הרמא"ב ז"ל מ"מ ס"ל להר"מ כמי שבארנו דמיירי כשחב לאחרים.

דהנה אומר כן לימא כו' מ"מ הילך לאו כזכי דמי וכתבו התוס' דזה דאמר שמואל מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר אותו טעם לאו עיקר הוא כו' וזה, דוחק אך כפי מאי שבארנו ניחא דהכא מיירי דחב לאחרים וא"כ אכתי תקשה כמו שמבאר הק"נ דאמאי אמר שמואל דאם בא לחזור חוזר דנהי דלא הוי תפיסה נגד דעת אחרים אבל הלוה מ"מ אינו יכול לחזור כו' וצ"ל דיכול לחזור מטעם דחייב באחריותו וא"כ חוזר כה"כ דלקבל אחריות שפיר אמר שמואל הטעם ע"ז דיכול לחזור מתוך שחייב באחריותו והוא מיירי רק כשחב לאחרים דע"ז שייך תירוץ זה כמבואר: והנה בס' קצות החושן (סי' קה) כתב לדחות גם אח הראיה השניה שהביא הרה"מ מגיטין (דף יא) אשר הלח"מ הסכים ע"ז וז"ל גם ראיה האחרונה אינו מכיר דז"ל הגמ' בגיטין (דף יא) ש"מ התופס לבע"ח קנה כו' ואפילו במקום שחב לאחרים אר"י התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתנו כל האומר תנו כאומר זכי דמי והתם ודאי כיון שאינו תב אלא לבעלים והבעלים בעצמם אומרים זכה ורצו בדבר ודאי אין זה חב וגם בתופס לבע"ח אם הבע"ח אומרים זכה בשביל זה ודאי זכה אבל היכא דהלוה אמר זכה וחב לבע"ח זה לא שמענו עכ"ל: ולענ"ד נ"ל לומר דניחא הראיה שהביא הרה"מ מזה הסוגיא דצריך לכאורה להבין לפ"ד הקצוה"ח דברי הגמ' שם דאמר אפילו דחב לאחרים היכא רצה לומר מזה על חב לאחרים הא הכא אינו חייב רק לבעלים והבעלים בעצמם מזכים לו.

וע"כ נ"ל ליישב כל הסוגיא כן דהנה הרא"ש ז"ל הביא בפ"ק דב"מ דעת הרי"ף ז"ל דס"ל בתשובה דדוקא במקום דאיכא פסידא לבע"ח כגון דמית לוח ואי לא תפיס למלוה

מפסיד כו' כה"ג אמרינן דקנה ותקנה הוא שהתקינו כו' ולא נראה לי דאר"י התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה מכלל דהיכא שאין חב לאחרים מדינא קנה ולא מחמת תקנה ולא מסתבר לומר דה"ק ר"י דהיכא דחב לאחרים לא עשו תקנה כו' אלמא דינא קאמר הלכך נ"ל דשורת הדין קאמר.

והנה קשה לכאורה לפ"ד הרי"ף דהוא תקנה מה שקנה חבירו ולא תקנו רק במקום דאיכא פסידא וא"כ מ"ט הכא גבי עבד אומר דקנה למי נתקן הכא התקנה. וע"כ צ"ל דדברי הרי"ף ז"ל הוא רק לפי המסקנא הכא בגיטין.

ויבואר כן דהגמ' אמר ש"מ התופס לבע"ח קנה והוא לא מטעם התקנה אלא מדינא והוא ע"כ כמו שביאר הר"ן שם וז"ל הקשה ר"י ז"ל כו'. ועוד דא"כ היכא בעינן למילף מהכא דתופס לבע"ח קנה שא"ה דהאדון ניתנו לו ע"ד כן ול"נ דברים כפשטן דמתניתין שמעינן דכל אדם מדעתו יכול לעשות שליח לחבירו שיעמוד במקומו ומשו"ה כיון שהאדון אומר תן שטר שחרור זה לעבדי הרי שליח יכול לומר הריני עושה עצמי שליח קבלה שלו והרי הוא כאלו עומד במקומו של בע"ח.

וכתב רש"י בפ"ק דב"מ (דף יא) וא"כ משנתנו דמשמע מינה דתופס לבע"ח אפילו במקום שחב לאחרים קנה כל האומר תנו כאלו אומר זכה ואין זה כשאר תופס שהרי האדון עשאו שליח לזכות בו אע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו כו' עכ"ל. ויבואר כן תחלה אמר ש"מ התופס לבע"ח וא"ל אפילו במקום שחב לאחרים דלא הוי הכא מטעם תקנה דנימא דבמקום שחב לאחרים לא התקינו אלא דהוי מטעם שביאר הר"ן ז"ל דהוי כמו שהשליח תופס בעצמו לזכות עבור העבד ונעשה שליח לקבלה עבורו ואף דהעבד לא עשאו שליח וא"כ ש"מ דכיון דמיירי דאומר תנו לאו כאומר זכי דמי לפי הס"ד הוא הדין דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים קנה ונעשה בעצמו שלית הבע"ח ממש והוא כאלו תפוס הוא דאל"כ האיך משתחרר דכאן מי עשאו שלית א"ל לא לעולם לא קנה במקום שחב לאחרים דבמקום דלא חב הוה רק תקנה וחב לא התקינו והכא כיון דאומר תנו כאומר זכי והבעה"ב מזכה לשליח זה והוי מטעם שליח ואין ענין לתופס לבע"ח כמו שביאר הר"ן ז"ל ולהכי מהני הכא וא"כ שפיר כתב רבינו דינו דהיכא דאומר זכה לחבירו הוא קונה אפילו חב לאחרים כיון דאומר דהכא התקנה של תופס לבע"ח ליתא ומ"מ כיון דאומר תנו כאומר זכי וא"כ נעשה שליח לא לקנוח וזכה הוא מעצמו כמו גבי עבד דנעשה שליח לקבלה וא"כ זכה אף אי חב לאחרים הכא ושפיר מייתי הרה"מ ז"ל ראיה מזה לדינא דידן הכא דקונה בכ"מ אי אמר זכה לחבירו כיון דאף אי ליתא דין של תופס מ"מ הכא זכה דנעשה שליח עבורו כמבואר ודוק: הלכות טוען ונטען פרק ט הלכה ז שנים שהם אוחזין בכלי אחד או שהיו רוכבין ע"ג בהמה אחת כו' זה אומר הכל שלי וז"א הכל שלי כ"א משניהם נשבע בנק"ח שא"ל פחות מחציו ויחלוקו כו' ולקמן בה' ט' כתב רבינו היו שנים אדוקין בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת עכ"ל.

וכתב הלחם משנה שנים כו' אוחזין בכלי אחד קשה דאמאי נוטל זה החצוי להוי כטלית דזה נוטל עד מקום שידו מגעת כו' וקשה מזה עוד דברי הרה"מ ז"ל שכתב בדין זה הטלית שיש חולקין ולכך רבינו לא הזכיר טלית אלא כלי משמע דבכלי ל"א עד מקום

שידו מגעת ול"י וצ"ע דהא אפילו בשטר א"ל בגמ' זה נוטל עד מקום שידו מגעת כו' אע"ג דרבינו בשטר לא פסק הכי מ"מ חילוק בין טלית לכלי ל"י וצ"ע עכ"ל.

ונ"ל ליישב כן דהא חזינן דהטור והמחבר בח"מ (סי' קלח) התחיל ב' שהיו אוחזין בכלי אחד כו' במה דברים אמורים כשאוחזים בשפת הטלית שאין ביד אחד כו' ולא חילקו בין כלי לטלית. אמנם דברי רבינו ניחא על פי מאי שכתב השיטה מקובצת במס' ב"מ (דף ח) שם וז"ל שנים אדוקין פרשנא לעיל דמשו"ה קתני אדוקין ולא אוחזין משום דאדוקין משמע בגוף הטלית ואוחזין משמע דתפסי בכרכשתא אלא דגמ' לא אסיק אדעתא הכי ופריך אלא מתניתין ה"מ לה כו' עכ"ל.

נמצא כן דבתחלה כתב רבינו דין שנים שהיו אוחזין בכלי אחד ואוחזין הוא הכונה שאוחזים בשפת הכלי אשר אין להם שום שויא והוה הדין דיחלוקו ואח"כ כתב בה' ט' היו שנים אדוקין בטלית דאדוקין הוא הפשט בגוף הטלית הוה הדין דזה נוטל עד מקום שידו מגעת וכן הדין בכלי שאדוקין הוה הדין כן ואח"כ מסיק היה זה אוחז בחוטין בשפת הטלית רק אחיזה הוה הדין החלוקה כמו הכלי ובאשר כי עיקר החילוק נמצא בגמ' בטלית להכי נקט רבינו בזה גבי טלית אבל בכלי אם היו אדוקין הוה הדין כמו בטלית כמו דאיתא בח"מ וכונת הרה"מ נמי כן הוא דבכלי דרך להחזיק רק בשפת ואין בזה חילוק אבל בטלית נמצא בגמ' חילוק של אדוקין דהוה בגוף נקיט רבינו בזה החילוקים כמבואר ודוק: פרק יד הלכה ב כל חזקה כו'.

והנה המשל"מ מקשה הכא על הטור ח"מ (סי' קמו) שכתב ודין הפירות פירשתי למעלה כו'. והנה המשל"מ נשאר בצ"ע אבל כבר הקשו זה הדו"פ והסמ"ע סי' קמו ס"ק יט) ומתרצים דברי הטור עיי"ש ודוק: הלכות נחלות פרק ג הלכה א אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין לבא לאחר מיתת אביו אלא בנכסים המוחזקין לאביו שבאו לרשותו שנאמר בכל אשר ימצא לו כו'.

והנה קשה לי מ"ט לא ביאר רבינו הכא בכל הפרק אח דברי הברייתא אשר מביא רבא במס' גיטין (דף מח) דאמר מתניתא מסייע לרשב"ל דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל ופירש רש"י שדה החוזרת לאחים מחמת שמכרה אביהםכו' ואשמועינן דגוף הקרקע לא קנוי ללוקח וה"ל מוחזק לאביו לפני מותו דאי כקנין הגוף ה"ל ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כו' וא"כ קשה כיון דרבינו פוסק בזה כרשב"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כמבואר לעיל בפ"ד מה' בכורים ה' ו' ה"ל להביא זה הברייתא דנוטל פי שנים בשדה החוזרת ביובל ומ"ט השמיט: ונ"ל ליישב כן דהנה רבינו פוסק דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וס"ל נמי דאחין שחלקו לקוחות הן והקשו עליו המפרשים דאיך מצא ידיו ורגליו כקושית רב יוסף בגיטין (דף מח) דא"כ לא מייתי בכורים רק חד בר חד כו' ותרצו המפרשים כן דהנה רבינו ז"ל לעיל בפ"ד מה' בכורים ה' ז' מפרש לה החילוק שאומר רב חסדא שם מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון ד"ה מביא וקורא דקאי על כל מוכר שאם מכר ביובל ראשון דאכתי לא סמיך דעתא ביובל ראשון דיוחזר לו ומשו"ה מביא וקורא אבל ביובל שני דסמיך דעתא של מוכר מביא ואינו קורא וא"כ שפיר משכחת לה דמביא ביובל ראשון שמכר ורב יוסף דאמר

דלא מצא ידיו ורגליו ס"ל דלא כרב חסדא דמחלק בין יובל ראשון ליובל שני ועיין בפני יהושע שם ובש"א (סי' צה) מה שביארו בזה.

נמצא דלדברי רבינו פסקינן דביובל ראשון מביא וקורא והוא ע"כ כחו שאמר הגמ' שם דצריכותא דאכתי לא סמיך דעתא וא"כ נחית אדעתא דארעא וא"כ הלוקח נחית אדעתא דארעא כיון דהמוכר לא סמיך דעתא ביובל ראשון דיוחזר לו וממילא הוה אצל לוקח קלין הגוף וא"כ לפ"ד רבינו זה הכא בשדה החוזרת ביובל אצל היורשים א"כ אצל היורשים אף ביובל שני הוה כמו המוכר עצמו ביובל ראשון דלא סמיך דעתא דאצלם לא חזרה השדה עוד וא"כ הוה אחר מיתת המוכר והשדה אצל הלוקח בקנין הגוף וא"כ בכל פעם הוה ראוי והבכור אינו נוטל פי שנים ורק רבא דמייתי האי ברייתא הכא הוא כדברי רב יוסף דלא מחלקינן בין יובל ראשון לשני אבל לדידן דמחלקינן ליתא להאי ברייתא כיון דה"ל אצלו קנין הגוף אינו נוטל פי שנים כמבואר ודוק: הלכה ו בכור שמכר חלק בכורה כו' בד"א בשלא מיחה אבל אם מיחה כו' ואפילו מיחה בענבים כשהן מחוברין ובצרום כו' לא ויתר כו' אבל אם דרכום וחלק עמהם בשוה ביין כו' ויתר בשאר הנכסים כו' עכ"ל.

וכתב הרה"מ ז"ל אמר רבה מסתברא טעמיה דר"א כו' אבל דרכום לא ורב יוסף אמר אפילו דרכום וקיי"ל דרבה ורב יוסף הלכתא כותיה דרבה כו' עכ"ל. והכ"מ כתב ע"ז כתב הרה"מ וקיי"ל דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה ויש לתמוה עליו חדא דאנן אפכא תנינן דהלכתא כרב יוסף כדאיתא בפ' ועוד ליכא פלוגתא בין רבה לרב יוסף אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא וצ"ע דל"פ עכ"ל.

והלח"מ כתב כ' הרה"מ ז"ל דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף והקשה הכ"מ דאנן קיי"ל כרב יוסף ואני אומר דהתוס' ז"ל בשבועות (דף מד) בד"ה שומר אבידה האריכו לבאר הלכתא כרבה לגבי רב יוסף ומ"מ צריך לבאר דמשמע דליכא פלוגתא ונ"ל דלפי פירוש רבינו ז"ל איכא פלוגתא וה"פ כו' ואתי שפיר לפ"ז לשון ורב יוסף אמר דמשמע דפליגי עכ"ל: ונ"ל לענ"ד דדברי הכ"מ נכונים ולא כמו שהבין הלח"מ דבריו דהנה גם בזה יסבור הכ"מ דבכל מקום הלכה כרבה לגבי רב יוסף כשיטת התוס' והרה"מ ז"ל אך זה מקשה הכ"מ דהכא הלכתא כרב יוסף משום דאומר שם והיכא אתמר דרמב"ח אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח להן אביהם ענבים ובצרום זיתים ומסקום בכור נוטל פי שנים אפילו דרכום מעיקרא ענבי השתא חמרא ארב"ח ליתן לו דמי היזק ענביו עכ"ל.

וא"כ מצינו דר"י אמר שמואל ס"ל נמי כרב יוסף דאפילו דרכום כמו שמפרש הרשב"ם ז"ל דמיירי כגון שמיחה וא"כ כיון דקיי"ל הלכתא כשמואל בדינא הלכתא בזה נמי כרב יוסף כמו שמדייק הגמ' במס' כתובות (דף יג ע"א) ובמס' ב"מ (דף קי) דהא קיי"ל הלכה כר"נ בדיני וא"כ אין הלכה כר"נ אלמא דהכלל של הלכה כר"נ בדיני מפיק מהכלל שאומר שם דקרקע בחזקת בעליה עומדת וה"נ בזה דהלכה כשמואל בדיני ראייה דהלכתא הכא כרב יוסף לגבי רבה וזהו שאמר הכ"מ כדאיתא בפ' היינו מה ששמואל ס"ל כותיה וא"כ דברי התוס' במס' שבועות דכתבו דהלכה כרבה לגבי ר"י לא שייך הכא: אמנם נ"ל ליישב דברי רבינו דפוסק הכא כרבה כדברי הרה"מ כן דא"נ כמו

שמפרש לה הרשב"ם ז"ל דר"י אמר שמואל דאמר הניח להן אביהן ענבים ובצרום כו' מיירי נמי באופן זה שאומר רב אסי בכור שמיחה א"כ ה"ל לומר בכור שמיחה והניח ענבים כו' ודרכום ועתה עיקר חסר מה"ס.

וע"כ נ"ל לומר דרבינו ז"ל יפרש כן דר"י אמר שמואל מיירי בענין אחר ולא מיירי כלל מיחה ורבינו יפרש לה לענין של ויתר ורק רב יהודה אמר שמואל אזיל לשיטתו דהוא ס"ל לעיל (דף קכד) דהלכה כרבנן דאף במלוה בשטר אינו נוטל פי שנים וכ"ש בשבח ובכ"ז ס"ל דאי הניח להם ענבים ובצרום נוטל פי שנים אף דאינו נוטל בשבח מ"מ זה הוה כשבת דאתי ממילא דה"א הענבים היו בעול" ואומר אפילו דרכום ומקשה דרכום ודאי מעיקרא ענבי והשתא חמרא וא"כ ודאי לא חשיב כשבת דאתי ממילא ומשני ליתן היזק מה שהזיק ולא שייך כלל הא דרב יהודה אמר שמואל על לעיל הפלוגתא דרב ורב יוסף ורק רב עוקבא ב"ח אמר המאמר שלו על שני הדברים ורבינו הא אינו פוסק בזה כשמואל דס"ל כרב פפא דלעיל דרק בדיקלא ואלם וארעא ומסיק שרטון ס"ל לרבנן דנוטל פי שנים אבל בזה דשמואל אינו כן ושפיר השמיט וזה הכלל דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה נשאר שפיר כמבואר.

והנה הרי"ף ז"ל שם בהלכות השמיט כל המאמר שם מבכור שמיחה ולא הביא כלל זה וצ"ע: הלכה ו מי שיבם את אשת אחיו הרי הוא יורש כל נכסיו של אביו המוחזקים וכל הראויין לבא לאחזר מכאן הרי הוא בהן כו' וכשם שאינו נוטל ממנו בראוי כן אינו נוטל בשבח ששבחו נכסים אחרי מות אביו משעת מיתה עד שעת חלוקתו עם אחיו בנכסי אביו כו'.

וכתב הרה"מ ופירש רבינו בשבח ששבחו נכסים של האב אחר מיתת האב כו' וזהו מוכרח לפרש שאין לומר בנכסי האב שאינו נוטל שבח שהרי בנכסי אחיו אינו חולק עם אחיו והכל שלו בין קרן ובין שבח והרי הוא כבעל כו' עכ"ל. והנה בש"ע אה"ע (סי' קכג ס"א) יש שני דעות בדברי הרמ"א שם די"א דכל שמקרי ראוי גבי בכור מקרי ראוי ג"כ אצל יבם וי"א דיבם נוטל במלוה ובשאר ראוי רק שאינו נוטל בראוי של אביו אם מת אחר אחיו כו' והב"ש הביא בשם הטור שס"ל שלא לדעת הרה"מ אלא אינו נוטל כלל במלוה ובראוי של אחיו עיי"ש: ונ"ל להביא ראיה לדעת הטור שאינו נוטל בראוי אף משל אחיו מהא דאיתא במס' גיטין (דף עד) ה"ז גיטך כו' ע"ט כו' לא נתנה זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנה לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים כו' והוא משום דרשב"ג ס"ל לו ואפילו ליורשו והנה תקשה דהכא מיירי לענין לפטור מיבום כמו לא נתנה אינה זקוקה ליבום וכן הוא מפורש בירושלמי רשב"ג אומר נתן לאביו ולאחיו והיא פטורה מן החליצה ומן היבום נמצא דמיירי שיש לו אח שצריך ליבם וא"כ הוא היורש ואחרי מיתת אחיו תיכף הוא היורש שחל עליו מצות יבום וצריך ליתן לו זה ולא לאב ולשאר קרובים ונהי דאח"כ שקיבל המאיתם זוז נעשה הגט למפרע ותפטר מן יבום אבל כ"ז שלא קיבל הוא היורש ואיך נותנה לאביו או לאחת מן הקרובים דלא מקרי המה יורשיו וע"כ צ"ל דיבם אינו נוטל בראוי היינו במלוה וזה המאיתם זוז שהיא צריכה ליתן מקרי ראוי ולהכי הוא נותנה לאביו שבוה אב קודם לכל יוצאי ירכו ושאר קרובים היינו אם יש לו בן אחים ואח אחד שהאח נוטל המוחזקים ובני האחים שיורשים ביחד עם האח

המיבם בראוי נוטלים את המאתים זוז שבזה המה יורשים שוים ליבם ובזה נעשה התנאי והגט בלי אפילו ליורשו והוא כמבואר.

ונ"ל דמלת האח שכתב כאן בהרה"מ ז"ל הוא ט"ס וצ"ל אחרי מיתת האב דאי כדגרסינן אחרי מיתת האח ומשמע דאלה ששבתו קודם מיתת האח לא מקרי ראוי זה לא נשמע בדברי רבינו ז"ל וגם מסיק כן דמת יעקב בחיי ראובן כו' ומת ראובן משמע דרק אחרי מיתת אביו היה וגם הסברא הוא דאין לחלק דאף אלה ששבחו בחיי האח כיון דלא חלקו עוד הוה ראוי כמו אלה ששכחו אחרי יבום אשר הוא שלו ולא חלקו ודאי ט"ס הוא בהרה"מ ז"ל ושפיר ניחא שלא חלקו הפוסקים בזה ודוק: פרק ד הלכה ו מי שהיה לו שפחה כו' עד ואין ראוי לסמוך ע"ז ע"כ.

והנה הראב"ד ז"ל הביא הכא דברי הגאון ז"ל שפוסק דאי בא על שפחתו בודאי שחררה וכן לעיל בפ"י מה' גירושין ה"ט מביא רבינו בהדיא דברי הגאונים האלה וחולק עליהם וכן שם הראב"ד ז"ל הביא זה. והנה הרה"מ ז"ל הביא הכא דברי המכילתא ר' נתן אומר אין ת"ל האשה וילדה לו בנים אלא להביא הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים כו'.

והנה שם במכילתא בפ' זו הביא המפרש דברי הזית רענן שהקשה מהמכילתא זו על הרי"ף ז"ל שפוסק כהגאונים שאם בא על שפחתו אמרינן דשחררה מסתמא וא"כ האיך יאמר המכילתא ללמוד מקרא זה דהוה עבד והתירוץ שהביא שם מפירוש המכילתא הוא דוחק. ונ"ל ליישב כן דהנה הרי"ף ז"ל נמי ס"ל כשיטת המהרשד"ם ושאר האחרונים דבארנו לעיל בפ' א"ב דס"ל דאיסור שפחה לישראל הוא רק מדרבנן וא"כ ניחא על הקרא דילפינן דהוה עבד דהא מה"ת ליתא איסור ול"א דשחררה ושפיר הוה עבד אבל הרי"ף והגאונים שהביאו המה מיירי עתה אחרי שגזרו חכמים ואסרו שפחה לישראל וא"כ עתה שפיר אמרינן דאם בא על שפחתו בודאי שחררה דודאי לא ניחא ליה דעביד איסורא אף איסור דרבנן ואמרינן דמסתמא שיחרר אותה אבל הקרא שפיר אומר דהוה ולדה עבד דלית איסור מה"ת בזה ואף דבין כך עובר על איסור של הבא על הפנויה ונהי דאיסור דאורייתא לית בה לכ"ע כמו שכתב הרה"מ לעיל בה' אישות ובה' גירושין דאף לפי שיטת רבינו דהבא על הפנויה לוקה זהו רק על ישראלית ולא על שפחה וכותית מ"מ איסור דרבנן ודאי איתא דגזרו אף יחוד דפנויה מ"מ איכא למימר דאיסור זה של שפחה הוא מבטל בזה ששחררה למעט איסור זה דהוא בידו לעשות בהיתר ועיין לעיל פי"ג מה' א"ב מה שבארנו ודוק: הלכות סנהדרין פרק ג הלכה ח ועוד אמרו כל המעמיד דיין שאינו הגון כאלו הקים מצבה שנאמר ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' ובמקום ת"ח כאלו נטע אשירה שנאמר לא תטע לך אשירה כ"ע אצל מזבח כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש שהוא כאלו הקים מצבה צ"ע היכא מייתי ליה והדו"ק כו' ובפ"ק דסנהדרין מייתי לה מלא תטע לך אשירה ורואה אני כו' ולהניח הדרשא המפורשת בגמ' ומכיון שאין דרכו כן נ"ל דבשום דוכתא דריש ליה מלא תקים לך מצבה עכ"ל. והא"ו"ת בח"מ (סי' ז) מתרץ משום דבמס' ע"ז (דף נב) אמרינן דר"ע ס"ל ע"ז של ישראל אינה אסורה עד שתעבד שנאמר ושם בסתר כו' ור"י ס"ל דאסורה מיד ושם בסתר מוקי לה דטעון גניזה ורע"ק גניזה מנ"ל מדכתיב לא תטע לך אשירה אצל מזבח ואידך ההוא איצטריך למעמיד דיין שאינו הגון כו' והרמב"ם ז"ל פוסק בה' ע"ז כרע"ק דע"ז של

ישראל אינה אסורה עד שתעבד וא"כ איצטריך ושם בסתר לכך והך קרא דלא תטע
אשירה אתיא דטעון גניזה ואין כאן לימוד על המעמיד דיין בלתי כו' בהך נחלקו ר"י
ור"ע כמבואר בגמ' ולהכי הוצרך רבינו להעתיק דרשא דספרי דיליף.

ליה מפ' לא תקים לך כו' ופשוט הוא עכ"ל. ודבריו תמוהין לענ"ד דזה ניחא היה אלו
לא הביא רבינו כלל הלימוד של לא תטע על דיין ורק אתיא דטעון גניזה אבל רבינו הא
הביא מקרא זה דאם הוא אצל ת"ח הוא כאלו נטע אשירה כמו שמסיק ובמקום ת"ח כו'
וא"כ לא מסיק זה על האי דצריך גניזה וע"כ צ"ל כמו שכתב הלח"מ לעיל בפ"ז מה'
עכו"ם ע"ז דתרתו ש"מ עיי"ש וא"כ ה"ל לרבינו לומר כמו הסוגיא שם דהמעמיד דיין
שאינו הגון כאלו נטע אשירה ובמקום ת"ח הוא כאלו אצל מזבח ורבינו לא הביא רק
דהוא אצל ת"ח כאלו נטע אשירה ולענין גניזה בפ"ז מה' ע"ז לא הביא זה הקרא ועיי"ש
בלח"מ בה' ד' וצ"ע: פרק ה הלכה א אין כו' ולא את כהן גדול בדיני נפשות אלא בב"ד
הגדול אבל בדיני ממונות בשלשה אף בכ"ג עכ"ל.

וכתב הלח"מ שם ולא את כה"ג כו' שם בגמ' בעי ר"א שורו של כה"ג בכמה למיתת
בעלים דידיה מדמינן ליה כו' אמר אביי מדקא מיבעי ליה שורו מכלל דממונא פשיטא
ליה ע"כ וקשה דהאיך לא הזכיר רבינו הך דשור הנסקל של כה"ג שהוא בעיא בגמ'
דלא אפשרטא וי"ל דס"ל דנקטינן למיתת בעלים דידיה מדמינן ליה ובעינן שבעים ואחד
ומפני כן לא הזכירו דכיון דכתב שור הנסקל דלבעלים מדמינן ה"ה נמי בהא עכ"ל.

והנה בשו"ת נוב"י מה"ת ח' ח"מ (סי' יז) כתב הגאון בהמ"ח ז"ל לבאר דעת רבינו כן.
דהנה דברי הלח"מ תמוהין דהאיך יאמר דבר שלא אפשרטא בגמ' והיה לרבינו לפשיטות
וע"כ מיישב כן.

דלפי מאי דפשיט הגמ' לעיל בסנהדרין (דף טו) דשור סיני בכ"ג מקרא דאם בהמה אם
איש לא יחיה הוקש בהמה לאיש א"כ לרב דיליף במס' מנחות (דף יט) דורות משעה
ל"ל הקרא דהשור יסקל וגם בעליו יומת למילף דשור הנסקל בכ"ג נילוף מקרא דאם
בהמה כו' מסיני ומה שדחק שם הנוב"י לפי מאי שכתבו התוס' במס' סנהדרין (דף מה)
דלא נוכל למילף מסיני דה"א סיני שאני ודחק בזה.

לענ"ד לא צריך לדחוק דהא התוס' כתבו במס' מנחות (דף יט ע"ב) ד"ה ושמואל דהא
דבעי קרא ירייה וסקילה ולא יליף מסיני לא דמי להכי דדלמא על עבירות דסיני מחייב
תרתו ולא בשאר עבירות עכ"ל. אלמא דרק להכי לא מצוי למילף זה מסיני דה"א בסיני
מחייב יותר וא"כ ה"נ כיון דחזינן דסיני בעי דוקא לדון בשלשה ועשרים ודאי כן נוכל
למילף לדורות דהוה בכ"ג דהא בסיני דמחמרינן ואעפ"כ לא נוכל לדון בפחות מכש"כ
לדורות כמבואר.

וא"כ שפיר כתב הנוב"י דע"כ צ"ל דלהכי בעי הקרא דשור יסקל וגם בעליו יומת למילף
נמי על שור כה"ג דהוי דמי לבעלים דידיה דלא נוכל למילף זה משור סיני דהוקש רק
לאיש סתמא וא"כ צ"ל דר' אלעזר בעל הבעיא ס"ל כשמואל דלא ילפינן דורות משעה
ולהכי קמיבעיא ליה אבל לדידן דפסקינן כרב דילפינן דורות משעה ע"כ צ"ל דנפשוט
דשורו של כ"ג בע"א עכ"ל: והנה עפ"ז נ"ל ליישב קושית הגאון רפ"ק איגר ז"ל

בגהש"ס שהקשה על גמ' זו שם במשנה ה' הנה בסוגיא א' ד' ט"ז דייק כן אביי מדברי הבעיא דר"א שור של כה"ג בכמה כו' מכלל דמסיני פשיטא ליה ואמרינן עלה פשיטא מ"ד הואיל וכתוב כל דבר הגדול כל דבריו של גדול קמ"ל.

למאי צריך אביי למידק כן מדאבעיא ר"א הא מוכרח כן מברייתא דלקמן (דף יח ע"א) כ"ג שעבר על ל"ת הרי הוא כהדיוט לכל דבריו ואמרינן עלה פשיטא סד"א הואיל ותנן כו' אימא כל דבריו של גדול קמ"ל ואימא ה"נ מי כתיב דברי גדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש וכיון דלענין מלקות דנין בג' דבעי דוקא דבר גדול ממש מכ"ש ממונו וצ"ע עכ"ל.

ולפ"ז ניחא דהא זה הקושיא ואימא ה"נ כו' ומי כתיב דברי גדול דבר הגדול הוא דברי הגמ' ולא מהברייתא א"כ א"ל דמברייתא אין ראיה דא"ל דהברייתא ס"ל דילפינן דורות משעה וא"כ תקשה ל"ל הקרא דשור יסקל וגם בעליו יומת ניליף משור סיני וע"כ צ"ל דקאי לרבות שורו של כה"ג דהוי בע"א וא"כ מוכח מזה דאמרינן דוקא דבר הגדול ולא דבריו של גדול דא"נ כל דברי הגדול א"כ אף שורו בכלל וכ"ז אי נימא דילפינן דורות משעה אבל א"נ דלא ילפינן דורות משעה וא"כ לא קשה מידי על הקרא דהשור יסקל ולא אתיא לרבות שור כה"ג ולא נדע דדוקא דבר הגדול ויוכל לומר כל דבריו של גדול וזהו שאמר אביי מדקמיבעיא שורו מכלל דממונו פשיטא ליה והוא לא יליף ע"כ דורות משעה ר"א דאי יליף א"כ אף שורו הא פשיטא ליה וכיון דהוא לא יליף ומ"מ ממונו פשיטא ליה ש"מ דאמרינן דוקא כל דבר הגדול ולא דין של כה"גלכ"ע אף למ"ד דלא ילפינן דורות משעה מקרא גופיה דאמרינן דוקא דבר הגדול כמבואר ודוק: פרק יג הלכה ה' מי שנתחייב מיחה בחוה"מ מעיינין בדינו ואוכלין ושותין ב"ד ואח"כ גומרינן את דינו סמוך לשקיעת החמה והורגין אותו עכ"ל.

והנה זהו מהגמ' דמ"ק (דף יד ע"ב) ואמר שם אתי מצפרא ומעייני בדינא ואכלי ושתי ובאים סמוך לשקעה"ח וגמרי לדינא וקטלו ליה כו' וקשה לי כיון דקיי"ל דבדיני נפשות גומרינן לחיוב למחרת ומלינן לדינא כדאיתא שם בפ' אחד ד"מ דגומרינן ליום המחרת וא"כ בחוה"מ נמי ע"כ מאתמול היה העיון בדין ונשאר רק הגמר דין למחר וא"כ ל"ל עוד לבוא מצפרא ולעייני בדינא אשר עיינו מאתמול ורק הגמר דין נשאר למחר היה להם לבוא סמוך לשקיעת החמה ולגמור הדין ומ"ט אמר אתי מצפרא עוד ול"ל דהוא מהטעם שכתב רבינו לעיל בפ' ב' דמשכימין בבקר למחר והמזכה כו' והמחייב כו' וקאי האתי מצפרא דאמר התם על יום המחרת אשר מאתמול עיינו בדינא ולמחרת המה משכימין ומעיינין בדינו של אתמול ולהכי אומר מצפרא כמו שאומר רבינו ומשכימין אך לא רמי להתם דהתם הוא כי היכי דלא לענות את דינו אמר ומשכימין אבל הכא כיון דגומרינן בשקיעת החמה ל"ל השכמה היום הא מאתמול עיינו כבר וצ"ע: פרק טו הלכה א' כיצד כו' עולה לשם הוא ועדיו וידיו אסורות כו'.

והנה המפרשים לא הביאו מקור לזה דידי אסורות אך זה נמצא במדרש תנחומא פ' פקודי פ"א משכן כו' איש שהוא מחויב סקילה כו' ובאין העדים ועוקדין לו ידיו ורגליו ושמין אותו בבית הסקילה אלמא מבואר הוא שם דעוקדין לו ידיו ורגליו ורבינו אף דלא כתב רק ידיו ולא רגליו אולי היה כן בגירסתו או ס"ל דעולה ברגלים לא אסורות ושם

עקדו רגליו ולהכי אומר בשעה שעולה לשם ידיו אסורות ולא רגליו ודוק: הלכה ו מ"ע לתלות את המגדף כו' והאיש נחלה ואין האשה נתלית שנאמר וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו עכ"ל.

וכתב הלחם משנה שם וחכ"א האיש נחלה ואין האשה נתלית שנאמר וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ ולא אותה עכ"ל. ודבריו אינם מדוקדקים דלפי המסקנא שם (דף מו) אינו מפיק מקרא דאיתו ולא אותה דצריך על אותו בלא כסותו ורק ילפינן זה מקרא דכי יהיה באיש איש ולא אשה וצ"ע: פרק טז הלכה יא ואם הוסיף לו רצועה אחת על האומד ה"ז גולה החזן כו'.

ונ"ל לומר א שרבינו לא ביאר זה הא דאמרינן במס' ב"ק ודף לב) כגון שטעה הדיין המונה במנינא ובהכי חייב גלות ורבינו לא ביאר זה דמיירי בכה"ג מ"מ לא קשה. דהנה כ"ז הא מוקמינן לה בב"ק שם רק בתחלה דמתני לה אסיפא דפטור משום דלא סגי ליה בגלות משום דס"ל דהנכנס ברשות מקרי שוגג קרוב למזיד דה"ל לאסוקי אדעתא וה"נ קשה משליח ב"ד שהוסיף דבעי לאסוקי אדעתא וצריך לומר דטעה הדיין דדמי לזה אבל אחרי דמסיק דמאן דתני ארישא אסיפא חייב ול"א דזה מקרי קרוב למזיד הא דבעי לעיוני וה"נ לא בעי לאוקמי כשטעה דזה לא מקרי קרוב למזיד עתה הא דבעי לאסוקי אדעתא וא"כ כיון דרבינו פוסק לעיל בפ"ו מה' רוצח הי"א כמ"ד דחייב אי נכנס ברשות שוב אינו צריך לאוקמי כשטעה דהגמ' לא מוקי זה רק למ"ד דפטור אם נכנס ברשות ובל"ז לא מקשה ולהכי לא הביא רבינו זה אלא כתב סתם דאם הוסיף לו רצועה אחת על האומד ולא מוקי כשטעה כמבואר ודוק: שם לפיכך כל המכה את חברו אפילו הכה עבד הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה עכ"ל.

והנה בגמ' דמכות (דף ח ע"ב) אמרינן דישראל גולה ולוקה ע"י עבד וכותי ומקשה שם אלא לוקה אמאי דלטייה ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך כו' אלא אמר ר"א בדר"א הב"ע כגון שהכהו הכאה שא"ב ש"פ דאר"א אר"י ולא מקשינן הכאה לקללה עכ"ל הגמ'. והנה רבינו לא הביא רק דין עבד ודין כותי לא הביא משום דס"ל דזה דמקשה הגמ' בעושה מעשה עמך הוא קאי על כותי ולא על עבד ולא ס"ל כמו שמפרש הריטב"א ז"ל שם בגמ' לדחוק דגם על עבד מקשה דעבד ס"ל לרבינו דמקרי עושה מעשה עמך וכיון דרבינו פוסק כמ"ד דמקשינן הכאה לקללה וא"כ ס"ל להכי דכותי פטור אבל על עבד חיוב דהוא עושה מעשה עמך קרינן ביה וכותי ס"ל לרבינו דפטור מטעם זה דאינו עושה מעשה עמך ומקשינן הכאה לקללה ולהכי אינו מביא דין כותי ודברי הכ"מ תמוה דכתב ומשמע דלרבותא נקיט עכו"ם שישראל לוקה ע"ז וכ"ש עבד שהוא מקיים מצות ומפרש דמיירי בעכו"ם ממש וכותי ל"ד.

ובאמת הסוגיא שם קאי על כותי מהכותים שנתגיירו בימי עזרא דקאמר כגון שהעיד בו והוזם משמע דקאי על מי שהיה מחויב מלקות דאר"י אבל עכו"ם ממש לית ביה מלקוח דאזהרתן ז"מ וכן שמקשה דכותי גבי עבד עבד בר עדות הוא משמע דכותי ניחא דהוא בר עדות משמע דלאו בעכו"ם ממש דלאו בר עדות הוא כמו עבד וא"כ דמיירי בכותי הא מקיים מצות יותר מעבד דאינו חייב רק בל"ת ומ"ע שלא הז"ג ורק בזה אינו שוה לעבד דהוא אינו שומר מצות של דבריהם ומשו"ה לא הוי עושה מעשה עמך אבל העבד

הוא עושה מעשה עמך ולהכי לא הביא רבינו מכותי דמקיש הכאה לקללה ומעבד מביא ודוק: פרק יז הלכה א כיצד כו' לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר מכין אותו ל"ט שאם יוסיף לו אחת נמצאת שלא הכהו אלא ארבעים הראויות לו עכ"ל.

והכ"מ והלח"מ דחקו ליישב הסוגיא דאמר דחכמים פחתו חדא ולדעת רבינו הוא שלא יעבור על בל יוסיף ומקור לא הראו לד"ר. וכמו"ח הגאון ז"ל הראה מקור לזה שהוא מדרש מפורש בפ' קרח (פ' יח) ארבעים כנגד ארבעים קללות כו' ואמרו חכמים ל"ט ופחתו אחת משום לא יוסיף אלמא שאומר בהדיא כדברי רבינו דחכמים פחתו חדא משום שלא יעבור על בל יוסיף והוא המקור לדברי רבינו ודוק: הלכה ז במשל"מ ד"ה כל מי כו' והמגיה כתב דהא דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן היינו במקום שפטור ממלקות כגון לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכדומה אבל האוכל חמב"פ כו' עיי"ש.

ודבריו ז"ל ליתא כלל מסוגיא ערוכה דמס' מגילה (דף ז ע"ב) דאמר שם חלוקין עליו חביריו כו' תנינא אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה זדונו בכרת וזה זדונו בידי אדם ואם איתא אידי ואידי אדם הוא והא יוה"כ דחייב מלקות מדינא ואעפ"כ אמרינן בזה דחייבי מלקות שלקו נפטרו מידי כריתתן אלמא דבכל חייבי כריתות כן הוא וכן כתבו התוס' במס' שבועות (דף ז ע"ב) ד"ה בשוגג עיי"ש ודוק: פרק יח הלכה ב כל לאו שאב"מ אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר כו'.

וכתב הלח"מ משנה ד"ה כל בסה"ד ואע"ג דר' יוחנן אמר במימר דהוי לאו שיש בו מעשה שם בפ"ק דחמורה לא רצה רבינו לפסוק כותיה בזה משום דמשמע ליה דכיון דבכל המקומות שהביא הגמ' מימרא זו הזכירו מומר ודאי כך נאמרה המימרא ור' יוחנן מסברא דנפשיה אמר לא תיתני מימר כיון דהגמ' מביאו בכל המקומות משמע דלא חש לדברי ר' יוחנן אלא סובר הגמ' דמפקינן משום דרשא אע"ג דאין אנו יודעים אותו ופוסק רבינו כסוגיית הגמ' עכ"ל.

והנה כמו"ח הגאון ז"ל הקשה ע"ז מגמ' דתמורה (דף ד ע"ב) דאמר ומ"ש מימר דלקי משום דבדיבורו עביד מעשה מקדים תרומה לבכורים נמי לילקי משום דבדיבורו עשה מעשה כו' ואי כדברי הלח"מ דמפקינן ליה משום דרשא דהכא לוקין א"כ מאי מקשה הגמ' דלמא משו"ה לקי מימר לאו משום דבדיבורו עשה מעשה רק דהוא מטעם גזה"כ כמו מוציא ש"ר דמצינו דלקי מגזה"כ ומה קשה על מקדים תרומה דליתא לימוד דלקי: ונ"ל ליישב כן עפ"י מאי דבארתי לעיל בפ"א מה' חמורה ליכא קרא יתירא דלקי ורק דידעינן דלקי מזה דמרבין יהיה לרבות שוגג כמזיד או מקרא דמרבי רע בטוב דאין מזמה"ד מזה ידעינן דהכא איכא מלקות אבל לא יש יתורא בקרא לזה וזה נוכל לומר דלאו מגזה"כ הכא דלקי רק משום דבדיבורא עביד מעשה ושפיר מקשה שם אבל רבינו דאומר דלקי מפי השמועה קאי על ציבור ושותפין דבהו ליכא מעשה והוא משום דפוסק כמ"ד אי עביד לא מהני אבל א"נ כאביי דאי עביד מהני וציבור ושותפין לא לקי בודאי כיון דל"מ ובתמורה לא לקי רק היכא דבדיבורא קעביד מעשה ולהכי כתבה התורה דלקי וא"כ נימא דהה"ד נמי מקדים תרומה לבכורים ודוק: הלכה ה מי שעבר על איסור

כרת או מיתת ב"ד והתרו בו ולא קיבל עליו התראה כו' ואין מלקין אותו חזר ועשה כו' ואין מלקין כו' עכ"ל.

והוא מגמ' דסנהדרין (דף פא ע"ב) גבי סוגיא דכיפה גבי מלקות נמי שיקבל התראה וכן כתב הלח"מ לעיל בפ"ב ה' ב' דרבינו לא ביאר שם בהדיא דגם גבי מלקות בעינן דיקבל התראה דסמיך על האי דינא דכתב כאן בפ"ח וכן כתבו התוס' במס' תמורה (דף ז ע"א) ד"ה אלא יקשה להר"מ כו' והלא התרו בו והוא קיבל עליו התראה דבלא"ה לא לקי כו' והכל הוא מסוגיא דסנהדרין שם וא"כ קשה טובא על דברי התומים בח"מ (סי' לח ס"ק א) סד"ה ודע דכתב אבל בחייבי מלקות א"צ להתיר עצמו ויצא לנו דין דבמלקות א"צ להתיר עצמו ולא ילפינן מד"נ עכ"ל והכא מבואר הכל להיפוך וצ"ע: פרק יט כל ל"ת כו' כל מח"ו מיתה ביד"ש כו' זר שאכל תרומה גדולה בין טהורה בין טמאה עכ"ל.

והנה ס"ל לרבינו בזר דחייב במיתה על תרומה הוא אף על תרומה טמאה נמי ונ"ל להביא מקור לדברי רבינו מתוספתא מפורשת בפ"ה דתרומות וז"ל התוספתא סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה ב"ש אוסרין וב"ה מתירין כו' אמרו להם ב"ה וכי במה החמירה תורה באוכלי תרומה לזרים או באוכלי תרומה לכהנים באוכלי תרומה לזרים טהור שאכל אח הטהור וטהור שאכל את הטמא וטמא שאכל את הטהור וטמא שאכל את הטמא כולם במיתה ובאוכלי תרומה לכהנים טהור שאכל את הטהור כמצותו טהור שאכל את הטמא בעשה וטמא שאכל את הטהור וטמא שאכל את הטמא בל"ת והרי דברים ק"ו ומה אם במקום שהחמירה תורה באוכלי תרומה לזרים הרי הוא עולה מתוך החולין כו' מקום שהקילה תורה באוכלי תרומה לכהנים א"ד שתעלה מתוך החולין עכ"ל התוס': והנה תחלה צריך לבאר דברי התוספתא כי יש בה ט"ס דכתב טמא שאכל את הטהור הוא בל"ת ובזה הלא כ"ע מודים שהוא במיתה כדאיתא במס' סנהדרין (דף פג) ויליף לה מקרא דושמרו את משמרתי כו' וכן מה שמסיק וטמא שאכל את הטמא הוא בל"ת נמי צ"ל דט"ס הוא או דנימא דגם הוא במיתה ולפי התירוף דמשני הגמ' במס' חולין (דף קיג ע"ב) הא דידיה הא דרביה וא"כ לדידיה דס"ל דאחז"ע א"ס"ל דטמא שאכל תרומה טמאה נמי במיתה ולהני תירוצי דשא"ה דגלי קרא צריך לומר דמיירי כמו שכתבו התוס' במס' סנהדרין (דף כג ע"ב) ובמסכת חולין (דף קא ע"א) דהיכא דנטמא הגוף תחלה מייל וחייב כמו בתרומה טהורה שאכל טמא אבל מ"מ זה חזינן דהתוספתא א בטעות הוא וצריך לומר על ל"ת במיתה ועל טמא שאכל טמא או במיתה או בעשה כמו טהור שאכל את הטמא דאומר שהוא בעשה כמו דאומר שמואל משום ר"א שם בחולין (דף קיג) אבל זה ודאי ס"ל דזר שאכל תרומה טמאה הוא במיתה וזהו החומר שבזר דכולם במיתה אף אי אכל תרומה טמאה כדברי רבינו.

והנה הלח"מ הכא הקשה ע"ד רבינו דמנ"ל זה כיון דכל עיקר הלימוד דזר שאכל תרומה הוא במיתה ילפינן לה מקרא דכתיב גבי כהן שאכל בטומאה ומתו בו כי יחלוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קדש א"כ די לבא מה"ד להיות כנדון ולא נדע על תרומה טמאה ובס' שעה"מ פ"ז מה' איסורי ביאה ה"ח באה"ד ד"ה גרסינן כתב תחלה לתרץ דטעמיה של רבינו הוא דכמו דאם אכל בטומאת הגוף דנטמא הגוף תחלה חייב הה"ד ודאי כן באיסור זר דאיסור זרות הוא תחלה להכי חייב אף על טמאה עיי"ש.

אך לפי המבואר בתוספתא זו וראי אינו כן דא"נ כן דלהכי חייב משום דאיסור זרות הוא תחלה ובאיסור טומאה לכהן הוא נמי כן דאי נטמא תחלה חייב א"כ לאו חומר הוא בזרים מבכהנים דגם בכהנים אי אכל תרומה טמאה והוא טמא תחלה נמי חייב דומיא דזרות דהוה תחלה אלא ודאי צריך לומר כמו דמסיק השעה"מ דמשום גזה"כ של ומתו בו כו' אז אפילו אי נטמא הגוף תחלה נמי פטור ממיתה ושפיר אומר דזהו חומר דהכא בכ"ג הוא במיתה והתם בכ"ג אינו במיתה אי אכל תרומה טמאה כהן אף אי הוא טמא מ"מ א"ח מיתה כמבואר וצריך לומר טעמו של הלח"מ הכא דרק גבי טומאה לגבי כהן שהוא מותר בתרומה אוקי טומאה להדי טומאה וה"ל כתרומה טהורה דמותר בה אבל בזר דלעולם אסור בתרומה א"כ כשהוא טמא והיא טמאה דהוי קדש לגבי חייב והביא השעה"מ ראייה לדין זה מגמ' דשבת ומהתוספתא שבארנו הוא ג"כ ראייה נכונה כמבואר: והנה מצאתי בירושלמי בפ"ב דבכורים ה"א מתני' מסייע לר' יוחנן אוכלי תרומה בזדון טהור שאכל טהור וטמא שאכל טמא וטהור שאכל טמא וטמא שאכל טהור בעון מיחה אוכלי תרומה בכהנים טהור שאכל טהור כמצותו טהור שאכל טמא בעשה טמא שאכל טהור וטמא שאכל טמא בל"ת והוא ג"כ מפורש כדברי התוס' וכדעת רבינו דאוכל בזרות חייב אף על תרומה טמאה ומה שמסיק טמא שאכל טהור וטמא שאכל טמא בל"ת מפרש הפ"מ כן דטמא שאכל טהור הוא בל"ת ובמיתה ג"כ וטמא שאכל טמא ה"ז עובר בל"ת אבל אינו לוקה לפי שאינה קודש ע"כ.

והוא לא כדברי הלח"מ הכא דכתב דלוקה כו' ורק כמו שמבאר השעה"מ הכא בפ' י"ז מה' א"ב דאף מלקות לית ביה כמו שהוכיח מסוגיא דכל הבשר עיי"ש ודוק: שם בל"ת שאין בו כרת ל"ת ע"ב השוחט את הפסח על החמץ. והנה קשה לי מ"ט לא כתב נמי רבינו כהן הזורק את הדם על החמץ והמקטיר את האימורין וכמו שכתב רבינו לעיל בפ"א מה' ק"פ ה"ה דלקי על כולהו מגמ' דפסחים (דף סג ע"ב) וכמו דקחזינן דקחשיב בל"ת ל"ד המקדיש בע"מ ובל"ת ל"ה קחשיב השוחטו והזורק את דמיהן והמקטיר אימוריהן כל אחד לל"ת בפ"ע ומ"ט לא קחשיב הכא כמו כן וכן חזינן בל"ת ע"ב דקחשיב המוציא מבשרו חוץ לחבורתו והאוכל מבשרו חוץ מחבורתו ואע"פ שגם לעיל במנין המצות נמי לא קחשיב רק במצות ל"ת מ' קט"ו שלא ישחוט הפסח על החמץ ולא קחשיב הזורק והמקטיר מ"מ התם לא קחשיב ליה רק מנין ולא בפ"ע ליתא הכא מפורש אבל הכא דקחשיב מנין הלוקין ה"ל למיחשב וכמו נמי התם דלא קחשיב רק שלא להוציא מן בשר הפסח חוץ לחבורתו בל"ת קכ"ג דזהו ל"ת בפ"ע אבל האוכל דזה ידעינן מכל דבר שיצא חוץ למחיצתו כמו שכתב רבינו לעיל בפ"א מה' ק"פ לא קחשיב וכן הוא בתוספתא דמכות פ"ג המוציא כזית מה"פ מבית לבית בשעת אכילה ה"ז חייב שנאמר ל"ת כו' אם בשלו עובר עליו משום פסול קודש וט"ס יש שם וצ"ל אם אכלו עובר עליו משום פסול קודש והוא כמו דאיתא בפסחים (דף פה ע"א) בברייתא שם והאוכל ה"ז בל"ת ומפרש לה רש"י ז"ל כדאמר בפ' כל שעה כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו וזהו שאמר משום פסול אמנם הכא לענין מנין הלוקין קחשיב בתרתי וא"כ ה"נ לענין מלקות נחשב בתרתי השוחט והזורק והמקטיר כל חדא במלקות בפ"ע כמו התם דמנו המוציא חוץ לחבורתו והאוכל כ"א בפ"ע ומכ"ש לפי מאי שכתב המשנה למלך לעיל בפ"א בשם דברי הירושלמי דמשכחת דהזורק חייבולא

השוחט אם נתחמץ לו עיסה בין שחיטה לזריקה בודאי תקשה וצ"ע: פרק כו הלכה ב המקלל את המת פטור עכ"ל.

וכתב הכ"מ מדאיצטריך למילף על אביו כו' ש"מ דבשאר כל אדם פטור ומביא ראיה לזה מתורת כהני עיי"ש. ונ"ל לומר דלפי מאי שכתב רבינו לקמן בפ"ה מהל' ממרים ה' י"ב דמי שיצא ליהרג ובא אתר והכהו וקיללו פטור מטעם דבעי מקוים בעמך וא"כ לאחר מיתה ודאי פטור מטעם זה דלא הוי מקוים בעמך כמבואר שם בגמ' בסנהדרין (דף פה) והוא דבר מבורר ודוק: הלכות עדות פרק ג הלכה ג אין מתחילין את הדינים בלילה מפי השמועה למדו שהדינין כנגעים שנאמר כל ריב וכל נגע מה ראית נגעים ביום בלבד אף הדינין ביום בלבד עכ"ל.

והקשה הכ"מ כיון דרבינו יליף מקרא דכל ריב כו' דאתקש לנגעים א"כ אף גמר דין נמי אינו נוהג בלילה כמו שאומר הגמ' שם מתניתין דלא כר' מאיר כו' ומסיק הכ"מ וא"כ כיון דדרשינן דאין גומרין דין בלילה מכל ריב לא מצי למדרש ושפטו על גמר דין דהא אמרינן ור"מ ושפטו מאי דריש ביה ואמר לאתויי יום המעונן וא"כ לגמר דין מנ"ל וי"ל דלא איצטריך לרבנן קרא דושפטו עיי"ש.

ועיין לח"מ ואו"ת מה שמבארים בזה. ולענ"ד נ"ל ליישב כן דברי רבינו דהנה הגמ' קאמר ושפטו כו' בכל עת לר' מאיר מאי אתי ומשני לאתויי יום המעונן דתנן אין רואין את הנגעים ה"ה דאין דנין וא"כ כיון דקיי"ל שם במשנה דאין רואין את הנגעים שחרית ולא בין הערבים ולא כו' דיום המעונן מפני שהיא כהה ולא בצהריים מפני כו' עכ"ל הגמ'.

והנה קשה לי דא"נ דביום המעונן דאין רואין את הנגעים ה"ה דאין דנין וא"כ כיון דקיי"ל שם במשנה דאין רואין את הנגעים אלא בג' וכד' בח' ובט' שעות וא"כ דההיקש זה לנגעים דאף ביום המעונן אין דנין אלא בשעה שרואין את החמה וא"כ נקיש נמי לענין זה דאין דנין רק בשעה שרואין את הנגעים היינו בשעות הללו שמפורש במשנה וזהו דבר שאי אפשר ללמוד דהא כתיב גבי משה רבינו ע"ה וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכן יתרו אמר לו מדוע כו' וכל העם כו' מן בקר עד ערב אלמא דכל היום כשר לדון ולא מקשינן לנגעים אלא שעות האלה שהחמה זורחת בהן והה"ד לענין יום המעונן ואע"פ דדרשינן במס' שבת (דף י) דכל דיין שדן וכו' נעשה שותף זהו רק לדרשא דלא נימא דמשה דן תמיד כל היום ותורתו אימתי נעשית אבל פשטא דקרא הוא ודאי דשרי כל היום לדון כמו שדן משרע"ה וא"כ מאי צריך קרא דושפטו על זה.

אמנם הא לכאורה בל"ז תקשה האיך דן משרע"ה עד עתה יחידי דהא יתרו אומר לו מדוע אתה יושב לבדך בשלמא לדידן דפוסק רבינו בפ"ב הכא דמה"ת חד נמי כשר ורק מדרבנן בעי תלתא ויחיד מומחה דן יחידי אף מדרבנן ניחא גבי משה אלא לר"מ דס"ל דמה"ת בעי תלתא דהא ס"ל (דף ו ע"א) דפשרה בשלשה ואמר הגמ' שם דהוא ודאי ס"ל דדין בשלשה כו'.

וכן כתב האו"ת בס' ה' דר' מאיר דאומר אי מה ריבים בשלשה אף נגעים כו' ס"ל דמה"ת בעי שלשה דוקא בד"מ ול"צ לומר כדברי הכ"מ דכתב דזהו רק אסמכתא הא דמקשה דריבים בשלשה דא"ל דר' מאיר ס"ל דמה"ת בעינן שלשה בד"מ: ועפ"ז ניחא נמי קושית התורת חיים שהקשה ע"ז וז"ל קשה לרב אתא דאמר מה"ת תד נמי כשר כו' א"כ מאי קאמר אי מה ריבים בשלשה כיון דמה"ת בחדא נמי סגי ואע"ג דרש"י ז"ל פירש דדוקא בהודאות והלואות קאמר משמע דבגזלות וחבלות בעינן שלשה מ"מ מנ"ל לאקשוויי נגעים לגזילות וחבלות טפי מהודאות והלואות וכיון דא"ל הכי וא"ל הכי לא מקשינן כלל עכ"ל ולפ"ד דר' מאיר ס"ל ודאי דהוה בשלשה וא"כ מאי דמקשה אי מה ריבים בשלשה ניחא שפיר אך גם בלא זה אינו קשה כלל דברי קושיתו דהא קיי"ל בכל דוכתא לקולא ולחומרא לחומרא ילפינן וא"כ שפיר מקשה דנקיש נגעים לריבים של גזילות וחבלות דבעי שלשה לחומרא ולא נקיש לקולא דסגי רק בחד ושפיר מקשה וצריך לומר מ"מ לדידן דדן יחידי משרע"ה הוא משום דקיבלו עליו וא"כ ודאי בקיבלו חד נמי כשר דלא גרע מקרוב וא"כ כיון דהוה מיירי בקיבלו שפיר דן כל היום דהא לדידן אף בלילה דאין דנין תחלת דין מ"מ אי קיבלו שפיר דנין בלילה כמו שכתב הסמ"ע והש"ך (בסי' ה' ס"ק ז) וליכא ראייה מזה דשרי לדון כל היום כמו גבי נגעים ואי תקשה מ"ט לא דן אף בלילה דהקרא אומר מבקר ער ערב יש לומר ע"ז דהוא משום דאמרינן במס' יומא (דף עו) דגבי משרע"ה דהיו באים לדין אמר דינו לבקר משפט משום עומר לראות היכן נמצא העומר ואמר דמשה התחיל לדון כל היום מהבקר משום עומר ולא משום פסול לילה כיון דקבלו עליהו מיירי ע"כ דהיה דן יחידי וא"כ שפיר ילפינן יום המעונן מושפטו בכל עת דמן משה רע"ה לא נוכל למילף דהא ע"כ מיירי בקבלו עליהו ולא יליף ר"מ מזה על גמר דין דדן בלילה אבל אנן דפוסק רבינו דמה"ת חד נמי כשר לעיל בפ"ב מה' סנהדרין וא"כ אינו מוכרח לומר גבי משה דקבלו עליהו וא"כ שפיר ידעינן ממשה דאף ביום המעונן כמו שבארנו ואתי הקרא דושפטו בכל עת ללמד דגמר דין כשר בלילה כמו שפוסק רבינו וזהו א"נ כמ"ד במכילתא דגם אתה דכתיב הוא אהרן נדב ואביהו דהיו קרובים למשה אבל לא קאי על ע' זקנים וצ"ל ע"כ כמו שבארנו דקבלו עליהו ודוק: הלכה ד דין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות אלא מפי העדים שנאמר ע"פ שני עדים מפיהן ולא מפי כתבן אבל מדברי סופרים חותכים ד"מ בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ואצ"ל במכות ובגלות אלא מפיהן ולא מכתב ידן עכ"ל.

והנה הטור בח"מ (סי' כח) כתב הכא דרבינו פליג על שיטת ר"ת דס"ל דעדות בכתב כשר ולא ממעטינן רק אלא דלאו בר הגדה וא"ר לבילה ב"מ אבל בר הגדה כשר נמי בכתב ושתי הדעות הובא נמי בח"מ (סי' כח) וכבר האריכו המפרשים בזה וכן ע"ז דפוסק רבינו דעדות כשר הוא רק מדרבנן. יקשה לי על דעת ר"ת דעדות בכתב כשר מהא דאיתא במס' שבועות (דף ל' ע"א) ח"א כו' מאי אם נפשך לומר וכ"ת אשה לאו אורחא משום כל כבודה ב"מ פנימה מה להלן בעדים אף כאן בעדים עכ"ל.

וכתבו התוס' וא"ת השתא נמי דמיירי בעדים מנ"ל למעוטי נשים דלמא הא דנקט קרא אנשים משום דכל כבודה בת מלך וי"ל דגבי עדים ע"כ צריכין לבוא דאין עד מפי עד

כשר אבל לדין יכולה לשלוח טענותיה ביד ע"כ ולפ"ד ר"ת אכתי תקשה דהא גבי עדות נמי יכולה אשה לשלוח עדותה בכתב ומנ"ל למעוטי נשים דלמא הא דנקט קרא אנשים משום דכל כבודה בת מלך ולהכי כתיב ועמדו שני האנשים דאשה אינה עומדת ורק שולחת עדותיה בכתב בשלמא גבי מלך ניחא דאמרינן שם (דף לא) דאינו ראוי להעיד משום דאינו יכול לעמוד בפני הבע"ד ולא לשלוח עדותו כיון דהוא אינו ראוי בעצמו להעיד הוה כמו אלם שא"ר להגיז אבל גבי אשה דליתא איסור בדבר כמו שכתב הרא"ש ז"ל ורק אינה לפי כבודה וא"כ הוה בר הגדה וא"כ לשלוח בכתב יכולה בודאי ולהכי כתיב האנשים כמו דאמרינן דין: והנה לפי מאי שכתב האו"ת (סי' כח) דהא דס"ל לר"ת עדות בכתב כשר הוא רק בכה"ג דמקבלין עדות שלא בפני בע"ד אז אף עדות בכתב נמי פסול דהוי כמו שלא בפני בע"ד וא"כ ניחא דהא אכתי למה כתב אנשים דהא אפילו נשים מחויבין לילך היכא דאין מקבלין אלא בפני בע"ד ולא יכלו לשלוח דכתב אבל למי שחולק הנתיבות וכתב דמסתימות הפוסקים משמע דאפילו בכ"ג כשר בכתב ודחה ראיית האו"ת קשה.

ומצאתי אח"כ שעמד בזה בח"ס ח' ח"מ (סי' סה) ומה שמתרץ שמדגבי עדות בכתב מה"ת ודאי ליתא דהא בעי דרישה וחקירה וליתא בכתב ורק דברי ר"ת הוא עתה אחרי שתקנו חכמים דבד"מ ליתא דו"ח אבל מה"ת ודאי פסול וא"כ לא קאי כן אקרא וקשה לי ע"ד דא"נ כן ל"ל כלל הקרא דמפיהם ולא מפי כתבם ת"ל דפסול מה"ת מטעם דבעי דרישה וחקירה ולא מצי להיות בכתב.

והתומים ז"ל מביא בסי' כ"ח ס"ק ט"ו דברי הראשונים שחקרו בזה אי גבי ד"נ ודיני מלקות כשר מפי כתבם והביאו ראיות לזה ולפ"ד התוס' ודאי ליתא דזה דבעי דו"ח אינו כשר בכתב לכ"ע אלא ודאי ס"ל להני פוסקים כדברי המפרשים דשייך דו"ח גם גבי כתבם ותקשה מהא דשבועות וצ"ע: והנה בזה שכתב רבינו הכא דעדות בשטר שכשר הוא רק מד"ס הקשה הגאון רע"ק איגר ז"ל בתשובה (סי' קעז) מהא דאיתא במס' שבועות ודף מה ע"ב) דאמר שם כגון דאפקיד בשטר וקאי על זה שמקשה שבועות שומרין דאמר רחמנא ה"מ לה ומשני בשטר אלמא משמע דשטרות הוה דאורייתא.

ונ"ל לתרץ כן דהנה המפרשים הקשו שם דאמר שבועות שומרין ה"מ לה מיגו דיכול לומר להד"מ יכול לומר נאנסו ומשמע דקאי על שומר שכר דפוטר א"ע בטענת נאנסו והא ש"ש יפסיד שכרו אי יטעון להד"מ ומתרץ הגאון רע"ק ז"ל שם בתשובה דל"ד משומר שכר קאמר והקושיא היא משומר חנם שטען טענת גנבה ואבדה שהוא פטור עיי"ש.

והנה לכאורה קשה גם על שומר חנם דגם אצלו עדיף טפי טענת גנבה מטענת להד"מ דהא קיי"ל דאי אמר השומר איני נשבע אלא אשלם אזי קונה הכפל אם נמצא הגנב ורבא אמר במס' ב"ק (דף קח ע"א) דאף אחרי שנשבע או שילם ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשומר וא"כ אי יטעון טענת גניבה ואם ירצה ישלם לבעלים ואח"כ כאשר יתודע הגנב יקח הכפל אבל אי יטעון להד"מ אז לא הוי מהני ליה עוד טענה אחרת דכיון דכשטוען שוב אינו חוזר וטוען ואף שהוא מפטור לפטור ובזה קיי"ל דחוזר וטוען כמבואר בח"מ (סי' פ) מ"מ הא כתב ליה הש"ך (בסי' עט ס"ק כג) דלא יכול ליפטר

בטענת מפטור לפטור רק משום מיגו וכאן ליתא מיגו די שאר בטענה הראשונה דהוא רוצה ליקח הכפל.

וע"כ צ"ל דקושית הגמ' הוא רק מטענת אבידה דקיי"ל במס' ב"ק וב"מ דבטענת אבידה נמי שומר תנם נשבע וע"ז ליתא כפל והנה טענת אבדה דשוה לגניבה לפטור בשבועה בש"ח לא נמצא מפורש במקרא דהקרא דכל אבידה אשר יאמר דרשינן במס' ב"ק (דף סד ודף קח) דזה קאי על הטוען טענת גנב באבידה ורק גבי שומר שכר דרשינן ליה במס' ב"מ (דף צה) דאין לי אלא גנבה אבידה מנין ת"ל גנוב יגנב מ"מ הניחא למ"ד ל"א דברה תורה כלב"א אלא למ"ד ד"ת כלב"א אמרי במערבא ק"ו ומה גניבה שקרובה לאונס חייב אבידה שקרובה לפשיעה לא כש"כ.

והנה למ"ד דיליף מגנוב יגנב דשוה אבידה לגניבה לכל הענינים ניחא בש"ח כמו דנשבע על טענת גניבה ה"ה על אבידה ועוד מדקאמר קרא גנוב יגנב גבי שומר שכר בפרשה שניה משמע ודאי דשומר חנם בפרשה ראשונה הוא פטור אבל למ"ד הטעם דאבידה קרובה לפשיעה תקשה לכאורה מנ"ל דפטור בשבועה גבי ש"ח אי טעין טענת אבידה דלמא באמת הוא חייב לשלם אך פשוט הוא ניחא דצריך לומר כיון דהתורה כתבה בש"ח על כל דבר פשע לחייב על פשיעה גמורה מזה ידעין דרק בפשיעה גמורה חייב אבל באבידה דהוא רק קרוב לפשיעה פטור ורק בש"ש דקיי"ל דגניבה חייב מכ"ש אבידה אבל בש"ח דהתורה מפרש בה בהדיא בפשיעה דחייב משמע דאבידה פטור וא"כ כיון דבקרא לא כתיב בהדיא דטענת אבידה פטור ורק במשנה איתא דאי טעין אבידה פטור בשבועה א"כ א"ל דקושית הגמ' על המשנה דס"ל דבאבידה נמי נשבע הש"ח הא יכול לומר להד"ם וליכא הקושיא מכפל ומשני שפיר ע"ז הגמ' כגון דאפקיד בשטר דהא לא מקשה מקרא דהא בקרא ל"מ פטור אבידה בהדיא ועל המשנה מתרץ ליה תירוץ פשוט בשטר דהוא נתקנה כבר בימי המשנה דמועיל עדות בשטר כמבואר והגמ' דאמר שם שבועת השומרין דאמר רחמנא ה"מ משמע דמקשה מקרא יש ליישב פשוט דהא התם קאי אליבא דשמואל דאמר שם בתחלה ל"ש אלא ששכרו בעדים ולשמואל איתא נמי הקושיא מגניבה דאיתא בקרא דהא ס"ל לשמואל במס' ב"מ (דף לז) דחולק הוא ר' יוסי בראשונה בשילם ולא רצה לישבע והלכה כמותו בראשונה דמחזיר הכפל לבעלים דאין אדם עושה סחורה בפרתו ש"ח וה"נ כיצד זה נותן לתוך כיסו כפילו של חבירו ושפיר מקשה ציה דה"ל מיגו אף בגניבה דליכא הדיחוי בכפל ואמר שפיר דחייב רחמנא המ"ל.

אבל לדידן ליתא הקושיא מאבידה רק שפיר דחי הגמ' כגון דאפקיד בשטר ושמואל הוא יתרץ הקרא לא כגון בשטר אלא בעדים ואי תקשה דהא קיי"ל המפקיד א"ח בעדים א"צ להחזיר לו בעדים וא"כ יכול לומר החזרתי לך איכא למימר דמיירי כגון דאמר אל תחזירנו אלא בפני פלוני ופלוני והם אומרים שלא החזיר לו בפניהם ובזה חייב אף בטענת להד"ם או בהחזרתי לך כמבואר בח"מ (סי' ע"ב) דליתא בזה שום טענה גבי הלוחה וה"ה גבי פקדון דכל תנאי שבממון קיים וע"ז ניחא מה"ח והגמ' דדחי כגון דאפקיד בשטר קאי אליבא דידן דקשה מאבידה או אליבא דר' יוחנן דהוא אמר נמי שם בשבועות בתחלה ל"ש אלא ששכרו בעדים והוא ס"ל שם במסכת ב"מ ודף לז) דאין הלכה כר'

יוסי וא"כ מקשה ע"כ על אבידה דליכא כפל מהמשנה וע"ז משנה בשטר דהוא פשוט יותר ממה שנתרץ כגון דאמר אל תחזירנו אלא בפני פלוני ופלוני כמו דשמואל יתרץ כן ע"כ כמבואר.

וקשה לי פ"ז א"נ דעדות בשטר הוא מדרבנן מהא דאיתא במס' ב"ב (דף קס ע"ב) רמי ב"י אמר מהכא עפ"י שנים עדים או ע"פ שלשה עדים יקום דבר אם תתקיים עדותן בשנים למה פרט לך בשלשה לומר לך שנים לפשוט שלשה למקושר ומדדריש דרשא זו על שטר קשור ופשוט מקרא דעפ"י שנים או ע"פ שלשה משמע דעדות של שטר הוא מה"ת דאי מדרבנן לא שייך למדרש ע"ז הקרא והגמ' לא קדחי רק דהקרא אתי לכדר"ע אבל בכל זה מדרבנן לא קדחי.

ולכאורה יש לתרץ דרמי ב"י ס"ל כר' מאיר דעדי חתימה כרתי גבי גט אשה וא"כ גבי גט ודאי הוה מדאורייתא העדות ושפיר מיירי הקרא דשני עדים או שלשה לענין גט דמקושר הוא בשלשה ופשוט בשנים דבגט אשה לדברי מ"ד עדי חתימה כרתי ודאי הוה מה"ת העדות. אך לפ"ז הא תקשה מאי מקשה שם עפ"י שנים עדים או עפ"ש כו' אתי להקיש שלשה לשנים בפלוגתא דרע"ק ורבנן כו' וכיון דבארנו דכל עיקר הלימוד מקרא זה על גט מקושר ופשוט הוא רק למ"ד עדי חתימה כרתי אבל א"נ עדי מסירה כרתי לא מצי אתיא הקרא להכי וא"כ א"ל דהאי מ"ד דיליף מהכא ס"ל כר' יוסי דאמר שם במס' מרוח (דף ה) במה ד"א בד"נ אבל בד"מ תתקיים העדות בשאר אלמא דס"ל דלא דרשינן ההיקש שנים לשלשה בד"מ וכתבו התוס' הטעם דלא דרשינן כן בד"מ מקרא זה דע"פ שנים דמשתעי גם בד"מ הוא משום כיון דבד"מ אתי לענין שבועה לא נוכל לדרוש שם כן וא"כ א"ל דהאי מ"ד נמי לא דריש לענין ד"מ להקישא וס"ל נמי דהתם אי נמצא אחד מהן קא"פ תתקיים העדות בשאר והקרא אתי לענין שטר דמקושר ופשוט וזה הלימודים דילפינן מהתם לעשות הנטפל לעבירה הוא מזה דכתיב גבי ד"נ והמ"ד שם רבי דלא מחלק בין ד"מ לד"נ ס"ל כמ"ד עדי מסירה כרתי וא"כ כל עיקר דין שטר הוא מדרבנן וא"כ ודאי לא דריש לזה הקרא כמבואר וצ"ע: הלכה ה כל עד שנחקרה עדותו בב"ד כללו ש"ד עד אין שומעין לו עכ"ל.

וכתב הלח"מ כתב הטור בח"מ (סי' סט) אבל בדבר שמוכח שטעה כגון שמעיד חובתו של המביא אותו שומעין דמסתמא אין אדם מביא עד להעיד לחובתו ע"כ והוא עובדא בגמ' בפ"ב דב"מ ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו עכ"ל. ונ"ל ליישב דברי רבינו כן דהוא ז"ל מפרש ליה פירוש אחר בגמ' דאיתא שם כן כי הא דאבוה דר"פ אזל אייתי סהדי אמר להו ידעיתון ביה דרמאי הוא אמרו ליה אין אמר להו אנא רמאי אנא אמרו לו אנן לאו רמאי את קאמרי אמר ר"ה בדר"י מסתברא לא מייתי אינש חובתא לנפשיה עכ"ל הגמ'.

ויש לדקדק בלשון הגמ' דשאל להו אנא רמאי אנא היה להם להשיב אח לאו רמאי א"נ דהמה חזרו מדבריהם שאמרו בתחלה אלא משמע דהמה בארו דבריהם ואמרו אנן לאו רמאי את קאמרי הביאור לדבריהם הראשונים. וע"כ נ"ל כן דהנה במלת אין שאמרו תחלה יש שני פירושים אין הוה כמו הן והוי כמו לאו כמו דמצינו במס' ב"ק (דף צג ע"א) ר' יוחנן אמר יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו תנ"ה כו' וה"נ כן דהמה אמרו

הן ושאל הוא להם מה היה כונתם במלת אין אם הוא הן והוא רמאי ואמרו ליה דבמלת אין שאמרנו לו כונתו היה דלאו רמאי את קאמרין והוה מלת לאו וא"כ א"ל באם שיחזרו מדבריהם הראשונים לא יכלו אף אם הביא הבע"ד בעצמו ולא ס"ל לרבינו כמו ס"ל להטור והש"ע שם שבתחלה אמרו כן רמאי ואח"כ לאו דע"ז לא יכלו לחזור אבל הכא בגמ' לא חזרו ורק בארו את מלת אין שאמרו תחלה וע"ז ודאי יכלו לומר ואמר רבב"ח דמסתברא דדבריהם כן הוא כמו שמבארים דאין אדם מביא חובתא לנפשיה: ועפ"ז יש ליישב הקושיא שהביא הש"מ בשם הריטב"א ז"ל דל"ל לומר מסתברא דלא מייתי אינש חובתא לנפשיה ת"ל דה"ל בתוך כדי דיבור דהא אמר רב שלש תיבות אנא רמאי אנא והוה תוך כ"ד ובזה יכולין לחזור אף אם הפסיקן הבע"ד כמו שמבואר בסמ"ע (סי' כט ס"א) ועל תירוצו של הריטב"א שם מקשה האו"ת בסי' כ"ט עיי"ש.

ולפ"ד ניחא דבזה אמרו רק לבאר מלת אין שאמרו תחלה ואמר דמסתברא דכונתם באין הוה לאו דלא מייתי כו' ואי ירצו עתה לומר דהוא רמאי אף דהוא תוך כדי דיבור של המאמר אנא לאו רמאי את קאמרי מ"מ כיון דזהו רק ביאור של המאמר הראשון של אין וא"כ ה"ל עתה יותר מכדי דיבור ולא יכלו לחזור עוד דהא עדות חדש לא קאמרי רק בארו את העדאה הראשונה וא"כ ניחא דברי רבינו דלא מייתי ליה דהא לחזור אינן יכולין אף דמוכח דכן כונתם והביאור במלת אין ל"צ לאשמועין דזהו דבר פשוט הוא ונדע זה מכש"כ דלפי דמבואר בדברי רבינו לקמן בפ"ז ובח"מ (סי' כט) דהיכא דיכולין לתרץ דברי העדים שלא יתכחשו בדבריהם הראשונים מתרצים אף דהוא משמעות רחוק כמו דמתרצים בשני עדים אחד אומר בשני ואחד אומר בשלישי כ"ש הכא דמתרצים במאי דאמרו תחלה אין הוה כונתם לאו ולא רמאי הוא ול"צ זה להביא ודוק: פרק ד הלכה א עדי נפשות צריכין שיהיו שניהם רואים את העושה העבירה כאחד וצריכין להעיד כאחד ובב"ד אחד אבל דיני ממונות אין צריכין לכך עכ"ל.

וכתב הכ"מ עדי נפשות משנה זו בפ"ק דמכות (דף ו ע"ב) ואמרין בגמ' שם אר"ז כו' עדות מיוחדת פירוש אחד רואה מחלון זה ואחד רואה מחלון זה פסולין לעדי נפשות כו'. ומה שכתב צריכין להעיד כאחד ובב"ד אחד אפשר שהוציא זה מדאמרין בפ' ז"ב ר' נתן אומר ד"מ שומעין את דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו משמע דבדיני נפשות כ"ע מודים דצריכין להעיד כאחד עכ"ל.

והנה מלת ד"מ שהביא הכ"מ נמחק הוא בדפוסים אחרים דהא בגמ' דידן לא גרסינן זה ורק גריס סתם ר' נתן אומר שומעין את דבריו של זה היום ולא ביאר דרק בד"מ הוא ומוכרחים אנו לומר כן. דהנה בסוגיא שם דאמר ור' נתן אטו כי אתי בהדדי בחדא פומא קמסהדי אלא מצרפינן נן להו ה"נ לצרפינהו וא"נ דבד"נ כ"ע מודים דפסול אי לא העידו שניהם מאי מקשה אטו בחד פומא דלמא בעי באמת שיעידו שניהם כאחד ועד אחד לא חזי רק לשבועה והראיה הוא מד"נ דהתם הוא גזה"כ דבעינן שיעידו שניהם כאחד וה"נ בד"מ ניבעי כן ומנ"ל למעט לפי האב"א הראשון דמסברא ילפינן אלא וראי לא גרסינן דיני ממונות בפירוש בר"נ וא"כ אכתי תקשה מנ"ל לרבינו זה דבד"נ בעינן שיעידו שניהם כאחד: ונ"ל ליישב דעת רבינו כן דהנה שם בגמ' איתא כן ר' נתן אומר כו' במאי קמיפלגי אב"א סברא אב"א קרא אב"א סברא מ"ס עד אחד כי אתי לשבועה אתי לממונא

לא אתי ואידך אטו כי אתי כו' אב"א קרא אם לא יגיד ונ"ע ודכ"ע כרבנן דפליגי עליה דריב"ק והכא באקושי הגדה לראיה קמפילגי מ"ס מקשינן הגדה לראיה ומ"ס לא מקשינן ע"כ.

והנה בהנך תרי לישני יש לנו הוכחה כמאן מהך לישנא נפסוק דהנה אם נפרש לה כמו שפירש הטורי אבן במס' ר"ה (דף כג ע"ב) ד"ה מכניסין בתחלה שם דאמר ע"ז דאומר תחלה אב"א סברא דעד אחד כי אתי לשבועה הוא דקאתי פירוש כיון דעדו של ע"א היה לשבועה שוב אינו חוזר ומצטרף להשני להמוציא ממון א"נ הטעם כיון דאתי לשבועה מגרע גרע דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה שיכול לומר לשבועה באתי ולא לחייבו ממון וכשיטת הש"ך בח"מ (סי' לג ס"ק טו) דגם בממון בעינן עדות שאתה יכול להזימה ואם נפרש כן כפירוש הט"א ואז יש הוכחה דהדין הוא כהאי אב"א מקרא דהא מוכח מסוגיא דמס' כתובות (דף כו פ"ב) וממס' ב"ב (דף לב) שמביא הט"א דמוקי הפלוגתא דמעלין לכהונה עפ"י עד אחד דפליגי בפלוגתא דר' נתן אי בעי שיעידו שניהם כאחד וח"א כת"ק דבעי שיעידו שניהם כאחד וא"נ כאב"א סברא דתליא בשבועה והא התם ליתא שבועה וכ"ע מודו בזה כר' נתן אלא ודאי רב אשי דמוקי הפלוגתא בזה דר"נ וח"ק ס"ל כלשנא בתרא דאב"א קרא ובכ"ד ס"ל לת"ק דבעי שיעידו שניהם כאחד והאב"א קמא ס"ל ע"כ התם בכתובות וב"ב כמאן דמוקי ליה אי חיישינן לזילותא דבי דינא או לא, ונ"ל לומר דבזה יהא שפיר ניחא הסוגיא שם בכתובות ובכ"ב דאומר שם ובפלוגתא דהני תנאי דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ריב"ק אומר אפילו בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד ר' נתן אומר שומעין דבריו של זה היום כו' ודחק הרשב"ם ז"ל במס' ב"ב שם ל"ל להביא תחלת הברייתא מחלוקת דריב"ק ורבנן ומשום גררא דסיפא נקט רישא ולפ"ד שבארנו ניחא שפיר דהביא תחלת הברייתא לבאר דתליא הפלוגתא השניה בראשונה דמאן דפוסק בראשונה כריב"ק ודאי מכשיר דבהא דד"נ דהטעם הוא משום דמקשינן וכיון דראיה כשר הגדה נמי כשר אבל לת"ק דס"ל דראיה בעי כאחד ה"ה אף הגדה בדבר דלית ביה שבועה בעי שיעידו כאחד וכיון דמוכח דרב אשי ס"ל כלשנא בתרא ומקשינן הגדה לראיה וא"כ כיון דקיי"ל בדיני נפשות דבעי שיראו כאחד כמו שמביא הכ"מ מסוגיא דמס' מכות דיליף מקרא דלא יומת עפ"י עד אחד ה"ה ודאי גם הגדה למאן דמקיש ופוסק רבינו בהא כרבנן דר' נתן דמקשינן הגדה לראיה דהוא רבים לגבי ר' נתן דיחיד הוא ונהי דבד"מ פסקינן דכשר בזה כר' נתן הוא משום דהלכה נמי כריב"ק וממילא ודאי שרי לשמוע דבריו של זה היום דאף אי מקשינן נמי בראיה כשר אבל בד"נ נשאר לנו ההיקש כהיכא דראיה בעי שניהם כן נמי בהגדה בעינן שיעידו כאחד כמבואר בסוגיא ורבינו מפרש לה האב"א קמא דסברא כמו שמפרש הט"א בתחלה שם ולא כמו שמסיק ואזי יש הוכחה מגמ' דכתובות וב"ב דהלכה כלשנא בתרא כמבואר.

ואף א"נ דרבינו מפרש כמו שמסיק שם הט"א דהא דאמר דעד אחד כי אתי לשבועה קאתי לרבנותא קאמר ל"מ כו' אנא אפילו היכא דאיכא תורת שבועה ע"י עד לא מהני לצרף עדותן לחייב ממון כו' מ"מ יש לומר פשוט דכיון דהוי לנו ספק בהתרי לשני כמאן נפסוק אי כלשנא קמא או כלשנא בתרא דספק נפשות להקל כמו בכ"ד דספק נפשות להקל: ועפ"ז נ"ל ליישב קושית המפרשים שהקשו מ"ט לא קאמר הגמ' דכ"ע מקשינן

ראיה להגדה ובפולוגתא דריב"ק ות"ק פליגי דר"נ ס"ל כריב"ק ות"ק כת"ק וזה עדיף טפי דבתרווייהו הלכה הוא כר"נ וריב"ק ומ"ט מוקי לה תרווייהו לאו אליבא דהלכתא.

ולפ"ז ניחא כן דהנה ר' נתן אומר סתם שומעין את דבריו של זה היום משמע דאף בנפשות דלא מחלק בזה וא"נ דס"ל כריב"ק ומקיש הגדה לראיה א"כ בד"נ יפסול אלא ע"כ לא מקיש כלל בשלמא על ריב"ק לא קשה דלא מחלק לענין ראיה בין ממון לנפשות דזה לא צריך דס"ל כמו שמביא הברייתא במכות (דף ו ע"ב) דאף אם ראו שניהם ביחד זה המחלון זה וזה מחלון זה נמי אינו כשר לד"נ כ"ש כשראו זא"ז וכמו שכתב שם הנמ"י וז"ל וה"מ דבעינן רואין זא"ז בד"נ אבל בד"מ קיי"ל כריב"ק דאפילו הלואה אחר הלואה מצטרפין כגון זה אומר בפני הלואה מנה וז"א בפני כו' וזה לא ראה את זה כו' כ"ש כשראו שניהם ההלואה ביחד אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ולא היו רואין זא"ז כו' נמצא דכיון דקיי"ל בד"נ אפכא דאפילו אי רואה זה מחלון זה כו' לא מצטרפי זה לא איצטרין לאשמועינן פסול בד"נ אי לא ראו זא"ז אבל ר' נתן ה"ל לומר דרק בד"נ שומעין דבריו של זה אבל לא בד"מ כיון דמקשינן הגדה לראיה ס"ל אלא ודאי ר' נתן ס"ל אף בד"נ נמי כשר כשיעידו שלא ביחד כיון דלא מקיש ודוק: פרק ה הלכה ג וכ"מ שעד אחד מועיל אשה ופסול כמו כן מעידים חוץ מעד אחד של שבועה שאין מחייבין שבועה אלא בעדות כשר הראיה להצטרף עם אחר ויתחייב זה הנשבע ממון עפ"י עכ"ל.

וכתב הכ"מ חוץ מעד אחד של שבועה כו' איני יודע מהיכן הוציא רבינו דין זה אם לא מדאמרינן לכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה משמע דבראוי לעדות עון וחטאת בצירוף אחר עסקינן עכ"ל. והנה נ"ל למצוא מקור לדעת רבינו זה מהמשנה דמכות (דף ו) דא"ר יוסי בד"א אבל בד"מ תתקיים עדות בשאר וכתבו התוס' ד"ה אר"י טעמיה דר' יוסי הוא דבד"נ שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול בטל עדותן לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בדיני ממונות דבשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה לכך שלשה נמי נמצא אחד מהן קא"פ תתקיים העדות בשאר העדים עכ"ל: והנה א"נ דער אחד המחייב שבועה הוא אפילו אם הוא קא"פ וא"כ שפיר נוכל למילף דאף בד"מ כי נמצא אחד מהן קא"פ בטלה עדותן ומה שלא מיבטל העדות גבי שבועה הוא דבשבועה אף אם כולם קרובים או פסולים נמי מחייבי שבועה ולא שייך הכא כלל דליבטל לענין שבועה בזה דנמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל לענין ממון כה"כ דבשנים נבטל החיוב ממון ה"ה בשלשה אלא ודאי דגם לענין זה דעד אחד מחייב שבועה הוא רק ע"י עד כשר אבל לא ע"י קא"פ וא"כ חזינן דאף אם תבטל העדות של האחד מ"מ של השני נשאר לענין חיוב שבועה וא"כ ה"ה גבי שלשה נשאר השנים כשרים לד"מ כמבואר: ועוד מהא דאמרינן שם במכות (דף ו ע"ב) עדות מיוחדת כשרה בד"מ כו' וכתבו התוס' וקשה דהא קרובים נפ"ל דפסולים מלא יומתו אבות ע"ב ובמ' גמרינן מניה דכתיב משפט אחד כו' א"כ נילף ממונות מנפשות להך מלתא דעדות מיוחדת ונראה דע"כ לא בד"מ קאי דעד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהו איתא עכ"ל וא"כ א"נ דגם עד קרוב או פסול מחייב ליה שבועה א"כ גם לזה דקרובים פסולים בד"מ איך נוכל למילף מן משפט אחד על ד"מ דפסול קרובים הא בד"מ אשכחן דכשר קרובים דמביא לידי שבועה היכא דהוא בעד אחד דאז

אף קרוב מחייב ליה שבועה אלא ודאי דלהביא לידי שבועה נהי דדי בעד אחד מ"מ צריך להיות עד כשר דוקא ולהכי רק על עדות מיוחדת לא נוכל למילף מן משפט אחד אבל קרובים שפיר ילפינן בתרווייהו לפסול כמבואר: ועוד נ"ל להביא ראיה נכונה לזה מהא דאיתא בירושלמי פ"א דמס' סוטה ה"א עד אחד מהו שישקה מה איכא שאינו זוקקו לשבועת ממון הרי הוא משקה עד אחד שהוא זוקקו לשבועת ממון א"ד שהוא משקה קרוב מהו שישקה מי קרוב מבעלה עד מפ"ע מהו שישקה מה בינו לבין הקרוב קרוב אע"פ שאינו כשר עכשיו כשר הוא לאח"ז עד מפי עד אינו כשר לא עכשיו ולא לאח"ז עכ"ל הירושלמי.

נמצא דעפ"י עד אחד שמשקה הוא מביא מק"ו שזוקקו לשבועת ממון ואח"כ שואל על קרוב או על עד מפי עד ומשמע מזה דבהני לא מחייבי שבועה לא קרוב ולא עד מפי עד דאי גם הני מחייבי שבועה א"כ נוכל לידע בהו מק"ו מפיו אלא ודאי כדעת רבינו דבעי לזה עד כשר דוקא כמבואר ועיין שו"ת רע"ק איגר ז"ל (סי' קעט) שהביא ראיה לדעת רבינו מהמשנה דשבועות (דף ל) ועיין טורי אבן בר"ה (דף כא ע"א) ובנוב"י מה"ת ח' ח"מ (סי' ח) מה שיש לבאר בזה ודוק: הלכה ח כל עד שהעיד בד"נ אינו מורה בדין זה הנהרג ולא ילמוד עליו לא זכות ולא חובה ואם אמר יש לי ללמד עליו זכות משתקין אותו שנאמר ועד אחד לא יענה בנפש למות בין לזכות ובין לחובה ומה זה שנאמר למות כלומר עד שהעיד בנפש למות לא יענה דבר אלא יעיד וישתוק אבל בד"מ יש לו ללמד עליו זכות או חובה עכ"ל.

וכתב הכ"מ כל עד כו' פהא"ב תנן ובפ' אד"מ ודף לג) דרשינן ליה מעד אחד לא יענה בנפש ומשמע לרבינו ששיעור הכתוב כך הוא ס"ם אייתר למות דמן ועד לא יענה בנפש שמעינן דבדיני נפשות איירי דוקא ולמות אייתר לכדתניא התם מנין לאחד מן התלמידים כו' עכ"ל והנה נ"ל למצוא מקור לדברי רבינו ותתיישב גם דברי הרי"ף ז"ל במס' סנהדרין שם בפ' אחד ד"מ דהרי"ף שם הביא הירושלמי תני העד אינו מלמד לא זכות ולא חובה מנלן שנאמר לא יענה ומנין שאף אחד שנאמר אחד לא יענה ומנין הוא בעצמו לא יענה שנאמר לא יענה בנפש למות עכ"ל הרי"ף.

והנה דבריו ז"ל קשה טובא חדא למה הביא הרי"ף ז"ל דבר זה של דיני נפשות שאינו נוהג עתה וכבר עמד פ"ז בס' פפ"ח על הרא"ש ז"ל הכא. ועוד קשה לי הא יכול הרי"ף ז"ל להביא מאמר זה מגמ' דסנהדרין דגמ' דידן ולמה הביא מן הירושלמי.

ונ"ל לומר כן דהנה בירושלמי הכא במס' סנהדרין פ' אד"מ ה' י' איתא כן תני העד אין מלמד לא זכות ולא חובה מנלן שנאמר לא יענה בנפש למות ומנין שאף הוא אין מלמד לא זכות ולא חובה ת"ל והוא לא יענה בנפש למות ר"ל אמר פעמים שאדם רואה את עצמו מזדמם ומפליג דבריו שלא ימות עכ"ל: והנה הפני משה מבאר כן ומנין שאף הוא לא יענה לא עליו ממש קאי דבהדיא תנן בפ' דלקמן ואפילו הוא אומר יש לי ללמד עליו זכות שומעין לו ולא מצינו פלוגתא בזה אלא דה"ק דאין לי אלא למות הוא.

דלא יענה העד ומנין לך שאף הוא לא יענה בין לזכות בין לחובה דלמא דוקא לחובה ת"ל והוא לא יענה בנפש למות כלומר מדלא כתיב ועד אחד לא יענה למות בנפש ל"ל אלא ש"מ דה"ק בנפש העומד למות ודנין אותו הוא לא יענה כלל ואפילו לזכות ור"ל

קאמר מסברא נפ"ל דלא יענה לזכות כדאמר התם (דף לד) ומפרש דברי ר"ל דמסיק בירושלמי כן ר"ל אמר פעמים כו' כלומר דסברא הוא ולא בעי קרא שלא יענה לזכות לפי שפעמים מתפחד שמא יגמר הדין לחובה ויביא זה עדים להזימם ושמא יזדמם ומפליג בדברים ללמד זכות כו' ונמצא כנוגע בדבר עכ"ל: ונ"ל לומר דגם ברי"ף ז"ל מלת „בעצמו" ט"ס הוא וכמו שבירושלמי ליתא זה של בעצמו כן ברי"ף ליתא זאת כמו שמפרש הפ"מ ועתה יתבאר כן עפ"י שיטת ר"ל בגמ' דידן (דף לד) וכן בירושלמי דמסיק פעמים הטעם שאין מלמד אף זכות הוא מסברא דנראה כנוגע בעדותו ופירש רש"י ז"ל דדואג שמא יגמר הדין לחובה ויביא זה עדים להזימן ומהדר לא מצי הדרי בהו לאחר כ"ד דכיון שהגיד א"מ ומגיד כו' ונמצא דלפ"ז דידעין מסברא אז נימא דאף בד"מ נמי אינו לומד זכות דהוי נוגע בעדות דלמא יזומו אותו ויצטרך לשלם ואפילו בזה"ז דעדים זוממין א"מ מטעם קנסא מ"מ אם כבר שילם הבע"ד שלו משלם מטעם דינא דגרמי כמו שמבאר הש"ך בח"מ (סי' לח ס"א) וא"כ לא ילמוד אף בד"מ אבל אי הוא מטעם גזה"כ ואומר הקרא דדוקא בנפש ד"נ אבל ד"מ מלמד ולהכי שפיר מביא הרי"ף ז"ל זה הירושלמי דאומר ומנין שאף הוא אינו מלמד פירוש העד אף לזכות ת"ל לא יענה בנפש למות והוא מיותר להורות דבנפש לא יענה כלל וממילא הוא רק בד"נ אבל בד"מ שפיר יוכל לענותו נפ"מ לדידן דלפ"ד הירושלמי זה אתי להורות דבד"מ שרי ורק בד"נ הוא גזה"כ מן מנפש ולמות ושפיר הביא הרי"ף ז"ל הירושלמי דמגמ' דידן ר"ל מצד הסברא ה"א דאף ד"מ אסור כמבואר ושפיר א"כ יבואר גם דברי רבינו דהולך בשיטת רבו הרי"ף ז"ל והוא כדברי הירושלמי דיליף מקרא ועד אחד לא יענה בנפש למות בין לזכות ובין לחובה ומה שנאמר כלומר עד שהעיד בנפש למות לא יענה אלא ישתוק וא"כ הוא גזה"כ כדברי הירושלמי דיליף לה מקרא יתירא וא"כ ממילא בד"נ יש לו ללמוד זכות כסתמא של הירושלמי שחולק על ר"ל בהדיא ואף שבגמ' דידן לא הביא רק דברי ר"ל מ"מ כיון דשם בירושלמי מביא מחלוקת סתמא דירושלמי עם דברי ר"ל פוסק רבינו כותיה דסתמא דירושלמי וא"ל עוד דאף ר"ל בגמ' דידן נמי מודה דהוא מגזה"כ מקרא דבנפש ומ"מ יהיב טעמא לזה והוא רק בד"נ חיישינן דהוא גזה"כ אבל לא בד"מ כמבואר: והנה לולא דברי הפ"מ בירושלמי ה"א דפירוש הירושלמי הוא נמי כמו דברי הרי"ף שגורס הוא בעצמו וקאי על הנדון בעצמו ולא מלמד חובה כמו דגריס הרי"ף ומנין שהוא בעצמו לא יענה ת"ל בנפש למות והוא כמו דאיתא נמי בתוספתא פ"ט הכא שאומר יש לי ללמד על עצמי זכות שומעין לו חובה משתקין אותו בנזיפה והוא נמי דברי הירושלמי כן יתבאר ודוק: פרק ו הלכה ח מותר לכתוב כו' ואין הדיינים צריכין לקרות השטר שמקיימין אותו כו' וכתב הכ"מ וכתב הר"ן ז"ל דדוקא מה שיש בגוף השטר הוא דאין צריכין לקרות אבל מ"מ צריכין הם לראות מי הלוח והמלוה כדי שלא יהיו קרובין לדיינים כו'.

ונ"ל דגם דעת רש"י ז"ל הוא כן במס' גיטין (דף ק ע"ב) דאמר שם ד"ה ר"י וכשהוא רוצה לחתום בעד או בדיין כו' אלמא דס"ל דגם דיין צריך לקרות וע"כ ס"ל כן דצריך לראות מי הוא הלוח והמלוה כמבואר ודוק: פרק ט הלכה ב הסומין אע"פ שמכירין הקול כו' ה"א פסולין מה"ת שנאמר והוא עד או ראה מי שראוי לראות הוא שמעיד עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ"ב דגיטין כו' אך הראיה שהביא מאו ראה צ"ע היכא איתא והמגיה בכ"מ האריך בזה להביא מקור מגמ' דערכין. ונ"ל כי הוא תוספתא מפורשת במס' שבועות פ"ג וז"ל והוא עד כו' או ראה להוציא את הסומא והוא ממש דברי רבינו אלו ודוק: פרקי הלכה א הרשעים כו' ואפילו עד כשר שידע בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירין רשעו אסור לו להעיד כו' ואצ"ל עד כשר שהוא יודע בעדות לחבירו וידע שהעד השני עמו עד שקר אסור לו להעיד שנאמר אל תשת ידך עם רשע כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ בפ' שבועת העדות (דף ל ע"ב) מנין לעד שיודע בחבירו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו ת"ל מדבר שקר תרחק כו' ואצ"ל היכא דער שעמו עד שקר ולא ראה דבר זה מעולם שאסור לו להעיד עמו וצ"ע אמאי לא מייתי רבינו הא דיודע בחבירו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו מהיכא דמייתי ליה בגמ' דהיינו מדבר שקר תרחק עכ"ל.

והנה דברי רבינו הוא מהתוספתא דמס' שבועות פ"ה דאיתא שם כן היה טוענו מנה ע"פ אחד וכפר בו לא יאמר לאחד בא ואני ואתה אעידנו ונמצא נוציא גזלה מתחת ידו ת"ל אל תשת ידך עם עד רשע עכ"ל התוס' וזהו דברי רבינו דיליף מקרא זה ומביא רבינו הכא מקרא זה שהוא פשוט יותר דמיירי בעד אבל לעיל בפכ"ב מה' סנהדרין ה"י כתב דיין שהוא יודע בחבירו שהוא גזלן או רשע אסור להצטרף עמו שנאמר מדבר שקר תרחק מביא רבינו מקרא זה דהגמ' יליף מניה תרווייהו על דיין יעל עד שלא יצטרף עמו ולענין עדות מביא רבינו מקרא דאל תשת דהוא פשוט יותר דמבואר בתוספתא ולענין דיין מביא הקרא דמדבר שקר תרחק ודוק: פרק יד הלכה ז הכותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת והעדים קרובים לאחד ממקבלי מתנה ורחוקים מן השני הרי השטר פסול כו'.

והנה במס' מכות (דף ז ע"א) איתא אילעא וטוביה קריביה דערבא הוה סבר רב פפא למימר גבי לוח ומלוה רחוקים א"ל ר"ה בד"ר"י לר"פ אי לית ליה ללוה לא בתר ערבא אזיל מלוה ע"כ וכתבו התוס' שם אי ל"ל כו' מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא ללוה ולא למלוה ולא לערב עכ"ל.

ונ"ל דכונת התוס' לחדש בזה כן דהנה רש"י ז"ל כתב שם אילעא וטוביה עדי הלואה היו קרובים של הערב והר"ן כתב עוד בשם הראב"ד שטענותיהם על עסקי פרעון שהלוה והערב היו מודים בהלואה או שיש עדים אחרים כשרים על הלואה אלא שאומר לו למלוה פרעתיך ובטענה זו נפטר הערב והביא המלוה אלו העדים שהודה לו היום בפניהם שלא פרעו ונמצא הערב מתחייב עכ"ל.

והנה הסמ"ע בחו"מ (סי' לג ס"ק כד) כתב ל"ש אם הלוח בא לפטור כו' פירוש ל"מ אם הלוח טוען להד"ם שלויתי פשיטא דפסולין ללוה כיון דהן קרובין לערב ויש הנאה לערב בעדותם די"ל משום דידעי העדים שהערב הוא איש טוב ולא יכפור ודבר שנעשה עליו ערב ויודה להמלוה ומהני הודאתו לחייב נפשו ולא לחייב הלוח משו"ה באו להעיד בעדותן שמעידין שלוח מכניסין הן הלוח במקום הערב שצריך להתפרע תחלה מהלוח אלא אפילו טען הלוח לויתי אבל פרעתי אח"כ ובטענה זו נפטר גם הערב מהמלוה נמצא כשהעדים הללו מעידין שלא פרע אין הנאה לערב מזה קמ"ל דאפ"ה פסולין הם גם

ללוה מטעם דאי לית ליה ללוה בתר ערבא אזיל משו"ה כל מה שמעדין על הלוה כאלו מעדין אותו על הערב עכ"ל.

וזהו כונת התוס' דרש"י ז"ל פירש עדי הלואה וה"א דוקא עדי הלואה המה פסולין מטעם שכתב הסמ"ע בזה ודאי ה"א דפסולין אבל עדי פרעון שכתב הראב"ד ז"ל כשרים כתבו התוס' אבל מדקאמר הגמ' אי לית ליה ללוה בחר ערבא אזיל וא"כ אפילו עדי פרעון פסולין כמו שכתב הסמ"ע וזהו שאמרו מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהיו קרובים כו' פירוש עדי ממון שלא יהיו קרובים בין עדי הלואה ובין עדי פרעון כסברת הראב"ד כמבואר מדקאמר אי לית ליה כו'.

אמנם קשה לי על רבינו מ"ט לא הביא כלל דין זה דאם העדים קרובים המה רק לערב ולא ללוה ולמלוה מ"מ פסולין להעיד כמו שכתב בח"מ הכא ורבינו לא כתב רק הדין דהכותב נכסיו כו' דהוא בירושלמי אשר מביא הרי"ף ז"ל ע"ז המאמר במכות שם וזה הדין השמיט וצ"ע: פרק יז הלכה ד אחד המורה כו'.

וכתב הלחם משנה שם ובגמ' פ' ז"ב (דף כט) איכא תרי עובדי חדא דאמר ערי ושכבי להוי עליך סהדי חייב וא"ד חיי ומותי להוי עליך סהדי כו' והזכיר זה הטור בח"מ (סי' לג) ולא ידעתי למה לא הזכיר רבינו זה עכ"ל. ולענ"ד נ"ל ליישב כן דהנה הש"ך בח"מ (סי' פא ס"ק כט) הביא קושית המהרש"ל והב"ח על הגמ' דהא פשיטא דכשמיחה לא הוה הודאה דהא לעיל שם כשהכמין ואמר מתיירא לא הוה הודאה וכ"ש כאן, ונ"ל לתרץ דנפ"מ זה לענין אם תפס דהא בשתיקה אי אמר משטה לא מהני אם תפס כמבואר שם בח"מ ס"ד דאי תפס לא מצי טעין משטה אבל הכא דאמר בפירוש לא אף אם תפס לא מפקינן מניה והש"ך תירץ וז"ל דהכא כיון דאמר לא לא הוי הודאה כלל וא"צ לטעון משטה אני בכך משא"כ לעיל דלא טענינן ליה כדאיתא בגמ' וטור וכן מוכח לשון הש"ס אמר ר"כ הא לא.

וכ"מ לשון הטור כו' שכתב בהדיא אבל אם א"ל הרי מוחה בהדיא כו' וס"ל לרבינו דכל עיקר המעשה לא הוצרך להביא רק דברי ר"כ דאמר בהדיא לא דהכא טענינן ליה אבל אי לא אמר לא כמו התם דהכמין צריך שיטעון משטה ואי לא טעין אגן לא טענינן ליה דדבר זה דאין טוענין משטה מביא הגמ' לעיל בחסורי מחסרה וכתב תחלה שם אפילו הכמין ליה עדים אחורי הגדר ואין טוענין אי לא טען וביאר בזה האו"ת בס' ג' על דברי הר"י שהביא הש"ך שם בס"ק י' דכתב דאי לא טעין ל"ט ליה דאתי לאשמועין דאי מדברי הברייתא ה"א בזה העובדא דהכמין עדים וא"ל מתיירא אני אין טוענין אבל בסתמא טוענין ואתי הרי לאשמועין דא"ט בשום מקום וגם זה אתי הגמ' לאשמועין דהיינו מעשה דצריך לומר לא בפירוש דאז טוענין ליה משטה אבל בל"ז א"ט ליה וא"כ רבינו שכתב לעיל בפ"ו מה' טוען ונטען ה"ח דלא טענינן ליה משטה בשום מקום להכי לא הוצרך להביא המעשה דאשמועין רק דין זה כמבואר ודוק: פרק יז הלכה א מי שהוזמו כו' ואין לוקין במקום תשלומין עכ"ל.

וכתב הכ"מ במשנה דמכות (דף ד) פלוגתא דר"מ ורבנן ופוסק כרבנן דאמרי כל המשלם אינו לוקה כו' עכ"ל. והנה הפני יהושע במס' מכות הקשה וז"ל שם דמשמע מהכא דחכמים דפליגי על ר"מ סברי דעדים זוממין ממונא דאל"כ הוי ילפינן ממוציא שם רע

דלוקה ומשלם וקיי"ל כרע"ק דאמר ע"ז קנסא וכ"כ הפוסקים וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דבכולי תלמודא פשיטא לן דאינו לוקה ומשלם כחכמים דמתניתין ולא כר"מ ממילא נמי דאין הלכה כרע"ק עכ"ל.

והנה קושיתו זה של הפ"י ודאי הוא גם לדברי רבינו דהוא פוסק נמי כרע"ק הכא בה' ח' ופוסק נמי כחכמים. אך נ"ל ליישב כ"ז פשוט עפ"י מאי שכתבו התוס' במס' כתובות (דף לב ע"א) ד"ה דאין וז"ל ועוד תירץ הריצב"א דרבנן נמי מצי סברי דעדים זוממין קנסא ומ"מ לא ילפינן ממוציא ש"ר משום דכדי רשעתו משמע בממון ומלקות אבל לר"מ משום ד"א דמש"ר מוקי כדי רשעתו למיתה ומלקות ומפיק ליה ממשמעויה א"כ טעמא דרבנן כדמפרש בירושלמי דמש"ר חידוש הוא דבדיבורא גרידא מחייב אע"ג דבע"ז נמי בדבוריהו גרידא מחייב מ"מ לא הוי חידוש כולי האי דע"י דיבורם נפסד אבל במוציא ש"ר לא אתעביד מעשה בדבורם אלא ע"י עדים וכן משמע לקמן דאמר ולרבה כו' ואמאי לא מוקים ליה כרע"ק דאמר דע"ז קנסא כו' אלמא דמשמע דאין שום תנא דסבר לוקה ומשלם אלא ר' מאיר לחודיה עכ"ל.

נמצא מבואר מדברי התוס' דלא תליא זה בזה דאף דס"ל דעדים זוממין קנסא מ"מ אין לוקה ומשלם וכן ס"ל שפיר לרבינו והפוסקים דפסקי לתרווייהו כדברי התוס' אלו כמבואר ודוק: הלכה ב' ואחר שהעידו ובדקו באו שנים אחרים ואמרו ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם כל אלו כל היום ולהד"מ לא זה הרג ה"ז הכחשה עכ"ל.

והלח"מ מבאר דרבינו ס"ל דהיכא דהוכחש ביחד הבע"ד עם העדים הוה הכחשה והנה האורים ותומים בסי' ל"ח האריך הרבה חכמה סוגיות בדברי רבינו ומבאר שם דרבינו אינו אומר זה רק מכחישים שלא לצורך ב' אומרים הרג וב"א לא הרג והב' האלה הוסיפו להזימום ולומר שפלוגי חי ומה צורך לזה אלא דהם מתכוונים ג"כ להכחשה ומי יאמר דהזמה עיקר דלמא הכחשה עיקר אבל במקום שיש תועלת בהכחשה כה"ג לא בטלה הזמה וא"כ הא דאמר פלוני רבעני ל"ק ידשם לא סגי בלא"ה דמוכרח לומר כן ע"כ.

ועפ"ז נ"ל דניחא נמי מה שיש להקשות עד"ר מדברי המשנה דסנהדרין (דף סז ע"א) גבי מסית אחר לשנים הן עדיו ומביאן לב"ד וסוקלין אותו. וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ה מה' ע"ז ה' ב' דהניסתין הן עדיו וא"כ לשיטת רבינו תקשה דהא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה דאם יזימו את העדים לומר עמנו הייתם וא"כ יוכחש גם הענין דאז גם הניסת לא היה שם כמו התם הנהרג וא"כ הוי הכחשה ולא נהרגין וזה ודאי צריך לומר דגם במסית בעינן עדות שאתה יכול להזימום דהכא רק די בזה שיכמינון הערים אבל דרישה וחקירה ודאי בעי כמו שאר חיובי מיתות והדו"ח הוא משום שיהיה עדות שאילה"ז.

אמנם לפ"ד האו"ת ניחא כיון דהכא לא סגי בלא"ה דצריך להכחיש הניסתין שפיר הוי הזמה כמבואר: וכן ניחא נמי מה שמקשה ע"ז המקנה במס' קדושין (דף מג) מסוגיא דעד נעשה שליח והן שלוחיו והן עדיו ולדעת רבינו והא הוי נמי עדות שאי אתה יכול להזימה דהא אי יזימום יוכחש המעשה ובעדי קדושין בעינן עדות שאתה יכול להזימום לפי דעת הפוסקים ולפ"ד האו"ת נמי כיון דהכא לא סגי בלא"ה מודה רבינו כמו שבארנו.

ונראה לי עוד לומר דדברי רבינו לאו לכ"ע הוא וכן רבינו לטעמיה אזיל פוסק כן דהנה בהירושלמי אומר בפ"ק דמכות ה"ז כן תני ר' הושעיא הפסוק הזה אומר בשתי כיתי עדים כי יקום עד חמש באיש עד זומם שהוא עונה באיש לענות בו לא בעדותיו ע"כ. וכתב הפ"מ במרה"פ לענות בו מכאן למד רבינו ז"ל לומר דבעדים זוממין צריך שיהיה הזמה בעדים עצמן בלבד אבל אם המזימין העידו גם בגופו של עדות ואמרו זה הדבר לא כך היה אע"פ שאמרו להם עמנו הייתם ואיכא נמי הזמה עצמן אפ"ה לא מקרי הזמה אלא הכחשה הואיל וג"כ בגופו של עדות העידו אלא צריך שיאמרו שא"י מגופו של עדות כלום כמ"ש בפ"ח מה"ע ה"ב כו' וע"ז דחקו המפרשים למצוא טעם לדבריו כמבואר בלח"מ.

אמנם מכאן מוכח הוא מדרשת ר' הושעיא דמבאיש דריש עד זומם הוא שעונה באיש ולאפוקי עדים המזימין אין עונים באיש אלא בעד זומם עצמו ומלענות בו דריש שצריך שלא יענה בעדותו כלל ואע"פ שגם בעד זומם עצמו ענה וא"ל עמנו היית אפ"ה לאו הזמה הוי עכ"ל. נמצא דכ"ז הוא רק ידעינן מזה דקרא דבו מיותר.

והנה שם בגמ' דידן (דף ה ע"א) מנה"מ אמר רב אדא דאמר קרא והנה עד שקר העד שקר ענה עד שתשקר גופה של עדות דבי רבי ישמעאל תנא לענות בו סרה עד שתסרה גופה של עדות ע"כ והנה שם מבאר הריטב"א ז"ל דכ"ע דריש מקראי יתירא וז"ל לר"א הוה פירש ושקר קמא מיותר לדרשא שבעד עצמו היה השקר שלא היה שם וכן אידך דרשינן מדכתיב לענות בו סרה מיותר דלא בעי למכתב בו דהא כתיב כי יקום עד אחד באיש אלא ודאי ה"ק לענות בעצמו של עד סרה עכ"ל הריטב"א ונמצא דתנא דבר"י דדריש מקרא דבו על דבר זה דבעינן שיזים העדים עצמן מנ"ל לידע למעט אם הוכחש גם גוף המעשה בהזמה לא מקרי הזמה ורק לרב אדא ניחא דהוא יליף מקרא דעד שקר וא"כ מיותר הבו לדרשא זו שמביא הירושלמי למעט אם הוכחשו גם בהזמה כמו שמבאר הפ"מ וא"כ ניחא רבינו לטעמיה דהוא כתב בפירוש המשנה טעמו של רב אדא וז"ל אמרה תורה והנה עד שקר העד ולא נאמר עדות שקר עד שתהיה העדות על עצם הדבר ולא על דבר שהעידו עליו והוא עדות מוכחשת ע"כ וא"כ כיון דסובר כרב אדא והוא משום דר' הושעיא בירושלמי נמי ע"כ ס"ל כן ולא יליף מקרא דבו ולכן מיותר הוא לדרשא זה למעט היכא שהוכחשו והוזמו ביחד אבל לתנא דבר"י דיליף רק מקרא ע"ז נקרא דעד שקר ע"כ אתיא לדידיה לדרשא אחריתא ולא ס"ל כדעת רבינו דאם הוזמו והוכחשו ביחד לא הוי הזמה ותנא דבר"י דריש כמו דאיתא בספרי מנין שעד עושה את עצמו שקר שנאמר והנה עד שקר ומנין שעושה את חבירו שקר שנאמר והנה עד שקר העד כו' וא"כ לדידיה הקרא דעד שקר לזה אתיא ודריש מקרא דבו ולהכי א"ל דהוא לא ס"ל כהירושלמי כדעת רבינו.

ועפ"ז א"ל דכל קושית הגאון או"ת שם (סי' לח) מפלוני רבעני לרצוני א"נ דהוא רק לרב יוסף אבל לרבא דס"ל פלגינן דיבורא לא קשה ורק מר"י תקשה וא"כ א"ל דרב יוסף ס"ל כתנא דבי ר' ישמעאל ולדידיה ליתא כלל דין רבינו וכמו שבארנו דרק לר"א כמו שכתב הירושלמי וכן כתב בדל"צ דרוש נ"ג דכל קושית הגאון הח"י ז"ל שהובא

ג"כ באו"ת הוא רק לרב יוסף ולא לרבא כמבואר ודוק: פרק כא הלכה ז שנים שהעידו בו שאכל שדה זו שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לבעל השדה דמי השדה כו' עכ"ל.

וכן כתב הטור בח"מ (סי' לח) וז"ל שנים שהעידו לאחד שהחזיק בשדה חבירו ג' שנים והוזמו משלמין לבעל השדה כל דמי השדה עכ"ל. והנה איתא בירושלמי דמס' ב"ב (פ"ג שם ה' ו') על המשנה שנים מעידין דאכל שלש שנים וז"ל אמר לו מה אתה עושה כו' והלך זה והוזמו עדיו ה"ז נותן לו השדה ואוכל פירות של ג' שנים א"ר זירא הדא אמרה עד זומם אין נפסל בב"ד עכ"ל.

ופירש הפ"מ דאמר הירושלמי דצריך להחזיר לו את השדה ודמי פירות של ג' שנים ומה שאומר ואוכל פירות כלומר דמי פירות ומה שמסיק אר"ז הדא אמרה לא הייך הכא מידי אלא התם בב"ק דאמרינן עד זומם למפרע הוא נפסל ולא משעת שהוזם בב"ד אלא למפרע ומשעת עדותו הוא נפסל למפרע עכ"ל.

ונמצא דלפי פירוש הפ"מ ס"ל להירושלמי דצריך לשלם לו דמי השדה וגם דמי הפירות של השלש שנים ורבינו וכן הטור לא הביאו דצריך לשלם דמי הפירות. אמנם בל"ז דברי הפ"מ ליתא דאיתא מפורש בדברי הטור בח"מ (סי' קמה ה"ז) דהיכא דהוזמו העדות אין צריכין העדים לשלם להמערער הפירות וגם המחזיק א"צ לשלם את הפירות שהרי נתבטלה עדותן וא"צ המחזיק לשלם שהרי אומר שלי אכלתי אלמא דמבואר בהדיא דא"ל המחזיק לשלם הפירות: וע"כ נ"ל לפרש דברי הירושלמי כן דפירוש הפ"מ בל"ז דחוק הוא חדא דה"ל לומר נותן לו השדה ודמי פירות של ג' שנים או פירות ג"ש ומהו הלשון ואוכל פירות וגם מה שמסיק אר"ז הד"א אין לו שום ביאור.

וע"כ נ"ל לומר כן אפכא וכמו שכתב הטור דאינו משלם הפירות ודבריו המה ג"כ בדברי הרשב"ם שם בכ"ב (דף לג ע"כ) דכתב אבל אי ליכא סהדי דאכלינהו לפירי אלא בהודאת פיו והוא טוען דזבנתי ממך כו' ארעא כיון דלית ליה ראייה בשטר ולא עדי חזקה הדר למריה וחיוב שבועת היסת על הפירות כו' נמצא דכיון דאין עדים אינו חייב לשלם עבור הפירות ולהכי הכא פוסק כן כיון דהעדים נזומו ונפסלו וא"כ ליכא עדים כלל על הפירות א"ח לשלם על הפירות.

אמנם כ"ז הוא רק א"נ עד זומם למפרע הוא נפסל אבל א"נ מכאן ולהבא הוא נפסל שפיר משכחת לה חיוב על הפירות כגון דהעדים העידו שאכל שלש שנים מיום ליום כדין ובאו והזימום על השנה השלישית אשר בשנה השלישית היו עמהן במקום אחר וא"כ צריך הוא לשלם דמי הפירות הזמן והשדה חוזר לבעלים כיון דלית ליה שלש שני חזקה אבל א"נ למפרע הוא נפסל נמצא דכל העדות שלהם נפסל וליכא עדות כלל ע"ז ואינו צריך לשלם כלל אף עתה לבעל השדה וא"כ אמאי משלמין העדות לא עבור הפירות דהא הפירות בין כך וכך שייך להמחזיק וע"ז אינם משלמין רק היכא שרוצים להפסידו ועתה אינו מפסיד ולא שייך בזה הזמה וזהו שאמר הירושלמי נותן לו את השדה ואוכל הפירות של ג' שנה פירוש המחזיק אוכל הפירות של ג' שנים דליכא עדים ע"ז דלא משכחת לה כלל אר"ז הדא אמרה עד זומם אין נפסל אלא בב"ד אלא למפרע הוא נפסל וא"כ ליכא עדים כלל דאכל הפירות דכל העדותן הוא בפסול אף ע"ז שלא

הוזמו וא"כ אינו חייב עבור הפירות ואוכל כל הפירות ודייק מכל הג' שנים להורות דאף אי ניזומו על שנה או חצי שנה.

נמצא דעל העת הראשונה לא ניזומו מ"מ למפרע הוא נפסל וליכא עדות כלל וא"צ לשלם כמבואר: וענ"ל להביא ראיה לדין זה דאינו משלם את הפירות מדברי הנמ"י שהביא המשל"מ הכא בה' ד' דמקשה על דעה זו דגם גבי ממון אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה וא"כ כיון דאינו חייב רק לאחר גמר דין וזכה בה מיד ה"ל כאשר עשה ומתרחץ בשם הריטב"א ז"ל דמיירי שהמחזיק הוא חוץ לקרקע כשדן עליו ואחר שנגמר דינו הוזמו עדיו קודם שהחזירהו שם והשתא הוא כאשר זמם עכ"ל.

ולפ"ד איך נוכל לומר כפירוש הפ"מ בירושלמי דצריך לשלם הפירות הא גבי פירות הוי כאשר עשה דהא מוחזק בידו הממון שצריך לשלם ולא שייך בזה דהוי חוץ לקרקע כשדן עליו ואתר שנגמר דינו הוזמו עדיו קודם שהחזירהו שם והשתא ודאי מוכרח דגם הריטב"א ס"ל דאינו משלם הפירות והוא מפרש כמו שפרשנו.

וכן משמע מדברי הנמ"י שם בתחלה דאינו משלם את הפירות דכתב שם דאל"ה אמאי משלמין כל הפירות הא נאמן לומר אין אכלי ודידי אכלי משום מיגו כדלעיל א"כ לא הפסידו לו כל הפירות וט"ס יש שם כמו שהגיה הכתונת פסים וצ"ל דאינו משלם רק הקרקע ולא הפירות ורק משום שבסוף צריך לומר משלשין ביניהם אומר בתחלה משלמין את הכל עיי"ש אלמא דס"ל כמו שבארנו דאינו משלם את הפירות דאל"ה אין זה שום ביאור והוא כמו שבארנו ולא כהפ"מ.

והנה עפ"ד הנמ"י אלו נ"ל לבאר דברי הרשב"ם ז"ל במס' ב"ב במשנה ודף נו) שם דאמר משלמין לו את הכל כפי דמי הקרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן כדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק עכ"ל. ודבריו ז"ל צריכין להבין דנהי דנימא דס"ל דגבי ממון אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה דהא הביא הכא זה גבי דין ממון מ"מ לאיזה צורך הביא זה הכא כלל דל"א כאשר עשה דלא שייך הכא מידי ועייין במהרש"א: וע"כ נ"ל כן דהנה הרא"ש ז"ל כתב משלמין לו את הכל כלומר דמי הקרקע שרצו להפסיד לו וגם דמי הפירות של שתי השנים אם יש לו למערער עדים כמה פירות אכל עכ"ל.

וכתב התו"ט דבזה מתיישב לשנא דאת הכל כלומר כל מה שיוכל להתברר שרצו להפסידו וא"כ מה שאמרה המשנה משלם את הכל אתי לרבוויי על פירות נמי דמשלם. אמנם א"נ כדברי הריטב"א דשייך בזה כאשר זמם ולא כאשר עשה א"כ אינם משלמין הפירות ורק הקרקע משלם אי הוה חוץ לקרקע וזה שאמר משלמין לו את הכל כפי דמי הקרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן כדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה לבד קרקע שלו שיטול מן המוחזק היינו שרוצה להחזיק בה אבל לא החזיק שהיה חוץ לקרקע ודלא נטעה לומר מזה דאומר את הכל דאחי לומר דאם יש עדים אחרים כמה פירות אכל משלמין הפירות כדברי הרא"ש ז"ל להכי אומר דמשום כאשר עשה אינם משלמין רק דמי הקרקע שרוצים להפסידו ולא הפירות בשום פעם ומה שאומר המשנה את הכל הוא כדברי הנמ"י שהביא התו"ט דמשום דמסיק משלשין ביניהם לכן אמר הכא את הכל ולא משום פירות כמבואר.

וכן כתב התוי"ט הכא וז"ל אבל פירות ליכא לחייבינהו שהרי אין כאן עדות אם אכל או כמה אכל שהעדות שלהם הוזם ונתבטל אלמא מבואר הוא דעפ"י אותן עדים אינו יכול לחייבינהו הפירות וצ"ל עפ"ד דגם הפ"מ מיירי כמו הרא"ש דמיירי דאיכא עדים אחרים שאכל הפירות וא"כ רצו להפסידו הפירות שיוכל לגבות עפ"י העדים אחרים להכי משלמין וחסר לשון הוא הכא בדברי הפ"מ ודוק: הלכה ה' שלש כיתי עדים שנתקיים בעידותן ששור זה מועד כו' אבל אם אין שם אחת מאלו הרי כת ראשונה ושניה פטורין כו' ועשה מועד עכ"ל.

וכתב הלח"מ הרי כו' וא"כ כיון דהדבר הוי בהיפוך היכא שבאו שלשה כתות ביום אחד ה"ל לרבינו לבאר כן ואע"פ דאז הראשונים לא היי חייבין אלא מספק דאסיק הבעיא בתיקו מ"מ נפ"מ טובא בין ראשונים ואחרונים דאי תפס לא מפקינן מניה עכ"ל. ולענ"ד נ"ל כן דרבינו ס"ל כמו שכתב בס' שיטה מקובצת שם דלא כהתוס' דמוקי לה שהאחרונים מעידין קודם לראשונים אלא דה"ה דקשה ליה מכולהו ואפילו מקמאי אלא ה"ק אפילו בתראי דלא קשה לי כ"כ כמו מקמאי א"א ליעודי גברא תקשה לך אי ליעודי תורא מהנהו בתראי כמו מקמאי כו' נמצא דאפילו מקמאי נמי מקשה וא"כ אף המה אינם מחייבין אף א"נ דליעודי תורא ולא אמרינן דהמה העידו קודם האחרונים לראשונים אלא כסדר ומשו"ה אי לא היו האופנים האלה שמסיק לה שרומזין וכדומה פטורין בודאי ודוק: הלכות ממרים פרק ב' הלכה א' ב"ד גדול שדרשו באחת מן העדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין ועמדו אחריהם ב"ד אתר לסתור אותו ה"ז סוחר ודן כפי מה שנראה בעיניו שנאמר ואל השופט אשר יהיה בימים ההם אינך חייב ללכת אלא אתר ב"ד שבדורך עכ"ל והנה דבר זה שחידש רבינו דב"ד הגדול דרשי הדין שלהם באחת מן המדות יכול אתר לסתור זה ולא בעינן בזה שיהיה גדול בחכמה ובמנין כמו גבי גזירה שהביא רבינו לקמן בה' ב' והביא כמו"ח הגאון ז"ל כמה ראיות לזהמגמ' וחדא הוא ממה שאמרו במס' סוטה (דף כט) דעתיד דור אחרון לטהר את השרץ ואמרינן הטעם דדור אחרון צד חמור לא פריך אלמא דעד הדור האחרון היו הב"ד דורשים צד חמור והאחרונים שבאו אח"כ נראה להם דלא פרכינן וממילא נסתר הדין בשרץ כמבואר ושפיר מבאר עפ"ד רבינו כמו"ח ז"ל דברי הברייתא במס' פסחים (דף סו ע"א) ת"ר הלכה זו נתעלמה מב"ב פ"א חל ע"פ להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה אח השבח אם לאו כו' יש אדם אחד שעלה מבבל כו' ויודע אם פסח דוחה את השבת כו': והנה בזה הסוגיא יש לדקדק חדא מה שעמד הצ"ח שם ובס' דל"צ דרוש ב' על הלשון שכחו ולא ידעו כפל הלשון ועוד בעיקר הדבר שהקשה הירושלמי שם במס' פסחים האיך היה וז"ל א"ר אבין והלא א"א לשני שבועות שיחול י"ד להיות בשבת ולמה נתעלמה הלכה כדי ליתן גדולה להלל כו'.

ופירש הק"ע דה"ג דאי אפשר לשני שבועות שלא יחול י"ד להיות בשבת כו' וכיון שזמן קצר הוא האיך אפשר דנעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת ומשני כדי ליתן גדולה להלל שיוודע מה שלא ידעו כולם כו' אבל בכ"ז תמוה הדבר דזה התירוץ נוכל לומר כדי ליתן גדולה להלל אם נשכח הדבר מאיזה יחיד כמו מבני בתירא אמרינן דהדבר נשכח כדי ליתן גדולה להלל אבל דבר שהיה נוהג בכל ישראל אחד לשני שבועות והאיך יוכל לשכוח הלא יוכל להמצא הרבה מבנ"י אשר ישאל להם האיך עשו

בזמן שחל ע"פ בשבת עם הק"פ והראיה בעת ששכחו ולא הביאו סכין אמר להם הנח להם לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הם ולמחר מי שפסחו טלה כו' גדי ב"ק וא"כ ידעו בני ישראל איך לעשות והאיך ישכחו מכל עיקר דין עשיית פסח.

אך יבואר כן דהנה המעשה בודאי לא נשכח ולא יוכלו לשכוח ורק כפי שאומר שם בתוספתא דמס' פסחים בכמה לימודים למד הלל הזקן שפסח דוחה את השבת וכן א"ל דגם בני בתירא ידעו שפסח דוחה היה תמיד את השבת ורק ע"ז לא היה מספקא להם האיך נהגו ורק שהדרשות שיש לרבות שפסח דוחה שבת היו בני בתירא דוחים וא"כ דומה הוא להיכא שב"ד חדשו דין מאיזה דרשא וב"ד הקטן אחריו מצאו לסתור הדרשא נסתר הדין וה"נ כן כיון שבעיניהם נדחו הסברות של הראשונים שדרשו שדוחה יכלו לסתור ולפסוק שאינו דוחה וזהו שאמר שכחו ולא ידעו היינו ששכחו את עיקר הטעם ומאיזה לחוד הוא דנדחה וממילא לא ידעו אם פסת דוחה דאם גם כי נתודע להם שנדחת מ"מ סברו שבטעות עשו עד הנה פסח בשבת ושאלו כלום יש אדם שיודע היינו אם יודע טעם אמת ודרשה אמיתית שאין לדחות אותה וזהו שמקשה הירושלמי והלא א"א לשני שבועות שלא יחול פסת בשבת וא"כ בודאי דרשו כל פעם דרשות וטעמים לדחות השבת ואומר כדי ליתן גדולה להלל להכי נשכח הטעם האמיתי וזה לא יועיל אף אם נשאל מהמון איך עשו עם פסח ואם גם יאמרו שדחה אז את השבת הלא מ"מ כיון דהטעם והדרשא לא יודעו וזה היה נשכח כדי ליתן גדולה להלל שאמר הטעם הג"ש דמועדו והק"ו שזה נתקבל להם ולא היה להם במה לדחות ונתקבל הדין שדוחה אבל אח"כ על המעשה אם שכת ולא הביא סכין אמר הנח להם לישראל וסמכו ע"ז דנוהגין לעשות כן כיון דלא היה חסר רק ידיעת המעשה כמבואר: ועוד ביאר נמי הא דאמרינן במס' יבמות (דף עו) דדואג אמר על דוד דאינו ראוי לבוא בקהל דאתי מרות המואביה והקשו ע"ז המפרשים הא אמרינן במס' כתובות (דף ז ע"ב) אמרינן דהקרא דויקח בועז עשרה אנשים הוא כדי לפרסומי מלתא דמואב ולא מואבית וא"כ כבר היה מפורסם בישראל היתר זה וא"כ האיך שקלו וטרו עתה מחזש ורצו לאסור ולפ"ד רבינו ניהא דהם דרשו ע"ד אשר לא קדמו ודרכו של איש לקדם ואין דרכו של אשה לקדם והקשה להם דה"ל לקדם נשים לקראת נשים וא"כ נסתר הלימוד שלהם וא"כ אף דב"ד הגדול של בועז דרשו להתיר מ"מ כיון דהוא סותר הלימוד להכי סבר לאסור עד דאמר להם עמשא שמקובל מב"ד הגדול של שמואל דמואב ולא מואבית מטעם דכל כבודה בת מלך פנימה כמבואר בסוגיא שם ודוק: פרק ג הלכה ח וכיצד דנין זקן ממרא כו' ועד הרגל משמרין אותו וחונקין אותו ברגל שנאמר וכל ישראל ישמעו ויראו וט"ס הוא וצ"ל וכל העם ולא וכל ישראל מכלל שצריך הכרזה וארבעה צריכין הכרזה ז"מ ועדים זוממין ומסית ובן סו"מ שהרי בכולן נאמר ישמעו ויראו עכ"ל.

וכתב הכ"מ וארבעה צה"כ כו' ברייתא שם והוי יודע שאין הכרזות אלו שוין שזקן ממרא משמרין אותו עד הרגל כמ"ש רבינו בסמוך והשלשה האחרים ממיתים מיד והכרזתם הוא ששולחין בכל המקומות א"פ נהרג בב"ד וכ"כ רבינו בסוף הי"א גבי בן סו"מ ובפיי"ח מה' עדות גבי עדים זוממין וה"ט דכיון דלא אשכחן לר"ע דפליג אלא בז"מ אלמא באינך כר' יהודה ס"ל עכ"ל.

והלח"מ הביא בשם הרא"מ דתמה על רש"י ז"ל דלמה לא כתב נמי גבי בן סו"מ דצריך המחנה כרע"ק משמע דס"ל דר"ע אכולהו פליג כו'. ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דבהנך כוליהו לא בעי להמתין אלא בז"מ דאיתא שם בסנהדרין (דף פט) במשנה כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה וכתבו התוס' במס' מכות (דף ב ע"א) כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה פה"ק שא"ל המלטה וקשה דמאי קמ"ל ובכתובות פירש שר"ל מקדימין שלא יענו את הדין וג"ז קשה דמאי קמ"ל פשיטא כו'.

וע"כ נ"ל לומר דרבינו מפרש מקדימין שלא יענו את הדין אך המשנה אתיא כרע"ק דס"ל גבי זקן ממרא דמענין את דינו ומשמרין עד הרגל קמ"ל דזהו רק גבי ז"מ אבל עדים זוממין אינו כן אלא אף דבעי הכרזה מ"מ אין מענין אלא שולחין בכ"מ דרק בז"מ בעי לשמור עד הרגל אבל לא בשאר שלשה ונקיט המשנה עדים זוממין וה"ה לכל הני שלשה לבד ז"מ אלא נקיט ע"ז דביה מיירי ואתיא המשנה כרע"ק ודאי דלר' יהודה לא בעי לאשמועין בעדים זוממין דאפילו בז"מ אין מפנין אותם אלא כרע"ק אתיא ואשמועין דבכה"ג מודה כדברי רבינו ז"ל כמבואר: והנה הלחם משנה מבאר הטעם אשר זקן ממרא שני משארי דבעי הכרזה משום דשני קרא גבי זקן ממרא דמסיק ולא יזידון עוד ולא כמו שמסיק באחרינהו ולא יוסיפו או וכל ישראל ישמעו אלא להכי אתיא דמשמרן עד הרגל עיי"ש והנה זהו דחוק.

ונ"ל לבאר כל הפרשה ויתבאר נמי מ"ט נקט הקרא הכא ולא יזידון עוד וזהו לשון הפרשה כי יפלא ממך דבר למשפט כו' דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה"א בו ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט ועשית עפ"י הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר ירוך עפ"י התורה אשר ירוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם את ה' אלהיך או אל השופט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד עכ"ל.

ודקדקתי בזה הפרשה כמה דברים הנה הגמ' דריש בסנהדרין (דף פא) וקמת ועלית מלמד שא"י גבוה מכל הארצות ובהמ"ק גבוה מכל א"י. ויש לדקדק בזה הלא טוב היה להרמז הזה בקרא לרמז על א"י ובהמ"ק דגבוה במקרא זה של בנין בית הבחירה כמו בקרא של לשכנו תדרשו וכדומה ולא הכא גבי ז"מ דאין ענין לבהמ"ק ועוד מה מדייק הקרא מן המקום ההוא ועוד כתיב והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן ומת האיש ההוא מלת בזדון הוא מיותר ואחרי כי כתיב ביה חיוב מיתה ודאי הוא במזיד דהא בשוגג ובאונס ליתא מיתה ובספרי דריש בזדון הוא חייב ואינו חייב על השוגג והוא מיותר דפשיטא דבשוגג פטור.

ועוד בסיפא מסיק וכל העם ישמעו ויראו. והנה בכל הד' דברים דבעי הכרזה כתיב כן גבי מסית כתיב וכל העם ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות וגבי בן סו"מ כתיב וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יותר וגבי עדים זוממין כתיב והנשארים ישמעו ויראו ואמרינן בגמ' דסנהדרין (דף פט) דלהכי כתיב והנשארים דלא כ"ע חזי לסהדותא ופירש רש"י ז"ל דאיכא קרובים ופסולים לעדות וא"כ קשה כיון דגבי זקן ממרא קיי"ל דדוקא מופלא

חייב מיתה אבל לא תלמיד וא"כ ודאי כ"ע לא חזיא להיות ז"מ להתחייב מיתה והאיך כתיב ביה וכל העם ועוד דגבי בן סורר ומורה דכל ימיו אינו אלא שלשה חדשים כדאיתא במס' סנהדרין (דף סט) והאיך כתב בזה וכל ישראל ודאי ה"ל למכתב והנשארם כמו גבי עדות: ונ"ל לבאר הכל כן דהנה הכ"מ כתב לעיל בפ' כ' מה' עדות הטעם דהרגו קיי"ל גבי ע"ז דאינן נהרגין משום ה' נצב בעדת אל בעת שידונו הדיינים וא"כ אלו לא היה זה חייב מיתה לא היה מסכים הקב"ה להרגו ומאחר שהקב"ה הניח לזה שיהרגהו מסתמא הוא חייב מיתה הלכך אינן חייבין העדים עיי"ש שבאר בארוכה זה נמצא דנתבאר דהדין שדנין סנהדרין היו דנין רק בהסכם הקב"ה ועפ"י עזר ה' שנצב בעדתם ונותן בלבבם לכוון דין אמת לאמיתו ולהכי צריכין סנהדרין גדולה להיות יושבין בלשכת הגזית שהיא בקודש אשר שם הוא השראת השכינה כי מהם תצא הוראה לכל ישראל ובודאי המה צריכין לעזר ה' לכוון דין אמת להכי ישבו במקום קדוש אשר השכינה שורה שמה כדי לעזרם לכוון האמת: ועתה יתבאר כל הפרשה כי יפלא ממך דבר למשפט ד"ר בשעריך כו' הוא אף שבמופלא הכתוב מדבר והז"מ הוא מופלא מ"מ הוא עלול לטעות משום דהוי בשעריך ואין שום השראת השכינה ולא יכלו לכוון דין אמת וקמת ועלית מלמד שבהמ"ק גבוה מכל א"י הוא עפ"י מאי דאיתא במדרש ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה כו' שהיה עמק תחלה ואמר אין כבודו של מלך לשכון בעמק והתפלל ונעשה הר ולהכי בהמ"ק גבוה מכל א"י וא"י גבוה מכל הארצות לפי שא"י נתקדשה מכל ארצות והיה בה השראת השכינה ביותר שעניי ה' תמיד בה ובהמ"ק יותר מא"י שהוא שם עיקר השראת שכינתו ית' וצריך להיות במקום גבוה שכבודו של מלך לשכון שמה ולהכי אמר וקמת ועלית שהוא גבוה משום דהוא המקום אשר יבחר ה' בו ושם הוא השראת השכינה ותמצא דין אמת.

ובאת אל הכהנים כו' ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט ודרשינן במס' ר"ה (דף כו) אשר יהיה בימים ההם א"ל אלא דיינן שיהיה בימים ההם ופתח דבורו כו' וזהו אף שאתה מופלא והוא שופט בימים ההם הדיוט לגבך מ"מ אם תדרוש מהם המה יגידו לך דבר המשפט לאמיתו ועשית עפ"י הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ולהכי אף שהמה הדייטים ואתה מומתה יותר מ"מ המה יכוונו האמת שהמה יאמרו לך מן המקום ההוא אשר שמה השראת שכינתו ית' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך עפ"י התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל היינו לא מיבעיא עפ"י התורה שמקובל בידם איש מפי איש בודאי ישמע להם ואף על המשפט דבר שאינו בקבלה להם ורק המה ידונו בשכלם ודעתם ואתה אשר מופלא בסנהדרין האיך תחשוב כי לשמוע דבר שכלי ושקול הדעת אין לך לשמוע להם ואומר דגם בזה מחוייב לשמוע להם ולעשות ככל אשר יורו הואיל והוא מן המקום ההוא לא חסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ודרשינן בספרי אף אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל וטל שמאל שהוא ימין היינו ענין שאתה תושב לעבירה והמה יאמרו לך שהוא דבר מצוה וכן שאתה תחשוב זה למצוה והמה יגידו לך שהוא עבירה תחדל מלעשות ולא תסור מן הדבר דבאמת קיי"ל אתם אפילו מזידין אפילו מוטעין ואם לפי חשבון ר' יהושע היה יוה"כ מ"מ שמע לדברי ר"ג וחילל אותו.

והנה בכל דברי החכמים אשר יפסקו הדין אם מחויב היחיד לדון אתר דבריהם ולהרהר אתרי הפסק שלהם ואם בשכלו יהיה הדבר בהיפוך אזי הרשות בידו ודאי לחדול מלשמוע לדבריהם אזי אם המרה עליהם אף שהוא בטעות ושגגה שהצדק אתם והמה כווננו אל האמת מ"מ לא נוכל לקרוא זה מזיד אתרי כי טעה וסובר שדינו אמת אבל כיון דצותה התורה שלא תסור מן הדבר ימין ושמאל ואינך מחויב להרהר אחרי דבריהם ואף שבעינך הוא שמאל וא"כ מי שימרה על דבריהם ויעשה להיפוך אזי עושה במזיד ובשאט נפש וזה שאמר והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן אחרי כי אינו מחויב הוא לעיין אחרי פס"ד של ב"ד הגדול א"כ מזיד הוא וזהו שדרש הספרי בזדון על המזיד הוא חייב פירוש שעיקר חיובו הוא במזיד ולא על השגגה דלא שגג בשום פעם כיון דמחויב לשמוע להם לבלתי להרהר כלל כמבואר.

ומסיק ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד היינו דלא תקשה לך דאפילו לר"מ דאינו מחייב אלא בדבר שזדונו כרת וש"ח מ"מ אם עבר העבירה עצמה א"ת מיתה ואם הורה הוראה חייב מיתה ומכ"ש לשארי תנאים דס"ל דחייב על כ"ד וא"כ האיך אמרה התורה ע"ז מיתה ואמרה התורה הטעם שהוא כדי לבער הרע מישראל ולא יזידון עוד לחלוק על הסנהדרין אחרי אשר יראו אשר המופלא אם יחלק וימרה עליהם נידון במיתה מכ"ש הדיוטים לא יזידו לחלוק עליהם ובארה התורה כן ודקדקה בלשונה דהכא כתבה וכל העם היינו אף הפחותים ישמעו ויראו ולא יזידון עוד ולא אמרה התורה ולא יוסיפו לעשות כי מה יוכלו אנשים הדיוטים דלא יוכלו לבוא לידי זקן ממרא דאף תלמיד א"נ ז"מ ורק לא יזידו ליתן כתף סוררת לדברי חכמים כי יראו הסוף של הזקן ממרא אף דהוא מופלא שבסנהדרין מ"מ אי חולק על דברי חז"ל סופו למות וגבי מסית כתבה התורה ולא יוסיפו לעשות וכן גבי עדים זוממין כתיב נמי והנשארם ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות והוא דיכולים לעשות כן ובעדים כתיב והנשארם דלא כ"ע חזי לסהדותא אבל גבי בן סורר ומורה כתוב וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יותר דלעשות כן ולעבור כבן סו"מ אינם יכולים דכל ימיו הוא ג' חדשים ורק ישראל היינו החשובים במעלה ולא אומר העם הדיוטים והמה יראו ויתבוננו הלומדים היודעים טעמו של בן סורר ומורה דנסקל על שם סופו כמו שאמר הגמ' שם וכי משום שאכל תרטימר כו' אלא ירדה תורה לסוף דעתו כו' ומוטב ימות זכאי ואל ימות חייב נמצא דבחרה התורה מיתה היותר חמורה סקילה לענשו כדי למות זכאי הלא נוכל להבין חומר העונש מי שימות חייב חלילה וזהו שאומר וכל ישראל המבינים הטעם ישמעו ויראו מחומרות העונשים ואינו מסיק ולא יוסיפו לעשות כי לא לגדול לעשות כזה ורק ליראות מחומר עבירה ולהתירא מעונשיה כמבואר.

וכתבה התורה כ"ד כפי הנאות לה: אך זה תמוה לי דבתוספתא דסנהדרין פי"ב איתא בהדיא כן אבל המסית ומדיח ונביא השקר ובן סו"מ ועדים זוממין וז"מ משמרין עד הרגל וממיתין אותן דרע"ק ר"י אומר למה מענין את דינו של זה אלא שולחין איש פלוני כו' אלמא דמפורש בהדיא דרע"ק אכולהו פליג וס"ל דבכל הני משמרין אותן עד הרגל ולא כמו שפירש דרע"ק רק אוקן ממרא פליג והכא אמר בכל הני כמבואר ואולי י"ל דאף דרע"ק פליג אכולהו מ"מ פוסק רבינו כהך משנה דקאמרה דהזוממין מקדימין לאותה מיתה וכמו דפרשנו דאין מענין את דינו ואין משמרין עד הרגל ומשמע לרבינו

דהמשנה ס"ל דבכל הני לבד ז"מ אין משמרין ורק בז"מ הוא כרע"ק ונקט ע"ז וה"ה לבר עדים זוממין כל הנך דשוה בהאי דינא כמבואר ודוק: פרק ד הלכה ב אחד כו' וכן אם נחלקו בהשקאת סוטה אם זו צריכה לשתות או אינה צריכה הרי זה חייב שהרי לדברי האומר צריכה אם מת הבעל קודם שתשתה הרי זו אסורה ליבמה ולדברי האומר א"צ מתיבמת כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ אך קשה במה שכתב וכן אם נחלקו בהשקאת סוטה וכו' ה"ז אסורה ליבמה כו' שאין איסור הסוטה על יבמה להתחייב עליה כרת וצ"ע מנ"ל הא עכ"ל, והנה בס' מרכבת המשנה הכא כתב כן וז"ל עיין בכ"מ ובלח"מ ובחנם הוקשה להם בדברי רבינו דת"ל דה"ל חייבי לאוין ליבם דה"ל בכלל דיני מכותדמקרי דבר שמביא לידי זדונו כרת עכ"ל.

והנה תירוצו ליתא כלל לפי מאי שמבואר לעיל בפ"א מה' איסורי ביאה בהרה"מ ז"ל שם בה' כ"ב וכן בפ"א מה' גירושין הי"ד בארו הכ"מ והלח"מ דס"ל לרבינו דאם בא הבעל בעצמו על אשה שקינא ונסתרה אינו לוקה וא"כ ודאי גם היבם אינו לוקה דלא חמור מבעל ומכ"ש לפי מאי דיליף שם במס' סוטה (דף ו ע"א) מזה במותר לה נאסרה דאסור לה לא כ"ש ודאי לא נאסרה רק כמו שנאסרה למותר לה וליכא מלקות בזה.

ועיין לעיל בפ"א מה' סוטה מה שבארנו וא"כ ליתא תירוץ מרכבת המשנה. ואמנם ליישב דעת רבינו צריך לומר דנפשוט ספיקא של המשל"מ לעיל בפ"ח מה' א"ב ה' י"ט וכן בפר"ד דרך מצותיך ח"ג וז"ל ודע דכל יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו דקיי"ל חולצת ולא מתיבמת אם עבר ובא עליה כו'.

אך מה דמספקא לי הוא בכהן גדול שנפלה לו אלמנה מן הנשואין דמדין תורה אינו מיבם דלא אתי עשה ודחי ל"ח ועשה ואם עבר ובא עליה חייב כרת כיון דמדין תורה אינו עולה ליבום ה"ל אשת אח שלא במקום מצוה דהא מה"ד אפילו חליצה לא הוי צריך אלא דריבה אותה הכתוב מדכתיב יבמתו השערה ונהי דלחליצה ריבה אותה ליבום אפשר דבאיסורא קיימא והדבר צ"ת דכיון אפשר דריבה הכתוב אותה לחליצה פקע ממנה איסור אשת אח עכ"ל: והנה אם נפשוט זה דאהדריה לאיסורא קמא לאיסור כרת שם הכא נמי ודאי כיון דאינו מיבם אותה מגזה"כ שוב אהדריה לאיסור כרת אם בא עליה אף דבעי חליצה כמו התם דרוצה לומר דאף דבעי חליצה מ"מ אי עבר ובעל חייב כרת וה"נ כן וא"כ ה"ל שפיר זדונו כרת לענין ז"מ דאם יבם אותה הוי בכרת וכן משמע נמי מדברי רש"י ז"ל במס' סוטה (דף ע"א) ד"ה מי קא רמינן עליה למינסבה בע"כ דאלו ליבם אמרינן ליה מצות יבום קודם למצות חליצה אבל בהא אסור למימר ליה וממילא אשמועינן קרא דאסור ליבמה דלא שייך בה יבום והוי כאשת אח שלא במקום מצוה אלמא דס"ל לרש"י ז"ל דכיון דליתא בה יבום ה"ל כאשת אח שלא במקום מצוה והוי כרת בזה משום דאהדריה לאיסורא קמא וכן ס"ל לרבינו וניחא דבריו ז"ל הכא ודוק: שם בסה"ד זה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה ה"ז פטור מן המיתה וכן כל כיו"ב עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש רבינו זה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה כו' הוא משנתבאר בד"ר בפ"ג מה' ביאת המקדש הי"ז יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב כו' ששני

לטומאה אם הכניסו למקדש אינו חייב עליו כרת עכ"ל. והנה דבר זה של הכ"מ בדברי רבינו קשה טובא דבאיזה טומאה קמיירי אי בטומאת אדם שנטמא הא שני לטומאה לא משכחת באדם דאינו נטמא אלא מאב הטומאה ואי מיירי בשארי דברים שנטמאו הא כתב רבינו שם בה' ביאת המקדש יראה לי כו' אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו אבל מכין אותו מכת מרדות ומבאר שם הכ"מ דהוא רק מכת מרדות מדרבנן ולא מה"ת ועיי"ש במשל"מ ואם כן אף ראשון לטומאה אינו חייב בזה דליכא בדבר זה לא מלקות ולא כרת דאם הוי בזה מלקות שפיר משכחת ליה ז"מ בדבר שיש בו מלקות אם נחלקים הוי ז"מ דבא לידי זדונו כרת כמבואר הכא אבל בזה דאינו לוקה רק מ"מ מדבריהם ליתא ז"מ אף אם נחלקו בראשון לא באדם ואף שכתב רבינו לעיל הי"א נחלקו עליהם בגזירה מן הגזירות כו' נעשה ז"מ מ"מ הא מסיק דדבר שיש בשגגתו חטאת וזדונו כרת כגון שהתיר חמץ בי"ד בניסן בשעה ששית כו'.

וכתב הכ"מ דבר זה פשוט דכיון דהמקדש בחמץ משש שעות א"ח לקדושין כדאיתא כו' ה"ז מחלוקת בדבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת ע"כ נמצא דמשום זה נעשה באיסור דבריהם ז"מ משום דלא הוי קדושין אבל לא הכא גבי שני לטומאה ולא מצי למימר דגם הכא הוא נפ"מ בטומאה אם הוא טמא אז אם נגע בככר של תרומה וקידש אשה אינה מקודשת כמו שכתבו התוס' שם במס' סנהדרין וכמו שכתב נמי במשל"מ לעיל בפ"ב מה' טומאת צרעת ה' ט' דנפ"מ בזה לענין טומאה וטהרה לענין אם נגע בתרומה אם הוא ש"פ לענין קדושין דא"כ אף בשני לטומאה נמי יהא נעשה ז"מ דאי נעשה שני ונגע בככר של תרומה אזי נעשה שלישי ואינו ש"פ ואינה מקודשת אלא כיון דלא מוקמי ליה בשני אף בראשון ליתא זה ע"כ לדעת רבינו: וע"כ נ"ל לומר דלא כדברי הכ"מ דהכא דחמץ בע"פ בשעה ששית הוא משום דנפ"מ אי קידש לא הוי קדושין א"כ ה"ל למימר בכל איסורי הנאה של דבריהם אז נחלקו או אסור בהנאה א"ל ולמה אומר בגזירה מן הגזירות דדבר שיש בו בשגגתו חטאת וזדונו כרת משמע דוקא בהני דברים שיש בהן חיוב כרת ולא מטעם דלא קידש כסברת הכ"מ.

וע"כ נ"ל דהוי כמו שכתב המגלת אסתר בספר המצות שורש א' ס"ק ד' וז"ל כי נעשה ז"מ על תקנותיהם וגזרותיהם שגזרו ע"ד שיש בזדונו כרת וש"ח כגון שהתיר את החמץ בי"ד בשעה ששית כו' ויצא לרבינו זה ממה שאמר (דף פא) שם ת"ר ז"מ א"ח אלא ע"ד שזדונו כרת וש"ת דר"מ מ"ט דר"מ גמר דבר דבר כו' מה להלן אף כאן כו' הרי כי לשון הגמ' הוא כדבריו משמע שאף על גזירה של דבריהם שגזרו בדבר שיש בזדונו כרת וש"ח חייב שכך אמרו ז"מ א"ח אלא ע"ד שזדונו כרת כו' דמשמע שיהיה באותו ענין כרת היינו בזה הענין שמורה עליו הזקן להיתר שימצא איזה מקום שיהא בו כרת גם כי בהוראתו זאת אין בד כרת כענין חמץ בשעה ששית שהוראה הוא בדבר שיש בזדונו באיזה זמן כרת והוא בפסח גם כי בשעה ששית א"ב כרת שאם כונת ר' מאיר היה שלא יעשה זקן ממרא אלא כשיהיה בהודאתו ממש דבר שיש בזדונו כרת ה"ל לומר ז"מ א"ת אלא על איסור שיש בזדונו כרת או על איסור שזדונו בכרת אמנם באמרו ע"ד שיש בזדונו כרת רצונו על ענין שיהיה בו כרת בזמן מן הזמנים כו' ע"כ.

נמצא דמפרש המג"א דבעי רק שיהא בענין זה כרת וחטאת אז אף אם הוא רק איסור דרבנן נעשה ז"מ וא"כ שפיר ניחא הכא דאי הוה ראשון אזי מדרבנן גזרו שלא להכניס למקדש וחייב מכת מרדות וא"כ הוי גזירה בדבר שחייבין כרת ולהכי נעשה ז"מ כיון דהוא בענין של דבר שח"כ אבל אם הוא שני כיון דליכא בזה איסור אף של דבריהם להכניס למקדש להכי פטור אבל אי הוא ראשון כיון דהוא בדבר שכתב רבינו לקמן דהוא בדבר אי אומר טמא או נכנס למקדש ואכל קדשים במזיד ענוש כרת וש"ת ולהכי נעשה ז"מ אף בדרבנן כמו שמבאר המב"א אבל לא בשני.

ולפ"ז ניחא נמי קושית המגיה במשל"מ לעיל בפ"ב מה' ט"ל על רבינו דס"ל דטומאתו הוא רק מדבריהם מספק ואיך נעשה ז"מ ולפ"ז ניחא כיון דהגזירה של דרבנן הוא בדבר שיש בו זדונו כרת וש"ת נעשה ז"מ אף בדרבנן כמו שבארנו אבל על הכ"מ ודאי קשה מדידה אדידה דלמה אומר שני הלא אף ראשון א"ב רק מ"מ מדרבנן ולא מה"ת וצ"ע: פרק ה הלכה ג וכן המקלל אבי אביו ואמו ה"ז כמקלל אחד משאר הקהל עכ"ל.

והכ"מ דחק למצוא מקור לדברי רבינו. והוא באמת תורת כהנים מפורש והובא בילקוט פ' קדושים על הקרא דאיש כו' את אביו ולא אבי אביו ולא אם אמו והוא כדברי רבינו ואם אמר ל"צ לבאר דשוה לאבי אביו ואבי אמו ועיין מכות (דף יב ע"א) כאן באבי אביו ודוק: הלכה ט שתוקי חייב על אמו וא"ח על אביו אע"פ כו' וכן גר שהורתו שלא בקדושה כו' אינו חייב על מכת אביו וקללו ובה"י כתב כשם שאינו חייב על אביו כך אינו חייב על אמו שנאמר ומקלל אביו ואמו את שהוא חייב על אביו חייב על אמו וזה שאינו חייב על אביו א"ת על אמו כו' עכ"ל.

ודחק הכ"מ למצוא מקור לדברי רבינו ומ"מ זה לא הביא מנ"ל לרבינו קרא ע"ז להקיש במקלל מי שהוא חיוב על אביו כו' שאין דרכו של רבינו להביא דרשות שלא נזכר. אך באמת כל דברי רבינו הוא בתורת כהנים פ' קדושים והובא שם בילקוט על הקרא דאיש אביו ולא הספק אמו ולא הספק כו' והלא הגר חייב על אמו ואין חייב על אביו דריה"ג רע"ק אומר את אביו ואת אמו את שחייב על קללת אביו חייב על קללת אמו את שאינו חייב על קללת אביו אינו חייב על קללת אמו מודה ר"ע בשתוקי שהוא חייב על אמו אע"פ שאינו חייב על אביו כו' עכ"ל.

וא"כ הוא דברי רע"ק ושפיר פוסק רבינו כרע"ק בכל דבריו דגר אינו חייב אף על אמו מזה דכל דחייב בקללת אביו כו' ובשתוקי אמר דחייב על אמו ולא על אביו דהלכה כרע"ק מחבירו כמבואר ודוק: הלכה יד לכל אין הבן נעשה שליח להכותו ולקללו חוץ ממסית ומדיח שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו כו'.

והנה רבינו גריס בגמ' הכא חוץ ממסית ומדיח כגירסת רבו הרי"ף ז"ל וכן גורס הרא"ש ז"ל להכי גם רבינו כתב הכא ג"כ חוץ ממדיח ולעיל בפ"א מה' סנהדרין דתני כל דיני דמסית לא תני נמי דין מדיח ואף שבתוספתא פ"ט תני ריב"ק אומר אף המדיח דינו כמסית מ"מ כיון דבגמ' דידן לא הביא תני רבינו רק מסית וה"ה מדיח נמי.

והנה הפפ"ח על הרא"ש ז"ל כתב וז"ל ומדיח ה"ג הרי"ף וכן העתיק רבינו הכא ואע"ג דקרא רלא תכסה במסית כתיב כ"ש מדיח את הרבים ומצינו בפ"ד ד"מ (דף סו) דר"ש

סובר מסית בסקילה ומדיח בחנק ואולי גירסת גמ' דידן דלא גרסינן אלא מסית אליבא דר"ש נסבא דליכא למשמע מדיח ממסית עכ"ל.

ול"נ דלא כן הוא דהא הכא המ"ד דלכל הבן נעשה שליח הוא תנא דבי ר' ישמעאל ור' ישמעאל ודאי לא ס"ל כר"ש דהא בגמ' (דף פט) אמרינן טעמא דר"ש דיליף הדחה מנביא וס"ל כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה ובכ"ד מקשה מתנא דבר"י על ר' ישמעאל ועיין תוס' פסחים (דף ה ע"א) ד"ה דר"י וא"כ תנא דבר"י ס"ל דלא כר"ש ע"כ.

ולהכי ניחא בזה גירסת הרי"ף ורבינו הרא"ש ז"ל דגרסי מדיח אבל לעיל לא נקיט הגמ' רק מסית דהוא לכ"ע ואף לר"ש וריב"ק בתוספתא תני אף המדיח דהוא ס"ל כמו לדידן דהוה בסקילה ורבינו דס"ל נמי דהוא בסקילה סמיך אדהכא דקתני מפורש כל דיני מדיח דהוא כמסית כמבואר ודוק: פרק הלכה יא הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו כו' אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מתכבדו ומתירא ממנו כו' עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא דברי הטור ז"ל שהקשה על רבינו דס"ל דחייב לכבד אפילו אביו רשע מגמ' דב"ק (דנ"ג) וב"מ (דף סב) דאמר והני מפני כבוד אביהם מי מחייבי קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך כו' ומשני בשעשה תשובה אבל אי לא עשה תשובה אינו חייב לכבדו ועיין כ"מ מה שמתרץ בזה ובט"ז יו"ד (סי' רמ ס"ק יז).

והנה כמו"ח הגאון ביאר כן בזה דהא לכאורה תקשה מזה דמצינו בחזקיה דגירר עצמות אביו כו' אלמא דלא נהג כבוד באביו הרשע אחר מיתתו אך אם נבאר כדברי הר"ן ז"ל ניחא דכתב לחלק בפ"ק דקדושין בין לצערו ובין לכבדו דלכבדו אינו מחויב היכא דאינו עושה מעשה עמך ולצערו אסור וא"כ אם הוא בחיים ואינו מכבדו ואינו מתירא ממנו יש לו לאביו צער מזה ולהכי אף לאביו רשע מחויב בזה כדי שלא לצערו וכ"ז אם הוא בחיים אבל אם מת אינו שייך בזה דלצערו ורק כבוד ולכבדו בלבד אינו מחויב וניחא מהא דחזקיה דגירר עצמות אביו דהוי לאתר מיתה דא"מ לכבדו וכי היכא דלהוי ליה כפרה גירר על מיתת חבלים וכן התם במס' ב"מ דמיירי לאחר מיתה אינו מחויב לכבדו רק אם עושה תשובה כמבואר: אמנם כ"ז א"נ בזה כחילוק הר"ן אבל א"נ כפשטות דברי רבינו דמחויב הוא לכבדו בלא זה דלמא מצערו ביאר ג"כ ליישב דברי רבינו כן עפ"י מאי דאיתא במדרש פ' לך לך לפי שהיה אברהם מפחד ואומר אצא כו' אמר לו הקב"ה לך אני פוטרך מכבוד אב ואם ואין אני פוטר לאתר מכבוד אב כו'.

ויבואר כן דלהכי ס"ל לרבינו דאפילו היה אביו רשע מצוה לכבדו משום דאמרינן במס' קדושין (דף מט ע"ב) ע"מ שאני צדיק אפילו הוא רשע גמור ה"ז מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו אלמא דאף דהוא רשע לפי ראות עין מ"מ יוכל היות דהוא צדיק באמת דהרהר תשובה וא"כ ה"נ כ"ז שאביו בחיים אפילו א"נ רשע מ"מ מחויב בכל שעה לכבדו דלמא ברגע זו הרהר תשובה אבל התם בב"מ דמיירי כשמת ולא החזיר לו את הגזילה או הריבית אלמא דלא עשה תשובה ולהכי שפיר מקשה דא"מ לכבדו ומסיק כשלא הספיק לחזור כו' והמקשן דהקשה קרי כאן עושה מעשה עמך ע"ז סמיך דהכא לא שייך דלמא עשה תשובה דא"ה מאי בעי גביה כמו שמסיק אח"כ וגבי חזקיה ניחא נמי דאחז מת ברשעתו ולהכי גירר עצמותיו דא"מ לכבדו וזהו שאומר המדרש לך אני

פוטרך מכבוד אב דאומר דתרח אביך לא עשר ולא יעשה תשובה לעולם ופטור אתה מכבוד אב אבל לאחר אין אני פוטר ואף אם הוא רשע לא יודע מחשבתו ודעתו אולי יהרהר תשובה אבל בכך אני חפץ כי תעשה רצוני ותלך מכאן אל הארץ אשר אראך לכן אני אומר לך כי פטור אתה כי תרח ישאר ברשעתו עד סופו כמבואר: וכן צריך לומר דשם במס' יבמות ודף כב ע"ב) דאמר דחייב על מכתו ומקשה קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומתרץ בעשה תשובה ומקשה האי בר תשובה הוא והתנן כו' זה הבא על א"א והוליד ממנה ממזר כו' השתא מיהת עושה מעשה עמך כו'.

ויבואר לפ"ד רבינו נמי כן דהגמ' שפיר מקשה תחלה דאינו עושה מעשה עמך הוא דס"ל להמקשן דכיון דהוליד ממזר לית ליה תשובה וליתא לגבי לפ"ד שמא הרהר תשובה בדעתו ומשני דמ"מ תשובה לזה מהני דמקרי עושה מעשה עמך אף דהוא ביה מעות לא יוכל לתקן מ"מ לזה מהני תשובה דמקרי עושה מ"ע כמבואר: והנה כמו"ח ז"ל הקשה לפ"ד התוס' במס' יבמות (דף כב ע"ב) דמפרשים דהא דאמר בסנהדרין (דף פה ע"ב) דאין הבן נעשה שליח כו' להכותו ולקללו כו' מיירי דוקא דעשה תשובה מגמ' דמכות (דף יב) דמקשה ע"ז דאמר שם אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם והאמר כו' לכל אין הבן נעשה שליח כו' ומתרץ הא בבנו הא בבן בנו ונימא דהכא מיירי בשלא עשה תשובה ולהכי נעשה גואל הדם ודתנא שאין נעשה מיירי בשלא עשה תשובה.

אמנם כבר הקשה שם הריטב"א ז"ל וז"ל ואע"ג כו' אלא בשעשה תשובה אביו דהאי עושה מעשה עמך הוא ל"ק דהא דהכא כיון דבשוגג הרג עושה מעשה עמך הוא עכ"ל וא"כ לא קשה מזה ומפרשי התוס' נמי שם כמו שפירש רש"י ז"ל דמיירי ורבינו דמפרש בפ"א מה' רוצח ה' ב' דמיירי במזיד זה הברייתא אי בן והורג לאביו אזיל לטעמיה דס"ל דאפילו אי לא עשה תשובה נמי אינו נעשה שליח להכותו כו' דאפילו אביו רשע מצוה לכבדו כמבואר ודוק: פרק ז הלכה ב אכלה מעשר שני בירושלים אפילו אכלו בתנחומי אבלים שהוא מצוה דרבנן כו'.

וכתב הלחם משנה קצת קשה דמדברי רבינו משמע דטעמא דמ"ש הוא משום מצוה דכתב אכל דבר מצוה ומשמע דבחד גונא הוא ובגמ' לא משמע כן דאמרו שם כיון דכי אורחא לא ממשיך ע"ז ופירש רש"י משום דדרך מצותו הוא כו'. ואולי דרבינו אין כונתו אלא הטעם האמור בגמ' אבל משום דדמי למצוה כייל בהדדי עכ"ל.

ובאמת נ"ל דמוכרח הוא לומר כן כיון דבגמ' שם אמר אכל בעיבור החודש ומ"ש ותנחומי אבלים וכ"ד מצוה ורבינו עיבור החודש לא נקט וכתב הלח"מ ד"ה אכל דרבינו סמך ע"ז דאכיל דבר מצוה ולהכי לא ביאר וא"כ כיון דמ"ש נקט שפיר ש"מ דהטעם הוא לא משום מצוה כמו דבר מצוה כמו שכתב הלח"מ הכא.

ועיין ירושלמי הכא ה' ב' איתא אכל בת"א בעיבור החודש מ"ש בירושלים א"נ בן סו"מ ויסרו ואינו שומע בקולנו יצא זה שהוא בקול אביו שבשמים אלמא דגם גבי מ"ש בירושלים הוא משום מצוה ולא כמו שפירש רש"י שם דשמביא הלח"מ דלאו משום מצוה היא אלא ד"מ כמבואר: והנה התוי"ט הקשה שם במשנה דאמר אכל דבר שהוא מצוה דרבנן כגון תנחומי אבלים דאי מרישא ה"א חבורת כהנים כו' ואני תמה דהא עיבור החודש נמי לאו דאורייתא דלא מצינו לסעודה זו שנצטוינו עליה בתורה וצ"ע.

והנה קושיא זו כבר תירץ המהרש"א שם וז"ל ואין להקשות הא תנא ליה רישא אכל בעיבור החדש דהיינו נמי תקנתא דרבנן דהכא כללא תנא בסיפא לכל תקנתא דרבנן ומיהו איצטריך ליה למפרט ברישא עיבור החדש כדאמרין לעיל דאע"ג דאין עולין לה אלא בפת וקטניות ואי הוה מצוה ראויה להזרא בבשר ויין אלא פירושו כיון דעוסק במצות עיבור החדש לא ממשיך ובזה מיושב ג"כ דבגמ' מוקי מ"ש אכל בחבורת מצוה דכולה סריקין אפ"ה כיון דעוסק במצוה לא ממשיך א"כ כ"ש בעיבור החדש שודאי הוה חבורה של חכמים אלא קמ"ל אפילו הסעודה אינה של מצוה אלא שעוסק במצוה עכ"ל.

ודבריו ליתא כלל הא שכתב דעיבור החדש לא הוה אף מצוה דרבנן אשתמיט ליה דברי רבינו ז"ל לעיל בפ"ג מהל' קה"ח ה"ז וז"ל כשמעברין ב"ד את החדש כו' ואין עולין לה פחות מעשרה כו' וזהו סעודת מצוה של עיבור האמורה בכל מקום אלמא דהוא סעודת מצוה וכמו שכתב נמי הלח"מ שבארנו.

ומה שכתב נמי דעיבור חדש הוי חבורה של חכמים וקמ"ל דאפילו הסעודה אינה של מצוה ליתא כלל דאי הוה רק של חכמים א"כ אפילו הוה סעודת הרשות נמי לגמרי ואינו עוסק כלל במצוה נמי לא נעשה סו"מ ול"ל למימר עיבור החדש כיון דבמצוה קא עסיק לא ממשיך הא הוי חבורה שאינו סריקין אלא ודאי דעיבור החדש הסעודה יוכל היות לא מהב"ד רק מעשרה אחרים ואלה העשרה היו אז דאכל הסו"מ סריקין ומ"מ כיון דסעודת מצוה היא אינו נעשה סו"מ כמבואר ודוק: שם וכן אם אכלה מנבילות וטריפות שקצים ורמשים אפילו כו' ה"ז פטור כו' והנה שם בגמ' (דף ע ע"ב) מוקי זה דאמרין דפטור בשקצים ורמשים מטעם דאינו שומע בקולו של מקום הוא אם השלים בזה השיעור תרטימר אבל אם אכל כל השיעור אז אפילו בשר עוף פטור ומכ"ש שו"ר.

והנה רבינו לא ביאר זה דסמיך על מה שכתב הכא בה"ג דבעוף אי השלים חייב וזהו רק בעוף טהור אבל הכא פטור אף אי השלים ע"כ. אך זה צריך לבאר דרש"י ז"ל פירש שם אי השלים כזית מבשר עופות טמאים לתרטימר פטור כמו שהביא הכ"מ הכא בה"ג משמע דבעי דוקא כזית להשלמה ואזי פטור ורבינו לא ביאר זה.

וצריך לומר כן דנהי דזה לא קשה על רש"י ז"ל הא בשקצים ורמשים חייב על בריה אפילו בכל שהו דאתי לאשמועינן אפילו היכא שהיה חסר ולא היה שלם דאז אינו חייב משום בריה מ"מ אכתי תקשה דהא קיי"ל אפילו חצי שיעור אסור מה"ת ול"ל אכל כזית לפטור. אך ניחא דהא קאי על מתניתין ומיירי תחלה על איסור של תורה דאח"כ אומר של דבריהם אפילו וא"כ קמבעי לאוקמי מתניתין אפילו אליבא דר"ל דס"ל ביומא ע"ג דחצי שיעור מותר מה"ת להכי כתב רש"י ז"ל להשלים בכזית אז פטור מה"ת אבל לדידן דקיי"ל דחצי שיעור אסור מה"ת אזי אפילו אי השלים בכל שהו מדבר איסור נמי פטור ולהכי לא ביאר רבינו דבעי דוקא דבכ"ש נמי פטור לדידן כמבואר ודוק: הלכה ד אכל בשר חי וכן אם אכל בשר מליח ביום השלישי למליחתו אי שתה יין מגיתו פטור עכ"ל.

והנה דברי רבינו תמוה לכאורה דהא התם בגמ' (דף ע ע"א) איתא אכל בשר מליח ושתה יין מגיתו א"נ בן סו"מ ת"ה כו' בשר מליח ע"כ אר"א כ"ז שהוא כשל מים ויין מגיתו כ"ז שהוא תוסס הכא מאי התם משום שמחה הוא כ"ז שהוא כשלמים נמי אית ביה

שמחה הכא משום אמשוכי הוא ובכ"ש לא ממשיך ויין עד מ' יום ופירש"י בכ"ש משעבר לילה אחת מפיג טעמו כו'.

נמצא דהכא גבי סו"מ אף שעבר לילה אחת או אכל א"נ בן סו"מ והיכא כתב רבינו דאי אכל ביום השלישי למליחתו דוקא משמע כמו שלמים וכן גבי יין כתב סתם מגיתו משמע כמו התם כ"ז שהוא תוסס והכא הוא עד מ' יום. והנה הלח"מ כתב לעיל בפ"ב הסוגיא זו (בדף ע"א) ומסיק משעבר לילה אחת לא מקרי בשר וכן לא מקרי יין עד מ' יום ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו כ"ז כו' ודבריו תמוהין דהא רבינו כתב הכא בהדיא אפכא דעד יום השלישי למליחתו כמו שלמים ויין סתם מגיתו והוא היפוך נגד הסוגיא: והנה הט"ז ז"ל כתב באו"ח (סי' תקנ"ב ס"ק יח) וז"ל הטור הביא דעת הראב"ה דמ"ש בגמ' בעט"ב לא יאכל בשר שהוא כשלמים הטעם משום דבשלמים כתיב שמחה כו' ואמרינן נמי גבי בן סו"מ דא"ח אלא בבשר שהוא כשלמים שיש בו וממשיך בתריה כו' ולכאורה י"ל אמ"ש ראב"ה דבן סו"מ פטור אם אוכל בשר שאינו כשלמים דהיינו שני ימים ולילה אחד דהא התם אמרינן כו' הכא משום אמשוכי ובכ"ש לא ממשיך פירש"י משעבר לילה אחת מפיג טעמו ולא חשיב משמע לפי המסקנא דבן סו"מ פטור אפילו פחות משיעור שלמים וצריך לומר דראב"ה מפרש הגמ' דאין כאן מסקנא אלא הכל מדברי הבעיא דאומר הכא מאי מי נימא דהתם הטעם משום שמחה ובסו"מ נמי אזלינן בתר שמחה דאז ממשיך בתריה א"ל נימא הכי אלא בסו"מ לא אזלינן בתר שמחה אלא בתר המשכה לחוד והבעיא לא נפשטא וע"כ נקט ראב"ה רק הדבר הפשוט בלי ספק דביותר משיעור שלמים פטור דפשיטא דלית ביה שמחה וש"מ דבעט"ב מותר בזה עכ"ל: והנה בדברי הט"ז יש ליישב דברי הטור אבל דברי רבינו ז"ל אכתי אינו מיושב דנהי נמי דלרבינו ז"ל נמי נימא דמפרש דהכל בלשון בעיא ולא אפשטא מ"מ ה"ל למיפסק לקולא דא"נ בן סו"מ דספק נפשות להקל וכיון דהוא בעיא דלא אפשטא ה"ל למפסק דמשעבר לילה אחת אינו נעשה בסו"מ.

וצ"ל לומר כן דרבינו מפרש ליה דנשאר כן בבעיא ורק להכי פסק לחומרא משום דאמרינן בירושלמי דסנהדרין פ"ח ה' ב' אכל כו' אכלו הסיקים מהו גידין הרכין מהו ר"י אמר נמנין עליהן רשב"ל אומר אין נמנין עליהן מחלפא שיטתא דרשב"ל תמן הוא עביד ליה בשר כו' אר"א טעמא דרשב"ל ואכלו את הבשר ולא גידין אבל לר' יוחנן נעשה ע"ז כבן סו"מ ודאי כו' וא"כ א"נ דאי עבר רק על הבשר לילה אחת לא הוה שוב בכלל בשר דלא ממשיך פשיטא דהסיקין וגידין דלא הוי בכלל בשר ולא ממשיך כלל אלא ודאי ס"ל להירושלמי דאף דלא ממשיך כולי האי מ"מ כיון דנקרא בשר נעשה סו"מ וה"נ נפשוט דעד יום שלישי דמקרי בשר וכל מקום שבבבלי נשאר בבעיא ובירושלמי הוא פשיטא מחזקינן כפשטות הירושלמי וא"כ גבי יין נמי הוה כמו התם דהוי מגתו יום השלישי לתסיסתו דדמי כמו גבי תענית ולהכי הסיקים וגידין הרכין דאף דלא ממשיך מ"מ כיון דמקרי בשר ס"ל להאי מ"ד דנעשה בן סו"מ כמבואר ודוק.

ועיין שו"ת חתם סופר (סי' קנה) באו"ת מה שמבאר בזה: הלכה ז אפילו היו השנים הראשונים הם האחרונים כו' עכ"ל. וכתב הכ"מ ומ"ש אפילו היו שנים הראשונים הן האחרונים אפשר דלמד כן מדתנן במרובה (דף ע) גנב עפ"י שנים וטבח עפ"י כו' עכ"ל.

ולענ"ד לא צריך לזה שהוא תוספתא ערוכה במס' סנהדרין פי"א ד"א בננו זה מלמד שאחד מן הראשונים מצטרף עם האחרונים לחייבי מיתה עכ"ל ומפרש ליה רבינו דקאי על עדות דמצטרפי ולא אדיינים ול"ד אחד מן אלה הראשונים אפילו שנים הן האחרונים דשוה לנו ודאי אחד לשנים כמבואר ודוק: שם ואחר שמקבלין עדותן בודקין אותו שמא הקיף השער את כל הגיד אי לא הקיף ולא שלמו לו ג' חדשים גומרין אח דינו כו' עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"מ צ"ע במה שלא הוצרך לבדוק אם הוקף זקן אלא בעת שרוצים לגמור דינו למיתה ל"ל לא הוצרך לבדוק קודם שילקוהו שאם הוא גדול כיון דא"נ בסו"מ לאו בר מלקות הוא עכ"ל. וכתב הלח"מ לתרץ זה דלענין מלקות אוקמינן ליה אחזקתה הראשונה דעדיין לא הביא כמו שהוא עד עתה עד שיברר לנו שהביא אבל לענין מיתה לא סמכינן אחזקה אלא צריך לבדוק ומ"מ צריך טעם מנ"ל לרבינו לחלק כן דאינו מוכרח מן הסברא.

ולענ"ד ודאי זה ליתא דבכ"ד קיי"ל מלקות במקום מיתה עומדת ואם לא סמכינן אחזקה על מיתה גם לא על מלקות אך לענ"ד נ"ל כן ליישב דברי רבינו דודאי גבי מלקות נמי בדקינן וזה לא איצטריך רבינו לאשמועינן דהא כתב לעיל אם הקיף אע"פ שלא עברו עליו ג' חדשים או עברו עליו ג' חדשים אע"פ שלא הקיף ובודאי מנא ידעינן דלא הקיף אלא דבדקינן ליה אלא הכא אתי לאשמועינן דאם הסו"מ באותו יום אחר המלקות והבדיקה גנב עוד משל אביו ואכל ובאו העדים להעיד להרגו ה"א כיון דכבר בדקו לו היום למלקות אוקמינן ליה על חזקתה כיון דלא בא לו העת של הקפה והג' חדשים ולא נצרך ליה שוב לבדוק משמיענו רבינו דאח"כ למיתה נצרך שנית לבדוק דממלקות למיתה לא מוקמינן אחזקה ואולי הקיף וצריך לבדוק עוד וזה כתב רבינו הבדיקה הכא ודוק: הלכות אבל פרק א הלכה ב מאימתי יתחייב אדם באבל משיסתם הגולל אבל כ"ז שלא נקבר המת איני אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן ומפני טעם זה רחץ דוד וסך כשמת הילד טרם שנקבר עכ"ל.

וכתב הכ"מ כתב הטור שכ"כ הרי"ף ושהרמב"ן חולק עליו כו'. והנה החתם סופר בחיו"ד (סי' שכד) כתב לתרץ בשם הראשונים דדוד לא נהג אבלות מטעם דהוה ספק נפל שהתינוק מת בתוך שלשים ללידתו עיי"ש.

וע"ז הקשו מגמ' דמ"ק (דף כג) דאמרין דאבל אסור בתשה"מ מקרא דוינחם דוד את בת שבע כו' מכלל דמעיקרא אסור כו' אלמא דדוד נהג אבלות דמרע"ה תיקן ז"י אבלות וקים ליה בזה הילד דכלו לו חדשיו ותקשה לדעת הרמב"ן איך סך ורחץ בימי אנינותו והת"ס מתרץ ליה בדוחק. ול"נ לתרץ כן דהנה המפרשים הביאו באה"ע חלוקי דעות אם הבחנה הוא מדאורייתא או רק מדרבנן.

והנה א"נ דהוא מה"ת כתבו לתרץ ע"ז דדוד נשא ב"ש תוך ג' חדשים אחר מיתת אוריה ואף דהיוצא למלחמת ב"ד ג"כ כותב מ"מ לא היה ג"ח גם משעת הגרושין ובעת הריון ב"ש היה עוד תוך ג' ירחי הבחנה והפני יהושע בהקדמה לסדר נשים הביא בשם ס' הזוהר דהקב"ה אמר דגלי לפניו דלא נתעברה תחלה ודוד לקחה דחשיב דהוא קטנה עיי"ש בפ"י וכ"ז הוא א"נ דהבחנה דאורייתא אבל א"נ דהוא רק מדרבנן א"ל דבימי דוד לא נגזר עוד על הבחנה דגזרו חז"ל אח"כ ולהכי לקחה תוך ימי הבחנה אף דהוא

ספק וא"כ א"ל דהרמב"ן והפוסקים דס"ל דבאנינות נמי אסור ברחיצה וסיכה ס"ל דאיסור הבחנה הוא רק מדרבנן ובימי דוד לא נאסר עוד ולהכי לקחה תוך ירחי הבחנה והילד הנולד הוה ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון ורק היה כלו שערו וצפרניו שניכר שהוא בן קיימא.

והנה הרא"ש ז"ל הביא במס' ברכות פ"ב ובמ"ק פ' ב' והתוס' ביבמות (דף לז) את דברי המס' שמחות הספיקות ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון מתאבלין עליהן וכתבו דהטעם הוא משום גנאי שלא יתאבלו שניהם עליהם לכן תקנו שיהיו שניהם מתאבלים עליו ואף דבספק דרבנן אזלינן להקל הכא החמירו והגאון רע"ק איגר ז"ל הביא בחידושו ליו"ד (סי' שעד) בשם הפמ"ג בס' תיבת גומא דהיכא דמת אחד מן השנים שספק בהן מי הוא אבי הילד אז גם השני אינו מתאבל עליו עיי"ש וא"כ הכא ניחא שפיר שדוד לא נהג אבילות על הילד דהוה ספק בן ט' לאוריה ואוריה הא מת ולהכי לא נהג דוד אבילות אבל בת שבע דלדידה היה ודאי נהגה היא אבילות ואף א"נ דלא כדברי הפמ"ג דכתב דהיכא אחד אינו מתאבל מ"מ ניחא פשוט דא"ל דכיון דזה דמתאבלין על הספק הוא רק חומרת חז"ל שהחמירו משום שלא יהא גנאי אז בימי דוד לא גזרו החומרא ואף דעיקר אבילות תיקן מרע"ה ועוד התירוץ של הרמב"ן דדוד כיון שהיה מלך לא החמיר על עצמו חומרא זו שיתאבל על הספק משום כבודו של מלך אבל בת שבע דמחויבת ודאי התאבלה ומזה הוא יליף שפיר דאסור בתשמיש המטה כמבואר ודוק: הלכה ח בן ט' חדשים שנולד מת וכן שמונה שמת אפילו לאחר שלשים יום ה"ז נפל ואין מתאבלין עליהן כו' עכ"ל וכתב הראב"ד ז"ל א"א אינו מוחוור שהרי הלכה כרשב"ג דמשתהא עכ"ל.

וכתב הכ"מ כבר כתב הרה"מ ז"ל בפ"א מה' יבום טעם לד"ר כו' וכתב הלח"מ דאדרבא נ"ל דתגדל הקושיא דשם כתב דרבנו פוסק דבעי חדא מתרתי או שיהוי ל' יום או שכלו חדשיו וא"כ איך כתב כאן דלא סגי בשיהוי שלשים יום ותימא על תימא שכתב בפ"ב מה' רוצח שההורג קטן שנולד פחות מבן ט' שאיני נהרג עליו כו' ואינו דבה' רוצח פ"ב כתב אבל אם נולד פחות מט' חדשים הרי הוא כנפל עד שיששה שלשים יום משמע דאפילו בן ח' ששהה ל' יום נהרג עליו וכאן כתב דאפילו שהה ל' יום אינו מתאבל כו' ודבר תימא הוא לומר כן דיותר ה"ל להקל בספק נפשות גבי רוצח עכ"ל: ולענ"ד נ"ל ליישב דברי רבינו כן דס"ל כמו שכתבו התוס' במס' יבמות (דף פ ע"ב) ד"ה כיון דרשב"ג פליג בתרתי בסתם ולדות וכן אם הוא ודאי בן שמונה ושהה שלשים לרשב"ג לא הוי נפל וכתבו דזה דספק הוה הדין כרשב"ג אבל בזה דודאי בן ח' דסגי לרשב"ג אם שהה שלשים יום לית הלכתא כרשב"ג אלא כר' אבהו עיי"ש.

וה"נ ס"ל לרבינו כן וא"כ התם בפ"א מה' יבום שכתב שם אבל אם לא נדע לכמה נולד וחי שלשים יום ה"ז ולד של קיימא כו' וא"כ מיירי דספק לנו אם הוא בן ט' או בן ח' וכן הכא בפ"ד מה' רוצח כתב אבל אם נולד פחות מט' חדשים הרי הוא כנפל עד שיששה ל' יום אבל הכא בה' אבל שכתב וכן שמונה שמת משמע דהוה ודאי בן ח' שנולד לח' חדשים מהתחלת העיבור בזה ליתא הלכתא כרשב"ג ואפילו אם שהה לא מהני ואין מתאבלין עליו כדין נפל דודאי לא מהני שהייה ורק לספק מהני ודוק: פרק ב הלכה א

אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה אמו ואביו כו' ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה כו'.

וכתב הכ"מ וא"ת מאחר שרבינו סובר דמדין קרובים שהכהן מטמא להם למדנו שמתאבלים עליהם כמ"ש בתה"א ואשתו כתובה בדאורייתא לענין טומאת כהן דכתיב כ"א לשארו ודרשינן זו אשתו ובר"פ טב"י אמרו שמתה אשתו של יוסף הכהן וטמאוהו ע"כ וכן משמע מדבריו רפ"ג וא"כ למה כתב שאינו מתאבל עליה מה"ת ואפשר לומר דרבינו אזיל לטעמיה דסובר דכל דבר שאינו מפורש בתורה ממש אע"פ שדנו דין תורה מקרי מד"ס ואשתו אינה בתורה דשארו אינו מוכרח שיהיה פירוש אשתו שהרי אונקלוס תרגם לשארו לקרוביה כו'.

והנה הלח"מ חולק על הכ"מ ומבאר הכי דרבינו ס"ל דבתרווייהו הוא מדרבנן בין זה שמתמא לה ובין זה שמתאבל עליה והאריך בזה: והנה לפ"ז נדחה דברי הנוב"י מה"ת ת' אה"ע (סי' טו) שכתב וז"ל ויותר אני תמה על הש"ך איך לא שם עינו להפר גדול בדברי הרמב"ם בה' אישות לסד"ר בה' עדות שבה' אישות מסיים אבל בכסף מד"ס וכאן בה' עדות מסיים אבל שאר הקרובים מן האב או מ"ד אישות כולן פסולין מדבריהן הרי שבכאן לא קאמר מדברי סופרים וקאמר מדבריהם והפרש גדול יש בין זה לזה שלשון מד"ס מצינו בין בדבר שהוא מדרבנן לגמרי ובין בדבר שהוא מה"ת רק שלא יתפרש בפירוש בתורה כמו ששנינו במס' סנהדרין (דף פח ע"ב) חומר בדברי סופרים כו' הרי שקורא מנין הבתים שבתפלין דברי סופרים והם מדאורייתא בלי ספק ולכן גם לקדושי כסף שפרשוהו שכונתו שסופרים פרשוהו שפיר כווננו האמת בכונתו אבל כאן בה' עדות שכתב פסולין מדבריהן לשון מדבריהם לפי העולה ע"ז לא מצינו רק על דבר שאינו כלל מה"ת אבל על דבר הנדרש ב"ג מדות או באיזה ריבוי דכתיב לא מצינו שיאמרו עליו מדבריהן כו': והנה מצאתי סמך לדברי הנוב"י דהנה רבינו כתב לעיל בפ"ה מה' בכורים ה"א וה"ב ומדברי סופרים שמפרישין אחד מכ"ד בעיסה כדי מתנה שנאמר תתנו לו כו' ובה' תרומות פ"ג גבי תרומה נקט שיעור שנתנו חכמים הוא אחד כו' וזהו כמו שכתב הנוב"י ז"ל עצמו במה"ת ח' יו"ד (סי' רא) דגבי חלה אף דדי בכ"ש הוא להפקיע מידי איסור טבל אבל לקיים מצות נתינה דכתיב תתנו לא מקיים מה"ת עד שיתן כשיעור אבל גבי תרומה כל עיקר התקנה מארבעים חמשים וששים הוא רק מדרבנן וא"כ ניחא דהכא גבי תלה כתב ומדברי סופרים היינו דהוא מה"ת ורק חכמים פרשו השיעור אבל גבי תרומה דכל עיקר הוא מדרבנן להכי כתב ושיעור שנתנו חכמים ולא מד"ס רק כמו שאומר מדבריהן כמבואר: אך מדין זה של טומאה ואבילות על אשתו תקשה על דברי הנוב"י דהנה הכא כתב לענין אבילות ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה ולקמן ה' ז גבי טומאה כתב אשתו של כהן מתמא לה ואינו מטמא לה אלא מד"ס עשאוה כמת מצוה כו' וא"כ ליתא לפ"ד הנוב"י לתרווייהו א"נ כדברי הכ"מ דתרווייהו הוא מה"ת א"כ למה שנו וכתב הכא מדבריהן והתם מדברי סופרים לענין טומאה דשניהם דינם שוה ולפ"ד הלח"מ הא תרווייהו רק הוא מדרבנן בין הטומאה ובין האבילות ולמאי שני והכא נקט מד"ס והתם מדבריהם ומשמע דאין חילוק בדבר אלא בתרווייהו נוכל לומר חד משמעות בין זה שאומר מדברי סופרים ובין זה שאומר

מדבריהם ונוכל לומר בתרועתה או דהוא מה"ת או מדרבנן ודלא כדברי הנוב"י דמחלק ויש בדבר זה להאריך הרבה בדברי רבינו ובמ"א נבאר: הלכה זו אשתו כו'.

וכתב המשל"מ נסתפקתי בהא דקיי"ל דאינו מטמא לאחותו ארוסה אי נתקדשה קדושין מהו מי אתי קדושין ודחה עשה דלה יטמא או לא. והנה ראיתי בפ' האשה רבה על ההיא דאשתו קטנה דמטמא לה בעלה דמייתי תלמודא והא הכא דמה"ת אביה מטמא לה ואתו רבנן וקאמרי בעלה מטמא ותירץ דעשאוה כמ"מ שא"ל קוברין כו' אלמא דפשיטא ליה לתלמודא דכיון דנשואה אינו מה"ת אין כת לעבור על הלאו דלא יטמא אלא משום טעמא דמת מצוה הוא דמטמא לה וא"כ בנ"ד כיון דלא שייך טעמא דמת מצוה נראה דאין כח בקידושין לדחות עשה דלה יטמא עכ"ל.

ולענ"ד נ"ל מה שפשוט להמשל"מ מהגמ' דהאשה רבה לא דמי כלל דהא התם מקשה רב חסדא לרבה דס"ל דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה מזה דמטמא הוא לה וע"ז משני דמשום דעשאוה כמת מצוה להכי מותר לו לטמא ולעבור בידים ע"ז אבל הכא הספק של המשל"מ הוא שלא יטמא ולעקור דבר תורה בשב ואל תעשה בודאי בזה יכול לכ"ע ואף רבה מודה בזה דאינו מטמא לה היכא דקידשה קדושין דרבנן ועקרו רבנן מצות לה יטמא בשב ואל תעשה ולא יטמא כמבואר: פרק ג הלכה ו כמה חמורה כו' בד"א בזכרים שהוזהרו על הטומאה אבל הכהנות הואיל ואין מוזהרת על הטומאה כן אינן מצוות להתטמא לקרובים עכ"ל.

והראב"ד ז"ל השיג מהא דתניא אשתו ארוסה כו' והכ"מ כתב בשם הרמב"ן ז"ל לתרץ זאת דאגב שיטפא נקיט הא דתניא לו כו' אבל לא נתברר מהיכן יצא לרבינו ד"ז ושמא הוא דורש בזה כל שישנו בלא יטמא ישנו בלה יטמא והני נשייא הואיל וליתנייהו בלא יטמא ליתנייהו במצות לה יטמא א"נ כי כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן אכולי ענינא כתיב עכ"ל.

ובשו"ת הרשב"א ז"ל שם (סי' כז) משמע דס"ל כטעם הראשון של הכ"מ דתליא בזה דכל שישנה בלא יטמא ישנו במצות לה יטמא עיי"ש. והנה קשה לי ע"ז מהא דאיתא במס' קדושין (דף לה ע"ב) אמר אביי להשחתה לא מצית אמרת דיליף פאת פאת מבני אהרן כו' ואי ס"ל דכי כתב בני אהרן אכולי ענינא כתיב נשתוק קרא מניה ותיתי בק"ו א"ל ג"ש ה"א הפסיק הענין ופירש"י ז"ל הפסיק הענין ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד שיש הפסק בינתיים כגון לה יטמא עכ"ל.

ואי כדברי רבינו תקשה ל"ל הג"ש דפאת פאת נילף מק"ו ובמה הפסיק הענין דהא דהפסיק הענין דאמרינן הוא הקרא דלה יטמא כמו שפירש רש"י ז"ל ולא מיבעיא לתירוץ השני של הרמב"ן ז"ל דכל הקרא דבני אהרן ולא בנות אהרן קאי אכוליה ענינא אף על הקרא דלה יטמא ולהכי כהנות אינן מחויבות ודאי לא הפסיק מקרא דבני אהרן אלא אף לתירוץ הראשון של הרמב"ן דס"ל דהטעם הוא משום דאמרינן דהוקשו כל שישנו בכל טמא ישנו בלה יטמא א"כ נמי לא הפסיק הענין דהא נשים נמי אינן חייבות לטמא וצריך לכתוב נמי הכא הקרא דלה יטמא לא להפסיק הענין אלא ללמד על נשים שאינן בכל יטמא אינם בלה יטמא ומוכרח לכתוב הכא הקרא זה דלה יטמא והאיך נימא דהפסיק הענין: אך נ"ל ליישב כן עפ"י מאי דכתב שם המהרש"א על רש"י ז"ל וז"ל

למאי דקיימינן השתא לתנא דמתניתין דמחייב לנשים מדלא תני נמי חוץ מבל יקרחו כמו שכתבו התוס' ד"ה אי כו' המ"ל לא יקרחו הפסיק הענין עכ"ל.

וא"כ ניחא לדברי רבינו דלא יפרש כפירוש רש"י ז"ל דהפסיק הענין הוא הקרא דלה יטמא רק הקרא דלא יקרחו ורש"י ז"ל שפירש לה יטמא משום דאזיל לטעמיה דהוא ס"ל במס' כתובות (דף נג ע"א) ובמסכת ב"מ (דף יח ע"א) גבי אשתו ארוסה דנשים מחויבות לטמא לקרובים עיי"ש. וזה לא קשה על איסי ב"י דס"ל דנשים ליתנייהו בבל יקרחו וס"ל דלא הפסיק הענין בבל יקרחו ל"ל הג"ש דפאת פאת א"נ כמו שאמר אביי שם קרחה קרחה משום דהפסיק הענין ולדידיה מה הפסיק הענין דא"ל דאיב"י ס"ל כמ"ד במס' סוטה (דף ג) ר' ישמעאל אומר לה יטמא רשות וא"כ לא קשה מידי עליו דהא הקרא זה דלא יטמא הפסיק הענין דלא צריך למעט נשים שאינן מחויבות לטמא דגם כהנים המה לטמא אינן מחויבין ולרשות ל"צ לנשים דאינן מוזהרות על טומאה וה"ל שפיר הפסיק הענין הקרא דלה יטמא כמבואר: והנה זה הא צריך לומר לדעת רבינו כמו שכתב הטורי אבן במס' ר"ה ודף יד) דא"נ הטעם דלהכי נשים אינן מצוות משום דאינן בבל יטמא ליתא בלה יטמא א"כ ה"ה ישראלים נמי אינן מצווין ורק כהנים שישנו באזהרה דלה יטמא עיי"ש.

ומ"מ ניחא דברי המהרש"ל והמהרש"א במס' גיטין ודף עט ע"ב) שם ברש"י ד"ה מטמאין לה אם כהנים הם עכ"ל. וכתב המהרש"ל לאו דוקא אלא אחד כהן והשני נזיר א"נ יש לפרש אין מחויבין לטמא ושפיר מיירי בישראל עכ"ל.

וכן כתב שם המהרש"א דברי המהרש"ל וכתב שהוא דחוק קצת. והנה התירוץ הראשון של המהרש"ל ודאי ליתא באחד נזיר דהא נזיר אסור לטמא אפילו לקרובים כמו דמפורש בקרא וא"כ לא מצי לומר בנזיר דאסור לטמא אפילו לאשתו ודאית.

ולפ"ד רבינו ליתא גם התירוץ השני דהא ישראל אינו מחויב לטמא כיון דליתא בבל יטמא. אך לפי מאי שבארנו דרש"י ז"ל לא ס"ל ע"כ כדברי רבינו וכמו שבארנו מדברי רש"י בכ"ד וביבמות (דף כט) וא"כ ס"ל דאפילו נשים מוזהרות לטמא לקרובים ומכ"ש ישראל ומפרשים שפיר זה לדעת רש"י והראב"ד ז"ל דס"ל דמצוות ע"ז אבל יש לומר ע"ז שכתב רש"י ז"ל אם הם כהנים ומשמע דשניהם היו כהנים צריך לומר ע"כ כמו שמפרש המהרש"א דהשני נשא אחרי מיתת הראשון וס"ל דלא הוי גט מ"מ נקטינן לחומרא דאינו מטמא לה וכן יפרש רבינו ודברי המהרש"ל לא מיתוקם רק לדעת רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל ודוק: הלכה ט כל הרוגי מלכות אע"פ שנהרגו בדין המלך והתורה נתנה לו רשות להרגן ה"א מתאבלין עליהן ואין מונעין מהן כ"ד כו' ונקברין בקברי אבותיהן כו'.

וכתב הלח"מ קשה דבפ' נגמר הדין אמרו מי קא מדמית הרוגי מלכות להרוגי ב"ד הרוגי מלכות כיון דשלא כדין היו מקטלי ה"ל כפרה הרוגי ב"ד כיון דבדין היו מקטלי לא הוה כפרה תדע דתנן לא היו קוברין אותו בקברות כו' ואס"ד ופירש רש"י הרוגי מלכות של אה"ע בזה"ב אבל הרוגי מלכות דקטלינן בדין הוה כהרוגי ב"ד וכיון דבדין היו מקטלי לא הוה להו כפרה וא"כ האיך כתב רבינו ז"ל דהרוגי מלכות אע"פ שנהרגו בדין הוה כשאר מתים כו' וי"ל דרבינו משום דתנן באבל רבתי ואמרו שם הרוגי מלכות כו' ולענ"ד

כ"ל דדברי רבינו מפורשים הם במדרש רבה פ' מסעי דאיתא שם גבי יואב אלא אמר הרוגי ב"ד אין נקברין בקבורת אבותיהם אלא כו' מוטב לי שאמות ואקבר בקבורת אבותיו ולא כנהרג דאז הוי כהרוגי מלכות אלמא דאי נהרג בידי מלך ישראל כדין מ"מ נקבר בקבורת אבותיו לא הוי כנהרג ע"י סנהדרין ועיי"ש בידי משה שמבאר כן וס"ל לרבינו דשוה הוא כיון דחזינן דיקבר בקבורת אבותיו ה"ה לכל דבר הרוגי מלכות שוה להרוגי ע"י אוה"ע ואע"פ שלפי גמ' דידן והירושלמי לא היתה כונת יואב לזה כמבואר בגמ' דסנהדרין (דף מז ע"ב) ובירושלמי פ"א דמכות מ"מ בזה לא מצינו חולק ע"ז.

ועפ"ז יבוארו הפסוקים שם במלכים א' דבתחלה כתיב לך פגע בו ואח"כ כתיב ויאמר לו המלך עשה כאשר דיבר ופגע בו וקברתיו וכתיב סה"פ ויעל בניהו כו' ויפגע בו וימיתהו ויקבר בביתו וזה דאמר לו הרגהו עתה בדין מלכות ואז פגע בו וקברתיו דלא הוה כדין נהרג ע"י ב"ד ומסיק ויפגע בו וימיתהו ויקבר בביתו דנקבר בקבורת אבותיו ומסיק כמדבר כדברי הגמ' שם (דף מט) דביתו הוה הפקר לכל ודוק: הלכה יד אין הכהן מטמא לאמה"ח וכן המלקט עצמות אביו אינו מטמא להן אע"פ שהשדרה קיימת נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו שנאמר לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר כו'.

והראב"ד ז"ל כתב אין הרב פוסק כן עכ"ל, ועיין כ"מ מה שהאריך ליישב דעת רבינו ז"ל. ונ"ל לענ"ד להביא ראיה לדעת רבינו מהא דאיתא בירושלמי דמ"ק פ"א ה' ה' הדא ר"מ הורו לר"ה כו' שלא להטמאות כר' יוסי ופירש הק"ע דר"ה כהן הוה והורו לו ר"מ שלא יטמא לעצמות שאין זה בכלל קבורה שיטמא להם כו' והוא דוחק לומר דא"ז בכלל קבורה שיטמא להן בודאי הוא בכלל קבורה להביא אותו אל קברי אבותיו וה"מ חולק בזה אלא הטעם דהורו שלא להטמאות הוא משום דס"ל נמי כריב"א וד' זקנים שאמרו לר' צדוק שם בנזיר (דף מז ע"א) דאינו מטמא לאביו שהודיעהו לאחר שלש שנים ורצה להביאהו לקברי אבותיו כפירוש רש"י שם ואמרו לו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר וה"נ ס"ל כן ולהכי אינו מטמא בלוקט עצמות ואומר שלא להטמאות כר' יוסי דאמר שם לעיל ואפ"ת בארון של עץ אין בו משום ליקוט עצמות והורה הכי שלא להטמאות משום חסר כר' יוסי בזה דאמר אין בו משום ליקוט עצמות וכיון דהורה כן למעשה משמע דהלכה כן וכמו שפוסק רבינו הכא וכן איתא נמי בירושלמי דמס' סנהדרין פ"ו ה' ט' ר"מ הורו לר"ל כו' שלא לטמאות כר"י ומפרש הפ"מ שם כן כמו שבארנו משום דלאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר כו' וכר' יוסי כלומר אפילו לר"י דאף ר"י לא אמר דבארון של עץ לא הוי כליקוט עצמות אלא לקולא שלא להתאבל ולקרוע אבל לחומרא מודה דאינו מטמא להן והוא כדברינו כמבואר ודוק: פרק ו הלכה ד וכן אסור ללבוש כו'.

והנה ההגהות מיימונא הביא דעת הפוסקים דכביסה נמי בלא גיהוץ אסיר כל שלשים וכן אפסק להלכה ביו"ד (סי' שפט) דכן נהגו עיי"ש. ונ"ל להביא ראיה לזה דתכבוסת אסור כל ל' מהא דקחשיב שם בבבביתא (דף כא) דברים שהאבל אסור בהן והקשו התוס' מ"ט לא קחשיב תכבוסת שם בד"ה א"ד ותרצו דהוה בכלל רחיצה ואע"פ דלעיל מיייתי תרי קראי לרחיצה ולכביסה כו'.

וקשה לי אף אי הוה כביסה בכלל רחיצה הא הלימוד ילפינן מתרי קראי ואי דדמי לענין עינוי הא בנדרים (דף פא) אמרינן דלר' אסי כביסה אלימא מרחיצה כדשמואל שם כו' ועיין ר"ן שם (דף פ ע"ב) ד"ה ורמי כו' דא"ל דאף לרבנן אלימא כביסה עיי"ש וא"כ מענין עינוי לא נדע אי אסרינן רחיצה לאשור כביסה אלא ע"כ צ"ל דכי היכא דלא קחשיב שם תספורת בברייתא והוא משום דתספורת אסור בכל שלשים ולא קחשיב רק מה שאסור שבעה וא"כ ה"נ כביסה אסור כל שלשים ולהכי לא קחשיב ליה בברייתא ודוק: פרק ו הלכה א וב כיצד מקצת היום כיון שנהג אבילות שעה אחת כאלו נהג כל היום כולו כו' עכ"ל.

והנה אי אמרינן גם בלילה זה דמקצת היום ככולו הובא שני דיעות בזה שם בתוס' (דף כא ע"ב) ד"ה אפילו והר"ן כתב שם בדף י"ט דרבינו ז"ל ס"ל דאפילו מקצת לילה הוה ככולו ולא מצאתי לענ"ד זה בדברי רבינו הכא בה' אבל. ונ"ל להביא ראיה לזה דאף בלילה אמרינן מקצת היום ככולו מהא דאיתא שם (דף כז ע"א) מאימתי כו' ולמוצאי שבת אע"פ שאין לו לישיב אלא יום אחד חוזר וכופה אח"כ וא"נ דרק מקצת יום ככולו אבל בלילה לא קחשיב כלל א"כ תקשה מאי רבותא דלמוצאי שבת כופה אף ע"פ שאינו נוהג אלא יום אחד הלא כל הלילה צריך לכפות ובפרט לפי הדעה שיש ע"ז שצריך לישן כל הלילה במטה כפויה א"כ ודאי צריך לכפות דנוהג כל הלילה ולמחר ביום אלא ודאי צ"ל דמקצת הלילה נמי הוי ככולו וא"כ אי כופה בלילה רק לזמן מועט וזוקפה תיכף וה"א דלא צריך ותהא כמו אם שמע שמועה רחוקה דנוהג שעה אחת אז אינו צריך לקיים מצות אבילות רק בדבר אחד כמו נעילת הסנדל אבל לא בש"ד וה"נ נימא דרק איסור צריך לנהוג שעה מועטת היינו לבלי ללבוש סנדל ולבלי לרחוץ וכדומה אבל לכפות המטה ולזקוף מיד לא ניבעי קמ"ל דכיון דהוא גמר השבעה בעי בכל הדברים אף לכפות המטה אף שחוזר תיכף וזוקפה ומקצת הלילה הוה ככולו כמבואר.

ואולי מזה קצת ראיה לדברי הב"ח דס"ל ביו"ד (סי' תב) הובא בש"ך ס"ק ד' דצריך לישב ג"כ במוצאי שבת שעה אחת היכא דהוי יום ז' בשבת ועיי"ש בט"ז דחולקים ע"ז ולפ"ז נוכל לומר דמזה יהיה ראיה ומיירי דחל יום ז' בשבת ולהכי אומר דאף שאין לו לישיב אלא יום אחד היינו זה השעה ומ"מ כופה אותה אע"ג דלא לתר הוא זוקפה ולא מיירי דיום ז' הוא יום א' דא"כ צריך לנהוג אבילות כל הלילה ולמחר בבקר דבלילה ל"א מקצת היום ככולו ופשיטא דצריך לכפות כמבואר ודוק: פרק ט הלכה א כל כו' ומאחה לאתר שלשים כו' עכ"ל.

וכתב הלחם משנה קשה למה כתב רבינו בפ"ו האבל הוא אסור בחמשה דברים והא איכא נמי הא דאינו יכול לאחות הקרע תוך ל' יום ורבינו בפיה"מ חשיב ליה והוה ו' עיי"ש. ולענ"ד נ"ל ליישב פשוט דהתם בפ"ו חשיב רבינו אלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים חמשה דברים וזה החמשה דברים הוא שהאיסור הוא על האיש האבל אבל זה שאינו רשאי לאחות הבגד הוא לא על האבל החיוב רק האיסור הוא על הבגד והראיה דאם מכר הבגד לאחר נמי אסור להלוקח לאחותו כמבואר בגמ' (דף כז ע"ב) וא"כ האיסור הוא על הבגד ולהכי לא קחשיב הכא רק דברים שהאבל לבד אסור ושם בפירוש המשנה קחשיב דברים שיש בהן שיעור שלשים שכתב שם גזירת שלשים ולא קאי על

האיש האבל רק גזירת שלשים וזהו נמי שלא יאחה הבגד הוא שיעור שלשים כמבואר דאף להקונה אסור לאחותו וניחא לפ"ז הא דכתב רבינו לקמן בפ"ג ה' י"א ל' יום לתספורת ולשאר החמשה דברים ולפי חשבון רבינו נשאר רק ארבעה דברים אלא התם קאמר על ענין השלשים יום הגזירה הוא תספורת וחמשה דברים עם האיחוי הוה אבל הכא באיסור אבילות הוה רק חמשה דברים כמבואר: וניחא נמי לפ"ז פסק של הרמ"א ז"ל בס' ש"מ (סי' טו) דעל איחוי אין חילוק אם פגע הרגל והוא דברי הריב"א שהובא שם בהגמ"מ והש"ך בס"ק כ"ה חולק ע"ז דהוא בכלל אבילות והא דאמר אבילות לחוד וקריעה לחוד הוא רק לענין אם הלכה כדברי המיקל עיי"ש.

ולפ"ז ניחא דלא דמי לשאר האבילות דחיוב האבילות הוא על האבל אבל הכא הוא על הבגד דאפילו קנה אתר שאינו אבל אינו רשאי לאחות ולהכי הרגל אינו מבטל גזירת איחוי דלא שייכי לאבילות ומ"מ זה חזינן דהכא גם לענין איחוי נמי אמרינן קריעה לחוד ואבילות לחוד וא"כ ליתא קושית הקרבן נתנאל על הרא"ש (סי' עה ס"ק כד) שהקשה שם ל"ל להרא"ש ז"ל לומר דבשל סופרים הולכין אנו לקולא ולהכי מתאחזין ל"ל דהלכה כדברי המיקל באבל עיי"ש.

ולפ"ז דזה דאינו מאחה נמי לא נכלל בכלל אבילות והוא דבעינן קריעה כמו שכתב ההגמ"מ הכא שפיר ניחא דלענין קריעה ל"א הלכה כדברי המיקל ודוק: לעיל במשל"מ פרק ג הלכה י נשיא כו' בשה"ד והנראה אצלי הוא דאף שאין אנינות במועד כו' אסור בקדשים משום טרדא וכדאמרינן בפ"ק דיומא (דף יד) שהקשו וכה"ג מי חל עליה אנינות כו' איטרודי מי לא מיטרד ע"כ ופירש"י מי לא מיטרד ובקדשים בעינן שמחה כו' כדרך שהמלכים אוכלים ע"כ כו' הן אמת שדין זה דטירדא שאוסר באכילת קדשים כעת לא מצאתי אותו בדברי רבינו ולא ידעתי אם איסור זה הוא מדרבנן וכעת צ"ת עכ"ל.

והנה זה שעמד ע"ד רבינו שלא כתב זה דטירדא אושר לאכול בקדשים לא קשה מידי דהנה התוס' ישנים כתבו שם וז"ל איטרודי כו' פירש בקונטרס כו' ותימא דלא אשכחן דרשא על הג' ועוד אלא מעתה דטבעה ספינתו בים ה"נ וה"פ וכה"ג מי חיילא עליה אנינות כו' ומשני אטרודי מי לא מיטרד כו' ומצטער הוא ע"כ כו' הוה פריך שפיר דאית לן למגזר פן יאכל כשעוסק בעבודה והוא אסור משום יוה"כ עכ"ל.

וכן מצאתי שמפרש ליה הגמ' דאיסור הוא משום טרדא שמא יאכל ביום הכפורים הגאון בשו"ת חכם צבי (סי' קנז) וכבר הקדימו התוס' ישנים הכא וכן מפרש ליה רבינו וא"כ בכל טירדא שלא ביוה"כ ליתא איסור כלל וכל הפרכא הוא רק מיום הכפורים ולהכי לא הביא זה. וזהו לדעת רבינו אבל לפ"ד רש"י ז"ל מוכרח הוא לומר ברש"י ז"ל דהוא איסור דאורייתא ולא כמו שמסתפק המשל"מ דהא רש"י ז"ל כתב שם דרק באם אינו עובד גזירה שמא יאכל אבל בלילה שרי משום דאנינות לילה הוא רק מדרבנן ולא גזרינן וכן כתבו התוס' שם אלמא דאי הוה רק איסור דרבנן לא גזרינן ביה שמא יאכל וא"כ כיון דהגמ' מקשה לפי שיטת רש"י דמשום איסור טירדא אין לו לעבוד שמא יאכל ש"מ דזהו איסור דאורייתא משום למשחה לגדולה ולהכי גזרינן שפיר כמבואר ודוק: פרק יב הלכה ט אין מספידין כו'.

וכתב הלח"מ ד"ה בנו כו' וראיתי בהר"ן שכתב והלכה כר"ג דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וקשה דאין זה הכלל אלא לרשב"ג ולא לר"ג ועוד דא"א להאי כללא למאי הוצרך רב גידל ללשנא קמא לפסוק כמותו הלא כללא הוא דהלכה כרשב"ג עכ"ל. ונ"ל ליישב כן דזהו ודאי דה"ל הגירסא להר"ן הכא רשב"ג ולא ר"ג ומה שמקשה הלח"מ מ"ט הוצרך לפסוק כמותו לא קשה מידי דהתם אמר רב גידל אמר שמואל שם והרשב"ם ז"ל כתב בהדיא במס' (דף קלג ע"ב) דשמואל לית ליה להאי כללא דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו משום דלפי לשנא אחרינא דרב גידל אמר רב אמר ליה על מספידין בנו ששה וא"כ לא אמר הכא דהלכה כרשב"ג ולפי מאי שכתבו התוס' שם ד"ה הלכה הכא ליתא כללא דכל המיקל באבל הכא דחומרא הוא דאם קברו סמוך לחשיכה וא"כ לא ידעינן הלכתא כמאן ולהכי כתב הר"ן דלפי גירסתו דגריס רשב"ג ודאי הלכה כמותו הכא דאנן קיי"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו וא"כ ודאי הלכה כן ודוק: הלכה יב העבדים והשפחות פחות אין מספידין אותן כו' וא"א עליהן ברכת אבליים ותנחומי אבליים אלא אומרין לו כשם שאומרין לו על שורו ועל חמורו המקום י"ח כו' עכ"ל.

ועמד ע"ז כמו"ח הגאון ז"ל מ"ט השמיט רבינו דאם עבד כשר הוא מקבלין עליו תנחומין כמו שאמרו במס' ברכות ודף טו) שם וכשמת טבי עבדו של ר"ג קיבל עליו תנחומין א"ל טבי עבדי אינו כשאר העבדים כשר הוה אלמא דעל עבד כשר מקבלין ומתריך הוא ז"ל דס"ל לרבינו דרק על עבד כשר ות"ח דלא מצינו כטבי עבדו כדאיתא במס' סוכה פ' הישן ובתוס' שם בשם הירושלמי עליו הוא דעומדין בשורה ואומרין ת"ח וכה"ג עבד ת"ת וכשר כמוהו לא מצינו ולהכי השמיט ובזה מבואר לשון הגמ' דאמר טבי עבדי אינו כשאר העבדים כשר הוא ולא אמר סתם כשר היה אלא אומר דעבד כשר ומיוחד כמוהו לא נמצא כלל בשאר העבדים ורק הוא יוצא מן הכלל ולהכי קיבל עליו אבל לא על אחרים דלא שכיחא כמבואר ודוק: הלכות מלכים פרק א הלכה ג אין מעמידין מלך בתחלה אלא עפ"י ב"ד של ע' זקנים ועפ"י נביא כו' עכ"ל.

וכתב הלח"מ הא דכתב רבינו דאין מעמידין מלך אלא עפ"י ע' זקנים הוא תוספתא במס' סנהדרין אך מה שכתב דע"פ נביא איני יודע מנין לו עכ"ל. והנה כדברי רבינו איתא מפורש בספרי והובא שמה בילקוט פ' שופטים עפ"י אשר יבחר ה' בו ע"פ נביא פירוש דהקרא אמר לנו דהמלך שיתמנה יהיה עפ"י נביא ואז תדע דיבחר ה' בו וע"ז הספרי כוון המ"ע שכתב ספרי עיי"ש.

ומה שכתב עוד המ"ע בפ"ק דמס' סנהדרין ובכריתות ד"ה לא נמצא שם מזה דהוא עפ"י נביא רק דעפ"י סנהדרין של ע"א עיי"ש ודוק: הלכה אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל וכן נשיא כו'. וכתב הכ"מ ביבמות פ"ד כו' עד ובהכי ניחא לי האיך מלך רחבעם דלא היה אמו מישראל דהא בן נעמה העמונית הוה עכ"ל.

והנה התוס' במס' סוטה (דף מא ע"ב) משמע דס"ל נמי כדעת רבינו דצריך להיות אמו מישראל דוקא ודוקא תרווייהו בעי גבי מלך מאביו ומאמו ורק גבי שררות אחרות די בחדא ולא גבי מלך. והנה לפ"ז תקשה מרחבעם האיך מלך דהא אמו לא הוה מישראל

דהוי עמונית ומתרץ הנוב"י במה"ק ח' ח"מ ס"א דרק אם צריך לשום מלך ולמשוח תחלה אז צריך להיות מבורר מאחיו מקרב ישראל אבל אם היה מלך בן מלך דאינו צריך למשוח אותו אזי ממנין אפילו בן גרים ואף אי לא הוי אמו מישראל וניחא מרחבעם דהוא מלך בן מלך שרי אפילו אין אמו מישראל ועוד תירץ הנוב"י דא"ל דלא אמו גיורת היתה ורק נקראת נעמה העמונית מזרע עמון ואלו אמה א"ז היתה עמונית כו' ומסיק ומ"מ נ"ל עיקר תירוץ ראשון דמלך ב"מ א"צ שימה משום שהמלכות ירושה עכ"ל: ונ"ל להביא ראיה לתירוץ הראשון של הנוב"י דמלך בן מלך לא בעי שיהא אמו מישראל מהא דאיתא במס' זבחים (דף קב ע"א) ואין הלום אלא מלכות גבי מרע"ה שביקש מלכות לבניו כו' ואמר שם לו ולזרעו.

וכן איתא במדרש פ' שמות על הפסוק דאל תקרב הלום שמרע"ה ביקש על בניו שיהא כהנים ומלכים ולא נתן לו הקב"ה ותקשה האיך ביקש מרע"ה מלוכה עבור בניו הלא אמם צפורה היתה גיורת ואין אמם מישראל אלא ודאי כיון דמשה רע"ה היה מלך כדכתיב ויהי בישראל מלך וכתב לפרש במדרש וזאת הברכה דמלך זה משה ראויים היו בניו למלוכה אף שאין אמם מישראל כתירוץ הנוב"י.

וכן נ"ל עפ"ז לבאר המקרא (במלכים א יד) וישכב רחבעם עם אבותיו ויקבר כו' ושם אמו נעמה העמונית. וצריך להבין כונת הקרא דהזכיר בעת מיתתו שם אמו נעמה העמונית בשלמא תחלה אמר ורחבעם בן שלמה מלך ושם אמו כו' ראוי דבר זה להזכיר אבל עתה בעת מיתתו למה עוד להזכיר שם דאמו נעמה העמונית.

אך יבואר עפ"י מאי דאיתא בירושלמי והובא בילקוט פ"י ובמדרש קהלת ע"פ טוב ללכת דכתיב וישמע כי מת יואב וכי שכב דוד עם אבותיו אמאי גבי דוד כתיב שכיבה וגבי יואב מיתה יואב שלא היה מלך כתיב מיתה. ועיין גמ' ב"ב (דף קטז ע"א).

והנה הכא אמר וישכב רחבעם עם אבותיו משמע שהיה ראוי למלוכה והיה מלך עפ"י דין אף שאמו היתה גיורת משמע אך אומר ויקבר בעיר דוד היינו שאבותיו היו מלכים ושם אמו נעמה העמונית דכיון דבן מלך היה א"כ אף אם אין אמו מישראל רק אביו סגי וראוי הוא למלוכה ושפיר אומר תחלה עליו המקרא דוישכב רחבעם דהגון הוא למלוכה ודוק: פרק ג הלכה א בעת שישב המלך על כסא מלכותו כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הס"ת שהניחו לו אבותיו כו' אחד מניחו בבית גנזיו שהוא מצווה בו ככל אחד מישראל והשני לא יזוז מלפניו אלא בעת שיכנס לבה"כ או לבה"מ כו' נכנס והוא עמו כל ימי חייו עכ"ל.

וכתב הכ"מ וצ"ע למה לא כתב רבינו שאותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו כדאיתא בברייתא שכתבתי שם עכ"ל. וכתב הלחם משנה ומה שמקשה שם וכאן אמאי לא כתב דעושה כמין קמיע ותולה בזרועו דקאמר בברייתא ד' כ"א ל"ד דא"כ האיך אמר במשנה יוצא למלחמה מוציאה עמו כו' אלא לעולם היתה בזרועו זולת בהמ"ד ובה"כ וכיון דהיא תלויה ודאי היתה עמו לעולם אלא ודאי דמתניתין הודיענו דלאו כמין קמיע ממש קאמר אלא שכיון שבכל אלו המעשים היתה עמו ה"ל כאלו היא תלויה בזרועו עכ"ל.

וקשה לי ע"ד דשם (דף כב ע"א) אמרינן אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה כמין קמיע ותולה בזרועו כו' שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד ואידך האי שויתי מאי עביד ליה כדר"ח בר ביזנא ארש"ח המתפלל צריך שיראה את עצמו כאילו שכנה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד עכ"ל הגמ': והנה המהרש"ל פירש שם הגמ' דחד מ"ד ס"ל דזה דכתב משנה תורה הוא משום דכתב עשוי להשתנות ואידך מ"ד ס"ל דהמשנה תורה הוא דהס"ת השניה היתה משונה דהיתה קטנה והיתה תלויה על זרועו ומקשה ואידך דלא דריש להמשנה תורה דהס"ת היתה משונה רק דהכתב עשוי להשתנות מקשה האי שויתי דמסיק כי מימיני בל אמוט מאי דריש כו' ומשני דאתי להמתפלל כו' והמהרש"א דחה שם דברי המהרש"ל ופירש כן דרשב"א דדריש את משנה תורה כו' על ב' תורות כו' דריש רישא דקרא שויתי ה' לאותה ס"ת שמונחת בבית גנזיו והיינו שויתי ה' לנגדי תמיד למרחוק קצת כמו מנגד הרחק ואסיפא קרא כי מימיני בל אמוט דריש על אותי ס"ת שיוצאה ונכנסת עמו כו' ורש"י שדקדק כו' ומדקאמר ב' תורות ע"ד דדריש נמי סיפא דקרא כי מימיני כו' על ס"ת שיוצאת כו' ומשו"ה כי פריך ואידך כו' לא פריך אלא ארישא דקרא שויתי מאי עביד ליה מא דדריש משנה כתב העשוי להשתנות ולית ליה כלל ב' תורות דסיפא דקרא כי מימיני כו' ודאי דריש ליה נמי אס"ת שיוצאת כו' כמתניתין דידן דכולהו מודו דהך ס"ת שיוצאת כו' ומשני דרישא דקרא לא דריש על ס"ת שבבית גנזיו אלא דדריש ליה כדרב ח' ברש"ח המתפלל כו' עכ"ל.

נמצא דבין לדברי המהרש"ל ובי לדברי המהרש"א ודאי לא ס"ל כדברי הלח"מ דוה דדריש משויתי דתלוי כמין קמיע בזרועו הוא ל"ד דהא הגמ' מקשה ואידך האי שויתי מאי עביד ליה משמע דהוא דרשא גמורה דזה דריש ליה לזה וזה דריש ליה על דרשא אחרת כמבואר: אמנם דברי רבינו בלא זה לא מיבעיא לשיטת המהרש"ל דמאן דדריש ליה ממשנה תורה לא שעשוי להשתנות ורק שהכתב משונה ידע דתולה כמין קמיע אבל מאן דדריש שהכתב עשוי להשתנות וכן מאן דדריש על זה דהמתפלל לא ידע זה דהוי כמין קמיע ודאי ניהא דברי רבינו דהוא יסבור כמ"ד דהכתב עשוי להשתנות ולא ידע דהוי כמין קמיע כו' אלא אפילו לפירוש המהרש"א ז"ל דאפילו מפרש דהקושיא ואידך הוא למ"ד דלא בעי שתי תורות כמו שבארנו נוכל לומר דאף רבינו בעי שתי תורות וא"כ לא ס"ל כהאי ואידך מ"מ בזה ס"ל כר"ח ב"ב דאתי ע"ז דהמתפלל צריך שיראה עצמו כו' וא"כ אף דבעי שתי תורות מ"מ בזה דתולה כמין קמיע לא ידע דהקרא צריך לדרישא אחריתא דס"ל כר"ח בר ביזנא דלא דריש ע"ז כמבואר ודוק: פרקו הלכה עמון ומואב אין שולחין להם לשלום שנאמר לא תדרוש שלום וטובתם כו' וכתב המ"מ כתב רא"ם בד"א בדרישת שלום אסור אבל תשלומי שלום מותר כגון אם עשה עמך חסד מותר לפקדם לשלום שנאמר וימת מלך ב"ע כו' ויאמר אעשה חסד עם חנון בן נחש כאשר עשה אדוני עמדי וישלח דוד לנחמו עכ"ל.

ויש לתמוה ע"ז שאמרו חז"ל במדרש עכ"ל הכ"מ. והנה הכ"מ לא ביאר על איזה מקום הוא במדרש שיש לתמוה ונ"ל דכונתו הוא על מדרש ר"פ פנחס פ' כ"א דאיתא שם כן את מוצא במי שבא עמהם במדת רחמים לבסוף בא לידי בזיון ומלחמות וצורר וזה דוד שאמר אעשה חסד עם חנון ב"נ א"ל הקב"ה אתה תעבור ע"ד אני כתבתי לא תדרוש שלום וטובתם ואתה עושה עמהם גמ"ח כו' שלא יהא אדם מוותר ע"ד תורה כו' מי

גרם לו לדוד כך שביקש לעשות טובה עם מי שאמר ל"ת שלומם לכך כתיב צרור עכ"ל המדרש אלמא דס"ל להמדרש דגם לשלוח זה לנחמם עבור גמול אסור ודוד עבר בזה עד"ת כמבואר ודלא כהרא"ם ז"ל ודוק: הלכה ח אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כרי שייבשו שנאמר לא תשחית את עצה וכל הקוצץ לוקה ולא במצור לבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה עכ"ל.

והנה הכ"מ הביא ראיות הרבה דלוקה על הקוצץ אילני מאכל אפילו שלא בשעת המצור וכל ראיות שלו דחה הבעל מגיה הכא דמ"ל דודאי כל הני בל תשחית דהביא הוא רק מדרבנן עיי"ש. והנה כמו"ח הגאון ז"ל מבאר כן דהנה ע"ז דאסור בשעת המצור ילפינן מלא תשחית את עצה ואסור גם מקרא זה למנוע אמת המים כמו דדריש בספרי שם בפ' שופטים מנין דאפילו למנוע אמת המים אסור ת"ל ל"ת כו' ומקרא זה של כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות ילפינן אפילו שלא בשעת מצור ולהכי רבינו כשהתחיל אמר אין קוצצין אילני מאכל ואין מונעין מהם אמת המים שנאמר ל"ת א"ע כו' ומסיק בכל מקום ולא במצור בלבד כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה ואם מנע אמת המים לא הביא דע"ז אינו לוקה רק במצור בלבד משום דילפינן מלא תשחית א"ע דנדרוש בספרי ע"ז אבל שלא במצור דילפינן מלא תכרות לא ידעינן על אמת המים וא"כ יש הוכחה גמורה דלקי שלא בשעת המצור דהא במס' מכות ודף כב ע"א) אמרינן וליחשב נמי הקוצץ אילנות טובות ואזהרתיה מהכא כו' ואותו לא תכרות מדהביא סיפא דקרא דאותו לא תכרות ולא תשיא רישא דלא תשחית משמע דלא בשעת מצור מיירי ואעפ"כ אומר דליחשב בהדי הני דלקי ועוד פשיט מדקאמר סתם וליחשב נמי הקוצץ אילנות טובות ונא אמר בהדיא בשעת מצור אלא סתמא משמע דלקי בכל מקום כדעת רבינו ז"ל כמבואר: והנה התוס' במס' ב"ק (דף צא ע"ב) ד"ה החובל כו' שס"ל נמי דעל קוצץ אילנות לקי בכ"מ כדברי רבינו הכא.

ותמוה דברי הספר תורת חיים דמשמע מדבריו שם דאשתמיט ליה דברי רבינו הכא. והנה הט"ז ביו"ד (סי' קטז) הקשה על הפוסקים שלא הביאו דין זה דאסור לקצוץ אילנות טובות והדגמ"ר הביא מדברי רבינו אלו.

ולענ"ד מצינו ג"כ בטור ת"מ (סי' שפכ) דאסור דאמר שם הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור והוא דאינו רשאי הוא האיסור שהגמרא אומר שם במסכת ב"ק ודוק: הלכה ג ארבעה דברים פטרו במחנה כו' וכשם שפטורין מכל אלו בהליכתן כך פטורין בחזירתן עכ"ל. וכתב הכ"מ אפשר שלמדו מהא דתנן פ' מי שהוציא אוהו (דף מה) כל היוצאין כו' ועיין לח"מ שדחה זה.

ובאמת נ"ל כי דברי רבינו הוא מפורש בירושלמי שם בעירובין ספ"ב ר' יוסי כו' כשם שפטורין בהליכתן כך פטורין בחזירתן כו' והמה דברי רבינו וכן כתב שם בש"ק. והנה איתא עוד שם כן בירושלמי היוצאים למלחמת הרשות מותרין בגזל עצים לחים ואסורים בגזל עצים יבשים היוצאים למלחמת חובה מותרין בגזל עצים לחים ויבשים עכ"ל.

והנה רבינו לא חילק כלל וכתב סתמא ואפילו מצאן תלושין ויבשין אין מקפידין על כך במתנה ולא חילק בין מלחמת חובה למלחמת הרשות דאז אין מותרין רק בלחין ומשמע דאפילו במלחמת הרשות שרי הכל דלא כהירושלמי: ונ"ל לומר כן דהנה דברי רבינו

ניחא דשם בסוגיא קאמר והא יהושע תיקן ומשני התם היזמי והיגי כו' א"נ בתלושים כו' א"נ ביבשים וכתב הכ"מ הכא דג' אלו החילוקים הוא בין תקנת יהושע לבמחנה ולהכי כתב רבינו דכל אלו שרי במחנה.

והנה לפ"ד הירושלמי זה דכתב דבמלחמת רשות לא שרי רק בעצים לחים משמע דליתא חילוק הכא לבין תקנת יהושע דלא שרי רק מה ששרי התם בתקנת יהושע וא"כ קשה מה תקנו במלחמת רשות יותר מתקנת יהושע. אך י"ל דס"ל להירושלמי כדברי רב יהודה במס' ב"ק (דף פ"ב) דתקנת יהושע אינו נוהג רק בארץ ישראל ולא בחו"ל ובמלחמת רשות שרי אפילו בחו"ל ומ"מ לא שרי רק בלחים במלחמת רשות וא"כ אנן דפסקינן כשמואל דתקנת יהושע אפילו בחו"ל וכמו שפוסק רבינו בפ"ה מה' נז"מ וא"כ לא מצי לחלק במלחמת רשות בין לחים לבין יבשים דא"כ זהו מתקנת יהושע ולהכי שפיר הגמ' דידן לא חילק נמי בזה דמלחמת רשות דכיון דלחין שרי בכ"מ אפילו בחו"ל וא"כ במלחמה התקנה אפילו יבשים שרי ודוק: פרק ו הלכה ח או בית שאין בו ד"א על ד"א ה"ז אינו חוזר עכ"ל.

וכתב הלח"מ שהוא ירושלמי בפ' משוח מלחמה עכ"ל. וקשה על דבריו דהיא ברייתא ערוכה בגמ' דידן במס' סוכה (דף ג) ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה.

והכ"מ הביא הברייתא וצ"ע על הלח"מ ודוק: הלכה ו אחד הנוטע כרם ואחד חמשה אילני מאכל כו'. וכתב הלח"מ רש"י ז"ל כתב בפירוש המשנה דבהכי הוי כרם שנים כנגד שנים כו' ורבינו לא כתב אלא משנה כצורתה משמע דלית ליה דבעינן שיהא שתים כנגד שתים ואחד י"ז עכ"ל.

ונ"ל כדברי רבינו הוא מפורש איתא כן בתוספתא דמס' סוטה פ"ז דאיתא שם כן הנוטע חמש אילני מאכל אפילו מחמשת המינים אפילו בחמשה עירות ה"ז חוזר ע"כ אלמא דס"ל דאפילו החמשה אילני מאכל הוא בחמשה מקומות נמי חוזר ולא בעינן שיהא שתים כנגד שתים דוקא בחד מקום ודוק: שם וכן כרם של שני שותפין אין חוזרין עליו פ"כ.

וכתב הכ"מ וא"ת למה לא כתב רבינו שבית של שני שותפין אין חוזרין עליו ילמוד מדין כרם של שני שותפין כשם שלמד דין הגוזל כרם מדין הגוזל בית וי"ל דשאמרו בגמ' דהיינו טעמא דכרם של שני שותפין א"ח עליה משום דכל תד וחד לא קרינן ביה כרמו המיוחד לו כלומר שאין לך בו גפן שאין לשנים חלק בו אבל בית של שני שותפין לא שייך ביה האי טעמא דמסתמא יש לכל אחד מקום מיוחד להשתמש בו ושפיר קרינן ביה ביתא עכ"ל.

והלח"מ כתב ק"ל ע"ד דבירושלמי פ' משוח מלחמה לא משמע הכי דאמר שם אפילו ש"י לחמשה אחין ודכותיה אפילו בית אחד לה' אחין תמן אין כל אחד ראוי לישיב בו ברם הכא כל אחד ואחד ראוי ליבם כו' משמע דכרם ובית שוין ובית של שני שותפין נמי א"ח כמו בכרם עכ"ל. והנה בס' באר שבע הכא במס' סוטה כתב נמי מדעתו כדברי הכ"מ וכתב דבירושלמי יש ע"ז שני דיעות חלוקות ולענ"ד לא מצאתי רק את דברי הירושלמי שמביא הלח"מ הכא ושאר דיעות ליתא: ונ"ל לומר דגם מהמשנה מוכח

כדברי הירושלמי דבית שוה לכרם דאמר שם אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה חוזר ובא לו כל אלו כו'.

והנה תחלה אומר שם במשנה אחד הבונה כו' ואחד היורש וכן לקמן אחד הנוטע כו' ואחד היורש ואח"כ אחד המארכ כו' והנה תקשה מ"ט אומר המשנה הרבותא דאפילו שמע שמת אחיו במלחמה לענין שומרת יבם דאומר שם באחרונה ולא אמרה המשנה זה תחלה גבי יורש בית או נוטע כרם דאם שמע במלחמה שמת אביו והוא יורש דחוזר ולמה הביא זה הרבותא לבסוף אלא יש לומר דעיקר זה הרבותא הוא אם שמע שמת אחיו ויש לו עוד חמשה אחין מ"מ חוזר כמו שמסיק בברייתא וזה הרבותא ליתא רק גבי שומרת יבם אבל גבי יורש בית או כרם א"ח רק אם מת אביו והוא יורש אחד אבל אם יש עוד אחין או יורשין א"ח דהוי של שותפין קודם שחלקו וא"כ חזינן דשוה לנו בין בבית ובין בכרם דבתרווייהו של שותפין א"ח רק בש"י הוא חוזר דחזיא רק לחדא כמבואר: אמנם נ"ל לומר דניחא דברי הכ"מ ולא קשה לא מן הירושלמי ולא מן המשנה דהנה בפ' השותפין במסכת נדרים (דף מד ע"ב) אומר שם דהשותפין שנדרו אסורין לכנוס לחצר וראב"י אומר זה נכנס לתוך שלו וזה לתוך שלו ומבאר הר"ן ז"ל שם דטעמא דראב"י המתיר לכנוס הוא כן דאמרינן בזה ברירה דכל אחד בשעה שישתמש בהם הוברר הדבר למפרע שמשעה ראשונה קנה אותה לשעה זו וקנוי לו לגמרי בזמן כל אחד ואחד כו' ועיקרו של דבר מתברר משעה ראשונה ומיעוטא לאתר כן כו' כיון שעיקרו של דבר מתברר מתחלתו ומה שמתברר אח"כ אינו אלא מיעוטא כל כה"ג יש ברירה כו' ומשו"ה פסקינן הכא בזה כראב"י ורבנן פליגי עליה דס"ל דאפילו בכה"ג אין ברירה עכ"ל.

וא"כ א"ל דגם דברי הכ"מ יתבאר כן נמי דבבית אם הוא של שותפין יש לכל אחד מקום מיוחד להשתמש בכל זמן שירצה ואמרינן בזה ברירה דזה המקום קנוי לו מתחלתו ולהכי שפיר מקרי ביתו וחוזר אבל גבי כרם דלא להשתמש הוא ורק לחלוק וכל אחד יקח לו הגפנים שיגדלו ובכל גפן יש לשנים חלק בו שפיר א"ת.

והנה כ"ז הוא א"נ כראב"י דאמרינן בזה ברירה וזה נכנס לתוך שלו והוברר לכל אחד מקום להשתמש אבל א"נ כרבנן דאסורין לכנוס לחצר ואמרינן גם בזה אין ברירה הוי כמו כרם וא"ת וא"כ א"ל דהירושלמי ס"ל כרבנן וכן פשטות המשנה נמי אתיא כרבנן דמשנה דנדרים ולהכי ס"ל דאף בית של שני שותפין א"ח אבל אנן דפסקינן שם בנדרים כראב"י דזה נכנס לתוך שלו כמו שפוסק שם ר"ה דהלכה כראב"י בד' מ"ו וכן פוסק רבינו לעיל בפ"ז מה' נדרים שפיר פוסק דבבית חוזר כדברי הכ"מ הכא כמבואר: וכן מצאתי ראיה לדברינו מדברי הריטב"א ז"ל במס' סוכה (דף כז ע"ב) וז"ל ויותר נראה לומר דמודה ר"א בסוכה של שותפין יוצאין בו דל"ד ללולב דהתם כי נפיק ביה חד מנייהו כוליה נפיק ולא סגי דלא נפיק בחולקיה דחברא והוי שאול דכיון שמסתמא בכולו ל"ל ברירה והא ודאי אין כולו חלקו כו'.

אבל הכא בשותפין כל אחד ואחד לשלו הוא נכנס ויש ברירה וכדאמרינן בנדרים בשותפין שנדרו הנאה שניהם מותרים לכנוס לחצר שיכול לומר לתוך שלי אני נכנס כו' אלמא דכתב נמי כמו שבארנו דבבית לראב"י אמרינן בזה ברירה וה"נ שפיר חוזרין.

ועיין לעיל בפ"ה מה' מזוזה מה שבארנו ודוק: הלכה ח המחזיר את גרושתו והמארס אשה אסורה עליו כו' אינו חוזר עכ"ל.

והנה נ"ל לבאר דהנה רש"י ז"ל כתב שם במשנה דסוטה ודף מג ע"א) והמחזיר גרושתו ואירסה אינו חוזר שאינה חדשה לו והקרא אשה חדשה קפיד כדכתיב כי יקח איש אשה חדשה כו'. והנה זה קאי על היכא שאירס אשה אשר תחלה נשואה היתה לו וגירשה ואח"כ אירסה אינו חוזר דאי תחלה היתה נמי רק גרושה מן האירוסין ודאי חוזר הוא ורק כיון שנשאה תחלה שוב אינו חוזר אח"כ אף שרק בפעם השני אירס אותה ולא נשאה.

אמנם קשה לי דמנ"ל זה מהאי קרא של אשה חדשה בשלמא התם היכא שנשאה אשה ולא שמת אותה שנה ראשונה אמרינן אמרינן דרק על אשה ראשונה אינו זז ממקומו שנה ראשונה כדי לשמח אותה היכא שהיא חדשה לו אבל היכא שכבר היתה נשואה לו וכבר שמח אותה לא דלא הוי לו חדשה אבל הכא דאירס אשה אשר על זה מסיק הקרא פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה א"כ אף היכא דהיתה פעם אתת אשתו אך כיון דכבר גירשה ולא עשה בה רק אירוסין מ"ט ל"א הכא דחוזר מטעם שמא ימות במלחמה דחוזר ומנ"ל ללמוד מדכתיב חדשה גבי הני שנשאה ולא שימח אותה להכא דלא נשאה.

וע"כ נ"ל לומר עפ"י מאי דאיתא בספרי פ' שופטים ולא לקחה פרט למחזיר גרושתו אלמנה לכה"ג גו"ח לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל. וכתב ע"ז הקרבן עדה בירושלמי דסוטה פ"ר ה"ד וז"ל בספרי פ"ש ולא לקחה באשה הראויה לו פרט למחזיר גרושתו ואלמנה לכה"ג גו"ח כו' ונראה דט"ס הוא וצריך לומר חדשה פרט למחזיר גרושתו ולא לקחה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכה"ג כו' וזהו ודאי דוחק דקרא דחדשה כתיב בפ' תצא וקרא זה דלא לקחה כתיב בפ' שופטים והאיך הביא הכא שניהם ביחד.

אך נ"ל דבאמת מקרא דלא לקח ידעינן מחזיר גרושה דא"ח דהכתוב אומר דרק אשה שלא לקח מעולם ואם אירסה ואחר יקחנה וישמח בה ולהכי הוא חוזר אבל אם הוא כבר נשא אשה זו ושמחה דכבר לקחה לא קפיד הקרא כמו התם דלא קפיד קרא על היכא שנשאה גרושתו בשנה הראשונה שישמחה ה"נ לא קפדינן ע"ז ואומר לא לקחה רק היכא דלא לקחה מעולם אבל אי לקחה פ"א שוב אינו חוזר מדלא כתיב לא לקח רק לא לקחה ממעטינן זה שאינה ראויה אלמנה לכה"ג כמו שכתב רש"י ז"ל (דף מד ע"א) וידעינן תרווייהו הכא מקרא דלא לקחה בין מחזיר גרושתו ובין חייבי לאוין ומקרא דחדשה ידעינן דאינו זז ממקומו אבל לא אם החזיר גרושתו דלא הוי חדשה וכמו החם אמרינן דלא קפיד קרא לשמחה היכא שכבר היתה נשואה אצלו ה"נ מקרא דלא לקחה אמרינן דלא קפיד קרא אי היתה כבר לקוחה אצלו לחזור מן האירוסין כמו שבארנו: ועפ"ז יבואר שפיר דברי הירושלמי שם בסוטה פ"ח דאיתא שם בה' ב' מה ת"ל אשר בנה פרט לשנפל ביתו ובנאו א"ר יוסי ז"א המחזיר גרושתו לא היה חוזר ע"כ.

ותמהו מפרשי הירושלמי הלא במחזיר גרושתו כ"ע מודים דילפינן מקרא דחדשה ושנפל ביתו ובנאו דא"ח ס"ל רק לר' יהודה ורבנן פליגי עליה כמו שפוסק רבינו הכא וע"כ כתב הק"ע דט"ס הוא הכא ועיין פ"מ. ולפ"ד ניהא שפיר דהנה מקרא דאשה חדשה לא

נדע רק על היכא שנשא ולא שמחה אבל אי אירסה ידעינן רק מזה דלא לקחה דאי לקחה פ"א אינו חוזר ול"ח שמא ימות במלחמה ואומר הירושלמי דטעמיה דר' יהודה בנפל ביתו ובנאו הוא נמי כיון דכבר חנכה פעם אחת לא יחזור עוד אף דמסיק הקרא פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו ואומר זאת אומרת דתרווייהו הוא מחד טעמא לר' יהודה אינו חוזר דרק בפעם הראשון הוא חוזר ולא בפעם השני ולהכי מחזיר גרושתו א"ח וכ"ז לר' יהודה אבל רבנן חולקים על ר' יהודה בזה דלא דמי אשה לבית דאשה אם מחזיר גרושתו היא האשה כמו שהיתה מקודם בלי השתנות וכבר היתה נשואה אצלו ולהכי א"ח אבל אי נפל ביתו ובנאו מחדש נעשה צורה חדשה מן העצים והאבנים ודמי לבונה בית חדש מן עצים ואבנים שהיה אצלו תחלה ובנה בית מהם חוזר והה"ד אי נפלה ונעשה גל וערמות עפר ועצים ואבנים שהיה מן הבית הראשון חוזר ובנאו חוזר לרבנן וכ"ז אי נפל ביתו ובנאו אבל אם מכר ביתו וחזר ולקחו ודאי אינו חוזר כמו מחזיר גרושתו דא"ת דדמי לזה ודאי וכמו שכתב המשל"מ הכא בה' ח' דאפשר לחלק בין נפל הבית וחזר ובנאו למכרו וחזר ולקחו ולא ביאר החילוק וזהו פשוט כמו שבארנו דאם הבית זה קנה אח"כ דמי למחזיר גרושתו.

ומה שהקשה המשל"מ על רבינו דפוסק בפיה"מ דלא כר' יהודה ולא מצינו חולק עליו הנה בתוספתא דמס' סוטה פ"ז מצינו חולק בהדיא דאיתא שם נפל ביתו ובנאו ה"ז חוזר ר' יהודה אומר אם חדש דבר חוזר ואם לאו אינו חוזר אלמא דת"ק חולק על ר' יהודה ופוסק כת"ק כמבואר ודוק: הלכה ד זה וכל הבונה בית או נטע כרם בחו"ל א"ח כו'.

ועיין לעיל בפ"י מה' מ"א ובפ"א מה' כלאים מה שבארנו בזה: פרק ח הלכה ב וכן בועל אשה בגיותה אם תקפו יצרו כו' וכתב הכ"מ כתבו התוס' כו' אבל הסמ"ג כתב דבירושלמי דשבת איפלגו רב ור' יוחנן דלרב יפת תואר מותרת בביאה ראשונה מיד ובביאה שניה עד אחר כל המעשים לר' יוחנן אפילו ביאה ראשונה אסורה עד לאחר כל המעשים וכיון שכן ה"ל לרבינו לפסוק כר' יוחנן דקיי"ל כותיה גבי רב וי"ל דפוסק רבינו דביאה ראשונה מותרת משום דבגמ' דידן סבר הכי דאמרינן בפ"ב דסנהדרין תמר בת יפת תואר היתה ואי ס"ל להגמ' דיפ"ת אסירה עד לאחר כל המעשים האיך היתה תמר מותרת לאמנון והרי אחותו מאביו היתה שהרי אחר כל המעשים חשיבא גיורת וליקוחין יש לו בה אלא ודאי ס"ל להגמ' דביאה ראשונה מותרת מיד ודוד בא על מעכה קודם עשיית המעשים וכיון דסתמא דגמ' דידן סבר הכי פסקינן כותיה עכ"ל.

ודבריו ז"ל תמוהין מאד דהנה הגמ' אמר שם (דף כא) אמר רב"י אמר רב חמר בת יפת תואר היתה שנאמר ועתה דבר אל המלך כו' ואס"ד כו' א"ל ש"מ בת יפ"ת היתה נמצא דכאן דברי רב הוא ורב הא ס"ל דביאה ראשונה מותרת מיד ושפיר אמר רב דתמר להכי שרי לאמנון דבת יפ"ת היתה אבל לר' יוחנן ט"כ צ"ל כמו שכתבו התוס' שם ד"ה דאי ובקדושין (דף כא) דתמר לא היתה בת דוד שאמה היתה מעוברת כבר מקודם שנשא דוד ע"ש ואולי כמו שכתב ההגמ"מ כיון דדוד בא בצנעה קודם המלחמה והולידה ממנה תמר כי לא היתה עוד גזירת ב"ד של חשמונאי עיי"ש.

אמנם דברי הכ"מ תמוה דליתא כלל לסתמא דגמ' שכתב כמבואר: וע"כ נ"ל ליישב דעת רבינו שפוסק כרב נגד ר' יוחנן פשוט כן דהנה אמרינן במס' קדושין (דף כב ע"א)

והבאתה כו' אל תוך כו' מלמד שלא ילחצנה במלחמה שנאמר והבאתה אל תוך ביתך אלא יכניסנה למקום ויבעול אותה עכ"ל.

וכן הוא כונת רש"י ז"ל דבתוך המלחמה אסור לבוא עליה ורק יכניסה לביתו וזהו דילפינן מקרא דוהבאתה אל תוך ביתך ולא כמו שסברי התוס' דכונת רש"י ז"ל מהאי קרא לאסור ביאה ראשונה עד לאחר כל המעשים והפני יהושע כתב שם עוד דמוכרח ע"כ לומר דזהו כונת הברייתא שלא ילחצנה במלחמה כמו שבארנו דהא הירושלמי יליף לאחר כל המעשים מואחר תבוא אליה נמצא דהברייתא דיליף מקרא זה דוהבאתה חל תוך ביתך שלא ילחצנה במלחמה הכונה שמכניסה בבית ולא יבעול בתוך המלחמה כמבואר בדברי רבינו ז"ל וכן מפרש להו הבית שמואל באה"ע (סי' טו ס"ק כד) כדברי הפ"י דהפשט שלא ילחצנה במלחמה כמו שבארנו ועתה נמצא דמזה הברייתא גופא דיליף לה מקרא זה דוהבאתה שלא יבעול אותה במלחמה משמע שלא במלחמה שרי קודם כל המעשים דא"א דאף בבית אסור עד לאחר כל המעשים ל"ל קרא לאסור במלחמה דודאי הוי קודם כל המעשים אלא ודאי ס"ל להאי ברייתא דביאה ראשונה שרי מיד שמכניסה בבית ורק במלחמה אסור והקרא דואחר תבוא כו' קאי רק על ביאה שניה וכיון דהברייתא מפורשת כותיה דרב ס"ל להכי פוסק רבינו כן כמבואר.

ועיין תוס' יבמות (דף מח ע"ב) ד"ה ר"א בסה"ד וריב"ן פירש כו' ורבינו לא ס"ל כן אלא בביאה ראשונה שרי ואף לרע"ק אף שלא הביאה כמבואר: והנה הלח"מ מתרץ דברי רבינו ז"ל ג"כ והביא עוד הכא קושיא בשם הרא"ם ז"ל כיון שהוא בביתו שהוא בצנעא למה לי קרא להתירה הא לא אסרה תורה אלא דרך חתנות כונתו דאלו הוא בפרהסיא ודאי דהוא מה"ת אבל כיון שהוא בצנעא לא הוי מה"ת ואולי כיון דלוקחה לעיני הכל ואומר שהוא לוקח ובוועלה אע"פ שמכניסה לתוך ביתו הוי פרהסיא ולכן הוצרך הכתוב להתירה עכ"ל.

והנה מדברי רבינו ז"ל לעיל בפ"ב מה' א"ב ה' ד' לא משמע כן שכתב שם כל הבעול כותית כו' אם בעלה בפרהסיא כו' והוא שיבעול אותה לעיני עשרה מישראל ודייק מזה כמו"ח ז"ל דמשמע דוקא לעיני עשרה מקרי פרהסיא דיהיה הבעילה לעיני עשרה ודלא כמו דאיתא ביו"ד (סי' קנז) לענין יהרג ואל יעבור גבי פרהסיא הוא אף דידיעי עשרה מישראל והראיה לזה דמקשה הגמ' גבי אסתר והא פרהסיא הוא והתם לא ידעו רק עשרה אבל לא בעל לעיני עשרה וזהו רק לענין יהרג ואל יעבור החילוק בין בצנעא לבפרהסיא אבל לענין קנאין פוגעין בו דילפינן מזמרי בעינן דוקא כמעשה שהיה לעיני עשרה מישראל וזה מקרי פרהסיא כןמבאר כמו"ח ז"ל וא"כ גם דברי הלח"מ ליתא דכתב דזה מקרי פרהסיא מה שידעו עשרה דלא מקרי רק אם עושה לעיני עשרה מישראל כמבואר בדברי רבינו זה בפ"ב מה' א"ב ודוק: פרק ט הלכה א על שש מצות נצטוה אדם הראשון הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם אמרינן אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה כו' יכול לא יהא אבר מה"ח נוהג בו ח"ל אך בשר כו' משמע שאדם הראשון לא נצטוה על אמה"ח דכיון דלאדם לא הותר בשר כלל לאכילה לא הוה צריך לצוותו על אמה"ח

וזהו שכתב רבינו על ו' מצות נצטוה הוסיף לנח אמה"ח מהאי קרא דבשר כו' ואע"ג דמייתי כולהו שבע מצות מקרא דויצו על האדם אכל תאכלו ולא אמה"ח משמע לרבינו דהאי קרא אסמכתא בעלמא הוה ללמד עכ"ל.

והקשה הלח"מ וז"ל כתב הכ"מ דסובר רבינו ז"ל דאע"ג דמייתי מקרא דפד"מ אכל תאכל ולא אמה"ח הוה רק אסמכתא בעלמא ודלא כדברי רש"י ותוס' ז"ל דס"ל דאיצטריך קרא לאסור אמה"ח היכא שנפל מאליו וקשה דאמרו שם (דף נו ע"א) אמה"ח דכתיב אך בשר דמו ל"ת ואידך ההיא למשרי שרצים הוא דאתי מי שדמו חלוק מבשרו והוא דאמרין מ"ד מקרא דאכל תאכל ולא אמה"ח אתיא למשרי שרצים מקרא דאך בשר ולדברי הכ"מ אליבא דרבינו ז"ל גם מאן דמפרש ומפיק מאכל תאכל מ"מ יליף אמה"ח מקרא דאך בשר וקרא דאכל תאכל הוה רק אסמכתא בעלמא ואיך אמר דאתי למשרי רק שרצים כו' עכ"ל הלח"מ: וע"כ נ"ל לומר כן דבאמת גם רבינו ס"ל דלר' יוחנן דיליף מקרא דאכל תאכל ס"ל דלא הוי אסמכתא לימוד זה והוא דרשא גמורה לדידיה ורק רבינו לא ס"ל כותיה וס"ל כמו דאיתא במדרש פ' בראשית ובפ' ואתחנן על ו' מצות נצטוה כו' על הגזל דכתיב מכל עץ הגן אכל תאכל ולא גזל ופירש הרמב"ן ז"ל מכל עץ הגן אכל תאכל דוקא אתה תאכל דלדידך הוה הפקר הכל אבל לא אחרי כן שיש בעלים אלמא דנצטוה על הגזל ומתרווייהו קראי ילפינן מכל עץ הגן ומאכל תאכל גזל דנצטוה דהמדרש לא קחשיב רק ו' מצות לאדה"ר ולא אבר מן החי וכן בפסיקתא פ' יתרו הובא בילקוט שם על הפסוק רבות בנות עשו חיל אומר על שש מצות נצטוה אדה"ר הוסיף לנח אמה"ח כו' אלמא דס"ל המה וכן לרב דמקרא מכל עץ הגן ומאכל תאכל ילפינן ואמה"ח ילפינן מקרא דאך בשר ואדם הראשון לא הותר לו כלל בשר לאכילה ור' יוחנן מפיק מקרא דעץ הגן על גזל לחוד ואמה"ח מקרא דאכל תאכל ופוסק רבינו כותייהו דאדה"ר לא נצטוה על אמה"ח דילפינן מקרא דאך בשר כמבואר.

והטעם דפוסק רבינו כרב וכדברי המדרש נגד ר' יוחנן נ"ל כן דהנה לקמן בה' י"א כתב רבינו אבל על אמה"ח של עוף יראה לי שאין ב"נ נהרג עליו עכ"ל והשיג הראב"ד עליו וכתב שצ"ל השרץ והכ"מ כתב דשפיר הוא הגי' על העוף דעל השרץ לא שייך לומר יראה לי שהוא גמ' מפורשת אך נאמר דרבינו ס"ל דאינו נהרג עליו אבל איסורא איכא אף באמה"ח של עוף לב"נ והכו"פ (סי' סב) וכן האחרונים דחו דברי הכ"מ וכתבו דאף איסורא ליתא לדעת רבינו דכיון דקיי"ל דגבי ב"נ אזהרתן ז"מ וכיון דמיתה ליכא ה"ה אזהרה ליתא ומנ"ל לעשות חילוק בב"נ וכיון דליכא עונש אף איסורא נמי ליתא: והנה הכו"פ הביא ראיה לדעת רבינו דאינו מצווה על אמה"ח של עוף מזה דהנה התוס' כתבו במס' חולין (דף לג) ד"ה וא"ת בסה"ד וי"ל דמ"מ אמה"ח דידהו אסור משום שחיטה וזה התירוץ משני שם לר' מאיר וא"כ ע"כ צ"ל דר' מאיר ס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ח וא"כ איך מקשה הגמ' שם (דף כח) מן המשנה דמלק בסכין דהתוס' כתבו דהקושיא לא הוי רק לר' מאיר ומאי קושיא הא ר' מאיר מוכרח לסבור בלא"ה דיש שחיטה לעוף מה"ח ומאי קושיא למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ח אלא ע"כ צ"ל דנוכל לומר דגם לר' מאיר אין שחיטה לעוף מה"ח וקושיית התוס' (דף לג) לא קשה דקיי"ל כדעת רבינו דעל אמה"ח של עוף ב"נ אינו מוזהר וא"כ קושיית התוס' מתחלה ליתא עכ"ל.

ולענ"ד לאו ראייה היא דהא אפילו א"נ אין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ נחירה בסימנים בעינן ואי לא נחרה אסור כמו שכתבו התוס' במס' חולין (דף כ) ובכ"ד וא"כ נוכל לומר דר' מאיר ס"ל אין שחיטה לעוף מה"ת ומ"מ שפיר תרצו התוס' דאמה"ח אסור משום שחיטה דהא אף דאין שחיטה בעי לעוף מ"מ נחירה שפיר בעי לכ"ע ואמה"ח אסור בה ועוד דהא דחו המפרשים אח דברי התוס' שם ודף כח) והוכיחו דאף גם לר' יוסי מקשה שפיר עיי"ש וא"כ ליתא הראיה מעיקרא.

והנה הכו"פ מקשה ע"ד רבינו מהא דאמרינן במס' חולין (דף קב ע"א) ור' יהודה ל"ל קרא ליתי איסור אבר מה"ח וליחול על איסור טמאה שכן איסורו נוהג בב"נ כו' וא"נ כדברי רבינו מאי קושיא הא שפיר הוא איצטריך קרא על אמה"ח של עוף דאינו נוהג בב"נ ומ"מ חייל על איסור טמאה: ונ"ל לתרץ כן דהנה התוס' כתבו שם בד"ה ור' יהודה וא"ת ואימא מהכא יליף וי"ל דלא מצי למילף מהכא דאיסור מוסיף הוא דאיתוסף ביה איסור לב"נ אבל הכא לא נאסר גיד אלא לב"י והוא איסור חמור עכ"ל נמצא דר' יהודה ע"כ ס"ל דאיסור חמור חייל על איסור קל אף לא באיסור מוסיף.

והנה התוס' כתבו במס' יבמות (דף לג ע"ב) דאמה"ח הוה על טרפה איסור חמור שחייב גם על כ"ש בשר וגידין ועצמות מצטרפי לכזית נמצא דאף א"נ דאמה"ח אינו נוהג לב"נ בשל מ"מ איסור חמור הוא דאיסורו בכל שהו וא"כ לר' יהודה חייל על איסור טמאה דהוה חמור דטמאה אינו אלא בכזית ואמה"ח של עוף חייב בכ"ש בשר ושפיר מקשה זה הגמ' לר' יהודה ל"ל קרא על אמה"ח של בהמה ליתי ולחול שכן איסורו נוהג בב"נ והוה איסור מוסיף דודאי חייל ול"צ קרא ועל אמה"ח של עיף נמי לא קשה דנמי לא צריך קרא דמ"מ חייל מטעם איסור חמור דאסור בבשר כל שהו והתם גבי גיד הנשה אומר ר' יהודה דמשום דנוהג בב"י דאזיל לטעמיה דס"ל דעל גיד הנשה נמי אינו חייב רק בכזית בחולין (דף צו ע"א) אבל הכא אף של עוף הוה א"ח מטעם זה בכ"ש ול"ל דהקרא דמרכיב דאמה"ח נוהג גם בטמאין קאי על עוף דלא הוי רק איסור חמור דאסור בכ"ש ומניה יליף ר' יהודה התם נמי גבי גיד הנשה לא מצי למימר כן דכי היכא דכתבו התוס' דמאיסור אמה"ח דחל על טמאה לא מצי למילף דהוי א"מ מה שנאסר לב"נ ה"נ לא מצי למילף חומר זה דנוהג בבני יעקב זהו דבר שהיה מכבד ונאסר מקודם אבל.

עתה אין בזה יתרון וחומרא אבל חומר זה דאסור בכל שהו הוי חומר במעלה שיש לה עתה וא"כ דלא מצי למילף התם מהכא ע"כ יש לימוד החם דאף על חומר קל כזה חייל מכ"ש חומר כי הכא דאסור בכל שהו וא"נ כיון דהתם ס"ל לר' יהודה דתל לא צריך קרא הכא לרבות כמבואר: ועוד הקשה הכו"פ מהא דאמרינן במס' פסחים (דף עג ע"א) למ"ד מקלקל בחבורה פטור הא דתניא השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב ג' חטאות מה תיקן תיקן להוציא מידי אמה"ח ופירש רש"י ז"ל דאם אכלו ב"נ אינו חייב עליו.

והנה במס' חולין (דף מ ע"א וע"ב) מוקמינן לה מדקתני חטאת ולא זבח דמיירי בחטאת העוף ואי כדברי רבינו ז"ל דבעוף אין ב"נ מוזהר על אמה"ח א"כ אכתי תקשה מאי תיקן דלב"נ אינו מתקן דאינו מוזהר עליו כיון דבעוף מיירי כו' ובשלמא לשיטת הכ"מ דרק אינו נהרג עליו אבל איסורא איכא ניחא דזהו התיקון אבל לפי שנבאר דאף איסורא ליכא א"כ תקשה מאי תיקן.

ומתוך הכו"פ כן דהנה התוס' שם בפסחים (דף עג) ד"ה למ"ד רוצים מתחלה לפרש דקאי קושית הגמ' מאי תיקן אליבא דר' יהודה דס"ל מקלקל בחבורה פטור ושוב דחו זה ומפרשים דקאי אליבא דר"ש ולר' יוחנן דס"ל אליבא דידיה במס' שבת (דף קו ע"א) דמקלקל בחבורה פטור. ועיין בס' מגיני שלמה שם דמתוך קושית התוס' ומפרש שפיר אליבא דר' יהודה עיי"ש.

והנה צריך להבין על רש"י ז"ל דמפרשי תיקן להוציא מידי אמה"ח לב"נ דא"נ עליו ת"ל דגם לישראל תיקן דהא בשעה שאוכל אמה"ח חייב אף על משהו בשר וגידין ועצמות מצטרפי ואח"כ כשהיא מתה אינו חייב אלא בכזית בשר ורק הטעם הוא משום שרש"י ז"ל נמי מפרש כדברי התוס' דקאי אליבא דר"ש ור"ש הא ס"ל כל שהו למכות וא"כ גבי נבלה נמי לקי בכל שהו ולהכי שפיר מפרש דתיקן לב"נ אבל רבינו ז"ל מפרש דקאי אליבא דר' יהודה וכמו שמתוך המג"ש את קושית התוס' ולר' יהודה מפרש דקאי גם על התיקון לישראל להוציא מידי אמה"ח אף לישראל שאינו לוקה אלא בכזית ואינו מפרש לב"נ שאינו מוזהר על אמה"ח של עוף כמבואר: והנה תירוצו זה כבר דחה הטורי אבן במס' חגיגה (דף יג) וז"ל וא"ל דתיקן להוציא מידי אמה"ח דאינו חייב עד שיאכל כזית דאלו באמה"ח חייב בבשר כל שהו ועצמות וגידין משלים לכזית דכיון ששחטו לשם ע"ז נמי חייב בכל שהו דאטו בהאי קרא אכילה כתיב ביה ועוד דהא לא ידבק בידך מאומה כתיב וכל שהו הוא עכ"ל הט"א.

והנה כדברי הט"א דחייב בכל שהו הוא מפורש לעיל בדברי רבינו פ"ז מה' ע"ז ה' ט"ו וז"ל בשר או יין שהקריבום לשם ע"ז אסורות וכל האוכל ממנו כל שהו לוקה עכ"ל וכבר בארנו לעיל דברי רבינו והוא כדברי הט"א וא"כ נדחה תירוצו הכו"פ דהתיקון הוא לחייב בכזית ולא בכ"ש ולא מצי לתרץ פשוט עפ"י מאי שכתבו התוס' שם ד"ה תיקון משמע דתקרובת ע"ז מטמא מדאורייתא כו' ובע"ז (דף נב) משמע שהיא מדרבנן כו' וי"ל דאיצטרך הכא כה"כ דלא נפשוט מהך ברייתא דתקרובת ע"ז מטמא רק מדרבנן עכ"ל.

וא"כ א"ל דשם בחולין דמוקי זה דאומר חטאת מיירי בעוף ס"ל כמו דקיי"ל דתקרובת ע"ז מטמא רק מדרבנן וא"כ בזה תיקן אך בזה הא נוכל לתרץ רק את דברי רבינו ז"ל שהוא פוסק בפ"ד מה' שגגות השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב ג' ומפרש שם חטאת העוף ואע"פ שרבינו ז"ל ס"ל מקלקל בחבורה פטור כמו שכתב שם הלח"מ בפ"ג ה' ו' וצ"ל לרבינו נמי דתיקון הוא בזה דאינו מטמא מדאורייתא דהוא נמי ס"ל דתקרובת ע"ז אינו מטמא אלא מדרבנן דלא נוכל לומר דהתיקון הוא להוציא מידי אמה"ח דהא רבינו פוסק דב"נ אינו מוזהר על אמה"ח של עוף אבל מהגמ' אכתי תקשה לרבינו דהא הגמ' אמר שם בהדיא להוציא מידי אמה"ח אלמא דזהו התיקון לאמה"ח ולרבינו לא מצי לומר דס"ל דב"נ אינו מוזהר ע"ז: וע"כ נ"ל לתרץ כן דהנה הצל"ח ז"ל בפסחים תקשה למה צריך רש"י ז"ל לפרש דתיקן להוציא מידי אמה"ח לב"נ ת"ל דגם לישראל תיקן מידי לאו של אמה"ח ואי תקשה לך ת"ל דגם לישראל בלא"ה אסור משום קדשים מ"מ נפ"מ אם התרו בו משום אמה"ח ולא התרו בו משום קדשים.

אמנם כונת רש"י ז"ל הוא מזה לפי מאי דאמרינן במס' חולין (דף קג) דבהמה בחייה לאו לאברים עומדת וכן פוסק רבינו ז"ל בפ"ה מה' מ"א שכתב בשני איסורים באים בתולש אבר ונטרפה בו וא"כ ה"נ דלא חייל איסור אמה"ח על קדשים וא"כ לישראל לא תיקן עכ"ל: והנה לעיל בפ"ה מה' מ"א בארנו דלפי מאי שכתבו התוס' במס' חולין (דף צ ע"א) ד"ה קדשים דאיסור גיד חל על קדשים דהוה איסור מוסיף מיגו דאיתוסף איסורא לגבוה וכן כתבו שם ודף קא) ד"ה מאן וא"ת איסור מוסיף הוא מיגו דאיתוסף איסורא לגבוה כו' וכן הוא מפורש בגמ' דכריתות (דף יג ע"א) דאמר שם אית ליה איסור מוסיף ה"ל נותר מיגו דאיתוסף איסורא לגבוה וא"כ ודאי גם דברי הצ"ח ליתא דודאי חייל איסור אבר מן החי על קדשים מיגו דאיתוסף ובהמת קדשים כ"ע מודים דזה מקרי איסור מוסיף כמבואר בכריתות שם וא"כ ה"נ גבי השוחט מקרי איסור מוסיף: אך א"ל דבזה יתורץ דברי רבינו ז"ל הכא דרש"י ז"ל מפרש דקאי לב"נ ולא מפרש אי התרו בו משום קדשים משום דרש"י ז"ל מפרש כמו שפרשו התוס' דקאי אליבא דר"ש וכדמפרש ליה הכו"פ ור"ש ס"ל דאין איסור תל על איסור אף באיסור מוסיף כדאיתא הסוגיא בכריתות שם (דף כב) ולחד תנא אליבא דר"ש אף בקדשים לא חיילי ואף באיסור מוסיף כמו דכתבו התוס' בכריתות שם ולהכי שפיר מפרש רש"י ז"ל דהתיקון להוציא מידי אמה"ח לב"נ דלישראל לא תיקן כלל דלר"ש לא חל אבר מה"ח על קדשים וליכא נפ"מ אם התרו בו משום אמה"ח דלא חייל כמו שמבאר הצ"ח ולהכי מפרש התיקון לב"נ אבל רבינו מפרש דקאי אליבא דר' יהודה וא"כ לדידיה לא צריך לומר דתיקון הוא לב"נ דהא ר' יהודה ס"ל איסור חל על איסור אף באיסור חמור ומכ"ש באיסור מוסיף כמו שבארנו לעיל דס"ל דאיסור גיד חל על טמאה וא"כ מפרש דהתיקון הוא אי התרו בו משום אמה"ח דהא בלא"ה חייל אמה"ח על קדשים דהוה איסור מוסיף וכן רבינו ז"ל יפרש נמי דזהו התיקון דהשוחט חטאת כו' מידי אמה"ח אם התרו בו דהוה נמי ס"ל איסור חע"א באיסור מוסיף ועיין מה שבארנו לעיל בה' מ"א פ"ט ה"י.

ולר"ש לא קשה לפי מה דמוקי ר' יוחנן שם בשבת אליבא דס"ל מקלקל בחבורה פטור דמאי תיקן דלישראל לא תיקן דאין אחע"א ולב"נ אינו מוזהר על עוף והגמ' הא רוצה לאוקמי הברייתא ככ"ע מ"מ לא קשה דהא ר' יוחנן ס"ל בהדיא במס' ע"ז ודף נד) דתקרובת ע"ז אינו מטמא אלא מדרבנן וא"כ א"ל לר"ש דזהו התיקון להוציא מידי טומאה דתקרובת ע"ז אינו מטמא אלא מדרבנן וכמבואר שם בתוס' עיי"ש: ונ"ל להביא ראיה לדעת רבינו דא"מ על אמה"ח של עוף מהסוגיא דפסחים (דף כב ע"ב) והוי אמה"ח דרחמנא אמר ולא תאכל הנפש עם הבשר ותניא מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנוזיר ואבר מה"ח לב"נ ת"ל לפ"ע כו' הא לכלבים שרי שאני אמה"ח דאתקש לדם עכ"ל הגמ'.

וקשה לי לפי מאי דאיתא במכילתא פ' משפטים ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו מה ת"ל אם ללמד על היתר הנאה לא צריך קרא ק"ו מה נבילה שמטמא מותר בהנאה טריפה שאינה מטמא לא כ"ש שמותר בהנאה אלא בא ללמדך שאין הקב"ה מקפת שכר כל בריה עכ"ל וא"כ מאי קושיא כלל והרי אמה"ח דהא נוכל ללמוד מק"ו מנבלה שמטמא ואעפ"כ מותר בהנאה אמה"ח לא כ"ש דמותר בהנאה ואי נימא הא גם קיי"ל דאמה"ח מטמא מ"מ דלמא מיירי דברי ר' נתן הכא באמה"ח של עוף דקיי"ל

דאינו מטמא כמו שכתב רבינו לעיל בפ"ג מה' אבות הטומאה ה' ט"ו מפי השמועה למדו דאמה"ח של עוף אינו מטמא וא"כ שפיר נוכל למילף דשרי בהנאה מק"ו מנבילה שמתמא אעפ"כ מותר בהנאה אמה"ח שא"מ של עוף לא כ"ש דבהנאה שרי ולב"נ אסור משום לפ"ע אלא ודאי כדעת רבינו דעל אמה"ח של עוף ב"נ אינו מוזהר וא"כ ע"כ מיירי ר' נתן באמה"ח של בהמה וזה מטמא וליכא ק"ו כמבואר ושפיר מקשה הגמ' וזה לא מצי למדחי דאיכא למיפרך פרך על הק"ו מה לאמה"ח שכן חייב במשהו בשר וגו' ע משלים תאמר בנבילה דא"ח אלא בכזית בשר דהא א"ל דר' נתן ס"ל כר"ש דכל שהו למכות וא"כ אף נבילה אסור בכ"ש למלקות וכן לא מצי למדחי מה לאבר מן החי דאסור לב"נ תאמר בנבילה דשרי דא"ל בשר מן החי יוכיח דאסור לב"נ כמו שכתב רבינו הכא בה' י' וה' י"א ומ"מ בהנאה ודאי שרי מקרא דילפינן לאסור לישראל ר' יוחנן בחולין (דף קג ע"ב) מקרא דבשר בשדה טרפה לא תאכלו וכמו שמביא רבינו בפ"ה מה' מאכלות אסורות.

והכ"מ הקשה ע"ד רבינו והלח"מ מבאר דלב"נ ילפינן מאך בשר בנפשו לאסור בשר מה"ת ולישראל ילפינן מקרא דבשר בשדה טרפה. והנה מסיק אח"כ הקרא לכלב תשליכון אותו וקאי על בשר מה"ת ובשר מן הטרפה וא"כ שרי בהנאה אף דלב"נ אסור ה"ה אבר מן החי נמי שרי בהנאה מהאי ק"ו אם של עוף דאינו מטמא אלא ודאי דאמה"ח של עוף אינו אסור לב"נ כמבואר: אמנם זה נשאר לנו לבאר הסוגיא בחולין (דף קב ע"א) שמפרש הגמ' שם דברי המשנה פ"א דטהרות ואין שחיטתה מטהרתה אבל אמה"ח גבי עוף טמא הוא לב"נ דאין מפרכסת ניתר לו בזה כמו שמפרשים שם רש"י ותוס' דבטהורה מפרכסת שרי ליה משום מי איכא מידי דלישראל שרי ולכותי אסור אבל לא בטומאה דבזה אינו ניתר מפרכסת ולפ"ד רבינוז"ל דבאמה"ח של עוף ב"נ אינו מוזהר כלל מאי אין שחיטתה מטהרתה דמפרכסת אסורה הא אין בו אמה"ח כלל אף לאיסור כמו שבארנו בשם הכו"פ: אמנם גם דברי הכ"מ הכא תמוה דהנה מפרש דהמשנה דאמר תחלה אכל אמה"ח ממנה אינו סופג את הארבעים ואין שחיטתה מטהרתה מפרש לה רב שיזבי להמשנה כולהו לב"נ וה"ק אכל אמה"ח ממנה אינו סופג את הארבעים כלומר אין עונשין אותו ב"ד אבל איסורא איכא ואע"ג דגבי בן נח ליכא ספיגת ארבעים שגירת לישנא הוא אין ב"ד עונשין אותו אבל איסורא איכא ומהמשנה דטהרות משמע ליה לרבינו דאיסורא איכא אבל מיתה ליכא ומשני דר"מ ב"פ מוקים כו' להכי אמר יראה לי עכ"ל ודבריו תמוהין חדא דזהו דוחק גדול לומר אינו סופג אה"א על מיתה לב"נ.

ועוד דהא החם קחשיב החילוקים במשנה שבין עוף טהור לטמא ואמר דרישא בעוף טהור סופג את הארבעים אם אכל כזית ובעוף טמא אס"מ ואי מיירי בב"נ זה לא ה"ל למיחשב הכא דבן נח אף על עוף טהור אינו סופג דהא אינו נענש על אמה"ח של עוף טהור נמי ועוד דמאי ראייה מייתי דב"נ מוזהר על טמאים לכ"ע דלמא המשנה זו ס"ל כהני תנאי דס"ל דאף ישראל נמי מוזהר על אמה"ח של טמאה והא דקתני אינו סופג אה"א ואין שחיטתה מטהרתה הוא לב"נ דאינו נהרג עליו ואיסורא איכא כדברי הכ"מ ועוד קשה דלקמן מקשה לרב דאמר אמה"ח צריך כזית מהא דקאמר אכל ממנה אמה"ח אינו סופג כו' וא"א דבעי כזית ת"ל דקאכיל כזית ופירש רש"י ז"ל ואיכא לאו דלא יאכלו שקץ הם ומשני בשר כו' וא"נ כדברי הכ"מ מאי מקשה לרב דלמא הוא נמי מפרש

ליה דקאי כל המשנה לב"נ דאינו נענש כמו שמפרש הכ"מ לר"ש וליכא קושיא כלל לרב מזה דת"ל משום כזית טמא דהא לב"נ ליתא איסור בזה אלא ודאי דזה מיירי רישא דאינו סופג את הארבעים לישראל לכ"ע ורק סיפא דאין שחיטתה מטהרתה מיירי לב"נ וא"כ שפיר מקשה לרב ודלא כהכ"מ.

אמנם גם על רבינו בלא זה קשה מהמשנה זו כיון דסיפא דאין שחיטתה כו' מיירי בב"נ וביה ליתא איסור בעוף: וע"כ נ"ל ליישב כן דהנה המגדול עוז כתב הכא דהטעם דב"נ אינו מצווה על אמה"ח של עוף משום דילפינן זה מקרא דאך בשר בנפשו ועוף לא מקרי בשר כדאיתא במס' חולין (דף קד) עיי"ש.

וצריך לומר דגבי ישראל דמצווה על אמה"ח של עוף אף דילפינן ג"כ מקרא דלא תאכל הנפש עם הבשר וא"כ כתיב נמי מלת בשר וכי היכא דאמרינן דב"נ אינו מצווה על עוף מטעם דכתב המ"ע דילפינן מבשר ועוף לאו בשר הוא ה"נ נימא גבי ישראל נמי דאינו מצווה. אך זה ליתא חדא דהא איתא במס' חולין (דף קב) דאמה"ח נוהג בחו"ע בין טמאין ובין טהורין מהקישא דכתיב רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר ודרשינן כל שאתה מצווה על דמו אתה מצווה על אבריו ונהי דלענין דנוהג בבהמה טמאה לא איצטריך ההקישא לר' יהודה דדחינן שכן איסורו נוהג בב"נ ולהכי חייל מ"מ לזה מהני ההקישא דנוהג גם בעוף ולא ממעטינן מטעם בשר והגמ' מקשה שם רק דעל טמאין ל"ל קרא.

ועוד א"ל כמו שמחלק הלח"מ לקמן בהי"א בין ישראל לב"נ דישראל ילפינן מלא תאכל הנפש עם הבשר ודרשינן הנפש על אמה"ח והבשר ר"ל שעוד החיות עם הבשר וכיון שכן אין כתיב אכילה אלא מנפש דהוא אמה"מ אבל הכא הוה אפכא מדכתיב אכילה כדכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ור"ל הבשר דלא תאכלו בעוד שהנפש בו וכמו שפירש רש"י ז"ל בפ' ד' מיתות (דף נט) א"כ שפיר משתמע אזהרה על בשר מה"ח כו' עכ"ל וא"כ ה"נ גבי ב"נ דילפינן מאך בשר ממעטינן בשר עוף דלא מקרי בשר דמקרא דבשר ילפינן ומלת בשר לא קאי על עוף אבל גבי ישראל ילפינן ממלת הנפש דמקרי אמה"ח וקאי גם על עוף דלא מקרי בשר כמבואר: והנה כ"ז רק אי ילפינן מקרא דאך בשר בנפשו ועוף לא מקרי בשר אבל אי ילפינן כמו דיליף ר"י מקרא דאכל תאכל ולא אמה"ח ופירש רש"י אכל תאכל דבר המוכן לאכילה וזה עומד לגדל ולדות ומזה ודאי שוה עוף לבהמה לאסור אמה"ח דכמו כן עוף בחייה לא מוכן לאכילה היא ועומדת לגדל ביצים וכמו בהמה התם לגדל ולדות.

ועתה ניחא שפיר דהא התוס' כתבו שם ד"ה אלא לפי מאי דמוקים לה רב שזבי דמה דקאמר דאין שחיטתם מטהרתה קאי לב"נ ותימא דתקשה מהך משנה לרב אחא בר יעקב דאמר לעיל (דף לג) דאין מזמנין כותי על ב"מ ומיהו בלא"ה אמר תניא דלא כראב"י וקושית הגמ' אינה פשוטה כל כך מן המשנה עכ"ל.

נמצא דלרב אב"י אין מפרשין המשנה כמו שמפרש הכא רש"ז דקאי לב"נ אלא או דמפרש לה פשט אחרנא או דהמשנה לאו אליבא דהלכתא סלקי. והנה רבינו פוסק הכא בהדיא לקמן ה' י"ג כרב אחא בר"י ולא מחלק בין טהורה לטמאה.

ועיין כ"מ ולח"מ מה שמבארים בזה וא"כ ע"כ גם לדידיה צריך ליישב דברי המשנה כמו לראב"י וא"כ גם זה ניחא דר"ש דמוקי לה לב"נ ס"ל דילפינן לאסור אמה"ח מקרא דאכל תאכל וא"כ אסרינן גם לב"נ אף אמה"ח של עוף ולהכי מוקי לה המשנה כן לב"נ אבל לדידן דילפינן מקרא דאך בשר ממעטינן שפיר עוף דלא מקרי בשר והמשנה ב"כ וכך לא מצי לאוקמי כן דהא ס"ל כרב אחב"י כמבואר.

נמצא דשפיר פוסק רבינו ללמוד כרב על אמה"ח מקרא דאך בשר ולא מקרא דאכל תאכל כר' יוחנן כיון דהוא פוסק דאמה"ח אינו נוהג בשל עוף בב"נ ואף אי נפרש כפירוש הכ"מ דמפרשינן לה המשנה דטהרות דעונש ליתא גם זה נאמר הטעם כמו שמפרש המ"ע משום דלא מקרי בשר דלא מצינו טעם אחר וזה מצינו מוכרח מהמשנה זו דטהרות וא"כ מוכרח ללמוד מקרא דאך בשר ולא מאכל תאכל שאומר ר' יוחנן דא"כ אין חילוק בין עוף לבהמה כמבואר: ועפ"ז מיושב פשוט הקושיא מפסחים (דף עג) שהקשו המפרשים דא"ל דרבינו נמי מפרש דהתם קאי הקושיא לר"ש ואליבא כדמפרש לה ר' יוחנן דס"ל מקלקל בחבורה פטור כמו שמפרשי התוס' שם וא"כ שפיר אמר תיקן להוציא מידי אמה"ח והוא לבן נח כמו שפירש רש"י ז"ל ומיירי בחטאת העוף מ"מ לר' יוחנן דיליף מאכל תאכל מוזהר על עוף ולדידיה שפיר משני להוציא מידי אמה"ח לב"נ ואליבא דר' יהודה לא מפרש לה רבינו דהא ר' יהודה יליף ע"כ מקרא דאך בשר כו' דהא ר' יהודה אמר התם בסנהדרין דאדם הראשון לא נצטווה אלא על ע"ז בלבד וכתבו התוס' אבל מודה ר' יהודה דב"נ נצטווה אחר המבול וזה ע"כ מקרא דאך בשר בנפשו אבל ר' יוחנן אליבא דר"ש ניחא התיקון להוציא מידי אמה"ח ומ"מ דברי רבינו גופיה דפוסק כהך ברייתא דהשוחרט התיקון הוא מה שאינו מטמא מה"ח דת"ע אינו מטמא אלא מדרבנן והגמ' דאמר מידי אמה"ח הוא לר' יוחנן אליבא דר"ש כמבואר: ועוד נ"ל ליישב פשוט מה דיליף רבינו ז"ל דלנח הוסיף אבר מה"ח מקרא דאך בשר דהא התם בד' נ"ט אמרינן בברייתא ת"ר אך בשר בנפשו דמו ל"ת זהו אמה"ח מ"ט דרתב"ג קרי ביה בשר בנפשו כו' ורבנן ההיא למשרי שרצים הוא דאתא כו' נמצא דהאי תנא דברייתא יליף כל עיקר לימוד של אמה"ח מקרא זה של אך בשר ולא מאכל תאכל וכן כתבו התוס' שם ד"ה אף דם מה"ח כו' וקשה דתנא דלעיל ברישא דנ"ל אבר מה"ח מאכל תאכל ולא מוקי הקרא אלא למשרי שרצים עכ"ל.

אלמא דהתוס' נמי מפרשי לה דהאי תנא דברייתא יליף לה מקרא דאך בשר בנפשו על אמה"ח וקושייתם אינה חמורה כ"כ דאף דר"י יליף מאכל תאכל והקרא דאך בשר אתיא רק למשרי שרצים מ"מ האי תנא ס"ל דאכל תאכל הוא לאסור גזל כמו דס"ל להמדרש הכא וכן רב ס"ל כן ואמה"ח ידעינן מקרא דאך בשר שרצים ילפינן מקרא דדמו בנפשו דיליף רחב"ג על דמה"ח וא"כ כיון דתנא דברייתא ודאי פליג על ר' יוחנן ויליף אמה"ח מקרא דאך בשר רבינו נמי ס"ל כותיה דהאי תנא ודוק: הלכה ג ב"נ שבירך את השם בין שבירך בשם המיוחד בין שבירך בכינוי בכל לשון חייב משא"כ בישראל עכ"ל.

וכתב הכ"מ שם (דף נו) ת"ר איש כו' ופליגא דר' מיאשא הא דאר"י נפחא לרבית הכנויין ואליבא דר"מ דמשמע הא לרבנן פטור ב"נ על הכנויין פליגא דר"מ דאיהו סבר אע"ג

דאמור רבנן על הכנויין באזהרה בישראל בכותי מיהו חייב מיתה ופוסק רבינו כר"מ לגבי ר' יצחק נפחא וצ"ע למה עכ"ל.

והלח"מ מתרין בדוחק. ולענ"ד נ"ל ליישב פשוט שני תירוצים חדא דהנה שם מסיק הגמרא בסנהדרין (דף נו ע"א) ורבנן האי איש איש מאי עביד ליה דברה תורה כלב"א ופירש רש"י ז"ל בין לר' יצחק נפחא ובין לר"מ פריך והתוס' מפרשים דהקושיא הוא רק לר' יצחק נפחא אבל ר"מ ידע תרווייהו מקרא דאיש איש ומכגר כו'.

והנה במס' חגיגה (דף יא ע"ב) אמרינן אלא איש איש דברכת השם ל"ל אלא האי מיבעי לרבות לעכו"ם שמוזהרין על ברכת השם כישראל נמצא דסתמא דגמ' שם ע"כ ס"ל כר' מיאשה דהקרא דאיש איש אתי לרבות על כותים שמוזהרין בברכת השם ואי כר"י נפחא אליבא דרבנן אזי לא אתיא הקרא דאיש איש ללמד שום דבר דהא אמרינן דברה תורה כלב"א והסתמא דגמ' שם כר' מיאשה ורבינו נמי ס"ל כמו שמפרשים התוס' שם וכיון דמפרשי דהקושיא הוא רק לר' יצחק נפחא אתיא סתמא דגמ' דחגיגה ע"כ כר"מ משו"ה פוסק כותיה רבינו: ועי"ל כן דהנה לקמן (דף נו ע"ב) אמרינן ריב"ב אומר אף על ברכת השם כמאן אזלא הא דאר"י אמר רב ויצו כו' אני לא תקללוני כו' כמאן כי"א וכתב המהרש"א וז"ל וק"ק אמאי קאמר דר' יצחק נפחא פליג על ר' מיאשה וס"ל אליבא דרבנן דכותי אינו חייב על הכינויין כיון דס"ל איש איש לרבות כינויין אליבא דר' מאיר וכמ"ש התוס' הא אכתי אימא דלר"י נפחא כותי נמי חייב על הכינויין וס"ל כריב"ב דיליף ברכת השם מויצו כו' דכנויין נמי במשמע וי"ל דמ"מ פליג על ר' מיאשה דהוא יליף מן כגר וכאזרח לרבנן ור' יצחק נפחא מאלהים כו' כריב"ב עכ"ל נמצא דאף לר' יצחק נפחא לפי האמת בן נח חייב על הכנויין דכ"ע ס"ל כן ורק בילפותא פליגי כמו שמבאר בזה המהרש"א שבארנו ודוק: הלכה י אחד כו' והבשר מן החי.

ועיין כ"מ מה שמקשה ע"ז ובחידושי הרשב"א ובלח"מ הכא ונ"ל לומר דגם דעת רש"י ז"ל הוא דלא כרבינו אלא לר' יוחנן דגמר בשר מה"ח מקרא דבשר בשדה אינו נאסר לב"נ דהנה רש"י ז"ל כתב במס' חולין (דף עד) ד"ה אשמועינן רב דלאו משום נבלה מתרינן ביה אלא משום אמה"ח והקשה ע"ז הגאון רע"ק איגר ז"ל בגליון הש"ס דלמאי דלא אמר בפשיטות דהאבר הוא כזית עם הגידין והעצמות דלגבי נבלה הוה חצי שיעור וכן נמי להושיטו לב"נ ונשאר בקושיא.

ונ"ל לומר כן דהנה רב שאמר שם אכלו לזה לוקה קאי על הברייתא דאמר שם תחלה ובשר בשדה טרפה לא תאכלו להביא האבר והבשר המדולדלין בבהמה חיה ועוף ושחטן שהן אסורין וע"ז אמר אכלו לזה לוקה או אינו לוקה ומה שכתב רש"י ז"ל שם אכלו לזה האבר המדולדל כונתו ע"כ דלא קאי על אבר דעובר דזה ודאי לקי ופירש המהרש"א שם שכתב דאכלו כולו מיירי שאכלו כולו תמוה דאף אי בשר הוי נמי לקי משום בשר מה"ח אלא כמו שבארנו ומ"מ זהו ודאי דקאי על הברייתא בתחלה דמיירי דבשר נמי המדולדלין וא"כ ניחא דלענין כזית ודאי בעי בזה וכן לענין ב"נ נמי אינו מוזהר על בשר כר' יוחנן דקיי"ל כותיה דילפינן מבשר בשדה והכא בזה קאי על ר' יוחנן שאמר תחלה ובזה אינו חולק עליו ולא מ"ל בזה דס"ל כדברי רבינו דעל עוף ב"נ אינו מוזהר והכא אומר שבחיה ועוף דהא רש"י ז"ל ודאי לא ס"ל כן דכתב במס' פסחים (דף עג) להוציא

מידי אמה"ח ופירש רש"י לב"נ ושם מיירי בחטאת העוף וכמבואר לעיל וא"כ בזה ודאי לא ס"ל לרש"י ז"ל כדעת רבינו גם בזה חולק וס"ל דבשר מה"ת ב"נ אינו מוזהר ושפיר כתב רק על מתרה ביה כמבואר ודוק: פרק ו הלכה ז קידש אשה מעכשיו ולאחר י"ב חדש ונשלם הזמן במלחמה חוזר ובא לו עכ"ל.

וכתב הכ"מ קידש אשה מעכשיו טעם הדבר פשוט דכיון דאמר מעכשיו אגלאי מלתא דקודם בואו כו' אבל אי לא אמר מעכשיו ה"ל כאלו עכשיו אירסה ולא כל הימנו שיאמר במלחמה שהוא יארס אשה כדי לפטור ול"ד למת אחיו כו' דהתם לא עשה מעשה לפטור עצמו מהמלחמה עכ"ל. ולענ"ד נ"ל לומר דלא כן הוא דאם קידש אשה לאחר י"ב חדש ונשלם הזמן במלחמה נמי חוזר דלא מקרי מפקיע עצמו דמנא ידע תחלה בשעה שקידשה שהזמן תכלה בשעת מלחמה ורק דברי רבינו אלו שכתב מעכשיו הוא מדברי הירושלמי שם בסוטה כמו שהביא המשל"מ הכא והירושלמי אזיל לטעמיה דס"ל רפ"ג דקדושין דאי קידש בשטר לאחר שלשים לא הוי קדושין כמו בגט ורק אי קידש בכסף מהני כמו שמביא הר"ן ז"ל בפ"ג דקדושין ומבאר הר"ן דגמ' דידן חולק ע"ז עיי"ש ועיין שעה"מ בפ"ט מה' גירושין ה' ט' ולהכי אומר הירושלמי מעכשיו כי היכי דלהוי מהני אף בקדושי שטר דאי לא אומר מעכשיו אזי היה רק קדושין בקדושי כסף ובעי לפרש קידש בכסף ונשלם הזמן להכי אומר מעכשיו דהוא אף בקדושי שטר אבל בקדושי כסף שפיר אף אי לא אמר מעכשיו אם נשלם הזמן במלחמה חוזר ורבינו דפוסק נמי התם כמו דברי הירושלמי כמו שכתב הר"ן שם להכי כתב נמי מעכשיו כדברי הירושלמי ודוק: פרק י הלכה כ' ב"נ שאנסו לו לעבור מותר לו לעבור אפילו נאנס לעבוד ע"ז עובד לפי שאינן מצווין על קידוש השם עכ"ל וכתב הכ"מ סנהדרין (דף עד ע"ב) בעו מניה מר' אמי ב"נ מצווה על קידוש השם או אינו מצווה על קידוש השם כו' אמ"ר דכתיב לדבר הזה יסלח ה' לעבדך כו' וכתוב לך לשלום.

ואם איתא לא לימא ליה הא בצנעא הא בפרהסיא כך נראה שהיא גירסת רבינו וגם התוס' כתבו שהיא גירסא נכונה ופירוש הענין שמאחר שקיבל עליו נעמן שלא לעבוד ע"ז א"ל לאלישע לדבר הזה יסלח ה' לעבדך שאני אנוס בדבר שאדוני נשען על ידי וכתוב ויאמר לו לך לשלום אלמא הודה לו ואם איתא דמוזהר ה"ל לומר בצנעא מותר ובפרהסיא אסור אלא אמר ליה סתם לך לשלום אלמא דאפילו בפרהסיא אינו מוזהר עכ"ל.

ונ"ל דאין צריך לכל זה דאף א"נ דרבינו גרים כגירסת רש"י ז"ל דלא נפשט הבעיא וגריס הא בצנעא הא בפרהסיא מ"מ שפיר פוסק רבינו דאינו מצווה לודאי בלא ספק דאיתא בירושלמי דשביעית פ"ד ה' ב' ר"א בעי קומי ר"א ב"נ מהו שיהא מצווה על קידוש א"ל ונקדשתי בתוך בני ישראל ב"י מצווין ואין ב"נ מצווין ר"ל שמע ליה מהדא לדבר הזה יסלח ה' כו' ישראל מצווה על קה"ש ואין ב"נ מצווה ק איתא הירושלמי זה בסנהדרין פ"ג ה' ה' אלמא דהירושלמי ס"ל בפשיטות דאין ב"נ מצווה על קידוש השם ופוסק רבינו כותיה דהירושלמי כדרכו בכ"ד דבגמ' דידן נשאר בבעיא ובירושלמי אפשר אפשיטא פסקינן כפשיטותא של הירושלמי וכמו שהביא הכ"מ בפ"ו בה' ממרים ה' ד' בשם הר"ן דכל דבר דנשאר בגמ' בתיקו ובירושלמי נפשט פסקינן כהירושלמי וכן כתב

הש"ך ביו"ד (סי' קמה ס"ק א) ושפיר פוסק רבינו דאינו מצווה: והנה המפרש מהר"א פולדא על הירושלמי שם בשביעית כתב כן לדבר הזה כו' וא"א לימא ליה טועה אתה בדבר שאין אתה צריך סליחה שהוא בצנעא שאין ישראל מצוון בב"ר אלא ודאי דאינו מצווה שאין חילוק לב"נ בין בצנעא ובין בפרהסיא וכן פירש רש"י עכ"ל.

ולא ידעתי האיך מצא ברש"י ז"ל זה דאין חילוק בב"נ לבצנעא לפרהסיא א"ל דיש חילוק והירושלמי דנפשט ס"ל כדברי התוס' דה"ל לומר בפרהסיא מחויב למסור עצמו על קדוש השם ומדאמר ליה סתם לך לשלום ש"מ דאינו מצווה ונפשט הבעיא כמו שבארנו ודוק: הלכה ז במשל"מ ד"ה יצא כו' בס"ד כתב המגיה עיין בתוס' פ' החובל (דף פח ע"א) שכתבו דכי גמרינן בעבד לה לה מאשה היינו לחייבו במה שהאשה חייבתאבל לגורעו מאיש ולעשותו כאשה ל"ג כו' ובסוגיא דחגיגה יראה דעבד פטור מראיה מג"ש דלה לה וקרא את פני האדון איצטריך למעוטי ת"ע וחב"ח ואלו רש"י ז"ל בערכין (דף ד) כתב אבל עבר גמור פטור דכתיב את פני האדון כו'.

והנראה דס"ל לרש"י ז"ל דכיון דלמשנה אחרונה חציו ב"ח חייב בראיה ע"כ קרא דאת פני האדון איצטריך למעוטי עבד גמור דלא הוה פטרי ליה מג"ש דלה לה דלא נאמרה אלא לחומרא ונמצא דסוגיא זו איכא סייעתא לדברי התוס' הנזכר לפי המסקנא עכ"ל. ונ"ל דליתא לכל דבריו דזה לא אמרינן דלא איצטריך קרא דאל פני האדון משום המשנה אחרונה דזהו רק מפני תיקון העולם תיקנו חכמים וא"כ אי עבד סריס הוא לא עשו תקנה בזה לכופ רבו כמו שמבאר הטורי אבן ז"ל ואף לפי המשנה אחרונה צריך הקר דאל פני האדון לח"ע וחב"ח ורק יש לומר בתחלה דאומר שם הכל לאתויי מי שח"ע וחב"ח וס"ל דמדינא חייב ח"ע וחב"ח מפני צד חירות שבה ורק רבינא מסיק ליה דח"ע פטור וא"כ לא בעי קרא למעט חצי עבד להכי אומר דמעט מקרא דאל פני האדון עבד גמור והוא לא מטעם דלא ילפינן לה לה לפטור כסברת התוס' דזה ודאי ליתא אלא רק גבי דבר דהוי מחייבין מצד הסברא לא אמרינן דאתי הקרא לפטור אבל מצות דבלא קרא וג"ש דלה לה הוה פטרינן ליה לגמרי ורק מג"ש מלה מחייבין לא מחייבין רק במצות שנשים מחויבין בה אבל לא ראייה ושאר מ"ע שהז"ג ושפיר ביאר בזה כמו"ח הגאון ז"ל הגמ' במס' חגיגה (דף ד ע"א) דאמר מכדי כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה כ"מ שאין האשה ח"ב אין העבד ח"ב והלא למותר הוא זה שאומר כל מצוה שהאשה חייבת בה ה"ל לומר כ"מ שאין האשה ח"ב אין העבד ח"ב אלא בא לומר כיון דכל מצוה שהעבד חייב לא נדע רק מכל מצוה שהאשה חייבת וממילא כ"מ שאין האשה חייבת העבד פטור דמנין לנו לחייביה וליתא בזה סברת התוס' במס' ב"ק ורק מה שכתב רש"י ז"ל דמקרא דאל פני האדון בא לפטור אף דידיעין מג"ש כמו דאיתא בחגיגה יש לומר דתחלה שס"ל להגמ' דח"ע חייב א"ל דס"ל כמו הירושלמי שמביא התוס' במס' חגיגה דבראית פנים נשים חייבין ורק ממעטינן מזכורך מראית קרבן ואתי הקרא דאל פני האדון למעט עבד אף מראית פנים אבל לפ"ד רבינא דח"ע וחב"ח פטור וא"כ אתי לזה הקרא דאל פני האדון ושפיר ס"ל לגמ' דידן דפטורים נשים ועבדים אף מראית פנים ודוק: הלכה ט כותי שעסק בתורה חייב עכ"ל.

והנה האחרונים הקשו ע"ז דהשמיט רבינו ולא הביא הא דאמרינן במס' חגיגה (דף יג) א"ר אמי כל המוסר ד"ת לכותי עובר משום מגיד דבריו ליעקב כו'. ונ"ל ליישב פשוט דהנה הטורי אבן כתב שם לתרץ קושית התוס' דהקשו ת"ל דכותי העוסק בתורה חייב והמלמדו עובר משום לפ"ע כו' ומתרץ כן דבמס' סנהדרין (דף נט) איכא פלוגתא שם דאמר וליחשבה בהדי ז' מצות ואומר שם למ"ד מאורסה דינו כנערה המאורסה ולמ"ד מורשה הוא כירושה ומגזל גזל וא"כ אם ישראל לומד עם כותי שרי משום גזל דהוא נותן לו וא"כ א"ל דר' אמי ס"ל כמ"ד מורשה לשון ירושה וא"כ הוי האיסור משום גזל וא"כ אם ישראל לומד עמו שרי משום גזל וקמ"ל דמ"מ אסור משום מגיד דבריו כו' וא"כ ניחא דא"ל דרבינו סובר כמ"ד מאורסה לשון נעה"מ לישא כהנת דקיי"ל במס' יבמות (דף פד) לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים וגם לענין עבודה כיון דרבינו פוסק לעיל בפ"ו משום דגם ר' חייא הכא ס"ל במס' פסחים (דף מט ע"ב) כל הלומד לע"ה כו' שנאמר מאורסה כו' וא"כ אפילו אי ישראל לומד לכותי עובר הוא משום לפ"ע לא ת"מ דהוא איסור דאורייתא ול"צ להביא הקרא דמגיד שהוא רק דברי קבלה ואף שהכ"מ כתב הכא דהא דאמרינן התם למ"ד גזל ולמ"ד מאורסה נעה"מ הוא רק אסמכתא זהו רק דאינו נהרג עליו ואמרינן דלא נוכל למילף מזה רק לחייביה מיתה ביד"ש אבל לענין איסור ילפינן מקרא דמאורסה ול"צ למילף מקרא דמגיד דעובר משום לפ"ע כמבואר: והנה כמו"ח הגאון ז"ל מתרץ קושית התוס' במס' חגיגה כן.

דאיתא במדרש דהמצות שצוה הקב"ה לב"נ מצות גילומיות צוה להם ואמרו מה טעם ומה ריח יש בה היינו שלא ביאר להם בהמצות שום פנימית ושום טעמים וענינים ורק אומר להם זה תעשה וזה לא תעשה ולהכי אמרו מה טעם וריח יש בה ואף בשבע מצות שמצווין הוא בלא שום פנימית וטעמים וזה שאמר הקרא מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל היינו דלישראל צוה אף חוקים ומשפטים בכל דבר טעם שכל ולא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום היינו דרק חוקים צוה להם אבל לא משפטים דזה ב"י וזה שאומר ר' אמי כל המוסר ד"ת לכותי היינו בהני שבע מצות אשר מצוה הוא ללמדם מ"מ רק הדינים דאסורים ומותרים אבל אם מבאר להם פנימית וטעמים עובר משום ומשפטים כל ידעום דמשפטים אסור ללמד לכותי אף בשבע מצות אבל בשאר תורה שלא משבע מצות כותי העוסק חייב והמלמדו עובר משום לפ"ע אבל דברי ר"א קאי על הז"מ אם מבאר המשפטים כמבואר ועוד האריך בדרשותיו בזה ואכ"מ: פרק יב הלכה יג בימי המלך המשיח כשתתישב מלכותו כו' יתייחסו כולם עפ"י ברוח הקדש כו' שנאמר וישב מצרף ומטהר כו' ובני לוי מטהר תחלה ואומר זה כהן מיוחס וזה לוי מיוחס ודוחה את שאינן מיוחסין לישראל הרי הוא אומר כו' ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהן שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני אבל אינו אומר על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד שהדין הוא שמשפחה שנטמעה נטמעה עכ"ל.

ונ"ל לבאר דברי רבינו כן דהנה רש"י ז"ל במס' קדושין (דף עא) ס"ל כן דרחב"א דאמר דהקב"ה מטהר שבטו של לוי תחלה פליגי עם ריב"ל דאמר שם כסף מטהר ממזרים ור' יצחק מסיים צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנטמעה נטמעה פליגי כן דר"ח ס"ל דהא דמטהר האי שמבדיל הפסולין וריב"ל ס"ל האי מטהר לאו מבדיל פסוליהן

קאמר אלא מטהרם ומכשירם כולם וכן מפרש דברי רש"י ז"ל המהרש"א בח"א והפ"י עיי"ש.

אבל רבינו משמע דס"ל דלא פליגי כלל ורק עשה פשרה בזה כן בשבט לוי מיחס לכהן ולוי שיהיה ידוע בכהן ולוי וא"ל מיוחס ודאי הוא מדחה אותו לישראל אבל ספק פסולים בישראל כמו ספק ממזר ועבד ואם המה בחזקת כשרות ישארו בכשרותן ואמרינן שמשפחה שנטמעה נטמעה וצריך לבאר לדעת רבינו כיון דהוא ס"ל דכהנים ולוים יטהרו ויבררו האיך יפרש הקרא של מגישי מנחה בצדקה והלא למגישי מנחה לא יהיה צדקה דהמה יטהרו וילבנו בשלמא לרש"י ז"ל אליבא דרב"ח דאמר שבטו של לוי מטהר תחלה ופליג על ריב"ל ור"י עיי"ש במהרש"א מה שביאר הקרא של מגישי מנחה בצדקה לדרשא אחרינא אבל רבינו דמפרש משפחה שנטמעה נטמעה מזה כר' יצחק אבל לא אמרינן זה רק על ישראל ולא על כהנים ולוים האיך יפרשו הקרא דמגישי מנחה על ישראל: ונ"ל ליישב כן דהנה הבית שמואל כתב באה"ע (סי' ב ס"ק ה) וז"ל ענ"ל מש"ס דדוקא ממזרים ונתינים דאינן ראויין לבוא בקהל ונטמעו אין מגלין אבל חללים דיש להם תקנה להתחתן בישראל מגלים גם אליהו הנביא לעת"ל להם יגלה לכן אמר ר"י ממזרים טהורין לעתיד ואיירי כשנטמעו שכן כתב הר"ן ומ"מ נקיט ממזרים ונתינים אבל חללים מגלים עכ"ל.

ונ"ל לומר דרבינו ז"ל לא ס"ל כן דהנה כהן מלל הלא מותר מה' ביאת המקדש ה"י דכהן חלל אף שנדע שהוא חלל לא מחלל עבודה משום זה הקרא דמייתי במס' קדושין (דף סח ע"ב) וא"כ לענין זה דעבודה לא מצריך לגלותן כיון דבדיעבד כשר עבודתן. ועיין ירושלמי פ"י דתרומות בין כקדשי בדה"ב ובין כקדשי הגבול בכולם נתרצה ורק דברי הב"ש לא יוכל היות רק לשיטת התוס' במס' קדושין (דף סח) שם שמביא השעה"מ שם דס"ל דאחרי שהוא נודע שהוא חלל לא מרצה ועבודתו פסולה או לדעת הרמב"ן ז"ל שמביא השעה"מ שם דבודאי חלל לא מרצירק בספק ב"ג וב"ח עיי"ש וכן החללות צריך להבדיל לכ"ע שלא ינשאו לכהנים דזהו איסור אבל כהנים חללים לדעת רבינו לא נבדלים לענין עבודה ואף שצריך להבדילם ולהודיע שהמה חללים לענין זרעם דקיי"ל בת חלל אסורה לכהונה כמו שכתב רבינו בה' א"ב פי"ט הי"ב והוא משנה בקדושין (דף עז) מ"מ לענין עבודה יש לומר דאין מבדילם ואף שלכתחלה אסור להם לעבוד מ"מ זה יעשה הצדקה שלא יבדילם מן קהל כהנים כיון דבדיעבד לא חיללו וזהו מגישי מנחה בצדקה דרק יבדל מי שאינו כהן ודאי אבל אם הוא כהן חלל ולכתחלה אין לו לעשות עבודה מ"מ כיון דבדיעבד כשר לא יבדילו או נוכל לומר דרבינו פליג בכל עיקר הדין ע"ז וס"ל דכל חלל אינו מגלי לא לענין עבודה כיון דבדיעבד כשר ובין לוקח אשה דדמי היא חללים שנשתקעו כמו עבדים וממזרים ה"ה בזה אף דיש תקנה בישראל ופליגי על הב"ש ולהכי אמר מגישי מנחה בצדקה בזה הדין כמבואר: ונ"ל לומר דלהכי אומר מנחה יותר משאר קרבנות דקיי"ל כל כהן שנכנס בפעם הראשון לעבודה מקריב מנחה דנקראת מנחת חינוך כחו שכתב רבינו בה' מעה"ק ואומר דמגישי מנחה בצדקה בזה הדין זה העבודה ראשונה דמקריב המנחה כמבואר: ועפ"ד רבינו אלו יתבאר שפיר דברי הירושלמי בפ"ח דיבמות ה' ג' ובקדושין פ"ו ר"י בשם ר"י אמר אף לעתיד לבא אין הקב"ה נזקק אלא לשבטו של לוי מ"ט וישב כו' וטהר את בני לוי אר"ה בגין דאינן לוים

נפסיד אר"ח בדר"א אף לעתיד לבא הקב"ה עושה צדקה ומ"ט והיו מגישי מנחה לה' בצדקה והמפרשים דחקו בפשט זה הירושלמי ולפ"ד רבינו נ"ל לבאר כן ר' יוחנן אמר לעתיד אין הקב"ה מטהר רק שבט לוי כדברי רבינו ומקשה ר"ה בגין דאינן לויים נפסיד כגירסת היפ"מ שם ביבמות ולא כמי שגריס בקדושין שם דלית אנן לויים והוא דאומר כן התינח אם הוא ספק אם הוא כהן או לא אמרינן אז כיון דאין מיוחס כהן הוא דחינן ליה לישראל ואזלינן בתר רוב דהוי ישראלים אבל לענין אם ספק חלל אמאי לא ניזול בזה בתר רובא והוא הכהנים הכשרים ואמר ר"ת אף לעת"ל הקב"ה עושה צדקה עמהם דאף עם שבט לוי יעשה צדקה דהחללים לא יבדלו ורק יגיד מי הוא כהן או לוי אבל החללים יעבדו כמבואר.

והטעם דמחלקינן בין אי לא נודע לנו אם הוא מיוחס כהן או לוי או ספק פסולי ישראל הוא כן דבכל דבר קיי"ל דכל היכא דמספקא לנו אזלינן בתר רובא ולהכי אי לא הוי הכהן או הלוי מיוחס ודאי שדינן ליה בתר רוב דהמה ישראלים אבל הספק בפסולים נמי שדינן ליה בתר רוב והרוב כשרים הוי ולהכי נמי ספק חלל גבי כהנים שדינן בתר רובא ורוב כהנים כשרים הוי ולא חללים כמבואר: ועוד יש לחלק בזה כמו שמחלק החוות דעת ושאר האחרונים בזה דקיי"ל ספק דאורייתא דס"ל לרבינו דהוא רק מדרבנן לחומרא ומה"ת לקולא ומחלקינן בין ספק בעשה לספק בל"ת וה"נ יש לומר כן דאם הוא ספק אם הוא כהן לעבוד עבודה אזי הוה ספק בעשה ואזלינן בזה לחומרא דדוקא ודאי ראוי ולא ספק ואם הוא ספק בפסולין דאז הוא ספק בל"ת אזלינן מה"ת לקולא ככל ספק דהוי לקולא כמבואר: והנה שם בסוגיא דקדושין (דף עא) האומר הריני נזיר אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה משפחות וציין העין משפט על דין זה שמביא רבינו ולא נמצא זה בדברי רבינו וראיתי בהתוספתא הנדפס מחדש על התוס' דנזיר פ"א שכתב שט"ס הוא בתוספתא דבר זה שלא נמצא בשום מקום וצריך לומר הריני נזיר ע"מ שאגלח ממעות מ"ש עיי"ש.

ונעלם מאתו סוגיא זו דקדושין שבארנו וצריך לבאר מ"ט לא הביא רבינו זה לא בה' גירות ולא הכא. ונ"ל ליישב כן דהנה דבר זה וכל הלכות גירות שכתב רבינו הוא רק מה שצריכין לידע לעתיד לבא כשיבנה המקדש.

והנה הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל הביא הכא בקדושין דפסקינן כר' יוסי דאף ודאין לא יגלה אליהו ויטהרו לעתיד לבא אף ודאי כדברי ר' יוסי שמה וא"כ ניחא דהברייתא מיירי אז בימי בית שני דאם יגלה משפחות יבדלו מהם להכי אומר דמוטב יהא נזיר ולא יגלה אבל רבינו דמיירי על לעתיד לבא ואז לא שייך דין דגילוי משפחות דמיירי לענין ממזרות שאינן מגלין רק לצנועין דאז יטהר הכל לעתיד לבוא ולהכי שפיר השמיט זה כמבואר ודוק: לעיל פרק י הלכה וכן כותי ששבת אפילו ביום מימות החול אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב ואצ"ל אם עשה מועד לעצמו כו' ומודיעין אותו שהוא חייב אבל אינו נהרג כו'.

והנה הכ"מ הקשה דהגמ' מקשה שם ולחשבינהו בהדי ז"מ ומשני כי קחשיב שב ואל תעשה קום ועשה לא קחשיב משמע דאי הוה מני לה הוה מקטל עלה כו' סובר רבינו דה"ק לימנייהו בהדייהו לומר דאסורין בה קאמר אבל לא לענין נה"ע כו'. והלה זה ניחא

תירוץ הכ"מ לעיל גבי עוסק בתורה לומר דקרא דילפינן ממורשה ירושה או מאורסה הוא רק אסמכתא אבל הכא דילפינן ליה ר"ל שם מקרא דיום ולילה לא ישבתו והוא לאו גמור בתורה וא"כ מ"ט אינו נהרג עליו כמו בכל דוכתא דקיי"ל אזהרתן זו מיתתן.

ומתרץ לה כמו"ח הגאון ז"ל דברי רבינו כן ולהקדים ליישב גם דברי המהרש"א במס' ביצה (דף טו ע"א) דאמר אמ"ר יוחנן משום רשב"י כ"מ כו' שבת נתן להם בצנעה א"ה לא לענשו עכו"ם עלה כו' ומפרש ליה המהרש"א היינו עכו"ם ששבת לשם מצות שבת היינו לא לענוש וכמו שפירש הרמב"ם בה' מלכים פ"י כו'.

והנה כולם תמהו על המהרש"א הא הגמ' אמר שם אמר רבינא לא נצרכא אפילו שני בשבת נמי אלמא דלא תלוי זה דלשם מצות שבת דוקא כמו שכתב המהרש"א ומבאר ליה כן דהנה קשה לכאורה דבקרא אומר עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקו"ח ויום ולילה לא ישבתו משמע ממשמעות הכתוב דקאי על הזמן שלא יששותו עוד הזמנים והמזלות הנקבע להעתים ומנ"ל למדרש זה על האדם לאסור על ב"נ שביתה.

אך א"ל דאיתא במדרש פרשת נח (פ' לד) א"ר יוחנן לא שמשו מזלות כל י"ב חדש כו' ר"א ור' יהושע ר"א אומר לא ישבותו לא שבתו ר' יהושע אומר לא ישבתו מכלל ששבתו כו' וא"כ א"ל דר"ל שם במס' סנהדרין ס"ל כמ"ד דלא שבתו גם בימי המבול וא"כ האי לא ישבותו מיותר דהא לפ"ד ר' יהושע אמרינן דמכלל דשבתו וכיון דלא שבתו גם בימי המבול הוא מיותר ודריש ליה ר"ל על אדם שלא ישבותו דב"נ ששבת חייב על לאו זה אבל א"נ כמ"ד דשבתו המזלות בימי המבול כמו דס"ל לר' יוחנן וכן כר' יהושע וא"כ לא נדע כלל דין זה על כותי ששבת דח"מ ורק לומר דמעשה לא ישבתו המזלות והעתים לא ישתנו אך הטעם על כותי ששבת דח"מ אזיל ר' יוחנן לשיטתו דאיתא במדרש דברים פ"א ואר"י בר"ח כותי ששבת חייב ומה ראית לומר כו' ארחב"א א"ר יוחנן בנוהג שבעולם מלך ומטרונא יושבין ומסיחין זע"ז מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב כך הוא השבת הזו בין ישראל ובין הקב"ה שנאמר ביני ובין בני"י לפיכך כותי שהכניס עצמו ביניהם חייב כו' עכ"ל המדרש וזהו טעמו של ר' יוחנן ולא מהלאו דלא ישבותו דזה קאי על המזלות אבל מטעם זה כיון דליתא לאו גביה אינו חייב רק מיתה בידי שמים ולהכי שפיר פוסק ליה רבינו דאינו חייב רק בידי שמים מטעם זה דהוא פוסק כר' יוחנן נגד ר"ל וקר' יהושע וא"כ מהלאו דלא ישבותו א"ח ורק מטעם זה של המדרש חייב בידי שמים ואינו נהרג עליו וא"כ שפיר ניחא דברי המהרש"א דהתם קאמר אמר ר' יוחנן משום רשב"י כו' ושפיר מקשה הגמ' לר' יוחנן דלא ליענשו כותים עלה דכל הטעם דנענשו על השבת הוא רק מטעם דמכניס עצמו בין הקב"ה וישראל וכ"ז אם הוא יידע משבת ורוצה גם הוא לקבוע לו יום אחד למצות שבת ולהכי נענש שהכניס עצמו לשמירת שבת אבל אי אינם יודעים דנתנה לנו שבת ושובת הוא מחמת שאינו רוצה לעשות מלאכה בזה ליתא לר' יוחנן עונש דלא יליף מלא ישבותו רק מהטעם שאומר במדרש שבארנו והגמ' דסנהדרין דמקשה א"ה לימשב בהדי ז' מצות הוא לרשב"ל דיליף ליה מלא ישבותוהוא ללאו ואזהרתן זו מיתתן וכן איתא במדרש להדיא בפ' בשלה כותי ששבת חייב שנאמר ויום ולילה ל"י ואזהרתן זו מיתתן אלמא דס"ל

דהיה חייב בידי אדם והא דיליף מאזהרה אבל לדידן פוסק רבינו רק אי עשאו לשם שבת או קבעו מועד לעצמו שהכניס עצמו לשבות בין ישראל חייב ביד"ש רק כמבואר.

ועפ"ז ביאר עוד כמו"ח הגאון ז"ל זהו שאומרים בתפלה וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים כי לישראל עמך נתת באהבה לזרע יעקב אשר בם בחרת. היינו כיון דנתת זה לישראל באהבה והוא כמו מלך ומטרונה כביכול יושבין ולהכי אין לזר להכניס עצמו ולהכי במנוחתו לא ישכנו כי רק לישראל הוא באהבה נותן כמבואר ודוק: פרק יב הלכה ב אמרו חכמים כו' שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה ואינו בא כו' אלא לשום שלום בעולם כו'.

ויש מן החכמים שאומרים שקודם המשיח יבא אליהו כו'. ועיין כו"פ סוף (סי' קי) מה שבאר בזה.

ונ"ל לומר כן דהנה איתא במדרש והובא בילקוט סוף מלאכי ר' יהודה אומר אם אין ישראל עושים תשובה אין נגאלין ואין עושין תשובה אלא מתוך צער וטלטול ומתוך שאין להם מחיה ואין עושים תשובה עד שיבא אליהו שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אה"נ מה כתיב אחריו והשיב לב כו'. ונ"ל לבאר דברי ר"י כן דהנה איתא פלוגתא בגמ' דסנהדרין (דף צז ע"ב) בין ר"א ור"י דר"א אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין וא"ל א"נ ור"י אומר ב"כ וב"כ נגאלין אלא מעמיד להם מלך קשה כו' ועושין תשובה ומפרש המהרש"א ושאר מפרשים דמחולקים בזה דר"א ס"ל דבעי דוקא דישובו תשובה מאהבה ואז גם העונות נעשו כזכיות ויגאלו ור"י אומר אף אם יעמיד להם מ"ק ויעשו תשובה מיראה מ"מ נגאלו בתשובה כזו וא"ל דר' יהודה הכא ס"ל כמי כר' אליעזר דבעי תשובה מאהבה דוקא ואומר כן ואין עושין תשובה היינו מיראה אלא מתוך צער וטלטול כו' אך מתוך תשובה כזו א"נ ואומר ואין עושין תשובה עד שיבא אליהו היינו תשובה מאהבה דיוכל לזכות לגאולה הוא רק עד שיבא אליהו וא"כ לפ"ד המדרש זה צריך ודאי לבוא אליהו הנביא מקודם להשיב ישראל ואח"כ יבא משיח אבל אם ישראל יהיו זוכין ויהיה דור שכולו זכאי ואז יבא משיח תיכף ולא יצריך אליהו לבא מקודם ויבא אח"כ רק לעשות שלום במחלוקת הדינים והחכמים ויבא לאחר ביאת המשיח וכמו שבארנו לעיל בה' נזירות המקרא מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום היינו שנאוה יהיה אשר המבשר לא יצטרך להשיב בתשובה רק יבא לעשות שלום בינינו ויהיה דור שכולו זכאי ויבא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן: השמטות בפ"ה מה' יסוה"ת במשל"מ בארנו לתרץ קושית המשל"מ שהקשה על התוס' במס' קדושין (דף נו) דכתבו לתרץ ע"ז דאינו מקודש באיסורי הנאה אף דחזי ליהנות שלא כדרך הנאתו ולא תרצו דשלא כד"ה מ"מ אסור מדרבנן ובארנו דהתוס' רוצה לבאר טעם על זה דמצינו דמה"ת אינה מקודשת באיסורי הנאה בהא דהמקדש בעגלה ערופה וילפינן זה מקרא דדברי ריבות עיי"ש: והנה עפ"ז נ"ל ליישב קושית הגאון בעל ישועות יעקב באה"ע (סי' קכד ס"ק א) שהקשה ע"ד התוס' מגמ' דגיטין (דף כ ע"א) דאמר שם כתבו על איסורי הנאה כשר ואומר ר"א אף אנן נמי תנינא כתבו על העלה של זית אע"פ שא"ב ש"פ ומשני שאני עלה של זית דחזי לאצטרופי כו' ולפ"ד התוס' בשני התירוצים ליתא הכא בגירושין דאיתא בע"כ ולפי תירוץ השני הא חזי לאיצטרופי עכ"פ עד שיהיה ש"פ עיי"ש ולפי

דברינו ניחא דהא אף דאסור שלא כדרך הנאתו מדרבנן מ"מ מקרי לא חזי ואינה מקודשת ואינה שוה פרוטה מטעם איסור דרבנן והתוס' לא בא רק לתרץ הקרא דדברי ריבות אבל הכא גבי גיטין ודאי לא חזי אף שלא כד"ה מטעם איסור דרבנן ומ"מ כשר וא"כ שפיר ניחא הסוגיא מה דדחה דחזי לאצטרופי אבל הכא מדרבנן לא חזי למידי כמבואר ודוק: פ"ג מה' סוטה ה"ז בארנו דלהכי אינו מביא רבינו הא דהנקי חנקי כתיב דאמרינן במס' קדושין (דף סג) ובמס' שבועות (דף לו) אשר הלח"מ הקשה זה לקמן בפ"ג מה' זכיה ומתנה דהא פוסק כר' מאיר דבעינן תנאי כפול ובארנו דכיון דס"ל לרבינו דכתובה מדרבנן לא הוה איסורא דאית ביה ממונא ורק לר"מ דס"ל דכתובה דאורייתא הוה איסורא דאית ביה ממונא עיי"ש.

הנה זה בארנו לפי מאי שכתבו התוס' במס' סוטה (דף כו) ד"ה איש דכתבו דלמ"ד כתובה דרבנן לא אתיא הקרא דאיש איש אלא על לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קינוי וסתירה ולא לפוסלה מכתובתה דזה ל"ד כו' עיי"ש. אמנם התוס' במס' גטין (דף עה ע"א) ד"ה לאפוקי כתבו דלהכי בעי לר"מ גבי סוטה תנאי כפול משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא דאיכא שאר כסות ועונה וכתובה כו' אלמא דמשום שאר וכסות נמי מקרי אית ביה ממונא ולדעת הפוסקים דגם זהו מדרבנן ורק עונה הוא מה"ת כמו שמבאר הבית שמואל באה"ע (סי' סט ס"ק א) ודאי ניחא דלא מקרי לדין איסורא דאית ביה ממונא גבי סוטה דלית ביה דבר מה"ת של ממונא אבל לדעת רבינו דהוא הא פוסק בפ"י מה' אישות ה' א' דזה השלשה שאר כסות ועונה הוא מה"ת וא"כ מקרי סוטה איסורא דאית ביה ממונא משום שאר וכסות דהיא מפסדת וא"כ ודאי ניבעי תנאי כפול וחזרה קושית הלח"מ לדוכתה: וע"כ נ"ל ליישב דברי רבינו כן דהנה הפני יהושע מקשה במס' קדושין (דף סא) במשנה שם ד"ה ר"מ לפי מה שמקשה הגמ' במס' שבועות (דף לו ע"א) מסוטה דאיסורא הוא כו' טעמא דכתיב הנקי כו' ומתרץ שאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא היינו כתובה וא"כ בתחלה דלא ידע הגמ' לחלק דזה מקרי איסורא דאית ביה ממונא וא"כ מ"ט מקשה מסוטה דזהו רק מן השקלא וטריא של הגמ' דמשני רבי תנחום הכא טפי הו"ל להקשות ע"ז מגיטין וקדושין דבעי ר' מאיר ת"כ וזהו ע"כ משום דהוה איסורא דאית ביה ממונא כמו שכתבו התוס' והראשונים ז"ל ודחק לתרץ זה עיי"ש.

ונ"ל לענ"ד לומר כן דהנה רש"י ז"ל כתב הכא במס' שבועות (דף לו) דתנן במס' קדושין כו' מדכתב אם לא שטית הנקי ופשיטא לנו דלא הוצרכנו לברך את הסוטות ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן קללה מכלל ברכה שאם שטית לא תנקי אלמא ל"ב כפולה ומשני ר' תנחום הנקי כתיב בלא יו"ד כמו תנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב כי שטית חנקי כו' אלמא א"ל הנקי מכלל הן אתה שומע לאו ל"א עכ"ל.

והנה לכאורה כל האריכות בזה ללא צורך הוא אך יתבאר כן דהנה ידוע דעת הראשונים ז"ל שכתבו לחלק בתנאי כפול היכא שיש אומדנא והוכחה אזי לא צריך תנאי כפול וכמו שמבאר הר"ן ז"ל בגיטין (דף עה ע"ב) גבי אתקין שמואל ורק ר' מאיר בעי תנאי כפול אף היכא דאיכא אומדנא מזה דהמגרש את אשתו משום איילונית עיי"ש.

וא"כ א"ל דזה דמסיק הגמ' אבל באיסורא אית ליה היינו היכא דאיכא אומדנא וכמו הכא שמשביע את העדים שיעידו לו ואומר אל יכך ויברכך כו' ודאי כוונתו לאסוקי דאם לא יעידו יהיה הקללה ולא בא לברכם ומקשה דא"כ הרי סוטה דאיסורא וגם התם הוה גילוי מלתא ואומדנא וכמו שמבאר להכי רש"י ז"ל האריכות דלא הוצרכנו לברך את הסוטות כו' ואעפ"כ בעי לר"מ תנאי כפול וא"כ ה"נ גבי שבועת העדות אף דאיכא אומדנא מ"מ בעי ת"כ ומסיק אפכא דסוטה שאני דאית ביה ממונא.

ולפ"ז ניחא קושית הפני יהושע דלא מקשה מגיטין וקדושין דבעי ר' מאיר תנאי כפול דלא מקשה רק מזה דאיסורא דאית ביה אומדנא וג"מ ומ"מ בעי ת"כ. ואומר ר' תנחום הנקי והוא משום דר' מאיר אינו מחלק כלל בזה דאית ביה אומדנא כמו שמבאר הר"ן ז"ל שבארנו ומסיק להכי שאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא כו' וא"כ עתה שפיר ניחא דהא הלח"מ כתב לעיל בפ"י מה' גירושין ה' י"ג ד"ה וכן המוציא את אשתו כו' דרבינו לא ס"ל בזה כר' מאיר והיכא דאיכא אומדנא שפיר לא בעי תנאי כפול ובזה חולק על ר"מ דבעי בכולהו ת"כ עיי"ש וא"כ ניחא דלהכי לא כתב רבינו זה דהנקי דהוא רק לר"מ דאינו מחלק כלל בין היכא דאית ביה אומדנא אבל לרבינו דלא ס"ל בזה כר' מאיר שפיר אינו מביא זה כמבואר דהכא לא בעי ת"כ דהוי ביה אומדנא דלא בא בזה לברכה ודוק: בפ"ב מה' נדרים הבאתי ראיה לזה דהפקר מטעם נדר מהא דכתב רש"י ז"ל שם במס' ב"מ קטנים לאו בני מחילה ואין הפקרן הפקר ומ"ט לא הוי הפקר הלא במטלטלין מכירתן ומתנתן קיים וא"כ להוי נמי הפקרן הפקר אלא ודאי דהוא מטעם נדר ונדריהם לא הוי עד שיגיעו לעונת נדרים עיי"ש.

ובאמת לא קשה מידי דהא זה דמכירתן ומתנתן קיים הוא תקנת חכמים משום כדי חייו כמו דאיתא במס' גיטין (דף נט) ומפרש רש"י ז"ל דא"ל דזביניה זבינא לא מזבני ליה מזוניה ולא זבני מניה וכן גבי מחנה דאמר התם דמתנתו מתנה פירש רש"י ז"ל דלהכי מתנתו מתנה דעבדי ליה ניח נפשיה וזהו רק גבי מכירה ומתנה תקנו חכמים כדי חייו אבל גבי הפקר ודאי לא תקנו חכמים דיהא הפקרן הפקר דלאיזה צורך יתקנו זה וא"כ אין ראיה כלל דזהו מטעם נדר כמבואר ודוק: פ"א הי"ד מה' מטמאי משכב ומושב רוק הזב ומימי רגליו וש"ז א"א שלא יהיה בהם צחצוחי זיבה כל שהו עכ"ל.

וכתב הכ"מ ומ"ש מאי דמטמא מימי רגליו מהאי טעמא ק"ל דבנדה יליף מוזאת ואפשר לתרץ דגמ' יליף מוזאת לומר דאפילו ר"א כו' אבל לדידן דקיי"ל כר' יהושע דא"א כו' ה"ה למימי רגליו כו'. והנה קשה לענ"ד ע"ז דשם בסוגיא (דף נו) דאמר איפוך כו' ואומר מה רוק כו' ולפ"ד הכ"מ מה קושיא איפוך נימא שאני מי רגלים דאית ביה צחצוחי זיבה משא"כ בדם דליתא זה וצ"ע: שם פרק ב הלכה א במשל"מ ד"ה ואם כו' מה שמקשה על רבינו מ"ט פוסק כר' יהודה בן נקוסא נגד רשב"ג והנה לעיל שם בארנו בזה לישב ועוד נ"ל ליישב כן.

דהנה לפי מאי דמשמע מדברי רבינו לעיל בפ"ה מה' איסורי ביאה הי"ד דס"ל נמי כדברי הרז"ה ז"ל שמביא הרא"ש ז"ל בפ"ג דמס' נדה דדם נמי אם יבש הוא טהור הוא משום דהוי כמו בריה ורק אם נימוח הוא טמא וא"כ תקשה עליו ג"כ מה שמקשה ע"ז הרשב"א ז"ל מהסוגיא דר"פ דם הנדה שמביא הרא"ש ז"ל שם וצריך לומר ע"כ כמו שכתב שם

דהמשנה אתיא כר' יהודה בן נקוסא ולא כרשב"ג עיי"ש וא"כ להכי שפיר פוסק רבינו כותיה דהסתם משנה אתיא כותיה כמבואר ודוק: שם פרק ג הלכה ד הנדה והזבה וש"י כנגד יום והיולדת אע"פ שלא ראתה דם כולם מטמאים למפרע מעל"ע או מפקידה לפקידה וזהו הנקרא מעת לעת שבנדה עכ"ל.

והנה קשה לענ"ד טובא לפי מאי שכתב רבינו ז"ל לעיל בפ"ה מה' איסורי ביאה ה' י"ג המפלת חתיכה אע"פ שהיא אדומה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה כו'. וכתב הראב"ד ז"ל הא דלא כהלכתא דהא אסקינא דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם פליגי ורבנן סברי א"א לפתיחת הקבר בלא דם עכ"ל.

וכתב שם הרה"מ ז"ל דרבינו פוסק דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם והביא ראיות לזה דהלכה כן. וכן כתב הב"י ביו"ד (סי' קפח) דשיטת רבינו ז"ל הוא בכ"ד דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם.

ומה שכתב לקמן בפ"י דהיולדת אע"פ שלא ראתה דם טמאה היא מגזה"כ וכמו שמבאר שם לקמן רפ"י הכ"מ עיי"ש. וא"כ מ"ט מטמא הכא מעת לעת בלא דם מה ראתה קודם הלא קיי"ל דמעוברת דיין שעתן.

והנה בברייתא שם בנדה ודף לט ע"א) פירש רש"י ז"ל שם היולדת שיצא דם בפתיחת הקבר וכונת רש"י ז"ל א"נ דאין פתיחת הקבר בלא דם אז בכל יולדת מטמא מעל"ע דאי אפשר בלא דם וא"נ גבי יולדת דאפשר בלא דם מיירי ע"כ שיצא דם ודאי אבל רבינו דהוא פוסק דאפשר בלא דם וא"כ גבי יולדת שלא ראתה דם מ"ט מטמא מעל"ע כיון דליתא דם בשלמא היולדת טמאה משום גזה"כ אף בלא דם אבל מ"ט מטמא למפרע כיון דלא יצא דם ממנה לא תטמא אלא מכאן ולהבא כמו כל הנשים דדיין שעתן וצע"ג: שם הלכה ד במשל"מ וזהו הנקרא מעל"ע שבנדה דקדק הרב המנהיר בריש מס' נדה מדברי רש"י ז"ל דמשנה קמייתא דנדה דאין פקידה ממעטת מן מעל"ע אלא בפקידה שהיא תקנת חכמים כגון שחרית וערבית שאז בודקת יפה אבל אם בדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה וחזרה ובדקה בחצי היום ומצאה טהורה ואח"כ בדקה ומצאה דם אין אומר שלא תטמא אלא מחצי היום ואילך שהרי בדקה עצמה בחצי היום והיא מצאה טהורה אלא מטמא משחרית משום דבדיקה דחצי היום לא חשיב בדיקה דאימור לא בדקה עצמה יפה כיון שלא תקנו לה חכמים לבדוק באותה העת עכ"ל.

והנה כמו כן כתב נמי המהר"ם לובלין ז"ל שם במשנה. אך לענ"ד קשה ע"ז דא"כ שם בגמ' ודף ד ע"ב) דמקשה פשיטא כיון דבדקה עצמה בשעה ראשונה ומצאה טהורה לא מטמאין לה מעל"ע כו' ומתרץ אודי דדוחק נימא כן דאשמועינן דדוקא הוא אם בדק בשעה ראשונה דהוא שחרית כתקנת חכמים אבל אם לא בדק בשעה ראשונה אינו חשבינן לבדיקה ולהכי מפרש ליה לומר על שעה ראשונה דבזה הוא ממעט מעל"ע ולא שעה אחרת דזה אי לא בדקה שחרית איני ממעט מן מעל"ע וצ"ע: שם פרק ח הלכה ט זב וטהור כו' בזמן שמשאן כבד ה"ז טמא כו'.

וקשה לי דהא לפי מאי דאיתא הסוגיא במס' נדה (דף ז ע"א) אינו טמא רק לתרומה אבל לא לחולין ורבינו מסתם קסתיים ולא ביאר זה דרק לתרומה טמא וצ"ע: ה' טומאת אוכלין

פ"ח הי"ז וכן האשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה לה חלה ומפרישתה ומניחתה בכלים ונותנתו עם שאר העיסה כאחת כו' עכ"ל.

והנה זהו משנה בפ"ד דטב"י מ"ב ושם איתא לשה את העיסה וקוצה הימנה חלתה ומניחתה בכפישא או באנחותא כו'. והנה זהו דהמה כלים שאין להם בית קיבול ואינן מקבלין טומאה כמו שכתב שם רש"י ז"ל במס' נדה (דף ז ע"א) שהביא משנה זו.

והנה לעיל בפ"ח מה' בכורים ה' י"ב גבי חלת עם הארץ אם עושה עיסת חולין בטרהה מניחה בכלי גללים או כלי אבנים או כלי אדמה שאין מקבלין טומאה וזהו מגמ' דגיטין (דף סב) דאמר מניחתה בכפישא או באנחותא וא"כ תקשה על רבינו מ"ט לא ביאר הכא דמניחתה רק בכלים כאלו דאין מקבלין טומאה ורק סתם בכלים סתמא משמע אף בהני דמקבלין טומאה.

והנה במשלה דנדה (דף עא ע"ב) אומר סתם ומודים שהיא אוכלת במעשר וקוצה לה חלה ואינו מבאר דהיא חניתה בכלים כאלו שאין מקבלין טומאה א"ל דסמיך על המשנה דטב"י דהכא בנדה רק דרך אגב אומר אבל התם הוא עיקר דין של טב"י ואינן חולקים המשניות זע"ז וא"כ צ"ע על רבינו ז"ל מ"ט לא ביאר זה: בפ"ה מה' עדות הבאתי ראיה לדברי רבינו דקרוב אינו מחייב שבועה לא כמו עד אחד עיי"ש.

ועיין נוב"י מה"ק ח' אה"ע (סי' לג) מה שדחק למצוא מקור לדברי רבינו. והנה מצאתי מפורש כדברי רבינו בתורת כהנים (פ' ויקרא פ"ד סי' רסג) על הפסוק או הודע אליו חטאתו וז"ל הודע אליו ולא שיודיעהו אחרים אין לי אלא שאמרה לו שפחה כו' מנין אפילו קרובים אמרו לו אוציא את שאמרו לו קרובים שאין כשרים להעיד בו מנין אפילו א"ל עד אחד אוציא את שא"ל עד אחד שאין מחייבי אלא שבועה מנין אפילו א"ל שנים כו' עכ"ל התורת כהנים.

נמצא דאומר תחלה מנין אפילו אמרו לו קרובים ואומר אוציא שא"ל קרובים שאין כשרים להעיד בו ואח"כ אומר מנין אפילו עד אחד ומסיק שאין מחייבי אלא שבועה משמע מזה דקרובים ושאר פסולים אינן מחייבים אף שבועה דרק עד אחד כשר הוא מחייב שבועה אבל לא קרובים דאומר תחלה דזה ודאי לו דאינו מחייב ורק מביא אח"כ על עד אחד דמחייב שבועה משמע מזה דקרוב או פסול אינו מחייב שבועה כדברי רבינו ודוק: בפ"ב מה' מלכים הי"ג הבאתי דברי האחרונים שחדשו לחלק בספק דס"ל לרבינו דהוא מן התורה לקולא הוא רק בספק ל"ת אבל ספק בעשה מודה רבינו דאזלינן לחומרא דהתורה לא דברה רק בדבר ברור לא תעשה ברורה או עשה ברורה.

הנה מצאתי לזה מסייע בדברי רבינו הרשב"א ז"ל שכתב חילוק זה במס' יבמות (דף מ ע"א) וז"ל תמיה לי אמאי שבקיה ללא תאפה חמץ דנקט ברישא וה"ל לומר אי לאו מצה היא לא תאפה חמץ אמר רחמנא וניחא לי דחמץ משמע חמץ ברור וחלוט אפילו ת"ל שאינה מצה חמץ ברור אינו להכי נקיט מצות אמר רחמנא כלומר מצה ברורה עכ"ל והוא ממש כמו שחדשו בזה האחרונים דעל ל"ת אמרינן דהתורה אמרה ברורה וכן עשה הוא בדבר ברור דוקא כמבואר ודוק: